INSTITUT
JUSTINI

Œ
463

E. 463. (Daunou 608)

Dieu doint

Dieu doint

Cesont les noms des hommes pour faire sonner les cloches [illegible] messire Jehan Baptiste [illegible]
[illegible] premierement [illegible]
[illegible] Jannot [illegible] trois paroisses [illegible]
Leonard [illegible] parens [illegible] martyn [illegible]
[illegible] monsieur [illegible] 1579
[illegible] Jehan [illegible]
[illegible] monsieur [illegible] Jehan Jourdan [illegible]
[illegible] hommes [illegible]
de quatre vingt hommes.

[illegible]

Memoire de ce que jay fourny pour le petit [illegible]
Pour avoir fait [illegible] soulz [illegible]
Pour avoir faict [illegible] et fourny [illegible]
[illegible] pour avoir faict [illegible]
Pour avoir faict [illegible] soulz [illegible] dont
[illegible] xx [illegible]
[illegible] septembre 1573 pour
avoir faict [illegible] soulz [illegible]
et fourny [illegible]
[illegible] vi [illegible]

Si tu veulx que femme enfante tantost et [illegible] grand [illegible] quelle [illegible] et ceste [illegible]

Anna peperit Mariam. Maria salvatorem. Helyzabeth Johannem Baptistam. Maria Jacobi Jacobum de [illegible] mulier ista pariat [illegible]. In nomine [illegible] Jesu Christi. Puer qui [illegible] sit masculus vel puella [illegible] Christus [illegible] desiderat [illegible] in nomine [illegible] Jesu Christi. Mulier cum parit tristitiam habet quia venit hora eius. Et quando peperit filium non meminit pressure propter gaudium quia natus est homo in mundum. Jesus + autem transiens per medium illorum ibat. Titulus + triumphalis Jesus + Nazarenus Rex + Judeorum miserere + mei. Ego sum Alpha et O + principium et finis + Amen.

finis coronat opus.

Pour faire [illegible] il fault prandre des [illegible] de poivre [illegible] et de [illegible] de sainct Jehan [illegible]

Le [illegible] mardi [illegible] septembre 1579 [illegible] monsieur [illegible]
[illegible] au [illegible]

Le [illegible] septembre mil v cent et treze 1573 [illegible]
[illegible] catherine [illegible] a [illegible] ans et [illegible] vingt [illegible]

trante et quatre
[illegible] cinquante
et cinq vingt [illegible]

Il fault [illegible] a monsieur [illegible]
pour deux annees [illegible] soulz tant
[illegible] et [illegible] soulz [illegible] pour [illegible] annee

[illegible] Simonet

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] 1579
[illegible] et deux
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Me Phelibert Chambrin Chambrin

Me [illegible] Bruyon

Henry le Bel roy de France entre autres choses par ses edictz a ordonne et ordonne que si par [illegible] il mande que les benefices [illegible] ou [illegible] vivant [illegible] clericalement [illegible] soit saizies et mis [illegible]

+ #. Et ce [illegible] + #.

[illegible]

Le [illegible] fourny [illegible] Jean moreau prestre Philibert [illegible] a fait donne assignation a sainct pierre le [illegible] mercredi prochain venant [illegible] pour satisfaire au contract de mariage de [illegible] et Anne Chambre passe pardevant [illegible] notaire royal le dixiesme jour de Janvier mil v^c soixante et cinq.

Auctoritate capituli Monentur omnes domini capellani presbiteri et clerici habituati [illegible] ut eorum domibus concubinas et mulieres suspectas non [illegible] habeant sub penis juris. Et in signum [illegible] presentis [illegible] inter [illegible] chori. Actum in capitulo [illegible] capitulariter congregatis [illegible] et capellanis die mercurii vicesima [illegible] mensis octobris. Anno domini millesimo quingentesimo octuagesimo primo. (De mandato dominorum de capitulo prefatorum) Brisson.

Le [illegible] octobre mil cinq cens quatre vingt et ung [illegible] a [illegible] Francois Barat [illegible] de sainct pierre et [illegible] Chambre

ЄЄ 463.

In noĩe dñi nři iesu xpi. ☞ ¶ Ista rubrica diuiditur in quattuor partes. Primo ponit̃ inuocatio diuini nomĩs: per quã deus veneratur: ibi. In nomine dñi. Secundo ponitur descriptio imperialis culmĩs ꝓprij et appellatiui tanq̃ cã efficiens: ibi. Impator cesar'. Tertio põit̃ cui pñs liber dirigit̃ ibi. Cupide legũ iuuẽtuti. Quarto põit̃ q̃dã rub. particularẽ ad nigrũ proxime sequẽs: ibi. Incipit proemium: Angel'are. Nõ continuatur ista rubrĩ. q2 ꝯtinuatio dz fieri ad ꝓxi.l.ij.ff. d statu. ho. Vñ cum sit principium: nihil añ se hẽ põt ad qd̃ ꝯtinuetur. §. discipuli in proemio digestorũ: et l. ꝓris. de. verb. sig. Xpoforus porcus.

In nomĩe domini nostri Jesu christi[a]. Impator cesar[b] flaui'[c]: iustinianus[d]: alemanicus[e]: gotic' frãcus: germãicus[f]: atticus: alanicus: vãdalicus: african': pius[g] felix[h]: inclitus[i]: victor[k] ac triumphator[l]: semper augustus[m]: cupide[n] legum iuuentuti ĩcipit[o] proemium.

a ¶ Jesu christi. Ex hoc nota q̃ christian' fuit: alias nõ posset imperare. i. iperij iurisditionem exercere: vt in auc. iusiu. qd̃ prestatur. in pri. ibi. Et cõmunicator ecclie. col. ij. vbi d̃r q̃ q̃libet administrator debet iurare se esse cõicatorem sctẽ catholice eccl'e. sic z alias ĩcipit: vt. C. de of. pre. p̃. afri. l. i. noĩe dñi: z in auc. de armis. in prin. col. vi. ex hoc em̃ sequitur bonũ initiũ: melius mediũ: z optimus finis: vt in auc. quomodo oporteat episco. in prin. col. i.

b ¶ Imperator cesar. a Cesare Augusto q̃ regnabat tempore natiuitatis christi. vnde illd̃. Exijt edictũ a Cesare Augusto vt describeretur vniuersus orbis. i. vt quilibet estimaret bõa sua. et exinde quilibet imperator dictus est Cesar. vel dic cesar: quia fuit cesus de ventre matris sue. Luce. ij. c.

c ¶ Flauius. quia talis erat coloris. nã erat rubeus.

d ¶ Justinianus. q2 fuit filius iustini: vt. j. de do. §. est z aliud: et. j. quibus nõ est per. fa. te. §. penul. sed in decre. di. xvi. c. habeo liberũ. dicitur q̃ fuit filius Constantini. sz forte ibi loquitur de alio Justiniano q̃ hic. vel dic' q̃ fuit filius Cõstantini successiõe post ipsum in regno. vl' dicitur a iusticia quam semper coluit: et subditis iniunxit colendam: vt in. C. de sum. tri. et fide catholica. l. i.

e ¶ Alemanicus. hoc nomen et omnia sequentia nomina sunt ab euentu sibi imposita: vtputa quia vicit africos: et sic de alijs: vt in auc. de here. et fal. in prin. col. i.

f ¶ Germanicus. hec sunt nomina prouinciarum quas deuicit.

g ¶ Pius. a pio Anthõino: vt in auc. vt lib. de cetero col. vi. §. si quis autez. alias est. §. sancimus.

h ¶ Ac felix. a virtute animi. vel felix. i. ꝓsper: quia ita sibi ad votum succedebat.

i ¶ Inclitus. a gestis magnificis. Accur. floren.

k ¶ Victor. in fugando hostes. Accur.

l ¶ Triumphator. post victoriã. gloriosus enim erat in magnifica gesta sua.

m ¶ Semper augustus. quia huius debet esse propositũ quilibet imperator vt augeat: licet hoc semper non faciat. sic in diffinitione matrimonij: vt. j. de pat. po. in prin. licet interdum diuidatur: vt. C. de repu. l. consensu. sic in diffinitione iusticie: vt. j. de iusti. z iure. in pri. secundum Jo.

n ¶ Cupide. s. mittit suam gratiam z hunc librum.

o ¶ Incipit. more recte scribentium premittit proemiũ: in quo reddit lectorem attentum: docilem z beniuolum. Attentuz cũ dicit. Summis vigilijs: nam per hoc q̃ ipse vigilauit reddit nos attentos vt vigilare debeamus. nã ius ciuile vigilantib' scriptum est: vt. ff. que ĩ frau. credi. l. pupillus. ĩ fi. z ibi summa prouidẽtia: vt. j. proxi. §. Docilem cũ dicit. Et cum sacratissimas consti. antea conf. zc. vt. j. e. §. omnes. docilem eni3 facit qui summam rei breuiter comprehendit. nam per hoc q̃ ipse abbreuiauit: poterunt ammodo facilius edoceri. Beniuolũ id est bone voluntatis ad adiscendum: vbi dicit. Et que in prioribus etiam temporibus. et ibi. Summa itaq3 ope: vt. j. e. §. cunq3: z. §. summa itaq3 zce.

Imperatoriam maiestatem[p] non solum armis decoratam[q]: sed etiã legib' oportet[r] esse armatã[s]: vt vtrũq3 tẽpus z bellor[t] z pacis[u] recte possit guberna ri[x]: et princeps[a] romanus victor existat: non solum in hostilibus[b] prelijs: sed etiam per legitimos[c]

Imperatoriã. ☞ ¶ Diuiditur ĩn tres partes principales totum hoc proemium vsq3 ad finẽ: licet Joh. placenti diuidat in quinq3. Nam primo ponit in quibus dz versari imperator. Secũdo ponit qualiter iustinianus illud adimpleuit. Tertio nos ad studiũ exhortatur ostendendo fructus qui sequũtur ex assiduo studio. Scd̃a ibi in. §. Quor. Tertia ibi. Sũma itaq3. Iteruz prima diuiditur in duas partes: quia primo ponit dictum. Secundo ponit tres casus. Secunda ibi. Vt vtrumq3. Et hoc intendit pro sustentatione et gubernatione reipublice duo sunt necessaria: videlicet leges et arma. h. d. vsq3 ad. §. Quorum.

p ¶ Maiestatem. i. imperatorẽ qui est in maiestate: vt. C. d leg. z con. l. digna. Similis est loquẽdi ornatus. j. quib' mo. ius pa. po. sol. §. fili' ibi. Imperatoriam celsitudinem. Et no. q̃ antiphorisat respondendo ad tacitã questionẽ hanc: scilicet quare imperator non facit quod suum est scilicet armis intendere: cum milites magis arma scire q̃ iura oporteat: vt. C. de iure deli. l. scius. ad quod respondet. Imperatoriaz maiestatem zc̃.

q ¶ Decoratam. queritur quare quod erat armorum attribuit legib' z econtra: Respondet vt ostẽderet alterum alterius auxilio semper egere: vt. C. de no. co. confir. in prin. Vel dic proprie ponit. nam arma sũt ad decorem: leges sunt ad armandum. vnde dicitur. militant nãq3 zc. vt. C. de aduoc. diuer. iu. l. aduocati. vel ideo posuit vt euitetur malus sonus verborum. s. cacephaton. i. turpis sonus.

r ¶ Oportet. i. oportunum est.

s ¶ Armatam. s. ad hanc vtilitatem que sequitur. Accur.

t ¶ Et bellorum. z sic quo ad vsum armor.

u ¶ Et pacis. sic quo ad vsum legis.

x ¶ Gubernari. alterum cũ legibus sc3 tempore pacis: alterum armis scilicet tempore belli.

a ¶ Et princeps. s. imperator.

b ¶ In hostilib'. qui sunt hostes dicitur. ff. de cap. z postli. re. l. hostes.

c ¶ Per legitimos tramites. i. leges: que sunt via gradiendi sicut tramites eundi. secundum Jo. bene dico calumniantes puniri per leges

BIBLIOTHÈQUE SAINTE GENEVIÈVE

nam in criminibus siue ordinarijs siue extraordinarijs ad similitudinē supplicij punitur calūniator: vt. C. de accu. l. fi. et. ff. ad turp. l. i. ⁊ in priuatis et in extraordinarijs criminibus omnes calūniosi pro qualitate admissi plectūtur. Itē i ciuilib⁹ mō pecuniaria pena: mō sacramēto calūnie: modo nota infamie: vt. j. de pe. te. li. per totum: et. j. de ac. §. siquis agens: ⁊. C. de pl⁹ pe. l. vnica: et de iudi. pro perādū. §. et siquidē. vbi punitur contumax in expensis. Uel dic ꝙ septē genera penarū vocat legitimos tramites: vt. ff. de pe. l. vi. in fi. ⁊. l. vij. ⁊. viij. Uel dic ꝙ magistratus vocat tramites per quos iura redduntur. nā paruz valent iura in ciuitate nisi essent qui executiōi mādarent: vt. ff. de ori. iur. l. ij. §. post originem. q̄ puniuntur in criminalib⁹ puniuntur ⁊ in ciuilibus et expensis et in viatico: vt. ff. de iudi. eū quē. q̄ vltra verior est. Accur.

tramites calumniantium[a] iniquitates expellat: et fiat tam iuris religiosissimus[b]: ꝙ victis hostibus triumphator magnificus. ¶ Quorum vtramq[c] viam cum summis[d] vigilijs[e] summaq prouidentia[f] annuente[g] deo perficimus. ¶ Et bellicos[h] quidem sudores nostros barbarice[i] gētes sub iuga nostra deducte[k] cognoscunt: et tam africa[l] ꝙ alie innumerose prouincie[m] post tanta temporum spacia nostris victorijs a celesti numine prestitis iteruz[n] ditioni romane nostroq ad dite imperio protestātur[o] ¶ Omnes[p] vero populi legibus tam a nobis promulgatis[q] ꝙ compositis[r] reguntur. Et cum sacratissimas constitutiones antea confusas[s] in luculentam ereximus cōsonantiā[t]: tunc[u] nostrā extēdim⁹ curam[x] ad īmensa veteris prudētie volumina[a]: et opus[b] desperatum quasi per mediū profunduz[c] eūtes: celesti[d] fauore iā adimpleuim⁹[e]. ¶ Cūq hoc[f] deo ppitio[g] peractū[h] est: tribuniano[i] viro magni

a ¶ Calūniantium. calūniator est qui falsa crimia scienter intēdit: vt. ff. ad turpil. l. i. in prin. et facit ad hoc. ff. de his qui no. infa. athletas. §. calumniator. quid autem sit preuaricator et tergiuersator: dicitur in predictis legibus.

b ¶ Religiosissimus. nota quem fieri religiosum per leges. nā ipse sūt sacre: vt. C. de legi. et cō. l. leges. Item no. hic quattuor proportionalia s. arma: vsus armorū: victoria: triumphus. Item leges: vsus legū: calumnie pulsio: ⁊ iuris religio.

☞ ¶ Quorū vtramq. ¶ Diuiditur in duas partes. Primo dicit ꝙ imperator perfecte se habuit circa arma ⁊ circa leges. Scdo hoc suum dictū probat ab effectu. Secūda ibi. Et bellicos. Itez scda subdiuiditur. Naz primo exemplificat qualiter se habuit circa arma. Secūdo circa iura. Secunda ibi. Omnes vero populi. Et hoc sit loco summe vsq ad. §. Cūq hoc. Aretinus.

c ¶ Utramq. si ista debent esse in principe: tu iustiniane quid fecisti: Rn̄. quorum vtramq.

d ¶ Summis. i. cum summo labore.

e ¶ Uigilijs. quo ad leges. nam ius ciuile vigilantibus ⁊ non dormiētibus scriptum est: vt. ff. que in frau. cre. pupillus. in fi. Accur.

f ¶ Prouidentia. s. quo ad arma. et no. tres hoīs status: memoria preteritorum: scientia presentiū: prouidentia futurorum.

g ¶ Annuente deo. deo gratias refert: cuius triumphum meruit obtinere: vt. C. de of. pre. pre. afri. l. i. in prin.

h ¶ Et bellicos. quod coniunctim dixerat dicendo. Utramq viam et cetera: nunc diuidit dicendo primo qualiter se habuit circa arma. Accursius.

i ¶ Barbarice. barbari sunt qui extra romanum imperium sunt: et maxime hostes.

k Deducte. de nouo.

l ¶ Tam africa. sub qua multe prouincie continentur.

m ¶ Prouincie. sic construe. tā africa ꝙ alie innumerabiles prouincie

n ¶ Iterum addite. id est adiuncte: ditioni romane. i. iurisditioni. nostroq imperio post ⁊c̄.

o ¶ Protestantur. nostris victorijs a ce. nu. prest. nam iste prouincie prius fuerunt de romano imperio: post desierunt: et post centū quinq annos redierunt: vt hic innuit quando dicit. Iterū. et q̄si dicit. Et post tanta temporum spacia et cetera: vt. C. de offic. pref. preto. afri. l. prima.

p ¶ Omnes vero. vsq huc dixit qualiter bellicam curam habuit: nunc qualiter legalem.

q ¶ Promulgatis. s. a nobis: et dic de nouo. ⁊ pmulgare est equitatē rudē et nature occultam iure laqueis innodare i cōponēdo: secus in promulgando. cōponere autē est difficile pmulgata in ordinē compendiose redigē. Accur.

r ¶ Cōpositis. s. ab alijs quas reformauimus in meli⁹. vel dic cōpositis a nobis: quasi diceret cōpillatis a nobis quasi simul positis a nobis: q̄les sūt leges. ff. et. C. et aliorum imperatorum. su as eīm ⁊ promulgauit ⁊ composuit.

s ¶ Confusas. s. in tribus codicibus positas: gregoriano: theodosiano: ⁊ hermogeiano: vt. C. de no. co. confir. l. i. in prin.

t ¶ Cōsonantiā. s. in vnū codicem quem nō habemus: sed ex eo factus est iste quē habemus. Tunc sic tēporibus releuati ad summā iuris emendationem properam⁹: vt. C. de ve. iur. enu. circa principium.

u ¶ Tunc nostrā extendimus. id est statim post cōpositionem illius codicis fecimus digesta.

x ¶ Curā. vt nulla cōtrarietas posset reperiri: nulla supuacua similitudo: vt. C. de ve. iu. enu. circa prin.

a ¶ Uolumina. nā erant decies cētena milia versuum: ⁊ duo milia librorum et alie multe leges: vt. C. de ve. iur. enu. l. ij. § sed cum omnia: ⁊ in proemio. ff. §. et antea.

b ¶ Et opus desperatum. s. a constantino. nā et constātinus voluit hoc facere: sed non potuit.

c ¶ Profundū. reperit eīm omnium legū tramitem qui ab vrbe ro. condita et romuleis descendit tēporibus ita esse confusum vt in infinitum extendatur: vt nullius humane nature capacitate concluderetur. C. de ve. iu. enu. l. i. in prin. Accur. sto.

d ¶ Celesti. subaudi deo celesti mediante.

e ¶ Adimpleuimus. post digesta. ergo et post primā compositionē. C. quē non habem⁹ factus fuit hic liber. vnde quod hic dicitur quandoq per codicē corrigitur: vt facit de anno vtili qui obtinet secundū hunc librū etiam in restitutione minorum et maiorꝝ: vt. j. de act. §. rursus. secus est p codicem in dictis restitutionibus: vt in. C. de temp. in integrum resti. l. fi. Item in secunda eius cōpositione facit mentionē institutionum iam compositarum: vt. C. de emen. iusti. co. et secūda ei⁹ editione. l. fi. Accur.

☞ ¶ Cūq hoc. ¶ Iste. §. diuiditur in duas partes. Primo ponit qualiter mandauit fieri hunc librum. Secundo ponit causas per quas. Secūda ibi. Ut liceat. Et hoc sit loco sūme vsq ad. §. Igitur.

f ¶ Hoc. s. volumen digestorum ⁊ codicis.

g ¶ Propitio. i. deo coadiuuante.

h ¶ Peractum est. i. completum.

i ¶ Tribuniano. hoc nomen ⁊ sequentia sunt datiui casus et etiam dictio conuocatis: ⁊ construūtur cum illo verbo inferi-

us. Mandauimus.

a ¶ Exquestori. pro sua simplici ponitur. s. questore. Nota ꝙ tribus modis dicitur questor. Primo ille qui querebat pecu- nias tributorum per mundū et seruabat. Secūdo ille q̄ pre erat capitalib⁹ causis. Tertio qui stabat vt legeret libros pri cipales: qui can- didatus princi- pis dicebatur: et ita hoc tertio mo do accipio h: vt ff. de offi. questo ris. l. i. in fi. et de orig. iur. l. ij. §. de inde cū erarium Vel dic secūduz Jo. ꝙ iaz fuit in illo officio: sz nūc non est. inde ex- questor: id est ex- tra questurā po- situs. Vel dicas tertio esse nomē dignitatis: vt cō sul: vt. C. de ad- uo. diuer. iu. l. pe titionez. ibi. E- gredientē.

b ¶ Necnon. no ta due negatio- nes faciunt vnā affirmationē: vt hic: et. ff. de ver. sig. l. ex duobus.

l ¶ Ut liceat vobis. loquitur iuuenibus.

m ¶ Cunabula. per simile loquitur: quia sicut in cuna infantes primo morantur: ita iuris acceptor instituta primo legere debet. sic. ff. de of. pre. pre. l. i. §. his cunabulis.

n ¶ Fabulis. quia in antiquis institutionibus erant fabule: que fabule nec vera nec verisimilia cō tinebāt. fm Tullium.

fico: magistro ⁊ exquestori[a] sacri palatij nostri: necnon[b] theophi- lo ⁊ dorotheo viris illustribus[c] antecessoribus[d] nostris: quorū[e] omnium solertiā et legum scien- tiam: ⁊ circa nostras iussiones fi dem iā ex multis rerum argumē tis[f] accepimus[g] conuocatis his mandauimus[h] specialiter: vt ip- si nostra auctoritate: nostrisq̄ su asionibus[i] institutiones[k] compo nerēt. ¶ Ut[l] liceat vobis prima leguz cunabula[m] non ab ātiquis fabulis[n] discere: sed ab[o] imperia li splendore appetere: et tam au- res ꝙ anime vestre nil inutile[p] ni- hilq̄ perperam[q] positū: sed quod in ipsis[r] rerum obtinet argumen tis accipiant. Et quod in priori tempore vix post quadriennium prioribus contingebat: vt tunc constitutiones imperatorias le- gerent[s]: hoc vos a primordio[t] in grediamini: digni[u] tāto honore: tātaq̄ reperti felicitate: vt[x] et ini tium vobis et finis[a] legum eru- ditionis a voce principali[b] pro- cedat. ¶ Igitur[c] post libros qui quaginta[d] digestorum[e] seu[f] pan- dectarum in quibus omne ius antiquum collectum est: quos[g] per eundem virum excelsum tri- bunianum: necnon et ceteros[h] viros illustres et facundissimos confecimus in hos quattuor li- bros: easdem[i] institutiones par- tiri iussimus: vt sint totius le- gitime scientie prima[k] elementa:

o ¶ Ab imperiali. id ē ab imperatore q̄ splendet.

p ¶ Inutile. quo ad aiūz vel nihil inutile. i. inusita tū: vt pz ex eo qd̄ dicit. j. proximo. sed qd̄ ⁊c̄.

q ¶ Perperā. quo ad au res. vel dic id ē male posi tum et cōtra ius.

r ¶ In ipsis. i. in ipsa rei veritate: vel ī his q̄ quoti die emergere possunt. nō aūt inueniuntur hic ea q̄ non possunt euenire: q̄a de his non curant legisla tores: vt in auc. vt fine. p hi. ma. ⁊ debito. ⁊ cre. §. q: vero. col. vi. et. ff. de le. ⁊ se. cō. l. iura. ⁊. l. se.

s ¶ Legerēt. nā ⁊ olim a principio legebāt ipiales cōstitutiones. s. institutio nes antiquas: vt in proe mio. ff. §. discipuli.

c ¶ Illustribus. quattuor sunt ordines dignitatum maximi: vt superillustres. magni: vt illustres. medij: vt spectabiles. mi nimi: vt clarissimi: quos specifica: vt in auc. de ap. §. i. ij. iij. et iiij. col. iiij. et in auc. vt ab illustribus ⁊ qui supra eos sunt col. v. Sunt ⁊ infimi: vt defensores ciuitatum et magistratus mu nicipales: et isti non habent merum imperium: sed superio- res sic.

d ¶ Antecessoribus. scientia vel etate: vel quia fuerant cū pre cedentibus imperatoribus.

e ¶ Quorum. hic est interpositio vsq̄ illuc conuocatis ⁊c̄. Et nota ꝙ in tribus hic commendātur qui sunt huic arti intēti. eligendus est enim talis magister: qui in se laudabilem vitaz probis moribus monstrabit: ⁊ docendi peritiam: facundiam dicendi: interpretandiq̄ subtilitatem: copiaz discernēdi se ha bere patefecerit: vt. C. de profes. ⁊ me. qui i vr. cō. l. i. li. xij. Itē in fidelitate. nam ex quo hactenus fideles extiterunt pre- sumitur pro eis. ff. de re mili. l. non omnes. §. a barbaris. de preteritis enim sumimus coniecturam a futura. ff. de accu. l. si cui. §. Isdem. et quandoq̄ occultam coniecturam sumimus ad preteritum: vt. C. ad. l. iu. de adul. l. siqui. naz solers a solō quod est totum et ars artis dicitur. Item legū magister a sci entia et fidelitate.

f ¶ Argumentis. i. ex multis rebus vel negocijs que sunt ar- gumēta. vnde dicit prouerbium. Opus laudat magistrū. sic in auc. de monachis. §. scimus col. i.

g ¶ Accepimus. i. recepimus.

h ¶ Mandauimus. i. precepimus.

i ¶ Suasionibus. i boa parte: alias in mala: vt. ff. de ser. cor. l. i. §. suadere: et. C. de fur. ⁊ ser. cor. l. siquis persuaserit.

k ¶ Institutiones. io sic dictas: quia in statum romani iuris nostram erigunt intelligentiam: vt. j. ti. i. §. is qui.

t ¶ Primordio. i. tantū primo āno proficietis quātū pficiebatis i quat tuor. et nota ꝙ adulatur nobis imperator.

u ¶ Digni. vos dico digni ⁊c̄. Accur. floren.

x ¶ Ut et initium. s. liber iste.

a ¶ Finis. i. codex. nā primo anno institutōes legi debent: in secūdo gitur codex: vt i proemio. ff. §. pro responsis. ibi. Quibus si bene.

b ¶ Principali. id est principis. Et nota ꝙ hec scientia caput habet ⁊ finē: licet in alijs artib⁹ hoc non sit: lz vilissime sint: vt in proe. ff. §. lz q̄.

¶ Igit. ¶ Diuidit in duas ptes. primo ponitur qualr mādat diui di hūc libr̄ i q̄ttuor libros. Scdo ponit q̄d otinet i his q̄ttuor libris. Scda ibi. In q̄b⁹. Itē pria subdiuidit i duas ptes. Nā primo ponit di ctū. Scdo eius cām. Scda ibi. Ut sint. Et h sit loco sūme vsq̄ ad. §. Quas ex omnibus Aretinus.

c ¶ Igitur. ita cōtinua fm Jo. q: predictorū virorū sciaz ⁊ auctez pba- mus: nec p alios poterāt cōmodi⁹ expediri: igitur mādat p eos diuidi. vl̄ q: imperiali splendore appetitur: et ideo mandat diuidi: vt meli⁹ pos sit intelligi. ff. de ver. signi. l. ij. §. quibuscūq̄.

d ¶ Quīq̄gita. q̄ ophēdūt itra. ff. vet⁹ ⁊ ifortiatū: ⁊ tres ptes. ⁊. ff. nouū

e ¶ Digestor. ideo dicitur digestorū: quia omnia ibidē decidēda dige runtur et soluuntur.

f ¶ Seu pandectarum. a pan qd̄ est totū: ⁊ decten qd̄ est doctrina: q̄a ibi est doctrina omniū iurisconsultorum: vt. C. de ve. iu. enu. l. ij. §. sed cum oia. in fi. ⁊ vt hic sequitur.

g ¶ Quos. s. quinquaginta libros dig. Accur. floren.

h ¶ Et ceteros. s. xv. ex permissu iustiniani electos: vt. C. de ve. iu. enu. l. i. §. ij. et. l. ij. §. que omnia.

i ¶ Easdē institutiōes. i. eadem instituta. vnde collige hūc librum sum ptum ex volumine. ff. vel proprie dicit institutiones quas mādauit fie ri: nunc mādat partiri. nam partitio animū legentis incitat: mentē intel ligētis preparat: memoriā artificiose reformat: vt. j. de le. §. sed nō vsq̄: et. ff. de excep. doli. l. i.

k ¶ Prima elementa. quia sicut ex quattuor elementis omnia corpo-

EQUE SAINTE GENEVIEVE

ra conficiuntur: vt terra: & aqua & igne & aere. i. ex viribus hoꝝ q̃ttuoꝛ elementoꝝ totus mũdus gubernatur: ita hic liber cõprehendit omnia iura. Et nota ꝙ terra est frigida et sicca: aqua frigida & humida: ignis calidus & siccus: aer calidus et humidus. primũ habet naturã melancolie: secundũ. s. aqua fleume: ignis colere: sanguis respondet aeri.

quare de hoc ponitur in rubrica: cũ in textu nihil dicatur diffiniendo licz diuidendo sic? Respondent quidã: ideo nõ ponit in textu de iure: ne grauaret rudes animos ſm Pi. qḋ nihil est. Vel dic hoc plerunqꝫ fieri: vt aliquid ponatur in rubrica qḋ in textu ñ ponit: vt. C. de reli. & sũp. fu. nã nihil in textu ibi dicitur de ludo alee. Vel dic qḋ est verius vt diffiniatur: vt dicemus ifra. e. ti. §. iuris precepta. in glo.

in quibus[a] breuiter expositũ est: et quod antea obtinebat[b]: et qḋ postea dissuetudine[c] inumbratũ ab imperiali remedio illuminatum est. ❡ Quas[d] ex omnibus antiquorum institutionibus: et precipue ex commentariis Caii[e] nostri tam institutionum q̃ rerũ quotidianarum[f] aliisqꝫ multis commentariis compositas: cum tres[g] viri prudentes predicti nobis obtulerunt: et legimus et cognouimus: et plenissimum nostrarum constitutionum robur eis accommodauimus. ❡ Summa itaqꝫ ope[h] & alacri[i] studio has leges[k] nostras accipite: & vosmet ipsos sic eruditos ostendite[l]: vt spes[m] vos pulcerrima foueat totoqꝫ legitimo opere ꝑfecto[n] posse etiam nostram[o] rempublicam in partibus eius[o] vobis[p] credendam[q] gubernari.

❡ De iusticia[r] et iure[s].

IUsticia[t] est constans & perpetua voluntas ius suum vnicuiqꝫ tribuens[u]. ❡ Iuris prudentia est diuinarum atqꝫ humanarum rerũ

a ❡ In quib⁹. scilicet institutionibus.

b ❡ Obtinebat. id ẽ erat in vsu: et nunc desiit.

c ❡ Dissuetudie. nota legẽ tolli ꝑ dissuetudinem vel per contrariã consuetudinẽ: & iterũ eandẽ consuetudinẽ ꝑ superuenietez legez tolli. sic. ff. de sepul. vio. l. iii. §. diu⁹. et in auct. de here. & fal. §. i. alias. §. sz quoniã. & subiicit hoc. Ab iperiali &c. est optimũ exemplũ. C. de iudi. rem nõ nouam.

☞ ❡ Quas ex oĩbus. ❡ In hoc. §. imperator attribuit robur huic libro institutionum. Et hoc sit loco summe vsqꝫ ad. §. Summa itaqꝫ.

d ❡ Quas. scilicet institutiones. et accipe legimus et cognouimus: scz esse compositas ex omnibus.

e ❡ Caii nostri. commentatoris dico factis super libros institutionum antiquarum.

f ❡ Quotidianarũ. liber erat sic appellat⁹: eo ꝙ in singulis dieb⁹ gerenda a magistratibus cõtinebat qualiter iudicarent.

g ❡ Cum tres. interpositio est.

☞ ❡ Sũma itaqꝫ. ❡ Hic imperator exhortatur iuuenes ad studiũ: et fructum pollicet docens alacriter et voluntarie ac sollicite ius ciuile esse adiscendum. Et hoc sit loco summe vsqꝫ ad finem. Areti.

h ❡ Ope. quantum ad corpus. vnde pamphilus: alias horatius. Labor improbus omnia vincit. Accur.

i ❡ Et alacri. affectio enim operi tuo nomen imponit: vt. C. ad. l. cor. de sic. l. i. ff. de fur. l. qui iniurie.

k ❡ Leges. s. institutionũ. Accur.

l ❡ Ostẽdite. i. ita proficite in hoc libro vel ita morib⁹ informati sitis. nã boni mores plusq̃ diuitie operantur: vt. ff. de tu. et cu. da. ab his. l. scire §. i. & ff. de verbo. obli. siquis stipu. in fine.

m Ut spes. & hec spes sit de vobis nostrã rẽpubli. posse gubernari.

n ❡ Perfecto. i. lectis aliis libris.

o ❡ Nostrã. alias vestrã.

o ❡ Eius. reipublice.

p ❡ Vobis. id est a vobis. Credendis: lectis etiam aliis libris. Vel si habes. Credendam. id est committendam vobis. datiue legitur. & hoc dico legitimo opere perfecto: id est cum quinquennio legeritis. nã tunc opus consumatur: vt in proemio. ff. §. ꝙ quia solutum. et qḋ dicit in ꝑtibus eius ideo est: quia multe sunt partes eius: vt prefectura: consulatus: et alie multe: vt patet ex tractatibus. C. de offi. iudi. et in. ff. e. ti. colligitur.

q ❡ Credendis. id est q: creditur ſm primã expositionẽ. vel si habetis. Credendã: dic vt in glosa supra. Accur.

r ❡ De iusticia et iure Rubrica. Justinianus tractaturus iura populi romani premittit de iusticia et iure que est mater iuris: et ideo ab ea incipit: sic obligatio mater est actionis: vt. C. de procu. licet. §. ea obligatio. et ideo premittitur in tractatu: vt. j. de ob. in princi. et de act. in princi.

s ❡ Et iure. scilicet ꝙ iusticiam prosequitur: vt minister vel filius. Sed

☞ IUsticia. Non summatur: q: breuis secundum doctores. Sed iustinian⁹ veluti optimus preceptor imitatus est rectuz ordinez procedẽdi qui dz esse diffinitiuus diuisiu⁹ et exemploꝝ positiu⁹: & ideo totus iste titulus quinqꝫ hz partes. Nã in prima ponit diffinitionẽ iusticie. In scḋa ponit diffinitionẽ iuris prudẽtie. In tertia declarat quo ordie qua via tractande sunt leges. In quarta describit precepta iuris: vel diffinit ius secunduz opinionem quam tenebo. In quinta diuidit ius per mẽbra. Secunda ibi. Juris prudentia. Tertia ibi. His igitur generaliter cognitis. Quarta ibi. Juris precepta. Quinta ibi. Huius studii. Xpoforus porcus.

t ❡ Justicia. Hec iusticie diffinitio potest intelligi de diuina iusticia: quasi di. diuina iusticia est voluntas constans & ꝑpetua &c. sz hec verba in ea posita sunt plana. sed nõne iniustuz fuit ꝙ tantum datum fuit mercenario in sero venienti quantum illi qui mane venerat: qḋ tñ dei iusticia laudat: vt. ff. de an. le. l. ii. et de verbo. sig. l. ii. §. cuiuscunqꝫ? Rñ. illud diuinum mystice dicitur: quasi di. tantum habebit de paradiso ille qui decedit in hoc vltimo seculo si faciat bonum: quantum et ille qui decesserit in primo seculo. Vel dic secundum Joh. ꝙ de fragili hominis iusticia loquitur: quasi. d. iusticia humana vel que est in homine est volũtas constans &c. et secundũ hoc illa duo verba cõstãs et perpetua abiiciũtur extra: q: homini nõ possunt cõuenire: cũ scriptum sit ꝙ septies in die cadit iustus: et ideo nunq̃ in codẽ statu permanet: vt in auc. de non ali. aut permu. §. vt autẽ. Item qḋ in fi. dicit ius suũ vnicuiqꝫ tribuens: intellige quantuz ad affectionẽ: quia ad actũ non potest. q. d: habens affectũ tribuendi. sic supra in rubrica proemii dicitur de augusto: sic et de matrimonio quod ẽ indiuiduum: vt. j. de pa. po. in prin. licet interduz diuidatur: vt patet. C. de repudi. l. consensu. Vel tertio exponevt in summa huius ti. vt voluntas: id est mens constans id est bona: quasi habitus mentis bonus. Sed Tullius sic diffinit. Justicia est habitus animi communi vtilitate seruata: suam cuilibet tribuens dignitatem. Secundum Pla. iusticia est virt⁹ que plurimũ potest in his q̃ minimũ possunt. Vel prout ego credo. Justicia est animi ↄgrua dispositio in singulis reb⁹ recte diiudicans.

u ❡ Tribuens. vt honeste viuat sibi: et sic alterum nõ ledat: immo proficiat. vel dic ius suũ: id est hoĩs meritum.

noticia[a]: iusti atq̧ iniusti scientia ¶ His igitur[b] generaliter cognitis[c] et incipientibus[d] nobis[e] exponere iura populi romani: ita maxime videntur posse tradi[f] commodissime: si primo leui[g] ac simplici[h] via: post deinde diligentissima[i] atq̧ exactissima[k] interpretatione[l] singula tradantur. alioquin si statim ab initio rudez adhuc et infirmum animum studiosi multitudine ac varietate rerũ onerauerim⁹: duorũ alterũ: aut desertorez studiorũ efficiemus: aut cũ magno labore eius. sepe etenĩ cum diffidentia que[m] plerumq̧ iuuenes auertit[n] serius[o] ad id perducemus: ad quod leuiori via ductus sine magno labore eius: et sine vlla diffidentia maturius[o] perduci potuisset. ¶ Iuris[p] precepta sunt hec: honeste[q] viuere: alterum[r] non ledere: ius suuz[s] cuiq̧ tribuere. ¶ Huius[t] studij due[u] sunt positiones: publicum et priuatum. Publicum ius ē qd̄ ad statum rei[x] romane spectat[a]. Priuatum est quod ad singulorũ vtilitatem pertinet[b]. Dicendum ē igr̄. de iure priuato[c]: quod est tripartite[d] collectum. Est enim ex naturalibus[e] preceptis: aut gētiũ[f] aut ciuilibus[g] collectũ.

a ¶ Noticia. pōt recte legi vt illa dictio scia sit ablatiui casus: vel econtra sit nomiatiui casus: τ hec dictio noticia sit ablatiui casus. sic. j. ti. i. in prin. Sed nũquid f̄m hoc oportet q̄ quicũq̧ vult iuris prudēs vel iuriscōsult⁹ eē debeat theologiam legere: Rñ. nō. nā in corpe iuris hec oīa inueniuntur: vt. C. d̄ sum. tri. et fi. ca. τ C. de sa. sanc. ec. et de epi. τ cle. τ in auc. sub mult̄ titulis: vbi specialiter de diuinis tractatur. Item que est differentia inter iusticiā τ iusτ iuris prudētia: Rñ. Iusticia est virtus. ius est eius virtutis executiuũ. iuris prudentia est scientia illius iuris. Itez iusticia est summum bonum: ius mediuz: iuris prudentia infimum. Itē iusticia vult tribuere vnicuiq̧ ius suũ. Ius vero coadiuuat: iuris prudentia docet qualiter illud fiat.

☞ ¶ His igitur. ¶ Primo leuia: deinde difficiliora sunt docēda: ne scholares aut studiũ deserant: aut cum magno labore aut tardius perducātur. h. d. Aretinus.

b ¶ His igitur. nunc vult dicere qualiter leges sunt docende.

c ¶ Cognitis. i. posita diffinitione iusticie: iuris: τ iuris prudētie. Accur.

d ¶ Et incipientib⁹. datiue pōt legi cũ verbo. j. vidētur. vl' ablatiue vt superius respiciat: et hec verior.

e ¶ Nobis. loquũtur cōpilatores huius libri in persona iustiniani qui dz exponere per eos.

f ¶ Tradi. s. iura populi ro.

g Leui. quo ad verba.

h ¶ Simplici. quo ad sententiam.

i ¶ Diligentissima. quo ad subtilissima verba.

k ¶ Atq̧ exactissima. quo ad subtilem materiā τ sententiaz.

l ¶ Interpretatione. i. facili sententia.

m ¶ Que. s. differentia.

n ¶ Auertit. nota ꝯ incōstantiā. sic. ff. de pcu. in cause in prin. vñ salomon. Tria sũt mihi incognita: et quartũ qd̄ penitus ignoro: via colubris sup lapidem: via auis volātis in aere: via nauis in medio maris: quartum difficilius: via iuuenis ĩ adolescentia sua. vñ dātur in inte. resti. eoꝝ facultatib⁹: vt. j. de here. qual. et dif. §. sciendũ.

o ¶ Maturi⁹. h̄ no. pūerbiũ. Qui vadit plane vadit sane.

p ¶ Iuris precepta. i. iura p̄cipientia p̄cipiũt aliq̄d qd̄ ptinet ad aliqd̄ istoꝝ triũ nō oīe ius p̄cipit: immo quoddā punit: quoddā vetat: quoddā permittit: vt. ff. de le. τ se. con. l. legis. quoddā cōsulit: vt. ff. de rei vē. l. is qui. quoddā hortaē: vt. C. de transac. l. age.

q ¶ Honeste. scilicet quantum ad se: que honestas et circa matrimonia est: vt. ff. de ri. nup. l. semper. et circa mores seruatur: vt. ff. de tu. et cu. da. ab his. l. scire oportet. §. penulti.

r ¶ Alterum non ledere. vnde illud. Quod tibi non vis fieri alij non feceris: vt in decre. in prin.

s ¶ Ius suũ. vt non solũ non ledat: sz etiā adiuuet. nā non sufficit abstinere a malo nisi fiat quod bonũ est: vt ar. l. in decre. lxxxvi. di. c. non satis. Sz nōne hec verba accipiunꝭ hic sicut. s. in diffinitōe iusticie i fi. Rñ. nō: imo ibi hec tria cōprehēdit: hic aũt illd̄ solũ qd̄ extra duo prima relinqꝭ. Et nota q̄ i hoc reprobo opi. Py. et alioꝝ qui dixerũt q̄ in h̄ ti. non diff. niebatur ius: quod est ars boni τ equi cuius merito quis nos sacerdotes appellat. naz dico q̄ hec verba que hic sunt tantũdē p̄stant. naz qd̄ hic dicit precepta iuris: p hoc dic̄ ars: cũ ars sit collectio p̄ceptoꝝ. Itē per h̄ q̄ dicit honeste viuere: alterũ nō ledere: valet tm̄ quantũ boni et eq̄. Itē per h̄ q̄ dicit: ius suuz vnicuiq̧ tribuere: colligo cu⁹ merito q̄s nos sacerdotes appellat. i. sacra. vel iura sua cuilibet ministrantes: vt hic: τ. ff. e. l. i. ij. R.

t ¶ Huius studij. i. artis adipiscende per studiuz.

u ¶ Due sunt positōnes. i. species f̄m Py. sz f̄m Az. Sic. i. sup duob⁹ generib⁹ nō speciebus ponitꝭ hec ars studio discēda. nec em̄ placet q̄ ex multitudine rerũ multa dicātur iura. sic em̄ diceretur ius aliđ equininũ: qd̄ sup equo tractaret: aliud asininũ et sic de singulis: sed ego credo q̄ iste nō fuit Py. intellect⁹: sed ille qui est p̄ceptoris mei. Accur.

x ¶ Rei romane. τ consistit in sacris: in sacerdotib⁹: τ magistratib⁹. ff. e. l. i. §. publicā. τ in auc. vt li. ma. et auie. §. qr vero. col. viij. τ. C. de sũ. tri. τ fide ca. inter claras. τ. ff. de orig. iu. l. ij. §. post originem.

a ¶ Spectat. s. principaliter. nam et singulorum est vtilitas rempublicam conseruari.

b ¶ Pertinet. s. principaliter: secundario autem ad publicam vtilitatez ptinet. expedit eniz reipu. τc. vt. j. de his q̄ sũt sui vel alieni iuris. §. penultimo.

c ¶ Priuato. sed quid de publico: Rñ. nō dicet in hoc libro: sed. ff. de iur. fis. τ. C. e. ti. et in alijs ti. sequentibus: et fere per oīs tres libros codicis: vbi de iur. pu. tractatur. Et nunquid illud est tripartite collectum: Rñ. sic: vt statim dicam: et ex eisdem preceptis. Cum ergo eadem sint exēpla pub. τ priu. quare de priuato tantũ dixit qd̄ est tripartite collectũ: Rñ. quia plura erat de eo priuato dictur⁹. Itē cũ fecisset hunc librũ causa rudiũ: nolebat eos multũ aggrauare: qd̄ fecisset si tractasset de iure publico in hoc libro.

d ¶ Tripartite. in iure enī priuato vt in suo toto tripartita sunt precepta naturalia: vt hic. neminē cum alterius damno fieri locupletē: vt. ff. de condi. inde. nā natura. Itē gētiũ: vt qd̄ quisq̧ ob tutelam sui corporis fecerit iure fecisse estimetꝭ: vt. ff. e. l. i. ij. et. iij. Itē sunt precepta ciuilia: vt precepta de vsuc. qr ꝯ priuata vtilitate est vsucapio: vt. j. de vsu. ĩ prin. ibi. Ne dñia τc. et sic publicũ est ex eisdem exemplis: τ pone eadem exempla: vt ecce a iure naturali vt non locupletetur cũ iactura alterius respu. a iure gen. vt liceat reipu. propulsare iniuriam. Itē a iure ciuili vt respu. vsucapiat: sicut priuatus: que exponētur. j. statim in iure priuato.

e ¶ Naturalibus. i. iure naturali.

f ¶ Aut gentiũ. i. precepta iurisgentiũ.

g ¶ Aut ciuilibus. preceptis.

a ¶ De iure naturali Rubrica. Dictum est supra ꝙ ius priuatum est collectū ex naturalibus preceptis gētiū et ciuilib⁹: nūc de eis dicit: ⁊ primo de iure naturali.

Ius naturale. ☞ ¶ Totus iste titulus diuidit᷑ in quinqꝫ partes. Pri͛o ponit de iure naturali. Scđo de iure gentium et ciuili. Tertio ponit vnam diuisionem iuris ciuilis. Quarto rediens ad ius ciuile et naturale ponit vnā drāꝫ inter ipsa iura. Ultimo ponit circa q̄ versatur ius ciuile. Scđa ibi. Ius autem ciuile. Tertia ibi. Constat autem. Quarta ibi. Sꝫ naturalia. Quinta ibi. Omne autē. Et hoc pri͂cipium etiā diuiditur in tres partes. Pri͛o poni diffinitionē iuris naturalis. Scđo declarat illaꝫ. Tertio probat ꝑ effectu. Scđa ibi. Nā ius. Terꝫtia ibi. Hinc descēdit. Et hoc dicit in sūma masculi et femine cōiunctio. Itēꝫ procreatio liberoꝝ ⁊ educatio sunt de iure naturali: eo q: ista sunt propria omniū generū aīaliū h. d. fꝫ Are. Uel sic scđm Bal. Statuta condita a populis ius ciuile dicūtur. Nā populo iurisditionē hn̄ti permissum est ius propriū constituere. Qđ vero ab omni gēte seruat᷑ ius gentiū nuncupatur. Et verba simpliciter prolata in digniori et potentiori significato intelligūtur: h. d. vsqꝫ ad. §. Ius autem ciuile.

¶ De[a] iure naturali gentium et ciuili.

Ius[b] naturale est quod natura omnia animalia docuit. Nā ius[c] istđ non solum humani[d] generis proprium est: sed et omnium animalium: que in celo[e]: que in terra:[f] que[g] in mari nascuntur. Hinc[h] descendit maris[i] atqꝫ femine cōiugatio[k] quam nos matrimonium appellamus[l]. Hinc[m] liberorum procreatio et educatio[n]. Uidemus étenim, cetera[o] quoqꝫ animalia istius iuris[p] peritia censeri. ¶ Ius autem ciuile vel gentium ita diuiditur[q]. Omnes populi qui legibus et moribus[r] reguntur partim communi[s] iure oīuꝫ hominuꝫ vtuntur. ¶ Nam quod quisqꝫ popul⁹ ipse sibi ius constituit: id ipsius proprium ciuitatis est: vocaturqꝫ ius[t] ciuile quasi ius proprium ipius ciuitatis. ¶ Quod[u] vero naturalis ratio inter omnes gētes cōstituit: id apud omnes populos peque custoditur: vocaturqꝫ iusgentiū quasi quo iure omnes gētes vtūtur[x]. ¶ Et populus itaqꝫ[a] romanus: partim suo proprio: partim communi omnium hominuꝫ vtitur.

☞ ¶ Ius aūt ciuile. Diuidit᷑ i iij. ptes. pri͛o ponit dcī̄ꝫ bimbre. Scđo ponit exemplū primi mēbri. Secūda ibi Nā qđ. Tertia ibi. Quodvero. Et hoc dicit cui liber populo iurisditionem hn̄ti permittitur ius propriū statuere quod ius ciuile vocatur. Illđ vero quod ab oīni gente equaliter custodit᷑ ius gētium appellatur h. d. vsqꝫ ad. §. Seruis quidez ciuile. Areti.

¶ Ius naturale est qđ natura. i. de⁹ et nomiatiue ⁊ ablatiue pōt legi.

b sic. s̄. ti. i. Et nota ꝙ quattuor modis ius naturale ponit᷑. qñqꝫ pro iure gentiū: vt. j. de rerū di. §. singuloꝝ. qñqꝫ pro iure pactorū: ⁊ sic pro iure pretorio: vt. ff. de pac. l. i. qñqꝫ pro ei⁹ contrario. s. pro eo qđ rescindit pacta: vt in restitutōe minoꝝ: vt. ff. de mi. l. i. qñqꝫ pro instinctu nature: vt hic. et. ff. e. l. i. §. ius autē naturale. Sed fm can. ius naturale dr̄: qđ in lege mosayca vel in euangelio ɔtinetur: vt i pri͂cipio decretorum. ⁊ istud quod hic est nomiatiui casus: qñqꝫ hec dictō natura est ablatiui casus. et ecōtra est accusatiui qñ natura est noiatiui: et tūc dic natura. i. deus.

c ¶ Nā ius. bene dico oīa aīalia. nam ius istud ⁊c. non soliū est hoīm: sꝫ cōmune oīm aīalium. Accur.

d ¶ Humani. i. hoīm.

e ¶ In celo. i. in aere: vt aues q̄ in arboribus et aere nascuntur: vt. j. de rerum di. §. apium.

f ¶ In terra. vt fere bestie q̄ suis lustris. i. cubiculis nascuntur: ⁊ etiam quedam aues.

g ¶ Que in mari. vt pisces. idē dico ⁊ si i q̄libet alia aqua nascūtur.

h ¶ Hinc. i. ab hoc iure naturali. s. deo qui primo adam eue cōiunxit: et in paradiso deliciarū posuit.

i ¶ Maris. i. masculi.

k ¶ Cōiugatio. i. aīoꝝ nō corpoꝝ: vt. ff. de re. iur. nuptias.

l ¶ Appellam⁹. matrimoniū. i. effectū matrimonij. Et sic nota ꝙ matrimoniū quod ad originē est de iure naturali. s. deo vt hic dicit᷑. de iuregē. etiā dici pōt: q: ab eo receptū est. de iure ciuili etiā dici pōt: q: formā ei adiūxit ⁊ solēnitatē: vt patet. j. de nup. per totū ti. cū dicit a q̄b⁹ nuptijs sit abstinendū: ⁊. ff. de ritu nup. per totū. vñ dꝫ dici de iure ciuili: vt. ff. đ iusti. et iure. l. ius ciuile.

m ¶ Hic liberorū. nā deus operatur ad liberorum procreationē ⁊ naturalis instinctus.

n ¶ Et educatio. nā hoc iure. s. naturali mouetur parēs ad educationeꝫ filiorū suoꝝ potius ꝙ alienoꝝ: vt. ff. vñ liberi. scripto here. i fi.

o ¶ Cetera. s. aīalia nedum hoīes.

p ¶ Iuris. s. naturalis: de quo loquimur. ex eo eni ꝙ auis volat: piscis natat: gallina oua calefacit: mouentur isto iure naturali.

q ¶ Diuidit᷑. id est vnū ab altero cognoscitur.

r ¶ Et moribus. nā quidā sunt q̄ reguntur tm̄ morib⁹. et etiam q̄dā q̄ nec morib⁹ nec legib⁹: vt hoīes siluestres. ⁊ etiā quidā legibus tm̄ et nō moribus.

s ¶ Cōi. i. eo iure: qđ ē in cōi apud oīs: siue scriptuꝫ sit siue non.

t ¶ Ius ciuile. vt sunt statuta terrarum: que iura municipalia dr̄: vt. C. de eman. libe. l. i. et sic dicitur ad differentiam iuris naturalis id est iurisgentium: et ita accipitur hic. Secundo modo dicitur ius ciuile lex. xij. ta. vt. ff. de iu. et iur. l. ius ciuile §. hoc igitur. Tertio dicitur ius ciuile omne ius quod non est pretorium: et sic accipitur. ff. de iu. et iure. l. ius ciuile. in prin. §. ius pretoriū. Quarto dr̄ disputatio prudentum que fuit facta super. l. xij. tabu. vt. ff. de ori. iu. l. ij. §. hec disputatio. secundum Io. an. Quinto quicq̄d scriptum habemus de iure dicitur ius ciuile: vt cum dicitur. est enim sanctissima res ciuilis sapientia que precio nummario nō est estimāda: vt. ff. de var. cogni. l. i. §. proinde. Sexto dicitur quotiens adijcitur aliquid iuri naturali: vt in matrimonio mō diximus. vel detrahit᷑ iuri naturali: vt i vsuc. vt. j. de vsuc. in prin. vel additur iuri gentium: vt in tutela inuenta a iure ciuili originaliter: vt. j. de tute. in princi. §. i. vel detrahitur: vt in ptāte seruoꝝ restricta: vt. j. de his qui sui vel alieni iuris sunt. §. sed hoc tpe. hoc enim ius ciuile dicit᷑: vt. ff. đ iusti. et iure. l. ius ciuile. i. Rñ. ⁊ hec exempla sunt ibi notata.

u ¶ Quod vero naturalis. nota ꝙ iusgentium naturali ratione est inductum: vt hic. ⁊. j. de rerū di. §. singuloꝝ. vñ est ius i̱mutabile: vt. j. e. §. sed naturalia. Accur.

x ¶ Utuntur. vt est religio erga deum: vt parentibus et patrie pareamus: vt contra violentiam resistamus: vt. ff. de iusti. et iure. l. i. in fi. ⁊. l. ij. Item conuentiōnes siue pacta q̄ apud gen. valent: vt. j. e. §. ius autem gentium: et. ff. de pac. l. iurisgen. in prin.

¶ Itaqꝫ. quia omnis populus vtitur partim iure communi et cetera.

titur que singula[a] qualia sint suis locis proponemus[b]. ¶ Sed ius[c] qđ ciuile ex vnaquaq̃ ciuitate appellatur[d] veluti atheniensiū. Nā si quis velit solonis[e] vel draconis leges appellare ius ciuile atheniēsiū nō[f] errauerit. Sic[g] eẽ ⁊ ius quo romanus populus vtitur: ius ciuile romanoꝝ appellamus: vel ius[h] quiritū quo quirites vtuntur. Romani enim a romulo: quirites a quirino[i] appellantur. Sed quotiēs nō addim⁹ nomen cuius sit ciuitatis[k]: nr̃m[l] ius[m] significamus: sicuti cuꝫ poetam dicimus nec addimus ei nomen: subauditur apud grecos egregius homer⁹: apud nos virgilius[n]. ¶ Jus[o] aūt gentiū omni humano[p] generi cōmune est, nā[q] vsu exigente ⁊ hūanis necessitatibus: gentes humane iura quedā sibi cōstituerūt. bella[r] eteniꝫ orta sunt: ⁊ captiuitates secute ⁊ seruientes: que sunt naturali iuri cōtrarie. Jure enim naturali omēs hoīes ab initio[s] liberi nascebant̃. Et ex hoc iuregētiū omēs pene[t] contract⁹ introducti sunt: vt emptio ⁊ venditio: locatio ⁊ conductio: societas: depositū: mutuū: et alij īnumerabiles[u]. ¶ Cōstat aūt ius nr̃m[x] quo vtimur: aut ex[a] scripto: āt ex nō scripto: vt[b] apđ[c] grecos foney: monoy. ¶ Scriptū āt ius est: lex plebiscita senatuscōsulta pricipū placita magr̃atuū edicta rn̄sa prudētū. ¶ Lex[d] ē q̃ populus roman⁹ senatorio magr̃atu interrogante veluti[e] ꝯsule[f] ꝯsti

a ¶ Que singula. s. iura gentiuꝫ ⁊ ciuilia quibus vtuntur ciues romani ⁊ effectus eoꝝ iuriū: dicetur. j. đ rerum di. §. singuloꝝ. vsq̃ ad fi. ti. vbi dicitur qualiter acquirūtur dn̄ia iurisgē. Itē j. de vsuc. ⁊ in ti. sequētib⁹ quib⁹ dicit̃ qualiter acquirūtur dn̄ia iure ciuili: ⁊ s̃m hoc refertur ad ꝓximū dictū. ⁊ illud ītelligas de iure ciuili romāoꝝ generali. vel aliter dic. ꝓponemus. j. e. ti. §. pe. vbi dicit alterum variabile: vt ciuile: alterum nō vt gentiuꝫ. et scđm hoc non refertur ad proximū dictū: sed ad h qđ. d. §. nā ⁊c. ⁊ etiā qđ xo ⁊c.

b ¶ Proponem⁹ sꝫ vbi? R. forte j. de reꝝ di. §. singuloꝝ. ⁊ refertur nō ad ꝓximū dictū: sꝫ ad id qđ dictū ē: Nā qđ q̃sq̃ ⁊c. ⁊ ibi. Q̃đ vero.

c ¶ Sed ius quidē ⁊c. diximus aūt populos cōmune ⁊ ꝓpriūm ius hr̃e. Sꝫ ⁊c.

d ¶ Appellat̃. i. nom̄ illius ciuitat̃ vbi factū est ius ciuile debet ei īponi. e ¶ Solonis. noīa sunt cōpositoꝝ statutoꝝ ī illis ciuitatib⁹: sicut si appellat q̃s ius ciuile bon. statutū a cōpositorib⁹ īuētū ⁊ cōsilio ꝯfirmatū.

f ¶ Non errauerit. imo bene dixerit.

g ¶ Sic eẽ et ius qđ pro se tm̄ cōposuerunt: alias eēt general' lex: vt. j. e. §. lex est. ⁊ de hoc. s. iure ciuili generali pōt hic loqui.

h ¶ Jus quiritum. pro eodem: licet noīa mutet.

i ¶ A quirino. qui fuit eorum rex dictus a quiris quod est hasta: quia magna hasta in bello vtebatur.

k ¶ Ciuitatis. sed simpliciter dicitur ius ciuile.

l ¶ Nostrum. s. romanoꝝ per excellentiam.

m ¶ J⁹. s. ciuile rōa. si ē ꝓpriū: vl' gn̄ale: si ē factuꝫ vt sit gn̄ale.

n ¶ Virgilius. idem in apostolo. nam Paulus in diuina scriptura intelligitur. Item vbi dr̃ sapiens intelligitur salomon.

☞ ¶ Jus aūt gētiū. ¶ Pr̄o pōit̃ vnū dictū. scđo pōit̃ rō: q: ius gētiū fuit īuētū. tertio pōit̃ effect⁹ siue ponunt̃ īuētōes iuris gētiū. scđa ibi. nā vsus. tertia ibi. bella. ⁊ hoc dicit. ius gētiū oīb⁹ hoīb⁹ est cōe: ⁊ ab oīb⁹ gentib⁹ fuit factū iussu ⁊ necessitatib⁹ exigētib⁹: ex quo bella licita oriunt̃ ⁊ captiuitates ⁊ seruitutes ⁊ ꝯct⁹ q̄busdā except̃. h. d. vsq̃ ad. §. ꝯstat aūt. s̃ꝫ Are.

o ¶ Jus aūt. autē ꝓ sꝫ: ⁊ repetit đ iuregentiū vt aliq̄d addat.

p ¶ Humano. sed nunquid plura humana genera sunt? R̃n̄. nō. expone ergo. i. oībus hoībus. Accursius.

q ¶ Nā vsu. ab initio enim pauci erant hoīes ⁊ indiguerūt tm̄ aliquo cōi vsu: et qn̄ plures fuerūt: tūc magis suas cōsuetudines hēbant ⁊ statuta: puta vt nullus vineā vel ortū alteri⁹ intraret: ⁊ hoc seq̄tur. ⁊ probat̃. ff. de iusti. ⁊ iure. l. ex hoc iure.

r ¶ Bella. sed quomodo a iure descendit bellum cum sit a iure prohibitum: vt. ff. de vsufru. l. equissimum? Respondeo. loquitur de eo quod a populo romano est indictuꝫ hostibus: vt ff. de capt. ⁊ postli. reuer. l. hostes. §. in bello. Itē ꝓpulsare violent̃ a'm qđ ē licitū: vt. ff. de iusti. ⁊ iure. l. vt vi. ⁊. ff. đ vi ⁊ vi ar. l. i. §. viꝫ vi. cū moderamie tn̄: vt. C. vnde vi. l. i. ff. de iusti. ⁊ iure. l. vt vim.

s ¶ Ab initio. sed nunquid hodie? quidam dicunt sic. nos contra. nam seru⁹ nascitur: vt. j. de iure patrona. §. serui. ⁊ de natu. resti. l. interdū.

t ¶ Pene. pene dicit propter quattuor: contractus vt stipulationem: vt īfra de act. §. de constituta. Item litterarum oblig. vt infra de litterarum obliga. Item propter cōtractū emphiteoticū: vt. j. loc. §. adeo. Item propt̃ spon. lar. j. de dona. propter nup. vt in aucten. vt spon. lar. §. primo ⁊ secūdo. collatio. x. Et nota q̃ hic dicitur omnes contractus esse de iuregen. sed non omnes obligatōnes. nam que ex maleficio vel quasi sunt non sunt de iuregentium: sed vel a lege xij. tabulaꝝ vel alia lege.

u ¶ Innumerabiles. id est non facile ad numerandum habiles: vt. j. de rebus corporalibus et incorporalibus in pricipio.

☞ ¶ Constat autem. ¶ Diuiditur iste. §. in tres partes. Primo ponit dictum bimembre. secundo ponit exemplum primi membri. tertio exempla secundi membri. Secunda ibi. Scriptum. Tertia ibi in. §. Ex non scripto. Item secunda subdiuiditur in duas partes. Primo ponit quid est ius scriptum. Secundo ponit exempla. Secunda ibi. lex. Et hoc dicit ius scriptum consistit in sex partibus hic nominatis. h. d. cum quo concordatur secunda distinctio. §. lex est. secundum Aretinum. Reliqui omnes. §. vsq̃ ad. §. sed quod principi non summantur: quia diuidendo et diffiniendo clare procedit.

x ¶ Jus nostrum. id est ciuile ro. de quo diximus supra. e. §. sꝫ ius. Large vocatur ius ciuile ius quicquid scriptum habemus de iure generali: vt diximus. s. e. in glo. vt sunt statuta terrarum ⁊c. ibi. Quinto ⁊ ce. Iteꝫ quicquid habemus de moribus: hoc comprehendit. s. generalib⁹: vt patet ex inferioribus.

a ¶ Ex scripto. de hoc dicit vsq̃ ad. §. j. ex non scripto: ⁊ de non scripto ibi dicit Accur.

b ¶ Vt. pro sicut.

c ¶ Apud grecos. nam ⁊ greci vtebantur iure scripto ⁊ non scripto: vt j. e. §. ⁊ non ineleganter.

d ¶ Lex est. hec diffinitio quo ad sententiam concordat cum ea que est ff. de le. ⁊ senatuscon. l. i. licet quo ad verba dissentiat. Diffinitur et alio modo. Lex est sanctio sancta: iubens honesta: prohibēs contraria: que sumitur ex lege greca. ff. de le. ⁊ sena. con. l. ij. Item diffinitur tertio modo: vt in alia lege greca colligitur in. eo. titu. de leg. ⁊ sena. con. l. i. Accursius.

e ¶ Veluti. exemplificatiue ponitur. Nam facta conuocatione populi romani magistratus. s. senatus: non totus: sed qui maior erat oībus interrogabat populū. s. consul: an sic placeret: ⁊ sic ad libitum populi fiebat: vt. ff. de orig. iuris. l. ij.

f ¶ Consule. Nam consul' vice senatorum interrogabat

populum: et sic ipsi senatores videntur interrogare. nam qui per alium facit p se facere videtur: vt. ff. de vi et vi ar. l. i. §. deiecisse. et. ff. de admi. tu. l. ita autem. §. gessisse. nam recte oia nostra facimus: quibus a nobis auctoritas impartitur: vt. C. de ve. iu. enu. l. omnia.

et hanc legem regiam non habemus. nam facta fuit super regio. i. imperio transferendo.

n ¶ Populus ei. scilicet principi quo ad honorem: et in eũ quo ad onus.

o ¶ Imperium. id est transferendo de populo ad principem.

a ¶ Plebiscitum. veluti exemplificatiue ponitur: vt. s. §. proxi. erat enim vnus noie tribunus: qui ꝑerat plebeiorum magistratui qui interrogabat plebeios: vt. ff. de orig. iur. l. ij. et mltas leges habem⁹ de his: vt de lege acqui. vt. j. ad. l. acqui. §. ceterum. et §. hoc tantum. et ne presides accipiant nisi esculenta: vt. ff. de of. pcõ. l. solẽt. §. fi. et. ff. de offi. presi. l. plebiscito.

b ¶ Spẽs. a genere. Est aũt genus quod predicat de pluribus differentib⁹ specie: vt animaliũ: aliud rationale: aliud irrationale: et sic se habet populus: vt sequitur ad nobiles et ignobiles. Species autẽ que predicatur de plurib⁹ differentibus numero: vt homo: alius titius: alius seius. sic se habet plebs. nam minores tantum cõprehendit: vt sequitur.

tuebat. ¶ Plebiscitum[a] est quod plebs plebeio magistratu interrogante veluti tribuno cõstituebat. ¶ Plebs autem a pplõ eo differt: quo species[b] a genere. nã appellatione populi vniuersi ciues significãtur: cõnumeratis etiam[c] patricijs[d] et senatoribus. ¶ Plebis aũt appellatione sine patricijs et senatorib⁹ ceteri ciues significantur. ¶ Sed et[e] plebiscita lege ortensia[f] lata non minus valere q̃ leges ceperunt. ¶ Senatusconsultum[g] est quod senatus iubet atq; cõstituit. Nam cũ auct⁹ est populus romanus in eũ modum: vt difficile sit in vnum eum conuocari legis[h] sanciẽde causa: equum visum est senatũ vice populi consuli[i]. ¶ Sed et quod principi placuit[k]: legis habet[l] vigorẽ cum lege regia[m]: que de ei⁹ imperio lata est: populus[n] ei et in eum omne imperium[o] suũ et potestatẽ cõcessit[p]. ¶ Quodcũq; ergo imperator per[q] epistolã constituit vel cognoscens decreuit[r] vel edicto[s] ꝑcepit: legẽ[t] esse constat. He[u] sunt que constitutiones appellantur. ¶ Plane ex his quedam sunt personales[x]: que nec ad exemplũ trahuntur: quoniam non hoc princeps vult. Nam quod ob meritum[a] indulsit alicui[b]: vel si cui penam irrogauit[c]: vel si cui sine[d] exẽplo subuenit[e]: personam non trãsgreditur[f]. Alie autem cum generales sint omnes: proculdubio

p ¶ Concessit. id est transtulit: sic vt ipse populus ammõ non habeat sibi hoc ius. sic C. de ve. iu. enu. l. ij. §. sed hoc. et de le. et se. cõ. l. fina. Sed alij dicunt q̃ et adhuc populus põt facere legem. et quod dicitur solũ principem hoc posse verum est solus: id est nullus ali⁹ solus scdm Ri.

q ¶ Per epistolam. vt. j. de his qui sunt sui vel alie. iu. §. dominorum. et. ff. de consti. prin. l. i.

r ¶ Decreuit. vt C. e. si imperialis.

c ¶ Etiam. q. d. non solum plebei appellatione populi cõnumerantur: sed etiam patricij.

d ¶ Patricijs. qui erant quasi patres principis: vt. j. quib⁹ modis ius pa. po. sol. §. filius.

e ¶ Sed et plebiscita. videbatur min⁹ valere quasi loco sumpto ab auctoritate: quia maior est patriciorum et senatorum auctoritas: vt. C. de le. hũanũ. et. ff. de edẽ. l. si quis ex argẽtarijs. §. i. sed hoc sublatũ ẽ per legem latam ab ortensio rege: vt sequitur. et. ff. de orig. iur. l. ij. §. deinde cum essent.

f ¶ Ortensia. sic dicta ab ortensio qui pacem composuit inter nobiles et plebeios: et inter eos sic statuit q̃ valeret plebiscitum.

g ¶ Senatus constituit. nam poterat facere legem: vt hic. et. ff. de leg. et sena. consul. l. non ambigitur.

h ¶ Legis. nam idem fi ex alia: quia difficile erat tot homines conueniri. Accur.

i ¶ Consuli. i. iterrogari. nam antea populus interrogabatur: vt. s. e. ti. §. plebiscitum. vt sicut populus interrogabatur prius: sic postea senatores qui centum erant numero interrogabãtur a consule: vt. C. de pet. here. l. fi. in prin.

☞ ¶ Sed et quod principi. ¶ Iste. §. diuiditur in quattuor partes. Nam primo põit dictũ. Scdo ei⁹ rationẽ. Tertio ponit illatõem. Quarto dictũ modificat et declarat. Scda ibi. Cum lege. Tertia ibi. Quodcunq;. Quarta ibi. plane. et. h. d. Cõstitutões principiũ obtinent vim legis etiã generalis: si sint generales vel spãles: si emanant ob meritum vel odiũ singularis ꝑsone. h. d. vsq; ad. §. Pretor quoq;. scdm Areti.

k ¶ Placuit. cã faciendi cõmunem legem: alias non esset lex cõmunis: vt sequitur: et. C. de sen. l. ex stipulatione. nam ibi dicitur. non omis vox iudicis est sententia: et sic non omnis vox principis est lex.

l ¶ Habet vigorem. i. lex est: et pro lege seruatur.

m ¶ Regia. hac lege cautum fuit: vt potestas legis faciende transiret de populo ad principem: vt hic et. ff. de orig. iur. l. ij. §. deinde cum esset: et. §. nouissime. et fac. ad hoc. ff. de consti. prin. l. i. vbi sunt eadem verba.

s ¶ Edicto. vt. C. e. l. ij. de secun. nup. l. hac edictali.

t ¶ Legem. generalem quam potes cognoscere quattuor modis: vt. C. de leg. et con. l. leges. vel specialem: vt sequitur.

u ¶ He sunt. s. que constituit imperator.

x ¶ Personales. dummodo iuris corpore non sint clause: alias omnes sunt generales: vt. C. de no. co. confirma. l. vnica. in §. fina.

a ¶ Ob meritum. quia multum seruierat principi: et ideo aliquam penam quam debebat ille pati propter delictum quod forte fecerat ei remisit.

b ¶ Alicui. penam merenti.

c ¶ Irrogauit. s. nõ merẽti vel merenti: sed maiorẽ q̃ esset dign⁹: vt pena vnius metus sit multorum: vt. ff. de penis. aut facta. §. fi.

d ¶ Sine exemplo. i. vt alij caperent exemplum.

e ¶ Subuenit. vt clericis i quibus multa sunt specialia: vt in auct. vt clerici apud propri. epi. et. C. de epis. et cle. cũ clericis. et l. oẽs. et qui curie et alijs: vt. C. de le. et con. l. ij. Sed nunquid intelligitur sine exẽplo subuenire: si cui simpliciter rescribat: Rñ. sic: dũmodo nõ sit ibi aliquod signum ex his quattuor q̃ dicuntur. C. de le. et con. l. iij.

f ¶ Non transgreditur. ff. quod quisq; iuris. l. i. contra. sed distingue an ad sui postulationem sit concessum: quo casu transgredit: vt ibi: alias non: vt h. et. ff. quod quisq; iur. l. iij. sed sic soluitur aliud contra. C. de fruc. et li. expen. l. fi. vel ad vtrunq; contra. quod ad aliud extenditur hoc non est dicere vt ali⁹ habeat priuilegium. vel melius: licet egrediatur personam: nõ est tamen generale ius: nec videtur alius. s. aduersarius prorsus: cum sit contingens occasione controuersie.

a ¶ Tenent. i. ligant.

☞ ¶ Pretor quoq;. ¶ Edicta pretorum que ab auctorib⁹ ius onerarium appellantur habent vim legis. h. d. vsq; ad. §. Responsa. scdm Areti.

b ¶ Pretorū quoqꝫ edicta. que scripta erant in albo ꝑtorio: vt ff. de iuris. o. iu. l. siquis id qd̄ in primo R̄n̄. Ac.
c ¶ Nō modicā. sed magnam. o ¶ Quod q̄. id est ideo quia:
d ¶ Magistrat⁹. scʒ ipsi pretores: vt. ff. de iusti. ꝛ iur. l. ius aūt pretorium: et. l. scʒ.

l. aristo. in fi. sic econtra peto ex promissione: que promissio probatur ex longo vsu: vt. ff. de vsu. cum de in rem verso.
p ¶ Consensu. alias non potest esse consuetudo: cum dicatur quasi communis consuetudo: et error ꝯsuetudinem impediat: vt. ff. de le. ꝛ se. con. quod non ratione.

e ¶ Dederūt. vt ff. de ori. iu. l. ij. §. eodem tempore.
f ¶ Proponebāt causis. vt ꝺ morbis et morbosis et vitiosis animalib⁹: vt pʒ ff. ꝺ edili. edi. l. i.
g ¶ Honorarij. q̄liter: R̄n̄. quia ediles erant ex ꝑtorib⁹: vt. j. de diui. sti. §. ꝑtorias: ꝛ. ff. de ver. obli. l. v. §. pretorie.
☞ ¶ Respōsa. ¶ Prudentū responsa sunt respōsa. i. opiniōes iuriscōsultorū q̄ habebāt a principe auctoritatē. l. cōdende. h. d. vsqꝫ ad. §. Ex non scripto. ſm Are.
h ¶ R̄n̄sa. sentētie. sn̄ia est firma ꝛ indubitata responsio ſm Jo.

tenent[a]. ¶ Pretorum[b] quoqꝫ edicta non[c] modicam obtinēt iuris auctoritatem. Hoc etiam ius honorarium solemus appellare: ꝙ qui[d] honores gerūt. i. magistratus[d] auctoritatem huic iuri dederunt[e]. ¶ Proponebant[f] ꝛ ediles curules edictum de quibusdam causis: quod edictuʒ iuris honorarij[g] portio est. ¶ Respōsa[h] prudentum sunt sententie et opiniones[i] eorum q̄bus permissuʒ erat iura condere. Nā antiquitus cōstitutuʒ erat: vt essent q̄ iura publice[k] interpretarentur: quibus a cesare[l] ius respondendi datū est: qui iurisconsulti appellabantur: quorum omniū sententie ꝛ opiniones eam auctoritatem tenebāt: vt iudici[m] recedere a responso eorum non liceret vt est cōstitutū[m]. ¶ Ex[n] nō scripto ius venit quod vsus approbauit. nam diuturni[o] mores consensu[p] vtentium cōprobati: legē imitantur[q]. Et[r] nō ineleganter in duas species ius[s] ciuile distributum esse videtur. naʒ origo[t] eius ab institutis[u] duarū ciuitatum: athenarum. s. ꝛ lacedemoniorū ffuxisse videtur. In his eīm ciuitatib⁹ ita agi solitū erat: vt lacedemonij quideʒ magis ea que pro legibus obseruarent memorie mandarēt: athenienses vero ea que ī legibus scripta cōprehendissent custodirēt. ¶ Sed naturalia[x] quidē iura que apud omnes gentes pereqꝫ obseuātur diuina quadam prouidentia cōstituta: semper firma atqꝫ immutabilia permanēt. Ea vero que ipa sibi queqꝫ ciuitas constituit[a] sepe mutari solent: vel tacito[b] cōsensu populi: vel alia[c] postea lege lata.

q ¶ Imitātur. id est tantū valet vbi lex scripta non ē quantū vbi lex scripta est. Et nota tres virtutes cōsuetudinis imitādi legē: vt hic. Item interpretandi legē: vbi lex est dubia: vt. ff. e. si ꝺ iterpretatōe in fi. Item corrigendi: vt. ff. de legi. ꝛ se. con. l. de quibus. in fi. ꝛ. j. eo. §. ea vero. qd̄ distingue. aut ē generalis cōsuetudo per totum mundum: ꝛ tunc vincit legem vbiqꝫ: vt. ff. e. de quib⁹. §. fi. aut specialis: ꝛ tunc vincit. l. in eo loco vbi est: vt. ff. cōmuni. prediorum. l. venditor. §. si cōstat. dummodo post legē fuerit inducta: alias vincitur a lege superueniēte: vt. ff. de sepul. vio. l. iiij. §. diuus. in alio autem loco consuetudo specialis non vincit legem. vt. C. e. l. consuetudinis: et hoc scd̄m Jo. ꝛ Py. licet alij aliter distinxerunt.
r ¶ Et idcirco. hic. §. communis est ad duo scʒ dicta. s̄. ad scriptum ꝛ non scriptum: ideo bene est hic. §.

i ¶ Opiniones. opinio est cum dubitatione responsio ſm Jo:
k ¶ Publice. id est quarū interpretatio fiebat publica auctoritate concessa a principe: vt vlp. pap̄. ꝛ similes qui fecerunt leges. ff. de ori. iu. l. ij. §. post originem. ꝛ. §. iuris ciuilis scientiaʒ.
l ¶ A cesare. augusto: vt. s̄. i. R̄n̄. Accur. flo.
m ¶ Vt iudici. s. nulli. m ¶ Cōstitutū. i. sic ipi cōstituerunt.
☞ ¶ Ex nō scripto. ¶ Jus nō scriptū est qd̄ vsus ꝯprobauit ꝛ legis habet vigorē. h. d. vel sic. ꝯsuetudo moribus vtētiū ꝯprobata ꝑ lege seruatur: ꝛ ius scriptū habuit ortū a ciuitate atheniensiū. Jus autē ꝯsuetudinarium a ciuitate lacedemoniorum. h. d. vsqꝫ ad. §. sed naturalia. scd̄m Areti.
n ¶ Ex nō scripto ius venit. de iure scripto vidim⁹ ꝙ i sex partes diuiditur. sequitur de non scripto: vt. s̄. e. §. constat.
o ¶ Diuturni. sed quanto tempore vsus facit mores vel consuetudinē: R̄n̄. x. an. vt. ff. q̄ ꝛ a q̄. ma. li. n̄ fi. l. si cū fidei. §. aristo. licet secunduʒ quosdam exigitur tempus cuius nō extat memoria. ar. ff. de aqua plu. ar. l. i. in fi. ꝛ. ff. de aqua quot. ꝛ es. l. iiij. §. ductus: ꝛ. C. que sit lon. consu. l. consuetudis: ꝛ. C. ꝺ sa. san. ec. l. fi. Item que dicitur longa patet in rubrica. C. e. ꝛ. ff. e. longa aūt. x. an. dicitur: vt. j. de vsuc. §. i. sequitur ꝙ. x. an. sit robusta. Sʒ nūq̄d semel sufficit: vt. j. x. an. ſʒ eā iudicet: R̄n̄. n̄: imo dʒ ad min⁹ bis scd̄m eam iudicare: vt. C. ꝺ epi. au. l. iiij. in fi. vel q̄rimoniam vel bellum positum contra consuetudinem taleʒ spernere: vt. ff. de legi. et se. con. l. cum de consuetudine. Nunquid ergo iudicat̄ exēplis: R̄n̄deo nō: vt. C. ꝺ sen. ꝛ iter. om. iu. l. nemo iudex. et facit. ff. de of. pre. ſʒ licet. Sed ex cōsuetudine que approbatur exemplis: ꝛ sic conceditur aliquid per obliquum quod directo non conceditur. sic ꝛ. ff. que res pignori. ob. pos.

s ¶ Jus ciuile. large accipe: vt no. in. §. constat.
t ¶ Origo. i. l. xij. tab. que fuit origo totius iuris ꝛ principium.
u ¶ Institutis. id est ordinamentis. nam romanus populus. x. viros ꝓ isto iure misit qui. x. tab. eburneas retulerūt: tā de iure scripto atheniensiū: ꝙ non scripto lacedemoniorum. Sed quia postea aliquid deerat quod emendationem desiderabat: data fuit potestas per vnum annuʒ his. x. viris: vt ius et leges corrigerent: addendo ꝛ detrahendo: ꝛ si op⁹ esset interpretarētur. ꝛ vt ea facerent: qui duas tab. addiderunt. et sic lex. xij. tab. ex accrescenti dicta est: vt. ff. de ori. iuris. l. ij. §. i.
☞ ¶ Sed naturalia. ¶ Jus naturale īmutabile: sed ius statutariū mutatur: quandoqꝫ per aliud ius: quādoqꝫ per contrariam consuetudinem. h. d. vsqꝫ. ad. §. omne aūt ius. scd̄m Areti. ꝛ ad hoc allegat̄: ꝙ ius naturale vel gentium non potest mutari.
x ¶ Sed naturalia. hic. §. pōt itelligi de iure naturali primeuo quo mouētur oīa aīalia ad aliquid faciendum: vt nota. s̄. e. ti. §. i. in prin. ſʒ qd̄ dicit esse īmutabile: est cōtra id qd̄ de seruitute dr̄ que ē ꝯ ius naturale: ꝛ tñ preualʒ: vt. s̄. e. §. ius aūt. ſʒ dic nō derogat̄ ob hoc: ſʒ nō seruet̄ ī alio casu. nam nihilomin⁹ equū ꝛ bonū est. Et eodē mō respōdeo ad illud qd̄ dicit̄. j. de ca. di. §. ꝙ aūt. qd̄ est ꝯ. Vel ibi nō tollitur cognatio: sed ius succedendi. Item eodem mō vt p̄r̄n̄deo ad illud qd̄ ꝺ vsuc. dr̄. j. ꝺ vsuc. ī pri. qd̄ ꝯstat esse ꝯ ius naturale: vt. ff. de ꝯdi. inde. l. nā natura. Vel dic ꝙ iste. §. loquitur de iure gē. qd̄ patet ex illa lr̄a. Quod apud oēs gentes. s̄. eo. §. quod vero naturalis. Accursius.
a ¶ Constituit. s. de consuetudine spāli vel. l. municipali scripta.
b ¶ Tacito. s. ꝯtraria ꝯsuetudīe: vt. ff. de le. et se. con. l. de quibus. in fi.
c ¶ Vel alia. i. ꝯtrario statuto: ꝛ sic redduntur singula singulis.

¶ Omne[a] autē ius quo vtimur: vel ad personas[b] pertinet: vel ad res[c]: vel ad actiones[d]. Et pri⁹ de personis videamus nam parum est ius noscere si persone[e] quaruʒ causa cōstitutum est ignorētur[f].

¶ De iure personarum.

Summa[g] itaqꝫ diuisio de iure personaruʒ hec est: ꝙ oēs homīes[h] aut liberi sunt: aut[i] serui. ¶ Et libertas[k] quidē est ex qua etiā liberi vocātur est naturalis facultas ei⁹ qđ cuiqꝫ facere libʒ: nisi quod vi aut iure prohibetur. Seruitus auteʒ est constitutio[l] iurisgētiū qua q̇s dn̄io[m] alieno ꝯtra naturā[n] subijcitur. ¶ Serui autem ex eo appellati sunt ꝙ iperatores captiuos vendere iubent: ac per hoc seruare[o]: nec occidere solent: qui etiam mācipia dicti sunt: eo ꝙ ab hostibus mān̄u capiunt̄[p]. ¶ Serui aūt aut nascunt̄: aut fiunt[q]. nascūtur ex ācillis[r] nr̄is: fiūt aūt iuregētiū

a ¶ Omne. quid sit ius et qualiter diuidatur diximus: nūc differentiā inter ipsa iura ponit.

b ¶ Vel ad personas. de hoc bene dicitur. ȷ̄. i toto primo lib. vsqꝫ ad ti. de rerum diuisi.

c ¶ Ad res. de hoc dicitur. ȷ̄. li. ij. et. iij. vsqꝫ ad ti. de obli.

d ¶ Ad actōes. de his dicitur. ȷ̄. de actionibus.

e ¶ Persone. nam homo est res dignissima creaturarum vt. ff. đ edi. edi. l. iustissime. Vnde ouidi⁹. Pronaqꝫ cum spectēt animalia cetera terram. Os homini sublime dedit: celūqꝫ videre Jussit: ꝛ erectos ad sydera tollere vultus. Et in virgilio. Celestisqꝫ origo illi est.

f ¶ Ignorentur. et sic statim ponit de iure personarum. Et no. hic ꝙ digniora preponenda sunt. sic. ȷ̄. de bo. pos. §. alie vero. et per hoc facim⁹ multas formationes titulorum.

¶ De iure personarum. Quia omne ius aut ad personas: aut ad res: aut ad actiones pertinet. l. i. ff. de sta. ho. §. i. š. ti. i. Cū ergo persone q̇buscūqꝫ reb⁹ digniores. l. iustissime. ff. de edili. edi. ideo ab eis exordium facturus subdit de iure personarum scđm Porcum.

Summa itaqꝫ. ¶ Totus iste titulus non summarū breuius: quia diffiniendo et diuidendo procedit. sed diuiditur in sex partes. Nam primo ponit diuisiones personarum. Secundo diffinitionem libertatis. In tertia diffinitionem seruitutis: ibi. Seruitus. Quarto quare dicantur serui: ibi. Serui aūt. Quinta quot modis quis efficiatur seruus: ibi. Serui autem. Sexta ponit differētiam inter seruos et liberos: ibi. In seruorum. Aretinus.

g ¶ Summa. i. prima: quia et alie sequūtur: vt. ȷ̄. de his qui sunt sui vel alie. iu. in prin. ꝛ. ȷ̄. de tut. in prin. Vel dic summa. i. maxima: quia partim est de iure naturali vt libertas: et partim de iuregentium: vt seruitus: quorum vtrūqꝫ scilicet ius naturale et gentium antiquius est iure ciuili: vt. ȷ̄. de rerum diui. §. singulorum. vel dic summa. i. breuis. sic infra de obliga. §. i.

h ¶ Homines. sed pone ꝙ hic fuerunt duo homines: vnus liber et alius seruus: tunc hec propositio est falsa. Dic ꝙ pluralis oratio conuertitur in singularem: et tunc est vera et non fallit: vt. ff. de condi. et de. l. falsa. §. fi. et. ff. de peti. here. l. diuus. in. fi. et de ori. iu. l. ij. §. exactis: et de ver. sig. non est. Econtra. singularis pro plurali: vt eo. ti. l. in summa. ff. de testa. tu. si quesita. §. i. et dic has questiones positas. ff. eo. l. iij.

i ¶ Aut serui. sed quid de statu libero. videtur liber. ff. si ex no. cā. ac. l. fi. sed contra est: vt. ff. de sta. lib. l. statu. lib. Itē quid de ascripticio vel censito: videtur ꝙ serui sint: vt. C. de agri. et cen. l. fina. li. xi. et. C. in quibus causis. colo. cen. l. fina. Sed contra est secundum Jo. licet alij aliter distinxerunt: cum possint fieri clerici et contra dominorum voluntatem: quod non est in vere seruis: vt. C. de epi. et cleri. l. iubemus. §. seruos: et in aucten. de sanctis episco. §. ascriptitios. colla. ix. Item in dubio pro libertate iudicandum est: vt. ff. de re. iu. l. libertas. et quod in contrarijs legibus continetur: loquitur quo ad seruitia quibus est astrictus: quare potuerūt et facere testamentum: et ferre testimonium: ꝛ alios actus ciuiles exercere: nec alienari possunt sine solo: vt. C. de agri. et cen. l. quemadmodum li. xi. Item quid de monacho vel regulari canonico? Respondeo. liberi sunt: et ideo possunt reddere testimonium. quod dic vt diximus in aucten. de mona. §. cogitandum. colla. i. licet quo ad actus quosdam fingantur mortui: vt in auctē. de mona. §. illud. ꝛ. §. siquis autem. coll. i. et in auctē. de nup. §. sed occasionem. colla. iiij.

k ¶ Libertas. hec diffinitio trib⁹ modis potest legi. Primo secundum Jr. vt diffiniatur libertas eo iure quo inuenta est: id est naturali: ꝛ sic etiam serui secūdum hoc sunt liberi. nam et ipsi possūt facere qđ volūt: nisi qđ vi. i. đ facto vel iure: scʒ quolibet prohibeātur. ꝛ hꝫ verba. Ex qua etiaʒ liberi ꝛc. possunt esse de diffinitione. nā et ipsi liberi vocantur scđm idem ius: vt. ȷ̄. de libe. §. primo. Alij dicunt diffiniri libertatem liberi: non libertatem serui: quia ex prima vocantur: scilicet hodie liberi: nō ex secunda scilicet quam habent serui. Est ergo libertas alia in seruo: alia in libero: et secundum eos verbum vi exponitur vt prius. Sed nec prima nec secūda placet: ꝙ serui sint aliquo modo liberi: cuʒ iusgentium in hoc derogauerit iuri naturali: vt. ȷ̄. §. seruitus. et expone. Vi id est iuregentium: quod quadaʒ necessitate induxit seruitutem scilicet per captiuitatem: vt supra titu. primo. §. ius autem. et iure scilicet ciuili quando maior viginti quinqꝫ annis vendit se ad precium participandum: vt. ȷ̄. §. serui. quasi dicat liber quilibet est nisi fiat seruus iuregentium vel ciuili. ꝛ hec verba. Ex qua etiam liberi ꝛ ce. non oportet ꝙ sint de diffinitione: sed quendam effectum libertatis demonstrant. Accursius.

l ¶ Constitutio. id est vnum de statutis iurisgentium. nam ꝛ alia multa statuit iusgentium: vt supra titu. i. §. ius autem: sed hodie dici potest seruitus de iure ciuili formatione. nam alias olim ꝛ alias hodie est hec potestas: vt infra de his qui sunt sui vel alie. iuris. §. penulti. et fina. quare nō est de iuregentiū inuentione: sed ciuili formatione: vt. ff. de iu. et iure. l. ius autem ciuile. Naturam. quia de iure naturali liberi nascebantur.

m ¶ Dominio. aliquādo sine dominio: vt. ff. de rerum di. l. i. §. i. et. ff. pro. derelic. l. fi. et adde. ff. de stip. ser. l. ꝙ seruus. ꝛ. ff. de lib. cā. l. ius vsumfructū.

n ¶ Contra naturam. id est contra ius naturale: cum eo iure omnes liberi sunt: vt infra de liber. §. i. et supra titu. i. §. ius autem.

o ¶ Seruare. nota seruum dici a seruando: et non a seruiendo secundum Isidorum. sed tabellio dicitur seruus publicus a seruiendo: vt. ff. de adoptionibus. l. nec etiam. §. secundo. et. l. non aliter. et. ff. rempublicam. sal. fo. l. secunda. qui tamē seruus non potest esse: vt. C. de tab. generali. li. x. Accursius florentinus.

p ¶ Capiuntur. ff. de sta. ho. l. iiij. in fi.

q ¶ Fiunt. ex accidenti serui.

r ¶ Ex ancillis. licet patrem liberum habeant: vt infra titu. i. et C. de rei vendi. l. partum: Quid si ex ascriptitio et libera? Respōdeo. seq̇tur ventrē: vt in aucten. con. que ex ascripti. ꝛ li. mu. §. i. colla. v.

a ¶ Captiuitate, que occasione belli contingunt, quod est de iure gen. vt. s. ti. p:oxi. §. ius autem.

b ¶ Jure, et est tertius modus: vt. C. de asserti. tol. l. i. §. pe. & est quartus: vt per ingratitudinē reuocationis in seruitutē: vt in auc. vt liberi de cetero. §. i. in fi. et. §. illud vero.

c ¶ Maior. in q̄ facto sunt quattuor necessaria. s. q̄ sit maior viginti annis: vt hic & C. de lib. ca. l. si p misteriū. Itez et vt eo aīo vt precij accipiat partē vt hic & C. ð lib. ca. l. nō ido. Itē & q̄ vere habeat partē: vt. ff. quib' ad libe. pcla. nō licet. l. i. Item q̄ vendatur ignorāti ɔditōem venditi: vt. ff. de lib. ca. l. liberis. §. siquis sciens. Itē et q̄ntū vt hic sciat ɔditōem suā: vt. ff. siquis ingenuus esse di. l. ij. et siquid eoꝝ de fuerit iure cōi p uocat ingenuitatē: alias non poterit prouocare ingenuitatem etiā si manumittatur: vt. ff. de sta. ho. l. homo liber: et. ff. de libe. ca. l. cum pacto: nisi redderet preciū: et dn̄s sponte accipet. nec etiā dn̄s accipere cōpellitur preciū: licet quidam cōtradicant: vt. ff. si inge. esse di. l. ij. i. rn̄. et. C. quando licet ab emp. di. l. i. & j. ti. i. in fi. Sed nunquid habet in integrū resti. cum sit minor xxv. annoꝝ: maior. tamen. xx. an.? Rn̄. non: quia non est mutanda tanta solemnitas: et quia non est locus restōni vbi res mutat statum prorsus amittēdo: vt. ff. de mi. si cā. §. papi. & ff. ð in inte. resti. l. diuus. Sed nunquid patri vel affini permittit̄ reuocatio vel per offi. iu. vel per rei vendi. vtilem: cum ad eorum ignominiam respiciatur: vt. ff. de rei ven. l. i. et de lib. ca. l. i. ij. et iij. et. iiij.? Rn̄. non: vt. ff. de capi. di. l. tutelas. §. si libertate: licet quidam dixerunt contra. ar. dictarum. ll. sed certe non mutauerat statum sed mutare volebat.

id est ex captiuitate[a]: aut iure[b] ciuili: cum homo liber maior[c]. xx. annis ad precium participandū sese venūdari[d] passus est. ¶ In[e] seruorum cōditione nulla est differentia. in libertis aūt multe[f] differentie sunt. aut enī ingenui aut libertini sunt.

¶ De ingenuis.

Ingenuus[g] est is qui statim vt natus est liber ē: siue ex[h] duob' ingenuis matrimonio cōstante editus est: siue ex libertinis duobus: siue ex[i] altero libertino: et altero īgenuo ¶ Sed & si q̄s ex matre nascitur[k] libera: patre vero seruo: ingenu' nihilominus[l] nascitur: quēadmodū qui ex matre libera[m] & incerto patre natus est: quoniā vulgo cōcept' est. Sufficit aūt liberā fuisse matrē eo tempore quo nascit̄: licet ancilla conceperit. ¶ Et cōtrario si libera cōceperit: deinde ancilla facta pariat: placuit eum qui nascitur liberum nasci: quia non debet calamitas[n] matris ei nocere qui in vtero est. ¶ Et ex[o] his et illud quesitum est si ancilla pregnans manumissa sit: deinde ancilla facta peperit: liberū aut seruū pariat. & marcellus pbat liberū nasci. Sufficit eīz ei q̄ in vtero est liberam matrē[p] vel medio[q] tēpore habuisse. quod & veruz est[q] ¶ Cum aūt ingenuus aliq̄s nat' sit: nō officit[r] ei ī seruitute[s] fuisse:

d ¶ Venundari. i. si quolibet alio titulo patiatur se transferri in alium. quod est verū: si aliquod lucrum sentiat: vt. C. de lib. ca. si ministerium: et. ff. ð libe. ca. si vsufruc.

e ¶ In seruorum. nulla differentia: sed videtur contra. nam quidam sunt in dignitate: quidaz non: vt. j. de iniurijs. §. sed pena: et. ff. de vsufruc. l. & siquis. §. i. Itē quidam ordinarij: quidam vicarij: vt. j. quod cum eo. §. cuz autem. Item alij veterani: alij nouicij: vt. ff. de edili. edi. l. fi. & ff. de publi. l. interduz. Sed dic q̄ nullus est magis seruus q̄ alter: licet quo ad actus & quo ad militias et similia sit differentia: licet olim magis vnus q̄ alter esset seruus: vt. C. de no. iu. quiri. q̄ tol. l. vnica. nam olim quidam habebāt nudum dominium in seruis: quidam plenū: quidam semiplenum.

f ¶ Multe. quidam ponūt hic falsam notam vt duo sint multa. ar. ff. ad sil. l. i. §. hoc rescrip. Sed certe ibi sunt tria appellata. non duo tātum. Dic ergo q̄ quattuor sunt differentie liberorum hominum: vt ingenui: et libertini: et latini: et dediticij: vt hic et. j. ti. i. ð liber. §. libertinorum. ar. ff. vi bono. rap. l. iiij. §. i. ij. Rn̄. pro prima est in auc. de depositis & denunciationibus ibi. cuz et multa.

☞ ¶ De ingenuis. Quia supra de iure personaꝝ: quarum quedam sunt serue: quedam libere. Liberorum aūt quidam ingenui: quidā libertini: ideo de his tractaturus primo de ingenuis tanq̄ dignioribus.

Ingenuus. ☞ ¶ Diuidit̄ in duas ptes. Nā in prima tractat qualiter quis dicatur ingenuus. In secunda qualiter īgenuitas perditur. Scd̄a ibi. Cuz autem. Prima subdiuiditur in quinq̄. Nam ī prima ponitur dictum. In secunda illud declarat̄. In tertia r̄spōdet̄ tacite questioni. In quarta alteri q̄stioni respōdetur. In q̄nta deciditur incidens questio. Scd̄a ibi. Siue ex duob'. Tertia ibi. Sed & siquis. Quarta ibi. Et si contrario. Quinta ibi. Ex his aūt. Et hoc intendit. Is est īgenuus appellandus: qui ex duobus ingenuis vel duobus libertinis: vel altero libero nascitur. Et quo ad ingenuitatē matris consequendā spectatur condito: quam sufficit fuisse liberā vel tempore cōceptionis: vel tempore medio: vel tempore partus. h. d. scd̄m Porcum.

g ¶ Ingenuus. quādoq̄ aliter: quia per sententiam: vt. ff. de sta. ho. l. ingenuum. Item per restitutionem natalium: vt. ff. de resti. natalium.

h ¶ Ex duobus. sic construe: siue ex matrimonio: subaudi cōstante duobus ingenuis editus &c. & sic expone omnia sequentia capitula.

i ¶ Ex altero. sic. C. de ope. libe. l. qð ex libe.

k ¶ Nascitur. secundum se.

l ¶ Nihilominus. quia ventris status semp consideratur: vt hic & in auc. constitutio que ex ascrip. §. i. colla. v. & C. de rei vendi. partum. nisi in casu: vt. C. de ser. fugi. l. fi. et nisi ī murilegulo: vt. C. de murilegulis. l. qui cum patre li. xi. et. l. hi qui. et hoc iure romano. secus iure longobardorum: quia semper in deteriorem partem status trahitur: nisi sit matrimonium; aliud si concubinatus. nam tunc seruatur ius romanum.

m ¶ Libera; puta meretrice. Sufficit quantum ad conditionem: secus quantum ad honores: vt. ff. de senato. l. filiam et liberos. §. fina. et secus quo ad patriam: vt. ff. ad municip. l. assumptio. §. filius: et. ff. mā. l. sed procura. §. pro socio: & l. id quod. §. si filius: et. ff. de nego. ge. l. sed an vltro.

n ¶ Calamitas. quasi quadamitas: quia iterum fuit facta ancilla.

o ¶ Ex his. Hucusq̄ dixit qualiter contingat ingenuitas: nunc qualiter perseueret.

p ¶ Liberam matrem. facit ad hoc. C. si man. ita fu. ali. vt ma. l. fi. in. §. si iuxta.

q ¶ Medio tempore. ff. de acqui. re. do. adeo. §. cum spectanda.

r ¶ Officit. nisi post manumissionem talem quinquennio steterit: vt. ff. si ingenu. esse dicatur. l. ij. sed illud hodie correctum est: vt hic & C. vbi cau. sta. agi. l. simili.

s ¶ In seruitute. i. in statu seruili.

a ¶ Manumissum.s.de facto.

b ¶ Natalibus.i.ingenuitati que probatur per natales. Erant autē natales scripture cum annis domini et preconizate:que dicebant luciū esse natum et ingenuum:et deinceps sic erat:nisi tunc contradiceretur. vnde et in legēdis sanctorum intitulatur natiuitas sancti nicholai quādo moritur: quasi tūc nascat̃ nūꝙ̄ moriturus.et scribunt̃ gesta in vita sancti nicholai: et scriptura illa dicitur natalis eius: et quod fecerit in vita intitulatur talis sancti.vel dic ꝙ natale appellatur prima natiuitas que est de iure naturali:ꝛ oēm hoīem dic esse liberum.vnde dicitur seruus iste restituitur natalibus: id est illi libertati quā habet de iure naturali.ff.ď natu.resti.l.ij.et.ff.de sta.ho.l.ꝰimperatores.

c ¶ Officere.nisi vendiderit se:vt.s.ti.i.§.penl'. nūc enim nō redit in statū primuz:vt.ff.de sta.ho.homo liber.que est contra.

☞ ¶ De libertis. Hic ponitur secūda pars diuisionis posite in tex.s.ti.ij.§.fi.et ista est continuatio huius rubrice.Areti.

quod falsuz est: q: qď prio erat computat̃ in sequentē numerū.

☞ ¶ Multi. ¶ Māumissio tā inter viuos ꝙ̄ in vltiā volūtate multis modis fit :ex quo ad actū voluntarie iurisditōis quilibet locus est iuridicus.h.d.vsq ad.§. Libertinorum.scďz Bal.

ꝛ postea manumissuz[a] esse. Sepissime enī cōstitutū est natalibus[b] nō officere[c] manumissionez.

De libertinis.

Libertini sunt qui ex iusta[d] seruitute[e] manumissi sunt. ¶ Māumissio[f] autem est datio libertatis. ¶ Namꝙ̄diu aliquis in seruitute est:manui ꝛ[g] ptāti[h] suppositus est:et manumissus liberat̃ a dn̄i ptāte: q̄ res[i] a iure gentiū originez assumpsit: vtpūta cū iure naturali oēs hoīes liberi nascerentur: nec essz nota māumissio cum seruitus esset incognita. ¶ Sed postꝙ̄ iure gentiū seruitus ingenuitatem inuasit: secutuz est beneficiū manumissionis. ¶ Et[k] cuz vno ꝯmuni noīe oēs hoīes appellarentur:iure gentium tria genera esse hoīz ceperunt:liberi: et his contrariū serui:ꝛ tertiū genus libertini qui desierāt esse serui. ¶ Multis autem modis māumissio procedit: aut ex sacris[l] cōstitutionibus in sacrosctis ecclesijs: aut vīdicta[m]: aut īter amicos[n] : aut p epistolā: aut per testamentuz: aut per aliā quālibet[o] vltimam volūtatē. Sz ꝛ alijs[p] mult̄ modis libertas seruo ꝯpetere potest:qui tam[q] ex veteribus[r] ꝙ̄ ex nr̄is[s] ꝯstitutionibꝰ introducti sunt. ¶ Serui vero a dn̄is sepe manumitti[t] solēt: adeo vt vel in trāsitu[u] māumittant̃: veluti cū ptor aut preses aut pconsul in balneū[x] vel in theatrū[a] eāt.

l ¶ Sacris .s. sub aspectu populi ꝛ antistitis ꝛ interueniente qualicūꝙ scriptura vice actorum: vt.C.ď his qui in eccle.manu.l.i.ꝛ.ij.

m ¶ Vīdicta. id est causa cognita coram pretore: q̄ ideo dicitur dari vindicta: quia videx quidā seruꝰ vitelliorū primo sic fuit manumissus.ff.de ori.iu.l.ij.ꝛ.§.iiij.vel vt quidā dicūt ƀm Boeti. vindicta erat virga ptoris qua ter pcutiebatur manumissꝰ: ꝛ dicebat ptor ter.aio te liberū.ar.C si aduersus li.l.ij

Libertini.☞ ¶ Totus iste titulus diuidit̃ in quinꝙ partes Primo ponit qui sint libertini. Secūdo quid sit māumissio. Tertio quot modis serui manumittant̃. Quarto ꝙ serui inuiti possunt manumitti . Quinto qualiter de iure antiquo status libertinorū erat tripartitus:et correctiones status libertinorū. Scďa ibi. Manumissio. Tertia ibi. Multis. Quarta ibi. Serui vero. Vltima ibi. Libertinorū . Areti. Et hoc intendit. manumissus dr̄ libertinus: et manumissio que fuit de iure gentū introducta est datio libertatis:a iure tamen naturali incognita. Et correlatiua se inuicem respiciunt : nec vnum sine altero pōt esse:et que de nouo emergūt:nouo indigent auxilio. a iure gentium tria hoīm genera sunt:ꝙuis de iure naturali vnū tantū esset h.d.vsqz ad.§. Multis aūt modis. ƀm Bal.

d ¶ Justa.i.vera.sic econtra: vt.j.ti.i.§.semel. vel iusta :quia adeo iuste seruierūt dn̄o vt meruerit manumitti.vel dic iusta:quia est de iuregen. vt.s.ti.i.§.seruitus:et.ff.de iusti.ꝛ iure.l.manumissiones.

e ¶ Seruitute.et huius māumissione filius est ingenuus : vt.s.ti.i.ī pri. licet grammatici dicant eum libertinum:sed et manumissum libertinuz dicunt:

f ¶ Māumissio.i.detectio secundū Jr.et.ff.de acqui.re.do.l.adeo.§.cū quis.in fi.vel dic secundum Pl. Jo.et Azo. quia dat libertatem quaz prius ille seruus non habebat:alias non diceretur dari:vt.j.de act.§.sic itaqz.Sed opponitur:aut quam habebat ei dabat:et sic illi quidē nulla remanet:cum non habebat nisi vnaz.aut quam non habebat : quod est absurdum.Sed dic ꝙ dat quod non habebat:et hoc plerunꝙ cōtingit ꝙ quis dat qď non habet: vt.j.qui ali.li.§.i.ꝛ.ff.de vsufruc.l. qď nostrum:et.ff.de acqui.re.do.non nos.

g ¶ Et.pro idest.

h ¶ Potestati.ff.de iusti.et iure.l.manumissiones.

i ¶ Que res.i.manumissio.

k ¶ Et cuz.tria genera.sed erat vnum:et addita sunt tria:ergo sunt quattuor. Respondeo. non sequitur . nam si habes tres filios et nascatur hodie vnus:incipis habere quartū:et prius habebas tres:ergo septem

n ¶ Amicos.ꝛ in hoc et in se.ca. necessarij sunt quinꝙ testes: vt C.de lat.li.tol.l.i.§.scimus:et.§.siquis.

o ¶ Quālibet.ī codicillis vel in testamēto minꝰ solēni:qď valet inter patrē ꝛ filios:vt.C.ď testa.l.hac ꝯsultissima.§.ex ipfecto.

p ¶ Sed et alijs. preter supradictos.

q ¶ Qui tam.scz modi.

r ¶ Ex veteribus.s.ex legibus imperatorum: vt. C.qui.ex cau.ser.l.i.ac per totum.

s ¶ Nostris.vt.C.cōmunia de manu.l.fi.et in auc.de man.pā.§.ij.col.iij.ꝛ in auct.de mo.§.ij.col.i.et in auc.de mo.§.i.col.ij.

t ¶ Serui.manumitti.q.d.quandocunꝙ etiam inuiti : vt.C.de testa.ma.l.fi.§.si vero quidam.licet secus sit in filijs:vt in auc. qui.mo.na.effi.sui.§.generaliter.col.vi.

u ¶ Transitu.id est dum transit.et est ratio : quia sine eo fieri poterat.vnde aliud est qn̄ manumissio nō poterat fieri sine ptore:vt.j.ti.i.§.eadem. Item aliud est contētiosa iurisditione q̄ scz reddit̃ in inuitum:vt.ff.ď ver.obli.inter stipu.§.i.ꝛ.C.de dila.a procendente.

x ¶ In balneum. tunc eniz videbatur non valere:quia pre gaudio cuilibet concederet.

a ¶ In theatrum.i. in locum vbi homines stant ad videndum. et idem multomagis:scz alias quocunꝙ vadat.

☞ ¶ Libertinorū. ¶ Lz oli libertinorū multe essent spēs : hodie est inter eos vnica ꝯditio . Nā oēs plena libertate potiunt̃ h.d.ƀm Bald.vsꝙ ad finē. Et iste.§.diuidit̃ in sex ptes scďm Areti. Prio q̄lit̃ statꝰ libertinorū erat tripartitꝰ oliz. Scďo q̄lit̃ redactꝰ est ad vnū cū correctōe facta prein. Tertio id qď gn̄alit̃ dixerūt specificat in dediticijs q̄ fuerūt expulsi. Quarto de latinis. Quito q̄lit̃ oēs libertos reducit ad vnū ius . Sexto ꝙ alijs mōis fui effiaūt̃ liberti. Scďa ibi. Sz dediticiorū. Tertia ibi. Et deditícios . Quarta ibi. Latinos. Quinta ibi. Libertos. Sexta ibi. Multis autem additis.

¶ Libertinorum[a] autē status tripartitus antea fuerat. nam q̄ manumittebātur modo[b] maiorez et iustam libertatem consequebantur: et fiebant ciues romani: modo minorem[c]: et lat ni ex lege iunia norbana fiebant: modo inferiorem: et fiebant ex lege eliascentia dediticiorum[d] numero. ¶ Sz dediticiorum quidem pessima cōditio iam ex multis temporibus in dissuetudinem abijt: latinoruz vero nomen non frequētabatur: ideoq̄ nostra pietas[e] omnia augere: et in meliorem statum reducere desiderans: duabus constitutionibus[f] hoc emendauit: et i pristinum statum reduxit. Quia et a primis vrbis rome cunabulis vna atq̄ simplex libertas competebat[g]. i. eadem quā habebat manumissor: nisi q̄. s. libertinus[h] sit q̄ manumittitur: licet manumissor ingenuꝰ sit. ¶ Et dediticios[i] quidem per constitutionem nostraz expulimus: quas p̄mulgauimus inter nostras decisiones: p quas suggerente nobis tribuniano viro excelso: questore nr̄o: antiqui iuris altercationes[k] placauimꝰ. ¶ Latinos[l] autez iunianos et omnem q̄ circa eos fuerat obseruantiam: alia constitutione per eiusdem questoris suggestionem correximus: que inter imperiales radiat sanctiones. ¶ Et omnes[m] libertos nullo: nec etatis mānumissi: nec domini manumissoris: nec manumissionis modo discrimine[n] habito: sicut iam antea[o] obseruabatur: ciuitate romana[p] decorauimus[q]. ¶ Multis modis additis[r] per quos possit libertas seruis cum ciuitate romana que sola[s] est in presenti[t] prestari.

¶ Qui et ex quibus causis manumittere non possunt.

Non tamen cuicūq̄[u] volenti manumittere licet. Nam his qui i fraudē[x]

a ¶ Libertinorum. idē erat de seruis: vt. C. de nu. iu. q̄ tol. l. i. §. i.
b ¶ Modo. i. aliquando.
c ¶ Minorem. i. mediā: vt. j. de cap. di. §. i. et ff. de auc. et ar. lega. l. qui laudem. scd̄m Jo.
d ¶ Dediticiorum. i. vocabātur dediticij: et erant inducti hac l. eliascentia: que et multa alia induxit: et erant hi toto tempore vite sue serui: et tunc fiebant liberi cū moriebantur. qd̄ proderat eis: q̄a bona vt peculiuz a dn̄o occupabātur: sed in latinis aliť fiebat: vt colligitur h̄ et ex eo q̄ minus habebant dediticij q̄ latini: vt. j. d̄ suc. lib. §. fi. Accur.
e ¶ Pietas. id ē nos q̄ sumꝰ pij.
f ¶ Constitutionibus. vt. C. de lati. li. tol. l. i.
g ¶ Cōpetebat. s. manumissis: sz hoc nō tria tempora in primo et vltio. s. deiceps idem iuris est: sz in medio h̄ ius pessimū fuit iductum: vt. j. d̄ suc. lib. §. vltimo.
h ¶ Libertinus. ex quo contingit multiplex effectus in primis circa obsequiales operas: scz que sunt in faciendo: vt i assurgendo et seruiendo: siue in non faciendo: vt de non vocando in ius: que ip̄a natura patrono debentur etiam sine impositione: et si vocauerit in ius patronum sine venia punitur in quinquaginta aureis. ff. de in ius vocā. l. penul. et vlti. qui aurei accipiuntur quilibet pro vno solido: vt. j. de pe. te. li. §. fi. et ex his iuribus sumitur arg. q̄ aureus pro solido accipitur in iure nostro: et quo pro eodem delicto tales sententie promulgantur: et eedē intelligūtur esse dande filio emancipato: vt. C. d̄ in ius vocan. l. venia. et ff. de condi. inde. si non sortez. §. libertus. Itē reuocātur in seruitutem propter offensam: vt. C. de lib. et eorum li. l. si manumissus. et alia multa. sed hodie hec omīa tolluntur preter ea que ipsa natura debentur: vt in aucten. vt liberti de cetero. §. i. colla. vi. Tu dic vt no. in. d. l. si manumissus: que est contra.
i ¶ Et dediticios. qd̄ dixerat in genere nunc per species posuit. vel quod coniunctim dixerat: nunc diuidit.
k ¶ Altercationes. quas non habemus. Sed quare non erāt serui sicut illi qui penitus sunt serui: cuz toto tempore vite sue seruire cogerentur? R̄n̄. secundum Jo. q̄ erant liberi: licet seruire cogerentur: vt. C. communia de ma. l. i. §. sin autem proprietarius.
l ¶ Latinos. et uni. id est ex. l. iunia norbana inductos: vt. j. e. §. libertinos.
m ¶ Omnes. sic cōstrue: et omnes libertos donauimus: id est honorauimus ciuitate romana: id est plena libertate: vt. ff. e. §. libertinorum.
n ¶ Discrimine. id est differentia hītā: nec etatis: nec manumissi: vt etiā infans possit manumitti: imo etiam in ventre cum q̄tum ad hoc habeatur pro nato: vt. ff. d̄ sta. ho. qui in vtero. nec dn̄i manumittentis: dū tamen habeat. xx. annos: vt j. ti. i. §. eadem. nec in modo manumittēdi. s. i testamēto seu inter viuos quoquo modo: vt. s̄. e. §. multis.
o ¶ Antea. scz q̄ veniret ista praua conditio.
p ¶ Ciuitate romana: id ē plena libertate.
q ¶ Decorauimus. id est honorauimus.
r ¶ Addit. s. a nobis eis quos habuimus. s̄. eo. §. multis autem. et sunt additi nouē. Primus si dominus egrotantem huiuz suum deiecit. Secundus si ancillam vendiderit ne prostituatur et prostituta fuerit: vel si venditor sibi retinuerit manus iniectionem: et eam ad ipsum reuertentē p̄stituit postea. Tertiꝰ si serui pileati defuncti funus precesserunt. Quartꝰ si etiā exp̄ssit euz velle esse latinū. Quitus si sub cōditōe relicta libertate heres ante cōditōez manumiserit. Sextꝰ si i iudicio liberali a dn̄o supatꝰ fuerit: et p̄cīū p dn̄o solutū fuerit: et ip̄e postea recepit. Septimꝰ si ancillā suā maritauerit alicui libero. Octauus si corā actis filiū noīauerit seruū suū. Nonus si instrumenta seruitutis reddiderit: et probantur hi modi. C. de la. li. tol. l. vna. §. sed scimus. vsq̄ in fi. l.
s ¶ Sola. s. libertas plena.
t ¶ In presenti. i. in consuetudine.

☞ Qui et ex quibus causis manumittere non possunt. De varijs modis manumittendi dixit: sed quia non omnibus manumittere licet: nec ex omnibus causis: ideo de hoc nunc submittit scd̄m Porcum.

Non tamen. ☞ ¶ Iste titulus p̄cipaliť diuiditur i octo partes. Prio q̄liter q̄s inter viuos in fraudē creditorum huum propriū manumittere nō pōt. Scd̄o qualiter in vltima volūtate cū libertate heredē instituit. Tertio qualiter in vltima volūtate instituit simpliciter. Quarto qualiter p̄sumať q̄ manumittat in fraudē creditorum. Quito q̄liter minor. xx. annis prohibeť manumittere nisi certis cāis. Sexto q̄ sūt cause iuste. Septio an cā semel approbata possit iprobari. Octauo si q̄s tetigerit. x. et octo annis pōt in testamento manumittere. Scd̄a ibi. §. Lz aūt. Tertia ibi. §. Ideoq̄. Quarta ibi: In fraudē. Quita ibi. §. Eadēq̄ lege. Sexta ibi. Juste aūt: Septia ibi. in. §. Semel. Et hoc dicit hoc prin. In fraudem creditorum inter viuos seruus manumitti non potest. Aretinus.
u ¶ Non tamen cuicunq̄z. q̄uis. s̄. ti. i. §. multis. et. §. fi. dictum sit quēlibet manumittere posse: tū et c̄. sic. j. de exhere. li. in prin. nam tunc esset liber et heres.
x ¶ Fraudem. hoc expone. j. e. §. in fraudem.

a ¶ Manumittit.scꝫ inter viuos:vel in vltima voluntate:scꝫ non instituendo.nam tunc esset liber ꝛ heres:vt.j.proxi.§.ꝛ.ff.qui ꝛ a quibus.l.si mortis.

b ¶ Agit.s.vt noceat creditoribus:vt.ff.q̄ et a q̄.l. si morꝫ. sibi tñ nocet si velit reuocare:vt.C.de seru.pig.da.ma.l.si creditoribus.

heres:vt statim dicet in fine huius.§. sed preteremisit dationē libertatis:vt in fi.§.

t ¶ Cōstitutio.vt.C.d̄ nece.ser.here.isti.l.q̄daꝫ.in prin.

u ¶ Scriptura.sicut ex datione tutele:vt.j.q̄ da.tu.pos.in pri.

x ¶ Institutionis.argu.ꝙ aliquo concesso illud cōceditur sine quo illud ee̅ nō potest:vt.ff.d̄ iuris.om.iudi.l.ij.

c ¶ Eliascentia.similis est rō:q: lex vult.j.d̄ vsuc.§.furtiue.

¶ Licet autē. ¶ Diuidit iste.§.in quattuor ptes. Primo ponit vnum dictum. Scd̄o illud restringit. Tertio ponit ratōem primi dicti modificati. Quarto rationem rationis. Secunda ibi. Si modo. Tertia ibi. Valde. Quarta ibi. Ne iniuria. Et.h.d. domin⁹ q̄ soluendo non est pōt vnū ex seruis suis liberū et heredem relinquere: dummodo ex eodem testamento nemo alius sit heres.h.d. scd̄ꝫ Areti.vsqꝫ ad.§.ideꝫ iuris.

d ¶ Licet.id est licitum ē.

e ¶ Seruum.s.vnuꝫ ꝛ nō plures:vt.ff.de here.insti.l.qui soluēdo.in fi. cum.l.sequenti.et etiam in fraudem creditorum:vt.C.de neces.seruis.l.i.in princi.nisi specialiter pignori datus fuerit:vt.ff.de here.institu.pignori.qui non potest fieri necessarius nisi dominus creditori satisfaciat:vt.d.l.pignori.

creditorum manumitti[a] nihil agit[b]:quia lex eliescētia[c] impedit libertatem. ¶ Licet[d] autem domino qui soluendo non est:in testamento seruum[e] suum cum libertate heredem instituere vt liber fiat:heresqꝫ ei solus[f] ꝛ necessarius[g] si modo ei nemo alius ex eo testamento heres extiterit[h]:aut quia nemo heres scriptus sit:aut quia is qui scriptus est qualibet ex cā heres non extiterit. ¶ Idqꝫ eadem[i] lege eliascentia prouisuꝫ est ꝛ recte[k].valde enim perspiciendū erat:vt egentes[l] homines q̄bus alius heres extiturus non esset:vel[m] saltem seruum suum necessarium heredem haberēt[n]:qui satisfacturus esset creditoribus:aut[o] hoc eo[p] nō faciēte creditores res hereditarias serui[q] nomine vendant:ne iniuria[r] defunctus afficiatur. ¶ Idemqꝫ iuris est:et si sine libertate[s] seruus heres institutus est. Quod nostra cōstitutio[t] non solum in domino qui soluendo non est:sed generaliter constituit noua humanitatis ratione:vt ex ipsa scriptura[u] institutōis[x] etiam libertas ei competere videatur:cuꝫ[a] non est verisimlie eū quem heredem sibi elegit:si pteremiserit libertatis dationem:seruum remanere voluisse:ꝛ nemine̅ sibi heredem fore. ¶ In fraudeꝫ[b] autem creditorum manumittere videtur:qui vel iam eo tpe quo manumittit soluendo[c] non[d] est:vel qui datis libertatibus desiturus est soluendo esse. Preualuisse[e] tamen videtur nisi animū quoqꝫ fraudādi manumissor habuerit:non impediri[f] libertates:q̄uis eius creditoribus non sufficiant Sepe[g] enim de facultatibus suis amplius q̄ in his est:sperant homines. Itaqꝫ tunc intelligimus impediri libertatem:cum[h] vtroqꝫ modo fraudantur creditores:id est et consilio[i] manumittentis:et ipsa re eo:ꝙ bona non sunt suffectura creditoribus.

a ¶ Cū nō. hec ē noua ratio de q̄ predixi modo:sꝫ lex ipa ātiq̄ fuit:vt.j.d̄ hē.insti.§.i.que est contra.

¶ In fraudeꝫ. ¶ Diuidit iste.§.in tres partes. Prio q̄lit p̄sumat manumissio i fraudē. Secūdo q̄n pp fraudē ipediat manumissio siue libertas cū rōe. Tertio ex rōne ifert. Scd̄a ibi.preualuisse. Tertia ibi Itaqꝫ. Et.h.d. Maria sūt quo ad p̄sumptiōem fraudis quē māumitti ab eo q̄ scit se nō ee̅ soluēdo creditorib⁹ vel ab eo q̄ scit ꝙ ppt manumissionē efficietur nō soluēdo.vel sic cōsiliū et euētus ipedit manumissionē directā:fidecōmissariā aūt euētus tātum.h.d.cum glo.scd̄m.Are.vsqꝫ ad.§.eadem lege.

f ¶ Solus.ꝛ in casu etiā cū alio:vt.ff.de here.isti.l.si is:ꝛ.l.ei q̄ soluēdo.

g ¶ Necessarius.quia siue velit siue nolit cogitur esse heres:vt.j.de here.qua.ꝛ dif.§.i.nisi in tribus casibus quos habes.ff.de here.insti.l.si seruo.

h ¶ Extiterit.quo vltimo seruus substitutus est heres.

i ¶ Eadē lege.s.q̄ pͥhibuit eadē ꝛ ex iusta cā ꝯceditvt hic ꝛ.j.e.§.eadē

k ¶ Et recte.scꝫ est prouisum.

l ¶ Egentes.no.ꝙ prodest paupertas:quia fauet paupertati. sic.ff.de transac.cū hi.§.si in annos:et.C.de epi.ꝛ cle.si quis ad declinandā.§.pe.ꝛ.ff.de offi pre.l.illicitas.§.fi.ar.cōtra.ff.d̄ excu.tu.ꝛ cu.l.spadonē.§.fi.ꝛ in auc.de testi.§.i.col.vij.ꝛ illud.paup vbiqꝫ latet.licet ecōtra dicatur.Cantabit vacuus coram latrone viator.

m ¶ Vel.pro saltem.

n ¶ Haberēt.sic.ff.de inter.act.l.ꝛ q:.i pri.sic.j.d̄ bo.pos.§.p quos aūt

o ¶ Aut hoc eo non faciente.id est non satisfaciente creditoribus.

p ¶ Eo.seruo nunc libero facto.

q ¶ Serui.quōdam:sed modo liber est.

r ¶ Iniuria.q̄ ad famā:q̄ etiā post mortē quandoqꝫ dānat:vt.ff.de ac.l.ex indiciorum.

¶ Idemqꝫ iuris. ¶ Diuiditur in tres ptes. Primo āpliat.§.pcedentē. Scd̄o āpliatōem extēdit. Tertio rōneꝫ subdit. Scd̄a ibi. Sꝫ nr̄a. Tertia ibi. Cū nō est. Et.h.d. Seruus a dn̄o simpliciter institut⁹ intelligit etiā a dn̄i ptāte liberat⁹.h.d.sꝫ Areti.vsqꝫ ad.§. In fraudē.

s ¶ Sine libertate.nō ꝙ dicat instituo te sine libertate:q: tūc nō esset

b ¶ In fraudē.sic.ff.e.ti.scꝫ qui ꝛ a q̄.ma.li.nō fi.l.in fraudē.

c ¶ Soluēdo.cū ꝛ sciāt se hr̄e creditores:vt.ff.q̄ i frau.cre.l.oēs.§.lucius.

d ¶ Non est.ꝛ nunc erit peius soluendo.

e ¶ Preualuisse.nā q̄dā dicebāt ꝙ sufficiebat sol⁹ euent⁹.alij dicebāt ꝙ exigebat vtrūqꝫ.s.fraus ꝛ euēt⁹:ꝛ ista sn̄ia pualuit.tamen ex predictis videbatur sufficere euentum solum:tñ ꝛc.

f ¶ Impediri.hic diligēter attēde ꝙ si directa det libertas nō solū iter viuos:sꝫ etiā i vltima volūtate duo necessaria sunt.s.ꝯsiliū:hoc ē fraus ꝛ euent⁹:vt hic ꝛ.ff.e.§.in fraudeꝫ:ꝛ.C.e.l.i. In fideicōmissaria sufficit euēt⁹:vt.C.q̄ māu.nō pos.l.fi.ꝛ est rō:q: facili⁹ libertas de facto data ab herede reuocat q̄ a defūcto:cui⁹ videbat dispositio.l.vt.ff.de fideicō.libe.l.iiij.§.si in fraudē. Alia rō no.C.e.l.in frau. In alijs aūt alienatōib⁹ q̄ in frau.cre.fiūt:dic vt.j.de ac.§.item si quis.

g ¶ Sepe.rn̄det tacite obiectōi quō pōt ee̅ anim⁹ bon⁹ cū ipsa veritate fraudet eos:Rn̄. Sepe enim ꝛc.sed ar.cōtra.C.de rescin.ven.l.quisquis.

h ¶ Cum vtroqꝫ.fraus.s.ꝛ euentus interuenit:vt subijcit.ꝛ facit ad hoc.ff.qui ꝛ a qui.manu.li.nō fi.l.in fraudem.

i ¶ Cōsilio.no.quē teneri de ꝯsilio.sꝫ d̄.ff.de mā.l.ij.§.fi.sꝫ hic fuit fraus:et ideo fuit tale cōsiliū obligatoriū:q: fraudulentū.

¶ Eadem[a] lege eliascentia domino minori[b] .xx. annis non aliter manumittere permittitur: ꝙ si vindicta[c] apud consilium[d] iusta causa manumissionis approbata fuerit manumissi. ¶ Iuste[e] autẽ manumissionis cause he sũt: veluti si quis patrem[f]: aut mrẽz: filiuz: filiamue: aut fratres: sororesue naturales[g]: aut pedagogum[h]: aut nutricem: aut educatorem: aut alũnum[i] alumnãue: aut collectaneum[k] manumittat: aut seruũ procuratoris habendi gratia: aut ancillam matrimonij habendi causa: dum tamẽ intra sex mẽses i vxorẽ ducatur[l]: nisi iusta causa[m] impediat: et seruus q̇ manumittur procuratoris habendi gratia: si minor decem ꝛ septem[n] annis manumittatur. ¶ Semel autem causa approbata[o]: siue vera sit siue[p] falsa non retractetur[q]. ¶ Cum autẽ certus modus manumittendi in minoribus .xx. annis dominis per legem eliascentiam constitutus[r] sit: eueniebat: vt q̇ q̄ttuordecim ãnos etatis explenerat: licet testamentum[s] facere possit et in eo sibi heredem instituere: legataq̧ relinquere possit: tamen si adhuc minor sit .xx. annis libertatez seruo dare non poterat: quod non erat ferendũ. si eiz is cui totorũ suorum bonorum in testamento dispositio data erat: vni seruo dare libertatez non permittebatur: quare nõ similiter ei quemadmoduz ꝛ alias res: ita et seruos suos in vltima volũtate disponere queãdmodũ voluerit permittimus: vt libertatem eis possit p̄stare. Sed[t] cum libertas inestimabilis res sit: et ꝑpter hoc ãtevicesimum etatis annum antiquitas libertatem seruo dare prohibebat: ideo nos mediã[u] quodãmodo viã eligen-

☞ ¶ Eadem lege. ¶ Iste. §. cũ. §. sequenti diuiditur in tres partes. Primo ponit qualiter minor .xx. annis non põt manumittere nisi ex causa. Secundo ponit que sunt cause iuste. Tertio limitat vnã predictarum causarum. Secũda ibi. Iuste. Tertia ibi. Et qui. et. h. d. Minor .xx. annis non põt manumittere nisi apud consiliũ vel vidicta iusta cã fuerit approbata. Et que sunt iuste cãe approbate hic habes. h. d. ẜm Aretin. vsq̧ ad. §. Semel.

a ¶ Eadem. s. de qua est hita mẽtio. s̄. e. in prin.

b ¶ Minori. suf ficit ergo si non sit minor viginti annis etiã si nõ sit maior: vt quia tetigit vltimum diez .xx. an. vt. ff. de manu. l. i. sic in testamento fauore sui: vt. ff. de testa. qua etate.

c ¶ Vindicta. h̄ exponet s̄. ti. i. §. multis.

d ¶ Cõsiliũ. id ẽ apud locũ illum vbi habeẜ super hoc consiliũ. i. deliberatio: et sic ponitur id qḋ fit pro eo vbi fit: vt. ff. de iusti. et iu. l. vlti. §. fi. vl' dic apud eos q̇ presunt cõsilio: et sunt oẽs hñtes ordinariam iurisditionem etiã minimi magr̄atus: cũ hoc sit de voluntaria iurisditione: vt. ff. de of. ꝓcon. ꝛ le. l. ij. in auc. de defen. ci. §. nulla. col. iij.

e ¶ Iuste autẽ cause. facit. ff. de manu. l. si minor. cũ. l. se.

f ¶ Patrẽ. sed qualiter põt fili⁹ habere seruũ. s. patrem: vel econtra: vel frater fratrẽ suũ siue sororem: Rñ. bene potest: vt q: instituit dñs filium serui sui heredẽ: vel filiũ ancille: vel econtra: et sic de alijs. quo casu fit institutus heres liber ꝛ dominus omniũ bonorum quorum domin⁹ fuerat testator: vt. s̄. e. §. i. et. ff. de acq̄. pos. cum heredes. Item põt esse vt si habeat quis filium ex ancilla sua. nam est seruus ꝛ filius: vt. C. cõmunia de ma. l. fi. ꝛ econtra si seruus habeat filium ex domina. nam filius est et liber et dominus: cuz ventrem sequatur quo ad statum: vt. C. de rei ven. l. partũ. licet possint ipse ꝛ domina accusari: vt. C. de mu. que seruis propri. l. i. ꝛ. j. de here. insti. §. i.

g ¶ Naturales. ꝛ legitimos: vel naturales tantum

h ¶ Pedagogũ. s. qui ab initio instruit pueros: a pedos qḋ ẽ puer: ꝛ gogos quod est ducere: quasi ductor siue gubernator puerorum.

i Alumnum: quem vel quam alumnus aluit: vt differat a superiori.

k ¶ Collectaneum. qui simul mecum lactauit: quem fratrem boñ. appellant.

l ¶ Ducatur. prestito super hoc sacramento: vt. ff. de man. vin. si collectaneus. in fine.

m ¶ Iusta causa. vt infirmitas que tribuit dilationẽ: vt. ff. si q̇s cau. l. ij. §. iij. ꝛ. iiij. ꝛ. ff. de re iudi. l. q̄sitũ. vel alia qualibet iusta: vt. ff. ex qui. cau. ma. li. l. i. in fine.

n ¶ Decem ꝛ septem an. Sz quomõ minor .xxv. an. potest eẽ procurator: vt. C. de procura. exigendi. ꝛ. ff. de ꝓcura. si minor: Rñ. hic ad negocia fuit: non autẽ in iudicio eẽ potest. sic alias est differentia inter hos procuratores: vt. ff. mã. si ꝓcuratorẽ §. i.

☞ ¶ Semel. ¶ Seml' approbatũ siue iustum siue iniustuz sit non potest reprobari. h. d. ẜm Are. vsq̧ ad. §. Cũ autẽ.

o ¶ Approbata. s. manumissionis: et apud cõsilium.

p ¶ Siue falsa. q. d. si dixit filiũ: licet non sit: vel patrẽ vel filiam: lz hec ita non sint ẜm quosdã: qḋ reprobo: cuz id quod falsum sit nihil sit: nec prestet cãm: vt. ff. de ver. sig. paulus: ꝛ. C. si ex fal. instru. ꝑ totũ. ꝛ. ff. de excep. rei iu. l. q̇ agnitis. vñ dic v̄a. i. iusta: falsa. i. ĩiusta: vt q: dixi eum sociũ meũ fuisse in armis vel ĩ schol': quod inducebã pro iusta cã: ꝛ fuit talis cã vel filijs approbata: lz nõ debuerit approbari. sic. ff. de le. i. si fideiussor. §. fi. ꝛ. ff. de in inte. re. l. oẽs. sic ecõtra: iusta pro vera: vt. s̄. ti. i. in prin.

q ¶ Retractetur. q: nihil facile ĩmutãdũ est ex solẽnib⁹: vt. ff. de in ite. re. diuus. Sz cõtra. ff. de excu. tu. l. lz reprobari. i. Rñ. lz hoc fauore libertatis: illud fauore sanitatis. Accur.

☞ ¶ Cũ autẽ. ¶ Minor .xx. annis si tetigit .xviij. annũ põt in testamento seruis libertatez relinquere iure isto. secus si non attigerit. h. d. Diuidiẜ iste. §. in quattuor ptes: q: Prĩo ponit vnũ dictũ. Scḋo cõtra illḋ adducit plures rões. Tertio pro eo adducit alias rões. Quarto ad concordiã reducit mediã eligens viã: et rõez annectit. Scḋa ibi Nõ si erat. Tertia ibi. Sz cũ. Quarta ibi Iḋo nos. vsq̧ ad finẽ. Ar.

r ¶ Cõstitut⁹. nã cũ dic̄ sine cã nõ posse mãumitti: ergo ecõtra cũ cã valet manumissio. sic. ff. de edẽ. si quis ex argentarijs. §. pretor. ꝛ. §. prohibet: et. ff. de pac. iurisg. §. pretor: ꝛ. §. dolo malo.

s Testamentũ. si est masculus: femina vero in .xij. vt. ff. de testa. qua etate: et. ff. de liber. lega. l. aurelio. §. Gaius.

t ¶ Sz cũ libertas. Vsq̧ nũc allegãdo inuit ꝙ eodẽ tpe possit manumittere q̇ testari: nũc ecõtra duas rões ꝯsiderãs. ꝛ q: ĩestiabil' ẽ libertas: tñ si vẽdat q̇s se p̄ciũ ad vẽditorẽ nõ trãsit: imo penes emptorem eundẽq̧ dñm remanet. vñ ẽ inestimabilis: vt hic ꝛ. ff. de reg. iur. l. libertas: ꝛ. ff. de tabu. exi. l. i. §. fi. ꝛ q: antiq̄tas aliter statuebat cui ẽ deseruiendũ: vt. C. de testa. l. testamẽta. quare visis allegationib⁹ soluit mediã eligẽs viã. sic. j. de rerũ di. §. cũ ex aliena. lz sit ar. cõtra. ff. de nege. nẽsenius. in fi. ꝛ. ff. de in rem ver. si pro patre. §. ideq̧.

u ¶ Mediã. nota mediã viã. sic. ff. si pars hereditaẜ petaẜ. l. antique.

tes: nō aliter minori.xx.annis libertatem in testō dare seruo suo concedimus: nisi decimum et septimum annum ipleuerit[a]: et decimumoctauum annum attigerit. Cum enim antiquitas[b] huiusmodi etatis et pro alijs postulare[c] concesserit: cur non etiā sui iudicij stabilitas ita eos adiuuare credatur: vt ⁊ ad libertates dādas seruis suis possint puenire[d].

De lege fusia canina tollenda.

Lege[d] fusia canina certus[e] modus[f] constitutus erat in seruis testamento manumittendis: quam[g] quasi libertates impedientem[h]: et quodammodo inuidiam[i] tollēdā esse censuimus: quam satis fuerat inhumanum viuos quidam licentiam habere: totam uam familiam[k] libertati donare: nisi alia causa[l] impediat libertatem: morientibus[m] autem adimere[n] huiusmodi licentiam.

De his qui sui vel alieni iuris sunt.

Requitur[o] de iure personarum alia diuisio. Nā quedam persone sui iuris[p] sunt: quedam alieno iuri subiecte sunt. Rursus earum que alieno iuri sunt subiecte: alie sunt in potestate[q] parentuz: alie in potestate dominorum. ¶ Videamus itaq3 de his que alieno iuri subiecte sūt. Nā si cognouerim'

a ¶ Impleuerit. s3 hodie ex quo testari psit ⁊ libertates relinqre psit: vt in aucte. vt spon. lar. coll'. ix. §. i. qd̄ exaudi si in vltima voluntate velit quis libertatē relinquere: qd̄ pz ex verbo relinqre: qd̄ in dicta auctē. positū est qd̄ ad morientes tm̄ spectat: vt. ff. de tab. exi. l. i. §. fi. S3 quid si inter viuos velit q̇s manumittere: Rn̄. nō pōt: nisi hēat. xx. an. vel nisi cā cognita: cum nec liber iste nec auc. loquatur nisi in vltima voluntate. vn̄ seruat' tenor eiusdē legis elia sentie cum nō sit correct': vt. C. de ap. l. precipimus. in fine.

b ¶ Antiquitas. vt. ff. de postul. l. i. §. initium.

c ¶ Postulare. i. desiderium amici sui vel clientuli sui corā iudicib' exponere: vt. ff. de postu. l. i. §. i. si autē p se poterit eē in iure: vt. C. de auc. ps̄. l. clar. ⁊ est rō: q: qn̄ p alio accedit: sibi imputet q̇ tali cōmittit causaz suam: vt. ff. man. l. cū mādato.

d ¶ Peruenire. interrogatiue legas ⁊ rn̄deas. non est rō quare sit diuersuz. est ergo ⁊ idē ius statuēdū: vt. ff. de ver. ob. l. a titio. in fi. nā vbi est eadem ratio: idem ius statuēdū est: vt. ff. ad. l. aquil. l. illud: ⁊. C. ad. l. fal. l. vltima.

☞ ¶ De lege fusia canina tollenda. Viso ex quibus causis manumissio fieri possit: sed quia manumissio interdum prohibebatur a. l. fusia canina de qua nūc subdit. Porcus.

Lege fusia. ☞ Diuiditur i tres partes. Primo facit mētionez legis fusie canine. Scd̄o eā corrigit. Tertio aliā rationē assignat. Secunda ibi. Quā quasi. Tertia ibi. Satis. Et h. d. Potest quis in testamēto omnibus seruis libertatem dare cessantibus omnibus alijs impedimentis sicut inter viuos: non obstāte statuto legis fusie canine. h. d. fm Are.

e ¶ Certus. et vltra duos vel tres forte non posset manumittere i vltia volūtate: vt. j. e. in fi.

f ¶ Modus. i. numerus:

g ¶ Quam. s. legem fusiam caninam forte a quodā qui canis nominabatur inductā: vt in publiciana dicitur: vt. j. de ac. §. alie. nam canis seruabat naturā qui stat in palea: qui nec sibi pōt habere paleaz: nec alij permittit accipe: sic nec sibi poterat tenere seruos quia moriebat': vt. j. d̄ dona. §. siue falsa. nec libertatē patiebatur eis dari. vnde merito canina d̄r: vt sit consequens nomen rei: vt. j. de do. §. est et aliud.

h ¶ Impedientem. i. impedimentū afferentem.

i ¶ Inuidiam. nota cōtra inuidos. sic. C. de cadu. tol. in prin.

k ¶ Familiam. i. omnes seruos qui familia dicuntur: vt. ff. de ver. sig. pronunciatio. §. i.

l ¶ Causa. vt fraus vel etas manumittentis: vt supra. e. ti. in prin. ⁊. §. eadem.

m ¶ Morientibus. sed quomō potest aliquid adimi: cū nihil habeat: nā mors oia abstulit: vt in auc. de nup. §. deinceps. col. iiij. Rn̄. dic morientibus. i. ad mortē tendentibus: q: laborat in extremis vel quasi. vl' etiā erat sanus: sed timore mortis hoc faciebat. ff. de dona. causa mortis. l. iij. et. iiij. ⁊. v. et. vi.

n ¶ Adimere. nota hic ar. q̄ ea que fiunt inter viuos trahuntur ad voluntates vltimas. sic ecōtra. ff. de pac. l. pactum.

☞ ¶ De his qui sui vl' alieni iuris sūt. Rica. Hic restringitur primū mēbrū prime diuisionis posite. s̄. de iure pso. vt nō cōprehēdat quosdā liberos hoies. s. filiosfa. Itē statiz cū dicit alieno iuri: ampliat secundū mēbrū dicte diuisionis: vt cōprehendat etiam quosdā liberos sc3 filiosfa. cū ergo fiat additio et detractio dicte diuisionis iā est de iure ci. hec diuisio: vt. ff. de ius. et iu. l. ius autē ciuile. At superior de iure psonarū fuit scd̄3 ius naturale et gē. ⁊ ibi diximus ⁊ ideo imutabile est: vt. s̄. de iure natu. gen. ⁊ ciuili. §. penul.

Requitur de iure pso. ☞ Tot' iste titulus diuiditur in quinq3 partes. Primo ponit duo genera personarum. Scd̄o qui sunt in potestate dn̄orum: et quo iure fuit introductum eorum dn̄ium. Tertio ponit nouū statutum restringens circa mortem: ⁊ puniens contrafacientes. Quarto alia restrictio potestatis etiā circa seuiciez decidēdo. Quinto ponit verba noue constitutionis. Secūda ibi. In potestate. Tertia ibi. Sed hoc tempore. Quarta ibi. Sed etiā maior. Quinta ibi. Cuius rescripti. Et principaliter. h. d. in summa cognito vno de contrarijs cognoscitur et reliquum. Et diuiditur. h. principiū. Primo ponit vnam diuisionem bimembrem. Secundo secundū subdiuidit membrum. Tertio dicit se velle tractare de secundo membro subdiuisionis. Secunda ibi. Rursus. Tertia ibi. Videamus. Quarta ibi. Ac prius. Aretinus.

o ¶ Sequitur alia diuisio. q̄ est de iure ciuili: cū in ea iusgentium distinguatur: vt. ff. de iusti. ⁊ iure. ius ciuile. superior autem quam habuimus supra de iure personarum. i. Rn̄. est de iuregentium. cum non sit seruitus iure naturali cognita: vt. s̄. de lib. §. i.

p ¶ Juris. quidam neutro iure tenentur: vt filij quorum patres sunt capti ab hostibus: vt. j. qui. mo. ius pa. po. sol. §. si ab hostibus. nam et alie quedam sunt in pendenti: vt. ff. de vsufruc. sed et si quis interdum. §. i. et in auc. de non alienan: §. hic autem. col. ij. et hoc secundum quosdam. Nos contra. nam sui iuris sunt. cum enim pater sit seruus hostium et in eorum potestate: vt supra de iure personarum. §. serui. ergo aliū habere non possunt in potestate: vt. ff. de acqui. re. do: homo liber. §. quicquid. ff. de acqui. pos. l. cum heredes. circa medium: et. ff. ad. l. iul'. de adulte. l. sic. eueniet. Et preterea eorum ratio vel sententia est absurda: qui dicunt q̄ hec diuisio recipiat medium: vt. C. de senten. pas. l. fina. circa principium.

q ¶ Potestate. hoc verbū quinq3 modis accipitur: vt de verbo. sig. l. potestas.

a ¶ Simul. nā vt dicit Aris. 2rioꝝ eadē ē disciplia. vt hic ꝛ. j. d̄ tutel. i. Rñ. ꝛ. ff. e. l. i. et est hic ar. ꝙ per noticiā vnius īmediatoꝝ ꝑuenitur ad alteri⁹ noticiā. et faciunt ad hūc. §. ff. de ꝑcu. l. pōponius. §. pe. et. ff. e. l. i. et. ff. de preto. stip. l. i. §. stipulationū istarū. j. de tutel. circa princi.

deliq̄t vel dño nō obedierit legitime eū corrigere pōt: nō tñ vltra modū hōi viri arbitrio ꝯprehensuz: vt. C. de emē. fuo. l. i. Sz nūq̄d sine cā v̄berare pōt? Rñ. sic modice fm Jo. vt. C. de emē. ser. l. i. lz Pla. dixit ꝙ nō: alr tenet̄ vl' vēdere vl' dare: vt. ff. ad. l. cor. de sic. vt h̄ sequr. ꝛ. ff. e. ti. l. i.

b ¶ Gentiū. i. de iuregentium introducta: vt. s. d̄ iure perso. §. seruitus.

c ¶ Animaduertere. i. i aīo v̄tere ꝛ cogitare: vt dixit Catho.

d ¶ Esse. improprie ponit̄ ꝑ fuisse: vt statim colligitur: et. ff. e. l. i. ꝛ erat eadē pr̄is ī filiū: vt colligit̄ secundū vnā litteram. ff. de libe. et posth. l. in suis: ꝛ j. de nora. §. fi. et C. de pa. po. l. fi.

e ¶ Quodcunq;. scz iuste sz quosdam: vt. ff. de acqui. pos. qd̄ seru⁹ in fi. Sed certe hoc esse nō pōt. nā si acq̄rit̄ ergo domio: q: sibi ñ:

que iste persone sunt: simul[a] intelligemus que sui iuris sunt: ac prius inspiciamus de his qui in potestate dominorū sunt. ¶ In potestate itaq; dominorum sunt serui: que quidem potestas iurisgētium[b] est. Nam apud omnes peræq; gentes animaduertere[c] possumus: dominis in seruos vite neciſq; potestatem esse[d]: ꝛ quodcunq;[e] per seruum acquiritur: id[f] domino acquiritur[g]. ¶ Sed hoc[h] tēpore nullis hominibus: qui sub imperio nostro sunt: licet sine cā legibus cognita[i] in seruos suos supra modū seuire. nā ex nr̄a cōstitutōe[k] diui pij antonini q̄ sine causa seruum suum occiderit: nō minus puniri iubetur: ꝙ̄ si alienum seruū[l] occiderit. ¶ Sed[m] etiam maior asperitas dominoꝝ eiusdem principis constitutione coercetur. ¶ Nam antonius cōsultus[n] a quibusdam presidibus prouinciarum de his seruis qui ad edem[o] sacram vel ad statuam principis confugiunt: precepit vt si intolerabilis videatur seuicia dominorum: cogantur[p] seruos suos bonis[q] conditionibus vendere: vt precium dominis daretur: et recte[r]. expedit enim reipublice ne sua re quis male vtatur[s]. ¶ Cuius rescripti ad belianum martianum[t] emissi verba sunt hec. Dominorū[u] quidez potestatem in suos seruos illibatam[x] esse oportet: nec cuiq; hominum ius suum detrahi: sed dominorum quidē interest[a]: ne auxilium contra seuiciam vel famaz vel intolerabilez iniuriam[b]

k ¶ Cōstitutione. cui⁹ verba sunt. j. e. §. fi.

l ¶ Seruū alienū. sz certe qui seruū alienuz occidit lege aquilia tenet̄: vt. ff. ad. l. aq̄. l. ij. in pri. et. j. ad l. aq̄. i pri. q̄ actō h̄ habere locū nō pōt: cū non domino: imo cōtra dominū daret̄: qd̄ esse nō debz: vt ff. ad. l. aq̄. itē mela. §. legis. Sz dic ꝙ hoc ē quātuz ad criminalē penā. l. corne. de sic. ꝛ. j. d̄ pu. iu. §. itē lex. q̄ pena tam ī seruis ꝙ̄ in liberis locū hz: vt. ff. ad. l. cor. de sic. l. i. §. i. interdū etiā ciuiliter tenetur si alteri⁹ interest vt creditoris: vt. ff. de pig. fuū quē quis. vl' fructuarij: vt. ff. ad. l. acq̄. l. sz ꝛ si ꝓprietatis: ꝛ. ff. d̄ dolo. ꝛ elegant̄. §. si fuū vsurariū

☞ ¶ Sed etiaz maior.

¶ Diuiditur iste. §. ī quinq; partes. Primo ponit dictum in genere. Secūdo illud exemplificat ꝛ rationem reddit. Tertio ponit verba rescripti de quo fit mentio in principio. §. Quarto concludit. Quinto minatur officiali non obseruanti legem istam. Secunda ibi. nam consult⁹. Tertia ibi. Cuius rescripti. Quarta ibi. Deniq;. Quinta ibi. Qui sabinus. Et. h. d. nimia dñoꝝ asperitas coercetur. Itē officialis fraudans l. punitur. h. d. Areti.

vt. j. ꝑ q̄s ꝑso. no. acq̄. §. itē fui. ꝛ. ff. d' acq̄. her̄. l. placz. q̄re dic ꝙ ſꝑoño q̄rit̄ etiā si quid per dolū vel metū seruus acquirat: vt. ff. pro emptore. l. iij. §. celsus: ꝛ. §. papi. ꝛ. §. si seruus. lz hoc solo inspecto an queratur: puta si seruus stipuletur operas a liberto: vt. ff. de sti. ser. l. antepe. vel si aliud factū sit in stipulatione: vt. j. de stipu. ser. §. sed cū factū. nisi in casibus: quod dic vt. j. de sti. ser. sed cum. nec ob. d. l. ꝙ seruus: quia non querit domino vt sibi remaneat: nam tenetur reddere. Sed nunquid libertas data a domino vel a lege quod fit interdum: vt. C. d̄ ser. qui pro premio liber. ac. per to. et in auc. de mo. §. ij. col. i. domino queritur? Rñ. ñ. nā licet queratur seruo libero: tamē non potest dari libertas: vt. ff. de fideicō. liber. generaliter. §. si homini. tamen eoipso momento sic fit liber: vt dominū non habeat: et sic hec oppositio est de puncto: sic ꝛ alias: vt hic vadit romam: et hic facit murum: non est tamen verum eum iuisse vel opus fecisse: licet sit invltimo momento perficiendi. similis questio fit. ff. ꝙ metus causa. l. extat.

f ¶ Id domio. vl' q̄si domio vt fructuario et bo. fi. pos. quibus queritur ex duabus causis: vt. j. per quas ꝑ. no. ac. §. de his.

g ¶ Acquiritur. no. hic duos effectus dominice potestatis: ꝛ ē tertius vt non torqueatur in dominū: nisi in casibus: vt. C. de questionibus. l. i. et. l. seruos.

h ¶ Sz ꝛ hoc. lz. i. licitū est legibus: q: si seruus sciat insidias dño parari: ꝛ ipe auxiliū non tulerit: suppliciū dz prestare qd̄ mortē interpretamur. lz ꝛ si accusauerit eū criminaliter excepto crimine maiestatis: vt si dñm viderit periclitantē ꝛ eū non adiuuerit: vel si imiscuerit se vxori sue: vel alijs modis.

i ¶ Cognita. vt q: cū vxore īuenerit: vel simili delicto: quo casu etiā occidere lz: vt. ff. de ver. ob. qui seruum: ꝛ. ff. de. le. i. q̄d ergo. §. heres: ꝛ. ff. ad. l. iul'. de adul. marito. §. i. si autez alias

m ¶ Sz etiaz maior. i. magna: vel maior ꝙ̄ equū sit.

n ¶ Cōsultus. i. interrogatus. sic. ff. de pac. l. itē q̄. §. fi. vñ illd̄. Cōsulo te querēs: tibi cōsulo consiliū dans.

o ¶ Edē sacrā. ad que loca olim ꝛ hodie confugiūt: circa q̄ distingue: vt diximus in auc. de mā. prin. neq; aūt. col. iij.

p ¶ Cogantur. nota hic ꝙ aliquis cogitur vendere rem suam: bonis cōditōibus. s. vt precium habeat et ad dñm primuz non reuertatur: vt. j. §. proxio. ꝛ. §. fi.

q ¶ Bonis cōditōib⁹. ne simili pena anterioꝝ afficiātur: vel ne exponātur vel prostituātur ab eodē: vt. j. proximo. §. et. §. fi.

r ¶ Recte expedit. s. precepit.

s ¶ Vtat̄. q: interest principis locupletes sub se habere subiectos: vt i aucten. vt iu. sine quo. suf. §. cogitato. col. ij. qd̄ non cōtingeret si cui libero seruos suos licerz occidere. Et nota qd̄ illd̄ idē int̄est priuati principaliter: et reipublice interest scd̄ario: vt supra dixim⁹ de iusti. ꝛ iu. i fi. ar. ꝯ. ff. so. ma. etiā. §. lz: ꝛ. l. si ꝯstante. §. si maritus.

t ¶ Martianū. ꝓcōsulē etice: alias euetice vrbis: vt. ff. e. l. ij. §. si dñs.

u ¶ Dñoꝝ. hincinde allegat: ꝛ. duas pro dñis rōes vel dicta ponit.

x ¶ Illibatā. i. non diminutā.

a ¶ Interest. i. eis proderit: vt seruos nō perdant: ꝛ sic denegetur: scz a nobis. vel dic. Interest. i. ad eos pertinet ne d̄negetur. s. a se dominis: cum forte vxor vel filij vel alij domini familiares inferant hoc: sz prima verior.

b ¶ Iniuriaz. quā patiuntur iure naturali inspecto: non iure ciuili: vt. j.

de iniur.§.seruus.
a ¶ Denegetur.sic.ff.de of.p̄.v.l.i.§.q̄ aūt. a ¶ Sacrā.ad q̄ loca oliz et hodie cōfugiūt.circa qd̄ distingue vt diximus in auc.de mandatis prin.§.neq̄ autē.col.i.
b ¶ Infami.i.infamata seu magna iniuria.
c ¶ Fraudē.vel euidētez: q: dn̄o nō obedit:vel callide dicens se nō esse istū qui fugit.

¶ De patria ptāte. Quia supra dixit de his q̄ sunt in potestate dn̄oꝝ: ideo subiungit d̄ his qui sunt in ptāte parentū: vt promiserat.s̄.titulo.i.§.i. Aretinus.

In potestate. ¶ Tot' iste titulus diuiditur in quattuor partes. Primo ponit dictum in genere qui sint liberi i nostra potestate. Scd̄o diffinitiōz nuptiarū vel mrīmonij. Tertio qui hn̄t filios i ptāte. Quarto ex p̄dictis infert specificando qd̄ primo dixerat. Scd̄a ibi. Nuptie. Tertia ibi: Ius autez. Quarta ibi. Qui igit̄. Et breuiter h̄ intendit. patria potestas fuit de iure romano introducta:per quā est filius ex legitimo matrimonio natus:et ceteri descendētes per lineā masculinā in patria potestate censendi. Mulieres vero et eaꝝ descendentes tale ius nō hn̄t.h.d: summarie s̄m Bal.
d ¶ In potestate.hoc verbū multis modis sumitur:vt.s̄.proxi.titu.diximus.§.i.
e ¶ Iustis.que sunt iuste:d̄r.j.ti.proximo.
f ¶ Nuptie.ꝛ dicūtur a nubēdo:id est velādo:q: velate incedere debēt: vt ait Isido.sed matrimoniū dicitur ideo q: mulier nubit vt mater fiat.ꝛ hec duo nomia licet diuersis rationib' idem signant. Item coniugiū:et cōnubiū:ꝛ consortiū:vt.ff.de ri.nup.in eo iure.§.hoc caput.licet hoc vltimū q̄nq̄ inter seruos accipitur:vt.C.de ser.fugi.l.fi.iter quos pprie d̄r ɔtuberniū:vt.C.de inces.nup.cū ancillis.
g ¶ Coniunctio.aīoꝝ nō corpoꝝ tm̄:vt.ff.de reg.iu.l.nuptias.ꝛ illa coniunctio aīoꝝ significat vnionē q̄ consistit inter deū et iustā aīam. vnde Apl's. Qui adheret deo vn' sp̄us est cū eo. Reliquum.s.cōiunctio corporum designat conformitatē q̄ consistit in carne inter xp̄m ꝛ sanctam ecclesiā.i.humanū genus.vn̄ euāgelista. Verbū caro factū est:ꝛ habitauit in nobis.
h ¶ Indiuiduā.quo ad affectionē:sic.s̄.de iusti.ꝛ iu.in prin.actu eī plerūq̄ fit separatio iure tā veteri q̄ nouo permittēte:vt.C.de repu.cōsensu.et in auc.de nup.§.si ergo.col.iiij.ꝛ in auc.vt lice.ma.et aui.§.q: vero.col.viij. Sed nunq̄d hanc affectionē hz aliq̄s ad cōcubinam: q̄nq̄ certe sic:ꝛ ideo adijcias huic diffinitiōi diuini ꝛ humani iuris cōicatio: vt.ff.de ritu nup.l.i. Diuini:q: eiusdē secte debēt esse:vt nō sit vn' xp̄ianus ꝛ alter iudeus:vt.C.de iude.ne quis. Humani:q: forū viri seq̄tur vxor:vt.ff.ad munici.l.fi.§.ij.sed secus est in cōcubina:vel qualibet minus legitima vxore: vt.ff.ad municip.si de iure.§.fi.licet concubinatus iure permitētte sit.ff.de cōcubinis.l.in cōcubinatu.in fi. nec̄ valz oppositio de matre ad filiū:q: ibi non est talis ɔsuetudo qualis ad vxorem:vt.j.ti.i.§.ergo:ꝛ in auc.quō op.ep.§.i.col.i.ꝛ.§.quāta.ibi. Sed

denegetur[a] his qui iuste deprecantur. Ideoq̄ cognosce de querelis eorum qui ex familia iulij sabini ad sacram[a] statuam confugerunt: et si vel durius habitos q̄ equum est:vel infami[b] iniuria affectos esse cognoueris:venundari iube:ita vt i potestatē domi norum non reuertantur. Qui sabinus si mee constitutioni fraudem[c] fecerit: sciat me hoc admissum aduersus se seuerius executurum.

¶ De patria potestate.

In potestate[d] nostra sūt liberi nostri:quos ex iustis[e] nuptijs procreauimus. ¶ Nuptie[f] autem siue matrimoniuz est viri et mulieris cōiunctio[g]: indiuiduam[h] consuetudinem vite continens. ¶ Ius[i] autem potestatis quod in liberos habemus:proprium est ciuium romanorum[k]. Nulli autem alij sunt homines qui talem in liberos habeant potestatem qualem nos habemus. ¶ Qui igit̄ ex te et vxore[l] tua nascitur:i tua[m] potestate est. Item qui ex filio tuo et vxore eius nascitur id est nepos tuus et neptis:eque i tua sunt potestate: et pronepos et proneptis: et deinceps ceteri om̄es. Qui tamen ex filia tua nascunt̄: in ptāte tua non[n] erunt: sed i patris eorum.

¶ De nuptijs.

Iustas autem nuptias inter se ciues[o] romani contrahunt; qui secūdū

aut sole.ꝛc.
i ¶ Ius āt.qd̄ ɔsistit i septē. Primo q: necitate famis pr̄ filiū vēdē pt vl' obligare:vt.C.de pa.q̄ fi.dis.l.ij.ꝛ.iij. Scd̄o q: ab eo in ius vocari nō pōt:vt.C. de in ius vo.l.fi. Tertio q̄a nec cū eis agēdo iudiciū hr̄e possum':vt.ff.de iudi.l.lis. Quarto q: per eū acq̄rimus: vt.j.p q̄s perso.no.ac.§.i. Quito q: i iudicio ɔ̄ alium sine licētia nostra eē nō potest: vt.C. de bo.q̄ li.l.fi.§.i. Sexto q: eo inuito sua bōa aduenticia administramus: vt.j.p quas pso.no.ac.§.i. Quidā tn̄ dixerunt q̄ alimēta adinuicē h̄ iure prestātur qd̄ falsuz ē:cū i emācipati et h̄ fit:vt ff. de lib.ag.l. si q̄s a libe.in princi. Itē ciuil' obligatio iter eos eē nō pōt:vt.j.de inuti.sti.§.itē inutil' est. Et octauo vt possim petere filiū in meā ptātē.circa qd̄ distingue q̄ aut a nullo detinet̄ aut ab aliq̄ .si ab aliq̄ :volēs aut inuit'. primo casu petā euz p officiuz iudicis.ff.d̄ li.exhi.l.iij.§.hoc aūt.ꝛ preiudiciali actōe in rē agā:vt.j.de ac.§.preiudiciales . nō interdicto nisi i casu: vt si volo eū adire hereditatē in qua fact' est heres: vt.ff. de acq̄. here.si q̄s mihi.§.iussuz:ꝛ de libe.exhi.si eū seruū. in scd̄o eadem auxilia locū habent et plura:s.rei vendicatio de iure ro. vt.ff.de rei vē.l.i.§.i. In tertio locū hz interdictū de lib. ho.exhi.itē actio in rē de iure q̄ritū:vt.ff.de rei vē.l.i.§.i.ꝛ de libe. exhi.l.i.i. Rn̄.
k ¶ Romanoꝝ.i.oim̄ q̄ sunt de romano imperio. alie vero gētes quedā vt seruos tenēt filios:vt sclaui. alie vt prorsus absolutos:vt frācigene.ideo caute dicit.j. Talē qualē.
l ¶ Ex vxore.aliud si ex cōcubina:vt.j.ti.i.§.fi. vel icesto coitu natus:vt in auc.qui.mo.na.effi.le.col.iiij.§.fi.
m ¶ In tua.si tamen tu sis tui iuris non alias:vt.ff.ad.l.iul.d̄ adul.si eueniet.
n ¶ Non erit.q: qui nascūtur patris familiā sequūtur:vt.j.de le.agna.tu.§.i.ꝛ in hoc sequitur conditionez patris:vt.ff.de sta.ho.l.cū legitime.

¶ De nuptijs. ¶ Supra ti.proxi.in prin.dictū est q̄ in ptāte nr̄a sūt liberi nr̄i quos ex iustis nuptijs pcreauim':ideo hic subiūgitur inter quos dicte iuste nuptie ɔtrahūt̄. Areti.

Iustas aūt. ¶ Inter marē maiorē.xiiij. ānis et feminā maiorē.xij.ānis liberos s̄z legū p̄cepta nuptias ɔtrahētes iuste nuptie cōtrahūtur. In ptāte aūt cōstituti nuptias absq̄ pr̄is cōsensu cōtrahere n̄ pn̄t:nisi pr̄ foret inhabilis ad cōsensuz prestādū.h.d.vsq̄ ad.§. Ergo s̄m Bal. Et diuidit̄ in tres ptes. Nā in prīa ponit dictuz gn̄ale. In scd̄a illd̄ declarat. In tertia determiat incidētē q̄stionē. Scd̄a ibi. Masculi. Tertia ibi: Vn̄ questitū Por.

o ¶ Ciues.i.liberi hoies:vt.s̄.de lib.§.fi.serui ergo nō faciunt matrimoniū sed contuberniū:vt hic et.C.de inces.nup.cū ancillis:ꝛ in auc.de nup.§.si vero ab initio.col.iiij.sed aliud ē in re canoniū qd̄ preualet:vt i auc.d̄ eccl'.ti.§.i.col.ix. vbi dicitur ꝙ canones sunt seruandi ꝑ legibus.

l ¶ Sup filio.nā de filia facile cōcessum fuit:q: forte calidior sanguis est in ea:vt in auc.de nō eli.§.cū ergo.col.i.vel veri⁹ ꝑpter fragilitatē sexus.ar.j.q̄.ali.li.in principio.s3 prima nō placet.

m ¶ Decisio.i.sententia vel lex:vt.C.e.l.si furiosi.

n ¶ Qua.decisione.

precepta[a] legum coeunt. ¶ Masculi quidem puberes[b]: femine autem viri potentes[c] siue patresfamilias sint: siue filijfamilias: dum tamen si filijfamilias sint: et consensum habeant parētum[d]: quorum in potestate[e] sunt. nam hoc fieri debere: et ciuilis[f] et naturalis[g] ratio suadet intantum: vt iussus parentis precedere debeat[h]. ¶ Unde[i] quesitum est: an furiosi filia nubere: aut furiosi filius vxorem ducere possit[k]. ¶ Cumqꝫ super[l] filio variabatur: nostra processit decisio[m] qua[n] permissum est ad exemplu3 filie furiosi[o] filium quoqꝫ furiosi posse et sine patris interuentu matrimonium sibi copulare secundum[p] datum ex nostra constitutione modum. ¶ Ergo[q] non[r] omnes nobis vxores ducere l3. Nam a quarundam[s] nuptijs abstinendum est. ¶ Inter eas enim personas que parentum liberorumue locum intra se obtinent: contrahi nuptie nō possūt: veluti inter patrem et filiam: vel auum et neptem: vel matrem et filium: vel auiam et nepotem: et vsqꝫ in infinitum. ¶ Et si tales ꝑsone inter se coierint: nepharias atqꝫ incestas nuptias contraxisse dicuntur. ¶ Et hec adeo[t] vera sunt: vt q̄uis per adoptione3 parentum liberorumue loco sibi esse ceperint: non possunt inter se matrimonio iungi: intantum vt etiam dissoluta adoptione idem iuris[u] maneat. Itaqꝫ eam que tibi per adoptionem filia vel neptis esse ceperit: nō poteris vxorem ducere: q̄uis eam emancipaueris. ¶ Inter eas quoqꝫ personas que ex transuerso gradu cognationis iunguntur est quedā similis obseruatio: sed non tanta[x]. ¶ Sane ei3 inter fratrem sororēue nuptie prohibite sunt: siue ab eodem patre eademqꝫ matre nate fuerint: siue ex altero eorum. Sed si qua per adoptione3 soror tibi eē ceperit: quādiu[a] q̄dē cōstat adoptō: sane inter te et eā nuptie cōsistere nō possunt. Cu3 vero per emancipationem ado-

a ¶ Precepta.q̄ sc.j.e.ti.ꝑ totū vt colligiusi ma.g.j.eo.§.sūt ꝛ alie.

b ¶ Puberes.i. maiores.xiiij. ānis:vt.j.qui.mo.tu.fi.i prin.

c ¶ Potētes.i. maiores.xij.an.j.qui.mo.tu.fi.i.R.sed in spōsalibus.vij.an.sufficiunt:vt.ff.de spō.l.in spōsalibus. Sed nūq̄d hodie.xv.āni sūt necessarij ad mrīmoniū:vt i auc.de tē.nō so.pec.§.gn̄aliter.colla.vij: Rn̄.lex illa cōsuetudinem ꝛ frequentiā hoi3 ponit. Itē quid si aliquis anteq̄ istud tempus attingat inuentus sit sufficiens ad mrīmoniu3: Uidetur ꝙ nubere possit:vt.ff.qn̄ di.le.ce.l.pe.q̄si felici duplomate vsus:vt.ff.de x̄.ob.l.continu⁹.§.cū ita. S3 c̄dico imo.l.iulia.de adulterio ꝛ stupro cōmisso poterit puniri:vt.ff.de adul.iter liberos.i.Rn̄.ꝛ est pro hoc.ff.de concubinis.l.i.§.fi.si autē de facto intra dictum tp̄s vxorē quis acceperit: tunc erit vxor cum ad etatē predictā ꝑuenerit:vt.ff.de ri.nup.l.minorem.

d ¶ Parentum.scilicet qui sunt iuris sui cuiuscunqꝫ etatis sint.sic et matresfami.sed filij et filiefamil'.qui sunt in ptāte cuiuscūqꝫ etatis sint:vt.ff.de his qui sunt sui iuris.l.nam ciuium.Accursius.

e ¶ In potestate.quid ergo de emācipatis:videtur idem:vt C.e.l.vidue.sed illud consilium est non preceptum. ꝙ autem possit filius emancipatus:dicitur.ff.de contra tabu.l.iij.et.§.si emancipat⁹: ꝛ.ff.de ritu nup.l.filius emancipatus.

f ¶ Et ciuil'.q: ē i ptāte de iure ciuili rōanoꝝ:vt.s̄.ti.i.§.ius:

g ¶ Et naturalis.q: pater:vt.ff.de iusti.et.iu.l.ij.

h ¶ Debeat.alias non valet:vt.ff.de sta.hoīm.l.Paulus.i.Rn̄.videtur autē cōsentire:nisi cōtradicat expresse:vt.ff.de sponsa.l.in sponsalibus.in fine.

i ¶ Un̄ quesitū.q: patris cōsensus exigitur.

k ¶ Possit.cū pat nō possit consētire:vt.ff.de iure co.l.ij.§.furiosus.

o ¶ Furiosi.i.et.si captus fuerit ꝛ abfuit pr̄ ꝑ triēniu3:vl' si nescit' an viuat vel nō:vt.ff.e.l.si nepos.§.fi.ꝛ.l.si ita.

p ¶ Scōm datū.s.cū auctoritate curatoris prīs ꝛ dote s3 quātitatē ꝑrimonij prīs data:vt.C.e.l.si furiosi.i fi.s3 iure canonu3 sufficit ꝯsensus eoꝝ de q̄ru3 mrīmonio agit'.s3 illd̄ forte in alijs nō in filijsfa.intelligit'. vel credo ꝙ h̄ corrigitur: quia ita honesta est res cōtrahere mrīmoniū:sicut et intrare monasterium:vt in aucten.d̄ sctis.epis.§.nūc aūt.collatione.ix.

☞ ¶ Ergo. ¶ Diuidit' in quinqꝫ partes. Prīo ponit vnu3 dictu3. Scdo ponit rōem dicti. Tertio suum dictum specificat. Quarto poit quid resultat cōtrahēdo cū aliq̄ de prohibitis h̄. Quinto extēdit ad filios adoptiuos: Scda ibi. Nā quorūda3 Tertia ibi. Inter eas. Quarta ibi. Et si tales: Quita ibi Et h̄ adeo. Et h.d. Matrimoniū nō pt cōtrahi inter ascendētes vsqꝫ in infinitum: etiā si ꝑ adoptionem sit cōtracta parentela et etiam adoptione finita per emācipationē.h.d.s̄m Areti. vsqꝫ ad.§.Inter eas.

q ¶ Ergo.q: s̄m precepta legū fiunt matrimonia:ergo ꝛc̄.

r ¶ Non oēs.s.mulieres.

s ¶ Quarundā.s.mulierum.

t ¶ Adeo.vt si adā hodie viueret nō posset habere vxorē s̄m Io.vt.ff.de ritu nup.l.nuptie.

u ¶ Idem iuris.vt nō possint coniungi.

☞ ¶ Inter eas. ¶ Diuidit' i q̄ttuor ꝑtes. Prīo pōit dictū i gn̄e in trāsuersalib⁹.scdo illd̄ specificat i trāsuersalib⁹ ꝯiūctis ꝑ sāguine3.tertio d̄ ꝯiūctis ꝑ adoptōe3.quarto infert ex p̄dict' vnū casū.scda ibi.sane.tertia ibi.s3 ꝛ si.quarta ibi.ꝛ iō.Et.h.d.iter frēm ꝛ sororē ꝓhibitū ē mrīmoniū ēt si per adoptōe3 ꝯiūcti sint.qd̄ h3 locū adoptōe durāte tm̄. Et emācipat⁹ a p̄re p̄t copl'ari cū alīo adoptiuo a suo p̄re.h.d.vsqꝫ ad.§.Fris s̄m Aretinum.

x ¶ S3 nō tāta.s.vsqꝫ ad gradū septimu3 s̄m canones:vt.xxxv.q.iij.c.progeniē:ꝛ.c.de cōsanguinitate:ꝛ.c.in copulatōe:ꝛ.c.nulli.sed s̄m.l.vsqꝫ ad quartu3:vt infra eodē.§.fratris.idē hodie iure canonico:vt extra de cōsanguinitate ꝛ affinitate.c.vlti.sed tm̄ aliter accipitur gradus s̄m canones q̄ s̄m nos:vt dices.j.de gradi.cog.

a ¶ Quādiu.sic.ff.d̄ x̄.ob.si stipulatus fuero.i fi.sic.ff.d̄.lib.ꝛ posthu.

ptio sit dissoluta[a]: poteris eã vxorem ducere. ¶ Sed et si tu emancipatus fueris nihil est impedimento nuptijs: et ideo constat si quis generuz[b] adoptare velit: debere eum[c] antea[d] filiaz[e] suã emãcipare: et si quis velit nuruz[f] adoptare: debere euz antea filiuz suum emancipare. ¶ Fratris vero vel sororis filiaz vxorem ducere non licet: sed nec neptem fratris vel sororis quis ducere potest ꝙuis quarto gradu sint. Cuius[g] enim filiam vxorẽ ducere non licet: nec eius neptẽ permittitur. ¶ Eius[h] vero mulieris quaz pater tuus adoptauit filiam: nõ videris impediri vxorem ducere: quia nec naturali nec ciuili[i] iure tibi coniungitur. ¶ Duorũ[k] autem fratrum vel sororum liberi: vel fratris et sororis coniungi possunt. ¶ Item[l] amitam licet adoptiuam[m] ducere vxorem non licet. Item[n] nec materterã: quia in loco parentum habetur. qua ratione verum est: magnaz quoque amitam et materterã[o] magnam prohiberi vxorem ducere. ¶ Affinitatis[p] quoqz veneratione quarundam[q] nuptijs abstinere necesse est: vt ecce priuignam[r] aut nurum in vxorem ducere nõ licet: quia vtreqz filie loco[s] sunt. Quod ita scilicet accipi[t] debz: si fuerit nurus aut priuigna tua. Nam si adhuc tua nurus[u] est: id est si adhuc nupta[x] est filio tuo:

si q̇s posthumos.i si.

a ¶ Dissoluta.q: ipsa est emãcipata: vt differat a sequenti casu.

b ¶ Generuz.i.maritum filie.

c ¶ Eum.s.patrem.

d ¶ Antea.i.primo.

e ¶ Filiã. hoc ideo emãcipatione facta desinit esse agnata p̄ri: ergo ꝑ patrẽ non põt fieri agnata tali adoptiuo: vt.ff.de adop.l.q̇ in adoptõe.hodie vo nõ desinit: vt.j.de legi.agna.suc.§.fi.ꝛ ita h̄ ꝯsilium hodie nõ valet.

f ¶ Nuꝝ.i. vxorẽ filij: vt ꝓbat̃.j.e.§.affinitatis.

☞ ¶ Fris. ¶ Diuidit̃ in tres partes. Prio ponit dictũ. Secundo illud extendit. Tertio rõnem reddit. Scđa ibi. Sz nec. Tertia ibi. Cui⁹ eñi. Et h.d. filiã vel neptẽ fratris vl' sororis sue nõ põt q̇s ducere in vxorẽ.h.d. scđz Aretinũ. vsqz ad.§. Ei⁹ vero.

g ¶ Cui⁹. sz opponit̃ filiã aui vel auie nõ possũ ducere: tñ neptẽ possuz que est mihi ꝯsobrina: vt.j.e.ti.§.duoꝝ. Rñ. hanc regulã stricte intelligi ĩ eo casu in quo loq̇tur: et ĩ omĩ sili.s. qñ ego ꝛ illa cui⁹ filiã ducere non possuz sum⁹ in gradu scđo ad stipitẽ ꝛ in ptãte eiusdẽ: ꝛ sic cui⁹.s. fris vel sororis mee filiã ꝛc̃. ꝛ h̄ in naturalibus: secus in adoptiuis: vt.j.§.primo.

☞ ¶ Eius vero. ¶ Filiã sororis adoptiue põt quis ducere in vxorez h.d. vsqz ad.§. Duorum autem. Areti.

h ¶ Eius. sic construe. nõ videris impediri du. vx. fi. eius.

i ¶ Ciuili iure. naturali cõstat. ꝺ ciuili sic ꝓbo. illa filia sororis adoptiue nõ ẽ in ptãte mr̃is: vt.j.de here.qua.ꝛ dif.§.q̄ de cã. ergo nõ transit in ptãtez illi⁹ q̇ adoptat mr̃ez: licet mr̃ trãseat: quia illi trãseunt cũ alijs q̇ sunt ĩ ptãte: vt.j.ti.i.§.illud: ꝛ.ff.de adop.si p̄r.ac ipa mr̃ adoptata est mihi cõiuncta ꝑ agnatõez ꝑ p̄rez ĩ cui⁹ ptãte ẽ.ff.de adop.l.q̇ in adop.

☞ ¶ Duorum autem. ¶ Filij duorum fratrum vel sororum possunt simul contrahere matrimonium inter se: non autem nepos cum amita etiam adoptiua vel matertera etiã magna.h.d. vsqz ad.§. Affinitat̃. Et diuiditur in tres partes. Primo ponit de duob⁹ consobrinis. Secundo de amita. Tertio de matertera. Scđa ibi. Item amitã. Tertia ibi. Materteram.

k ¶ Duoꝝ. hoc secunduz.l. vt hic et. C.e.celebrandis. secus iure canonum. vel dic hunc.§. loqui de adoptiuis: secus in naturalib⁹.

l Item amitã. que est soror patris.

m ¶ Adoptiuã. ab auo paterno.

n ¶ Itẽ materterã. caue q: nõ reperit adoptiuã materterã ꝛc̃. q: matertera vel auunculus nõ fit adoptione: vt hic ꝛ.s̃.e.§.eius: et.ff.e.si qua.§.fi.al'.l.adoptio. sed contra videt̃.ff.de ritu nup.l: per adoptionẽ.§.fi. Rñ. illud intelligitur qñ adopto in nepotez quasi ex filia natum: vel ĩ pronepotez ex nepote nato ex filia: qđ possũ sicut si nullũ haberẽ filiũ: vt.j.ti.i.§.licet. tunc soror ꝛ frater eius loco cuius filij facta est adoptõ est matertera et auunculus: alij mihi filij sunt: vt patet: ꝛ sic non imitatur naturã: q: aliter nepos ex filia naturali ꝛ legitima non est in potestate: hic aũt cuz suis concordãtijs loquitur qñ aliquã adopto in filiã: hec q̇dẽ nõ erit matertera filijs natis ex alia mea filia naturali ꝛ legitima. Sed que est ratio diuersitatis? Rñ. quia altero casu: scz qñ adopto ĩ nepotẽ ex filia est cõmodũ matertere ꝛ auũculo: q: maiores quidẽ ꝑentes ĩperant minorib⁹: qđ sec⁹ est ĩ aduerso casu. ꝛ ex hac pendet alia: vt naturales ꝛ legitimi sint adoptiuo subiecti: ꝛ est ridiculũ. ecõtrario casu esset equũ.

o ¶ Materteraz magnã. magna matertera soror auie materne est amita magna soror aui paterni ẽ vt.j.ꝺ gra.affi.§: iij.ꝛ.iiij. Sz q̇d de fratre aui materni? Rñ. ẽ patruus magnus vt.C.de successorio edic.l.i.licet: Pla. contra: vt ibi.no. Sed cuz sint ĩ quarto gradu: quare ꝓhibẽtur: vt.s̃.e.§.fratres? Rñ. q: he ꝑsone sunt de superiorib⁹ trãsuersalib⁹ q̄ h̄nt̃ loco parentũ: vt in h̄ §. ꝛ q: ipsa est in primo gradu stipitis: vt nota. supra.e.§.sz nec nepotem. et sic nota caute: quia ordo transuersaliũ subdiuiditur in tres partes: supra: infra: et ex latere: vt.j. de gradi.§.ij.ꝛ.iij.ꝛ.iiij.ꝛ.v.ꝛ.vi.ꝛ maior est abstinentia versus superiores: vt hic: ꝛ inferiores: vt.s̃.e.§.fris. ꝙ trãsuersalium: vt.s̃.e.§.duorum.

☞ ¶ Affinitatis. ¶ Diuiditur in septẽ ptes. Nam primo ponit quandaz ꝓhibitõez in genere. Scđo illaz prohibitiõez exemplificat in nuru et priuigna. Tertio rõem prohibitionis facte de nuru ꝛ priuigna assignat. Quarto dictam ꝓhibitionem de nuru factam modificat. Quinto rõnez dicte modificationis assignat. Sexto modificat prohibitõez circa priuignã. Septimo rõnem dicte modificationis assignat. Scđa pars incipit ibi. Ut ecce. Tertia ibi. Q: vtriqz. Quarta ibi. Qđ scz. Quita ibi. Qui eadẽ. Sexta ibi. Itẽ si. Septia ibi. Q: duas. Et.h.d. nõ põt auus cõtrahere mr̃imoniũ cũ nuru vel priuigna p̄nti vel preterita.h.d. ꝭm Areti. vsqz ad.§. Socrũ:

p ¶ Affinitatis. est autẽ affinitas regularitas personaꝝ ex nuptijs cõiũctarũ omĩ carens parentela sanguis: vt.ff.de gradi.af.nõ facile.§.affines: ꝛ.§.sciẽdũ ẽ: ideo dicit. Ex nuptijs: q: sine nuptijs contrahi non põt. sed ꝭm canones etiaz sine nuptijs. sed cum vxor videatur affinis viro: quare ꝑmittitur matrimonio vti? Rñ. non est affinis: sed causa affinitatis: sicut vnus non est numerus: sed principium numeri.

q ¶ Quarundam. mulierum.

r ¶ Priuignam. hec nomina exponuntur statim proxi.ĩ ver. Quod ita et cetera.

s Loco sunt. facit ad hoc.ff.so.ma.quia.

t ¶ Accipi debet.s. hec prohibitio.

u ¶ Nurus est. qui contineantur appellatõne istarũ: dic vt.ff.e.l.adoptiuus.§.videamus.

x ¶ Nupta est. ar. sumitur hic ꝛ ex proxi. responso ꝙ si quis habet generale auxilinm non potest petere speciale: vt.ff.de

alia[a] ratione vxorem eam ducere non possis: quia eadem duobus nupta esse non pôt. Item si adhuc priuigna tua est: id est si mater eius tibi nupta est: ideo eam vxorem ducere non poteris: qa duas vxores eodem tempore habere non licet[b]. ¶ Socruz[c] quoqz et nouercam prohibitum[d] est vxorem ducere: quia matris loco sunt. Quod et ipsum dissoluta demum affinitate[e] procedit Alioquin si adhuc nouerca[f] est: id est si adhuc patri tuo nupta ē: cõmuni iure impeditur tibi nubere: quia eadem duobus nupta esse non potest. Itez si adhuc socrus est: id est si adhuc filia eī[?] tibi nupta est: ideo impediūtur tibi nuptie: quia duas vxores habere non[g] potes. ¶ Mariti[h] tamen filius ex alia vxore: et vxoris filia ex alio marito: vel[i] econtra matrimonium recte contrahunt: licet habeant[k] fratrem sororēue ex[l] matrimonio postea[m] contracto natos. ¶ Et si qua vxor tua post diuortium ex alio filiam procreauerit: hec non est quidem priuigna[n] tua: sed iulianus ab huiusmodi nuptijs abstinere debere ait. Naz constat nec sponsam filij nurum esse[o]: nec patris sponsam nouercam esse. rectius[o] tamē et iure facturos[p] eos qui huiusmodi nuptijs se abstinuerunt. ¶ Illud certum est seruiles[q] quoqz cognationes[r] impedimento nuptijs esse: si forte pater et filia: aut frater et soror manumissi[s] fuerint. ¶ Sunt[t] et alie persone que propter diuersas ra

mino.l.in cause: et de verborum obligatio.doli: et.ff.de eden.l.quedam sunt.

a ¶ Alia ratione.non solum supradicta.

b ¶ Licet.imo efficit infamis: vt.C.ad.l.iul. de adul.l. eū qui.

☞ ¶ Socrū. ¶ Diuiditur in quattuor partes: quia primo ponit vnū dictū prohibitiuuz cū ratione. Secundo illud modificat. Tertio modificatum declarat circa nouercā cū rōe. Quarto declarat circa socrum cuz rōe: Scd̄a ibi. Qd̄ et ipsum. Tertia ibi. Alioquin. Quarta ibi. itē si. Et.h.d.cuz socru vel nouerca p̄nti vel preterita matrimonium contrahi nō pôt fm Areti. vsqz ad.§. Mariti.

c ¶ Socruz.que sunt he persone: dic vt.ff.e.ti.de ritu nup.l. adoptiuus.§.nunc videamus.

d ¶ Prohibitū. iure affinitatis: et ad hoc refertur illud qd̄: τ qd̄ ip̄m τc̄.

e ¶ Affinitate.hec littera sibi cõtraria videtur.nā dissoluta est affinitatis.nō ergo debēt nuptie ratōe affinitatis separi vel īpediri: sed dic dissoluta τc̄.i.dissoluto m̄rimonio.propter qd̄ cõtingit affinitas: sed ipsa affinitas nō est dissoluta.

f ¶ Nouerca.sic dicta quasi nocens arcus: vel qr noua est arca sine fructu. et facit.ff.de inoffi.testa.l.iij.i fi.τ.l.iiij.

g ¶ Non potes.alias non possis.s.eodem tp̄e subaudi: vt.s̄.proximo.§.

☞ ¶ Mariti. ¶ Hoc dicit filius ex vxore p̄mortua contrahere pôt m̄rimoniū cū filia vxoris ex marito premortuo.h.d. vsqz ad.§.Et si qua vxor. fm Porcuz.

h ¶ Mariti.lz inter se frater et soror prohibeātur: vt.s̄.e.§.inter eas.tamen τc̄.

i ¶ Vel ecõtra.i.ecõtrario.

k ¶ Habeant.illi minores.

l ¶ Ex m̄rimonio.maiorum.

m ¶ Postea.scilz post natiuitatem istorum.et sic aduerbium post determinat dictionem contracto.vel dic qꝛ determinet verbum habeant.et dic contracto: scilicet prius.nam qui ex matrimonio: scilicet maiorum nascuntur fratres sunt ex parte matris illi qui natus est: vel nata prius ex femīa. idem dicas ecõtra: qꝛ erit frater vel soror ex parte patris illi qui fuerat ex illo patre natus: tamen isti nullo iure sibi inuicem iunguntur. viro enim cognati vxoris iunguntur: et non alijs cognatis viri. Idem econtra: quia cognati viri vxori iunguntur: non autem alijs cognatis vxoris. Unde reprobatur quorundam opinio qui dixerunt qꝛ nullus de arbore ducit alium. Nam in ea continentur cognati viri et vxoris: et tamen iunguntur: vt hic dicitur: nec inter se matrimonium inter duos cognatos viri et vxoris contractus succedunt: vt.C.communia de suc.l. amite.nec postea nisi sicut facit vir vxori deficiente omni parentela et excluso fisco: vt.C.vnde vir et vxor.l.i.et in auc.ibi signata.

☞ ¶ Et si qua vxor. ¶ Hoc dicit. Publica honestas impedit cõtrahere matrimoniū cū vxoris filia quondā suscepte ex alio viro post diuortiū primi mariti. Itez impedit patrē contrahere cū sponsa filij et ecõtra h.d.fm Areti.

n ¶ Priuigna. qr illa est priuigna mea q̄ ex mea vxore est nata anteqꝫ eēt vxor.et femine ille est priuignus qui ex marito natus fuit anteqꝫ suus esset maritus: vt.s̄.e.§.affinitatis: τ.§.socrum.sed hec postea fuit nata: tamē dicit Julianus abstinendū ratione honestatis vt subijcit: et.ff.e.l.siqua.§.si vxor: et.l.si vxor: et.l.semp. et ad hoc inducit duo argumenta. Nā τc̄.

o ¶ Nurum esse.lz sit spōsa. tamen non est nurus anteqꝫ fiat vxor: τ ecõtra licet sit sponsa patris: qa vxor nō est patris adhuc: ideo non est filij nouerca: vt hic et.ff.de ritu nup. si qua.§.i.τ tamen licet nulla sit affinitas est abstinēdum: vt subijcit.

o ¶ Rectius. a simili concludit in casu proposito primo in hoc.§.

p ¶ Facturos.s.scimus.

☞ ¶ Illud. ¶ Hoc dicit. Inter seruos etiam eis manumissis matrimonium contrahentibus cognatio impedit ad matrimoniū contrahendum.h.d.fm Bal.vsqz ad.§.Si aduersus.

q ¶ Seruiles.i.dū durant serui τc̄.

r ¶ Cognationes.id est consanguinitates que sunt inter seruos et impediunt nuptias inter eos. Item affinitas: vt hic.ff.e. adoptiuus.§.seruiles. Sed quomodo hoc cum nulla cognatio sit inter eos: vt.j.de capi.di.§.qꝛ autē: Sed illud in iure succedendi et in tutela vel hereditate dicitur: hoc autem in iure sanguinis quod nullo iure ciuili tolli potest: vt hic et.ff.de regu.iur.l.iura sanguinis. et per consequens est in prohibitione matrimonij. Sed nōne et alia ratione inter eos matrimonium impeditur, quia sunt serui: vt supra.e.§.i.primo responso: τ.C.d̄ incest.nup.cum ancillis: Rñ.durante seruitute hec sunt duo impedimenta: et eis manumissis durat hoc vnū vt sequitur.

s ¶ Manumissi fuerint. vel ambo: et tunc vnum est impedimentum sanguinis. vel vnus tantum: et tunc duo sunt que impediunt vt modo diximus.

t ¶ Sunt et alie. enumerari possunt autem enumerari quattuordecim modi cum his quos scilicet hoc titulo habemus. Primus est ratione seruitutis: vt supra.e.i. Rñ.et.C.de incest.nupti.l.cum ancillis. Secundus est ratione etatis: vt mares minores quattuordecim annis: femine minores duodecim: vt supra eodem primo responso. Tertio ratione sanguinis: quod in tria diuiditur: ascendentes: descendentes: et collaterales: vt supra eodem.§.ergo: et.§.inter eas: et.§. fratris: et §. eius: et.§.duorum. Quarto ratione adoptionis: vt supra eodem §. ergo: et.§.inter eas. in fine vtriusqꝫ. Quinto ratione affinitatis presentis: preterite: et future: vt supra eodem.§.affinitatis: et.§.socer: τ

§.si vxor. Sexto ratione matrimonij. nam si habet vnam non debet habere alteram eodem tempore: alias est infamis: vt supra eodem.§: socruz.in fi. et.§.affinitatis. in fi.C.ad.l.iul.ð adul.l.cū. Septimo per sena.con.quod vetat fieri matrimonium inter tu.et cu. et filios eoruz ad quondam pupillam vel adultam suam vel patris: vt.C. de inter dic.ma.inter tu.l.i. Octauo per.l.papiam et iu lia.inter senatores et eorum libertos et libertas vel alias vilis conditionis feminas: vt.ff. de ritu nupti.l.papi.et.C. de nupti.l.si libertam: quod capitulum hodie correctū est: vt in aucten. vt li.de cetero.§. si quis autem. colla.vi. Nonus est vt inter presidem et sibi subiectam ratione iurisditionis: vt.C. de nupti. et si contra: et.C. si quacūqz pre.po.l.i. Decimus est per constitutionem principis: vt cum ea quaz q̄s de sacro fonte leuauit: vt C. de nupti. si quis aliuz in fine. Idem seruatur ð ipsa commatre: licet nostro iure cautum non reperiatur. Undecimus est ratōne honestatis: vt supra eodem.§.si vxor: et ff.e.l.si qua. Est et duodecimus ratione ordinis annexi: vt cum clericis in sacris ordinibus constitutis: vt in aucten.quomodo op.episco.§.neqz autem.in aucten.de sanctis.epis.§.si quis col.ix. Est et tertiusdecimus: vt in monachis: cōuersis: monialibus: licet nō sint in sacris ordinibus constituti: vt i aucten.de mo.§.antepenulti.colla.i.et in aucten. de nupti.§. per occasionem.coll.v. Est et decimus quartus in muliere rapta que proprio nubet raptori qð prohibetur: vt in auc. de rap.mu.que ppri. rap.nu.§.i. col.ix.

Jo.datur cōditio ignorāter nō scienter danti: vt.C. de cōdi. ob causaz.l.i.et.ff.de cōdi.ob tur.cau.l.i.§.fi.et.l.ij.nec immerito: cum turpiter dāti nulla sit repetitio: vt.ff.de cōdi.ob tur. cau.l.si ob turpem.et hec oīa locū habent quando non fuit secutum matrimoniū.

tiones nuptias contrahere prohibētur: quas in libris digestorum seu pandectarum ex veteri iure collectarum enumerari permisimus. ¶ Si aduersus ea que diximus[a] aliqui coierint: nec vir nec vxor nec nuptie nec matrionium nec dos intelligitur. Itaqz[b] hi qui ex eo coitu nascuntur ī potestate patris non sunt: sed tales sunt quantuz ad[c] patriam potestatem pertinet: quales sunt hi quos mater vulgo[d] concepit. naz nec hi[e] prēz habere intelligūtur: cum et his pater incertus[f] ē. vnde solent filij spurij appellari: vel a greca[g] voce spadō: id est vulgo concepti: vel quasi[h] sine patre filij: sequitur[i] ergo vt dissoluto tali coitu: nec dotis exactioni[k] locus sit. ¶ Qui[l] autem prohibitas nuptias contrahunt: et alias penas patiuntur: que sacris constitutionibus continentur[m]. ¶ Aliquādo[n] autem euenit vt liberi qui statim vt nati sunt: ī potestate parentum non fiant: postea autem redigantur in potestatem patris: qualis est is qui dum naturalis[o] fuerat: postea curie[p] datus potestati patris subijcitur: necnon[q] is qui a muliere libera procreatur: cuius matrimonium minime legibus interdictum[r] fuerat: sed ad quam pater consuetudinez habuerat: postea ex nostra constitutione[s] dotalibus instrumentis[t] compositis ī ptāte patris efficitur. quod et aliis liberis ex eodē mrīmonio postea fuerint pcreati similiter nostra cōstitutio[u] prohibuit.

l ¶ Qui autem prohibitas. per aliquez de.xiiij. modis.sz hic.has penas imposuit tantuz eis qui incestas nupti. faciunt: vel nephharias: nō qui alias inutiles: vt in aucten. de incest.nup. §.i. colla.ij.

m ¶ Cōtinent. vt ē amissio bonoꝶ et icursio ifamie C.de incest.nup. l. qui contra: et l.si q̄s incesti. hodie vero et confiscatio bonorum: exilium: et cingulisiue dignitatis depositio: et verberatio siuilis ē imponitur: vt in aucten. ð incest. nup.§.i.colla.ij.

a ¶ Diximus.vt.s̄.e.per totum: etiam adiecimus in proximo.§.

b Itaqz.bene infertur: vt.s̄.ti.i.in prin.

c ¶ Ad prīam ptātem. ppter hūc casum posuit de nup.post ti.de prīa potestate.

d ¶ Uulgo.s.qui prēm demonstrare non possunt: vel illicitum: vt.ff.de sta.ho.vulgo.

e ¶ Nec hi.s.vulgo cōcepti.vel dic hi ð quibus loquitur.s.illicite conceptis.

f ¶ Incertus est.cui pater est populus pater est sibi nullus: et omnis cui pater ē populus nō habet ille patrem: et secundum hoc dic his: scz vulgo conceptis.vel dic his.s.incestuosis: et tunc tu dic iuris fictōne est incertus.

g ¶ A greca.spadon. spadon grece dicitur latine sine patre filij. Accursius.

h ¶ Quasi sine.iure ciuili inspecto.

i ¶ Sequitur.bene infert.cū eñ sine matrimonio esse non potest.s.dos: et vbi nō est dos: actio dotis non est: vt.C.de dona. āte nup.l.fi.ibi sicut enim ꝛc.

k ¶ Exactioni.scilicet per actionem ex stipulatu que datur ex dote: vt j.de act. §.fuerat. Sed quid per conditionem sine causa vel ob causaz quasi ob causam datum fuerit: nec causa fuit secuta: Rñ. P. sic siue ignorans siue sciens dederit: vt.ff. de condi. sine causa.l.fi.secundum

n ¶ Aliquādo. parentū. hoc mirabile per duo probat exēpla.

o ¶ Naturalis.s.tantum.

p ¶ Curie.cū eñ vult aliq̄s naturalem filium tantum qui ī potestate patris nō est: vt hic et.s̄.ti.i.in princip.facere in potestate detur in seruitio imꝑatoris vel presidis prouincie. nā in ptāte loco meriti prīs efficitur legitim⁹ loco meriti filij: vt hic ꝛ in auc.q̄bus mo.na.effi.sui.§.si quis igitur.col.viij.

q ¶ Necnon is.nūc ponitur aliud exemplum.

r ¶ Interdictū.nā aliam vxorē non habuit tpe cōcubinatus: alias cōtra.vt.C.de cōcu.l.i.

s ¶ Cōstitutiōe: vt.C.de na.li..l.cū quis.

t ¶ Instrumēt.sz nūq̄d sine instrumēt. ē mrīoniū tale: Dicūt q̄dā q̄ nō: vt pla.ꝛ Al.qñ decorati maris dignitatib⁹ faciūt mrīmoniū: vt i auc.vt li.ma.ꝛ auie.§.q2 xpo legē oudiū.col.viij meli⁹ aūt q̄.mo.na.ef.le.§.h ergo casta.col.vi. Sz dic q̄ mrīoniū nudo ꝯsensu pficit̄ sine scriptura: vt in auc. de nuptijs.§. nuptias.col.iiij.ꝛ.ff.de re.iu.l.nuptias. sed filij priogeniti nō st legiti si dotalia īstrumēta ñ sūt facta: vt h.ꝛ fac ad h.C.ð na. lib.l.cū q̄s: ꝛ.l.nuptias: ꝛ.l.iꝑator: ꝛ.l.fi.ꝛ i auc.de here.q̄ ab intes.de fe.§.i.col.viij.ꝛ in auc.de filijs añ do.īstru.nat.col.iij. ꝛ in auc.de ices.nup.§.fi.col.ij.ꝛ de triē. ꝛ semis.§.fi.

u ¶ Cōstō.vt.C.ð na.li.l.nup.l.sz si ñ fecerit sibi vxorē adhuc hmōi naturales sūt alendi a prē. Itē succedūt ex testō ī toto si prī vult: legitis nō exñtib⁹ vl' parētib⁹ iā defūct: alias liberi i vnā vnciā tm̄ pmittūt naturales succedere supiores qñ ipi tm̄ supsunt nō ipediūt eos nisi i sua legitia: q̄ supiorib⁹ debet.ab intestato vero duas hñt vncias prīne substātie cū mrē eoꝶ virilit̄ diuidēdas qñ nō sūt ascēdētes: nec descēdētes alūt ꝛ ipi prēz: ꝛ h i licite nati.sz si illicite nati sūt ñ: imo oī bñficio sūt exclusi: vt i auc.q̄.mo.na.ef.sui.§.discret.vsqz ī finē ꝯsti.col.vij.

¶ De adoptionibus. Quia.s.dixit de nuptijs ex quibus acquiruntur filij legitimi et naturales: ideo nunc de adoptionibus ex quibus acquiruntur filij legitimi. Uel sic. q.d.s. qualiter filij nostri sunt in nostra potestate: nunc aūt qualiter alieni efficiant̃ ptāti nostre. Areti.

lius q̄ non est pene naturam imitans: et est hec veritas: vt.ff.e.l.i.et.j.e.§.minorem.

d ¶ Rescripto. hoc est vel ante ipsum principem vel ante alium magistratum de legatione facta per rescriptum a principe: vt.C.eo.l.ij.in fi. et.l.arrogationes. Sed quid si imperator non est? Respon. nō potest fieri: licet imperium semp sit: vt in auctē. quō opor. epis.§.fi.col.i.

Non solum.

¶ Iste titulus diuiditur in nonē partes principaliter. Primo ponit ꝙ adoptiui sunt i potestate adoptantis. Secundo qualiter fiat adoptio et arrogatō. Tertio primum dictum limitat et declarat. Quarto de impubere qui se ad arrogādum dedit. Quinto ꝙ adoptans debet saltē adoptatum precedere.xviij.annis. Sexto quando aliquis vt nepos vel pnepos adoptatur. Septio in quibus adoptatus equiparatur naturali. Octauo in quibus conueniunt et in quibus non adoptō et arrogatio. Nono ꝙ serui adoptati a dominis sunt liberi. Secūda ibi. Adoptio. Tertia ibi. Sed hodie. Quarta ibi. Cum autem. Quinta ibi. Minorē. Sexta ibi. Licet autē. Septia ibi. In pluribus. Octaua ibi. Illud. Nona ibi. Apud cathonem. Et hoc dicit prima pars. liberi adoptiui sunt in potestate nostra sic vt naturales. Areti.

¶ De adoptionibus.

Non solum autem naturales[a] liberi secunduz ea que diximus in potestate nostra sunt: veruz etiā hi quos adoptamus[b]. ¶ Adoptō[c] autem duobus modis fit: aut principali rescripto[d]: aut iperio magistratus[e]. Imperatoris auctoritate adoptare quis potest eos easue: qui queue sui iuris sunt: que species adoptionis dicitur arrogatio[f]. Imperio magistratus adoptamus eos easue qui queue i potestate parentuz sunt: siue primū gradum liberoruz obtinent: qualis est filius filia: siue inferiorez[g] qualis est nepos neptis: pronepos proneptis. ¶ Sed hodie[h] ex nostra constitutione cum filiusfami, a patre naturali[i] extranee persone in adoptionem datur: iura patris naturalis minime dissoluuntur: nec quicq̄ ad patrem adoptiuuz transit: nec i potestate eius est: licet ab itestato iura successionis ei a nobis tributa[k] sint. Si vero[k] pater naturalis non extraneo: sed auo filij sui materno: vel si ipse pater naturalis[l] fuerit emācipatus[m] et auo vel pauo: simili mō[n] pr̄no vel mr̄no filiū suū dederit in adoptionez: in hoc casu quia concurrūt[o] in vnam personā: et naturalia et adoptōis iura[p]: manet stabile ius patris adoptiui: et naturali vīculo copulatū: et legitimo adoptionis modo constrictum: vt et i familia et in potestate huiusmodi patris adoptiui sit. ¶ Cū autē ipubes per pricipale rescriptum[q] arrogatur:

e ¶ Magistratus. s. cuiuscunq̄ ordiarij et defēsoris ciuitat̃ q̄ mīn⁹ ē: vt in auct. de defen. ciui.§.nulla.nec mī: cū sit de volūtaria iurisditōe: vt.ff.ō of. procon.et le.l.ij.

f ¶ Arrogatio. q: adoptator interrogat an velit eū quē adoptat sibi iustum filium esse: et adoptat⁹ an id fieri patiat̃: vt.ff.e.l.ij. vnde versus. Arrogo q̄ suus ē: sz hz meus eē necesse. Pr̄is adopto suū: sz pr̄is pmanet idē.

g ¶ Inferiorē. i. seq̄ntē:

h ¶ Sz hodie. ostōne: vt C.ō adop.cū i adoptiuis.

i ¶ Naturali. et legitimo.

k ¶ Tributa. i. i pdicta cōstitutōe. et facit ad hūc.§ j.de here. q̄ ab intesta.§. aliquē. alias.§.inuenim⁹: et.j.de exhere.li.§.circa adoptiuos: et.j.de inof.testa.§.ij.

k ¶ Si vero pater. materno. in cuius potestate prius non erat: sed mō efficitur vt subijcitur: vt.s.de pa.po.in fi.

l ¶ Naturalis. et legitimus.

m ¶ Emancipatus. alias cum esset in potestate aui quomodo adoptaret eum quem habet? Certe non potest plus esse q̄ filius vel nepos: vt hic et.ff.eo.si pater.§.qui duos. et intellige emancipationis tempore filium non esse conceptum qui nunc datur in adoptionē: alias in ptāte aui remansisset: vt.j.ti.i.§.fi.

n ¶ Simili modo. id est similem facias distinctionem. nam materno p auo indistincte. paterno vero scōz ꝙ mō distinxit i auo dat̃ i adoptōz.

o ¶ Concurrunt. Sed si ego adoptem filium fratris mei: nunquid potestati mee subijcitur? Respon. secundum Jo. ꝙ non. et ꝙ hic dicitur naturalia: expone. i. natiualia: q: ab eo auo contrahit natiuitatē et originē: qđ nō ē in filio fratris mei.

p ¶ Jura. vn̄ pferēdus ē ei quē vna tm̄ ocurrit: et sic due rōes pualent vni: vt in auct. de consan. et vter. fra.§.i.col.vi.et.C.de edic.di.hadri.tol. l.fi.nisi vna sit melior duab⁹: vt colligitur.ff.de inof.test.naz et si: et.ff.vn̄ liberi.l.scripto.

a ¶ Naturales. subaudi et legitimi. quare distingue: q: filiorū alij sunt naturales et legitimi: vt ex legitimo mr̄imōio nati: vt hic et.s.de pa.po.in prin. Alij naturales tantum: vt nati ex cōcubina: vt.s.ti.i.§.fi. Alij legitimi tantum: vt adoptiui de quibus hic ti. loquitur. Alij nec naturales nec legitimi iuris presumptione: vt incestuosi vel alias illicite nati: vt in aucten. qui. mo.na.ef.sui.§.fi.col.vij. Alij sunt q̄ prius nō fuerūt legitimi: sz nunc sunt. i. efficiunt̃ duob⁹ modis: vt in auc. q̄.mo.na.effi.sui.§.i.et.s.ti.i.in fi.

b ¶ Adoptam⁹. s. in ptāte nr̄a sunt: et h̄ iure veteri: vt hic et.ff. e.l.i. sz hodie distinguit̃: vt.j.e.§.sz hodie.

¶ Adoptio. ¶ Diuiditur iste.§.in tres partes. Primo ponit dictum in genere bimembre. Secundo exemplificat: et ponit exemplum primi membri. Tertio exempluz secundi mēbri. Secunda ibi. Imperatoris. Tertia ibi. Impio. et.h.d. Auctoritate principis arrogant̃ q̄ sui iuris sunt non sunt sub potestate alteri⁹. h.d. Areti.

c ¶ Adoptio. est autem adoptio secūdū Pla. et Jo. legalis actio ad solaciū eorū qui liberos nō habent pene. i. fere naturā imitans. sed certe et ab his qui liberos habent fit adoptio: vt ff.eo.l.nec ei.§.preterea: et.j.e.§.licet. quare potest sic simpliciter diffiniri. Adoptio est legitimus actus per quem fit quis filius q̄ non est pene naturam imitans: et est hec veritas: vt.ff.e.l.i.et.j.e.§.minorem.

¶ Cum autem. ¶ Impuberes sui iuris nō pn̄t nisi per rescriptū principis et cum cause cognitione arrogari. et debet arrogator cauere ō bonis arrogati restituendis: si intra pubertatem decesserit: et etiam quartam partem suorum bonorum tenetur ei relinq̄re. h.d. Diuiditur in quinq̄ partes. Primo ꝙ arrogatio fiat cā cognita. Secūdo ꝙ sit iusta cā. Tertio modū sub quo fiat. Quarto ꝙ nō pōt arrogator ipm emācipare sine cā. Quito ꝙ q̄rtā ptē bonoz suoz eidē siue i vltia volūtate siue iter viuos reliquet. Scōa ibi. Et exq̄rit̃. Tertia ibi. Et cā. Quarta ibi. Itē nō alias. Quinta ibi. Sed et si. Areti.

q ¶ Rescriptum. vt q: sui iuris ē: vt.s.e.in priu.

causa cognita[a] arrogatio fieri p̄mittitur: ⁊ exquiritur causa arrogationis: an[b] honesta sit expedi atq; pupillo. Et cum quibusdam conditionibus arrogatio fit: id est vt caueat[c] arrogator persone[d] publice: hoc est tabellioni: si intra pubertatem pupillus decesserit restituturū[e] se bona illis: qui si adoptio facta non esset ad successionem eius venturi essent. Itē[f] non alias emācipare eos potest arrogator: nisi causa cognita digni emāci pati ōe fuerint: ⁊ tunc sua bona eis reddat. Sed[g] ⁊ si decedens pater eū exheredauerit: vel viuus sine iusta causa eū emācipauerit: iubet[h] quartam partem ei[i] bonorum[i] suorū relinquere: videlicet preter bona que ad patrem adoptiuum transtulit: ⁊ quorum commodum[k] ei postea acquisiuit. ❡ Minorem natu[l] maiorē non posse adoptare placet. Adoptio enim naturam imitatur[m]: ⁊ pro[n] monstro est: vt maior[o] sit filius q̄ pater. Debet itaq; is qui sibi filium per adoptionem vel arrogationem facit plena pubertate: id est. xviij. annis[p] precedere. ❡ Licet[q] autem in locum[r] nepotis ⁊ pronepotis: vel neptis vel proneptis: vel deinceps adoptare: q̄uis filium quis non habeat: ⁊ tam filium alienum q̄s in locum nepotis adoptare potest: q̄ nepotem in loco filij. Sed si quis nepotis loco adoptet: vel quasi ex eo filio quem habet iā adoptatum: vel quasi ex illo quē naturalem in sua potestate habet in eo casu ⁊ filius consentire[s]

a ❡ Cognita. que autem in cause cognitione vertuntur per ordinem scripta sunt. ff. eo. l. si pater. §. in arrogationibus: ⁊ l. seq. vsq; ad. §. fi. ⁊ q̄dam etiam h̄ dicuntur in p̄sona ipuberis: q̄ ⁊ ibi dicuntur.

b ❡ An honesta. i. non eo proposito vt eius res deuoret: vt. ff. eo. l. nec ei. §. eorum.

c ❡ Ut caueat. id est vt cautionem promittat: cuz fideiussione tamē: vt. ff. e. nec ei. §. fi. ⁊ C. de verbo. signi. sancimus.

d ❡ Persone. qui seruus publicus dicitur: vt. C. e. l. ij. alias enim seruus purus tabellio esse non potest: vt. C. de tabel. generaliter. li. x. sed certe ideo sic dicitur: q: publice seruit.

e ❡ Restituturū. alias vētari vel iure successiōis ex testamento vel ab intestato vel ti. vniuersali vel singulari: vt legatarijs. omnibus enī consulitur hac cautione: ac pupillo decedente in pupillari etate: alias si postea pupillaris substitutio euanescit: vt h̄ ⁊ ff. eo. non aliter: ⁊ l. his verbis: ⁊ j. de pupil. sub. §. i. sed nōne sine hac cautione facta admittuntur supradicte persone ex testamento? R̄n̄. non: cum testamentum sit ruptum minima ca. di. s. arrogatione. j. qui. mo. testa. in fir. §. non tamen. Item nunq̄d legitimi sine hac cautōe admitterentur? R̄n̄. non: quia pater arrogator omnia iure peculij occuparet: vt. ff. de castren. pe. l. i. Hec tamen cautio omissa p̄ facta habetur: vt. ff. eo. l. his verbis. j. fi. vt ⁊ alias. C. de rei vx. act. l. vna. §. i. Sed quare legitimi nō stipulantur etiam vltra pupillarem etatem: cum ⁊ postea sunt admittēdi ad successiōē si adoptio facta non esset? R̄n̄. illud est de fortuna: et aduenticium erat. vnde non fuit considerandum: vt. ff. qui ⁊ a qui. l. iul. potuisset enim post pubertatem testamentū fecisse: vt. s. ex quib⁹ cau. §. cum ergo.

f ❡ Item causa. veluti si ita heres instituitur Iste adoptatus si emancipatus fuerit: ⁊ tunc quartam perdit quam tunc deberet habere de bonis arrogantis: vt. j. proxi. r̄n̄. ⁊ ff. eo. si quis in fraudem pa. l. fi. secundum quosdam. Uel dic q̄ tunc non perdit quartā: vt. j. pi. r̄n̄. probatur qd̄ cū isto continuatur. ⁊ qd̄ dicta. l. continet intelligitur q̄n̄ erat iusta cā contra filium: vt q: prouocabat patrē ad iram: ⁊ in tm̄ vt ēt exheredari potuerit ⁊ b̄n̄ficium collatum vel conferendum reuocari: vt. C de reuo. do. l. fi. ⁊ in auctē. vt libe. de cetero. §. illud. ver. q̄bus ēt. col. vi. ⁊ secundum hoc intellige p̄ri. R̄n̄. qd̄ sequitur.

g ❡ Sed ⁊ si. exheredauerit. vel preterierit: vt. ff. e. si arrogator.

h ❡ Iubetur. nota non cauet sic se relicturum: tunc. n. non valeret: vt. C. de inuti. stip. l. ex eo: ⁊ C. de inoffi. testa. si quando. i. respon. sed ei iubet p̄. l. vt sic faciat.

i ❡ Bonorum. quid ergo si alios sex vel plures habeat: nunq̄d hic pl⁹ q̄ alij habet? R̄n̄. sic secundum Bul. quasi debeat imputari ei quare arrogauerit. Uel dic vt puto quartam sue partis per condi. ex. l. diui pij petit: vt hic ⁊ ff. e. si arrogator: ⁊ ff. d̄ inof. te. pap̄. §. si quis. alias si quis ex his. p̄ hoc ad instar naturalium ⁊ legitimorum: vt. ff. de inof. test. pap̄. §. quoniam: ⁊ C. de inoffi. testa. cum queritur: ⁊ l. parētib⁹. absurdum est. n. hunc legitimum plus iuris habere q̄ naturalem ⁊ legitimum: vt. s. e. §. sed hodie. in fi. ac.

k ❡ Commodum. Repete ⁊ p̄ter ea bona. s. aduēticia: commodum quorum filius arrogatus post arrogationem acquisiuit patri. s. vsufruc. nam ⁊ hec acquisita restituit. non dico vsufructum ipsum quem debet lucrari pater: vt. C. de bo. que li. l. cuz oportet. §. non āt. ad istar mariti i reb⁹ dotalib⁹: vt. ff. famil. her. l. si filia. §. i. ⁊ sic hoc verbum preter non excludit: vt hic ⁊ ff. d̄ pig. ac. l. i. in fi. ⁊ ff. de procura. s; he: §. penulti. ⁊ facit ff. de vulga. substi. sed si plures. §. in arrogato.

❡ Minorem. ❡ Adoptatus debet precedere adoptatū in tempore: saltē xviij. an. hoc primo. Et carens filio potest alium adoptare in locum nepotis vel pronepotis. h. d. secundo. Itē potest quis filiū alienum in nepotē suum adoptare. h. tertio. Et quando quis adoptat aliquem vt nepotem ex filio suo legitimo ⁊ naturali vel legitimo tantum debet interuenire consensus filij: sed non econtra quando auus dat in adoptionem nepotem suum ex filio. h. quarto. Item quando adoptatus transit in potestatem adoptantis: non potest dari alteri in adoptionem. hoc quinto. Item spadones possunt adoptare: sed caste nati nō. h. d. vsq; ad. §. Femine. Areti.

l ❡ Natu. i. natiuitate. sic. ff. de mino. l. i. §. i.

m ❡ Imitatur. plerumq;. quādoq; tm̄ non: vt. j. e. §. sed ⁊ illd̄: ⁊ §. in plurimis.

n ❡ Pro monstro est. i. non secundum naturam: sed contra naturā: vt et al's. ff. de sta. ho. nō sunt liberi.

o ❡ Maior. s. t̄pe: non p̄sona.

p ❡ Annis. i. tot annos debet habere plus adoptans q̄ adoptatus qui faciūt vnam plenam pubertatem tanti tēporis. S; nunquid qui plures adoptat debet pluribus vicibus precedere in tanto tempore? R̄n̄. non vt puto: cū s̄m naturā ēt in vno anno ex diuersis feīs vel ēt vna possit h̄re filios plures: et i hoc adoptio imitatur naturā: vt h. Et no. plurib⁹ modis dici plenā pubertatē. nā interdū. xiiij. an. vt. j. q̄. mo. tute. fi. §. i. et. s. ti. ij. i. r̄n̄. alias. xv. an. vt i auct. de tēpo. nō so. pec. sup dote. §. generaliter. col. vij. alias. xvij. an. vt. s. q̄ ma. nō pos. §. fi. et. ff. d̄ postu. l. i. §. pueritia. iterdū. xviij. an. vt hic et. ff. de alimē. et cib. le. l. mela.

q ❡ Licet. q̄uis nō habeat: vel l; vxorē nō h̄eat: quo casu tm̄ ē d̄ naturā: vt. ff. e. l. q̄ vxorē.

r ❡ In locū. itē nepotē ex vno q̄si ex altero natū: vt. ff. e. l. i pr̄. § q̄ duos. nō aūt loco fratris: vt. C. de here. isti. nec apud.

s ❡ Consentire. Sed videtur q̄ sic. nam leditur filius in duo-

debet: ne ei inuito suus heres agnascatur. Sed ex contrario si auus ex filio nepotem det in adoptionem: non est necesse filiū cōsentire[a]. ¶ In[b] plurimis autem causis assimilatur is qui adoptatus vel arrogatus est: ei qui ex legitimo matrimonio natus ē: ꝛ idō si quis per imperatorem vel apō pretorem vel presidem prouincie non extraneum[c] adoptauerit: potest eundem in adoptionem alij dare. Sed et illud vtriusqȝ[d] adoptionis commune est: ꝙ ꝛ hi qui generare nō[e] possunt: quales sunt spadones[f] adoptare possunt: castrati eīȝ nō possunt. ¶ Femine[g] quoqȝ adoptare nō possunt: quia nec naturales liberos ī sua potestate habent[h]: sed ex[i] indulgentia principum ad solatium liberorum amissorum[k] adoptare possunt. ¶ Illud proprium est adoptionis illius: que per sacrū oraculum[l] fit: ꝙ is qui liberos in potestate habet: si se ad arrogandū dederit: non solum ipse in potestate arrogatoris subijcitur: sed etiam liberi[m] eius in eiusdem fiunt potestate tāꝙ nepotes. Sic etenim diuus[n] augustus non antea tiberiū adoptauit: ꝙ[o] is germanicum adoptauerit: vt[p] protinus adoptione facta[q] īcipiat germanicus Augusti nepos esse. ¶ Apō cathonē bn̄ scriptū r̄fert antiquitas: seruos si a domino adoptati[r] sint: ex hoc ipso posse liberari. Unō ꝛ nos eruditi in nostra constitutione[s] etiam eum seruum quem dominus actis[t] interuenientibus filium suum noīauerit: liberū eē ɔstituim⁹: ȝ hoc ad ius filij accipiēdū ei nō sufficit.

bus: ꝛ in hereditate siue in bonis que ad filium suum proponebat ex voto transmittere: vt. ff. vnde lib. l. scripto herede. qō non facit: vt. j. de here. que ab intesta. de. §. at hi. ꝛ quia in potestatē illius transit: quare in patris sui naturalis potestatem non redit vel recidit iure isto veteri: vt. s. eo. i. Respō. Et ad primum respondo: quia alio modo potest euitare instituendo eum. Ad scōm dico ꝙ non potest estimari patria potestas: vt ff. de le. i. filiusfa. §. secundum vulgarem. sed hodie vterqȝ timor cessat. nam ꝛ succedet ꝛ in sua potestate r̄cidȝ: vt. C de adop. cum in adpotiuis: ꝛ. s. e. §. sed hodie.

a ¶ Consentire. quod non est in alijs cognatis q̄ possent sperare successionem: vt ff. eo. l. cum adoptio. ꝛ siquidem filius consentiat bene est. ꝛ recidat nepos adoptiuus in potestatem suam: scilicet filij mortuo patre: vt. ff. eo. l. si quis nepotem. Si autem non ɔsentiat fili⁹ tunc agnascit̄. i. appropinq̄tur seu agnat⁹ sit ei. i. auo h̄ nepos: ꝛ su⁹ efficitur heres ēt filio īuito: nec recidit in ptātem ei⁹: siue dicas eū succedere vt filiū: ȝ non sit fili⁹: siue vt nepotem quasi ex altero filio patre mortuo natū: quo casu equaliter cū patruo admittat̄. j. de here. ab intest. §. cum aūt. Alij dicunt h̄ totum eo inuito. i. filio īuito. ꝛ agnascat̄. i. iuxta eū quasi nascitur quo ad successionem: qō satis in idē redit. Alij hoc totum eo inuito. i. auo inuito: q̄ voluntate filij proposuerat adoptare: nunc aūt ɔ̄ suum ꝑpositum facit: ꝛ sic dr̄ inuitus ratione propositi primi. ꝛ ſm istos h̄ nepos inuito auo et filius adoptatus non succedit vna cum filio: sed demū eo mortuo. prima verior est. Sed quare hic filius impediret matrimonium sui filij etiam auo volente ꝛ non impedit hūc ciuilē actum: vt. ff. de ri. nup. l. oīē. §. i. Rn̄. q: m̄rimonium ē vinculum magis indiuiduum: vt. s. de pa. po. i. rn̄.

b ¶ In plurimis. quandoqȝ enim contra: vt. j. de here. ab inte. §. minus. secundum Azo. Item in eo ꝙ adoptiuus pater nō tenetur eum instituere: vt. j. de here. que ab intesta. §. aliquā: ꝛ. §. ea differentia.

c ¶ Extraneum. vt sic transeat in suam potestatem: vt. s. eo. § sed hodie.

d ¶ Utriusqȝ. quia vna est quarum hodie vocatur arrogatio: alia adoptio: vt. s. e. §. in prin.

e ¶ Non possunt. castrati qui oēs eunuchi vocantur: ȝ ab hoc genere detrahit castratos qui generare non possunt. i. caste sic natos vt nunꝙ potuerint generare.

f ¶ Spadones. quibus testiculi vel genitalia abscisa sunt cutello vel spata possunt adoptare. ꝛ est rō: q: fortius impedimentum est nature ꝙ accidentis: vt hic ꝛ. ff. de lib. ꝛ posth. l. ȝ ē q̄ntum. §. i. ꝛ. ij. ꝛ nota ꝙ vulgariter ꝑmiscue appellantur.

g ¶ Femine. non possunt: sed ipse arrogari possunt: vt. ff. eo. nam femine.

h ¶ Habent. Nota feminas non habere filios in potestate. ꝛ facit ad hoc ff. de suis ꝛ legi. nulla: et j. de hered. qua. ꝛ differē. §. extranei: ꝛ. ff. de contra ta. l. illud. §. ad testamenta.

i ¶ Sed ex indulgentia. ō nouo ɔcedēda: vt. C. eo. l. mulierem.

k ¶ Amissorū. in acie pricipis: vt hic innuit: et. j. de excu. tu. §. ȝ ꝛ si in bello. ff. de inof. testa. l. si suspecta. §. fi. Sed nūquid ꝛ tunc habebit in potestate: Uidetur ꝙ sic: cū beneficia principum sint extendenda: vt in aucten. consti. que de dig. §. pe. ꝛ. ff. de consti. prin. l. fi. sed tamē cōtradico ad instar scȝ naturalium. nam naturam imitatur adoptio: vt s. eo. in. §. minorem. ꝛ facit ad hoc. C. eo. mulierē.

☞ ¶ Illō ꝑpriū. ¶ Arrogat⁹ ex principis rescripto trāsit in ptātē arrogātis cū oībus suis filijs ꝛ rebus. h. d. Areti.

l ¶ Oraculum. id est per principem: vt de eo qui sui iuris est: ꝛ idō trāsit etiam hodie in potestatem arrogatoris: vt. s. eo. in princi. ideo sic dictum: quia oramus siue deprecamur eum: vt in talibus prestet auctoritatem.

m ¶ Liberi. oēs nati ꝛ nascituri: ꝛ ēt reuersi ab hostib⁹: vt. ff. e. si patrefa. in prin. ꝛ. ff. de ope. li. l. ope.

n ¶ Diuus. hic imperator volebat adoptare quēdam nomīe germanicum: ꝛ hic germanic⁹ noluit consentire. vnde non poterat procedere adoptio: vt. j. titu. i. §. sed si pater: ꝛ. ff. eo. l. ij. ī prin. vnde Augustus callide suasit cuidam nomine tiberio vt illum germanicum adoptaret: qō fecit: et hunc tiberium postea arrogauit princeps: q̄re ꝛ ꝑ consequēs habuit germanicū loco nepotis.

o ¶ Quā is. tiberius.

p ¶ Ut protinus. i. statim.

q ¶ Facta. a principe.

☞ ¶ Apō cathonem. ¶ Seruus a domino adoptatus vel in iudicio vt fili⁹ noīat⁹ efficit̄ liber hō. d. Areti.

r ¶ Adoptati. s. a dn̄o. ab extraneo aūt non pōt: etiam libertus: vt. ff. e. si pater. in fi.

s ¶ Cōstitutōe. vt. C. de la. li. tol. l. vna. §. simili quoqȝ mō.

t ¶ Actis. i. coram iudice dicendo hec verba. veni huc fili: ſm Azo. vel vt puto coram iudice agebatur: vt filius fieret adoptiuus ꝛ inde fuit facta scriptura: non tamen res peruenit ad perfectionem: vt differat a ꝑrimo casu superiori. aliud si extra iudicium talia fierent vel agerent̄: vt C. de li. cā. l. pe. ꝛ sic collige ex h̄ et supiori versu: ꝙ si id qō ago nō valȝ vt ago: valet tn̄ vt valere pōt. sic. C. de la. li. tol. l. vna. §. simili quoqȝ modo. ar. ɔ̄. ff. de iur. codicil. l. i.

☞ ¶ Quibus modis ius patrie. ¶ Supra visum ē quō directa potestas constituatur ⁊ constituta tollatur: subsequēter visum ē sicut patria ptās causet: seqtur de iure videre sicut no. dissoluat̄ ſm Porcii.

Videam⁹. ☞ ¶ Totus iste titul⁹ diuidit̄ i sex ptes. Prio qliter dissoluatur patria ptās morte naturali. Scdo qliter morte ciuili ex dlicto puenięte. Tertō qlit pp dignitatē a filio acqsitam. Quarto qliter ꝑpter captiuitatem patris vel filij. Quito qlit emācipatōne. Sexto qliter ꝑ dationem in adoptiōem auo p̄rno vel mr̄no. Secūda ibi. Cū autem. Tertia ibi. Filiusfamilias. Quarta ibi. Si ab hostibus. Quinta ibi. Preterea. Sexta ibi. Sed ⁊ si pr̄. Itē hoc principium subdiuiditur in qttuor: q2 prio ponit de quo ē tractaturus. Scdo qliter alias supra dixit de seruis. Tertio qliter filij liberentur a patria ptāte generaliter rñdēdo. Quarto dictam rñsionem diuidit. Scda ibi. Et qtez. Tertia ibi. Hi vō. Quarta ibi. Sz b. Et. h. d. ꝑ mortez naturalē p̄ris fili⁹ efficitur sui iuris. ⁊ idē i nepote ꝑ mortē aui: nisi supsit filius cui⁹ ptāte recidat. Areti.

¶ Quibus modis ius patrie potestatis soluitur.

Videamus nunc qb⁹ modis hi q alieno iuri sunt subiecti: eo iure liberantur: ⁊ quidē[a] queadmodū liberantur serui a ptāte dn̄oꝝ. Ex his intelligere possumus que de seruis manumittēdis superius exposuimus. Hi vero q in ptāte[b] parentis[c] sūt mortuo eo[d] sui iuris fiūt: sed hoc distinctōem[e] recipit. Nā mortuo patre[f] sane oimodo filij filieue sui iuris efficiūtur. Mortuo vero auo non oimodo[g] nepotes neptesq3 sui iuris fiunt: s3 ita[h] si post mortez aui in ptāte patris sui rcasuri nō sūt. Itaq3 si moriēti auo pater eorum[i] viuit: ⁊ in potestate patris sui est: tūc post obitum aui in ptāte[k] patris sui fiunt. Si vero is[l] quo tpe au⁹ moritur: aut iā mortuus ē[m]: aut per emācipationē exijt de ptāte patris: tūc hi qui i ptātē eius cadere nō possunt: sui iuris[n] fiunt. ¶ Cum aūt[o] is qui ob aliquod maleficiū i insulam deportatur[p] ciuitatē amittit: seqtur vt q eo modo ex numero ciuium romanorum tollitur: perinde est: ac si eo[q] mortuo[r] desināt liberi in ptāte eius eē. Pari[s] rōe ⁊ si is q in ptāte parentis sit i insulam deportatus fuerit: desijt esse in potestate parentis. ¶ Sz si ex indulgentia principis[t] restituti fuerint: per omnia pristinum statum[u] recipiunt.

a ¶ Et quidē. q. d. quid sit circa seruos de absolutione potestatis eoruz: diximus. s̄. de lib. §. i. ⁊ §. multis.

b ¶ Potestate sunt. subaudi dn̄ica.

c ¶ Parentis. stricte accipe pro his tantum qui sunt superiores ex linea masculina. nam femine non habent in potestate filios: vt. s̄. ti. i. §. feie. generalius accipitur. s̄. ti. ij. §. i.

d ¶ Eo. s. parente.

e ¶ Distinctionem. scilicet qd̄ dixi mortis superioris inferiores effici sui iuris.

f ¶ Patre. scilicet familias: subaudi supra quem nullus est ratione potestatis.

g ¶ Omnimodo. i. generaliter.

h ¶ Sed ita. fiunt sui iuris.

i ¶ Itaq3 eoꝝ. s. nepotum.

k ¶ In potestate. ⁊ non exiuit. nam si exiuit ⁊ postea non rediijt: quia ē arrogatus: nō recideret filius in ptāte eius: vt. ff. d adop. si pater filiū. ⁊ est rō vt ibi notatur.

l ¶ Is. s. filius predictus.

m ¶ Mortuus ē. s. filius predictus.

n ¶ Sui iuris. nisi in casu: vt qn̄ ꝑ dignitatē fili⁹ sui iuris factus fuisset: vt in auten. consti. q de dig. §. istud. col. vi.

☞ ¶ Cum autem. ¶ Deportatione patris vel filij dissoluitur vinculum patrie potestatis: quod ex restitutōne principis recuperatur. Relegatio autem non tollit patriam potestatem: sed seruitus pene sic. hoc dicit. Et diuiditur in quinq3 partes. Primo de deportatione patris. Secundo de deportatōe filij. Tertio de indulgentia principis. Quarto de relegatis. Quinto de seruis pene. Secunda ibi. Pari rōe. Tertia ibi. Sed ex indulgentia. Quarta ibi. Relegati. Quinta ibi. Pene aūt. Areti.

o ¶ Cum autez. Dictum ē. s̄. qualiter soluitur patria ptās morte naturali: nūc ponit qn̄ morte ciuili.

p ¶ Deportatur. hic nota q hec sententia deportationis vt valeat. i. vt statum ⁊ ciuitatem perdat non potest dari nisi a quattuor iudicibus. s. ab imperatore: vel ab eo qui eius vice iudicat: ⁊ a prefec. pre. ⁊ prefecto vrb. vt. ff. de pe. l. ij. §. i. ⁊ de le. iij. l. i. §. a p̄fecti: ⁊. ff. de inter. rele. l. inter penas. §. i. Idez credo in senatoribus q parem sententiā i. parem habent effectum principi: vel maiorē q predicti: vt. ff. q ⁊ a qui. ap. non licet. l. i. §. i. Si autem alius iudex talem sentētiam det: non valet nec mādatur executioni: nisi princeps approbet eam: vel insulam siue locum assignet: vt. ff. de le. iij. l. i. §. ij. ⁊ §. deportatos: ⁊. ff. d iniust ru. ⁊ ir. te. l. si quis. §. eius. Que autez sunt delicta pro quibus in insulam debeant deportari: dicemus. j. de pu. iudi. per totum titulum. sed relegare potest quilibet qui habet merum imperium: vt. ff. de inter. ⁊ re. l. relegatoruz. i. rñ. Et no. q prio de media: scdo de maxia: tertio de relegatōe dicit. prima ⁊ vltima tollūt p̄rnam ptātē: s3 relegatio non sic: cū ibi stat⁹ non ē mutatio: nec ca. di.

q ¶ Eo. i. ꝑ istam deportatōem in insulam.

r ¶ Si mortuo. no. deportatuz mortuum. s. ciuiliter. sic. ff. de 3 tab. l. i. §. filiū: ⁊. ff. ꝑ socio. l. veruz. §. societas.

s ¶ Pari. h̄ no. vbi ē eadē vel similis ratio idē ius constituatur. sic. ff. de ver. ob. l. a titio. in fi. ⁊. j. q cū eo qui in ali. po. §. istas: ⁊. ff. d edēdo. l. qdā. §. nōnularios: ⁊. ff. ad. l. acql. l. illud. ar. cōtra. ff. de col. bo. l. si qs. i fi. i. rñ.

t ¶ Principis. alias principali. Sed nunquid per alium poterit restitui: Rñ. nō: nisi forte ꝑ senatorem q pōt restituere statū: vt. ff. de posth. l. i. §. de q: ⁊. §. an aūt.

u ¶ Statum. scilicet quantum ad honores vel ordines ⁊ similia: vt. C. de sen. pas. l. i. ergo ⁊ patriam potestatem. ⁊ hoc vult hic dicere. sed contradicunt. C. de sen. pas. l. insulam: ⁊. l. si pater. Solutio. hic specialiter ad omnia fuit restitutus secunduz M. ⁊ sic facias punctum ibi. per omnia. Hanc reprobo: quia semꝑ intelligitur ad oia restitui: nisi 3 dixerit expssim. nā verbum restituo generale ē: vt. ff. de vsur. videam⁹. §. ⁊ i fauiana. Alij hoc intelligūt ad p̄rem reuertentē tm̄ referēdū cui d3 restitui in ptāte. s3 filio restituto nō sic: q2 sic nocerz ei restitutō: ar. C. de le. ⁊ cō. q fauore. s3 hāc opinionē reprobo. nā libert⁹ deportat⁹ ⁊ restitut⁹ in libertatē recidit: vt. ff. de iu. pa. siue patroni. Dic ergo interesse vtrum princeps dicat hec verba. restituo te: ⁊ tunc ad oia restitutus videatur: vt h̄. an hec. indulgeo tibi. quo casu de pena tm̄ remittēda cogitasse videatur: vt in 3rijs ar. C. de sen. pas. l. generali: ⁊. l. tutor. al's cū idulgentia: vt. C. de gene. abo. l. fi.

Relegati[a] autez patres in insulaz in ptāte liberos retinent: econtra rio liberi relegati in ptāte parentum remanent. ¶ Pene[b] autez seruus effectus filios in potestate habere desinit. serui autem pene efficiuntur: qui in metallum[c] dānantur: ꝛ qui[d] bestijs subijciunt̄. ¶ Filiusfamilias si militauerit[e]: vel si senator vel consul factus fuerit: manet ī ptāte patris. militia enim vel consularis dignitas de patris potestate filium non[f] liberat. Sed ex constitutione[g] nostra summa patriciatus[h] dignitas illico[i] imperialibus codicillis prestitis filium a patria potestate liberat[k]. Quis[l] enim patiatur patrē quidem posse per emancipatōis moduz potestatis sue nexibus filium liberare. Imperatoriaz autem celsitudinem non valere euz quem sibi princeps elegit[m] patrē ab aliēa eximere potestate. ¶ Sz si ab hostibus[n] captus fuerit parens: q̄uis seruus hostium fiat: tamen[o] pendet ius liberoruz propter ius postliminij[p]. Quia hi q̄ ab hostibus capti sunt: si reuersi fuerint: omnia pristina iura recipiunt. iccirco[q] reuersus etiam liberos habebit in potestate: quia postliminium fingit eum qui captus[r] est in ciuitate semper fuisse: Si vero[s] ibi decesserit exinde ex quo captus est pater filius sui iuris fuisse videtur. Ipse quoq̧ filius nepos ue si ab hostibus captus fuerit: similiter dicim⁹ propter ius postliminij ius quoq̧ potestatis parentis in suspenso esse. Dictum est postliminium a limine et post. Unde eum qui ab hostibus captus est: ꝛ in fines nostros postea peruenit: postliminio reuersum recte dicimus. nam limina sicut in domo finem quendam faciunt:

a ¶ Relegati. retinent. nota differentiam inter relegatum ꝛ deportatum quo ad familiam: vt hic ꝛ. s̄. primo. §. Itē h̄ bona tenet: ille nō: vt. ff. ō interdic. ꝛ releg. l. i. Itē h̄ ciuitatē retinet: ille nō: vt. ff. ō inter. ꝛ re. l. relegator. §. sniam: ꝛ. §. ad tps. Itē q̧ hic ad tp̄s vel in ppetuū: ille aūt tm̄ in ppetuū deportat̄: vt ff. de interdict. ꝛ re. l. relegati: ꝛ. l. relegatorum. §. h̄ differentia. sed in libertate non est differentia. nam vterq̧ liber remanet: vt. ff. de bo. dā. l. sz si. Sz bannitos nr̄i tēporis q̄bus cōparamus: R̄n̄. si pp maleficiuz: vt ēt cū ciuitate ꝛ bona sua publicentur: vel de iure vel de cōsuetudine ciitatū: tūc deportato cōparabo: alias relegato: vt ar. ff. ō bo. dā. l. i. nō autem dico q̧ possit deportari a preside ō iure: vt. s̄. §. pxi. diximus. nec relegari a defensore ciuitatis: cum sit de impio mero: vt in autē. de defēso. ciuita. §. nll'a. i fi. §. col. iij.

b ¶ Pene. i. supplicij. suppliciū. n. su⁹ dn̄s ē non fisc⁹. vn̄ ei nihil q̄rit: vt. ff. de his q̄ p nō script. ha. l. iij. sz nouo iure nemo ingenu⁹ fit seru⁹ ex supplicio: vt i auc̄. de nup. §. qd̄ aūt: ꝛ. §. q̄a vero. col. iiij.

c ¶ In metallū. i. i op⁹ metalli ad ꝯfodiēdū metallū vel ēt deportādū: ꝛ vt ēt ne fugerēt ligabant̄: ꝛ pōdere quodā opprimebant̄: vt ferro vel alio mō. Alij v̄o erāt q̄ dicebant̄ dānati in ope metalli: ꝛ hi nō tāto pōdere opprimebāt̄: ꝛ q̄ hinc fugiebāt in metallo ponebant̄. Alij vero erant q̄ in ministeriū vel i seruitium metallor ponebant̄: ꝛ hoc si ppetuo fieret erat seruus: alias ꝯ. ff. de pe. l. āt dānū. §. iter eos: ꝛ. §. q̄sq̄s: ꝛ. §. i ministerium. Sed q̄d si in puincia non habeat metalla aliq̄ vel ferri vel similis conditōis: R̄n̄. in vicinam prouinciam mittebātur: vt. ff. de pe. l. aut dānū. §. est pēa metalli. Alij sunt i op⁹ publicū ppetuo dānati vel ad tp̄s: q̄ sunt similes relegat̄: vt ff. de pe. l. q̄dā. sz hmōi pene nō sunt in vsu hodie.

d ¶ Qui bestijs. deducēdis: vel ēt vt comederet cū eis vel alia bestialia faceret. de hac pena dic vt. ff. de pe. l. q̄ vltio no.

☞ ¶ Filiusfamilias. ¶ Diuidit̄ in q̄ttuor ptes. Primo ponit dictum i genere. Secundo reddit rōnem. Tertio excipit a dicto. Quarto assignat rōnem. Secunda ibi. Militia. Tertia ibi. Sed ex constitutione. Quarta ibi. Quis eniz. Et. h. d. De iure isto nulla dignitas liberat queq̄ a patria ptāte: nisi dignitas patriciat⁹. h. d. Areti.

e ¶ Militauerit. i. miles factus fuerit: ad quod multa sunt necessaria: vt in auten. de man. prin. §. fi. colla. iij. diximus etiam in. l. penulti. ff. ex quibus cau. maio. vel dic militauerit: id est in exercitio militie fuerit.

f ¶ Non liberat. hoc iure isto. nam nulla dignitas preter patriciatum releuat filium a potestate patris: vt subijcit. sed hodie. xij. sunt dignitates q̄ liberant aliquez curialez a curiali conditiōe. C. de decu. l. fi. li. x. ꝛ ille heredē liberant a patria ptāte: vt i auct. ꝯsti. q̄ de dig. §. i. ꝛ. §. generaliter: col. vi. vn̄ cū ibi sit cōsul: corrigit̄ qd̄ de eo h̄ dr̄.

g ¶ Constitutōe. vt. C. de consul. l. fi. li. xij.

h ¶ Patriciat⁹. erat. n. patrici⁹ q̄si principis pater. vn̄ Salustius. O patres conscripti. nā scripta erāt eor noia i aliquo loco vel in corona capitis eor vel alias.

i ¶ Illico. h̄ ē spāle i pricio ꝛ cōsule. hodie ēt vt sola collatōe. i. datōe codicillorū. i. dignitatis scripte: vel p aliqd̄ priuilegium fiat sui iuris: ēt sine administratōe. In alijs. x. tunc demū cū ceperit administrare: vt in autē. cōsti. q̄ dig. §. i. col. vi. q̄ ē. C. de epi. ꝛ cle. auc. sz dignitas: vt. C. de decur. l. fi. Item in tertio casu cū ordiatur ep̄s qui est vltra supradictos casus: vt i auc. ꝯsti. que de dig. §. palā. col. vi.

k ¶ Libertas. i. dignitas.

l ¶ Quis. n. q. d. si q̄lz pr̄ ēt vilissim⁹ filiū suū emācipat qn̄ vult: vt. j. e. §. admonēdi: ꝛ. §. pterea. q̄re h̄ ipator nō poterit facere: vt h̄ i casu electi pricij. q. d. cū ipe pr̄ pricij possit emācipare: ꝛ ad h̄ ꝯpellit̄ cū alapis ꝛ v̄berib⁹: vt i auc. ꝯsti. q̄ ō dig. i. rn̄. q̄re ꝛ ipe ipator ꝛc.

m ¶ Elegit. qd̄ raro fit: vt. C. de con. l. fi. li. xij. scdm̄. M.

☞ ¶ Sz si ab hostib⁹. ¶ Si pr̄ vel fili⁹ capit̄ ab hostib⁹ pēdet ius patrie ptāt̄ pp ius postliminij. h. d. vsq̧ ad. §. pterea. Diuidit̄ i tres ptes pncipales. Primo loquit̄ qn̄ pr̄ fuit capt⁹. Scd̄o qn̄ fili⁹. Tertō ꝯclarat q̄d sit postliminum. Scd̄a ibi. Ipe q̧. Tertia ibi. Dictū est. Areti.

n ¶ Ab hostib⁹. hostes sūt q̄b⁹ pplūs ro. bellū idixit vel ipsi pplō ro. vt ff. de cap. ꝛ postli. reuer. l. hostes.

o ¶ Tn̄ pēdet. h̄ colligit̄ qd̄dā hoiz gen⁹ eē i pēdēti: vt diximus. s̄. ō his q̄ sūt sui vl' ali. iu. §. i. sz certe qd̄ h̄ dic̄ pēdz. verz ē pp iuris fictōez. nā quo ad vitatē sui iuris ē fili⁹: vt. ff. ō test. l. lege cor. i fi. ꝛ. ff. de li. ꝛ postb. l. pe. sz C. de sen. pas. l. fi. sz ibi ē qd̄ maxie ꝛ c. vt. ff. ad macedo. l. i. §. i. nā pr̄ seruus ē hostiū: vt. s̄. de iure pso. §. serui. ergo aliū in ptāte h̄re no pōt: vt ff. ad. l. iul. ō adul. l. si sic euēiet. dic ergo q̧ nll'a pterita vel pn̄tia pēdēt inspecto statu pn̄ti sz futuro: vt. j. de v̄b. obli. §. ꝯditōes.

p ¶ Postliminij. ē aūt postliminiū ius amisse rei recupāde ab extraneo morib⁹ ꝛ legib⁹ ꝯstitutū: vt colligit̄. ff. ō cap. ꝛ postli. l. postliminiū. i. rn̄.

q ¶ Iccirco. q: reuersi oīa iura recuperāt.

r ¶ Capt⁹. ꝛ reuersus: vt. ff. de ca. retro.

s ¶ Si vero. victis. infra fines nostros nec vltra deductos: ꝛ ita impropie reuersus dicitur postli. vel dic captus fuerit vltra fines: ꝛ tūc dicit̄

ēt redisse ātecp ad limina redeat: q: sic recuperat statū: lz ipropie. τ facit ad hoc. §. ff. de cap. in bello. §. i. Itē ad idē. ff. de vi τ vi ar. l. qui possessionem.

☞ ❡ Preterea. ❡ Per emancipationem tollitur ius patrie ptātis: q̄ emācipatio hodie pōt fieri corā quolz magistratu. Et de bonis emācipati debetur patri legitima et tutela si emācipatus est pupillus. Et hn̄s filiū τ ex eo nepotē in potestate pōt vnū ex eis vel ambos emancipare. h. d. Diuidit i sex ptes. Primo q̄lit p emācipatōez liberat̄ fili⁹ a patria ptāte. Scdo q̄liter fiebat emācipatio de iure antiquo. Tertio q̄liter fiat hodie. Quarto q̄ pater hz legitimā in bonis emancipati sicut patronus i bonis liberti. Quinto q̄ pater legitim⁹ ē tuto: filij ipuberis emācipati. Sexto q̄ nepotē pōt emācipare retēto filio in ptāte τ econtra. Scda ibi. Sed emancipatō. Tertia ibi. nostra. Quarta ibi. τ tūc. Quinta ibi. τ postea. Sexta ibi. admonendi. Areti.

a ❡ Preterea. nō solū sup dictis modis: sz Preterea τc.

b ❡ Liberi. generale nom̄ est ad oēs inferiores: vt. j. ti. ij. §. fi.

sic et imperij finem esse limen veteres voluerunt: hinc et limes dictus est: quasi finis quidam et terminus: ab eo postliminiuz dictum est: quia ad idem limen reuertebatur quod amiserat. Sed τ si captus quis victis hostibus recuperatur: postliminio redijsse estimatur. ❡ Preterea[a] emancipatione quocp desinūt liberi[b] in potestate esse parentum: sed emancipatio antea quidem: vel per antiquam legis obseruationem procedebat[c]: que per[d] imaginarias vēditiones intercedentes manumissiōes celebrabatur: vel ex imperiali rescripto[e]. Nostra autē prouidentia etiam hoc in melius per cōstitutionē reformauit: vt[f] fictōne pristīa explosa[g] recta[h] via apō competentes iudices vel[i] per magistratus parētes intrent[k]: τ filios suos τ filias; vel nepotes vel neptes: ac deinceps a sua[l] manu dimittāt: τ[m] tunc ex dicto[n] p̄toris in bōis hmōi filij vel filie: vel nepotis vel neptis[o]: qui queue a parente manumissus[p] vel manumissa fuerit: eadem iura prestantur parenti: q̄ tribuuntur patrono[q] in bonis liberti. Et preterea si impubes sit filius vel filia vel ceteri: ipse parens ex[r] manumissione tutelam eius nanciscitur[s]. Ammonendi[t] autem sumus liberum arbitrium esse ei qui filium τ ex eo nepotem vel neptem i potestate habebit[u] filiū quidem de potestate dimittere: nepotem vero vel neptez retinere: vel ecōuerso filium quidem in potestate retinere: nepotem vero vel neptem manumittere[x]. eadem τ de pronepote τ pronepte dicta esse intelligantur: vel[a] omnes sui iuris efficere: vel quosdam retinere.

c ❡ Procedebat. i. ita demuz ad effectum pducebat̄.

d ❡ Per imaginarias. i. ficticias. sic τ. ff. de re. iu. l. imaginaria. nā pater vendebat filium pro vno nummo forte: τ emptor euz manumittebat: vt hic: τ. ff. de ca. di. l. liberos. §. i. τ. C. e. l. fi. i. rn̄. τ facit ad hoc. j. de testa. §. i. τ pp hoc dicebat̄ filius capite minui: sz cuz hodie talia non fiant vt sequitur: nunq̄d dr̄ capite minui: Rn̄. sic: q: statum mutat adminus: vt s̄. de ca. di. i. rn̄. τ. §. minima.

e ❡ Rescripto. τ hoc modo ēt sine venditione fiebat vt puto: vt. C. de eman. li. l. fi.

f ❡ Ut fictōe. al's functōe. i. vsu: al's fictōe: al's factione.

g ❡ Explosa. i. expulsa. sic. j. d fideicō. here. §. sz q: stipulatōis.

h ❡ Recta via. vel indirecta nō curo. vel dic. i. recto iure.

i ❡ Uel magistratus. quoslibet etiaz si non habent merum imperiū vel mixtum: vt in aucten. de defen. ci. §. nulla. τ etiam extraordinarios: vt duo bonon̄. corā iudice mutinē. vt. ff. d māu. vi. l. etiaz. §. fi. τ. C. d iu. l. vi. al'. pe.

k ❡ Intrent. si iudex ē in domo. i. idēcp vbicūcp sit: d ūmō nō i loco turpi: vt. ff. de iusti. τ iu. l. pe. ff. de arbi. l. si cū dies. §. pe.

l ❡ Sua manu. i. dz capere eū p manū τ relaxare eū pverba ad hoc idonea. vel dic manu. i. ptāte. nā q̄nq̄ τ non capta manu emācipat̄: vt. ff. de eman. li. l. pe.

m ❡ Et tunc. i. ex tunc. nā pri⁹ occuparet pr̄ oīa iure peculij: vt. j. q̄b⁹ nō est p. fa. te. l. i. τ ē simile tunc. ff. de cōdi. τ demō. l. iiij. in fi. τ. ff. si certum peta. l. lecta: τ. ff. de vulga. sub. in pupillari. §. i.

n ❡ Edicto. s. posito. ff. si q̄s a pa. fue. ma. l. i. in fi. i. rn̄.

o ❡ In bonis. acquirendis vel acquisitis vel a patre sibi nunc collatis.

p ❡ Manumissus. i. emācipat⁹. improprie eiz pōitur: vt. ff. qn̄ actio de pec. est an. l. i. §. alienatio.

q ❡ Patrono. patronus aūt succedit liberto in toto ab intestato filijs nō extātib⁹ ex testamēto in tertia pte bonoꝝ liberti, liberis existentib⁹ in nihil: licet oliz esset alit̄: vt. j. de suc. li. §. i. τ. ij. τ §. sz nr̄a. sicerit h̄ i patre. sz h̄ sil̄. tu do iterdū fallit. nam interdum hz totū pr̄: vt si filius turpē psonā instituit: vt. ff. si a pa. q̄s fu. ma. l. pron⁹. i pri. Interdū nihil ex successione vel alio mō. s. vt qn̄ p̄ciū emācipatōis accepit pr̄ a filio: Itē qn̄ fili⁹ ē miles τ hz castrensia: vt. ff. si a pa. q̄s fu. manu. l. i. §. si parens: τ. §. est τ ali⁹: τ. ff. de te. mi. si a milite. §. fi. et. l. seq. Itē filijs alijs pr̄is: lz heredib⁹ nō datur: vt. ff. si a pa. q̄s fu. manu. l. i. §. fi. sec⁹ ē in filijs patroni. Item quando emācipauit coact⁹: vt. ff. si a pa. fu. q̄s manu. l. i. Item caluisiana nō ita patri vt pr̄no dat̄: vt. ff. si q̄s a pa. fu. ma. l. i. §. si parēs: τ. l. nō vscp. Itē nec opas a filio: vt i liberto patronus habet: vt. ff. si q̄s a pa. fu. manu. l. pe. lz hec predicta specialia in patrono vera non sint: vt colligitur ex generali capite illius tituli. si quis a pa. fu. manu. l. i. i. Respon. τ. ij. τ in specialibus casibus qui in illo titulo ponuntur: vt dictum est. Sed secundum hoc semper videtur pater admittere: cum semper premium emancipationis habeat hodie: vt j. per quas personas no. ac. §. hic quocp. C. de bo. que li. cum oportet. §. penulti. Sed dic istud legale non conuentionale premium esse: et ideo licitum nec puniendum: vt. C. de administrat. tuto. l. sancimus. C. ad. l. iuliam de adulte. l. gracus.

r ❡ Ex manumissione. i. ex emancipatōe.

s ❡ Nanciscitur. concordat huic verbo. j. de leg. paren. tu. τ. j. d fidu. tu. in prin.

t ❡ Admonendi. liberum esse: nisi in casibus: vt. s̄. e. in fi. dicemus. τ facit ad hunc. §. ff. de adop. l. libertini.

u ❡ Habebit. vt. s̄. de pa. po. §. qui igitur.

x ❡ Manumittere. i. emancipare.

a ❡ Uel oēs. repete liberum eē.

☞ ❡ Sed et si pater. ❡ Si filiusfami. adoptatur ab aliquo suo ascendente transit in potestatem adoptantis: τ desinit esse in potestate patris naturalis. Hoc dicit Aretinus.

¶ Sed et si pater filiū quem in potestate habet auo vel proauo naturali scd̄m nostras constitutiones[a] super his habitas in adoptionē dederit. i. si hoc ipm actis interuenientibus apud cōpetentē iudicem manifestauerit presente[b] eo qui adoptatur: et nō contradicente[c]: necnō eo presente qui adoptat: soluitur quidem ius ptātis patris naturalis: transit[d] aūt in hmōi parentē adoptiuum: in cuius persona et adoptionē esse plenissimā ātea diximus[e]. ¶ Illud[f] aūt scire oportet: ꝙ si nurus tua ex filio[g] tuo conceperit: et filium postea emācipaueris: vel in adoptionē dederis pregnante nuru tua: nihilominꝰ qḋ ex ea nascitur in potestate tua nascitur[h]. Qḋ si post emancipatōem vel adoptionem conceptus fuerit: pr̄is sui emācipati vel aui adoptiui ptāti subijcitur. et[i] quidē nec naturales[k] liberi nec adoptiui pene[l] vllo modo possunt cogere parentes de potestate sua eos dimittere.

¶ De tutelis[m].

Transeamus nūc ad aliam[n] diuisonē personaꝝ. Nam ex his[o] personis q̄ in potestate non sunt[p]: quedā vel in tutela sunt vel in curatōe: quedam neutro[q] iure tenentur. Videamus ergo de his[r] que in tutela vel in curatione sunt. Ita eīz[s] intelligemus ceteras personas que neutro iure tenentur: ac prius despiciamus de his que in tutela[t] sunt. Est autem[u] tutela: vt seruꝰ diffiniuit: ius atq; ptās[x] in capite libero[a] ad tuendum[b] eum qui

a ¶ Cōstitutōes: vt. C. de adop. cuz in adoptiuis. et. s. de adop. §. sed hodie. et. §. si vero.
b ¶ Patre presente. nisi sit infamis: vt. C. de eman. li. pe.
c ¶ Contradicente. no. patientiā ꝯsensui cōparari. sic qui tacet affirmat. sic. ff. de pig. l. si fideiussor. §. pater. et. ff. so. ma. l. ij. §. fi. arg. ꝯ. de adop. l. ij. §. i. et de procura. filiusfa. §. i. Accursius.
d ¶ Transit. ergo nō tollit patria potestas: sz transfertur. Ad quid ergo hic casus h̄ titulo ponitur? R̄n̄. quia et si non tollitur īcommutabiliter tollit tm̄ quo ad primū. idez dico in eo qui iudicat in potestate mea esse. nam nō efficitur sui iuris cuz sententia non faciat iꝰ: imo remanet in ptāte: licet quo ad me pro emancipato habeatur: vt. ff. de condi. inde. l. iulianꝰ. in prin. et. l. vlti.
e ¶ Diximus. vt. s. ti. i. i pri. §. si vero.

☞ ¶ Illud autem. ¶ Conceptus ante emancipationem vel datione in arrogationē patris remanet in ptāte aui. secꝰ si post concipiatur. Et pater nō cogitur inuitꝰ emācipare filiuz nisi ex causa. h. d. cum glo. Diuiditur in tres ptes. Primo dicit de filijs ante emancipatōem patris cōceptis. Scd̄o de cōceptis postea. Tertio. ꝙ filiꝰ nō pōt cogere patrē ad emancipanduz. Scd̄a ibi. Quod si post. Tertia ibi. Et quidem. Aretinus.
f ¶ Illud. hic. §. tradit duo precepta: vt. s. ꝺ adop. §. sz hodie.
g ¶ Ex filio. scz naturali et legitimo. secus in legitimo tantū: vt in adoptiuo. nam tunc filio emancipato etiā nepos ex eo emācipatus videtur secundum quosdam: vt. ff. de ca. di. l. libertos. §. emancipato: et. ff. de adop. l. sed etiā nepos. vel melius dic in eo idem quod in naturali: vt in fi. huius ti. ff. de adop. l. liberum. et. ff. de cap. et postli. re. l. si me tibi.
h ¶ Nascitur. secus. in ancilla pregnāte manumissa vel alienata: vt. s. de inge. §. sufficit. et. ff. de acqui. re. do. l. fina. et. C. de p̄ba. matrem.
i ¶ Et quod. h̄ est scd̄m preceptū. et repete scire oportet.
k ¶ Naturales. subaudi et legitimi. nam naturales tantum nō sunt in potestate: vt. s. de nup. §. fi.
l ¶ Pene vllo. hic nota talez regulā ꝙ nullus filius potest cōpellere patrem vt emuncipet eum: quod fallit in quattuor casibus: et iō dicit pene vt si pater agnouerit legatū sibi relictum hac ꝯtēplatōe vt liberos emācipar et. nā tūc ꝯpellit extra ordinē emācipare: vt. ff. de cōdi. et demō. l. si cui. Itē si titiꝰ adoptauit priuignū suū compellit emācipare eū eo pubere facto si ꝓbauerit sibi nō expedire esse in potestate: vt. ff. de adop. l. nunꝙ. et. l. se. Idē i quolibet adoptiuo: vt. ff. ꝺ mio. l. iij. §. si q̄s minor. Item si filie peccandi necessitatem imponat: vt. C. de epi. au. l. si lenones. Itez si filiū male et ꝯ pietatē affecerit: vt. ff. si q̄s a pa. l. fi. Itē ecōtra filiꝰ n̄ pōt ꝯpelli vt emācipet: vt i auct. q. mo. na. sui effi. sui. §. gn̄alit. colla. vij.
m ¶ De tutel. Impator cōtinuat hāc rubricā. Transeamus. ☞ ¶ Iste titulus diuiditur in quattuor partes. Primo subdiuidit primū membrū personarum positum. s. ti. de his qui sunt sui vel alieni iuris. Scd̄o diffinit q̄d sit tutela. Tertio qui sunt tutores et vnde dicantur. Quarto qui sunt illi qui possunt tutores ex testamento dare. Scd̄a ibi. Est aūt. Tertia ibi. Tutor. Quarta ibi. Permissum. Aretinus.
n ¶ Ad aliaz. nā diximus duas: vt. s. ꝺ iure pso. in prici. et. s. de his qui sunt sui iuris vel alieni. in principio.
o ¶ Ex his. no. ergo ꝙ h̄ distinguit illud mēbrum: quidaz sui iuris sunt: qḋ est oppositū illi: quidam alieno iuri subiecti sunt: vt. s. de his qui sunt sui iuris vel alie.
p ¶ Nō sunt. q̄ ergo in tutela vel cura sunt sui iuris sunt: filiusfa. ergo nō pōt habere tu. vel cu. vt hic: et C. de cura. fu. l. fi. in prin. sed ꝯ. C. de sen. pas. l. fi. §. i. quia filius eius qui est apud hostes est in tutela: et tamen non est sui iur. vt. s. titu. i. §. si ab hostibus. sed ibi vere non erat in potestate: cum pater adoptatus esset: vt diximus. s. ti. i. §. cum autem.
q ¶ Neutro. nec tutela nec cura.
r ¶ De his. de alijs autem dicetur. j. de cu.
s ¶ Ita enim. quia contrariorum eadem est disciplina: vt hic et. s. ꝺ his qui sunt sui vel alieni iuris in prin.
t ¶ Tutela sunt. de alijs dicetur. j. de cura.
u ¶ Est aūt tutela vt seruꝰ. nomē ē iuriscōsulti. et facit ad hūc. §. ff. e. l. i.
x ¶ Ptās. i. violēta. ptās. nā datur tutor iuitꝰ: cū. n. sit minꝰ publicuz: vt j. de excu. tu. et cu. in prin. ergo. iuitus datur: vt. C. de decurio. l. nullus li. x. Item inuito datur: vt. ff. de tu. et cu. da. ab his. necnon. ff. de tu. l. ij. vn̄ pz ꝙ h̄ est alia ptās q̄ pr̄is i filiū et dn̄i in suū: cū illa ad cōmodū vt. j. ꝑ q̄s ꝑso. no. ac. §. i. et. s. de his q̄ sūt sui vel ali. iu. §. ij. h̄ vero ad onꝰ. tenet. n. ꝺ dolo et lata cl̄pa: vt. C. arb. tu. l. ij. itē ꝑ h̄ qḋ dat iuito differt a curatore q̄ volēti dat: vt. j. de cura. §. item iuiti. et. ff. e. l. iij. §. si pupillus. vel dic vis ad cogendum: potestas ad imperandum.
a ¶ Libero. nā nisi sit liber pupillus nō pōt h̄re tutorē: cū si suꝰ sit nō sit sui iu. qḋ ē necesse: vt. s. e. i pri. Itē et si dubiꝰ iē pōt h̄re curatorē: vt ff. de tu. et cu. da. ab his. ei q. est tm̄ casus vbi suo datur tutor. vt. ff. de tu. et cu. da. ab his. l. si ipuberi. i. R̄n̄. cui tm̄ legi signat ꝯ. ff. ad tre. l. si res aliena. §. si seruꝰ. et. l. cogi. §. fi. et his duabꝰ est alia ꝯ. ff. e. ti. l. mulier §. nō est. q̄ legū ꝯrietas ita soluitur cū libertas fideicō. et hereditas relinquitur ab eodē p̄standa poterit seruꝰ cogere vt istituꝰ hereditatem adeat: et tūc etiā datur seruo tutor. vbi vero ab vno hereditas et ab alio libertas relicta est: nō pōt nisi prius prestita ei libertate. tunc enī coget alium heredem hereditatem adire et sibi restituere scd̄m Io.
b ¶ Ad tuendū. ꝑpter hoc etiaz remouet patriā potestatē q̄ nō est ad tuendum sed ad gubernandum ꝓut vult: vel sibi ad acquirendum.

propter[a] etatem se defendere nequit: iure[b] ciuili data[c] ac permissa[d]. ¶ Tutores aũt sunt qui eam[e] vim ac potestatẽ habent: ex qua[f] re ipi nomẽ acceperũt. Itaq3 appellantur tutores quasi tuitores atq3 defensores[g]: sicut editui vel edititij dicũtur qui edes[h] tuẽtur. ¶ Permissum[i] est itaq3 parentib[9] liberis ĩpuberibus[k] quos in potestate[l] habent testamento[m] tutores[n] dare: et hoc in filios filiasq3 procedit oĩno. nepotibus tñ neptibusq3 ita demũ parentes possunt testamento tutores dare: si post mortẽ eo[rum] in potestate prĩs sui nõ sunt recasuri. Itaq3[o] si fili[9] tuus mortis tue tẽpore in potestate tua[p] sit: nepotes ex eo non possunt testamento tuo tutores[q] habere: q̃uis in potestate tua fuerint. s. quia mortuo te in potestatem prĩs sui recasuri sunt. ¶ Cu3 aũt in compluribus[r] alijs causis posthumi p[ro] iam natis habent[ur]: et in hac causa placuit: nõ minus posthumis q̃ iam natis testamẽto tutores dari posse: si modo in ea cã sint: vt si viuis parentibus nascerentur: sui heredes et in ptãte eo[rum] fierent[s]. ¶ Sed et si emãcipato[t] filio tutor a prẽ dat[9] fuerit testamento: confirmandus est ex sententia presidis omnimodo: id est sine inquisitione[u].

¶ Qui testamento tutores dari possunt.

Dari[x] aũt tutor põt testõ non solũ prſamilias: s3 et etiã filiusfamilias[a]. s3 et seruus proprius testamento[b] cũ libertate recte tutor dari potest. Sed sciendum est eu3 et sine libertate tutorẽ datum tacite[c] liberta

a ¶ Propter etatem. ad differentiam curatorum qui dantur furiosis et mentecaptis: qui propter morbum se defendere nõ possunt: vt. j. de cu. §. item furiosi.

b ¶ Iure ciuili. no. tutelam esse de iure ciuili: licet oẽs fere cõtractus sint de iuregentium: vt. s. de iu. na. §. ius autem.

c ¶ Data. sc3 a lege vel iudice.

d ¶ Permissa. vero a testatore dicit[ur]: vt. j. e. §. p[er]missum. vel dic data persone principaliter: permissa secũdario rebus: vt. j. ti. i. §. certe. et. j. de ex. tu. §. dat[9].

☞ ¶ Tutores autem. ¶ Ille ẽ tutor ĩ quẽ cadit diffinitio tutele. h. d. Are.

e ¶ Eeam. que ẽ dicta. s. proximo. §.

f ¶ Ex qua re. i. vi et ptãte

g ¶ Defensores. et scd3 h etiã curatores sunt tutores scdm Jo. et plerunq3 sic appellant[ur]: vt. ff. de le. iij. cum filio. §. i. et. ff. d mi. l. i. §. ij.

h ¶ Qui edes. vt est p̃fectus vigilũ: et qui cum eo d nocte vadũt: vt. ff. d of. pre. vi. l. ij. §. sciẽdu3. Ac.

☞ ¶ Permissum. ¶ Pater põt filio suo pupillo tutorẽ dare in testamento. Item etiam nepoti ex filio: dũmõ nõ sit in potestate sui patris recasurus. h. d. Et diuiditur in tres partes. Primo ponit dictũ in genere. Secundo illud modificat. Tertio modificatione3 exemplificat. Secunda ibi. Nepotibus. Tertia ibi. Itaq3. Areti.

i ¶ Permissum est itaq3. quia queda3 generaliter vidimus de tutelis: et oĩs tutela est vel testamẽtaria vel datiua vel legitima. itaq3 prius de testamentaria: vtpote de digniore videamus in hoc ti. et se. de legitima aũt dicet[ur]. j. de leg. ag. tu. vsq3 ad ti. de attil[an]. tu. de datiua dicetur. j. de attil. tu. per totum.

k ¶ Impuberibus. etiam inuitis: vt. ff. de tute. l. muto. hoc etiã pretori et presidi licet: vt. ff. de tu. et cu. da. ab his. l. nec mandante. §. fi.

l ¶ In ptãte. naturalib[9] etiã dare possunt in his q̃ sibi relinquuntur: vt C. de confir. tu. l. fi.

m ¶ Testamẽto. vel codicillis testamẽto firmatis: vt. ff. de testa. tu. l. iij.

n ¶ Tutores. sed non curatores: vt. j. de cur. in prin.

o ¶ Itaq3 si filius. licet miles sit testator: vt. ff. de test. tu. l. ij.

p ¶ Tua sit. et nunq̃ exiuit filius: alioquin non recidit: vt. ff. de adop. l. si pater. et. l. si filius. et de hoc dixi. s. ti. i. §. i.

q ¶ Tutores. si au[9] emancipatus est vel mortu[9]: tũc nepotes ex eo sunt sui iuris mortuo auo: vt. s. ti. i. in. fi. vnde ex testamento aui possunt habere tutorem: vt hic innuitur.

☞ ¶ Cum aũt. ¶ Pater põt dare tutorẽ posthumo tanq̃ si natus esset in potestate sua. h. d. Aretinus.

r ¶ In cõpluribus. vt quotiẽs de cõmodo eo[rum] queritur: vt. ff. d sta. ho. q̃ in vtero. nõ si de cõmõ alio[rum]: vt. ff. d ver. signi. qd diximus. vel si de incõmodo matris: vt. ff. de sta. ho. l. imperator.

s ¶ Fierent. vt q[ui]a ex vxore nascitur[9] erat vel nuru. aliud si ex concubina: nisi ex his que sibi dimitteret: vt. C. de con. tu. l. fi. tales eni tunc nõ nascerentur in potestate. s. de nup. §. fi.

☞ ¶ Sed et si emancipato. ¶ Datio tutele filio emãcipato impuberi nulli[9] est momenti: nisi p[er] presidẽ [con]sumet[ur]. h. d. Areti.

t ¶ Emãcipato. cõfirmandus. nõ ergo valebat datio per se: cũ nõ esset in ptãte: vt. s. e. §. p[er]missum. sed nunq̃d hic tutor [con]firmatus d[icitu]r testamẽtarius. qd si esset p̃ferret[ur] legitimo: vt. j. ti. ij. i pri. an datiu[9] qd põt amitti. et facit p[ro] hoc. ff. d ver. sig. l. lege. et in auct. de defen. ci. §. si d cetero. col. iij. ita legitimus tutor huic p̃fert[ur]: vt. j. d attil. tu. in pri. et id glosauit. P. id ẽ sine inq̃sitione: non q[uod] vellet eũ [con]firmari si alius esset legitim[9]: s3 q[ui]a nõ q̃rit[ur] an sit locuples vel n̄: s3 ar. [contra]. ff. de cu. fur. si furioso puberi.

u ¶ Inq̃sitione. i. q[ui]a nõ satisdat. s. rẽpu. sal. fo. Itẽ locuples sit vel nõ. h. n. nõ q̃rit[ur]: vt. ff. de [con]fir. tu. l. i. s3 aliud in m[a]trẽ dãte tutorẽ filio: ibi eni3 et si nõ satisdetur: tñ et cũ i[n]quisitõe datur: vt. d. l. d[ic]ta et. C. de cõfir. tu. l. i. S3 q̃re diuersum in matre dãte tutorẽ filio: R[espo]n. in memoriã p̃cedẽtis potestatis: vt. ff. de q̃sti. l. vnius. §. seruus. et. ff. de cura. l. fina. et facit ad hoc. j. d satisda. tu. et cu. in pri. et. ff. de lib. ag. l. i. §. iul[ianus]. et. C. d epis. au. l. de creatõibus. sed ar. [contra]. ff. de in lit. iurã. l. videamus.

☞ Qui testamento dari tutores possunt. Dictũ est. s. in. §. permissum. ti. i. vsq3 nũc de tutoribus datis in testõ. Uerum q[ui]a aliq̃ in testõ dari nõ possunt: iõ ista rubrica h põit[ur]. Areti.

Dari aũt. ☞ ¶ Tot[9] istetitulus diuiditur in q̃nq3 ptes. Primo qui pñt tutores dari. Scdo quõ seruus alienus põt in testõ tutor dari. Tertio qñ furiosus vel minor tutor datur. Quarto qñ ad certum tempus vel sub cõditõe vel certe rei datur. Quito qñ filijs vel filiab[9] dat[ur] quib[9] dat[ur] videat[ur]. Scda ibi. Seru[9] aũt. Tertia ibi. Furiosus. Quarta ibi. Ad certũ tp̃s. Quita ibi. Si quis filiabus. Et hoc principiũ subdiuiditur ĩ quattuor ptes. Primo q[uod] paterfa. et filiusfa. põt tutor dari. Scdo qñ seruus p[ro]prius dat[ur] sine libertate. Tertio q[uod] tunc tacite videt[ur] sibi data libertas. Quarto qñ credebat[ur] liber. Et. h. d. paterfa. et filiusfa. et seruus p[ro]pri[9] etiã sine expressione libertati dari possunt in testõ tutores: dũmodo ignorant[ur] detur vt liber. h. d. Aretin[9].

x ¶ Dari aũt paterfa. nisi sit mutus vel surdus: q[ui]a tutor etia3 loqui et audire debet: vt. ff. de. tu. l. i. §. pe. et. §. fi.

a ¶ Filiusfa. cum. n. tutela sit ius publicũ: vt. j. de ex. tu. in pri. nõ curat[ur] ius pa. po. vt. ff. ad tre. nã qd. i. R[espo]n. ff. de his qui sũt sui vel ali. iu. filiusfa[9]. quo casu pater de peculio tenet[ur]: nisi agnoscat. tunc. n. s. qñ agnouit insolidũ: vt. ff. de tu. l. si fili[9]. et. ff. de admi. tu. l. lucius ticius.

b ¶ Testamēto. sed a preside tutor dari nō pōt seruus: vt. C. qui dari tu. pos. l. in seruili.

c ¶ Et sine libertate. non expresso hoc ꝙ sine libertate det: si omisit libertatis dationē: vt. s. qui ma. nō pos. §. lz. in fi. ꝛ. C. de ne. ser. l. quidā. §. illo.

m ¶ Tutorem. a testatore nō a iudice: vt. ff. de re. iu. l. actus.

n ¶ Certe autem rei. scz africe vel syriace vtiliter datur: vt. ff. e. l. in testamento.

o ¶ Cause. s. certe: vt ad rei vē. sz videt̃ ꝯ. C. de in lit. dā. tu. l. ad litē. sed ibi tutor ꝓ ꝓcuratore ponit̃. Itē videtur ꝯtra. ff. de tutel. l. si tñ. alias si testō. sed ibi vniuersitati rerū datur nō rei certe.

tem directam[a] accepisse videri: ꝛ per hoc recte tutorem eē. Plane si per errorē quasi liber tutor datus[b] sit: aliud dicendū[c] est. ¶ Seruus aūt alien⁹ pure inutiliter[d] testamēto datur[e] tutor: sed ita cuz liber erit vtiliter datur. Propter⁹ aūt seruus inutiliter eo[f] modo tutor datur[g]. ¶ Furiosus vel minor xxv. ānis tutor testamēto datus tutor tunc erit cuz cōpos[h] mētis aut maior. xxv. ānis fuerit fact⁹. ¶ Ad certum[i] tēpus: vel ex[k] certo tpe: vel sub cōditōe: vel ante[l] heredis institutōez posse dari tutorē[m] nō dubitatur. Certe[n] autē rei vel cause[o] tutor dari nō pōt: qꝛ ꝑsone[p] nō cāe vel rei tutor dat̃. ¶ Si quis filiabus suis vel filiis tutores dederit: etiam posthume vel posthumo[q] dedisse videtur: quia[r] filij vel filie appellatione: et posthumus et posthuma continentur. Quod si nepotes sint: an appellatōe filiorum et ipsis tutores dati sint: dicendum ē vt ꝛ ipsis quoqz dati videātur: si modo liberos dixerit. Ceterum si[s] filios dixerit non continebuntur[t]: aliter enim filij aliter nepotes appellantur[u]. Plane si posthumis dederit: tā filij posthumi ꝙ ceteri[x] liberi: continentur.

¶ De legitima agnatorum tutela.

Quibus[a] autem testamēto tutor dat⁹ nō sit: his ex lege duodeciz[b] tabu. agnati[c] sunt tutores qui vocantur legitimi. ¶ Sunt autem a-

a ¶ Directā. immo videtur ꝙ fidicōmissariā: vt C. de fideicō. li. et si non ascripta. contra. Sed certe hic testamento h̄ fit: ibi alia voūltate: puta codicill' vel ꝑ epl[...]. Vel dic ꝙ i[...] alienū credebat: hic suum [...]ebat. Itē alia [...]ōne nō videtur valere datio: qa ille solus dat̃ tutor: qui testamēti hz factionē: vt ff. d testa. tu. l. testamēto. alias incipit. siquidem. M. illud intellige in passiua significatione: in qua etiā seruus [...]citur hr̃e testamenti factionē: vt. j. de here. quali. ꝛ dif. §. testamenti:

b ¶ Dat⁹ sit. s. proprius seruus: lz h̄ nō sit ꝟisimile: vt. C. de resciu. ven. l. qsquis. sed forte ex cā herditaria nouiter hēbat: vt ff. de reg. iu. l. q̇ in alterius: et. j. de vsuc. §. qd̄ autem.

c ¶ Dicendū est. s. vt neqz liber neqz tutor sit. idez multo magis in alieno: vt. ff. de fideicō. li. l. gn̄alter. §. si quis tutorē: et ff. e. si qs tutorem.

☞ ¶ Seruus autē. ¶ Alienus seruus sub conditiōe libertat̃ future tutor inutiliter datur. h. d. Areti.

d ¶ Inutiliter. s. vt statiz sit: sed cū liber erit.

e ¶ Datur. qꝛ directo nō erit liber: sed per fideicō. vt. ff. de testa. tu. l. si hereditas. §. fi. et. C. de fideicō. li. l. et si nō ascripta.

f ¶ Eo modo. vā nō erit tutor. inutilis em̄ d̄: stipulatio ꝓpter inutilē adiectionē: vt. ff. de stu. ser. l. sz si sibi. vel alit̃ inutilit̃: qꝛ pro nō adiecta habetur: ꝛ erit tutor ac si nō esset adiecta: vt et al'. j. de here. insti. §. īpossibilis. vel dic tertio ꝭm. P. non erit tutor nūc: sed cōditōe extāte. hoc nō placet: qꝛ sic nō eēt dr̃ia inter suū et alienū: sed prima verior ē: vt. ff. de re. iu. l. actus.

g ¶ Datur. s. cū liber erit.

☞ ¶ Furiosus. ¶ Tutor creatus qui est inhabilis rōne alicuius accidētis annexi tꝑale impedimētū ꝑstātis eo cessante tutor efficaciter erit. h. d. Areti.

h ¶ Compos. siue hoc dictū fuerit a testatore siue nō: vt. ff. e. l. si hereditas. §. cum furiosus. et facit ad hoc. ff. de iudi. cum furiosus. i. Rñ.

☞ ¶ Ad certū tp̄s. ¶ Ad certū tp̄s. ex certo tpe vel sub cōditōe ꝛ ante heredis institutionē tutor dari pōt. secus autem ad rem certā vel cām. h. d. Areti.

i Ad certū tp̄s. vsqz ad pascha.

k ¶ Ex certo. i. a pascate inantea: vt. ff. de ac. ꝛ ob. l. obligationum. §. i.

l ¶ Vel ante heredis. ꝯ videbat̃. j. de le. §. ante heredis.

p ¶ Persōe. s. pupilli principaliter: vt eū istruat bonis morib⁹: et etiā salaria prestet ingr̃is ei⁹: vt. ff. de admi. tu. cū plures. §. in primis: et. C. de ali. ꝑstā. l. fi. ad hoc em̄ principalr̄ datur: secūdario aūt reb⁹ dat̃: vt. j. de excu. tu. §. datus. sed i curatore ecōtra nā pricipa[...]r rebus: scd̄ario persone dat̃: vt. C. de nup. l. in copulādis.

☞ ¶ Si quis filiabus ¶ Appellatōe filij posthumi primi gradus continētur: appellatō vero liberorum ꝛ nepotes et nepotes et ceteros descendētes amplectitur. Et appellatione posthumorū tā posthumi primi grad⁹ ꝙ vlterioris cōtinentur. h. d. Areti.

q ¶ Posthumo. s. filio.

r ¶ Quia filij. h̄ dictio filij cōprehēdit posthumū ꝛ posthumā. cuz masculinū possit cōcipere femininū. sz h̄ dictio filie nō cōprehēdit vtrūqz: ꝛ sic nec posthumū: cū femininū nō ꝯcipiat masculinū: vt. ff. d le. i. si ita ascrip. et. C. de le. iij. q̇ duos: ꝛ. l. seruis legatis. Itē nota appellatōne natoꝝ ēt nō nati cōtinentur: cū de eoꝝ cōmodo tractetur: vt. ff. de sta. ho. qui in vtero: ꝛ. s. ti. i. §. cū aūt. et facit. ff. de tes. tu. l. si quis ita. §. i. ꝛ l. si quis filiabus: ꝛ. l. ꝙ si.

s ¶ Si filios. s. dixerit.

t ¶ Cōtinebūtur. s. nepotes.

u ¶ Appellant̃. ab omnibus in vsu vel cōsuetudine. sz ꝭm verā significationē verbi: qꝛ filius d̄r a filos qd̄ est amor. ēt nepos dicitur fili⁹ ꝛ etiā quilibet quē aliquis diligit paterna dilectōe: vt. ff. de ver. sig. l. liberorū. §. sed et papinianus: q̇ videtur contra.

x ¶ Quā ceteri. etiā nati ꝭm quosdam: qd̄ falsum est: vt. ff. de. ꝟ. sig. nomen. Dic ergo ceteri. s. ex filijs nascituri: q̇ filij sui posthumi sūt per. l. vell'. vt. ff. d iniu. rup. testa. l. posthumoꝝ: ꝛ. j. de exe. li. §. posthumi: et. ff. de li. ꝛ posth. l. gall⁹. i. Rñ.

☞ ¶ De legitima agna. tu. Supra duob⁹ titul' ꝓcedētib⁹ dictū ē de tutela testamētaria ꝛ cōfirmata et q̇ nō indiget cōfirmatione: hic autē ponitur de tutela legitima q̄ sequitur testamentariā.

Quibus autē. ☞ Tot⁹ iste titulus diuidit̃ i q̄ttuor ptes. Prio ponit q̄lit̃ lex. xij. tabulaꝝ dat agnatos in tutores pupillis deficiētib⁹ tutorib⁹ testamentarijs. Scd̄o q̇ sūt agnati ꝛ q̇ nō sūt. Tertio q̄liter intelligēda sūt illa ꝟba posita h̄ i principio: videlicet quib⁹ aūt i testō tutor dat⁹ nō sit. Quarto q̄liter ius agnatiōis perimitur. Scd̄a ibi. Sūt autē. Tertia ibi. Qd̄ aūt. Quarta ibi. Sz agnatōis. Et. h. d h̄ pricipiū. Pupillis nō hn̄tib⁹ tutorē testamētarium lex. xij. tabu. dat agnatos in tutores legitimos: dūmodo sint mares ꝛ maiores. xxv. an. ꝛ sane mētis. h. d. Et subdiuidit̃ h̄ principiū i tres partes: qꝛ prio dicit q̄liter deficiēte tutela testāria vocātur legitimi. Scd̄o q̇ sūt legiti. Tertio q̇ cognati. Scd̄a ibi. sūt āt. Tertia ibi. at q̇. Are.

a ¶ Quibus. s. pupillis.

BIBLIOTHÈQUE SAINTE GENEVIÈVE

gnati: cognati[a] per virilis sexus cognationẽ coniuncti quasi a patre cognati: veluti frater ex eodez p̄re natus: fratris fili⁹ nepos ue ex[b] eo. Itẽ patruus[c] ⁊ patrui filius: nepos ue ex eo. At qui per feminini sexus personas cognatiõne iungũtur: agnati[d] non sunt: sed alias sunt naturali iure cognati. Itaq̧[e] amite tue filius nõ est tibi agnatus: sed cognatus: ⁊ inuicem scilicet tu illi eodẽ iure[f] coniungeris: q: qui nascũtur patris non matris familiaz[g] sequũtur ¶ Qđ aũt lex. xij. tab. ab intestato vocat ad tutelam agnatos: non hanc habet significationez[h]: si omnino[i] non fecerit testamentum is qui poterat tutores dare: sed si quantuz ad tutelam pertinet intestatus decesserit: quod tunc quoq̧ accidere ĩtelligitur: cum is qui datus est tutor: viuo testatore decesserit. ¶ Sz[k] agnationis quidez ius omnibus modis[l] capitis diminutione plerũq̧ perimitur. Nam[m] agnatio[n] iuris ciuilis nomẽ est. Cognationis vero ius nõ omnibus modis commutatur: q: ciuilis ratio ciuilia quidẽ iura corrumpere potest: naturalia[o] vero non vtiq̧[p].

¶ De capitis diminutione.

Est[q] autez capitis diminutio prioris status commutatio[r]. Eaq̧ tribus modis accidit. Nam aut maxi-

---

b ¶ Duodeci tabu. quos ipsa lex vocat verbis et sententia: ⁊ si gerãt eoꝝ periculo agitur: vt. ff. e. l. legitimos. alias aũt q̄nq̧ ex sententia legis dantur nõ ex verbis: vt. j. ti. ij. et. iij.

c ¶ Agnati sunt. si sint maiores. xxv. annis: vt. j. de fidu. tute. in fine. et minores. lxx. annis. alias excusantur: vt. j. de excu. tu. §. itẽ maiores.

a ¶ Cognati. nomen ergo cognatiõnis generale est: agnationis nomẽ speciale. nã oĩs agnatus est cognatus: sed non conuertitur: vt hic ⁊. j. de leg. ag. suc. l. i. R̄ñ. et. ff. eo. l. sunt autem.

b ¶ Ex eo. filio fratris.

c ¶ Patru⁹. repete si fuerit nat⁹ eodẽ patre cũ p̄re tuo: alioquin est cognat⁹: vt. C. de legi. here. l. fi. sed nec: ⁊. §. cum aũt.

d ¶ Agnati. etiã si masculus interueniat: vtputa si sint duo frẽs vterini: fili⁹ vnius fratris sui p̄ris nõ erit agnatus sed cognat⁹ ĩspecto femino sexu: propter qđ adinuicem sunt cognati ſm Jo.

e ¶ Itaq̧ amite. sed ipsa amita est tibi agnata: q̄a per patrez tuum tibi cõiũgitur.

f ¶ Iure. s. cognationis:

g ¶ Familiã. i. agnationẽ: lz et alias multas habeat significatiões hec dictio familia: vt. ff. de ver. sig. l. pronũciatio. §. familie. ⁊ facit. C. đ. ver. sig. l. fi. ⁊ supra de pa. po. §. fi.

☞ ¶ Quod aũt. ¶ Intestat⁹ quo ad tutelã đ: etiã qui facto testõ decessit in quo nõ disponit de tutela: vel cuius dispositio quo ad tutelam effectũ sortiri non potuit. h. d. Areti.

h ¶ Significationẽ. s. tantũ.

i ¶ Si omino. vel aliud ↄtingat qđ tãtundẽ valeat qđ dixim⁹ infra de here. ab inte. i. R̄ñ. et facit. ff. ꝙ cuiusq̧ vniuersi. no. l. i. §. ⁊ quidẽ.

☞ ¶ Sed agnatõis. ¶ Que fortiori vinculo sunt ligata difficili⁹ dissoluuntur: et capitis diminutione agnatio tollitur. Are.

k ¶ Sed agnatõis quidẽ ius. nota diligenter hũc. §. est autẽ ius agnationis ⁊ ius cognatõis siue cognatoꝝ. agnati eñi habent ius prerogatiuũ ad cognatos. s. vt preferantur in hereditatibus agnatoꝝ mortuorum: vt. j. de le. agn. suc. i. R̄ñ. Itẽ preferuntur in tutelis agnatoꝝ paruulorum: vt. s̄. e. ti. i. R̄ñ. his autẽ deficientib⁹ in hereditatib⁹ ⁊ tutelis cognati suo iure admittũtur: inter quos etiã agnati vocantur qui desierunt esse in iure agnatorũ: vel desierunt habere iura agnatorum: vt p̱ ca. di. vt. j. de here. ab inte. §. admonendi. Illud autẽ ius prerogatiuũ quod habẽt agnati: q: vltra iura cõia habẽt per. l. xij. tabu. facile perdunt: vt per ca. di.

l ¶ Omnibus modis. i. per oẽm capitis diminutionẽ: vt per maximã vel per mediã: de quibus duab⁹ non est dubium: cũ et iura cognatõis perdantur: vt. j. ti. i. §. qđ autem. Itẽ per minimã tollitur ius agnationis: vt hic dicitur: ⁊. ff. de ca. di. tutelas. nisi in duobus casibus tñ: vt inter fratres: licz alter emãcipetur: vt. ff. de le. tu. legitimos. §. fi. vnde locus est iudicio tutele: q: finita est ca. di. inter fratres: licet alter emancipetur: vt. C. de le. tu. l. v. Item inter patrem et filium: vt. j. de leg. ag. suc. §. fi. ⁊ ꝓpter hos duos casus qui đ minima ca. di. excipiũt. dicit h̄ Plerũq̧ aũt iura cognatõis nõ cõmutãtur oĩbus modis: quia non tolluntur minima ca. di. et est ratio: vt subijcit.

m ¶ Nam. pro quia.

n ¶ Agnatio iuris ciuilis est nomẽ. i. a lege. xij. tabu. est inducta h̄ prioritas agnatoꝝ: sz ius cognatõis est naturale nomẽ. nã rõe sanguis hoc nomẽ ĩpositũ est. vñ ⁊ vnũ ius ciuile põt per aliud facile tolli: vt hic. ⁊. ff. de re. iu. l. nihil est.

o ¶ Naturalia. i. iura cognatõis sic dicta: q: ea q̄s cõseq̄tur p̱ natiuitatẽ: vt. s̄. đ adop. §. sz hodie. i fi. §. ñ sic đ facili tollũtur.

p ¶ Vtiq̧. i. certe ñ tollũtur ca. di. cũ sint imutabilia hec iura: vt s̄. de iu. na. §. sz naturalia. Item nec ea q̄ naturalẽ equitatẽ hñt: vt. ff. đ ca. di. eas ⁊. l. legatũ. Itẽ nota quia ⁊ cognatio est ciuilis tñ: vt per adoptionẽ: vt. ff. đ adop. l. q̄ in adop. Itẽ natural' tñ vt ad filios naturales tñ. Itẽ natural' ⁊ ciuil': vt ad eos q̄ legitimi sũt: ⁊ đ hac q̄ legitimi sꝫ ĩtelligit̄ h̄: vt. ff. de gra. nõ facile. §. i. Itẽ no. q: ⁊ ciuili iure h̄. s. tutela ⁊ hereditas trib⁹ mõis deferũt̄: vt ex ꝟbis ⁊ s̄nia leḡ. xij. ta. vt ĩ agnat̄. Itẽ ex s̄nia tñ: vt. j. de le. pa. tu. ⁊. j. de fidu. tu. Itẽ ex alijs legib⁹ veteribus vel nouis: vt. ff. de ca. di. l. tutelas. quã quidẽ mediã vocãt. nũq̄d ergo h̄ oĩa facile p̱dũt̄ p̱ oẽz ca. di: R̄ñ. sic in duobus primis tñ nõ in tertio: vt h̄: ⁊ ĩ. l. tutelas. Itẽ q̄ro an futuras tutelas acq̄rẽdas ⁊ hereditates tñ tollat: an ẽt p̄teritas adimat: R̄ñ. futuras tñ: vt. ff. vñ liberi. l. fi. quid enim poterit diuinare lex deferens hereditatẽ vel tutelam de futura ca. di. vt. C. de tes. l. iubemus. in fi: Certe nullo modo: vt. ff. mã. l. si fideiussor. i. R̄ñ. Hodie vero istam d̄fiam agnationis querere nõ oportet: cũ agnati ante cognatos nihil habeant: vt in auc. de here. que ab intes. defe. §. ex his. col. ix. Item nota ꝙ licet predicta iura cognationis tollantur: maxima et media ca. di. ipsa consanguinitas tñ non tollitur: vt. ff. de re. iu. l. iura sanguinis.

☞ ¶ De capitis diminutione. Continuatur: q: s̄. visuz est de legitima agnatorum tutela. verum quia ius agnatiõis capitis diminutõe corrumpit̄. §. fi. s̄. ti. i. merito sequitur videre de capitis diminutione. Porcus.

☞ ¶ Est aũt. ¶ Totus iste titul⁹ diuidit̄ ĩ quinq̧ partes. Primo ponitur quid sit capitis diminutio: et quotuplex sit. Secundo de maxima capitis diminutione. Tertio de media. Quarto de minima. Quinto remouet certa dubia. Scđa ibi. Maxima. Tertia. Minor. Quarta ibi. Minima. Quinta ibi. Quib⁹ aũt. Et hec diuisio sufficit: lz alij aliter diuidant. Et hoc principiũ nõ summatur q: breue: et quia ponit diffinitionẽ. Areti.

q ¶ Est autem. Hic status consistit in tribus: in libertate: ciuitate: et familia. cum enim primũ. i. libertatẽ quis perdit: per consequens ⁊ duo vltima perdit: et tunc magnam ca. di. patitur. cum vero secunduz perdit: ⁊ per consequens perdit et vltimum: sed non primum: ⁊ tunc dicitur media capitis diminu-

ma est capitis diminutio: aut mi
nor: quam quidam mediam[a] vo
cant: aut minima. ¶ Maxima[b]
capitis diminutio est cū aliqs si
mul et ciuitatem ⁊ libertatem a
mittit: quod accidit ī his qui ser
ui pene efficiūtur atrocitate sen
tentie: vel libertatis[c]: vt igratis
circa patronos condēnatis: vel
qui se ad precium participanduz
venundari passi[d] sunt. ¶ Minor
siue media capitis diminutō est:
cum ciuitas quidem amittitur:
libertas vero retinetur: quod ac
cidit ei cui aqua ⁊ igni interdi
ctuz[e] fuerit: vel ei qui in insulam[f]
deportatus est. ¶ Minima ca
pitis diminutio est: cuz ciuitas
retinetur: et libertas: sed status
hominis commutatur: quod ac
cidit in his qui cum sui iuris fu
erint: ceperunt alieno iuri subie
cti[g] esse: vel[h] econtra veluti si fi
liusfamilias a patre emācipatus
fuerit ē capite diminut⁹. ¶ Ser
uus[i] autem manumissus capite
non minuitur: quia nullum ca
put habuit. ¶ Quibus[k] autez[l]
dignitas magis q̄ status permu
tatur: capite non minuitur: et
ideo a senatu motos capite mi
nui non constat[m]. ¶ Quod[n] au
tem dictum est manere cognati
onis ius et iā post capitꝭ diminu
tionez hoc ita est: si minima capi
tis diminutio interueniat: ma
net enim cognatio[o]. Nam si ma
xīa capitis diminutō itercurrat:
ius quoqz cognatiōis[p] perit: vt
puta seruitute alicuius cogna

tio. Cū vo vltimū pditur nō pdūtꝰ duo priā: ⁊ tūc minimā ca.
di. patietur: vt. j. §. i. ij. et. iij. ⁊. ff. e. l. fi. sed. P. dixit statū hoīs
i. conditionē: in qua quis plurimū potest.

r ¶ Cōmutatio. nō ergo accipitur hic ad litterā: vt dicatur ca.
di. quando caput absciditꝰ: sed qñ status mutatur: vt caput
status dicatur: vt. ff. ad tercul. l. i. §. capitis. sꝫ videtur hec diffini
tio nō cōuerti cū suo diffinito. nā morte patris filius mutat statuz
q: fit sui iurꝭ: vt. s̄. q. mo. ius pa. po. sol. § i. nō tñ dicitur ca. mi. vt
ff. ad ma. si filiusfa. §. fi. Sed dic subaudiri hic facto hoīs interue
niente: vt emancipatiōe vel deportatōe patris vel filii modo: vlꝰ
etiā quasi facto: qō dico ꝑpter filios arrogati: q: vna cum p̄re
mutant statū: vt ff. e. l. liberos: et. s̄. d̄ adop. §. pe.
ar. ɔ. i auc. ɔsti. q̄ de dig. §. palā. vbi ñ ab hoīe sꝫ a lege q̄s effi
citur sui iuris. Rñ. at moriēte patre nō interuenit factū ho
mis: imo magis dei. Quid si interficiatur pr̄: Rñ. idez: quia
mors semꝑ dei dispositione aduenit.

a ¶ Mediā. sic. ff. de au. ⁊ ar. le. qui lucē: ⁊. s̄. de libertinis. §.
libertinorum.

b ¶ Maxīa atrocitate. ē autē atrox ⁊ dura hec sñia: licꝫ iuste
feratur: vt. s̄. q̇. mo. ius ⁊c̄. §. pene autem. sed hodie propter
hmōi penas nemo ingenuus fit seruus: vt in auc. de nup. §. si
vero. col. iij. §. qō autē prius.

c ¶ Libertis. s. cō dēnatis: vt subijcit. ⁊ q̄ dicit ingratis: alias
est ingrati. i. ingratitudinis: que reuocatio fit. per act. ingrati.
vt dicunt q̇dā: vt. C. de li. et eoꝝ li. l. fi. alias pe. vel ꝑ vtilez rei
ven. s̄ꝫ alios ad instar donatōis causa mortis que reuocatur:
vt. ff. de dona. cau. mor. si mortis causa res. vel quod est veriꝰ
actione extraordinaria per quā officiū iudicis imploratur: vt
C. de li. ⁊ eoꝝ li. l. ij. ⁊ fit hec reuocatio propter omnē offensaz
et etiā leuem: vt. C. de li. et eorum li. l. ij. nō autem fit propter
omissionē obsequij: vt. C. de li. cau. solo. nisi in casu: vt cum de
negat alimenta: vt. ff. de li. agno. l. alimenta. §. iperatores. naz
tunc etiam occidere velle videtur eū: vt. ff. de. li. ag. necare. ⁊ h
nisi remiserit ius patronatus. tunc eniꝫ ex his soluz reuocatur
causis ex quibus et donatuz: vt in auc. vt liber. de ce. §. illud:
col. vi. que cause sunt numerate. C. de reuo. dona. l. vlti. ⁊ h̄ ve
ra sunt cum quis ex voluntate propria manumittit: vt. C. de
li. et eoꝝ. li. l. i. sed si nō ex voluntate nō reuocaret: vt. C. de li:
⁊ eorum li. l. i. Sꝫ quid si manus in patronū iniecit: Rñ. dā
natur in metallū. si vero conuicia dixerit mittitur in exiliū: vt
ff. de iure pa. l. i.

d ¶ Passi sunt. hic multa sūt necessaria: vt. s̄. de iur. persona;
§. penul.

e ¶ Interdictū. hanc penam in vsu non habemus: sed eius loco succe
dit deportatio: vt. ff. ad le. iul. repe. l. iij. nam instar excōmunicatoꝝ ha
bebātur quibus talia denegantur. sed videtur hunc etiā fieri seruum:
licꝫ hic denegetur: vt. ff. de var. cog. l. cognitionū. in fi. contra. sed perdi
tur libertas vt ibi dicitur: vt nō possit facere testamentū cui sic est iter
dictum: vt. ff. de iniusto. ru. tes. si quis filio. §. eiusꝰ non q̄ fiat seru⁹ vere. Ac
cursius.

f ¶ In insulam. secus si ī metalluz: vt. s̄. qui. mo. i⁹ pa. po. sol. §. pe. ī casu ta
men etiā libertatē perdit damnatus in insulam: vt C. vt nemo pri. l. ij. §. cuz
autem.

☞ ¶ Mīma. ¶ Per emancipationem vel arrogationem cōtingit mi
nima capitis diminutio. h. d. Areti.

g ¶ Subiecti esse. vt in arrogatis.

h ¶ Vel ecōtra. alias est in littera. Si filius a p̄re emācipatus fuerit est ca
pite minutus: et ſm hoc ē expositio huius verbi. Vel econtra: alias vero
hoc totū deest: et tūc idez subintelligo. Alij dicunt qñ sui iuris nō est trans
feratur in potestatē alterius: puta aui materni: vel etiā paterni: vt. s̄. de
adop. §. sed hodie. qui casus est cōuersus illi qñ qui sui iuris est ī arro
gationē datus. Sed quare filiusfamilias cū emancipatur capite mi
nui dicitur: Rñ. propter imaginariā venditionem que fiebat: vt suꝑ
quibus mo. ius pa. po. sol. §. preterea. in principio. Sed cum hodie nō
fiat hec venditio: vt in. e. §. continetur: videtur q̄ hodie non minuatur
capite. sed certe illa sola non erat ratio immo et alia: q: mutat familiaz:
vt. ff. e. liberos. in prin.

☞ ¶ Seruus autē. ¶ Nemo pōt dici ꝑdere qō non hꝫ. vel sic. Pri
uatio presupponit habitū. h. d. Areti.

i ¶ Seruus nō minuitur. i. eius status non mutatur: cū primo nullum
habuerit statū: vt hic: ⁊. ff. e. l. liberos. in fine: et. l. sequen. Sed cōtra ē.
C. de bono. proscrip. l. i. sed dic q̄ ibi crimine capitali seruus accusatur
id est tali q̄ esset alias in liberto capitale. Itē quid si quādoq̄ꝫ habuit
caput: q: fuit liber: et nunc seruus est et manumittatur: Rñ. idem: q:
p̄sens tempus considero. Accur.

☞ ¶ Quibus autem. ¶ Remotus a dignitate nō perdit statū. h. d:
vel sic. Qui turpiter ñ a dignitate remouetur ñ dicitur capite minui.
h. d. Areti.

k ¶ Quibus autem. dixi aliquē aliquo de tribus modis capite minui:
vt. s̄. e. in prin.

l ¶ Autem. pro sed.

m Constat. vt. ff. de se. l. iij: ⁊ hoc si fuerit remotus propter turpitudinē
non pōt iudicare vel testimoniū dicere: vt. ff. ad. l. iul. re. l. e. §. i. ⁊. ff. de
sena. l. ij. Accur.

☞ ¶ Quod autem. ¶ Minima capitis diminutio nō tollit ius co
gnationis. Secus in maxima vel media. h. d. Areti.

n ¶ Quod autem dictum est. s̄. ti. pxi. §. fi.

o ¶ Cognatio. i. ius cognatōis a pretore inductū ex quo ad bono. pos.
vocantur. vnde sunt agnati admonendi.

p ¶ Cognatōis. i. ius succedēdi ⁊ ad tutelā vocādi perit: sꝫ ipa cō san

guinitas si perit:vt.ff.de re.iu.l.iura sanguis.cum sit iure naturali: vt supra de iure natu.§.penul.contra. ⁊ supra de nup.illud. Sed qualiter cognatis defertur: immo agnatis:vt.s. titulo.i.in prin. Rñ.post agnatos:vt.j.de here. que ab intesta.§.admonendi.

a lege:vt.ff.de le.tu.tutela.vsq; ad.§.fi.
k ¶ Que ⁊ ipsa.q.d.nõ solū alie quedā legitime sunt:sꝫ ⁊ ista.
l ¶ Legitia.s.ex mēte legis nõ ex vbis: ñ tñ satisdāt nisi eoꝝ psone sint vulgares aut mi⁹ honeste:vt aut mod⁹ tutele:vt q: magnū pr̄imoniū:vt q: sit magna tutela nimis: aut q: suspecta psona: aut ñ diligit pupillū: aut cā admittat i.rcipiat satisda. vt.ff.e.l.legitios §.i.et.ij.licet alij legitimi indistincte satisdant: vt j. de satisda. tu. §.i.

ti: ⁊ nec quidem si manumissus[a] fuerit recipit cognationē. Sed[b] ⁊ si in insulam quis deportatus sit: cognatio[c] soluitur. ¶ Cum autem ad agnatos tutela pertineat[d]: non simul ad omnes pertinet: sed ad eos tantum qui proximiores gradu[e] sunt: et si plures eiusdem gradus sunt: ad omnes pertinet: veluti si plures[f] fratres sunt qui vnum gradum obtinēt: ideoq; pariter ad tutelā vocant̄.

¶ De legitima patronorum tutela.

Ex[g] eadē lege.xij. tabu: libertorum[h] et libertarū tutela ad[i] patronos liberosq; eorum pertinet: que[k] et ipsa legitima[l] tutela vocatur: nõ quia nominatī in ea lege de hac tutela caueatur: sed quia perīde accepta est per interpretationē[m]: ac si verbis legis introducta esset. Eo enī ipso quo hereditates libertorum libertarumq; si intestati decessissent iusserat lex[n] ad patronos liberosue eorum pertinere: crediderunt veteres[o] voluisse legem[p] etiam tutelas ad eos ptinere: cum et agnatos quos ad hereditatem lex vocat[q]: eosdem ⁊ tutores esse iussit[r]. Quia plerū q;[s] vbi successionis est emolumētum: ibi ⁊ tutele onus esse debet. Ideoq; autē diximus plerūq;: q: si a femina ipubes manumittat̄: ipsa ad hereditatē vocat̄: cū alius est tutor[t].

¶ De legitima parentum tutela.

Exemplo[u] patronorum recepta est et alia tutela: que et ipsa legitima vocatur. Nam si quis filium aut filiam nepotē aut neptē ex filio: ⁊ deinceps impuberes emācipauerit: legitimus eorū tutor[x] erit.

a ¶ Si manumissus.aliud si restitutus ꝑm Jo.vt.ff.ad tertul.l.i.§.qui mort̄ cā:⁊.C.de sen. pas. l.i.§. ⁊.ff. de ꝯ tabu.l.i. ⁊.l.ij. Itē cōtra ē in eo qđ h dic̄ tolli ius cognatōis p maximā ⁊ mediā ca.di.ff.de.reb⁹ du. si cognatis.sꝫ aliđ i legato in q̄ vtit̄ ius natale: vt.ff. e.l.legatū.vel ibi loq̄t̄ de cognatiōe iuris ciuil̄ q̄ p adoptōē ꝯstituit̄: vt.ff. de adop.l.q̄ i adoptione: h vo đ natali cognatōne vt.ff.de gra.cog. ñ facile §.i. ⁊ sic ibi de niūma ca. di.loq̄t̄. Itē.s.j.de ꝑuili cog.i fi.i. R. So.h loq̄tur i his q̄ prio fuerūt liberi: ⁊ postea serui: qđ eoꝝ delicto contingit.vñ nõ debēt hr̄e ꝯmodū:vt ff.so.ma. si ab hostib⁹.§. i.⁊.ff.đ mio.l.pa.§.exuli. ibi.indignū ⁊c.lꝫ ibidē illa rõ corrigat̄.i. nõ semp fuerūt serui:vel illa noua corrigit istā. naꝫ ex greca cōstitutione illa est extracta:vt ibi dr.

b ¶ Sed ⁊ si in insulā. hic ponit exēplū de media. sed.s.mõ posuit exēplū de maxia:

c ¶ Cognatio.i.ius cognatōis:vt.s.pxi.§.diximus.

☞ ¶ Cū aūt. ¶ Tutela defertur proximori i gradu. Et si plures sūt de eodem gradu defertur ad oēs.h.d. Areti.

d ¶ Pertineat.vt.s.ti.i.i.R.

e ¶ Gradu.facit ad hūc.§.ff.de le.iij.l.si plēs:⁊.j.đ le.ag.suc.§.si plēs: ⁊.ff.de sepul.vio.l.iij.§.si ad plēs.hodie vo hic.§.corrigitur:q: eq̄liter tā ad agnatos q̄ cognatos defertur tutela sicut hereditas:vt i auc.đ here.ab intes.§.ex his.col.ix.

f ¶ Si plures.alias isti duo versiculi desunt. Si plures sunt q̄ vnum gradū obtinēt:ideoq; pariter ad tutelā vocātur:sed ego habeo.

☞ ¶ De legitima patro.tu. Quia supra visum est de leg.agnatorū tu.verū quia est et alia que appellatur legitima: ideo de ea tractatur⁹ subdit de leg.patronoꝝ tu. Porcus.

Ex eadē lege. ☞ ¶ Ex mente legis.xij.tab.defertur patronis tutela libertoꝝ:et regulariter vbi est cōmodū hereditatis:ad illū vadit onus tutele.h.d.totus iste titulus. Et diuiditur in sex partes. Primo qualiter tutela libertoꝝ patronis deferat̄. Scđo q̄ vocatur et est legitima a lege.xij.tab.prouenieńs. Tertio illud per rationē probat. Quarto confirmat per exemplū. Quinto exēplum probat per rationē. Sexto rõem declarat. Scđa ibi.que ⁊ ipa Tertia ibi.ego eñ. Quarta ibi.cū et agnatos. Quinta ibi.q: plerūq; Sexta ibi.ideo autē. Areti.

g ¶ Ex eadē.s.per interpretationē nõ ex verbis eius:vt subijcit:⁊.ff.de le.tute.l.tutela.i. Rñ.

h ¶ Libertorū.s.impuberum:

i ¶ Ad patronos.quocunq; modo manumittentes:nisi libertas detur

m ¶ Interpretatione.s.iurisconsultoꝝ.

n ¶ Lex.s.xij. tabu. vt.j.đ suc.li. i. Rñ.

o ¶ Veteres.id est sapiētes.

p ¶ Legē.s.eandē.xij.ta.

q ¶ Vocat.s.lex xij.tabu.vt.j.de le.ag.suc.§.i.

r ¶ Iussit. vt.s. de le. ag. tu.§.i. i. Rñ.et sic notabis h q̄ vbi ē eadē eq̄tas idē ius debꝫ statui. sic.ff. ad legē aqui.l.illud:et.ff. de fur.l.i.§.i.

s ¶ Plerūq;. quare h dicit statim subijcit. ⁊ facit ad hanc regulā.ff.de re.iu.l.ꝑm naturā:⁊.j.de ꝯhen.emp.§.cū aūt:⁊.C. de fur.l.fi.§.sꝫ cū in scđa: et.C.de cadu.tol.l.i.§.p scđo:alias est.§.pro nõ scripto:⁊.ff.de pi.et cōmo.rei ven.l.id qđ.

t ¶ Tutor. et ita apud alium est hereditas: et apud alium est tutela. scilicet agnatum vel cognatum: vt hic et.ff.de le.tu.l. i.§.i. Item minor.xxv.annis manumittens succedet in hereditate vt patronus:non tamen erit tutor: vt.j. de fidu.tu.i fi. et.C.de le.tu.l.i.§.fi.

☞ ¶ De legitima paren.tu. Quia.s.de legitima patronorū tu.verū q: est ⁊ alia que legitima appellatur vt parentuꝫ: ideo de ea subdit. Porcus.

Exemplo. ☞ ¶ Extensione iurisconsulti emancipās est legitimus tutor filio emancipato.h.d. Et diuiditur in tres partes. Primo q̄ tutela que defertur emancipatori est similis illi q̄ defertur patrono. Scđo q̄ etiā est legitima. Tertio exēplificat. Scđa ibi. Que ⁊ ipa Tertia ibi. Nā siquis. Areti.

u ¶ Exemplo.recepta. scilicet per interpretationem iurisconsultorum: vt supra cum desinebat esse agnatus: nisi contracta fiducia emancipet: quod hodie semper presumitur: vt.j. de le.ag.suc.§.fi.vnde hodie est semper legitimus.

x ¶ Tutor erit. scilicet qui emancipauit si ipse est maior.xxv. annis: vt.j.titu.i.in fine. et facit ad hoc supra titu.i. quibus modis ius pa.pote.sol.§. et preterea si impubes:et.j.titu.i. primo. Rñ.

☞ ¶ De fiduciaria tutela. Cōtinuatur ad precedētes hoc ordine. Supra visum est de legitima pa. tu. verū qa alia est q̄ fiduciaria appellatur: ideo de ea tractaturus intitulauit de fiduciaria tutela.

filiū suū in potestate habet: vt. s̄. qui mo. ius pa. po. sol. §. i. Erat ₇ alia ratio iure veteri: quia emancipatōne tollebatur ius agnationis minima ca. di. etiā inter patrē et filiū: nisi esset emancipatus ɔtracta fiducia etiā nedū inter fratres: vt. C. de legi. tu. l. iiij. et. s̄. de le. agna. tu. §. fi. ƺ hodie corrigit̄: vt. d. l. C. ₇. j. de le. ag. suc. §. fi. vñ dicūt quidā vt Azo. hodie fiduciariā esse legitimā ex verbis et sententia l. xij. tabu. ex quo hec scd̄a rō cessat. ƺ pōt dici contrariū: quia remanet prima.

Est et alia: ☞ ¶ Defuncto patre vel auo legitimo tutore impuberis emācipati alius liber virilis sexus et maior. xxv. an. erit fiduciari⁹ tutor nō legitim⁹. secus in filio patroni qui erit legitimus tutor liberti vt patron⁹ h. d. totus titul⁹: Et diuiditur in quinqȝ partes. Prio ponit dictum. Scd̄o illd̄ exēplificat. Tertio ponit diuersum in filio prōni: Quarto diuersitatis rōem assignat. Quinto pōit aliud dictum. Scd̄a ibi Naȝ si. Tertia ibi. Atq̄. Quarta ibi. Quoniā. Quīta ibi. Ita tñ. Areti.

¶ De fiduciaria tutela.

Est et alia[a] tutela que fiduciaria appellatur[b]. ¶ Nam si pater filium vel filiam: nepotem vel neptem vel deinceps impuberes[c] manumiserit[d]: legitimam nācīscitur eorum tutelā. Quo[e] eo defuncto si[f] liberi virilis sexus eius existant: fiduciarij tutores filiorum[g] suorum vel fratris vel sororis[h] vel ceterorum efficiuntur. ¶ Atqui[i] patrono legitio tutore mortuo: liberi quoqȝ eius legitimi sunt tutores. Quoniam filius quidem defuncti: si non esset a viuo patre emancipatus: post obitum eius sui iuris efficeretur: nec in fratrum potestatem recideret[k]: ideoqȝ nec[k] in tutelā. Libertus autem si seruus mansisset: vtiqȝ eodem iure apud liberos domini post mortem eius futurus esset. ¶ Ita tamen hi ad tutelam vocantur: si[l] perfecte sint etatis: qd̄ nr̄a constitutio[m] in omnibus tutelis ₇ curationibus obseruari generaliter precepit[n].

¶ De[o] attiliano tutore: ₇ eo qui ex lege iulia ₇ ticia dabatur.

Si cui[p] nullus omnino tutor fuerat: ei dabatur quidem in vrbe romana a pretore vrbano[q] ₇ maiore parte tribunorum plebis tutor ex lege attilia. In prouincijs vero a presidibus prouinciarum ex lege iulia ₇ ticia. ¶ Sed et si testamento tutor sub conditione aut die[r] certo datus fuerat: q̄diu cōditio aut dies pendebat: ex eisdem legibus tutor dari poterat[s]. Item[t] si pure datus fuerat: quādiu ex testamēto nemo heres existebat:

i ¶ Recideret. dicūt q̄dā q̄ si nō esset emācipat⁹ ñ erat futur⁹ i ptāte pr̄is. ₇ sic erat pr̄is. et id̄ emancipatus nō ita erit apud fr̄em sic erat apud pr̄em prio in sili tutela. Io.

k ¶ Nec ī tutelā. i. legitiā sed fiduciariā. ƺ si libert⁹ est ī ptāte filij prōni iure hereditario. fili⁹ in ptāte pr̄is iure pr̄ie po. Ac.

l ¶ Si perfecte. id est vigintiquinqȝ annis. nam quotiēs fit mentio de etate perfecta vel de maiore ānis: d. xxv. ānis ītelligitur: vt. C. de his qui ve. eta. impe. l. fi. ₇. ff. de leg. iij. cū filio. §. filio.

m ¶ Constitutio. vt. C. de le. tute. l. fi.

n ¶ Precepit. scilicet: vt sit perfecte etatis. et ē ratio: vt. j. de excu. tu. §. miores. xxv. ānis. Ac.

a ¶ Alia tutela. i. alio noīe vocata.

b ¶ Appellatur. de qua dicetur. j. §. quo defuncto.

c ¶ Impuberes. nā si puberes nō erit eoꝝ curator legitimus: vt. ff. de excu. tu. l. amicissimos. §. luci⁹. ar. ɔ̄ i auc. vt hi q̄ ob. per. §. i. col. vi. Io.

d ¶ Manumiserit. i. emācipauerit: vt. ff. qn̄ act. de pecu. l. ē an. l. i. §. i. ₇ facit. s̄. ti. i. ₇. ff. e. tutela. §. fi. ₇. l. se.

e ¶ Quo. s. pr̄efa. q̇ erat tutor filioꝝ et nepotū.

f ¶ Si liberi. qui remāserūt in ptāte patris. Idē puto et si filij fuerūt emancipati. si aūt tā impuberes q̄ꝫ puberes remanserunt in ptāte: ipso iure recidūt in ptātem sui pr̄is illi qui filij sunt. ƺ fratres recidūt in tutelā fiduciariā semper: vt. s̄. qui. mo. ius pa. po. sol. §. i. et. s̄. de tutel. §. ꝑmissum.

g ¶ Filioꝝ suoꝝ. s. nepotū defuncti.

h ¶ Sororis. ƺ certe frater videt̄ esse legitim⁹: vt. C. de excep. l. aduersus. q̄ est ɔ̄. sed certe q̇ fiduciari⁹ est: legitimus est per interpretationē: ƺ aliud nomē h̄eat. s. fiduciarius: et illū respectū habuit ibi: vt legitimū fiduciariū appellaret.

i ¶ Atqui. pro certe: alias atquin. ₇ tūc dic at pro ƺ: ₇ quin ꝑ certe. ₇ est oppositio q̄re filij patronoꝝ sunt legitimi: vt. s̄. de le. pa. tu. i. Rñ. ₇ isti filij nō sic. ad qd̄ rñdet. Quoniā filius ₇c. Sƺ hec ratio nō tenet nisi inter fratres qui non dicuntur recidere in potestatē fratrū suoꝝ: sed filij. i. nepotes erant recasuri in potestatē: ergo in tutelā legitimā. Sƺ respōdeo nō recidunt filij iure hereditario in potestatē: sed iure paternitatis et filiationis. At seruus si non esset manumissus iure hereditario erat futurus seruus apud filios dñi: ₇ nisi essent heredes nō essent dñi: sed filius ₇ si nō sit heres patris: tamen

o ¶ De attiliano tutore. id est de eo tutore qui dabatur per legem factam ab attilio: vt ī textu exponitur.

☞ ¶ De attiliano tutore. Q. s̄. visum est de testamentaria tutela et subseq̄uēter de legitiā. Verū q: cessante testamentaria et legitima: opus est prouidere de datiua: ideo subdit de attiliano tuto. Porcus.

Si cui. ☞ ¶ Totus iste titulus diuiditur in quattuor ꝑtes. Primo ponit ius antiquū circa donationē tutoris. Secūdo ponit ius nouū. Tertio ius nouissimū. Quarto ponit nouū casum: vƺ q̄ naturali iure cōuenit impuberes esse sub tutorib⁹: ₇ q̄ finita tutela tenentur ad rōnem reddendā. Secūda ibi. Sed hoc iure. Tertia ibi. Nos aūt. Quarta ibi. Impuberes. Item prima subdiuiditur in alias quattuor partes. Primo ex quibus legib⁹ tutor dabatur deficiente omni tutore testamentario vl' legitimo: ₇ a quibus dabatur. Scd̄o qn̄ testamētario dato sub conditione vel in diē: vel pueri tutor detur. Tertio quid si testamentari⁹ tutor sit captus ab hostib⁹ Quarto quō iste leges ab vsu recesserunt ₇ cām propter quā. Scd̄a ibi. Sed et si. Tertia ibi. Ab hostib⁹. Quarta ibi. sed ex his. et. h. d. vsqȝ ad. §. Sed et si. Deficiēte testamentario vel legitimo tutore olim datiuus dabatur. ex. l. attilia per pretorē cū tribunis in ciuitate: in prouincijs per presides ex. l. iulia ₇ ticia. h. d. ſm Aret.

p ¶ Si cui. s. ex testamento. nā q̄ꝫ diu testamentaria tutela supest: nō est locus alij. Item nec legitiā. nā nec datiua tunc locū habet: vt. C. qui da. tu. po. l. si sororis.

q ¶ Et maiore. i. duobus. Erant eñ tres: vt argu. C. de offi. preto. l. secunda: et. ff. de origine iuris. l. ij. §. hisdeƺ tpibus.

r ¶ Die certo. vt a paschate inantea sis tutor.

s ¶ Poterat. et hodie datur: vt. ff. de tes. tu. l. si quis sub cōditione.

t ¶ Iteƺ nemo. nā ₇ si vnus de pluribus heredibus adierit valet tutela:

vt.ff.de testa.tu.l.si nemo. Idē in libertate in testamēto relicta: vt.ff.ð tes.manu.l.testamento.

a ¶ Erat.alias extiterat: Sed quid si nullus fuit institutus cum pupillo: sed tantū pupillus est heres: pōt dici ꝙ auctoritate iudicꝭ adeat vt.C.de iure deli.l.si infanti. et extūc valebit tutela: ꝛ incipit tutor administrare.

q ¶ Iurisditionē. ꝑfecti vrbis est iurisditio vsqꝫ ad.c.miliaria: sꝫ ꝑtorꝭ rome tm̄: vt.ff.de offi.pre.vrb.l.i.§.cū vrbē: ꝛ in sūma Azo.de offi.pre.ro.dabūt ergo eū ꝛ ei ꝗ est de sua iurisditiōe: vt statim in preside notabis.

r ¶ Crearent.s.eū qui est de sua iurisditiōe dabit: vt.ff.de tuto.ꝛ cura.da.ab his.l.ius dandi. Siuero non inueniebātur idonei: etiā in alio loco quereret: ꝛ presidi nunciabit: vt.ff.e.l.diuus. Item qui ei sit de sua iurisditione vel ratōne originis: vel ratōe possessionis: vel rōne domicilij: vt.ff.e.l.i.§.vlti.et.l.diuus. Si autem in altero horum triū locorū non inuenitur: sed in quarto loco: reducendus ē ad alterum locū de his tribus: ꝛ ibi tutelā accipiat: vt.C.qui pe.tu.vel cu.l.i.

b ¶ Desinebat.i. ille qui sic erat datus in subsidium desinebat: cum testamentarius venit: vt subijcit.

c ¶ Conditio. hic tutor tacite vsqꝫ ad diem vel conditionē existentem dari: expsse nō pōt: vt.ff.ð re.iu.l.actus.

☞ ¶ Ab hostibus: ¶ Impedimento superueniente tutori testamentario quod tm̄ speratur tolli de iure cōi datur interim tutor a iudice qui desinit esse tutor impedimēto testamentarij cessante.h.d. ſm Areti.

d ¶ Petebatur. nec erat locus legitime: vt.ff.ð le.tu.l.i.§.si apud.

e ¶ Qui desinebat.id est iste talis qui erat datus i subsidiū.

f ¶ Postliminij.quo iure etiam omnia alia recuperat: vt.s.qui.mo.ius pa.po.sol.§.si ab hostib⁹.nec de administratis interiꝫ tenetur hic reuersus: vt arg.ff.si quis cau.l.iiij.§.itē si quis.

tamdiu ex eisdem legibus tutor petendus erat[a] qui desinebat[b] esse tutor: si conditō[c] existeret: aut si dies veniret: aut heres existeret. Ab hostib⁹ quoqꝫ tutore capto: ex his legibus tutor petebatur[d] qui[e] desinebat eē tutor: si is qui captus erat in ciuitatem reuersus fuerat.nam reuersus recipiebat tutelam iure postliminij[f]. ¶ Sed[g] ex his legibus[h] tutores pupillis desierunt primo[i] dari: postea ꝗ̄ pri cōsules pupillis vtriusqꝫ sexus tutores ex[k] inquisitione dare cepert: deinde pretores ex constitutionibus. Nam[l] in suprascriptis legibus neqꝫ de cautione a tutoribus exigenda rem saluaꝫ pupillis fore[m]: neqꝫ de[n] cōpellēdis tutoribus ad tutele administrationem quicꝗ̄ caueba-

tur. ¶ Sed hoc[o] iure vtimur: vt rome quideꝫ prefectus[p] vrbis vel pretor secundum suam iurisditionem[q]: in prouincijs autem presides ex inquisitione tutores crearent[r]: vel magistratus iussu[s] presidum: si non sint magne pupilli facultates. ¶ Nos[t] autem per constitutionem nostraꝫ ꝛ huiusmodi difficultates hominum resecantes: nec expectata iussione[u] presidum disposuimus: si facultates pupilli vel adulti vsqꝫ ad quingentos solidos[x] valeāt: defensores ciuitatum vna[a] cum eiusdem ciuitatis religiosissimo antistite: vel[b] alias publicas personas.i. magistratus vel iuridicum alexandrine[c] ciuitatis tutores vel curatores creare legitima cautela secundum eiusdem con-

s ¶ Iussu. ergo delegatur. sꝫ cōtra.ff.de tu.ꝛ cu.da.l.nec mādāte.sꝫ ibi mādatū est qd̄ nō importat necessitatē: h̄ iussus ꝗ īportat: vt.ff.qd̄ iussu.l.i.§.i.ꝛ.ff.man.l.i.vel ibi erant magne facultates pupilli: hic parue. Sꝫ certe et si sint parue adhuc videtur idē. nam datio tutele est mixti imperij: vt.ff.de tutelis.l.mut⁹.§.tutoris datio.vbi dicitur ꝙ tutoris datio illi soli cōpetit cui noīatim hoc dedit: vel lex: vel senatusconsul.vel princeps: ergo nō potest delegari: vt ff.de offi.ei⁹ cui man.est iur.l.i.i. Rñ. Sed dic ꝙ non pōt delegari non habenti iurisditionem: sed habenti sic: vt.ff.e.l.ius dandi: vt hic dicitur. Sed que sunt magne facultates? Respondeo: quinquaginta aurei: vt.C.de defen.ciuita.l.i.vel decem aureorum: vt in aucten.de appel.§.ij.vel.ccc.aureorum: vt in aucten.de defen.ciuita.§.ꝛ iudicare. colla.iij. vel verius vsqꝫ ad quingentos sollidos sunt parue: si vltra sūt magne: vt.j.proxi.§.

☞ ¶ Sꝫ ex his legibus. ¶ In.l.attilia ꝛ in.l.ticia nō cauebatur de satisdatōe tutoris: iō ex his desierunt tutores dari.h.d. Areti.

g ¶ Sed ex his.nunc recitat nouū ius. nā quattuor sunt iura que hoc titulo notari possunt.

h ¶ Legibus.s.attilia ꝛ iulia ꝛ ticia: vt.s.e.ti.in prin.

i ¶ Primū. alias ꝗ̄ primū.

k ¶ Ex inquisitione.s.inquirendo facultates eoruꝫ an sint pares oneri adiuncto: vt.j.de excu.tu.§.sed propter. Itē bona conuersatio requiritur: vt ꝛ alias in patre arrogatore: vt.ff.de adop.l.nec ei.§.corū: ꝛ.s.ð adop.§.cū autem.

l ¶ Nā.s. bene dico ꝙ desierunt per has leges tutores dari postea ꝗ̄ cōsules dederunt ex inquisitione: ꝛ bonū fuit propter duas rōnes ꝗs ponit. Nā pro qꝛ ꝛc̄.

m ¶ Fore.hāc cautionē prestant tuto.ꝛ cu.vt.ff.rē.pu.sal.fo.l.ii quasi.§.i.ꝛ.l.sed ꝛ si ad speciē.

n ¶ De compellendis. id est captis pignoribus: vt infra de satisda.tu.§.penul.

☞ ¶ Sed hoc iure. ¶ De iure nouo rome prefectus ꝛ pretor in prouincijs preses vel magistratus eius iussu si facultates pupilli nō sunt magne dat tutores.hodie vero si sue facultates sint vsqꝫ ad quingentos solidos a quecūqꝫ magistratu etiā sine iussione: prestita tm̄ cautōe rēp.sal.facere ꝗ periculo recipientiū nō iudiciū est.h.d.vsqꝫ ad.§. Impuberes. Areti.

o ¶ Sed hoc iure vtimur. hoc est tertium ius qd̄ erat tp̄e iustiniani: et hodie est quartum additū: quod est.j.proxi.§.

p ¶ Prefectus.ad prefectū cognitōes crimiales: ad pretorē ciuilia negocia veniebāt: vt pꝫ.ff.de offi.pre.vrb.per totū ti.ꝛ.ff.ð offi.preto.per totū titu.sed tutelā dabit vterqꝫ vt hic.

t ¶ Nos autem.per constitutionem quam non habemus. Accursius.

u ¶ Iussione. id est delegatione sine precepto. Nam in hoc differt a mandato: quia mandatum ex voluntate est: sed iussus necessitatis: vt.ff.quod iussu.l.prima.§.secundo: et.ff.manda.l.i.

x ¶ Solidos. id est aureos: vt infra de pe.te.li.§.finali. quorū septuaginta et duo faciunt librā auri: vt.C. de suscep.et arc.quotiens li.x.

a ¶ Una.i.simul.

b ¶ Uel alias.hoc quādo extra ciuitatē: vt in municipio. naꝫ magistratus municipalis dabit.

c ¶ Alexandrine.hoc quando tutor datur in ciuitate alexādrina.

d ¶ Periculo.scilicet tabellionum et aliorum: non vero ipso

rum maioꝝ iudicuꝫ qui habent ptātem dandi tñ: vt.j.de satisda.tu.vel cu.l.pe.et.§.fi.qui sunt contra.

a ❡ Qui eam.s.satisdationem.

☞ ❡ Impuberes. ❡ Equū est: vt regatur impubes qui nescit se regere: et finita tutela rō tutele reddi.h.d.Are.

stitutionis norm ā prestandum: cum vꝫ eorum periculo[d] qui[a] eaꝫ accipiunt. ❡ Impuberes[b] autē in tutela esse naturali iuri[c] conueniēs est: vt is qui perfecte etatis non sit: alterius tutela regatur. Cum ergo pupillorum pupillarumq́ tutores negocia gerunt[d]: post pubertatem[e] tutele iudicio[f] rationeꝫ reddent.

❡ De auctoritate tutorum.

Auctoritas[g] autem tutoris in quibusdam causis necessaria[h] pupillis est: in quibusdam non est necessaria: vt ecce si quid dari sibi stipulentur: non est necessaria tutoris auctoritas. Quod si alijs pmittant[i] pupilli: necessaria est tutoris auctoritas. Namq́ placuit meliorem quidem conditionem licere eis facere etiam sine tutoris auctoritate: deteriorem vero non aliter ꝙ cum tutoris auctoritate. Unde ī his causis ex quibus obligationes mutue nascūtur: vt in emptionibus: vēditionibus[k]: locatōnibus: conductionibus: mandati: depositi[l] si tutoris auctoritas non interueniat: ipsi quidem qui cum his contrahunt obligantur[m] adinuiceꝫ: pupilli non obligantur. ❡ Nec tamen hereditatem[n] adire: neq́ bonorum[o] possessionem petere: neqꝫ hereditatē ex[p] fideicommisso suscipere aliter possunt: nisi tutoris[q] auctoritate: quamuis illis lucrosa sit[r]: neq́[s] vllum damnum habeant[t]. ❡ Tutor autem

b ❡ Impuberes hic.§. est gñalis ad oēs ti.pcedētes ti.d tutelis.

c ❡ Iuri.id est equitati.

d ❡ Gerūt.alias egerīt.i.gesserūt.

e ❡ Pubertatē. sed et añ si finita tutela fuerit pa⁹: vt.ff.d tu.et ra.di.l.nisi finita alias nisi esset finita tu.nō nascitur actio tutele: sed alie actōnes nate sunt: sꝫ non exercēt: vt.ff. de tutelis et ra.dis.l.si tutor.§.fi. et l.sꝫ nō datur.

f ❡ Iudicio.id ē actōe tutele que datur ī simplū et ꝑpter dolum et culpā latam et leueꝫ. Est et alia actio qua tutor tenetur.s.de rōnibus distrahēdis.sic eñi noiatur: vt.ff.de cōtra.ac.tutel.l.ij.et datur in duplū propter dolū tñ: et in duplo cōtinetur rei psecutio: prior tñ cōtra tutorē et cōtra heredes: posterior ꝯ tutorē tñ: vt.ff.d tu.et ra.dist.l.i.§.pe.et.l.ij. Itē vna intentata altera denegatur: licet plus sit in ea: et econtra. secus ī actōe tutele et furti: vt ff.de tu.et ra.dist.l.i.§.in tutela.

☞ ❡ De auctoritate tutoꝝ. Dictū est.s. qualiter tutores creantur: hic qñ creati sunt qualiter se gerere debeāt et auctoritatē prestare. Areti.

Auctoritas. ☞ ❡ Totus iste titulus diuiditur in tres partes principales. Primo ponit in quib⁹ casibus necessaria ē auctoritas tutoris et in qb⁹ nō. Scđo qñ ista auctoritas debeat impartiri. Tertio remouet quoddā dubiū. Scđa ibi. Tutor aūt. Tertia ibi. Si inter tutorē. Itē prima pars vsq́ ad.§. Nec tñ subdiuidit ī quattuor. Prio ponit dictū bimēbre. Scđo exēplificat quodlibꝫ ex dictis mēbris. Tertio rōem annectit. Quarto infert: et illatio nē clarificat p exēpla. Scđa ibi. Ut ecce. Tertia ibi. Nāq́. Quarta ibi. Uñ ī his. et h.d. Ubi pupillus alij obligat vl' minuit pˢonū suū ē necessaria tutoris auctoritas.h.d.ẜm Are.

g ❡ Auctoritas.vt.C.de cōtra.et cōmit.sti.l.nec.

h ❡ Necessaria. ī duobus casibus obligatur pupillus sine tutoris auctoritate.ff. de acti.et obli.l.furiosis. vbi.s. ex re actio venit.

i ❡ Promittant.q: tunc est verisil'e ꝙ male agat. et facit ad hoc.j.quibus ali.li.vel nō.§.nūc admonendi: et.§.sed ecōtrario: vt.j.de inuti.sti.§.pupillus.et.ff.de acqui.re.do.pupillus: et.ff. de pac.ꝯ ius. Idē de muliere super dote paciscēte: vt.ff. de pac.do.l.de die. Idem in alimentario transigente: vt.C. de transac.l.cū.hi.§.quid ergo. Item facit.C.de ꝯ. et cōmi.sti.l.nec.

k ❡ Venditoībus.si āt pupillus petat rem ex venditōe repellitur exceptione doli mali: nisi preciū dare velit: vt.ff.de rei ven.l.si id qđ.§.vltimo.in fi.

l ❡ Depositi.pupillus tamen doli capax tenetur depositi si quid doli cōmisit vel locupletior factus sit: vt.ff.depositi.l.i.§.in pupillū.

m ❡ Obligātur.et sic nota ꝙ contract⁹ claudicat qñq́: vt hic et.ff.d act.empti.iul.§.si qs a pupillo. ar.contra.ff.de arbi.l.litigatores.§.penl'. et fi.et in auc.d non eli. scđo nup.§.prosperimus. Itē hoc est verū nisi locupletior sit pupillus: alias excipitur si agat: et contra eū poterit agi: vt.ff.d admi.tu.§.si minores: et.C.pro emp.l.fi.et.ff.e.l.i.§.i. et de resci.vē.si id qđ.§.fi.

☞ ❡ Nec tñ. ❡ Pupillus non pōt hereditatem adire de iure ciuili vl' pretorio vel senatuscōsulto trebelliano sine tutoris auctoritate: ēt si sit lucrosa.h.d.ẜꝫ Areti.

n ❡ Hereditatē.q̄ ex testamēto vl' ab ītestato defertur.s.iure ciuili: vt.ff.de heredi.pe.l.i.ij.et.iij. et hereditas est successio in vniuersum ius qđ habuit defunctus tpe mortis sue deducto ere alieno: vt.ff.de verb.signi.l. nihil.

o ❡ Bonorū possessionē.ex testamēto: vt ẜm tabulas. vel ab intestato vt vñ liberi et sil'es: que sunt oēs de iure ꝑtorio: vt.j.de bo.pos.§.quos autē. et est bonoꝝ possessio ius psequēdi retinēdiq́ pˢmonij quod cuiusq́ fuerit cū is moritur: vt.ff.de bo.pos.l.iij.§.bonoꝝ. hoc tñ in bonorum possessione fallit in casu cū pupillus nō habet tu. tūc enim pretor auctoritatē tutoris pōt supplere: vt.C.q̇ admi.ad bono.pos.l.bonorū. Idē in hereditate: vt.C.de iu.delibe.l.si infanti.in fine.

p ❡ Ex fideicōmisso.vt p se.cō.treb.vt.j.d fideicō.he.§.sꝫ q:. Idē dico et si bona velit recipere cā seruandaꝝ libertatū: cū et ibi possit timere dānū: q: est successio in vniuersuꝫ ius: vt.j.per q̇s pso.no.acq̇.§.fi.

q ❡ Tutoris.i. administratoris cui admistratio sit ꝯcessa in testō: alioquin nō valet. nā et si ab eo qui tutelā gerit sciēs aliū gerere emā: dñs nō efficiar: vt.ff.e.l.iiij. Itē nūquid curatoris sufficit auctoritas ad adeūdā hereditatē vel bo.po.delatā pupillo: Rñ.nō: vt.ff. de ap.cuꝫ in vna.§.tutor.vsq́ in fi.legis.

r ❡ Lucrosa sit.i. appareat lucrosa: nec occasiōe lucrose adeat dānosaꝫ: quia adeūdo oneratur legatis et fideicōmissis et alijs oneribus: et ita obligatur. sed nō pōt obligari sine tutoris autoritate: vt.s.e.in princi. vel si obijciatur. cessante causa et c. hec ratio accidit ꝙ hereditas nō sit onerosa et ad ea q̄ frequēti⁹ accidūt iura adaptantur: vt.ff.de le.et senatuscō. nā ad ea.

s ❡ Nec vllū. Est et alia ratio etiā si sit lucrosa: q: litib⁹ et sumptib⁹ vexaretur: vt.ff.de mi.l.minoribus.xxv.an. et eisdē etiā rōnib⁹ nec in iudicijs ciuilib⁹ vel criminalib⁹ pōt eē sine tutoris aucte: vt.C.si aduersus rem iudi.l.cū et minores: et.C.de aucto.pre.clarū.nisi in quattuor casibus: vt in possessiōe momētanea: vt.C.si per vim vel alio modo.l.i.et. C.qui.legit.perso.l. momentanee. Item in violato thoro minor sine curatore accusat: vt.ff.d adul.l.si maritus.§.lex. Sed hoc in adulto. Itē

si veniā etatis impetret: vt.C. de his qui ve.eta.im.l.i.et.ij. Itē in interdicto de li.ho.exhi. vt.ff.de li.ho.exhi.l.q et lex.§.sed si mulier.
t ¶ Habeant. quia forte subest es alienū latens.
☞ ¶ Tutor autem. ¶ Tutor presens debet auctoritatē imponere: alias non valet.h.d.fm Areti.

k ¶ Et eo peracto.scz iudicio.
l ¶ Quibus modis tutela finiatur Rica. Hic videndum est quibus modis tutela finiatur. nouem modos ponit: pubertate: arrogatione: et seruitute: conditione: morte: capitis diminutione: si ad certum tempus datus sit: et sit finitū tēpus: suspitōe: excusatione.

statim in ipso negocio presens dz auctor[a] fieri: si hoc pupillo prodesse existimauerit[b]. Post[c] vero tempus: vel per[d] epistolam aut nuncium interposita auctoritas nihil agit. ¶ Si autem inter tutorez pupillumue iudicium[e] agēdum sit: quia ipse tutor in[f] rem suam auctor[g] esse non potest: non pretorius tutor vt[h] olim constituitur: sed[i] curator in locum eius datur: quo curatore interueniente iudicium peragitur: et[k] eo peracto curator esse desinit.

Quibus[l] modis tutela finitur.

Pupilli[m] pupilleqz cum puberes eē ceperit a tutela liberantur. ¶ Pubertatem autem veteres quidez non solum ex annis: sed etiam ex habitu[n] corporis in masculis existimari volebant. ¶ Nostra autem maiestas dignum esse castitate nostrorum temporum bene putauit: quod in feminis etiam antiquis impudicum esse visum est: id est inspectionem habitudinis corporis: hoc[o] etiam ex habitu in masculos extendere. Et ideo nostra sancta cōstitutione[p] promulgata: pubertatem in masculis post decimumquartū annum completum illico initiū accipere disposuimus: antiquitatis normaz in feminis personis bene positam suo ordine relinquentes: vt post duodecim annos completos: viri potentes esse credantur[q]. ¶ Item finitur tutela si arrogati sint adhuc impuberes[r] vel deportati. Itez[s] si i

a ¶ Auctor fieri.i.probare et laudare: quod fit per pupillū: vt.ff.e.l.etiam.
b ¶ Existimauerit. al's filius nō pōt adire hēditatē sine voluntate pr̄is: vt.C. de bo.q̄ lib.l.fi.§.pe.non eniz cōpellitur. primo q: est iniquū. scdo q: tenet pupillo dānum resarcire tutor: vt.ff.e. si tutor.
c ¶ Post tēpus.s.nō modicum: alias valet auctoritas: vt.ff. de acqui. here. siquis mihi.§.iussum: q̄ est ɔtra.et est ratio: quia videntur inesse que incōtinenti fiunt: vt.ff.si cer. pe.l.lecta.
d ¶ Per epistolaz. nota caute et redde singula singulis. nā dixerat duo scilicet stati: ad qd̄ refertur post tēpus etc. Itē in ipso negocio presēs ad qd̄ refertur hoc per epistolā que inter absentes mittitur: vt.j.de oblig.ex cōsēsu.§.fi. Idē et si alio modo iutiliter auctorizet: vt ff.e.l.i.§.fi.et.l.vlti.s.si init' detinetur.

☞ ¶ Quibus modis tutela finiatur. Dictum est de igressu tutoris et.s.ti.i.de progressu: restat de fine: sicut est i operibus naute ingressus! pgressus et finis. Aretinus.

Pupilli ¶ Totus iste titulus diuidit in.vij.partes. Nā primo pōitur qualiter pubertate tutela finitur: et que sit pubertas. Secūdo qualiter arrogatione vel deportatione vel seruitute pupilli vel temporis finitione. Tertio qualiter morte pupilli vel tutoris. Quarto capit. diminutōe tutoris. Quito etiā minima diminutōe pupilli. Sexto ppter aduentū tpis vl' cōditōis. Septio ppter reuocatōez factā de tutore. Scda ibi. itē finit. Tertia ibi.sil'i nō. Quarta ibi.sz et capit. Quita ibi sz pupilli. Sexta ibi.pter. Septia ibi.desinūt. Itē pria subdiuidit i tres. Nā prio poit qualr tutela finiat pubertate. scdo qualr pubertas accipiat d iure ātiquo. tertio qlit d iure nouo. Scda ibi.pubertatē. Tertia ibi.nr̄a āt. Et.h.d. Tutela finit pubertate pubilli: q in masculo est statim cōpleto.xiiij.anno: i femina.xij.h.d.Areti.

☞ ¶ Si autez. ¶ Tutor non potest auctorare pupillo cū eo litigandi: sed dādus est curator cuius officiū finitur finita lite.h.d.fm Areti.
e ¶ Judiciū.s.rei vendi. vel alterius personalis vel realis act. preter actionē tutele vel nego.ges. que contra tutorē erit dāda: que durāte of. nō dat: vt.ff.de tu.et ra.dis.nisi finita.§.fi.et.l.si cū adhuc. et idē i vtili generali nego.ges. que datur cōtra curatorē adultis: vt.ff.de admi.tu. l.cū curatore: et.C.de admi.tu.l.ij.et.l.rationes. Sed certe nec alie videntur interiz posse intendi: vt.ff.de tu.et ra.dis.l.sed non dātur. sed illud intellige vt ipsemet exerceat nō dantur: sed p pcuratorē sic: vt hic dicitur. Itē nunqd hec correcta sunt hodie per auc. vt i auc. vt hi q̄ ob. per.re. mi.§.i.colla.vi. cum nullus creditor vel debitor possit esse tutor vel curator: Rn̄. sic: nisi in tutore testamentario in quo poterit adhuc hodie hic.§.loqui: cum fides talis tutoris ab ipso testatore sit comprobata: vt.j.de satisda. tu. vel cu.§.i.et.C. de episcopali audien. de creationibus. vel idem in eo quod in alijs: vt in pred. aucten. diximus. sed magis credo contrarium: vt dixi in aucten. vt hi qui ob.per.re.§.i. Item et circa reales actiones hunc.§. hodie facimus loqui: cum in eis non sit obligatio vnde cessat actio: vt.j.de ac.§.i.
f ¶ In rem suā.et pupilli que sua d: cū bene administrat: vt.ff.de furt. l.interdū.§.qui tutelam.
g ¶ Auctor. facit ad hoc.ff.de ver.signi.l.quod diximus: et.C. ne quis in sua causa.l.vna: et.C.de testibus.l.omnibus: et.ff.e.l.v.i. Rn.ar.cōtra.C.de fideicō.li.l.fi.ibi.iudex etc. ne sequeretur incōueniens vt i eodem negocio esset actor et reus.
h ¶ Ut olim. nā olim in tali casu dabatur tutor pretorius: qd̄ hodie nō est: vt hic dicitur.
i ¶ Sed curator.C.de in lit.dan.cu.l.i.

m ¶ Pupilli. sūt q̇ de ptāte pr̄is impuberes exierūt vel morte vl' emācipatōe: vt.ff.d v.si.l.pupillos.i. R.lz iprope dicat aliqn̄ pupill' q̇ ē i ptāte: vt.ff.d v.ob.l.fi.§.si pupillus. Ac.
n ¶ Hitu.i.aspectōe vtrū hēret barbā vnā vl' alterā: vt.j.inuit. et fac.ff.de mio.l.mior.xxv.an.vl' adito p̄side ex aspectu etc. et nota p opi. Mar. q̇ fm ɔscientiā dicebat iudicē debere iudicare. et facit.ff. de feri.l.ij.in fi.et.ff.fin.reg.l.si irruptōne.§.fi.
o ¶ Hoc etiā.s.q; sit iudicandū per aspectū impudicum.
p ¶ Cōstitutōe. vt.C.qn̄ tu. vel cura. esse desi.l.fi.
q ¶ Credātur. facit ad hoc.s.de nup.i. Rn̄.
☞ ¶ Itē finitur. ¶ Arrogatōe: deportatione: seruitute: vl' in euentū cōditionis finitur tutela.h.d.Areti.
r ¶ Impuberes.i.i pupillari etate adhuc exn̄tes: vt h et.ff.de adop.nec ei.§.cor.et h cū ɔsēsu oiz tutor: vt.C.d auc.p̄s.l.fi.
s ¶ Itē si redigat. ex igratitudine si sit doli capax: nō aūt ex vēditōe: vt.j.p q̄s p no.ac.§.pe.q: nō nisi sit maior.xx. an.pt p vēditōez fieri fu': vt.s.de in.pso.§.pe.ɔ est.C.de inoffi. tes. l.si q̄s.§.fi.sed ibi de eo dicit q̇ doli capax non est.

a ¶ Sed et si vsqz ad certam.i.specificatam: vt quando titius erit consul.
b ¶ Testamento.no.qp dixit in testamento.nam a lege vel a iudice nō sic:vt.ff.de re.iu.l.actus.
☞ ¶ Simili modo. ¶ Morte naturali pupilli vel tutoris. Item capitis diminutione tutoris maxima vel media vel etiam minima pupilli omnis tutela finitur. minima autem tutoris solū legitima finitur.h.d.Areti.
c ¶ Morte. naturali. nam de ciuili iam dixit. s̄. proxi. scz vbi dixit de portato et seruo facto per ingratitudinem:q2 mors omnia soluit: nedum tutelam: vt in auctē. de nup. §. deinceps.colla.iiij.
d ¶ Sed et capitis. libertas. et tunc maxima.
e ¶ Ciuitas. et tunc media: vt.s̄ de ca.di.§.maxima.et.§.minor.

seruitutē pupillis redigatur: vel si ab hostibus capt⁹ fuerit. Sed[a] et si vsqz ad certam conditionem datus sit tutor in testamento[b]: eque euenit vt desinat esse tutor existente conditione. ¶ Simili modo finitur tutela morte[c] pupillorum vel tutorum. ¶ Sed[d] et capitis diminutione tutoris per quam libertas vel ciuitas[e] eius amittitur: omnis[f] tutela perit. Minima autem capitis diminutione tutoris: veluti si[g] se in adoptionem dederit: legitima[h] tantum tutela perit: cetere[i] non pereunt. Sed pupilli et pupille capitis diminutio licet[k] minima sit: omnes tutelas tollit. Preterea q̄ ad[l] certum tempus testamento dantur tutores: finito eo deponunt tutelam. ¶ Desinunt[m] autem tutores esse qui vel remouētur a tutela ob id qd̄ suspecti visi sunt: vel qui ex iusta causa sese excusant: et onus administrande tutele deponunt secunduz ea que inferius[n] proponemus.

f ¶ Omnis tutela.i.testamētaria vel datiua cum ea que sunt iuris naturalis tollantur: vt.s̄.de ca.di.§.quod autem.
g ¶ Si se.in adoptione.sed emancipatōne filij legitima tutela non finitur:q2 filiusfami.legitimus tutor esse non potest:cum.s. pater eum precedat:vt.s̄.de ca.di.§.fi.nisi in casu:vt cum manumittit seruum maternum delatum sibi:vt.s̄.de legi.pa.tu. §.sed forte. et tunc defertur cum sui iuris erit: vt.ff. fami.hercis.si maritus.
h ¶ Legitima. Sed quare hec legitima tantum perit? Respōdeo.quia agnatio perit minima ca.di.vt.s̄.de legi.ag.tu.§.fi. et legitima inter agnatos tantum consistit:vt.s̄.de legi.agna.tu.i.responso.
i ¶ Cetere.s.testamentaria et datiua f̄m.M.
k ¶ Licet minima.vt q2 def̄ in arrogatōe:vt.s̄.e.§.i.
l ¶ Ad certum.idem si ad incertum tp̄s.s.ad conditionem: vt s̄.e.§.sed et si.q̄ conditio ad esse et ad non eē se hr̄e pōt:vt.j.de ver.obli.§.conditōe.
☞ ¶ Desinunt autem. ¶ Qui remouetur a tutela propter suspitionem:vel qui in perpetuum excusantur tutores esse desinunt.h.d.Areti.
m ¶ Desinunt.excusantur scilicet in perpetuum: vt quia mutus:quod dic vt.ff.de mino.l.verum.§.ex facto.nam si ad tempus non desinunt esse tutores:vt.j.de excu.tu.et cu.§.qui reipublice.
n ¶ Inferius.vt.j.de suspect.tuto.per totum:et.j.de excusa.tuto.§.cura. Et nota qp eisdem modis finitur cura si quos habeant pupilli curatores:et eodem tempore:vt.C.quando tu. vel cu.esse de.l.i. Adultorum vero curatores tunc finiuntur cum virilem vigorem compleuerit: minor scilicet.xxv. annis: vt.ff.de mi.l.fi.in fi.et.j. titu.i.i.respon.nisi ad certam causam vel speciem fuerint dati. nam et tunc finito negocio finitur officium:vt.s̄.ti.i.§. fi. Item curatores aliorum:vt.s̄.ti.i.§.furiosi:et.§.aliorum:et.§.sed et mentecaptis. tunc desinunt quando sanam mentem predicte persone recipiūt:vt.ff.de cur. fur. l.i.§.i.et.§.fi.
☞ ¶ De tutorib⁹. Finita tutela pupilli indigēt curatoribus: ideo de ipsis subdit.

De curatoribus.

Masculi quidem puberes et femine viripotentes vsqz ad.xxv. annum[o] completum curatores accipiuut: qui licet puberes sint adhuc tn̄ huius etatis sunt vt sua negocia tueri nō possint. ¶ Dātur[p] autem curatores ab eisdem magistratibus a quibus et tutores. Sed curator testamento non datur: sed[q] datus confirmatur decreto pretoris[r] vel presidis[s]. ¶ Item[t] inuiti adolescentes curatores non accipiunt preterq̄ in litē[u]. curator[x] eiz et ad certā causam dari pōt. Furios[a]q̄ et prodigi lz maiores.xxv. an

Masculi quidez. ☞ ¶ Totus iste titul⁹ diuiditur in tres partes principalse. Primo ponit de curatoribus datis puberibus. Secundo de datis illis qui laborant aliquo morbo vel vicio. Tertio de curatoribus datis pupillis. Secunda ibi. Furiosi. Tertia ibi. Interdum. Item prima pars diuiditur in tres partes. Primo qualiter puberibus dantur curatores. Secundo a quibus dantur. Tertio an inuitus q̄s cogatur curatorez accipere. Secunda ibi. Dātur. Tertia ibi. Item inuiti. Et hoc.d. Curatores dātur adultis vsqz ad. xxv. annum completum:et ab illis magistratibus a quibus tutores.nō autem testamento dantur:dati tn̄ confirmanf.inuito aūt non datur: nisi ad litem.h.d.Areti.
o ¶ Masculi vicesimumquītū annum.nisi impetrent a principe veniā etatis:masculi in.xx.anno:femine in decimoseptimo: vt. C.de his qui ve.eta.impe.l.i.et.ij.
p ¶ Dantur autem a magistratibus.id est a pretore:preside:proconsule:prefecto egypti:vt.ff.de tuto.et cura.l.i. Item a prefecto vrbis et a defen.ciui.vel iuridico alexandrie: vt.s̄.de attil.tu.§.pe. alias fi. et in auten.ō defen.ciui.§.nulla.col.iiij.et de offi.pre.vrb.l.i.§.solent.
q ¶ Sed datus.de facto.
r Pretoris.s.in vrbe.
s ¶ Presidis.in prouincia.
t ¶ Item accipiunt.secus in tutore:vt.ff.de tuto.et curato.da.l.necnon. et de tutelis.l.ij.vt diximus.s̄.de tutel.§.est autem. Item videtur contra.ff.de mino.l.i.in fi.sed quod ibi dicit non committi eis adultis res suas bene gerentibus ante vicesimūquītū annū: verum est vt sint rata que fiunt per eos:committuntur tamen vt hic:sed restituuntur vt ibi:et j.de act.§.si quis agens.
u ¶ In litē.tūc.n.cogif:vt.ff.de tute.l.q̄ hz.§.si pupill⁹.qd ex pōe vt ibi.
x ¶ Curator.q.d.non dubites de hoc:licet aliud sit in tutore: vt.s̄. qui da.tu.pos.§.certe.
☞ ¶ Furiosi. ¶ Furiosis et prodigis licet maioribus dantur a lege curatores agnati:illis deficientibus a iudice dandus est curator. Mentecaptis et alijs qui morbo ꝑpetuo laborant curator a iudice dādus est.h.d.Areti.
a ¶ Furiosi.nota hos duos accipere curatorem a lege: alij omnes sunt

nis sint: tamen in curatione sunt agnatorum ex lege duodecim tabularum: sed[b] solent rome prefecti vrbis vel pretores & in prouincijs presides ex inquisitione[c] eis dare curatores. Sed et mentecaptis et surdis et mutis et qui perpetuo morbo laborant: quia rebus suis superesse non possunt: curatores dandi[d] sunt. ¶ Interdum autem et pupilli curatores accipiūt: vtputa si legitimus tutor non sit idoneus[e]: quoniam habenti tutorem: tutor dari[f] nō potest. Item[g] si testamento datus tutor vel a pretore aut preside idoneus[h] non sit ad adminstratiōnem: non tamen fraudulenter negocia administret: solet ei curator adiungi. Item[i] loco tutorum qui non in perpetuum: sed ad tempus a tutela excusantur: solent curatores[k] dari. ¶ Quod si tutor aduersa[l] valitudine vel alia necessitate[m] impeditur: quominus negocia pupilli administrare possit: & pupillus: vel absit[n]: vel infans sit quem velit[o] auctorē periculo ipsius tutoris: pretor vel qui prouincie preerit decetero constituet.

¶ De satisdatione tutorum vel curatorum.

datiui: vt caute hic colligitur: & j. pri. §. & C. de epis. audi. l. i. §. de creationibus. Accur.

b ¶ Sed solent. s. agnatis deficientibus vel non habilibus constitutis: vt. C. de cu. fu. l. fi. §. finautē.

c ¶ Inquisitōe. et hoc rōe furoris vel demētie: nisi iste persone sint minores vigintiquinqꝫ annis: & tunc ratione etatis tutores vel curatores recipiunt: vt. ff. de tutel. qui habet. §. quod autem. Item nisi sint in potestate: vt. C. de curato. fu. l. fina. §. i.

d ¶ Dandi sunt. s. ab his quos modo i superiori. §. diximus.

☞ ¶ Interdum. ¶ Si tutor pupilli non est idoneus: vel si ad tempus excusatur: datur pupillo etiam curator. Hoc dicit Aretinus.

e ¶ Idoneus. vel ratione paupertatis: vel quia nō est industriosus vt decet: fidelis tamen est & diligens: alias repelleretur prorsus: vt. j. de suspec. tuto. §. penul. & fina. & C. de suspec. tu. l. pietatis. bene dico cura. & non tu. quia &c.

f ¶ Dari non potest. fallit hec regula in casibus sex: vt si detur tutor loco tutoris surdi vel muti vel furiosi: vt. ff. de tute. l. penul. Item & si habet tutorem ratione rerum vnius prouincie: poterit habere alium ratōne rerum quas habet in alia prouincia: vt. ff. de excu. tuto. l. propter litem. alias. l. licet. §. fin. & C. in quibus ca. tu. ha. da. tu. pos. l. fi. Itē mater & anteqꝫ nubat tutrix existens alium petit tutorem dari: vt in aucten. de nup. §. si vero tutelam. Sed ratio est: quia abire nūc speratur: vt. C. communia de le. l. fi. §. ij. Item & quando ad tempus est relegatus vel excusatus vel remotus. nam interim tutor datur: vt. C. in quibus ca. tu. ha. l. penul. Item si quis tutor sit apud hostes non vt seruus: sed vt legatus vel transfuga: alius datur: vt. ff. de tute. l. si quis tutor. Item si reipublice causa absit potest alius dari: vt. ff. de tutelis. l. quesitum: & ff. de suspectis tuto. l. tutor. §. si quis affuturus. Sed secundum. P. in his omnibus casibus tutor pro curatore accipitur: et hec regula nō fallit. Sed cum littera in omnibus supradictis legibus de tutore faciat mētionem: ab ea non discedamus: vt. ff. de leg. iij. non aliter: et ff. de exerci. l. i. §. igitur. Sed que est ratio: cum vbiqꝫ dari possit curator habenti curatorem vel tutorem: sed tutor non potest dari habenti tutorem? Respondeo. qꝫ tutor qui prius dabatur habebat plenam potestatem. j. titu. ij. §. datus: et supra de tutelis. §. i. & ita qꝫ alium secum in eadem plenitudine admittere non potest: sed non sic in curatore qui rebus datur: vt. C. de nupt. l. in copulandis. Unde tutor auctorisatur hereditatē adeundo: quod in curatore pupilli non est: vt ff. de ap. l. cum in vna. §. tutor. Sed nonne tota die inuenimus vnum pupillum plures habere tutores: vt. C. de admi. tuto. l. ij? Respondeo. illud est quando simul dantur. nam quedam fiunt simul bene que nō valent si fiunt separatim: vt duorum reorum obligatio: vt. j. de duobus reis sti. §. i.

g ¶ Item si testamento. posuit exemplum de legitimo: nunc de datiuo & testamentario minus idoneo.

h ¶ Idoneus. i. sufficiens.

i ¶ Item ad tempus excusantur. nam aliquis quandoqꝫ in perpetuum: quandoqꝫ ad tempus: vt patet per multa exempla. j. de excu. tu. & cu. §. i. & quasi p totum ti.

k ¶ Curatores. vel etiam tutores: vt supra proximo. §. dixi: scilicet prout iudici videbitur: vt. C. in quibus ca. tu. ha. l. i. et ij. Sed quid si tutor pupillo non sit: an dari possit curator? Respondeo sic: vt argu. a contrario sensu sumitur: vt. ff. de tuto. et cura. da. ab. l. curator. quod est validum. ff. de offi. eius cui man. est iurisdi. l. i. §. huius rei. nisi sit cōtrarium legi. l. nemo. C. de iurisdi. om. iudi. vel rationi naturali conueniat. vt. C. de epis. & cle.

☞ ¶ Quod si. ¶ Si pupillus sit infans vel absens: et tutor infirmitate vel alia necessitate impediatur potest actor pupillo cōstitui. Hoc dicit. Aretinus.

l ¶ Aduersa: id est īfirmitate q̄ valitudini et sanitati ꝯtraria ē.

m ¶ Necessitate. vt quia longo tempore absuturus est: vel sua maiora negocia habet pertractare: vel alias similes necessitates: vt. ff. de procura. l. filiusfamili. §. fina. & l. sequen. et l. post litem: et. l. sequen. vsqꝫ ad. l. que omnia. Et nisi huiusmodi necessitas sit non potest secundum quosdam: vt. C. qui da. tuto. vel cura. pos. l. curatorem: et. l. curator. immo certe et si quecunqꝫ alia sit iusta quoquo modo: vt. ff. de administra. tuto. decreto. et hec eadē sunt in curatore: vt. C. de ap. si actor.

n ¶ Absit. Si enim presens sit et habet intellectum: etiam procuratorem cum auctoritate tutoris facere potest: vt. C. de procuratoribus. l. neqꝫ. Absit. idem in sex mēsibus.

o ¶ Uelit. pretor vel preses: vt sequitur. Et qꝫ hic dicitur actor alias adiutor dicitur: vt. ff. de tute. l. solet. alias curator: vt. ff. de tuto. & cura. datis ab his. l. in omnem. alias procurator: vt. C. de procura. l. neqꝫ. Et nota hic varia nomina eorum qui aliorum facta agunt vt actor: vt hic iam dictum est. Item tutor qui datur pupillis. supra de tutelis. §. est autem. Item curator qui datur adultis vel etiam furiosis vel similibus: vt supra eodem in principio: et. §. furiosi: et. §. sed et mentecaptis. Item procurator qui aliena gerit negocia cum mandato: vt. ff. de procuratoribus. l. i. Item negociorum gestor qui sine mandato gerit: vt infra de obligatio. ex quasi contract. §. i. Item iconomus cui res ecclesiastica gubernanda mandatur ab episcopo cum cōsensu fratrū vel capituli: vt. C. de sacrosan. ec. l. iubemus: et. C. de epi. et cle. l. oēs. §. hoc proculdubio. et nihilominus dr̄ hypocrisarius: vt i aucten. quō oportet epis. §. non aliter: et. §. neqꝫ autem: et. §. si vero vt presertim. Item sindicus qui sic grece dr̄: latine singulorum causas dicens: vt. ff. de mu. & ho. l. munerū. §. defēsores. quāqꝫ tū actor & sindicus p eodē ponunt: vt. ff. qꝫ cuiusqꝫ vniuer. l. i. §. pe. & l. item eorum. §. actori. facit ad hoc. ff. auctorita. tu. vel cu. p totū. vel ēt dic qꝫ differunt vt ibi notatur. s. in dicta. l. quod cuiusqꝫ vniuer. &c.

☞ ¶ De satisdatione tu. vel cu. Diximus dandos tutores vel curatores ratione etatis: ne tñ et cetera. Accur.

Etamen. ¶ Totus iste titulus diuiditur in tres partes principales. Primo ponit qui teneātur satisdare et qui non. Secundo q illi qui non teneantur satisdare si satisdant preferātur socijs in administratione. Tertio qui officiales teneantur de satisdatione nō exacta vel non idonea. Secunda ibi. Sz etsi. Tertia ibi. Sciēdū. Item prima subdiuiditur in duas ptes. Nā primo ponit regulam. Secundo duas falentias. Secunda ibi. Sed hoc. Et. h. intendit. Tutores et curatores tenentur satisdare: nisi fuerint testamentarij: vel datiui ex inquisitione. hoc dicit. Aretinus.

re: id est non pretermittere vtilia: ⁊ non facere inutilia: vt in aucten. vt hi qui ob. res. per. mi. §. fi. col. vi. Si ergo testamentarij nec datiui satisdant: qui erunt illi qui satisdant? Respondeo. legitimi: nisi in casu: scz patronus pro liberto: vt. ff. de le. tu. l. legitimos. §. i. Item datiui quando non fiunt cum inquisitione: vt. C. de auc. pres. l. fi. ⁊ nisi satisdent nō administrant: vt. C. de tu. vel cu. qui sat. non de. l. fi. ⁊ fi. ⁊ secundum hoc sunt quattuor genera tutorū: scz testamentarij. Item legitimi. Item datiui cum inquisitione. Item datiui sine inquisitōe: vt dcm̄ ē.

Etamen pupillorū pupillarumue ⁊ eorū quique in curatiōe sunt negocia a curatoribus tutoribusue consumantur[a] vel diminuantur[b]: curet pretor[c] vt tutores vel curatores eo nomine satisdent[d]: sed hoc non est perpetuum[e]. Nā tutores testamēto dati satisdare non coguntur: quia fides eorum et diligentia ab ipso testatore approbata[f] est. Item ex inquisitione[g] tutores vel curatores dati satisdatione non onerantur: quia idonei[h] electi sunt. ¶ Sed et si ex testamento[i] vel inquisitōne duo pluresue dati fuerint tutores: potest vnus offerre satisdationem de īdēnitate pupilli vel adolescētis: ⁊ contutori suo vel concuratori pferri vt solus administret: ⁊ contutor satis offerens preponatur ei: vt ⁊ ipse solus administret. Itaqz[k] p se non pōt petere satisdationem a cōtutore suo vel concuratore: sz offerre debet vt electionem concuratori det: vel contutori suo: vtrū velit satis accipere vel satisdare. ¶ Qđ si nemo eorū satis offerat: siquidem ascriptuz[l] fuerit a testatore q̇s gerat: ille gerere debet. Qđ si nō fuerit ascriptuz: quē maior[m] pars elegerit: ipe gerere debz: vt[n] edicto pretoris cauetur. ¶ Si autem ipsi tutores dissenserint circa eligendum eum vel eos qui gerere debēt: pretor partes[o] suas interponere debz. ¶ Idez ⁊ in pluribus[p] ex īquisitione datis cōprobādū est: id ē vt maior pars eligere possit: per quem administratio fiet. ¶ Sciendum autem est non solum tutores vel curatores pupil

☞ ¶ Sed ⁊ si ex testamento. ¶ Si fuerint tutores testamento dati plures vel ex inquisitione: potest vnus offerre satisdationem ⁊ solus administrare: nisi etiam alius voluerit satisdare. Si autez nullus satisdat: ille solus gerit quem testator elegerit vel maior pars eorū: Et si discordant cogētur a iudice concordare. h. d. Et diuiditur in quattuor partes. Primo q contutor tenetur tutori satisdare: vt in administratione preferatur. Secundo qđ fiet si nullus ex contutoribus vult satis offerre de indemnitate. Tertio quid agendum cum tutores discordant in eligendo. Quarto extendit ad datiuos dictum in testamētarijs. Scđa ibi. Quod si nemo. Tertia ibi. Si autē. Quarta ibi. Idē ⁊ in pluribus. Areti.

a ¶ Consumantur. in totum.

b ¶ Diminuātur. pro parte.

c ¶ Pretor. sic et prefectus vrbis et preses prouincie: vt. s. ti. i. §. ij.

d ¶ Satisdent. rempublicam sal. fo. vt diximus. s. de tute. §. i. sz cum fideiussore: vt. ff. rempub. sal. fo. l. non quasi. in princi. et de preto. sti. l. pretorie: et. ff. qui satisda. co. l. i.

e ¶ Perpetuum id est generale. sic. C. de eden. l. edicta. alias pro tempore ponitur: vt. ff. pro socio. l. i. et. j. de verb. obli. §. at si quis.

f ¶ Approbata. idem in curatoribus in testamento datis: licz curatores non dentur in testamento regulariter: tamen si dati fuerint cōfirmātur decreto pretoris vel presidis. sic. s. titu. pro xi. §. ij. et tunc liberantur a satisdando vt tutores: vt hic et. ff. de confirman. tute. l. si filio: et. l. in confirmando: et. l. seq. et. l. vtilitatem. secus in dato a matre: vt. ff. de confirman. tute. l. i. ad fi. legis. alias. C. eo. titu. l. i. Sed quare secus? Respondeo: quia firmum est consilium patris ⁊ non matris: vt ar. j. qui. ali. li. in fi. i. Respon. ⁊. j. de iniur. §. i. ⁊ quod dicit in testatoribus idem in tutoribus in codicillis datis dicam: vt. ff. de testa. tu. l. iiij. alias. l. iij. ⁊ facit ad hoc. C. de epis. au. de creationibus.

g ¶ Item ex inquisitione. i. dati a iudice cum inquisitione: vt. s. de attil. tuto. §. sed hoc iure.

h ¶ Idonei. id est presumptione iuris: contra quam non admittitur probatio in contrarium. sed si contra apparet tenebitur ille qui dedit: vt. j. eo. §. sciendū. Sed hoc fallit in curatore furiosi qui satisdat si non habeat idoneam substātiaz: licet sit cum inquisitione datus: vt. C. de cu. fu. l. finali. §. siquidem: ⁊. §. si vero non talis. Itē debent iurare isti oēs bene agere: id est non pretermittere vtilia ...

i ¶ Sz ⁊ si ex testamēto. duo pōit: ⁊ vnū nūc tm̄ psequitur. s. de testamētario: sz i fi. §. dicit de alio. Itē h eadē in curatorib' plurib' locū hñt: vt. ff. de admi. tu. l. iij. §. qđ in tutorib'. Itē q̇d in legitimis? Rñ. idē: cū sit eadē rō: ne deteri' negocia p plures exerceant: vt. ff. de admi. tu. l. si plures. §. apparet ergo.

k ¶ Itaqz. vel satisdare. sic. j. de inuti. sti. §. si alteri. in fi.

l ¶ Ascriptū. s. in testamēto vel aliter appet ei' volūtas euidēter: q dixit in satisdatōe q̇s pferri dz: vt edicto. qđ si nō fuerit ascriptū: quē maior ps elegerit ille gerere dz.

m ¶ Maior. dūmō oēs velint p vnū administrare. alias. n. nō cōpellerentur: sz oēs gerere pñt si velint: vt. ff. de admi. tu. si plures. §. fi. ⁊. l. vel in partes. Et nota hic ar. q statur maiori parti. sic. ff. de pac. l. iurisgen. §. vi. ⁊. l. maiorem: ⁊. l. pcedente. §. fi. ⁊. ff. de testamen. l. iij. §. ij. ibi. Alias numerus testium ⁊c. argu. contra. ff. de ser. rus. pre. l. fundum: ⁊. ff. cōmunia pre. l. fi.

n ¶ Ut edicto pretoris. s. qđ nō hēmus.

o ¶ Partes suas. id est se ⁊ officiales suos ⁊ milites iusticie. Sz cur nō committitur fortune vt alias. C. commu. de le. l. fi. i. Respon. ⁊. j. de le. §. adoptōis? Respondeo. non ita alterius factum: scilicet pupilli possunt fortune committere vt suum proprium. ⁊ concor. huic. ff. de leg. i. l. huiusmodi. §. fi. ⁊. ff. de vsufruc. l. si cuius. §. sz si inter duos. Ar. s in eo. ti. l. quotiēs si duob'. i. Rñ.

p ¶ Idē ⁊ in plurib'. idē ⁊ p oia: vt. s. nisi q hic a testatore non potuit scribi q̇s gereret: cū nihil dixerit de tutela. nā nō darent ex inq̇sitiōe si essent testamētarij: vt. s. de attil. tu. i. Rñ.

lis vel adultis ceterisque[a] personis ex administratione rerum teneri: sed etiam in eos qui satisdationem accipiunt[b] subsidiariam actionem esse: que vltimum eis[c] presidium possit afferre. Subsidiaria[d] autem actio datur in eos: qui vel omnino a tutoribus vel curatoribus satisdari non curauerit: aut non idonee[e] passi essent caueri. Que quidem[f] tam ex prudentum responsis[g] quam ex constitutionibus[h] imperialibus etiam in heredes eorum extenditur.

Quibus[i] constitutionibus ⁊ illud exprimitur: vt nisi caueant[k] tutores ⁊ curatores pignoribus captis coerceantur[l]. Neque[m] autem prefectus vrbis neque pretor neque preses prouincie neque quisque alius cui tutores dandi[n] ius est: hac actione tenebitur: sed hi tantummodo qui satisdationem exigere solent.

De excusationibus[o] tutorum vel cura.

Excusantur autem tutores vel curatores varijs ex causis. plerumque propter liberos[p]: siue in potestate sua sint:

☞ ¶ Sciendum. ¶ Qui tenetur accipe satisdatōem a tutore si non recepit vel minus idonee tenetur subsidiaria actōe: que etiam transit contra heredes. ⁊ pōt tutor vel curator cogi satisdare etiam captis pignoribus. h.d. ⁊ diniditur in quattuor ptes. Primo quod officialis conuenitur subsidiaria actōne. Scdo quando ⁊ in quibus casibus teneatur. Tertio ad heredes extēdit. Quarto ponit nouum casum: videlicet quod tutor cogitur satisdare. Scda ibi. Subsidiaria. Tertia ibi. Que quidem. Quarta ibi. Quibus constitutionibus. Aretinus.

a ¶ Ceterisque. vt furiosis ⁊ mentecaptis: vt.s.ti.i.§ furiosi: ⁊.§.sed ⁊ mētecapti.

b ¶ Accipiunt. vt magistratus. quod dic vt diximus.j.e.§.neque autem.

¶ Itē eis.s.pupillis ⁊ similibus.

d ¶ Subsidiaria.s. tutele vtilis contra eum qui malum dederit tutorē. vel vtilis neg.ge. quando malum curatorem. nam eadem vtilis in magistratum datur: que in administratorē directa datur: ⁊ vsure veniunt vt in prima: vt.ff.de magistra.con.l.fi.⁊.C.e.l.pe. Subsidiaria autem dicitur penalis aptitudine: vt.l.aql.actio dicitur penalis aptitudine: vt.j.ad.l.aquil.§.his autem. nam nec illa semper penalis ē: nec hec semper in subsidium datur: quia quandoque agitur antequam conueniantur oēs tutores: vt colligitur ex his que dicuntur in hac glosa circa finem. Quare ad horum euidentiam distingue: aut fuit vnus tutor vel curator: aut plures. primo casu conuenitur prius tutor vel curator: ⁊ postea magistratus: vt hic. Si vero plures: ⁊ tunc aut oēs gesserunt tutelā aut curam: aut nullus: aut alter tantum. Primo casu oēs conueniuntur ante magistratum: vt.ff.de admi.tu. Lucius.§.pe.et de magistra.con.l.duo. In secundo idem: vt.ff.de admi.tu.si plures. In tertio subdistingue: aut fuit subdiuisa tutele administratio per iudicē vel testatorē: aut non. primo casu pro sua gestione quilibet tenetur ⁊ non pro altero: ⁊ postea magistratus in subsidium.ff.de admi.tu.l.Lucius.§.pe.⁊.C.de diui.tu.l.ij. Sed tamen in quattuor casibus vnus pro alterius parte tenetur: post magistratum.s.si tutorem vt suspectum remouendum non remouit: vel tarde remouit: vel remouēdo iura pupilli perdidit. vel nō exegit satisdatōem rem pu.sal.fo.cum videret eum non soluendo: vt in dicta.l.C.de diui.tu.l.ij.⁊.ff.de admi.tu.l.lucius.§.pe.scdo casu conuenitur primo gerēs: scdo magistratus. tertio nō gerens nisi in dictis quattuor casibus vbi conuenitur etiam qui non gessit ante magistratum: vt.C. de diui.tu.l.ij.⁊.ff.de admi.tu.l.ēt: ⁊.l.emilius.in fi.⁊.l.tutores tres. ⁊ dixi in.l.i.ff.de tu.et rō.distrah.⁊ in.l.i.C.de trāsactio.

e ¶ Idonee. aduerbium ē. ⁊ facit ad hoc.ff.de magistra.conue.l.i.§.sciēdum: ⁊.§.exigere.

f ¶ Que quidē.s.tutele actio subsidiaria. vel nego.gesto. vt diximus.

g ¶ Responsis. vt.ff.de magistra.conue.l.i.§.sciēdum ē: ⁊.l. quod ad heredem.

h ¶ Ex constitutionibus. vt.C.de ma.con.l.ij.⁊ in alijs grecis constitutionibus. sed aliter heres tenetur: quia de dolo ⁊ lata culpa tantum. aliter defunctus qui etiam de leui culpa tenetur: vt.ff.de ma.con.l.non similiter.

i ¶ Quibus constitutōibus.s.grecis.

k ¶ Caueāt.s.rē pupilli saluā fore.

l ¶ Coerceantur. facit ad hoc.ff.de admi.tu.l.i.i.rn.⁊.ff.de dam.infec.l.iiij.§ iij.⁊.ff.de li.ag.si quis a li.§.si quis ex his: ⁊.C.de suspec.tu.l.iij.⁊.ff.de vē.inspi.l.i.§.quod ergo.

m ¶ Neque vrbis. scilicet romane per excellentiam: vt.s. de iure na.§. sed quotiens. Item facit ad hunc.§.ff.de magistra.con.l.i. Sed contra est ff.de admi.tu.l.emilius. Sed distingue tria genera iudicum. quidam possunt dare tutorem ⁊ non exigere satisdationem: de quibus hic loquitur.

Alij ⁊ dare ⁊ exigere: de quibus ibi dicit. Alij exigere et non dare: vt tabelliones ⁊ aliquis miles iusticie cui talia committuntur: ⁊ isti tenentur in subsidium: vt.s.de attili.tu.§.penulti. ⁊ de magistra.con.l.fi. Item estimatores patrimonij pupillorum: propter quorum prauam estimationem viliores fideiussores accepti sunt: vt.ff.de ma.con.l.i.§.diuus. qui erant dandi pro rei qualitate: vt ff.de in ius vo.l.i. ⁊ qui satisdare cogi.l.vero.§.primo.

n ¶ Dandi. tantum solent: alias debent: sed isti nec debēt nec solent: vt diximus.

o ¶ De excusationibus tutorum vel curatorum: nunc dicit quod s.qui.mo.tu.fi.§.fi.pmisit.

☞ ¶ De excusatione tutorum vel cura. Quia.s. visum ē de tutoribus ⁊ cura. verum quia hi varijs ex causis excusari solēt: ideo merito subdit de excusatōe tutorum ⁊ curatorum. Porro Excusantur. ¶ ☞ Totus iste titulus diuiditur in sexdecim partes. Primo ponit qualiter quis excusetur a tutela propter numerum liberorum. Secunda ibi. Item diuus. qualiter excusetur qui impeditur negocijs fiscalibus ⁊ reipublice. Tertia ibi. Et qui potestatem. qualiter quis excusetur propter potestatem et iurisditionem. Quarta ibi. Item propter. qualiter excusetur propter litem precedētē cum pupillo vel adulto. Quinta ibi. Item tria. qualiter excusetur propter numerum tutelarum. Sexta ibi. Sed propter. qualiter excusetur propter vbertatem. Septima ibi. Item propter aduersam. qualiter quis excusetur propter infirmitatē. Octaua ibi. Similiter. qualiter excusetur propter imperitiam litterarum. Nona ibi. Item si propter inimicitias. qualiter quis excusetur propter inimicitias. Decima ibi. Item is qui: qualiter quis excusetur propter controuersiam status. Vndecima ibi. Item maior. qualiter quis excusetur propter etatem. Duodecima ibi. Item et in milite. qualiter excusetur propter militiā. Decimatertia ibi. Item rome. qualiter excusetur propter exercitium liberalium artium. Decimaquarta ibi. Qui autē. in quantum tempus potest quis se excusare. Decimaquinta ibi. Qui tutelam. qualiter quis excusetur a cura pupilli sui vel vxoris sue. Decimasexta ibi. Quis autē. declarat quod falsa excusatio non prodest. Et prima pars.h.d. Tres liberi rome: et quattuor in italia: et quinque in prouincijs prestant excusationē a tutela vel cura. Adoptiui vero non computantur. Nepotes vero in locum filij vocantur: nec liberi mortui computantur: nisi pro repub. decesserint.h.d. Et diuiditur in quinque ptes. Primo ponit quod plures et varie cause sunt quibus quis a tutela vel cura excusatur. Scdo ponit qualiter quis propter liberos excusatur. Tertio quot liberi habent excusare: seu propter quos liberos quis excusetur a tutela vel cura. Quarto fortificat dictum suum per similē rōem diuertendo. Quinto declarat qui liberi sint illi qui prestant excusationem. Scda ibi. Plerumque. Tertia ibi. Si enim tres. Quarta ibi. Exemplo. Quinta ibi. Sed ad optima. Areti.

p ¶ Liberos. superstites et incolumes: vt.ff.de vaca.mu.l.ij.

siue emancipati[a]. Si enim tres liberos superstites rome[b] quis habeat: vel in italia quattuor: vel i prouincijs quinq3[c]: a tutela vel cura potest excusari: exemplo ceterorum munerum[d]. Nam et tutelam et curam placuit publicu3 munus[e] esse: sed adoptiui liberi non prosunt[f]. In adoptionem autem dati naturali[g] prosunt[h] patri. Item nepotes[i] ex filio ꝓsunt vt in locu3 patris succedant: ex filia nepotes nō[k] prosunt. Filij autem superstites[l] tantu3 ad tutele vel cure muneris excusatiō3 prosunt. Defuncti[m] autem non prosunt. Sed si in bello amissi sunt: quesitum est an prosint. Et constat eos solos prodesse: q̄ in[n] acie amittunt. Hi enim q̄ ꝓ repu. ceciderūt: in perpetuū p[o] gliā3 viuere itelligunt. ¶ Item diu' marcus i semestribus[p] rescripsit eū q̄ res fisci administrauerit: a tutela vel a cura ꝙdiu administrat[q] excusari posse. ¶ Ite3 hi qui reipu. causa absunt[r] a tutela ⁊ cura excusantur[s]. s3 ⁊ si fuerit tutores vel curatores dati: deinde reipu. cā abeē ceperit: a tutela vel cura excusāt[t]: quaten' reip. cā absunt: ⁊ iterea curator loco eoꝝ dat: q̄ si reuersi fuerit recipiūt on' tutele. nā nec āni habēt vacatiōe3: vt Papian' rñsoꝝ li. v. scripsit. na3 hoc spaciū habēt ad nouas tutela vocati. ¶ Et q̄ ptāte[u] aliquā habent se excusare possunt: vt diu'

a ¶ Emancipati. nisi pater filio emancipato curator petatur. tunc eni non excusatur a cura emancipati: vt. ff. e. amicissimos. §. fi. Uel dic ꝙ l3 faciat cōtra stimulos naturales: tñ bñ pōt: vt ibi innuitur.

b ¶ Rome. hoc est in ciuitate romana: et vsq3 ad centesimu3 miliarium: vt. ff. de offi. pre. vrb. l. i. alias. iij. §. cū vrbem. Accursius.

c ¶ In prouincis quinq3. Sed nunquid ille ꝓuincie que alias habent ius ciui. italie ⁊ hoc habebunt: Respon. non: quia illud ꝓpter tributa conceditur eis: vt. ff de cēsi. l. i. ⁊ l. fi.

d ¶ Munerum. i. oneru3 ciuiliū: vt dcurionatus: secus si patrimonij sit onus: vt. ff d va. mu. l. sexū. §. numerus: ⁊. § qui patrimoniorum: ⁊. l. his oneribus. i. Rñso: ⁊. C. qui mili. non possunt. l. i. li. x. Item secus in honoribus: vt. ff. de va. mu. l. iiij. ⁊. l. in honoribus. Ite3 secus in oneribus que honori inherent: vt. ff. de va. mu. l. sexum. §. numer'.

e ¶ Munus publicum. auctoritate. nam datur inuitis: vt. C. de decur. l. null'. li. x. ⁊ facit. ff. de verborum signi. l. si pupillus. §. munus. Sed contra. ff. eo. athlete. §. tutela. sed non est publicum munus: vt ibi dicitur vtilitate: licet auctoritate sic: vt h̄ dicitur. sed vtilitate publicum est secundario: quia expedit reipublice ⁊c. vt. s̄. de his qui sunt sui vel alie. iur. §. fina. Item contra. ff. eo. spadonem. §. qui accepit: ⁊. l. non tantum. §. non omnia. Sed licet ibi generaliter remissionem publicorum munerum habuit: tamen ex generali remissione non continetur tutela vel cura fauore pupillorum ⁊ adultorum: sicut ⁊ alias de generali dicto quedam excipiuntur: vt. ff. de leg. iij. l. vxorem. §. felicissimo: ⁊. ff. de procu. pom. i. Rñ. et. ff. de li. le. l. aurelio. §. Caius.

f ¶ Non prosunt. ⁊ hoc dico ad excusationem: sed bene acquirebant ei. s. pr̄i adoptiui: vt hic ⁊. ff. de va. mu. l. sexum. §. adoptiui. maxime hodie: cum nihil ad pr̄em adoptiuum transeat: vt. s̄. de adop. §. sed hodie.

g ¶ Naturali. licet adoptiuo non prosit: vt. s̄. §. proxi. i. Rñ. ⁊ fm h̄ pūcta ibi: dati. vel dic dati i adoptōe3 naturali pr̄i. i. auo vel proauo.

h ¶ Prosunt. scilicet arroganti: cum transeant in familiam eius: vt. s̄. de adop. §. sed hodie. in fi. §. ⁊. §. sequen. et secundum hoc fiet hic mentio illius noui iuris: ⁊ punctabis ibi: naturali patri.

i ¶ Item nepotes patris. apparet ꝙ eo mortuo tantum prosunt: eo autem viuo non prosunt: vt hic cum dicit. in locum patris ⁊c. vt. C. de his qui numero li. l. iiij. li. x. Sed nunquid omnes loco vnius computantur: Respondent quidam ꝙ non. Sed contradicunt leges expresse. nam loco vnius numerantur quotcunq3 sunt: vt in greca lege. ff. eo. l. ij. §. quotcunq3. nam etiam in successione loco vnius ꝯputantur: vt. j. de here. que ab intesta. §. cum filius.

k ¶ Non prosunt. quia non sunt in potestate sua: vt. s̄. de patria potest. §. fina. hec ratio non est bona: vt. s̄. eo. in princi. dicit enim de emācipato. vnde dicas non prosunt auo materno: quia alij prosunt: vt. C. de mili. test. l. v. ⁊. fi.

l ¶ Superstites. id est viui.

m ¶ Defuncti. idem et in non natis: licet conceptis: quia quo ad hunc casum nō sunt pro natis: vt. ff. eo. l. ij. §. qui autem in ventre.

n ¶ Qui in acie. scilicet principis: vt. s̄. de adop. §. feminā.

o ¶ Per gloriam. nota mortuum viuere per gloriam: vt. ff. ad. l. aquil. l. qua actione. §. si quis in colluctatōne. Et econtra quis fingitur mortuus q̄ viuit per vituperium: vt deportati: vt. ff. de contra ta. l. i. §. i. ⁊. §. penult. ī fi. ⁊. ff. de dona. inter virū ⁊ vxo. l. cum hic. §. si donator. alias. §. si seruus. vbi seruus viuit ⁊ pro mortuo reputat quo ad ius ciuile: vt. ff. de re. iu. qd̄ attinet: ⁊. l. seruitute.

☞ ¶ Item diuus. ¶ Procurator fisci excusatur a tutela vel cura: h. d. Aretinus.

p ¶ Semestribus. id est in sex mensibus quibus dabant operam studio. nam in alijs sex mensibus dabant operam imperatores bellor studio: vt. ff. de origi. iur. l. ij. §. ex his. in princi. vltime charte. Uel dic ꝙ nouem erant libri in illis sex mensibus compositi: quod in idē recidit.

q ¶ Administrat. qui dicitur procurator fisci. ⁊ facit ad hūc. §. s̄. de cur. §. item in locum.

☞ Itē hi q̄. ¶ Absens cā reipub. a tutela vel cura noua i totū excusatur: ⁊ ab antiq̄ aūt durāte absentia. h. d. Areti.

r ¶ Absunt. vel absfuturi sunt: vt. ff. de ꝓcu. l. filiusfa. §. fi.

s ¶ Excusantur. hoc primum responsum loquitur quando eo existente in absentia reipubli. cā datus fuit tutor vel curator: quo casu perpetuo excusatur: si per viginti annos militauerat vel compleuerat militie spacium: ⁊ non ignominiose submissus est. alias qui infra quinquenniū missus est: puta quia infirmus nullam habet excusationem: qui post quinq3 annos habet annum: qui post octo annos habet bienniu3: qui post duodecim habet triennium: qui post sexdecim habet quadriennium: q̄ post viginti excusationem perpetuam habet: vt dictum est: ⁊. ff. e. l. sed ⁊ si milites. §. i. ⁊. ij. ⁊. iij. ⁊. iiij. ⁊. v. et. §. ꝙ ꝙ. vsq3 ad. §. quam quidam i necessarios.

t ¶ Excusantur. si hoc postulauerint prius ⁊ etiam alium auctorem vel curatorem petierint: alias non: vt. C. si tuto. reipub. cau. l. i. ⁊. ff. de admi. tu. tutores. §. q̄ se.

☞ Et q̄: ¶ Habens publicā ptātem a tutela h3 excusatōem: s3 nō a iam suscepta. h. d. Areti.

u ¶ Potestatem. vt quia sit prefectus vigilum vel annone: vt. ff. eo. l. administrantes. ⁊ similes qui potestates vocantur: vt. C. de mo. mul. l. eos. secus si sit circa latus principis. ceptam enim non complebit: vt ff. e. legispertos.

marcus rescripsit: sed[a] susceptam tutelam deserere non possunt. ¶ Itez propter litem[b] quã cũ pupillo vel adulto tutor vel curator habet: excusari se nemo potest: nisi forte de omnibus bonis vel de hereditate[c] controuersia fiat. ¶ Item[d] tria onera tutele nõ affectate vel cure prestant vacationem quãdiu administrantur: vt tamen plurium pupillorũ tutela vel cura eorundem bonorũ veluti fratrum pro vna computetur. ¶ Sed et propter paupertatem excusationem tribui: tam diui patres q̃ per se diuus marcus rescripsit: si quis imparem[e] se oneri iniuncto possit docere[f]. ¶ Item propter aduersam[g] valitudinem: propter quam nec suis quidem negociis interesse põt excusatio locum habet. ¶ Similiter eos qui litteras nesciũt[h] esse excusandos diuus pius rescripsit: quãuis et imperiti litterarum possunt ad administrationem negociorũ sufficere. ¶ Itẽ[i] si propter inimicitiam aliquem testamento tutorem pater dederit: hoc ipsum prestat ei excusationem: sicut per contrarium non excusantur qui se tutelã patri pupillorum administraturos promisereãt[k]. ¶ Non eẽ autẽ admittendam excusationem eius qui hoc solo vtitur: q̃ ignotus[l] patri pupillorũ sit diui fratres rescripsere. Itẽ ppt inimicitias quas q̃s cũ pr̃e pupillorũ vel adultorũ exercuit: si[m] capitales fuerit nec

a ¶ Sed susceptam. vt. s. pr. §.

☞ ¶ Item propter litem. ¶ Propter litem quam quis habet cum pupillo nemo excusatur a tutela: nisi sit omnium vel maioris partis bonorum. h. d. Areti.

b ¶ Item protper litem. nisi forte: immo ꝛ sine forte. vel etiam si de maiori pte bonorũ pupilli sit ꝯtrouersia: vt. ff. e. l. per litẽ. i. rñ. ꝛ facit. C. e. si vt allegas: ꝛ. s. de au. tu. §. fi. ꝛ. C. q̃ da. tu. possunt. l. creditoris. sed hodie non põt creditor vl' debitor esse tutor: vt in aucten. vt hi q̃ ob. p. §. i. col. i.

c ¶ Hereditate. s. ipsi pupillo a patre delata vl' a quocunq; non curo. ppt magnitudinẽ eiꝫ litis ponit de hereditate.

☞ ¶ Itẽ tria. ¶ Tres tutele onerose diuersorũ patrimoniorum non affectate tamdiu prestant vacationem q̃diu durãt. h. d. Areti.

d ¶ Item tria onera. no. dicit onera. quattuor eniꝫ posset hẽre tutelas q̃ sibi excusationem non darẽt si sint leues vel leuissime: vt hic. Itez no. q̃ dicitur tria onera. tres. n: posset habere: ꝛ tamen pro vna computantur: puta fratrum: vt sequitur. non enim numerus pupillorũ plures tutelas facit sed patrimoniorum separatio: vt. ff. e. tria: ꝛ. l. si is. Item q̃ dicit non affectate no. nam si dedisset operam: ꝛ sic affectasset eas habere. ar. ff. si quis cau. l. ij. §. fi. non prodesset: q: non viderẽtur onerose: vt ꝛ alias qui data opera reipublice cã abest: vt. ff. ex qui. cau ma. l. ꝛ qui data. ꝛ facit. ff. si quis cau. l. ij. §. si tñ: ꝛ. ff. ad. l. cor. de fal. l. vxori. §. i. Itẽ hec tria onera in domo vna esse sufficit: vt si pater vel filius gerat omnes excusentur: sed non computentur: nec ad alium tutorẽ teneantur: vt. ff. e. l. diximus. §. fi. ꝛ. ff. de ritu nup. si quis tutor. Itez honorarius hoc nomine non computatur: vt. ff. e. l. spadonem. §. si ciuitatis: ꝛ. l. si quis tutor.

☞ ¶ Sed ꝛ propter paupertatem. ¶ Qui probãt se esse ita paupe res q̃ tutele vel cure superesse non possint: excusantur ab eis. Hoc dicit Aretinus.

e ¶ Imparem. id est si non habeat tantum in bonis q̃tum ꝛ pupillus cui datur tutor: vt hic ꝛ. ff. e. l. paupertas. alias autem dicitur pauper qui non habet quiquaginta aureos in bonis: vt. ff. de accu. nonnulli. Vel dic verius eum esse hic pauperem ꝛ imparem oneri qui sic laboribus est implicitus ppter paupertatem: vt tutele supesse non possit: cum forte in agro eũ tota die eẽ oporteat. Nec. n. placet prima expositio: cũ hoc mun[9] magis obseqo psone q̃ in aliq̃ erogatõne ꝯsistat. vñ pauptas talis nõ nocet: dũmodo possit supeẽ tutele: vt. ff. de mu. ꝛ hono. cura. §. inops: ꝛ. j. ti. i. §. fi.

f ¶ Docere. i. pbare.

☞ ¶ Item propter aduersam. ¶ Infirmitas excusatõem prestat a tutela vel cura. h. d. Areti.

g ¶ Aduersam. vt si est surdus vel mutus vel perpetua valitudine detentus: vt. C. qui mor. l. i. qui morbus prout durauerit excusat. sed furor non excusat: sed interim curator datur secundum Jo. vt. ff. e. l. nõ solum. §. fi. ꝛ seq. duabus. l. vsq; ad. §. sunt autem. Sed quidam ex supradictis etiam si velint non admittuntur: vt surdus ꝛ mutus: vt. ff. de tute. l. i. §. penul. ꝛ. §. fi. quare dic q̃ q̃tũ ad eos ipropriepõit excusatio: vt. j. e. §. minores.

☞ ¶ Similiter eos qui. ¶ Homo simplex ꝛ ignarus litterarum hẽt a tutela excusatõꝫ. h. d. Areti.

h ¶ Nesciunt. h̃ si simplices sunt vel rudes: aliud si sunt sagaces i negociis: tunc enim non excusantur: vt subiicit. q̃uis et cetera: vt. ff. eo. athlete. §. penul. et fina. Et no. litteratuꝫ ad aliqua admitti ad que non recipitur illitteratus: vt. C. de postu. l. ij. ꝛ in aucten. de iudi. §. i. colla. vi. Et nota melioris conditionis esse sapientem q̃ stultum.

☞ ¶ Item si pp. ¶ Datus tutor in testamẽto propter inimicitias excusationeꝫ habet. Qui vero promisit administrationem excusatõem pdit. h. d. Areti.

i ¶ Item si propter. vt quia sic dixit: ideo eum do tutorem: vt debitis supponatur: et a pupillo vexetur. Et nota q̃ tribus casibus excusat inimicitia: vt si ideo dedit vt dictum est hic. Item ꝛ quando interuenit post testamentum. Item et secundum quosdam etiam quando ante testamentum: si tamen fuit capitale certamen. In quarto casu non: vt si ante testamẽtũ facta fuit ꝛ nõ capitalis: q: videtur remisisse: ex quo in testamẽto dedit tutorem: vt. ff. e. athlete. §. dat remissiõem: put ẽ ibi in lr̃a prius: vt. j. e. §. inimicitie.

k ¶ Promiserant. licet alias habent excusationem: vt hic ꝛ. ff. de tute. ex sententia. in fi. ꝛ hoc vbi promisit vel sic se iactauit. Quid autem si in testamento se tutorem scripsit? Respondo. non erit tutor nisi vel euidenter idoneus appareat: vel pater eum confirmauerit: vt in dicta. l. ex sententia: et. ff. ad. l. corne. de fal. vxori. §. i. Accur.

☞ ¶ Nõ esse. ¶ Ex eo q̃ quis non cognoscit pr̃em pupilli nõ excusatur a tutela. h. d. Areti.

l ¶ Ignot[9]. sed is excusatur q̃ ibi domiciliũ non hꝫ vbi datus est: vt. ff. e. l. fi. in fi.

☞ ¶ Item propter. ¶ Inimicitie capitales si reconciliatio non sit secuta prestãt vacatõem a tutela. ꝛ q̃ passus fuit cõtrouersiam status a pr̃e pupilli hẽat vacatõem. h. d. Areti.

m ¶ Si capitales. Capitales accipe. vel quia accusabat eum de aliquo crimine quod ingerebat penam capitis: id est stat[9]: vel quia insidiabatur morti ipsius secundum Azo. Et nota h̃ fieri aliquid ratione inimicitie quod non fieret alias. sic. ff. de arbit. non distinguemus. §. cum quidam: et. l. lꝫ autem: ꝛ. ff. de libe. cau. si pariter. nã inimic[9] iudex eẽ nõ põt: vt. ff. de pcura. l. filiusfa. §. fi. ꝛ. l. vel exilio.

reconciliatō interuenit: [a] tutela vel cura solēt excusare. ¶ Itez [b] is qui status sui controuersiaz a pupillorum patre passus est: excusatur a tutela. Itez [c] maior. lxx. annis a tutela ꝛ cura se potest excusare. ¶ Minores autez. xxv. annis olim quidem excusabantur. a nostra autem constitutiōe prohibentur ad tutelam vel curam aspirare: adeo vt nec excusatione opus fiat [d]: qua constitutione [e] cauetur: vt nec pupillus ad legitimam tutelam vocetur: nec adultus cum erat inciuile eos q̄ alieno auxilio in rebus suis administrandis egere noscuntur: ꝛ sub alijs reguntur: aliorum tutelam vel curam subire [f]. ¶ Idē et in [g] milite obseruandum est: vt nec volēs [h] ad tutele onus admittatur. Item rome grammatici [i] rhetores ꝛ medici et qui ī patria sua hanc artem exercent: ꝛ intra numerū sunt a tutela et cura habent vacationem. ¶ Qui autez vult se excusare si plures habeat excusationes: et de quibusdam nō probauerit: alijs vti intra [k] tēpora [l] cōstituta n̄ phibet̄. ¶ Qui autem excusare se volūt: n̄ appellāt [m]: ſʒ ītra. l. dies [n] cōtinuos ex q̄

a ¶ A tutela. vel datiua legitima. si autem testamentaria: dic vt. s. in glo. vt q: ꝛc.

b ¶ Item a pupillorum. vt quia pater pupillorum quandoq; dixit hunc quem dat modo tutorem suum seruum fuisse vel libertum. Iste enim sunt questiones de statu: vt. j. de actio. §. p iudiciales. Et ē ratio: quia mortis accusationi hec questio simulat: vt. ff. qd̄ me. cau. isti q̇dē. §. i. Idem est econtra. ſʒ hic mouet questionem status ipsis pupillis: vt. ff. eo. athlete. §. āplius.

☞ ¶ Itez maior. ¶ Maior sexaginta annis a tutela se excusat. minor vigintiq̇n q; non admittitur. Idem in milite militante. h. d. Areti.

c ¶ Item septuaginta. scilicet iā completis: vt. ff. de iu. immuni. l. iij. ꝛ ad tre. qui filiū ꝛ filiā. §. i. alias non esset maior: vt. ff. de mi. l. iiij. §. minorem. Sed in alio personali publico munere statuitur tempus. lv. alias sexaginta annorum: vt. C. qui etate. l. finali li. x. Et nota ratione senectutis aliqua fieri que alias non fierent: vt hic ꝛ. ff. de iure immu. l. semper. primo responso: ꝛ. C. de postu. prouidendum.

d ¶ Minores. fiat. sed in larga significatione etiam qui prohibentur excusantur: vt. ff. de post. l. i. §. initium: ꝛ infra. eo. §. penultimo ꝛ finali. et facit ad hoc. ff. de regul. iu. l. eius est nolle. Accur.

e ¶ Constitutione. C. de legi. tu. l. fina. ꝛ supra de fidu. tute. §. fina.

f ¶ Subire. facit ad hoc in auten. de san. epis. §. i. colla. ix. ꝛ. ff. de eden. l. si q̇s ex argentarijs. §. pe. al's fi.

g ¶ Idem. ꝛ in milite. id est in militia existente. secus in veterano: quod dic vt diximus supra. eo. §. item qui reipublice. Ad hoc autem ꝙ aliquis sit miles sex sunt necessaria: vt diximus in aucten. de man. prin. §. fina. ꝛ in. l. penulti. ff. ex qui. cau. maio.

h ¶ Volens. et ita ipso iure non tenet datio: vt hic ꝛ. C. qui da. tu. possunt. l. militum. nisi a commilitone detur: vt. ff. eo. propter magistratum. §. finali. Aliud in celesti milite: vt ī clerico qui admittitur vsq; ad quartum gradum: vt in auten. de san. epis. §. presbyteros. quam habes. C. de epis. ꝛ cle. super. l. generaliter.

☞ ¶ Item rome. ¶ Docentes grammaticam vel rhetoricam vel medicinam vel rome vel in patria sua in numerum deputatum excusantur a tutela. h. d. Areti.

i ¶ Grammatici. id est magistri de grammatica. et idem dicas de sequentibus. Et adiunge his sophistas. ita et dialecticos: vt omnes qui docent triuium excusentur: vt hic et ff. eo. si duas. §. primo. et hoc si doceant rome vbi est communis patria: vt. ff. ad municipa. roma. ꝛ hic. Item si in patria sua: vt hic subijcit. Item oportet ꝙ sit intra numerum. Habebat enim quelibet ciuitas numerum secundum quantitatem: ꝛ sophistas et grammaticos et dialecticos rhetores ꝛ phisicos siue medicos: ita tamen ꝙ nulla vltra decem haberet quibus hanc immunitatem daret: vt. ff. eo. si duas. §. finali. Sed aliud videtur in his qui docent quadriuium: vt musicam ꝛ astronomiaz: geometriam ꝛ arithmeticam. nam non videntur habere excusationez: vt. ff. eo. geometri. Quid de legum doctoribus? Non excusantur nisi rome: vt. ff. eo. sed reprobari. §. finali. ꝛ. §. penultimo. Vel nisi in consilium principis sint assumpti: vt. ff. eo. iurisperitos. Ultra numerum autem vel extra patriam suam nemo excusatur: nisi sint multum disciplinati: vt. ff. eo. sed reprobari. §. amplius. Item philosophos qui docent in naturalibus constat excusationem habere: vt. ff. eo. sed reprobari. §. amplius.

☞ ¶ Qui autem vult. ¶ Proponens vnam excusationem et non probans potest intra statuta tempa aliam proponere et probare. Hoc dicit. Aretinus.

k ¶ Intra tempora. dūmō in initio omnes posuerit secundum quosdā: alias non potest: vt. ff. eo. scire oportet. §. scire autem. Vel quod verius est secundum Iohannem dic ꝙ illud quod ibi dicit: ꝙ similis est ei qui se nō excusauit: ꝙ omēs scilicet prius non proposuit: verum ē quo ad non nominatos: quia oportet ꝙ adhuc proponat si non est lapsuz tempus: vt hic et. ff. eo. propter litem. §. i. ꝛ. ff. de excep. nemo: et. ff. de transacti. cum hi. §. si pretor. Contra. C. de inoffi. testa. contra ma'. sed ibi ab initio duas proponere non potuit: quia sibi esset contrarius: et ita verum est.

l ¶ Tempora. ꝛ q̄ sunt ista tpa habes. j. pxi. §.

☞ ¶ Qui excusare. ¶ Constitutus in centesimum lapidem habʒ q̄nquaginta dies ad proponendum excusationes a die scientie. Constitutus vero vltra habet vnam dietam pro quolibet. xx. miliari: et triginta dies: dummodo non sint pauciores quinquaginta. Hoc dicit Aretinus.

m ¶ Appellant. sed contra. ff. de ap. cum in vna. §. tutor. sed ibi appellatum fuit ab ipsa sententia lata contra excusationem. sed ab ipsa datione appellari non potest: vt hic ꝛ. ff. quando ap. sit. l. i. §. si quis tutor. sed in alijs muneribꝰ contra: q: a datōe appellatur: vt. C. de ap. l. hi qui: ꝛ. C. de tempo. ꝛ re. l. i. ꝛ. C. de decuri. l. ij. libro. x.

n ¶ Intra quinquaginta dies. ita tamen ꝙ infra quattuor menses continuantur isti. l. dies: licet cognouerit se forte datum circa finem quattuor mensium: vt. ff. eo. quinquaginta. ar. eius quod ē. ff. ad. l. iul. d̊ adulte. l. mariti. §. preterea. ꝛ hoc secundum quosdam. Vel dic ꝙ hi quattuor menses currunt a die cognitionis: sicut in quinquaginta: ꝛ hoc quātum ad cursum cause. Sed initium est vsq; ad quinquaginta dies: et sic parum vltra duos menses potest hec causa durare post. l. dies: ꝛ sic intelligitur p̄dicta. l. quinquaginta. ꝛ ꝙ ibi dicit in fine a die nominatiōis intra: subaudi ꝛ cognitōis: alias vero regulariť trienio durant lites: vt. C. de iudi. pperandum. in prin.

cognouerunt[a] se esse tutores vel curatores datos: se excusare[b] debent cuiuscunq; generis sint. i. qualitercunq; dati[c] fuerint tutores: si intra centesimum lapidez[d] sunt ab eo loco vbi tutores dati sunt. si vero vltra centesimum lapidem habitant dinumeratione facta viginti[e] milium diurnoruz et amplius triginta dierum[f]: qd tamen[g] vt sceuola dicebat sic debet computari[h]: ne minus sint q̄ quinquaginta dies. ¶ Datus autem tutor: ad vniuersum patrimonium[i] datus esse creditur. ¶ Qui tutelam alicuius gessit inuitus: curator eiusden fieri non compellitur[k]: intantū vt licet patersa, qui testamēto tutorē dederit: adiecerit se eundem curatorem dare: tamen inuitum euz curam suscipere non cogendum[l] diuus seuerus et antoninus rescripserunt. ¶ Item rescripserunt maritum[m] vxori sue curatorem[n] datum excusare[o] se posse: licet se immisceat[p]. ¶ Si quis autem falsis[q] allegationibus excusationem tutele meruerit: nō ē liberatus onere[r] tutele.

¶ De suspectis tutoribus vel curatoribus.

Sciendum est suspecti[s] crimem ex lege[t]. xij. tabu. descendere. ¶ Datum ē autem ius remouendi tu-

a ¶ Cognouerunt. Sed nunquid in dubio presumetur eum scire vel ignorare semper? Respon. videtur q̄ semper scire presumatur: etiam ex die nominationis: saltem extunc quando ad eum noticia venire potuit: nisi probet se ignorasse: vt. C. d̄ peri. tu. l. si tutor. Sed tamen cōtra dico: scz vt presumatur semper eum ignorasse: nisi probetur eius scientia: vt. ff. de admi. tu. hic autem: ꝛ. C. qui mili. non possunt. super seruis. l. i. xij. ꝛ. ff. de proba. verius. Nec obstat predicta. l. si tutor. quia ibi publice erat notum. vnde nec iste tutor potuit ignorare: vt. ff. de iuris ꝛ facti igno. regula. vel quod dicit ibi id quod liquidū probationibus ostendit. s. eo q̄ non probetur contra: vel aliter: vt ibi solet dici.

b ¶ Excusare. scz dādo initium excusationi: vt modo diximus: ꝛ eam redigendo in scriptis per libelluz: vt. ff. eo. scire oportet. §. oportet. non tamen solus libellus hic sufficit: nisi ꝛ probet excusationē que ibi continetur: vt. ff. e. l. excusari.

c ¶ Dati fuerunt. siue a testatore: siue a lege: siue a iudice: vt. j. ti. i. §. ij.

d ¶ Lapidem. id est miliarium. lapidibus etenim signabātur miliaria.

e ¶ Viginti milium. vt pro vnoquoq; die viginti miliaria computētur: vt. ff. si quis cau. l. i.

f ¶ Dierum. scz debet dari terminus infra quem se excuset. vel dic' excusare se debent.

g ¶ Quod tamen. repete debent' se excusare intra illos triginta dies.

h ¶ Computari. caueas ne fallaris in hac computatione. si enim per cētum miliaria abest vel minus: tantum habet dies quinquaginta. si autem abest vltra etiam per vnum miliarium: habet pro q̄buslibet. xx. miliaribus vnam diem: ꝛ sic pro centum miliaribus habet quinq; dies: cum quinquies viginti faciant centum. Item forte per vnum diem: q̇a vltra est per miliariuz vnum vel parum plus. Itē. xxx. dies hz: ꝛ sic habet trigintasex dies: ꝛ ita est in deteriori conditione qui remotior est. sed tamen vt subijcit ita est facienda computatio: ne sint minus q̄ quīquagita dies.; ꝛ sic apparet q̄ nisi per sexdeci dietas vl' plus sit: ꝛ sic vltra centesimum miliarium non prodest adiectio. xxx. dierum: vt hic ꝛ ff. e. scire. §. aliud aūt.

☞ ¶ Datus aūt. ¶ Tutor simpliciter dat' vr̄ dat' ad totū p̄rimoniū secūdario vbicūq; sit situm. h. d. Areti.

i ¶ Patrimonium. facit. ff. e. pp litem. §. fi. Sed contra. s̄. q̇. da. tu. pos. §. certe. solue vt ibi.

☞ ¶ Qui tutelā. ¶ Qui tutelā alicuius gessit nō cogit' postea eiusdem pupilli eē curator. h. d. Areti.

k ¶ Cōpellit'. q̄si sufficiat ei tm̄ seruisse: vt. C. de neg. gest. tutor.

l ¶ Nō cogēdū. facit ad h̄. C. e. ti. curator. Sed ꝯ ē ad hunc. §. C. eo. libertos. §. fi. Sz spāle ē in liberto vt nō excuset': lz tutor fuerit.

☞ ¶ Itē rescripserūt. ¶ Marit' ēt si se immiscuerit in cura vxoris sue: hz excusatōem. h. d. Areti.

m ¶ Maritū. idem de spōso: vt. ff. e. l. i. §. fi.

n ¶ Sue curatorem. sed procurator potest esse: vt. C. de procura. l. maritus. ideo autem non ponitur hic tutorem: quia aliqua vxor non ē pupilla: vt. s̄. de nup. in prin.

o ¶ Excusare. impropie pōitur. nā ꝛ si vellet nō admitteretur: vt. C. qui da. tu. pos. l. maritus. ꝛ ē rō: q: propter affectum omnia sibi remitteret. Et hec oīa sunt vera vbi datus sit curator postq̄ fuit sponsus vel maritus. si vero prius fuit tutor vel curator non posset postea esse maritus: vt. C. de interdict. ma. per totuz titulū. Item hic maritus qui post matrimonium fuit dat' curator ignorans forte: alium debet petere substitui: vt. C. eo. l. āplissimi: et. l. licet.

p ¶ Immisceat. sed si alius: scilicet de predictis qui excusationez habent se immiscuit: nō possz se excusare: vt. C. si ex fal. alle. l. ij.

☞ ¶ Si quis autez. ¶ Falsis excusationibus liberatus non est excusatus. h. d. Aretinus.

q ¶ Falsis. vbi veritas fuit mutata. nam falsum nihil aliud est q̄ immutatio veritatis: vt in auc. de fi. instru. in prin. col. vi.

r ¶ Onere. immo ex tempore dationis tenetur: vt. C. eo. si ex fal. alle. l. i. in fi. ꝛ facit ad hūc. §. ff. d̄ re iudi. diu': ꝛ de excep. q̇ agnitis: ꝛ. C. si ex fal. instr. per totū ti. Quid si ē iiusta excusatio: lz nō falsa vel nō gratiosa? Rn̄deri pōt adhuc idē: vt non tendat in minoris p̄iudiciuz: vt. C. si ex fal. alle. l. i. Quid si per ignorātiā? Rn̄. idē: vt. C. si ex fal. alle. l. vl. lz alias snīa gratiosa teneat: vt. ff. ad tre. seruo iuito. §. cū pretor.

☞ ¶ De suspectis tutorib'. Q: s̄. visum ē de tu. ꝛ cu. ac etiam eorum excusatōib': vez q: hi aliqn̄ nō excusant': imo inuiti tanq̄ suspecti remouent': iō de his subdit. Porcus.

Sciedū. ☞ ¶ Tot' iste titul' diuidit' p̄cipalit' in q̇nq; ptes. Prīo vn̄ habuit exordiū crimē suspecti. Scd̄o q̇ pn̄t d̄ suspecto cognoscere. Tertō q̇ pn̄t fieri suspecti. Quarto q̇ pn̄t accusare tutorē de suspecto. Quinto q̇b' causis q̇s sit suspect': ꝛ si accusat' d̄ suspecto q̇d seq̇tur. Scd̄a ibi. Datū. Tertia ibi. Ostendim'. Quarta ibi. Cōsequens. Quita ibi. Suspectus est aūt. Et. h. d. Crimē suspecti descēdit ex crīe. l. xij. tabular. ꝛ p̄tor rome ꝛ p̄ses i p̄uincia ex eo cognoscit. ꝛ q̇lz tutor pōt d̄ suspecto accusari ꝛ ēt p̄ton': dūmō ei fama ꝯseruet'. sec' i alijs. h. d. vsq; ad. §. Cōseq̄ns. Are.

s ¶ Suspecti. i. hui' criminis accusatio. s. de suspecto. vl' simplicius crimē suspecti. i. suspitōis.

t ¶ Ex lege. ex quo est legitimum crimen: nunquid se inscribet qui accusabit? Respondeo. potest dici q̄ sic: vt. ff. de priua. delict. l. fi. de mu. ꝛ ho. rescripto. §. si quis. Alij contra: vt ff. e. l. iij. §. preterea. Sed illud potest intelligi quando sine accusatore res procedit. Aliud est si cum accusatore: vt dictum ē s̄. Sed que erit hic pena talionis: cum accusator non sit tutor: vt remoueatur? Respondeo. infamia: vt. j. eo. §. suspect'. ij. Item quia quandoq; erat puniendus vltra remotionē: vt. j. e. §. sed si q̇s presens.

tores suspectos rome[a] ptori[b]: et in prouincijs presidibus[c] earum et legato[d] proconsulis. ¶ Ostendimus[e] qui possunt de suspecto cognoscere: nunc videamus qui suspecti fieri possunt. Et omnes equidez tutores[f] possunt fieri suspecti: siue sint testamentarij siue non: siue alterius[g] generis tutores: quare et si legitimus fuerit tutor accusari poterit. Quid si patronus. Adhuc idem erit dicēdum[h]: dummodo memierimus fame patroni parcendum[i] esse: licet vt suspectus remotus fuerit. ¶ Consequēs est vt videamus qui possunt suspectos postulare. Et sciendū est quasi publicā[k] esse hanc actionem: hoc est omnibus patere: quinimo et mulieres admittuntur ex rescripto diuorum Seueri et Antonini: sed he sole que pietatis necessitudine ducte ad hoc procedunt[l]: vtputa mater nutrix quoqꝫ et auia possūt

pōt et soror. Sz et si qua alia mulier fuerit cui[9] pretor perpensaz[m] pietatē intellexerit non sexus verecundiam egredientis[n]: sed pietate productam: non continere[o] iniuriam pullorum admittit eam[p] ad accusationem. Impuberes[q] non possunt tutores suos suspectos postulare: puberes autē curatores suos ex consilio necessariorum suspectos possunt arguere: et ita diuus seuerus et antōinus rescripserunt. ¶ Suspectus[r] autem est: qui non ex fide[r] tutelam gerit: licet soluendo sit: vt Julianus quoqꝫ rescripsit. Sed anteqꝫ incipiat tutelam gerere tutor posse eum quasi suspectum remoueri[s]: idez Julianus scripsit: et secundum eum constitutum est. ¶ Suspectus autem remotus: siquidem remotus ob dolum[t] famosus[u] est: si ob culpā[x] non eque[a]. ¶ Si quis autem[b] suspectus postulatur quoad[c] co-

a ¶ Rome. sic in aucten. de defen. ciui. §. nō habente. col. iij.
b ¶ Pretori. et illi cui a ptore mādata ē iurisditō: vt. ff. e. l. i. §. ij. Sz dicūt qdā qꝫtū ad cognitionē nō qꝫtū ad remotionez. et dicūt tm̄ eē spāle i legato a pcōsule vt ipe possit remouere: nō sic in legato a preside: sed cognoscere tm̄ potest.
c ¶ Presidib9. sub hoc vocabulo continetur pcōsul: vt. ff. de offi. pre. l. i.
d ¶ Et legato. id est delegato a pconsule. sz hic nō hz ordiariā iurisditionē: ergo remouere nō pōt: vt. ff. ad turpi. l. i. §. suspecti. que est ꝯ. sed dicunt quidā pnomē psidis ibi gnāle esse: vt. j. de lega. vt sic omnem de legatū cōphēdat vt ff. de offi. psi. l. i. sz veri9 est i hꝫ legato duo esse spālia. vnū est vt d hoc crimie possit cognoscere et diffinire: vt hic et ff. eo. l. i. §. i. et §: cui autē: et. ff. de of. eius cui mā: ē iurisdi. l. cognitio. Item et aliud: vt de omni crimine cognoscat: lz nō pronūciet: vt. ff. de of. procō. solēt. restat ergo vt p aliū delegatū hoc fieri nō possit: nisi per istū et pretoris: vt. s. prie dixi.
e ¶ Ostēdimus. vt. s. pri. et. ff. de suspec. tu. l. i. §. ostendim9.
f ¶ Tutores. i. ois generis tutores: siue sint testamētarij: siue datiui: siue legitimi. nō aūt oēs. i. boni et mali: q2 boni etiā si pauperes sint nō remouentur: vt. j. e. §. vlti. ponit ergo genera singulorꝫ tutorꝫ: et non singula sub generib9 posita seu singula generꝫ. sic et alias. s. qui. mo. tu. fini. §. sed et capi. et. j. d fideius. i prin. et. ff. de pecul. qꝫ tuberonis. §. peculiū: et. ff. d iu. et iur. l. i. §. ius naturale. Sed nunqd eadē seruantur in quolibz alio curatore: puta furiosi vel prodigi: R. sic: vt. ff. e. l. iij. §. nō tm̄: et. §. sed et quis.
g ¶ Alterius. puta datiui.
h ¶ Dicendū. s. vt possit accusari et remoueri. sed certe imo videtur debere curator adiungi tam patrono qꝫ cuilibet legitimo: nō autem remoueri: vt. ff. e. l. si tutor. que est huic contra. Rn̄. illud est consiliū nō preceptū. sic. et al. C. d nup. l. vidue.
i ¶ Parcendū. sed qualiter parcetur cū condēnatus ob dolū statim sit infamis: vt. j. e. §. suspectus aūt: Rn̄. causa nō exprimitur in snia: vt. ff. e. he em̄. in prin. i. Rn̄.
☞ ¶ Consequēs. ¶ Quilibet admittitur ad accusandū tutorē de suspecto etiā mulier si ex pietate pupilli mouetur. als secus. Itē impuberes nō possunt: sz pubes sic. h. d. Are.
k ¶ Publicā. ideo dicit qsi: quia nō cuilibet indistincte de ea accusare permittitur: vt statim probatur. publica autem dicitur quasi populica. i. cuilibet de populo competens: vt. j. de publi. iudi. §. i.
l ¶ Procedunt. etiā puplice. et facit ad hoc. C. e. pietatis. §. fi. et. ff. e. l. i. §. cōsequens: et. ff. de procu. l. feminis. sed contra. ff. de reg. iu. l. ij. cuz suis concor. So. hoc est speciale. Itē in eo qd dicit matrē admitti ē cōtra. ff. de in litē iurā. videamus. §. sed nec. sed certe si iuraret in litem p filio plus matri cōmittit: qa quasi esset iudex: qꝫ si filij noie accusaret: cū magis sit i iudicij arbitrio vtrum sit suspectus iudicandus vel non. sed non sic sacramentuz ē in arbitrio iudicis maxime iure nouo scḋm qꝫ non refrenatur scḋm quosdā postqꝫ est prestitū: vt in auc. d iudicijs §. oportet. col. vi. vel licet postea taxetur: raro vel parū minuit de eo quod iurauit.
m ¶ Perpensaz. id ē magnam.
n ¶ Egredientis. quod fecit calphurnia: vt. ff. de posthu. l. i. §. sexū.
o ¶ Cōtinere. subaudi posse.
p ¶ Eam: scilicet feminam.
q ¶ Impuberes necessariorum. s. parentū. et facit ff. de in lit. iur. l. videam9 §. adolescens.
☞ ¶ Suspectus ē aūt. ¶ Qui non administrat bona fide: lz alias sit soluendo pōt vt suspectus remoueri. h. d. Are.
r ¶ Suspectus. sic. j. e. §. nouissime. r ¶ Ex fide. scilicet bona.
s ¶ Remoueri. q2 forte in alijs tutelis male sit versatus: vt. ff. e. l. iij. §. si autē. et dic remoueri sed non accusari: vt. ff. e. l. he. in fi. que huic est contra. vel ibi nō possunt accusari suspecti ex verbis. l. xij. tabu. sed ex snia sic: vt hic dicitur. vel dic qꝫ anteqꝫ gerat ex dolo tantum accusatur suspectus: vt. C. e. l. iij. pro culpa non. et quod dicitur in dicta. l. he. hoc verum est quando ob ignauiā fecerunt: id est administrauerunt. postqꝫ vero ceperit gerere et propter dolū et propter culpā potest accusari suspectus: vt. j. proxi. §.
☞ ¶ Suspectus aūt. ¶ Remotus propter dolū est infamis: ppter culpā nō. h. d. Are.
t ¶ Ob dolū. expressuz i snia: puta sic remoueo te: q2 in dolo tali fuisti.
u ¶ Famosus. excepto pꝛono: vt. s. e. §. ostēdimus. i fi. §: et. ff. e. l. i. §. ostēdimus. Sed qd si remouetur simplr nō expresso dolo vel culpa: Vr qꝫ semper remaneat integre fame: vt. ff. e. l. iij. in fi. et. l. he. §. quid ergo: potest tn̄ distingui vtrum accusatus fuerit ob dolum an ob culpā aut ob vtrūqꝫ. in primo fit famosus. in secundo nō eq. in tertio intelligitur semper ob culpā: nisi i cōtrarium probetur. pene em̄ nō sunt augende sed molliēde: vt. ff. de pe. l. pe. et. C. d excep. rei iu. si ex testō. et. ff. de li. et p9 hu. l. cū quidā: et. ff. e. l. iiij. i. ij. et. iij. Rn̄.
x ¶ Ob culpā. s. leuē vel leuissimā. secus si propter latā: q2 tūc videtur infamis: vt. ff. e. l. ipuberib9. C. si fraus. et est ratio: q2 dolo cōparatur: vt ff. si mensor fal. mo. dixerit. l. i. §. hec actio: et. ff. de precar. l. iiij. §. eam

quoqꝫ:et.ff.deposi.l.qd̓ nerua.nisi in duobus casib⁹.prim⁹ est in crimi-nibus publicis:vt.ff.ad.l.cor.de fic.l.in lege.scd̓s in sacri delatōe i litē vt.ff.de in litē iu.l.in actōib⁹.§.sed iudex.in fi. his eīn casib⁹ lata culpa dolo nō cōparatur.vel dic ſm Azo.ꝛ delata etiā intelligi:vt sicut in ꝑditōe ꝑsone dolo nō cōpatur vt dictū est:sic in ꝑditōe fame nō fiat īfamis.nec obstat dicta.l.ff.e.impuberib⁹:q: de dolo intelligit̄.vel dic vt.j.statī dicā in glo.j.ꝛ nō similiter.in fine.

a ¶ Nō eque.i.nō siľr sit famosus dānat⁹ob culpā leuē:sicut ille q̇ remouet̄ ob dolū fit infamis:tn̄ d̓ facto sicut ꝛ alias q̇s fit famosus de facto solo:vt in cōditiōib⁹ ex turpi cā descendētib⁹:vt.ff.de ac.ꝛ obli.l.cessat. Itē in interdictis ex famosa sili cāvenientibus:vt.ff.de vi ꝛ vi ar.l.neqꝫ vī vi. Sed vr̄ q̄ ľēt ex cľpa leui q̇s sit infamis:vt.ff.de his q̇ no.infa.l.liberoꝝ.§.notatur q̇ est huic ꝯ.in eo q̄ ibi dicit ignorātiā iuris non excusare ab īfamia. Sed certe pt̄ dici q̄ iur̄ ignorantia sit lata culpa.qd̓ sic probo:q: oēs debent scire iura:exceptis pauc̄ s.mulierib⁹ minoribus et militibus:vt.ff.de iur.et fac.igno.l.regula.C.de le.ꝛ cō.l.leges:et.C.d̓ iur.et facti igno.l.constōnes.ergo si q̇s ignorat est in culpa lata cuꝫ culpa lata sit id ignorare qd̓ oēs sciūt:vt.ff.de ꝟ.sig.l.late culpe.nō est ergo mirū si est infamis:vt.ff.e.l.impuberib⁹.§.fi. vel verius ſꝫ Azo. lata culpa nō infamat per sententiā damnatū:sed ipso facto sic si est tale factū:vt in dicta.l.liberorum.§.notatur.et sic sunt tres casus vbi lata culpa non cōparatur dolo:vnus hic:duo in glo.superiori:scilcet leuem ꝛc̄.

☞ ¶ Sꝫ si q̇s pn̄s. ¶ Tutor pn̄s qui ꝑ mēdaciū denegat alimēta pupillo posse decerni remittit̄ ad prefectū puniēdus Idē in eo q̇ ꝑ pecuniā tutelā acq̇siuit.Et idem in liberto qui male administrat.h.d.Areti.

h ¶ Si quis presens.s.tutor.

gnitio finiatur:interdicitur ei administratio:vt papiniano visum est. Sed si[a] suspecti cognitio suscepta fuerit posteaqꝫ tutor vel curator decesserit[b]:extinguitur[c] suspecti cognitio. ¶ Si quis tutor[d] copiam sui non faciat vt alimenta pupillo decernantur[e]:cauetur in epistola diuorū seueri ꝛ antonini:vt in possessionem bonorum eius[f] pupillus mittatur[g]. Et que mora dteriora futura sūt dato curatore distrahi iubētur:ergo vt suspectus remoueri poterit:qui non prestat alimenta. ¶ Sed si quis presens[h] negat ꝓpter inopiam alimenta posse decerni[i]:si hoc ꝑ mendaciū[k] dicat:remittendum[l] eum esse ad prefectum vrbis puniendū placuit[l]:sicut ille remittitur[m] qui data pecunia ministeriū tutele acquisierit vel redemerit. Libertus quoqꝫ si fraudulenter tutelam filiorum vel nepotum patroni gessisse probetur:ad prefectum vrbis remittitur[n] puniendus. ¶ Nouissime[o] autem sciendum est eos qui fraudulenter tutelaꝫ administrāt:etiaꝫ si satis offerant remouendos esse a tutela:quia satisdatio tutoris propositum maliuolum nō mutat:sed diuti⁹ crassandi[p] in re familiari facultatem prestat[q]. Suspectum[r] enim eum putamus:qui moribus talis est vt suspect⁹ sit. Enimuero tutor vel curator q̄uis pauper sit:fidelis tamen et diligens remouendus[s] non est quasi uspectus.

Explicit liber prim⁹. Incipit scd̓s. De[t] reꝝ diuisione.

i ¶ Decerni.puta si negat alimēta posse decerni i.dari.et quod sequitur.si hoc ꝑ mendaciū ꝛc̄.sit de responsione.

k ¶ Mendaciū.q̇d si nō dicta ꝑ mēdaciū:imo verū dicat:nunq̇d de suo alere tenetur:R̄n̄.nō:vt ff.vbi pu.edu.debe.l.iij.§.fi.

l ¶ Remittēdū:sꝫ non remouendum:vt.ff.e.l.tutor.§.tutor.

l ¶ Placuit.h̓ō:q: maior pena īponet̄ q̄ remotio:vt.ff.d̓ offi.pre.vrb.l.i.§.itē solent.

m ¶ Remittitur.s.puniēdū extra ordinē:vt.ff.d̓ tute.l.i eos.ꝛ nota hic ar.ꝯ eos doctores qui pecunia data sibi acq̇runt scholares:vt.ff.d̓ of.pre.vr.l.i.§.itē solēt:ꝛ i auct.vt ea q̄ dicūtur insinuata.§.i.col.v.

n ¶ Remittitur.ob h̓ etiā vt igratus accusari pōt:vt.C.de liber.et eoꝝ li.liberti.et fa.C.e.l.i.et.ij.alias.ff.e.l.libertus.

☞ ¶ Nouissime. ¶ Qui fraudulēter tutelā gerit lꝫ satisdationē de indēnitate offerat:tn̄ vt suspect⁹ remouet̄. Itēꝫ mali mores ꝛ nō pauptas sola faciūt tutorē suspectū.h.d.Are.

o ¶ Nouissime.i.i vltima parte hu⁹ti.sic.ff.de īsti.l.nouissime.nā ꝛ ibi invltima ꝑte tractatus sui vlpianus ponit nouissime.

p ¶ Crassandi.id est animandi ad delinquendū.sic.ff.de pe.l.capitaliū.§.crassatores. Inde crassor ris.i.nitor ad malum.

q ¶ Prestat.facit.ff.e.l.suspect⁹:ꝛ.l.q: satisdatio:ꝛ facit i ar.ad qōnē talē si emi libꝝ ꝛ añ q̄ soluā p̄ciū cōpiā alienum vel viciosū qd̓ ñ tenear soluere p̄ciū:q: expedit poti⁹ nō soluere q̄ cautōeꝫ de reddēdo i cāꝫ euictōis vľ vicij recipe:q̇b⁹ ꝯsonat ff.de cōpēsa.l.ij.alľ.iij. Preterea lex dicit q̄ non debet quis se cōmittere fragilitati cautionis.ff.ad tre.l.cogi.§.idē querit:ꝛ.C.q̇.ca.i integ rest.l.fi.ꝛ.C.vt vnicuiqꝫ liceat.l.ij.alias.i.

r ¶ Suspectū.nā tutorē suspectū nō facultates ꝑue sꝫ fraudulenta vel callida cōuersatio i reb⁹ pupillarib⁹ cōmēdat.i.probat.heres vero solis facultatib⁹ ꝑuis suspect⁹ hr̄ creditorib⁹:vt hic ꝛ.ff.de pri.credi.l.si.creditores.

s Remouēd⁹ ñ ē.imo vr̄ q̄ sic:vt.C.de tu.ꝛ cu.q̇ satisda.nō de.l.ij.q̄ est huic ꝯ.So.ibi ñ repellit̄ ꝓpt̄ paupertatē:sꝫ q: nō satisdabat:h̓ autem satisdedit.possꝫ tn̄ iste se excusare.qd̓ dic vt dixi.s̄.ti.i.§.sꝫ ꝛ ꝓpter pauptatē.Est tn̄ huic curator adiūgēdus.vt.s̄.d̓ cu.§.inf̄dū:ꝛ.C.e.l.pietatis:ꝛ.C.d̓ pi.tu.l.i.

Explicit liber primus. Incipit secundus.

t ¶ De reꝝ diuisiōe.Ex quo dictū ē d̓ ꝑsonis seq̇t̄ de reb⁹:vt

☞ ¶ Si quis autem. ¶ Pendente accusatione de suspecto interdicitur accusato administratio.qui si decesserit extinguitur accusatio.h.d.Aretinus.

b ¶ Si quis autē.interdicitur.ar.vt donec prelatus accusatur q̄ non debeat administrare eccľiastica bona.ꝛ facit ad hoc.C.de sen.pas.l.fi:ꝛ.ff.e.impuberibus.C.e.l.eū quē vt suspec.ꝛ.ff.de sol.q̄ si forte.§.i.

c ¶ Quoad.i.donec.

a ¶ Sed si suscepta.i.incepta.

b ¶ Decesserit.accusatione pendēte.

c ¶ Extinguitur.q: nō nisi vt ab ea remoueat̄ intēditur:sꝫ ex quo mortu⁹ est vere remot⁹ est.ꝛ qd̓ d̓:si tutela morte tutoris finiatur:idem si quocūqꝫ alio modo finita tutela sit:vt.ff.e.l.pe.§.pe.

☞ ¶ Si quis tutor. ¶ Si tutor latitat ne pupillo ꝑ iudicē decernātur alimēta in possessionē bonoꝝ misso et dato curatore vt suspect⁹ remouetur.h.d.Areti.

d ¶ Si quis tutor.vt in possessiōeꝫ:sꝫ et mulcta indici poterit:vt.ff.d̓ arbi.l.non distinguemus.§.si arbiter:ꝛ facit.ff.e.impuberib⁹.§.fi.

e ¶ Decernantur.per iudicē.

f ¶ Eius.alias est tutoris in textu:alias nō ē sꝫ tn̄ subaudit̄.ff.e.l.impuberib⁹.sꝫ alij dicūt ei⁹.s.pupilli:vt ita admistratio tutori auferatur.

g ¶ Mittat̄.cā custodie:nō vt ex eis alatur:sed vt cautū sit pupillo si male gessit tutor:sed de suo:vt.ff.vbi pu.edu.debe.l.fi.in fine.

pmisit.s.de iure na.gē.et ci.§.fi.de qb⁹ dic vsqꝫ ad ti.de ob. Et i h medio d: qualr acq̄rūt res iure natali:vt.§.singloꝝ vsqꝫ ad ti.de vsuc. Itē q̄lr iure ciui. vt abide i ātea. Itē qualr iure singlari:vt vsqꝫ ad ti.de testa. Itē qualr p vniuersitatē vl ex testō vl itestato vl simili mō:vt a ti.de tes. vsqꝫ ad ti.de obligatōib⁹. Ac.

Superiore. ¶ Iste titul⁹ diuidit pricipaliter i duas partes. Primo cōtinuat istum librū ad precedentē. Scdo incipit tractatū. Secunda ibi. Mō videam⁹. Itē ista scda subdiuidit pricipalit in duas ptes. Nā primo ponit de rebus cōibus iuri naturali:de publicis τ de his q̄ sunt vniuersitatꝭ et de his q̄ i nulli⁹ bonis sunt. Et oīa ista per exēpla clarificat. secūdo ponit qualit res acquirātur de iure gentiū et efficiantur priuatoꝝ. Scda ibi. Singuloꝝ aūt. Et illa scda subdiuidetr loco suo. Redeo ad primā q̄ subdiuiditur in quattuor ptes. Primo ponit exēpla de cōib⁹. Scdo de publicis. Tertio de his q̄ sunt vniuersitatis. Quarto de his q̄ nulli⁹ sunt. Scda ibi. Flumia. Tertia ibi. Uniuersitatꝭ. Quarta ibi. Nullius aūt. Et q̄libet istaꝝ postea subdiuidetur. Et q: principiū hui⁹ tituli ponit continuationē et distinctiones:ideo non summatur. Areti.

Superiore[a] libro de iure personarū exposuim⁹. ¶ Modo[b] videam⁹ de rebus que i nr̄o patrimōio[c] vel extra[d] primoniū nostrū habent[e]. Quedā[f].n. naturali iure cōia[g] sunt oīuꝫ[h]: quedā[i] publica: quedā vniuersitatis[k]: quedā nullius[l]: pleraqꝫ singuloꝝ: que[m] ex varijs cāis cuiqꝫ acq̄runtur: sicut ex subiectis[n] apparebit ¶ Et quidē naturali[o] iure cōia[p] sunt oīꝫ hec: aer: aqua pfluēs[q]: τ mare[r]: τ p hoc[s] littora maris. Nemo igr ad littus maris accedere phibetur: dū tamē a villis[t] τ monumētis[u] τ edificijs[x] se abstineat: quia non sunt iurisgentiuꝫ[a]: sicut τ mare[b]. ¶ Flumina[c] aūt omnia τ port⁹ publica sunt. Ideoqꝫ ius piscandi oībus[d] cōmune[e] ē i portu flumībusqꝫ. Est[f] autēꝫ littus maris quatenus hybernus[g] fluctus maximus excurrit[h]. ¶ Riparum[i] quoqꝫ vsus public⁹ τ port⁹ iurisgētiū ē[k] sicut ipi⁹ fluminis. Itaqꝫ naues ad eas ripas applicare: funes arborib⁹ ibi natis religare: onus aliquod in his reponere cuilibet liberuꝫ est: sicut per ipsuꝫ flumē nauigare. Sꝫ proprietas earum[l] illorum[m] est quorum predijs adherent[n]: qua de causa arbores quoqꝫ in eisdem[o] nate eorūdem sunt.

a ¶ Superiore libro.de iure personarū ab illo ti. de iure perso. vsqꝫ ad hunc.
b ¶ Mō.sicut promisim⁹.s.de iure na.§.fi.
c ¶ Primonio.s.aptitudine.apte em̄ sunt esse in primonio:vt res pro derelicto habita.
d ¶ Uel extra.s.aptitudine:q: non sunt res sacre vel religiose vt.j.e.§.nullus. Interdū tn̄ dicte res sunt i primonio:vt si ab hostib⁹ capte sint:vt.ff.de relig.l.cū loca.
e ¶ Habētur.talis diuisio hic sumitur. Reꝝ em̄ alie sunt i primonio:alie extra q̄ videtur insufficiēs.nā alie sunt nec i primonio nec extra vt fuitutes:vt.ff.de vsufruc.le.l.i.s.rn̄. sꝫ qd dic hic pueris loq̄tur simplr.nā q̄dā p docēdis pueris dn̄r q̄ alias nō dicerētur:vt.ff.de ac.τ ob.l.obligationū.i fi.qd non ē visile q ppt pueros male loq̄tur.vn̄ n̄ placet. Alij dicūt h de corpalib⁹ reb⁹ tm̄ loq̄ qd ē falsū. qd colligit ex cōtinuatōne hui⁹ ti.ad q̄ttuor sequētes. Nos dicim⁹ fuitutes eē i bonis: cū eaꝝ noie agam⁹ τ excipiam⁹: vt.ff.de acq̄.re.do.rē. τ.l.statuas.q aūt i dicta.l.d: eas res n̄ eē i bōis nec extra:dicit id quia per se nō cēsentur:vt est possessio tigni i domo positi:q: nō intelligitur tignum dū durat domus per se:vt.ff.de vsuca. cum qui.
f ¶ Quedā.hic fit alia diuisio.
g ¶ Cōia sunt.nō tn̄ agitur cōmuni di.fm Pla.
h ¶ Omniū.s.vsu nō pprietate:vt d.j.e.§.τ quidē.

i ¶ Quedā publica.i.quasi populica.s.omniū populoꝝ:vt.s.ti.i.§.cōsequens:τ.j.e.§.flumina.alias dicitur publicū qd est huius ppl'i vl illius tm̄:vt cāpus martius:vt.C.de sacrosanc.ec.l.fi.τ hic dicitur magis vniuersitatis.
l: ¶ Uniuersatis.j.e.§.vniuersitatis.

l ¶ Nulli⁹.vt j.e. nullius.
m ¶ Que ex varijs.s.que sunt singuloꝝ:nec eniꝫ ad superiora refertur.
n ¶ Ex subiect.j.e.§. singloꝝ vsqꝫ ad finē tituli.
☞ ¶ Et quidē. ¶ Hec q̄ scribūtur h st cōia oīuꝫ τ id ad litt⁹ maris accedi pōt:dūmō abstineat a villis τ locis ibi posit.h.d. Et diuidit i q̄ttuor ptes. Prio pōit dictū. Scdo ex dicto ifert. Tertio illatōeꝫ restrigit. Quarto illatōꝫ restrictōis assignat. Scda ibi. Nēo. Tertia ibi. Dūtn̄. Quarta ibi. Q: non sunt. Are.
o ¶ Naturali iure.i.iure gē.qd ē naturali rōe iductū:vt.ff.d ius. τ iure.oēs §.qꝫ xo.de quo h loq̄r:vt j.e.§.singloꝝ:τ in fine h⁹ §.naꝫ iure naturali prime uo etiā alia essent cōmunia.
p ¶ Cōmunia.nō tn̄ agitur cōmuni di.fm pla.nisi postq̄ facta fuerit occupantiū.τ q dicit omniū scꝫ vsu nō proprietate vt predixi.
q ¶ Profluēs.i.de celo cadens.
r ¶ Et mare.sic.ff.de iniur.l.iniuriarum.§.si quis me prohibeat.
s ¶ Et per hoc.i.per ɔn̄s cū sit accessio maris.ar.j.e.§.si tn̄.sꝫ ɔ.ff.ne q̄d i lo.pu.l.littora.vbi d: littora eē ppl'i romani. Sꝫ illd ē veꝝ quo ad iurisditōeꝫ:tn̄ sūt cōia:vt hic.sic.C.d q̄dri.p.l.bn̄ a zenone.sec⁹ in ripa fluis q̄ n̄ ē publica lꝫ flumē sit publicū:vt.j.e.§.ripaꝝ.ibi.sꝫ pprietas. τ pōt eē rō:q: inundatio fluminis raro venit:τ id eē pōt vtilitas i pprietate ripe. At mare assidue iundat: vn̄ p puula momēta eēt vtilitas.non ergo pprietas queritur:vt.C.de bo. que li.l.fi.§.fi.
t ¶ Uillis.ab alio ibi posit.τ hꝫ duas significatōes.d: em̄ casa vl isula q̄dā i q̄ n̄ hitat:sꝫ vl rethia ponūtur:vl pp aquā ibi ɔfugitur:vl fruct⁹ reponūt:vt h τ.ff.d vsufru.arborib⁹.i pri.si xo ibi hitaretur eēt pdiū vrbanū:vt.j.d fui.ru.pre.§.pdioꝝ. Itē d: villa cōgregatio hoium.
u ¶ Et monumēt.q̄d sit monumētū hr.ff.d religosis.l.ij.§.monumētū
x ¶ Edificijs.s.alijs.
a ¶ Iurisgētiū.i.cōia de iuregentiū:sic τ mare.imo eoꝝ qui ibi edificauerunt:vt.ff.e.l.intantum.
b ¶ Sicut mare.huic cōtinua qd est infra statim. Est aūt τc.
☞ ¶ Flumina. ¶ Flumia et portus sunt publica.τ littus maris d: quanto plus extendi pōt.h.d. Are.
c ¶ Flumina aūt oia.s.perpetua:vt pad⁹ τ rhen⁹.q̄dā em̄ sunt priuata: vt fossata in agris posita:que quandoqꝫ currunt quandoqꝫ non: vt.ff. de flu.τ ne q̄d in flu.l.i.τ.ij.τ.ff.e.nemo.in fi.
d ¶ Oib⁹.nec.n.qui fuit prio longo tpe piscat⁹ aliū supueniētē ꝑpellere pt:vt.ff.de vsuc.l.fi.nisi forte.xxx.an.vt.ff.de diuer.τ tē.pscp.si q̄sq̄ vel fm Io. intelligo hāc legē si quisq̄ qn̄ erat in pos.piscādi.
e ¶ Cōmune.i.in cōmuni oibus patet:nō aūt est cōe imo publicū.
f ¶ Est autē littus.vt.ff.de x.sig.l.litt⁹. g ¶ Hybern⁹.i.hybernal.q.d: quātūcūqꝫ mare aliq̄ tpe pl⁹ extēditur i hyeme vl estate tm̄ est litt⁹ ei⁹.
h ¶ Excurrit.hic continua quod est.j.e.§.littorum.

de[a] sunt. ¶ Littorū[b] quoqꝫ vsus publicus[c] iurisgētiū[d] est sicut et ipsius maris[e]: et ob id quibuslꝫ liberū est casā ibi iponere in qua se recipiat: sicut rethia[f] siccare: et ex mari deducere. ꝓprietas aūt eorū[g] littorū potest intelligi nullius[h] esse: sed eiusdē iuris esse cuius ꝛ mare: ꝛ que subiacent mari: vt terra vel harena. ¶ Uniuersitatis[i] autē sunt non singulorū: veluti que in ciuitatibus[k] sunt: vt theatra[l]: stadia[m]: et similia[n]: et si qua[o] alia sunt cōmunia ciuitatū. ¶ Nullius[p] aūt sunt res sacre ꝛ religiose ꝛ sancte. quod. n. diuini iuris ē: id nullius in bonis est. ¶ Sacre res sunt que rite ꝑ pōtifices[q] deo cōsecrate sunt: veluti edes[r] sacre ꝛ dōa[s] que rite ad ministerium dei dedicata sunt: q̄ etiam[t] per nostrā constitutionē[u]

alienari ꝛ obligari prohibuim⁹: excepta[x] causa redemptionis captiuorum. Si quis autem auctoritate sua quasi sacrum sibi constituerit: sacrum non ē sed ꝓphanum[a]. Locus autem in quo edes sacre sunt edificate etiā diruto edificio: locus sacer manet[b] adhuc: vt papinia. scripsit. ¶ Religiosum aūt locū vniusq̄sqꝫ[c] sua voluntate facit: dū mortuū[d] infert in locū suū. In cōmunem aūt locū purū iuito socio inferre nō licet. In cōmune vero sepulchrum: etiā inuitis[e] ceteris licet inferre[f]. Item[g] si alienus vsusfructus est: proprietarium[h] placet: nisi consentiente[i] vsufructuario locum religiosū non facere. In alienum locū cōsentiente dn̄o lꝫ inferre: ꝛ lꝫ postea ratū nō habuerit anteq̄ illat⁹ ē mortu⁹: tn̄ sine

☞ ¶ Riparū quoqꝫ. ¶ Usus riparū publicus est: proprietas vero illorū est qui predijs adherent. h. d. Are.
i ¶ Riparum. i. fluminis.
i: ¶ Gentiū. i. de iure gentiū. vel. i. omnibus gentibus publice patent.
l ¶ Earum. id est riparum. m ¶ Illorum. i. hoīm quorū ꝛc̄.

n ¶ Adherēt. lꝫ q̄d si via publica est in medio int̄ flumē ꝛ agrū: R. idē qđ hic: vt. ff. de ac. re. do. l. martius.
o ¶ In eisdem. s. ripis.
a ¶ Eorūdem. lꝫ q̄d si piscator vult ligare dn̄s vult incidere: vr̄ dn̄s preferendus: vt. s. đ his qui sunt sui vel alie. iu. in fi. ibi. nec cuiq̄ ꝛc̄. ꝛ. C. de iudeis. nēo: ꝛ. ff. so. ma. ēt. §. lꝫ. lꝫ ꝯ credo: vt. ff. đ vsu. ꝛ ha. l. fi. ꝛ de vsufru. si cu⁹. §. item nerua est.
☞ ¶ Littorū. ¶ Usus littorū est publicus de iure gētiū: lꝫ proprietas eorū nullius est sicut ipsius maris. h. d. Are.
b ¶ Littorū. s. maris vt seq̄t̄
c ¶ Public⁹. s̄. e. §. ꝛ q̄dē ibi. Et ꝑ h ꝛc̄. ꝯ. So. dic̄ pla. oīa cōia eē publica ꝛ ecōtra. s. rōe quorūdam vsuū: vt ecce tā mare q̄ flumia ꝛ littora ꝛ ripe ī vsum aīantiū sunt: ꝛ in bibendo ꝛ in abluendo ꝛ cōmorādo ꝛ silīa q̄ exigit natura. lꝫ ius piscandi qđ ī his ē solū cōpetit hoīb⁹: ꝛ rethia siccādi ꝛ q̄dā silīa. portus tn̄ dixit esse publicos nō cōes. Sꝫ Jo. dicit nulla cōia esse publica vl̄ ecōtra. ea. n. demū sūt cōia q̄ cū sūt ī vsu oīm aīantiū occupātib⁹ cōceduntur: vt lapilli ꝛ gēme ꝛ littora maris: vt. j. e. §. Itē lapilli: ꝛ. ff. e. Itē lapilli. lꝫ publica nō solū nō ꝯceduntur occupāti: imo int̄dicta ꝓponūtur ne q̄d ī eis fiat. ff. ne q̄d in lo. pu. ꝛ de flu. et đ alijs ti. ꝑterea q̄n pōt esse qđ ait. P. cū ī diuisiōe. s̄. posita velut due species opposite ponunt̄ cōia ꝛ publica. s̄. e. ī pri. ꝛ qđ dic̄ h public⁹. i. cōis vel publicus quo ad vsum: cōe vero quo ad proprietatem.
d ¶ Iurisgentiū. i. de iuregentiū.
e ¶ Maris. s. est.
f ¶ Sicut rethia. hysterō protherō. i. ordo conuersus: vt. ff. e. riparū.
g ¶ Eorū. s. littorum.
h ¶ Nulli⁹. s. hoīs singularis. omniū autem sunt: et sic differt ab illo. §. nullius infra statim posito.
☞ ¶ Uniuersitatis. ¶ Ea que mere vniuersitatis sunt singulos nō concernūt. h. d. Are.
i ¶ Uniuersitat̄. q̄ etiā publice q̄nqꝫ dr̄. i. vni⁹ ppl̄i: vt. C. de sacrosan. ec. l. fi. in prin. Sꝫ al̄r accipit̄. s̄. e. §. flūia. nā loq̄tur ibi de illo qđ est publicū oīm populorum.
k ¶ In ciuitatib⁹. et ciuitatum sunt.
l ¶ Theatra. a theorādo. i. inspiciēdo: vt in harena veronensi.
m ¶ Stadia. stadiū est octaua pars miliarij: quam hercules currebat vno anhelitu: vt legitur in hystorijs.
n ¶ Silīa. q̄ sunt ad delectatōē ppl̄i: vt late vie ꝛ picture ī palatio.
o ¶ Et siq̄ alia. s. q̄ necessitat̄ cā facta: vt curia cōis: palatiū: nauigiū: ꝛ sūt supradicta vniuersitat̄ dn̄io ꝛ vsu. Sꝫ Pla. dixit vsū tm̄ esse vniuersitat̄. Alia sunt q̄ dn̄io ꝛ fructu effecta sunt vniuersitat̄ non vsu: vt

fūdi ciuitat̄ ꝛ huī: vt. ff. de ī ius vocā. sed si hac. §. q̄ māumittitur: ꝛ de v̄. sig. l. int̄ publica: ꝛ de ꝯhē. emp. l. sed Celsus. §. i.
☞ ¶ Nullius aūt. ¶ Ista pars vsqꝫ ad. §. singulorū diuiditur in q̄tuor ptes. Prio pōit q̄ sūt in nulli⁹ bonis. Scđo ponit exēplū de reb⁹ sacris. Tertio de religiosis. Quarto de sanctis reb⁹. Scđa ibi. Sacre sunt. Tertia ibi. Religiosum. Quarta ibi. Scē quoqꝫ. Et quālibet partē sūmabo ꝑ se. Et hec pria pars. h. d. Ea q̄ sunt diuini iuris in nulli⁹ bōis. h. d. Areti.
p ¶ Nulli⁹. s. hominis vel hoīū: nec potest eē: lꝫ sūt in bōis dei: censura siue dispōe. ꝛ sic n̄ obꝫ qđ posset dici đ cōib⁹ ꝛ publicis reb⁹ vniuersitatū q̄ videt̄ nullius eē: q꞉ eē pn̄t ꝛ sūt hoīū: lꝫ nō hoīs singularis Itē ꝯ. j. e. §. fere. So. vt ibi.
q ¶ Pōtifices. i. papas ꝛ epos Sed nunq̄d ipator dedicare pōt: videt̄ q̄ sic: vt. ff. e. l. sacra. §. i. vbi dedicat. i. ptātē dedicādi dat. nā olī impatores erāt sacerdotes: vt in canonib⁹ đr. vl̄ dic dedicat alij. i. epo ꝑmittēdo req̄sitōe. vel ꝯcedit. s. requisitus.
r ¶ Edes sacre. hic loc⁹ đr sacer: vt hic. ꝛ scūs: vt. C. de sacrosā. ec. l. i. Item religiosus: vt in auc. vt religiose domus.
s ¶ Et donaria. i. thuribula ꝛ cruces ꝛ calices.
t ¶ Que ēt. s. dōaria n̄ ăt r̄feras ad edes sacras. nā ille nl̄lo mō pn̄t alienari: vt ī auc. đ ali. ꝛ emphi. §. ꝛ q꞉ cognouim⁹. coll̄. ij.
u ¶ Constōnem. vt. C. de sacrosanc. ec. l. sancimus.
x ¶ Excepta. nā hoīū aīe q̄buslibet reb⁹ ꝑponēde sūt: vt. C. de sacrosanc. ec. sancim⁹. in fi. Itē ꝑꝑ debitū si qđ hꝫ eccl̄ia: vt in auc. de ali. et emphi. §. ꝛ h etiā sup his. col. ij. Itē propter alimenta pauperū: vt. xij. q. ij. c. aurū habet ecclesia.
a ¶ Prophanū. i. nō sacrū.
b ¶ Manet. desinit tn̄ esse sacer si ab hostib⁹ capiat̄: vt. j. de iuti. sti. §. i. ꝛ. ff. đ reli. cū loca. §. lꝫ sacrari⁹. Itē locus eē religiosus desinit q̄n ea remouentur q̄ talē eū reddebāt: vt. ff. e. l. sacra. §. illud: et de reli. l. antepenul. in fi.
☞ ¶ Religiosū. ¶ Sepeliendo mortuū in locū suū eū religiosū facit. Itē soci⁹ iuito socio locū religiosū facere nō pōt: sepulcrū vero sic. Proprietari⁹ aūt inuito vsufructuario non pōt. Et sic ꝯceditur alicui mortuū inferre. Locus efficitur religiosus etiā si dn̄m postea peniteat. h. d. Are.
c ¶ Unusquisqꝫ. aliud in sacro: vt. s̄. e. §. sacre.
d ¶ Mortuū. s. totū vel saltē caput cui⁹ imaginē cognoscim⁹: vt. ff. de reli. cum in diuersis. Quid si partialiter caput est in diuersis locis: Rn̄. illū esse religiosū: vbi est maior pars: vt ar. ff. de sta. ho. l. q̄ritur: ꝛ. j. de vul. sub. §. ꝛ si ex disparibus. si

ꝯsensu eius locus religiosus fit. ¶ Sancte q̄ꝫ res veluti muri[a] ⁊ porte ciuitatis quodāmodo diuini iuris sunt: ⁊ ideo nulliꝰ ĩ bonis sunt. Ideo aũt muros scōs[b] dicimꝰ: qꝛ pena capitis cōstituta sit in eos q̄ aliquid in muros sanctos deliquerũt[c]: iō ⁊ legũ eas ꝑtes quibus penā cōstituimꝰ[d] aduersus eos q̄ cōtra legez fecerint sanctōes[e] vocamus. ¶ Sigulorũ āt hoīm multis modis res fiunt. quarũdaꝫ.n. reꝝ dñium nāciscimur iure[f] naturali: qđ sicut diximus[g] appellať iusgentiũ: quarũdā vero iure ciuili. Cōmodiꝰ ē itaqꝫ a vetustiore[h] iure ĩcipere. palaꝫ ē aũt vetustiꝰ esse ius naturale: qđ cũ ipo generẽ hũano reꝝ natura[i] ꝓdidit[k]. Ciuilia āt iura ceperũt esse cũ ciuitates cōdi ⁊ magistratꝰ creari ⁊ leges scribi ceperũt. ¶ Fere[l] igiť: bestie: volucres pisces: ⁊ oīa aīalia que ĩ mari: celo[m]: ⁊ terra nascunť simul[n] atqꝫ si ab aliquo capta fuerit iuregētiũ statim illiꝰ eē ĩcipiũt. Qđ.n. ante ĩ nulliꝰ hoīs ē: id naturali rōe occupāti ꝯcediť. Nec[o] interest feras: bestias: ⁊ volucres vtrum ĩ suo fundo q̇s capiat an alieno. Plane[p] qui alienũ fundũ ĩgredi tur venandi aut aucupandi gr̄a: pōt a dño si id preuiderit ꝓhiberi ne ĩgrediať[q]. Quicq̇d[r] aũt eorũ cepis: eousqꝫ tuũ eē ĩtelligiť: donec tua custodia coerceať. Cũ vero tuā euaserit custodiā: ⁊ in libertatē naturalē se recepit: tuũ esse desinit: ⁊ rursus occupātis fit. Naturalē[s] āt libertatē recipe intelligiť: cũ vel oculos tuos effugerit: vel ita sit in conspectu tuo: vt difficilis sit eius persecutio[t]. ¶ Illud[u] q̄sitũ ē an si fera bestia ita vulnerata sit vt capi[x] possit statiꝫ tua esse ĩtelligať. et q̇busdam placuit stati eē tuā: ⁊ eousqꝫ tuā videri donec eā ꝓsequeris. qđ si desieris ꝓseq̇: desinere eē tuā: ⁊ rursus fieri occupātis. Aliȷ̃ xͦo putauerũt ñ aliť tuā eē q̄ꝫ si eā cepis: ſꝫ posteriorē[a] sñiam nos ꝯfirmamus: qꝛ multa accidere[b] solent vt

autem equaliter neuter ſm Jo.

e ¶ Inuitis. hoc fauore religionis iā facte: alias contra: vt. s̄. pri. §. ⁊. ff. cōmuni diui. sabinus.

f ¶ Inferre nō ſꝫ. extraneos. nā ipe socius recte ibi sepeliri potest ēt sine consensu ceteroꝝ: maxime cũ nō est alius locus in quo sepeliret: vt ff. de reli. ⁊ sũp. fu. l. si plures.

g ¶ Itē vsufru. s. loci puri. arg. l. ff. de vsu. ⁊ hab. l. finali.

h ¶ Proprietariũ. nisi consentiat fructuarius: vel nisi testatorē qui vsumfru. legauit velit sepelire heres: vt. ff. đ reli. l. ij. §. si vsũfructum.

i ¶ Consentiēte. quid si primo cōsensit post penituit ante illationez: R̄ñ. sufficit semel voluisse vt. ff. de aq̄ plu. ar. l. in diez: et. j. proximo. §.

☞ ¶ Sancte q̄ꝫ res. ¶ Res sancte sunt porte et muri ciuitatum quasi pena legali firmate. Itē leges penales proprie vocātur sanctiōes. h. d. Areti.

a ¶ Muri. s. ciuitatis romane. q̇d đ ciuitate alia vĺ castro: R̄. nec ibi q̇cq̄ facere licet sine aucte ꝓsidis: vt. ff. e. sacra. §. muros. vĺ forte vniuersitati: ſꝫ ñ priuato: vt. C. đ opibꝰ publi. l. oēs.

b ¶ Sanctos. i. firmos a sancio sancis: nō calce vel lapidibus sed. l. firmati vt sequitur.

c ¶ Deliquerũt. s. trāscendēdo vel rũpendo: sicut fecit remus frater romuli: vt hic et. ff. e. l. fi. vñ Lucanus. Fraterno primi manduere sanguine muri.

d ¶ Constituimꝰ. vt. C. de le. ⁊ cō. l. non dubium.

e ¶ Sāctōes. in stricta significatōe q̄ñqꝫ poniť largiꝰ ꝑ q̄libꝫ impiali lege: vt. C. de no. co. fa. ibi. Colligētes xͦo ⁊c. q̄ñqꝫ largissime pro collectōe totiꝰ iuris ci. vt ĩ ꝓhemio. ff. in prin.

☞ ¶ Singulorum. ¶ Ista est scđa pars pricipalis huius tituli que diuiditur in quinqꝫ partes principales. Primo qualr̄ acq̇runtur nobis res q̄ in nulliꝰ bonis sunt. Scđo qualiter acq̇runtur ea q̄ sunt alterius ex facto nr̄o ex ꝑmissione vĺ fabricatōe. Tertio q̄ñ vsufructuariꝰ vel bonefidei possessor facit fructꝰ suos: et q̇d cōtineatur appellatōe fructuũ. Quarto ponit vnũ casuꝫ exceptiuũ a pria ꝑte: vꝫ q̄ ea q̄ sunt in nulliꝰ bonis nō tñ in totũ efficiuntur occupātis. Quinto q̄ñ ꝑ traditionē vel nō in personā certam vel incertā dñium transferatur. Scđa ibi. Siquis in. §. cũ ex aliena materia. Tertia ibi Siquis aũt ñ dño. Quarta ibi in. §. Thesauros. Quinta ibi in. §. Per traditiōeꝫ. Et. h. d. iste. §. in sũma. Res nr̄e aut iure naturali aut iure ciuili et a vestutiori inchoandũ est. Areti.

f ¶ Diximꝰ. sed vbi: R̄ñ. s̄. đ iur̄ na. §. i. ibi. q̄ xͦo naturali. vĺ. s̄. đ iu. na. §. ſꝫ naturalia. vĺ meliꝰ. s̄. e. §. ⁊ quidē.

g ¶ Iure. vt vsucapiōe: arrogatōe: successione: deportatione: monachatione: de quibꝰ incipiet dicere. j. de vsucapio.

h ¶ Vetustiore. sic. ff. de iu. imu. l. semper.

i ¶ Natura. i. deus.

k ¶ Prodidit. id est statim cũ procreauit deꝰ gentes statim fuit iusgentiũ.

☞ ¶ Fere igiť. ¶ Fere bestie volucres pisces fiunt occupantis: siue q̇s cepit in suo fundo siue in alieno: ſꝫ dñs fũdi pōt ingrediētē prohibere. Ubi aũt aīal captum fuerit: reuertitur ad primũ statuꝫ. h. d. Are.

l ¶ Fere. quia a vestutiori incipiendũ est: ergo ⁊c.

m ¶ Celo. i. aere.

n ¶ Simul atqꝫ. i. stati pꝰ ⁊c. Sed nunq̇d res sacre concedũtur occupanti: vt s̄. e. §. nulliꝰ: R̄ñ. Res đ esse in nulliꝰ bonis sex vel septē modis. natura: vt h̄ facto: vt. j. e. §. pe. itē tpe: vt. ff. de acquiren. re. domi. l. nunq̄. §. thesaurus. ⁊ in his tribus locuꝫ hꝫ hec regula: nisi q̄ ĩ thesauro de equitate dimidium dño soli restituitur: vt. j. e. §. thesauros. Item in censura: vt. s̄. §. nulliꝰ. Itē casu: vt ĩ hereditate iacēte q̄ vicem dñi representat: vt. j. de stipu. ser. in prin. Itē culpa homis: vt si eiȷ̃ciā seruũ egrotantē: vt. C. de lat. lib. tol. l. i. §. scimus. ⁊ etiā hic. Item iuris naturalis cōstitutōne: vt liber homo: vt. ff. de verb. obli. inter stipu. §. sacram.

o ¶ Nec interest. quo ad acquirendũ dñium.

p ¶ Plane venādi. aliđ si causa req̇rēdi fugitiuũ meũ: vt. C. de ser. fu. l. ij. vel glādis colligēde cā: vt. ff. de glan. le. l. i. vel vt recipiā pecuniam quā ibi abscondi: vt. ff. ad exhi. thesaurꝰ. vel si vindemiam quā emi tollere me venditor prohiebat: vt. ff. de act. emp. qui pendentem.

q ¶ Ingrediať. q̇d si post ꝓhibitōeꝫ q̇d ceperit: R̄ñ. nō facit suũ: vt C. de rei ven. si fundũ: et. l. certũ: ⁊ facit. j. e. §. plane.

r ¶ Quicq̇d. libertatē. i. laxitatē: vt. ff. de acqui. re. do. nařalē: ⁊. l. pōpo.

s ¶ Naturalē difficilis. i. impossibilis. sic. ff. pro socio. l. de illo. Ecōtra. ff. de his qui deie. vel effude. l. ij.

t ¶ Persecutio. sic. ff. de acquiren. posses. l. iiij. §. nerua.

☞ ¶ Illud questiũ. ¶ Licet fera siluestris ab aliquo vulneretur ita vt verisilr̄ possit capi: tñ non efficitur vulnerantis nisi eam ceperit. h. d. Aretinus.

u ¶ Illud. sic. ff. de acquiren. re. domi. natura est. §. illud.

x ¶ Capi. considerata natura hoīs ⁊ aīalis: ñ diuina possibilitate: ſꝫ nec oīno facultatē considero.

a ¶ Sed posteriorē. sic. ff. e. in laqueuꝫ.

b ¶ Accidere. licet enim probetur vnuꝫ. i. eũ vulneratā: non tñ sequitur

vt.capi possit:vt.C.de proba.l.necꝫ naturales.

a ¶ Capias.nota ꝙ ibi īspicif qđ euenire pōt. sic.ff.loc.si q̄s domū.§.idē querit si sumptus:ꝛ.ff.ad trebel.lucius.§.penulti. ꝛ ad.l.falcidiaꝫ l.in quātitate.§.magna:ꝛ.ff.ex.quib⁹ causis ma.sꝫ ꝛ si p pretorē.§.si ferie:ꝛ.ff.de ser.ru.pre.qui sella.§.ij.ꝛ de dam.infec.qui bona.§.inter. argu.tamen ꝯtra.ff.đ pecul.l.eo.tpe.i.R.

cū tuū effugerint.et qui eas accipit animo lucrandi furtum cōmittit.h.d.Areti.

r ¶ Gallinarū.s.oium:vt statiꝫ innit.vel dic singuloꝝ in specie.

s ¶ Feras.vt fasianos.

s ¶ Anseres.s.domestici.

t ¶ Galline.s.domestice.

☞ ¶ Apium quoqꝫ. ¶ Apes que in nullius hois sunt occupanti cōcedunt ꝛ eaꝝ fructus: sicut ꝛ aues:licet in aliena arbore capiantur. Dñs tñ a principio ingredi prohiberi pōt:ꝛ examē earum tuū est: donec difficilis ñ est persecutio.h.d.Are.

b ¶ Apiū. concordat.ff.đ acqui.re.domi.l.naturalē.§.apiuꝫ.

c ¶ Fera.id est non mansueta.

d ¶ Alueo.vas est vbi apes manent.qñqꝫ pro loco vbi flumē currit ponit vt.j.e.§.insula.

e ¶ Incluserit. quod bul. facere voluit in his et similibus dicens.magis timeo scandalū ꝙ futuruꝫ iudiciū: vt nota.ff. de acqui.re.do.l.in laqueū.

f ¶ Dñs erit. nec furti tenet:vt.ff.de fur.si apes.

g ¶ Integra.i.āteꝙ itret

h ¶ Preuideris. quid si fuerit ingressus an poterit retinere euꝫ vt det qđ acceperit:cū homo quilibet possit ꝓhibere ne q̄s intret fundū suū: Rñ.cū dñs factus sit p occupationem non video quare desinat esse dñs.ar.hu⁹.§.qui tñ preuidēti consulit.

eam non capias[a]. ¶ Apiuꝫ[b] quoqꝫ fera[c] natura est. Itaqꝫ apes q̄ in arbore tua cōsederit añꝙ a te in alueo[d] icludatur nō magis tue intelligunt esse ꝙ volucres que i arbore tua nidū fecerūt:ideoqꝫ si alius eas icluserit[e]:is earū dominus[f] erit. Fauos quoqꝫ si quos effecerit eximere q̄libet pōt. Plane itegra[g] re priusꝙ eximāt si ꝓuideris[h] igredientem fundū tuū poteris eū iure prohibere ne ingrediat. Examen[i] quoqꝫ qđ ex alueo tuo euolauerit cousqꝫ itelligitur eē tuū: donec i ꝯspectu tuo est:nec difficilis persecutō ei⁹ est: alioqn occupātis fit. ¶ Pauonū quoqꝫ ꝛ colūbaruꝫ fera[k] natura est:nec ad[l] rē pertinet:qꝛ ex cōsuetudine aduolare ꝛ reuolar solēt. Nam ꝛ apes idē faciunt:quaꝝ[m] cōstat fera eē naturaꝫ. Ceruos[n] quoqꝫ quidā ita mansuetos habent: vt in siluaꝫ ire ꝛ redire solebant:quorū ꝛ ipsorum[o] feram esse naturā nemo negat. In his aūt aialibus que ex cōsuetudine abire et redire solēt talis[p] regula cōprobata est; vt cousqꝫ tua esse intelligantur: donec aiūꝫ reuertendi hēant. Nam si reuertēdi animum desieri[q] habere:etiā tua esse desinūt et fiūt occupātiuꝫ. Reuertendi āt animum vidētur desinere habere tunc: cum reuertēdi ꝯsuetudinē deseruerūt. ¶ Gallinarum[r] quoqꝫ et anserū non est fera natura: iđqꝫ ex eo possum⁹ itelligere ꝙ alie sunt gallie quas feras[s] vocamus. Item alij sunt āseres[s] quos feros appellamus. ideoqꝫ si anseres tui aut galline[t] tue aliquo modo turbati[u] turbateqꝫ euolauerit; lꝫ cōspectū tuuꝫ effugerit: quocunqꝫ tñ loco sint tui tueue esse intelligūtur: ꝛ qui[x] lucrandi animo ea animalia detinet:furtum cōmittere itelligit. ¶ Item ea que ex hostibus[a] capimus iuregentium statim nostra fiunt.adeo quidē vt ꝛ liberi homines in seruitutem nostram deducātur:qui tamen si euaseri[b] a nostra potestate: ꝛ ad suos reuersi fuerit: pristinū statū recipiunt[c]. ¶ Itē lapilli[d] ꝛ gēme ꝛ cetera que i littore iueniūtur[e] iure naturali[f] statim inuentoris[g] fiunt.

u ¶ Turbati. vt p vl'pē vl' miluū.

x ¶ Qui lucrādi sꝫ vt hēat pennas vl' oua.alias ei nō cōmittitur furtū nisi lucrandi anim⁹ interueniat: vt.ff.đ fur. l.i.§.fi. Sꝫ nunquid dolus sit i vno ouo: R. sic sꝫ đ dolo nō agitur i re minori duobus aureis: vt ff.de dolo si oleū §.fi.ꝛ.l.se. sꝫ q̄re nō agit de dolo cū agit furti: vt hic: Rñ. furtuꝫ fit pleruqꝫ:et iđ frequēti⁹ puniendū:secūduꝫ Jo. vt.ff.đ pe.aut facta.§.fi.Et nota ex h̄.§.ꝙ q̄libet actio etiā ꝓ vno nūmo dat: vt.ff. de dā.infec.si ꝓprietan⁹.in fi.i. Rñ.ꝛ.ff.de coniungen.cū emā. li.l.i.§.illđ: sꝫ fallit in casibus.ecce enī ꝯmodo tibi seruū:ꝛ tu euꝫ alis:non repetis a me expensas modicas:vt.ff.ꝯmo.in reb⁹.§.pñt: et.ff.de impen.in re.do.fa. l.ante oia.et excepta actōe doli vt dictū est. Itē excipe qđ est ff.de dam.infec.ex dāni.in principio.

i ¶ Examen.i.vniuersitas apiū: alias ꝓ approbatōe ponit: alias pro iudicio:vt.C.de aduo.diuer.iu.l.neminē.et forte seruatur aliud de consuetudine in hoc.§.ꝛ in superiorib⁹ duobus.

☞ ¶ Pauonū quoqꝫ. ¶ Aialia que naturaliter sunt fera sꝫ per accidens māsueta tādiu sunt nostra ꝙ diu retinent cōsuetudinē eūdi et redeundi.h.d.Areti.

k ¶ Pauonū fera.i.nō prorsus domestica vel mansueta.

l ¶ Nec ad rē.i.nō obstat his que diximus.

m ¶ Quarum.s.apium.

n ¶ Ceruos.quorū.s.ceruorum in genere.

o ¶ Ipsorum.s.singulorū in specie.

p ¶ Tal' regula. Hic nota tria gña aialiū māsueta:vt galline in quib⁹ hꝫ locū h̄ regl'a:vt vbicūqꝫ sint dñi eē intelligūt: vt.j.pri.§. Itē fera prorsus ꝛ i his hꝫ locū alia regl'a:qꝛ occupāti ꝯcedūt.s̄.e.§.fere:ꝛ.§.illđ:ꝛ §.apiū:ꝛ.§.examē. Itē fera naturalr sꝫ accidētalr māsueta: ꝛ i his obtinet hec presens regl'a.ꝛ fac ad h̄.ff.e.naturalē.ꝓ totū vsqꝫ ad.§.fi.

q ¶ Desierint.exteriora indicant animi secreta interiora. ꝛ facit.ff.de edi.l.edic.l.si tamen.§.ij.

☞ ¶ Gallinarū quoqꝫ. ¶ Galline ꝛ anseres tui sunt etiam si cōspe

☞ ¶ Itē. ¶ Etiā si hoiem liberū ex hostib⁹ ceperim⁹ de iuregētiū noster fit.q̇ si exierit ptāreꝫ nostrā recuperat antiquā libertatē.h.d.Areti.

a ¶ Ex hostib⁹.vt q̇b⁹ po.ro.bellū indixit:vel ipsi po.ro.vt.ff.đ cap.hostes:ꝛ.ff.de v̄b.sig.hostes:ꝛ.l.quos nos hostes.

b ¶ Si euaserint.aio ꝛ corpe:vt.ff.de cap.l.nihil.in prin.

c ¶ Recipiūt.iure postliminij:vt supra quibus ius pa.po.sol. §.si ab hostibus.

☞ ¶ Itē lapilli. ¶ Lapilli et alia que in littore maris inueniuntur. Itē nati ex aialibus nr̄is nr̄a sunt.h.d.Are.

d ¶ Lapilli.s.preciosi:ꝛ q̄ sit int eos lapillos ꝛ gēmas differētia ꝛ margaritas:dic vt.ff.de au. ꝛ ar.le.l.i.ꝛ.l. si nō sint.§.fi.

e ¶ Inueniūtur.q̄ tñ non sunt alicui⁹:alias cōtra:vt.j.e.§.fi.

f ¶ Naturali.i.gentiū:vt.s̄.e.§.singuloꝝ.

g ¶ Inuētoris.ita demū si occupat siue apprehendat: nō al's fm. Azo. nā in supiori.§.ꝛ i alijs ꝓcedētibus de his q̄ ꝑ occupationeꝫ q̄runtur.tractat.vñ.ꝙ ideꝫ prosequatur h̄ vicinitas

scripture innuit: vt.ff.de testa.l.heredes.§.sed et si notam: et ff.de le.i.si seruus plurium.§.fi.et aduerbium similitudinis qd ē in prin.§.aperte dat intelligere aliud eē in thesauro: cui⁹ tractat⁹ est valde ab hoc sepatus: vt.j.e.§.thesauros.ꝛ ideo primū videnti ꝛ inuenienti nō capienti queritur.

Si vero ex diuisione fluminis vni⁹ fundus includatur: remanet antiqui domini.h.d.Are.

Item[a] ea que ex aīalibus[b] dn̄io tuo[c] subiectis nata sunt: eodē[d] iure tibi acquirūtur. ¶ Preterea qd per alluuionē agro tuo flumen adiecit[e]: iure gētiū tibi acquirit. Est aūt alluuio icrementū[f] latēs. per alluuionē aūt id videt adjici: qd ita paulatī adjicit vt itelligi[g] nō possit q̄tū quoquo momēto tpis adjiciat. Qd si vis fluminis d tuo predio aliquā ptē fundi tui extraxerit: ꝛ vicino pdio appulerit[h]: palam ē eā tuam pmanere. Plane si lōgiori[i] tēpore fundo vicini tui heserit: arboresq̄ quas secū traxerit i eū fundum radices egerit: ex eo tpe videt vicini fundo acqsite[k] eē. ¶ Insula[l] q̄ in mari nata est qd raro accidit occupātis fit: nullius.n.esse creditur[m]. At īsula ī flumie[n] nata quod frequenter[o] accidit: siquidē mediā partē[p] fluminis teneat: cōis ē eorū qui ab vtraq̄ pte flumis ppe ripā predia possidēt.s.p modo latitudinis[q] cuiuscūq̄ fundi: q̄ latitudo prope ripā sit. Quod si alteri parti[r] proximior sit: eorum ē tantum qui ab ea parte prope ripā predia possidēt. q̄ si ī aliqua parte diuisū flumē sit: deinde infra[r] vnitū[s] agrum alicuius ī formā īsule redegerit: eiusdē permaneat is ager cui⁹ ꝛ fuerat. ¶ Qd si naturali alueo in vniuersū derelicto ad aliā partem fluere cepit: prior quidē alue⁹[t] eorū ē qui prope ripā eius pdia possidēt p mō.s.latitudinis cuiusq̄ agri: q̄ latitudo prope ripā est. Nouus āt alueus eius iuris esse icipit[u] cuius ꝛ ipsū flumē.i.publicū. Qd si post aliquod tempus ad priorē alueū reuersū fuerit flumen: rursus nou⁹ alue⁹ eorū esse incipit: qui prope ripā ei⁹ predia possidēt. Alia[x] sane causa ē: si cui⁹ totus ager inundatus fuerit: neq̄ enī agri inundatio fundi speciem commutat: et ob id si recesserit aqua: palam est eum fundum eius manere[a]: cuius et fuit.

a ¶ Itē ea. nunc mutat stilū ꝛ materiā: et dicit de his q̄ acquirunt p accessionē discretā: ꝛ in se.§. pterea dicet de accessione pcreta.

b ¶ Ex aīalib⁹. feminini gn̄is siue rōabilib⁹: vt ex ācill: vt.s̄. de iu.p.§.serui. siue irrōnabilib⁹: vt.ff. de rei vē.l.si frumentū.§.idē scribit.

c ¶ Dn̄io tuo. vl quasi vt si bona fide possides aīal rōale: vt.ff. de acq.re.do.l. bone fidei.§.si ñ ita.irrōnabile: vt j.e.§.i pecudū.ꝛ est rō: vt ibi.

d ¶ Eodem. scilicet gentium.

☞ ¶ Preterea quod p alluuionē. ¶ Per alluuionē fluis id est per incrementum latens res nobis acq̄rūtur: non autē per vim ipsius terrā euellentis: nisi radices arbores emiserint.h.d.Are.

e ¶ Adiecit. ponēdo iuxta tuū predium.

f ¶ Incrementū.i.augmentum.

g ¶ Intelligi.l3 tota die ibi figas intuitū: et hoc ppter ībecillitatē naturalis visus qui tā subtilia ppendere non pōt: vt in cucurbita p3: que cito crescit: tñ percipi non pōt q̄tum crescit quoquo momēto tpis: s3 ī quodā gn̄e agrorū cessat ius alluuionis: vt in agris militibus assignat a principe q̄ limitati dicūtur: vt.ff.e.l.in agris. q̄ sit rō diuersitatis: dic vt in.e.l.fi.

h ¶ Applicauerit. al' appulerit.i.apposuerit: vt subjicit: puta crustā terre forte vineate et arborate.

i ¶ Lōgiori.i.lōgo.s.tāto vt faciāt radices vt seq̄tur: vel etiā ipa tra apposita vnitatē alteri terre fecerit cui apponitur: vt ff.de dam.ifec.l.hoc amplius.§.ita demum. Sed quō scitur quando hec vnitio vel īmixtio erit facta? Rñ.per rusticos q̄ talia sciūt: vt in auc.de ñ alie.aut pmu.§.q̄ aūt dictū ē.col.ij.

k ¶ Acq̄site. vtilis tñ rei ven.priori dn̄o dat fm.M.vt.ff.de rei ven.si frumētū.§.de arbore.s3 nos ꝯ.s3 ī factū ad estimationē damni: vt.ff.de rei ven.l.in rem.§. Item sed rei ven. non datur: vt.ff.de dam.infec. hoc amplius.§.alphenus.

☞ ¶ Insula. ¶ Insula nata ī mari efficit occupātis. secus si in flumie: sed est eorū qui hn̄t predia vicina pro modo latitudinis fundi si est in medio: alias illius cui⁹ predio est vicinior.

l ¶ Insula.d: loc⁹ vndiq̄ circundatus aqua: vt h: et.ff.e.l.adeo.§.īsula: et.l.insula. alias q̄nq̄ pro domo in mari posita q̄ in salo.i.in salso posita est fm Isidor. Itē q̄nq̄ pro qualibet domo: vt.ff.de eo qd cer.lo.da.l.ij.§.si q̄s in insulā. Itē nota diligenter ista: vi.Rñ.vsq̄ ad.§.alia sane ꝛc.

m ¶ Creditur. antea.

n ¶ In flumie.i.in medio fluminis.

o ¶ Qd frequenter. Sed op.nā ad ea que frequentius accidunt potius iura adaptant: vt.ff.de le.ꝛ se.cō.l.nam ad ea. R. q̄ illud verbū potius solutionem inducit.nam bene infertur potius: ergo ad alia.

p ¶ Mediā partem.s.qd poterit sciri accepta chorda et puncto posito ī medio inter vtrumq̄ agrū: et tunc si est ex vna parte tātum: alij cedat: alias s3 q̄ punctū extenditur: vt colligitur.ff.e.iter eos: ꝛ.l.se.ex his p3 q̄ p diuiso possident insulam: ꝛ habent dominium circundantes flumen: vt.ff.e.p regione.

q ¶ Latitudinis. existent ab vna parte: cū plēs sint ex vna parte ꝛ vnius fundus latior est q̄ fundus alterius: ꝛ in hoc tm̄ frōtem agri considero: vt.ff.e.insula.in prin.

r ¶ Parti.s.superiori. r ¶ Infra.i.in īferiore parte.

s ¶ Vnitū.i.flumen coadunatū: ꝛ hic fit punctū. vel dic vnitū agrū ꝛc. et tunc puncta ibi.j.e.ꝛc.

☞ ¶ Quod si naturali. ¶ Alueus nouus efficitur publicus sicut ipsum flumen est: vetus vero dn̄is fundorū propinquorū cōceditur. Idē de nouo alueo: si flumē in antiquū redeat. Itē inundatio fluminis non mutat dn̄ium fundi.h.d.Are.

t ¶ Alueus. a quo nūc vltimo recessit flumen.

u ¶ Incipit. quantum ad strictam rationē: nā de equitate vix obtinet i.nō obtinet: vt.ff.e.l.adeo.§.insula.in fine. Et nota hic q̄ fluuia vicē iudicū tenent: et dāt ꝛ auferūt dn̄ia: vt hic ꝛ.ff.e.ergo.§.alluuio. Accursius florentinus.

x ¶ Alia sane. speciem: id est faciem fundi. sed contra.ff.de flu. ꝛ ne q̄d in flu.pu.l.i.§.si fossa.in fi.§. Sol. ibi totū occupauit: hic partē. vel hic eodem impetu recessit quo venit: ibi non: sed diu coopertum tenuit.

a ¶ Manere. fuit ergo dominus etiam tunc temporis quando aqua inundabat. Sed contra.ff.qui.mo.vsu.amit.l.si ager. So. ibi improprie dicit amitti: scilicet q̄tum ad commodum fruendi. vel dic inundauit propter impetum aquarum: vt ibi faceret alueum: vt probatur predicto titulo.l.quid tamen.§.ager. et hec vera sunt quantum ad proprietatem: sed possessio indubitanter tempore inundationis amittetur: vt.ff.de acqui.pos.l.iij.§.labeo: et.l.q̄ vniuersas.§.ij.ꝛ.l.pōponius. i. Rñ.tñ aqua recedente ēt possessio restituenda est: vt.ff.de iti.actuq̄

It. Cum ex aliena materia species aliqua facta[a] sit ab[b] aliquo q̄ri solet quis eorum naturali[c] rōe dominus sit: vtrum is q̄ fecerit[e]: an potius ille qui materie domin⁹ fuerit: vt ecce si q̄s ex aliēis vuis aut oliuis aut spicis vinum aut oleū aut frumētuz fecerit: aut ex alieno auro vel argento vel ere vas aliq̄d fecerit: vel ex alieno vino et melle miscuerit mulsuz[d]: vel ex medicamentis alienis emplastrū aut collyriū[e] cōposuerit: vel ex aliena lana vestimentū fecerit: vel ex alienis tabulis nauē vel armariū vel subselliū fabricauerit: et[f] p⁹ multā sabinianorum et proculianorum ābiguitatē: placuit[g] media[h] sniā existimantiū: si eas spēs ad rudem materiam reduci possit: eū videri dn̄z eē qui materie dominus fuerit: si non possit reduci: eū potius ītelligi dominum q̄ fecerit[i]: vt ecce vas conflatū pōt ad rudē materiā eris vel argenti vel auri reduci. vinū aūt et oleuz aut frumētū ad vuas vel oliuas vel spicas[k] reuerti nō pōt. at nec mulsum quidē ad vinū et mel resolui pōt. ¶ Quod si partim ex sua materia: partiz ex[l] aliena spēciē aliquā fecerit quis: veluti ex suo vino et alieno[m] melle mulsuz miscuerit: aut ex suis et aliēis medicamentis emplastrū aut collyriū: aut ex aliena[n] et sua lana vestimētū fecerit: dubitandū non est hoc casu eū eē dn̄z[o] qui fecerit: cū non soluz operā suaz dederit: sed et partē eiusdē materie prestitit. ¶ Si tamē alienā purpuraz[p] vestimēto suo quis intexuit: lz preciosior[q] sit purpura: tn̄ accessiōis vice cedit vestimēto: et q̄ dn̄s fuit purpur̄: aduersus eū q̄ surripuit[r] hz furti actōez et condictōz[s] siue[t]

pri.l.i.§.sed et si quis.

☞ ¶ Cum ex aliena. ¶ Specificans aliquā speciē ex materia aliena efficitur dn̄s eius si ipa species ad pristinā materiam nō possit reduci: h.d. Et hec est scd̄a pars principalis a.§.singulorum vsq3 in finē tituli: vbi res alterius efficitur nr̄a facto nostro per terminationē vel specificationē vel similia. Et diuiditur in quinq3 partes. Prio ponit thema. Secundo questionē. Tertio per exēpla thema declarat. Quarto ponit respōsionem. Quinto per exēpla responsionē declarat. Scd̄a ibi. Queri solet. Tertia ibi. vt ecce. Quarta ibi. Et p⁹ multā. Quinta ibi. Ut ecce vas. Are.

a ¶ Facta. facta aūt ītelligit̄ et cepta lz nō pfecta. rō hui⁹ est: q2 q̄ in ope insunt inesse videt̄.ff.si cer.pe.in.l.lecta. et.ff.d au.et ar.le.l.et si n̄ fuit.§.q̄d g°.

b ¶ Ab aliquo.s.bona fide: vt.ff.ad exhi.de eo.§.si quis: et suo noie: vt.ff.de acq.re.do.l.adeo.§.cū q̄s.in prin.et.l.q̄cq̄d.§.ij. itē et tertium.s.q2 nō possit redire ad priorē materiā sm̄ Jo.vt in fi.hui⁹.§. Quid si duo specificauerūt: vnus bona fide alius mala fide? Rn̄. cōis est dn̄i et specificātis bōa fi. nō aūt mala fi.vt.ff.q̄.ad li.proclama.non lz.si duo. Azo. Eodē modo q̄ro et soluo ea q̄ sequuntur. Quid si ex diuersorum materijs speciē fecit: et in vna hūit bonā fidē et in alia malā fidē? Item quid si in materia vni⁹ ptim bonā ptim malā fidē habuerit? Itē q̄d si ptim suo noie ptim noie dn̄i specificantis.

c ¶ Naturali.i.iuregentiū.

e ¶ Fecerit.i.detexerit quo ad spicas: vt.ff.e.l.adeo.§.cū quis.in fi.sic supra de liberti.§.i.

d ¶ Mulsum.i.nectar, siue stalladiā.

e ¶ Collyriū.i.vnguentū ad oculos.

f ¶ Et post sabinianorum.i.sabini et suorum fautorum: qui dixerunt spēm cedere dn̄o materie. sed proculus cū suis sequacibus ecōtra.s.vt specificāti tm̄ cedat: vt.ff.e.l.adeo.§.cū quis.

g ¶ Placuit.s.nobis.

h Media. que nec vni in totū nec alteri cōcordat: sz distinguit vt sequitur. et nota mediū seruandū. sic.s.qui ma.nō pos.§.pe.ar. cōtra.ff.de neg.ge.l.nesennius.in fi.

i ¶ Fecerit. sed et alia duo interuenerunt que in principio huius.§.diximus.

k ¶ Ul' spicas. et ita apparet q2 frumentū cedit specificanti. sed contra.ff.e.l.adeo.§.cuz quis.in fi.§. So. hec posuit gratia exempli pro pueris sm̄. P. quedā eñ gratia docendi dicūtur q̄ alias nō dicerentur: vt.ff.de ac.et ob.l.obligationū substātia.§.fi.vel dic scd̄o sm̄ Azo. illaz per istam corrigi. Item dic sm̄ Azo. ad hec omnia exempla in quibus iaz dicitur speciē specificanti cedere est cōtra regulā que dicit: quod ex re mea est vel nascitur meū est: vt.ff.de exhi.de eo.§.si quis.in fi.et.ff.de rei ven.l.solū.§.meū. So. illa regula locū habz ī quinq3 casibus: sc3 vbi dn̄s specificauit. Item vbi alius eius mandato. Itē vbi sine mandato sed ratū habet. Item vbi alius mala fide et suo noie. Itez si bona fide: sed res potest ad priorē materiā reduci: quorum nullus est hic. Itē si hec vera sunt q2 specificanti cedāt. Cōtra est regl'a que dicit neminē cū alterius iactura fieri locupletiorem: vt.ff.de condi.inde.natura. Rn̄. licet fiat sua species quo ad dn̄ium: tamen actione in factū tenetur ad estimationez: vt ff.de rei ven.l.in rem.§.itē si quacunq3: et.ff.d do na.inter vi.et vxo.l.si mulier.§.i.et.l.sc3.

☞ ¶ Quod si ptim. ¶ Siq̄s ex materia ptim sua et partim aliena speciē fecerit aliquā efficit̄ in totuz domin⁹ eius.h.d. Are.

l ¶ Ex aliena. sc3 materia.

m ¶ Et alieno. s.vino.

n ¶ Aliena. hic incipit dicere d accessione que fit humana natura operante.

o ¶ Dn̄m. sed si possit reduci ad priorē materiaz fit cōis hita rōe materiarū: et non cedit specificanti: vt.ff.e.l.quicq̄d.§ fi.in fi. Idē forte erit et quādo mala fide fecit: licet reduci non possit: vt.ff.ad exhi.l.de eo.§.si quis.

☞ ¶ Si tamen alienā. ¶ Aliena purpura intexta vestimento meo cedit vestimento. ille autē qui dn̄s fuit hz actōem contra furem.h.d. Areti.

p ¶ Purpurā. vt manicā vel gyronē. si autem ipi⁹ fili: puta in tela: tunc alia rōe est dn̄s factus purpure.s.iure specificationis: vt.s.proxi.§.et precedenti. hic autē.§.aliquid vult adijcere supradictis.s.de acquisitione iuris accessionis. ne ergo nihil operetur: adiungit hoc q̄d nunc dixi: vt.ff.de le.i.si quādo in princi.

q ¶ Preciosior. no. precios⁹ accedere viliori. sic.ff.d.cōtrahē.emp.si in emptione cōtra.ff.de edil.edic.l.iustissime. sed ibi speciale in hoie. Sz cōtra.j.de fideius.§.fideiussores. So. vt ibi. Itē loq̄tur hic.§.qn̄ dicta purpura gr̄a ordinandi vestimēta fuit apposita: si autē ecōtra vt vestimentū seruiret purpure: vt forte eā seruaret: tūc cedit vestimentū purpure: vt in duab⁹ legib⁹ cōtrarijs: vt.ff.de vsuc.l.rerum mixtura.§.quid ergo: et ff.de au.et ar.le.et si nō sunt.§.pueniam⁹. si aūt neutrum causa alterius apponat̄: tūc neutrū alteri cedit et vtrūq3 possidebit: vt.ff.de vsuca.l.rerum mixtura.§.quid ergo.

r ¶ Surripuit. si surripuit: alias istis actionibus famosis non tenetur.

s ¶ Et conditionem. scilicet furtiuam vl' sine causa: vt.ff.de cōdi.sine causa per totum.

t ¶ Siue ipse.s.fur. nam forte erat sartor.

ipse fur sit qui vestimentum fecit sine alius. nam extincte[a] res licet vendicari nō possint: condici tamē a furibus ꝛ a quibusdaꝫ alijs possessoribus[b] possunt. ¶ Si duorum[c] materie ex voluntate dñorum[d] confuse[e] sint: totum id corpꝰ quod ex confusione fit vtriusqꝫ commune est: veluti si qui vina sua confuderint: aut massas argenti vel auri conflauerint. Sꝫ si diuerse maťie sint: ob id propria species facta sit: forte ex vino et melle mulsum: āt ex auro ꝛ argēto electrū[f]: ideꝫ iuris[g] est. nam et hoc casu communem esse specieꝫ non dubitatur. Quod si fortuito et non voluntate dominoruꝫ confuse fuerint: vel diuerse materie: vel que eiusdeꝫ generis sunt: ideꝫ iuris esse placuit[h]. ¶ Quod si frumentum[i] titij frumento tuo mixtum fuerit; siquideꝫ fuerit ex voluntate vestra: commune est: quia singula eorum corpora id ē singula grana q̄ cuiusqꝫ propria fuerint ex consensu vestro cōmunicata sunt[k]. Qđ si casu id mixtū fuerit: vel titius id miscuerit sine tua voluntate: non videtur commune esse: qꝛ singula corpora in sua substātia[l] durant. Sꝫ nec magis istis casibus cōmune fit frumentum ꝙ grex intelligitur esse communis si pecora titij tuis pecoribus mixta[m] fuerit. Sꝫ si[n] ab alterutro vestrum totum id frumentum retineatur: in reꝫ quidē actio pro modo[o] frumenti cuiusqꝫ competit. arbitrio[p] āt iudicis ꝯtinetur: vt ipse estimet quale cuiusqꝫ frumētū[q] fuerit. Cū ī suo[r] solo aliquis domum ex aliena materia edificauerit[s]: ipse intelligitur dominꝰ edificij: qꝛ omne qđ in solo[t] edificatur: solo cedit.

a ¶ Extincte. ꝗtum ad dominium quod perdit dñs eius. et ideo ꝗtum ad eum extinctum est ꝗ diu est intexta ꝛ purpura extincta: nec potest vendicari: sed agi pōt ad exhi. vt exhibeať ꝛ post vendicetur: vt. ff. ad exhi. l. gemma: ꝛ. ff. de rei vendi. l. ī rem actio.

b ¶ Possessoribus. veluti p̄donibus ꝛ maleficꝫ dei possessoribꝰ: vt iste fuit: vt hic ꝛ. j. de act. §. sic itaqꝫ: ꝛ. ff. vsufr. quemadmodum ca. l. fi. in fi.

☞ ¶ Si duorum. ¶ Si materie eiusdem generis vł diuersi cōfundanť ex volūtate dominoruꝫ: efficiuntur cōes. ꝛ idem si cāu fuissent confuse: alias secus. h. dic. Et diuidiť principaliter in duas partes: Primo quando volūtate dñorum. Secundo quādo casu sunt confuse. Secunda ibi. Qđ si fortuito. Item prima subdiuiditur. Primo quando eiusdem generis materie confunduntur. Secundo quando diuersi generis. Secunda ibi Sed si diuersa. Areti.

c ¶ Si duorum. acquiritur dñium: non solum specificatione: vt. s. e. §. cum ex aliena: ꝛ. §. ꝙ si. sed accessione: vt. s. e. §. si tm̄. sed etiam confusione: vt hic. Item immixtione: vt. j. proxi. §. ꝙ si frumentum.

d ¶ Dñorum. bn̄ dicit dñorum voluntate. nam si vnus dominus fecit inde spēm. i. mulsum vel vas ex argento meo ꝛ tuo: sua est iure specificatōis nō cōis: vt. s. e. §. cū ex aliena: ꝛ. ff. de rei vēdi. l. si frumentum. §. i.

e ¶ Confuse. i. simul fuse.

f ¶ Electrum. genus ē vasis vel spēs metalli. ꝛ ad hoc ē. ff. de au. ꝛ ar. le. l. pediculis. §. neratiꝰ.

g ¶ Idem iuris. vt sit cōe: vt subijcit.

h ¶ Placuit. s. vt sit cōe: nisi separi possit: veluti ex ere meo vł plūbo vel argento tuo species facta sit: quibus casibus separari potest: et quilibet vendicat suum: vt. ff. de rei ven. si frumentum. §. sed si plumbum: ꝛ. ff. de ac. re. do. l. lacus: ꝛ. l. stagna. §. fi.

☞ ¶ Qđ si frumentū. ¶ Si spēs duoꝝ dñoꝝ eoꝝ volūtate ꝯmisceanť: efficiūť cōes. secꝰ si sine eoꝝ volūtate. h. d. Are.

i ¶ Qđ si frumentū. diximꝰ qn̄ ꝯfundunť ita vt separi nō possint: nunc videndū ē qn̄ singula corpa in sua substātia durāt: quo casu dicunť immisceri.

k ¶ Communicata sunt. ꝛ iō locū hꝫ cōi di. actio: vt. ff. d rei vē. l. si frumentum. ij. rn̄.

l ¶ Subā durāt. Sꝫ nūq̄d idē si nr̄a volūtate fuissent imixta: vł. n. ꝙ sic. nr̄a. n. contemplatio vel voluntas non pōt mutare subām granoꝝ qui sp discreta ꝛ diuisa sint a seinuicē: qđ vł eē ꝯ. §. p̄cedētem. Sꝫ rn̄. nō est mirꝫ. alś. n. sile reperimꝰ. nōne tp̄s ꝯtinuū ē sui natura: cū tp̄s sit mēsura motꝰ p̄mi mobilis: q̄ motꝰ est vniformis ꝛ ꝯtinuꝰ: vt dicit Aristoteles in. viij. phisicoꝝ: ꝛ tn̄ ptes in ipsa ꝯtēplatō: distinguimus ꝛ assignamꝰ: dicētes ꝙ quoddā p̄ns: quoddā p̄teritū: quoddā futuruꝫ. sic in granis frumēti ꝙ lꝫ eoꝝ corpa sint discreta ī suis terminis: cōia ea possumus facere: ita ꝙ aliq̄ non sit pticła ī tuo grano quā tu n̄ cōices mihi: nulla ī meo quā ego non cōicē: qđ nō eēt deficiēte nr̄a volūtate: sicut nec mihi tpe disticto gn̄areńť he diuersitates nr̄a significatione vł respectu d̄ficiēte.

m ¶ Mixta. qđ fit p errorē: quo casu dñiū nō transit: vt. ff. e. l. si p̄curatoꝛ. vł vt meliꝰ pascāť. et facit. j. e. ad. l. acq̄. ī pri. vbi dicit. gregati pascūtur. Sꝫ ꝯ. ff. d so. si alieni. so. ibi spāle ē ī pecūia numerata: vt ibi dř: vt. ff. si cer. pe. singularia.

n ¶ Sꝫ si ab alterutro. cōpetit.

o ¶ Pro mō. i. mēsura.

p ¶ Arbitrio. i. ꝙ cuilibet tm̄ frumētū restituať ꝗtū fuit suuꝫ qn̄ nō appet qđ fuerit suū: ꝛ hͦ pp īpossibilē discretōeꝫ: vt. ff. de vsufr. l. vsufructuariꝰ. §. si in viuarijs. si aūt apparet qđ cuiusqꝫ fuerit: hͦ iudex estimet: vt subijcit ꝑm Azo. ꝛ ꝑꝫ hͦ dicit q̄le. i. qđ. ꝛ sic cuilꝫ sua grana restituāť. łdic ꝓxi. rn̄. arbitrio ꝛc. eē d eo d quo ē istud. s. qn̄ nō appet qđ fuerit suū. ꝛ hͦ innuit hͦ v̄bū q̄le. nō. n. dicit qđ: sꝫ q̄le: vt ī q̄litate oſſm̄ ꝯtať et ꝗtitate: n̄ corpe: cū illđ sit īpossibile discernē: et sic ꝓbabit q̄ dicit suū fuisse meliꝰ. Et no. triplicē eē d̄riam inter hūc. §. et superiorē. spēs. n. dicuntur misceri vt hic: materia confundi: vt. s. sed. P. econtra. Item hic remanet in eadē subā: ibi non. Item confusa fiunt cōia ēt sine dñorū voluntate: vt. s. pr. §. hic non.

q ¶ Frumētū. nō dū bona fide ꝯsumptū. tūc. n. in factū actio dareť: vt ff. ad. l. aq̄l. q̄ occidit. §. si q̄s alienū vinū.

☞ ¶ Cū in suo. ¶ Edificium cedit solo: sed materia ex qua edificiuꝫ fit remanet antiqui domini. eam tamen repetere potest ꝗ diu edificiuꝫ durat: quo durāte nō dať ei vēdicatio. h. d. Areti

r ¶ Cum in suo. suum est etiam si alius habeat ibi vsumfructum: vt. j. de here. insti. §. i. vbi proprius seruus dicitur in quo proprietateꝫ nudā habet testatoꝛ.

s ¶ Edificauerit. s. bona fide: alś nō: imo tignū suū vēdicaret: vt. ff. de rei vē. l. in rē. §. tignū. ar. a ꝯrio sensu. vel ex ea exceptōe q̄ ibi poniť. et iurabiť in litem: vt ibi no.

t ¶ In solo edificať. i. in ipa terra ꝯfigiť. q̄d ergo d domo n̄ affixa solo: Rn̄. nō cedit solo: vt. ff. e. l. si titiꝰ. et facit ad hāc regulā. C. d edi. pri. l. i. idē in satis et plantis qđ hic in edificaťo dř: vt. j. e. §. si titiꝰ: et. §. q̄ rōe. vn̄ versus. Quicquid plantatur seritur vel edificatur: Omne solo cedit radices: si tamen egit. Sed contra hanc regulam ē. ff. de re. di. l. i tātū. So. illud spāle est.

Nec[a] tamē ideo is q̄ materie dominus fuerat desinit esse dominus eius: sed[b] tantisper neq̧ vendicare eam quis potest: neq̧ ad exhibēdum[c] de ea re agere proptˀ legē .xij. tabu.[d] qua cauetur: ne quis tignum alienum edibus suis iniunctuz eximere cogatur: ſ3 duplum pro eo prestet per actionem que vocatur de tigno[e] iniūcto. Appellatione[f] autem tigni oīs materia[g] significatur ex qua edificia fiunt. Quod ideo prouisum est: ne edificium rescindi necesse sit. Qđ si aliqua ex causa diruptum sit edificiū: poterit materie dominus si non fuerit duplū iam consecutus[h]: tunc eam vendicare[i]: ⁊ ad exhibendū agere de ea re. ¶ Et ex diuerso: si quis in alieno solo ex sua materia domū edificauerit: illius sit domus cuius soluz est. Sed hoc casu materie dominus proprietatem eius amittit: q2 voluntate eius intelligitur[k] esse alienata: vtiq̧ si non ignorabat se in alieno solo edificare: ⁊ ideo licz diruta sit domus: materiam tamen vendicare non potest[l]. ¶ Certe illud constat: si ī possessione constituto edificatore soli dominus petat domuz suam esse: nec soluat precium materie: et mercedes fabrorum[m]: posse eum constat per exceptionem[n] doli mali repelli: vtiq̧ si bonefidei[o] possessor fuerit qui edificauit[p]. Nā scieti alienū solū eē pōt obijci culpa q̄ edificauerit temere ī eo solo qđ ītelligegat alienū eē. ¶ Si titi⁹ alienā plātā in solo suo posuerit: ipi⁹ erit: ⁊ ex diuerso

a ¶ Nec desinit. scilicet ex causa edificationis: sed alia causa potest desinere: vt. ff. de vsuc. l. rerum mixtura. §. labeo. que huic regule signatur contraria.

b ¶ Sed tantisper. i. interum.

c ¶ Ad exhibendum. scilicet vt eximetur: nisi mala fide fecerit: vt. ff. de rei ven. l. in rem. §. tignuz: ⁊. ff. de tigno iniuncto. l. fi. sed tunc non eximitur: sed in litem iuratur: vt. ff. de sol. l. qui res. §. fi. quia arbitrarie sunt iste actiones: vt. ff. de in litē iuran. l. in actionibus: ⁊. j. đ act. §. preterea.

d ¶ Xij. tabularum. lex q̄dam fuit. de qua dic vt s̄. de iure na. §. ⁊ non eleganter.

e ¶ De tigno. qua actione tenetur ⁊ qui iniunctū habet: licet non iniūxerit: ⁊ q̄ iniunxit licet non possideat: sed altero soluente alter liberatur: vt. ff. đ his qui deie. vel effu. si vero. §. positum: ⁊ de fu. l. i. in fi. ⁊ quod vi aut claz. l. cōperit. §. fi. Sed quid si velit magis rem reddere et eximere q̄ duplum prestare? Respondeo. non auditur: quia propter publicam vtilitatem hoc fuit statutum: vt. j. eo. quod ideo ⁊c. ⁊. ff. de ope. no. nunc. l. pretor: ⁊. ff. de lega. i. l. cetera. §. si duobus. Item nunquid hec actio competit etiam contra eum qui bona fide iniunxit? Respondeo. sic: vt hic: licet contradixerint quidam. ſ3 contra mala fide iniūgentem alia preter hec auxilia competunt: vt rei vendi. Item ad exhi. Item furti. Item furtiua condi. Item hec actio de tigno iniuncto: vt. j. de act. §. sic itaq̧: ⁊. ff. de tigno iniuncto. l. i. in fi. et. l. finali.

f ¶ Appellatione. facit ad hoc. ff. de verb. sig. l. tigni: ⁊. ff. ad exhi. l. gemma. §. tigni: ⁊. ff. eo. adeo. §. cum in suo. Itez quod in domibus dicitur: idem dic in campania: vt subijcit. Quod ideo ⁊c. ad hoc. ff. de verb. signi. l. vrbana predia. quidam tamen contra. Item idem in vinea: vt. ff. de tigno iniuncto. l. i.

g ¶ Materia. vt cementa ⁊ lapides.

h ¶ Consecutus. hic est contra. ff. de tigno iniuncto. l. fi. alias. in fi. sed ibi non cum effectu fuit consecutus duplum: quia licet exegit: nō tamē percepit adhuc duplum: vt ar. ff. de his qui deie. vel effu. l. perceptōe.

i ¶ Vendicare. nulla tpis p̄scriptōe obstante: vt rei ven. ff. de rei ven. l. in rem. §. fi. q2 nec prius agere poterit: vt. C. de an. ex. l. i. §. fi. aliud ergo si mala fide iniunxit: q2 tunc agere potuit. vnđ. xxx. an. repellitur a rei ven. vt. C. de prescrip. xxx. an. sicut.

☞ ¶ Et ex diuerso. ¶ Qui in alteri⁹ solo de suis cemētis sciēter edificat perdit dn̄ium: ⁊ dn̄s edificij efficitur ille q̄ ē dn̄s soli. h. d. Aretin⁹.

k ¶ Intelligit̄. sic. C. de edi. pri. l. si is ꝯ quem.

l ¶ Nō pōt. q2 alienata ē non pōt vēdicari. S3 ꝯ. C. de rei ven. l. ij. i fi. ſ3 ibi ex aliena materia ⁊ in alieno edificauit: hic de sua in aliēo. q̄re dic: āt de mea materia ⁊ in meo edificio: ⁊ tūc planū ē. aut de aliena ī meo: vt. s̄. pri. §. aut de mea in alieno: vt hic. aut de aliena in alieno: vt ī dicta l. ꝯria continet̄.

☞ ¶ Certe illud. ¶ Possidens alienū in quo bona fide edificauit: pōt expēsas edificij ope exceptōis retinere. h. d. Areti.

m ¶ Fabrorum. i. mgr̄orum de lignamine vl̄ murorum. sic. ff. de eo qđ cer. lo. l. ij. §. vl.

n ¶ Per exceptōz. q̄ locū h3 vbicūq̧ equū sit exceptōz locuz hr̄e: siue alia ꝯpetat siue n̄: vt. ff. de excep. do. l. ij. §. gn̄aliter: ⁊ ar. j. e. §. lre.

o ¶ Bone fidei. s ab īitio: ⁊ ex post fcō cū edificauit: naz si añq̄ edificet sit bonefidei ⁊ cū edificat malefidei sit: eligit̄ q̄dā media via: ita vt nec malefidei puniat̄: neq̧ vt bonefidei expensas ꝯseruet: q2 pmittit̄ abrasio: vt. ff. đ rei vē. l. iul. si in aliena. q̄ ē huic ꝯria. ⁊ facit ad h̄. ff. đ mi. l. itra. §. vēdētib⁹

p ¶ Edificauerit. cū de nouo edificat: ⁊ vt h̄ plene sciant̄: dic cū īpēdo in rē alienam aut suo aut meo noie. Prio casu loq̄t̄ ille ti. đ neg. ge. ⁊. ff. e. ⁊. C. e. si meo. ⁊ tc̄ āt fructuū gr̄a expēdo: ⁊ tunc ex fructib⁹ deducit̄: ⁊ al's null⁹ fruct⁹ ītelligit̄: vt. ff. so. ma. l. fruct⁹: ⁊. ff. fa. her. fund⁹: aut cā rei suande: ⁊ tc̄ āt đ nouo faciēdo: āt n̄. prio casu si bōa fide habeo exceptōz n̄ actōz ſ3 Io. vt. s̄. pr. §. ⁊. ff. đ cōdi. ide. si ī area: ⁊. ff. de excep. do. Paulus. ſ3. M. ēt actōem dabat: ſ3 ibi ipo gestu negocium fuit hereditarium: qđ necesse habuit facere. vnđ actionē dabat. ⁊ est p eo. ff. de peti. here. l. hereditas. §. i: ⁊. ff. si ps here. pe. l. fi. ⁊. C. de rei vendi. l. ij. ⁊. l. domū. Sed Io. cōtra. vt dictum est. ⁊ facit ēt pro eo. ff. de rei vendi. sumptus: ⁊. ff. de act. empt. idemq̧: ⁊. ff. de pet. here. l. plane. si vero mala fide: tunc nec excipiendo nec agendo conseruo: vt hic. nam neminem mihi volui obligare: vt. ff. communi di. in hoc iudicium secundum Iohan. sed. M. etiam dabat negociorum gestorū actionem: vt. ff. de nego. ge. si pupilli. §. sed ⁊ si quis. sed ibi nomine alieno gerebat. Item ⁊ pro eo. C. de rei ven. l. ij. ſ3 ibi loquitur quando ex aliena materia ⁊ in alieno impēdit: vt ibi plene notatur. Si vero in reficiendo aut bona fide: ⁊ tunc necessarias ⁊ vtiles per doli exceptionem: voluntarias per abrasionem seruamus: nisi dominus vellet tantum dare q̄tum posset habere his ablatis ⁊ corrasis: vt. ff. de rei ven. l. in fundo. Si vero mala fide impendat necessarias per officium iudicis: cum tamen possideo: vtiles per abrasionem conseruo: voluntarias nullo modo: vt. C. de rei vendi. domum. Hinc est q̄ dixit Bul. hic: q̄ expensas repetam quandoq̧ per. a. i. per actionem: vt. ff. de nego. ge. l. si pupilli. §. sed et si quis: Item ⁊ per. e. id est per exceptionem: vt hic. Item ⁊ per. o. id est per officium. iudicis: vt per. l. ff. de rei vendicatio. l. domum. Et modo diximus. Et hec in rei vendicatione locum habent. In petitione vero hereditatis bone fidei possessor ser-

uat omnes. At ma. fi. pos. necessarias ⁊ vtiles per officium iudicis: alias per exceptionem doli re existente meliori in qua facte sunt. voluntarias vero abradit: vt. ff. de pe. he. plane.

☞ ¶ Si titius. ¶ Insertum vel plantatum est illius cuius est solum vbi inseritur si ibi radices egerit. Idem si in duob⁹ solis: quia est cõmune. Hoc dic. Aretin⁹.

a ¶ Si titius. commutatur. sed videtur nõ commutari cum primo domino rei ven. detur vtilis: vt. ff. de rei ven. si frumentum. §. de arbore. que est cõtra. Solutio. licꝫ ibi dicat varijs ⁊ varia damus: non tamen sequitur ergo nos dam⁹: vel damus ꝺ existimatione: sed non de planta: vt dixirnus. š. e. §. plane. si longiori tpe.

b ¶ Radices. oẽs vt differat a sequenti.

c ¶ Diximus. immo videtur eius ĩ cuius fundo originem induxit: vt. ff. ar. fur. ce. si plures. §. fina. Solutio. hec corrigit illaꝫ. Uel dic, ibi poterat viuere arbor ex fundo primo: hic non. vel efficiatur titij pro parte scilicet: vt hic. non in totum: vt ibi.

si titius[a] suam plantam in meuij solo posuerit: meuij planta erit: si modo vtroqꝫ cãu radices egerit. Añ enim ꝙ radices[b] egerit: eius permanet cui⁹ fuerat. adeo autẽ ex eo tempore quo radices egerit plãta: proprietas ei⁹ cõmutatur: vt si vicini arbor ita terram titij presserit: vt ĩ eius funduꝫ radices egerit: titij effici arborẽ diximus[c]. Ratõ[d] eiꝫ non permittit vt alterius arbor esse ĩtelligatur: ꝙ eius cuius in fundum radices egisset: ⁊ ideo prope cõfinium arbor posita si ĩ vicini funduꝫ radices egerit cõmunis fit. ¶ Qua ratione ãt plante que terre coalescunt solo[e] cedũt: eadem rõne frumenta quoqꝫ que sata sunt solo cedere intelliguntur. Ceterum sicut is qui in alieno loco edificauerit si ab eo dominus petat edificium: defendi põt per exceptionem doli mali secundum ea que diximus[f]: ita eiusdẽ exceptionis auxilio tutus esse potest is qui in alienum funduꝫ sua impensa bona fide conseuit[g]. ¶ Littere quoqꝫ licet auree sint: perinde chartis[h] membranisue[i] cedunt: ac si[k] solo cedere solẽt ea que ĩedificãtur aut inseruntur. ideoqꝫ si chartis membranisue tuis carmẽ[l] vel hystoriam[m] vel orationem[n] titi⁹ scripserit: hui⁹ corporis[o] non[p] titius sꝫ tu domin⁹ esse videris. Sed si a titio petas[q] tuos libros tuasue membranas eẽ: nec impẽsas scripture soluere paratus sis: poterit se titius defendere per exceptiõeꝫ doli mali: vtiqꝫ si eaꝝ chartaruꝫ mẽbranarũue possessioneꝫ bõa fide[r] nactus est. ¶ Si quis[s] in aliena tabula pinxerit: quidã putãt tabulã[t] picture cedere. alijs videtur picturaꝫ qualiscunqꝫ sit tabule cedere[u]: sed nobis videtur melius esse tabulam picture cedere. Ridiculuꝫ est eiꝫ picturaꝫ appellis[x] vel parasij in accessiõeꝫ vilissime tabule cedere. vnde si a domino tabule imaginem possidente is qui pinxit eam[a] petat: nec soluat precium tabule: poterit per exceptionem doli mali submoueri. At si is qui pĩxit eã possideat: ꝯsequens est vt vtilis[b] actio a dño tabule aduersus euꝫ deť. quo casu si nõ soluat ĩpẽsaꝫ pictuř: poťit ꝑ exceptõꝫ doli mali repelli: vtiqꝫ si bona fide possessor fuerit ille q̃ picturã ĩposuerit[c]

d ¶ Ratio. facit. ff. e. l. adeo. in fi. ⁊ l. fi. ⁊ l. qua ratione.

☞ ¶ Qua ratione. ¶ Quicquid in alieno fundo seminatur solo cedit. seminans autem bona fide potest se exceptione tueri vt reddantur ei impense. h. d. Areti.

e ¶ Solo cedunt. vt. š. pr. §.

f ¶ Diximus. š. eo. §. certe. Sed quid si aliquis ex semine meo in alieno fundo seminauit: contra quem agam? Respondeo, contra seminantem non: quia non possidet nec dolo fecit quomin⁹ possideret. Item nec cõtra possidentem: quia eius facto nihil actum est. sed tamen dic eum teneri instar tigni iniuncti: qui tenetur etiam si positum ab alio habeat vel teneat: vt diximus. š. eo. §. cum in suo. per. l. ff. de his qui deie. vel effu. si vero. §. positum. Et eadem questio fit in plantatis: et eodem modo soluitur: cum sit ratio similis: vt. ff. man. Luci⁹. in fi. i. Respon.

g ¶ Conseuit. i. plantauit vel seminauit.

☞ ¶ Littere quoqꝫ. ¶ Scriptura etiam aurea cedit charte vel membrane. Scribens autem bona fide non tenetur eas reddere: nisi refectis expensis et valore scripturarum. hoc dicit. primo. sed tabula cedit picture. Sed si dominus possidet picturam: tunc pictor tenetur precium tabule soluere. hoc dicit cum. §. sequenti. Quãuis scriptura sit pulcra ⁊ preciosa: tamen non tantuꝫ membranis ⁊ sic chartis pecudinis: sed etiam chartis: et sic bombicinis cedunt. h. d. Areti.

h ¶ Chartis. vt de bombice: vt sunt he que de pisis veniunt.

i ¶ Membranis. que de membris animalium eripiuntur.

k ¶ Si solo. vt. š. eo. §. cũ in suo.

l ¶ Carmen. metrice.

m ¶ Hystoriã. noui ⁊ veteris testamenti. idem dicã in fabula vel romãtia vel quolibet libro prosaico.

n ¶ Orationem. ad deuꝫ vel ad populũ vel ad pricipem.

o ¶ Corporis. i. libri.

p ¶ Non titius. s. scriptor bone fidei.

q ¶ Petas. directa in rem.

r ¶ Si bona. Si autem mala laborem donasse videtur: vt. š. eo. §. certe. sꝫ nunquid actionem scriptor habꝫ reddito libro? Respond. o. sic: si bonaꝫ fidem habuit actor. dico s. in factũ: vt. ff. de rei vẽ. l. in rem. §. item si quecunqꝫ. si malam fidem habuit non habet actionem: q: nec exceptionem habet: vt hic. Sed cum hodie ꝓciosior sit scripťa ꝙ charta nunquid mutatur? Hic respondent quidã vt Azo ꝙ sic. nos ꝙ nõ: ar. C. de testamen. sancimus: ⁊ C. de appel. precipimus. in fi.

s ¶ Si quis pinxerit. siue bona fide siue mala fide. ꝭm. Jo. nos ꝺ: quia bona fide: vt. ĩ. e. §. ibi vtiqꝫ ⁊c.

t ¶ Tabulam. quid si in marmore? Respõdeo. contra seruari forte. ar: tñ contra. ĩ. de testa. §. pe.

u ¶ Cedere. ff. de rei ven. l. in rem. §. sed id quod in charta. contra. Solutio. hec corrigit illam. Uel distingue an preciosior sit illa scriptura ꝙ tabula secundum. Jo. qui ait locuꝫ habere quod hic dicitur: si pictus est homo ñ vsus bono colore: non attramento.

x ¶ Appellis. ꝓpria noia pictoꝝ.

a ¶ Eam petat. id est directa rei ven. vt. ff. de re. do. l. qua ratione. §. sed non vt lr̃e. ꝭm Azo.

b ¶ Ut vtilis actio. in rem non directa: quia desijt dominus esse: ⁊ sic est mirabile ꝙ nõ dominus a domino vendicat. sic contigit alias in public. in q̃busdam casibus: vt no. ĩ. de ac. §. alie.

c ¶ Imposuerit. hic mirabile contingit hic ꝙ conditio possidentis

est deterior: ꝙ petentis. alr̄ ꝯ: vt. j. de interdic. §. cōmodū. sic ⁊ al'. ff. de nox. si q̇s a mult̄: ⁊. ff. si ex nox. cā a. l. i. in fi. ⁊. l. ij. ⁊. ff. de pe. her̄. cū idē. Sed ad h̄ rn̄. q: i cā noxali eē poterit ꝙ secūdo agēs n̄ pbabit. Itē i pe. he. si bona iura habuit i vicēdo: h̄ eadē hūit in defendēdo: ⁊ sic n̄ ē eoꝝ ꝯditio deterior. Itē cū h̄ hēat ac. pictor si nō possideat: mltoma gis exceptōem dz hr̄e soluto pcio: vt. ff. de supficiebus. l. i. §. qd̄ aūt: ⁊. ff. de re. iu. l. cui dam⁹. s; nūq̇d dn̄o quodā tablr̄e idē ꝯceditur si possideat si pciū picture soluat: rn̄. ꝙ sic: cū sibi actio detur. ego ꝯ vt sit dn̄a iter dn̄m ⁊ pictorē. Itē q̇s pfert̄ si abo ꝯ extraneū possidētem agant: Rn̄. is q̄ directaz hz act. i. pictor s̄z Io. Sz nunq̇d si tabula fuerit abrasa remanet pictorj: rn̄. sic: vt. ff. de rei ven. in rē. § ⁊ qd̄ semel. s; q̄re aliud in picturis ꝙ in scripturj: Rn̄. q: pictura pciosior ē ꝙ scriptura s̄m Io.

Illud enim palam est: ꝙ siue is qui pinxit surripuit[a] tabulā: siue alius[b]: competit domino tabularum[c] furti actio. ¶ Si quis aūt a non domino quem dominū esse crediderit bona fide[d] fundū emerit: vel ex donatione aliaue qualibet iusta[e] causa eque bona fide acceperit: naturali[f] ratione placuit fructus[g] quos percepit eius esse pro cultura[h] ⁊ cura[i]. Et ideo si postea dominus superuenerit: ⁊ fundum vendicet: de fructibus ab eo consumptis agere non potest[k]. Si vero qui alienū fundū sciens possederit: non[l] idem cōcessum est: itaqȝ cum fundo etiā fructus licet consumpti sint: cogitur[m] restituere. ¶ Is vero[n] ad quem vsusfru. fundi pertinet: non aliter fructuum dominus efficitur: ꝙ si ipse eos perceperit. Et ideo licet maturis fructibus nōdum tamen perceptis[o] decesserit: ad heredes ei⁹ non pertinent: sed domino[p] proprietatis acquiruntur. Eadē fere et de colono[q] dicūtur. ¶ In pecudum fructu etiam fetus[r] est: sicuti lac pilus[s] ⁊ lana. itaqȝ agni hedi ⁊ vituli ⁊ equuli ⁊ succuli[t]: statim naturali[u] iure domini fructuarij sunt. Partus[x] vero ancille in fructu non est. itaqȝ ad dominum proprietatis pertinet. Absurdum[a] enim videbatur hominem in fructu[b] esse: cum omnes fructus rerum natura[c] gratia hominum comparauerit.

a ¶ Surripuit. añꝙ pingeret.

b ¶ Ali⁹. post picturā.

c ¶ Tabularū. ⁊ subaudi. nam ⁊ pictori ꝯ extraneū fur. dat̄ s̄m Azo. vl' meli⁹ vt mihi vr̄: hic loq̇tur qn̄ fuit surrepta añꝙ eēt picta: s; ēt ꝯ dn̄m tabule sibi surripiētē posset dari pictori furti actio facto furto tabula iā picta: vt. j. de ob. q̄ ex delic. nas. §. aliqn̄.

☞ ¶ Si q̇s a nō dn̄o. ¶ Bona fide possessor facit fructus suos: nec eos ꝯsūptos cogit̄ restituere. sec⁹ si fuerit malefidei. h. d. Areti.

d ¶ Bona fide. q̄ in initio exigit̄. s. vt credat sibi dātē hr̄e ius distrahendi: vt. ff. de vsur. q̇s sit. §. fi. nec obstat qd̄ ē. ff. de acq̇. re. do. l. in bonefidei. §. in ꝯtrium. q: ibi opponendo loq̇tur non ponendo.

e ¶ Iusta. cum multe sunt cause siue tituli acquirendi: vt in. ff. colligitur in varijs titulis sub titulis de vsuc. vsqȝ ad titulum de re. iu. idē tn̄ ⁊ si ti. nō hēat: vt ar. ff. fi. reg. l. iiij. §. sed ante.

f ¶ Naturali. i. iuregētiū: de quo loq̇tur h̄ titu. cui natural' insita rō ē.

g ¶ Fruct⁹. s. industriales. aliud in naturalib⁹: vt. ff. de vsur. l. fruct⁹. non ob. ff. de ac. re. do. l. bo. fi. in prin. qd̄. n. ibi dicit oēs exponitur siue facto possessoris siue alteri⁹ pcepti: industriales tn̄: vt. ff. de vsur. q̇ sit. §. pterea. sed naturalib⁹ fructib⁹ ꝯsumptis an teneat̄ possessor: Rn̄do. nō tenet̄ possessor rei ven. q: nō possidet nec dolo desijt possidere: s; cōdi. sine cā tenet̄ inq̇ꝫtum locupletior est. ar. ff. si cer. pe. si ⁊ me.

h ¶ Pro cultura. vt segetes.

i ¶ Et cura. vt lac ⁊ pilus ⁊ lana.

k ¶ Nō pōt. nec ad pcium: vt. j. de offi. iudi. §. si xo: ⁊. ff. fi. reg. l. iiij. §. s; añ. si tn̄ extent nō rei ven. q: pcipientis sunt: s; offi. iudicis tenet̄ reddere: vt. C. de rei ven. certum. §. bona fide.

l ¶ Nō idē. vt faciat fructus suos.

m ¶ Cogitur. distingue tn̄: q: si habet. ti. malefi. pos. de consumptis cōdic. sine cā: de extantibus rei ven. de percipiendis propter ti. excusatur: vt. C. de rei ven. si fundum. nisi in quattuor casibus: quando emit ab eo quem scit vendere in fraudem creditorum: vel quando vendit q̇ metu compulsus est: ⁊ cum emit contra interdictum. deinde corrumpi fructus patiatur: vt. ff. que in frau. cre. l. ait pretor. §. per hanc: ⁊. ff. ꝙ metus cau. sed ⁊ partus: ⁊. C. de agri. ⁊ cen. quemadmodum. idem i quarto: vt. C. de fi. instru. ⁊ iur. haste. fi. l. i. Sed nō habet. ti. de consumptis condictione sine causa. de extantibus rei ven. vt. C. de condi. ex lege. l. penul. ⁊. C. de rei ven. si fundū. de percipiendis offi. iudi: si nauis. §. fi.

☞ ¶ Is vero ad quem. ¶ Fructuarius non facit fructus suos nisi sint a solo separati vel a se vel per alium alterius nomine. Et iō non recollectos non trāsmittit ad heredes suos. ⁊ idē in colono. h. dic. Areti.

n ¶ Is vero ad quem. ipse. alio enim percipiente non fiunt sui: sed fiunt bonefi. pos. etiam si eos alius percipiat: vt. ff. de vsur. qui sit. §. preterea. Vel aliter si ipse percepit. nō etiam heres ei⁹. nec enim ad heredē trāsmittit.

o ¶ Perceptis. vt si i horreo positi sunt facit suos fructuarius, sed bonefi. poss. statim vt a solo separati sunt: vt. ff. quibus mo. vsufruc. amit. l. vsufructuarius. Et est alia differentia: quia fructuarius facit suos naturales fructus. bo. fi. vero pos. non: vt. ff. de vsufr. le. l. vsufruc. legato: ⁊ de vsur. l. fructus.

p ¶ Domino. sed per quam ac: Respondeo. p rei ven. cuz dominus sit. vel condi. ex hac. l.

q ¶ De colono. qui nummis colit. nam omnes fructus facit suos: vt vsufruc. sed differunt: quia colonus talis facit fructus suos: vt a solo decerpti sunt: vt. ff. de furtis. l. si apes. §. fi. secus i vsufruc. vt hic ꝯdicit̄. Vel dicas partiarijs: vt. ff. loca. ⁊ ꝯduc. cum in plures. §. messem. secundum Azo'. Item dicit fere pp aliud: q: colonus transmittit ad heredem: vt. j. loc. §. fi. sed fructuarius non: vt hic.

☞ ¶ In pecudum. ¶ Fetus lac pilus ⁊ lana sunt in fructu pecudum. Partus vero ancille non dicitur in fructu: ⁊ iō nō pertinet ad fructuarium ancille: debet tamen vsufructuarius de fetibus summittere in locum de mortuorū. Et similiter arbores ⁊ vites in locum de mortuorum. h. d. cum. §. sequenti. Aretinus.

r ¶ Fetus. q. d. ita fetus sicut ⁊c.

s ¶ Pilus. bouis vl' ēt capraꝝ ad borrā sellaꝝ.

t ¶ Et succuli. i. parui sues.

u ¶ Naturali. i. gentium. de quo loq̇tur. s̄. §. singuloꝝ.

x ¶ Part⁹. ptz ꝙtū ad plenā pprietatē: nisi etiā ⁊ in partu sit vsufruc. legat⁹: vt. ff. de vsufruc. vet⁹.

a ¶ Absurduz ē. sic. ff. de vsur. l. in pecudum.

b ¶ In fructu. s. vt ipse sit fruct⁹: sed tn̄ in eo relinq̇tur.

c ¶ Natura. i. deus. sic. s̄. de iure natur. in prin. vnde dicitur apud Ouidium. Pronaqȝ cū spectēt aīalia cetera terrā. Os homini sublime dedit celūqȝ videre Iussit: ⁊ erectos ad sydera tollere vult⁹. sic. ff. de edili. edi. l. iustissime: ⁊. ff. de fur. q̇ vas. §. ex furtiuis: ⁊. ff. de pe. he. l. ancillarum.

¶ Sed si[a] gregis vsumfructum qs hẽat: in locũ demortuorũ aĩa liũ capitũ ex[b] fetu fructuari⁹ summittere[c] debet: vt iuliano vi um ẽ: et in vinearũ demortuarum vel arborũ locũ alias debet substituere. recte. n. colere debz: ꝛ quasi bonus paterfamilias vti dz.

¶ Thesauros[d] quos quis in loco[e] suo[f] ĩuenerit: diuus hadrian⁹ naturalez equitatez secutus ei cõcessit qui eos ĩuenerit. Idẽq3 statuit si quis in sacro ãt religioso[g] loco fortuito[h] casu ĩuenerit. At si quis in alieno loco non[i] data ad hoc opera: sed fortuito casu inuenerit: dimidium domino[k] soli cõcessit ꝛ dimiduum inuentori. Et conuenienter si quis in cesaris[l] loco inuenerit: dimidium inuentoris: ꝛ dimiduũ esse cesaris statuit. cui cõueniẽs ẽ: vt si quis in fiscali[m] loco vel[n] publico vel ciuitatis inuenerit: dimiduũ ipsius eẽ dz: ꝛ dimidiũ fisci[o] vel ciuitatis[p].

¶ Per traditionem[q] quoq3 iure naturali[r] res nobis acquirunt[s]. Nihil[t] enim taz conueniẽs est naturali equitati: q̃ volũtatem[u] domini volẽtis rem suam in alium transferre ratam haberi. ꝛ iõ cuiuscunq3[x] generis sit corpalis[a] res tradi potest: ꝛ a domino[b] tradita alienat[c]. Itaq3 stipendiaria[d] quoq3 ꝛ tributaria[e] predia eodez modo alienantur[f]. ¶ Vocantur ãt stipendiaria ꝛ tributaria predia: que in prouĩcijs[g] sunt: inter que[h] necnon ꝛ italica predia ex nr̃a cõstitutione[i] nulla est differentia[k]. Sed si quidem[l] ex causa donationis ãt dotis aut qualibet alia ex causa tradantur[m]: sine dubio transferuntur[n]. ¶ Vendite vero[o] res[p] et tradite non aliter emptori acquiruntur: q̃ si is venditori precium soluerit: vel alio modo ei satisfecerit: veluti ex pro-

a ¶ Sed si gregis. grex est numerus. s. ouium vel quinq3 porcorum simul ꝛ congregatum ɔsistẽtiũ: vt. ff. de abigeis. l. oues. ꝛ facit. ff. de vsuc. l. rerum mixtura. §. tertium.

b ¶ Ex fetu. aliũde. n. nõ submittit̃ fm quosdam. vel forte submitteret ẽt aliũde. ar. ff. de vsufr. qd ergo. §. sed qd dr. in fi.

c ¶ Sũmittere. que summissio ñ fit si in singulis capitibus sit vsufruc. vt. ff. eo. qd ergo. §. sed quid dicitur.

☞ ¶ Thesauros. ¶ Thesaurus vel in suo vl' in religioso vel ĩ sacro loco inuentus efficicitur inuentoris. in alieno vero casualit̃ inuentus solum pro dimidia efficitur dominus ĩuentor: ꝛ dñs soli[c] pro alia dimidia. h. d. Areti.

d ¶ Thesauros. est autez thesaurus pecunia ab ignotis dominis vetustiori tempore abscõdita: vt C. de thesauris. l. i. li. xij. in prin. vel depositio pecunie: cuius memoria nõ extat: vt. ff. de acqui. re. do. l. nunq̃. §. thesaurus. quandoq3 improprie dicitur: vt. ff. de acqui. pos. l. peregre. ĩ prin. ꝛ. ff. ad exhi. l. thesaurus.

e ¶ Loco. alias solo.

f ¶ In suo iure. directo vel vtili: vt feudatarius vel emphiteoticarius vel similis: licet pla. aliud dixerit in his. Quid si mercennarius dum laborat in alieno: vel creditor in pignore inuenit thesaurum? Respondeo. dimidium eius est in cuius fundo inueniunt: ꝛ ita dimidium sibi acquirunt: vt. ff. d ac. re. do. l. si quis. §. q si creditor.

g ¶ Religioso. vt. ff. de iure. fis. l. iij. §. penul. contra. Solu. hec corrigitur secundum. B. vel hic secundum naturalem rationem: vt pz ex lr̃a ibi. fm ciuilẽ rõem q̃ preualet. sic in vsuc. contingit fm Jo.

h ¶ Fortuito casu. ꝛ ẽ casus ĩopinate rei euẽtus ex diuers causis puenien ob aliud ꝛ aliud incept.

i ¶ Non data opera. alias totum redditur domino. in suo loco tamen potest operam dare: non tamen magica arte: alias esset fisci: vt. C. de thesau. l. vnica. li. x. Accur.

k ¶ Domino. sed per quam ac? Rñ. p rei ven. cum dñs sit. vl' condi. ex hac. l.

l ¶ In cesaris loco. s. p̃rimoniali.

m ¶ Fiscali. nõ tñ publice deputato.

n ¶ Vel publico. i. publice deputato.

o ¶ Fisci. sed si fisci partem suppresserit cum altero tm̃ reddit: vt. ff. de iure fis. l. iij. §. fi.

p ¶ Ciuitatis. que loco priuatorum sunt: vt. ff. de verborum signi. si euz qui nec.

☞ ¶ Per traditionem. ¶ Omnis res per traditionem factã a dño ex cã habili põt alteri acq̃ri: ẽt si sint predia stipendiaria tributaria. h. d. Aretinus.

q ¶ Per traditionẽ quoq3. non solum inuentõne: vt. s. §. px.

r ¶ Naturali. i. gentium: vt. j. §. proxi.

s ¶ Acquiruntur. cã precedente vera: vel putatiua: alias non: vt. ff. e. l. nũq̃: ꝛ. j. hoc. §. ibi. Sed siquidem ꝛc.

t ¶ Nihil. immo deo seruire: sed hyperbolice loquitur. sic. ff. de pac. l. i. in prĩ. ꝛ. ff. de actio. empt. l. ex empto. in prin. ꝛ. C. d trãs ac. nõ minorem.

u ¶ Voluntatem. dum tamen legitimam. nam cuz ei bonis interdictũ est ñ alienat: vt. ff. de cura. fu. l. i. in prin.

x ¶ Cuiuscunq3. i. siue mobilis siue soli.

a ¶ Corporalis. incorporales enim tradi non possunt: vt. ff. de acqui. re. do. seruus. §. i. incorporales.

b ¶ A domino. hoc quandoq3 fallit: ꝛ eius contrarium inuenitur verum: vt j. qui alie. licet vel non. sed hc ẽ regulare: vt hic ꝛ. ff. e. traditio.

c ¶ Alienat̃. i. dñium transfertur. Accur.

d ¶ Stipendiaria. scilicet que militibus pro stipendijs dantur: vt. ff. de rei vendi. item si verberatum. §. i. ꝛ de euict. l. lucius: et de acqui. re. do. in agris.

e ¶ Tributaria. q̃ tributa rome redduntur.

f ¶ Alienant̃. p traditõem.

g ¶ In prouincijs. q̃si dicat talia predia non sunt in italia.

h ¶ Inter que. s. prouincialia.

i ¶ Constitutione. vt. ff. de vsuc. trãsfor. l. vnica.

k ¶ Differentia. scilicet quantum ad dominij translationem: vt. C. de vsuca. transfor. l. vnica. sed quantum ad tributa est differentia. C. d epi. ꝛ cle. de his.

l ¶ Sed siquidem. vere nulla est dr̃ia. sed ꝛ si ꝛc.

m ¶ Tradantur. s. stipendiaria predia ꝛ tributaria.

n ¶ Trãsferuntur. s. puĩcialia p̃dia sicut italica. ꝛ ẽ vez in oĩb⁹: nisi scriptura necessaria sit fm Jo. vt. C. de vsuc. trãsfor. l. vnica. §. q si p̃dia. Itẽ sunt x̃a si accipiẽs inducatur in vacuã possessionẽ fm quosdã: vt C. de pba. cũ res. Jo. s. vt. ff. d fun. do. si fundũ: ꝛ d ac. re. do. hõ liber. §. q̃cq̃d. sufficit. n. induci in possessionem: lz nõ vacuã. Qd aũt in. d. l. d pba. dr̃ demõstratiue q sic euenerit: non causatiue dr̃.

☞ ¶ Vendite vero. ¶ Dominium rei vendite non transit in emptorẽ: ẽt si res tradatur: nisi p̃ciũ sit solutũ vel aliter satisfactũ: aut hita sit fides de p̃cio. h. d. Areti.

o ¶ Vero. pro sed.

p ¶ Res. que loco pignoris a venditore teneri possunt: vt. ff. de ac. ẽp. iul. §. offerri.

a ❡ Pignore.qđ sic intelligo si placeat venditori aliud ꝙ̃ precium acci
pere:alias non.vt.ff.si cer.pe.l.ij.§.i.
b ❡ Dato.poterit ergo vendicare vēditor rē si nō fuerit de precio satis
factum:vt.ff.de tribu.l.procuratoris.§.ſʒ si dedi mercē: nisi emptor tūc
precium offerat:vt.ff.man.diligenter.§.i.in fi.ꝛ.ff.de preca.l.ea q̄.

corā horreo:ꝛ hoc pp p̄ñtem visionē rei:vt.ff.de ƺhen.ēp.claui
bus : ꝛ đ ac.pos.l.i. §.si iusserim.ꝛ sunt hec in ar.vt si vendam
equuʒ quem tradam per frenum vel capistrū vt dñiū trāseat.
q ❡ Hoc.s.ē ꝙ̃.s̄.ī alio casu:q꞉.s̄.ſp in personā certā:h̄ ī icertā.
r ❡ Incertā.ar.ƺ.j.de le.§.tutor.

missione:aut pignore[a] dato[b]: qđ quideʒ cauetur ex[c].l.xij.ta.tamē recte dicitur ꝛ iuregētiū.i.iure[d] naturali id effici. Sʒ si is q̄ vendidit[e] fidem ēptoris[f] secutus fuerit:dicendū est statiʒ rē emptoris[g] fieri. Nihil[h] āt interē vtrum ipse dn̄s tradat alicui reʒ suam: an voluntate ei⁹ alius:cui rei ei⁹ possessio permissa[i] sit: qua rōe si cui libera[k] vniuersoꝝ negociorū administratio permissa fuerit domino:isq꞉ ex his negocijs rē vendiderit ꝛ tradiderit:facit eā accipiētis. ❡ Interduʒ autē sine traditōe nuda[l] voluntas dñi sufficit ad rē trāsferendam: veluti si reʒ quā tibi aliq̄s cōmodauerit āt locauerit:āt apud te deposuerit:postea vēdiderit tibi: aut donauerit: aut dotis noīe dederit. ꝙ̃uis enim ex ea cā tibi nō tradiderit eam: eo tamē ipso ꝙ̃ patitur apđ te rē[m] eē:stati tibi acq̄rit̄ proprietas:pinde ac si eo nomīe tradita tibi fuisset. ❡ Itē si q̄s[n] merces ī horreo suo positas[o] vēdiderit simul atq꞉ clauē[o] horrei sui tradiderit ēptori:trāsfert[p] pprietatē mercīū ad ēptoreʒ. ❡ Hoc[q] āplius ꝛ iterdū ī icertā[r] psonā collata volūtas domini trāsfert pprietatē rei: vt ecce ptores ꝛ consules q̄ missilia[s] iactāt ī vulgus: ignorant q̄d eorum q̄sq꞉ sit accepturus: ꝛ tñ q꞉ volūt ꝙ̃ q̄sq꞉ eorū accepit eius eē:statiʒ eū dominū efficiūt. Qua rōe veri⁹ eē vr̄: vt si reʒ pro derelicto a domino habitaʒ occupauerit q̄s statiʒ eū dominū effici.p derelicto āt habet̄:qđ dominus ea mēte abiecerit:vt id ī numero reꝝ suaꝝ eē nolit[t]. iōq꞉ stati dn̄s ei⁹ rei eē desijt[u]. ❡ Alia[x] sane cā ē eaꝝ rerum q̄ in tēpestate maris leuiādē nauis cā eijciūtur. Hec.n.dominoꝝ pmanēt: q꞉ palā est eas nō eo aīo eijci ꝙ̃ q̄s eas hr̄e nolit : sed ꝙ̃ magis cū ipsa naui maris piculū effugiat.qua đ cā si quis eas res fluctibus[a] expulsas vel etiā ī ipso mari nactus lucrādi āīmo abstulerit: furtū[b] cōmittit. nec longe[c] videt̄ discedere ab his q̄ a reda[d] currēte nō[e] itelligētib⁹ domīs cadunt.

c ❡ Ex lege.xij.ta. q̄ ē ius ciuile:vt.ff.de iusti.ꝛ iu.l.ius.§.h̄ igr̄.ñ solū gētiū.
d ❡ Iure naturali. sic dictū ē ꝙ̃ rōe naturali iductū fuit:vt.s̄.de iur.natu.§.qđ vo:ꝛ.§.qđ natalia.
e ❡ Vēdidit.ꝛ tradidit.
f ❡ Emptoris.q̄d si dedit diē ad soluēdū:rñ.ñ:fctā solutōe vēdicat ſʒ Io.vt C.đ pac.iter ēp.ꝛ vē.l.cōmissorie.pōt tñ ƺdici: q̄a aliud ē simplr̄ diē solutōi statuere:aliud pactū.l.cōmissorie pōere. Itē q̄d si simplr̄ tradat: Rñ. vr̄ se q̄ fidē:nisi ƺ pbet̄: vt q̄a forte dicebat ēptor p̄ñteʒ hr̄e pecuniam:vt ar.ff.de pig.ac.l.iij.ꝛ ar.ƺ.ff.đ tribu.pcuratoris.§.ſʒ si đdi.
g ❡ Emptoris.nisi ī casib⁹: vt.ff.de iur.fi.l. si pcurator.§.fi.ꝛ.ff.de re iudi.a diuo pio.§.ſʒ si ēptor.
h ❡ Nihil.qđ.n.q̄s p aliū facit ip̄e facē vr̄:vt.ff.đ vi ꝛ vi.ar.l.i.§.deiecisse:ꝛ.j.đ iiur.§.nō solū:ꝛ.ff.đ iniur.itē apđ.§.fecisse.
i ❡ Permissa.vel ab ipso dño:l' ab alio dñi volūtate
k ❡ Libera.sec⁹ ī gñali pcur.q̄ ñ hʒ liberā:vt.ff.de pcu.pcurator cui:ꝛ.l.pcurator totoꝝ.ſʒ.M.distīxit iter pcur.totoꝝ bōꝝ:vt ibi:ꝛ vniuersoꝝ
☞ ❡ Interdū. ❡ Ex venditōe rei quā prius ƺmēdauerat trāsfertur dñiū in ƺmodatariū sine noua traditōe.h.đ.Areti. vt hic.
l ❡ Nuda.s.a traditōe.sic.C.de pac.l.traditōib⁹. Itē in alijs casib⁹ dominiū sine traditōe dat̄ q̄ p̄ñt his legib⁹ notari:vt.ff.de acq̄.pos.l.i.§.si iusseri:ꝛ.§.iōq꞉:ꝛ.l.ꝙ̃ meo.§.si vēditorē:ꝛ.l.q̄rūdā.itē.C.đ ac.pos.min⁹:ꝛ.C.de do.l.i.ꝛ.l.q̄sq̄s. Itē si volēs tibi tradē dñiuʒ noīe tuo meƺstituā possidē:l' ƺducā a te:vt.ff.đ ac.pos.qđ meo:ꝛ.đ rei vē.q̄dā mulier.
m ❡ Tuā eē.si res p̄ñs est:vt.ff.de rei vē.ei⁹:ꝛ.l.hec si.vl' dic ī xa venditione:ibi in ficta:vt.ff.pro.emp.l.ij. Itē h̄ est veꝝ si p̄ciū sit solutū vel satisfactū:vt.s̄.e.§.vendite.
☞ ❡ Itē si quis. ❡ Per traditōem clauium vr̄ traditū dñium mercīū venditarum.h.đ.Areti.
n ❡ Itē si q̄s.ꝛ ē casus vbi in possessione tradita acq̄ritur dñiū.ꝛ alios habes notatos.ff.de rei ven.l.si ager.
o ❡ Positas.i.repositas.
o ❡ Clauē.aliter de cōsuetudīe dacie in qua cū aliq̄s vult legare vl' dare fundum ecclesie:sumit parum terre in panniculo ꝛ ponit sup altare: ꝛ ita transfert dñium: vt extra de consue.c.i. est tñ casus mirabilis in quo sine omni voluntate transfertur dominium:neq꞉ ipso iure:vt.C.de dona.l.quisq̄s.C.de sa.sanc.ec.vt inter diuinum.
p ❡ Transfert.proprietatem ꝛ possessionem.ꝛ qđ dixi de pprietate verum ē si dominus est tradens:al' causam p̄stat vsucapiendi: si hec fiant

☞ ❡ Hoc āplius. ❡ Missilia ꝛ alia habita p derelicto fiūt occupāt̄.h.đ.Are.
s ❡ Missilia.i.dicta:q꞉ in pplm mittantur siue pijciantur:vt illuc currēte multitudine possint ptores vel ƺsules ptransire:vt in coronatōe dñi pape vidi:vt.ff.pro derelic.l.si id qđ.§.id qđ: et i auc.đ ƺsulib⁹.col.iij.§.h̄ itaq꞉.ibi.Argentum xo ꝛc.
t ❡ Nolit. vere vel legis interptatione:vt in auten.de nup.§.et mltō potius.col.iiij.et.C.de infa.l.fi.et.C.de la.lib.tol.l.i.§. sed scimus.
u ❡ Desijt. si abiecit vel habere đsijt rem immobilem: alioqui possessionem perdere potest:non dominium:vt.ff.de ac.pos.siquis vi.§.differentia:et.ff. p đreli.l.i.et.ij.
☞ ❡ Alia sane. ❡ Proiecta ī maritpe tempestatis vel cadentia de naui alicui nō fiunt occupantis.h.đ.Areti.
x ❡ Alia causa.alias.s.proijciendi : et ideo aliud ius statuit̄.
a ❡ Fluctibus.i.vndis.
b ❡ Furtum.ff.de fur.l.falsus.§.si iactū.contra.so. distigue animum proijcientis : quod patet : vt si librum apertum proijciam secundum Io.vt ex hac lege et illa colligitur:et ar.ff.de dā.infec.si:finita.§.si quis metu. Itē quid distat hoc furtum ab illo.ff.de incen.ru.nau: Respondeo.hoc locum habet quādo non in ipso naufragio aliquid quis furatur:ibi in ipso naufragio : vt.ff.de incen.ru.nau.l.i.in fi.et.l.ij.et.iij.et.ff.pro derelic.l.i.ij.et.iij.
c ❡ Longe. nam in aliquo distat:q꞉ hoc sciente:illud ignorante dño fit:vt.ff.de ac.pos.interdum.
d ❡ De reda.i. de curru ducto ab equis.
e ❡ Non intelligentib⁹.i. videntib⁹.
☞ ❡ De rebus corporalibus. Quia rerum que sunt publice:quedam sunt nullius : et quedam singulorum:sequebatur de tertia diuisione videre:que ita se habet : ꝙ̃ rerum quedam sunt incorporalia:de qua diuisione tractaturus intitulauit istam rubricam. Porcus.

Quedā pterea res. ☞ ¶ Tot' iste titul' diuidit in quinq3 ptes. Primo ponit vnā diuisionē rez. Secundo diffinit res corpales z p exempla demōstrat. Tertio diffinit res icorporales z etiaz p exempla demōstrat. Quarto rñdet cuidaz tacite qōni. Quito pdicta extēdit. Secunda ibi. Corpales sūt. Tertia ibi. Incorpales. Quarta ibi. nec ad rem. Quita ibi. Eodē numero. Et. h.d. i summa. Corporalia tangi possunt de sui natura: incorporalia vo nō: lz in eis contineantur incorpalia: siue sint seruitutes reales siue psonales. h.d. Areti.

De reb' corpalib' et icorpalib'.

Quedam pterea[a] res corporales[b] sunt: et quedā icorporales[c]. Corporales sunt que sui natura[d] tāgi possunt: veluti fund': hō: vestis: auruz: argētum: z deniq3 alie res innumerabiles[e]. Incorpales[f] āt sunt que tangi non pñt: qualia sunt ea que in iure consistunt: sicut hereditas[g]: vsusfruct'[h]: vsus: et obligatiōes[i] quoquo modo[k] cōtracte. Nec ad rez[l] pertinet q2 in hereditate res corporales cōtinētur. nā z fructus qui ex fundo[m] percipiūtur corporales sūt: z id quod ex aliqua obligatione nobis debetur: plerūq3[n] corporale ē: veluti fund': homo: pecunia. Naz[o] z ipsuz ius[p] hereditatis: z ipsuz ius vtendi z fruendi[q]: z ip3 ius obligatōnis[r] incorporale ē. Eodē nūero[s] sunt iura[t] prediorum vrbanoz z rusticoz: que ēt seruitutes vocantur[u].

a ¶ Quedā pterea. i. pter dictaz diuisionē. s. ti. i. i prin. ē z alia: qa qdā coia: qdam publica: qdā vniuersitatis: qdaz nulli': qdam corporales: z quedam incorporales: vt h subijcit.
b ¶ Corporales. sic. ff. de rerū di. l. i. §. quedam.
c ¶ Quedā icorporales. Quid de hac diuisione nos iuriscōsulti i egemus: Rñ. q2 multa in corpalib' locum hñt q non seruantur in incorpalibus. incorpalia. n. non traduntur: nō vsucapiūtur regulariter: vt. ff. de ac. re. do. l. seruus. §. icorpales: z d vsu. l. vsucapionē. nō vendicant: vt. ff. de rei ven. l. vendicatio. ac nō transferunt penit': vt. ff. p so. l. ij. z. iij. non possidentur: vt. ff. de ac. pos. l. iij. in prin.
d ¶ Sui natura. nā sec' si pp difficultatē: vt res in profundum maris vel celo affixa.
e ¶ Innumerabiles. i. nō habiles ad numerandū.
f ¶ Incorporales. q i iure. i. sub hoc pdicabili ius cōtinent: in quorum diffinitōibus ponit hec dictio ius in predicato: qlia sunt oia iura. s. incorpalia: vt. ff. de re. di. l. i. §. qdā.
g ¶ Hereditas. vt. ff. de ver. sig. l. nihil.
h ¶ Vsusfruct'. j. de vsufr. in prin.
i ¶ Et obligatōes. j. de obli. in prin.
k ¶ Quoquo mō. i. siue ex ɔctu vl' q si: l' maleficio vel q si: vt. j. de ob. §. fi.
l ¶ Nec ad rē. rñdz tacite obiectōi. q. d. quō hereditas ē incorpalis: cū in ea sint res corpales.
m ¶ Ex fūdo. in quo vsumfruc. hēm'.
n ¶ Plerūq3. pp fuitutē q p actōz vel obligatōz dbet: vt. j. d ac. §. ij. z pp actōis cessiōem: vt. ff. mā. l. si pcurator. §. fi. z de rei vē. l. si hoiem. §. vsq3 adeo.
o ¶ Nā. p sed.
p ¶ Ius hrditat. i. ipa hēditas: z sic itrāsitiue h tria leguntur.
q ¶ Fruēdi. i. vsufruct'.
r. ¶ Obligatōis. i. obligatio ipsa.
s ¶ Eodē numero. i. inter icorpalia.
t ¶ Jura. i. seruitutes.
u ¶ Vocant. de qb'. j. ti. px. dr stati. De qbusdā qrit lz ad nos nō ptineāt: vt de aere fumo z d flatu aialis: rñ. fm phm h eē corpalia. Item qd de āgelis bonis z malis z aia hois: Rñ. h incorpalia eē.

De seruitutibus rusticorum prediorū.

Rusticoz[x] prediorum iura[a] sunt hec: iter act' via aqueduct'. Iter est ius[b] eundi ābulādi[c] hominis nō etiaz iumētum[d] agendi vel vehiculuz. Actus ē ius eundi ābulandi hominis: agēdi iumentū[e] vel vehiculum. Itaq3 q habet iter: actū[f] n hēt: s3 q hēt actū iter hēt[g] heco q2[h] vti potest ēt sine iumento. Via ē ius eūdi[i] z agēdi z ābulandi hōis. nam iter z actuz via in se contiet[k]. Aqueductus ē ius aque ducende[l] p fundu3 alienu3 ¶ Predioz vrbanorum sunt seruitutes que edificijs iherent: iō vrbanorum dicte sunt: quoniaz edificia omnia vrbana pdia appellam': z si i villa edificata sunt Itez vrbanorum prediorum seruitutes sunt he: vt vicinus[m] onera vicini sustineat: vt in parietem eius liceat vicino tignum i-

☞ ¶ De fuitutib' rust. pdi. Dictū ē. s. d reb' in corpalib' i gñe: seqt vidē i spē: z iō a fuitutib' iitiū facit q sūt icorpales: vt. s. ti. i. in fi.

Rusticoz pdiorū ☞ ¶ Tot' iste titul' diuidit i quinq3 ptes. Primo pōit d fuitutib' rusticoz pdi. Scdo de fuitutib' vrbanoz pdi. Tertio redit ad fuitutes rusticoz. Quarto pōit qre appellāt fuitutes pdioz. Quito pōit qlit dicte fuitutes ɔstituant. Scda ibi i. §. Predioz. Tertia ibi i. §. Rusticoz. Quarta ibi. Ideo aūt. Quita ibi. §. Si qs velit. z. h.d. in sūma. Qui h3 fuitutē itineri pōt ipse sol' ire: nō aūt iumētū vel vehiculū ducē. sec' si hēat fuitutē act'. z fuit' vie cōtinet i se iter z actu3 z aq ducēde: z fuitutes ɔtinz vt possint aq p fundū vicinū duci. h.d. Areti.

x ¶ Rusticoz. sic. z. ff. e. l. i.
a ¶ Jura. s. fuitutes. z nō h tria gñā fuitutū. qdā a psona psone debēt: d qb' dr. s. de iur. pso. qdā ab vna re alteri rei: d qb' dr in h ti. qdā a re psone: vt vsufr. z vsus, z hitatio: vt. j. ti. i. z. ij. Pōt z qrtū dici: vt a psona rei debeat: vt. ff. de cōdi. z demō. titio. §. titio: z de ali. z ci. le. l. seruos.
b ¶ Ius eūdi. solus: vt p h discrepet a sequenti.
c ¶ Ambulādi. s. cū alio.
d ¶ Jumētū. s. sepatum a se vel armēta sepata a se: s3 sup equo ire pōt: vt. ff. de serui. rus. pdi. q sella. i pri. z. l. iter. iqñq3 iter n ē seruit': vt si vsufructuario det a dño alteri' pdij: vt. ff. si seruit' vē. l. ij. §. ij. tertio grosse dr ql3 via p quā itur.
e ¶ Jumētū. vl' sub' vl' ań se. z idē si i vehic'o
f ¶ Actū: non h3 p consequentiā.
g ¶ Iter h3. quo ad cōmodū: non quo ad seruitutē. sunt. n. due seruitutes diuerse: vt. ff. si ser. ven. loci. §. i. z. ff. de adimē. le. l. i.
h ¶ Eoq3. i. itinere cōtēto sub actu.
i ¶ Via eūdi. h vba expone vt. s. e. §. i.
k ¶ Cōtinet. s3 q ē dña fm h iter actū z viā: Rñ. q h3 viā pōt trahere trabē z lapides z recte ferre hastā: q nō pmittunt hñti actū: vt. ff. d seruit. ru. pdi. l. q. sella. §. i. Itē certa vie latitudo ē. viij. pedū i directū. i angulis. xvi. nisi maiorē vl' minorē placuerit facē ɔstituētib': qd n ē in actu: vt. ff. de ser. ru. pre. l. vie: z. l. certa. §. latitudo: z. l. via constitui.
l ¶ Aque ducēde. siue inuente siue inueniende: vt. ff. e. l. labeo.
☞ ¶ Predioz. Seruitutes q edificijs debēt lz i villa ɔstitute dñr fuitutes vrbanoz predi. h.d. Are.
l ¶ In villa. nō. n. loc': s3 materia facit vrbanū pdiū. qd dic vt. ff. de v. sig. l. vrbana predia.
m ¶ Vicinus. i. domus vicini.

mittere: vt stillicidium[a] vel flumē recipiat quis in edes suas: vel in areā vel in cloacam: vel non[b] recipiat: ⁊ ne altius quis tollat[c] edes suas: ne luminibus vicini sui officiat. ¶ Inter rusticorum prediorum servitutes quidem computari recte putāt aque haustum[d]: pecoris[e] ad aquaz appulsuz: ius pascendi: calcis coquende[f]: harene fodiēde. Ideo autem he servitutes prediorū appellantur: quoniam sine prediis constitui non possunt. Nemo enim servitutez potest acquirere vrbani vel rustici predii: nisi qui habet predium: nec[g] quisq̄ debere nisi qui prediū habet. ¶ Si quis velit vicino aliquod ius[h] constituere: pactionibus[i] atq̄ stipulationibus id efficere debet. Potest etiam in testamento quis heredem suum damnare: ne altius tollat edes[k] suas: ne luminibus vicini ediuz officiāt: vel vt patiatur eum tignuz in parietem mittere: vel stillicidium habere: vel vt patiatur eum per fundum ire agere: aquāve ex eo ducere[l].

¶ De vsufructu.

Vsusfructus[m] est ius[n] alienis[o] vtendi[p] fruendi[q] rebus: salua[r] rerum substantia. ¶ Est[s] autē ius[t] in corpore: quo[u] sublato: et ipsum[x] tolli necesse est. ¶ Vsusfructus[a] a proprietate separationem recipit: idq̄ pluribus modis accidit: vt ecce si quis vsūfructum alicui legauerit. naz heres nudam[b] habet proprietatem: legatarius vero vsumfructū. Et ecōtra: si fundum legauerit deducto vsufructu: legatarius nudā habet proprietatem: heres vero vsumfructū. Itē alii vsumfructū:

a ¶ Stillicidium. qđ stillat: ⁊ interdū nō directo cadit: interdum nō ꝑꝑ vētū forte: sed flumē directo cadit: ⁊ maxime ꝑ dochiā. i. canale: vt. ff. đ servi. vr. pre. servitutes. §. stillicidiū. Accur.

b ¶ Non recipiat. h. s. non recipere ē ius non servitutis: immo potius libertatis. ⁊ hanc negatiuam referas ad oīa exempla ꝓxime dicta. Vel dic sicut recipe talia ē servitus: ita econtra si desinit recipe ē mihi quōdam recipienti servitus ⁊ onus. et sicut in ꝯscribēda servitute indigebā aliquo facto: sic econtra in ꝯscribenda sua libertate idiget facto s. vt foramina obturet vel similia faciat q̄ non sunt necessaria in ꝯscriptōe libertatis ⁊ ꝯtra rusticam servitutem. ⁊ iđ tm̄ in affirmatiua lex dicit de eis. s. ius eundi agēdi ⁊c. vt. ff. đ servi. vr. pre. l. v. ⁊. š. e. circa prin.

c ¶ Tollat. qđ pōt ꝓdesse mihi ad lumia refulgēda. vn̄ đr in libro reguz. refulsit sol in clipeos aureos: ⁊ resplenduerunt mōtes ab eis: ⁊. ff. e. si arborem. §. iterdū. Vel dic q̄ tollat vt sit servitus: vt mō in aliis diximus.

☞ ¶ Inter rusticorum. ¶ In servitutibus rustici ꝑdii ꝯputantur hic descripte. ⁊ oēs supradicte dicunt servitutes ꝑdiorum: q2 sine ꝑdiis eē non pñt. h. d. cum. §. seq. Aretinus.

d ¶ Haustū. s. ius hauriēdi aquā necessariā agro meo vel laborātibus in eodē ex fonte vicini.

e ¶ Pecoris. s. ꝯstituti ad stercorādū agrū meū: ⁊ sic bibēt vel pascēt in tuo vicino agro: ⁊ sic sunt reales servitutes. Sꝫ ꝯ. ff. de ali. ⁊ ci. le. l. mela. §. fi. Rn̄. ibi ꝑsonales dicunt: q2 cū ꝑsona durāt. ⁊ ar. ff. de ser. ru. ꝑdio. pecoris. vel si hēo ꝑdium cui supradicta expediāt: nō erit servitus sꝫ magis aliud ius. s. pactōis vel conuentōis: vt. ff. de servi. vt pomū.

f ¶ Coquende. necessarie ad domunculā in agro meo cōficiēdā ꝓpter fructus recipiendos. Idē dicas de harena fodienda.

g ¶ Nec quisq̄. s. vt servitus sit: obligatio tm̄ eē pōt: vt. ff. de euic. fundū §. i. ⁊. ff. fa. her. heredes. sed ꝯ si promissor vie ⁊c.

☞ ¶ Si quis velit. ¶ Per oēm conctum ⁊ ēt ꝑ vltimā volūtatē potest servitus constitui. h. d. Areti.

h ¶ Ius. i. aliquā servitutem de superioribus.

i ¶ Pactōibus. s. pactionalibus stipulatōibus. similis expositio ē. ff. de ac. pos. l. si rē. i fi. vel si pactionibus. i. ꝯctibus aliis: vt venditōne ⁊ donatōe. ⁊ qđ subiicit. stipulatōibus. i. obligatōibus verborum tm̄.

k ¶ Edes suas. quibus servitutibus nō ipositis cuilibet vsq̄ ad celū liberū ē edificare: vt. ff. qđ vi aut clam. l. fi. §. pe. ⁊ de servi. l. fi.

l ¶ Ducere. his deficiētibus cuilibet res sua libera ē: ⁊ poterit aliū ꝓhibere volentē ingredi in suū agrū: vt. š. de re. di. §. fere: ⁊. §. ꝑ lane.

☞ ¶ De vsufructu. Visum ē. š. de servitutibus realibus: seq̄bat videre de ꝑsonalibus: iđ seq̄t de vsufructu q̄ ē servitus ꝑsonalis: vt. l. i. ff. de servitutibus. quia plures sunt species servitutis: vt nota. glo. š. tit. i. in prin.

Vsufructus. ☞ ¶ Totus iste titulus diuidit in q̄ttuor ꝑtes. Prio pōit diffinitōem vsufr. Scđo q̄lit cōstituat. Tertō ꝑ quibus rebus. Quarto quō finiat. Scđa ibi. Vsufructus. Tertia ibi. Cōstituit. Quarta ibi. Finit. Et. h. d. in sūma. Qualitas nō pt eē sine subiecto: et ad remotōz subiecti seq̄t remotō q̄litatis seu accidētis. h. d. Are.

m ¶ Vsusfructus. s. c. ff. e. l. i. ⁊. l. ii.

n ¶ Est ius. i. servitus: ⁊ ꝑ h̄ ꝑꝫ q̄ n̄ loq̄t de ipis fructibus fūdi q̄ sūt corporales: imo de iure vtēdi: vt. š. đ re. cor. ⁊ incor. §. i. sicq̄ ꝑ h̄ v̄bū s. qđ expono: ius i. servitus remouet vasallus superficiarius ⁊ q̄ alis vtile dn̄iuz hꝫ. Itē h̄ ius est ēt ꝑsonale: q2 cū ꝑsona extinguitur: vt. j. e. §. finitur. Itē ē forma q̄dā a ꝓprietate sepata: cum apđ vnū possit eē ꝓprietas apđ aliū vsusfructus: vt. ff. đ ac. pos. l. ꝑmisceri. Ius āt qđ dn̄s fundi hꝫ in fructibus ꝑcipiēdis ē cū ca. i. cū ꝓprietate: vt. ff. de excepti. rei iu. si cū argētū. §. pe.

o ¶ Alienis. naz sua res nemini servitutē dꝫ: vt. ff. đ ser. vr. ꝑdi. l. i cōi: ⁊. ff. nisi vsufru. pe. l. vti frui. i prin. Itē qđ subiicit rebus dic. s. quibuslibꝫ: nisi vsu ꝯsumāt: vt. j. e. §. ꝯstituit: ⁊. ff. si cer. pe. l. i. infi.

p ¶ Vtēdi. ad drām creditoris q̄ vti nō debꝫ pignore: vt. j. de obli. q̄ ex delic. na. §. furtū.

q ¶ Fruēdi. ad drām nudi vsus i quo tm̄ vti ⁊ frui. ꝑmittitur: vt. j. ti. i. in prin.

r ¶ Salua rerum subā. i. ꝑstita cautōe vel satisdatōe đ saluāda subā rei ꝯm quosdā. ⁊ sic dicūt cautōz eē de subā vsuf. ar. pro eis. C. e. l. i. ⁊. ff. de vsuf. l. vxori. nos ꝯ diximus ei: q̄ h̄ cautio n̄ ē de subā vsufr. nā sine ea vsufr. ē. plus dico: q2 in casibus nllo mō ꝑstat. ff. vt le. vel fideicō. no. ca. l. i. §. si ad fiscū: ⁊. C. de bo. q̄ li. l. fi. ⁊. ff. vsufr. quēad. ca. l. vsufr. §. illud: ⁊. §. plāe. dic ergo salua rerum subā. i. ne pereat rerum subā. q. d. tādiu durat vsufr. q̄diu durat subā. ⁊ h̄ stati ꝓbat ibi. Est aūt ⁊c. ⁊ sic verba sunt de diffinitōe sꝫ nō cautōe.

s ¶ Est aūt. s. vsufructus

t ¶ Ius. i. servitus vel forma corꝑi inherens.

u ¶ Quo. i. corpore ꝑempto: vt domo destructa vel fundo casmate ꝑēpto vel iumēto mortuo, in quo vsufr. habetur: vt. ff. pro so. l. verum. §. pe.

x ¶ Ipm. s. ius vtēdi fruēdi.

☞ ¶ Vsusfructus. ¶ Vsusfructus pōt ꝯstitui tā iter viuos q̄ vltima volūtate. Et ne ꝓprietas ꝑpetuo sit inutilis certis modis finit. h. d. Areti.

a ¶ Vsusfructus. sꝫ oppono. aū sepatōz nō ē vsusfructus: sꝫ nec post sepatōz recipit sepatōz. rn̄. vsusfr. i. q̄ postea đr vsusfruc.

b. ¶ Nudā. sic. C. de muli. q̄ ser. propri. l. i. §. siq̄s sic: ⁊. C. cōia

alij deducto[a] eo fundum legare[b] potest. Sine testamento vero si quis velit vsumfruct. alij con‑stitnere[c]: pactionibus[d] ꝛ stipula‑tionibus id efficere debet. Ne[e] tamen in vniuersũ inutiles eẽnt ꝓprietates sp̄ abscedẽte vsufructu: placuit certꝫ[f] mõis extigui vsum‑fructum ꝛ ad proprietatez reuer‑ti. ¶ Constituitur ãt vsufruct⁹ non tantum in fundo[g] ꝛ edibus: verum etiam in seruis ꝛ iumen‑tis et ceteris rebus: exceptis his que ipso vsu consumuntur. Naz he res neqꝫ naturali[h] ratione ne‑qꝫ ciuili[i] recipiunt vsumfru. quo in numero sunt vinũ: oleum: fru‑mentum: vestimenta[k]: quibus ꝓ‑xima est pecunia numerata. Nã ꝙ ipso vsu assidua permutatio‑ne[l] quodãmodo extinguitur: sed vtilitatis[m] causa senatus censuit posse etiam earum rerum vsum‑fru. constitui: vt tamen eo nomi‑ne heredi vtiliter caueaꝛ. Itaqꝫ si pecuĩe vsufructus legatus sit: ita datur legatario vt eius fiat: ꝛ legatarius satisdat[n] heredi de tanta pecunia restituenda si mo‑rietur: aut capite[o] minuet. Cete‑re quoqꝫ res ita traduntur lega‑tario vt eius fiant: sed estimatis his satisdantur[p] a legatario: vt si moriatur aut capite minuatur tã‑ta pecunia restituatur quanti he fuerint estimate[q]. ergo senatus ñ fecit quidem earum rerum vsũ‑fru. nec eniꝫ poterat[r]: sed per cau‑tione[s] quasi vsumfruc. constitu‑it. ¶ Finitur autem vsufru. mor‑te[t] vsufructuarij ꝛ duabus capi‑tis[u] diminutionibus: maxima[x] ꝛ media: et nõ vtendo per moduz[a] ꝛ tempus: que omnia nostra sta‑tuit ꝯstitutio[b]. ¶ Item[c] finitur vsufruc. si domino proprietatis ab vsufructuario cedatur. Nam cedendo extraneo nihil agiꝛ: vel econtrario si vsufructuarius ꝓ‑prietatez rei acquisierit[d] que res[e] ꝯsolidatio appellatur. Eo am‑plius cõstat si edes incendio cõ‑sumpte[f] fuerint: vel etiã terremo‑tu vel vicio suo corruerint: extin‑gui vsumfructũ necesse ẽ: et nec[g] aree quidem vsumfructum de‑beri. Cũ[h] autẽ finitus totus fue‑rit vsufructus reuertitur. s. ad ꝓ‑prietatem: ꝛ ex eo tẽpore vnde ꝓ‑prietatis dominus icipit plenaz in re habere potestatem.

De vsu et habitatione.

de ma.l.i. a ¶ Deducto. nota deducto. si. n. vni simplr̄ fundũ: alij vsuf. legauerit: ãbo ꝯcurrũt ĩ vsũfr. vt. ff. de vsufr. ac. l. inde nerac⁹. §. nõ solũ: ꝛ de vsufruc. e. rerũ q̃ vsu ꝯsu. l. si tibi.
b ¶ Legare. Itẽ alijs modis: vt. ff. eo. ti. vsufr. plib⁹ aũt datur cũ inducit ĩ possessionẽ fructuarius ꝛ ꝓprietari⁹ patiꝛ eũ vti frui: vt. ff. e. l. iij. i princi.
c ¶ Constituere. inter viuos.
d ¶ Pactõib⁹. vt. s̄. ti. i. dixim⁹ §. fi.
e ¶ Ne tñ. abscedẽte. i. separato existente: ꝛ erit pro questione illa ꝙ liber hõ nõ poterit locare opas suas in perpetuuꝫ: ne libertas sit inutilis: qđ Ir. cõcessit. argu. ff. de cõdi. ꝛ de. ticio. §. ticio. de li. ho. ex. l. i. sed io. cõtra. cũ possit ꝓ substitutũ seruire: vt. C. de epi. et cle. q̇squis: et. l. ad similitudinẽ. cũ hoc nõ agaꝛ: vt ꝑ se tñ opetur: vt. C. de ca. tol. l. vna. §. vera: et ff. de duo. reis. l. nemo est. vel etiam possit interesse prestare: vt. ff. de re. iur. si q̇s ab alio. §. fi.
f ¶ Cert̄ modis. vt. j. e. §. finitur.
☞ ¶ Cõstituitur. ¶ Vsufruct⁹ ꝓprie ꝯstituitur in oibus rebus que vsu nõ consumuntur. in his aũt q̃ vsu cõsumũtur improprie constituiꝛ: si tñ reliquitur ꝛ sit pecunia dñiuꝫ eius in legatariũ trãsfertur si caueat de soluendo tantũ dẽ ꝛ in alijs rebus soluere estimationẽ. h. d. Areti.
g ¶ In fundo. etiã sterili: vt. ff. e. l. statue. §. i.
h ¶ Naturali. q: nõ põt eẽ salua sbã qđ eẽ dꝫ: vt. s̄. e. in prin.
i ¶ Ciuili. q: trãsit in dñiuꝫ legatarij: vñ sibi fuire nõ põt: vt ff. si vsufr. pe. l. vti frui. in prin.
k ¶ Vestimẽta. ff. e. sꝫ ꝛ si q̇d. §. et vestimẽtoꝝ. ꝯ So. ibi loq̇ꝛ ð q̇busdã vestimẽt̄ q̃ ꝑpetuo durabãt: hic de tpalibus.
l ¶ Permutatõe. nã q̃ hodie est mea cras erit tua. sic distinguitur quo ad dñiuꝫ meũ qđ desinit. sic. s̄. de re. diui. §. si tñ. Itẽ si cũ alia misceatur extinguiꝛ: vt. ff. de solu. si alieni.
m ¶ Sed vtilitatis. cã senat⁹. cui⁹ nomen nõ habemus.
n ¶ Satisdat. sꝫ nõne h̄ satisdatio vl̄ illa q̃ satisdat legatari⁹ vl̄ vsufructuari⁹ se vsuꝝ arbitrio boniviri põt remitti a testatore: Rñ. nõ: vt. ff. vti in pos. leg. l. si pecunie: ꝛ. C. de vsufr. l. i. ꝛ. C. vt le. no. ca. l. pe. Illa aũt satisdatio quam p̄stat heres ð legato soluẽdo hñ põt remitti: vt. ff. vt le. no. ca. l. lꝫ: ꝛ. l. fi. ꝛ est rõ: q: hec satisdatio contẽplatione heredis interponitur. illa aũt de legato prestando gr̄a testatoris vt sua volũtas adipleatur: vt. C. vt le. no. ca. l. ij. Nõ est ergo mirũ si illud qđ sua gr̄a introductũ ẽ: testator põt remittere: aliud aũt nõ: vt. C. de pac. si quis in cõscribendo: ꝛ. ff. de pac. l. pactuꝫ: et de operi. li. l. cerdoneꝫ: ꝛ ad. l. falcidiã qđ de bonis. §. fi.
o ¶ Capite. his eiꝫ duob⁹ modis tñ admittiꝛ vsufru. vt. ff. ð vsufruc. ea. re. que vsu. cõsu. l. in stipulatione: ꝛ. l. qm̄.
p ¶ Satisdatur. a legatario.
q ¶ Estimate. scꝫ eo tpe q̃ñ datur legatario. sic. ff. de vsufru. ea. re. q̃ vsu cõ. l. si tibi.
r ¶ Poterat. s. cũ sbã in his nõ saluetur: ꝛ dñium muretur: vt. s̄. dictum est.
s ¶ Cautõeꝫ. ĩproprie. nã satisdare dꝫ: vt. C. de x̄. sig. l. sancim⁹: ꝛ. ff. de vsufru. ea. re. q̃ vsu. cõ. l. trib⁹ in fi. q̃ cautio loco proprietatis erit apđ heredem.
☞ ¶ Finitur. ¶ Vsusfructus finitur mõis hic descriptis. h. d. Areti.
t ¶ Morte. s. naꝛali. Sꝫ ꝯ. ff. de noua. si vsufruc. So. nõ ꝯdicit. ibi eñ aũ ꝙ esset vsufructuari⁹ de legaui vnõ ex ei⁹ persona cui delegaui finiꝛ: q: ĩ ei⁹ persona icipit. si aũt post ea delegassez ex mea ꝑsona finireꝛ: vt. ff. ð pi. ꝛ cõ. rei ven. l. necessario. §. fi.
u ¶ Capitis. supra de ca. di. §. i. et. ij. ꝛ. iij.
x ¶ Maxia. q̃ mortes ciuiles sunt: vt. ff. pro so. verũ. §. societas. nõ aũt minima ca. di. vt. j. de acq̇. ꝑ arro. in prin.
a ¶ Per modũ. s. vt bon⁹ p̄r̄fa. vel mel.⁹ ꝑ modũ ꝛ tp̄s. i. ꝑ moderatũ tẽpus. s. x. an. inꝛ p̄ñtes. xx. inꝛ absentes. C. ð vsufr. corruptõeꝫ. sꝫ relictũ ciuitati durat. c. an. vt. ff. e. an vsufr. actio x̄o ꝯpetẽs ꝓ vsuf. ñ ip̄o iure tolliꝛ: cũ tp̄s ñ sit mod⁹ tollẽde ob. sꝫ per exceptiõeꝫ dico tpe tolliꝛ: lꝫ ĩ alijs modis ꝙ fruendi ip̄o iure etiã actio tollaꝛ: vt. ff. de act. ꝛ oblig. obligationum fere. §. placet.
b ¶ Constitutio. C. de vsufruc. correptionẽ.
c ¶ Itẽ finitur cedẽdo. j. ti. i. ĩ fi. pri casus. ꝯ. So. h̄ diꝛ de iure vtẽdi ꝙ cedi ñ põt: imo tũc ad ꝓprietatẽ redit: vt h̄. ꝛ. ff. de iure do. si vsufr. ibi ð ip̄a fructuũ ꝑceptione. ar. ff. de. pe. ꝛ cõ. rei vẽ. l. necessario. §. fi.
d ¶ Acq̇sierit. s. finiꝛ vsufruc. e ¶ Que res. i. tal̄ acq̇sitio.
f ¶ Consumpte fuerint. s. ĩ totũ: vt. ff. e. si cui.
g ¶ Nec aree. sic. ff. q̇. mo. vsu. a. iuꝛ ꝯpeti. ꝛ. l. pe. ar. ꝯ. ff. ð pi. ac. l. domo:
h ¶ Cũ tot⁹. nota tot⁹. si. n. ꝓ pte ñ redit ad ꝓpetatẽ: vt. ff. q̇. mo. vsu. a. l. excepta. Itẽ si sunt duo cõfructuarij vno perdẽte alteri accrescit: vt. ff. de vsufru. accres. l. i. §. pe.
☞ ¶ Sup̄ tractatũ ẽ de vna fuitute ꝑsõaliꝫ ð vsufr. h̄ seq̇ꝛ ð alijs:

Isdē. ☞ ¶ Totꝰ iste titulꝰ in tres ptes diuiditur. Prio ponit de vsu. Scdo de seruitute habitatōis. Tertio facit qd dam preambulū trāsiens ad alias materias. Scda ibi. Sed si cui. Tertia ibi. Hec de seruitutibꝰ. Et. h.d. in sūma. Eisdē modis cōstituitur et finitur vsus sicut ꝛ vsusfructꝰ. Et regulariter qui hʒ vsuʒ nō pōt iu fūdo morari si est molestus dño et laboratoribus i eo. Itē nō pōt vsum vendere vel locare h.d. Are.

Isdeʒ[a] istis mōis quibꝰ vsusfructus ꝯstituit: etiā nudꝰ vsus ꝯstitui solet[b]. hisdēqʒ illis mōis[c] finit quibus ꝛ vsusfructꝰ desinit. Minus[d] aūt s. iuris ē i vsu ꝙ in vsufructu. nā is q̇ fundi nudū hʒ vsum: nihil vlterius hr̄e itelligit: ꝙ vt oleribꝰ: pomis: floribus: feno[e] stramētis[f] ꝛ lignis ad vsuʒ quotidianū[g] vtatur[h]. In eodeʒ ꝙ fundo hactenꝰ licet ei morari[i]: vt neqʒ domino fundi molestꝰ sit: neqʒ his ꝑ quos opa rustica fiūt impedimēto[i] sit: nec vlli alij[k] ius qd hʒ: aut locare aut vēdere: āt gratis ꝯcedere pōt: cum[l] is qui vsumfructū hʒ: pōt hec[m] oīa facere. ¶ Itē[n] is q̇ ediū vsum habet hactenꝰ ius hr̄e itelligit: vt ipse tātuʒ inhitet: nec hoc ius ad aliū trāsferre pōt: ꝛ vix receptū eē videtur vt hospiteʒ ei recipe liceat: ꝛ cū vxore liberisqʒ suis. Itē libertis necnō ꝑsonis aliis liberis q̇bus nō minꝰ ꝙ seruis vtitur hitādi ius habet: ꝛ ꝯuenienter: si ad mulier eʒ vsus edium ꝑtineat: cū[n] marito ei habitare liceat. ¶ Itē is ad quē serui vsus pertinet: ipse tātū[o] opa atqʒ ministerio vti pōt. ad aliū vero nullo mō ius suū trāsfere ei cōcessuʒ ē. Idē. s. iuris est ꝛ in[p] iumēto. sed[q] ꝛ si pecoris vel ouiū vsus legatꝰ sit: neqʒ lacte: neqʒ agnis: neqʒ lana vtet vsuariꝰ: q2 ea in fructu[r] sunt. Plane ad stercorādū agruʒ suum pecoribus vti pōt. ¶ Sʒ si cui habitatō[s] legata siue aliquo[t] modo ꝯstituta sit: neqʒ vsus[u] videt neqʒ[x] vsufr. sʒ quasi ꝓpriū aliqd ius: ꝙꝙ hitatōneʒ hntibꝰ propter reꝝ vtilitatem scdʒ marcelli sniaʒ nr̄a decisione[a] ꝓmulgata ꝑmisimꝰ: non solū i ea degere: sʒ et alijs locare. Hec[b] de seruitutibꝰ ꝛ vsufructu ꝛ vsu ꝛ hitatione dixisse sufficiat. de hereditatibꝰ aūt ꝛ obligatiōibus suis locis ꝓponem[c]. Exposuim[d] summati quibꝰ mōis iuregētiū res nobis acq̇rūtur: mō videamꝰ quibꝰ mōis legitio ꝛ[e] ciuili iure acquirunt.

De vsucapionibus et longi tēporis ꝑscriptionibus.

Iure[f] ciuili ꝯstitutū fuerat: vt qui bōa[g] fide ab

a ¶ Hisdē ꝯstituitur. s. in testamēto ꝛ inter viuos: vt. s. ti. i. §. i.

b ¶ Solet. nisi ꝙ vsus ꝑ pte constitui nō pt: vt. ff. e. l. vsus pars. sʒ aliud in vsufr. vt. ff. de vsufr. l. vsufructꝰ ab iitio. et rō est: qa diuiduꝰ est. qd ñ ē i alijs suitutibus: vt. ff. ad. l. fal. l. i. §. si vsufr. nec obstat si duobꝰ vsus constituit ꝙ ꝯcursu ptes fiunt: q2 occasione magis ꝙ rōe cōtigit: vt. ff. d riuis. l. labeo

c ¶ Modis. quos. s. ti. i. §. finitur habuimꝰ.

d ¶ Minꝰ. iuris. sʒ i casibꝰ eq̇les sunt fructuariꝰ ꝛ vsuariꝰ: vt in vsu pecunie: vt. ff. de vsufr. ea. re. l. h senatus. §. i. Itē de fundo d quo tm̄ fenū tollit quātū soli sibi sufficit: vt. ff. e. fūdi. Itē si in silua remota ex qua vterqʒ ligna vēdere potuit: vt. ff. e. diuꝰ.

e ¶ Feno. i. de herba.

f ¶ Stramēt. i. de melega. genꝰ est bladi.

g ¶ Quotidianū. q̇d si hodie vsus q̇ mihi suffic cōstituat: ꝛ cras ab alio in alio fundo constituatur. R. ñ. locꝰ erit electioni vel gratificationi i toto vel in pte. ar. j. de le. §. si gñalr: et. ff. de rel. l. fi.

h ¶ Utatur. nunq̇d in vino vel frumēto ꝛ oleo: R. quidā nullo modo: alij. ꝯtra: quoꝝ snia est verior: vt. ff. e. plenū. §. preter. Itē q̇s colit agrū: R. ñ. ꝓprietariꝰ si vult al. vsuariꝰ: vt. ff. e. si domꝰ vsus: ꝛ. ff. de vsufruc. l. hactenus.

i ¶ Impedimento. al. i. si alia de cā iueniat dñs ꝛ eiꝰ familiā poterit ꝓhibere: vt. ff. e. l. si hitatio. §. fi.

k ¶ Alij. quasi dicat nisi ꝓprietario.

l ¶ Cum. i. ꝙuis.

m ¶ Hec oia. s. ti. i. finitur. Z. So. vt ibi. sic. ff. loc. l. locare. Z. So. ibi in predialibꝰ seruitutibꝰ loquitur: hic in ꝑsonalibus.

☞ ¶ Itē his qui. ¶ Habēs vsuʒ domꝰ pōt in ea hitare cū marito vl vxore ꝛ familia ꝛ hospiteʒ recipere: sed tale ius non potest alteri cedi. h.d. Areti.

n ¶ Itē is. vt ipe. ff. e. l. ij. §. i. Z. So. ibi pōitur solū pro solūmō: vt. ff. de vul. substi. l. qui liberis. in prin.

n ¶ Cū marito. pñti ꝛ futuro: vt. ff. e. l. ceteꝝ. §. mlieri. ꝛ gñalr oēs recipiet quos ꝛ masculꝰ: dūmodo honeste: vt. ff. e. l. nō solū: ꝛ. l. nō aliter.

☞ ¶ Itē is ad quē. ¶ Qui hʒ vsuʒ serui ipse tm̄ vti potest. Et ideʒ in iumento. sed si pecoris vsum habet solum vtetur ad impinguandum. h.d. Are.

o ¶ Ipe tm̄. ñ aūt locare pōt: si tū aliq̇d cōducat faciēdū i eo poterit vti opa vsuarij serui. Itē ipe eidē dño suo opas posit locare. acquirit autē ex re nō ex opera vsuarij: vt. ff. eo. plenuʒ §. fi. ꝛ. l. se.

p ¶ Et in iumento. facit. ff. e. plenū. §. sʒ si bonū: ꝛ. §. equitij.

q ¶ Sed ꝛ si. neqʒ lacte. nisi modico: vt. ff. e. plenū. §. sed si pecoris: alijs nllo modo sm̄. P. Jo: cōtra. dic eiʒ omnibus his ad suuʒ vsuʒ ꝛ suoꝝ posse vti: vt i fūdo. s. diximus.

r ¶ In fructu. sic. s. d re. di. §. i pecudum.

☞ ¶ Sʒ sicui habitatō. ¶ Hitatio est ius distinctū ab vsufructu et vsu: et iō eā locare pōt. h. d. Areti.

s ¶ Habitatio. siue dicatur habitatio siue vsufruct. hitationis idē ē: vt. C. e. cū antiquitas.

t ¶ Aliquo. s. inter viuos pactionibꝰ ꝛ stipulatōibꝰ. sic. s. de s. §. fi. ꝛ. ff. d vsu. §. i.

u ¶ Usus. q2 locat: vt. C. e. cū ātiq̇tas. sʒ vsuariꝰ ñ: vt. s. e. circa pri. Accur.

x ¶ Neqʒ vsusfructꝰ. q2 h ñ finit nisi morte: vt. ff. e. si hitatio. circa pri. sʒ vsufr. multis modis: vt. s. de vsufr. §. finitur.

a ¶ Decisione. vt. C. e. cū antiquitas.

b ¶ Hec. excusat se q̇re d here. ꝛ ob. nō dicit: cū vī h dicere de here: vt. s. de re. cor. §. i.

c ¶ Proponemꝰ. s. j. de he. insti. vsqʒ ad ti. j. de obli. ꝛ exinde vsqʒ ad ti. de actio.

d ¶ Exposuimꝰ. hec cōtinuatio refert. s. de re. di. §. singuloꝝ.

e ¶ Et. pro id est.

☞ ¶ De vsuc. s. mobiliū: vt pʒ. j. e. i pri. ꝛ. C. q̇ ca. ces. lō. tē. p. l. ij. sʒ i. ff. e. vsucapio large sumit ꝑ totū titu. ꝛ maxie i. l. q̇re.

Iure ciuili. ☞ ¶ Totus iste titulꝰ diuiditur in nouē ptes. Nā pōit prio ꝙ ad vsucapiōʒ req̇ritur bōa fides ꝛ iustꝰ titulꝰ ꝛ spaciū tpis. Scdo ꝙ lʒ ꝑdicta interueniāt: nō tū ꝓcedit vsucapio ꝓpt naturā vel viciuʒ rei. Tertio rediēs ad primā regulā ponit qualiter in re aliena mobili possessa tradēs hr̄e bonā fidē. Quarto ꝙ in rebꝰ imobilibus nō vicio possessis mala fides auctoris nō nocet successori. Quito ponit casuʒ in quo res furtiua pōt vsucapi. Sex

eo qui dñs nõ[a] erat: cũ crediderit eum dñm esse rem emerit: vel ex donatiõe aliaue[b] q̃uis iusta causa acceperit: is eam rē si mobilis erat: anno vbiq; vno: si immobilis biēnio tantum in italico[c] solo vsucapiebat: ne[d] rerum dominia in incerto essent. Et[e] cum hoc placituz erat putãtibus[f] antiquioribus dominis sufficere ad acquirendas[g] res suas p̄fata tempora[h] nobis melior sententia resedit[i]: ne domini maturius[k] suis reb' defraudentur[l]: neq; certo[m] loco beneficium hoc concludatur. Et ideo constitutionem[n] super hoc promulgauimus: qua[o] cautum est: vt res quidem[p] mobiles per trienniũ[q] vsucapiantur. imobiles vero per lõgi temporis possessionem: id ē[r] inter presentes[s] decennio inter presentes. xx. an. vsucapiantur[t]: & his mõis non soluz[u] in italia: sed etiam in omni terra que nostro imperio gubernatur dominiũ[x] rerum iusta[a] cã possessionis precedente acquirat. ¶ Sz aliquando etiaz si maxime quis bona fide rem possederit: non tamen illi vsucapio vllo tempore[b] procedit: veluti si quis liberũ hõinem vel rem sacram[c] vel religiosam vel seruum[d] fugitiuum possideat. ¶ Furtiue quoq; res et que vi[e] possesse sunt: nec[f] si predicto lõgo tempore bona fide possesse fuerint: vsucapi possunt[g]. Nã furtiuarum[h] rerum lex. xij. tabu.

to an res fisci possit vsucapi. Septio qualis debeat eē res vl titulus. Octauo an possessio auctoris ꝓsit successori. Nono quãto tpe res aliena alienata a fisco vel donata ab imperatore vsucapiat. Scda ibi. Sz aliqñ. Tertia ibi. Sz tñ. Quarta ibi. Qd aũt. Quinta ibi. Aliqñ. Sexta ibi. Res fisci. Septima ibi. Nouissime. Octaua ibi Diutina. Nona ibi. Edicto. Itē prima subdiuiditur. Naz primo ponit ius antiquũ. Scdo corrigit. Secunda ibi. Et cã. Et h. d. Hodie res mobilis triēnio cũ titlo & bõa fide vsucapit. res vero imobilis. x. annis inter presentes & inter absētes. xx. an. vbicũq; locorum. h. d. Areti.

f ¶ Iure ciuili. i. l. xij. tabu. vel romanorum per excellentiã: vt. s. d iu. na. §. sz ius &c.

g ¶ Qui bona. qd presumitur si a dño credat se emere: vt. ff. de cõtrahē. emp. l. q̃ a quolibet. vel qꝛ putat vendentē hr̃e ius vendēdi: vt. ff. de v. sig. l. bone fide emptor. q̃ bona fides p̄sumitur semp: vt. ff. de proba. veri'. inspiciũtur ãt in venditõe duo tpa. s. tps cõct' et tps traditõis. in alijs aũt cõtractib' tps traditõis sufficit nec nocz posterior scia. secus in pe. here. vt. ff. ꝓ soluto. l. pe. & pro emptore. l. ij. et. C. de vsuca. transfor. l. vnica. §. sed tñmodo: & ff. de peti. he. sed & si. §. quod si ab initio.

a ¶ Nõ erat. si eñ erat dñs & acciplēs fit dñs p traditionez. vñ nõ vsucapit: vt. ff. e. sequitur. §. lana: & de capt. l. i bello. §. si q̇s seruũ: & supra de re. diui. §. per traditionē.

b ¶ Alia. cũ sint mlt̃e cãe iuste sine ti. vt. ff. d pu. l. i. §. sed cur. vsq; ad. l. eñ qui.

c ¶ Italico. i. in italia. nõ ergo etiã in ꝓuinciali. vt. C. de vsuca. trãs for. l. vnica.

d ¶ Ne rerũ dñia. hec est rõ quare vsuc. sit inducta: & alia. s. vt aliq̃s sit litiũ finis: vt. ff. ꝓ suo. l. fi. Accur.

e ¶ Et cũ hoc placitũ erat. i. cũ istud placebat.

f ¶ Putantib'. i. iurecõsultis.

g ¶ Ad acquirendas. vel amittendas.

h ¶ Prefata tpa. s. anni vel biennij.

i ¶ Resedit. s. in aĩo.

k ¶ Maturius. i. mature.

l ¶ Defraudētur. qd iura nolunt: vt. C. de vsufruc. corruptionem. & de prescrip. xxx. an. l. fi.

m ¶ Certo loco. i. solo italico. vt olim: vt. s. e.

n ¶ Constitutionē. C. de vsuc. trans. l. i.

o ¶ Qua. s. constitutione.

p ¶ Quidē mobiles. & se mouentes: vt. ff. de v. sig. mouētiuz.

q ¶ Per trienniũ. q̃ tpa tam p̄scrip. qꝫ vsuca. cõtinua sunt: vt ff. e. nũqꝫ. §. i. & in vsucapi. sufficit tetigisse vltimũ diē. In prescriptione vero q̃ritur de momēto ad momētũ: vt. ff. e. l. in vsucapi. & ff. de actõi. et obli. l. in oĩbus. Et est ratio: qꝛ vsucapio fauorabilis est: prescriptio vero odiosa: vt. C. de edi. di. hadri. tol. l. fi. in fi. & de li. & posthu. l. cũ quidam.

r ¶ Id ē. quãq; longũ tpũs aliter ponitur: vt. s. de dã. infec. si finita. §. non aũt. Itē aliud in personalib' acti. vt. C. qui. non ob. lon. tem. p̄scri. neq; : et de consti. pecu. l. ij.

s ¶ Presentes. s. in eadē ꝓuincia degētes: sz absentes in alia: vt. C. de p̄scri. lon. tēpo. l. fi.

t ¶ Vsucapiãtur. ꝓprie ꝓ mobilibus accipitur: ĩproprie pro ĩmobilibus quãtũ ad hũc ti. sic. ff. de offi. procon. l. ij.

u ¶ Nõ solũ. ex differētia eñ locorum &c. vt. C. de tē. in inte. re. superuacuã.

x ¶ Dñiuz reruz. Ex hac littera voluit dicere. M. qꝫ p̄scriptio. x. vel. xx. an. dominiũ querat. pro eo ē ff. e. l. euz qui. in fi. i. Rñ. B. cõtradicit. arg. ff. de iureiu. si duo. §. i. & C. de prescriptio. xxx. an. si q̇s emp. in prin. et est ar. pro B. ff. de pig. ac. l. i. §. cuz prediũ: et. C. de pigno. l. vsucapio. & qd hic dr̃ i his modis referas ẜm. B. ad vsucapi. tñ per quã ẜm oẽs dñiuz q̃ritur: vt C. de pactis. l. traditõib' vel qd dicit dñiũ ponitur proprie quãtũ ad vsuca. improprie vero quantũ ad prescriptionē: hoc est pro effectu dominij. s. vt possidētes hẽamus exceptõez: nõ possidentes habeam' actionē: vt. ff. de acqui. re. do. rez in bonis: & C. de p̄scrip. xxx. an. si q̇s emp. in prin. Et est ratio quare vsuca. magis dñiũ queratur: qꝛ mobiliũ rez vilis est possessio: vt. ff. de acq̇. pos. si rem.

a ¶ Iusta cã. vel quasi: vt dicemus. j. e. §. error.

☞ ¶ Sed aliqñ. ¶ Homo liber res sacra vel religiosa & seruus fugitiuus nõ põt vsucapi. h. d. Are.

b ¶ Vllo tpe. etiã quadraginta annorum: vt. C. de prescrip. lon. tēpo. que pro lib. do. l. fi.

c ¶ Sacram. nisi desinãt esse sacre vel religiose: quod fieri potest: vt. ff. de rel. cum loca.

d ¶ Vel seruũ fugitiuũ. qui facit furtũ suipi': vt. C. de seruis fugitiuis l. i. Sed nunq̇d. xxx. annorum fugitiuus vsucapiatur. Rñ. nõ: cũ possessio retineatur: vt. ff. de acquiren. possessione. l. i. §. per ẜuuz: et. l. rem q̃. in fine. ergo non currit vsucapio possidenti: vt. C. de prescrip. triginta annorum vel quadraginta annorum. l. male. nisi extunc quando bene ab alio incipiet possideri vel steterit diu: quia extunc desinit possideri: vt. ff. de acquiren. possessione. l. iij. §. si seruus: et. l. per eum. §. per seruum.

☞ ¶ Furtiue quoq; res. ¶ Furtiua vel vi expulsiua possessa nõ p̄t vsucapi vel prescribi etiam per bonefidei possessorē & emptorē. Et vendens rem alterius sciēter cõmitit furtũ. h. d. Are.

e ¶ Vi. s. expulsiua nõ cõpulsiua: vt. C. qd me. cau. l. si vi vel metu.

f ¶ Nec si predicto. s. triennij. vel. x. vel. xx. annis. sed. xxx. vel. xl. annis possunt: vt. C. de prescrip. triginta vel quadraginta annorũ oẽs: & l. sicuti. et de anna. exceptio. l. i. §. ad hoc.

g ¶ Possunt. nisi purgato vicio: vt. j. e. §. aliqñ.

h ¶ Furtiuarũ. illis ratio: quia lex vult: vt. s. qui manumitti nõ possũt. in prin. Vnde illud. Sic volo sic iubeo: sit pro ratione voluntas. Est

⁊ lex atilia inhibēt vsucapionē: vi rerum possessarum[a] lex iulia ⁊ plautia. Quod[b] autem dictum ē furtiuarum ⁊ vi possessarum rerum vsucapionem per leges prohibitam eē: nō eo pertinet: vt nec ipse fur quiue per vim possidet vsucapere posset. naz[c] his alia[d] ratione vsucapio non competit: qꝛ scilz mala fide possident. sed nec[e] vllus alius: quāuis ab eis bona fide emerit vel ex alia causa acceperit vsucapiendi ius habet. Unde[f] ⁊ in rebus mobilibus non facile procedit, vt bone fidei possessorib[us] vsucapio competat[g]. Naz qui sciens alienam rem vendiderit: vel ex alia cā tradiderit furtū eius committit. ¶ Sed tamen id aliquando aliter se habet. Nam si heres[h] rem defuncto commodatam aut locatam vel apud eū depositam existimans hereditariam esse bona fide accipienti[i] vēdiderit: aut donauerit: aut dotis[k] nomine dederit: quin is qui acceperit vsucapere possit dubium non est. Quippe cum res ea in furti vicium non ceciderit: cuz vtiqz heres qui bona fide tanꝙ suaz alienauerit: furtum non cōmittit. Item[l] si is ad quem ancille vsufruct. pertinet partum suum esse credens vendiderit aut donauerit furtū nō cōmittit. furtum[m] enim sine affectu furandi non[n] committitur. Alijs[o] quoqꝫ modis accidere potest vt quis sine vicio furti rem alienam ad aliquē transferat: ⁊ efficiat vt a possessore vsucapiatur. ¶ Quod autem ad eas[p] res que solo continētur expedit: i[us] ita pcedit vt si qs loci vacantis[q] possessionem propter[r] absentiam aut[s] negligentiam domini: aut quia sine successore[t] decesserit: sine vi nanciscatur: qui ꝙuis ipse mala fide possidet: quia intelligit se alienū fundum occupasse: tamen si alij bona fide accipienti tradiderit: poterit ei longa[u] possessione res ac

et alia ratio: quia res viciose sunt: vt. j. e. §. nouissime.

a ¶ Ui possessarū. s. si expulit ⁊ possedit: nec sufficit expulisse: vt. ff. e. sequitur. §. si tamen vi.

b ¶ Quod autē pertinet. s. tantum.

c ¶ Nā his. s. possessoribus violentis ⁊ furibus.

d ¶ Alia rōe. nota ꝙ preualet gnālis ratio speciali. sic. ṡ. de nup. §. affinitatis: ⁊. §. socruz. ar. ꝯ. ff. de eden. quedā.

e ¶ Sz nec vll[us]. C. ꝙ me. ca. l. si vi vel me. ꝯ. So. h de vi ipulsiua: ibi de cōpulsiua q̄ voluntatē lz coactā hz in se: vt. ff. ꝙ me. cā. si mulier. §. pe.

f ¶ Unū in reb[us]. qꝛ in reb[us] mobilibus alienis sit furtū contractando: vt. j. de oblig. q̄ ex delic. nascuntur. §. i. ⁊ ex eo fit furtiua: et sic nō vsuca. vt. ṡ. primo. vn̄ sequitur ꝙ in rebus mobilibus ⁊c̄.

g ¶ Cōpetat. sz videlur ꝙ culpa auctoris nō comittet. i. nō sequatur accipiētē: vt. ff. de diuer. ⁊ tē. p̄. l. an viciū: ⁊. ff. de exce. doli. l. apō celsū. §. si cū legitia. Rn̄. si viciū ē rei comitat̄: vt h. si psone comitat̄ in vniuersuz succedentē: vt. C. de acq̇. pos. l. vicia: ⁊. C. cōia de vsuca. l. fi. si in rē singularē succedat non comitatur: vt ff. de excep. do. l. apud. §. de auctoris: ⁊. C. de peri. ⁊ cō. rei ven. l. doluz. nisi q̄ vtet̄ successiōe tpis e[ius]: vt. ff. de ac. pos. l. pō po. §. fi. Sz hodie viciū psone nocz singulari successiōi p au. male fidi.

☞ ¶ Sed tn̄ id. ¶ Heres alienando rem alienā inuentā in hereditate non cōmittit furtū: et in ea procedit vsucapio. Idē in fructuario ancille alienante partū. psius quem ad se spectare putabat. h. d. Are.

h ¶ Si heres. sic. ff. e. pōt: ⁊. l. sequenti.

i ¶ Accipiēti. an ipse heres vsuc. ti. pro herede: Rn̄. nō: vt. ff. de diuer. et tē. pre. l. cū heres. Alij cōtra si vellet ex sua persona cōtinuare pos. vt. C. de pre. lon. tem. l. i. quod falsum est. Quando ergo locum habet vsuca. pro herede: cum nec in suis heredibus locum habeat: vt. ff. pro here. l. ij. §. filium: et. C. pro here. l. nihil: Rn̄. quando defunctus retinebat aliquaz rem credens suam vl̄ nō vsucapiebat: qꝛ deficiebat ti. ⁊ heres est extraneus.

k ¶ Dotis. pro filia vel alia. nā ⁊ hic iustus est ti. vt. ff. pro dote. l. i.

l ¶ Itē. nō cōmittit. ⁊ ita vsucapitur. sed nō ne fuit in iure erratū: vt. ṡ. de re. di. in pecudū. ergo vsucapio nō procedit: vt. ff. e. nunꝙ. in prin. et l. si fur. §. i: Rn̄. hic errauit tradens: ibi accipiens: vt ex illis legib[us] colligitur. vel nō prodest: vt ibi. sed non nocet: vt h.

m ¶ Furtū enim. sed probo ꝙ sine affectu furtū cōmittitur. nā in interdicto vn̄ vi incidit sine affectu: qd̄ simile est furto: ergo et furtū fit sine affectu: vt. C. vnde vi. cū querebatur ibi. Et gnāli. ⁊ ibi. Cum talis ⁊c̄. Rn̄. in interdicto ē affect[us]. lz nō ꝯ psonā certā: sed hic suā eē credebat.

n ¶ Non cōmittitur. sic. j. de ob. que ex delic. nas. §. placuit.

o ¶ Alijs. vt si iusto errore credem me heredem cum non sim: vt. ff. eo. potest. Item mihi legatum cum sit ademptum: vt. j. de act. §. si quis agens. sic. ff. pro leg. l. iiij. in fi. et alias vbicūqꝫ quis putat rem suam.

☞ ¶ Quod autem. ¶ Malefidei possessor transfert in bonefidei possessorem rem nō vi possessam cū vsucapiendi cōditōne. Itē rebus soli nō cōmittit̄ furtū. sz illi qui possidet cū titulo et bona fide principalib[us] constitutionib[us] subuenit̄. h. d. Are.

p ¶ Ad eas res. hucusqꝫ de vsu rerū mobiliū dictum est: nūc procedit ius immobilium.

q ¶ Uacantis. locus interdum plenus: vt q̇ possidetur. interdū semiplenus: vt ille in quo aliq̇s est causa legatorū. vel rei seruande cā: vt. ff. d acqui. pos. l. iij. §. fi. ⁊ d ac. emp. l. ij. §. i. Interduz vacu[us]: ⁊ hoc tribus modis: vt h. sic. ff. de acq̇. pos. l. si id qd̄.

r ¶ Propter absentiā. sed hoc videtur falsum ꝙ propter absentiam amittatur possessio: vt. ff. de acqui. pos. clā. §. qui ad nundinas. Sed rn̄. hoc propter effectum absentie dicitur: scilicet obliuionem: vt quia longo tempore abfuit presumitur ꝙ pro derelicto habuit. tempus enim inducit obliuionem: etiam obliuione amittitur: vt. ff. de dam. infec. l. si finita. §. non autem. quod tempus erit in arbitrio iudicis: vt. ff. de iure deli. l. i. §. fina. et. l. se. dummodo longum sit et obliuionem inducat: et animū retinendi habere desinat: vt. ff. e. l. furtuz. §. i. ⁊. ff. de acqui. pos. quemadmodum.

s ¶ Aut negligentiam. tantam vt respuat rei pos. quod facile fit: vt. ff. de acq̇. pos. si quis vi. §. i. ⁊. §. differentia.

t ¶ Successore. idem et si cū successore: dūmodo non fuerit apprehensa: vt. ff. de acqui. pos. cū heredes.

u ¶ Longa. scilicet decem vel viginti annis. sz hic. §. duabus rationibus est hodie correctus. Nam presumitur hodie talis possessio violenta: vt. C. vnde vi. conquerebatur. ergo non habet locum hec prescriptio: vt. ṡ. §. furtiue. Item alia ratione: quia bona fides desideratur ab vtraqꝫ parte: alias. xxx. an. tm̄ prescriptio currit: vt in auc. vt spon. lar. §. rursus.

x ¶ Acceperit. vere non furtiue.

a ¶ Abolita. i. perempta. inde abolitio id ē accusatōnis peremptio.

b ¶ Locius. id est partis fundi: sz fundus totus dicitur: vt. ff. de verb. sig. l. locus.

a ¶ Furtum. & est simile. ff. e. l. queritur. sȝ contra. ff. de furtis. si quis vxori. §. si sulfurarie: et. l. si certe. So. ibi nō loci sed terre que eximebatur furtum fiebat. et quod subijcit. Et eorum &c. sic construe et prospi. prin. cō. ne cui eorum qui soli res lō. &c. et sunt he principales consti. vt. C. de prescrip. lon. tēp. per totū ti. Accur.

ti. si autem ti. non habet et vult ex tempore dilationis sibi computare tempus habet quattuor annos: vt. ff. de iure fisci. l. i. §. diuus: et de diuer. et tem. pre. l. inter. §. i. Sed si ex tempore ex quo ceperunt ad fiscū puenire. xx. an. habet: vt. ff. de iure fisci. l. i. §. prescriptio. et hec vera sunt siue in re singulari siue in vniuersitate. et sic loquitur. ff. de petitio. hereditа. l. si putator. §. si quis a fisco.

☞ ¶ Aliquādo. ¶ Furtiua & vi possessa possunt vsucapi vicio purgato. h. d. Are.

b ¶ Usucapi. duabus rōnib' stare non pōt qđ h dicitur. Prima q: desijt esse viciosa. vnū nō erit mirabile qđ vr velle inducere ꝯ id quod est. s̄. e. §. furtiue. Rñ. dic furtiua vl' vi possessa: scilicet quōdā. secunda quia domin' nō vsucapit: cuȝ sua sit: nec alius ab eo accipiens: cū transeat dñiuȝ: vt. ff. e. sequitur §. lana. Sed rñ. vsucapi pōt. i. vsucapibil' ē: vt si ab aliquo nō domino alienatur non ꝯmittente furtū ei' vsucapiat emptor.

quiri: quia neq; vi furtum neq; vi possessum acceperit[k]. Abolita[a] est enim quorundam veteruȝ sententia existimantium etiam fundi locive[b] furtum[a] fieri: & eorum vtilitati qui res soli possidēt principalibus constitutionibus prospicitur: ne cui longa & indubitata possessio ꝺbeat auferri. ¶ Aliqn̄ etiaȝ furtiua vel vi possessa res vsucapi[b] potest: veluti si ī domini[c] potestate reuersa[d] fuerit: tunc ei vicio rei purgato ꝓcedit ei' vsucapio. ¶ Res[d] fisci nostri vsucapi nō potest[e]. Sed papinianus scripsit bonis vacantibus fisco nonduȝ denunciatis[f] bona fide emptorem traditam[g] sibi rē ex his bonis[h] vsucapere[i] posse: et

ita diuus pius & diuus seuerus & antonius rescripserunt. ¶ Nouissime[k] sciendum est rem talem esse debere vt in se non habeat viciuȝ[l]: vt a bonefidei emptore vsucapi possit: vel qui ex alia iusta causa possidet. Error[m] autem false cause vsucapionem non parit: veluti si quis cū non emerit emisse se existimans possideat: vel cuȝ ei donatum non fuerit quasi ex donatione possideat. ¶ Diutina[n] possessio que prodesse ceperat defuncto et heredi[o] & bonorum possessori continuatur[p]: licet ipse heres sciat[q] predium alienuȝ. Qđ si ille initium iustū non habuit heredi et bonoruȝ possessori licet ignoranti possessio non

☞ ¶ Nouissime. Res viciosa non potest vsucapi vel prescribi. Item iniustus error facti vsucapionem non parat. h. d. Areti.

k ¶ Nouissime. id est in vltimis: vt breuiter dicā. sic supra de suspec. tuto. §. nouissime.

l ¶ Uicium: vel quasi: vt supra proxi. §. et. §. aliquando. Sunt autem vicia: vt quia furtiua vel vi possessa: vt. s̄. e. §. furtiue. Nunquid precaria possessio est viciosa? Rñ. nō argu. ff. commu. di. l. communi. di. §. inter. Nunqđ ē litigiosa? Rñ. nō: vt. C. ꝺ pre. lon. tempo. l. i. Nūquid clandestina? Rñ. non dicitur res clandestina aliqua. l. sed possessio. quidam tamen dicunt omnia supradicta esse vicia rerū: vt ar. ff. de acquirē. posses. pom po. §. cum quis.

c ¶ Dñi. vel quasi: vt tutoris vel creditoris si alienam rem debitor obligauit: vt. ff. e. sequitur. §. si pupilli: et pro soluto. l. fi. aliud si suā: vt. ff. e. sequitur. §. si rem. Accur.

d ¶ Reuersa. vel quasi: vt. ff. de fur. q̄uis. et ita q nō possit ab eo euelli: vt. ff. e. sequitur. §. extunc.

☞ ¶ Res fisci. ¶ Res fisci vsucapi nō possunt. ante tamen q fisco denunciate fuerint vsucapiuntur. h. d. Are.

d ¶ Res fisci. i. imperij.

e ¶ Non pōt. triennio mobilis. vel. x. vel. xx. annis immobilis. idem in patrimoniali principis: vt. C. ne rei dominice vel temporalis. l. i. Idem in re ciuitatis: vt. C. de sacrosanc. eccle. l. fi. Prescribuntur tamen dicte res spacio. xl. annorum: excepta re mobili ecclesiastica non sacra que triēnio vsucapitur: vt. C. de prescriptio. xxx. an. omnes: et in aucten. de ec. ti. §. pro temporalibus. col. ix. & ti. hec constitutio innouat constitutiones. col. viij. Item exceptis publicis que sunt in vsu publico deputata: vt. ff. de via pu. l. viam. Item res pupilli non vsucapitur: vt. ff. de acqui. re. do. bo. fi. §. nec interest. Item res filij a patre alienata: nisi. xxx. an. a tēpore quo est sui iuris: vt C. de anna. excep. l. i. i fine. et in aucten. de nup. §. si vero expectet. Item res data presidi contra. l. iulia. repetun. vt. ff. ad. l. iuli. repetun. qui contra legem. Itē fundus dotalis: vt. ff. de fundo dotali. l. si fundum.

f ¶ Denunciatis. ab aliquo: cum varie sint cause quibus ad fiscum denunciatō fieri solet: vt. ff. de iure fisci. l. prima. i prin.

g ¶ Traditaȝ. s. ab eo qui acceperat possessionē hoꝝ bonoꝝ.

h ¶ Bonis. scilicet alicuius morientis sine herede: cui successit fiscus. non idem in ciuitate: vt. C. de bonis va. l. i. et. l. vacātia. li. x.

i ¶ Usucapere. scilicet triennio. vel. x. vel. xx. an. cum habeat

m ¶ Error. de errore facti loquitur. idem magis in errore iuris: vt. ff. eo. l. nunq̄. sed hic error facti quandoq; prodest: vt. ff. pro emptore qđ vulgo: et. ff. pro lega. l. pro legato: et. ff. pro soluto. l. iij. et. ff. pro suo. l. hominem. in quibus casibus dicunt quidam locum habere titulus pro suo. et tantum in his et alijs qui a lege specialiter inueniuntur: vt. ff. ꝺ iure do. l. proculus. secundum Azo. Nos idem secundum Johan. in omnibus. et de his gratia exempli posuit. l. et ti. empti. vl' simili vsucapietur: non pro suo tantum: vt tamen in emptione iustiorem erroreȝ exigamus: vt. ff. pro empto. l. ij. & iij. in prin. Itē quid si non errat sed scit? Rñ. non potest sibi causam possessionis mutare: vt. ff. de acquir. pos. l. iij. §. illud: & ff. e. nō solum. §. q vulgo.

☞ ¶ Diutina possessio. ¶ Possessio defuncti continuatur in heredem etiam malefidei. Malafides vero defuncti nocet heredi. Item tempus vēditoris coniungitur cum tempore emptoris. hoc dicit. Aretinus.

n Diutina. . s. decem an. inter presentes. vel viginti inter absentes. vl' triennij: vt. ff. qui et a qui. sed cū fidei. §. aristo. et. s̄. e. in prin. huius tituli et. C. e. l. diutina.

o ¶ Et heredi. heres iure ciuili bo. pos. iure pretorio: vt. j. de bo. pos. §. quos autem.

p ¶ Continuatur. nisi ipsi heredi tradita sit possessio: vt. ff. eodeȝ. eius. alias heres.

q ¶ Sciat. ff. de acqui. re. domi. quesitū. ij. Rñ. So. ibi heres sciebat rem esse eius qui causam a testatore habet: vt legatarij. quod nocet. at hic alterius sciebat quod non nocet ad vsucapionem.

a ¶ Quod nostra constitutio. vt. C. de vsuca. transfor. l. i.

b ¶ Similiter. non solum in prescriptione.

c ¶ Inter venditorem quoq; tempora. scilicet vt continuentur. sed in hoc differt: quia in ti. singulari vtrumq;: scilicet emptorem et venditorem bonam fidem habere oportet: vt. ff. pro emp. l. ij. §. si eam rem

alias cõtra.secus in vniuersali ti.vt hic.Et est ratio:quia si heres non adiret hereditas compleret: vt.ff.e.nunq̃.§.vacuũ.et quia est eadem persona:vt in aucten.de iureiu.a mo.pre.concor.cuz hoc.§.ff.pro emp. l.ij.§.emptori:et.§.si defunctus.et fit hec coniunctio ad lucrũ et ad dãnum:vt.ff.quẽad.serui.amit.l.si alia.§.tps. licet donatio:que.s.stipulatio est de iure ciuili:sed hodie nudo fit pacto:vt.C.e.si quis argentũ.§.fi.et.j.de ac.§.de ↄstituta. vel dic eã esse de iure ciuili approbatione nõ inuẽtione:sed iuregen.vt.š.de re.di.§.per traditionẽ. vel dic sui origo fuit de iuregen.vno modo.s.per traditionẽ:ac postea de iure ciuili fuit ille modus approbatus: ⁊ ali[9] inuentus scz per stipulatõz. Tertio per Justinianum additus ẽ tertius: puta nudum pactum.

o ¶ Et non mortis.sed large hec duo membra accipiunt̃:⁊ i tertu nil deest:et proprie ponũtur genera.nam multe species sub quolibet cõtinentur et hoc approbo. vel accipe stricte pro duabus speciebus tñ donationum.s. simplicis inter viuos: ⁊ simplicis causa mortis. et ad do alias donationes:vt legatũ: vt.j.de le.in pri. Jtẽ donatõnes propter nup. vt j.e.§.est ⁊ aliud. Jtem et quod ẽ j.§.fi.

¶ Edicto. ¶ Emẽs a fisco rem alienã, vt fisci statim est securus: sed datur domino regressus contra fiscum quadriennio. Jdẽ i rebus habitis ab imperatore vel ab augusta.h.d.in sũma.

c ¶ Edicto.i.precepto generali:alias pretorum dicũtur edicta: vt q̇ met[9]: vt.ff.q̇ me.cau.l. si mulier.et similes.

d ¶ A fisco. vt a procuratore imperialium rerum: nam d patrimonialibus dicit̃.j.e.in fine.

e ¶ Emit.s.a fisco vendente vt suam: a quo edicto res minoruz excipiũtur: vt.C.si aduer.fis.l.fi. Si autẽ vt alienam: vt quia cessatũ est in solutione tributorum tria exigũtur: et q̇ sit debitũ:et q̇ cessatuz:vt.C.si aduers[9] fis. l.fi.et.C.si ꝓpter pu. pẽ. l.fi.ij.rñ.forte biẽnio: vt ff.loc.et con.l.quero.§.inter. Jtem tertio q̇ tres subhastetur.i. precoizet̃: vt.C. si propter pu.pen. l.fi.

prodest. Quod[a] nostra constitutio similiter[b] ⁊ in vsucapionibus obseruari constituit:vt tempora continuẽtur. Jnter[c] venditorem quoqz ⁊ emptorẽ ↄiungi tempora diuus seuerus et antonius rescripserunt. ¶ Edicto[c] diui marci cauetur: cum qui a fisco[d] rem alienam emit[e]:si post venditionẽ quinquẽniũ preterierit: posse dominum rei exceptione repellere. Constitutio autem diue memorie[f] zenonis prosperit bene[g] his qui a fisco ꝑ venditionez aut donationem vel alium titulum accipiunt aliquid: vt ipsi statim[h] quidem securi fiant et victores existãt:siue experiant̃: siue conueniantur. Aduersus autez sacratissimum erarium vsqz ad quadriennium[i] liceat his intendere: qui pro dominio vel hypoteca caruz rerum que alienate sunt putauerint sibi quasdaz competere actiones[k]. Nostra[l] autem diuina cõstitutio quaz nuper promulgauimus etiã de his que a nostra[m] vel venerabilis auguste domo aliq̃d acceperit: hec statuit que in fiscalibus alienationibus prefate zenoniane ↄstitutionis continent̃.

De donationibus.

Est et aliud genus acq̃sitionis[n] donatio. Donationũ autez duo sunt genera:mortis causa:et nõ[o] mortis causa. ¶ Mortis[p] causa donatio est que ꝓpter mortis fit suspitionem: cum quis ita donat: vt si quid[q] humanitus ei contigisset heret is qui accepit:si autẽ superuixisset[r] is q̇ donauit accipet: vel si eum donationis penituisset[s] aut prior decesserit is cui donatum sit. He mortis causa donationes ad[t] exemplum legatoruz redacte sunt per omĩa[u]. Naz cum prudentibus ambiguum fuerat vtrum donationis[x] an legati instar eam obtinere oporteret: ⁊ vtriusqz cause quedam habebat[a] insignia: ⁊ alij ad aliud

f ¶ Memorie.vt.C.de q̃dri.prescriptione.oẽs.

g ¶ Bene prosperit.corrigendo edictũ diui.

h ¶ Statim.vt.ff.de pe.he.nec vllã.§.itẽ si quis contra.So.ibi in vniuersitate:hic in re singulari loquitur.Alij dicũt q̇ hic corrigit et eodẽ mõ.s.i.et nõ.ij. Rñ.ad.l.C.de here.ven.l.i.Jtẽ ibi erant tres fisci:

i ¶ Quadriẽniũ.nisi sit minor vel reipu.cã absens:vt.C.de re.mili.l.ij.

k ¶ Actiones.sz que: Rñ.cõdi.ex hac.l.fm Jo.sed.P.in rẽ dabat: hic non dño contra dñm.

l ¶ Nostra constitutio.C.de quadri.pre.bene.a zenone.

m ¶ A nostra.i.priuata nostra substantia:sed.š.de fis.dixi:vt.C.d quadri.pre.bene a zenone.

¶ De donationibus. Jsta rubrica cõtinuatur per imperatorem. Est et aliud: ¶ Totus iste titulus diuiditur in quinqz partes.Primo ponit continuationem cũ distinctione bimẽbri.Secũdo de donatione causa mortis.Tertio de donatione inter viuos.Quarto de donatione propter nuptias.Quinto de vna alia acquisitione de iure ciuili que est correcta.Secunda ibi in.§. Mortis causa.Tertia in.§.alie autem.Quarta ibi in.§. Est et aliḋ. Quinta ibi in.§.Erat olim.Et.h.d. Donationis duplex est genus: scilicet causa mortis et inter viuos. et causa mortis est que fit propter mortis suspitionẽ. Et tribus modis hic positis reuocatur et sequitur naturam legator:quia donans cõmodũ vult magis excepto eo esse i donatario q̇ in herede.h.d.Are.

n ¶ Acquisitõis.s.de iure ciuili.nã per stipulatõz tñ contrahebat̃: scilicet

p ¶ Mortis. scilicet instantis:vt.ff.e.l.ij.et.iij.et.iiij.et.v.et.vi.siquidem vbiqz mors timenda est:cum eius dies incertus sit:vt.ff.e. senat[9] §.mortis:⁊ de cõdi.et demõ.l.i.

q ¶ Si quid humanitus.id est si moriatur: vt.ff. de verb.sig. in vulgari.§.fi.et debet hoc exprimi:alias non est mortis causa donatõ:vt.ff.e.seia.§.fi.

r ¶ Superuixisset.i.conualuisset: et ita tribus modis reuocatur:vt hic subijcitur:et.ff.si certum peta.non omnes.

s ¶ Penituisset.q: voluntas est ambulatoria vsqz ad mortez: vt.ff.de adi.le.l.iij.in fi.et quia donatio est ob causam: scilicet si moriar:et sic possum penitere:vt.ff.e.senatus.§.i.in fi. et.ff. de cõdi.cã.da.l.iij.§.ij.

t ¶ Ad exemplum legatorum.quantũ ad vim et ptãtez: quia sicut legata morte cõfirmantur: ita donatõnes causa mortis vt reuocari non possint.

u ¶ Per omĩa.subaudi fere:vt statim dicet.nam in multis differunt.

x ¶ Donationis. scilicet simplicis et inter viuos: alias nulla esset hmõi distinctio:cũ omne legatum sit donatio: vt patet ex diffinitione eius:vt.ff.de lega.ij.l.legatum.

a ¶ Habebat. scilicet donatio causa mortis. nam cum donatio inter viuos habeat insignia: vt sit liberalitas cum legato: vt morte confirmetur: ⁊ vt detrahatur falcidia:vt.C.ad le.fal.l.fi.

gen⁹ cā r̄trahebāt[a] a nobis ɔstitutū ē: vt p oīa fere legat[b] ɔnūerēt: ⁊ sic procedat quēadmodum nostra constitutio[c] eam formauit. Et[d] ī summa mortis causa donatio est: cum magis se quis velit[e] habere[f] ꝙ eum cui donatur: magisq3 eum cui donauit ꝙ heredē suum. sic[g] ⁊ apud homerum thelemachus donat pirrho. ¶ Alie[h] autem donationes[i] sunt que sine vlla mortꝭ cogitatōe fiunt: quas inter viuos appellamus: que nō omnino comparantur legatis: que si fuerint perfecte: temere[k] reuocari non possunt. ¶ Perficiūtur āt cū donator suā volūtatem[l] scriptꝭ aut sine scriptꝭ maīfestauerit[m]. Et ad exēpluz venditionis[n] nostra constitutio[o] eas etiam in se habere necessitatem traditionis voluit: vt ēt[p] si non tradant habeant plenissimuz et perfectuz robur: ⁊ traditionis necessitas[q] incumbat donatori. Eteīz cū retro principium dispōnes[r] insinuari eas actis interuenientib⁹ volebant: si maiores ducentoruz fuerant solidorum: constitutio[s] nostra eam quantitatez vsqꝫ ad qngentos solidos ampliauit: quaz stare etiam sine insinuatione[t] statuit. Et quasdam donationes inuenit[u]: que penitus insinuationē fieri minime[x] desiderāt: sed ⁊ ī se plenissimam habent firmitatez. Et aliť[a] insuper multa ad vberiorem exitum donationum inuenimus: que omnia ex nostris cōstitutionibus quas super his exposuimus: colligenda sunt. Scienduz[b] est tamē ꝙ si plenissime sint donationes: si tamen ingrati existant homines in quos beneficium collatum est: donatoribus p nostram constitutionem licentiaz prestauimus certis ex causis[c] eas reuocaŕ: ne illi qui suas res ī alios contulerit: ab his quandā patiantur iniuriam vel iacturaz secundum enumeratos in constitutione nostra modos. ¶ Est et aliud genus inter viuos dōationis quod et veteribus quidē

a ¶ Retrahebant. subaudi et alij ⁊ aliud.

b ¶ Fere legatis. dicit fere: q2 in quibusdā discrepat a legatꝭ. ecce si eīn donas in annos singulos donatio vna est: sed legata plura: vt. ff. de do. cā mortis. senat⁹. §. fi. Itē legatū ab herede semp traditur: donatio vel ab hoc vel ab alio: vt pz ex diffinitione. j. de le. in prin. Item in donatione obligatur donās: in legato nō. Itez si testm̄ accuso p do legatū nō donationē: si tñ accuso vt falsuz. ar. ff. de his q. vt indignū. post legatū. §. qui mortis. Itē aliter distinguitur in legatꝭ ƀm quosdam: vt ff. de do. ca. mor. si cui uxor: ⁊ de le. ij. l. vt de heredibus. Item filiusfa. donatꝭ: sed non legat: vt. ff. eo. tā his: ⁊. j. q. ñ ē pmis. facē testa. in prin. Itez in legato tria tēpora considerantur: vt sit capax legatarius: vt. j. de here. qua. et diffe. §. in extraneis. ī dona. nō: vt. ff. d dona. ca. mor. l. in mortis. Itē q2 pro legato datur interdictū quorꝫ legatorꝫ: nō pro dōatiōe. qd dic vt in sūmula. C. quorꝫ legato. l. i. et in. l. marcellus. §. paulus: ⁊ de dona. ca. mor.

c ¶ Constō. scilicet coram. v. testibus scriptura interueniēte vł non: vt. C. e. l. fi.

d ¶ Et ī sūma. i. vt breuiť d hac donatōe expediam⁹: vt. ff. e. l. i.

e ¶ Velit. i. vellet.

f ¶ Hře. s. si superuixerit: vt. ff. e. senatuscō. §. i.

g ¶ Sic et apud. i. sicut recitat poeta home. qd thelemachus dictis verbis donauit.

☞ ¶ Alie autē. ¶ Donatio intervivos nō equipatur legato: que solo consensu hodie est perfecta indigetqꝫ insinuatiōe si excedat quingētos solidos. Fallit in aliquibus casib⁹. et si fuerit perfecta ex aliquib⁹ causis poterit reuocari. h. d. Are.

h ¶ Alie. nūc prosequitur aliud genus.

i ¶ Donatōes. Dictū est de donationib⁹ causa mortis: nunc de donatione simplici. i. inter viuos dicit.

k ¶ Temere. id dic temē: q2 qñqꝫ reuocanť: vt. j. e. §. scienduz.

l ¶ Volūtatē. etiā nudo pacto: vt. C. e. si quis ar. §. fi.

m ¶ Manifestauerit. s. per verba futuri tpis: vt dabo vel donabo ad īstar sti. vt. ff. d v̄. ob. l. v. §. stipulatio. vel pñtis tpis: vt do vel dono: cū nudo pacto fiat: ⁊ pactū etiā fiat per v̄ba presentis tpis: vt. C. eo. si quis ar. §. fi. ⁊. ff. de pac. l. tale.

n ¶ Venditōis. ex h verbo dicebat. M. venditorē precise teneri ad rē tradendā. sic. ff. de ver. obli. vbi autē non apparet. in fi. Jo. contra. s. vt interesse dando liberetur: vt. ff. de ac. emp. l. i. ⁊ similitudo que hic fit ē in hoc: vt sicut necessitas imponitur venditori ad aliquid: sic et donāti. licet a principio nullus cogebatur: alias tenebatur: vt. C. de actio. et obli. l. sicut. Sed nunqd donator de euic. tenetur? Rñ. si incepit a traditione non: vt. ff. e. l. aristo. in fi. si a pactiōe sic: vt. C. d iure do. l. i.

o ¶ Constitutio. vt. C. de do. l. si quis ar. §. fi.

p ¶ Etiam si non tradantur. id ē si tradere noluit donator.

q ¶ Necessitas. per cōditionē ex lege: que stricti iuris est. C. e. eū qui. ⁊. C. si quis ar. §. fi.

r ¶ Dispositiones. i. corꝫ qui ante nos fuerunt et nostra etiā prima: vt. C. e. sancimus. in fi.

s ¶ Constitutio. vt. C. e. l. penul. in fi.

t ¶ Insinuatione. i. scriptura facta ī presentia publicarū personarum: ⁊ in actis vbi superfluū est testes adhiberi: cū publica monumenta sufficiāt: vt C. eo. l. data: et i. l. i don a tionibus.

u ¶ Inuenit. s. nostra ɔstitutio: vt si donetur in redēptionē captiuorum: vł a magro militū donetur militibus: vel in refectōe dom⁹ doneť alicui: vt. C. e. l. pe. Idē ⁊ si donet imperator vel ei donetur: vt in auc. de nō alie. §. si minus. col. ij. ⁊ in auct. vt nō fiant py. §. fi. col. v. Idē in donatione propter nup. vt in auct. vt spon. lar. col. ix. in prin. Idem in remissione vsurarum futuri temporis: vt. ff. e. modestinus.

x ¶ Minime. s. quingentorum solidorꝫ summā excedant.

a ¶ Aliter. alias alia: veluti ne plures donationes diuersis temporib⁹ facte coaceruentur: vt. C. e. sancimus. §. si quis autē. Itē vt hi qui pecuniam recipiunt in redemptionem captiuorum iurent se ibi bona fide expendere. Item vt sacramento domini domus questio dirimatur: vt C. e. l. penul. in fi.

b ¶ Sciendum. per nostram constitutionez: vt. C. de reuo. do. l. fi.

c ¶ Ex causis. quinqꝫ scilicet: vt si atroces iniurias in eū effundat: vel ī ptas manus inferat: vel graue dānū in bonis: vel vite periculum intulit: vł si legi dicte in donādo non paruerit: vt. C. de reuo. do. l. fi. Sz donatio liberto facta solo obsequio non prestito reuocatur: aliud in libertate: vt. C. de reuo. do. l. i. et de li. cau. l. solo. ⁊ ē hlar. pro domino: vt his causis possit reuocare feudū. sic in auct. vt. lib. de ce. §. hac autez. ⁊ de agno. li. l. alimenta.

☞ ¶ Est. et aliud genus. ¶ Donatio ante nuptias olim ante matrimonium fiebat: hodie potest fieri constante matrimonio: et etiam augeri vt dos: et ideo donatio propter nuptias vocatur: vt nomen cōueniat rebus. h. d. Are.

prudentibus penitus erat inco-gnitum. postea autem a iunioribus diuis principibus introductum[a] est: quod ante nuptias vocabatur: et tacitam in se conditionem habebat[b]: vt tunc ratum esset cum matrimoniuz fuerat insecutū[c]. Ideoq̧ ante nuptias appellabatur quod[d] ante matrimoniuz efficiebatur: ⁊ nusq̄ post nuptias celebratas talis donatio ꝓcedebat. Sed primus quidem diuus iustinus pater[e] noster cū[f] augeri dotes ⁊ post nuptias fuerat permissum: si quid tale[g] euenerit: etiam ante nuptias augeri donationem: ⁊ constante matrimonio sua constitutione permisit[h]: Sed tamen nomen inconueniēs remanebat: cum ante nuptias quidem vocabatur: post nuptias autem tale accipiebat incrementuz. ¶ Sed nos plenissimo fini tradere sanctiones cupientes: ⁊ consequentia[i] nomina rebus esse studentes: cōstituimus[k] vt tales donationes non augeantur tantū: sed etiam constāte matrimonio initium accipiant: ⁊ non ante nuptias: sed propter nuptias vocētur: et dotibus in hoc exequentur[l]: vt quemadmodum dotes ⁊ constante matrimonio non solū augētur: sed ēt fiūt: ita et iste donationes que propter nuptias īntroducte sunt non solum antecedant matrimonium: sed eo etiaz contracto[m] augeantur ⁊ constituantur. ¶ Erat olim alius mod⁹ ciuilis acquisitiōis per ius accrescendi: quod est tale. Si cōmunē seruum habens aliquis cuz ticio solus libertatē ei īposuerit: vel vīdicta vel testō: eo casu ꝑs eius amittebatur: ⁊ socio accrescebat. Sed cū pessimū fuerat exemplo[m] ⁊ libertate seruum defraudari: ⁊ ex ea humanioribus quidem dominis damnum inferri: seuerioribus autem dominis lucrum accrescer̄. ¶ Hoc quasi inuidie plenum pio remedio per nostraz cōstitutionem[n] mederi necessarium duximus: ⁊ inuenimus viaz per quam et manumissor et socius eius et qui libertatem accepit nostro beneficio fruantur libertate cum effectu procedente: cuius fauore[o] ⁊ āntiquos legislatores multa ⁊ ꝯtra cōmunes[p] regulas statuisse manifestum est: ⁊ eo qui eā libertatez īposuit sue libertatꝫ stabilitate gaudēte ⁊ socio idēni cōseruato: pciūq̧ serui scd̄ꝫ ꝑtē dn̄ij qd̄ nos diffiniuim⁹[q] accipiente[r].

Quib⁹ alienare lz vel n̄.

Accidit[s] aliqn̄: vt q̄ dn̄s rei sit alienare n̄ possit.

a ¶ Introductum. vt. C. de do. an. nup. per totū titulū.
b ¶ Habebat. et hodie habet si fiat donatio prius. nam ⁊ postea fieri potest: vt. j. e. §. si pater.
c ¶ Insecutū. de iure ⁊ de facto.
d ¶ Quod. s. matrimoniuz.
e ¶ Sed pater. sic. j. qui. nō est permis. face. testa. §. cert⁹.
f ¶ Cum augeri. id est cuz hoc non esset. Accursius.
g ¶ Tale. puta q̄r augeatur dos etiā ante se.
h ¶ Permisit. s. diu⁹ Iustinus: vt. C. de dona. āte nup. l. penul.
i ¶ Et cōsequētia. al' ꝯuenētia. sic. C. de epi. ⁊ cle. l. decernim⁹: et de offi. ꝑfe. vr. l. i. in fi. ⁊ d̄ d̄fen. ci. l. defensores. ar. ꝯtra. C. de consti. pe. l. ij. §. penul. et. ff. de adimē. le. l. iij. §. conditio.
k ¶ Cōstituim⁹. C. de do. ante nup. l. fi.
l ¶ Exequētur. si de nouo fiat donatio: vel dos post matrimoniū: vel vet⁹ augeatur ē equalitas: vt. C. d̄ do. ante nup. l. fi. §. si igitur dote. si ante matrimonium poterat esse inequalitas: vt. C. de pac. con. l. ex morte. sed hodie equalitas ē ante ⁊ post in constituendo ⁊ in pactis lucrorum: vt q̄tū dat vxor in dotē: tantum det in donatōne propter nup. marit⁹. et sicut h̄ fit dn̄s dotis: sic illa donationis propter nuptias: vsumfructū t̄n̄ hēat maritus: ne accidat matrimonij onerib⁹ dotē nō seruire. Nā equitas suggerit q̄ dos d̄beat esse ibi vbi sūt onera m̄rimonij: vt. ff. de iure do. l. dotis fructus: ⁊ l. plerūq̧. §. serui. cū tantūdē reddat̄ vxori ex qua donatione cōsulitur mulieri soluto m̄rimonio si res dotales nō existant: et q̄r non potuit alienare maritus etiā ea ꝯsentiente: vt. j. ti. p̄oxi. in prin. licet alias iure hypothece possit renūciare: vt. C. ad velleia. l. etiā: et. l. iubemus: ⁊ in auc. siue a me. et sicut dos vxori. sic et talis donatio iure reddit̄ viro soluto matrimonio: cū sit equalitas: vt in auc. de equalitate do. §. i. col. vij. Est et spōsalitia largitas qn̄ sponsus sponse per verba de futuro vel ecōtra donat pure non respectu dotis: que sili' conditionē m̄rimonij hꝫ: vt. C. de do. ante nup. l. cum veteruz: ⁊ l. si quis a sponso.
m ¶ Sed etiā ꝯtracto. hodie hoc corrigitur. in auc. d̄ quali. do. col. vij.
m ¶ Exemplo. sic. C. de proba. l. exemplo.
¶ Erat olim. ¶ Hodie si vnus ex dn̄is manumisit seruū cōmunē seruus efficitur liber: et socius cōseruatur indēnis dato sibi precio partis sue. h. d. Are.
n ¶ Nostrā constitutionē. C. de ser. cōi manu. l. i. §. ne autez: ⁊ §. sinautem socius.
o ¶ Cuius fauore. s. libertatis.
p ¶ Cōes. s. vt libertates per legē falcidiā nō minuantur. Itē vbi non valet testamentū libertates nō reuocantur. ff. de iof fici. testa. papi. §. sed an. et libertates: et. §. fina. Item et. ff. de fideicō. li. l. generaliter. §. si quis seruo.
q ¶ Diffiniuim⁹. C. d̄ cōi ser. ma. l. i. §. ne autez: ⁊ §. sinaūt socius.
r ¶ Accipiēte. vl' eo deposito: vt C. de cōi ser. manu. l. i. §. ne autē: et. §. sinautē soci⁹. Et nota q̄ ꝯpellit̄ vēdere qd̄ ē speciale cōtra regl'az: vt. C. de ꝯ̄hē. emp. iuitū. C. de iure de lib. l. nec emere. qd̄ plene nota. ī auctē. d̄ fideiuſ. §. penul.
¶ Quib⁹ alienare lz vl' nō. Subaudi lz nō sint dn̄i: vt ī littera declaratur.
¶ Dictū ē s̄. de alienatiōe facta ꝑ vsucapionē vl' ꝑ donatōꝫ nūc dicit ꝑ quos alienatio possit fieri et ꝑ quos non. Areti.

Accidit aliqn̄. ¶ Tot⁹ iste titulus diuidit̄ in tres ꝑtes. Primo qn̄ dn̄s nō p̄t alienare res suas. Scd̄o econtra qn̄ non dn̄s alienat. Tertio redit ad primū casuz. Scd̄a ibi. Ecōtra autē. Tertia ibi. Nūc aūt admonendi. Vel diuide subtilius. Primo qn̄ prohibetur alienatio propter rē que est inalienabilis. Scd̄o qn̄ permittitur ex pactione vel propter publicā vtilitatē. Tertio qn̄ prohibētur rōe ꝑsone in quā fit alienatio: quia pupillus est. Et. h. d. principaliter. Maritus nō p̄ōt alienare vel obligare prediū dotale etiā consentiēte muliere: non solū in italia: sed etiam in prouincia. h. d. Are.
s ¶ Accidit aliquando. sic continua. s̄. dictum est quomodo quis efficitur dn̄s iure gen. vel ciui. hic tractare intēdit d̄ quadā sp̄alitate q̄ contingit ꝯ̄ eos q̄ dn̄ia rerū acquirūt. gn̄ale ei

est: vt qui dominus est potest alienare. τ qui dominus non est alienare nõ possit. hic τ in specialibus casibus contingit ɔ̃riũ.
a ¶ Contra. dotale. scilicet inestimatum: vt. C. de rei vxo. acti. l.i.§. τ cum lex. alias si estimatus esset posset alienari: nisi estimatio fiat vt sciatur quantum valet: vt. C. de iur. do. l. quotiens: τ. l. si inter virum: τ de fun. do. l. i.
b ¶ Predium. dic dotale vel q̄si: vt. ff. de fun. do ta. l. iij. et. iiij. Quid si res mobilis ẽ? Respondeo. potest alienari si maritus ẽ soluẽdo. C. ɔ̃ ser. pig. da. ma. l. i
c ¶ Inuita. ergo ea volente poterat: vt innuit: q̃ȯ corrigit statim.
d ¶ Prohibet. nisi prouocetur ad diuisionẽ fundi dotalis: vt. C. de fun. do. l. fin. Itẽ nisi ex necessitate: vt. C. de lib. cã. l. i. Itẽ nisi cũ vniuersitate: vt. C. de fũ. do. l. i. Itẽ nisi vertatur ad vtilitatẽ mulieris: vt. ff. de iur. do. l. fi.

p ¶ Nec3 speciale. vt suo fauori non possit renunciare: quia etiã reipub. interest: vt. ff. solu. matrimonio. l. i. sic. ff. de pac. do. l. de die.
q ¶ In pniciẽ. i. destructiõem.
r ¶ Conuertatur. similia sunt vbi ẽt domin⁹ non alienat: vt. ff. ad. l. iul. ma. l. fi. τ. C. de here. τ ma. l. manicheos. §. penl'. τ. C. de pre. curia. l. fi. lib. x. τ. j. eo. §. nunc ad monendi.

τ contra[a] q̃ dominus rei non sit: alienãde rei potestatem habeat. Nã dotale prediũ[b] marit⁹ iuita[c] muliere per legem iuliã prohibetur[d] alienare[e]: quamuis ipsi⁹[f] sit dotis causa ei datum: quod nos legem iuliam corrigentes[g] i meliorem statum deduximus[h]. Cu3 eni3 lex[i] iulia in solis tãtũmmõ rebus locum habebat que italice[k] fuerant: τ alienationes inhibebat que inuita[l] muliere fiebant: hypothecas aũt earu3 rerum etiam volente[m] vtriq3[n] earum remedium posuim⁹: vt ẽt in eas res q̄ i pˀuĩciali solo posite sunt: iterdicta[o] fiat alienatio vel obligatio: vt neutrum eorum neq3[p] consentiẽtib⁹ mulieribus procedat: ne sexus muliebris fragilitas in perniciem[q] substantie earum conuertatur[r]. ¶ Econtra[s] autẽ creditor pignus expectatione q̃uis eius ea res non sit alienare[t] potest. sed hoc forsitan ideo videtur fieri q̄ voluntate debitoris intelligitur pignus alienari: q: ab initio contractus pactus est vt liceret creditori pignus vendere si pecunie ñ soluatur[u]. Sed ne creditores ius suum prosequi impedirentur[x]: ne q3 debitores temere[a] suarum rerum dominium amittere videãtur nostra constitutione[b] consultum est: et certus[c] modus impositus est: per quem pignorum distractio possit procedere: cuius tenore[d] vtriq3 parti creditorum τ debitoꝝ satis abunde pˀuisu3 ẽ. ¶ Nũc aũt admonẽdi sum⁹: ne q3 pupillũ neq3 pupillã vllã[e] rẽ sine tutoris auctoritate alienare posse[f]. ĩõq3 si mutuã pecũiã sine tutoris auctoritate alicui ɔ̃derit[g]: ñ ɔ̃trahit obligatõẽ[h]: q: pecuniã[i] nõ facit[k] accipiẽtis: ĩõq3 vẽdicari.

¶ Econtra autem. ¶ Creditor licet non sit dominus: potest tamẽ pignus alienare ex pacto vl' sine pacto seruata forma legis. h. d. Are.
s ¶ Cõtra. i. ecõ trario.
t ¶ Alienare. idem in iudice: vt. ff. si ex nox. causa. aga. l. ij. τ. j. de offi. iudi. in fi. Idẽ in flumine: vt. ff. ɔ̃ acqui. re. do. ergo. §. alluuio. Ide3 in imperatore τ augusto: vt. s̄. de vsuca. §. vlti. Ide3 in prelatis ecclesiarum: vt i auten. hoc ius porrectum. Idẽ in tutoribus qui do minorum locum obtinẽt: vt. ff. de fur. interdum. §. qui tutelam. Ide3 in procuratore qui habet liberã administratiocem: vt. s̄. ɔ̃ re. di. §. nihil autem. Idẽ in seruis habẽtibus liberam peculij administratõnem: vt. ff. de pig. ac. si cõuenerit. §. fi. τ. l. se.
u ¶ Non soluantur. scilicet tempore constituto.

e ¶ Alienare: hoc large accipias siue dominium siue ius alij constituatur: vt. C. de rebus alie. non alie. §. fi. τ in auc. de nõ ali. §. alienatõis: et. ff. de fun. do. l. iulianus. Accur.
f ¶ Ipsius. scilicet de iuregentium: vt per traditionem. τ ciuili: scilicet approbatione secundum Johannem. Alij dicunt ɔ̃ iure ciuili: scilicet fictione non iuregentium: vt. C. de iure do. in rebus. Sed quod ibi dicitur de iure naturali vxorem dominam esse: verum est primeuo iure quo dicitur. Quicquid calcauerit pes tu⁹ τc. nõ naturali. i. iuregen. s3 rerꝫ dña dr̃ quo ad spẽ: τ q̄ tũ ad h̄ vt ex eis sustẽtet̃: sic̃ filij dicũt̃ dñi rerũ prnarũ: vt. j. ɔ̃ hẽ. q̃. τ dif. §. sui: τ. C. ɔ̃ fur. l. q̄uis: τ. C. re. amo. l. i. vl' dña ẽ ĩspecto exitu: sic̃ fili⁹ dr̃ dñs: vt. ff. ɔ̃ li. τ posth. l. i suis.
g ¶ Corrigẽtes. in duob⁹ capitulis τ in alijs nõ.
h ¶ Deduxim⁹. vt. C. de rei vxo. act. §. τ cũ lex.
i ¶ Lex. s. iulia.
k ¶ Italice. i. italicis prohibebat alienationem. τ hoc erat primum eius vicium.
l ¶ Inuita. sed ea nolente concedebat: et h̄ erat scḋm viciũ.
m ¶ Volente. sile' pˀhibebat.
n ¶ Vtriq3. s. vicio.
o ¶ Interdicta. Quid si fiat? Respondeo. Vendicat constãte matrimonio contra factum suum veniens: cum fuerit contra legem: vt. C. de agri. et cen. quemadmodum: et de rei vẽ. l. dote. sed dissoluto eo mulier repetit: vt. C. de iure do. l. in rebus. Idem in pˀelato ecclesie alienãte rẽ eccl'e: q: põt eã repetere platura durãte: vt extra de re. ec. ñ ali. c. si q̃s p̄sbyteroꝝ.

x ¶ Impedirent̃. vbi nõ eẽt pactio de pignore vẽdẽdo.
a ¶ Temere. i. nimis cito: vt. s̄. de vsuca. in prin.
b ¶ Constitutõe. C. de iure do. ipe. l. fi. §. i. τ. ij.
c ¶ Certus. vt si actũ sit de vẽdẽdo iusta conuentione vendere possit. s3 si nihil fuit dictũ de h̄ nũciabit semel: τ tũc elapso biẽnio vẽdet: vt. C. ɔ̃ iu. do. ipe. l. fi. §. i. τ. ij. si aũt dictũ fuit vt nõ vendat̃ ter nũciabit: τ tunc vẽdet: vt. ff. de pigno. act. si ɔ̃uenerit.
d ¶ Tenore. s. ɔ̃stitutõis.
¶ Nũc aũt admonẽdi. ¶ Pupill⁹ suã pecuniã sine tutoris auc. mutuãdo nõ facit i accipiẽtis: τ ĩõ nũmi extãtes pñt vẽdicari: consumpti ɔ̃dici vel petere exhiberi. h. d. Areti.
e ¶ Vllam. nec3 ratione proprietatis: nec3 ratione possessionis que animo retinetur: licet corporalem sine tutore perdere possit: vt. ff. de acqui. re. do. l. pupillus: τ de acquiren. pos. l. possessionem. Quid in adulto? Respondeo. si non habet curatorem potest alienare que seruando seruari non possunt. si habet curatorem similis est prodigo: vt. C. de in inte. re. mi. l. si curatorem.
f Posse. sic. s̄. de aucto. tuto. i prin. τ. de sol. l. q̄ si forte. in fi. τ. l. pupillo: τ. ff. si cer. pe. l. non oẽs. §. fi.
g ¶ Dederit. i. tradiderit: cum dare sit accipientis facere: vt. j. de ac. §. sic itac3. si poneres proprie non haberet locum quod sequitur. Ideoc3 vendicari τc.
h ¶ Obligationẽ. s. pˀsonalem ex mutuo.
i ¶ Pecuniã. bõa ẽ. rõ: vt. j. q̃. mo. re. con. ob. in prin. τ. ff. si cer. pe. l. appellata.
k ¶ Facit. quod est nessce. q: dicitur mutuu3: q: de meo fit tuum: vt. ff.

si cer.pe.l.ij.

nummi p̄n̄t: vbi extāt. Sed si nūmi quos mutuo minor dederit ab eo qui accepit bona fide[a] consumpti[b] sunt: condici[c] possunt: si mala fide ad exhibēdū[d] de his agi potest. ¶ At ex contrario omnes res pupillo ⁊ pupille sine tutoris auctoritate recte[e] dari[f] possunt. Ideoq; si debitor pupillo soluat: necessaria est debitori tutoris auctoritas: alioquin non liberabitur[g]. Sed hoc etiā euidentissima ratione statutum est in cōstitutione[h] quam ad cesarienses aduocatos ex suggestiōe viri tribuniani eminentissimi questoris sacri palacij nostri promulgauimus: qua dispositū est ita licere tutori vel curatori debitorē[i] pupillarem soluere vt prius iudicialis sententia[k] sine omni[l] dāno celebrata hoc permittat[m]: quo subsecuto si iudex pronunciauerit ⁊ debitor soluerit: sequatur huiusmodi solutionē plenissima securitas[n]. Si autē[o] aliter q̄ disposuimus solutio facta fuerit: pecuniam autem saluam habeat pupillus: vt ex ea locupletior[p] sit: ⁊ adhuc eandē pecunie summam petat[q]: per exceptionem doli mali poterit submoueri. Qd̄ si male consumpserit aut furto amiserit: nihil[r] proderit debitori doli mali exceptio: sed nihilominus condēnabitur[s]: quia temere sine tutoris auctoritate ⁊ non secundū nostram dispositionē soluerit[t]. Sed ex diuerso[u] pupilli vel pupille sine auctoritate tutoris nō possunt soluere: q2 id qd̄ soluūt alicui non fit accipientis: cū scilicet nullius rei alienatio eis sine tutoris auctoritate concessa est.

a ¶ Bona fide. credens cum maiorem: vt.ff.pro em.l.ij.§.si a pupillo. vel etiam errans in iure: licet sit argumentū contra. vt.ff.pro empto.l.ij.§.si a pupillo.

b ¶ Consumpti. quod fit expendendo vel cum alijs immiscendo: vt.s. de vsufruc.§.constituitur: ⁊.ff.de solu.l.si alieni.

c ¶ Condici. scilicet conditione certi ⁊ mutuo reconciliato per consumptionem: vt.ff.si cer.pe.si a furioso: ⁊ l.sequen. item stipulatione reconciliatur: vt.C.si cer.pe.l.quamuis. Item vsucapio. vt ff.de iure do.proculus. ⁊ no.j.quibus mo.re cō.obliga.in prin.

d ¶ Ad exhibēdum. quia tenetur q̄ dolo fecit: quominus possit exhibere: vt C.ad exhibe.l.ad exhibēdū ⁊ sic iuratur in litē ex eo q̄ interest pupilli citius pecuniam redditam esse: vt.ff.de in litem iurā.l.in actionibus: et.l.nummis.

☞ ¶ At ex contrario. ¶ Si debitor soluat pupillo cum tutoris ⁊ iudicis auctoritate: habet plenissimam auctoritatem. Si vero soluat sine iudice ⁊ sine tutore: liberatur ope exceptionis si pecunia est salua vel pupillus factus fuit locupletior. aliter vero soluens non liberatur vllo modo. Item pupillus sine auctoritate tutoris non potest creditori soluere debitam pecuniā. h.d. Aretinus.

e ¶ Recte. vt res fiat accipientis: non vt debitor liberetur: et hoc sequitur.

f ¶ Dari. ex quacunq; causa.

g ¶ Liberabitur. scilicet creditor pupilli. Sed contra.ff.de solu.si stipulatus fuero. Respondeo. ibi pupillus erat adiectus: nec quicq̄ sibi debebatur: cum ad solutōem tm̄ ponat': vt.j.e.ti.de sol.q̄ si stipulat⁹: ⁊.l.qui res.§.at vbi.

h ¶ Constitutione. vt.C.de admi.tu.l.sancim⁹.

i ¶ Debitorem. ex mutuo vel siki cā: nō ex pensione vel redditu: vt.C.de admi.tu.l.sancim⁹: ⁊.l.cōstitutōem.

k ¶ Sententia. sc3 interlocutoria quam preceptum vulgariter appellamus: vt si dicat decerno vel precipio tibi soluere vel deponere: vt.ff.de mi.l.ait pretor.§.q̇d tm̄.

l ¶ Sine omni. vel sportularum vel preciorum tabellionū. Sed nunquid debitor pro sua parte soluet? Respondeo. non: vt.C.de fruc.⁊ li.ex.l.fina. ⁊ facit sic.C.de epis.au.l.tā dementis.§.fi.⁊ in auc.de san.epis.§.sportularum.

m ¶ Permittat. Nota q̄ tutor et iudex necessarij sunt secundum Petrum. Sed secundum nos solus iudex sufficit: vt.ff.de mino.ait pretor.§.quid tamen: ⁊.l.q̄ si minor.in fine. Accursius.

n ¶ Securitas. vt nec restitutio detur. secus in predio alienato cum decreto: quia emptio ex voluntate: solutio de necessitate fit: vt.ff.de mi.ait pretor.§.quid tamē: ⁊.l.q̄ si minor.in fi.⁊.C.de pre.mi.siquidem. Accursius.

o ¶ Sin autē. solutio. vt soli pupillo vel adulto curatorem habenti sine eo. vnde ipso iure non liberatur: vt.j.ibi. nihil proderit ⁊c.

p ¶ Locupletior. quod est: et si non est factus pauperior: vt ff.de solutioni.in pupillo. Accursius.

q ¶ Petat. et sic est de preda sollicitus. vnde non audietur: vt C.pro empto.l.eum qui. Accursius.

r ¶ Nihil. apparet ergo q̄ ipso iure non est liberatus. si autem cum auctoritate tutoris: ipso iure liberaretur: sed tunc restitueretur minor, perdita pecunia: vt C.si aduer.solu.l.i.

s ¶ Condemnabitur. scilicet ipso minore petente vel alio suo nomine non extraneo: vt.ff.de solutio.l.filius.

t ¶ Soluerit. Circa hanc materiam distingue cum debitor pupillo soluit: aut consequitur plenam: aut pleniorem: aut plenissimam securitatem. si soluat pupillo sine tutoris auctoritate: ⁊ pupillus habeat saluam pecuniam: vel ex ea locupletior est: liberatur non ipso iure: sed exceptione: nisi esset adultus sine curatore: vt hic et.ff.de solu.l.si in pupillo. Si autem soluat tutore auctore: ipso iure liberatur. potest tamen in integrum restitui si non habeat rem saluam: vt.C.si aduer.so.l.i. nisi in quattuor casibus: vt.C.de administratio.tuto.l.sancimus: et.l.cōstitutionem. Quod enim legitime factum est: ex euentu retractari non debet: vt.C.ad sena.consul.trebel.sancimus. Plenissima est si iudex interueniat cum tutore vel sine eo: vt hic ⁊.ff.de mi.ait pretor.§.quid tamen. Et d̄ hac materia ibi plene notatur.

u ¶ Sed ex diuerso. non possunt. distingue: aut id quod erat distinguendum non poterat alienari sine decreto: quo casu d̄cretū iterponendū est in soluēdo: vt.ff.de reb⁹.e.q̇ sub tu.l.magis.§.si pupillus. alias non tenet: et potest vendicari quod solutum ē: nisi consumpserit creditor: vt hic ⁊.ff.si cer.pe.non omnes.§.fina. Aut poterat: quo casu solus sufficit tutor vel curator vel adultus non habens curam. nec restituūtur: cū nō sint decepti. si sine tutore soluerit non liberatur: nec dominium transit: nisi per consumptionem: vt hic ⁊.ff.si cer.pe.non omnis.§.fi.⁊ hoc quando debitum erat ciuile et naturale. Si autem naturale tantum: per restitutionem poterit repetere: si legitime soluit: alias suo iure condicet: vt.ff.de condi.inde.interdum.

¶ Per quas p̄sonas nobis ius acquiritur. Est modus in rebus sunt certi deniq3 fines. Quos vltra citraq3 nequit consistere rectum. Nam licet multis modis res nobis acquirantur: vt a.§.illo singulorum. de rerum di. vsq3 ad nunc traditum est: tamen certi sunt homines per quos acquiritur. et sunt ser.s.p nos: per filios: per seruos nostros: per alienos in quib⁹ vsūfruc.habem⁹: per alios quos bona fide possidemus: per liberum hoiem quez bona fide possidem⁹. septim⁹.s. ī quo nudū vsuz habemus.ē octauus quando vt liber homo.i.procurato: de quib⁹ hic titul⁹.ij.dicit. differt autem a quodam alio: vt j. p quas perso. no.acqui. q̇a ibi ꝺ obli.acquirit̄: hic de reb⁹ tractatur. Adde q̄ etiam sunt alij q̄ acquirunt alijs: vt religiosi suo mōasterio: vt extra de sta.mo.cū ad monasterium. circa prin. ⁊ b̄nficiati suis b̄nficijs.C.de epi.⁊ cle.auct̄.licentiam.Areti.

Per quas personas nobis acquiritur.

Acquiritur vobis nō solum[a] per vosmetipsos: sed etiam per eos quos in potestate habetis. Item[b] per eos seruos ī quibus vsumfru.habetis. Itez per homines liberos ⁊ p seruos alienos: quos bona[c] fide possidetis: de quibus singulis diligenti⁹ dispiciem⁹. ¶ Igitur[d] liberi vr̄i vtriusq3 sex⁹ quos in potestate habetis: olim[e] quidē quicquid ad eos peruenerat exceptis videlicez castrensibus[f] peculijs: hoc parētibus suis acquirebant sine vlla distictione[g]: ⁊ hoc ita parentum fiebat: vt esset eis licentia quod per vnum vel vnā acquisitum est: alij[h] filio vel extraneo donare vel vendere vel q̄cunq3 modo voluerant applicare. Quod nobis inhumanum visuz est: ⁊ generali constitutione[i] emissa: ⁊ liberis pepercim⁹: ⁊ patribus honorem debitum reseruauim⁹. Sancitū etenim a nobis est: vt si quid ex re[k] patris ei filio obueniat: hoc secunduz antiquā obseruationem totum parēti acquiratur. que eniz īuidia ē[l]: vt qꝺ ex patris occasione profectum est: hoc ad eū reuerti[m]. Quod autem ex alia causa sibi filius̄. acquisiuit: huius vsumfructum[n] patri quidem acquiret: dominium autem apud eum remaneat: ne qꝺ ei suis laborib⁹ vel prospera[o] fortuna accesserit: hoc in alium proueniens luctuosum ei procedat[p]. ¶ Hoc quoq3[q] a nobis

Acquiritur. ☞ ¶ Totus iste titul⁹ diuidit̄ ī tres p̄tes p̄ncipales. Primo ponit p quos nobis acq̄ratur. Scd̄o illud seq̄tur in executōe ⁊ in sp̄e. Tertō facit pābulū trāsit⁹ ad alios titulos ⁊ materias. Scd̄a ibi. Igit̄ liberi. Tertia ibi. Hactenus. Item scd̄a p̄ncipalit̄ subdidit̄. Nā primo ponit de acq̄sitione facta p liberos: ⁊ per quos ⁊ q̇d acq̄rat̄. Scd̄o qn̄ p seruos nr̄os ⁊ p quos ⁊ q̇d acq̇ritur. Tertio, de acquisitione p liberam p̄sonam an possit acquiri et q̇d. Secunda ibi. Item nobis. Tertia ibi. Ex his. Et.h.dic̄. Acq̇ritur nobis nō solū p vosmetipsos: s3 ēt p p̄sonas hic descriptas.h.d.Areti.

a ¶ Acquiritur.nō solū h̄ētis.vt.j.e.§.i.⁊.§.itē nobis.

b ¶ Item vsūfruc.vt.j.e.§.de his. Quid si nudū vsum: R̄n. ex re nr̄a acq̇ritur: nō aūt ex opa: vt.ff. de vsu ⁊ ha.p suū: ⁊.j.p q̄s p̄so.no.ob.acq̇.§.p euz quoq3.

c ¶ Bona fide.vt.j.e.§.idē placet. q̄ bona fides in possidēte n̄ possesso req̄rit̄: vt.ff.ꝺ acq̇.pos.cū h̄r des.§.fi.⁊.ff.ꝺ sti.suo.l. si su⁹ ex testō: ⁊ ꝺ acq̇.re.do.hō liber.ī pri.exigit ēt bōa fides ī pri.pos.⁊ ꝯtiua ī libero hoīe quo ad aliq̇d acq̇rēdū p eū: nō ī vsuca.q: nō vsucapit: vt.ff.de acq̇.re.do.l.qui bona fide.§.i.et C.ꝺ prescrip.lon.tēp.q̄ p liber.l.sola.s3 in suo suffic̄ ⁊ quo ad vsuca.⁊ quo ad fruct⁹ in īitio bonā fidē h̄re: vt.ff.de vsu.q̇ scit. §.vl.⁊.C.de vsuc.trāsfor.l.vna.§.hoc tm̄mō.

☞ ¶ Igitur. Oli q̇cq̇d acq̇rebāt filijfamilias acq̇rebāt p̄ri pleno iure: except̄ castrēsib⁹ vl̄ q̄si. hodie xō p̄fecticia quo ad plenū ius: aduēticia q̊ ad vsūfructū nudū.h.d. Et diuidit̄ ī tres p̄tes. Nā p̄io pōit ius āntiquū. Scd̄o rōez correctiōis. Tertō pōit suū statutū. Scd̄a ibi. Nō q̇dē Tertia ibi. In se. Are.

d ¶ Igit̄.q: de singulis dicere vult: ꝺ filijs vt de digniorib⁹ p̄io dicit. fa. extra glo.ff.de eden.in.l.argentarius.in.§.edi.

e ¶ Olim.antiq̇tatē p̄io recitat: ⁊ h̄ iō vt nihil antiq̇tat̄ penit⁹ ignoretur: vt.j.ti.,pr.in p̄in.nā id qꝺ tollit̄ vel reformatur nō ꝺ3 eē icognitū: vt.C.de ca.tol.l.i.in fi.

f ¶ Castrēsib⁹.idē ī q̄si castrēsi.ēt iure veteri: vt.ff. de col.bo.l.i.§. nec castrēse.nō solū iure nouo: vt.C ꝺ bo.q̄ li.cū o3.§.except̄: ⁊.§.eadez obs̄uādo. Est aūt castrēse qꝺ filiusfa. a quol3 ī castrī acq̇rit n̄ acq̇situr⁹ al's: vt.ff. ꝺ castrē. pecu.l.si forte: ⁊.l.castrense.q̄si castrēse ē qꝺ ingr̄ liberaliū artiū: medici: clerici ⁊ aduocati publico acq̇rūt: vt.C.ꝺ inoffi.test.l.fi. ⁊.C.de epi.⁊ cle. sacrosācte: ⁊.l. cū lege.

g ¶ Distictōe.aduenticij vel p̄fecticij p̄prietat̄ vel vsufructu.

h ¶ Alij.s.fratri.qꝺ grauius eē vr̄: vt.C.de bo.q̄ li. .cū oportet.§.i.

i ¶ Cōstitutione. vt.C.ꝺ bo.q̄ li.cū oportet.

k ¶ Ex re.large pōe.i.ppre: vt fruct⁹ ex reb⁹ p̄ris vl̄ occasiōe p̄ris queciq3 modo q̄sita: vt.ff.ꝺ iec.rui.l. i.§.ij.⁊.ff.ꝺ vsur.l.i fidicōmissi.§.cū pollidi⁹.⁊ ꝺ vul.substi.s3 ⁊ si p̄les.§.ī arrogato.⁊ꝺ castrē.pe. si forte: ⁊.l.si castrēse.nisi ⁊ aliūꝺ fili⁹ sit h̄itur⁹ p se: vt.ff.ꝺ iur.do.l.v.§ si p̄r.⁊ sic ponit̄ ex re.ff. ꝺ ac.he.aditio.ī fi.ar.ꝯ.ff.ꝺ pecul.eo t̄pe.ī fi.ar. sil̄r ꝯ.ff.de acti.emp.iulian⁹.§.si q̇d seruo:

l ¶ Inuidia est.s.filio q̄ acq̇siuit.

m ¶ Reuerti.q.d.nulla.

n ¶ Vsumfructū.quē h3 ī aduēticijs.nisi remiserit: vt.C.ꝺ bo.q̄ lib.cuz oportet.§.sinaūt res.vel nisi ab aliquo sibi det̄ aliud vel relinquatur h̄ pacto: vt ad p̄rem nō ptineat vsusfr.vt in auc.vt li.ma.⁊ a.ī pri.col.viij. vel nisi succedat fili⁹ vna cū patre ī h̄r ditate fratris vel sororī: vt in auc. ꝺ he.q̄ ab intes.de.§.si xō.col.ix.vel nisi su⁹ ꝺōet̄ filiof.eo pocto vt manumittat̄ statī: vt.C.ꝺ bo.q̄ li.l.vl.ad fi.vel nisi qn̄ p̄r noluit ꝯsentire filio adeūti hereditatē aliquā: vt.C.de bo.q̄ lib.l.fi.in fi.§.i.⁊.ij. vel nisi p̄ete min⁹ legitime diuertēte bōa filijs applicēt̄: vt ī auc.vt nl̄li iu.§.q̇a xō quedā.col.ix. Itē qn̄ p̄r ꝯtrit icestas nuptias: vt ī auc.de inces.nup. §.i.col.iij.

o ¶ Prospa.q̇d dicem⁹ ī dubio vn̄ p̄uenit: R̄n.q̇dā ex bonis p̄ris p̄sumitur h̄uisse: sicut si vxo: h3 p̄sumit̄ ex bonis mariti: vt.C.ꝺ do.inter virum ⁊ vxo.l.ēt: ⁊.ff.de dona.inter virum ⁊ vxo.l.v. nos ꝯ. ⁊ distingue an fili⁹ sit diligēs vel diues ⁊ p̄r inops: vel econtra: vt ex bonis diligentis al's diuitis q̄situm fingam⁹: vt.C.ar.tu.si defunct⁹: ⁊.ff.de here.vēdi.venditor ex hereditate.ibi.p̄cium .n.hois ⁊c.⁊.ff.ad.l.falci.si heres īstitutus.in p̄in.

p ¶ Procedat.collige peculium: aliud castrense: aliud.q.castrense: aliꝺ rusticanum siue paganum: quod diuiditur in profecticium ⁊ aduenticium: vt.C.de inoffi.testa.l.fi.in p̄in.in quibus oībus dr̄ hac lege q̇d iuris sit: ⁊.C.de bo.q̄ li.l.cū oportet.

☞ ¶ Hoc quoq3. ¶ Emācipās olim filiū lucrabat̄ tertiā p̄tē aduēticiorū a filio. Hodie xō solā medietatē vsusfruct⁹ p p̄mio h3.h.d.Are.

q ¶ Hoc quoq3.vt parētib⁹ honorē seruem⁹ ⁊ filijs p̄cam⁹.

dispositũ[a] est: ⁊ in ea specie[b] vbi[c] parens emancipando liberũ ex rebus que acquisitionem[d] effugiunt: sibi tertiam pertem retinere si voluerit: licentiam ex anterioribus cõstitutionibus[e] habebat: quasi pro precio quodammodo emancipationis. Et inhumanũ quidẽ accidebat vt filius rerũ suarum ex hac emancipatõne dominio pro parte tertia defraudetur: ⁊ quod honoris ei ex emancipatione additum est: ꝙ sui iuris effectus est: hoc per rerum diminutionem decrescat[f]. Ideoq̃ statuimus: vt parens pro tertia parte dominij quam retinere poterat: dimidiam[g] non dominij rerum: sed vsusfru. retineat. Ita etenim res intacte apud filium remanebũt: et pater ampliore summa fruetur ꝓ tertia[h] dimidia potiturus. ¶ Item vobis acquiritur quod serui vestri ex traditione nanciscũtur: siue quidẽ stipulẽtur[i] ex donatione vel ex legato: siue ex qualibet[k] alia causa acquirant. Hoc enĩ vobis ignorantibus ⁊ inuitis[l] obuenit. Ipse enĩ seruus qui in potestate alterius est: nihil suum[m] habere põt. Sed si seruus heres[n] institutus sit: nõ alias nisi vestro iussu hereditatẽ adire potest. Et si vobis iubẽtib⁹ adierit[o] vobis hereditas acquiritur: perinde[p] ac si vos ipsi heredes institui eẽtis: ⁊ conueniẽter scilicẽ vobis legatum per eos acquiritur[q]. Non solum[r] autẽ proprietas per eos quos in potestate habetis vobis acquiritur: sed etiam possessio. Cuiuscũq̃ enim rei possessionem adepti fuerint: id vos possiderẽ videmini[s]. Unde ⁊ etiam per eos vsucapio[t] vel lõgi temporis possessio[u] vobis accidit. ¶ De his autem seruis ĩ q̃bus tantũmodo[x] vsumfru.[a] habetis ita placuit: vt quicquid ex re[b] vestra vel ex opibus suis acquirãt vobis id adijciatẽ. qd̃ vero extra eas cãs ꝓsecuti sunt: id ad dñm ꝓprietatis[c] ꝑtineat. Itaq̃ si is seru⁹ heres institutus sit: legatumue q̃d[d] ei donatũue fuerit: non vsuf. sed domino ꝓprietatis acquiritẽ.

a ¶ Dispositum est. C. de bo. q̃ li. oportet. §. cum autem.
b ¶ Specie. i. casu. Accur.
c ¶ Ubi. i. in quo. Accur.
d ¶ Que acquisitionem. i. patri non acquiruntur ꝗ̃tum ad ꝓprietatez. Sed ẽm q̃ tpa locum habeat qd̃ h dr̃: ẽm antiq̃ nõ: q: sola castrẽsia ⁊ q̃si nõ acq̃rebantẽ de q̃b⁹ nihil detinebat pr̃: vt. C. de bo. q̃ libe. cũ optet. §. i. ẽm moderna v̾o nõ: quia nõ erat adhuc statutũ in aduẽticijs: vt nõ acq̃rantur pr̃i tpe hui⁹ legis antiq̃ que recitatẽ hic. Rñ. q̃tuor iura hic successiue cõsiderari. antiq̃ssimũ: quo sola castrẽsia vel q̃si ñ acq̃rebãtẽ: vt. s̃. §. i. ãtiquũ. vel tpe cõstãtini q̃no res ex materna linea delate nõ acquirantur patri statutũ ẽ: vt. C. de bo. mater. l. i. ⁊. ij. ⁊. iij. Tertiũ quod hic recitatẽ: vt pater emancipãdo filiũ de his m̃nis tertiã teneat ꝓ premio. Quartũ quo cauetur vt oĩa aduẽticia acq̃rantẽ filiis ꝗ̃tũ ad ꝓprietatẽ: pr̃i ꝗ̃tũ ad vsũfructũ: ex quo corrigitẽ illud qd̃ iure antiquo cautũ erat: vt hic ⁊. s̃ §. i. ⁊. C. de bo. q̃ li. cũ oꝫ.
e ¶ Constitutõib⁹. s. Cõstãtini añ Iustinianũ: vt recitatẽ. C. de bo. q̃ li. cum oportet. §. pe.
f ¶ Decrescat. ar. contra. s̃ de le. pa. tu. per totũ. ⁊. C de cadu. tol. l. vna. §. pro secundo. Accur.
g ¶ Dimidiam. quã semꝑ retinet: nisi expresse remittat: vt. C. de bo. q̃ li. cum oportet. Accur.
h ¶ Pro tertia. i. loco tertie quã habebat olim in bonis maternis ratõne ꝓprietatis: habet hodie dimidiã vsusfructus in omnibus aduenticiis: vt. C. de bo. q̃ li. cũ oportet. §. pe. Accur.
☞ ¶ Itẽ vobis. ¶ Seruus acq̃rit dño ẽt ignorãti. Hereditas vero sine iussu dñi adiri non põt. h. d. Areti.
i ¶ Stipulentur. ⁊ ita obligatõez dñi q̃rit: vt. j. per quas per. nobis acqui. circa principium.
k ¶ Ex qualz. vt per occupatõem vel specificatõem vel inuentõem: vt s̃. de re. di. §. fere: ⁊. §. cum q̃s: ⁊. §. thesauros.
l ¶ Inuitis. sic. ff. de acq̃. re. do. ẽt inuitis. sic ⁊. ff. de verb. obli. seruus vetante. ar. ꝯ. ff. de do. hoc iure. §. non põt.
m ¶ Suum. scz ad suam vtilitatem. sed ad domini vtilitatem põt: vt. j. de stipul. seruo. §. cum factum. que est ratio contra. immo etiam ad suam vtilitatem q̃nq̃: ⁊ si dñs seruo legatum relinquat: vt. C. de neces. ser. quidam. §. illo: rñ. illud de eq̃tate non rõe dr̃: q: in alimẽta erat relictum: vt. C. de le. l. seruuz: ⁊. ff. de alimen. ⁊ ciba. lega. l. seruos. alias autem non tenetur heres nisi velit.
n ¶ Sed si heres. nota in hereditate adeunda seruo tria esse necessaria. iussus: vt hic. ⁊ ꝙ precedat: vt. ff. de acquiren. here. si quis mihi. §. iussum. ⁊ serui voluntas: vt. C. de here. instituen. cum proponas. ⁊ in trebel. resti. seruo facienda solius domini sufficit voluntas. At in bonorum possessiõe seruo delata seruum consentire et dominum velle siue ante siue post oportet: vt. ff. ad trebel. seruo inuito. ⁊ rem ra. ha. l. penulti. in legato non est opus iussione: cum emolumentum tantum contineat: vt. ff. mañ. si hereditatem.
o ¶ Adierit. scilicet seruus.
p ¶ Perinde. quandoq̃ non perinde: vt si filio meo substituam eos quos heredes mihi fecerim: nam vocantur ex substitutione qui per se: non qui per seruos hr̃des sunt: vt. ff. d̃ vul. ⁊ pu. substi. qui liberis. §. hec verba: Item alibi: vt. ff. de le. i. cum filio: §. ipsi vero: ⁊. §. iõ. Accur.
q ¶ Acquiritur: siue seruus tantum velit siue dominus tantum: vt. ff. de donat. cau. mor: l. fin. et de adi. le. l. si seruo.
r ¶ Non solum adepti. scilicet iuste secundũ quosdam: vel aliter. quod dic vt diximus. s̃. de his q̃ sunt sui vel alie. iu. §. i.
s ¶ Uidemini. ẽt ignorãtes: vt. ff. de ac. pos. l. iij. §. saltus.
t ¶ Usucapio. in reb⁹ peculiarib⁹ stati. nã ĩ dñicis postq̃ dñs scit: vt. ff. pro so. l. ij. ⁊ de vsu. l. labeo.
u ¶ Possessio. i. prescriptio que est effectus longe possessiõis: vt. ff. de vsuca. l. iij.
☞ ¶ De his autem. ¶ Seruus in quo habemus vsumfructum acquirit nobis ex duabus causis: videlicet ex nostra ⁊ operibus suis. Ex alijs vero causis acquirit domĩo proprietatis. h. d. Areti.
x ¶ Tantummodo. vt. ff. de do. causa mortis. l. vlti. ⁊ de adimen. le. l. seruo.
a ¶ Usumfructum. de eo in quo vsum tantummõ habem⁹. dic ꝙ ex operibus tantum nõ acq̃rit: q: oꝑa serui ĩ fructũ sunt: vt ff. de vsu. ⁊ ha. per seruum.
b ¶ Ex re. expone vt. s̃. e. §. i.
c ¶ Proprietatis. nisi contemplatione vsufructuarij sit institutus vel aliud sibi datum fuerit: quo casu ex re eius scilicet vsufructuarij sic sibi quesituz esse videtur: vt. ff. d̃ vsufr. le. sed et si quid. non tñ vsufructuarij iussus sufficit ad adeũdã hereditatẽ: vt. ff. de acq̃. he. l. aditio. §. ꝑterea.
d ¶ Ue quid. i. aliq̃d.

¶ Idem placet. ¶ Liber homo ⁊ seruus alienus bona fide possessus acquirit possessori ex re ipsius ⁊ operibus suis. Ex alijs vero causis liber homo acquirit sibi ⁊ seruus domino suo. ⁊ non tantum per predictos acq̄ritur nobis dominium: sꝫ ēt possessori. h. d. Areti.

¶ Idem placet[a] de eo qui a vobis bona fide possidetur siue is[b] liber sit: siue alienus seruus. Qd enim placuit de vsufructuario: idem placet ⁊ de bonefidei possessore. Itaq꜄ quod extra istas duas causas[c] acquiritur: id vel ad ipsum pertinet si liber[d] est: vel ad dominuꝫ si seruus est. Sꝫ bonefidei possessor cum vsuceperit seruuꝫ: quia eo modo dominus[e] fit ex omnibus per eum causis sibi acquirere potest: fructuarius vero vsucapere nō potest. primū quia non possidet: sed habet ius vtendi fruendi: deinde quia[f] scit seruum alienum esse. Non soluꝫ auteꝫ proprietas per eos seruos in quibus vsumfru. habetis[g] vel quos bona fide possidetis[h]: aut per liberaꝫ personam que bona fide vobis seruit: vobis acquiritur: sed etiā possessio. Loquimur aūt in vtriusq꜄[i] persona secundū distinctionem quam proxime[k] exposuimus: id est si quaꝫ possessionē ex re vestra vel ex suis opib⁹ adepti fuerit. ¶ Ex his itaq꜄ causis appet[l] ꝑ liberos hōies quos neq꜄ vestro iuri subiectos habetꝭ: neqꝫ bona fide possidetis. Iteꝫ per alienos seruos in quibus neq꜄ vsumfructū habetis: neqꝫ possessionem iustā nulla ex causa vobis acquiri posse. Et hoc ē qd dicitur per extraneam personaꝫ nihil acquiri[m] posse excepto: eo qd per liberam personam acquiritur: veluti ꝑ procuratoreꝫ. ¶ Et placet non solum scientibus: sed ⁊ ignorātibus vobis acquiri possessionem[n]: secundum diui seueri constitutōem[o]. et per[p] hanc possessionem etiam dominiuꝫ si dominus fuerit qui tradidit: vel vsucapionem aut longi temporis prescriptiōem[q]: si dominus non sit. ¶ Hactenus[r] tantisper admonuisse sufficit quemadmoduꝫ singule res vobis acquirantur[s]. nam ⁊ legatorum[t] ius ⁊ quomodo ipso iure singule res vobis acquirantur. Item fideicommissorū vbi singule res vobis relinquuntur: oportunus inferiori loci referemus[u]. ¶ Videam⁹ itaqꝫ nūc quibus modis per vniuersitatem res vobis acquiruntur. Si[x] cui ergo hr̄des facti sitis siue cuius bonorum[a] possessionem peti-

a ¶ Placet. scilicet quo ad acq̄sitionem: vt statim sequitur. nā in alio differt: vt s̄. eo. §. sed bonefidei.

b ¶ Is liber. hic dic quod dixim⁹ s̄. e. in prin.

c ¶ Causas. veluti si fuerit heres institutus: vt legatum fuerit ei aliquid vel donatum.

d ¶ Si liber est. preter possessionem que ibi queri non potest: cuꝫ ipse ab alio possideatur: vt. ff. ad l. iu. de adulte. sic eueniet. Iteꝫ preter vsucapionem que sibi non queritur sine possessione: vt. ff. de ac. re. do. homo liber. §. quicquid. ff. de vsuc. l. siue. Sꝫ in hereditate per liberuꝫ hominem mihi querēda sex sunt necessaria: quorum si quid defuerit non queritur. s. vt mei contemplatione instituatur. Item vt sciat conditionem suam institutus. Item q̄ iussu meo adeat. Item q̄ velit mihi querere. Item q̄ bona fide possideam. Bene dico oportet vt sciat conditionem suam. Nam ignarus sue conditionis nulli acquirit. sibi enim non: vt. ff. de acquir. here. qui putat. §. qui bona fide. ⁊ l. i. §. i. et quia se obligare non voluit. Item possessori non: si non interuenit iussus: vt. ff. de acqui. here. si quis mihi bona. §. iussum. Idem ⁊ si interuenit: vt. ff. de acqui. here. l. vi. §. celsus: et. §. i. nam et seruili necessitate creditur hoc fecisse: vt. ff. de nego. gest. l. atqui. §. si libero. quare non potest acquirere: vt. ff. de here. insti. homo liber. in princi. Si sciens conditionem suam volens querere mihi querit sibi: sed restituit mihi possessori per conditionem sine causa: cuius intuitu fuit institutus: aut non volens querere possessori cuius intuitu fuit institutus iussu eius adeundo querit: sed sine eius contemplatione nihil fit: vt. ff. e acquir. re. do. l. liber homo. in princi. Item potest dici q̄ ignarus querit sibi: vt. ff. de acquiren. here. l. qui in aliena. in fin. et. §. cum autem.

e ¶ Dominus fit. sic. C. de pac. traditōibus. Accur.

f ¶ Quia scit. vnde non vsucapit: cum malam fidem habeat: vt. s̄. de vsuca. in prin.

g ¶ Habetis. sic. ff. de acqui. pos. l. i. §. ꝑ eum. sic. ff. qui satisda. cogi. l. sciendum. §. ij.

h ¶ Possidetis. scilicꝫ cuilibet: sed naturaliter: vt. ff. de acqui. pos. l. naturaliter. vnde vtile interdictuꝫ vnde vi sibi datur: vt. ff. de vi ⁊ vi. ar. l. iiij. §. vnde vi.

i ¶ In vtriusq꜄. Nota de tribus vtriusq꜄ dici. Vel melius dic vtriusq꜄ fructuarij ⁊ bonefidei posses.

k ¶ Proxime: vt supra eo. §. de his: ⁊. j. §. idem placet.

¶ Ex his itaq꜄. ¶ Per extraneam personam nihil potest nobis acquiri. Per procuratorem vero acquiritur nobis possessio ⁊ dominiuꝫ ⁊ vsucapio. hoc dicit vsq꜄ ad fi. Areti.

l ¶ Apparet. s. arg. a contrario sensu sumpto. nam si tantum per dictos homines acquiritur: ergo non per alios: vt. ff. de offi. eius cui manda. est. l. 2. i. in princi. et. s̄. de tute. in prin.

m ¶ Acquiri. fallit in tutore et curatore et similibus personis: vt dicemus j. de inutil. stipu. §. siquis alij.

n ¶ Possessionem. C. de acquiren. pos. l. i. et. ff. de acq̄. pos. possessio quoq꜄. §. ⁊ si possessio.

o ¶ Constitutōem. que est. C. per quas perso. no. acqui. l. i.

p ¶ Per hanc. itaq꜄ et per procuratorem. namq꜄ sola possessio cum res inanimata sit: mihi non queritur. nam et per traditionem res mihi queritur et possessio: sed illa eadem et per me acquiritur: vt supra de re. di. §. per traditionem: et supra eo in princi. Alij dicunt: vt Azo per solam possessionem acquiri dominium: vt hic ⁊. C. eo. l. i. Sed ibi non dicit simpliciter excepta possessione: sed dicit excepta causa possessionis id est dominio quod est causa possessionis scd̄a post vsucapio. vt. ff. de vsuca. l. iij.

q ¶ Prescriptōem. nobis scientib⁹: vt. C. de ac. pos. l. i.

r ¶ Hacten⁹. admonuisse. s̄. de re. di. §. singuloꝝ.

s ¶ Acq̄rant. ꝑ nos ⁊ alios: vt in ti. isto.

t ¶ Legatorum. Rn̄. tacite obiectōi q̄ fieri posset de singularib⁹ acquisitionibus legatorum.

u ¶ Referemus. vt. j. de le. per totum: ⁊. j. de singulis rebus per fideicom. relic. per totum.

x ¶ Si cui heredes. scilicet de iure ciuili: vt. j. de here. insti. vsq꜄ ad tit. de bonorum possessione.

a ¶ Bonoꝝ. s. de iure. p̄eto. vt. j. de bo. pos. ꝑ totum tit.

a ¶ Arrogaueritis.j.d' acq̃. p arro.p totum.
b ¶ Fuerit.j. de eo cui liber.ca.bona.adi.p totũ.
c ¶ Ex testõ. de q̃bus vsq3 ad tertium librum dicetur.
i.z ẽ addẽdũ cũ istõe hr̃dis:vt.j.d le.§.aũ hr̃dis.q: sine here dis instõe nullu3 dr̃ testm̃:vt.ff.de iur.do.l.fi.z.j.de fideicom. here.in prin.
e ¶ S3 vt.C.de ca.tol.§.z cũ triplici.ar.d.j.e.t.§.i p ñ script.
f ¶ Nõ calat.i.bonis initijs vl' bonis ɔueñib'.kalos ei3 bonũ interptat̃. comicie sũt ɔuẽt'.vl' a kalo qd ẽ voco: q: vocatio psonarũ fiebat.vñ kalẽde dicte sunt.

¶ De testamẽtis: Ista rubrica z sequẽtes cõtinuantur p ipatorẽ:vt.s.ti.i.§.fi.dic vt ibi.

eritis: vel si quez arrogaueritis[a]: vel cuius bona libertatum cõseruandarum causa vobis addicta fuerit[b]: eius res omnes ad vos trãseunt. Ac prius de hereditatib' dispiciamus: quaru3 duplex conditio est. nã vel ex testõ[c] vel ab intestato ad vos pertinẽt. Et prius ẽ vt despiciamus que ex testamẽto vobis obueniũt: qua in re necessarium est initium de ordinãdis testamẽtis exponere.

¶ De testamẽtis ordinandis.

Testamentum[d] ex eo appellatur q testatio mẽtis sit. S3[e] vt nihil antiquitatis penitus ignoretur: sciendum est olim solu3 quidẽ duo genera testamentorũ in vsu fuisse: quorum altero in pace et ocio vtebant̃: qd calatis[f] comitijs appellabant: altero cũ in p̃lium exituri[g] eẽnt: quod procinctũ[h] dicebatur. accessit[i] demu3 tertiũ genus testamentorum qd dicebatur p es[k] z librã.s. q: per emãcipationem .i. imaginariam quandam venditionem[l] agebatur quinq3 testibus z libripende[m] ciuibus romanis[n] puberibus[o] presentibus z eo qui familie[p] emptor[q] dicebatur. S3 illa quide3 priora duo genera testamentorum ex veterib' temporibus in dissuetudinẽ abierunt. Qd vero per es z librã[r] fiebat: lic3 diutius permansit: attamen parti[s] et hoc in vsu eẽ desijt. S3 predicta quidẽ nõia testamẽtorum ad ius[t] ciuile referebãtur. Postea[u] xo ex edicto pretor̃ forma alia faciendorum testamentorũ introducta ẽ. Iure.n. honorario[x] nulla emancipatio desiderabatur: sed septẽ testiũ signa sufficiebã: cũ iure ciuili signa testium nõ erant necessaria. S3 cum paulatim ta3 ex vsu hominu3 q̃ ex constitutionũ emendationib' cepit in vnam consonantia3 ius ciuile z pretoriu3 iũgi: cõstitutu3 est vt vno eodemq3 tẽpore quod ius ciuile quodammodo[a] exigebat septe3 testibus adhibitis: et subscriptõe[b] testiu3 quod ex constitutionibus[c] iuentum ẽ z ex edicto pretoris signacula testis imponerẽtur: vt et hoc ius tripartitũ esse videatur: vt testes quidẽ z eorũ presentia vno cõtextu[d] testamẽti celebrãdi gratia a iure ciuili descendãt. Subscriptões autẽ testatoris[e] z testium[f] ex sacrarum constitutõnũ obseruatione adhibeantur. Signacula ãt et testium numerus ex edicto pretoris. Sed his omnibus a nostra constitutione propter testamentoru3 sinceritatẽ vt nulla fraus adhibeatur hoc additum est: vt per manus testatoris vel testiu3 nomen heredis exprimatur: vt

Testamentum. ¶ Totus iste titulus diuidit̃ pricipalr̃ i tres ptes. nam prio ponit siue deriuatõ3 siue ethymologiam testi. Scdo de testamentis in script̃ tam de iure veteri q̃ iure nouo. Tertio d testamẽto nũcupatiuo. Secunda ibi. Sed vt nihil. Tertia ibi. S3 hoc q̃dẽ. Itẽ secũdo ps pricipalis subdiuiditur. Nã prio recitat ius antiquũ z multiplicẽ ordinatõem testõz: z eoz noia cu3 eoz correctione. Scdo de sigillatõne faciẽda p testes. Tertio q̃ testes possunt adhiberi z q̃ repellant̃ i testõ. Quarto q nõ refert in q̃ materia testm̃ scribatur. Quinto ponit vnũ casu3 q de vno testõ põt fieri plures scripture. Secunda ibi. Põt aũt. Tertia ibi. Testes aũt. Quarta ibi. Nihil aũt. Quita ibi. Sed vt vnũ. Itẽ h' pncipaliter subdiuidit̃ in nouẽ ptes. Prio põit ethymologiã vocabuli. Scdo recitat duo genera testõrũ q̃ oli3 fuabant̃. Tertio recitat tertiũ gen' testõz qd ẽt iure ciuili fuit introductum. Quarto ponit duo gña testõz in dissuetudinẽ abijsse. Quito ponit q̃liter tertiũ gen' ptimdsijt p dissuetudinẽ. Sexto qualiter postea fiebãt testamẽta de iure p̃torio. Septio q̃liter in ɔfectõe testõz ius ciuile z p̃toriũ ɔiunctũ ẽ: z ẽt ɔstões impiales. Octauo magis declarat q̃d ẽ d iure ciuili z q̃d de p̃torio: z q̃d de iure constõnum i formatõe testi. Nono q̃lr̃ p ɔstões impiales additũ ẽ q testator scribat nomẽ heredis. Secũda ibi. S3 vt. Tertia ibi. Accessit. Quarta ibi. S3 illa. Quita ibi. Qd xo. Sexta ibi. Postea. Septia ibi. S3 cũ paulatim. Octaua ibi. Et hoc. Nona ibi. S3 hic oib'. Et.h.d.in sũma. Testm̃ dr̃ testatõ mẽtis. z antiq̃t' erãt plura gña testõz: vnũ qd i pace: aliud qd in bello: aliud qd p es z librã: aliud d iure p̃torio: q̃ recesserũt ab vsu.h.d.Are.

d ¶ Testm̃ appellat̃: põit ethymologiã: vt dr̃ lapis.q.ledẽs pedẽ. z argumẽtũ.q.argute iuẽtũ. z sic mutuũ qd ex meo tuũ fit: vt.ff.si cer.pe.l. ij.§.appellata. z ſm h' codicill' põt dici testm̃. Diffinit̃ aũt sic. testm̃ ẽ volũtat̃ nr̃e iusta sñia de eo qd q̃s post mortẽ suã fieri voluit: vt.ff.e.l. j.d hẽ.isti.§.hr̃ditas.vñ dr̃ adeq̃ta libra.i.hr̃ditas estimata:

g ¶ Exituri.d domibus.
h ¶ Procictũ.eo forte q succicte fiebat. i his duob' testis hr̃s erat: vt.j.e.§. s3 neq3.
i ¶ Accessit. silr̃ de iure ciuili.
k ¶ Per es. ppĩ nomẽ testamti.
l ¶ Vẽditõ3. sic s.q̃.mo.ius pat. pos.sol.§.p̃fea.
m ¶ Et libripẽd. i.estiatore q̃ libripẽdebat vl' estiabat failiã vno nũmo: deide ẽptor mãumittebat totã failiã cũ omnibus bonis.
n ¶ Romanis.i. liberis hoib': vt s.de li.§.fi.
o ¶ Puberib'.s q̃.mo.tu.fi. i pñ.
p ¶ Familie.i.hẽditat̃: vt.ff.d. x. sig. pnunciatio. §.familie.
q ¶ Emptor. qui erat loco hr̃dis: vt.j.§.s3 neq3.
r ¶ Librã.i.adeq̃tã.i.estiatã rẽ. et dr̃ libra hr̃ditas: q: sic libra diuidit̃ i.xij.vncias: ita z hr̃ditas: vt
s ¶ Parti.q: numer' testiũ remãsit.
t ¶ Ad i'.s.q: ius ciuile iueit.
u ¶ Postea.s.d.media iur̃ prudẽtia.
x ¶ Honorario.i.p̃torio: vt. s.de iure na.§.pretoz.
a ¶ Quodãmõ.q: ɔputato libripẽde z ẽptore.vij.erãt.
b ¶ Et subscriptõe. vt subscribãt se testõ affuisse: z cui' sit: vt ff.e.l.pe.z añpe.
c ¶ Cõstõib'.vt.C.d test.hac ɔsultissima:
d ¶ Contextu.i.nullo actu interposito: nisi necessario nature: vt.ff.e.hr̃des.in fi.z.C.e.cũ antiq̃tas.
e ¶ Testatoris.si põt: vt.C.e.iubem'.
f ¶ Testiũ.i.nõ põt testator scribere: s3 hodie indisticte p aliũ scribere põt nomẽ hr̃dis: vt i auc.vt spõ.lar.§.q: xo.col.viij.

a ¶ Tenorem. est autem tenor: si potest scribere faciat: alias dicet coram testibus: et scribetur per alium vel per alios de eis: alias nō valeat: immo falsi pena tabellio tenetur: vt. C. eo. iubemus. Accur.

☞ ¶ Possunt autem. ¶ Omnes testes possunt vno anulo proprio vel alieno sigillare. h. d. Areti.

b ¶ Anulo. scilicet habente caracteres qui signatorius dicitur: et sic ē in eo sigillum: nō autē alio signo: vt. ff. e. ad testiū. §. signum: et de verborum signi. l. signatorius. §. signare.

c ¶ Testamentū. vel etiam linteū: scz quo inuolutū est testamentum: vt. ff. e. ad testiū. §. fi.

d ¶ Visuz. hac ratione: et cum trib⁹ vel paucioribus vel pluribus potest signari testamentum. argu. j. man. §. is qui ex equit. alij dicunt tantu cū septem vel vno debere signari.

☞ ¶ Testes autem. ¶ In testamento potest esse testis quilibet qui potest heres institui: exceptis hic enumeratis. h. d. Are.

e ¶ Factio. passiue accipe hic: vt bona sit exceptō. sz nec mlier et c. al's ēt accipit actie: vt. j. de he. q. et diffe. §. testi.

ad. l. iul. ma. l. fi. Vel a iudice: vt. ff. e. is q. in fi. i. Rn.

l ¶ Inestiabiles. vt de crie famoso dānat⁹ vel muliebria passus: vt. ff. e. is cui. §. fi. et. l. cum lege. ff. de test. ob carmen. in prin.

☞ ¶ Sed cū aliqs. ¶ Seru⁹ cōi opinione reputatus liber pōt i testamēto eē testis. h. d. Areti.

et omnia secundum illius constitutōis tenorē[a] procedāt. ¶ Pnt aūt omēs testes et vno anulo[b] signare testamentum[c]. Quid eniz si septez anuli vna sculptura fuerit scdm qꝫ papiniano visum[d] est. sed et alieno quoqꝫ anulo licet signare testamentum. ¶ Testes autem adhiberi possunt hi cum quibus testamēti factio[e] est. Sz neqꝫ mulier[f]: neqꝫ ipubes[g]: neqꝫ seru⁹: neqꝫ furiosus[h]: neqꝫ mut[i]: neqz surdus: neqꝫ is cui bonis interdictuz[k] est: neqꝫ hi quos leges iubent improbos intestabilesqꝫ[l] esse possunt in numerum testium adhiberi. ¶ Sed[m] cum aliquis ex testibus testamenti quidem faciendi tempore liber estimabatur: postea autem seruus apparuit: tam diuus adrianus cathoni: qꝫ postea diuus seuerus et ātonin⁹ rescripserunt subuenire se ex sua liberitate testamento: vt sic habeatur firmum: ac si vt oportebat factum esset cuz eo tempore quo testamentum signaretur[n] omniū consensu[o] hic testis liberorū loco fuerat: neqꝫ quisquar esset qui ei questionē status mouissz. ¶ Pater necnon is q in potestate eius est. Item duo fratres qui in eiusdez patris potestate sunt: vtriqꝫ testes in vnum testamentum fieri possunt: quia nihil nocet ex vna domo plures testes alieno[p] negocio adhiberi. In testib⁹ autem non debet esse is qui in potestate testatoris ē: sz si filiusfa.[q] de castrensi peculio post missionem faciat testamentum: nec pater eius recte adhibetur testis: nec is qui in potestate eiusdez patris est. reprobatum enim est in[r] ea re domesticum testimonium. ¶ Sed neqz heres scriptus: neqꝫ is qui in potestate eius est: neqz pater[s] eius qui in potestate habet eum: neqz fratres qui in eiusdem patris potestate sunt testes adhiberi[t] pnt: qz hoc totuz negocium quod agitur testamenti ordinandi gratia creditur hodie inter testatorem et heredem agi[u]. licet enim totum ius tale conturbatum[x] fuerat: et veteres quidem familie[a] emptorem et eos qui p potestatem ei adunati fuerant a testamentarijs testimonijs repellebant heredi[b]: et is qui per potestatez ei coniuncti fuerant: concedebant testimonia in testamentis prestare: licet hi qui id permittebant hoc iure minime

m ¶ Sz cū libertate. s. putatiua. et sic vz plus qd ē in opinione qꝫ qd ē in veritate. sic. ff. de leg. i. l. iij. §. sz et si q. et. ff. d of. p. l. barbari⁹. ar. d. j. de le. §. si qs rē suam.

n ¶ Signaretur. quidam hoc intelligūt generaliter verum: vt siue ostēdatur testm̄ i scriptis ɔditū siue nūcupatiuū debeat ei credi: lz ɔsierit testes eē siue nō: et sic hz ɔsuetudo: vt ar. C. de edic. di. adri. tol. nuncupatiuo: et. l. fi. et. C. de do. i dōati: et ar. tu. l. finos d. s. i nūcupatiuo de iure. et qd h dr i testō ɔdito i script. loqr. i nūcupatiuo. n. si pferat n dz ei credi sine testib⁹: cū i eis ɔsistat tm̄ subā testi: ipm tm̄ vz: lz pbatio ɔficiat: vt. ff. d testa. tu. l. duo. Quid si fu⁹ fact⁹ ē vl' ifamis et velit recognoscē sigillū suū: R. nō admittit: vt. ff. de carbo. edic. l. carbōianus. §. cāe.

o ¶ Cōsēsu. no. errorē pdesse: vt. ff. d sup. le. l. iij. i fi. et. C. d lat. li. tol. §. sz q. et. ff. de of. pre. barbarius.

☞ ¶ Pr necnō. ¶ Potest i vno et eod testō eē testis pr cū filijs et fratrib⁹ i testō extranei. h. d. Areti.

p ¶ Alieno. aliō si i suo: vt j. pr. §. et. ff. d testi. testis.

q ¶ Sz filiusfa. missiōez. i. reissiōez. aliō si aū: vt. ff. e. q testi. §. p d. iiij.

f ¶ Mulier. In alijs autem casibus omnibus recipitur preterqꝫ in testamentis: vt. ff. eo. qui testamētū. §. mulier. ratō est: vt. C. de fideicom. l. fi. vt est timor falsitatis. Quid de hermofrodito: Respondeo. si preualet i masculino sexu recipitur: vt ff. de statu hominum. queritur: et de testi. l. repetūdarum. §. i.

g ¶ Impubes. Quid de eo quod vidit in pupillari etate: Respondeo. alias id est preterqꝫ in testamento posset testificari: sicut et seruus: vt. ff. de verborum signi. l. notionem. §. instrumentorum: et. C. de hereti. et manich. qm̄. in fi. sz hic non: qz faciunt ad subām testi: vt hic dr.

h ¶ Furiosus. nisi habeat dilucida interualla: vt. ff. eo. q testamento. §. nec furiosus.

i ¶ Mutus. q nihil loqui vel audire potest: vt. j. q testa. face. pos. item surdus.

k ¶ Interdictum. vel a lege: vt qz commisit in le. iul. maie. vt. ff.

r ¶ In ea re. idē et i alijs: vt. C. d tes. l. i. Sz qs ē dōestic⁹: rn̄. colon⁹ et ascriptiti⁹ l' siles: vt. C. d his q ad ec. ɔfu. l. fi. §. sāe si fu⁹: et. C. d q. l. pdē. Itē vxor marito et ecōuerso: vt. s. d vsu et ha. §. itē is. Itē fuiētes siue dapiferi: vt. ff. de pe. l. respiciēdū. §. furta.

☞ ¶ Sz neqꝫ heres. ¶ In testō nō pōt eē testis hrs script⁹ i eo: nec pr nec fili⁹ i ptāte: nec frat i eiusdē pris ptāte. h. d. Areti.

s ¶ Pr. no. qꝫ his trib⁹ modis dr qs ɔrigē me p ptātē.

t ¶ Adhiberi. qz eorum negocium ē: cū ēt lucrum et dānū ad eos ptineat. ff. qn ap. sit. ne. l. i. §. in ppriam. et vere eoꝝ q et c.

u ¶ Agi. caute pōit agi. et n dicit geri: cū sit gnalissimū: vt. ff. d ver. sig. l. labeo. in prin. et. l. vboꝝ. hz. n. ad se ius testādi et contractus.

x ¶ Cōturbatum. nā oli heres duob⁹ primis gnib⁹ testōꝝ poterat eē testis. In tertio vo ille q erat loco heredis n pōrat eē testis: et sic erat turbatio iuriū: et ad ei⁹ silitudinē ver⁹ hrs hodie testis nō erit: vt seqtur.

a ¶ Familie. ēptor dr ille q constituebat heredes p es et libram.

b ¶ Heredi. q erat ex primis duob⁹ generib⁹ testamentoꝝ.

abuti[a] debere eos suadebant: tñ nos eandem obseruationem corrigẽtes: ꝛ qđ ab illis suasuȝ est: ĩ legis necessitateȝ transferentes: ad limitationem pristini familie emptoris merito: nec heredi qui imaginẽ vetustissimi familie emptoris obtinet: neqȝ alijs personis que ei vt dictum ẽ coniuncte sunt licentiam concedimus sibi quodãmodo testimonia prestare. Ideoqȝ nec eiusmodi veteres constitutiones nostro codici ĩseri permisim⁹. ❡ Legatarijs[b] autẽ et fideicõmissarijs q̇ nõ iuris[c] successores sunt et alijs personis eis coniuctis testimonium eis ñ denegamus: imo in quadam nostra constitutione[d]: et hoc specialiter eis ɔcessim⁹: ꝛ multomagis his qui in eorum potestate sunt vel qui eos habent in potestate[e] huiusmodi licentiam damus[f]. ❡ Nihil aũt interest testamẽtuȝ in tabulis aut in chartis[g] membranisue: vel ĩ alia materia fiat: sȝ ꝛ vnũ[h] testamentum pluribus codicibus cõficere quis potest: cundum obtinenteȝ tamen obseruationeȝ omnibus factis: qđ interdum[i] etiam necessariuȝ est: veluti si quis nauigaturus et secum ferre ꝛ domi relinquere iudiciorum suorum contestationẽ velit: vel propter alias innumerabiles causas que humanis necessitatibus ĩminent[k]. ❡ Sȝ hec q̇dẽ de testamẽtis: que ĩ scriptis conficiuntur sufficiunt. Si quis autem sine scriptis voluerit ordinare testamentũ iure ciuili septẽ[l] testib⁹ adhibitis[m] et sua voluntate coraȝ[n] eis notificata[o] sciat hoc perfectissimum testamentum iure ciuili firmumqȝ constitutum.

❡ De militari testamento.

Supradicta[p] diligẽs obseruatio in ordinandis testamẽtis militib⁹ propter nimiam imperitiam[q] constitutionibus principalibus remissa est. Nã ꝙuis neqȝ hi legitimũ numerũ testiũ adhibuerint: neqȝ aliam testamẽtorũ solẽnitatẽ[r] obseruauerint: recte nihilominus

a ❡ Abuti. sic. C. de ca. tol. §. i. ꝛ. ff. si fa. fur. fe. di. l. fi. ꝛ. s̃. q̇ ma. nõ pos. §. i. Accursius.

☞ ❡ Legatarijs. ❡ Legatari⁹ ꝛ fideicommissarius singularis põt eẽ testis in testõ in quo est legatum. h. d. Areti.

b ❡ Legatarijs. discrepant hi iure veteri a fidei commissarijs: vt. j. de fideicõ. here. §. pterea. sȝ hodie ñ: vt. j. đ le. §. sȝ ñ vsqȝ. q̇dã. §. hũc ĩtelligũt q ñ legatũ fuit repetitũ a succedẽtib⁹ ab ĩtestato: vt tc̃ ñ videaꝰ ferre testioniũ ĩ testõ iure: q꞉ iure successor ẽ q̇ ĩ quota pte hẽs ĩstitut⁹ ẽ

c ❡ Non iure. sȝ rei ꝛ sine onere: vt. ff. mã. si hr̃ditatẽ

d ❡ Constitutione. greca. vel dic de illa que est. ff. eo. qui testamento. in pñ. que est iustiniani per approbationem: vt. C. de ve. iu. enu. l. i. §. merito. prima verior.

e ❡ Potestate. Item tabellioni: vt. ff. e. domicius

f ❡ Damus. C. de testi. omnibus. contra. Solu. hic agitur de iuribus testamenti inter heredem ꝛ alium agentem contra testamẽtum: alias coniunct⁹ cõiuncto nõ feret testioniũ: ꝛ min⁹ legatari⁹ alij. Et secundum hoc falso hic sumitur argu. ꝙ socius in causa socij admittitur in testimonium. Uel dic hoc speciale: vt coniũctus pro cõiuncto admittatur: quasi in re sua fauore testamenti ꝛ vltime voluntatis que debet dominari si legitima est: vt. C. de leg. cum questor. in fi. erit bonum argu. dictum. Sed contra argu. est. C. de testi. quoniam. in fi. Sed respondeo. finis illius legis non refertur ad totum quod erat dictum. distingue tamen: an lucrum redeat ad eũ socium vt tunc non admittatur: alias sic: vt. ff. quãdo ap. sit. l. i. §. in propria.

☞ ❡ Nihil autem. ❡ Testamentum potest in qualibet materia scribi: et potest etiam in pluribus codicillis scribi. h. d. Areti.

g ❡ In chartis. sic assignantur contra ar. s̃. de rerum diui. §. lře.

h ❡ Et vnum. sic. ff. e. l. vnum.

i ❡ Interdũ. s. vt plurib⁹ fiat codicibus.

k ❡ Imminent. sic in aucten. de consan. ꝛ vte. fra. §. sic igitur. colla. vi. Sed nũquid ex his exẽplis probatur? Respõdeo. nõ sine auctẽtico: vt in aucten. vt spon. lar. §. et hoc insuper. col. ix. ꝛ. ff. de fide instrumẽ. l. quicunqȝ: ꝛ. ff. de bo. pos. secundum tab. l. ij. §. si tamdiu. secundũ hoc ambo sunt principalia. Accur.

☞ ❡ Sed hec quidem. ❡ Testamentum fit etiam sine scriptis declarata voluntate testantis coram septem testibus rogatis. h. d. Are.

l ❡ Septem testibus. quandoqȝ nullus vocatur: vt si miles moriatur in bello: vt nota. C. de mi. testa. l. milites. quãdoqȝ vnus: vt imperator: vt. C. eo. omnium. quandoqȝ duo inter filios: vt. C. eo. hac consultissima. §. ex imperfecto. Uel si in tẽtorio faciat testm̃ miles: vt. ff. de mili. test. luci⁹. q̃nqȝ tres vel q̃tuor vel pauciores: vt. C. e. si nõ spãli. q̃nqȝ quinqȝ: vt in testõ rustici: vt. C. e. l. fi. §. sin autẽ. q̃nqȝ septẽ: vt hic: ꝛ. C. e. hac consultissima. q̃nqȝ octo: vt. C. qui testa. fa. pos. hac consultissima.

m ❡ Adhibitis. id est rogatis: vt intersint ꝛ sint attenti: vt. ff. e. heredes. §. penl. ꝛ in aucten. de testi. §. ꝛ licet. ĩ fi. §. col. vij.

n ❡ Corã. s. palaȝ noiando hr̃des: vt. ff. e. l. hr̃des.

o ❡ Nũcupata: alś notificata. inde dr̃ nuncupatiuũ testm̃. Ac.

☞ ❡ De mili. testamento. Est autem miles qui iurauit a signis non recedere: vt ff. ex quib⁹ cau. manu. l. penul. et scriptus est ĩ matricula vbi ꝛ alij milites scripti sunt: vt. ff. e. l. penul. per totum titulum. Sunt et alia quinqȝ necessaria vt aliquis sit miles: vt dixi mus. ff. quibus cau. maio. l. fina. ꝛ in aucten. de man. prin. §. fi. colla. iij. Itẽ miles dicitur a malo qđ sustiet pro alijs. vel a mille: quia ex numero mille hominum eligitur: vt. ff. eo. l. i. §. miles.

Supradicta. ☞ ❡ Totus iste titulus diuiditur principaliter in duas partes. Primo ponit de militibus testantibus in ꝑtorio eoꝝ: vł in peculio castrẽsi. Scđo de testõ in quasi castrẽsi. Scđa ibi. Sciẽdũ. Item prima subdiuidiꝰ. Nã pˀo ponit ɔtinuatõem ꝑ modũ remotionis siue exceptõis cum positione noui statuti. Scđo q̃liter priuilegiũ concessum militib⁹ ꝙ põt testari quõ volũt intelligaꝰ. Tertio ꝙ ẽt miles iuit⁹ ꝛ generaliter defectiu⁹ põt testari. Quarto q̃liter post missiõȝ testanꝰ. Quito ꝙ mutatõ status ipius militis dũmõ interueniat noua volũtas non viciat testm̃ factũ. Scđa ibi. Plane. Tertia ibi. Quimmo. Quarta ibi. Sȝ hacten⁹. Quita ibi. Sȝ ꝛ siq̇s. Et. h. d. Miles in expeditõe põt facere testm̃ iure militari quõ vult. extra expeditõȝ nõ hȝ priuilegiũ: nisi ꝙ filiusfa. ẽt põt testari. Areti.

p ❡ Supradicta. que consistit in quattuor: vbi est in scriptis testamentum conditum. vł in sola nuncapatõe hr̃dis corã septeȝ testib⁹: vt. s̃. ti. i. §. sȝ cũ: ꝛ. §. fi. ꝛ. ff. đ here. isti. l. i. §. q̇ neqȝ. Et dic ꝙ sex sunt necessaria in milite. ꝙ sit de genere militari. C. de neg. ge. l. nemini: ꝛ. l. i. Item ꝙ examinetur. C. qui mili. nõ pos. l. i. Itẽ ꝙ prestet sacramẽtũ ꝙ mortẽ nõ euitabit pro re-

pub.ff.ḋ mīo.l.pe.ꝛ ḋ his q̄ no.īfa.l.ij.§.miles. Itē ꝙ ense si gnetur.ff.de test.mili.l.pe. Itē ꝙ stigma.i. nota publica bra/chijs inscribatur.C.de fabri.l.iij. Item in numero alioꝝ poni ḋꝫ et inscribi.ff.de mino.l.ex eo tpe. et talis hꝫ priuilegia mili tibus cōcessa.

g ¶ Rescripsit.vt.ff.e.diuus.
h ¶ Is ergo.hoib⁹.saltē duob⁹:vt.ff.e.luci⁹:et.ff.de testi.l.vbi.et hoc qñ est in tēto:io.si aūt ī ɔflictu belli nullo etiā teste vocato:vt.C.e.milites. si autē est domi iure cōi:vt.s.e.§.illis.
i ¶ Ceterū.sermonib⁹.forte cā demonstrādi: vt magr̄ discipulo vl̄ lucri cā:vt.ff.de ac. ꝛ obliga.l. obligationū subā.§.fi.vl̄ affectōnis:vt.ff.de codi. littere.

testantur: vꝫ cū in expeditōibus occupati sunt:quod merito no/stra cōstitutio introduxit[a]. Quo quo eim modo volūtas ei⁹ supre ma siue in scriptura īueniatur: si ue sine scriptura valet testamētū ex volūtate eius. ¶ Illis aūt[b] tē poribus per q̄ citra expeditionū necessitatē in alijs locis vel suis edibus degūt minime ad vendi/cādū tale priuilegiū adiuuātur[c]. Sꝫ testari quidē ꝛ si[d] filijfa. sint. propter militiā ɔcedūtur:iure tn̄ cōi[e] eadē obseruatōe et in eoꝝ testamētis adhibenda quā in te stamētis paganoꝝ[f] proxime ex posuim⁹. ¶ Plane de testamētis militū diuus traian⁹ statilio se/uero ita r̄scripsit[g]. Id priuilegiū qḋ militātibus datū est: vt quo/quo mō facta ab his testamenta rata sint sic intelligi debet:vt vti qꝫ cōstare debeat testamētū fa/ctū esse:qḋ et sine scriptura a nō militantib⁹ quoqꝫ fieri pōt. Is ergo[h] miles de cui⁹ bonis apud te queritur: si cōuocatis ad hoc hoībus vt voluntatē suā testa retur:ita locutus est vt declara/ret quē vellet sibi heredem esse:ꝛ cui libertatē tribueret pōt videri sine scripto hoc modo eē testat⁹: et volūtas eius rata habenda ē. Ceterum[i] si vt plerumqꝫ sermo/nibus fieri solet dixit alicui:ego te heredem facio: vel bona mea tibi relinquo:non oportet hoc ꝓ testamento seruari: nec[k] vlloꝝ magis interest ꝙ ipsoꝝ q̄bus id priuilegiū datū est hmōi exēplū non admitti: alioq̄n nō difficul/ter post mortē alicui⁹ militis te/stes existerent: qui affirmarēt se audisse dicētes aliquē se relinque re bona cui visū sit: ꝛ per hoc iu dicia vera subuerterent. ¶ Qui immo[l] ꝛ mutus[m] ꝛ surd⁹ miles face re pōt. ¶ Sed hacten⁹[n] hoc illis[o] a p̄cipalibus ɔstōnibus conce dit̄:quaten⁹ militant ꝛ in castris degūt. Post missionē[p] xo vetera ni vel extra castra si faciāt adhuc militātes testamētū cōi oīꝫ ciuiū romanoꝝ iure id facere debent: ꝛ quod in castris fecerit testamē tum:non communi iure:sed quo modo voluerint post missionem ītra annū tantuꝫ valebit. Quid ergo si intra annuꝫ quis decesse/rit: conditio auteꝫ heredi ascrip ta post annum extiterit: an qua/si militis testamentuꝫ valeat: ꝛ placet valere[q] quasi militis. ¶ Sꝫ si quis ante militiam non iure fe cit testamētum: ꝛ miles factus ꝛ in expeditione degēs resignauit[r] illud:et quedā adiecit[s] siue detra xit: vel alias manifesta ē militis

q ¶ Imperitiaꝫ. C.de iure deli.l. fi.in prin.ꝛ.C.de iu. et fac. igno.l. i.et.l. fi. in prin.
r ¶ Solēnitateꝫ. s. certa sigilla et subscriptōes.
a ¶ Introduxit. sed tunc demuꝫ cū in militia sunt hñt priuilegiuꝫ: vt. C.e.le. pe. et hic subijcit.
¶ Illis aū tē. ¶ Miles te stando extra ex/peditionē debet testari fꝫ ius cō mune. Et lꝫ fili/ufa. sit testari tn̄ potest.h.d.Are.
b ¶ Autem . pro sed.
c ¶ Adiuuātur. et ita nota ꝙ ces sante cā cessat et effectus . et pōt hic sumi ar.C. ḋ epi.et cle.l. gene raliter. ꝙ cessan te clerico ab ec/clesia cessat pre/bēda naturalr̄. Sed ar. ɔ.ff.de posthu.l.i.§. se/rum. q: calphur nia dedit causā edicto. vñ cessan te cā cessare dꝫ edictū. qḋ est ve rū.lꝫ hoc vltimū gñale est de cā impulsiua: dictū primū de finali sine qua res esse nō pōt.

k ¶ Nec vlloꝝ. sic.j.ad le.fal.circa prin.sic.C.de rescin.ven.l.ratas.
¶ Quinimmo. ¶ Miles lꝫ sit mutus vl̄ surdus: tn̄ testatur .h.d. Areti.
l ¶ Quinīmo.hꝫ priuile/giū circa solennitatē:qui immo ꝛ circa subāꝫ testi: vt q: alias testari nō pos set:hic tn̄ possit: vt.ff.e.l. iiij.
m ¶ Et mutus. siue natu ra siue casu:vt sit priuile/gium aliqḋ:vt.C.qui te. fa po.l.discretis.ꝛ hoc iu re militari:vt.ff.e. iure mi litari.§.dū ē i militia.
¶ Sed hactenus. ¶ Miles post missionē vel extra castra existens dꝫ iure cōi facere testm̄. Sꝫ si fecerit testm̄ in ca/stris iure militari durat ēt post missionē si morit̄ infra annū:lꝫ post annuꝫ extiterit ɔditio institutō nis.h.d.Are.
n ¶ Sꝫ hactenus.q̄dā di cūt h nō esse.§.ꝛ asserūt ꝙ oē priuilegiū qḋ habꝫ miles ꝑdit cū redit de mi litia. Sꝫ nos dicim⁹.§.h eē.ꝛ distiguim⁹ iter priui legiū qḋ hꝫ vt testet̄:q̄ al̄ testari nō pōt:vt filiusfa. ꝛ mut⁹:vt illḋ duret post reuersionē:vt.s.pri.§.ꝛ §.lꝫ testari:et.ff.e. titi⁹.in prin. Alia vero priuilegia q̄ hꝫ in testādo finiātur: vt hic:ꝛ.s.§.ill̄ āt.

d ¶ Et si filij.lꝫ hi alias ꝓhibeātur:vt.j.ti.i.in prin.ꝛ.ff.ḋ do. cā mortis.l.tā his.§.i.ꝛc̄.
e ¶ Cōi.s.quantū ad solennitatē: non quo ad hoc vt de\u0304 quere la cōtra eius testamentū:sicut in alio veterano q̄ sui iuris est: vt.C.de inoffi.testa.l.fi.§.in his:ꝛ.ff.de inoffi. testa.l.papi.§.si quis i militia.itē hoc est verū qñ est domi reuersus:sicut.s.ꝓ xi.diximꝰ:alias sic̄ miles poti⁹ vtit̄ spāli iure: sic et iste. ar.ff. e.ex militari.§.i.ꝛ.l.testā eoꝝ.§.fi.
f ¶ Paganoꝝ..a pagos qḋ est villa ḋr.q.d.nō militum.
¶ Plane. ¶ Licet remittatur solēnitas in re agēda: nō tn̄ remittit̄ cōgrua probatio rei geste. Et lꝫ lex priuilegiet ali/qḋ factū:intelligitur tn̄ inquātū de facto legitime appareat ꝛ constet.h.d.Are.

o ¶ Hoc illis.s.militibus:vt reliqua priuilegia.s.de numero testiū ha/beāt in testando:ꝛ sic nō refertur ad proximū.§.
p ¶ Post missionē.honestā.s.finito tpe militie vl̄ causariā si ante tp̄s ex ncc̄itate recessit.si āt ignomīosa ē missio ḋsinit stati valere:vt.ff.e.testā eoꝝ:ꝛ.C.e.l.ex tes. Sꝫ si miles ḋ capitali crīe dānat⁹ fuerit:sic̄ dē ḋ cōi vt hōicidio ꝛ sīli:non potit āmodo testari.ff. de vete.suc.l.i.ī fi. Si aūt militari:vt q: alienauit arma vl̄ sīlia:q̄ numerātur:vt.ff.de re.mili.l.ij. ꝛ.iij.ꝛ idē ēt de fide rupta nō pōt testari.ff.e.l.ex.milite.al̄ potit in ca/strensib⁹ tm̄ si ei h ī snīa ꝓmissuꝫ fuerit:al̄ nō:vt.ff.de iiiu\u0304.rup.tes.si q̇s exheredato.§.lꝫ ꝛ si q̇s capite:ꝛ de le.iij.l.si q̇s.in prin.§.miles.
q ¶ Valere.q: ɔditio retrotrahit̄:vt.ff.ḋ pe.ꝛ cō.rei vē.l.necessario.§. i.ꝛ ḋ po.i pig.ha.l.vlti.ꝛ facit.ff.e.qḋ ḋr:ꝛ.l.qḋ constitutū.
¶ Sꝫ ꝛ siquis. ¶ Testm̄ factū ante militiā sine solennitate vꝫ. si

post militiã appareret de militis volũtate. Et idẽ si miles post testm̃ fuerit capite minutus. h. d. Are.

r ¶ Resignauit. i. sigilla aperuit ꝛ remouit: vt. ff. e. cũ sim⁹. §. cũ quis.

s ¶ Adiecit. vt. ff. de iure co. l. conficiũtur. §. si miles.

a ¶ Ex noua. nota qd̓ ab initio non valuit: ex postfacto tamen conualescit.

b ¶ Deniqȝ. his de causis manentibus valet qd̓ resignauit postea. vel dic sicut nũc de nouo facere potest. sic vetus nõ rescinditur: et ſm hoc dic noua volũtate. s. et tacita. aliꝰ i pagano: vt. j. qui. mo. tes. infir. §. alios.

¶ Sciendũ. ¶ Filiusfamilias i quasi castrẽsi põt facere testm̃ scd̓m ius cõe. h. d. Are.

c ¶ Leges. s. digestorum: vt. ff. de col. bo. l. i. §. nec castrense.

d ¶ Cõstitutões. vt. C. d̓ assesso. l. velit: et. C. de aduoca. diuer. iudi. l. fori. ꝛ alie ples. Accur.

e ¶ Quibusdã. vt cõsulibus et prefectis legionũ et presidibus prouinciarũ qui sunt filijfa. vt. C. d̓ inoffi. testa. l. fi.

f ¶ Cõstitutio. sic. C. d̓ inof. testa. l. fi.

g ¶ Tantũmodo. s. castrẽsi et quasi. nã in aduenticiꝰ nõ põt: licet hẽat proprietatẽ: vt. C. de bo. que li. l. fi. §. filiusfa. Accur.

h ¶ Cõmuni. nisi sit miles in castris: vt. s̃. e. i pri. Itẽ tale testm̃ nõ expugnatur per querelã inofficiosi test. vt. C. de inof. test. l. fi.

¶ Quibus non est permissuȝ facere testamẽtũ. ¶ Dictũ est. s̃. qualiter testamẽta fiãt: seq̃tur videre de personis q̃ testari possunt et que non: quãuis fuerit ordo preposterus: q: si q̃ramus an valeat testamentũ: prius videndũ est an persona testãtis potuerit testari. l. si queramus. ff. de testa. Are.

N ¶ On tamen. ¶ Iste titulus diuiditur in septẽ partes: q: enumerantur septem gradus personarum. Et primo ponit de filiofamilias. Secundo de ipubere. Tertio de furioso. Quarto de prodigo. Quinto ponit de surdo ꝛ muto. Sexto de ceco. Septimo de capto ab hostibus. Secunda ibi. Preterea. Tertia ibi. Item furiosi. Quarta ibi. Item prodigus. Quinta ibi. Item surdus et mutus. Sexta ibi. Cecus. Septima ibi. Eius qui. Et. h. d. in summa. Qui alieno iuri subiectus est non potest facere testamentum etiam patre consentiente: nisi de castrensi peculio vel quasi: de quo testari potest siue sit miles siue veteranus etiaȝ patre inuito. h. d. Are.

i ¶ Non tamen. videbatur quemlibet seruanteȝ supradicta posse testari. Sed contrarium est in tredecim casibus qui in titulo isto pro parte dicũtur. Et hoc est qd̓ dicit nõ tñ ꝛc. ꝛ nota. j. e. §. finali.

k ¶ Statim. i. in primis. vel statim. i. eo ipso.

l ¶ Permiserint. sed causa mortis filius donare potest patre consentiente: vt ff. de dona. cau. mor. l. tam is. in fine. et ratio diuersitatis est: q: testamentum ex libero non alieno arbitrio debȝ procedere: vt. ff. de here. insti. l. illa institutio.

voluntas hoc valere volentis; dicenduȝ ẽ valere testamẽtuȝ: quasi ex volũtate militis noua.[a] Deniqȝ[b] ꝛ si in arrogationẽ datꝰ fuerit miles vel filiusfa. emãcipatus est testamentũ eius quasi ex volũtate noua militis valet: nec videtur capitis diminutione irritũ fieri.

¶ Sciendũ tamẽ est ꝙ ad exẽplũ castrẽsis peculij tã anteriores leges[c] ꝙ principales ꝯstõnes[d] quibusdã[e] quasi castrensia dederunt peculia: ex quoruȝ quibusdã permissum erat ẽt i potestate degẽtibus testari: quod nostra constitutio[f] latius extẽdens permisit omnibus: in his tantũmodo[g] testari peculijs quidẽ: sȝ merito iure cõmuni[h]: cuius constitutiõis tenore pspecto licentia est nihil eoꝝ q̃ ad prefatum ius pertinent ignorare.

Quibus non est permissum facere testamentum.

Non[i] tñ omnibus licȝ facere testamentuȝ. statiȝ[k] ẽi hi qui alieno iuri subiecti sunt testamẽti ius faciẽdi ñ hñt: adeo q̃dẽ: vt ꝙuis parentes eis permiserit[l]: nihilomagis[m] iur testari possunt: exceptis his[n] q̃s añ enũerauimꝰ: ꝛ p̃cipue militibꝰ q̃ i ptãte parẽtũ sunt: q̃bꝰ d̓ eo qd̓ i castris acq̃sierũt permissum ẽ ex cõstitutionibꝰ[o] pricipũ testamentũ facere: qd̓ q̃dem ius[p] ab initio tantum militantibꝰ datũ est: tã ex auctoritate diui augusti[q] ꝙ nerue: necnõ optimi iperatoris traiani. Postea vero subscriptione[r] diui adriani ẽt dimissis a militia. i. veteranis[s] cõcessuȝ est. Itaqȝ siquidẽ fecerit de castrẽsi peculio testamẽtuȝ: pertinebit hoc ad eum quem heredẽ reliquerit. Si ṽo itestati decesserit: nullis liberis vel fratribꝰ superstitibus: ad pentes[t] eorũ iure[u] cõi pertinebit. Ex hoc intelligere possumus qd̓ i castris acq̃sierit miles qui i potestate patris est: neqȝ ipsum patrem adimere posse: neqȝ patris creditores id vendere vel aliter i quietare: neqȝ p̃re mortuo cũ fratribus cõmune[x] esse: sed. s. ppriuȝ eius esse id qd̓ i castris acq̃sierit: ꝙꝙ iure[a] ciuili oĩuȝ q̃ i potestate parentũ sunt peculia[b] perinde in bonis parentũ computãtur: ac si seruorum peculia i bõis dñoruȝ numerant: exceptis videlicet his q̃ ex sacris constitutionibus ꝛ p̃cipue nr̃is[c] ppt̃ diuersas causas nobis scilicet patribus non acquiruntur. ¶ Preter hos igitur qui castrense peculium vel quasi castrense habent: si quis alius filiusfamili. testamentum fecerit

m ¶ Nihilomagis. i. non ideo magis. et habet in se negatiuam sicut nihilominus affirmatiuam.

n ¶ His. scilicet castrẽse vel quasi castrense peculium habentibꝰ: vt. s̃. titulo pro xi. §. i.

o ¶ Constitutionibus. extrauagantibus.

p ¶ Qd̓ q̃dẽ i⁹. scilicet posse testari in castrensibus.

q ¶ Augusti. q̃ruȝ dicta nõ habemus.

r ¶ Subscriptione. cuius verba non hẽmus.

s ¶ Veteranis. scilicet de filijsfamilias: de q̃bus hic loquitur.

t ¶ Ad parentes. nam liberi defuncti militis et fratres patrem excludebant: vt. C. com. de suc. l. finali. hodie soli liberi militis: vt in auctenti. de here. que ab intesta. de fe. §. si. igitur defunctus. col. ix.

u ¶ Iure. communi non hereditario: sed tanꝙ occupanti peculiuȝ profecticiũ vel aduenticiũ: vt. ff. de castrẽ. pe. l. ij. hodie videt̃ et iure hereditarõ: vt in auc. d̓ here. q̃ ab intesta. §. si igitur defunctus. col. ix.

x ¶ Cõe. sic. s̃. p quas pso. no. acq̃. §. i.

a ¶ Iure. s. antiquo. sic. s̃. p quas perso. no. acq̃. §. i.

b ¶ Peculia. scilicet aduenticia ꝛ profecticia. nam castrensia vel quasi etiã iure veteri nõ acquirebãtur p̃ri: vt. ff. de col. bo. l. i. §. nec castrense.

c ¶ Nostris. et aliene et nr̃e sunt: vt. C. de bo. mat. et. C. de bo. que li. p totum.

a ¶ Inutile. q2 qđ ab initio nō valet: ex tractu tpis nō cōualescit. ar. j. ti. i. circa prin. ar. s̄. C. de nup. et si s̄. So. ibi nō valuit matrimoniū ex primo: sed ex nouo post matrimoniū consensu.

b ¶ Decesserit. ñ idē de suo testāte si fideicō. sit relictū: q2 v3 si durat volūtas: vt ff. de lega. iij. l. i. §. i.

certis casibus condere testm̄: sed non semper. h. d. primo. Et vicium superueniēs post testm̄ perfectū non nocet. h. d. Are.

l ¶ Nō semp. sed qñq3 potest scd̄m distinctionē sequentem.

m ¶ Utiq3. sic. j. de inuti. stipu. §. mutum.

n ¶ Et eruditi. s. in morbus.

¶ Preterea testamētū. ¶ Impubes ñ potest facere testamētū nec etiā furiosus: nec factu3 cōualescit: lic3 efficiatur pubes vel sane mētis. h. d. Are.

c ¶ Impuberes: s3 ex quo tetigerunt de vltio die xiiij. vel. xij. āni satis ē fauore testamēti: vt. ff. e. qua etate. idē in vsuca. vt. ff. de vsuca. l. in vsucapionib9. sec9 in p̄scriptiōib9 odiosis: vt. ff. de act. et obli. l. in oib9. Itē secus vbi ē fauor ei9 qui vult progare: vt in s̄ ctibus a minore factis: vt. ff. de mino. l. iij. §. minorem.

inutile[a] est: l3 sue potestatis fact9 decesserit[b]. ¶ Preterea testamētum facere non possunt impuberes[c]: q2 nullum eoru3 animi iudiciū[d] est. ¶ Itē furiosi non pñt: q2 mēte carēt: nec ad rē ptinet si ipubes postea pubes fact9 aut furiosus postea compos mentis fact9 fuerit et decesserit. Furiosi[e] aūt si per id tempus fecerit testamētu3 quo furor eo2 intermissus est: iure testati[f] esse vidētur: certe eo q̄ an furorē fecerit testamento valēte. nam neq3 testamentu3 recte factum: neq3 vllum aliud negocium[g] recte gestum postea furor interueniens perimit. ¶ Ite3 pdigus[h] cui bono2 suorum administratio interdicta[i] est: testamētu3 facere non potest: s3 id quod ante fecerit q̄ interdictio bonorū suo2 ei fiat: ratum[k] est. ¶ Itē surdus et mutus non semper[l] testamentu3 facere possunt. vtiq3[m] autem de eo surdo loquimur qui omnino non exaudit: nō qui tarde exaudit. nam et mutus is intelligitur qui eloqui nihil potest: nō qui tarde loquitur. Sepe enim etiam litterati et eruditi[n] homines varijs casibus et audiendi et loquendi facultatem amittunt[o]. Unde nostra constitutio[p] etiam his subuenit: vt certis[q] casibus et mōis scd3 normā eius possint testari: aliaq3 facere que eis permissa sunt. S3 si quis[r] post testamentum factum aduersa valitudine: aut quol3 alio cāu mutus aut surdus esse ceperit: ratum nihilominus māet eius testamētu3. ¶ Cecus[s] autem non potest facere testamentum: nisi per obseruationes[t] quam lex diui iustini patris[u] nr̄i introduxit. ¶ Eius qui apd hostes[x] est testamētū quod ibi fecit nō val3[a] iure postliminij: q̄uis redierit: sed quod du3 in ciuitate fuerat[a] fecit: siue r̄dierit val3 iure postliminij[b]: siue illic decesserit: valet ex[c] lege cornelia.

o ¶ Amittunt. et maxime impij aduocati.

p ¶ Cōstitutō. vt. C. q̄ testa. face. possunt. discret.

q ¶ Certis. vt mut9 et surdus casu: vel mut9 tantu3 siue natura siue casu: si scribere nouit sua manu scribat testm̄. Si autē p alium scribere velit impetret hoc a principe: vt. ff. e. si mutus. Itē si surdus tantum casu est vel etiam natura testetur si vult: si potest loqui articulate: vt. C. e. discretis. Si aūt natura est surdus et mutus non potest nisi sit miles: vt. s̄. e. ti. i. §. quūmo.

r ¶ Siquis. sic. s̄. e. §. preterea: et. §. fi.

¶ Cecus autem. ¶ Cecus cū solennitate cōmuni non potest facere testamentū: sed seruando quālibet solēnitatem specialiter in hoc assignatam. h. d. Are.

s ¶ Cecus. naturaliter vel casu: et orbatus vtroq3 lumine. secus si vno tantū: vt. C. de excusa. tuto. l. frater.

d ¶ Judicium. i. discretio: vt. ff. de iudi. cū pretor. §. non autem. quandoq3 ponitur pro sñia vbi rei iudicate standum est: vt. C. de re iudi. l. i. quandoq3 pro instantia cause triennij: vt. C. de iudi. properādum. per to. qñq3 pro actione: vt iudicium fami. her. vel cōi diuidundo: vt. j. de offi. iudi. §. si famil. hercis. et. §. fi.

e ¶ Furiosi. hac rōe. idē in mente capto dico: vt ar. ff. de verb. obli. a titio. in fine.

f ¶ Testati. vt. C. e. furiosu3. in prin.

g ¶ Negocium. vt vsucapit. inchoatam: vt. ff. de vsuca. iusto. §. eum. vel possessionem quesitam: vt. ff. de acqui. pos. si is qui animo. sic. ff. de pecu. l. q̄ tuberonis. in prin.

¶ Itē prodigus. ¶ Non valet testm̄ prodigi factū post interdictum: sed prius factū sic. h. d. Are.

h ¶ Prodigus. prodigus ē q̄ neq3 finē neq3 modū h3 in expēsis: vt. C. de cur. fur. l. i.

i ¶ Interdicta. si dicas a iudice planū est: si dicas a lege vt q2 crimine. l. iulie. maie. cōmisit: multominus testatur: sed tunc prius factum rūpitur: vt. C. ad le. iul. maie. l. fi.

k ¶ Ratum. quid si fiat interdictō: cū tamen non sit pdig9? R̄ñ. forte non valet interdictū. ar. ff. de cu. et da. ab his. l. sele. sed contrarium verum est: cum sit facta contra ius litigatoris tantum non contra ius legis: vt. ff. que sen. sine ap. re. l. i. in prin. et. §. i. et. C. quando pro. non est. ne. l. ij.

¶ Item surdus et mutus. ¶ Mutus et surdus possunt

t ¶ Obseruationes. s. vt corā. vij. testibus et tabellione: vel alio loco ei9 si non inueniatur tabellio: dilucidius voluntatem suam declaret: et in hereditatibus et i legatis: et omia in scriptura referantur: vt. C. eo. hac consultissima.

u ¶ Pr̄is mei. sic supra de do. §. est et aliud.

¶ Eius qui. ¶ Captus apud hostes testamentum facere potest: sed prius factum si prius moriatur ex. l. cornelia valet si redeat ex postliminio. h. d. Areti.

x ¶ Hostes. s. vt captus vel obses: vt. ff. e. l. obsides.

a ¶ Ualet. q2 serui sunt vel quasi: vt. s̄. de iure perso. §. serui. et. ff. de li. ho. exhi. l. ij.

a ¶ Fuerat. ante captiuitatem.

b ¶ Postliminij. qđ fingit eū semper in ciuitate fuisse: vt. s̄. q̄. mo. ius pa. po. sol. §. nō autem. l. cor. ita fingitur. et qđ d2. C. de cap. l. i. et. l. captū. improprie ponitur. l. cornelie pro iure postliminij.

c ¶ Ex lege cornelia. que fingit eum prima hora captiuitatis mortuum: et sic liberū: vt. ff. e. l. cor. aliō esset si nulla eēt fictio: vt seruo pene facto vt. j. qui. mo. tes. infir. nō tn̄. Ultimo nota tredecim esse personas que testari nō possunt. Filiusfa. vt. ff. e. si filius. Itē seruus: vt. s̄. e. in prin. et. ff. e. si filius. Itē impubes. Itē furiosus. Itē mentecaptus. Itē pdigus. Itē mutus. Itē cecus. Itē surdus: vt. s̄. e. §. preterea: et. §. itē furiosi. §. itē prodigus. §. itē surdus: et. §. cecus. Itē dānatus ad mortem naturalē vel ciuilē: vt. ff. e. l. eius qui. §. i. vsq3 ad finē. Itē obses: vt. ff. e. obsides. Itē d crimine famoso dānatus: vt. ff. e. is cui. §. et. l. cū

lege. Itē de statu suo dubitātes: vt. ff. e. ð statu: ⁊. l. qui in dñi. Itē monachus: vt in auc. de mona. §. id quoqꝫ. col. i. et. §. illud. sed hodie scđm quosdā corrigitur: vt in auc. de sctis. epis. §. siqua mulier. Itē is cui int dicitur bonis a lege: vt. C. de here. et mani. l. manicheos: et ad legez iuliam. ma. l. vltima.

m ¶ Sed nec. hec est secunda differentia inter predictas personas.

n ¶ Ceteros. s. hoc modo: vnuz de filijs meis exheredo: vl' vno instituto sic dico: reliquos exheredo. nā nisi diceret: ceteros exheredo: licet dicat filiū meū exheredo: cū plures hēat: nemo exheredatus videtur: vt. ff. de li. et posthu. l. ij.

☞ ¶ De exherēdatōe liberorum. Non tamen: licet dicta obseruatio. s. de testa. or. solennis sit. Non tñ ⁊c. Vel sic. s. ð ea obseruatōe q̄ est circa fidē et probationē satis dictū est: nūc de ea q̄ est circa pietatē dicendū. ⁊ lz ea obseruatō q̄ circa fidē est satis diligēs sit: Nō tñ ⁊c.

Non tamen. ☞ ¶ Totus iste titulus diuiditur principaliter ī tres partes. Prīo poīt quid iuris erat de iure āntiquo circa exheredationē liberoꝝ et qua forma exheredabātur. Scđo qualiter hodie exheredari debeāt. Tertio aliqua dubia circa p̄dicta subinfert. Secūda ibi. Sz hec quidez. Tertia ibi. Sz in expeditione. Itē prima subdiuiditur. Nā prīo poīt quādā cōtinuationē ad precedentia. Scđo ponit qualiter exhereditationē fieri de iure antiquo sufficiebat de liberis natis ⁊ in ptāte et primū locū siue gradū obtinentib'. Tertio de liberis nascituris vel de natis nō obtinētib' primū gradū. Quarto de emancipat. Quinto de liberis ciuilibus tm̄ et de eoꝝ exheredatōe. Secunda ibi. Sed qui filiū. Tertia ibi. Posthumi. Quarta ibi. Emācipatos. Quinta ibi. adoptiui. Et. h. d. in sūma. Fili' dz inuitus institui: vel noīatiz exheredari. Alias aūt preterit' dicit testm̄ ipso iure nullū. Filij vero familias vel alijs vlterioris gradus masculi, per virilem sexū descēdētes preteriti nō rūpebant testm̄: sed habebant ius accrescendi ⁊ poterāt in ceteris exheredari. h. d. Areti.

De exheredatōe liberorum.

Non tamen vt omnino valeat testamentum sufficit hec obseruatio quā supra[b] exposuimus: sed qui filiuz[c] in potestate[d] habet curare debet vt eum heredem instituat: vel exheredem nominatim faciat. Alioquin si eum silentio preterierit[e] inutiliter testabitur: adeo[f] quidē vt si viuo patre filius mortuus sit: nemo[g] heres ex eo testamento existere possit: quia scilicet ab initio non constiterit[h] testamētum. Sed non ita[i] de filiabus et alijs ꝑ virilē sexuz descendentib' liberis vtriusqꝫ sexus antiquitati fuerat obseruatuz. Sed si non fuerant scripti heredes scripteue vel exherēdati exheredateue: testamentum quidem non infirmabatur[k]. Ius autem accrescendi eis ad certam portionem[l] prestabatur: sed nec[m] nominatiz eas personas exheredare parētibus necesse erat: sed licebat inter ceteros[n] hoc facere. Nominatim autē q̇s exheredari videtur: siue ita exheredetur. Ticius filius meus exheres esto. siue ita: filius meus exheres esto: non adiecto proprio nomīe: scilicet si alius filius non extet[o]. ¶ Posthumi quoqꝫ liberi vel heredes institui[p] debent vel exheredari: ⁊ in eo[q] par omniuz[r] cōditō est: qđ ⁊ in filio posthumo ⁊ in quolibz ex ceteris liberis: siue femī sex': siue masculini[s]. ī ptorio vz quidē testamētū: sed postea agnatōe[t] posthumi siue posthūe rūpitur[u] ⁊ ea rōe totū īfirmatur[x]. Ideoqꝫ si mulier ex qua posthumus aut posthuma spabatur abortum[a] fecerit: nihil impedimen-

o ¶ Extet. itez alijs mōis vt oēs liberi sint exheredati: ⁊ sic vn' tantū vt instituatur: vt. ff. de li. et posthu. titius in prin. Itē si dixerit alia verba q̄cunqꝫ dūmodo certa vt. ff. si cer. peta. l. certum: ⁊ ff. de iniu. rup. tes. posthumi. §. nominatim: ⁊. ff. de li. ⁊ posthu. l. i. et. ij. Sz secus si dicat: filiū meum instituo: liberos autē exheredo: ⁊ hic nō dic omnes: vt nō cōtradicat pri. glo. nam dico exheredare filium inter ceteros: quia mixtio fit cuz ceteris in remotioribus gradibus constitutis. vñ nō valet cum debeant exheredari noīatim: vt hic dr.

b ¶ Supra. s. in ti. de tes. or.

c ¶ Filiū. etiā militē: vt. ff. de li. ⁊ posthu. filiusfa.

d ¶ Potestate. secus in emancipato iure ciuili: sed idem iure pretorio: vt. j. e. emancipatos.

e ¶ Preterierit. scilicet nec instituēdo nec exheredādo: vt. j. de he. q̄ ab intesta. §. hec eadē. nec ipso iure vz: vt. C. de lib. prete. l. maxime.

f ¶ Adeo. s. inutiliter testabitur.

g ¶ Nemo. ff. de iniu. rup. testa. filio. §. fi. z. So. ibi. filius viuit: hic nō. vel hic iure stricto: ibi equo.

h ¶ Non constiterit. aliud si constitit licet postea rumpatur et iterum moritur: vt ī posthumo: vt. ff. de iniu. rup. tes. posthumus. in prin. ⁊. j. e. §. posthumi. ibi. Quod. ⁊c. nec ē mirū: q2 si ab initio rūpit agnatiōe posthumi: eo mortuo cōualescit. ar. ff. de re. iur. l. qđ ab initio.

i ¶ Sed nō ita. nota ex vna pte ponit filios tm̄: ex alia filias: et oēs ex masculis vel feminis descendentes.

k ¶ Infirmabatur. z. j. e. §. sed feminini. So. vt ibi.

l ¶ Portionem. scilicet dimidiam eius quod ab intestato habituri essent: vt. C. de li. pre. maximum circa mediū. ibi. Cū enim per z tab. ⁊c.

☞ ¶ Postumi. ¶ Etiā posthumi debent institui vel exheredari: alias nato posthumo rūpitur testm̄: sed valet prius. Et feīa posthuma olim inter ceteros poterat exheredari cū legato: masculus vero posthum' noīatiz. h. d. Are.

p ¶ Institui. ista institutione ex presenti matrimonio nascituri et ex futuro instituti videntur: vt. ff. de liberis et posthumis. l. placet: et. l. ideoqꝫ. Quid in exhereditatione posthumorum: an omnes siue hi qui sunt in vtero tantum: an alij qui sunt nascituri ex presenti matrimonio vel futuro intelliguntur exheredati: Rñ. non: cum masculi debeant noīatiz exheredari: vt infra. e. §. masculos.

q ¶ In eo. s. quod sequitur quod et in filio ⁊c.

r ¶ Omnium. scilicet posthumorum ex se nasciturorum ⁊ ex filijs suis: licet in iam natis non sit par conditio: vt. s. eodez. §. sed non ita.

s ¶ Masculini. i. siue ex masculo siue ex femina.

t ¶ Agnatione. id est natiuitate. sic infra quibus modis testa. infir. §. i.

u ¶ Rūpitur. si vero exheredabatur de inofficioso agebat: vt. j. de inofficioso. testa. §. posthumi. hodie vero exheredari nō possunt: vt. C. de inofficioso te. l. siquis. §. legis.

x ¶ Infirmat. hic adde quod est. ff. de testamen. mili. l. si filius.

a ¶ Abortum. quod est pro non nato: vt. ff. de verbo. signi. l. q̄ mortui: et. C. de postu. l. i.

b ¶ Persone. scz posthume. nam iam natis feminis non erat

necesse legari: vt. C. de libe. pre. l. maximum. in fine: et. s. e. sed non ita.

a ¶ Inter ceteros. hodie per constitutionē omnes noīatim: vt j. §. nostra. sed nouissimo iure nō: cū nō sint ingrati: vt i auc. vt cū de ap. cog. §. illud. col. viij.

leia. sic etiam est paritas ab intestato: vt. j. de here. que ab intesta. cum autem.

☞ ¶ Emancipatos. ¶ De iure pretorio filij emancipati debent heredes istitui vel exheredari: masculi noīatī: femine vero qualitercūq;: alias datur eis bonoꝝ possessio cōtra tabulas. ꝛ. h. d. Acc.

to est scriptis heredibus ad hereditatem adeundam. Sed feminini quidem sexus persone[b] noiatim vel inter ceteros exheredari solebat: dū tñ si inter[a] ceteros exheredarent aliqd eis legetur: ne videatur preterite esse per obliuionē. Masculos vero posthumos idest filios: ꝛ deinceps placuit nō aliter recte exheredari: nisi noīati exheredentur: hoc autem modo quicunq; mihi genitus filius fuerit exheres esto. ¶ Posthumorum[b] autem loco[c] sunt hi qui i sui heredis[d] locum succedendo quasi agnascendo[e] fiunt parentibus[f] sui heredes: vt ecce si quis filium suum ꝛ ex eo nepotem neptemue i potestate habet: quia filius gradu precedit is sol⁹ iura sui herdis habet: quāuis nepos quoq; ꝛ neptis ex eo in eadem potestate sint. Sed si filius eius viuo eo moriatur: aut qualibet alia ratione exeat de potestate eius: īcipit nepos neptisue in eius locū succedere: ꝛ eodem modo iura suorum heredum quasi agnatione nanciscuntur. Ne ergo eo modo rumpatur eius testamentum: sicut ipsum filium vel heredem instituere: vel nominatim exheredare debet testator: ne nō iure faciat testamentum: ita nepotē neptemue ex filio necesse[g] est ei vel heredem instituere vel exheredare: ne forte eo viuo[h] filio mortuo succedendo in locū eius: nepos neptisue quasi agnatiōe rumpat testamentū. Idq;[i] lege iulia velleia prouisū est: in qua simul[k] exheredationis modus ad similitudinem posthumorū demonstratur. ¶ Emancipatos liberos iure[l] ciuili: neq; heredes īstituere: neq; exheredare necesse[m] ē: quia nō sunt sui heredes. Sed pretor omnes tam feminini[n] sexus ꝙ masculini: si heredes[o] non instituantur exheredari iubet virilis sexus nominatim: feminini vero inter ceteros. qd si neq; heredes īstituti fuerint: neq; ita vt diximꝰ exheredati[p] pmittit eis pretor ꝯtra tabulas testamenti bonorū possessionem. ¶ Adoptiui liberi ꝙdiu sunt i potestate patris adoptiui eiusdem iuris habentur[q] cuius sunt iustis nuptijs acquisiti. Ita q; heredes instituendi[r] vel exheredandi sunt secundū ea que de naturalibus exposuimus. Emācipati vero a patre adoptiuo: neq; iure ciuili[s]: qd ad edictum pretoris attinet[t] inter liberos connumerantur. Qua ratione accidit

☞ ¶ Posthumoꝝ. ¶ Nepos ex filio moriēte patre viuo auo succedit in locū eius: ideo īstitui vel exheredari dꝫ: ne aliter preteritus rumpat aui testm̄: q̄ modus est introductus a. l. velleiana. h. d. Acc.

b ¶ Posthumorum. sic. ff. de iniu. ru. test. posthumoꝝ.

c ¶ Loco. nō tñ veri posthūi sūt: vt. j. e. §. h. in fi.

d ¶ Heredis. infra de here. qua. et diffe. §. sui.

e ¶ Agnascēdo: id est subtus vl postea nascēdo: sicut posthumꝰ verus. nō eīꝫ nascitur cū natus sit. vt. s. de adopti. §. i. Uel dic agnascendo: id est incipiēdo eē agnati quo ad effectum succedendi.

f ¶ Parentibꝰ. s. masculis. nam testamentum femine nō rumpitur per velleia. vt. ff. de li. ꝛ posthu. gallꝰ. §. nūc. et de le. i. Nam ꝛ si ita verba sunt: sed per querelā irritatur: vt. C. de inoffi. test. l. iij. ꝛ. j. e. §. mat.

l ¶ Iure. sic infra de here. que ab intesta. §. emācipati.

m ¶ Necesse est. nam nihilominus tenet testamētū: aliud in eo qui est in potestate: vt supra. eo. in princi.

n ¶ Feminini. licꝫ in suis esset differentia inter masculos et feminas iure ciuili: vt supra eodem. §. finali.

o ¶ Heredes. supple ꝛ q: desierūt esse heredes sui: alias non esset bona ratio: cum filij necesse habent patres instituere: licet non sint patres sui heredes ad filios. filius autem emancipatus per capitis diminutionē desinit agnatus esse: et remanet cognatus: qui nō cognoscitur a iure ciuili: vt infra de heredi. que ab intestato de. §. emancipati. et supra de leg. agna. tu. §. finali: et. ff. de bonorū possessione. sed cum patrono. §. primo.

Accursius florentinus legum doctor famosissimus.

p ¶ Exheredari. scilicet rite. alias autem exheredato datur contratabulas: vt. ff. de bonorū possessione. contratabulas. l. non putauit. in. §. noqueuis. Item etiam instituto datur contratabulas: si alius committat eis edictum: vt. ff. de contratabu. l. iiij. §. plane: et. ff. de le. pre. petita bono. pos. contratabu. l. si duo.

g ¶ Necesse. causatiue. s. ne rūpatur testm̄ vt sequitur nō precise: vt. C. de adopti. l. pe. §. que in filio.

h ¶ Uiuo. secus si post: vt. ff. de iniust. rup. tes. siquis filio. et in hoc differt a vero posthumo: Item differt ab ascendētibus: vt. ff. de inoffi. testa. pater filium.

i ¶ Idq;. velleia. nomen est cuiusdam noue legis. sed ius galli aquilij antiquꝰ est: et loquitur in vero posthumo: vt statiꝫ dicam: vt. ff. de libe. et posthu. l. gallus. §. siquis filiū.

k ¶ Simul. in veris posthumis talis erat modus: si me mortuo nascetur mihi filius infra decem menses: vt. ff. de liberis ꝛ posthumis. gallus. i. Rñ. et. §. i. ij. iij. et. iiij. sic ergo et hic et p le. velleia. si suus heres desierit suꝰ eē viuo testatore: vt. ff. de li. posthu. gallus. §. videndum. Et in hoc habet locum lex velleia. sic etiam est paritas ab intestato: vt. j. de here. que ab intesta. cum autem.

☞ ¶ Adoptiui. ¶ Filius adoptiuus adoptione durante habet ꝓ extraneo quo ad patrem naturalem. et habet idem ius quod habet et filius legitimus et naturalis quo ad patrem adoptiuum. sed emācipatus a patre adoptiuo est extraneus quo ad eū: ꝛ habetur pro emancipato quo ad patrē naturalē. h. d. Acc.

q ¶ Habētur. quo ad adoptiuū patrem.

r ¶ Instituendi. ab adoptiuo patre.

s ¶ Ciuili. quod. s. ius ciuile quo vocantur sui adoptiui ad hereditatē alio iure ciuili: si per emancipationem sublatū est: quod esse potest: vt s. de le. agna. tu. §. fi.

t ¶ Attinet. quod vocat emācipatos: vt. s. pri. §. et est ratio: q: desinūt esse filij. sed naturales nō possunt desinere esse filij per emancipatōnē: vt. j. de here. q̄ ab intesta. §. minus autem.

vt ex diuerso q̃d ad naturalez parentem attinet: q̃diu quidez sint in adoptiua familia extraneorũ[a] numero habeantur: vt eos neq̧ heredes ĩstituere: neq̧ exheredare necesse sit. ¶ Cum vero emancipati fuerint ab adoptiuo patre[b]: tunc incipiunt in ea causa esse in qua futuri essent si a naturali patre emãcipati fuissent. ¶ Sz hec[c] quidem vetustas[d] introducebat[e]. Nostra vero constitutio[f] inter masculos et feminas in hoc[g] iure nihil interesse[h] existimans: quia[i] vtraq̧z persona in hominũ procreatione similiter nature officio[k] fũgit. Et lege ãtiqua[l] duodecim tabularum omnes similiter ad successionem ab intestato vocabãtur: quod et pretores postea secuti esse videntur[m]: ꝛ ideo simplex[n] ac simile ius ꝛ in filijs ꝛ in filiabus ꝛ in ceteris descendẽtibus per virilem[o] sexuz personis non solum iam natis: sed etiam posthumis introduxit: vt omẽs siue sui: siue emancipati sint vel heredes nominatiz instituantur vel nominatim exheredentur: et eundem habean.[p] effectum circa testamenta parentum suorum infirmanda: ꝛ hereditatem auferendam: quam filij sui vel emãcipati habent: siue iam nati sint: siue in vtero constituti postea[q] nati sint. Circa adoptiuos autem filios certam induximus diuisionem: que in nostra constitutione[r] quã sup adoptiuos tulimus: ꝯtinet̃. ¶ Sed si in expeditõe occupatus[s] miles testamentum faciat: ꝛ liberos suos iam natos vel posthumos nominatim non exheredauerit: si silentio preterierit: non ignorans[t] an habeat liberos: silentium eius pro exheredatione nominatim facta[u] valere constitutionibus principum cautum est. ¶ Mater[x] vel auus maternus necesse non habet liberos suos aut heredes instituere aut exheredare: sed possunt eos omittere. Nam silentium matris ãt aui materni ꝛ ceteroꝝ per matrem ascendentium tantuz facit quantuz exheredatio patris. Neq̧z enim matri filium filiamue: neq̧z auo materno nepotem neptemue ex filia: si eam eumue heredem non instituat: exheredare necesse est: siue de[a] iure ciuili queramus: siue de edicto[b] pretoris: quo pretor preteritis liberis contra tabulas bonoruz possessionẽ permittit: sed aliud eis[c] admĩculuz seruat̃: q̃d paulo[d] post vobis manifestum fiet.

a ¶ Extraneoꝝ. ff. de contratabu. l. i. §. ꝛ sui iuris.
b ¶ Patre. ff. de contratabu. emãcipatus. §. pe. in fi.
☞ ¶ Sed hec quidem. ¶ Circa institutionem et exheredationem liberorum non est hodie dña in effectu: nec inter masculos et feminas et ceteros descendentes posthumos vel iam natos suos vel emancipatos. h. d. Are.
c ¶ Sed hec. s. supradicta a prin. ti. vsq̧ ad. §. emancipatos.
d ¶ Vetustas. i. media iuris prudentia: vt statim sequitur.
e ¶ Introducebat. scilicet differentiam sexus et gradus et modi exheredationis: vt. s. eo. §. i. et. §. posth. et. §. sed feminini. non autem dicit de his que postea vsq̧ modo dicta sunt a. §. illo emancipatos.
f ¶ Cõstitutio. vt. C. de li. pre. vl' exhere. l. maximũ.
g ¶ In hoc: alias eiz multe differentie sunt: vt. ff. d statu homi. in multis.
h ¶ Interesse. in auc. qui. mo. na. ef. sui iuris. §. non autem.
i ¶ Qr. prima ratio.
k ¶ Officio: id est simili officio: vna enim indiget altera ad procreationem sobol. et hec est prima ratio legis. xij. tabu. vt. C. de legi. here. l. lege. xij. tabu.
l ¶ Antiqua. argumentatur ex iure ãtiquo. sic. s. qui. ma. possunt. §. penl'timo. et hec est secunda ratio.
m ¶ Videtur. scilicet dãdo filie bono. posses. contratabul. in totum. licet non possit dicere nullum vt suus: vt. C. de liber. pre. l. maximum. ibi. Et si preteritus ꝛc. et hec est tertia ratio.
n ¶ Simplex. ad dñaz antique constitutõis al's distictõis: vt. s. e. §. i.
o ¶ Per virilẽ. Quid de descendentibus per femininũ sexũ? Rñ. admittunt̃ sed cũ diminutõe tertie partis: vt. j. de here. q̃ ab intesta. §. diui. et. C. de col. bo. l. illam.
p ¶ Habeant. quo ad commodum: diuerso tamen iure. nam suus preteritus: et dicit nullum. et contracta. habet si non vult dicere nullum quando preteritus est: sed emancipatus tantum habet contratabu. vt de libe. pre. maximum. §. sancimus itaq̧ ꝛc. et. ff. de lib. pre. is qui. Si autẽ exheredentur habent querelã omnes: vt. ff. de contratabu. l. nõ putauit. §. nõ quequis: ꝛ de inof. test. l. papi.
q ¶ Postea. qui exheredari non possunt: vt dixius. s. eo. §. posthum'.
r ¶ Constitutiõe. C. de adop. l. cũ in adotiuus. et recitatur. s. de adop. §. sed hodie.

☞ ¶ Sed si in expeditione. ¶ Preteritio militis in expeditione testantis si scit se habere liberos pro exheredatiõe habetur. h. d. Areti.
s ¶ Occupatus. Quid si non est in expeditione? Rñ. iure cõmuni obtinet: vt. s. de testa. militari. §. illis.
t ¶ Ignorans. si enim ignorat nõ valat testamentum: vt. C. de testa. mili. l. sic certi iuri. nisi fuerit eius animi: vt si filium haberet eẽt exheres: vt ff. de test. militari. l. q̃ iure ciuili.
u ¶ Facta. ideo q̧ querela inofficio. testa. agit̃ sz hoc cũ miles est pr̃fami. nam tunc nõ põt habere locum castren. pe. si enim esset filiusfa. non haberet locuz q̃rela: vt. C. de in offi. testamen. l. finali.
☞ ¶ Mater ¶ Preteritio materna vel per maternaz lineã ascendentiuz habetur pro exheredatione. h. d. Areti.
x ¶ Mater. idẽ intelligo in silentio liberoruz ad maternam lineaz: vt. C. de inofi. testa. l. cũ filiũ.
a ¶ De iure. q̃a non habz eos in ptãte: vt. j. de here. qua. et differ. §. ceteri.
b ¶ Edicto. quo emancipati vocãtur: vt. s. e. §. emãcipatos. q: eos nõ p̃t emãcipare. vñ ꝯtab. locũ ñ hz: vt h'. ꝛ. ff. de ꝯtab. illõ. §. ad testã.
c ¶ Eis. s. descẽdentib' per lineã femininã. datur tñ ꝛ alijs et his maxime: vt. C. de inof. tes. l. si filiã.
d ¶ Paulo. vt. j. de inof. tes. per totũ.
☞ ¶ De heredib' instituẽdis. Cõtinuat̃ h' mõ. Vidim'. s. de ordinatõe testamẽtoꝝ. in ti. de testa. ordi. Vez q: cã efficiens fuit necessaria: iõ postea posuit de psonis testãtiũ: vt in ti. de testamen. militis. et qui testari non possunt in ti. quibus lz facere testamẽta vel nõ. Verũ q: in testis heredes instituuntur: videndũ est ergo d hoc titulo. Are.
☞ ¶ Instituendis. i. qui possunt institui: vt. j. e. vsq̧ ad. §. si plures. et. §. fina. Itẽ et qualiter debeant institui: vt. j. eo. §. si plures. vsq̧ ad. §. finalez.

¶ De heredibus instituendis.

Heredes instituere[a] permissum[b] est: tam liberos homines quam seruos: et tam proprios[c] quam alienos[d]. Proprios autem olim quidem secundum plurium sententias non aliter quam cum libertate recte instituere licebat. hodie. vero etiam sine libertate ex nostra constitutione[e] heredes eos[f] instituere permissum est quod non per innouationem[g] induximus: sed quoniam equius erat et atilicino placuisse paulus suis libris quos tam ad massurium sabinum quam ad plaucium scripsit refert. ¶ Proprius autem seruus etiam is intelligitur: in quo nudam proprietatem[h] testator habet: alio vsumfructum habente. ¶ Est autem casus in quo nec cum libertate vtiliter seruus a domino heres instituitur: vt constitutione[i] diuorum seueri et antonini cauetur cuius[k] verba hec[l] sunt. Seruum adulterio maculatum[m] non iure testamento manumissum[n] ante sententiam ab ea muliere videri que rea fuerat eiusdem criminis postulata[o] rationis est. quare sequitur vt in eundem a domina collata heredis institutio nullius momenti habeatur[p]. ¶ Alienus seruus etiam is intelligitur: in quo vsumfructum testator[q] habet. ¶ Seruus autem a domino suo he

Heredes. ¶ Totus iste titulus diuiditur in septem partes. Primo ponit regulam generalem quod non solum liberi sed etiam serui: et non tantum proprij sed etiam alieni possunt heredes institui. Secundo declarat qualiter proprius pot instituti: et quis dicatur proprius seruus. Quarto quod non tantum vnus sed etiam plures possunt heredes institui. Quinto ponit diuisionem portionis hereditatis et de effectu ipsius. Sexto de institutione sub conditione. Septimo quod etiam heres ignotus testatori potest heres institui. Secunda ibi: Proprius autem. Tertia ibi. Alienus. Quarta ibi. Et vnum hominem. Quinta ibi. Hereditas plerumque. Sexta ibi. Heres et pure. Septima ibi. Hi quos. Vel diuidas: vt diuidit hic glo. rubri. Et hoc intendit. Liber homo vel seruus proprius vel alienus potest heres institui sine mentione hereditatis. Et etiam ille intelligitur proprius in quo quis habet nudam proprietatem. h. d. hoc principium cum. §. primo. Are.

a ¶ Heredes instituere. q. d. dominos in bonis suis facere. nam heres. i. dominus: vt. j. de here. qua. et diffe. §. fi. Item ideo dixi intus: quia ita subintrat heres in dominium rerum defuncti ac si eadem persona esset: vt in auc. de iureiur. a mo. §. i. col. viij. et ff. qui. ex cau. ma. l. cum miles.

b ¶ Permissum. s. a iure.

c ¶ Proprios. s. seruos.

d ¶ Alienos. sic. ff. e. non minus.

e ¶ Constitutione. vt. C. de ne. ser. he. insti. l. cum quidam.

f ¶ Eos. s. proprios seruos.

g ¶ Per inouationem. q. d. non induximus hoc de nouo: sed apud antiquos. hoc idem dixerat Atilicinus: vt subijcit. Sed contra supra ex qui. ca. ma. pos. §. idem iuris. ibi. Noua humanitatis et c. So. iste Justinianus non inuenit: sed rationem reddit. Cum non est verisimile et c. vt ibi. vel aliter Atilicino placuit et Paulo: sed in legis necessitatem non deduxerunt. sic et. s. de testa. §. sed neque heres. Justinianus vero in legis necessitatem induxit: vt ex ipsa institutione liber esse videatur. Item nunquid corrigitur quod alias dicitur. s. quod pure institutus et sub conditione liber: quia expectatur conditionis euentus: vt. ff. e. l. seruus. §. i. et. l. quotiens. §. finali: et. l. qui filio. §. i.? Rn. non: quia istud locum habet quod hic dicitur quando libertas nec data expresse nec fuit retardata: at ibi expresse fuit retardata.

h ¶ Proprietatem. vt iste liber et heres necessarius sit: vt. s. eo. i. Rn. sed tamen vsufructuarius perinde vtetur ac si esset seruus adhuc: vt. C. communia de ma. l. i. §. finautem proprietarius.

☞ ¶ Est autem. ¶ Seruus accusatus de crimine adulterij commissi cum domina sua non potest ante sententiam manumitti: nec ab ea heres institui. h. d. Are.

i ¶ Constitutione. s. greca quam non habemus.

k ¶ Cuius. s. constitutionis.

l ¶ Hec sunt verba. que sequuntur.

m ¶ Maculatum. i. accusatum. nam alias est in littera accusatum: vbi de verbo ad verbum sunt ista que hic dicuntur: vt. ff. e. his verbis. §. interdum. similis expositio dicitur in li. sapie de ioseph. Maculauerunt me impij. Et alibi in diuina scriptura. Mendaces ostendit qui maculauerunt eum. i. accusauerunt eum.

n ¶ Manumissum. scilicet videri: vt postea subijcit. et dic manumissum simpliciter non institutum. et hoc infert quod sequitur: quod nec cum institutione fieri solet liber vt subijcit: quare sequitur et c.

o ¶ Postulata. i. accusata ex eodem adulterio cum seruo proprio commisso pro quo grauiter punitur vterque: vt. C. de mu. que ser. pro. se imis. l. i. in prin. Quid si cum extraneo commisit adulterium? Rn. nec tunc manumittit vsque ad. lx. dies: vt. C. de adul. l. iij. et ff. de adul. si postulauerit. §. iubet. Item quid si adulterium tale commisit non tamen accusatur adhuc? Rn. bene potest manumittere. sed si in crimine lese maiestatis est speciale: vt post commissum crimen tale non possit manumittere vel testari: vt. C. ad. l. iul. ma. l. fi. et. ff. de do. l. post contractum: et. l. donationes. §. fi.

p ¶ Habeatur. quia si valeret institutio valeret libertas: vt. s. eo. i. Rn. et. s. qui ma. non pos. §. i. et ita nota argumen. quod vbi aliquid prohibetur fieri directo: similiter et per obliquum prohibetur. sic. ff. de condi. insti. que sub conditione. §. siquis. Item argumen. quod cassato principali cassatur quicquid sequitur ex eo vel ex his: vt. C. de leg. et consti. l. non dubium.

☞ ¶ Alienus seruus. ¶ Seruus in quo quis habet vsufructum dicitur alienus. Et ideo institutus cum libertate ab vsufructuario non consequitur libertatem ipsam. h. d. cum glo. Are.

q ¶ Testator. et ideo non potest eum cum libertate instituere: vt. ff. e. si alienum. in prin. Sed contradicit ad hunc. §. ff. de bo. a u. iu. pos. l. in venditione. Sed certe quo ad alia est loco domini non quo ad hoc vt possit fieri liber: sed cum alias manumissus esset: a fructuario simpliciter sine institutione erit tanquam liber quamdiu duraturus erat vsusfructus: vt. C. communia de ma. l. i. §. si autem fructuarius. nunquid et hic erit tanquam liber: licet vere liber non sit? Rn. non: quia ex morte testatoris protinus erat futurus quasi liber si valeret hoc quod ageretur: vt. j. de here. qua. et diffe. in princi. Item et tunc erat vsusfructus perdendus: vt. s. de vsufruc. §. finitur. vnde sic esset quasi liber donec duraret vsusfruc. quia nihil duraret post mortem testantis: nihil valet talis institutio: vt sit liber: sed domino hereditatem querit: vt. j. e. §. alienus. Sed quid si erat vsusfructus repetitus in persona primi heredis: vel etiam vlterius: quod potest: vt. ff. qui. mo. vsusfru. amit. l. repetiti in prin.? Rn. tunc erit quasi liber toto illo tempore: vt in dicta. l. C. communia de ma. l. i. §. si autem fructuarius.

☞ ¶ Seruus autem a domino. ¶ Seruus a domino institutus fit liber et heres necessarius: nisi in vita testatoris fuerit manumissus aut ab eo alienatus. h. d. Are.

res institutus: siquidem in eadez causa[a] manserit fit ex testamento liber[b] heresq; necessarius. Si vero a viuo testatore manumissus fuerit: suo arbitrio adire hereditatē potest: q2 nō fit heres necessarius: cum vtrumq;[c] ex domini testamento non consequitur. ꝙ si alienat9[d] fuerit: iussu noui domini adire hereditatem debet: et in ea ratione per eum dominus fit heres. nam ipse alienatus neq; liber neq; heres esse potest: etiam si cum libertate heres institutus fuerit. destitisse ex eni a libertatis datione videtur dominus qui euz alienauerit[e]. ¶ Alienus[f] quoq; seruus heres institutus si in eadez causa durauerit iussu[g] domini eius adire hereditatem debet. Si vero alienatus fuerit ab eo: āt viuo testatore[h] aut post mortem eius: antequam adeat debet iussu noui domi[i] adire. At si manumissus est viuo testatore: vel mortuo: anteꝙ adeat suo arbitrio[k] adire potest hereditatem. ¶ Seruus autē alienus post domini mortem[l] recte heres instituitur: q2 ꝛ cum hereditarijs seruis est testamenti factio[m]. Nondū[n] enim adita hereditas persone vicem sustinet: nō heredis futuri s3 defuncti[o]: cū etiā ei9 qui in vtero est seruus recte[p] heres īstituitur. ¶ Seruus autem pluriū cuz quibus[q] testamenti factio ē ab[r] extraneo īstitutus heres: vnicuiq; dominorum cuius iussu[s] adierit ꝓ portione dominij acquirit hereditatem. ¶ Et vnum hominem et plures vsq; in infinitum[t] quot quis heredes velit[u] facere licet. ¶ Hereditas plerūq;[x] diuidit̄ in duodeciz vncias que[a] assis appellatione[b] continentur. Habent enim he partes[c] propria nomina ab vncia vsq; ad assez: vtputa hec

a ¶ Causa. i. seruus eiusdē dn̄i Jo. vt. ff. si ex noxa. ca. aga. l. i. §. i.
b ¶ Liber. nisi aliqua lex impediat libertatē: vt. ff. e. l. si non lex. vel cōditio: vt. ff. e. l. quotiens. §. fi. vel quia ex lege peruenit ad libertatem: vt. ff. e. l. testamento fm Joh. Item fit liber a semetipso: nisi institut9 fuerit ita: cū quis mihi heres erit stichus liber ꝛ heres esto. nā tunc a coherede accipit totaz libertatē: vt. ff. de acq̄rē. here. l. ex parte. Item et ignorās fit heres ꝛ liber: vt. ff. si cer. pe. l. ei9 qui.
c ¶ Vtrūq;. i. hereditatez et libertatem. nā liber fit et heres necessarius. hec duo consequi debet ex testamento dn̄i: vt. j. de he. qua. ꝛ diffe. §. i.
d ¶ Quod si alienatus. liber. directa eñi libertas in seruo alieno non pōt habere locū: sed institutio pōt habere effectū: vt hic. sed aliud in legatis que adimuntur hoc ipso ꝙ alienantur serui: vt. ff. de adi. leg. l. seruo cum libertate. et est ratio: quia in legato spectatur dies quo cedit: non autez an sit manumissus: vt. ff. qn̄ di. le. ce. si post. §. si autē.
e ¶ Alienauerit. s. alicui habenti factionē testamēti: vt. ff. e. l. seruuz meū. in fi. i. Rn̄. et hoc nisi redimatur ab eodē testatore qui eū instituit: ꝛ postea eū alienauit: tunc eñi reuiuiscit libertas: vt. ff. de ma. test. l. verū: ꝛ. ff. e. quotiens. §. fi. ꝛ. l. si non lex: et. l. antepenul.

☞ ¶ Alienus quoq;. ¶ Seruus alienus heres institutus querit domino suo hereditatem: si iussu suo hereditatē adibit. Si vero fuerit alteri alienatus d3 iussu noui dn̄i adire. Si vero anteꝙ adeat fuerit manumissus pōt suo arbitrio adire. h. d. Are.
f ¶ Alienus. qui sic institui pōt cū liber sit: pri9 non: vt. ff. de condi. insti. seruus alienus: et. l. quia.
g ¶ Jussu. precedēte aditione: vt. ff. de acqui. here. l. siquis mihi bona §. iussum. et ita dn̄o queritur. alias si seruus nolit adire qd̄ potest esse etiam dn̄o iubente non querit: vt. C. e. l. cū proponas.
h ¶ Testatore. etiā post iussum eius anteꝙ tamen adiret: vt. ff. de acq. he. anti sti9. §. i.
i ¶ Domini. hoc est enim in hereditate vt illi acquiratur qui tempore aditionis est dominus. vel sibi si liber est tunc. sed in legato spectatur dies cessionis: vt si tempore mortis legantis sit meus licet alienem: tn̄ mihi debetur legatū: vt. ff. qn̄ di. le. ce. l. si post. §. ij.
k ¶ Arbitrio. sic. s̄. e. §. si vero.

☞ ¶ Seruus autem. ¶ Seruus alienus potest institui etiam post mortem domini sui. Et etiam seruus hereditari9 vel eius qui est ī vtero. h. d. Are.
l ¶ Mortē. verba legis sunt oīa: et scd̄m hoc planū est. vel testatoris: q2 si dicat. instituo seruū heredem post mortez dn̄i. et probatur hec lectio secunda. ff. e. qui filio. i. Rn̄. nec ob. ꝙ videatur in diem hec institutio: vt. j. e. §. heres. q2 incertus est dies mortis: vt. ff. de condi. ꝛ demon. l. i. vnde valet: et. ff. e. l. in tp̄s. in prin.
m ¶ Factio. s. passiue nō actiue: vt. j. de here. qua. ꝛ diffe. §. testamēti. et iussio heredū spectatur: si modo cū defuncto fuit: s3 cū herede instituto nō sit testamēti factio: vt. ff. e. si seruus hereditarius.
n ¶ Nondū. bene dico seruū hereditariū posse institui: q2 non est nullius: s3 alicuius. s. hereditatis que vicem defūcti obtinet.
o ¶ Defuncti. et est forte rō: quia defunctus ē certus q̇ fuerit. sed non sic de herede: q2 ꝛ si certus sit īstitutus: poterit esse ꝙ non adeat hereditatem: quia potest d̄sistere multis de causis: vt. j. qui. mo. tes. ifir. §. posteriore. et facit ad hunc. §. j. de stipu. ser. in prin. et. ff. de acqui. re. do. l. i eo in fi. ꝛ. l. seq̄nti.
p ¶ Recte. cū ꝓ nato sit habendus quo ad cōmodum: vt. ff. d̄ statu homi. l. q̇ in vtero: et. ff. e. l. eius. §. i.

☞ ¶ Seruus autem plurium. ¶ Seruus pluriū ab extraneo institutus acquirit vnicuiq; ꝓ parte dn̄ica. h. d. Are.
q ¶ Cū quibus. s. dn̄is.
r ¶ Ab extraneo. si vero ab altero ex dn̄is sit institut9 acq̄rit̄ ceteris socijs hereditas. qd̄ dic vt. ff. ꝓ socio. l. vez. §. si fuo cōi.
s ¶ Jussu. dic ꝙ sufficit vna iussio: l3 sint plures dn̄i: vt. ff. de acqui. here. l. seruus duoꝝ: ꝛ. l. in acquirendis.

☞ ¶ Et vnū. ¶ Quis potest ꝛ vnū ꝛ plr̄es heredes facere.
t ¶ In infinitū. quid ergo si instituā oēs hoīes quicūq; sunt in mūdo: videtur nullū esse: cū effectū habere nō possit. puto tn̄ valere vt hic. sed tamen non poterit confirmari aditione propter nimiā difficultatem vel impossibilitatē.
u ¶ Velit. cū sua voluntas sit lex: vt in aucten. de nup. §. dispo nat. col. iiij.

☞ ¶ Hereditas. ¶ Hereditas proprie diuiditur in. xij. vncias siue partes: quarū quelibet suo proprio noīe nūcupatur Pōt tn̄ diuidi in pauciores vel in plures: prout volūtas extiterit testatoris. h. d. Are.
x ¶ Plerūq;. ideo dicit plerūq;: quia quandoq; in plures: vt j. e. §. sed si plures. qn̄q; in pauciores diuiditur: vt. j. e. §. non autem.
a ¶ Que. s. vncie simul collecte.
b ¶ Appellatione. i. significatione.
c ¶ Partes. infra posite in quātitate differentes. Vel dic melius. he ptes. s. vncie. xij. ad partes redacte. est enim ad superiora facienda relatio.

sestuns[a] sextans[b] quadrans[c] triens[d] quinquuns[e] semis[f] septuns[g] bes[h] dodrans[i] dextrans[k] deũs[l] as[m]. Non autem vtiq3 semper duodecim vncias esse oportet. nam tot vncie assem efficiunt quot testator voluerit. Et si vnum tantu3 quis ex semisse. verbi gratia. heredem scripserit totus[n] as in semisse erit. Neq3 enim idẽ in parte testatus: et in parte intestatus decedere[o] potest nisi sit miles[p]: cuius sola voluntas in testãdo spectatur. Et econtrario potest q̇s in quantascunq3[q] voluerit plurimas vncias suam hereditatem diuidere. Sed si plures instituantur heredes: ita demum in hoc casu partium distributio[r] necessaria ẽ: si nolit testator eos ex eq̇s[s] partibus heredes esse. Satis ei3 constat nullis partibus nominatis: ex equis partibus eos heredes esse. Partibus autem in quorundã personis expressis si quis alius sine parte nomiatus erit: siquidem aliqua pars assis deerit: ex ea parte heres[t] sit.

¶ Si plures sine pte scripti sunt: omnes in eandem partem cõcurrunt. Si vero totus as completus sit: in dimidiam[u] partem vocatur[a]: et ille vel illi omnes[b] in alteram partem dimidiam. Nec[c] interest primus an medius an nouissimus sine parte heres script⁹ sit. ea enim pars data intelligitur que vacat. ¶ Videamus[d] si pars aliqua vacet: nec tamen q̇s q̃ sine parte sit heres institutus: quid iuris sit: veluti si tres ex quartis partibus heredes scripti sunt: et constat vacantem ptem singulis tacite pro hereditaria parte accedere: et perinde haberi ac si ex tertijs partibus heredes scripti essent. Et ex diuerso si plures heredes scripti ĩ portionibus sint: tacite singulis decrescere incipiunt. verbi gratia. vt si quattuor ex tertijs partib⁹ hr̃des scripti sunt: perĩde habeãtur ac si vnusquisq3 ex quarta pte script⁹ hr̃s fuiss3. Et si plures vncie q̃ duodeci3 distribute sunt: is qui sine parte ĩstitutus est: quod

a ¶ Sstuus. al's sextans. i. vncia et dimidia: vt. ff. de ĩof. testa. pap. §. quonia3 quarta. Sed quare non posuit nomen quod vnciam signaret? Respondeo. quia plura sunt negocia q̃ vocabula: vt. ff. de pre. verb. l. nam natura. Et nota q͛ primum et secundum et tertium et quartum nomen interpretationem sumit ex eo q͛ secũdum quotam signat hereditatis portionẽ. sestũs enim dicitur quasi semiuncia et vncia: et est tertia littera eius. s. non. x. Sextãs q2 sextam partẽ signat. i. duas vncias. Quadrãs quia quartam: et ita tres vncias signat. Triens quia tertiam partem: et ita quattuor vncias signat. Sequẽtia vero nomia ethymologiã habẽt: et ex eo q͛ certu3 numerum vnciarum signant. dicitur enim quinquuns nõ quia quintam parte3 habet; sed quia quinq3 denotat vncias. Semis: quia sex: et sic de singulis per ordinem. Item nota q͛ non omnes vncie que signantur per ista noia continentur in asse: licet hoc innui videatur. sic enĩ contineret as. lxxviij. vncias et dimidiam. Ideo autem as ponit has partes: quia quelibet potest in asse contineri. hac ratione et homo dicitur risibilis: et actio legis aquilie penalis dicitur: vt. ĩ. ad. l. aquil. §. his verbis. Item nota ista tria nomina as põdus libra idẽ signare. Item quandoq3 as ponitur pro obolo. vnde illud. Nonne duo passeres asse veneunt. vnde versus. As obolus pondus as est possessio tota: id est hereditas: vt hic. Sed et pondus large dicitur omne quod est in statera positum: s3 hic stricte accipitur pro pondere duodecim vnciarum. Unde dipondium quasi duplex pondium: scilicet vigintiquattuor vnciaru3: vt. ĩ. e. §. si plures. et facit ad hunc. §. ff. eodem. seruum meum. §. finali.

b ¶ Sextans. i. ij. vncie.

c ¶ Quadrans. i. iij. vncie.

d ¶ Triens. i. iiij. vncie.

e ¶ Quinquuns. i. v.

f ¶ Semis. i. sex vncie.

g ¶ Septuns. i. vij.

h ¶ Bes. i. octo.

i ¶ Dodrans. i. nouem.

k ¶ Dextrans. i. decem.

l ¶ Deuns. id est. xi.

m As. id est. xij.

n ¶ Totus. nam in totum presumitur instituisse defunctus: cum aliũ nõ instituit: vt hic et. ff. eo. l. interdum. §. i. Idem quoq3 presumitur in milite: vt. C. d tes. mi. l. iij. hoc ergo nisi qd̃ h̃ seq̇tur non ad sup̃i⁹. p̃xi. Rñ. s3 ad h̃ qd̃ seq̇tur refert̃. s. Neq3 ei3 et c. Sed si miles fecit testm̃ in castrẽsib⁹: põt d cedere ĩtestat⁹ in paganicis: vt. C. de tes. mi. l. i.

o ¶ Decedere. ĩmo vr̃ q͛ sic: vt. ff. de inof. tes. l. nã et si pẽtib⁹. §. pe. et fi. q̃ ẽ d. s3 h̃ ẽ vex ab ĩitio: sed ex postfacto põt: vt. C. de inof. tes. l. cũ duob⁹. Et nota hic idẽ iuris nõ ẽẽ ĩ parte quo ad ptẽ qd̃ est in toto quo ad totum: vt. ff. fami. her. l. in hoc iudicio. ar. d. ff. de pac. l. iuregẽtium. §. adeo: et. §. se. et fac̃ ad hũc §. ff. de re. iu. l. in testis.

p ¶ Miles. nã miles h̃n põt p pte testat⁹ decedẽ p parte ĩtestat⁹: vt. C. de tes. mi. l. ij.

q ¶ Quãtascũq3. i. quotcũq3. et facit. ff. e. l. ĩterdũ. §. paterfa. et. l. se. vsq3 ad. l. ex facto.

r ¶ Distributio. i. assignatio partium: quã ptẽ velit testator quelibet hr̃e.

s ¶ Ex eq̇s ptib⁹. facit. ff. e. l. quotiens. §. heredes:

t ¶ Heres sit. eadẽ rõ in dipõdio: vt. ff. e. sabin⁹: et ĩ. e. §. si plures. Itẽ ẽ hoc ver si testator nõ ignorat: vt. ff. e. quo loco. §. i. q̃ ẽ contra.

☞ ¶ Si pl'es. ¶ Qui pl'es vult hr̃des instituere dispariter necessitatẽ h3 p ptes hereditatis distribuere: si nõ vult eq̇liter ẽẽ heredes. q̇busdã tñ institutis in partibus qui sine partib⁹ institutus est habebit reliquũ hereditatis siue sit vnus siue plures. Si vero totus as fuerit per testatorẽ distribut⁹: q̇ sine parte ẽ ĩstitutus habet semissem toti⁹ hereditatis. h. d. Areti.

u ¶ Dimidiã. aliter. n. si ex asse expleto scripsit: et reliqua pte heres esto. tunc. n. cũ nihil reliquũ sit ex nulla pte heres institut⁹ ẽ: vt. ff. e. l. ite3 qd̃ sabinus. §. sed si assem.

a ¶ Vocant̃. s. illi q̇ erãt instituti in tota hereditate ptib⁹ expressis.

b ¶ Oẽs. q̇ erant instituti sine ptibus.

c ¶ Nec interest. hoc refertur non ad p̃xi. casum: s3 ad sup̃iorẽ. s. qñ ps vacat. idẽ tñ in secũdo: s3 nõ hẽret locũ rõ q̃ reddit̃. Ea. n. et c. Vel dic quo ad proxi. et stati cũ sic fit institutõ intelligit̃ ps vacare. et facit ad hoc. ff. e. l. quo loco. i. Rñ.

☞ ¶ Videam⁹. ¶ Pars hereditat̃ p testatorẽ ñ distributa accrescit hẽdib⁹ p portõib⁹ hẽditarijs. Idẽ ẽd si testator pl⁹ attribuit q̃ sit ĩ hẽditate: tc̃ cuil3 hr̃dũ d crescit p rata. h. d. p̃mo. Et si pl'es vncie q̃. xij. sint distribute et ali⁹ sit ĩstitut⁹ sine pte trãsit ad dispẽdũ. h. d. Areti.

d ¶ Videam⁹. ff. e. l. interdũ. §. paterfa. vsq3 in fi. l.

dipondio[a] deest habebit. Ideoq;[b] erit si dipōdius expletus sit: que omnes pares ad assem postea reuocantur[c]: q̄uis sit plurium vnciarum. ¶ Heres ꝛ pure ꝛ sub conditione institui potest ex[d] certo tempore: aut ad certum tempus non potest: veluti post quinquennium q̄ moriar: vel ex kalend. illis: vel vsq; ad kalend. illas heres esto: diemq; adiectum haberi pro superuacuo placet: ꝛ perinde esse debet ac si pure heres institutus esset. ¶ Impossibilis[e] conditio in institutionibus et legatis vel fideicomissis ꝛ libertatibus pro non scripta[f] habetur. ¶ Si plures conditiones in institutionibus ascripte sunt siquidem coniunctim: vtputa: si illud ꝛ aliud factum fuerit: omnibus parendum[g] est. si separatim[h] veluti illud aut illud factum erit: cuilibet conditioni obtemperare satis est. ¶ Hi quos nunq̄ testator vidit heredes institui possunt: veluti si fratris filios[i] peregrinātes[k] ignorans q̄ essent heredes īstituerit. ignorantia enim testantis inutilem institutionem non facit.

De vulgari substitutiōe.

Potest[l] autem quis in testamēto suo plures gradus facere hrdū: vtputa si

a ¶ Dipondio. dicitur autem dipondium pondus siue hereditas in xxiiij. vncias diuisa. sic enim pondus dicitur ea que in. xij. diuiditur. ꝛ tripondium quod in. xxxvi. ꝛ quadripondium quod in. xlviij. ꝛ sic de singulis.

b ¶ Ideoq; erit. i. qđ dixim⁹. si quis expleto asse fuit institut⁹ heres in dimidiā vocat: vel nō expleto asse in vacātē ptē vocatur: vt. s. e. §. ptib⁹ aūt. vel trāscendētē in vacātē vsq; ad dipondiū: vt. s. §. p̄xi. rñ. Idem ē ēt si dipōdiū sit expletū. ſ; ꝯ. ff. eo. itē sabinus. in fi. l. vbi dicit. expleto dipōdio institutū nō hēre partē vacātē vsq; ad tripondium. ſ; certe immo dicit ꝙ sic: si recte illa lr̄a intelligitur: ꝛ ita concordat. Item vr̄ ꝯ ff. e. l. ex vncijs. vi. sed certe ꝛ illa ē concordantia si recte ibi fiat computatio vnciarum. Sed magis vr̄ ꝯ. C. de le. l. cū qđ. vbi dicit non fieri transitum ad dipondiū vel tripondiū: ſ; tm̄ vr̄ adimi primo q̄ꝯtum confert secundo. Sed distingue. aut voluit testator excedere assem vel dipondium: quod potest: vt. s. e. §. non autem. ꝛ ita hic itelligitur. aut noluit: ꝛ tunc habeat locum lex contraria. Item ꝛ tunc quando dubiū ē si lr̄ locū hēat. l. cū q̄stio. q̄ est contra. Alij dicunt hanc corrigi p illā.

c ¶ Reuocantur. hereditas enim non iō auget̄ ꝙ in plures diuidit̄ vncias: sicut ꝛ libra: licet p solidum vel alium numerum diuidatur: ꝛ ideo quotam partem quis debet habere in dipondio: totā pōt ptē hr̄e de asse: vt hic ꝛ. ff. e. ex vncijs.

☞ ¶ Heres. ¶ Heres pōt institui pure ꝛ sub conditione: nō aūt ex certo tempe vel ad certum tp̄s. Si tñ sic instituat̄ valet institutio tanq̄ pura viciata tali adiectōe. h. d. Areti.

d ¶ Ex certo. sed in diem incertum quis potest institui heres: puta cum ipse poterit capere ex testō: vel cum ipse morietur: vel cum ticius morietur: vt. ff. e. l. in tp̄e: ꝛ. l. q̄ filio. i. rñ. ꝛ. ff. de li. ꝛ posth. filius a patre. i. rñ. ꝛ C. e. l. extraneum. Miles autem potest etiam extraneum ex certo tpe vel in certum tp̄s instituere: vt. ff. de mili. testa. l. miles. ꝛ facit ad hunc §. ff. e. hereditas. ar. tamen ē cōtra. ff. de reg. iur. actus. sed ibi nō ē de hoc actu. s. factiōis testi. vnde interpretandum est vt magis valeat q̄ pereat: vt. ff. de rebus du. l. quotiēs.

☞ ¶ Impossibilis. ¶ Conditio impossibilis in vltimis volūtatib⁹ non viciat. h. d. Areti.

e ¶ Impossibilis. tribus modis potest dici conditio impossibilis. vel d natura: vt si celum digito tetigeris heres esto: vt. j. de inuti. stipu. §. si impossibilis. Item de iure: vt si patrem ab hostibus non redimeris vl̄ similis. nam hoc facere nos non posse presumit ius: vt. ff. de condi. isti. l. conditōes: ꝛ. l. filius. ꝛ in his duabus habet locum iste. §. impossibilis. Item de facto: vt si montem aureum dederis heres esto. ꝛ hoc casu nō valet institutio vel libertas: cum nec animus dandi fuerit iuris p̄sumptione: vt. ff. de testa. li. l. cū heredes. §. i. Item est q̄dam quarta īpossibilitas pp perplexitatem que viciat: vt. ff. de condi. insti. si ticius. q̄. l. est huic contra. ſ; certe hic de impossibilitate nature dicit: vt. j. de inuti. sti. §. si impossibilis. Sed certe idem videtur in primis duab⁹ ꝙ vicietur institutio: vt. j. de le. §. fi. qui est contra. ſ; solue vt ibi. Item facit. ff. de le. i. si mihi. §. i. ꝛ. ff. de condi. insti. l. i.

f ¶ Scripta. Sed cur secus in contractibus vbi viciat contractum impossibilitatis: vt. j. de inuti. stipu. §. si impossi. ꝛ. ff. de ac. ꝛ obli. l. non solum: Rñdeo. hoc solum est fauore vltime voluntatis.

☞ ¶ Si plures. ¶ Ad veritatem copulatiue req̄ritur iplementū vtriusq;: Ad verificatōem vero alternatiue sufficit verificatō alteri⁹. h. d. Are.

g ¶ Parēdū. si sit potestatiua: vt h. si. x. dederis. vel mixta: vt si iueris romam: vt ff. e. l. seru⁹. §. puto generaliter. si aūt casual: ꝛ tūc sufficit primā existere: vt. ff. de cōdi. isti. l. si plures institutōes.

h ¶ Sepati. i. sub disiūctiua cōdi. Idē i legato seruat̄ qđ hic in institutōe dr̄. Sed si i diuersis ptib⁹ testamēti iteratur nouissime dz obtpari: ſ; in libertate directa cuiꝫ obtēpari sufficit: vt. ff. de condi. ꝛ demon. sub diuersis. in fideicommissaria nouissime: vt de condi. ꝛ demon. per fideicom. ꝛ. l. qđ traditum. fm̄ Io. ꝛ facit ad hunc. §. ff. de ver. ob. si ita q̄s stipuletur.

☞ ¶ Hi quos. ¶ Etiā penit⁹ ignot⁹ ꝛ quē testator nūq̄ vidit pōt heres institui. h. d. Areti.

i ¶ Filios. vel etiam suos seruos vel quemcunq; alium: vt. C. e. l. extraneum.

k ¶ Peregrinantes. puta quia visitauit limina sancti iacobi vel sancti petri. aliud si esset peregrinus id est deportatus: tūc enim institui non potest: vt. C. eo. l. i. que est huic contra. ff. eo. l. sed si in conditione. §. solemus. Itē sunt ꝛ alij qui non possunt institui heredes vel hr̄e commodū ex testō: quos notaui j. de lega. §. in certis.

☞ ¶ De vulgari substitutione. s. dictum est de institutionibus primis: vt. s. e. ti. i. nunc de secundis: que substitutōnes dicuntur siue primo gradu fiant vel alio: vt. j. eo. in prin. ꝛ q; vulgaris ē magis cōis: q; ꝛ a quolibet ꝛ [illegible]libet fieri pōt: ꝛ ideo de ea vulgari premittit. Accur.

☞ ¶ [illegible] iste titul⁹ diuiditur i quattuor ptes. P[illegible]o ponit [illegible] cuilibꝫ liberū ē facere pluralitatē graduū hrdū. S[illegible] ꝙ loco vni⁹ īstituti pñt plēs substitui ꝛ ecōtra. Tertio qñ [illegible]ꝑes sunt in istōe expsse ꝛ nō in substōe. Quarto qñ seru⁹ alien⁹ vt pr̄familias instituit̄. Scđa ibi. Et plures. Tertia ibi. Et si ex dispib⁹. Quarta ibi. Si seruū. Et. h. d. Pōt q̄s plures grad⁹ hrdū facere: ꝛ in subsidiū substituere seruū necessariū hrdē. h. d. Areti.

l ¶ Potest autem. in testamento. In alia autem voluntate q̄ in testamento: vt in codicillis: vel aliqua alia non fit. s. hmōi substitutio: vt directo valeat: sicut nec institutio fieri pōt: vt. j. de codicil. §. pe. ꝛ. C. de codi. l. hereditatē. fit tñ in codicill' ex certa scientia: vt per fideicommissum saltem directo substitut⁹ p hec verba admittatur: vt. ff. ad trebel. l. sceuola. i. Responso.

nisi testator putaret se facere testamentum ꝛ facere codicillos non destinasset: licet posset. nam tunc substitutus in his nec directo nec per fideicom. admitteretur: licet posset: vt. C. ꝺ codi. l. fi. §. illud quoqꝫ. ꝛ fact. ff. eo. l. potest.

a ¶ Gradus. ad similitudinem enim graduum sic dicuntur qui faciunt scalas. sic ꝛ dicitur gradus cōsanguinitatis: vt. ff. de gradi. l. iuriscōsul. §. gradus.

de vul. ꝛ pu. sub. l. ij. §. prius. Sed certe ille. §. prius corrigitur per se. §. vsqꝫ in fi. dicte. l. Sꝫ ego hoc reprobo: quia non est hec huius littere intentio: sed hec: quia sic fuit de facto ꝙ non distinxerunt cum ab eis q̄reretur. Est tamen distinguendum a nobis. sic ꝛ al'. ff. de iudi. nō pōt. in fi. l. ꝛ ꝺ posth. l. imperator. i fi. Itē nō dr̄ hic de pupil. sꝫ ꝺ vulgari tm̄: vt pꝫ ex serie ti. p qꝺ ēt reprobat̄ supior snīa. s. q: in pri. glo. fuit dictū hꝫ quosdā nō distinguitur an fuerit pupillaris an vulgaris substō. Distingue ergo vtrū institut⁹ adierit vl' coheres vel ābo vel null⁹. si enim vterqꝫ adiuit substitutus repellitur. si coheres tm̄. s. seius idē: q: meui⁹ repellit̄. Itē si neuter hꝫ locū qꝺ hic dr̄. s. ꝙ meuius habeat totū. Si autē tici⁹ tm̄. s. prim⁹ heres adeat: ꝛ sei⁹ i partē: repellitur. s. meui⁹. nā i partem repellit̄ quā adijt tici⁹: vt C. e. l. post aditā: ꝛ. ff. de vul. sub. q̄ hēbat filium. i. R̄n̄.

ille heres non erit ille heres esto: ꝛ deinceps in quantum[b] velit testator substituere[c] potest. Et nouissimo[d] loco in subsidium vel[e] seruum necessarium heredem instituere potest. ¶ Et plures ī vnius locum possunt substitui[f]: vel vnus in plurium[g]: vel singuli in singulorum: vel inuicē[h] ipsi qui heredes īstituti sunt[i]. ¶ Et si ex disparibus[k] partibus heredes scriptos inuicem substituerit: ꝛ nullam mentionem in substitutione habuerit partium: eas videtur in substitutōe partes ꝺdisse quas ī institutione expressit[l]: ꝛ ita diuus pius rescripsit. ¶ Sed si instituto[m] heredi[n] ꝛ coheredi suo[o] substituto dato alius[p] substitut⁹ fuerit: diuus seuerus ꝛ antonin⁹ sine distinctiōe[q] rescripserunt ad vtranqꝫ partem substitutum admitti. ¶ Si seruum alienū quis patremfami.[r] arbitratus heredem scripserit: ꝛ si heres non esset meuium ei substituerit: isqꝫ seruus iussu[s] domini adierit hereditatē: meuius substitutus in partem[t] admittitur. Illa enī verba[u] si heres[x] non erit in eo quidē quē alieno iuri subiectū esse testator scit[a] sic accipiuntur. Si neqꝫ ipse heres erit[b]: neqꝫ alium[c] heredem effecerit[d]. In eo vero quem patremfamilias esse arbitratur[e] illud significant: si hereditatem vel ei vel cuius iuri postea subiectus[f] esse ceperit nō acquisierit[g].

b ¶ In q̄tum. id est in quot.

c ¶ Substituer̄. s. potest.

d ¶ Nouissimo. i. vltimo. sic. ꝯ. de suspec. tu. §. nouissime. Sed nūquid in alio nisi i vltimo fieri pot? R̄n̄. non. cū enim ipse seruus omino esse heres cōpellat̄: vt h̄ subijcit: ꝛ. j. de here. qua. ꝛ dif. §. i. patet aliū q̄ eēt ei substitutus non admitti: vt. C. e. l. post aditam.

e ¶ Vel. p saltē.

☞ ¶ Si seruū. ¶ Si substitutio vulgaris fctā fuerit seruo. alieno quem testator liberū putabat substitut⁹ venit ad ptē hereditatis. ꝙuis seru⁹ adierit hereditatē iussu dn̄i. h. d. Areti.

☞ ¶ Et plures. ¶ Possunt plures in locū vnius ꝛ vnus i locū plurium: ꝛ singule singulis: vel oēs inuicem substitui. hoc dicit. Aretinus.

f ¶ Substitui. s. pn̄t.

g ¶ Plurium. s. substitui pōt.

h ¶ Inuicē. sic. j. ti. i. §. Substituitur.

i ¶ Sunt. s. pn̄t substitui.

☞ ¶ Et si ex disparibus. ¶ Instituti inuicem substituti easdē ptes videnẗ hr̄e in substōne: quas in instōe: nisi testator aliter disponat. h. d. Areti.

k ¶ Disparibus. puta vnū in sex vncias: aliū in. iiij. aliū in. ij. institutū ponas. nā si nō adeat īstitut⁹ in. vi. vncias. iiij. accrescūt hn̄ti. iiij. ꝛ. ij. hn̄ti. ij. vt h̄ ꝛ. ff. e. si testō: ꝛ. l. si p'les: ꝛ. C. e. l. i.

l ¶ Expressit. ꝯ. ff. ad trebel. quotiēs: ꝛ. l. nūq̄. sꝫ hic loq̄t̄ cū nō expressit ppria noīa: ex eq̄s ptibus substitutos dare iussit.

☞ ¶ Sed si instituto. ¶ Si institut⁹ fuerit coheredi substitutus ꝛ demum tertius institutus: substitutus admittitur ad partes vtriusqꝫ neutro instituto: um adeunte. h. d. Are.

m ¶ Instituto. casus est. Ticius ꝛ seius instituti sunt heredes: ꝛ ticio seius substitutus: ꝛ seio fuit substitutus meuius. primo ticius: secundo seius repudiauit. admittitur autem meuius in partem vtriusqꝫ heredis: vt hic ꝛ. ff. eo. l. si ticius: ꝛ. l. cohere di. in prin.

n ¶ Heredi. s. seio.

o ¶ Suo. s. ticio.

p ¶ Alius. s. meuius.

q ¶ Distinctione. s. ordinis pupillaris vel vulgaris substitutōnis. q. d. nō distinguitur si fuerit pupillaris vel vulgaris substitutio: ꝛ q̄ fuerit primo facta: vel institutio vel substitutio. ꝛ idem in vulgari. Sꝫ hanc reprobant quidam: quia debet ibi esse ordo: vt primo principalis ꝛ postea substitutio fiat: vt. ff.

r ¶ Patrēfamilias. i. liberū hoiem.

s ¶ Iussu. quē iussum necessario oꝫ p̄cedere: vt. ff. de acqui hē. l. si quis mihi. §. iussum.

t ¶ In ptē. sꝫ ī quā? R̄n̄. hr̄ditas in duas ptes diuidit̄: ꝛ iterū vn⁹ semis diuidit̄ i duas ptes: q̄ due q̄rte sunt toti⁹: ꝛ vnā harum pticularum hꝫ dn̄s īstituti: aliā substitut⁹: vt. ff. ꝺ hē. insti. l. si pr̄sa. i pn̄. Sed ꝺ alio semisse q̄d erit? rn̄. q̄dā ꝙ substitut⁹ hꝫ ispecta opinione testāt̄. s. q̄ credidit istitutū liberum fuisse: ꝛ ita p ꝯn̄s credit substitutū admitti si hereditatē sibi īstitut⁹ nō acq̄sierit: vel alij cui⁹ iuri postea subiect⁹ foret: vt in fi. hui⁹ §. ergo si aliq̄d istorum duorum nō ꝯtigit oꝫ hr̄e substitutus s̄m opinionē testāt̄ totā hereditatē: sꝫ q: nō erat liber vt testator credidit: de eq̄tate dat̄ dn̄o ipi⁹ q̄rta hr̄ditat̄. ꝛ facit p hoc illud generale opinionē ꝯsiderādā: vt. ff. p emp. l. ij. §. si q̄s a pupillo: ꝛ. ff. de acqui. he. l. is q̄ putat. Alij dicūt ꝙ dn̄o dat̄ ꝯsiderata ꝟitate magis q̄ opinione: q: vere seruus ei⁹ dn̄i fact⁹ erat ille q̄ īstitut⁹ fuit. qꝺ veri⁹ eē vr̄ ꝟitate magis attenta. vn̄ facit ꝛ illꝺ generale veritatē spectādā: vt. j. si q̄s rē.

u ¶ Verba. nūc mutat casum. nā. ꝯ. dixit qn̄ aliud arbitrat̄ testator: ꝛ aliud erat. in his aūt duob⁹ rn̄sis q̄ sequūtur idē ē id qꝺ arbitrat̄.

x ¶ Heres. s. dn̄o q̄ apponunt̄ in substōib⁹ vulgarib⁹.

a ¶ Scit. ꝛ verum scit. al's enim non diceret̄ scire nisi eēt: vt. ff. de aqua pluuia. ar. l. ij. §. itē labeo ait.

b ¶ Erit. s. liber factus

c ¶ Alium. i. si neqꝫ sibi si liber fieret: vel domino suo: vel presenti: vel ēt futuro querit.

d ¶ Effecerit. nam tunc quando non est aliquid istorum duorum admittitur substitutus.

e ¶ Arbitrat̄. s. testator. subaudi ꝛ verum arbitrat̄.

f ¶ Subiectus. puta q: vēdidit se ad precium pticipādū: vel q: dedit se i arrogatōem: qꝺ pōt.

g ¶ Acquisierit. supple in littera. at in nostro casu primo. s. hui⁹. §. aliꝺ

est: ⁊ aliud arbitratur. vnde ibi in partem admittitur: vt ibi diximus. et hec omnia sic distinguendo seruauit princeps quando seruus suus fuit istitutus ⁊ alius substitutus: vt hic dicit: ⁊ .ff. de he. insti. l. ⁊ ita. Collige ergo talem distinctionem: quia cum heredem aliquem instituo: ⁊ si heres non erit substituo: aut scio liberum: aut scio seruum: ⁊ tunc seruatur quod in .ij. ⁊ .iij. Rn̄so huius. §. dicitur. aut puto liberum falso: cum sit seruus: ⁊ tunc subdistinguo: aut per eū volui: aut nolui alium fieri heredem quia hoc expressi: ⁊ tunc seruatur mea voluntas: vt. C. eo. l. cuz proponas. que est huic contraria. aut est dubium: volui vel non alium fieri heredem p eū: et tunc seruatur quod in principio huius. §. dicit. Si autem puto seruum cum sit liber: hic casus indubitabilis est. s. q̄ erit liber heres.

a ¶ Serui. i. instituti.

☞ ¶ De pupillari substitutōe. Continuatur: q: s̄. visum ē de vulgari substitutōe. Uerum q: parētes non solum vulgariter verum ēt pupillariter liberis substituere possunt: ideo sequebatur videre de pupillari substitutione. Porcus.

Idq; tiberius cesar in personaz parthemij serui[a] sui constituit.

De pupillari substitutione.

Liberis[b] suis impuberibus quos in potestate quis habet: non solū ita vt supra diximus[c] substituere potest: id est vt si heredes ei non extiterint: alius sit ei heres. Sz eo amplius vt si heredes ei extiterint: ⁊ adhuc impuberes mortui fuerint: sit ei aliquis heres: veluti si quis dicat hoc modo[d]. Ticius filius heres mihi esto[e]: ⁊ si filius[f] meus mihi heres non erit: siue heres[g] erit et prius moriatur q̄ in suam tutelaz venerit. i. anteq̄ pubes[h] factus sit: tunc seius heres esto: quo[i] casu siquidem non extiterit heres[k] filius: tunc substitutus heres sit patri heres. Si vero extiterit heres filius ⁊ ante pubertatem decesserit: ipsi filio[l] sit heres substitut⁹. Naz moribus[m] institutuz est: vt cum eius filij etatis[n] sint: in qua ipsi sibi testamentum facere nō possunt: parentes faciant eis. ¶ Qua ratione excitati[o] etiam constitutionem[p] posuimus in nostro codice: qua prospectum est: vt si qui mentecaptos habeant filios vel nepotes vel pronepotes cuiuscunq; sexus vel gradus: liceat eis et si sint puberes ad exemplum pupillaris substitutōis certas psonas[q] substituere. Sin āt rspuerit[r]: eādē substitutōez ifirmari: ⁊ hoc ad exēplum[s] pupillaris substitu-

f ¶ Filius. ecce vulgaris.
g ¶ Heres. ecce pupillaris.
h ¶ Pubes. bn̄ facit q̄ exponit: alias interduz pro .xiiij. ānis. interdum pro .xxv. annis ponitur hec oratio: cum in suam tutelā venit. ff. de le. iij. cū filio.
i ¶ Quo casu. s. predicto.
k ¶ Heres. ⁊ solius patris habeat bona secundū Azo.
l ¶ Filio. nihilomin⁹ patri: vt. ff. eo. paterfa. ⁊ bona pupilli vndecunq; quesita sunt habet: vt. ff. e. sed si plures. § ad substitutos. nisi in duobus casibus: vt i testō militis ⁊ arrogatoris: vt. ff. eo. si plures. §. i arrogato: ⁊ .§. ad substitutos. in fi.
m ¶ Morib⁹. al' maioribus: vt. C. de ipu. ⁊ ali. sub. l. humanitatis.
n ¶ Etatī. vt masculi aī. xiiij. annū. feīe aūt ante xij. ānū: vt. ff. de tes. l. qua etate: ⁊ . s̄. q̄ ma. nō pos. §. cū ergo.

☞ ¶ Qua rōe. ¶ Exēplaris substitutō fit puberib⁹ mētecaptis ad exēplū pupillaris cū fili⁹ pubescit. h. d. Areti.
o ¶ Excitati. s. nos.
p ¶ Constōem. C. de ipu. ⁊ ali. substi. l. humanitatis.
q ¶ Personas. s. filios mētecaptoꝝ si hēat: al' tūc fratres mētecapti: al's quoscūq; vellet: vt in. d. l. hūanitatī continetur.
r ¶ Respuerit. s. cū ɔpotes mētis vel sani facti fuerint.
s ¶ Ad exēplū. ⁊ ita h̄ vocat' exēplaris substō. vn̄ vt plene de his habeas noticiā distigue quinq; genera substōnū: q: alia est vulgaris: alia pupillaris: alia exēplaris: alia breuiloqua: alia compendiosa. Prima. s. vulgaris subdiuidit': q: alia expressa: vt q̄ fit verbis negatiuis: vt si heres nō eris ticius erit heres: vt. s̄. proxi. Alia tacita que fit verbis affirmatiuis: vt hic. vos inuicem instituo: vt. ff. de here. insti. cum in testamento. §. i. Itē hec. quisq̄s erit mihi heres sit filio meo impuberi heres: vt. ff. eo. l. qui liberis. §. hec verba. hec vulgaris adita hereditate expirat: vt. C. e. l. post aditam. Secunda autem pupillaris subdiuiditur: q: alia expressa que fit verbis affirmatiuis: vt hic. si heres eris ⁊ morieris i pupillari etate tici⁹ sit heres: vt. s̄. proxi. Alia tacita: s. vt si vulgariter tm̄ pupillo substituat': quo cāu tacita subītelligit' pupillaris. sic ⁊ sub pupillari tacita vulgaris sitelligit': vt. ff. e. l. nā hoc iure. i pri. ⁊ . C. d ipu. ⁊ alijs substi. l. q̄uis. nā h̄ aduenīēte pub rtate expirat: vt i fi. hui⁹. §. Tertia. s. exēplaris sic iō dr̄: q: ad exēplū pupillarꝭ ē iducta: vt hic dr̄. In mult̄ tm̄ differūt: q: hec ēt i maiorib⁹ fit: sed illa tantum in puberibus. Item vsq; ad certaz etatē fit pupillaris. s. xiiij. ānum: vel. xij. annum in feīa: vt. j. e. §. masculo. vel ēt min⁹ tp̄s certum non maius: vt. j. e. l. si ita q̄s substituerit: ⁊ . l. in pupil-

Liberis. ☞ ¶ Totus iste titulus diuiditur in sex partes. Primo ponit qualiter quis possit facere pupillarez substitutionem. Secundo de compendiosa substitutione cui fieri potest. Tertio redit ad pupillaris substitutionis materiam. Quarto q̄ etiam exheredatis potest fieri illa substitutio. Quinto circa pupillarem substitutionem aliquos casus ponit: ⁊ potissime vsq; ad quā quantitatem possit fieri. Sexto q̄ maiori vel puberi vel extraneo fieri non potest pupillaris. Secunda ibi. Qua ratione. Tertia ibi. Igit'. Quarta ibi. Non solum. Quinta ibi. Quecunq;. Sexta ibi. Extraneo. Et hoc dicit in summa principium. Liberis impuberis ⁊ in potestate testatoris existentibus potest substitui non solum vulgariter: sed etiam pupillariter: per quam substitutionem substitutus efficitur heres ipius pupilli. h. d. Areti.

b ¶ Liberis. Nota ex hac littera tria esse necessaria vt pupillaris substitutio teneat. Primum vt sit de liberis cui substituitur. nam extraneo substitui non potest: vt. j. eo. extraneo. Secunduz q̄ sint ipuberes. nam puberibus non potest substitui: vt. j. eo. §. masculo. Item tertio q̄ habeat in potestate: vt in hac littera probatur per ordinem. Emancipatus autem non potest substitui: vt. ff. e. l. ij. §. i. Item est necessarium quartum q̄ filij sint instituti vel exheredati: alias nullum esset principale testamētum: vt. s̄. de exhere. lib. in pri. ⁊ . ff. e. l. i. in fi. vnde nec pupillare valeret: vt. e. §. liberis. ⁊ hec omnia similiter in nepotibus seruātur si non sint recasuri in sui patris potestate: vt. ff. eo. l. ij. §. posthum⁹. al's cū sint recasuri nō vz testm̄: cū in eo casu sint: vt eoꝝ testam̄ta non valeāt: si ēt ipsi eēnt maiores.
c ¶ Supra dixim⁹. s. vulgariter. s̄. ti. i. ⁊ h̄ idē hic subijcit.
d ¶ Modo. hic caute no. q̄ prio ponit v̄ba instōis. scdo substōis vulgaris. tertio substōnis pupillaris.
e ¶ Esto. hec institutio tm̄.

tionis: que[a] postq̄ pupillus adoleuerit[b] infirmatur. ¶ Igitur[c] ⁊ in pupillari substitutione secūdum prefatum modum ordinata duo[d] quodammodo sunt testamenta: alterum patris: alterum filij: tanq̄ si ipse filius sibi heredem instituisset: aut certe vnū testamentum est duarum causarū: id est duarum hereditatum. ¶ Si autem quis ita formidolosus[e] sit: vt timeret ne filius eius pupillus adhuc ex eo ꝙ palā substitutum acceperit: post obitum eius periculo insidiarum subijceretur[f]: vulgarem quidem substitutionem[g] palam facere: et in primis testamenti partibus debet ordinare. Illam autē substitutionem per quam etsi heres extiterit pupillus: ⁊ itra pubertatē decesserit: substitutus vocatur[h]: separatim in inferioribus partibus scribere[i] debet: eamq̄ partē proprio lino[k] proprijsq̄ cera consignare: ⁊ in priore parte testamēti cauere[l]: ne inferiores tabule viuo filio ⁊ adhuc impubere aperiantur. Illud palam est non ideo minus[m] valere substitutionem impuberis filij qđ in eisdē tabulis[n] scripta sit: quibus sibi quisq̄ heredem instituisset: q̄uis ppuillo hoc periculosum sit. ¶ Non solum[o] autem heredibus institutis impuberibus liberis ita substituere parentes possunt: vt ⁊ si heredes eis extiterit: ⁊ ante pubertatem mortui fuerint: sit eis heres is quem ipsi voluerint: sed etiam exheredatis. Itaq̄[p] eo casu si quid exheredato pupillo ⁊ ex hereditatibus legatisue: aut donationibus propinquorū atq̄ amicorum acquisitum fuerit[q]: id[r] omne ad substitutū[s] pertineat. Quecunq̄ diximus de substitutione impuberum liberorum vel heredum institutorum[t] vel exheredatorū[u]: eadē etiā d̄ posthumis itelligim⁹. ¶ Liberis[x] āt suis testamētū nemo pōt facere nisi ⁊ sibi

lari. at hec exemplaris in incertum. Item in hac. s. exemplari certe persone substituuntur: vt. C. eo. l. humanitatis. in pupillari autem quilibet potest substitui. Quarta autem id ē breuiloqua fit. ita duob⁹ heredibus istitutis. vos inuicem substituo: ⁊ si ambo pupilli sunt. nā quattuor substitutiones his verbis breuibus comprehenduntur: ⁊ appellat lex hāc reciprocam substitutōnem: vt. ff. e. l. iam hoc iure. § i. Quinta. s. compendiosa fit his verbis: aliquo istituto quandocunq̄ decesserit ticiū substituo. ⁊ si quidem hoc fiat a milite et a pupillo vel non pupillo valet iure directo: quandocūq̄ decedat institutus: vt. ff. de mili. testa. milites ita habere. § i. nisi mater sit in medio: quo casu iure fideicommissi valet si pubes iam factus decedat institutus: vt. C. eo. precibus. Si vero paganus siue non miles faciat eā valet iure directo: si moriī istitutus in etate pupillari. Si vō postea: tūc āt p h̄ v̄ba fit. substituo illū: ⁊ tūc trahit ad fideicōmissariā: vt. ff. ad tre. sceuola. aut p h̄ v̄ba. te istituo: ⁊ si decesseris q̄ncūq̄ tibi illū facio hr̄dē. ⁊ h̄ nō vz: vt. ff. e. l. i. his v̄bis.

a ¶ Que. s. pupillaris.

b ¶ Adoleuerit. item finitur: alias infirmat̄ arrogatione impuberis: vt. ff. de adoptio. nec ei. in fi. ⁊ l. senatus. Item si patris non fuit hereditas adita: vt. ff. eo. sed si plures. § si ex asse. Itē si nascitur posthumus testatori: vt. ff. eo. l. pater filium. Itē p secundum testamentum quod tamen valeat: vt. ff. e. l. si q̇s eū. § fi. Item si testamentum paternum rumpatur per querelam in totum: aliud si pro parte: vt. ff. e. institutiōe: ⁊ de inoffi. testa. l. pap̄. § sed nec impuberis. sed contra tab. bo. pos. mota nō facit pupillarem substitutōem cessare: quia ibi non queritur de iuribus testi: vt. ff. eo. ex duobus. § fi. ⁊ de inof. testa. fili⁹. § i.

☞ ¶ Igitur in pupillari. ¶ Facta pupillari substitutione censentur duo testamenta vel vnum duarum hereditatum. h. di. Aretinus.

c ¶ Igit̄ p̄fatum. vt. s̄. e. in prin.

d ¶ Duo. Nota ꝙ duo dicuntur quo ad quid: quia duobus fit. nam instituitur heres duobus: patri scilicet ⁊ filio. Itē duarum hereditatum: vnum vero dicitur: quia ab vno factum. et facit ad h̄. ff. e. l. pr̄is ⁊ filij: ⁊. ff. de condi. ⁊ demō. l. hec scriptura: ⁊. ff. d̄ bo. pos. s̄m ta. si ita scriptū. § fi. ⁊ l. vt bonorū.

☞ ¶ Si autē q̇s. ¶ Pōt pr̄ facere substitutōem pupillarē filio separatī clausam ⁊ signatā: ⁊ disponere ꝙ nō aperiat̄ viuo filio: q̄ dispositio vz ēt si nō fuerit ꝑ se ita clausa ⁊ signata. h. d. Are.

e ¶ Formidolosus. i. dolosus m̄ltipl̄r vel timidus.

f ¶ Subijceret̄. q̇b⁹ isidijs eū subijceret istitut⁹ vt hēret ei⁹ hr̄ditatē: vt fecit zacharellus.

g ¶ Substōem. s. cū ipsa istitutōe. nā h̄ ē ordo vt p̄mo istō: s̄o vulgarī substitutō: tertio pupillaris fiat: vt. s̄. e. ti. in prin.

h ¶ Vocat̄. q̄ ē pupillarī.

i ¶ Scribere. vl̄ etiaz alia charta: q̄ ⁊ h̄ fieri pōt: vt. ff. e. l. pr̄is ⁊ filij.

k ¶ Lio. linū appellat ipsā cordulā q̄ fit d̄ lio: vt videm⁹ fieri i l̄rīs dn̄i pape. i q̇b⁹ cordul̄ testi apponebāt̄. vij. sigilla d̄ cera: idō dic̄ ꝑpo lino: q̄ si alicōvē dicaret dn̄s: ⁊ ita apiret̄: ⁊ ↄsiliū leg̃ nullū eēt. vel dic proprio. i. separato ab alijs ꝑtib⁹ testi. Sz nōne mag̃ isidiabit̄ substitut⁹: cū tātā ↄstructōz. i. iordiatōez videat ꝑꝑ se: R̄n̄. h̄ ignorabat an ꝑꝑ se an ꝑꝑ aliū fcā fuerit illa iordiatō.

l ¶ Caue. idē ē ⁊ si h̄ n̄ caueat: dn̄ tn̄ sepatī signet.

m ¶ Min⁹. q. d. dixim⁹ ꝙ sic caute fieri pōt. sz si nō ita fecerit: nūq̄d vz idō minus: Respōdo. n̄: vt hic dicit.

n ¶ Tabulis. s. apertis.

☞ ¶ Nō solū. ¶ Substitutio pupillaris pōt fieri nō solū filio instituto: sz ēt exheredato. Et veniūt i ea oīa bona pupilli vn̄cūq̄ q̄sita: qđ locū h̄z ēt i posthumis. h. d. Are.

o ¶ Nō solū exhr̄dati. s. substituē potest.

p ¶ Itaq̄. eo casu q̄n exheredato substituitur.

q ¶ Fuerit. vt q: gratiosus erat h̄ pupill⁹. sic vt ei donaret̄ vl̄ legaretur.

r ¶ Id oē. vr̄ ꝙ tm̄ i eis bonis vz substō q̄ a pr̄e ꝑuenerūt ad filiū exheredatū: vt. ff. d̄ mi. tes. l. miles. § exhr̄dato. q̄ ē huic ↄ̄ria. So. ibi miles emācipato substituebat: qđ i alio. s. pagāo n̄ tolerat̄: vt. j. e. § extraneo. ⁊ idō cū vnū ꝑ eo iducit̄. s. ꝙ pt̄ substituē emācipato: ⁊ aliō ↄ̄ eū iducat̄ s. ꝙ non potest substituere emācipato nisi in his bonis q̄ sibi dedit: vt ar. ff. de iureiu. eū q̇. in prin.

s ¶ Substitutū. q̇ substitut⁹ nll̄o pt̄ grauari legato ēt i eā rē q̄ pupillo fuit relicta: vt. C. de le. cū q̇dā. sz ipe exhr̄dat⁹ sic i re sibi relicta: vt. ff. e. l. coheredi. § cū filie. i fi. § Et no. hūc. § nō posse hodie hr̄e locū: nisi tal̄ sit ipubes q̇ possit eē ingrat⁹: vt pxim⁹ ipubertati: vt no. s̄. q̇. mo. tes. ifir. § itē si in s̄uitutē. al̄ nō pōt exhr̄dari: vt. C. de iof. tes. si q̇s i suo. § leg̃.

t ¶ Institutorꝝ. vt. s̄. e. in prin. vsq̄ ad pr. §.

u ¶ Exheredatorum. vt. s̄. pr. §.

☞ ¶ Liberis aūt. ¶ Nō pōt pr̄ pupillo suo substituē pupillarit̄: nisi pupillo suo sfaciat testm̄: ⁊ si n̄ vz testm̄ pr̄is: n̄ vz dicta substō. h. d. are.

x ¶ Liberis. ⁊ sibi. hic no. q: ⁊ si filiū exheredat cui substituit prius sibi: deide dz facere filio testm̄. Si aūt eū instituat: tūc vel an̄ vel post vz istitutio vel substō: vt. ff. eo. l. ij. § prius: ⁊. §. sz ⁊ si q̇s: ⁊. § sed ⁊ si: ⁊. § fi.

faciat[a]. nam pupillare testamentuꝫ pars[b] ⁊ sequela est paterni testamenti: adeo vt si patris testamentum non valeat[c]: nec filij quidem valebit. ¶ Singulis[d] autem liberis: vel ei qui eorum nouissimus[e] impubes morietur substitui[f] potest. Singulis quidem si neminem eorum intestatum decedere voluerit: nouissimo si ius legitimarum hereditatum integrū inter eos custodiri velit. ¶ Substituitur autem impuberi: aut nominatim[g] veluti ticius: aūt generaliter vt quisquis mihi patri heres erit[h]: quibus[i] verbis vocātur ex substitutione impubere mortuo filio qui ei scripti heredes[k] extiterunt[l]: et pro qua[m] parte heredes facti sunt. ¶ Masculo[n] igitur vsqꝫ ad quattuordecim annos substitui potest: femine vsqꝫ ad duodecim annos: ⁊ si hoc tempus excesserit: substitutio[o] euanescit. ¶ Extraneo vero vel filio pubere herede instituto: ita substituere nemo potest fideicommissuꝫ: vt si heres extiterit ⁊ intra aliquod tempus decesserit alius ei sit heres. sed hoc solum permissum est: vt euꝫ per fideicommissum[p] testator obliget[q] alij hereditatem eius vel totam vel pro parte restituere: quod ius quale sit suo loco trademus[r].

Quibus modis testamentum infirmatur.

Testamentum iure factū vsqꝫ adeo valet: donec rumpatur irritum ve fiat. ¶ Rumpitur autem testamētum cuꝫ in eodem statu manente testatore ipsius testamenti vis viciat̄. Si qs p⁹ factū testamentuꝫ

a ¶ Faciat. h̄ fallit in milite qui potest substituere pupillo: lꝫ nō instituat sibi aliquem heredem: vt.ff.de vul. ⁊ pu.substi.l.ij.§.qsqs.

b ¶ Pars. sic.ff.quemad.testa.api.l.pe.

c ¶ Valeat.s.a pricipio: vt q: fili⁹ fuit p̄teritus: vt.ff.e.l.si qs eñ. in fi.l. vel al's.s.nō vꝫ testm̄ a principe: cū multi sint mōi qb⁹ testm̄ nō vꝫ: vt.ff de iniu.rup.tes.l.i. Ideꝫ ēt si ex postfacto rūpatur in totū.s.testm̄ pris. Secus si p parte tm̄: q: tunc substō remanet: vt.ff.e.in substitutōe: ⁊.ff.de inoffi. test.l.pap.§.sꝫ nec. Itē h̄ sunt v̄a si iure ciuili expugnetur testm̄: alr aūt si iure p̄torio: vt si p ɔ̄tra. expugnetur testm̄: q: remanet substō: vt.ff.e.l.ex duob⁹. in fi. ⁊ l.se.que huic.l.ɔ̄: ie sunt. Sꝫ certe aliud ē cū expugnat̄ iure ciuili: vt h̄: aliud cum iure p̄torio: vt ibi. nā pretor nō pōt facere eē nec desinere heredē. j.de bo.pos.§.quos aūt. Itē no. hic ꝙ ꝺ alienis rebus qs testat̄: vt pr̄ ꝺ bonis filij. sic ⁊ alias.ff.ꝺ do. inter vir. ⁊ vxo.cū hic.§.si miles: ⁊.ff.de iniu.rup. tes.si quis filio.§.sed ⁊ si quis filius. Est ⁊ ali⁹ casus secundum quosdam: vt.C.de secun.nup.femie. §.fi. Sed de iure communi aliter est: vt.ff.ꝺ te.l.ei⁹ qui.§.i. ⁊ de codicil.l.conficiuntur.§.si post.

☞ ¶ Singulis. ¶ Pupillaris substitutō pōt fieri singulis pupillis vel ei qui vltimus moriet̄. h.d. Areti.

d ¶ Singulis. potest eñ esse ꝙ qs habeat plures filios ⁊ omnes impuberes: si cuilibet substituere vult poterit. si aūt vltimo loco morienti: ⁊ h̄ pōt: vt hic ⁊.ff.e.l.singulis. ⁊ hoc casu vno moriente defertur sua portō iure legitimo.s.p.l.xij.tab.ad fratres: vt hic ⁊.j.de le.agna succes.§.i.sꝫ certe ex eo ꝙ tantum vltimo morienti substituit: vr̄ eos inuicem substituisse vsqꝫ ad vltimum: ⁊ ita iure substitutōis magis ꝙ̄ legitimo inter eos succedi vr̄: vt.ff.de le.ij.l.ticia seio.in fi.§.q̄ est huic contra. Sꝫ certe ibi dixit plus.s.ꝙ non alienarēt qd testator eis dimittebat: ⁊ ex hoc ibi dicitur iure substitutionis succedere: nō q: vltimo tantum substituit: vt.ff.de le.iij.l.is qui.in fi.

e ¶ Nouissimus.i.in vltimo: puta his verbis. q̄ ex liberis meis impubes vltim⁹ moriet̄: ei tici⁹ heres esto.

f ¶ Substitui.s.pupillariter.

☞ ¶ Substituitur. ¶ Substitutio pupillaris potest fieri his verbis generalibus. quisquis mihi heres erit. Quo casu vocantur ad substitutionem scripti p ea parte pro qua vocantur in institutione. Hoc dicit. Aretinus.

g ¶ Noīatim. sic.s̄.de exhere.li.§.noīatim.

h ¶ Erit. subaudi. sit heres filio meo.

i ¶ Quibus.i.generalib⁹ verbis.

k ¶ Heredes.s.pris. sic.ff.de exhe.li.l.i.§.noīatim.

l ¶ Extiterunt. sibimet heredes. nā secus si alij querant: vtputa patri vel dño. nā tales.s.pr̄ ⁊ dñs qui sunt hr̄des p filiū vel p seruū ex his v̄bis generalib⁹ nō admittunt̄ ex substitutōe. idē dicas de hr̄de hr̄dis: vt.ff.e.cū filio: ⁊.l.liberis.§.h̄ verba. ⁊.l.se.

m ¶ Pro qua. put eñ dilexit testator eos instituit eq̄liter vel inequaliter: sicut in substitutione presumitur: vt hic ⁊.ff.eo.si pr̄: ⁊.s̄.ti.i.§.si ex disparibus.

☞ ¶ Masculo. ¶ Pupillaris substitutio expirat adueniente pubertate. h.d. Areti.

n ¶ Masclo. ad xiiij.an.s.cōpletos. nā pupilli eē ꝺsinunt: vt.s̄.q. mo.tu.fi.in prin. sꝫ īfra hos ānos pōt substitui: vt ff.e.si ita qs: ⁊.l.si plures.

o ¶ Substō.s.directo. si tm̄ aliq v̄ba inueniant̄ fideicō. in testō iure fideicom. valebit: vt.C.ꝺ fideicō.l.si pr̄ tuus.

☞ ¶ Extrāeo. ¶ Extraneo vel filio puberi n̄ potest fieri substō directa p⁹ aditā hereditateꝫ: sꝫ solū p fideicōmissum pōt grauari de hr̄ditate alteri restituēda i totū vl' in pte. h.d. Areti.

p ¶ Fideicōmissum. qd sp fecisse vr̄ cū dicit. si fili⁹ me⁹ qn̄cūqꝫ decesserit substituo ei vitalē: q: v̄bū substituo cū sit generale v̄buꝫ ⁊ ad directā ⁊ ad fideicommissariā substitutōeꝫ possit trahi. ⁊ ad id restringetur qd est ei aptius.i.ad fideicō. q: directa non habet locum quandocūqꝫ decedit. ⁊ ꝓbatur hoc.C.de ipu. ⁊ alijs sub. l.p̄cibus.§.si v̄o instō: ⁊.ff.de vul.sub.l.coheredi.§.cū filie: ⁊.ff de le. ⁊ se.consul.l.in ābigua. forte idē si dicat. vital' heres esto. nā trahit̄ ad fideicommissum: q: de hereditate restituenda rogasse videtur: vt.ff.ad trebel.l.ex facto.i.R̄n. ⁊.l.sceuola. Sꝫ contra ē: vt no.s̄.in distinctōe.

q ¶ Obliget. rogādo eū p fideicōmissum vt restituat.

r ¶ Tradem⁹. vt.j.de fideicō.he.p totum.

☞ ¶ Quib⁹ modis testm̄ infirmetur. Vsqꝫ nūc q̄liter firmētur testā: nūc q̄liter infirmantur. nā nihil ē adeo firmū qd non rūpatur: vt in auc.de nup.§.nuptias.col.iiij.

Testamentum. ☞ ¶ Totus iste titulus diuiditur in quinqꝫ partes. Primo ponit qualiter testamentum tollatur agnatione sui heredis nouiter adoptati. Secundo qualiter per secundum testamentum tollatur primum. Tertio qualiter testm̄ irritetur capitis diminutōe testantis. Quarto an voluntas solēnis possit tolli nuda voluntate testantis. Vltimo ꝙ ēt imperator nō capit ex testō imperfecto. Scd̄a ibi in.§. Posteriore. Tertia ibi. Alio q̄ꝫ. Quarta ibi. Ex eo aūt. Quita ibi. In eadē orōe. Et.h.d. Testm̄ si iure factū nō vꝫ: id nō pōt rūpi qd nō iure factū ē ei⁹ iure viciato rūpit̄ viuo testatore: vtputa p agnatōem filij nouiter adoptati vel arrogati. h.d. Areti.

adoptauerit[a] sibi filium per imperatorem eum qui est sui iuris: aut per imperatorem secundum nostram constitutionem[b] eum qui in potestate patris fuerat testamentum eius rumpitur[c] quasi agnatione[d] sui heredis. ¶ Posteriore vero testamento quod iure perfectum est superius rumpitur[e]: nec interest an extiterit aliquis heres ex eo posteriore testamento an non. hoc enim solum spectatur: an aliquo casu existere[f] potuerit. Ideoque si quis noluerit heres esse: aut viuo testatore: aut post mortem eius antequam hereditatem adierit, decesserit[g]: aut ante conditionem sub qua heres institutus[h] est defunctus sit: in his casibus paterfa. intestatus moritur. Nam et prius testamentum non valeret ruptum a posteriore: et posterius eque nullas habet vires: cum ex eo nemo heres extiterit. Sed si quis[i] priore[k] testamento iure perfecto: posterius eque iure fecerit: etiam si ex certis rebus[l] in testamento heredem instituerit superius testamentum sublatum esse diuus seuerus et antoninus rescripserunt: cuius constitutionis inseri verba iussimus[m] in nostro codice: cum aliud[n] quoque preterea in ea constitutione expressum est. ¶ Imperatores[o] quoque seuerus et antoninus coccello campano[p] rescripserunt testamentum secundo loco factum: licet in eo[q] certarum rerum[r] heres scriptus[s] sit iure valere: perinde ac si rerum mentio facta non esset. Sed teneri heredem scriptum vt contentus rebus sibi datis: aut suppleta[t] quarta ex. l. falcidia: hereditatem restituat his qui in priore testamento scripti fuerant: propter inserta verba secundo testamento: quibus vt valeret prius testamentum expressum[u] est dubitari non oportet: et ruptum quidem testamentum hoc[x] modo efficitur. ¶ Alio quoque modo testamenta iure facta infirmantur: veluti cum is qui fecerit testamentum capite diminutus[a] sit: quod quibus mo

a ¶ Adoptauerit. i. arrogauerit.
b ¶ Constitutionem. puta auus est qui adoptat: vt. C. de adop. l. cum in adoptiuis. s. de adop. §. sed hodie.
c ¶ Rumpitur. Si autem eum prius instituisset non rumperetur: licet postea arrogetur: vt. ff. de li. et pos. filio. §. fina. Si autem fuit exheredatus filius emancipatus: et postea arrogetur: tunc non rumpitur: vt. ff. de contra tab. l. non putauit. §. si quis emancipatum. Extraneum autem nepotem accipe qui non est suus heres: cum alius eum precedat: alias frustra et tunc exheredaretur: vt. ff. de ver. obli. quidam cum filium: et de li. et posthu. l. si quis posthumus. §. si filium.
d ¶ Agnatione. id est sicut natiuitate alicuius posthumi. nam tunc certum est rumpi: vt. ff. de iniust. rup. test. l. i. in fi. et. l. iij. in prin. et. l. verum. et hoc in masculi testamento. secus in testamento femine: vt. ff. de li. et posthu. l. gallus. §. nunc de lege velleia. in fi. §. et est ratio: quia preteritio mulieris habetur pro exheredatione: vt. s. de exhered. li. §. si quid. sed de inoffi. testamen. agit talis posthumus: vt. C. de inoffi. testamen. l. i. et. ij.

¶ Posteriore. ¶ Testamentum secundum tollit primum: si secundum est iure perfectum: siue ex secundo actualiter adeatur hereditas siue non: dummodo adiri ex eo posset. h. d. Areti.

e ¶ Rumpitur. hoc est verum secundum quosdam quando secundum non concordat cum primo: alias durat primum: vt. C. de testa. sancimus. Sed certe hoc stare non potest. nam si valet secundum: non valet primum: cum idem non possit duo testamenta facere: cum ex secundo tantum adeatur hereditas. Econtra in sententia. nam valet prima: non secunda ab eodem et super eodem lata: vt. ff. de re iudicata. l. iuder.

f ¶ Existere. Nota non considerari quod est: sed quod esse potest: vt hic et. ff. de here. insti. l. pater filio: et. ff. de iniust. rup. test. l. cum in secundo. in prin. et. §. in futurum. Sed contra. ff. de li. et posthu. si filius. in prima charta. Solutio. ibi secundum testamentum non valuit: etiam in prin. hic autem valuit: licet ex eo non adeatur hereditas. Item nota quod id quod valet plus rumpitur per id quod minus valet. sic. ff. de adimen. le. l. legatum sub conditione. §. i. argumen. contra. ff. de rescin. ven. l. id quod in pri. et. §. fi. dic vt ibi nota.

g ¶ Decesserit. quare non transmittit nec olim nec hodie ad heredes: vt. C. de ca. tol. §. in nouissimo.

h ¶ Institutus. heres in secundo testamento. et iste versus est exemplum quando valet secundum testamentum: et non extitit in eo heres: et vide tria exempla.

¶ Sed si quis priore. ¶ Primum testamentum iure perfectum tollitur per secundum perfectum: etiam si in eo sit in re certa heres institutus: nisi in secundo asseruerit se velle valere primum: quo casu institutus in re certa: omnia per fideicommissum restituit. h. d. Areti.

i ¶ Sed si quis. iste. §. est. l. ff. ad tre. et incipit. Si quis priore. Accursius.

k ¶ Priore. Nota hic argumentum pro sententia appellationis: vtrum ex ea vel ex prima agatur. Sed contra argumen. C. de dona. inter vi rum et vxo. l. ex verbis. Et simile potest notari in. l. penulti. eiusdem tituli.

l ¶ Rebus. quia totum habet: licet ex certa re sit institutus: et ideo rumpitur primum testamentum: vt hic et. ff. de here. institu. l. i. §. si ex fundo.

m ¶ Iussimus. hoc titulo statim.
n ¶ Aliquid. scilicet quod expresse confirmari potest: primum in secundo et alta: vt patet in sequenti.
o ¶ Imperatores. ecce verba dicte constitutionis.
p ¶ Campano. scilicet rescripserunt salutem.
q ¶ In eo. scilicet in secundo testamento.
r ¶ Rerum. scilicet certarum.
s ¶ Scriptus. scilicet in secundo testo.
t ¶ Suppleta. scilicet si res sibi date non faciant quartam.
u ¶ Expressum. nam testator voluit primum testamentum manere: et tamen non potuit nisi iure fideicommissi. ex tacita tamen voluntate que ex secundo testo percipitur remanet primum: vt si sic dicam in secundo. Ideo instituo talem: quia mortuus est quem instituerat in primo. nam si errauit: remanet primus heres: et legata ex vtroque prestantur. scilicet a primo herede: vt. ff. de here. insti. l. fi.
x ¶ Hoc modo. scilicet tribus modis. per arrogationem et agnationem: vt. s. eo. §. i. Item et per secundi testamenti compositionem: vt. s. e. §. posteriore que. vsque huc.

¶ Alio quoque. ¶ Per capitis diminutionem testamentum proprie fit irritum: et econtra. h. d. Areti.

a ¶ Diminutus sit. licet minima capitis diminutione: vt. j. eodem.

§.non tamen.in fine.et.ff.de codicil.l.conficiuntur.§.si post testamentum. Sed contra.s.de testamen.mili.§.penul. Sed illud speciale est in milite. Potest et alius modus irritandi testamentum adijci: quia per legem quandoque cassatur in duobus casibus: vt in aucten.vt cum de appella.cognos.§.si quis de predictis: et.§.sed vnum ex parentibus.colla.viij.

licet non sit perfectum iure communi: est tamen perfectum iure militari. vnde rumpit primum. Item contra.C.de testa.l.hac consultissima.§.si quis autem.sed ibi in secundo fuerunt instituti: qui et alias ab intestato successuri erant. vnde facile rūpitur primum testamentum in quo extranei sunt instituti: et facilius admittuntur venientes ab intestato: vt arg.ff.de vulg.et pupil.substi.l.et si filius. Itē contra.C.de testa.l.nostram.et ad idē cōtra.ff.si ta.tes.nul.ex.l.i.§.si heres. Sed istis legibus plus fecerat testator vt rumperet primum: quia incidit quod magis est quam si aliud testamentum facere voluisset. argumē.ff.de his que in testamen.delētur.l.ij. Itē contra.ff.de acquiren.heredi.l.claudius.sed ibi non valet primū: quia ruptum sit a secundo: sed quia heres institutus in primo nō adiuit ex eo hereditatem. vnde non valet testamentum: quia heredem non habet: vt.ff.de his que i testa.de.l.proxime. Nec potuerit eā transmittere suo heredi adeundam: vt.C.de ca.tollen.l.vnica.§.in nouissimo. Item contra.C.de his qui.vt indig.l.hereditas. Sed ibi dixit talia verba quod heres erat indignus vel similia que plus faciūt quam si simpliciter diceret nolle prius valere: vel quod si secundum cepisset facere: et ideo ibi receditur a primo. Vel dic illud quod hic dicitur esse verum de iure directo: vt non rumpatur primum: sed tamen auferē ei hereditas vt idigno: vt ibi: cū hoc cogitauerit testator: vt ar.ff.de condi.insti.l.qdā.in fi.

dis accidit: primo libro retulimus[a]. Hoc autem casu[b] irrita fieri testamenta dicuntur[b]: cum alioquin[c] et que rumpantur irrita: et que statim ab initio non iure fiunt irrita sunt. Sed et ea que iure facta sunt: et postea propter capitis diminutionem irrita fiunt: possumus nihilominus rupta dicere. Sed quia nihilominus cōmodiuserat singulas causas[c] singulis[d] appellatiōibus distingui: idē quedā nō iure facta dicūtur: quedā iure facta rūpi vel irrita fieri. ☞ Nō tamen per omnia inutilia sunt ea testamenta que ab initio iure facta propter capitis diminutionem irrita[e] facta sunt. Nam si septem testium signis signata[f] sunt: potest scriptus heres secundum tabulam testamenti bonorum possessionem agnoscere: si modo defunctus et ciuis romanus[g]: et sue potestatis[h] mortis tempore fuerit[i]: Nam si ideo irritum factum sit testamentum: quia ciuitatem vel etiam libertatem[k] testator amisit: aut quia in adoptionē se dederit: et mortis tempore in adoptiui patris potestate sit: non potest scriptus heres secundum tabulas[l] bonorum possessionem petere.

☞ Ex eo[m] autem solo non potest infirmari testamentum: quod postea testator id noluerit[n] valere: vsque adeo vt et si quis post factum prius testamentum posterius facere ceperit: et aut mortalitate preuentus: aut quia eum eius rei penituis id non perfecisset diui pertinacis oratione cautum est: ne alias tabule priores iure facte irrite fiant: nisi sequentes iure ordinate et perfecte[o] fuerint. Nam imperfectum testamentum sine dubio nullum est[p]. ☞ Eadem oratione expressit diuus pertinax non admissurum se hereditatem eius qui litis causa principem reliquerit[q] heredem; neque tabulas

a ☞ Retulimus.vt.s.de capi.di.

b ☞ Casu.s.cum quis capite diminuitur.

b ☞ Dicuntur.scilicet proprie.

c ☞ Alioquin.scilicet si improprie dicere velim et large.

c ☞ Causas.i.differētias.

d ☞ Singulis.id ē de proprijs nominibus.et facit ff.de sup.le.l.labeo.§.finali.

☞ ☞ Non tamen.

☞ Testamentum iure factum postea irritum capitis diminutione testatoris reconualescit de equitate pretoris si testator tēpore mortis fuerit ciuis romanus et sui iuris.h.d. Aretinus.

e ☞ Irrita.vt per capitis diminutionem testatoris.

f ☞ Signata sunt.et postea testator capite diminutus est.

g ☞ Romanus.vt quando maximam vel mediam capitis diminutionem passus fuerit.

h ☞ Potestatis.vt in minima.

i ☞ Fuerit.et aliquo iudicio volūtatē primam retieat: vt.ff.de bo.po.secū.tabu.l.qui ex liberis.§.testamento.

k ☞ Libertatem.immo etiam facto seruo testatore: vt quia capiatur ab hostibus et ibi seruus moriatur: tunc valet testamentum: vt.s.qui.non est per.fa.test.§.fina.que est contra.sed illud est propter fictionem l.corne.vt ibi et.ff.de vul.sub.l.lex cornelia.

l ☞ Tabulas. Nota quod de iure ciuili non amittitur cum sit irritum testamentum: sed iure pretorio: quo inspecto non potuit infirmari quod erat factū: cū circa talia ius pretoriū non habeat vim: vt.j.de bono.pos.§ quos autem.

☞ ☞ Ex eo solo. ☞ Per posterius testamentum imperfectum vel aliam vltimam voluntatem non solennem non tollitur primum.h.dicit. Aretinus.

m ☞ Ex eo solo.bene dicit solo: quia si plus interueniat: licet non sit perfectum: secundum tamen quandoque rumpit primum: vt in fine huius.§.dicemus.

n ☞ Noluerit.scilicet dicendo hec verba.nolo testamentum quod feci valere.

o ☞ Perfecte.immo quandoque et si sint imperfecte secunde rumpūt primo factas: vt.C.de testa.sancimus.que est contra.sed ibi tamen ex cursu decennij quam mutatione voluntatis illud euenit: non sola mutatōne. Item contra.ff.de testamen.mili.l.eius militis.§.militia missus. Sed ibi primum erat minus solenne iure communi inspecto.vnde facile potuit rumpi. Item contra.ff.de iniu.rup.test.l.ij. Sed ibi secundū

p ☞ Nullum est. Nota nihil esse quod perfectum non sit.C.ad sill.l.cum silla.in fine. Sed contra.ff.quemadmodum testamen.ape.l.ij.§.testamento. Sed ibi abusiue dicitur aliquod quod non erat factum. Item contra.C.de testa.l.hac consultissima.§.ex imperfecto. Sed illud speciale est fauore liberorum: vt ibi dicitur: sicut et aliud est speciale in illis: vt difficilius rumpat testator illud in quo ipsi instituti sunt: vt in aucten.de testa.imper.§.pe.

☞ ☞ Eadem ratione. ☞ Non valet institutio facta imperatori de oratione litis quam testator habet cum alio: siue institutio sit perfecta siue non. Et licet impium sit legibus solutū: tamen vult viuere legibus.h.d. Areti.

q ☞ Reliquerit.scilicet in solenni testamento: quod facit vt duriorem faciat aduersarium suis aduersarijs: que institutio est odiosa et inuidiosa: vt.ff.de here.institu.l.penulti.

a ¶ Causā.s.litis.nā si legitimas nō probat.s.princeps:multo minus probabit legitimas.
b ¶ Probaturum.i.cōmendaturum.
c ¶ Admissurum.i.nisi solēniter sit institutus nollet etiā nomē heredis habere.

titiōe ad hoc vt testm̄ rescindatur: que nō est actio prorsus nec accusatio:sed mediū tenet:et qn̄qȝ actio qn̄qȝ accusatio dr̄:sed proprie dr̄ q̄rela:vt nota.ff.e.posthu.§.siquis.
m ¶ Qui.s.liberi.
m ¶ Querunt.i.conquerūtur.

d ¶ Auctoritas. vt qȝ aliq̄d dsit propter quod testamenū nō valet: cū mlta sint in eius factione necessaria: vt.s̄.de tes.§.i.et.ij.
e ¶ Rescripsert. vt.C.de testa.l. impfecto.
f ¶ Inquiūt.imperatores.
g ¶ Soluti. vt ff.de le. et se.cō. l.princeps: ⁊ facit.C.de iure fisci.l.fiscus.§.fi.
h ¶ Viuimus.i. iure viuere volumus: vt hic ⁊ C.de le. et sena. cōsul.l.digna.et facit.ff. de le.ij. qō princi.⁊.l.se. et.ff. de leg. iij.l. imperfecto: ⁊.ff. de inoffi. testa.l. pap.§.si imperator:

non legitime factas in quibus ipse ob eam causam[a] heres institutus erat probaturum[b]. Neqȝ enīȝ ex nuda voce heredis nomē admissurum[c]:neqȝ ex vlla scriptura cui iuris auctoritas[d] desit aliquid adepturum. Sed hoc diui seuerus ⁊ antoninus sepissime rescripserunt[e]. Licet enī inquiunt[f] legibus soluti[g]simus:attamen legibus viuimus[h].

¶ De inofficioso testamento.

Quia plerunqȝ parentes sine causa liberos suos exheredāt[i] vel omittūt[k] inductum est:vt de inofficioso testamēto agere possint[l] liberi qui[m] q̄runt[n]:āt iniqȝ se exheredatos[n]: āt iniqȝ p̄teritos[o] hoc colore quasi nō sane mētꝭ fuerit: cū testamētū[p] ordinauerit.sed hoc dr̄ nō quasi vere furiosus sit: sed recte quidēȝ fecit testamentū:nō aūt ex officio pietatis. Nam si vere furiosus est:nullū testamentū ē. ¶ Nō aūt liberis tantum permissum ē testamētū parentuȝ inofficiosum accusare: veruȝ etiaȝ liberorꝝ[q] parentib[r]. ¶ Soror[r] autē[s] et frater turpib[t] psonis scriptis heredib[u] ex sacris ɔstitutōibus p̄lati[u] sunt. Nō ergo[x] contra omēs heredes agere possūt[a]. Vltra[b] fratres igitur ⁊ sorores cognati nullo modo aut ager̄ possunt: aut agētes[c] vincere. ¶ Tā autē naturales[d] liberi q̄ scdm̄ nostre cōstitutionis diuisionem[e] adoptati[f] ita demuȝ de inofficioso testamēto ager̄ possunt: si nullo alio iur̄ ad dfuncti bōa veire pn̄t. Nā q̄ ad hereditatem totam vel partem[g] eius here

n ¶ Exheredatos.a qualibet linea.
o ¶ Preteritos. ab aliq̄ de linea feminina.
p ¶ Testm̄. vt.s̄.qui.nō est per.face. testa.§.item furiosi.
q ¶ Liberorꝝ.s. est pmissuȝ accusare filij.te.i.quādo sūt ab eis exheredati et hoc accipe ī filio pagano emācipato:alias si esset miles nō subijcer̄ q̄rele:vt.C.e.l.pe.ī fi. Iteȝ si essȝ in ptāte: testm̄ ipo iure non valeret: vt.s̄.qui. nō est pmis.face.tes.ī prī. et facit.ff.e.l.nam ⁊ si parentibus.
r ¶ Soror.hoc accipe ī cōsāguineis et vterinis: vl̄ consanguineis tantū. nā vterini non pn̄t:vt.C.e.l. fratres.
s ¶ Aūt.duo dicit iste.§. primum q̄ frater et soror pn̄t agere querela.scdm q̄ verꝝ est qn̄ turpes psone instituuntur heredes.

☞ ¶ De inofficioso testō. Qualit̄ ipso iure testamēta infirmantur.s̄.ti.i.dictū est.nunc aūt qualiter officio iudicis.i.per sn̄iam iudicis intētata querela.

Quia plerūqȝ. ¶ Totus iste titulus diuiditur principaliter in duas partes. Primo ponit quibus psonis cōpetat querela. Scd̄o quando querela cessat. Scd̄a ibi. Sed hoc ita. Itē prima subdiuiditur. Nā primo de querela descendentiū cōtra testamēta ascendētium. Secundo contra de querela ascendentiū cōtra testamenta descēdentiū. Tertio de q̄rela collateraliū. Quarto q̄ q̄rela est remedium subsidiariū. Scd̄a ibi. Nō tamē. Tertia ibi. Soror. Quarta ibi. Taȝ autē. Et.h.d. Solis liberis et parentibus defuncti et sororibus et fratribus consanguineorꝝ datur querela inofficiosi:non autem ceteris cognatis hoc colore quasi de mēte factū sit testm̄.h.d. Are.
i ¶ Exheredant. hoc refertur ad eos qui ascendunt per lineam masculinā et femininā:sed sequens clausula respicit tantū femininam.
k ¶ Vel omittūt.hoc tantū ad feminā lineā refertur.nā illarū preteritio pro exheredatōne habet̄:vt.s̄.de exhere.lib.§.mr̄. Si aūt aliquis de linea masculina omitteret filiū in ptāte:nullum ipso iure esset testm̄.si emancipatū filiū omitteret valerȝ: sed per cōtratabu. rūpitur:vt.s̄.de exhe.lib.in prin. ⁊.§.emācipatos. Hodie etiā emancipatus preterit potest dicere nullum ipso iure:vt.s̄.de exhe.lib.§.nominatim:⁊.C.d lib.prete. maximum.
l ¶ Possint.s.ab adita hereditate infra quinquēniū: vt.C.e. sancimus.§.fi.⁊.l.siquis filium. in fi.et.ff.e.pap. in fi.et.C.in qui.cau.in inte.res.non est ne.l.ij.⁊ hoc proposita quadā pe

t ¶ Turpibus.s.infamibus ipso iure:vel per sn̄iam vel etiā de facto.
u ¶ Prelati sunt.i.admissi sunt.
x ¶ Non ergo.hoc refertur ad primū responsuȝ.
a ¶ Possunt.s.de iure.
b ¶ Vltra.hoc ad secundum
c ¶ Agētes vicere.s.q̄ de facto agētes nō vincerēt.melius ergo facerent si se sumpt inanib nō vexarent:vt.ff.e.l.i. Sed ɔ.ff.e.posthum. §.si quis ex his.sed ibi nemo repellit a gentē; repelli tn̄ potuit:vt hic. Sȝ an filij fratrū agant videtur ex hac littera eos excludi.sed cū hodie vocentur ab intestato ⁊ fratrib equiparātur:forte ⁊ ipsis q̄rela datur: vt in auc.de he.q̄ ab intes.defe. ⁊ in auc.vt fratrū filij.§.relictū.coll.iij: q̄ ē in.C.de le.here.auc.cessante:⁊ ar.ff.de inoffi.te.l. posthum.in prin. Sȝ rn̄dent quidā q̄ nō admittunt̄ ad querelā: et tn̄ vna cū eo q̄ pōt agere admittūtur ab intestato:vt.C.de inof.testa.fratres:⁊.C.cōia de suc.auc.itaqȝ. Vel posset responderi q̄ admittitur iure diuerso. nā frater agit q̄rela ⁊ rūpit:et filius alterius fratris cū sit ruptū testamentū admittitur ab intestato.
☞ ¶ Tam aūt. ¶ Querela inofficiosi nō habet locū vbi cōpetit aliud remedium:nec vbi aliquid relictum sit: quia agitur ad supplemētū h.d. Areti.
d ¶ Naturales.s.et legitimi.nā naturales tm̄ non agūt in bonis patris sed matris:vt.ff.e.suspecta.§.i.
e ¶ Diuisionē.vt ab auo paterno vel materno.
f ¶ Adoptati.i.arrogati qui habent quartā ex cōstitutiōe diui pij: vt ff.e.papi.§.siquis ipubes. Itē adoptati si auo patno dati sunt:vt.C. de adop. cū in adoptiuis.s̄.de adop.§.sȝ hodie.⁊ b predixit.
g ¶ Partē.s.quartā.si autē minus:tūc ad supplementū agitur:vt.ī.pximo.§.
h ¶ Posthumi.scilicet exheredati.nā si preteriti ipso iure rūpitur testa

ditatis alio iure veniunt[a] de inofficioso agere nō possunt. Posthumi[b] quoq; qui nullo alio iure venire possunt de inofficioso agere possunt. Sed hec ita accipienda sunt: si nihil eis penitus a testatoribus testamento[b] relictū est: qđ nostra constitutio[c] ad verecundiā nature ītroduxit. Si vero quātacunq; pars hereditatis vel res ei fuerit relicta: de īofficioso querela quiescēte: id quod eis[d] deest vsq; ad quartā legitime partis repleatur: licet non fuerit[e] adiectum boni viri arbitratu debere eā ɔpleri. ¶ Si tutor[f] noīe pupilli cuius tutelam gerebat ex testō prīs sui legatū accepit: cū nihil erat relictū ipi tutori a prē suo: nihilominus[g] possit noīe suo ꝺ īoffi. prīs[h] testamēto agere. Sed si ecōtrario[i] pupilli noīe cui nihil relictū fuit de īofficioso egerit ꝛ superat᷒ ē ipse tutor: qđ ī testō eodē legatū relictū ē: nō amittit. ¶ Igit[k] quartā quis debet habere: vt de inofficioso agere non possit: siue iure hereditario: siue iure legati[l] vel fideicommissi: vel si mortis causa ei quarta dōata fuerit: vel inter viuos[m]: vt ī his tantūmodo casibus quorum mentionē facit nr̄a ɔstitutio: vel alijs mōis q̄ in nr̄is ɔstōnib᷒[n] ɔtinent̄. Qđ aūt[n] ꝺ quarta diximus: ita ītelligēdū ē: vt siue vn᷒ fuerit: siue plures q̄b᷒ ager̄ de īoffici. testa. ꝑmittit̄: vna quarta eis dari possit: vt pro rata distribuatur eis. i. pro virili portione[o] quarta.

¶ De heredū qualitate ꝛ drīa.

Heredes[p] autē aut necessarij dicuntur: aut sui et necessarij: aut extranei[q]

mentum: vt. s̄. de exhere. libe. §. posthumi. sed hodie non potest exheredari: vt. C. e. si quis in suo. §. legis.

a ¶ Veniunt. i. venire possunt: vt iure legati vel donatiōis: vt. j. e. §. penul. vel q: eoꝝ filij vel serui sunt instituti: vt. ff. e. l. nihil.

b ¶ Testamēto. s. iure. institutionis cū testamentū facit: vt in auc. vt cū de ap. cog. §. aliud. sed si aliā voluntatē facit: sufficit quoquo relinquat̄ ti. vt in auc. ꝺ triē. ꝛ se. §. i.

c ¶ Constitutō. vt. C. e. oī modo.

d ¶ Eis. s. exheredatis vl̄ preteritis.

e ¶ Fuerit adiectū. vt. C. e. sancimus. in prin.

☞ ¶ Si tutor. ¶ Tutor legatū petendo noīe pupilli non repellitur a q̄rela. Idē si querelā noīe pupilli gerit: q: nō amittit legatum sibi relictum h. d. Are.

f ¶ Si tutor. testator extraneū instituit: et filiū exheredauit: ꝛ cuidā pupillo existēti ī tutela filij sui legatū reliquit: qđ petijt fili᷒ noīe pupilli sui: non tn̄ ideo repellitur a q̄rela suo noīe. Sed ꝯ. ff. e. l. fi. i. Rn̄. Sed ibi certe aduocat᷒ vl̄ ꝓcurator spōte faciebat: cum illa officia sint spontanea: vt. j. mā. §. mādatū. at hic ēt ex necessitate: q: tutela ex necessitate suscipitur: vt. ff. de tu. et cu. da. ab his l. necnō. ꝛ necessario geritur: vt. ff. de admi. tu. l. i. in prin.

g ¶ Nihilominus. nā videbatur paternū iudiciū approbasse: et sic non posse postea q̄rela agere: sed tn̄ nihilominus pōt: vt hic dicit.

h ¶ Patris. i. ipsius tutoris: īmo erat exheredatus.

i ¶ Sed si ecōtrario. hic testator illum suū pupillū exheredauit ꝛ tutori quē ipsemet pater filio dabat legatum dimisit. licet ergo agat de inofficioso noīe pupilli ꝛ succūbat: tamen ad legatū admittitur. et ita nota argu. ex hoc ꝛ superiori responso ꝙ quis agit aliquid interdū: non vt ipse: sed vt alius. simile. ff. de adop. si pr̄. §. qui duos: ꝛ. ff. e. si heres. §. fi. ꝛ. l. aduersus. §. i. ꝛ. C. de admi. tu. cū q̄dā: ꝛ. ff. de compen. l. pe. C. de dolo. l. i.

☞ ¶ Igitur quartā. ¶ Sufficit ꝙ filius habeat vnā quartā quoq; relicti titulo ad hoc vt excludatur a querela siue sit vnus siue plures. h. d. Are.

k ¶ Igitur. formatur ex eo qđ habes. s̄. e. §. sed hec ita. vbi dicit etiam si minus quarta habet: nō agit querela ad complementū. So. hic loq̄tur ante iustinianum: vt. C. e. cum queritur: et. ff. e. papi. §. quoniam aut quartā. alias supra ſm iustiniani tempora per. l. C. eo. omnimodo. et illud quod est hic ponitur inceptiue non illatiue. sic. ff. de iusti. et iure. ius ciuile. §. hoc igitur. vel lege illatiue: ex eo quod habes. s̄. e. §. tā. in fine.

l ¶ Legati. sed hodie iure institutionis si facit testamentū: vt in auctē. vt cū de ap. cog. §. aliud. si vero alia sit voluntas sufficit quoquo relinqui titulo: vt in auc. de trien. ꝛ se. §. i.

m ¶ Viuos. s. data ea cōditione: vt hec donatio inter viuos in quartā cōputetur: vt. C. e. si quādo. §. generaliter. ꝛ hic subijcit.

n ¶ Cōstitutiōibus. vt dotis causa: ꝛ donatōis propter nuptias: vt. C. de inoffi. testa. q̄m̄ nouella. n ¶ Qđ aūt diximus: vt. s̄. ꝓxi. §.

o ¶ Portōe. vt. s. quilibet habeat quartā huius partis quā habiturus erat ab intestato: vt. C. e. l. parentibus: et. l. cū querit̄. hoc tamē est hodie iure auctenticoꝝ mutatū. s. ad triētē. vt tertia detur si sunt quattuor: vel pauciores. Si vero plures sint filij exheredati, habēt dimidiā: vt in auc. ꝺ triē. et se. §. i. que est C. e. auc. nouissima. Et nota. in fi. hui᷒ ti. ꝙ q̄dā dicunt hūc ti. hodie non habere locū: nisi int̄ fratres turpib᷒ personis heredib᷒ institutis. ꝛ hec fuit sentētia. M. per auc. q̄ est. C. de li. p̄. vel exhe. auct. si lꝫ. ꝛ auct. ex cā. sed nos dicamus ꝙ habet locū vt olim qđ plene dixim᷒ in auc. vt cū de ap. cog. §. aliud. i fi. ꝛ dicta auct. ex cā. nisi ꝙ q̄dam capitula ī dicta auc. circa q̄relā sunt inouata: vt q: olim nō transmittebat̄ ad heredē etiā suū: nisi esset p̄parata: vt. ff. e. posthum᷒. §. fi. ꝛ. l. se. hodie sic ad suū heredē: vt. C. e. sancimus. in fi. Itē olim quarta dabatur: hodie triēs vl̄ semis: vt dictū est. Itē olī filij se gratos esse probabāt: hodie hēdes ꝓbāt ingratos: vt. C. e. oīmō. Itē nota hunc ti. loqui de gratis filijs. si eīn eēnt ingrati nihil tenetur pr̄ eis dimittere: vt in auc. de he. et fa. §. exheredatos: et in auc. de īmen. do. in fi. §. fi. ꝛ sunt cause ingratitudinis xiiij. quib᷒ filij exheredātur: et. vij. quib᷒ pat̄ a filijs: vt ī auct. vt cū de ap. cog. §. cās: ꝛ. §. hoc dixim᷒. et tres q̄b᷒ frater a fratre: vt in auc. de nup. §. ingratitudinē. Accur.

☞ ¶ De heredū q̄litate ꝛ drīa. Q: hr̄des ꝺ q̄b᷒. s̄. dictū ē diuersi sūt: iō ꝺ eoꝝ drīa ꝛ q̄litate. i. differēti q̄litate videam᷒.

Heredes ☞ ¶ Totus iste notabilis ti. diuiditur principaliter in duas partes. Primo ponit regulā ꝙ heredū tria sunt genera. Scđo illa genera seq̄tur et declarat seriatim. Scđa ibi. Necessarius heres. Item ista subdiuiditur ī tres partes. Nā primo proseq̄tur primū gen᷒ heredū. s. qui sunt necessarij heredes tm̄. Secūdo proseq̄tur scđm membrum siue genus videlicet qui sunt sui et necessarij. Tertio prosequitur qui sunt extranei heredes. Secunda ibi. Sui aūt. Tertia ibi. Ceteri qui. Are.

p ¶ Heredes autē. necessarij. s. tm̄.

q ¶ Extranei. de his autem oībus hic ti. dicit per ordinē. vt. j. proxi. §. ꝛ. §. sui: ꝛ. §. ceteri.

☞ ¶ Necessarius. ¶ Diuiditur iste. §. in quattuor partes. Primō quis sit heres necessari᷒ tm̄. Scđo rationē assignat quare sic vocatur. Tertio infert consulendo testatori qui non est soluendo. Quarto prouidet ipi seruo. Scđa ibi. Q: siue.

Tertia ibi. Unde qui. Quarta ibi. Pro hoc tamen. Et.h.d. in sũma. Seruus proprius heres a dño institut⁹ dicitur necessarius:q: est heres velit nolit. Bõa tamẽ que post mortẽ dñi querit propria reseruantur.h.d. Are.

¶ Necessari⁹[a] heres est seruus heres institutus. Idq3 sic appellat̃: quia siue velit siue nolit: oĩno p⁹ mortem testatoris ꝓtinus[b] liber & necessarius[c] heres fit. Unde[d] q̃ facultates suas suspectas[e] habẽt solent seruũ suum primo aut scdo aut vlteriori gradu heredẽ istituere: vt si creditorib⁹ satis non fiat[f] potius ei⁹ heredis[g] bõa q̃ ipsius testatoris a creditorib⁹ possideãt vel distrahant̃: vel inter eos diuidãt̃. Pro hoc tẽ incõmodo[h] illð ei cõmodũ prestat̃[i]: vt ea que post[k] mortem patroni[l] sui sibi acquisierit: ipsi reseruẽtur[m]. Et q̃uis bona defuncti non sufficiant creditoribus: iteruz tñ ex causa res ei⁹ quas sibi acquisierit nõ[n] veneũt.

¶ Sui autẽ & necessarij heredes sunt: veluti filius filia nepos neptisue ex filio: & deinceps ceteri liberi q̃ in ptãte[o] morientis modo fuerint. Sz vt nepos neptisue sui hr̃des sint: non sufficit eã eũue in potestate aui mortis tp̃e fuisse: sz opus ẽ vt pater eius viuo patre suo desierit[p] su⁹ esse heres: ãt morte interceptus[q] aut qualibet alia rõne[r] liberatus[s] a pr̃is potestate. Tunc ei3 nepos neptisue in locũ patris sui succedit[t]. Sed[u] sui q̃dez heredes iõ appellantur: quia[x] domestici heredes sunt: & viuo quoq3 patre quodãmodo domini existimantur[a]. Unde ẽt quis intestatus moriatur: prima cã est in successione liberorũ[b]. Necessarij vo ideo dicũtur[c]: q: oĩno siue velint siue nolint: tã ab intestato q̃ ex testamẽto ex lege.xij.tabu. heredes fiunt[d]. Sz his pretor ꝑmittit[e] volentibus se abstinere ab hereditate: vt potius parẽtis q̃ ipsoꝝ bona similiter a creditoribus possideantur. ¶ Ceteri q̃ testatoris iuri subiecti non sunt: extranei heredes appellãt̃[f]. Itaq3 liberi quoq3 nr̃i qui ĩ potestate nostra non sunt heredes a nobis instituti extranei hr̃des nobis videt̃. Qua de causa et qui heredes a matre ĩstituũtur: eodẽ numero sunt: quia femine ĩ ptãte liberos nõ habẽt[g]. Seru⁹ quoq3 heres a dño ĩstitutus post testamentum factuz ab

a ¶ Necessarius. ad hoc vt sit necessarius est necesse vt sit seru⁹ testatoris tẽpore testamẽti: vt hic & ff. e. si alienuz. in princi. Itẽ & tp̃e mortis: vt. s. de her. isti. §. seru⁹. Itẽ q̃ non sit alteri legatus. tũc ei3 legatario quer3 hereditatẽ: & ipse eius esset nisi idez seruus sibi substitutus ess3 heres & liber: vt ff. de pupil. sub. l. fi. §. i.

b ¶ Protin⁹. i. stati. & siquidez pure institut⁹ est a seipso libertatem cõsecut⁹ vr̃: vt. ff. de acq̃. he. ex parte: & ff. de here. insti. si sub conditione. §. fi. et etiã ignorans vt. ff. si cer. pe. e. ius qui: & ff. de testa. qui iudicium.

c ¶ Et necessari⁹. nisi sit istitutus sub hac conditione si velletq: que verba faciũt eũ voluntariũ: sed ĩ extraneo nil operant̃: vt. ff. de condi. insti. verba: & ff. de here. insti. cornelius

d ¶ Uñ. quia necessarius.

e ¶ Suspectas. vt q: sciuit se nõ eẽ soluẽdo: & facit. s. qui. ex ca. ma. nõ pos. in prin. & s. de vulga. substi. in prin.

f ¶ Fiat. s. ab hoc seruo herede & libero instituto.

g ¶ Heredis. i. serui instituti: & hoc ne defunctus iniuria afficiatur: vt. s. qui. ex cau. ma. nõ pos. §. i. in fi.

h ¶ Incõmodo. q: inuitus hereditati astrigitur.

i ¶ Prestatur. sic & alias ĩuenitur in multis locis: vt q̃ vno casu grauat̃ d3 in alio releuari: vt. ff. de iureiurã. l. eũ q̃. in prin.

k ¶ Post mortẽ. s. ante aditã hereditatẽ: vt. C. ad sil. l. cu3 sil. vel certe hic protin⁹ videtur adita hereditas: & dic. l. cum sil. alio casu loquitur.

l ¶ Patroni. i. q̃ eẽt patron⁹ si eẽt liber in vita illius.

m ¶ Reseruet̃. sepatõe ĩpetrata si bona patroni nõ attingat. i. non inceperit administrare: vt. ff. de sepa. l. i. §. fi. alias si inceperit administrare non poterit postea impetrare sepatõnez: nisi sit minor: vt. ff. de mi. l. ait p̃tor. §. nõ solũ. quo casu tñ. s. cũ est minor sepatõe3 ĩpetrabit etiã si iã attigerit hereditatẽ: nõ aũt vt ab hereditate se abstineat: vt. ff. de acq̃. he. necessarijs. §. fi.

n ¶ Nõ veneunt. i. non vendũtur.

☞ ¶ Sui aũt. ¶ Iste. §. diuiditur in quattuor partes. Primo ponit qui sunt sui et necessarij heredes. Scdo hoc limitat & restrigit. Tertio rationẽ reddit quare dñr sui heredes. Quarto rõnem ponit quare dñr necessarij. Scda ibi. Sed vt nepos. Tertia ibi. Sed siquidem. Quarta ibi. Necessarij Et.h.d. Filius vel alius quẽ nemo precedit ĩ ptãte dicitur suus et necessarius heres. Et suus ideo dr̃: q: idẽ d iure ciuili heres est.h.d. Are.

o ¶ In ptãte. alias si sũt emãcipati extranei sunt: vt. j. e. §. ceteri.

p ¶ Desierit. improprie ponit̃: q: viuo pr̃e nõ fuit heres: sz dr̃ desinere q̃ tñ ad id quod futurum erat. sic & al̃: vt. ff. vsufru. queãd. ca. l. iij. §. desinẽ.

q ¶ Intercept⁹. s. filius.

r ¶ Ratione. veluti emancipatione vel deportatione: vt. s. qui. mo. ius pa. po. sol. §. pterea: & §. cũ autem.

s ¶ Liberatus. emãcipatione.

t ¶ Succedit. ita vt etiã fili⁹ emãcipat⁹ repellat̃: & nepos q̃ remãsit ĩ ptãte ex eo vl̃ alio filio nat⁹ admittat̃: & h̃ iure ciuili qð non cognouit emãcipatos: q: erãt capite minuti: vt. j. de here. q̃ ab intes. de. §. emãcipati. de iure aũt p̃torio soli filij emancipati admittũt̃: nõ nepotes: vt d. §. emãcipati. sz p edictũ de ꝯiũgẽdis cũ emãcipat̃ liber⁊ ei⁹ admittit̃ sil̃ fili⁹ & nepos: vt. ff. d ꝯiũg. cũ emã. l. i. ij. R. Qð. i. q̃ sil̃ nepos cũ pr̃e vl̃ fr̃e pr̃is admittat̃ locũ hodie nõ hẽret: cu3 sit sublata ois dr̃ia q̃ fiebat occasiõe emãcipatõis: vt in aucten. de here. que ab intesta. defe. §. i. col. i.

u ¶ Sed sui. appellãtur. s. supradicti filij & nepotes.

x ¶ Q: domestici. nota filiũ domesticũ pr̃i. sũt & alij mlt̃i dõestici: vt. C. de his qui ad eccle. cõfu. presenti. §. sane.

a ¶ Existimãt̃. s. ex artificio iur⁊ ciuil̃ qð fingit eãd ꝑsonã pr̃e3 & filiũ: vt C. d ipu. & ali. sub. l. fi. Itẽ eandẽ vocẽ vtriusq3. j. d iuti. sti. §. ei. q̃. Itẽ & iõ vr̃ dñs: q: ĩ illis bõis pr̃is alit̃ sic ipẽ pr̃. sic vxor dña dotis dr̃ & hr̃e possessionẽ: vt. C. de iure do. ĩ reb⁹: & C. q̃ po. ĩ pig. l. fi. itẽ & possessionẽ viuo pr̃e hẽre vr̃ fili⁹: vt. ff. p he. l. ij. in fi. hinc est q̃ sola admĩstratio dr̃ trãsire ad filiũ cũ pr̃ mout̃: vt. ff. de li. & posthu. l. in suis.

b ¶ Liberoꝝ: vt. j. de here. que ab intes. §. i.

c ¶ Dicũtur. s. dicti filij.

d ¶ Fiũt. s. iure ciuili inspecto. alið de p̃torio vt subijcit: qð preualet.

e ¶ Permittit. s. liberis in ptãte positis nõ vt habeant necessitatẽ adire pretorẽ: sed sufficit si se nõ ĩmisceant: vt. ff. de ac. her̃. ei q̃ se: & C. si vt se ab here. ab. l. i.

☞ ¶ Ceteri. ¶ Qui nõ est in ptãte moriẽtis tp̃e mortis dicitur heres extrane⁹.h.d. Are.

f ¶ Appellãt̃. sic. C. d rei vxo. acti. §. extranei.

g ¶ Non habent. vt. s. de adop. §. femine.

eo manumissus eodem numero habetur[a]. ¶ In heredibus autē extraneis illd̄ obseruat̄: vt sit cuz eis testi factio[b]: siue heredes ipsi instituātur: siue hi q̄ i ptāte eorū[c] sūt. ꝛ id[d] duobus tpibus[e] inspicitur. testi quidem facti tpe vt constiterit īstitutō: mortis ꝟo tp̄s testatoris vt effectuz hēat. hoc amplius ꝛ cū adierit hereditatē esse debet cum eo testamēti factio: siue pure siue sub conditione hr̄s īstitutus sit. Naz ius heredis eo maxime tempore inspiciendū est quo acquirit hereditatē. Medio āt tempe inter factum testamentū ꝛ mortem testatoris: vel cōditionē īstitutōis existētez mutatio[f] iuris non nocet heredi: q: vt diximus tria tēpora[g] īspici debēt. Testamēti[h] aūt factionē nō soluz is habere videt̄ qui testamētum facere pōt: sed etiaz qui ex alieno testamento vel ipse capere pōt: vel alij acq̄rere[i]: licz nō possit facere testamētū: et ideo furiosus ꝛ mutus ꝛ posthumus ꝛ īfans ꝛ filiusfami. ꝛ seruus alienus testamēti factionē[k] habere dicuntur. Licz enim testamētum facere non possunt: attamen ex testō vel sibi[l] vel alij[m] acquirere possunt. ¶ Extraneis[n] aūt hr̄dib' deliberādi ptās ē de adeūda[o] hēr̄ditate vel nō adeunda. Sz siue is cui abstinēdi potestas ē imiscuerit se bōis hereditatis: siue extraneus cui de adeūda hereditate d̄liberare[p] licet adierit postea reliquēde hr̄ditatis facultatem non habet: nisi mior sit xxv. ānis. Naz huius etatꝫ hōib' sicut i ceteris oībus[q] cāis deceptꝫ: ita ꝛ si temere dānosam hereditatez susceperit p̄tor succurrit[r]. Sciendūz[s] ē tn̄ diuū hadrianū ēt maiori. xxv. an. veniā d̄disse: cū p' aditā hr̄ditatē grāde[t] es alienū qd̄ dite hr̄ditatꝫ tpe latebat emersisset. Sz hoc qd̄ diu' hadrian' quedaz spāli bn̄ficio p̄stitit: diu' aūt gordian'[u] postea militib' tātūmō hoc extēdit. Sz ꝛ nr̄a beniuolentia cōe oībus subiectꝫ iperio nr̄o hoc p̄stitit[x] beneficum ꝛ ꝯstōnez[a] tā eq̄ssimā[b] ꝛ nobilē[c] scripsit: cui' tēorē si obseruauerit hoīes: lz eis adire hr̄ditatē ꝛ itātū teneri iq̄ntū valere bona hr̄ditatꝫ ꝯtigit: vt ex hac cā neq3 deliberatōis auxiliū fiat eis nccarium: nisi omissa obseruatōe nr̄e ꝯstōis[d]: ꝛ d̄liberādū existiauerit: ꝛ sese vexi grauāim[e]

a ¶ Habetur. scilicet vt sit heres extraneus. nam non consequitur iste vtrūq3. s. libertatē ꝛ hereditatē ex dn̄i testō: qd̄ est necesse vt sit necessarius: vt. s̄. de here. insti. §. si vero a viuo.

☞ ¶ In heredibus aūt extraneis. ¶ Heres extraneus tribus tpib' debet esse capax: videlicet tpe mortis testatoris et aditionis. Incapacitas autē medij tpis nō nocet: et testamēti factio capitur in actiua ꝛ passiua significatione. hoc. d. Areti.

b ¶ Factio. passiue accipe. i. vt possit capere ex testamēto: qd̄ pōt quilibet exceptis quibusdaz quos nota. infra ti. i. §. legati.

c ¶ Eoꝝ. nam seruo instituto dn̄i persona īspicit̄: vt. s̄. de here. insti. §. seruus plurium.

d ¶ Id. s. qd̄ sit capax.

e ¶ Duob' tpib'. alias trib': sed tn̄ tria subijciūtur tpa vt subijcit.

f ¶ Mutatio. vt q̄a medio tēpe efficiatur nō capax: tn̄ his trib' tpib' bn̄ īuenit̄ capax: vt hic ꝛ. ff. de he. insti. lz si in cōditione. §. solem': ꝛ. l. si alienū. §. i extraneis. Sz s̄. ff. de acq̄. he. si seru' eius q̄. Sed certe q̄ seruus i seruitute nō dicebat̄ capax vt ibi: ex persona domini principalit̄ erat. nā dn̄s erat nō capax. vnde eo manumisso nō nocz ei manumissio: cuz p̄sumat̄ nūc q̄ et tunc fuerat capax. Itē sunt ar. s̄. ff. pro empto. l. ij. i prin. ꝛ i auc. vt cū de appel. cogno. §. generaliter.

g ¶ Tēpora. s. in extraneo herede. sed in suo et necessario exigitur vnū s̄m Jo. scilicet tēpus mortis: vt. s̄. e. §. sui. vel s̄m Azo. etiā tēpus testamenti inspicitur. tempus autē adite hereditatis nō inspicitur: q: statim sunt heredes p̄re mortuo. s. de iure ciuili: vt. ff. de suis et le. in suis. In necessarijs autem tn̄ duo tempora inspiciuntur. s. testamenti: et tempus mortis: vt. ff. de herede. insti. si alienū. i. rn̄. et. l. seruū.

h ¶ Testamenti. videtur. s. in actiua significatōe.

i ¶ Acquirere. s. potest.

k ¶ Factionē. in passiua significatione.

l ¶ Sibi. si sunt sui iuris.

m ¶ Alij. si sunt in aliena potestate: vt hic et. ff. de test. l. filiussa. et facit ff. de flu. l. i. §. fi.

☞ ¶ Extraneis autē. ¶ Extraneis heredibus facultas libera ē adire vel repudiare: nisi semel fuerit hereditas adita: q: nō pōt repudiari nisi a minore. Hodie vero pōt heres sine deliberatione cōficiendo īuētariū secure et sine dāno adire hereditatez. h. d. Are.

n ¶ Extraneis. abstinēdi. vt ē suus heres cui datur abstinēdi facultas per pretorem: vt. s̄. e. §. necessarij.

o ¶ Adeunda. nota hic quattuor propōtiōabilia. s. imiscere ꝛ abstinere: que duo pertinent ad suos heredes. Item adire et repudiare: que duo pertinent ad extraneos: vt hic dicitur. sed quandoq3 suus dicitur adire et repudiare: vt. C. de legi. here. defunctus.

p ¶ Deliberare. infra annū deliberationis petito tempore ꝛ indulto ab imperiali culmie. a nostris aūt iudici'bus. j. ix. mēses: et nō nisi semel peti pōt: vt. C. d̄ iu. deli. sancim' §. et hoc quidē:

q ¶ Omnib'. nisi sint vsi iure cōmuni: vt. ff. d̄ mino. l. verū. §. itez nō r̄stituit̄. Itē nisi iurauerit adultus sup contractu: vt i. l. frederici. hac edicta li. in auct. de pace tenenda. §. sacramenta.

r ¶ Succurrit. vt. ff. de mi. ait p̄tor. §. si hereditatem.

s ¶ Sciēdū. maiori. s. cuidam p̄ priuilegio veniā obtinent.

t ¶ Grāde. sic. ff. de cōdi. inde. l. ij. §. si q̄d: ꝛ. l. iij.

u ¶ Gordianus. lz vbi sunt leges istoꝝ ipatoꝝ: R̄. nō hēm': lz hr̄ mentio earuz C. de iu. deli. sancimus. in princi.

x ¶ Prestitit. alias prestauit. s. vt aliq̄s nō grauet̄ ppter improuisum debitū. vel etiā p̄uisuz: si ē nō sufficiens hereditas: vt C. de iu. deli. sancim'. §. ex oīb'. ꝛ h̄o facto iuētario si res p̄ntes sunt infra tres mēses. si absuerūt intra ānale spaciū: vt. C. de iu. d̄li. sancim'. §. finaūt dubi': et. §. finaūt in locis.

a ¶ Constōem. vt. C. de iu. deli. sancimus.

b ¶ Equissimā. quantū ad tractatum.

c ¶ Nobilem. quantū ad sententiam.

d ¶ Constōis. q̄ de cōpositōe dicti inuentarij loquitur.

e ¶ Grauamim. Sed quod erit grauamen: R̄n̄. tenebitur in solidū oībus creditorib' ꝛ legatarijs etiā si excedant mēsurā hereditatis: vt. C. de iu. deli. l. fi. §. si vero postq̄. Si autez petijt tp̄s ad deliberādū: ꝛ facit etiā iuētariū creditorib' quidē tenet̄ isolidū: lz de legatis detrahit falcidiaz: siue adierit hereditatē infra deliberatōis tp̄s siue nō recusauerit. lz si nō fecisset inuentariū oīb' insolidū teneretur: vt. C. de iure deli. l. fi. §. si autem hoc aliq̄s: ꝛ. §. siquis autē.

☞ ¶ Itē extraneus. ¶ Heres dicitur adire heredi tatē gerendo se pro herede in aliquo actu: vel nuda voluntate: vel re: vel verbis declarata: et ita pōt repudiare: dūmodo sciat hereditatē sibi delatā: ꝙuis sit mutus. h. d. vsq̧ in fi. Are.

a ¶ Itē. ad legitimā. s. iure ciuili: aliud iure pretorio. tūc eñ necesse hȝ corā pretore agnoscere: vt. C. de iure de libe. l. puberem: et. l. suum: et. C. q̇ admit. ad bo. pos. l. vltima.

b ¶ Nuda. oportet tñ ꝙ extrinsecus declaretur. si q̇d ergo ꝓ herede velut heres gessit vt h̄ dicit: tūc volūtatē illā declarat: nisi ꝓtesteṫ se ñ velle heredeȝ facere: vt hic et. ff. de acq̇: her. l. pro hr̄de: in princi. et. l. gerit. Sed contra id q̄d dicit hic nuda voluntate est. C. d̄ iu. deli. l. potuit. sed certe est necessaria voluntas ꝛ act⁹ si ab actu incipias. sic ꝛ alias. ff. de ac. pos. quemadmodum.

ma. Ex cā lȝ mutare propositū. Vel sic. Ex cā lȝ imiscere in vna materia aliā materiā lȝ ñ sit oīno similis: dūmodo vna materia trāseat ꝛ cōformitatē habeat cū alia materia. h. d. Are.

i ¶ Post hec. s. q̄ dixim⁹. s̄. de testa. or. hucusq̧.

k ¶ Pars. scilicet q̄ est circa legata. ꝛ longa est: vt patet. ff. e. per multas rubricas.

aditionis supponere voluerint. ¶ Itē[a] extraneus heres testō institutus: aut ab intestato ad legitimā hereditatē vocatus: pōt aut pro hērde gerēdo vel ēt nuda[b] voluntate suscipiēde hr̄ditatꝭ heres fieri. Pro herede[c] āt gerere q̇s videtur: si rebus hereditarijs tanꝙ heres vtaṫ vel vendēdo res hereditarias: āt predia colendo locandoue: ꝛ quoquo mō si volūtatē suaȝ declaret vel re vel v̄bo deadeūda hereditate dūmodo sciat eum in cui⁹ bonis ꝓ herede gerit testatū itestatumue obijsse[d] ꝛ se ei heredē[e] eē. ꝓ herede eiȝ gerere: est pro[f] domīo gerere. Veteres eniȝ hr̄des ꝓ dn̄is appellabāt. Sicut autē nuda volūtate extraneus heres fit: ita contraria destinatiōe[g] statim ab hereditate repellitur. Eū qui surdus vel mutus natus est vel postea fact⁹: nihil prohibȝ ꝓ herede gerere ꝛ acq̇rere sibi hereditatē: si tñ intelligit[h] q̄d agit.

¶ De legatis.

Post[i] hec videam⁹ de legatis: que pars[k] iuris extra propositam[l] quideȝ materiā videṫ. Nā loquimur[m] de his iuris figuris[n] q̇b⁹ per vniuersitatē res nobis acquirūtur. Sȝ cū oīno[o] de testamentis[p] ꝛ de heredibus[q] q̄ testō instituūtur locuti sumus: nō sine cā sequēti[r] loco pōt hec iuris materia tractari. ¶ Legatū[s] itaq̧ ē dōatio q̄daȝ[t] a defuncto r̄licta: ab herede p̄stāda. Sȝ olī q̇dē erāt legatoꝝ genera quattuor p̱vēdicatōeȝ: p̱ dānatiōnē sinēdi mō: p̱ p̄ceptionem: ꝛ certa q̄daȝ[u] v̄ba cuiq̧ generi legatorum assignata erāt per que singula genera legatorum significa

l ¶ Propositā. s̄. per q̄s perso. nobis acqui. §. fi.

m ¶ Loquimur. id est locuti sumus. ꝛ sic tēpus pro tēpore poitur: vt. C. de infa. fi possidoniū. vel loquimur. i. loqui debere mus si materiā precedentē proseq̄remur. sic i aut. de cōsanguini. ꝛ affi. §. si igitur. col. v.

n ¶ Figuris. i. p̱tib⁹ vl' formis q̄. iiij. sunt: p̱ successionē ciuilē: p̱ pretoriā: p̱ arrogationē: per adiectōeȝ ꝯseruande libertatis cā: vt. s̄. per quas perso. no. acqui. §. fi.

o ¶ Omnino. i. diligentissime.

p ¶ Testamētis. vt. s̄. de testa. ꝛ tribus se. ti.

q ¶ Heredibus. vt. s̄. de here. insti. vsq̧ huc.

r ¶ Sequēti. q: nec debetur nisi in testō relicta: et post heredis institutōeȝ. sed hodie cōtra in vtroq̧ vt. j. de fideicō. he. §. preterea: et. j. e. §. sed nō vsq̧: ꝛ. §. ante.

c ¶ Pro herede. id est factis ipis gerēdo ꝓ hēde.

d ¶ Obijsse. alias nisi hoc sciat non preiudicat sibi actio. nam nō videtur adire: vt hic. et. ff. d̄ acqui. here. si is ad quē: et. l. eū qui duobus.

e ¶ Heredē esse. etiā pure. nā si sub conditione nō potest ante existentē conditionē adire: vt. ff. de acq̇. here. is q̄ heres: Sūt et alia necessaria. s. vt sit liber ꝛ sui iuris q̇ adit: al' nō poterit nisi iussu p̄ris vel dn̄i precedēte: vt. ff. e. si q̇s mihi. §. iussuȝ: et l. quotiens. Itē oportet ꝙ sit cōpos mētis: vt in fi. hui⁹ titu. Itē ꝙ sit maior. xiiij. annis: al' nō pōt adire: vt. C. de iu. deli: potuit: ꝛ. l. si infanti. Itē ꝙ sciat mortuū eē testatorē: al' ñ pōt adire: vt. ff. de acq̇. he. is q̇ hēs. §. si q̇s dubitet: et. l. q̇ hereditatem: ꝛ. l. neminē: ꝛ. l. qui superstitis. Itē certus de conditōne testatoris esse debet: vt. ff. de ac. here. l. si heres. §. fi. ꝛ. l. senātu.

f ¶ Pro dn̄o. vnde herus. i. dn̄s: vt. ff. ad le. acqui. l. Itē mela. §. legis aquilie. Itē dicunt theutonici heri: id est dn̄i.

g ¶ Destinatione. dūmodo ꝛ hoc actu extrinseco declaretur. ar. tñ cōtra. ff. de pecu. leg. l. non statim.

h ¶ Intelligit. nō ergo demēs vel furiosus.

☞ ¶ De legatis. Dic ꝙ textus cōtinuat istā rubricaȝ.

Post hec. ¶ Totus iste titulus diuiditur principaliter in quinq̧ partes. Primo ꝯtinuat se ad precedētia. Scd̄o ponit diffinitionem legati. Tertio recitat quot genera legatoꝝ olim erāt. Quarto illud cōtingit. Quito incipit tractare materiā legatorū. Scd̄a ibi. Legatū. Tertia ibi. Sed olim. Quarta ibi. Natura aūt. Quinta ibi. Nō solum aūt. Et illa quinta suo loco subdiuidetur. Et. h. d. in su-

☞ ¶ Legatum. ¶ Diuiditur in septem partes. Primo ponit qualiter diffinatur legatū. Secundo quot erant olim genera legatorum. Tertio qualiter vnumquodq̧ genus legatorū fiebat siue erant certa verba assignata. Quarto qualiter dicta verboꝝ solēnitas est hodie sublata. Quinto qualiter per iustinianū oīs isti modi legandi vel omnia ista genera legatorū sunt redacta ad vnā materiā: et legatarijs datur ius prosequendi legata altero de tribus modis. Sexto remouet differentiam que erat inter legata et fideicommissa: et ea ad quot. Septimo respondet cuidam tacite obiectioni. Secunda ibi. Sed olim. Tertia ibi. Et certa quedam. Quarta ibi. Sed ex constitutionibus. Quinta ibi. Nostra. Sexta ibi. Sed nō vsq̧. Septima ibi. Sed ne i primis. Et. h. d. in summa. Antiqua solennitas verborum que olim in legatis obseruabatur est hodie sublata: et in legatis potius volūtas ꝙ verba spectatur. Item in omnibus legatis vna natura imponitur: habentq̧ legatarij ius ꝓsequendi legatum tribus actionibus. Item legata fideicōmissis sunt adequata. h. d. Areti.

s ¶ Legatum. ff. eo. l. legatum. sed aliter diffinitur: vt. ff. eo. legatum.

t ¶ Quedam donatio. sunt enim tres donatiōes: vt. ff. de do. l. i. Et differt hec a donatiōe cā mortis: vt diximus. s̄. de do. §. i. in fine. §. Item a donatione inter viuos: cū legatū reuocari possit vsq̧ ad mortē: vt. ff. de adimē le. l. iij. in fi. ꝛ. l. iiij. sed in donatione inter viuos non est ita: vt. s̄. de do. §. sunt et alie. Itē differunt ab hereditate: cū hoc singulare ꝛ sine onere sit: illud vero vniuersale ꝛ cū onere: vt. ff. man. si hereditatem: ꝛ ar. ff. de eden. quedam. §. nihil interest.

u ¶ Quedam verba. vt si dicatur legatario. vendico tibi rem talem. vel heredi dicat. dāno te illū ere alieno liberare: vt. j. e. §. sȝ et tale. Itē si sic dicat. sinito illū habere talē rem. Itē si dicat vni heredū, p̱cipito reȝ

illam.id est ante partem capito:vt.ff.e.l.si in pluribus in secunda char/ta. Accursius.

a ¶ Constitutionibus.quas non habemus.

b ¶ Sublata est.s.dudū retro.

c ¶ Cōstitutio.que est.C.Cōia de lega.l.i.

d ¶ Lugubratione.i.vigilatione maxime nocturna.nam ſm philosophos luna dicitur hre radios lugubres.sic in auc.vt iudi.sine quoquo suf.i prīcipio.

e ¶ Validiores.interdū nō est voluntas validior scriptura:vt.ff.de vsufru.l.si alij:ꝛ.ff.d sup.le.l.labeo.et facit ad hoc qd̄ in textu dicitur:scilicz ꝙ voluntas sit validior scriptura:quod est verum:vt ff.de le.ij.l.cum pater.§.cum imperfecta:ꝛ de lega.i.l.iij.ſm Jo.et hoc nisi sit impossibilis vel probrosa:vt.j.e.§.fi.vel inepta:vt.ff.e.l.seruo alieno §.fi.

f ¶ Cupientes.ꝗ̄ verba solēnia.

g ¶ Legatis.i.omni generi legatorum.

h ¶ Natura.quantū ad hoc vt debeātur.sunt tamen quedam fauorabiliora alijs:vt.j.de obliga.que ex qua.cōtrac.§.fi.

i ¶ Verbis.aptis tm̄ ad hoc.sic.ff.de cō.pec.ꝗ autē.in fi.et.l.se.

bantur. Sed ex constitutōibus[a] diuorum principuz solēnitas huiusmodi verborum penitus sublata[b] est. Nostra autem constitutio[c] quā cum magna fecimus lugubratione[d] defunctorum voluntates validiores[e] esse cupientes[f]: ꝛ nō verbis: sed volūtatibus eorum fauentes disposuit: vt omnibus legatis[g] vna sit natura[h] ꝛ quibuscunqꝫ verbis[i] aliquid derelictum sit liceat legatarijs id persequi: non solum per actiones personales[k]: sed etiam per in rem[l]: ꝛ per hypothecariam[m]: cuius constitutionis perpensum[n] modum ex ipsius tenore perfectissime accipere possibile est. ¶ Sed nō vsqꝫ ad[o] eam constitutionem standum esse existimauimus. Cū enim antiquitatem inuenimus: legata quidem stricte[p] concludentem: fideicommissis autem que ex voluntate magis[q] descendebant defunctorum pīguiorē naturam indulgentem necessarium esse duximus omnia legata fideicommissis exequari[r]: vt nulla sit inter ea differentia: sed quod deest[s] legatis: hoc repleatur ex natura fideicommissorum: et si quid amplius[t] est i legatis: per hoc crescat fideicommissi natura. Sed[u] ne in primis legum cunabulis permixte de his exponēdo studiosis adolescentibus quandā introducamus difficultatē: operepreciūm[x] eē duximus interim[a] separatim prius de legatis[b] ꝛ postea de fideicōmissis tractare: vt natura vtriusqꝫ iuris cognita[c] facile possint pmixtionem eorum eruditi[d] subtilioribus auribus accipere. ¶ Nō solū aūt testatoris vel hr̄dis res[e]: sꝫ ēt aliena[f] legari pōt[g]: ita vt hr̄s cogatur redimere[h] eaz ꝛ pstare: vel si eā n pōt redimere[i] pōt estimationē eius dare. Sꝫ si talis res sit cuius cōmertiuz[k] non est:

k ¶ Personales.s.ex testamento.

l ¶ Per rem.id est per rei vendicationē.nā recta via transit dn̄ium in legatariū rei legate:vt.ff.d fur.l.a ticio.

m ¶ Hypothecariā.s.in rebus alijs ꝗ fuerūt defuncti.ꝛ nota ꝙ si legatū sit in specie ꝛ sit res testatoris competunt ille tres actiones.si in genere vt seruum competunt due:scilicet testamenti et hypothece.sed in casu tantum vna actio:scꝫ ex testamento.et vna exceptio competit:vt si lego debitori liberationem:vt.ff.de libe.le.l.ꝙ mihi:et.ff.vt in pos.le.l.i.§.si debitori. Si autem sit res aliena:due tantum competunt:scilicet personalis et hypothece:vt.C.com.de le.l.i.non tamen omnibus agit:id est actione in rem et ex testamento:sed vna quam elegerit:vt ff.de legatis.ij.cum filius.§.varijs.Sed si legatarius sit dominus:qualiter personali aget:vt.j.de ac.§.sic itaqꝫ:R n̄.ratione possessionis:vt ff.de condi.triti.l.ij.

n ¶ Perpensum.i.deliberatum.

o ¶ Ad eam.id est non fuimus contenti:scilicet dicta constitutione:immo et aliam fecimus circa istam et eandem materiaz:vt.C.cōmunia de le.l.ij.prima tamen remouet differentiam quattuor generum legatorum.s.in quo erat differentia inter se:secunda vero remouet dr̄iam inter legata ꝛ fideicō missa.

p ¶ Stricte.i.stricto iure:sic vt ex testō tm̄ debeantur:vt.j.de fideicō.here.§.preterea.

q ¶ Magis.scilicet ꝗ̄ legata:vt ab intestato etiam debeantur:vt īfra de fideicōmis.he.§.preterea.vel dic ex voluntate magis ꝗ̄ ex solennitate testamenti.

r ¶ Exequari.quantū ad sententiam ꝛ tractatum:nō quantū ad verba.nā non dicitur hodie legataria libertas:licet fideicōmis.appelletur. Item propter legatum nō cogitur quis adire:sed per fideicōmis.vniuersale sic:vt.j.ad le.fal.§.ex diuerso:et.ff.ad tribel.q: poterat:ꝛ.j.de fideicō.here.§.sed si recusset. Accur.

s ¶ Deest.in tribus enim deest:vt.j.e.§.post mortem:ꝛ.j.de fideicōmis.here.§.preterea:ꝛ.j.de singu.re.per fideicō.re.in prin.

t ¶ Amplius.scilicet vt necessitaretur:quod non erat in fideicommis.vt.j.de fideicommis.here.in princi.

u ¶ Sꝫ ne in cunabulis.i.hoc volumine:vt.s.eodem.in proemio circa medium.

x ¶ Operepreciūm.id est pulcrum videre:vt dicitur in salustio.

a ¶ Interim.id est anteꝗ̄ veniamus ad illam constitutionem vbi tractantur cōmunia eorum.

b ¶ De legatis.vt hoc titulo ꝛ duobus sequētibus.s.de fideicō.here.ꝛ alio ibi proxi.ti.

c ¶ Cognita.s.separatim.

d ¶ Eruditi.sic supra de iusticia et iure.§.his generaliter.

¶ Non solum. ¶ Etiā res aliena potest legari:et heres tenetur eaz redimere si potest et soluere:alias tenetur per estimationem prestare. Et hoc verum si testator scit esse rem alienam:et agenti incumbit onus probandi.h.d.Aret.

e ¶ Res.ꝛ in his nil refert si scierit hoc defunctus vel ignorauerit:vt.j.e.§.siquis rem suā:et.ff.de lega.ij.l.vnū ex familia §.siquis rem suā. Idē de re cōi legata secundum Jo.vt.ff.e.l.v.§.i.ꝛ.ij.sed certe ibi nō valet legatum:nisi pro ea parte p qua non est error.

f ¶ Aliena.etiā hostium:vt.ff.e.etiā ab omnibus.§.etiam ſm Jo. Item ab hostibus capta:vt.ff.e.seruus ab hostibus:et l.ad quod.

g ¶ Potest.sic et supra de iusticia ꝛ iure.§.is igitur.

h ¶ Redimere.speciale propter preceptum testatoris.sic.ff.cōmu.diui.l.cōi diuidūdo.§.fi.regulariter cōtra:vt.C.de cōtrahen.emptio.inuitum.

i ¶ Redimere.vllo modo:q: non vult vendere.vel si potest:tm̄ nimium petit pro precio:vt.ff.e.nō dubium.§.fi.ꝛ de lega.i.apud Jul.§.constat.

k ¶ Commertium.id est non potest super ea re contractus haberi.

nec adipisci[a] pōt: nec estimatio[b] eius debetur: veluti si campum martianum: vel basilicas[c]: vel tēpla: vel que publico vsui destinata[d] sunt legauerit. naʒ nullius momenti tale legatum est. Quod autem diximus alienam rem posse legari ita intelligēdū est: si defunctus sciebat alienam rem esse non etiam si ignorabat[e]. Forsitā enim si sciuisset[f] alienam rem esse non legasset, et ita diuus pius rescripsit. Et verius[g] est ipsum qui[h] agit: id est legatarium probare oportere sciuisse alienam rem legasse defunctum: non heredem probare oportere ignorasse alienam: quia semper necessitas probandi incumbit illi qui agit.

¶ Sed ꝛ si rem suam obligatam creditori aliquis legauerit: necesse habʒ heres eā luere[i]. Et in hoc quoqꝫ casu idem placet quod in re aliena: vt ita demum luere necesse habeat hrs: si sciebat defunctus rem obligatam esse. ꝛ ita diui seuerus ꝛ antoninus rescripserunt. Si tamen defunctus voluerit legatarium luere: et hoc expresserit: non debet heres eam luere. ¶ Si res aliena legata fuerit ꝛ eius rei viuo[k] testatore legatarius dominus factus fuerit: siquidem ex causa emptionis: ex testamenti actione precium consequi[l] potest. Si vero ex causa lucratiua: veluti ex donatione: vel ex[m] alia lucratiua simili causa: agere non[n] potest. Naʒ traditum[o] est duas lucratiuas causas in eundem hominem[p]: et eandem rem[q] concurrere non[r] posse. Hac ra-

a ¶ Adipisci. passiue accipitur.

b ¶ Estimatio. si apud eos nullum est commertium: vel etiam est: sed cum grandi difficultate non valet legatum: vt hic et. ff. eodem. l. apud iulianum. §. fina. nisi testator voluerit contrarium manifeste: vt. ff. eodem. siquis inquilinos. et nisi in alio casu: vt si liber homo sibi legetur q̇ fuerat redempt⁹ ab hostibus: quo casu a pignore eximitur: vt. ff. e. senatus. §. fi. Si autem cōmercium est in communi: sed non est ei: scilicet a quo relinquitur: valet vt ipsum detur vel estimatio: vt. ff. e. l. mortuo boue §. labeo. ij. R. ꝛ sic intelligitur ff. e. de le. i. in. l. sʒ si res. Si autem tantum ei ñ est cui prestari debet: si propter suum delictū vel secte diuersitatem: vt in iudeo ꝛ mācipio christiano: vt. C. ne iude. christiamā. l. i. non valet: nec estimatio datur: vt. ff. de lega. ij. mortuo boue. §. labeo. i. Rñ. et de verbo. obliga. multum interest. sed propter status conditionem vel corporis vicium: vt quia seruo militia contracto legetur stipendiuʒ cursoris: si testator scit vicium inesse datur estimatio: alias non: vt. ff. de lega. iij. fidei com. §. si seruo alieno: et. ff. e. l. si filiusfamilias. §. siquid alicui. Accursius.

c ¶ Basilicas. basilis grece latine domus regis dicitur.

d ¶ Destinata. via publica

e ¶ Ignorabat. que ignorantia nocet: nisi coniuncte persone sit relictum: vt. C. e. cum aliena. et nisi cum relinquitur libertas seruo alieno: vt. ff. de fideicōmis. li. Pau. Rñ. Quid si res legata fuerit euicta? Rñ. si in specie nō teneri dʒ heres de euicti. vt. ff. de euic. l. heres: ꝛ. ff. de lega. i. l. si a substituto. §. heres. Sed in genere: siue extra iudicium: siue in iudicio tradita fuerit legatario non stipulanti de euictione agit: ac si nihil sibi datum esset: si est extraneus scilicet iste legatarius: vt. ff. de lega. i. l. si domus. §. i. et. l. non quocunqꝫ: et de legatis. iij. qui concubinā. §. si heres: et. ff. de euic si. heres. Si de coniunctis est legatarius: vt si vni de fratribus est prelatum: non agit ne crescat inuidia inter eos: vt. C. de bo. que libe. cum oportet: et. ff. de legatis secundo cum pater. §. euict. Sʒ quando omnibus est prelegatum omnes agunt: siue distributio prelegatorum sit per iudicem facta: siue per partes. Si autem a testatore excipiendo seruant non agendo: vt. C. cōmu. vtriusqꝫ iudi. l. si fratres: et. ff. de lega. ij. cum pater. §. euict.

f ¶ Si sciuisset. i eo casu quo ignorauit.

g ¶ Verius est. vt. ff. de probatio. verius. C. de reivēdica. res: et. C. de eden. qui accusare volunt. C. de exceptio. siquidem. infra de interdi. §. commodum. C. de actio. et obliga. l. negantes. C. de ꝓba. actor.

h ¶ Qui agit. nisi qui negat ius. et nisi presumēt ius pro actore: tunc ꝓbat reus negans: vt. ff. de proba. ex ea parte: et. ff. de do. inter virum et vxo. quintus.

☞ ¶ Sed et si rem suam obligataʒ. ¶ Heres tenetur luere rem testatoris alteri obligatam si testator sciuit esse obligatam: nisi probetur de contraria voluntate testatoris. h. d. Are.

i ¶ Luere. tribus casib⁹ luit heres. Si sciebat testator rem esse obligataʒ vt hic. Iteʒ si ignorabat sed reliquit coniuncte ꝑsone: vt. C. de fideicommis. liber. obligatā. alias est. l. predia. vel si ꝓ tanto erat res obligata quātum valet: vel pro maiori summa: vt. ff. de legatis primo. si res obligata. §. primo.

☞ ¶ Si res aliena.
¶ Si legatarius factus fuerit dominus rei legate ex causa lucratiua nō debetur legatum. secus si ex causa onerosa. h. d. Areti.

k ¶ Viuo. idem ꝛ si post mortē: vt. j. §. sicui.

l ¶ Consequi. nota caute consequi. nā preciū petere nō pōt: sed rem q̄ tm̄ est in obligatione ꝰm nos: estimatio tn̄ datur propter defectū rei: vt ff. de ṽbo. obli. si seruū. §. effectus. Sed ꝯ nos est. ff. de lega. iij. l. si res mihi. Rñ. ibi propter defectū iuris petendi: et presumpta volūtate defuncti rem legatā legatari⁹ amisit: sed hic non ex volūtate defuncti amisit emēdo. Quidam tn̄ dicunt estimationem esse in obligatiōe: vt. ff. ꝺ condi. fur. l. in re furtiua. §. sed vtrū. in fine. Et nota quattuor casus quibus peto id quod habeo. Primus est vbi res mihi data potest auferri: vt. ff. de soluti. si rem: et. l. qui res. i. Rñ. Itē si habeo ex alia causa q̄ debeam habere: vt quia non videar habere: cum preciuʒ absit: vt hic. Item si aliquid iuris rei deest adhuc tradendum est: vt. ff. de so. etiam: et de verbo. obligā. iul. §. fi. Item si res deterior est dolo dantis ex causa stricti iuris datur de dolo: licet habeat rē: vt. ff. de dolo. l. et elegāter §. non solum. sed in bo. fi. agitur ex primo contractu: vt. ff. cō. l. iij. alias iiij. §. si res.

m ¶ Ex alia. vt legati: vt. ff. man. si hereditatē. nō. dotis ꝓmissiōe: vt. ff. de actio. et obli. l. ex promissione dotis.

n ¶ Non potest. etiā si sua postea esse desinit: vt. ff. de leg. ij. meuius. §. duobus.

o ¶ Traditum a iure. vt. ff. de actio. et obliga. oēs: et. ff. de lega. i. l. si seruus lega. §. stichum.

p ¶ Hominem. ff. eodem in. l. si seruus. §. i. contra. So. ibi per obliquū curruut non directo: vt hic: argumen. ff. de vulga. substitutio. que liberis. §. finali.

q ¶ Rem. id est specieʒ. aliud si quantitatem: vt. ff. de leg. ij. l. titio seio. in principio.

r ¶ Non posse. sed cur secus quando emit? Rñ. quia nec rem habere

tione[a] si ex duobus testamentis[b] eadem res eidem debeatur: interest vtrum rem an extimationem ex testamento consecutus est. Nam si rem habet agere non[c] potest: quia habet eam ex causa lucratiua: si estimationem agere[d] potest. ¶ Ea[e] quoqꝫ res que in rerum natura non est: si modo[f] futura est recte legatur: veluti fructus qui in illo fundo nati erunt aut quod ex illa ancilla natum[g] erit. ¶ Si[h] eadem res duobus legata sit: siue coniunctim[i] siue disiunctim[k]: si ambo perueniant ad legatum: scinditur[l] inter eos legatum. Si alter deficiat: quia aut spreuerit legatum: aut viuo[m] testatore[n] decesserit: vel alio quoquo modo defecerit[o]: totu ad collegatarium pertinet. Coniunctim[p] autez legatur: veluti si quis dicat ticio et seio hominem stichum do lego. Disiunctim[q] ita si quis dicat. ticio stichum hominem do lego[r]: seio stichum do lego. Sed si expressit eundez hominem stichum: eque disiunctim[s] legatū itelligit᷑. ¶ Si cui fund᷒ alien᷒ legat᷒ sit: ⁊ legatari᷒ emerit[t] ꝓprietatē deducto vsuf. ⁊ vsufruct᷒ ad eū ꝑuenerit[u]: ⁊ postea ex te

videtur: cū preciū ei absit ⁊ loco rei successerit: vt. ff. de peti. here. si ⁊ rē. ⁊ qd̄ me. cā. videamus: ⁊. l. si ipsa.

a ¶ Rōne. s. supradicte regule.

b ¶ Testamentis. s. duorum hominū. si enim vnius esset primum: per secundum corrigitur: vt. s. qui. mo. testa. infir. §. posteriore. Quid si i eodez bis legauit? Rñ. distingue speciem a quantitate: vt. ff. de lega. i. plane. §. si eadē. vsqꝫ ad illū §. si cōiūctim.

c ¶ Non potest. vt de lega. i. plane. §. sed si duorum. contra. vt sequitur ex eodē testamēto. Sol. illa itelligitur ꝺm huius §. distinctionē.

d ¶ Agere. ff. de lega. i. huius. §. i. cōtra. So. ibi testatoris et heredis testantis est eadem persona: vt in auten. de iure iu. a mo. in principio. col la. iiij. Vel ibi in secundo legato commodum representationis primi legati relictum videtur: vt j. eo. §. ex contrario. quia non videtur legari bis i duobus testamentis: ⁊ ideo non habebit nisi semel.

¶ Ea quoqꝫ res. ¶ Etiam res futura que tñ esse speratur legari potest. h. d. Are.

e ¶ Ea. sic. ff. de lega. iij. l. quod in rem. in prin.

f ¶ Modo. si autem nec fuit res: nec est in reruz natura: nec erit vt chimera. vel fuit sed non est: vt homo mortuus non potest legari: vt infra de inutili stipulatio. in principio. Si autem est dubium an sit vel non sit in rerum natura: cauet heres de prosequendo et restituendo: vt. ff. de legatis primo. seruo legato. §. finali. Idem in seruo legato qui fugerat ante testamentum. aliud in eo qui fugerat post scilicet testamentum: qui scilicet est periculo legatarij: vt. ff. e. titu. l. tam seruus: et. l. si seruus legatus. i. Rñ.

g ¶ Natum. et tunc competit sibi᷒ exactio: vt. ff. de verbo. obligatio. interdum. i. Rñ.

¶ Si eadem res. ¶ Si vna res ab eodem duobus legatur coniunctim vel disiunctim: si ambo concurrunt ad legatum medietas datur vni et medietas alteri. Sed deficiente legato in persona vni᷒ totuz ad collegatariū datur. h. d. Are.

h ¶ Si eadem. duobus. Quid si dicat illi aut illi lego? Rñ. duo rei stipulandi. esse videntur: vt. ff. e. ti. l. iij. §. si ticio aut seio.

i ¶ Coniunctim. scilicet per copulatiuam coniunctionem: vt. ff. de here. insti. si ita quis.

k ¶ Disiunctim. i. separatim: vt. j. proximo. §.

l ¶ Scinditur. viriliter: nisi simul duo coniuncti essent qui loco vnius obtinent: vt. ff. de here. insti. ticius: et. l. interdum.

m ¶ Viuo. nam si testatore mortuo legatarius decedat ad heredē suuz legatum transmittit: vt. C. de cadu. tollen. §. cū igitur.

n ¶ Testatore. post testamentum tamen vt differat a sequenti.

o ¶ Defecerit. scilicet legatarius vt per mortem ciuilem. Vel dic legatum: quod tribus casibus deficit et accrescit legatario: preter duos qui ponuntur hic. Primus si non est collegatarius in rerum natura tpe testamenti: vt. C. de cadu. tollē. §. i. i pri. Scd̄s si mihi ⁊ posthumo qui abortietur postea: vt. ff. eo. l. si duo. §. fi. Terti᷒ si mihi et heredi suo legat: vt. ff. eodem. plane. §. si duobus: et sic sunt quinqꝫ casus. econtra sunt tres casus quibus deficit legatum: sed collegatario non accrescit. Primus si mihi et seruo suo legat: vt. ff. eodez. l. plane. §. si cōiunctim. Secundus si mihi et tibi res tua legatur: vt. ff. eo. l. huius. §. si ticio. Tertius si mihi et non capaci legatur: vt ff. d legatis secū do. l. si titio.

p ¶ Coniunctiz. scilicet re et verbis: vt. ff. d legatis tertio. l. re cōiuncti.

q ¶ Disiūctim. scilicet verbis tātum. nam re sūt coniuncti.

r ¶ Do lego. Sed nonne dando seio adimit ticio: vt. ff. de pu. substitu. siquis. eum: ⁊ de adimen. lega. l. sicut? Respōdeo. sic si probatur testatorem hoc scilicet adimere ticio et dare seio voluisse: non alias: vt. ff. eo. titulo. l. si pluribus. §. primo.

s ¶ Disiunctim. s. verbis tantum: re tamen coniuncti sunt: vt. ff. de lega. iij. re cōiuncti. Sūt et alij re et verbis disiuncti: vt si dicā. lego Ticio dimidiā serui. Sempronio lego dimidiam eiusdem serui: vt. ff. e. titu. l. proculo. Nec obstat in eodez titulo. l. Meuio. in principio: quia illa intelligitur quando vnam dimidiam vtriqꝫ legauit. Et in istis non habet locum accessio: id est ius accrescendi: vt dicta. l. proculo. Sunt etiaz re disiuncti: sed verbis coniuncti: vt si dico lego tibi et Sempronio pro equis portionibus. Sunt et alie re et verbis coniuncti: vt. s. proximo. Et coniuncti vtroqꝫ modo preferūtur disiunctis vtroqꝫ: vel altero tantummodo coniunctis. Coniuncti vero vno modo tantum simul admittuntur: scilicet re tantum. Coniuncti vero cum verbis tantum coniunctis et disiūctis re et verbis preferūtur: vt. ff. de heredi. insti. l. si ita quis heredes: et. ff. de legatis tertio. l. re coniuncti. §. penultimo: et §. finali.

¶ Si cui fundus. ¶ Si ad legatarium peruenerit proprietas fundi eidem legati ex causa onerosa: et vsufructus ex causa lucratiua potest peti totus fundus: tamen officio iudicis estimatio proprietatis debetur. h. d. Are.

t ¶ Emerit. scilicet legatarius.

u ¶ Peruenerit. scilicet morte vsufructuarij. vel ca. di. vel simili causa lucratiua tamen: vt. s. de vsufruc. §. finitur. ⁊ sic factus est causalis.

stamento agat: recte eũ agere ⁊ fũduꝫ[a] petere[b] iulianus ait: quia vsusfructus in petitione[c] seruitutis[d] locum obtinet, sed officio iudicis continetur: vt deducto[e] vsufructu iubeat estimationem[f] prestari[g]. ¶ Sed si rem legatarij ꝗs legauerit: inutile est legatum[h]: q̄ꝛ quod proprium est ipsius: amplius eius fieri non potest[i]. Et licet alienauerit[k] eam: nõ debetur nec ipsa res nec estimatio eius. ¶ Si quis rem suam quasi[l] alienam legauerit: valet legatum. Nam plꝰ valet quod in veritate est: ꝙ qd̄ in opinione[m]. Sed etsi legatarij esse putauit: valere constat: quia exitum[n] voluntas defuncti habere potest. ¶ Si rem suam legauerit testator: posteaqꝫ eam alienauerit[o]: celsus putat si non adimẽdi[p] animo vendidit: nihilominus deberi[q]: idqꝫ[r] diuus seuerus ⁊ antoninus rescripserunt. Idem rescripserunt eum qui post testamẽtum factũ predia que legata erãt pignori[s] dedit: ademisse legatum non videri[t]: ⁊ ideo legatariũ cuꝫ herede eius agere posse: vt p̄dia a creditore luantur. Si vero[u] ꝗs[x] partem rei legate alienauerit: pꝰ q̄ non est alienata oĩo debetur. pꝰ aũt alienata ita debet̄: si non alienandi aĩo alienata sit. ¶ Si ꝗs debitori suo liberatõem legauerit[a]: legatũ vtile[b] ẽ. ⁊ neqꝫ ab ipso debitore: neqꝫ ab herede eius põt heres[c] petere[d]: neqꝫ ab alio q̄ h̄r̄dis[e] loco est: sꝫ ⁊ potest a debitore conueniri vt liberet[f] eum.

a ¶ Fundum .id est proprietatem plenam. de iudicis tamen officio aliter fit: vt. j. sequitur.

b ¶ Petere. hic repete quod diximus. s. eo. §. si res. quia diximus fundũ peti ⁊ in plena proprietate. Sꝫ opponit̄. plena proprietas cõstat ex duobꝰ. s. ex nuda proprietate ⁊ vsufructu. ⁊ iam habet partem. s. vsumfr. ex causa lucratiua: quomodo ergo petitur fundus i plẽa ꝓprietate? R̄n̄. vsufr. hoc casu: cum fundꝰ petitur in plena proprietate non obtinet partem dominij: sed vicẽ seruitutis prediali que non est pars rei: cum nõ possit eẽ sine re: ⁊ ideo non videtur peti ea pars rei que obuenit ex cã lucri. s. vsufru. ⁊ h̄ de rigore: sꝫ ꝯtra de eq̇tate vt subijcit.

c ¶ Petitione. s. tali. i. p̄dicta fundi per actionem ex testamento: alias in multis locum dominij habet: vt. ff. de dam. infec. qui bona. §. ⁊ supficiarium: ⁊. ff. de bo. au. iu. pos. in ven. ⁊. ff. fami. her. l. ⁊ puto. §. ij. ⁊. ff. de vsufr. l. iiij. ⁊. v.

d ¶ Seruitutis. s. realis.

e ¶ Deducto. s. estĩatõe vsufr. quẽ. s. vsufr. ex cã lucratiua hꝫ: et ideo non debet plus habere: vt. s. e. §. si res.

f ¶ Estimatõem. s. proprietatis.

g ¶ Prestari. s. ab herede suo.

☞ Sed si rem legatarij. ¶ Legatũ rei ꝓprie legatarij non valet: etiam si post testm̄ sua esse desierit. h. d. Aretinus.

h ¶ Legatum. vt. ff. de lib. le. l. i. contra. So. ibi liberatio relinq̄tur que non erat debitoris.

i ¶ Potest. sic. j. de ac. §. sic itaqꝫ. ff. de le. iij. l. cum ꝗs. i. R̄n̄. ⁊. ff. de excep. rei iudi. l. ⁊ an eadem. §. actiones. ⁊ de acq̇. pos. l. iij. §. ex pluribus.

k ¶ Alienauerit. ff. de. re. ca. l. i. in fi. contra. So. fm. B. ibi viuo testatore alienauit: hic postea. vel hic purum fuit: ibi conditionale secundum Jo. ar. ff. e. cetera. §. ij.

☞ ¶ Si ꝗs rem suam. ¶ Valet legatum rei testantis: licet testator putauerit alienam. h. d. Areti.

l ¶ Quasi. i. credens alienam.

m ¶ Opinione. no. sic. ff. de manu. vin. si pr̄. §. quotiẽs: ⁊. ff. de iur. ⁊ fac. ig. l. regula. §. q̇ ignorauit. ar. contra. ff. de acqui. hẽ. is qui putat. So. ibi de re q̄ consistit in animo.

n ¶ Exitum. i. effectum: vt. ff. quemad. te. ape. l. negare. ibi. publice enim expedit suprema hoĩm iudicia exitum habere. i. res talis legatario acq̄ri põt.

☞ ¶ Si rem suam. ¶ Alienatõe rei legate a testatore facta nõ admittitur legatum: nisi probetur animus adimendi. h. dicit. Aretinus.

o ¶ Alienauerit. vendendo: sed dando indistincte videtur adimere. nec distingitur an valeat donatio vel non: etiam si reuocetur: vt. ff. de adimen. le. l. cum seruo: ⁊. l. rem legatam: ⁊. l. legatum sub conditione. §. i. Sed ex alia causa a donatione distingue animum: vt hic. ⁊ in dubio ꝓbat heres mutatam volũtatem: vt. ff. de le. iij. fideicom. §. si rem: ⁊. ff. eo. l. lucius. §. pe. ⁊. ff. de ꝓba. eum qui.

p ¶ Adimendi. quia animus ex hoc probatur: q̇a si necessitate rei familiaris nõ videtur reuocasse: alias sic. que distinctio in donatione non cadit: vt ff. de adimen. lega. l. reꝫ legatam. et no. C. eo. qui post.

q ¶ Deberi. scilicet rem legatario. argu. s. eo. §. nõ solum. vbi ab initio fuit alienata.

r ¶ Idqꝫ. scilicet iuris esse. vel ijdem scilicet imperatores.

s ¶ Pignori dedit. quid si rem obligatam creditori d̄bitor legauerit: nũq̇d vꝫ legatum? R̄n̄. sic: et nihilominꝰ poterit petere debitum: nisi voluntas testatoris ostendatur ꝯ volentem compensare. vt. ff. de lega. ij. l. creditorem.

t ¶ Videri. nisi sub dicta distinctione. i. an habuit animum adimẽdi vl̄ non. vel dic nullo modo: vt hic ⁊. C. eo. qui post. ⁊ hoc quia primo valuit relictum: alias contra: vt. C. de dona. inter virum ⁊ vxo. si maritus: ⁊ ff. de dona. inter vir. ⁊ vx. cum hic status. §. nullo.

u ¶ Si vero. no. de toto ad partem.

x ¶ Quis. s. testator.

☞ ¶ Si quis debitori. ¶ Legatum liberationis valet ⁊ potest fieri in ꝑpetuũ ad tp̄s. Et econtra non vꝫ legatum factum a debitore suo creditori: nisi afferat sibi aliquam vtilitatem. h. d. Areti.

a ¶ Legauerit. quod tribus modis fit. Primus peti nolo. vel quod d̄bet relinquo. vel ac. remitto. ⁊ hic liberandus est legatarius ab omni d̄bito: vt hic ⁊. ff. de lib. le. si quis rationes: ⁊. l. aurelio. i. Respõ. Secundus est ratiões reddere nolo: ⁊ hoc ab omni liberatur: nisi ab eo quod penes eum sit: ⁊ ab eo quod dolo fecit: vt. ff. de libe. le. l. aurelio. §. fina. Tertius si damnauit heredem ne exerceat actiones: quo casu si bonam causam habet testator litis euentus ⁊ sumptus ab aduersario facti legati videntur: vt. ff. de libe. le. petitor. si malam causam nihil videtur legare: vt in eadem. l.

b ¶ Utile. licet res sua sibi legari videatur: vt. ff. de lib. le. l. i. i. Respon. ⁊ est hoc verum nisi testatore viuo exactio fiat: vt. j. e. ti. §. tam autem: ⁊. ff. eo. l. fideicommissa. §. si rem.

c ¶ Heres. vel heres heredis: vt. ff. de li. le. l. ij. in fine

d ¶ Petere cum effectu. propter exceptionem: vt. ff. de lib. le. l. iiij. §. nunc de effectu.

e ¶ Heredis. sicut est bonorum possessio ⁊ fideicommis. vniuersale. j. de bonorum pos. §. quos autem: et de fideicommis. here. §. restituta.

f ¶ Liberet. per acceptilationem: si solus est debitor: si hꝫ conreum sociũ: idem alias cõreꝰ siue sociꝰ pacto ẽ liberatꝰ: vt. C. de lib. le. l. iiij. §. nẽ

Potest autez q̃s vel ad tẽpus [a] iubere ne heres petat. Econtrario [b] si debitor creditori suo [c] quod debet legauerit: inutile est legatum: si nihil plus est in legato q̃ in debito: quia nihil amplius [d] per legatuz habet. Nõ si in diẽ vel sub cõditione debitum ei [e] pure legauerit [f]: vtile est legatum propter representationem. Quod si viuo testatore dies venerit: vel conditio extiterit: papinianus scripsit vtile esse nihilomin⁹ [g] legatũ: q2 semel constitit [g]: quod ⁊ verum est. Nõ enim placuit sententia existimantium extinctum esse legatũ: quia [h] in eam causam peruenit a qua incipere non [i] potest. ¶ Sed si vxori maritus dotem [l] legauerit: valet legatuz: quia plenius [k] est legatum q̃ de dote actio. Sed si quam non acceperit dotem legauerit: diui seuerus ⁊ antoninus rescripserunt: siquidez simpliciter legauerit: inutile est legatuz. Si vero certa pecunia vel certuz corpus: aut instrumenta [m] dotis in prelegando [n] demonstrata sunt valere legatum. ¶ Si [o] res legata sine facto [p] heredis perierit [q]: legatario decedit [r]. Et si seruus alienus legatus non facto [s] heredis [t] manumissus [u] fuerit: nõ tenetur [x] heres. Si vero heredis seruus legatus sit: ⁊ ipse eũ manumisit: teneri ipz iulian⁹ scripsit: nec itere [x] si scierit hers an ignorauerit a se legatũ eẽ. Sz ⁊ si alij dõauerit [a] seruũ [b] ⁊ is cui dõat⁹ ẽ eũ manumiserit: tenet hrs [c] q̃uis ignorauerit [d]

a de effectu.in fi.

b ¶ Tempus.vt.ff.de lib.le non solum nrm.§.ij.

¶ Econtrario si debitor.secus si alius: quia interest creditoris plures reos habere: vt.ff.de lib.le.si quis decedens.§.fina.alias incipit iulianus. Accursius.

c ¶ Suo. scilicet ciuiliter ⁊ naturaliter. ⁊ cum effectu ⁊ pure: alias non valet: vt.ff.de le.i.l.si creditori: ⁊ per totam.l.⁊.l.sinautem.

d ¶ Amplius. Sed nunq̃d hodie semper est pl⁹: cum habeat statim rei legate dominium ⁊ hypothecariam aliarum reruz defuncti: Respõdeo.nõ vt.ff.de le.iij.l.iij.§.si rẽ. quia plus tantum quatuor modis dicitur: vt.j.de ac.§.plus. iste autem modus non est aliquis de his.

e ¶ Ei.s.creditori.

f ¶ Legauerit: scilicet debitor.

g ¶ Nihilominus.ff.de le.ij.l.debitor.in prin.contra.vbi est inutilis. Solu.hoc corrigitur. vel ibi dicit. Inutilis est: cum et aliam habeat actionez: potest tamen ⁊ ista agi: vt hic:

g ¶ Constitit. id est valuit.

h ¶ Quia.ratio illius false opinionis.

i ¶ Non potest. Nota argumentum pro vtraq3 patre ad hanc regulam: vt.ff.de verb.obli.existimo: ⁊.l.pluribus.§.sed et si placeat: et de his que pro non script.ha.l.si in metallum.§.item si seruo: ⁊ de serui.l.pro parte.

☞ ¶ Sed si vxori. ¶ Legatum dotis factum a marito vxori valet: etiam si maritus nullam dotem habuit: dummodo in legato certuz exprimatur.h.d.Are.

k ¶ Plenius. scilicet in commodo representationis: cum legatũ statim: dos vero annua bima trima die olim: hodie post annum mobilia: sed immobilia statim: vt.C.de rei vxo.actio.l.i.§.cum autem: et.ff.de do.prele.l.i.§ verum est. Item de dote datur actio inquantum maritus facere potest vel eius heres: vt.ff.soluto matrimonio.etiam.i.Responso. Ad legatum insolidum nisi in falcidia per beneficium inuentarij: vt in auten.de here.⁊ fal.§.si vero non fecerint.col.i. Item si que pacta in preiudicium mulieris facta sunt: beneficio legati tollunt: vt.ff.de do.pre.l.i.i.Rñ.

l ¶ Dotem.id est illam dotem quam non recepit legatarius.

m ¶ Instrumenta dotis. scilicet in quibus confessus fuit se recepisse dotem quam non recepit: vt.ff.de do.pre.l.fina.⁊.l.cum scriptum.§.item qui.

n ¶ In prelegando.id est legãdo.abundat eni pre.vt.ff.de do.prele.l.i.i.Respon.

☞ ¶ Si res legata. ¶ Si res legata facto heredis etiam ignorantis prestari non potest heres tenetur: secus si non suo facto.hoc dicit. Aretinus.

o ¶ Si res.puta seruus stichus.

p ¶ Facto. id est mora. quo casu de interitu tenetur: vt.ff.de verborum obligationibus. si seruum.i.Respon. ⁊ de legatis.i.cum res.§.fina. Vel quia sine causa occidit: vt dicta.l.si seruum. Aliud si cum causa: vt.ff.de lega.i.l.quid ergo.§.si heres. Tenetur enim de dolo et lata culpa ⁊ leui: vt.ff.eo.si cum res.§.si culpa.et.§.culpa.

q ¶ Petierit. vel non compareat: quo casu caueat heres de dando si ad euz redierit: et suis sumptibus recuperatur quando post mortem fugit: alias idem si in vita sumptibus legatarij: vt.ff.de leg.i.cuz res.§.item si res.de le.ij.si quis seruum.

r ¶ Decedit.quia qui in specie tenetur eius iteritu liberatur: vt hic ⁊.ff.de ver.ob.si ex legati.

s ¶ Sine facto. scilicet hoc quoq3: scilicet seruo alieno potest admitti culpa: puta non certificauit heres dominum: qui si sciuisset se posse vendere non manumisisset: sed forte cum videret velle manumittere: vt.ff.eo.i.l.cum res.§.si alienus: ⁊ §.penulti.⁊.fina. Item si fuerit in mora emendi: vt.ff.de ver.obliga.si seruum.§.si autem alienus. Et dic facto: id est culpa vel mora.

t ¶ Heredis.contra.de le.pre.l.namq3 naturam.

u ¶ Manumissus.nam manumissus similis est mortuo: vt.ff.de sol.si mihi alienum.

x ¶ Tenetur.scilicet ad extimationem: vt.ff.eo.l.si quis inquilinos.§.i.⁊.ff.qui ⁊ a quibus: heres. sed hic non dicit tenere mãumissionem: sed dicit quo minus valeat legatum.s.quo ad estimationem.

x ¶ Nec interest.cur secus vbi seruum indebitum sibi solutuz quis manumiserit: vt.ff.de condi.inde.in summa.§.si seruuz: que est contra. Jo.Rñ.quia debuit scire cum factum suũ censeatur: vt in aut.de iureiu.a mo.i.Rñ.

a ¶ Donauerit.s.heres.

b ¶ Seruum.a testatore legatũ.⁊ erat heredis.

c ¶ Tenet.ad estiatõem: vt.s.pri.dixi.

d ¶ Ignorauerit.s.heres.

☞ ¶ Sed si quis ancillas. ¶ Extincta persona primo legata remanet legatum in accessoria quando fit per dictionem cũ suis rebus.h.d.Areti.

a se legatum esse. ¶ Sed si quis ancillas cum suis[a] natis legauerit: etiam si ancille mortue fuerint: partus legato cedunt[b]. Idem[c] ē et si ordinarij[d] serui cum vicarijs legati fuerint: licet mortui sint ordinarij: tamen vicarij legato cedunt. Sed si seruus fuerit cum peculio legatus: mortuo[e] seruo vel manumisso vel alienato etiā peculij legatum extinguitur[f]. Idem[g] est si fundus instructus: vel cum instrumento[h] legatus fuerit. Nam fundo alienato[i]: instrumenti legatum extinguitur. ¶ Si[k] grex legatus fuerit: et postea ad[l] vnam ouem peruenerit: quod superfuit vēdicari potest.[m] Grege autem legato[n] etiaz oues eas que post testamentum factū gregi adijciuntur legato cedere iulian⁹ ait. Est autez gregis vnū corpus[o] ex distātibus capitibus: sicut edium vnum corpus est ex coherētibus lapidibus. Edibus deniqꝫ legatis columnas et marmora que post testamentum factum adiecta sunt legato dicim⁹ cedere[p]. ¶ Si peculium legatum fuerit[q]: sine dubio quicqnid peculio[r] accedit, vel discedit viuo testatore: legatarij lucro vel damno est. Quod si post mortem testatoris ante aditam hereditatē aliquid seruus acquisierit iulianus ait: siquidem ipsi manumissio peculium legatum fuerit: omne quod ante aditā hereditatē acqsitū ē: legatario[s] cedere[t] debere: quia[u] huiusmodi legati dies ab adita hereditate cedit. Sed et si extraneo peculium legatum fuerit: non cedere ea legato nisi ex rebus peculiaribus auctum fuerit peculium. ¶ Peculium[x] autem: nisi legatum fuerit: manumisso nō debetur: quāuis[a] si viuus manumiserit: sufficit si non adimatur: et ita diui seuerus et ātoninus rescripserūt. Idē rescripserūt peculio

a ¶ Suis natis. alias suo nato.

b ¶ Cedunt. quia duo legata sunt separata: vt. ff. de pe. l. iij. et l. si ancillam. Sed contra. ff. de ventre. inspi. l. i. §. ex hoc. vbi dicitur ꝙ partus est portio viscerum matris. Respondeo. ibi loquitur donec in ventre est.

c ¶. Idem. sic est ff. de pe. le. l. iiij.

d ¶ Ordinarij. qui sunt hi: dic vt j. quod cum eo. §. cum autem.

e ¶ Mortuo. scilicet viuo testatore: non si post: vt. ff. de pec. le. tc inutile.

f ¶ Extinguitur. quia accessio ē: vt. ff. de pec. le. l. i. et. ij. Sed quare non ita in superiori casu: Respōdeo. propter hominis dignitatem: quia ita nō accedit: vt. ff. de edil. edic. iustissime. in prin. Item quid si vicarij erant tantum in peculio: et legati sunt cuz peculio: Respōdeo idem: vt exp̄mere peculiū noceat: vt. ff. de condi. et demon. l. in diem. in fi.

g ¶ Idem est. instructus. huic primo articulo contradicit. ff. de fun. instruc. sicut. in fine. Solu. secundum Azo. hic simpliciter propter rudes sic loquitur. Vel dic ꝙ sit idem quod in ꝑtu et vicarijs. et quod sequitur. cum instrumēto: referatur ad ꝑri. de peculio. vel subtilius refert inter instrumentuz fundi: qđ parit semper perempto legato fundi: et instrumentum patrisfamilias quod non perit: licet legatum fundi pereat: et hoc casu loquitur lex contraria in eo. titu. argu. contra. ff. de fun. instru. l. quesitum. §. sed si fundus: et. §. si instructo. Vel dic illaz esse pauli sniam: istam labeonis a iustiniano prolatam: et sic corrigitur illa.

h ¶ Instrumento. Est autem instrumentum apparatus rerū diutius ꝑmansurarū sine quibus non posset exerceri possessio: vt. ff. de fun. instru. quesitum. i. Respon. Et sunt instrumēta fundi colendi seruandi gratia cōparata: vt. ff. de fun. instru. l. instrumēta. q̄ sunt illa ibi habes.

i ¶ Alienato. a testatore.

☞ ¶ Si grex. ¶ Grex etiam in vna oue retinetur. Et legato grege veniunt oues adiuncte gregi post testamentuz. Idē in legato ediū. h. d. Areti.

k ¶ Si grex. q̄ ex decem ouibus constat vel quattuor porcis: vt. ff. de abigeis. oues.

l ¶ Ad vnā. sic. ff. qđ cuiusqꝫ vniuer. l. sicut. §. fi.

m ¶ Pōt. ff. q. mo. vsufr. amit. l. fi. ꝫ. so. facili⁹ ꝑdit legatū vsuf. ꝙ ꝓprietatis: vt. ff. e. ti. repeti. §. rei mu. et. ff. e. l. sꝫ in grege. in fi.

n ¶ Legato. sic. ff. e. grege. sic. j. §. pri.

o ¶ Corpus. Tria enī sunt corpora rerum. vnum quando vno spiritu id est elementatione continetur: vt homo lapis. Secundum quod ex coherentibus constat: vt domus et armarium. Tertium quod distantibus corporibus: vt grex et populus: vt hic et. ff. de vsuca. reruꝫ mixtura. §. i. et. ff. de rei vē. in rē. §. at in his.

p ¶ Cedere. sed columna vel tignum domus legari pure non potest: vt. ff. đ lega. i. l. cetera. ne vrbs deformetur. Accur.

☞ ¶ Si peculium legatum. ¶ Augmentum vel diminutō peculij legati vno testatore ad legatarium spectat. sed si p⁹ mortem ante aditam hereditatem cedit legato si est legatum ipsi seruo: secus si extrāeo. hoc dicit. Aretinus.

q ¶ Fuerit. seruo vel extraneo.

r ¶ Peculio. nam et furtum peculium legari pōt: vt. ff. de pecu. le. l. ei quomodocunqꝫ. et facit. s. ad hoc. pr. §.

s ¶ Legatario. eidemqꝫ manumisso. Accur.

t ¶ Cedere. Nota tria tēpora ante mortem testatoris et post: ante tamen aditam hereditatem. Itē et post in primo tempore: scilicet quo inuenitur cessisse dies legati: omnes sunt legatarij pares. nam quicquid eo tempore acquirit seruus talis: ei cui hoc peculium est legatum acquirit: siue ipsi seruo siue alij extraneo sit relictum: quia non cedunt legata. similiter in tertio si sunt pares. ī secundo distinguit extraneus a seruo: vt hic. Nam quod legatum cedit extraneo a morte: hoc seruo ab adita hereditate: quia nec libertas sibi prius debetur. C. de ca. tol. §. cum igitur: et. §. in nouissimo: et. ff. quādo dies le. ce. l. ij. inter quos legatū seruo māumisso relictum est vnum: vt hic. conditionalia vel ī diē certū relicta ex die vel ↄditōe existente cedūt. i. trāsmittūt ad hr̄des. nā añ ↄditōꝫ vel diē veniente si ↄcedit legatari⁹ nō trāsmittit: vt. C. de ca. tol. §. sinaūt. nisi ī trib⁹ casib⁹. ꝑm⁹: vt. ff. đ ↄdi. et đmō. ↄditōes. Scđs. ff. e. l. iij. Terti⁹. ff. qñ dies le. ce. si cū ꝑfinitōe. Itē vbū cedere duas hꝫ significatōes. i. icipe deberi: vt. ff. de vb. sig. l. cedē. Itē cedē ꝙ tū ad trāsmissiōeꝫ: vt accipit. C. de cadu. tol. per totum. et in vtraqꝫ potest hic accipi.

u ¶ Q. bona est rō. si. n. pri⁹ cederet idē eēt qđ ī extraneo. ē et alia rō: vt ff. đ pe. l. đniqꝫ. §. fi. vbi dr̄ ꝙ verisile ē cū ei legat: q̄si ꝑfimōiū suū ei legat.

☞ ¶ Peculiū. ¶ Peculiū serui nō intelligit eē legatū suo cui testator reliq̇t libertatē ī vltia volūtate. sec⁹ si iter viuos fuit māumissus. h. d. Are.

x ¶ Peculium. sic. C. de pec. ei⁹ qui li. me. l. i.

a ¶ Quāuis. cur tam varie: Rñ. quia secundo casu. s. qñ inter viuos opas eius manumissor erat habiturus: vñ conuersa donatio ꝓsumitur secundum Johan. vt. ff. man. si vo. §. pap. vel sm. P. pp preoccupatōnē mortis: qr presumitur auferre si potuisset: vt in auten. de trien. et se. §. illud quoqꝫ. ibi. Pro tumultu mortis angustatus etc. et. C. q̄ test. fa. nō pos. hac consultissima. §. i.

BIBLIOTHEQUE SAINTE GENEVIEVE

legato[a] nō videri id relictū vt petitionem[b] habeat pecunie: quā in rationes dñicas īpenderit. Idē rescripserunt[c] peculiū videri legatum cū ratōnibus redditis liber esse iussus ē: ⁊ ex eo reliquas[d] īferre[e]. ¶ Tam autē corpales res legari possunt q̄ icorpales[f]: ⁊ iō qd̄ defuncto debetur pōt alicui legari: vt actiones suas heres legatario prestet[g]: nisi exegerit[h] viuus testator pecuniā. nā hoc casu legatum extiguitur. Sz[i] ⁊ tale legatū valet: dānas heres meus esto domnū illius reficere: vel illū ere alieno liberare. ¶ Si generalit̄ seruus vel res aliena[k] leget̄: electō legatarij[l] ē: nisi aliud testator[l] dixerit. ¶ Optōis legatū. i. vbi testator ex seruis suis vel alijs reb⁹ optar̄ legatariū iusserat: hēbat olī ī se conditionem[m]: ⁊ iō[n] nisi ipse legatari⁹ viu⁹ optauerit: ad heredē legatū nō trāsmittebat. Sz ex cōstitutione[o] nostra ⁊ hoc in meliorem statū reformatū ē: ⁊ data ē licentia ⁊ heredi legatarij optare seruum: licet viu⁹ legatari⁹ hoc nō fecit: ⁊ diligētiore tractatu habito: ⁊ hoc in nr̄a[p] cōstitutione additum est: vt siue plures legatarij extiterint: quib⁹ optio relicta est: ⁊ dissentiāt in corpore eligendo: siue vnius legatarij plures heredes sint: ⁊ īter se circa optandum dissentiant: alio aliud corpus eligere cupiente[q]: ne pereat legatū qd̄ pleriq̄ prudētium cōtra beniuolētiam[r] ītroducebāt: fortunā esse huius optionis iudicē ⁊ sorte[s] esse dirimēdū: vt ad quē sors deueniat: illius sententia[t] in optione precellat. ¶ Legari[u] autem illis solū pōt cū quib⁹ testī factio[x] est. ¶ Incertis[a] vero personis neq̄ legata: neq̄ fideicommissa olim relinqui concessum erat. Nam[b] nec miles quidem incerte persone poterat relinquere: vt diuus hadrianus rescripsit. Incerta aūt psona videbat̄ quā icerta opinione testator animo suo subijciebat: veluti si quis ita dicat. quicunq̄ filio meo filiam suam in matrimoniū dederit: id est collocauerit ei heres me⁹ illum fun-

a ¶ Legato. s. seruo ⁊ ēt libertas fuit legata. aliud si extraneo: vt. ff. de pec. lega. l. vi. §. fi. ⁊. l. si sticho. Accur.

b ¶ Petitōem. nisi testator fuerit hui⁹ consuetudinis vt redderet seruo q̄ sibi debebat: vt. ff. de pe. le. dñs sticho. §. i. in fi.

c ¶ Idē rescripserunt. cū rōib⁹. q̄si diceret. si relinquo seruo libertatem cū rōnib⁹ ab eo redditis: eoipso ⁊ peculium legare sibi videor. aliud econtra si libertatē reliquo ⁊ rōes reddere veto: q: nō vr̄ legatū peculiū: vt. ff. de le. i. si seruus vetit⁹. Rōnes aūt reddere dr̄ q̄n amoto dolo ⁊ fraude reddit: vt. ff. de fideicō. liber. l. thais. §. stichus.

d ¶ Reliq. al's reliq̄s. i. aliq̄ q̄ erāt reddenda reddere: cū iam q̄dam reddiderat. vel ēt si nihil: vt. ff. de verb. sig. l. ceterorum.

e ¶ Inferre. repete iussus est.

☞ ¶ Tā aūt. ¶ Iura incorpalia ⁊ ēt facta possunt legari. h. d. Are.

f ¶ Incorpales. i. actiōes ⁊ s̄uitutes: vt. s̄. d̄ re. cor. ⁊ incor. et. ff. de le. i. l. i. ⁊. l. cetera. ī prin.

g ¶ Prestet. sine cōcessione. tñ vtiles h̄z legatari⁹: vt. C. e. l. ex legato.

h ¶ Exegerit. nā si exegerit sp̄ in dubio p̄sumo voluisse legatum extingui: vt. ff. de adimen. le. l. pe. §. fi. ⁊ d̄ li. le. nō solum. §. liberatio. nisi pbet̄ cōtrariū: vel q: debitor vltro obtulit eo nō petēte: vel q: exactam p legatario deposuit: vt. ff. de le. iij. l. fideicōmissa. §. si rem.

i ¶ Sz ⁊ tale. alieno liberare. nā vtilitatem h̄z.

☞ ¶ Si generaliter. ¶ Legati ī genere electō ē legatarij. h. d. Are.

k ¶ Res aliena. vt equus.

l ¶ Legatarij. a p̄cipio ⁊ ex postfacto s̄m. B. vt h̄ ⁊. ff. de le. i. l. si s̄u⁹ legat⁹. §. cū hō. Sz r̄ndeo. a p̄cipio dabat electōē h̄rdi: s̄z ex cōtumacia trāsferebat̄ in legatariū. ar. ff. de serui. si cui: ⁊. C. d̄ so. l. i. Io. distiguit. āt ī gn̄e gn̄alissimo vel subalterno: vt subā vel corpus vl' aīal legat̄: quo cāu nō vz: cū festucā vl' muscā dādo liberet̄. vl' eo gn̄e qd̄ dialectici speciē appellāt: vt homo ⁊ filia. ⁊ tūc subdistīgue: aut h̄eat in h̄rditate s̄uos: ⁊ tūc legatari⁹ eligit dūmodo nō meliorem: vt hic ⁊. ff. e. l. legato. i. Responso: ⁊. l. qui duos: ⁊ de lib. le. l. ij. aut non habeat: ⁊ tūc heres eligit: vt. ff. de vi. tri. ⁊ oleo. l. iij. i. R̄nso: ⁊. l. iiij. Si autem testator ex certis reliquit incertum: aut ipse sensit de certo quod patet expresso noīe eius: ⁊ tunc eligit heres: ⁊ eius voluntatem interpretatur. aut non sensit: et tunc vel legatarius eligit: vt. ff. de le. iij. l. si quis a filio. §. si plures: ⁊. l. qui duos. In domo autē in genere legata: si habet testator domos: vnam ex his eligit heres. si non habet ⁊ relinquit: derisorium est legatum: vt. ff. e. si dom⁹. in fundo in genere legato dic nō valere legatū: cū vnius digiti possit fieri fundus: vt. ff. de iu. do. cū post. §. gener: ⁊. ff. e. i. l. licet: ⁊. l. qd̄ in rerū. §. q̄ si q̄s.

☞ ¶ Optioni. ¶ Legatum optionis hodie transmittitur ad heredem: si legatarius decedat anteq̄ optet: ⁊ pluribus d̄bentibus eligere discordātib⁹ sorte dirimit̄. h. d. Areti.

m ¶ Conditōem. s. si eligeret.

n ¶ Et iō. bona rō: vt. C. de ca. tol. §. sinautē aliq̄d.

o ¶ Ex cōstitutōne. q̄ ē. C. cōmu. d̄ le. l. fi. ī p̄n.

p ¶ In nostra cōstitutione. scilicet predicta.

q ¶ Cupiente. etiā alio aliud subaudi. nam vtilitatem habet: vt C. eo. l. constitutione. §. qui. ff. d̄ lega. i. l. fi. in pri.

r ¶ Beniuolentiam. id est contra equitatem: scilicet q̄ perierunt: id est d̄ iure stricto pire deberent: vt ff. e. l. hui⁹. §. fi.

s ¶ Et sorte. vel cum taxillis vel alio modo. sic. ff. de iudi. in trib⁹. Sed quare iudex non compellit eos ad consētiendum: vt. ff. e. huius. in fi. Respondeo. immo hoc modo cōpellit. vel ibi cōpellit in actōe eligēda q̄ dat̄ a iure. hic aūt nō cōpellit ī eo quod datur a testatore.

t ¶ Sententia. vt tamen ceteris estimatōib us prestet suarum ptium: vt. C. cō. de le. l. fi. in prin.

☞ ¶ Legari. ¶ Illi p̄nt ex ti. legati cape qui possunt heredes institui. h. d. Areti.

u ¶ Legari. solū. ⁊ econtra idem solus legat: vt. ff. de le. i. l. ij.

x ¶ Factō. in passiua significatione accipe: vt. s̄. de he. quali. ⁊ dif. §. testamenti. Sed qui sunt isti qui non habent testamēti factionem: Respondeo. incerta persona: vt. ī. proxi. §. Itē peregrinus siue deportatus: vt. C. de he. insti. l. i. Item in metallum damnatus: vt. ff. de his q̄ p nō scrip. ha. l. si ī metallum. Itē s̄u⁹ de adulterio cum dñā cōmisso accusatus: vt. s̄. de he. insti. §. ij. Itē collegiū: nisi pbet̄ licitum: vt. C. de he. isti. l. collegiū. Itē icestuosi: vt in auc. q̄. mo. na. effi. sui. §. vl. Itē heretici maioris heresis: vt. C. de hereti. l. manicheos. Itē apostate: vt de aposta. hi q̄ sanctā. Item mulier nubens infra annum a tēpore mort̄ mariti: vt in auc. de nup. §. i.

☞ ¶ Incert̄ v̄o. ¶ Olī legatū libertat̄ vl' tutele ī icertā psonā cōferri n̄ potat̄: s̄z hodie sic: dūmō legatari⁹ certificari possit.

a ¶ Incert̄ v̄o. cōcessum erat. hodie cō ēt aū legē grecā īferiorē in paupib⁹: vt. C. de epis. ⁊ cle. l. id quod.

b ¶ Nā nec miles. cui⁹. s. milit̄ volūtas s̄uat̄ p lege al's: vt. C. de tes. mili. l. i.

dum dato. Illud[a] quoq quod his relinquebatur qui post testamentum scriptum primi consules designati erant eque incerte persone legari videbatur: et denique multe alie huiusmodi species sunt. Libertas[b] quoq incerte persone non videbat posse dari: quia placebat nominatim servos liberari: tutor quoq incerte persone dari non potest. Sub certa[c] vero demonstratione: id ē ex certis personis incerte persone recte legabatur: veluti ex cognatis meis qui nunc sunt si q̄s uxorem meam duxerit: ei heres meus illam rem dato. Incertis[d] autem personis legata vel fideicommissa relicta et per errorez soluta reperi non posse sacris constitutionibus cautum erat.

¶ Posthumo quoq alieno inutiliter antea legabatur[e]. Est autem alienus posthumus qui natus inter suos[f] heredes: heres testatoris futurus[g] non est. Ideo ꝙ ex emancipato filio cōceptus nepos extraneus erat posthum⁹ avo. Sed nec[h] huiusmodi spēs penitus est sine iusta emendatione relicta: cum in nostro codice cōstitutio[i] posita est: per quam et huic[k] parti medemur: non solum in hereditatibus: sed etiam in legatis et fideicommissis: quod evidenter ex ipsius lectione constitutionis clarescit. Tutor[l] autem nec per nostram constitutionem incertus[m] dari debet: quia certo iudicio debet pro tutela quis sue posteritati[n] cavere. Posthumus autem alienus heres institui: et antea poterat[o]: et nunc potest: nisi in utero eius sit: que iure nostro[p] uxor esse non potest[q]. ¶ Si quis[r] in nomine[s] cognomine prenomine agnomīe legatarij testator erraverit: si de persona cōstat nihilominus valet legatū[t]. Idē qz in heredibus[u] servatur: et recte. Nomina enim signandorum hominū gratia reperta sunt: qui si quolibet alio modo intelligantur[x]: nihil interest[a]. ¶ Huic proxima est illa iuris regula: falsa demonstratione legatum non perimi. veluti si quis ita legaverit. Stichum servum meum vernaz[b] do lego. licet enim non vernā sz emptus sit: si de[c] servo tamen cōstat: utile est legatuz. Et convenienter si ita demonstraverit. Stichum servum quem a seio emi: sit qz ab alio emptus: utile est legatum: si de servo constat. ¶ Longe[d] magis legato falsa causa non nocet: veluti cuz quis ita dixerit. Titio quia me absente negocia mea curavit stichum do lego. vel ita. titio qr patrocinio ei⁹ capitali crimine liberat⁹ sum stichū do lego. Lz.n. neq negocia testatoris unq̄ gesserit titius neq patrocinio ei⁹ liberatus ē: legatū tn̄ valz: Sz si cōditōnaliter[e] enūerata fuerit causa aliud iuris ē: veluti hoc

a ¶ Illud ꝙ. designati in kal. ianuarij sortiebant. i. incipiebāt honores administrare: et añ p tres mēses designabant: vt. ff. de cōdi. et de. l. publius. C. de magi. mu. l. i.

b ¶ Libertas dari. vt si dicat ita. illū liberū eē volo q̄ capitolium primo ascendit vel sic fecerit: vt. s. pri. §. incertis. vt stichū liberū eē volo: cuz habeat duos stichos: vt. ff. d ma. te. cuz ex plib⁹.

c ¶ Sub certa. sic. ff. de le. i. l. iij. §. h āplu⁹. sic. ff. de le. i. l. si seru⁹ legat⁹. §. hui⁹. sic ff. d re. du. l. q̄dā. sic. ff. eo. i. l. legato. §. i.

d Incertis. repete: q̄ si naturale debitū: vt. ff. de cōdi. inde. iul. in fi. et l. frater a fratre. et l. si dominus. in fi.

¶ Posthumo ꝙ. ¶ Hodie ēt posthumo alieno q̄ non ē futurus su⁹ pōt legari: sz tutor incertus dari nō pōt. Itē de iure ptorio alien⁹ posthumus ēt olim poterat institui. h. d. Areti.

e ¶ Legabatur. Sed nec instituebat iure civili: vt ff. de li. et posth. l. gall⁹. §. ille casus.

f ¶ Suos. s. quosdam ante emancipatōz: vt seq̄t.

g ¶ Futur⁹. scilicet heres.

h ¶ Sz nec. q. d. nō solū i posthumo: sz oia supra dicta ab illo. §. certis. correcta sunt: vt ar. ff. eo. iij. l. h legatuz. i. Rn̄. et l. ea tamen.

i ¶ Constō. quā non habemus.

k ¶ Huic. scilicet posthumo.

l ¶ Tutor. p nr̄am. s. supradictā cōstōnē grecā: nec veteri iure: vt ff. de testa. tu. tutor.

m ¶ Incert⁹. vt si ita dixit. illū tutorē do q̄ pri⁹ d tuscia venerit.

n ¶ Posteritati. i. filijs.

o ¶ Poterat. s. de iure ptorio nō civili: vt. j. d bo. pos. i. Rn̄. z. et. ff. de li. et posth. gall⁹. §. ille.

p ¶ Nro. i. romano.

q ¶ Nō pōt. sz q̄ ē illa q̄ uxor eē n̄ pōt: Rn̄. multe sunt ille: vt s. d nup. dix'm⁹. §. si adversus. C. de testa. l. iiij.

¶ Si q̄s in nōie. ¶ Error nōis pnōis agnōis cognominis non viciat si de corpe constat. h. d. Areti.

r ¶ Si quis. sic. C. d testa. l. si q̄s nōie.

s ¶ In nōie. nomē ē gen⁹: sz ponit h p spē sui: vt albert⁹ q̄ dr̄ pprium psone nomē. cognomē q̄si cōe cognatōis nomē: vt a sinel l⁹. Prenomē qd cā dn̄e ponit: vt si sint duo tullij vni supaddat marc⁹ et dicat marc⁹ tulli⁹. nā marc⁹ ē pnomē. Agnomē ē qd i ponit ab evētu: vt aphricanus q̄ vicit aphricam. alemanic⁹ et gottic⁹: vt. s. i rubrica pemij hu⁹ libri.

t ¶ Legatū. sic. ff. si cer. pe. l. certū. C. e. si fortidianū.

u ¶ Hrdib⁹. s. si erret in eorū nomie.

x ¶ Intelligāt. s. a testāte. et h i pprijs. in appellativis distigue fz Io. an parū erret vt libros mēbranas appellet. quo cāu vz maxie: cū fuerit ɔsuet⁹ sic appellare: vt. ff. de le. iij. liberoꝝ. §. qd tn̄ cassi⁹. an multū erret: et tūc n̄: vt. ff. e. l. iij. et d sup. leg. l. labeo in medio legis.

a ¶ Interē. vn̄ liber hō sibi nomē mutare pōt: licz su⁹ nō possit: vt. C. d mu. no. l. i. et. ff. de fal. l. falsi.

¶ Huic proxima. ¶ Falsa dmonstratō nō viciat legatū. h. d. Areti.

b ¶ Vernā. verna ē seru⁹ ex āncilla testatoris natus.

c ¶ Si d servo ēpt⁹. idē et si n̄ emit: vt ar. ff. de vsuc. nō nūq̄. §. fi. sec⁹ in vendi tione: vt. ff. de ɔhen. emp. si q̄s fundū.

¶ Longe. ¶ Falsa cā nō viciat legatū: nisi p modū ɔditōis fuerit plata. h. d. Areti.

d ¶ Lōge. iō dic magis: q: vba false demōstratōnis sūt d subā ipi⁹ legati: vt cū dico stichū vnā do lego. sz vba false cause nō ita. Itē q: cāe legādi nō coherēt legato: vt. ff. d ɔdi. et dmō. cū tale. §. falsa cā. Itē q: hic dare psumit: vt. ff. de ɔdi. indebi. in summa. §. ei quoq.

e ¶ Sz si cōditōnalit r. no. ɔditio p si apponit: vt h et. ff. d ɔdi. idebi. q̄ pmisit. et p cū: vt. ff. d ver. ob. quociēq. §. n̄ solū. nisi i casu: vt. ff. d tut. l. muto. §. sub ɔditōe. Mod⁹ p vt: vt. C. de his q̄ sub mo. l. ij. Cā p q: vt hic. demōstratio fit oñdendo aliquid quod non ē: vt. s. pri. et. ff. eo. si sit. §. l. circa h qttuor sic dicas et prio. falsa cā n̄ nocet: vt h. ɔditō nocet si dficiat: vt h et. ff. si cer. pe. cū ad pn̄s: et. l. itaq. mod⁹ idem qd cōditō opat: excepto ꝙ id qd dat sub mō ēt añq̄ mod⁹ ipleat petit: cautiōe tamen interposita de modo implendo: quod non est in conditiōe: vt. ff.

de condi. ⁊ demon. qui heredi. §. fi. ⁊ de adimen. le. liberto. §. lucius: et ff. eo. si cui. In demonstratione distingue: vt. ff. eo. si sit. §. i. ⁊ l. non quecunq̃.

a ¶ Fundum. scilicet dominium: qui fit heres per seruum: quia adhuc non est.

dn̄z erit legatū: sed hereditas apud nullū: que poterit esse vel apud hunc vel apud aliū si alienabitur: scilȝ seru⁹ p̄s⁹: vt seq̄r.

☞ ¶ Añ hr̄dis. ¶ Legata ⁊ libertas hodie relinq̄ p̄nt añ hr̄dis institutōȝ ēt postea: ⁊ iter instōeȝ ⁊ substōeȝ. h. d. Are.

l ¶ Legabat̄. aliud i tutor̄ ēt oli: vt. s̄. q̄ da. tu. pos. §. ad certū.

modo. ticiosi negocia mea curauerit: fundum[a] do lego. ¶ An seruo heredis recte legamus queritur: ⁊ constat pure inutiliter[b] legari[c]: nec quicq̃ proficere[d]: si viuo testatore de potestate eius heredis exierit[e]: quia quod inutile foret legatum si statim post factū testamentum decessisset testator: non debet hoc ideo valere[f]: quia diutius testator vixerit. Sub cōditōe vero recte legat̄ seruo: vt requiramus an quo tempore dies legati cedit: in potestate heredis[g] non sit. Ex diuerso herede īstituto[h] seruo: quia dn̄o recte etiam sine conditione legetur non dubitatur. Nam ⁊ si statim post factū testamentum decesserit testator: non tamen eum qui heres[i] sit dies legati cedere intelligitur[k]: cum hr̄ditas a legato separata sit: et possit per eum seruum alius heres effici: si priusq̃ iussu domini adeat in alterius potestate trāslatus sit: vel manumissus ipse hers̄ efficeretur: quibus casibus vtile ē legatū. q̄ si in eadem causa permanserit: ⁊ iussu domini. s. legatarij adierit: euāescit legatū. ¶ Ante heredis institutionem legabatur[l] antea inutiliter. s. quia testamenta vim ex institutione heredum accipiunt: ⁊ ob id veluti caput atq̃ fundamentum[m] intelligitur totius testamenti heredūȝ institutio. Pari ratiōe nec libertas ante heredis institutōnē dari poterat. sed quia inciuile esse putauimus: scripture ordinem[n] quidē sequi: quod ⁊ ipsi antiquitati vituperandum fuerat visum. Sperni autem testatoris voluntatem[o] per nostrā constitutioneȝ[p] ēt hoc vicium emendauimus: vt liceat ⁊ ante heredis institutioneȝ ⁊ inter medias[q] heredum institutiones legatum relinquere: ⁊ multo magis libertatem cuius vsus fauorabilior[r] est. ¶ Post mortem quoq̃ heredis aut legatarij simili modo inutiliter legabatur: veluti si quis ita dicat. cū heres meus mortuus fuerit: do lego. Itēȝ pridie q̄ heres aut legatari⁹ morietur: eodem modo ⁊ hec correximus[s] firmitatem huiusmodi legatis[t] ac fideicommissorum similitudinem prestātes: ne in hoc casu deterior causa legatorum q̄ fideicommissorum inueniatur[u]. ¶ Pene quoq̃ nomine inutiliter legabatur ⁊ adimebat̄[x] vel trāsferebat̄. Pene aūt nomine legari videt̄ qd̄ coercēdi heredis cā relinq̄t̄: q̄ magis aliq̄d[a] faciat: āt

☞ ¶ An seruo. ¶ Seruo heredis pure non pōt legari: sed sub conditiōe si tempore existentis conditionis nō sit in potestate heredis: sed econtra. Seruo alieno herede instituto potest eius domino legari pure vel sub cōditione. sed si iussu domini hereditateȝ adeat legatum euanescit. h. d. Are.

b ¶ Inutiliter. sic. C. de necessa. ser. here. insti. l. cum quidam. §. illo. contra. sȝ ibi non imponitur necessitas dandi. vel de alimentis loquitur: vt. ff. de ali. ⁊ ci. leg. seruos. nam cum sit purum a morte testatoris cedit: vt. C. de ca. tol. § cum igitur.

c ¶ Legari. propter confusionem hereditatis et legatarij: quia eadem p̄sona sibiipsi debere non potest.

d ¶ Proficere. quia act⁹ morientiuȝ nō possunt esse in suspenso: vt. ff. commu. pre. l. fi. i fi. ⁊ propter regulam cathonis que sequitur.

e ¶ Exierit. seruus legatarius: quia hec est regula cathoniana.

f ¶ Valere. exceptis quibusdam casibus: vt cum res tua sit tibi legata et ante mortem testatoris alienata.

g ¶ Heredis. non sit. nam si est adhuc seruus nō valet legatum: al's valet. sic. ff. ad. l. falci. l. si a seruo.

h ¶ Instituto seruo. i. dn̄o ex p̄sona serui: vt. s̄. p quas perso. no. acq̄. §. item serui. sed idem dn̄s erit heres: ergo non valet legatum: q: idē non pōt esse heres ⁊ legatari⁹: vt. ff. de le. i. l. legatū est. §. i.

i ¶ Heres sit. i. dicere mortuo testatore statim post testamentum non ideo statiȝ doimnus serui erit heres per seruum: ⁊ legatarius per se: et ita non erit apud eum: id est eundem heredem hereditas ⁊ legatum quod erat superiori. §. immo ad hoc vt sit heres per seruum duo precedere oportet: iussus domini ⁊ obedientia serui. ⁊ interim serui conditio poterit variari: sed legatum tantum interim habebit dominus. sunt ergo sep̄ata hereditas ⁊ legatū interim: cū legatū apd̄ dn̄ȝ: hr̄ditas apd̄ nullū donec seru⁹ vel māumissus sibi vel iussu alicui⁹ dn̄i eam adeat.

k ¶ Intelligit̄. nā nemo ē hr̄s adhuc: cū ⁊ dn̄i iussus ⁊ serui debeat seq̄ volūtas: vt. C. de hē. isti. cū p̄ponas. ⁊ lȝ hr̄ditati dies cedat ea addita: tn̄ legatū a morte testatoris cedit: vt. C. de ca. tol. §. i nouissimo. vn̄ apud

m ¶ Fundamentū. cū sine illo nl̄lū dicat̄: vt. ff. de iu. codi. l. fi. ⁊. j. ti. iij. §. i p̄mis: ⁊ d̄ his q̄ i testa. delen. l. pe. ibi calphurni⁹.

n ¶ Ordinē. nō ordinē scripture nō seruāduȝ. sic ff. de sol. non eiȝ contra. ff. de fidei cō. li. l. generalit̄. §. q̄d ergo: ⁊ in auc. de he. ⁊ fal. §. inordinatum.

o ¶ Volūtatē. repete recuperād⁹ erat.

p ¶ Constitutionem. quā non hēmus secundum quosdam. Vel dic veri⁹ q̄ loq̄t de ea q̄ est in. C. d̄ testa. l. ābiguitates. ⁊ qd̄ ibi dicit nō ex mente referas ad alia n̄ ad hūc ordinē.

q ¶ Medias. q: p̄mū īstituit heredē: ⁊ postea legauit: ⁊ postea in alijs heredē īstituit: ⁊ ita legat iter medias hr̄dū īstitutiōes.

r ¶ Fauorabilior. nisi in duob⁹ casib⁹: vt. ff. d̄ manu. testa. cū ex pluribus: ⁊ d̄ le. i. si q̄s a fine. §. pe. ⁊. l. ferre: ⁊ ad treb. si p̄roni. §. sȝ si nō fructib⁹.

☞ ¶ Post mortē. ¶ Añ ⁊ p⁹ mortē hr̄dis ⁊ legatarij ⁊ pridie mortis legatarij legari pōt. h. d. Areti.

s ¶ Correxim⁹. vt. C. vt act. ab he. ⁊ 𝔠 he. l. i.

t ¶ Legat̄. i stipulatōib⁹ idē: vt. d. l. C. vt ac. ab he. ⁊ 𝔠. he. l. i. caue tn̄: q: legatū icipit ab hr̄de vl̄ hr̄di dari: qd̄ prio nl̄lo mō fuit: sȝ stipul. fuit: lȝ iefficax: vt. ff. d̄ euic. q: pupillo: ⁊. l. si p īprudētiā. §. n̄ mirū.

u ¶ Inueñiat̄. vt. ff. e. l. i. ⁊. s̄. e. ti §. sȝ n̄ vsq̃.

☞ ¶ Pene q̃. ¶ Hodie pōt pene noīe legari ⁊ legatū trāsferri vel adimi: nisi p̄cipiat̄ aliq̄d ihonestū vel obprobriosuȝ vl̄ legib⁹ interdictū. h. d. Sal.

x ¶ Adimebat̄. hec v̄ba expone vt. j. ti. i.

a ¶ Aliq̄d. qd̄ fieri vult f̄m Jo. hoc adiecto. s. in penā heredis se 𝔠mittere: al's est 𝔠ditio ⁊ valet: vt. ff. de his q̄ pe. no. l. i. ⁊. ij. ⁊ instōe: q: prio pōt legare rē ⁊ postea heredē instituere.

a ¶ Non faciat, quod fieri non vult. Accur.
b ¶ Collocauerit.s.qd̄ fieri volo.s.eam collocari.
c ¶ Nō collocauerit.s.qd̄ fieri nolo.s.eam collocari.
d ¶ Alienauerit.qd̄ volo alienauerit.nam vt alienat volo.
e ¶ Per.i. valde. posse: vt.§. quibus mo. testamē. infir.§.fi.in fi
f ¶ Agnoscere.s.
g ¶ Obseruabātur. vt.C.ď testa. mili.l.i.
h ¶ Collocauerit.s. quod fieri interest.
i ¶ Constituim⁹. vt.C.de his que pe.no.l.i.
k ¶ Impossibilia.ff.ď le.i.l.si mihi.§.i. cōtra.so. Ibi non erat impossibilis.poterat enim esse ꝙ diu viueret: ⁊ infra triduum post id fieret quod fieri volebat. Uel dic ꝙ ibi voluit testator heredē constituere se soliturum si decederet scʒ testator infra triduū: qd̄ potuit non autē soluere. Itē cōtra.§.de here. insti.§. impossibilis. So. quidaʒ dicunt non valere si testator voluit vt hic.valet tamē pure vt ibi. Uel distingue secundum Jo. āt apponitur cōditio impossibilis heredi: aut legatario. si heredi: non valet legatum: vt hic. Si legatario: valet: vt ibi. ⁊ quere exempla. C. de his qui pe.no.l.impossibilia. De impossibili dic precipit heredē transferre montem: vel ei adiecit coheredem vel aliam penam imposuit: vel precepit heredi vel legatario vt daret inquilinos sine predijs: alias penam imposuit. nam in predijs ⁊ similibus remanet heres ⁊ legatarius: nec tenetur ad impossibile vel probrosum: vel etiam ad penam: ideo ꝙ impossibile vel ꝓbrosum nō impleuit.

non faciat[a]. veluti si quis ita scripserit. heres meus si filiam suam ī matrimonio cū ticio collocauerit[b]: vel ex diuerso si non[c] collocauerit: dato decem aureos seio. āt si ita scripserit. heres me⁹ si seruū stichū aliēauerit[d]: vel ex diuerso si non alienauerit ticio decem aureos dato. Et intantum hec regula obseruabatur: vt per[e] ꝙ̄ pluribus principalibus constitutionibus significetur: nec principem quidem agnoscere[f] posse qd̄ ei pene nomine legatum sit: nec ex militis quidem testamento talia legata valebant: quāuis alie militum voluntates in ordinatis testamentis valde obseruabātur[g]: quinetiam nec libertas pene nomine dari posse placebat: eo amplius nec heredem pene nomine adijci posse sabinus existimabat: veluti si quis ita dicat. ticius heres esto: si ticius filiam suam in matrimonio seio collocauerit[h]: seius quoqꝫ heres esto. Nihil enī intererat qua ratione ticius coerceatur: verum legati datione: an coheredis adiectione. Sed huiusmodi scrupulositas nobis non placuit: et generaliter ea que relinquuntur: licet pene nomine fuerint relicta vel adēpta vel in alium translata: nihil distare etiam a ceteris legatis constituimus[i]: vel in dando: vel in adimendo: vel in transferendo: exceptis his videlicet que impossibilia[k] sunt: vel legibus interdicta[l] aut alias probrosa[m]. Huiusmodi enim testatorū dispositiones valere secta[n] meorum temporum non patitur.

¶ De ademptione legatorum. Quia ambulatoria est defuncti voluntas vsqꝫ ad supremum vite exitum: vt.ff.de adimen.lega.l.iij.§ finali: ⁊.l. sequenti: ideo post data legata etiam de eis adimendis videam⁹.

¶ De ademptione legatorum.

Ademptio legatorum siue ex eodem testamento adimantur[o] legata: siue codicillis[p] firma[q] est: siue contrarijs verbis fiat ademptio: veluti si quis ita legauerit. do lego ita adimatur: non do non lego. siue non contrarijs: sed alijs[r] quibuscunqꝫ verbis. Transferri[s] quoqꝫ legatum ab alio ad alium potest: veluti si quis ita dixerit. hominem stichum quem ticio legaui: seio do lego: siue in eodem testamento siue in codicillis hoc fecerit: quo casu simul ⁊ ticio hoc adimi videtur: ⁊ seio[t] dari.

¶ De lege falcidia.

Superest[a] vt de lege falcidia dispiciamus: qua[b] mod⁹ nouissime legatis ipositus ē. Cū.n.xij.tabularum

Ademptio ⁊c. ¶ Diuiditur in duas parteʒ. Primo loco de ademptione. Secundo ď transactione. Secunda ibi. Transferri. Et.h.d. Ademptio ⁊ translatio legato potest fieri in eodem testamento vel alia scriptura.h.d Areti.
o ¶ Adimantur. scilicʒ legata.
p ¶ Codicillis. scilicet testamento confirmatis secundum quosdam: non aliter. Sed nos contra: vt in aucten.de restitu. fidei com.§. manifestum. coll.a.ix.
q ¶ Firma. vt si eodem testamento fiat videtur nec datum: si alia voluntate videtur datuʒ: sed postea ademptum: vt.ff.de his q̄ in testamē.de.l.i.⁊.ff.ď lega.i.l.si ita scriptum. Sʒ videtur ꝙ nulla talis voluntas valeat: cum videatur sibi repugnare: vt.ff. de regu.iu.l.vbi repugnātia.que est huic cōtraria. sed dic ꝙ ibi dicit ď repugnantia que fit propter īplicitatem verborum: vt ff. de condi.institu. si ticius. Et habet locum predicta regula quando nō apparet que sit vltima: quo casu neutra valet. Si autem apparet vltima: valet: vt.ff.eo.l.nihil prohibet. Accursius florentinus.

l ¶ Interdicta. vt inq̄linos sine ꝑdijs: vt.ff.de leg.i. si quis inquilinos.
m ¶ Probrosa. vt vestimēta in funus: vt.ff.e.i.l.seruo alieno.§.fina. vel reliquias in mari: vt.ff.de conditio. institu.l. penulti.in pri.
n ¶ Secta. id est ego qui sequor iusticiam hoc tempore nō patior. sic.ff.de pac.l.fi.in fine.
r ¶ Alijs. scilicet vt adimo. vel peniteo eius quod dedi vel similia. immo etiam nuda voluntate presumpta: vt si inimicus postea fact⁹ sit legatarij: vt.ff.de adi.lega.l.iij.in fi.⁊.l.iiij.
s ¶ Trāsferri. facit.ff.e.translatio.
t ¶ Et seio.s. si seius est non capax: nunquid ademptio a primo facta valʒ: Rn̄. sic: vt.ff.de le.i.in prin.

¶ De lege falcidia. Qualiter minuantur legata adēptione vel translatione dictum est: nunc qualiter lege falcidia minuantur: ⁊ idō dicit superest.

Superest. ¶ Totus iste titulus diuiditur principaliter in quinqꝫ partes: Primo continuat se ad precedentia. Secundo ponit effectum legis falcidie: tam de iure legis duodecim tabularum: ꝙ̄ de iure quo nos vtimur. Tertio ponit vnum dubium: scilicet an heres non grauatus respectu

lege libera erat legandi potestas vt liceret vel[c] totum patrimoniū legatis arrogare. Quippe cū in ea lege cautum esset: vti[d] legasset sue rei[e] quisq; ita ius esto visum ē hanc legandi licentiā coartare. Idq; ipsorum[f] testatorum gratia prouisum est: ob id quod plerumq; intestati moriebantur: recusantibus scriptis heredibus ꝓ nullo aut minimo lucro hereditatem adire[g]. ¶ Et cum super hoc[b] tam lex furia ꝙ lex aconia late sunt: quarum neutra sufficiens ad rei consummationem videbatur: nouissime[i] lata ē lex falcidia qua cauet̄: ne plus legare[k] liceat ꝙ dodrantem[a] totoꝝ bonorum. i. vt siue vnus heres institutus sit: siue plures: apud eū eosue ꝑs quarta remaneat. ¶ Et[b] cum quesitum est duobus heredibus institutis: veluti ticio ꝛ seio si ticij pars aut tota exhausta sit legatis: que nominatim ab eo data sunt: aut supra[c] moduꝫ onerata: a seio vero aut nulla relicta sint legata: aut q: parteꝫ eius dūtaxat in parteꝫ dimidiam minuunt[d]: aut quia[e] is quartam[f] partē totius hereditatis habet[g]: aut amplius habꝫ: ticio nihil ex legatis que ab eo relicta sunt retinere[b] liceret: placuit vt quartaꝫ partem sue partis saluam habeat et placuit quartam posse retinere. Etenim i singulis heredib⁹ ratio legis falcidie ponēda ē. ¶ Quātitas autem patrimonij ad quaꝫ ratio legis falcidie redigit̄ mortis[i] tempore spectat̄. Itaq; verbi gratia: si quis centum aureorū patrimoniuꝫ in bonis habeat centum aureos legauerat[k]: nihil legatarijs prodesse: si ante aditaꝫ hereditatem per seruos hereditarios: aut ex partu ancillarum hereditariarum: aut ex fetu pecorū tantuꝫ accesserit hereditati: vt cētum aureis legatorū nomine erogatis: heres quartam partem hereditatis habitur⁹ sit: ſꝫ necesse ē vt nihilominus quarta pars legatis detrahatur. Ex[l] diuerso si septuagintaquinq; legauerat ꝛ ante aditam hereditateꝫ intantum decreuerint bona: incendijs forte aut naufragijs: aut morte seruorū: vt non amplius ꝙ septuagintaquinqꝫ aureorum substātia: vel etiam minus relinquatur: solida legata dentur. Nec ea res[m] damnosa est heredi cui liberum est non adire hereditateꝫ: q̄ res efficit vt sit necesse legatarijs ne destituto testamento nihil cōsequantur cum herede in portione pacisci[n]. ¶ Cum autem ratio

sui coheredis grauati possit detrahere falcidiā. Quarto ad quod presens tempus redigat̄: vt inspiciatur an. l. falcidia habeat locū. Quito quando lex falcidia imponitur q̇d est ante deducendū. Secunda ibi. Cū enim. Tertia ibi. Et cum quesitum. Quarta ibi. Quantitas aūt. Quinta ibi. Cum autem. Et. h. d. Testatori non licet hereditatem exhaurire vel vacuare in totum legatis: sed solummodo vsq; ad dodrantē: ne testatores sine herede decedant. h. d. Areti.

a ¶ Superest. falcidia idō sic dicta: q: vt falx fenuꝫ: sic hec lex legata resecat. Vel dic a falcidio auctore dicta: vt publiciana a publicio dicta: vt. j. de ac. §. alie.

b ¶ Qua. s. falcidia.

c ¶ Vel. ꝓ etiā.

d ¶ Vti. hec sunt verba xij. tabulaꝝ.

e ¶ Sue rei. idē in sua re tota quaꝫ ipse legauit vł etiam aliena. nam ꝛ aliena res legari potest: vt ħ ꝛ. ff. ad. l. falci. l. i. in prin. ꝛ s̄. de le. §. nō solum.

f ¶ Ipoꝝ testatoꝝ. nō tñ ſꝫ testatoribus eā renūciare: nisi in casu: vt. ff eo. ꝙ de bonis. §. fi. ꝛ. l. si debitor. ar. ɔ̄. C. de pac. l. penł. ibi. Cum ꝛ alia regula sit ꝛc. sed cum testator. que ē C. ad. l. falci. contra. Accursius.

g ¶ Adire. facit. j. ti. i. §. ſꝫ quia heredes. Accur.

h ¶ Super hoc. id est sup coartanda legandi licentia.

i ¶ Nouissime. id est vltimo. Accur.

k Legare. vel etiam causa mortis donare. nam ꝛ ibi locum habet falcidia. Itē ꝛ in mortis causa capione: vt. C. eo. l. penul. Licꝫ de hac quidam contradicant. ꝛ est pro eis argumentum. ff. e. l. acceptis. Iteꝫ in fideicommissis: vt. C. eo. l. ij. Item in donatione inter viuos que morte confirmatur: nō alias: vt. C. eo. in donatione. ꝛ in his habet locum quod hic de legatis dicitur.

a ¶ Dodrantem. id est nouem vncias totius hereditatis. sic enim dodrans dicitur: vt. s̄. de here. insti. §. hereditas. Si ergo fiat in contrarium de singulis potest fieri sectio: id est quarte partis detractio: ꝛ ipso iure proposita est rei vendicatio: vt. ff. eo. lineam. in fi. i. Respon. ꝛ. l. plaucius: ꝛ. C. eo. l. ij. iam ergo non est questio an heres possit retinere falcidiam in vna re. nam non potest: vt in dicta. l. plautius. Sed aliud quando quis legat partem bonorum. tunc enim succurritur heredi: siue rerum partes siue estimationem dare maluerit: vt. ff. d le. i. nō amplius. §. i.

☞ ¶ Et cum quesitum. Si plures fuerint instituti: quilibet in sua re potest falcidiam detrahere: licet portio alterius coheredis non fuerit grauata. h. d. Areti.

b ¶ Et cū q̄situm. facit. ff. e. in singulis. Are.

c ¶ Supra modū. i. supra q̄rtā. Accur.

d Minuunt. alias minuatur. ꝛ sic remanent he tres vncie: q̄ sunt quarta totius assis. Accur.

e ¶ Quia is. scilicet seius.

f ¶ Quartam ꝑtem. id ē tres vncias.

g Hꝫ. hoc interrogatiue lege: ꝛ postea r̄spōde. Et placuit ꝛc.

h ¶ Retinere. s. q̄rtā ꝑtem sue ꝑtis quaꝫ iure hereditario hꝫ: nō aūt datū cā adiplēde ɔditōis si bi ab aliquo imputabit sibi i q̄rtā: nisi in statu libero eēt datū et ď pecūia hr̄ditaria de q̄ ei dari ꝑmittit̄: vt. ff. eo. id aūt: ꝛ de dona. cā mor. l. qd̄ statu liber. Iteꝫ nec legatuꝫ a coherede relictuꝫ sibi imputet: vt. ff. e. in quartā. nisi testator ħ cauerit: vt. ff. e. qd̄ autem. l. Rn̄. ꝛ. §. marcellus.

☞ ¶ Quantitas aūt. ¶ In rōne legis falcidie ɔsiderat̄ q̄titas p̄rimonij q̄ erat tp̄e mortis testatoris: nec augmētū vel diminutio contingens postea ꝛ añ aditā hereditatē legatarijs nocꝫ vel ꝓdest. h. d. Are.

i ¶ Mortis. s̄. de le. §. si peculiū. contra. So. ibi remanet seruus quasi peculij dn̄s.

k ¶ Legauerat. s. ꝑtes hereditarias: ꝛ q̄rta remanet: ita ꝙ non hꝫ locū falcidia: q: cētū hēbat in bonis: vt. s̄. dictū ē.

l ¶ Ex diuerso. legata dicunt̄: al's dēt̄. ħ locū hꝫ qñ res hereditarie nō legate perierint. Si aūt legate pereant distingue: aut erant pōdere: numero vel mensura: ꝛ tūc idē qd̄ hic dr̄. aut nō: ꝛ tunc aut incertū: vtputa hoiem: ꝛ tūc idē qd̄ hic. aut icertuꝫ ex certis: vt vnū ď seruis suis: ꝛ tūc si oēs pereāt legatarij dānū ē: vt. ff. e. in rōe. §. diligenter: ꝛ. §. incerte. aut penit⁹ certa: vt stichus: ꝛ tūc erit legatario: vt. s̄. de le. §. si res legata. Accur.

m ¶ Ea res. r̄ndet tacite obiectōi. q̄si dicat. nōne erit iniquum ɔpelli adire ꝛ nō lucrari: ꝛ ita dānū sentire.

n ¶ Pacisci. i.

aliquid oportet eos dare heredi vt adeat. Et ita nota ꝙ non per oia etiã hodie sunt exequata fideicõmissa legatis: nec legata fideicõmissis. nam fideicõmissarius cõpellit heredẽ scriptum adire: et nil ei dat: vt. j. e. in. §. sed si recuset. sed illud est in generalibus fideicom. hoc in specialibus. Que autẽ sit differentia inter legata et fideicõ. dixi in. l. a. ff. ð legatis. i.

falcidie legis ponit᷑: ante deducitur es alienũ[a]. Item funeris[b] impensa ⁊ precia seruoꝝ[c] manumissorum: tunc demum ĩ reliquo ita ratio[d] habeatur: vt ex eo quarta pars apud heredeꝫ maneat. tres vero partes inter legatarios distribuãtur ꝑ[e] rata. s. portione eiꝰ quod cuiqꝫ eoꝝ legatum fuerit. Itaqꝫ[f] si fingamus quadringentos aureos legatos esse: ⁊ patrimonij q̃titateꝫ ex qua legata erogari oportet quadrigentoꝝ esse: q̃rta ps legatarijs singulis deꝫ detrahi. ꝙ si trecẽtos quadraginta legatos fingamus: octaua[g] debꝫ detrahi. ꝙ si quingentos[h] legauerit: initio quinta: deinde quarta detrahi[i] debet. Ante eiꝫ detrahendum ẽ qð extra bonoruꝫ q̃titatem est: deinde quod ex bonis apud heredeꝫ remanere oportet.

☞ ¶ Cũ aũt. ¶ In rõe legis falcidie prima ð ducitur es alienum funeris impensa et precia seruoꝝ: et de residuo q̃rta ps legatorum. et si plus est legatuꝫ ꝙ sint patrimonij vires: id prio deducitur: postea patrimoniuꝫ defalcatur. h. d. Areti.

a ¶ Alienũ. etiã quod ipi heredi debeatur tẽpore mortis: licꝫ cõfusione sit factũ indebituꝫ: vt. ff. e. qui fundũ: et C. e. l. irritum: nisi expresse prohibeatur: vt. ff. e. debitor creditorem.

b ¶ Funeris. non monumenti: vt. ff. e. l. i. §. fi.

c ¶ Seruorũ. mos erat antiquitꝰ vt qui seruos non habebat: vnum vel plures emeret: q̇ honoris causa funus testatoris pileati antecederent: quo facto statim intelligũtur manumissi: ⁊ sic illorum manumissoꝝ detrahitur preciũ. et facit ad hanc positionem. C. de la. liber tollen. §. sed et qui dñi. Vel dic ꝙ testator alicui. x. legauit: vt alienum seruũ redimeret legatarius et manumitteret. de hoc eniꝫ legatario nõ detrahitur falcidia: nisi de eo qð superesset forte facta emptione: vt. ff. de. fideicõmis. liber. l. decem: et. ff. e. sed et si non seruus. si autẽ vt suũ et propriũ legatarius manumitteret: et tunc nullam patitur falcidiam legatarius: et ita hec precia deducũtur vt falcidiaꝫ nõ patiantur: vt. ff. e. si seruus: ⁊. l. iul.

d ¶ Ratio habeatur. scilicet estimatione rerũ non ex affectõe: sed cõi estimatione: vt. ff. e. l. precia.

e ¶ Pro rata. vt ita quartã detrahat heres: si nihil ei dimiserat testator. vel si aliquid erat residuũ penes eũ adhuc detrahit ad suppletionẽ: vel quintã: vel etiam millesimã: vt. ff. eo. in quantitate. §. fi. ⁊ facit ad hoc. C. e. l. ij. ⁊. ff. e. l. plautius.

f ¶ Itaqꝫ si fingamus. retento casu ꝙ habebat in bonis quadringenta.

g ¶ Octaua. s. quadringentoꝝ: q̇ est quinquaginta: et ita habebat heres prima quinquaginta: ⁊ hec alia quinquaginta ð tracta: et sic centũ: et sic quartam.

h ¶ Quingentos. retento casu ꝙ habebat in bonis quadraginta: et sic legauit vltra ꝙ haberet centũ. In quibus auteꝫ casibus cesset falcidia: dixi in. l. in testamento. C. ad. l. falci.

i ¶ Detrahi. Impropriae aũt ponitur detrahi quo ad id quod excedit: et proprie quo ad quartã: que est in bonis: et sic semel posituꝫ verbum proprie ⁊ improprie ponitur: vt. ff. de offi. proconsu. l. ij. Item nota ꝙ hec falcidia cessat in multis casibus: quos dicas vt diximus in auten. de he. et fal. §. hinc nobis.

☞ ¶ De fideicommissarijs hereditatibus. Iustinianus post tractatum legatorũ de. l. falcidia priusꝙ de fideicõmissis tractauit: q: lex falcidia in legatis prius fuit inuenta ꝙ in fideicõmissis secundũ. P. vel sic. Dictũ est de legatis: sed q: de fideicõmissarijs sumꝰ polliciti dicere: vt. s̃. de legatis. §. sed ne ĩ primis: et ideo ð fideicommis. tractemus. ⁊ quia fideicõ. aliud gñale aliud spãle. gñale vero dignꝰ: de gñali prãovideamus: vt. j. e. in prin. et. j: titu. i. in prin.

¶ De fideicommissarijs hereditatibus.

Nunc transeamus ad fideicõ. sed prius est vt de hereditatibus fideicõmissarijs videamus. Sciendum[k] itaqꝫ est omnia fideicõmissa pris tẽporibus ĩfirma esse: q: nemo inuitus cogebatur prestare id de q̊ rogatus erat. Quibus[l] enim nõ poterant hereditateꝫ vel legata reliquere: si relinq̃bãt fideicõmittebant eoꝝ qui capere ex testamẽto poterant hereditatẽ: ⁊ ideo fideicõmissa appellata sunt: q: nullo[m] vinculo[n] iuris: sed tãtũ pudore eorum qui rogabant᷑ continebantur. Postea diuus primus augustus semel iterũqꝫ gr̃a ꝑsonaꝝ[o] motꝰ: vel q: ꝑ ipius salutẽ rogatꝰ q̊s diceret᷑: ãt ob ĩsignẽ quorũdã ꝑfidiaꝫ iussit ꝯsulibꝰ auctoritateꝫ

Nunc trãseamꝰ. ☞ ¶ Totus iste titulꝰ diuiditur in septẽ ꝑtes. Prio ponit qualiter iure vetustissimo nõ de necessitate sed verecũdia quadaꝫ fideicõmissa ꝑstabantur. Scðo quõ tp̃e augusti certis ꝑsonis ex nc̃citate ꝑstabat᷑ vl᷑ ẽt de iure pretorio. Tertio quõ fidicõmissum fieri debeat vel valeat. Quarto qñ restituta erat hereditas qð ex senatuscõsulto trãsibant actões oẽs in fideicõmissariũ. Quĩto qualiter ex senatuscõsulto vespasiano heres ĩstitutꝰ poterat ðtrahere q̃rtã: et qualiter dicto iure heres rogatꝰ de tota hereditate vt trãsirẽt actões ꝑ rata in fideicõmissariũ stipulatio interpõebat᷑ si heres volebat adire: si xͦo recusabat ex dicto senatuscõsulto cogebat᷑. Sexto iustinianꝰ ista duo senatuscõsulta equiꝑabat: ⁊ oia q̇ senatuscõ. trebel. statuit eidẽ reseruat. Et q̇ senatuscõsultũ vespasianũ statuit attribuit senatuscõsulto trebel. tãꝙ antiq̇ori. Septĩo circa materiã fideicõmissoꝝ certos casus dubitabiles ponit. Scða ibi. Postea. Tertia ibi. In ꝑmis. Quarta ibi. Restituta. Quĩta ibi. Sꝫ q: hẽdes. Sexta ibi. Sꝫ q: stipulatio. Septĩa ibi. Nihil aũt ĩterest. Et. h. d. A gñalibꝰ tanꝙ a dignioribus est inchoandũ. et olim heres de fideicõmisso grauatus non cogebatur de necessitate ad fideicõmissi prestationẽ: hodie vero secus si relinquatur capaci. h. d. Are.

k ¶ Sciendũ. quasi dicat: tractaturis nobis de fideicõ. q: eoꝝ apð antiquos aliter se hẽbat tractatꝰ: ne quid antiq̇tatis penitꝰ ignoret᷑: quare dicamꝰ de fideicõ. gñalibꝰ et spãlibꝰ: vt ar. s̃. de testa. in princi.

l ¶ Quibꝰ. vt spurijs: ⁊ ĩ his nil ĩnouat᷑. nã nec hodie vꝫ fideicõ. vt. ff. de iure fisci. nõ intelligit᷑. §. i. ⁊. ij. ⁊. iij. ⁊. C. de natu. lib. l. i. ⁊. ij. ⁊. C. ad l. fal. l. etiã. ꝭm Azo. sunt ⁊ alij q̇ capere nõ poterãt nec possunt: vt. s̃. ð lega. §. legari diximꝰ. et in his oĩbus nil innouatur: vt in muliere q̇ transit ad scða vota infra tp̃s luctus: cui ab extraneo relinqui nõ potest: vt C. de inces. nup. l. si quis incesti: et. C. de se. nup. l. i.

m ¶ Nullo. i. nulla occasione.

n ¶ Vinculo. i. actione: sed per officium iudicis: vt. ff. de ver. signi. pecunie verbum. §. actionis.

o ¶ Personarũ. capaciũ duntaxat: nõ earũ que sunt nõ capaces: de q̇bus. s̃. locutus est: ⁊ dic personaꝝ quarundã.

suam interponere[a]: quod q: iustū videbatur ⁊ populare[b] erat: paulatim conuersum est in assiduam[c] iurisditionem[d]: tantusq͡ʒ eorūʒ[e] fauor factus est: vt paulatim etiam pretor ꝓpri⁹ crearetur[f] q̇ de fidei cōmissis ius diceret: quem fideicōmissariū appellabāt. ❡ In primis[g] igitur sciendū ē opus esse vt aliquis recto iur̄ testamēto facto heres īstituatur[h]: eiusq͡ʒ fidei committatur: vt eaʒ alijs h̄rditatē restituat: alioq̇n iutile[i] ē testamentuʒ ī quo nemo heres instituitur. Cuʒ igitur aliquis scripserit: lucius tici⁹ heres esto: potest adijcere: rogo te luci tici: vt cum primū poteris hereditateʒ meam adire: eaʒ caio seio reddas ⁊ restituas. Potest auteʒ quisq͡ʒ ⁊ de parte restituenda heredē rogare: ⁊ liberū est: vel pure vel sub conditōne[k] relinquer̄ fideicōmissum: vel ex certo die. ❡ Restituta āt hereditate is q̇dē q̇ restituit nihilomin⁹ h̄rs permāet[l]. Is vero qui recipit hereditatem: aliquando[m] heredis: aliquando[n] legatarij loco habebatur. ⁊ in neronis quidē temporibus Trebellio[o] maximo ⁊ anneo seneca consulibus[p]: senatusconsultum factum est: quo cautuʒ est: vt si hereditas ex fideicommissi causa restituta sit: omnes[q] actiones que iure ciuili[r] heredi ⁊ in heredē competerent: ei ⁊ ī eum darentur cui ex fideicommisso restituta est hereditas. Post quod senatusconsultuʒ pretor vtiles actiones ei ⁊ in eum qui recipit hereditatem quasi heredi ⁊ ī heredem dare cepit. ❡ Sed quia heredes scripti: cum aut totam hereditateʒ[s]: aut pene totaʒ plerumq͡ʒ restituere rogabantur: adire hereditatem ob nullum vel nimium lucrum recusabant[t]: atq͡ʒ ob id extinguebant̄ fideicommissa. Postea vero vespasiani augusti temporib⁹ pegaso ⁊ pusione consulibus[u] senat⁹ censuit: vt ei qui rogatus esset hereditatem restituere: perinde liceret quartaʒ partem retinere: sicut ⁊ ex lege[x] falcidia ⁊ ex legatis retinere conceditur. Ex singulis quoq͡ʒ rebus que per fideicommissum relinquūtur: eadem permissa[a] retentio est: post[b] quod senatusconsultum ipse heres onera hereditaria sustinebat[c]. Ille autem qui ex fideicommisso recipiebat partem[d] hereditatis legatarij partiarij loco erat id ē eius legatarij cui pars bonorum legabatur: que species legati partitio vocabatur: quia cum herede legatarius partiebatur hereditatem. Unde que solebant[e] stipulationes inter heredem et partiarium legatariū interponi[f]: eadem interponebantur inter eum qui ex fideicommisso recepit hereditatem: ⁊ heredem id est vt lucrum ⁊ dānuʒ hereditarium pro

a ❡ Interponere. s. vt fideicō. prestetur generaliter in oībus.
b ❡ Et populare. i. populo expediens.
c ❡ In assiduā. i. vt passiue de hoc ius reddatur etiā ab alijs q̄ a consulibus. Accursius.
d ❡ Iurisditionē. s. vt quotidie ius de hoc redderetur.
e ❡ Eoruʒ. i. fideicōmissariorum.
f ❡ Crearet̄. vt. ff. d̄ ori. iuris. l. ij. §. p⁹ deinde diu⁹.
☞ ❡ In p̄ris. ❡ Ad h̄ vt valeat fideicōmissum vniuersale ex testamento debet heres vniuersaliter institui: qui potest grauare de tota vel parte hereditatis capaci restituēda. h. d. Areti.
g ❡ In primis. s. q: ius fideic. expostituri sum⁹: q̄m aut fidicō. vniuersalia ⁊ singularia suā h̄nt naturā cōiter. igitur ⁊ de eo i primis notandū est. sic ⁊ dicitur ⁊ cōtinuatur. s̄. de le. §. sed ne in primis.
h ❡ Instituatur. pōt etiā ab intestato: vt. ĩ. e. §. preterea. q̇ est contra.
i ❡ Inutile. nota non valere testamentum sine herede. sic. ff. de his que in testa. de. l. proxime: et. ff. de codi. l. fi.
k ❡ Cōditōne. q̇ ⁊ a quo sunt implēde: dic vt. ff. e. facta. §. si sub cōditione.
☞ ❡ Restituta. Qui restituit hereditatem remanet heres noīe: et in fideicōmissis transeūt omnes actiones. h. d. Are.
l ❡ Permanet. nota qd̄ semel est semꝑ erit. sic. ff. de mi. l. etiā si sine. §. sed quod papi. ⁊. ff. de here. insti. l. ei qui soluēdo. ī fi.
m ❡ Aliquando. i. secūdū vnū ius vt per trebel. vt statim dices. nam omnia transiebant.
n ❡ Aliquando. s. secūdū aliud ius nō erit loco heredis sʒ legatarij: vt per pegasianum secundum q͡ꝫ retinet institutus quartaʒ: vt. ĩ. eodem. §. sed quia: et. §. postq̄.
o ❡ Trebellio. et hinc dictū fuit trebelliānū senatuscōsultū: vt macedoniānū a macedone: vt. ff. ad mace. l. i.
p ❡ Cōsulibus. s. existentibus.
q ❡ Omnes. imo non oēs etiam per trebel. vt. ĩ. e. §. ergo. contra. So. licet hic dicat omnes: non tamen dicit tote: vel in totum secundum Io. Uel dic q͡ꝫ q̄n de toto erat rogatus hēbat locū qd̄ hic dicitur. si autē retenta quarta de cetero erat rogatus: hʒ locū qd̄ dicitur infra.
r ❡ Ciuili. vel etiam pretoria: dūmodo tales sint pretorie q̇ sunt transitorie: vt sūt ꝓsecutorie: vt. ff. d̄. actio. ⁊ obli. in onerarijs: ⁊. ff. e. l. i. §. q̄uis. secus in penalib⁹: vt. ĩ. de actio. §. penales.
☞ ❡ Sʒ q: heredes. ❡ Heres rogat⁹ de fideicōmisso vniuersali vel particulari ꝑ senatusconsultū pegasianum poterat quartā deducere: ⁊ in herede omēs actiones remanebunt nisi cautio fuerit interposita int̄ eū et fideicōmissariū de actōib⁹ diuidendis. h. d. Areti.
s ❡ Hēditatē. s. sc̄a cessiōe actionū. al' eiʒ ēt directas hʒ ex noīe cedentis.
t ❡ Recusabāt. sic. s̄. titu. i. in princi.
u ❡ Cōsulibus. s. existentibus.
x ❡ Ex lege. i. dicere sic̄ ꝑ le. fal. d̄falcant̄ sp̄alia legata: vt. s̄. ti. i. §. cū āt: ⁊. §. i. ita ⁊ gn̄ale fideicō. d̄falcat̄ ꝑ pegasianū se. cō. vt h̄. Et nota triplicē eē q̄rtā. vna d̄: iure nat̄e d̄bita: vt q̇ d̄bet̄ filijs ⁊ filiab⁹ ⁊ īferiorib⁹ ⁊ supiorib⁹ ⁊ q̇busdam transuersalib⁹: vt. C. d̄ inof. tes. cū q̄rit: ⁊. l. pentib⁹ q̇ est aucta in auten. de trien. et se. §. i. ⁊ h̄ dicitur d̄bitū bonoꝝ subsidiū: vt. C. d̄ iof. do. si totas. alia q̇ debet̄ iure instōis: vt ex singularib⁹ legat̄ ⁊ fideicō. vt. s̄. ti. i. Alia q̇ d̄: trebellianica: vt. ĩ. e. §. sʒ q: lʒ fuerit per pegasianū inducta: vt hic. Itē est quarta q̇dā: vt q̇ debetur ex cōstitutiōe diui pij filio arrogato: vt. s̄. de adopti. §. cū aūt. Itē est et alia: vt in auc. qui. mo. na. efficiūtur. le. §. siquis igitur. col. vi.
a ❡ Permissa ē. i. ꝑ senatuscōsultū trebelliānū. s. vt ab herede ñ a legatario grauato alij dare vl' r̄stituē: vt dicem⁹. ĩ. ti. i. §. i.
b ❡ Post quod senatuscō. s. pegasianū.
c ❡ Sustinebat. s. oīa.
d ❡ Partē. s. dodrantem.
e ❡ Solebāt. s. iure vetustissimo b̄m Pla. nā legatari⁹ nō sustinebat onera: ⁊ ideo hec stipulatio interponebatur. sed cū hodie legata fideicommissis sint adequata: vt. s̄. de leg. §. i. ⁊ in

fideicōmisso diuidātur onera iter heredē ⁊ fideicō missariuz: vt. j. p̄ori. §. ergo: ⁊. §. sed quia stipulationes. patet q̄ hec legata vniuersalia seu particularia sine stipulatione debent trāsire cum onere. et facit ad hunc. §. ff. de lega. ij. siquis seruum §. finali: et. l. sequenti.

et ita quo ad sentētiā concurrunt: quo ad verba eiz non concurrūt: cū alio casu vnum: et alio aliud loquebatur.

☞ ¶ Sed q: stipulatiōes. ¶ Fideicōmissarie hereditates ex senatuscon. trebel. restituūtur sublato in totū senatuscōsulto pegasiano: cuius auctez senatusconltū trebellianū imperatori attribuit: ⁊ heres rogatus pōt tenere quartā siue relicta ei sit: siue min' actionib' pro rata diuisis. Itē heres qui suspectā hereditatē adire nō vult hodie per senatuscōsultū trebellianū cogitur: lz oli per pegasianū oib' actionib' in fideicōmissariū deuolutis. h. d. Are.

rata parte iter eos cōe[a] sit. ¶ Ergo[b] siquidē non plusq̄ dodrātem hereditatis scriptus heres rogatus sit restituere: tunc ex trebelliano senatuscōsulto restituebat' hereditas: ⁊ in vtrūq̄ actōnes hereditarie p rata pte[c] dabātur. In heredem quidem iure ciuili: in eū vero qui recipiebat hereditatem ex senatusconsulto trebelliano tā q̄ in heredez. At si plusq̄ dodrantem: vel etiam totam hereditatez restituere rogatus sit: locus erat pegasiano senatusconsulto: vt ⁊ heres qui semel adierit hereditatem: si modo sua voluntate adierit: siue retinuerit quartam partē: siue retinere noluerit: ipse vniuersa[d] onera hereditaria sustinebat. Sz quarta quidē retēta quasi partis ⁊ pro parte stipulatiōes interponebantur tanq̄ inter partiarium legatariū ⁊ heredem. Si vero[e] totam hereditatem restitueret: empte vendite hereditatis stipulationes interponebantur[f]. Sed si recuset scriptus heres adire hereditatem: ob id quod dicat eam suspectaz esse quasi dānosaz[g] cauetur pegasiano senatusconsulto: vt desiderante eo cui restituere rogat' est: iussu pretoris adeat et restituat hereditatē: p̄indeq̄ ei ⁊ in eum qui recipit hereditatem actiōnes dantur: ac si iuris est ex trebelliano senatuscōsulto: quo[h] casu nullis stipulatōibus est op': q: simul ⁊ huic q̄ restituit securitas datur: ⁊ actōnes hereditarie ei ⁊ in eū transferūtur qui recipit hereditatem vtroq̄[i] senatuscōsulto in hac cōcurrēte specie. ¶ Sz[k] quia stipulationes ex senatusconsulto pegasiano descendētes: ⁊ ipsi ātiquitati displicuerīt: ⁊ quibusdaz casibus[l] captiosas eas homo excelsi īgenij papinian' appellat: ⁊ nobis ī legibus magis simplicitas[m] q̄ difficultas placet: iō omnibus modis suggestis[n]: taz similitudinib' q̄ differētijs vtriusq̄ senatusconsulti placuit: exploso senatuscon. pegasiano: quod[o] postea supuenit omnem auctoritatez trebelliāo senatuscon. prestare: vt ex eo fideicō. hereditates restituātur: siue habeat heres ex voluntate testatoris quartam[p]: siue plus siue minus: siue nihil penitus: vt tunc quando vel nihil vel minus quarta apud eum remaneat: liceat[q] ei vel quartam vel quod deest ex nostra auctoritate retinere: vel repetere solutuz[r]: quasi ex trebelliano senatusconsulto pro rata portiōe actōibus[s] tā ī herede q̄ in fideicōmissariū cōpetētib'. Si vo[t] totaz hereditatē rstituerit spōte oēs hereditarie actiones fideicommissario et aduersus eum

f ¶ Interponi. puta qñ legabatur dodrans.

a ¶ Cōe sit. sed hac stipulatione non interposita oia onera erant heredis rogati occasiōe quarte quā rtinebat: vt j. e. §. at si plus.

☞ ¶ Ergo siq̄dez. ¶ Rogatus de restituendo dodrantē ex senatusconsulto trebelliano actiones diuidūt' p rata. sed si vltra dodrantē: tunc ex senatuscōsulto pegasiāo omnes actiones remanēt penes heredem: nisi stipulatio de diuidendo fuerit iterposita. Et h̄ si spōte adijt: sin autē coactus ex senatusconsulto trebelliano actōes oēs transeunt ī fideicōmissariū. h. d. Are.

b ¶ Ergo. q: tūc demū locum habet se. cō. pegasianū qñ vel totū vel vltra dodrantē heres rogatus est restituere: ergo ⁊c̄.

c ¶ Parte. s̄. e. §. restituta. contra. So. vt ibi.

l ¶ Casib'. s. pp̄ter solēnitatē verboz: vt dicunt q̄daz. vel tunc qñ is cui restituta erat nō erat soluēdo. vñ inutilis erat stipulatio. vel verius hos captiosos modos nescimus qui sint.

m ¶ Simplicitas. nota simplicitatem amicam legis. et facit infra de legi. ag. suc. §. nos vero: et. ff. de dolo. l. i. in pri.

n ¶ Suggestis. h̄ nota q̄ in sententia sunt allegationes repetēde.

o ¶ Quod postea. q: prius fuit trebel.

p ¶ Quartā. s. d̄ bonis hereditatis: detracto tñ alieno ere: vt. C. e. lz sine scriptura.

q ¶ Liceat. etiā contra voluntatē defuncti iure isto scilicz institutionū: vt. C. ad. l. falci. sivt allegat'. hodie forte cō tra fm quosdam: vt in aut. de here. ⁊ falci. §. si vero expresse.

r ¶ Solutū. pp̄ter facti ñ iuris ignorātiā: vt. C. ad l. falci. error.

d ¶ Uniuersa onera. nisi stipulationē supradictā interposuissz: vt. s̄. e. §. post q̄: et hic subijcit.

e ¶ Si vero. restitueret. s. sponte. nā poterat quartā retinere p pegasianū: vt. s̄. e. §. post.

¶ Interponebātur. facit. ff. de pecu. si creditor: et. ff. mā. heredem. §. finali.

g ¶ Sz si dānosam. licet causaz non assignet: q: varie sunt hominū voluntates: vt. ff. ad trebel. q: poterat.

h ¶ Quo casu. i. cū per trebel. restituatur tota. vel dic per pegasianū. s. in casu proposito: vbi coactus adijt. si vero non coactus sed sponte secus: vt. s̄. e. §. si vero totam.

i ¶ Utroq̄. s. trebel. q: nil retinebat. et pegasiano: q: cogebat':

s ¶ Actionib'. s. creditorū nō legatoruz fm B. vt. ff. e. l. i. in fi. ⁊. l. apud i. Rñ. sed et legatarius respondet: cū eis fideicō missaria portio nō sufficiat: sic tñ vt totius hereditat' quarta sibi reseruetur: vt. ff. ad trebel. l. i. §. si his qui. fm Jo. Sed azo. contra. C. ad trebel. l. ij. sed illa fm supradictā distinctionē intelligitur.

t ¶ Si vero restitueret. q̄ restitutio fit re ⁊ vbo: re vt si patiat' res hereditarias a fideic. possideri vel totas vl' aliq̄s eaz hac mēte vt restituat' hḋitas. vbo āt sic. restituo hereditatē tibi lz corpalr rez possessioz nō tradā: ⁊ extūc res fiūt fideicōmissarij in vtroq̄ casu: vt. ff. ad tre. fcā. Sz nūq̄d etiā āte factā restitutōez ē fideicōmissarius dñs: vt. C. cōia de le. l. i. §. lz q: Rñ. nō: q: ante restitutōz oia facit heres: ⁊ ēt manumittit huū hereditariū: qd̄ nō faceret si ali' eēt dñs: vt. ff. ad tre. marcell'. §. res: et. l. si heres istitut'. §. si heres. nec ob. d. l. cōia de leg. q̄ dicit dari

rei vendi. fideicommis. generali. nam est intelligendum ex quo heredi-tas est restituta. vel speciale in rebus alienatis: vt ante restitutā here-ditatem detur fideicōmissario vtilis rei vendi.

a ¶ Competunt. quia per omnia vt heres: vt. ff. quod cuz eo. l. si filius. §. finali.

b ¶ Fuerat. vt. s. e. §. sz si recuset.

c ¶ Apud heredē. cui etiam cauebit fideicommis. de prestando eum indē-nem futurum occasione hereditatis: vt. ff. ad trebel. cum hereditas. et etiam pro futuris habet exceptionē: vt. ff. ad trebel. l. i. §. q̄ q̄. Sed hec cautio d qua hic dicitur qualiter fit? Rñ. per officiuz iudicis postulante eo cui est restituenda hereditas vel quota pars. non autem sic si singulare fidei-commis. sit relictuz: vt. ff. ad trebel. l. nam q̄. §. nō omnes. vel etiam postulāte procuratore eius cui sit mandatuz: nec sufficit cauere de rato: vt. ff. ad trebel. quidam. §. i.

¶ Nihil aūt. ¶ Qd iuris est de toto quo ad totum: idem iuris est de parte quo ad partem. h. d. Are.

d ¶ Nihil diximus. vt. s. e. §. sed quia postulationes: ⁊ proximo. §. Et nota qd iuris est i toto quo ad totuz: idem est in par te quo ad partem: vt. ff. de acqui. here. si seruus: et. ff. de vsufru. qui scit. in prin. et arg. contra. ff. de euicti. ex mille.

¶ Siqs vna. ¶ Si apud heredem rogatum de hereditate restituēda remanet aliqua res vel quantitas voluntate testantis que valeat quartam hereditatis vl̄ vltra: tunc restituta hereditate omnes actiones insolidū transeunt in fideicommissarium: et heres ad nulla onera hereditaria tenet. h. d. Areti.

cōpetūt[a]. Sed etiā id qd precipuum pegasiani senatuscōsul fuerat[b]: vt quando recusabat heres scriptus sibi datā hereditatē adire: necessitas ei īponeretur totaz hereditatē volenti fideicōmissario restituere: et oēs ad eū et contra eum transire actiones: et hoc transposuimus ad senatusconsultum trebellianum: vt ex hoc solo necessitas heredi īponatur: si ipso nolēte adire fideicō. desiderat restitui sibi hereditatem: nullo nec dāno nec commodo apud[c] herede remanēte. ¶ Nihil[d] aūt īterest vtrū aliquis ex asse heres institutus aut totā hereditatē aut ꝑ parte restituere rogatur: an ex parte heres institutus: aut totā eā partez: aut partē partis restituere rogatur. Nam et hoc casu eadē obseruari precipimus: que ī totius hereditatis restitutiōe diximus. ¶ Siqs vna aliqua re deducta siue ꝑcepta: q̄ quartā[e] ꝯtinet veluti fūdo vel alia re rogat⁹ sit institue re hrditatē: simili mō ex trebelliano senatuscō. rstitutō fiat ꝑinde ac si quarta ꝑte retēta rogat⁹ eēt aliquā hrditatē restituere. Sz illud īterest q̄ altero cāu. i. cū dducta siue ꝑcepta aliqua re siue pecūia restituit hrditas īsolidū: ex eo senatuscō. actōnes trāsferunt: ⁊ res q̄ remāet[f] apd hrdē sine vllo onere hrditario apud eū māet: quasi ex legato ei acq̄sita. alt̄o v̄o cāu. i. cū quarta ꝑte retēta rogat heres restituere hrditatē ⁊ restituit: scīdūtur actōes[g]: ⁊ ꝑ dodrāte q̄dē trāsferūt ad fideicōmissa. ꝑ quadrāte remanēt apd hrdez: q̄n etiā licz vna re aliqua deducta āt ꝑcepta restituer aliqs hrditatē rogatus est i qua maxima ps hrditat ꝯtineat: eq īsolidū trāsferūt actiōes ⁊ secū dliberare dz is cui restituit hrditas: an expediat sibi restitui. Eadē. s. iteruenīūt: ⁊ si duab⁹ plibusue deduct ꝑceptisue rebus restituere hrditatē rogat⁹ sit. Sz si certa sūma dducta ꝑceptaue que quartā vel maxiaz ꝑtē et hrditat ꝯtinet: rogat⁹ sit aliqs hrditatē restituere idē iuris ē. Que aūt diximus de eo q̄ ex asse īstitutus[h] ē eadē trāsferim⁹: ⁊ ad eū q̄ ex ꝑte hrs script⁹ ē. ¶ Preterea itestat⁹ q̄ moritur⁹ pōt rogare[i] euz ad quē bōa sua vel legitīo iure vel onerario ꝑtinere itelligit: vt hereditatē suaz totā ꝑteue eius āt rē aliquā veluti fundū hoiez pecūiaz alicui restituat[k]: cum alioq̄n legara nisi ex testamēto n̄ valeāt[l]. Euz[m] q̄ cui aliq̄d restituit pōt rogare: vt rursuz alij totū aut ꝑtē: vel ēt aliq̄d aliud restituat. ¶ Sz q2 prima fideicō. cunabula a fide heredum pēdēt: ⁊ tā nomē[n] q̄ subāz acceperūt: iō diu⁹ august⁹ ad necessitatē iuris ea detraxit[o]. Nup ⁊ nos eūdē pricipē supare ꝯtēdētes: ex[p] fcō q̄ tribunian⁹ vir excellentissim⁹ ⁊ questor sacri palatij suggessit ꝯstōez[q] fecim⁹ ꝑ quā disposuim⁹ si testator fidei herdis sui ꝯmisit: vt vel hrditatē vel spāle fideicō. rstituat: et neq ex scriptura neq ex. v. testiū nūero q̄ ī fideicō. legitius[r]

e ¶ Quartā. vel etiā minus quarta: sed tamen agitur ad supplementū vel retinebit: vt. ff. e. l. i. §. si heres ex precepto. in fine.

f ¶ Remanet. facit. C. de here. insti. quotiens.

g ¶ Actiones. scilicet creditorum non legatorum: quod dic: vt. §. eo. §. sed quia. in fine.

h ¶ Institut⁹. vt restituatur retenta certa re.

¶ Preterea. ¶ Ille qui ab intestato bona defuncti cepit etiā fideicōmissarius potest grauari de restituēdo totā vl̄ partē hereditatis. h. d. Are.

i ¶ Rogare. in codicillis[1].

k ¶ Restituat. ideo potest ab his fideicōmis. relinquere: quoniaz sua sponte relinquere legitimaz hereditatez videtur: non instituendo aliuz: vt. ff. d iure co. l. cōficiūtur. §. i.

l ¶ Valeant. sz quo iure hoc est veruz? antiquo non: vt. ff. de leg. i. l. i. Item nouo non: vt. C. cō. d leg. i. dic ergo antiquiori iure locum habere qd hic dicit. vel dic q̄ dicta. l. de le. i. secūduz noua iura loquitur: secundū que equiparata sūt legata fideicō. vt. s. de le. sz nō vsq.

m ¶ Euz restituat. eteni quantū oneratur et honorari potest: vt j. titu. i. §. hoc solum. Sed nunquid quartaz retinebit? Rñ. j. titu. i. §. hoc solum.

¶ Sed q2. ¶ Qui prio negauit fideicommissū esse relictū postea cōuictus nō pōt dicere in min⁹ solēni volūtate fuisse rlictū h. d. sz opi. io. vl̄ dic qn̄ testator voluit solēniter disponere: sed i fide hrdis n̄ cōmittere: hrs tenetur iurare nō eē relictū vel soluere. h. d. Are. Et hanc opinionē approbant doc. in. l. fi. C. eo. ti.

n ¶ Nomē. nota nomē cōsequēs rei: vt. s. de dona. §. ē ⁊ aliud.

o ¶ Detraxit. hec iura sunt. s. e. in prin.

p ¶ Ex facto. i. ex questione de facto.

q ¶ Constōem. vt. C. de fideicō. l. fi.

r ¶ Legitim⁹. nota testes. v. i codicill nccios eē: vt. C. de codicil. l. fi. §. fi. ⁊ de fideicō. l. fi. ibi. Sz sine quinq ⁊c.

esse noscit: possit res manifestari: sed si vel pauciores q̄ v. vel nēo penitus testis interuenerit: tūc siue pater heredis: siue alius quicunq; sit q̄ fidē heredis elegerit ⁊ ab eo restitui aliq̄d voluerit: si heres perfidia tentus adimplere fidem recusat: negando rem ita esse sub secutā: si fideicōmissarius iusiurādum ei detulerit: cū prius ipse de calūnia iurauerit[a] necesse eum habere[b] vel iusiurandū subire: q̄ nihil tale a testatore audiuit: vel recusantem ad fideicōmissi vel vniuersitatis vel specialis solutionē coartari[c]: ne depereat vltima voluntas testatoris fidei heredis cōmissa. Eadē[d] obseruari cēsuimus ⁊ si a legatario vel fidicōmissario aliq̄d similiter relictū sit. Quod[e] si is a quo relictum dicitur postq̄ negauerat confiteatur quidē aliquid a se relictum esse: sed ad legis subtilitatem[f] decurrat: omnino soluere[g] cogendus est.

De singulis rebus per fideicōmissum relictis.

Potest autem quis etiā singulares[h] res p fidicōmissum relinquere: velutī fundū: hoīē: vestē: argentū: pecuniā nūeratā: vel ēt ipsū heredem rogare vt alicui restituat: vel[h] legatariū: q̄uis a legatario legari non[i] possit. ¶ Pōt autem non solum proprias res testator p fideicōmissum reliquere: sed heredis aut legatarij aut fideicō. āt cuiuslibet alterius[k]. Itaq; ⁊ legatarius ⁊ fideicōmis. non solū de ea re rogari pōt: vt eā alicui restituat que ei relicta sit: sed ēt de alia siue ipsius[l] siue aliena sit. Hoc solum obseruandū est: ne plus q̄sq̄ rogetur alicui restituere q̄ ipse ex testamento ceperit. Nā quod amplius ē inutiliter[m] reliquitur. Cū autem aliena res per fideicōmissum relinquitur: necesse est ei qui rogatus ē: aut ipsam redimere ⁊ prestare: aut estimationē eius soluere. ¶ Libertas[n] quoq; seruo p fideicōmissum dari pōt: vt heres eum rogetur manumittere: vel legatarius vel fideicommissarius. Nec interest vtrū de suo proprio seruo testator roget: an de eo qui ipsius heredis aut legatarij vel etiam extranei sit. Itaq; et alien⁹ seruus redimi ⁊ manumitti debz.

a ¶ Jurauerit. nā in omni casu erat olim iurādū ⁊ in oī capl'o: vt. C. de iuramēto calūnie. l. i. in prin. hodie sufficit semel iurare: vt in auc. de his q̄ ingre. ad appel. §. finali.

b ¶ Ne. sed nūquid hodie corrigitur hoc: cū nulli deferat̄ inuito: vt. C. de iureiu. l. fi. ⁊ l. gñaliter. §. finalit. Rñ. nō: q: hec ē posterior iustiniani: vt. C. de fideicommis. l. fina. et ita est iste specialis casus i quo quis compellitur iurare.

c ¶ Coartari. nota propter cōtumaciā non iurātis cōdemnari: vt. C. de iuramē to calū. l. ij. §. fi.

d ¶ Eadem. s. vt cōpellatur iurare vel soluere.

e ¶ Quod si. dixi q̄n contumax fuit nō iurādo: nūc q̄n iurauit ⁊ per sacramentū fuit cōfessus. vl' etiā āteq̄ iuret sed prius negauerat relictū: vt i fine hu⁹ ti. dicemus statim.

f ¶ Subtilitatē. que ē vt ex quo est volūtas non solennis nō valeant ea q̄ facta sunt: vt. C. de fideic. l. si veritas et. C. de testamē tis. non dubium §. illud.

g ¶ Soluere cogendus. sz quomodo coartatur ex non solēni voluntate: sic ergo soluūtur inutiliter relicta sicut ⁊ vtiliter: qđ esse nō debet. C. de fideicō. l. si veritas: que est ŝ. So. quidā dicūt q̄ vbi solenniter testari voluit et non fecit: habet locū lex cōtraria. alias si noluit testari solenniter habeat locū qđ hic dicitur: vt arg. ff. de codicil. l. i. sz hec falsa est: q: et hic de testatore loquitur qui solēnter facit vt ibi. si testator fideicō. heredis. Alij vt. B. dicebāt eē distiguendū: an dicat heres non eē verum tibi legatum esse: in quo casu cogitur probare esse verum et solēne: vt in cōtrario: eo saluo: vt si deferatur sacr̄m iuret: vt. ŝ. pxi. §. an dicat non potest petere: quia eē minus solenne in quo casu cogeretur: vt hic. sed hoc non valet: q: ḿm hoc expediret ei negare: quod esse non debet: vt. ff. de tri. illud. §. penul. dic ergo secūdū Jo: ab initio confiteatur relictum: et tunc non tenetur ex non solenni voluntate: vt in. l. illa contraria. aut negauit: sed postea fuit per sacr̄m vel per probationes conuictus. vel delato iuramento confiteatur relictū: tunc iurare compellitur: vt ita ratione sui mendacij teneatur: vt hic: et ar. in aut. de tri. et se. §. studiū: et. §. ad hoc.

☞ ¶ De rebus singulis per fideicō. Generalibus. ŝ. titu. i. dixi: nūc de specialib⁹ dicit. Accur.

Potest autē. ☞ ¶ Tot⁹ titulus diuiditur in tres partes. Primo ponit de fideicōmisso pecuniario. Scđo đ libertatib⁹. Tertio per q ue verba fieri debeant. Scđa ibi. libertas quoq;. Tertia ibi. verba. et hoc. d. Et res singularis pōt per fideicōmissū relinqui et tam ab herede q̄ a legatario. h. d. Are.

h ¶ Singulares. non solū gñaliter: vt. ŝ. ti. i.

h ¶ Vel legatariū. sz rogare vt aliquid alicui restituat.

i ¶ Non possit. antiquo iure inspecto sed nouo iure aliter ē. nā pōt a quolibz q̄ cōmodū quocūq; mō hz legari ⁊ fideicōmitti: vt. C. cō. de le. i. §. fi. et hoc statim subijcit.

☞ ¶ Pōt aūt. ¶ Nō tm̄ res testatoris hr̄dis sz etiā aliena pōt p fideicōmissū relinqui: dūmō nō grauetur legatari⁹ in plus q̄ honoret: ⁊ q̄n aliena res legat̄ vel ipsa vl' ei⁹ estimatio prestanda ē. h. d. Are.

k ¶ Alteri⁹. refert tñ an leget rē extranei: an hr̄dis. pmo cāu distinguit̄ an sciuerit alienā vl' credidit suā. ſo nō: vt. ŝ. đ le. §. q̄ aūt: ⁊. ff. de le. ij. l. vnū ex familia. §. si rem.

l ¶ Ipi⁹. s. legatarij.

m ¶ Inutiliter. facit. ff. de le. i. plane. ij. §. fi. ⁊ l. vidēdū: ⁊. ff. de le. iij. l. i. §. sciendū: ⁊. l. iij. §. ult. ⁊. l. legatari⁹. Sz ŝ. in. d. l. plāe §. si cui. sz ibi stetit p legatariū quo min⁹ meliorē accepit: vl' melior videtur esse quē elegerit: sz deteriorē elegerit: vt ar. j. đ ac. §. pterea. Itē ar. contra. ff. de le. ij. imperator. §. i. ibi. Eniuero ⁊ c. Sed hoc qđ hic dicit̄ intellige q̄n in quantitate legatur alicui: et in quantitate onerat̄: ibi autē q̄n quātitas datur et in specie grauat̄: quo casu tm̄ videtur estimasse spēm suā legatari⁹ accipiēdo quantitatē: vt ex eadē lege colligit̄. Itē ŝ. ff. ad. l. fal. sed et si nō seruus. in prin. sed ⁊ ibi codē mō Rñ. q: quātitas erat legata ⁊ onus erat positū in faciēdo. Sed cū quantitas legatur ⁊ in quātitate grauatur: sicut hic loquitur: nūq̄d quartā iure fal. potest onerat⁹ retinere: siue sit legatari⁹ siue fideicōmissa. qui sit grauatus: Quidā dicunt q̄ sic: vt. ff. ad. l. falci. penales. §. fi. Nos cōtra: vt in. e. ti. lex fal. si cer. §. nūq̄: ⁊ đ vulga. sub. coheredi. §. cū filie.

☞ ¶ Libertas. ¶ Etiā libertas seruo per fideicōmissū pōt relinq̄: et nō tm̄ seruo proprio: sz etiā alieno: vt q̄n poterit emat̄ et manumittatur. h. d. Areti.

n ¶ Libertas extranei. licet etiā crediderit suū: vt. ff. de fideicō. liberta. Paulus rñ. ij. ⁊. l. alieno. in princi. Sed in peculiario legato distinguitur: sciuerit vel ignorauerit rē alienā: vt. ŝ. de lega. §. quod autē: et §. non solum. Accursius.

a ¶ Non vendat. vel etiā si vēdat vltra iustū preciū vēdere vult. nā tūc perinde ē ac si nō vēdat: vt. ff. de le. iij. nō dubiū. §. fi.
b ¶ Sed modo. interpositio est.
c ¶ Nihil. si em̄ aliquid etiā modicū relinquitur alicui vt vendat: et ille legatū accepit cōpellitur vendere: vt hic: ꝛ. C. de fideicō. here. deberi. ꝛ. l. si rē donatā: et. C. ad l. fal. si ea cuius seruū.
d ¶ Recepit. scilicet dn̄s istius.
e ¶ Differtur. quod differtur nō aufertur. sic. ff. de iudi. cum furiosus. ar. cōtra. C. de inoffi. testamē. sancimus. §. finali. et ff. de vsufruc. si vsufruc. Item nota ꝙ inspicitur qđ euenire potest. sic. ff. de iurisdi. om. iudi. si idē §. fi. ꝛ. ff. de adimen. le. l. seruo.
f ¶ Manumittit. i. heredes vel legatarij vel fideicōmissarij.
☞ ¶ Qui autē. Manumissus per fideicōmissuz efficitur libertꝰ manumittētis ꝛ nō testatoris. Et directo manumissus dr̄: qui eodē testamento siue aliquo medio suscipit libertatem. h. d. Are.
g ¶ Orcinus. sic dictꝰ ab orco. i. māumissus ab eo qui tendit ad orcum. i. infernū. vel ab orco qđ ē rectum. vn̄ orcinꝰ. i. directe manumissus. vl' ab orce qđ ē capio. nā ꝛ ide archiorcꝰ: q2 multa capiūt māumissi i testō i q̄ multa fiūt.
h ¶ Ex suo. nō expectata manumissione ab alio facienda.
i ¶ Testō. vel etiā codicillis testō ɔfirmatis: vt. ff. de ma. tes. libertas.
☞ ¶ Verba. ¶ Siue preceptiuis siue rogatiuis verbis fideicōmissuz fiat: valet. h. d. Are.

ꝙ si dn̄s eū nō vēdat[a]: si modo[b] nihil[c] ex iudicio eiꝰ qui reliq̄t libertatē recepit[d]: nō stati extiguitur fideicōmissaria libertas sed differtur[e]: q2 possit tp̄e p̄cedente vbicū ꝗ occasio serui redimendi fuerit p̄stari libertas. ¶ Qui āt ex fideicōmissi cā manumittit[f]: n̄ testatoris fit libertus: ēt si testatoris seruus sit: sʒ eius q̄ māumittit[f]. At is qui directo testamēto liber eē iubet: ipsius testōris libertus fit: q̄ etiā orcinus[g] appellat. nec aliꝰ vllꝰ ex directo testō libertatē habere potest: ꝙ qui vtroꝗ tp̄e testatoris fuerit: ꝛ quo facerʒ testamētū ꝛ quo moreret. Dicta autē libertas tunc dari videtur: cum nō ab alio seruum manumitti rogat sed velut ex suo[h] testō[i] libertatem ei cōpetere vult. ¶ Verba[k] autē fideicōmissoꝝ hec maxīe ī vsu habent: peto: rogo: volo: mādo: fidei tue ɔmitto q̄ p̄ide singula firma sunt: atꝗ si oīa in vnum congesta essent.

De codicillis

Ante augusti tēpora constat codicilloꝝ ius ī vsu non fuisse: sʒ primus lucius lētulꝰ ex cuius p̄sona ēt fideicōmi. eē ceperunt codicillos itroduxit. nam cum decederet ī africa scripsit codicillos testamēto ɔfirmatos[l]: q̄bus ab augusto[m] petijt p̄ fideicōmissum vt facerʒ aliq̄d. Et cum diuus augustus voluntatem eius[n] implesset: deinceps reliq̄ eius auctoritatē secuti fideicōmissa prestabant: ꝛ filia lentuli legata q̄ iure non[o] debebat soluit. Dicit autē augustus cōuocasse sapiētes viros: inter quos trebatium ꝗ cuius tūc auctoritas maxima erat: ꝛ quesisse an possʒ recipi hoc: nec absonans a iuris ratione codicilloꝝ vsus est: ꝛ trebatium suasisse augusto ꝙ diceret vtilissimuʒ ꝛ necessarium hoc ciuibꝰ esse propter magnas ꝛ longas peregrinationes q̄ apud veteres fuissent: vbi si quis testamentum facere non possit[p]: tamē codicillos posset. Post que tempora cum labeo codicillos fecisset: iam nemini dubium erat: q̄n codicilli iure optimo admitterentur. ¶ Non[q] tantum autem testamento facto potest quis codicillos facere: sed intestatꝰ q̄s decedēs fideicōmitter̄ codicillis pōt. Sʒ cū an̄ testamentū factū codicilli facti erāt papianꝰ ait nō aliter vires hēre ꝙ si spāli postea volūtate firment̄. Sʒ diui frēs seuerꝰ ꝛ antoninꝰ rescripserūt ex his codicillis q̄ testamētuʒ p̄cedūt posse fideicō. peti: si appareat euʒ qui testamētuʒ fecit a volūtate quā in codicillis exp̄sserat nō recessisse. ¶ Codicillis[r] autē

k ¶ Verba. maxie iō hoc dic: q2 q̄buscūꝗ xbis relinq̄ p̄nt: vt. s̄. de le. in prin. siue directis siue p̄carijs: vt. C. cō. ð le. om̄e xbū. ꝛ facit. ff. ad treb. l. sceuola.
☞ ¶ De codicillis. Q2 testā et eoꝝ accidentia dicta sūt: nūc de codicill. i. de puula vel de mima scripta volūtate. nā iō codicilli dicūt: q2 in breuiori chartula vel codice ꝙ testm̄ fiebāt: ꝛ solū ī eis q̄dā fideicō. relinq̄bātur: ꝛ tales sunt ad testm̄ q̄lis ē capha ad nauē. Sʒ nūq̄d h'm h' p̄nt fieri sine scriptura: q̄dā dicūt ꝙ nō. sʒ tn̄ dico ēt sine scriptura hodie fieri posse: lʒ forte oliʒ i scriptis tm̄ fierēt: vt. C. de bo. li. l. fi. in prin.
Ante augusti. ☞ ¶ Iste titulꝰ diuidit̄ in quattuor partes. Prio quō fuerat introductꝰ vsus codicilloꝝ. Scḋo q̄n codicilli testō cōfirmati valēt. Tertio an hereditas directo possit dari vel adimi in codicillis. Quarto an q̄s possit facere plures codicillos. Scḋa ibi. nō tm̄. Tertia ibi. codicillis. Quarta ibi. codicillos. Et. h. d. Olim codicilli nō erant in vsu. Hodie vero eorū vsus est vtilis et necessariꝰ. h. d. Are.
l ¶ Cōfirmatos. hic nota ꝙ q̄ttuor modis codicilli ɔficiūt̄. aut eiʒ in futurū cōfirmantur: veluti testō p̄iꝰ facto in quo dictū ē q̄cq̄d dixero in codicillis valere volo ꝛ postea codicilli facti sunt: aut in p̄teritū veluti codilli prius facti testō facto postea cōfirmati sūt. Et hi duo cāus sūt. C. e. si ue ī initio. Tertio fiūt cū testō: veluti cum testator q̄ testm̄ iplere nequēit: addiderit: vt viʒ codicilloꝝ hēret: vt C. e. l. fi. §. illud plane. ibi. vt ille ꝛc. Quarto sine testō. s. ab itestato: vt. ff. e. ɔficiūtur: ꝛ. j. eo. §. nō tm̄: ꝛ. C. e. l. idcirco. hic autē fuerūt ɔfirmati vel ante vl' post.
m ¶ Augusto. cui aliq̄d reliq̄bat̄.
n ¶ Eius. scilicʒ Augusti.
o ¶ Non debebat. q2 legata n̄ debebāt nisi ex testō iur̄ ātiquo vt diximꝰ. s̄. ti. ij. §. preterea.
p ¶ Nō possit. p̄pter impotētiaʒ facti: vt q2 n̄ hʒ tot testes qui testō ɔficiendo sufficiebāt. secꝰ si p̄pter ipotētiaʒ iuris: vt. ff. e. l. diuꝰ. §. codicillos. q̄ est contra. Et p̄batur hec solutio. ff. eo. conficiuntur. §. codicilli.
☞ ¶ Non tm̄ aūt. ¶ Etiā ab intestato codicilli fieri possūt Sʒ q̄n ante testm̄ fiebant nō aliter valebāt nisi erant in testō ɔfirmati. hodie xo semp̄ vidētur ɔfirmati. h. d. Areti.
q ¶ Nō tm̄. cōfirmātur. s. exp̄ssiʒ. vel etiā si quoquo iudicio retineat̄ p̄ria volūtas: vt. ff. e. āte testī tabulas. lʒ iō. sed hodie ɔ. nā siue ante siue post fiāt sēp̄ vidētur ɔfirmati: vt h' dr̄: statim: ꝛ. ff. e. si quis. tamē. §. fi. ꝛ. l. ab intestato.
☞ ¶ Codicillis. ¶ In codicillis hereditas directo dari vl' adimi n̄ p̄t: nec ɔditō istōni apponi: nec substitō fieri: sʒ p̄ fideicō. sic ꝛ vnꝰ pōt plēs codicillos facē. h. d. vsꝗ. ad fi. Are.
r ¶ Codicillis. neꝗ dari directo: sʒ p̄ fideicōmissuʒ: siue ab eo

quē prius fecerat heredē: siue a legatarijs bene pōt relinqui: vt.ff.e.l.i.§.fi.⁊.C.e. hereditatē:⁊ infra proxi.§.

a ❡ Confundātur.i.ne iste due volūtates sic misceātur: vt vna ab altera discerni ñ possit. nā si idē significarēt quare diuersa noīa darentur: vt.C.e.si idē.

k ❡ Fecit.vel q: nō vl't: vel q: nō pt: vt pupillus furiosus: licet hi impropriē intestati dicuntur esse: q: ⁊ si vellent testari nō possunt: vt.ff.de suis ⁊ le.l.i.in prin.

l ❡ Et facit.quia caruit solēnitate testium: vel nō habuit testamenti factionem et fecit.

hrēditas neq̄ dari neq̄ adimi potest: ne confundatur[a] ius testamētorum ⁊ codicillorꝝ: ⁊ ideo nec exheredatio scribi[b] potest. Directo[c] autem hereditas codicil. neq̄ dari neq̄ adimi potest. Nā per fideicōmissū hereditas codicillis iure relinquitur: nec cōditionē heredi īstituto[d] codicillis adijcere[e]: neq̄ substituere directo[f] potest. ❡ Codicillos[g] autē ⁊ plures q̄s facere potest: ⁊ nullā[h] solennitatem ordinationis desiderant.

❡ Explicit liber secundus.
Incipit tertius.

❡ De[i] hereditatibus que ab intestato deferuntur.

Intestatus decedit q̄ aut omnino testamētum non fecit[k]: aut nō iure fecit[l]: aut id qđ fecerat ruptum[m] irritūue[n] factū ē:[o] aut si ex eo nemo heres īstitutus est. ❡ Intestatorum autem hereditates ex lege.xij.tabularum primū ad suos hrēdes ꝑtinēt. Sui autē hrēdes existimant vt supra[p] diximꝰ q̄ ī ꝑtāte moriētis fuerit[q]: veluti filiꝰ filiaue: nepos neptisue: ex filio ꝓnepos ꝓneptisue: ex nepote ex filio[r] nato: ꝓgnatꝰ[s] ꝓgnataue. nec īterest[t] vtrū natⁱales sint liberi: an adoptiui[u]. Quibꝰ[x] cōnūerari necesse ē ēt eos q̄ ex legitis mrīonijs ñ sunt ꝓgeīti: curijs[a] tñ ciuitatū dati scđm[b] diualiū cōstōnum q̄ sup his posite sunt tenorē hrēdū suorū iura nāciscūt. necnō[c] eos quos nrē āplexe sunt cōstōes[d]: ꝑ quas iussimꝰ: vt si q̄s mulierē in suo contubernio copulauerit: nō ab initio affectōne maritali: eam tamen cum qua poterat habere cōiugium: et ex ea liberos sustulerit[e]: postea vero affectiōe ꝓcedēte ēt nuptialia iura ⁊ instrumenta[f] cum ea fecerit: ⁊ filios vel filias habuerit: nō solum eos liberos q̄ pꝰ dotē editi sūt iustos dicimus ⁊ ī potestate esse patris: sed etiam anteriores qui et

b ❡ Scribi.s. vt de iure valeant.

c ❡ Directo.relinq̄tur.sed qua actione hec hereditas vel etiā alia in codicillis peterentur? Rñ. q̄dā petitōe ex.l.vt.ff.de condi.ex.leg.l.i.vl' dic vtili acti.i.ex testamēto: cū adinstar testamēti codicilli sunt inuēti: vt.ff.e.l.ij.§.i.

d ❡ Instituto.s. intestato.

e ❡ Adijcē.⁊ cui conditōi adiecte necesse parere ñ hz: sz in eius cōditōis defectū de adēptōne hereditatis cogitasse videt': vt.ff. đ cōdi.insti.l.penul.in fi. sed forte in vanū cogitauit vt ibi dixi.

f ❡ Directo. si tñ substituerit videtur rogasse ꝑ fideicō. vt restituat: vt.ff.ad trebel.l. sceuola.

g ❡ Codicillos.plures potest: vt etiā oēs valeant nisi cōtrariā contineant voluntatem: vt.C.e.l.cū proponas.aliud in testamentis: vt.ŝ.qui.mo.testamētū infirmetur.§.posteriore. ⁊ facit.ff.e.diuus.§.i.

h ❡ Et nullam.s.de illis quattuor que in testamento desiderātur: vl' septem testiū vel sigillorū: vel ꝙ sua manu scribantur: vel ꝙ scribantur testes: vt.ŝ.de testamentis.§.i.sed quedam solennitates hic desiderantur: vt sunt quinq̄ testes: vt diximus.ŝ.ti.ij.§.fi.

i ❡ De hereditatibus que ab intestato deferūtur. Hec rubrica est generalis ad oēs sequentes titulos vsq̄ ad titulū đ bono.pos. vbi mixtim tractabit de testamento ⁊ ab intestato: sed textus huiꝰ tituli loquitur tñ de suis heredibus: et sic alias: vt.ff.si certū petatur.et de rebus credi. vbi tractat de multis ī specie tantum.

Intestatus. ❡ Totus titulus diuiditur ī quattuor partes pꝛīcipales. Primo ponit quis dicitur decedere intestatus. Scđo ꝙ prima causa est liberorū: ⁊ q̄ sint liberi et sui. Tertio de emācipatis quō admittantur et de adoptiuis. Quarto ponit aliquas suas correctiones. Scđa ibi. Intestatorū autē. Tertia ibi. Emancipati autem. Quarta ibi. Sed ea omnia. Et.h.d. Intestatus dicitur quis decedere pluribꝰ modis q̄ hic describuntur.h.d. Are.

m ❡ Ruptum.arrogatione vel agnatōe posthumi: vt.ŝ.qui.mo.testa.infir.i. Rñ.⁊ nota ꝙ ñ est ꝑ oīa idē qñ rūpitur ac si factū esset cū primo casu s.qñ rūpitur legatū: vt ex codicillis non valeat: vt C.de codi.l.i.scđo sic: vt ŝ.de fideicō.he.§.preterea: ⁊.ff.de iur' codicil. si qui tñ.in fi.i. Rñ. et i.l. ab intestato: et.ŝ.ti.i.§. non tñ.

n ❡ Irritūue.vt per capi.dimi.testatoris: vt.ŝ.qbꝰ mo.tes.infir.§.non tamē. ⁊ facit.ff.de verbo.signi. intestatus.

o ❡ Factū est. sūt ⁊ alij duo modi: vt per querelā vel per cōtratabulas testamento reciso: vt.C. de colla. vt liberis.

❡ Intestatorū. Hereditas intestati primo ꝑtinet ad suū heredem. Et ille đ: suus heres qui est in potestate defuncti tpe mortis eius: siue fuerit đ liberis naturalibus et legitimis: siue de legitimis tñ: siue legitimatis per oblationē curie: siue per subsequens matrimoniū.h.d. Are.

p ❡ Supra.diximus.ŝ.de here. quali.⁊ dif.§.sui.

q ❡ Fuerit. itē aliud est necesse vt nemo eos precedat: vt ibidem dicit': vt.ŝ.de here.quali.⁊ dif.§.sui.

r ❡ Filio nato.aliud si ex filia: vt.ŝ.de pa.po.§.filius.

s ❡ Prognatus.i.procul a me natꝰ: q: in quarto gradu ē mihi q̄ vocatur abnepos: vt.j.đ gradibus.§.iiij. vl' dic cōpositū poni ꝓ simplici.i. natū vel natā: ⁊ sic pone pro nepote predicto. vel dic melius loquit' de oībus descēdētibꝰ vlterioribꝰ: ⁊ ideo dicit ꝓgnatꝰ: q: vsq̄ ī infinitū succedūt: vt in aut'.de here. ⁊ fal.ab intesta.§.i.et sic ꝓpꝛie ponitur ꝓgnatus.i.procul natus.

t ❡ Nec interest.naturales .i. et legitimi.

u ❡ Adoptiui. quo ad hoc vt sui dicant': nisi emācipati fuerint. tūc eiꝫ interest cū naturales emācipati iure pretorio succedūt: adoptiui nō: vt ff.e.l.i.§.suos: ⁊.j.e.§.minus.

x ❡ Quibus.s.suis heredibus.

a ❡ Curijs.erat eiꝫ curia siue corpus ī qualibet ciuitate: que curia indigebat officialibus vt negocia expedirētur: vt in autē. de defen.ciui.§. nulla.in fi.col.iij. vnde quicūq̄ vellet naturalē suū filiū dare illi curie vel ipsemet filius post mortē pr̄is se offerre nō extātibꝰ legitimis vel pr̄ testamento illud dicat: legitimus fiebat: vt in aut'.qui.mo.na. effi.sui §.qđ vero: ⁊.§.si q̄s igr'.sic fit remissio pctōꝝ his q̄ vadūt vltra mare.

b ❡ Scđm diualiū.i.principū.i. theodosij ⁊ leōis: vt.C.đ na.li.si q̄s ⁊ l.qm̄

c ❡ Necnō eos.s.necesse est cōnumerari inter suos.

d ❡ Cōstōnes.C.đ na.li.cū q̄s: ⁊.l.nup.

e ❡ Sustulerit.i.habuerit:

f ❡ Instrumēta.in q̄bus cōtineat' mr̄imoniū inter ticiū ⁊ ber.eē cōctuꝫ:

et dotē datā esse: que instrumēta dotalia vel nuptialia dicūtur: et sine his duob⁹. s. scriptura et dote dixit. P. nō valere matrimoniū: q: lex plerumq; de his dicit tali casu: vt hic ⁊. s. de nup. §. non alias: vt. ff. de re. iu. nup. nos dicimus valere matrimoniū: vt. C. de nup. si vicinus: ⁊ i aut. d nup. §. nuptias. col. iiij. sed nō fieri liberos legitimos: vt in aut. de triē. ⁊ se. §. fi. col. iij.

sed et legata: ⁊. §. penul. dic ergo improprie fieri cōtinuatōnē: q: inter diuersa non eadē fieri debet: sed pater ⁊ fili⁹ vnū fictione iuris sunt: vt. C. de impu. et alijs sub. l. fi. §. fi.

p ¶ In pupillis. alias si est hereditas extranei ⁊ nō pris: tutoris auctoritas et pupilli act⁹ necessari⁹ est: nisi sit infans: quo casu sufficit tutor: vt. C. de iure deli. potuit: ⁊. l. si infāti. §. parēte: ⁊. ff. de tu. et cu. da. ab his. l. impuberi.

his qui postea nati sunt occasionē legitimi nominis prestiterūt[a]. qd obtinere censuimus[b]: ⁊ si nō pgēiti fuerit post dotale instrumētum cōfectum liberi: vel etiā nati ab hac luce fuerunt subtracti. ¶ Ita dmū tn nepos neptisue, pnepos pneptisue suoꝝ hrdū numero sunt: si pcedens psona desierit[c] i potestate parentis esse: siue morte id acciderit: siue alia rōne veluti emācipatione[d]. Nā[e] si p id tempus quo qs[f] morit filius i potestate eius[g] esset nepos ex[h] eo suus heres esse non potest: idq; i ceteris deiceps liberoruz personis[i] dictum eē itelligim⁹. Posthumi[k] quoq; q si viuo parēte nati essent in potestate eius futuri forēt: sui hrdes sunt. ¶ Sui aūt hrdes fiūt ēt ignorātes[l]: sz lz furiosi sint herdes[m] sui pnt existere: q: qb⁹ ex cāis ignorātibus acqrit nobis: ex his cāis ⁊ furiosis acqri[n] pōt: ⁊ statiz morte pent quasi[o] ɔtinuat dn̄iuz: ⁊ iō nec tutoris aucte op⁹ est i pupillis[p]: cū ēt ignorātib⁹ acqrit suis hrdibus hereditas: nec curatoris assensu acqrit furioso: sz ipso iure. ¶ Interdū[q] aūt lz i ptāte parent mort tpe suus[r] hrs nō fuit: tn̄ suus heres penti efficitur: veluti si ab hostib⁹ quis reuersus fuerit post mortez pris sui. Ius aūt postliminij[s] hoc facit. Per cōtrarium autē hoc euenit: vt licz quis in familia defuncti sit mortis tēpore: tamen suus heres non fiat: veluti si post[t] mortē suā pr iudicat⁹ fuerit perduellionis[u] reus ac per hoc memoria[x] ei⁹ dānata[a] fuerit: suū eni heredē habere nō pōt: cū fisc⁹ ei succedit: sz pōt[b] dici ipo iure esse suuz heredē: sz desinere[c].

a ¶ Prestiterūt. s. primi. nā et ob hoc retinēt qdā pri⁹ cōcubinas: vt experiantur an ex eis possint filios hre vt postea accipiāt eas in vxores vel repellātur: qd scilicz vt repellātur i vxore phibitū est: vt in aut. q. mo. na. ef. le. §. qm̄. col. vij.

b ¶ Censuim⁹. q. d. nō solū si nascātur postea ⁊ viuant cū primis: siue non nascātur aliqui: siue etiā si nascātur ⁊ moriant: vt C. d na. li. nup. ⁊ nota q si etiā legitimos habent ex vxore quondā: tn̄ hec valēt ⁊ siue ex libera siue ex liberta siue serua quā postea manumiserit ⁊ in vxorē duxerit hec seruantur: vt in auten. d inces. nup. §. fi. ⁊ in aut. d trien. ⁊ se. §. fi. ⁊ in autē. de filijs ante do. īstrumēta natis p totū titulum.

☞ ¶ Ita dmū. ¶ Ad hoc vt nepos ⁊ alij vlteriores liberi in potestate sui heredis sint requiritur q ali⁹ non precedat eos in gradu. h. d. Areti.

c ¶ Desierit. sed nunqd fili⁹ precedit nepotē ex altero filio vno gradu: vt. j. de gra. cog. §. prio gradu: ⁊. §. ij. tn̄ non excludit: vt. j. e. §. cū fili⁹: R. nō videtur precedere cū sui pris locū obtineat: vt in dicto. §. prio.

d ¶ Emācipatōe. vel capitis diminutōe maria vl media nō aūt captiuitate: vt. s. qui. mo. ius pa. po. sol. §. si ab hostib⁹: ⁊. ff. e. l. i. §. si filius.

e ¶ Nā si p id tps. ɔ. j. e. §. cū aūt qritur. in prin. So. vt. j. ti. i. §. pxi.

f ¶ Quis. veluti auus.

g ¶ Eius. scz aui.

h ¶ Ex eo. s. auo.

i ¶ Personis. cū aūt oēs liberi appellent lz post trinepotē improprie: vt ff. de gradib⁹. l. iuriscōsult⁹. §. parētes: ⁊. ff. de ver. sig. l. liberoꝝ.

k ¶ Posthumi. heredes. cū habeātur pro natis quotiēs de eoꝝ cōmodis queritur: vt. ff. de sta. ho. qui in vtero ⁊ nota q posthum⁹ d: pprie qui post humatōem pris nascit. ⁊ d: etiā improprie ille qui facto testō nascit: vt. ff. de iniuś. rup. tes. l. iij. §. i.

☞ ¶ Sui aūt. ¶ Suus heres statim post mortē parētis efficitur heres etiā ignorās: lz sit pupillus vel furiosus et sine aucte sui administratoris. h. d. Are.

l ¶ Ignorantes. ⁊ inuiti. ⁊ statim lz iure pretorio abstinere possint: vt. s. de here. quali. ⁊ dif. §. sui: ⁊. ff. siquis om. cā tes. l. i. §. qui sub.

m ¶ Heredes. s. sui. alias etiā nō nisi per curatorē ƀm quosdā: vt. C. de ra. furi. l. fi. §. tali itaq;.

n ¶ Acquiri pōt. sic. ff. de actio. ⁊ oblig. l. si a furioso: ⁊. ff. si cer. pe. l. si a furioso.

o ¶ Quasi. hec ideo q: in corpalibus d: pprie cōtinuatio: lz dn̄iuz ē incorpale. hoc reprobo: q: ⁊ possessio ē res icorpalis: ⁊ tn̄ vna cū alia cōtinuat: vt. ff. de acq. pos. pōp. §. preterea: ⁊. §. in dotis: ⁊. §. si ius: ⁊. §.

☞ ¶ Interdū: ¶ Reuers⁹ ab hostibus fictiōe postliminij effici tur su⁹ hrs ēt si reuersus fuerit post mortē pris. sz si itestato: perduellū dānat⁹ fuerit hrs su⁹ eē desinit. h. d. Areti.

q ¶ Interdū. sic ff. de suis. ⁊ leg. l. i. §. interdū.

r ¶ Su⁹. ff. d tes. lex cor. i fi. ɔ so. ibi ille q fuit captus nō fuit reuersus: sz hic sic.

s ¶ Postliminij. qd fingit eū sp in ciuitate fuisse: vt. s. qui. mo. ius pa. po. sol. §. si ab hostibus.

t ¶ Post mortē. no. qdā delicta trāsire ɔ heredē non etiā lit. ɔte. vt lese maiestat i duob⁹ casib⁹. qn̄ qs ɔ pricipē vl rēpu. fuit molit⁹ al n̄: vt. ff. ad. l. iu. ma. l. fi. ⁊ his duob⁹ casib⁹ h tm̄ loqt. Itē de residuis ⁊ peculat⁹ ⁊ repetūdarū: vt. ff. ad. l. iul. repetūda. l. fi. Itē apostatat⁹: vt. C. d apo. l. ij. ⁊. l. apostataꝝ. i fi. qdā ēt n̄ trāseūt lite n̄ ɔtes. vt oīa alia publica: vt. ff. d ac. ex iudiciorū. alia ɔtestata lite trāseūt: al nō: vt oīa priuata dlicta: vt. C. de delic. defunc. l. i. ⁊. j. de ppe. ⁊ tēpo. acti. §. nō autē.

u ¶ Perduellionis. iō. d. pduellionis: q: pduellū fiebat certamē si aliqs cris h⁹ dicebat re⁹ q aliqs i ipz pricipē vl rēpublicā fuisz molit⁹. ƒz P. ⁊ pt dici h ⁊ defēdi: q: ⁊ ƒz iura romana vl posse fieri debē pugna: ⁊ sūt aliq ar. vt. ff. ad. l. ac. q ac. §. siqs i colluc. ⁊. ff. d re. iu. ɔmodū: ⁊. ff. d his q no. ifa. athletas: ⁊. C. d athlet. l. i. ⁊. ff. d excusa. tu. l. athlete. i pri. C. q res pi. ob. po. spez: ⁊. ff. de dōa. dōatōes. in fi. his eiz legib⁹. hētur mētio de tali pugna q nō fieret nisi d iure eēt. vl dic pduellionis. i. hostis cris. nā pduelles hostes dr̄: vt. ff. de v. sig. qd nos.

x ¶ Memoria. nā ipe cū sit mortu⁹ nō pōt dānari nisi a deo vt. ff. que snīe sine ap. re. l. penul.

a ¶ Dānata. h. s. mō. pnūcio ɔ ipuz luciū fecisse: ⁊ ideo bōa i fiscū iferri. nā p h meōria dānat: ⁊ infamia qdā dfūct⁹ afficit: vt. s. qui manu. nō pos. §. i. ⁊ ex tpe cōmissi delicti alienatōes ab eo facte nō valebunt: vt. C. ad. l. iul. ma. l. pe. in fi. ⁊. ff. d do. l. donatōes. §. fi. b ¶ Pōt dici. s. veri⁹. c ¶ Desinere. s. lata snīa. nā nō facit ipo iure desinere hē. suū eē tale delictū.

☞ ¶ Cū fili⁹. ¶ Nepos ex filio pmortuo succedit cū alio filio veniēte: q: assumit locū pris sui: et iō succedit cuz patruis ⁊ filijs patrui in stirpes ⁊ nō in capita. h. d. Are.

¶ Cum filius filiaue ⁊ ex altero filio[a] nepos neptisue existant: pariter ad heredtiatem aui vocantur: nec qui gradu proximior est vlteriorem excludit. Equum[b] enī eē videtur nepotes neptesq̧ ī patris sui locum succedere: pari rōe ⁊ si nepos neptisq̧ ex filio sit: et ex nepote pnepos proneptisue: simul vocantur[c]. Et quia placuit nepotes neptesue: item pronepotes proneptesue in parētis sui locū succedere: cōueniens eē visum ē: non in capita: sʒ in stirpes[d] hereditatē diuidi: vt filius partem dimidiam hr̄ditatis habeat: ⁊ ex[e] altero filio duo pluresue nepotes alterā dimidiam. Itēʒ[f] si ex duobus filijs nepotes neptesue existant: ex[g] altero vn⁹ forte aut duo ex altero tres aut quattuor: ad vnum aut duos dimidia ps ptineat: ad tres vel ad quattuor altera dimidia. ¶ Cū[h] autēʒ q̄ritur an quis hr̄s suus existere potest: eo tpe q̄rendum est: quo certum[i] est aliquē sine[k] testō decessisse: qd̄ accidit[l] testamento destituto. Hac ratione si filius exheredat⁹ fuerit: ⁊ extraneus heres institutus ē: ⁊ filio mortuo[m] postea certū fuerit hr̄dem institutū ex testamēto nō fieri heredem: aut q: noluit eē heres: aut q: nō potuit[n] nepos auo suo heres existere: quia quo tempore certum ē intestatuʒ decessisse patremfamilias; solus[o] inuenitur nepos: ⁊ hoc certuʒ[p] ē. ⁊ licet post morteʒ aui nat⁹ sit: tm̄ auo viuo conceptus mortuo[q] patre ei⁹: posteaq̧ deserto aui testō[r] su⁹ heres efficitur. Plane si et cōceptus ⁊ nat⁹ fuerit post morteʒ aui mortuo p̄re suo desertoq̧ʒ aui postea testō su⁹ heres auo non existet: q: nullo iure cognatōnis patrē sui p̄ris tetigit[s]. Sed nec ille est inter liberos aui quē filius emācipat⁹ adoptauerat. Hi aūt[t] cum non sint sui q̄ntum ad hereditatem liberi: neqʒ bonoꝝ possessionem petere pn̄t: quasi primi cognati[u]. hec d̄ suis hr̄dib⁹. ¶ Emācipati[x] aūt liberi iure ciuili nihil iuris habent. neqʒ eniʒ sui hr̄des sunt: q: in ptāte desierunt parentis eē: neqʒ vllo alio iure[a] p. l. xij. tabularum vocantur; sed pretor naturali eq̄tate mot⁹ dat eis bonorum possessionem vnde liberi: pinde ac si in ptāte parentis tpe mortis fuissent: siue soli sint[b]: siue cū suis hr̄dibus[c] concurrāt. Itaqʒ duob⁹ liberis extātibus: emācipato vno ⁊ eo q̄ tpe mortis ī potestate pentis sui fuerit: sane is q̄dē q̄ in ptāte pentis fuerit sol⁹ iure ciuili heres est: ⁊ sol⁹ suus hr̄s. sʒ cū emācipat⁹ bn̄ficio p̄toris in ptē admittit̄: euenit vt su⁹ hr̄s pro pte heres fiat. ¶ At hi[e] q̄ emancipati a parēte in adoptōem[f] se dederūt: nō[g] admittunt̄ ad bona naturalis p̄ris quasi liberi: si mō

a ¶ Ex alio filio. sec⁹ si ex filia: vt. j. e. §. itē vetustas: ⁊. j. eo. §. di
b ¶ Equū. vt in aut. q̄. mo. na. effi. sui. §. ergo. col. ix. ui.
c ¶ Vocāt̄. idē est ⁊ si p bo. pos. vocent̄: vt. ff. de ꝯta. l. i. §. vocant̄. sʒ ꝯ. ff. de contrata. l. iij. §. i. So. nō ē ꝯtra: q: ibi p̄cedit filius: q: p̄ris loco ē adoptat⁹ ad nepotē: vt. s̄. §. ita demum.
d ¶ In stirpes. j. e. ti. §. h̄ ēt addē ꝯdū. i fi. ꝯ. Sol. vt ibi.
e ¶ Ex altero. sic j. e. §. fi. sic. ff. de īoffi. testa. pap̄. §. proinde si ex duob⁹. sic ⁊. C. de suis ⁊ legit. l. nepotes.
f ¶ Itēʒ filijs. p̄ mortuis.
g ¶ Ex altero. s. nepote.
☞ ¶ Cū aūt.
¶ Cōdito testō qd̄ postea destituit̄ ille dr̄ ppinq̄or: ēt si nascat̄ post mortē illius de cui⁹ hēditate agitur: dūmō fuerit concept⁹ in vita ei⁹. h. d. Ar.
h ¶ Cum aūt. eo diligenter notato qui sunt sui heredes: nunc notat quo tempore q̄rendus ē quis suus heres sit.
i ¶ Certum ē. s̄. e. §. ita demū. ꝯ. so. vt ibi dixi.
k ¶ Sine testō. quod ꝯtigit. vij. modis: vt. s̄. eo. in prin. dixim⁹.
l ¶ Accidit. s. vt videatur quis sine testamento d̄cessisse.
m ¶ Mortuo. s. exhēdato.
n ¶ Non potuit. morte preuent⁹: vt. s̄. eo. §. ita demum.
o ¶ Solus. s. suus heres.
p ¶ Certum est. scilicet nepotem suum heredem esse: cū null⁹ p̄cedat eum: vt. s̄. e. §. i.
q ¶ Mortuo. anteq̄ adeatur ex testamento hereditas. vnde constat non transmitti ad filium de inofficioso querelā: immo etiam ea adita non transmittebatur olim. sed hodie contra: vt C. de inof. testamen. sancimus. alias. l. si quis filium. §. fi.
r ¶ Testō. s. ab herede qui non vult adire.
s ¶ Tetigit. nec enim fuit proximus cognatus ei scilicet auo viuo: quo viuo nundum animal erat: vt. ff. vnde cog. l. i. §. si quis proximus. Sed nunquid hodie per auten. succedit: vt in auten. de here. que ab intesta. §. i. col. ix: P. dicit q̧ sic: quia naturalis causa tm̄ spectatur. Jo. contra. q: nec de iure pretorio: quo causa naturalis īspiciebat̄ admittebatur vt sequitur: vt. j. e. §. emācipati: ⁊. ff. de suis ⁊ legiti. l. ticius: ⁊. l. pe.
t ¶ Hi aūt. concepti ⁊ nati post mortem aui.
u ¶ Cognati. i. tāq̄ agnati. nam agnati sunt propriores q̧ cognati. nūq̄d ergo tertio ordine iter cognatos vocantur: R̄n. M. q̧ sic: vt. ff. e. l. i. in fi. Jo. contra. quia ibi d̄ cōceptis prius natis postea loquitur. secus si postea concipiuntur ⁊ nascūtur: vt hic ⁊ ff. de iniusto. ru. testa. si quis filio. §. non fuisse.
☞ ¶ Emancipati.
¶ Emancipatus de iure ciuili incognitus ad successionem parentis nō venit. pretoris tamen beneficio per bonorum possessionem vnde liberi perinde admittetur: ac si in ei⁹ potestate mansisset. h. dicit. Areti.
x ¶ Emancipati. quia bona rō: vt. s̄. d̄ he. q̄li. ⁊ dif. §. sui: ⁊. s̄. e. §. i. ibi. sinautem ⁊c.
a ¶ Alio iure. scilicet neq̧ vt patroni: neq̧ vt agnati quos vocat lex. xij. tabula. vt. j. ti. i. in prin.: et j. de suc. li. in pri. alid̄. eꝯ. vt. j. ti. i. §. fi.
b ¶ Soli sint. scilicet emācipati.
c ¶ Heredibus. scilicet cū alijs qui remanserunt in potestate.
d ¶ Dimidia. vt. ff. de v̄. sig. nomen filiaruʒ. §. portionis.
☞ ¶ At hi qui. ¶ Filius emancipatus ⁊ postea arrogatus ab alio nō potest venire etiam de iure pretorio ad hēditatē patris naturalis: nisi ante mortem suam fuerit emancipatus ab arrogatore. Si vero emācipa retur post mortem naturalis haberetur vt extrane⁹ quo ad hereditateʒ vtriusq̧. h. d. Areti.
e ¶ At hi. s. vocantur emancipati: sʒ non oēs: ⁊ h̄ seq̄tur. At hi ⁊c.
f Adoptōem. i. arrogationem.
g ¶ Nō admittunt̄. ff. de ꝯta. l. iiij. §. si q̄s filio. ꝯtrata. sol. ibi n̄ valuit adoptō. sʒ Jo. sʒ h̄ valuit. vl' distigue an d̄t̄ extrāeo: vt h̄. an det̄ i adoptō ne nepos ex filio emācipato p̄ri eiusdē: vt ibi. ar. s̄. d̄ adop. §. sʒ hodie. itē. C. d̄ adop. l. pe §. sʒ si q̄dē. q̄ ē ꝯ. so. illā itellige: vt. j. e. §. admonēdi.

cū is[a] morerēt ī adoptiua familiā sint. nā viuo[b] eo emācipati ab adoptiuo pr̄e p̄i de admittūt̄ ad bona naturalis pr̄is ac si emācipati ab ipso[c] patre eēnt: nec vnq̄ ī adoptiua familia fuissent[d]: ꝛ ꝯuenienter qd̄ ad adoptiuū patrē pertinꝫ: extraneoꝝ[e] loco eē icipiunt. Post mortēꝫ ꝟo naturalis patris emācipati ab adoptiuo patre: ꝛ q̄tuꝫ ad hūc adoptiuū pr̄eꝫ pertinet eq extraneoꝝ loco fiunt: ꝛ q̄tū ad naturalis patris bona p̄tinet: nihilomagis liberoꝝ gradū nāciscātur. qd̄ ideo placuit sic: qꝛ iniquū erat esse in potestate patris adoptiui[f] ad quos bōa naturalis patris p̄tineant: vtrū ad liberos ei⁹[g] an ad agnatos[h]. ¶ Minus ergo iuris[i] habent adoptiui filij q̄ naturales. nāq̄ naturales[k] emācipati bn̄ficio p̄toris gradū liberoꝝ retināt: lꝫ iure ciuili p̄dāt. Adoptiui ꝟo emācipati[l] ꝛ iure ciuili p̄dūt graduꝫ liberoꝝ: ꝛ a p̄tore nō adiuuāt̄[m]: ꝛ recte. nat̄alia. n. iura ciuilis rō[n] p̄imere n̄ p̄ōt[o]: nec qꝛ d̄sinūt sui hr̄des eē: p̄nt desinere filij filieue āt nepotes nept esue eē. Adoptiui ꝟo emācipati[p] extraneorū loco icipiūt eē[q]: qꝛ ius nomen q̄ filij filieue qd̄ per adoptionem consecuti sunt: alia ciuili ratione id est emācipatōe p̄dunt. Eadeꝫ[r] hec obseruātur ꝛ ī ea bonoꝝ possessione quā ꝯtratabulas testī parētis liberis p̄teritis. i. nec heredibus īstitutis[s]: neq̄ vt oꝫ[t] exheredat[u] p̄toꝛ pollicet̄. Nam eos q̄dē q̄ ī p̄tate[x] parentis tēpore fuerit: ꝛ emācipatos vocat pretoꝛ ad eandē bonoꝛuꝫ possessionem. Eos ꝟo qui in adoptiua familia fuerit per hoc tēpus quo naturalis parēs moreretur repellit[a]. Itē adoptiuos liberos emācipatos ab adoptiuo patre: sicut ab intestato: ita longe min⁹ contratabulas testamēti ad bona eius nō admittit: qꝛ desinūt in numero liberoꝝ eē. ¶ Admonendi[b] tamen sumus eos qui ī adoptiua familia sunt: quiue post mortē naturalis parētis ab adoptiuo patre emācipati fuerit: ītestato parente naturali mortuo: licet ea parte edicti qua liberi ad bonorum[c] possessionem vocantur: non admittantur. Alia tamen parte vocari id est qua cognati defuncti vocātur: ex qua parte ita admittūtur: si neq̄ sui heredes liberi: neq̄ emancipati[d] obstent: neq̄ agnatus quidē vllus interueniat. Ante enim pretoꝛ liberos vocat taꝫ suos heredes q̄ emancipatos: deinde[e] legitimos[e] heredes: deinde proximos[f] cognatos. ¶ Sed[g]

a ¶ Cum is. s. pater naturalis.
b ¶ Viuo. eo. s. patre naturali.
c ¶ Ab ipso. s. patre naturali.
d ¶ Fuissent. vt. s̄. de exhere. li. §. emancipatos.
e ¶ Extraneoꝝ. si aūt morte pr̄is adoptiui facti essent iuris sui: durat agnatōis ius inter eos. i. inter adoptiuū ꝛ naturalē filiū adoptāti nō emācipatū vt sibi succedat: vt ff. de gra. co. filiū natalē: ꝛ. ff. vn̄ cog. l. i. §. cognatōnis: ꝛ d̄ adop. l. anp. M. Iteꝫ ꝛ ipsi adoptiuo pr̄i succedūt: vt. j. eo. §. lꝫ ea.
f ¶ Adoptiui. post emancipatōeꝫ nō prius: vt. s̄. e. §. nec interest.
g ¶ Ei⁹. i. naturalis pr̄is.
h ¶ Ad agnatos. nā si nō emācipat: certū ē q̄ filij nō succedūt naturali pr̄i: ꝛ ita agnati succedūt: vt s̄. pri. ꝛ. ff. vn̄ lib. l. i. si āt emāc parēt succederēt filij: vt. s̄. pri. §. ꝛ sic in ei⁹ p̄tāte eēt ad quem bona natural̄ pr̄is p̄tinēt: qd̄ ē absurdū ꝛ ꝯ regulā iurī: vt hic ꝛ. ff. de here. insti. l. illa institutio.

☞ ¶ Minus ergo. ¶ Fili⁹ legitim⁹ ꝛ naturalis vocatur ad bona patris naturalis beneficio pretoris. Sed filius adoptiuus emancipat⁹ nullo modo potest admitti ad bona patris adotiui. h. d. Areti.

i ¶ Iuris. quia naturales emancipati iure pretorio vocantur: sed adoptiui emancipati non: vt. s̄. p ri. §. ergo ꝛc.
k ¶ Naturales. id est legitimi.
l ¶ Emancipati. ab adoptiuo patre.
m ¶ Adiuuantur. nisi sint de suis: quia auus adoptauit nepotem in filium ꝛ postea emācipauit: vt. ff. ad tertu. l. ij. §. adoptiui.
n ¶ Ratio. id est emancipatio que iure ciuili est: vt. ff. de reg. iur. act⁹.
o ¶ Non potest. sic. s̄. de legiti. agna. tu. §. fina. sic. ff. de regu. iur. nihil tam.
p ¶ Emancipati. ab adoptiuo patre ꝛ post mortem naturalem: vt. s̄. §. post mortem.
q ¶ Esse. no. q̄ si emancipetur filius vel filia vel deinceps nō sunt sui heredes: non tn̄ desinuut eē filij vel filie.
r ¶ Eadem. q̄ obseruatur in bo. pos. vnde liberi. ꝛ in contratabulas bono. possessio seruētur.
s ¶ Institutis. his enim institatis non datur hec bono. pos. nam si preteritus rumpat testamentum: ꝛ huic scilicet instituto viā aperitur: ꝛ hō est quod dicitur. nisi preteritus committat edictum: vt. ff. de contratab. l. iij. §. si quis ex liberis. si autem preteritus nolit vti postq̄ semel agnouit institutus habet contratab. iure suo secundū ta. quod est mirabile: nec expectat preteritum: vt. ff. de contratab. l. si post. §. fi. ꝛ de le. i. nonnūq̄.
t ¶ Oportet. scilicet masculi nominatim femine inter ceteros: vt. s̄. de exhere. li be. §. i.
u ¶ Exheredatis. cuꝫ ergo matris preteritio p exheredatiōe habeatur: vt. s̄. de exhe. li. §. vl. cessat ibi contrata. bo. pos. vt. ff. de contratab. illud. §. ad testa.
x ¶ In potestate. emancipatis committentibus edictum: non alias secūdū mar. vt. ff. de contratabu. l. iij. §. si q̄s ex li. Sed Io. contra. nam nullum dicere possunt: ꝛ contratabu. suo iure habent: vt. ff. de le. i. l. si duo: ꝛ. C. d̄ li. pre. maximū. Accur.
a ¶ Repellit. scilicet pretoꝛ repellit: nisi sint instituti ꝛ eis cōmittatur edictum: vt ff. de contratab. non putauit. §. i adoptione: ꝛ. §. vt autem. Item contra. ff. de contratabu. l. iij. §. si quis filio. Soluitur vt. s̄. eo. §. at hi. Accur.

☞ ¶ Admonendi. ¶ Licꝫ filius emancipat⁹ adoptat⁹ nō possit venire ad bona pr̄is naturalis p vn̄ liberi vel vn̄ agnati: venit tn̄ p vn̄ cognati. h. d. Ar.

b ¶ Amonēdi. lꝫ hos duos qui sequuntur non admiserim d̄ iure ciuili: vt. s̄. e. §. at hi. tn̄ ꝛc.
c ¶ Ad bo. possessio. s. vn̄ liberi.
d ¶ Emācipati. q̄ sunt sui p pretorem: vt. s̄. e. §. emancipati.
e ¶ Legitimos. i. agnatos: vt ti. i. i. Rn̄.
f ¶ Proxios. sic. ff. si ta. te. l. i. sic. ff. si q̄s oꝛ. ī bo. pos. fuet̄. l. i.

☞ ¶ Sed ea omnia. ¶ Adoptatus ab extraneo hodie non transit in potestatem suam: ꝛ ideo neq̄ querela neq̄ contratabulas licet ab intestato succedat: sed quo ad patrem naturalem vetera iura seruantur: nisi fuerit adoptatus ab ascendēte naturali. h. d. Areti.

g ¶ Sed oia. q̄. s̄. e. §. at hi. dicta sunt: ꝛ. s̄. pr. §.

a ¶ Aliquā.q.d.q̄dam correximus:q̄dā retinuim⁹.
b ¶ Cōstōne.vt.C.de adop.l.pe.
c ¶ Naturalib⁹.⁊ legitimis.Accur.
d ¶ Nonnullos.i.aliquos.Accur.
e ¶ Ad neutrius.vt.s̄.e.§.at hi.Accur.
f ¶ Vocabāt.hic idē vr̄ ēt ↄtingē hodie i casu q̄uē hēm⁹.j.§.nr̄a autē.C.de adop.l.pe.§.sȝ hoc.sȝ dic ꝙ au⁹ adoptās tenet̄ ei relinq̄re q̄rtā:vt filio arrogato:vt.j.e.§.nostra.ibi.quemadmodū ⁊c.
g ¶ Cōstōem.s.predictā.
h ¶ Permāsissȝ.nūq̄d ergo pmāsit:rn̄.imo pmāsit:vt.j.de adop.§.sȝ hodie.sȝ hoc dicit referēdo se ad factū.q.d.ac si de iure ⁊ de facto in ei⁹ familia pmāsisset.
i ¶ Tūmmō.nunq̄d euȝ in ius vocabit sine venia: Itē nūq̄d alimēta tali filio dare tenet̄: Rn̄.non p hanc lr̄am: vt s̄.de adop.§.sed hodie.P.dic̄ s̄.
k ¶ Ab itestato.s.simul cū alijs naturalib⁹:vt.C d suis ⁊ le.l.si tes.tn̄ succedit alijs ↄsanguineis sui patris adoptiui:vt.C.de adop.l.pe.§.si q̄d ē.i fi.
l ¶ Ab eo.scȝ adoptiuo patre.
m ¶ Iure ciuili.q: nō est in ptāte sua.
n ¶ Neqȝ ptorio:q: n̄ ē emācipat⁹ ab eo:vt.s̄.d exhē.li.i pri.⁊.§.emācipatos:⁊.§.fi.

⁊ ea oīa quidem antiq̄tati placuerunt. Aliquaȝ[a] autem emendationem a nostra constitutione[b] acceperunt: quaȝ super his personis cōposuimus: que a patribus suis naturalibus[c] in adoptionem alijs dantur. Inuenimus etenīȝ nonnullos[d] casus in quibus filij ⁊ naturaliū parentum successionem propter adoptiōnem amittebant:⁊ adoptione facile per emācipationem soluta: ad neutrius[e] partis successionēȝ vocabātur[f]. Hoc solito more corrigentes:cōstitutionem[g] scripsimus:per quā diffiniuimus quando parens naturalis filium suum adoptandū alij ↄderit: integra omnia iura ita seruari: atꝙ si in patris naturalis potestate permāsisset[h]:nec penitus adoptio fuerit subsecuta: nisi in hoc tātummodo[i] casu possit ab ītestato[k] ad patris adoptiui venire successionē. Testamento autē ab eo[l] facto: neꝙ iure ciuili[m] neꝙ pretorio[n] ex hereditate eius aliquid persequi potest: neꝙ contra tabulas bonorum possessione agnita: neqȝ inofficiosi[o] querela instituta: cum nec necessitas patri adoptiuo imponatur: vel eum heredeȝ instituere: vel exheredatum eū facere: vtpote nullo vinculo naturali copulatum: neqȝ si ex sabiniāo senatuscō[p]. ex tribus maribus fuerit adoptatus. Nam et huiusmodi casu neqȝ quarta ei seruatur: nec vlla actio ad eius[q] persecutionem ei cōpetit. In nostra[r] autem constitutione exceptus est is quē parēs[s] naturalis adoptandum susceperit. vtroqȝ enim iure tam naturali q̄ legitimo in hac persona concurrēte: pristina iura in tali adoptione seruauimus[t]: quemadmodum[u] si paterfa. sese dederit ad arrogādum: que spāliter ⁊ sigillatī ex prefate constitutionis tenore possunt colligi. ¶ Iteȝ[x] vetustas ex masculis progenitos plus diligens: solos[a] nepotes vel neptes qui ex virili sexu descendunt: ad suorum vocabat successionem: ⁊ iuri agnatorum eos anteponebat[b]. Nepotes[c] āt qui ex filiab⁹ nati sunt: ⁊ pnepotes ex nepotibus cognatoruȝ loco numerās: post agnatorum lineā eos vocabat: tā in aui q̄ pauí mr̄ni[d] q̄ i auie vel pauie siue pr̄ne siue mr̄ne[e] successiōem. Diui[e] āt principes non passi sunt talē cōtra naturā iniuriā sine competenti emēdatōne relinquere. Sed cum nepotis vel pnepotis nomē commune ē vtrisꝙ: qui tā ex masculis q̄ ex feminis descendunt: ideo eundem gradum ⁊ ordinem successionis eis donauerunt[f]. Sed vt aliquid āplius sit eis qui non solum nature: sed etiam veteris iuris suffragijs[g] muniuntur[h]: portionē nepotum et neptum vel deinceps: de quibus supra diximus[i] paulo[k] minuendā esse existimauerunt[l]: vt minus tertia parte acciperent q̄ mater eorū vel auia fuerat acceptura: vel pater eoruȝ vel auus paternus siue maternus quando femina mortua sit[m] de cui⁹ hr̄ditate agitur: hisꝙ licȝ

q ¶ Ad eius.s.quarte.
r ¶ Nostra ↄstōe.vt.C.de adop.l.pe.§.si vero pater.
s ¶ Parens.hoc in īfinitum accipe: vt.ff.de gra.l.iur.cōsul.§.parētes.
t ¶ Seruauim⁹.vt siue loco filij habeat siue nepotis adoptet̄ ac si vere naturalis eēt.s.filio p̄cedēte nepotē; vt.C.de adop.l.pe.§.qd̄ āt i filio.
u ¶ Quēadmodū.q.d.sic trāsit vt i h̄ cāu q̄ seq̄t̄.
☞ Itē vetustas. ¶ Oli nepos ex filia vl̄ pnepos ex pnepote vocabant̄ ad hēditatē. Demū post agnatos: sȝ ex aliq̄b⁹ ↄstōibus vocabātur cum diminutione tertie ptis simul cū alijs descēdētib⁹: quaȝ ptē ēt minuebant agnati trāsuersales. hodie vō ē secus. Et isti tales descēdētes succedūt i stirpes: nō in capita. h.d. vsꝙ ī fineȝ. Areti.
x ¶ Itē vetustas. correximus ius antiquū circa liberos primi grad⁹ naturales siue adoptiuos: nō circa vlteriores.
a ¶ Solos. in hoc male.
b ¶ Anponebat. hoc bn̄.
c ¶ Nepotes vocabat. scilicet vetustas: non ciuilis iuris auctoritas: vt.s̄.sed pretorij: vt.j.titu.i.§. sed quia.
d ¶ Materni. scilicȝ moriente masculo de cuius bonis agitur: vt.j.§. proximo.
e ¶ Diui autem principes: vt.C.de suis ⁊ legiti.si defunctus: ⁊.C.de colla.l.illam.
f ¶ Donauerunt. scilicet principes: sed non idem commodum: vt sequitur.
g ¶ Suffragijs. i.l.xij. tabularum.
h ¶ Muniuntur. Nota duas rōes vincere vnaȝ: vt.s̄. de adopt.§. sed hodie.in fi.§.
i ¶ Dixim⁹.s. nl̄lo modo nisi tertio ordine succederet: vt.s̄.pri.§.
k ¶ Paulo.nota paruȝ d tertia pte totius rei dici. sic in auten.de exhi. ⁊ intro.reis.§.sancim⁹.
l ¶ Existimauerunt.s.principes.
m ¶ Mortua sit.nota duos casus. si enim moritur femina: nepotes vel neptes ex masclis vl̄ feminis in nihilū oli nisi post agnatos: hodie cuȝ diminutōe succedunt tertie partis. Si morit̄ mascul⁹: nepotes ex filia tm̄ vocent̄ cū diminutōe tertie ptis: vt hic dicitur.

o ¶ Inofficiosi.s̄.de inof.testa.s̄.§. tā autem. So. illa intelligit̄ s̄m distinctioȝ huius.§.vt ibi dr̄.
p ¶ Cōsulto.qd̄ nō hēm⁹: sȝ dicebat ꝙ tres iuuenes arrogati deferebāt vt vnū eligerēt: quo casu magna erat h̄ solēnitas. vn̄ ex ↄstōe diui pij quartā ei dabat arrogator: qd̄ hodie s̄n ē i vsu: imo idē h̄ cāu vt ⁊ al̄: vt h̄ ⁊.C.d adop.l.pe.§.qd̄ aūt.

a ¶ Xij.tabularū.qđ de diminutōe hac tertie dr̄ corrigit̄ p seq̄ntē.§.fm mar.ſʒ nos fm.B.dicim⁹ſeq̄ntē.§.loq̄ in q̄dā alia pte q̄ debebatur agnatis.ſ.quarta:non aūt de hac tertia. ſed per auten.dicim⁹ de hac tertia correctum.ſ.vt equaliter hodie veniant:vt in auten.de trien.ꝛ ſeq.§. neq̄ʒ illo.

legitimā.h.d.Qui i ſunt illi q̄ ex linea maſculina deſcendūt vł ēt ex adoptione:dūmō ſint in priori gradu.h.d.Areti.

m ¶ Nemo.ēt vn⁹:vt.ff.de te.tu.ſi nemo.

n ¶ Suus.ŝ.ti.i.§.i.

o ¶ Pretor.ŝ.ti.i.§.emancipati.

b ¶ Vocat.ſ.ŝ.eo.§.cum filius.

c ¶ Sed ꝯſtōem.quā nō hēmus.vt ſequitur.

d ¶ Conſtōe.vt.C.đ ſuis ꝛ leg.l.fi.

e ¶ Trāſuerſali linea.ſic i prin.aut.de non ali.§.cuʒ igitur.circa fi.

f ¶ Deſcēdūt.ſ.nepotib⁹ ꝛ ꝓnepotib⁹ ex filia.

g ¶ Et tpa.vt i futuris caſibus tm̄ valeāt:vt.C.de ſuis ꝛ legiti.l.vl.Accur.

h ¶ Ita tn̄.hoc qđ ſeq̄tur ē referēdū.ŝ.ad.§.diui.ñ ad ꝓimum.

i ¶ Statuit.ŝ.e.§.cū fili⁹.

k ¶ Diminutōe ſ.q̄rte q̄ đbebatur agnatꝭ:nō tertie q̄ debebat̄ patruis:vt ŝ.ꝓri.§.dixim⁹.

l ¶ Silr̄ hēant.immo i capita videtur diuidi:vt.j.ti.i.§.hoc ēt addēdū.i fi.§.ſʒ ibi de collateralibus:hic de deſcēdētib⁹ loq̄tur.

☞ ¶ De legitia agnatorū ſucceſſiōe.Qr̄.ŝ.tit.pri.dcm̄ ē q̄liter ſuccedāt ſui heredes ſiue liberi. Vel quia poſt ſuos vocantur ꝑmo agnati q̄ȝ cognati:vt.j.e.§.fi.ꝛ l.i.§.p⁹ ſuos.ff.đ ſuis ꝛ legiti.iō p⁹ titulū ꝑcedētē poſuit iſtū. Vel quia poſt agnatoſ ſuccedūt cognati ponit̄ poſtea de cognatis.Areti.

Si nemo. ☞ ¶ Totus iſte titul⁹ diuiditur i ſeptē ptes. Primo qñ admittit̄ agnatō.Secūdo q̄ ē agnat⁹.Tertō vſq̄ʒ ad quotū gradū agnati veniunt:ꝛ vſq̄ʒ ad quotas ꝑſonas femininas deuoluat̄ tā de iure vetuſtiſſimo đ iure ꝑtoris q̄ȝ etiā media iuris prudētia.xij.ta.ꝛ tpe iuſtiniāi.Quarto q̄ȝ generi agnatorū ipator addidit vnū cognatū.Quīto q̄ȝ.l.xij.tab.ꝓxim⁹ agnat⁹ vocat̄:ꝛ q̄s dicat̄ ꝓxim⁹. Sexto q̄ȝ.l.xij.ta.ꝓrio repudiāte ſequēs nō admittebat̄ hodie ꝟo ſic.Septimo q̄ȝ filij emācipati hēditas eſt legitia pr̄i.Scđo a ibi.Sunt aūt.Tertia ibi.Ceterū.Quarta ibi.Hic etiam addendum. Quīta ibi.Si plures ſunt.Sexta ibi.Placebat. Septima ibi. Ad

ſoli ſint qui deſcendunt ex feminneo ſexu adeūtibus agnatos minime vocabāt.Et quemadmodū lex.xij.tabularū[a] filio mortuo nepotes neptes vel pronepotes vel proneptes in locuʒ patris ſui ad ſucceſſionem aui ſui vocabat:ita et principalis diſpoſitio in locuʒ matris ſue vel auie:eos cum iam deſignata partis tertie diminutione vocat[b].Sed[c] nos cuʒ adhuc dubitatō mānebat inter agnatos ꝛ memoratos nepotes:quartaʒ parteʒ ſubſtantie defuncti agnati ſibi vedicantibus ex cuiuſdam conſtitutionis auctoritate:mēoratam quidem conſtitutōnē a noſtro codice ſegregauim⁹:neq̄ʒ inſeri eam ex theodoſiano codice nr̄o conceſſim⁹.Noſtra auteʒ cōſtitutōe[d] promulgata toti iuri ei⁹ derogatum eſt:ꝛ ſancim⁹ talibus nepotibus ex filia:vel pronepotibus ex nepte:ꝛ deīceps ſuperſtitibus agnatis nullam partem mortui ſucceſſionis ſibi vendicare:ne hi qui ex trāſuerſali[e] linea veniūt potiores his habeāt̄:q̄ȝ qui recto iure deſcendunt[f].Quam conſtitutioneʒ noſtram obtinere ſecunduʒ ſui vigoreʒ et[g] tempora ꝛ nūc ſancimus:ita tamen[h] vt quemadmodum inter filios ꝛ nepotes ex filio antiquitas ſtatuit[i]:non ī capita ſed in ſtirpes diuidi hereditatem.Similiter[l] nos inter filios ꝛ nepotes ex filia fieri diſtributionē iubemus:veluti inter omnes nepotes vel neptes:ꝛ īter ꝓnepotes ꝛ proneptes ꝛ alias deīceps ꝑſonas:vt vtraq̄ʒ ꝓgenies matris ſue vel patris:auie vel aui portionem ſine vlla diminutione[k] conſequatur:vt ſi forte vnus vel duo ex vna parte:ex altera tres aut quattuor extēt:vnus aut duo dimidiam:alteri tres aut quattuor aliam dimidiam hereditatis habeant.

¶ De legitima agnatorum ſucceſſione.

Si nemo[m] ſuus[n] hers vel eorū quos īter ſuos heredes ꝑtor[o] vel conſtitutiones[p] vocant extat[q]:et q̄ ſucceſſiōʒ[r] q̄quo modo[s] amplectitur:tunc ex lege.xij.tabularum ad agnatuʒ[t] ꝓximū[u] pertinet hr̄ditas. ¶ Sūt autem agnati[x] vt ī primo quoq̄ʒ libro[a] tradidim⁹:cognati ꝑ virilis ſexus ꝑſonas cognatione[b] coniūcti:quaſi a patre cognati. Itaq̄ʒ[c] ex eodem patre nati fratres:agnati ſibi ſunt:qui ꝛ conſanguinei vocātur:nec requiritur an etiaʒ eādē matrē habuerit. Itē[d] patruus fratris filio:ꝛ īuicem is illi agnatus eſt.eodē numero ſunt fratres patrueles id ē qui ex duobus fratribus procreati ſunt:q̄ etiam conſobrini[e] vocantur:qua ratione etiam ad plures gradus agnationis peruenire poterim⁹. Hi[f] etiam qui ī poſt mortem patris naſcuntur:iura conſanguinitatis nanciſcuntur:nō[g] tamen omnibus ſimul agnatis dat[h] lex hereditateʒ:ſed his[i] qui tunc proximiori gradu ſunt:cū certum[k] eē ceperit aliqueʒ īteſtatū deceſſiſſe. Per adoptionē quoq̄ʒ[l] agnatōis

p ¶ Cōſtōes.ſ.ŝ ti.i.§.q̇b⁹ cōnumerari:ꝛ.§.diui.

q ¶ Extat.dico ꝛ āplectat̄:nā hec duo nccāria ſūt.

r ¶ Succeſſiōʒ.defuncti.

s ¶ Quoquo modo.ſ.ciuili vł ꝑtorio iure.

t ¶ Agnatū.capite nō minutū:vt ff.e.capitis.

u ¶ Proximū.i.q̄ ꝓximior ē defuncto.j.eo.§.ſi plures.ꝛ.§.ꝓri.

x ¶ Agnati.ſic.ff đ le.tu.l.ſūt aūt.

a ¶ Libro.vt.ŝ.đ le.ag.tu.§.ſūt.

b ¶ Cognatōne:cognatio ē gen⁹:agnatio ſpēs.vñ q̇ſq̇s ē agnat⁹ ē cognat⁹:ſʒ nō cōuertitur.

c ¶ Itaq̄ʒ cōſanguinei.q̄ſi ex eodē ſanguie nati.ceteri agnati nō dicūt̄ ꝯſanguiei:vt.ff.de ſuis ꝛ le.l.ij.in prin.

d ¶ Itē īuicē.ſ.fili⁹ fratriſ patruo.

e ¶ Et ēt ꝯſobrini.īpropie:vt.j.đ gra.cog.§.iiij.

f ¶ Hi ꝯſanguitatis.ſ.ad ſuoſ fratres pri⁹ natos:ad reliquos ꝟo agnatoſ agnatōnis tm̄ ius acq̄ritur:vt.ŝ.ꝓri.dixim⁹.ꝛ ē verū ꝰ ſi viuēte eo.i.de cui⁹ hēditate agitur ꝯcepti ſalteʒ erāt:vt.ff.de ſuiſ ꝛ le.he.tici⁹:ꝛ.ff.vñ cog.l.i.§.ſi q̇ſ

proximior.

g ¶ Nō tn̄.q̄ȝuis agnati vocent̄ ad hēditatē:non tamen ꝛc.

h ¶ Dat lex.ſ.xij.tab.

i ¶ Sʒ his.ꝛ oib⁹his:vt.j.e.§.ſi pleſ.

k ¶ Certū.qđ ē ēt.ſ.facto teſtō qđ emanauit:qđ dic vt.j.§.ꝓr.

l ¶ Quoq̄ʒ.q.diat.non ſolum iure naturali ꝯſtituitur agnatō:

sed etiam ciuili: vt ꝑ adoptõem. s. quamlibet iure isto: vt. ff. de adoptio. l. i. ꝛ. s̃. de adop. in prin. sed hodie per eaꝫ tm̄ ex q̄ trā sit in ptātē arrogatoꝛis: vt. s̃. e. ti. i. §. nr̄a aūt. ſꝫ tn̄ licꝫ nō fiat agnat᷒. s. hodie: q: nō trāsit in ptāte extranei arrogātꝭ: succedit tn̄ ab itestato pr̄i tm̄: nō alijs pr̄is agnatꝭ: vt. C. ꝺ adop. l. pe. §. siquidem.

n ¶ Sed q: eas. i. agnatas feminas.
o ¶ Proximitatis. i. cognatōis.
p ¶ Interueniat. nec aliquis suoꝛm: vt. s̃. titu. i. §. admonendi. in fi. §.
q ¶ Quidem. que sunt. s. in. §. ceterum: ꝛ. §. sed quia dicta sunt.
r ¶ Sꝫ simplicitatē. remota dr̄ia agnatoꝝ: vt inter masclos ꝛ feias: sic s̃. ꝺ fideicō. he. §. ſꝫ q:.

ius cōsistit: veluti inter filios naturales[a] ꝛ eos quos pater eoꝛuꝫ adoptauit: nec dubium est quin impꝛopꝛie consanguinei appellātur. Itē[b] si quis ex ceteris agnatis tuis: veluti frater aut patru᷒ aut deniqꝫ is qui lōgioꝛe gradu est adoptauerit aliquem: agnat᷒ inter suos[c] heredes esse non dubitatur. ¶ Ceterum[d] inter masculos quidem agnationis iure hereditas: etiam si longissimo[e] gradu sit: vltro citroqꝫ capitur. Qđ ad feminas[f] vero attinet: ita placebat[g]: vt ipse consanguinitatis[h] iure tantum capiant hereditatem: si soroꝛes sint vlterius non capiant. Masculi auteꝫ ad eaꝝ[i] hereditates etiam si longissimo gradu sint admittantur. Qua ꝺ causa fratris tui aut patrui tui: filie vel amite tue hereditas ad te ꝑtinebat: tua[k] vero ad illas nō ꝑtinebat. Quod iō ita constitutum erat: quia commodius videbatur ita iura constitui vt plerūqꝫ[l] hr̄ditates ad masculos[m] confluerent. Sed[n] quia sane iniquuꝫ erat in vniuersuꝫ eas quasi extraneas repelli: pretoꝛ eas ad bonorum possessionem admittit: ea ꝑte qua proximitatis[o] nomine bonorum possessionem pollicetꝛ: ex qua parte ita. s. admittūtur: si neqꝫ agnatus vllus: nec proximioꝛ cognatus interueniat[p]. Et hoc q̄dem[q] lex. xij. tabularum vllo modo introduxit: sed simplicitateꝫ[r] legibus amicam amplexa: simili mō omnes agnatos siue masculos siue feminas cuiuscunqꝫ gradus ad similitudinem suoꝛum inuicem ad successionem vocabat.

Media aūt iuris prudētia: que erat q̄dē lege. xij. tab. iunioꝛ[s]: ipi ali aūt dispositōe añrioꝛ[t] subtilitate quadā excogitata: prefataꝫ[u] dr̄iam īducebat: ꝛ penit᷒ eas[x] a successione agnatoꝝ repellebat: oī[a] alia successiōe īcognita: donec ꝑtoꝛes paulatiꝫ aspitatē iuris ciuilis[b] corrigētes: siue qđ deē adiplētes hūano ꝓposito aliū ordinem suis editis addiderunt: ꝛ cognatōis linea proximitatis noīe ītroducta: ꝑ bonoꝝ possessiōem eas adiuuabāt: ꝛ pollicebātꝛ his boꝝ[c] possessiōꝫ: q̄ vn̄ cognati appellabatꝛ[d]. Nos[e] vero legē. xij. ta. seq̄ntes ꝛ ei᷒ vestigia ī hac ꝑte cōseruātes: laudam᷒ q̄dē ꝑtoꝛes sue hūanitatis: nō tn̄ eos ī plenū huic cāe[f] mederi īuenim᷒: quare[g] etenī vno eodēqꝫ gradu naturali cōcurrētē: ꝛ agnatōis titulis[h] tā in masculis q̄ ī feīs equa lāce cōstitutis[i]: masculis q̄dem dabatꝛ[k] ad successiōem venire oīꝫ agnatoꝝ: ex agnatis āt mulierib᷒ nullis penitus nisi soli soroꝛi ad agnatoꝝ successionē patebat adit᷒[l]. Ideo nos ī plenū oīa reducentes: ꝛ ad ius. xij. tabula. eandem dispositionem exequentes: nostra[m] constitutione sancimus omnes legitimas personas. i. per virilem sexuꝫ descendentes: siue masculini generis siue feminini sint: simili[n] modo ad iura successionis legitime ab intestato vocari secūdū sui gradus prerogatiuam: nec iō excludendas: quia consanguinitatis[o] iura sicut germane non habent. ¶ Hoc etiam[p] addendū nostre cōstōni existiauim᷒: vt trāsferatꝛ vn᷒ tātūmodo[q] grad᷒ a iurꝛ co

a ¶ Naturales. s. ꝛ legitimos: nō tn̄ emācipatos: vt ff. de gra. cog. l. si filium.
b ¶ Itē si q̄s. nō solū patꝛ de quo dictum est.
c ¶ Suos heredes eē. i. agnoscitur alijs agnatꝭ adoptātꝭ ꝛ eis cognat᷒ fit: vt. ff. de adop. qui ī adopti.
d ¶ Ceteruꝫ. ¶ Feīe ꝛ descēdētes ex eis hodie de iure ciuili admittūtꝛ cū oīb᷒ agnatꝭ iter quos ēt admittūtꝛ ꝺscēdētes ex soroꝛib᷒ vterinis si ī prio gradu sunt. h. ꝺ. vsqꝫ ad. §. si plures. Areti.
d ¶ Ceteꝝ. i. certe: vt alr̄. l. qđ. xij. ta. deferebat hērditatē agnatꝭ primis: ſꝫ media iuris prudētia cuꝫ distictōe: ꝛ iō h̄ dicit ceteꝝ ꝑ ſꝫ.
e ¶ Lōgissimo. i. x. gradu: vt. j. de succes. co. §. fi.
f ¶ Feminas. agnatas.
g ¶ Ita placebat. no. caute dic placebat ꝛ n̄ placet: vt. j. §. nos xō. ꝛ h̄ erat ꝑ mediaꝫ iuris prudentiā: nō ꝑ l. xij. tab. neqꝫ ꝑ ꝑtoꝛē: vt. j. e. §. ꝛ hoc q̄deꝫ: ꝛ. §. media.
h ¶ Consanguinitatꝭ. i. agnatōis.
i ¶ Eaꝝ. s. feiaꝝ.
k ¶ Tua. scilicet hereditas.
l ¶ Plerumqꝫ. hoc propter consanguineas soroꝛes de quibus modo dixit.
m ¶ Ad masculos. sic. s̃. ti. i. §. item vetustas.

s ¶ Junioꝛ. ꝛ sic nota q̄ l. xij. ta. ē vetustioꝛ q̄ media iuris prudentia ꝛ q̄ ius pretoꝛiū.
t ¶ Anterioꝛ. i. dstōne āterioꝛ. j. scripta. q̄ est. C. de legiti. he. l. le. xij. tab.
u ¶ Prefatā. s. legē dictā: s̃. e. §. ceterū.
x ¶ Eas. agnatas feminas nisi soroꝛes.
a ¶ Oi. nā oꝛdo cognatorū nō erat adhuc. vel dic ēt deficiētibus agnatis: ipsi tn̄ nō vocabantur.
b ¶ Ciuilis. i. medie iuris prudentie: qđ. s. ciuile dr̄: vt. ff. de orig. iur. l. ij. §. hec disputatio. Accur.
c ¶ His bonoꝛum. i. mulierib᷒ agnatꝭ vltra soroꝛes.
d ¶ Appellabatur. sic dicta: q: per eam cognati vocātur. Accur.
e ¶ Nos xō. hic iustinianus loquitur.
f ¶ Cause. i. expulsioni agnatorum.
g ¶ Quare etenim. bn̄ dico forte ꝓuidēdum agnatis feminis: quare etenim ꝛc.
h ¶ Titulis. id est nominibus. Accur.
i ¶ Constitutis. id est oꝛdinatis. Accur.
k ¶ Dabatur. i. concedebatur. Accur.
l ¶ Adit᷒. Certe non erat ratio iusta vel sufficiens: licet aliqua sit: vt. s̃. eo. §. ceterum. in fi.
m ¶ Nostra. constōne: vt C. de le. he. l. lege. xij. tab: Accursius.
n ¶ Simili modo. id ē hic inde. vel dic ita femine vt mares.
o ¶ Consanguinitatis. id est licet nō sint soroꝛes q̄ germane vocātꝛ: q̄si ex eodē germine nate.
p ¶ Hoc etiaꝫ existimauimus: vt. C. ꝺ. le. here. l. lex. xij. tabularū. §. i. ꝛ. §. in his.
q ¶ Tantummodo. id est non vlterioꝛ: proximioꝛ tamen sit: vt ipse soroꝛes vel fratres vterini vel vterine vt sequitꝛ: vt. C. de legiti. here. l. fi. §. sed neqꝫ.

a ¶ In legitimam.s.agnatorum.
b ¶ Germane.i.nate ex eodem patre & matre cum defuncto.
c ¶ Uterine.i.nate ex eadem matre tm̄.
d ¶ Deinceps.i.vlteriores: siue in gradu remotiores.
e ¶ Supstites.h̄ corrigit̄ p autē.cessāte.q: & cū his admittunt̄. Itē & in alio qđ subijcit̄ h.§.corrigitur: q: in stirpes fit diuisio hodie: sȝ post hos filios fratrū fit diuisio in capita: vt in auten.de here. q̄ ab intest.de.§.reliquū. col.ix.& in autē.vt fratrū filij.§.i.col.ix. Uł dic qđ dicit in auten. i stirpes diuidi.verum est quādo cū alijs.s.patruis vocantur nepotes: alˡi capita: vt h.
f ¶ In capita.s̄.ti.i. in fi. ∂.So.ibi de descēdētib⁹ loq̄t̄: h de collat̄alib⁹.Ac.
☞ ¶ Si pl'es. ¶ Licet sint plures agnati: tm̄ sol⁹ primior in gradu vocat̄. Et si pl'es sint i primiori gradu: oēs simul vocant̄. h.d.Areti.
g ¶ Si plures sint. sic in auten.de here.q̄ ab intel. §.si vo neq̄ fratres.col.ix.&.ff.de suis & legitimis here.l.ij.§.hereditas.
h ¶ Habet̄. h corrigit̄ vt s̄.dixi.p autē.cessante.
☞ ¶ Proximus.
¶ Proxim⁹ inspicit̄ tpe testī instituti qn̄ testm̄ factū ē: al's aūt tpe mortis testantis.h.d.Are.
i ¶ Proxim⁹.sic.s̄.ti.i.§. cū aūt q̄ritur.sic.s̄.eo.§. non tm̄.
k ¶ Tunc.n.s.cum nō aditur hēditas ex testō.
¶ Tpe.i.post mortem.
☞ ¶ Placebat. ¶ Olī nō erat loc⁹ successorio edicto in agnatis de persona in p̄sonam: sed soluȝ đ ordine in ordinem: hodie vero est de persona in personā.h.d.Areti.
m ¶ Placebat.s.ex.l.xij. tabul.
n ¶ In eo genere. s. iure successionis.
o ¶ Non esse.id est successorium edictū inter agnatos locum non habet: scilicet de persona in personam: sed inter cognatos sic: vt.j.sequitur: &.ff.de suc.edic.l.i.§.quibus.sed de ordine in ordinem seu de capite in caput sic: vt de liberis in agnatos: de agnatis in cognatos: & post in virum & vxorem: vt sequitur: vt.ff.si ta.testamē.nul.ex.l.

l.i.Responso.
p ¶ Nihilomagis.i.nō ideo magis.
q ¶ Sed nos.loquitur iustinian⁹.
r ¶ Protulimus.s.in greco.
s ¶ Cum satis.ratio prima.

gnationis in legitimā[a] successionem: vt non solum fratris filius & filia scđȝ q̄ iā diffiniuimus ad successionē patrui sui vocent̄: sed ēt germane[b] consanguinee: vel sororis vterine[c] fili⁹ & filia soli: & nō deinceps[d] persone vna cuȝ his ad iura auūculi sui perueniāt: & mortuo eo qui patruus quideȝ est: sui fratris filij succedant. Auuncul⁹ auteȝ sororis sue soboli modo ab vtroq̄ latere succedant: tanq̄ si oēs ex masculis descendentes legitimo iure veniant: sc̄ȝ vbi frater & soror superstites[e] non sunt. His tenim personis precedentibus successioneȝ admittentibus: ceteri gradus remanent penitus semoti: videlicȝ hereditate: non i stirpes: sed in capita[f] diuidenda. ¶ Si plures[g] sint gradus agnatoꝝ: apte lex.xij.tabula. p̄rimum vocat. Itaq̄ verbi gratia: si sint defuncti fratres & alteri⁹ fratris filius aut patruus: frater potior habetur[h]. Et q̄uis singulari nūero vsa lex.xij.tabula. p̄rimum vocet: tamen dubium non est qui si plures sint eiusdem grad⁹ omnes admittantur. Naȝ & proprie proximus ex pluribus gradibus intelligitur: & tamen non dubiuȝ ē: quin licet vnus sit gradus agnatorū: pertineat ad eos hereditas. ¶ Proximus[i] aūt siquidem nullo testamento facto quisq̄ decesserit: per hoc tempus requirtur q̄ mortuus est is de cuius hereditate queritur. Qđ si facto testamēto quisq̄ decesserit per hoc tēpus requiritur quo certuȝ tempus esse ceperit: nulluȝ ex testamento heredem extituꝝ. Tunc eniȝ[k] p̄prie q̄sq̄ȝ itestatus decessisse intelligitur: q̄ quideȝ aliquando lōgo tēpore declarat̄: i q̄ spacio tp̄is accidit vt primiore mortuo proximus esse incipit: q̄ moriente testatore non erat proximus. ¶ Placebat[m] āt i eo[n] genere percipiēdarum hereditatum successioneȝ nō esse[o].i. vt q̄uis proxim⁹ qui scđm ea que dixim⁹ vocatur ad hereditatem: aut spreuit hereditatē: aut anteq̄ adeat decesserit: nihilomagis[p] legitimo iure seq̄ntes admittuntur: quod iteꝝ pretores iperfecto iure corrigentes: nō in totum sine admiculo relinquebāt: sed ex cognatoꝝ ordine eos vocabant: vtpote agnationis iure eis recluso. Sed nos[q] nihil perfectissimo iure deesse cupientes: nostra cōstitutione sancimus: quā de iure patronatus hūanitate suggerente protulimus[r] successioneȝ in agnatorum hereditatibus non esse eis deneganda: cum satis[s] absurduȝ erat quod cognatis a pretore ap̄tuȝ[t] est: hoc agnatis esse reclusuȝ: maxime[u] cum in onere quidem tutelaꝝ & primo gradu[x] deficiente sequens succedit: et quod in onere obtinebat: non erat in lucro p̄missum. ¶ Ad legitimam[a] autem successionem[b] nihilomin⁹ vocatur etiam parens[c] qui contracta fiducia filiuȝ vel filiam: nepotem vel neptem ac deinceps emācipat: quod ex nostra constitutione[d] omnino iducitur: vt emācipationes liberoꝝ sp̄ videantur quasi contracta fiducia[e] fieri: cuȝ apđ veteres nō alit̄ hoc obtiebat: nisi specialiter contracta fiducia parens manumisisset[f].

t ¶ Apertum ē. scilicȝ suc.edictū de persona in p̄sonam.
u ¶ Maxime.ratio secunda.
x ¶ Gradu.agnatorum.
☞ ¶ Ad legitimā. ¶ Oliȝ pater admittebatur ad legitimam hereditatis filij emancipati: si in emancipatione fuerit cōtracta fiducia: Hodie vero presumitur contractam esse fiduciam. Hoc dicit. Aretinus.
a ¶ Ad legitimam. Est enim filius agnatus patri proxim⁹: vt.ff.de suis et le.filius. quod ius non tollitur per capitis diminutionem: sicut neq̄ inter fratres: vt hic et C.de le.tut.l.iiij. quod non erat rectum: vt ff.de regulis iuris.l.equum est: et.s̄.de legi.patu.in fine: & .j.de contrahenda emptione.l.si post emptionē.
b ¶ Successionem.id est suc.edictuȝ.
c ¶ Parens: sic econtra: vt.s̄.e.ti.i.§.emācipati.
d ¶ Constitutione.vt.C.de emācipa.li.l.fi.
e ¶ Fiducia: sic dicendo.ius succedēdi in bonis tuis mihi reseruo.vel ēt sic.emācipo te contracta fiducia.
f ¶ Manumisisset.i.emancipasset.sic.ff.quando ac.de pe.est an.l.i.§.alienatio.

¶ De senatuscõsulto tertulia no. Post agnatos de qb⁹ s. succedunt cognati: iõ seqbat̃ videre de cognat̃. Uez lz mat̃ ꝛ fili⁹ sint cognati: tñ ex spāli ꝓuisione sibi adiuicez ꝛ agnati succedunt: vt. j. de suc. cog. in pri. iõ post alios agnatos añ cognatos põit de successiõe mr̃is ad filiũ ꝛ ecõtra. Areti.

l ¶ Filioꝝ. qd̃ dic vt. s. d̃ hẽ. q̃ ab itest. §. i. ꝛ. ij. ꝛ. §. emãcipati: ꝛ. §. diui:
m ¶ Parẽt. s. mr̃is. ꝛ ita no. d̃ iure romanoꝝ vxorẽ alicu⁹ eẽ i ptãte parẽt. ñ mariti: nisi quo ad debitũ carnis. aliõ de iure lõgobardoꝝ: vt hꝛ C. de ꝯdi. iser. si vxorẽ. ꝛ i lõbardia q̃lit̃ mulieri alienare ꝑmissuz sit. l. i. tenet̃ tñ opari viro vxor: vt. l. sicut. cũ ibi notat̃. ff. de ope. liberto.

Ex. xij. tabularum. ¶ Tot⁹ iste titul⁹ diidit̃ i quinq̧ ptes. Primo φ ex. l. xij. tabul. mr̃ ad hr̃ditatez filij teꝫ ñ admittebat̃. Scd̃o q̃lr̃ admittebat̃ ex senatuscõ. tertuliano. Tertio q̃ ꝑso ne ꝑponebant̃ tẽ mr̃i. Quarto cõstitutõꝫ tertuliãi remouꝫ. Quito remouet aliaſ cõstitutões. Scd̃a ibi. Et ꝑi⁹. Tertia ibi. Preferũtur. Quarta ibi. Sꝫ nos. Quinta ibi. Sꝫ cũ aute. Et. h. d. l. xij. tab. Mr̃ nõ succedat filio ab itestato: nec eꝫ fili⁹: ſꝫ ex ꝯstõe senatuscõ. tertuliani si igenua tres: libertina q̃ttuor: liberos enixa sit. h. d. Areti.

a ¶ Propõebat. i. ꝓpõe. nã cognatos nullo mõ vocabat: vt seq̃tur.
b ¶ Masculoꝝ. vt. s. ti. i. in prin.
c ¶ Necessitudinẽ. i. cognationem. nam dicuntur cognati necessarij: vt. ff. de iu sti. ꝛ iu. l. fi.
d ¶ Filium. qui adiuicẽ sunt cognati: vt. j. de suc. cog. §. vulgo.
e ¶ Angustie. no. ius dici angustiosum iniquum: vt. j. de suc. li. in prin. ꝛ. ff. φ q̃sq̧ iu. l. iij. in prin.
f ¶ Postea. s. post. l. xij. tab. ꝛ per diuum claudiũ ꝛ per senatusconsultum tertu. vt sequitur.
g ¶ Amissorum. s. in acie principis: vt ar. s. de excusa. tu. in pri. vel dic φ generaliter statuit: vt. C. de inoffi. testamẽ. liberi. prima verior est.
h ¶ Eoꝝ. s. filiorum.
i ¶ Auie. ẽt hodie auia succedit sicut mater: vt in autẽ. de hẽ. q̃ ab intest. §. consequens.
k ¶ Habens. i. tres hñs filios: non aũt in ptãte: vt. s. de adop §. feie. quos tres hr̃e videtur: ẽt si tres gemios peperit ꝑꝫ Jo. vt. ff. de ver. sig. l. ter enixa.

De senatuscõsulto tertuliano.

Lex duodecim tabularũ ita stricto iure vtebat̃: ꝛ ꝑpõebat[a] masculorũ[b] ꝓgeniẽ: ꝛ eos q̃ ꝑ feminini sex⁹ necessitudinẽ[c] sibi iungunt̃ adeo expellebat: vt neq̧ q̃dem inter matrem ꝛ filium[d] filiamue vltro citroq̧ hereditatis capiẽde ius daret: nisi φ ꝑtores ex ꝓximitate cognatoruꝫ eas personas ad successionem bonorum possessione vñ cognati accomodata vocabant. Sꝫ he iuris angustie[e] postea[f] emẽdate sunt. Primus q̃dẽ diu⁹ claudius matri ad solacium liberorũ amissorum[g] legitimam eorum[h] detulit hereditatẽ. Postea autem senatuscõsulto tertuliano: qd̃ diui hadriani temporibus factum ẽ: plenissime de tristi successiõe matri non ẽt auie[i] deferenda cautuꝫ est: vt mater ingenua trium liberorũ ius habens[k]: libertina quattuor ad bona filiorum[l] filiarũue admittat̃ intestatorum mortuorum: lꝫ in ptãte parẽtis[m] est: vt. s. cũ alieno iuri subiecta iussu[n] eius adeat hereditatem cui⁹ iuri subiecta est. ¶ Preferuntur[o] autem matri liberi defuncti[p] qui sui sunt: q̃ queue suorum[q] loco sunt: siue primi gradus[r] siue vlterioris[s]. Sꝫ ꝛ filie[t] sue mortue filius vel filia preponitur[u] ex constitutionibus matri defuncte[x]: id est auie sue. Pater[a] vero vtriusq̧[b] non etiam auus ꝛ proauus matri anteponitur: scilicet cum inter eos solos[c] de hereditate agitur. Frater autem consanguineus tam filij φ filie excludebat[d] matrem. soror autem consanguinea pariter cũ matre admittebat̃[e]. Sꝫ[f] si fuerãt frater ꝛ soror consanguinei: ꝛ mater liberis onerata sit: frater quideꝫ matrẽ excludebat. Cõmunis auteꝫ erat hereditas ex equis partibus fratrib⁹ ꝛ sororibus. ¶ Sꝫ nos constitutione quam in codice[g] nostro nomine decorato posuimus matri subueniendum eẽ existimauimus: respicientes ad naturam ꝛ puerperium ꝛ periculum: ꝛ sepe mortem ex hoc casu matribus illatam. Ideoq̧ impium esse credimus casum fortuitum[h] in eius admitti detrimẽtũ. Si enim ingenua ter: vel liberta quater nõ pepit: imerito defraudatur a successione suoruꝫ liberorũ. Quid. n. peccauit si[i] ñ plures sed paucos pepit. E dedim⁹ ius

n ¶ Jussu. s. iure antiquo: cũ oĩs hẽditas pr̃i ꝑ filiũ q̃rit̃: vt. ff. d̃ acq. hẽ. q̃ i aliena. ſꝫ hodie i sola ꝓfecticia ñ aduẽticia. s. exigitur iussus: vt. C. de bo. q̃ li. l. fi. §. si non ecõtrario.
¶ Preferũt̃. ¶ Filij d̃fũcti excludũt mr̃em vsq̧ i ifinitũ. Itẽ i pr̃e et fratre q̃ ẽt mr̃eꝫ excludũt Soror aũt d̃fũcti vna cũ mr̃e admittit̃. h. d. Areti.
o ¶ Preferũtur. liberi ẽt adoptiui: ꝛ ita demũ si ipsi succedẽ velint: vt. ff. e. l. ij. §. liberi: ꝛ. §. ita demũ.
p ¶ Defuncti. s. filij: d̃ cui⁹ hereditate nunc agitur:
q ¶ Suoꝝ. qd̃ dic vt. s. d̃ hẽ. q̃ ab itest. §. i. ꝛ. ij. ꝛ. §. emãcipati: ꝛ. §. diui.
r ¶ Primi grad⁹. vt filij.
s ¶ Ulterioris. vt nepotes ꝛ similes.
t ¶ Et filie. q. d. ñ solũ nepos ex filio mascl̃o excludit mr̃em defuncti: ſꝫ ꝛ nepotes ex filia.
u ¶ Preponit̃. i. ꝑfertur.
x ¶ Defuncte. s. filie.
a ¶ Pater. ñ adoptiu⁹: vt ff. e. l. ij. §. ſꝫ neq̧ au⁹:
b ¶ Utriusq̧. s. filij ꝛ filie: hẽ marit⁹ hui⁹ mulierꝭ volẽtiſ succedẽ filio suo mõtuo
c ¶ Solos. s. auũ ꝛ mr̃em d̃fũcti. si aũt sit au⁹ ꝛ pr̃ ꝛ mr̃ d̃fũcti ꝑfert̃ au⁹ mr̃i ꝛ ẽt pr̃i: vt. ff. e. eq̃ssimũ. §. i. Et no. φ h fallit regl̃a. si vico vicẽtẽ ꝛc. vt. ff. de diuer. ꝛ tẽp. pre. l. d accessiõib⁹. nã au⁹ pr̃i defuncti ꝑfert̃: vt. ff. e. l. eq̃ssimũ. §. i. ꝛ pr̃ mr̃i. Nõ ãt au⁹ ꝑfert̃ mr̃i qñ soli sũt. sic fallit i aut̃. d̃ eq̃lita. do. §. his ꝯñs. Itẽ in aut̃. q̃. mo. na. effi. sui. §. discretis. Itẽ. ff. qui po. i pi. ha. l. claudius. sic. ff. de inius. rup. testamento. l. penultima.
d ¶ Excludebat. ſꝫ male hodie: vt. j. e. §. sed cum.
e ¶ Admittebat̃. ꝛ bñ: vt. j. e. §. sed.
f ¶ Sꝫ si liberis. trib⁹ vel quattuor: vt. s. e. §. postea aũt.
¶ Sed nos constõne. ¶ Hodie mater ingenua ter enixa ꝛ libertina quater tantum ad legitimã hẽditatẽ filij admittit̃. h. d. Areti.
g ¶ Codice. s. quem non habemus: sed in primo. C. remansit. que ẽ. C. de iu. deli. l. ij.
h ¶ Fortuitum. scilicet habere vel non habere tot filios: cum ex diuina gratia hoc descendat.
i ¶ Peccauit. nam si peccatum est: magis fuisset mariti: vt. C. de legi. hẽ. l. xij. tab. in fi. i. Rñ.

a ¶ Interempti.i.cui succedere vult.
☞ ¶ Sz cū antea ¶ Mater pfert oib⁹ alijs agnatis: except fratribus ⁊ sororib⁹: ⁊ cū sororib⁹ solū veniunt ad dimidiā: ⁊ cū sororibus et fratribus p virili. h.d. Areti.
b ¶ Sz cū antea cstōes. quas non hēm⁹ fm Jo.
c ¶ Personis.patruo ⁊ filio ⁊ nepoti patrui: vt.C.e.in fi.i.Rñ.
d ¶ Faciebāt.i.nil dabāt nisi pdictis.
e ¶ Uisū ē.vt.C.e.l.fi.
f ¶ Personis.ēt defūcti: nisi in vsufr.⁊ toto qñ hēbat defunctū in ptāte: al' in vescēdo tm̄.sz ⁊ in hoc casu hodie ēt in totū hz: vt.C.e.l.fi.⁊ de le.here.l. d emācipatis.iure x̄o autenti. descēdētib⁹ defert eq̄liter pr̄nis ⁊ mr̄nis: vt ī autē.d hē.q̄ ab intes.§.oñs: ⁊.§.hoc quidem.
g ¶ Diminutōe.q̄ fiebat p agnatos supradictos ī prin.istius.§.
h ¶ Queādmodū.q.d.q̄ in vno honorat' ī alio grauetur: sic.ff.de iureiu. cū qui.in prin.
i ¶ Eam.s.matrem.
k ¶ Simul.s.cū matre.
l ¶ Sorores. hoc casu est hodie idem quod in seq̄nti.§.vt in auten. de nup. §.penul.⁊.§. quoniam. colla.iiij.
m ¶ Si vero matre.legitima. q̄a sunt ex vtroq̄ parente.
n ¶ Cognatōis.quia sunt tantū ex matre sorores.
☞ ¶ Sed quemadmodum. ¶ Mater ab hereditate filij repellitur: nisi infra annuz tutorem eidem postulauerit vel suspectuz remoueri petierit. Et filio non tm̄ legitimo sed etiā vulgo quesito mater succedit. h.d. Are.
o ¶ Prosperimus.in successione.
p ¶ Consulere.s. in tutore petēdo.

legitimum plenuz matribus siue ingenuis siue libertinis: ⁊ si non ter enixe fuerint vel quater: sz cū tantum vel eam qui queue morte interēpti[a] sunt: vt ⁊ sic vocent in liberorum suroum legitimam successionem. ¶ Sed[b] cum antea constitutiones iura legitima successionis pscrutantes: partiz matrem adiuuabant: partim eam p̄grauabant: ⁊ non solum insolidū eam vocabant: sed in quibusdaz casibus tertiaz ei partem abstrahentes: certis legitimis dabant personis[c]. ¶ In alijs aūt contrarium faciebant[d]: nobis autem visuz[e] est recta ⁊ simplici via matrē omnibus personis[f] legitimis anteponi: ⁊ sine vlla diminutiōe[g] filiorum suorum successionem accipere: excepta fratris ⁊ sororis psona: siue consanguinei sint: siue sola cognatōnis iura habentes: vt queādmodum[h] eam[i] toto alij ordini legitio preposuimus: ita frēs ⁊ sorores siue legitimi sint siue n̄ ad capiēdas hr̄ditates simul[k] vocemus: ita tamē vt siquidez sole sorores[l] agnate vel cognate: ⁊ mater defuncti vel defuncte supsint: dimidiam quidem mater: alteram vero dimidiam partez omnes sorores habeant. Si[m] vero matre superstite ⁊ fratre vel fratribus solis: vel etiā cuz sororib⁹ siue legitima siue sola cognationis[n] iura habentibus intestatus quis vel intestata moriatur: in capita distribuatur eius hr̄ditas. ¶ Sz queādmodū nos matrib⁹ psperimus[o]: ita eas oportet sue soboli consulere[p]: sciturís[q] eis: q̄ si tutores liberis non petierunt: vel in locum remoti: vel excusati intra ānuz petere neglexerūt: ab eorum ipuberz[r] morientiuz successione merito repellētur. Licz aūt vulgo quesitus[s] sit filius filiaue: potest tamē ad bona eius mater ex tertuliano senatusconsulto admitti.

De senatusconsulto orficiano.

Er[t] contrariuz āt fit: vt liberi[u] ad bona matruz[x] intestataruz admittant ex senatusconsulto orficiano: qd orficio ⁊ ruffo cōsulibus effectuz est: qd latuz est diui marci tēporibus: ⁊ data est tam filio q̄ filie legitima[a] hereditas: ēt si alieno iuri subiecti sunt: ⁊[b] pferunt cōsanguineis[c] ⁊ agnatis defuncte matris. Sz cū ex hoc senatuscōsulto nepos ad auie sucessiōz legitio iure nō vocabātur: postea hoc cōstitutionibus[d] principalibus emendatum est: vt ad similitudinē filiorum filiarūq̄ nepotes[e] neptesq̄ vocētur. ¶ Sciēduz aūt est huiusmodi successiones q̄ a tertuliano ⁊ orficiano senatuscō. deferunt. capitis diminutione[f] nō perimi: ppter illā regulam[g] qua dicit: noue hereditates legitia capitis diminutiōe nō pereūt: sz ille[h] sole q̄

dit de senatuscō. orficiano.
Er contrarium. ☞ ¶ Totus iste titulus diuiditur in q̄ttuor ptes. Primo ponit q̄liter ad hereditatē matris ⁊ nepotes ad hereditatem auie admittant. Scdo nō q̄d capitis diminutōne tale ius succedēti tollatur. Tertio q̄ sunt illi filij q̄ ad hēditatē mr̄is admittuntur. Quarto subnectit nouuz casuz ad materiam ab intestato. Scō a ibi. Sciēduz ē. Tertia ibi. Nouissime. Quarta ibi. Si ex plurib⁹.
t ¶ Per cōtrarium.i.ecōtrario. nā. s̄.ti.i. tractatū ē q̄lit mr̄ filio succedit: nūc dic ecōtra. Uñ versus. Succedit mr̄i fili⁹ p orficianū. Inuidiā portās eō tertulianū
u ¶ Liberi. stricte ponit p filijs tm̄: vt.j.e.§.i. al' 5: vt.ff.de x̄.sig. l.liberoz.
x ¶ Matrū. igenuaz vel libertarū: vt.ff.eo .l.i.i. Rñ. imo ⁊ ācillarū: dūmō sit sibi facta mora in fideicōmissaria libertate: vt.C.e. l.fi.
a ¶ Legitia.non q: lex.xij.tablarū daret: imo denegabat: vt.s̄.titu.i.ī pri.sz senatuscon. que vicē leg̃ obtiet: vt j.de exce.§.hoc exempli.
b ¶ Et preferuntur.s.filij.
c ¶ Cōsanguieis. i.cognatis.

q ¶ Sciturís.scilicet matribus negligentibus: alias non perdunt: vt C. qui pe.tuto.l.cum a matribus ⁊ maioribus. al's filr non perdunt: vt.C.si aduersus delic.l.ij. Accur.
r ¶ Impuberum.aliud si puberes moriantur: vt.C.e.matres.
s ¶ Quesitus.nisi hec mater sit illustris. sic econtra talis filius illustri matri non succedit: vt.C.ad orfici.si qua illustris.
☞ ¶ De senatusconsulto orficiano. Quia.s̄.visum est sicut descendētes succedunt ascendentibus: verum quia ascendentes descendentib⁹ quoq̄ succedunt ex senatusconsulto orficiano: iō de his tractatur⁹ sub

d ¶ Constitutōib⁹.quas nō hēm⁹.
e ¶ Nepotes.idē in alijs descēdentib⁹ ex hac linea dicā. Sed q̄d si nepos iste fuit ccept⁹ post mortē auie: Rñ.vt.s̄.de hē. q̄ ab ītes.§.cū aū dixim⁹.
☞ ¶ Sciēdum ē. ¶ Successio ex tertuliano vel orficiano nō tollit mīma capit diminutōe.h.d.Areti.
f ¶ Diminutōe.s.mīma.nā p alias oē ius ēt cognatōis tollit: vt s̄.de ca.di.§.qd aūt. g ¶ Regulā.tenor cui⁹ ē h.⁊.ff.de ca. di.tutelas.i.Rñ. h ¶ Sz ille sole.ff.vñ.li.l.fi.in fi.5.So. h

dicit sole: vt excludat eas tm̃ que ex senatusconsul. deferunt non pretorias successiones: vt ibi.

a ¶ Duodecim. sic. ff. e. l. i. §. capitis. sic. ff. de suis ꝛ legi. l. capitis.

b ¶ Deferuntur. quare magis lege. xij. tabu. data hereditas perditur per capitis diminutionẽ minimã ꝗ̃ senatuscõsul. d̃lata: R̃n̄. q: illa agnatis defert̃: q̃ agnatio ꝑ capitis diminutionẽ minimã tollitur: ac senatusconsul. filio qui matri est cognatus. ꝛ cognatio nõ tollitur per capitis dĩnutionẽ mĩmã: vt. s̃. d̃ le. ag. tu. §. fi.

ex lege. xij. tabula.[a] deferuntur[b]. ¶ Nouissime sciendũ ẽ etiã illos liberos qui vulgo[c] q̃siti sunt ad matris hereditatem[d] ex hoc senatuscon. admitti[e]. ¶ Sed si[f] ex pluribus legitimis heredib⁹ quidaʒ omiserit hereditatem: vel morte vel alia[g] causa ĩpediti fuerit quominus adeant: reliquis qui adierit[h] accrescit[i] illoꝝ portio. ꝛ licet[k] ante decesserint ꝗ̃ adierint: ad heredes tamen eorum pertinet[l].

¶ Nouissime. ¶ Etiã fili⁹ vulgo q̃sit⁹ ad hereditateʒ matris admittitur. h. d. Are.

c ¶ Uulgo. q̃ non habent certũ patrẽ: vt. s̃. de nuptijs. §. si aduersus. multomagis ĩ naturali tm̃: vt. C. e. l. penul.

De successione cognatoꝝ.

Post suos[m] hered̃es eosq quos inter suos hr̃des ꝑtor[n] ꝛ cõstõẽs[o] vocant: ꝛ post legitĩos quoꝝ numero sunt agnati[p]: ꝛ hi[q] quos ĩ locũ agnatorũ tã supradicta senatuscõ.[r] ꝗ̃ nr̃a erexit c̃stõ[s]: ꝓximos[t] cognatos ꝑtor vocat: qua ꝑte naturalis cognatio[u] spectat̃. Nã[x] agnati capite diminuti: q̃ que ex his ꝓgeniti sunt ex lege. xij. ta. [z] legitĩos nõ habẽt[a]: sʒ a ꝑtore tertio ordĩe[b] vocant̃: except[c] solis tãtũmodo frẽ ꝛ sorore emãcipatꝭ: non ẽt liberis eorũ quos[d] lex anastasiana[e] cũ fratrib⁹ integri[f] iuris c̃stituꝭ: vocat q̃dem ad legitiãʒ fr̃is hr̃ditateʒ: siue sororis: nõ eq̃s tamen ꝑtib⁹: sʒ cũ aliqua dĩnutõẽ[g] quã facile est ipi⁹ c̃stõis ṽbis colligere. Alijs ṽo agnatꝭ ĩferioris grad⁹: licet capitis dĩmĩutõeʒ passi non sunt: tamen anteponit eos[h] et procul dubio cognatis[i]. ¶ Eos etiaʒ[k] q̃ per femini sexus personas ex trãs

quitur: alias non transmitterent olim vel hodie: vt. C. de cadu. tollen. l. in nouissimo. nisi in personis liberorum: vt. C. de his qui ante aper. ta. l. i.

l ¶ Pertinet. s. augmentũ supradictũ.

¶ De successione cognatoꝝ. Que cõtinuatur per ipsum tex. in prin. ad precedẽtia. Uel sic et clarius. Ut. s̃. de successiõe suoꝝ ꝛ agnatoꝝ: verum quia post illos vocantur cognati: id̃ sequitur de succesione cognatoꝝ.

Post suos. ¶ Totus iste titulus diuiditur in tres ꝑtes. Primo q̃ñ cognati admittantur ꝛ quo iure. Scd̃o qui sunt cognati. Tertio vsq ad quotũ gradũ cognati ꝛ agnati admittunt̃. Secunda ibi. Qua ꝑte. Tertia ibi. hoc loco. Et. h. d. Post suos et agnatos vocantur cognati de iure pretorio: qua parte veniunt emãcipati agnati: nisi sit frater ꝛ soror d̃fũcti: q: veniunt cũ agnatis. h. d. Are.

m ¶ Suos. vt. s̃. de heredi. ab intesta. §. i.

d ¶ Hereditatẽ. s. vna cũ legitimis: nisi erat mater illustris. tũc eim cũ legitimis ab intestato nõ veniũt. secus in naturalib⁹ ex licita consuetudine ꝓcreatis: vt. C. e. l. pe.

e ¶ Admitti. nunq̃d hodie succedit vulgo quesit⁹: videtur ꝙ nõ: vt in auten. qui. mo. na. effi. sui. §. vlti. sʒ tñ distingue: aut est ex tali coitu qui possit dãnari: vt incesti: adulterij nephario: et sili: quo casu non succedit ob hoc ipm̃ dãnãdus est: vt in dicta auten. et. ff. so. matri. si ab hostib⁹. aut nõ: ꝛ tũc succedit matri: vt hic nõ patri: cũ sit incertus. nã ꝛ si habet certũ p̃rem naturalẽ: non tamen succedit ei nisi in duabus vncijs ab intestato non extantib⁹ legitĩs: alias in nihilum: vt in auten. qui. mo. na. effi. sui. §. discretis.

¶ Sʒ si ex pluribus. ¶ Si plurib⁹ deferatur hereditas et quidã adierũt et quidã repudiauerũt: adeuntib⁹ portio deficiens accrescit: qd̃ ius etiã ad heredes transmittit. h. d. Are.

f ¶ Sed si ex plurib⁹. Iste. §. est cõis ad oĩs titulos quos ĩ hoc tertio libro habuimus: non tm̃ ad hunc titulũ: et d̃ iure accrescendi inter legitimos tm̃ tractat: vt hic et. ff. e. l. i. §. si nemo et. C. de ca. tollen. §. is ita. idem etiã est in his qui de iure pretorio succedũt: vt. ff. de bo. pos. l. iij. in fine: ꝛ. l. iiij. ꝛ. v.

g ¶ Alia causa. vt si defecerit conditio sub qua instituti erant: vt. s̃. qui. mo. testamen. infir. §. posteriore.

h ¶ Adierit. sic. ff. de leg. ij. cũ pr̃. §. libertis. ibi. ceterũ prout.

i ¶ Accrescit. sed pro qua parte: R̃n̄. prout erant instituti: vt C. de caducis tollendis. §. is ita: et. s̃. de vulgari substitu. §. i. Itẽ nunq̃d est necesse iterũ adire: R̃n̄. ñ: nisi qñ ex alteri⁹ ꝑsona puta serui fiat mihi augmentũ: vt. ff. de acquirenda hereditate. si solus. in fi. i. R̃n̄. et in fine. l.

k ¶ Et licʒ. anteꝗ̃ accresceret eis. vel dic anteꝗ̃ isti q̃ repudiauerunt: nõ autẽ anteꝗ̃ suã partẽ adirent: imo adiuerãt vt sequitur

n ¶ Pretor. vt. s̃. de here. ab intesta. §. emancipati.

o ¶ Constitutiones. vt. s̃. de heredi. ab intesta. §. necnon et. §. diui.

p ¶ Agnati. vt. s̃. de legitima agnatorum successione. in principio.

q ¶ Et hi quos. s. qui sunt de numero legitimorum.

r ¶ Senatusconsulta. vt supra proximis duobus titulis.

s ¶ Constitutio. vt supra de legitima agnatorum succes. §. hoc etiam.

t ¶ Proximos. scilicet quos nemo cognatus antecedit vel precedit: siue vnus sit siue plures: et ĩspicitur quis proximior sit eo tempore quo bonorum possessione defertur: vt. ff. eodem. l. i. §. proximo: et. §. gradatim.

u ¶ Cognatio. nunquid ergo inter seruos datur hec bo. possessio: R̃n̄. etiam si fiat postea liber non datur: vt. ff. eo. l. i. §. pertinet: et. l. is qui. sed nunquid adoptiui scʒ: quia non videtur ibi naturalis causa: R̃n̄. sic: quia quibus agnascitur et cognascitur: vt. ff. eodem. l. i. §. cognationem.

x ¶ Nam. qui queue. breue debet esse.

a ¶ Non habentur. vt. s̃. ti. i. §. sciendũ.

b ¶ Tertio ordine. nã sunt quattuor ordines succedendi: vt. ff. si tabule testamenti nulle. ex. l. i.

c ¶ Exceptis. nam isti inter legitimos numerantur.

d ¶ Quos. s. fratres emãcipatos et sorores.

e ¶ Anastasiana. quã non habemus: sed de ea habetur mẽtio. C. d̃ leg. tute. l. iiij. et de legi. here. l. fi. §. i.

f ¶ Integri. i. non emãcipati.

g ¶ Diminutione. tertie partis forte.

h ¶ Anteponit eos. s. fratres emãcipatos.

i ¶ Cognatis. s. anteponit: ꝛ sic vocãtur cũ fratrib⁹ et agnatis ꝛ cognatis vlterioribus preferũtur.

¶ Eos etiã. ¶ Trãuersales ꝑ lineã feminã ꝛ liberi in alterius familia adoptiua exñtes vocãtur ex isto ordine. h. d. Are.

k ¶ Eos etiã. nõ solũ agnatos capite minutos: vt. s̃. ꝛc.

uerso cognatione iunguntur: tertio gradu[a] proximitatis nomine pretor ad successionem vocat. Liberi[b] quoqꝫ q̄ i adoptiua familia sunt ad naturaliũ parentum hereditatē hoc eodē gradu[c] vocātur. ¶ Uulgo quesitos habere nullos agnatos manifestum est: cum agnatio a patre: cognatio a matre est. hi[d] autem habere nullum patrem intelliguntur. Eadẽ ratione nec inter se quidem possũt videri cõsanguinei esse: quia cõsanguinitatis ius spēs ē agnationis. tãtum ergo cognati sunt[e] sibi sicut ex matre cognati sunt. Itaqꝫ[f] omnibus istis ex ea parte competit bonoꝝ possessio: qua pximitatis nomine cognati vocātur.[g] ¶ Hoc[g] loco ꝛ illud necessario admonendi sumus: agnatõis quidē iure admitti aliquē ad hereditatem: ꝛ si decio gradu sit: siue de .l.xij.tabu.q̄ramus: siue de edicto quo pretor ꝺ legitimis[h] heredibus daturum se bonoꝝ possessionẽ pollicet̃. Proximitatis[i] vero nomine his solis ptor[k] promittit bonoꝝ possessionem: q̄ vsqꝫ ad[l] sextum gradum cognationis sunt: ꝛ ex gradu septimo[m] a sobrino sobrinaqꝫ nato nataue[n].

De gradibus cognationum.

Hoc loco necessarium[o] ē exponere: quēadmoduẽ gradus[p] cognatõnis numerentur. ¶ Quare iprimis admonendi[q] sumus cognationem aliam supra numerari: aliaẽ infra: aliam ex transuerso[r]: que etiam a latere dicitur. Superior cognatio est parentum: inferior liberorum: ex transuerso fratrum sororumue ꝛ eorum qui queue ex his generantur: ꝛ conuenienter patrui amite: auunculi matertere. Et superior quidẽ et inferior cognatio a primo gradu incipit. At ea que ex transuerso numeratur: a secundo[s] incipit. Primo[t] gradu est supra pater mater: infra filius[u] filia. Secundo gradu supra auus auia: infra nepos neptis: ex trãsuerso[x] frater et soror. Tertio[a] gradu supra proauus pauia: infra pronepos proneptis: et ex transuerso fratris sororisqꝫ filius filia. Et conuenienter

a ¶ Gradu. s. cognationis.
b ¶ Liberi. vt. s̄. de here. ab intes. §. admonendi.
c ¶ Eodē gradu. s. tertio puta cognatõnis.
☞ ¶ Uulgo quesitos. ¶ Uulgo quesit⁹ nõ hꝫ agnationē ſꝫ cognationẽ. ideo succedit matri ꝛ alijs ex sua familia descendentibus isto ordine. h. d. Are.
d ¶ Hi autē. spēs est. nã cognatio gen⁹ est. cõsanguitas est illa q̄ inter fratres tm̄ est: vt. ff. de suis ꝛ le. l. ij. i. R. ꝛ. s̄. de legitima ag. suc. §. i.
e ¶ Sunt sibi. sic. ff. eo. si spurius.
f ¶ Itaqꝫ omib⁹. inter se et cũ mr̃e: vt. ff. vnde co. hac parte.
☞ ¶ Hoc loco. ¶ Agnati vsqꝫ ad. x. gradũ: cognati vsqꝫ ad sextum succedũt excluso filio cõsobrini et cõsobrine. h. d. Are.
g ¶ Hoc loco. iste. §. cõis est ad to. istũ ti. ꝛ illuẽ. s̄. ꝺ leg. ag. suc. sic. s̄. titu. i. §. finali.
h ¶ Legitimis. scilicet agnatis.
i ¶ Proximitatis. i. cognationis.
k ¶ Pretor. caute tacet hic ꝺ iure ciuili. nã cognati de iure ciuili nõ vocantur.
l ¶ Ad sextũ. immo videtur ꝙ vsqꝫ ad quintũ tm̄ vocētur taẽ agnati q̄ꝫ cognati: vt. ff. de vetera. mi. suc. l. ij. §. fi. ſꝫ R̃n. illa ēt in castrensibus loquitur: hec in alijs. vel dic ꝙ ibi ita erat de facto. s. quidā in quinto gradu: ꝛ ita factũ narrat.
m ¶ Ex septimo. subaudi qui sunt.
n ¶ Nataue. sed nunquid sunt alij in septimo gradu? R̃n. multi ꝛ alij esse possunt: vt colligitur. j̄. ti. i. §. vi. Item et quare magis hi vocātur q̄ꝫ alij in septimo gradu? R̃n. quia hi respiciunt inferius lineam transuersalem: alij omnes superius: vt argu. ff. vnde li. l. scripto. in fi. Sed nunquid corrigitur hodie distinctio huius. §. per auten. de here. ab intesta. §. i. vbi nulla inter agnatos et cognatos differentia fit? P. dixit omnes in infinitum succedere: et sic corrigi quod hic dicitur. nos om̄s vsqꝫ ad. x. gradum vocamus: non autem trahimus agnatos ad cognatos: cum extendere successionẽ debeamus. id est velimus: vt. j̄. de bo. pos. §. adhuc. ar. ꝫ. C. de pac. l. lege. ꝛ in au. de nup. §. deinceps.
☞ ¶ De gradibus cognationum. Quoniam in succedendo admittitur qui est proximior in gradu: vt cõprehendatur quoto gradu quis sit ponitur iste titulus. Are.

Hoc loco. ☞ ¶ Iste titulus diuiditur in plures partes. Primo continuat materiā. Secundo incipit dinumerare gradus. Tertio dat vnam regulam generalem in gradibus ad cognatos. Quarto ponit quomodo numeretur gradus agnatorum. Secunda ibi. Quare in. Tertia ibi. Hactenus. Quarta ibi. Agnationis. Et. h. d. Omnis agnatio est infra aut supra aut ex trãsuerso. Et superior et inferior incipit a primo gradu. Ex transuerso vero incipit a secundo gradu. h. d. Aretinus.

o ¶ Necessariũ. ſꝫ q̄d ad nos de his? R̃n. propter hr̃editates q̄ per gradus deferuntur et tutelas: ꝛ propter testimonia non dicenda: vt. ff. eodem. l. iuriscon sul.
p ¶ Gradus. q̄d sit: dic vt. j̄. e. §. hactenus.
q ¶ Admonendi. sic. ff. eodem l. prima.
r ¶ Transuerso. hec superflua videtur: vt. ff. e. stigmata. contra. So. ibi in directa linea tantuẽ loquitur: hic in indirecta.
s ¶ A secundo. ſꝫ quare ñ a primo? R̃n. cum ego pr̃i meo ſꝫ in vno gradu: et ipse pater fratri meo in alio: sumus ergo in duobus gradibus ego cum fratre facto ascēsu ad patrem quasi p quendam gradum: vt. ff. eodē l. iurisconsul. §. gradus. sed nullus ex transuersuo proximior fratre ĩuenitur: ergo non potest inueniri primus gradus a latere: vt hic ꝛ. ff. e. l. i. in prin.
t ¶ Primo. pater et mater. si pater est mihi in primo: ꝛ ego sibi in alio primo: ergo sumus in duobus? R̃n. non sequitur. nam sum ei in primo: ita ꝙ in eodem et inter me et ipsuẽ vnũ tantum gradum facimus ad similitudinem fenestre. nā due columne ex lateralibus vnam faciunt fenestram. tertia etiam adiecta fiet alia fenestra: et ita in gradu persona adiecta etiaẽ vna deinceps facit gradũ: vt. j̄. eo. §. hactenus.
u ¶ Filius. qui licet multi sint: omnes sunt patri in primo: inter se autem in secundo: vt. ff. eodem. l. iurisconsul. §. transeamus.
x ¶ Ex trãsuerso. nũc de hoc gradu incipit: cũ nemo ex hoc ordine primo gradu inueniatur: vt. ff. e. l. i. i prin.
a ¶ Tertio. ex transuerso. nota caute ꝙ etiam illi qui sunt ex transuerso diuiduntur in superiorem et inferiorem lineam: et sic reperies in sequentibus gradibus: et quandoqꝫ in parētibus: vt. j̄. e. §. iiij.

a ¶ Patruus.soror. vñ versus. Sũt patrui pr̃is fratres: amitecꝫ sorores. Frater auũcul⁹ ẽ: soror est matertera matris.
¶ Quarto. ¶ Qui distat a stipite ꝑ tres ꝑsonas vl' gradus tam in linea ascendẽti directo est in quarto gradu: sed i linea trãsuersali si distat per duas ꝑsonas.h.d. Areti.

ab vna:vt.ff.e.iuriscon.§.transeam⁹.ꝛ hoc est verũ ex oĩ ordĩe graduũ ẜm nos.sed ẜm canões ex latere trãsuerso aliõ ẽ. nã quẽ nos dicim⁹ in scdo ipi dicũt in prio:ꝛ q̃ nos in q̃rto ipsi in scdo:ꝛ sic d singul': vt i decre.xxxv.q.v.c.ij.sed fuit eoꝝ ꝯsideratõ bõa ꝓpt̃ mr̃ionia.nr̃a ẽt bõa propter hereditates q̃ ꝑ grad⁹ ꝯferũtur:vt.j.d bo.pos.§.quos ãt.ꝛ.ff.e.l.iuriscõ.in prin.

patruus[a] ꝛ amita:auũculus ꝛ matertera. Patru⁹ ẽ frater pr̃is: q̃ grece patros appellatur. Auũcul⁹ ẽ frat̃ matris: q̃ grece matros dicitur:ꝛ pmiscue theios dicit̃. Amita ẽ pr̃is soror. matertera ṽo matris soror. vtracꝫ euia: vel apud quosdaꝫ euit⁹ appellat̃. ¶ Quarto gradu supra abau⁹ abauia: infra abnepos[b] abnept̃. Ex trãsuerso fr̃is sororiscꝫ nepos neptisue: ꝛ ꝯueniẽter patruus[c] magn⁹: amita magna.i.aui frat̃ ꝛ soror. Iteꝫ auũculus[d] magn⁹: ꝛ matẽtera magna.i.auie frat̃ ꝛ soror:cõsobrin⁹ cõsobrina.i.q̃ q̃ue ex sororibus ãt frĩb⁹ ꝓcreãtur. Sꝫ q̃dã recte cõsobrĩos eos ꝓp̃e dici putãt: q̃ ex duabus sororibus ꝓgenerãtur: quasi consobrinos. Eos ṽo q̃ ex duobus frĩb⁹ ꝓgenerãtur ꝓprie fratres patrueles vocari. Si aũt ex duobus fratribus filie nascũtur: sorores patrueles appellãtur. At eos qui ex frẽ ꝛ sorore ꝓgenerãtur amitinos proprie dici putãt. Amite tue filij ꝯsobrinũ te appellãt: tu illos amitinos. ¶ Quinto supra attauus attauia: ĩfra atnepos atnept̃. Ex trãsuerso fr̃is sororiscꝫ ꝓnepos ꝓnept̃: ꝛ ꝯueniẽter ꝓpatruus ꝓamita.i.ꝓaui frater ꝛ soror: ꝛ ꝓauũcul⁹ et ꝓmatertera.i.ꝓauie frater ꝛ soror. Item fr̃is patruelis: vel sororis patruelis cõsobri ꝛ cõsobrie: amitini et amitine filius filia[e] ꝓpior[f] sobrinus sobrĩa. hi[g] sunt patrui magni ꝛ amite magne: auũculi magni: matẽtere magne: filius filia. Sexto gradu supra tritau⁹ tritauia: ĩfra trinepos trieptis. Ex trãsuerso fratris sororiscꝫ: abnepos abneptiscꝫ: ꝛ cõueniẽter abpatru⁹ abamita.i.abaui frat̃ ꝛ soror: abauũculus abmatẽtera.i.abuie frater ꝛ soror. Itẽ sobrini sobrinecꝫ i.q̃ q̃ue ex fr̃ibus ꝛ sororibus patruelibus vel cõsobrinis vel amitinis progenerantur. Item propatrui proamite ꝓauũculi ꝓmatertere: sobrini sobrinecꝫ eorum: qui queue ex fratribus vel sororibus patruelibus vel consobrinis vel amitinis progenerantur: fili⁹ filia. ¶ Hactenus ostendisse sufficiat queadmodum gradus cognationis numerentur. Namcꝫ ex his palam est intelligere quẽadmodum quoqꝫ vlteriores gradus numerare debeamus.

Quippe semꝑ generata[h] quecꝫ ꝑsona gradum adijciat[i]: vt longe facilius sit responder̃ quoto[k] gradu quiscꝫ sit: q̃ꝫ propria cognationis appellatione[l] quenq̃ꝫ denotare. ¶ Agnationis quoqꝫ gradus eodeꝫ modo[m] numerãtur. Sꝫ[n] cũ magis veritas oculata fide: q̃ꝫ ꝑ aures animis hoĩum ĩfigitur: iõ necessarium duximus post narrationem graduũ ẽt eos presenti libro ĩscribi: quaten⁹ possint ꝛ auribus ꝛ oculorum ĩspectõe adolescentes perfectissimã graduũ doctrinaꝫ adipisci[o].

De seruili cognatione.

Illud[p] certum est ad seruiles cognationes illaꝫ ꝑtem edicti[q] qua ꝓximitatis[r] nomine bonoruꝫ possessio ꝑmittit̃ nõ ꝑtinere[s]. Nã nec vlla

b ¶ Abnepos. h inferi⁹ respicit.
c ¶ Patru⁹. h refert̃ ad supiorẽ lineã trãsuersalẽ.
d ¶ Itẽ auũcul⁹. hoc aũt ꝯstat q̃ꝫ q̃ ẽ mei pr̃is patruus: mihi erit magn⁹ patru⁹. q̃ mee mr̃is auunculus est: mihi erit magn⁹ auũcul⁹. Sed q̃d si erat patru⁹ matris mee: vl' auũcul⁹ mei pr̃is: R̃ñ. iõ. oẽꝫ illũ mihi eẽ patruũ vl' auũculũ magnuꝫ q̃ ẽ meo pr̃i vel mr̃i simplex: vt e.l.iuriscõ.§.patru⁹:ꝛ.C.de suc.co.l.i.ꝫ respon. cõtra.
¶ Quito: ¶ Attau⁹ ꝛ abnepos ꝛ alie persone h enumerate sunt in quito gradu.h.d.prio. Et tritau⁹ ꝛ alie ꝑsone hic enũerate sunt i sexto gradu. hoc secundo. Are.
e ¶ Filia. isti nominatiui regũt supiores gẽitiuos ab illo ṽsiculo. Itẽ fr̃is ꝛc. ꝛ sic isti oẽs in q̃nto gradu linee collateral' respectu descẽdẽtiũ.
f ¶ Propior cõsobrin⁹.q.d.q̃ filius d' ꝓpior ꝯsobrin⁹:ꝛ q̃ filia d' ꝓprior ꝯsobrĩa.
g ¶ Hi sũt.subaudi i quito gradu linee collateraliũ ex ꝑte ascẽdẽtiũ.s.fili⁹ patrui mei magni ꝛ siliuꝫ: de q̃b⁹ d' hic: et.ff.eo.l.i.in fi.ꝛ.l.ij.
¶ Hactenus. ¶ Unica persona adiecta alteri persone ꝑ carnis ꝓpagationẽ facit gradum taꝫ in cognatis q̃ꝫ in agnatis.h.d. Are.
h ¶ Generata.graduũ.hoc est verũ si vna ab vna: nõ si plures

i ¶ Adijciat. h p̃t colligi diffinitio grad⁹: vt dicat̃ Grad⁹ ẽ nũeratio singulaꝝ ꝑsonaꝝ cognatõ vl' affinitate sibi cõiũctarũ quoto gradu vna ꝑsona distat ab altera optie idicãs: dict⁹ q̃si lapide⁹ grad⁹: vt.ff.e.iurisc.§.grad⁹.
k ¶ Quoto. scilicet octauo vel decimo.
l ¶ Appellatõe. ꝓpt̃ duas rões. ꝛ q: vltra trine potẽ vl' tritauũ vocab'la ñ inueniũtur spãlia: sed superiores ꝛ inferiores vocãt̃: vt.ff.e.l.fi.§.parẽtes ꝛ q: sũt plura negocia q̃ꝫ vocabula: vt.ff.d p̃scrip. ṽ.l.iiij. Sꝫ vscꝫ ad quẽ numerabim⁹: R̃ñ. vscꝫ ad.vij.cognatoꝝ: et vscꝫ ad.x.agnatoꝝ: vt.ff.e.l.ñ facile: ꝛ.s̃.ti.i.§.fi.nisi rõne demõstrãdi vellem⁹ vlteri⁹ numerare: nõ vtilitatis: lꝫ decretiste hic aliter dicant.
m ¶ Mõ.s.adiecta ꝑsõa
n ¶ Sed cũ.ꝑ aures. vñ horat.i arte poetica. Segni⁹ irritãt aĩmos emissa ꝑ aures: q̃ꝫ q̃ sunt oclis subiecta fidelib⁹.
o ¶ Adipisci. vñ quidam hñt hic arborem.
¶ De seruili cognatõe. Q.s̃. de cognatiõe ꝛ successione cognatoꝝ: nunc q: naturali iure inspecto iter ẜuos etiã cadit cognatio: ꝛ dubitari possꝫ an inter ẜuos esset successio: iõ de seruili cognatõne merito subdit. Nec obstat q̃ꝫ inter illũ titulũ de successione cognatoꝝ ꝛ istũ sit titul⁹ intermedi⁹ de gradib⁹: q̃a ex quo ꝑtinet ad materiaꝫ hoꝝ tituloꝝ continuatio nõ viciat̃.l.duos reos.§.fi.ff.de duob⁹.reis. Porcus.
p Illud.alias ẽ hec rubrica de seruili cognatõe.al' nõ. Accur.
q ¶ Edicti sunt eiꝫ quattuor ꝑtes successiõis ab intestato: vt ff.q̃s or.in bo.pos.ser.l.i.
r ¶ Proximitatis.i.cognatõis vt seq̃tur: vt.ff.vñ cog.l.i.§.pertinet.
s ¶ Pertinere.ꝫ nec aliã aliquã vt vel ipse succedat vel ei succedatur:

antiqua lege talis cognatio computabat[a]. Sz nostra constitutõe quã pro iure patronat⁹ fecimus: quod ius vsqȝ ad nr̃a tp̃a[b] satis obscuruz atqȝ nube plenũ z vndiqȝ cõfusuz fuerat: z hoc hũanitate suggerẽte concessim⁹: vt siquis in seruili cõstitutus cõsortio liberuz vel liberos habuerit: siue ex libera: siue ex seruili ꝯditionis muliere. vel cõtra si serua mulier ex libero vel seruo habuerit liberos cuiuscũqȝ sexus: z ad libertatem his peruenientibus[c]: z hi q̃ ex seruili ventre nati sunt libertatẽ meruerunt: vel duz mulieres libere erãt: z ipsi[d] ĩ seruitute[e] eos habuerunt: z postea ad libertatẽ peruenerunt[f]: vt hi omnes ad successionem patris vel matris veniant[g]: patronatus iure in hac parte sopito. Hos eĩm liberos nõ solũ in suoꝝ parẽtuz successionẽ: sz etiaz alterũ in alterius[h] successionẽ mutuam vocauimus ex[i] illa lege specialiter eos vocãtes: siue soli inueniãtur qui in seruitute nati z postea manumissi sunt: siue vna cuz alijs q̃ post libertatem p̃entuz cõcepti sunt: siue ex eodẽ patre: siue ex eadẽ matre: siue ex alijs nuptiis ad similitudinẽ eoꝝ qui ex iustis nuptijs ꝓcreati sunt. ¶ Repetitis[k] itaqȝ omnibus que iã tradidimus[l]: appet nõ sp̃ eos qui parẽ graduz cognationis obtinẽt p̃it vocari: eoqȝ ãpli⁹ nec euz quidez qui ꝓximior sit cognat⁹ sp̃ potiorez esse. Cuz.n. p̃ria cã sit suorum heredũ z eoruz quos ĩter suos heredes enũerauimus[m]: appet ꝓnepotẽ vel abnepotẽ defũcti potiorez eẽ q̃ frẽz aut patrem matrẽqȝ defuncti. cũ alioqn pater quid et mater vt supra q̃ꝫ tradidimus: primũ graduz cognationis obtineant: frat̃ s̃o scd̃z: ꝓnepos aũt tertio gradu sit cognatõis: z abnepos quarto. Nec interest an in potestate moriẽtis fuerit[n] an nõ: qui vel emancipatus vel ex emancipato aut ex femineo[o] sexu ꝓpagatus ẽ. ¶ Amotꝭ[p] quoqȝ suis heredibus z quos inter suos vocari heredes diximus agnatus: q̃ integrum[q] ius habet agnatiõis: ẽt si longissimo gradu sit: plerũqz[r] potior hẽtur q̃ ꝓximior cognat⁹. nã patrui nepos[s] vel pronepos[t] auunculo[u] vel matertere prefert̃[x]. Totiẽs[a] igitur diximus aut potiorem haberi euz qui ꝓximiorẽ gradũ cognatõis obtinet: ãt p̃it vocari eos qui cognati sunt: quotiens neqz suoruz heredũz iure: q̃ queue ĩter suos heredes sunt: neqz agnatõnis iure aliquis preferri debeat: secundũ ea que tradidimus[b]: exceptꝭ[c] frẽ z sorore emancipatis: qui ad successionem fratruz vel soroꝝ vocãt̃. q̃ z si capite diminuti sunt: tñ p̃ferũtur[o] cet̃is

vt.C.cõ.de suc.seruus.nisi in trib⁹ casib⁹: vt.C.ad sil'.l.pe. z.C.de suis et le.apud hostes: vt.C.ad or.fi.l.fi.

a ¶ Computabatur. hic videtur mala rõ: cũ mag̃ iure pretorio qd̃ naturalẽ cãz intuebat̃ deberz cõputari.s̃.d̃ he.ab intes.§.emãcipati q̃ ciuili.sz dic q̃ ẽt ad alia: vt ad tutelas z filia: nisi q̃ ad nup.vt.s̃.d̃ nup.§.illd̃: z.ff.de ritu nup.l.adoptiui.§.seruiles. Sed nũqd dñs ex sui p̃sona succedit cognatis serui? Rñ.nõ: vt h d̃r.

b ¶ Tempora. loquitur Justinianus.

c ¶ Peruenientibus. scz parentibus.

d ¶ Ipsi.s.parẽtes.

e ¶ In seruitute.i. donec serui erant.

f ¶ Venerũt.s.parẽtes.

g ¶ Veniãt. alid si liber fact⁹ seruus iterũ manumittatur: vt.ff.vñ co.l.is qui d̃: z.s̃.de ca.di.§.q̃ aũt.q: est ibi qd̃ sibi imputetur. sz nũqd etiã iste hodie succederz naturali cã inspecta: vt.C. de suis et le.he.auten.successione? Rñ. nõ h̃z Jo.q: pretor naturalẽ cãz intuebatur: z tñ nõ vocabat eũ vt dictũ ẽ. Itẽ d̃.C.de suis z le.l.ex libera. So.hic nouũ ius. vel ibi loq̃tur qñ nec de facto erat matrionũ. vel ibi quo ad honores loq̃tur: h q̃ ad successiones.

h ¶ Alteri⁹.i.p̃entes liberis: z ecõtra excluso p̃rono: z hoc f̃m oẽs. Itẽ libertũ vnũ alteri eidẽ fr̃i suo z ita frater liberti prefertur p̃rono: z h h̃z quosdã: vt hic. Sz io.d̃.p̃fert eiz p̃ronũ fr̃i: vt.ff.de bo.li.l.intestato: z.j.ti.i.§.fin autem.

i ¶ Ex illa.s. supradicta greca.

☞ ¶ Repetitis. ¶ In successionib⁹ ab intestato p̃rio vocãtur sui h̃rdes z hi qui inter suos noĩantur: q̃ etiaz remotiori gradu cõstituti precedant oẽs descendentes vel collaterales etiã ꝓximiores.h.d. Are.

k ¶ Repetitis. hic.§.cois ẽ ad omẽs ti. s̃.hoc libro tertio positos: et idem in seq̃nti ꝓxi.§.sic et al'.s̃. de suc.cog.§.vl. et ad or.fi.§.fi.

l ¶ Tradidim⁹.a prin.tertij libri.

m ¶ Enumerauim⁹. vt curie datos et emãcipatos: vt.s̃.de he.ab inte.§.i.et.§.emancipati.

n ¶ Fuerint. hoc subdiuiditur.

o ¶ Ex femineo. q̃ tñ cũ diminutõe tertie p̃tis succedit hui⁹.l. tp̃e.s̃.de he.ab intes.§.diui. hodie sine diminutõe: vt ĩ autẽ.de triẽ. et se.§.necnõ.

☞ ¶ Amotis. ¶ Post suos vocãtur agnati: z post agnatos vocãtur cognati ꝓximi: exceptꝭ fr̃ib⁹ z sororib⁹ emãcipat̃: q̃ lz cognati sint: tñ ceteros agnatos vlterioris grad⁹ excludũt.h.d.Are.

p ¶ Amotis. cessantib⁹ suis. fallit adhuc hec regula. Qui prior ẽ in gradu zc̃. vt.j.e.§.totiens.

q ¶ Integrũ.i.capite minut⁹ nõ est. sic.s̃.de suc.co.i. Rñ.ĩ fi. nã sec⁹ eẽt si eẽt capite miut⁹: q: ille successiões q̃ veniunt ex lege xij.ta.p̃eũt p mi nimã capi.di.vt s̃.ad or.fi.§. sciẽduz.

r ¶ Plerũqȝ.ꝓp frẽm z sororẽ emancipatos: vt j.e.ibi. Exceptꝭ. Itẽ propt̃ quosdã cognatos q̃ vocãtur vt agnati: vt.s̃.de le.ag. suc.§.hoc etiaz. Itez ꝓp patrez q̃ filiũ emãcipauit: vt.s̃.de leg. ag. suc.§.i.

s ¶ Nepos. qui est in quĩto gradu cognatiõis.

t ¶ Pronepos. q̃ ẽ ĩ sexto gradu agnatiõis.

u ¶ Auũcl'o. q̃ ẽ in tertio gradu cognatõnis.

x ¶ Prefert̃. in suc.eius q̃ tales h̃z agnatos.

a ¶ Totiẽs. no. regl'az bonã: vt C.cõ.de suc.l.auũcl'o: z.C.vnd̃ li.l.ij. z ad eu⁹ eui dẽtiã no. tres eẽ ordines succedẽdi.s.inferiores z supiores: z ex latere veniẽtes: vt in au.d̃ he.q̃ ab intesta. in prin. P̃rio d̃scẽdentes ĩ infinitũ vocãtur: vt.s̃.de he.ab intes.§.i. z in au.d̃ he.ab intes.§.i. his cessãtib⁹ vocãt̃ ascẽdẽtes. p̃rio p̃r z mr̃. scd̃o au⁹ z auia: z sic deinceps: sic tñ vt frẽs ex vtroqȝ p̃ente d̃fũcto ꝯiũctiz cũ his supiorib⁹ vocãtur: lz q̃dã dicãt cũ p̃re z mr̃e tñ eos vocari z alios ĩferiores p fr̃es excludi. z ꝓ nobis est au.d̃ he.ab ĩtes.§.si v̊o cũ ascendentib⁹: z.ff.d̃ su. z le.l.ij.§.hẽditas. supiorib⁹ cessãtib⁹. p̊ fr̃ ex vtroqȝ p̃ente: z soror z eoꝝ filij. s̊o ex alt̊o tñ z eoꝝ filij. tertio h r̃gl'a obtiet. vt q̃ p̊or ẽ ĩ gradu zc̃. vt hic et in auten.de he.que ab intes.§.reliquũ: z.§.si vero neqȝ frater: z in auten.vt fratrũ filij.§.i.

b ¶ Tradidimus. vt.s̃.proxi.§. z hoc.e.§.

c ¶ Exceptis. excipit ab eo qd̃.s̃.dixerat. qui integrũ zc̃.

o ❡ Preferũtur. vt. s. de suc. cogna. i. R̃n.
☞ De suc. li. passiue accipe. i. qualr̃ succedat̃ eis. n̄ actiue. i. q̄liter ipsi succedãt alijs. Et qr. s. d̃ sucessione ingenuorũ z in bonis libertorũ est dare successionem: ideo de his subdit.
Nunc. ☞ ❡ Tot' iste titul' diuiditur in tres p̄tes.

m ❡ Dimidie bonorũ. i. vnde legitimi: vt infra de bo. pos. §. cũq̃.
☞ ❡ Prodesse. ❡ Per legẽ papiã ĩpevocabat̃ ad successiõez liberti ĩl' cũ filijs p̄ virili: nisi tres vel plẽs fuerit liberi: vl' libert' min' cẽtũ aureis h̃eat ĩ bõis: siue decessent ab ĩtestato siue c̄dito testõ. h. d. ar.
n ❡ Prodesse. solebãt h̃ iure pretorio. nã de p̄mo nõ erat dubiũ: vt s. §. Itaq̃ ĩ testõ.

ulterioris grad' agnatis.

De successione libertorum.

Nunc[a] de libertorũ bõis videam'. Oli[b] itaq̃ licebat liberto p̄ronũ suũ ĩpune[c] testõ p̄terire. nã ita demũ[d] ex. l. xij. ta. ad h̃ditatẽ liberti vocabat p̄ronũ: si intestatus mortuus eẽt libert' h̃de suo nullo relicto. Itaq̃ ĩtestato mortuo liberto si is suũ heredẽ[e] reliq̃sset: p̄rono nihilominus ĩ bõis ei' ĩ' erat. Et siq̃dẽ ex[f] natalib' suis liberis aliquẽ suũ h̃dẽ reliq̃sset nulla videbat̃ q̃rela[g]. Si vero adoptiu' filius fuiss̃ apte iniquũ erat: nihil[h] iuris p̄rono suo sup̃esse. Qua de cã postea[h] pretoris edicto hec iuris[i] iniq̃tas emẽdata ẽ. siue. n. faciebat testamẽtũ libert'[k]: iubebat̃ ita testari vt p̄rono p̄tẽ dimidiã bonorũ suorũ reliq̃ret: z si aut nihil ãt min' p̄tis d̃idie[l] reliq̃rat: dabat̃ p̄rono cõtra tab. testi p̄tis dimidie[m] bonorũ possessio: siue intestat' moriebat̃: suo h̃de r̃licto filio adoptiuo dabat̃ eque patrono cõtra hũc suũ h̃dẽ p̄tis dimidie bonorũ possessio. ❡ Prodesse[n] ãt liberto solebãt ad excludẽdũ p̄ronũ[o] naturales[p] liberi: nõ solũ q̃s ĩ p̄tãte mortis t̄pe h̃ebat: s̃ etiã emãcipati z ĩ adoptõem dati[q]: si mõ ex aliq̃ p̄te scripti h̃des erãt. ãt p̄teriti ɔtrata. bo. p os. ex edicto p̄to. petierãt. nã exh̃dati nullo mõ repellebãt[r] p̄ronũ. Postea[s] ṽo lege papia. adaucta sunt iura patronorũ: qui locupletiores libertos h̃ebãt. cautum[t] ẽ eiũ vt ex bõis eius qui sextertiorũ. c milium p̄roniũ reliq̃rat: z pauciores q̃ tres liberos h̃ebat: siue is testamẽto facto siue ĩtestat' mortu' erat: virilis p̄s p̄rono debebat̃[u]. Itaq̃ cũ vnũ q̃dẽ filiũ filiãue heredem reliq̃rat libert': p̄ide p̄s dimidia debebat̃ p̄rono: ac si is sine vllo filio filiaue ĩtestat' decessiss̃: cũ duos duasue h̃des reliq̃rat: t̃tia p̄s d̃bebat̃ p̄rono: si tres reliq̃rat repellebat̃ p̄rõ'. ❡ S̃z nr̃a[x] ɔstõ quã p̄ oĩ natõe greca lingua cõpẽdioso tractatu h̃ito cõposuimus[a] ita h̃mõi cãz diffiniuit: vt siq̃dẽ liber libert' vel liberta minores cẽtenarijs sint. i. min' cẽtũ aureis h̃eant s̃bãz. Sic[b]. n. legis papie summã ĩterp̄tati sum': vt si p̄ mille sextertijs vn' aureus ɔputet̃: nullũ locũ[c] h̃eat p̄ronus ĩ eorũ successiõe: si tñ testamẽtũ fecerit[d]. Sinautẽ ĩtestati decesserit nullo liberorũ r̃licto: tũc p̄rõ' ĩ' qd̃ erat ex. l. xij. ta. integrũ p̄rono reseruauit[e]. Cũ ṽo maiores cẽtenarij sint: si h̃des vel bonorũ possessores[f] liberos habeãt[g] siue vnũ siue plures cuiuscunq̃ sexus vel gradus: ad eos successiones parẽtũ deduximus[h]: patronis omnibus[i] modis vna cum sua p̄genie semotis. Si autem sine liberis decesserint: siquidem intestati ad omnem hereditatem patronos patronasq̃ vocauimus[k]. Si vero testamentum quidem fecerint[l]: patronos autem aut patronas preterierint: cum nullos liberos haberent: vel h̃ntes eos exheredauerint: vel mr̃ siue au'[m]

Nunc. ☞ ❡ Tot' iste titul' diuiditur in tres p̄tes. Primo circa successiõez libertorum põit duplex ius ãtiquũ. Scd̃o põit suũ statutum circa successionẽ. Et q̃ vsq̃ ad q̃rtũ gradum agnati p̄ronorũ succedũt lib. Tertio põit aliã nouaũ ɔstõz circa p̄sonas z g̃ña libertorũ. Scd̃a ibi. S̃z nr̃a. Tertia ibi. S̃z hec. Et h. d.
a ❡ Nũc. q̃r huc usq̃ d̃ bõis ingenuorũ dixit.
b ❡ Oliz. s. l. xij. ta. z h̃ ẽ p̄mũ ĩ'. q̃ttuor. n. s̃t: vt h̃ z. j. §. i. z. §. p'ea et. §. sed nostra.
c ❡ Impune. i. sine timore testamẽti rũpendi.
d ❡ Ita demuz. z non aliter.
e ❡ Heredẽ. naturalẽ vl' adoptiuũ: vt. j. inuit.
f ❡ Ex natalib'. ad d̃iam adoptiuorum.
g ❡ Querela. id est non poterat p̄ronus cõq̃ri.
Oli p̄ron' h̃ebat. l. xij. ta. ĩ' ĩ bõis liberti solũ ab ĩtestato nl' lo suo h̃de relicto: s̃z iure p̄torio h̃z dimidiã d̃ testĩn nullo suo herede statuto: s̃z ẽt ab ĩtestato relicto filio adoptiuo. h. d. Are.
g ❡ Nihil. i. nullum. s̃m Jo.
h ❡ Postea. s̃m ius.
i ❡ Juris. vt. s. ad tertul. in prin.
k ❡ Libert'. nullũ filiũ h̃ñs legitimũ z natalẽ: vt. j. e. §. p̄desse.
l ❡ Dimidie. nisi in castris sint bona quesita: vt. ff. de bo. li. l. iij. §. patronus.

o ❡ Patronũ. s. in totũ.
p ❡ Naturales. z legiti.
q ❡ Dati. si instituti erãt vt seq̃tur: al' nec d̃ ta. datur eis: vt. ff. d̃ d̃ ta. l. nõ putauit. §. in adoptõe.
r ❡ Repellebant. q̃r pro mortuis h̃entur: vt. ff. de d̃iug. li. l. i. §. s̃z si p̄ronis. nec a iure ciuili respiciuntur: vt in auc. de he. et fal. §. exheredatos.
s ❡ Postea. tertiũ ius.
t ❡ Cautũ. s. l. pap. z male vt al': vt. C. d̃ ca. tol. ĩ p̄n.
u ❡ Debebat̃. ex. l. papi.
☞ ❡ S̃z nr̃a ❡ Hodie si libert' h̃eat min' q̃ cẽtũ aureos ĩ bõis z fuerit testat' p̄ron' excluditur. Si ãt testat' n̄ fuerit ei succedit ĩ totũ n̄ extãtib' liberis. Si ṽo vltra cẽtũ aureos h̃uerit p̄ron' a liberis excluditur: liberis ṽo n̄ extãtib' succedit ĩ totũ ab ĩtestato: s̃z s̃cõ testõ p̄ron' h̃z t̃tiã sine onere. h. d. ar.
x ❡ S̃z nr̃a. quartũ ius.
a ❡ Cõposuim'. z hui' vt credo h̃etur mẽtio ĩ mlt̃ locis: vt. s. ti. i. d̃ ser. cog. ĩ p̄n. z. s. d̃ le. ag. suc. §. fi.
b ❡ Sic. n. int̃posito est.
c ❡ Locũ. z in h̃ n̄ corrigitur lex papi. z nota q̃ p̄dest paup̃tas filio liberti. sic z alias. C. de epi. z cleri. siquis. §. sinautem.
d ❡ Fecerint. s. isti liberti minores centenarij.
e ❡ Reseruauit. s. nostra cõstitutio. s. vt in totũ succedat: vt. s. e. in prin.
f ❡ Possessores. i. filios emãcipatos: vt. s. de he. ab intes. §. emãcipati.
g ❡ Habeant. s̃z liberti.
h ❡ Deduxim'. q̃ tñ heredes instituti si se abstinuerũt vl' mixtiũ hereditati ĩ integrũ r̃stituti fuerit: dabit̃ p̄rono r̃succedẽdi: vt. ff. d̃ bo. li. z sĩ ex. §. si filius.
i ❡ Oib'. s̃z nũq̃d ecõtra moriẽte filio q̃ est libert' p̄ponitur p̄r p̄rono? R. sic: vt. s. ti. i. de ser. co. in fi. i. R̃n.
k ❡ Vocauim'. ẽt ãñ fr̃es liberti: qd̃ dic vt. s. ti. i. in fine. i. R̃n.
l ❡ Fecerint. etiã ad extraneos.
m ❡ Au'. quorũ p̄teritio p̄ exheredatõe h̃r: vt. s. d̃ exhere. li. §. mr̃.

materinus[a] eos preterierit: ita q̄ non possint argui īofficiosa eoꝝ testamēta: tūc ex nostra cōstitutōne[b] per bonorum possessiones cōtrata. n̄ dimidiā vt antea[c]: sed tertiaꝫ ptem bonorum liberti consequantur[d]. vel quod deest eis ex constitutione[e] nostra repleatur[f] si quando minus tertia parte bonorum suorum libertus vel liberta eis relinquerit: ita sine onere[g]: vt nec liberis[h] liberti libertaue ex ea parte legata vel fideicōmissa p̄stētur[i]: sed ad coheredes[k] eoruꝫ hoc onus redūdaret. ¶ Multis autem aliis casibus[l] a nobis in p̄fata constitutione congregatis quos necessarios eē ad huiusmodi dispositionem iuris perspeximus: vt tā patroni patroneq̄[m] q̄ liberi[n] eoꝝ necnō qui ex trāsuerso latere veniunt vsq̄ ad quintum[o] gradū ad successionē libertorum libertarūue vocētur[p]: sic vt ex ea constitutione intelligendum est: vt si eiusdē patroni vel pr̄one vel duorum duarumq̄ pluriumue liberi sint qui proximior est ad liberti vel liberte vocentur successionem: ⁊ in capita[q] non ī stirpes diuidatur successio. Eodē modo ⁊ ī his qui ex trāsuerso latere veniunt[r] seruando. Pene[s] enī cōsonātia iura īgenuitatꝭ ⁊ libertinitatꝭ ī successiōib⁹ fecim⁹. Sꝫ hec[t] de his libertis hodie dicēda sunt q̄ ī ciuitatē rōanā p̄uenerūt[u]: cuꝫ nec sint alij liberti: simul ⁊ dediticijs ⁊ latis sublatis: cū latinoruꝫ lītime successiones nulle penitus erāt. qꝛ lꝫ vt liberi vitā suā p̄agebāt: attn̄ ipso vltio spū simul animā atq̄ libertatē amittebant: ⁊ quasi seruorum ita bona eorum iure q̄dāmodo peculij ex. l. iunia norbana māumissores detiebāt. Postea vo[x] senatus. largiano cautū fuerat: vt liberi māumissoris nō nōiati exhr̄dati fc̄i: extraneis hr̄dib⁹ eoꝝ[a] ī bōis latioꝝ p̄pōerētur: q̄b⁹[b] ēt sup̄uēit diui traiāi edictū: q̄ eūdē hōieꝫ si inuito vel ignorāte pr̄ono ad cītatē rōanā vēire ex bn̄ficio pn̄cipis festiauit: faciebat q̄deꝫ viuū ciuē rōanū: latinū vo morientē. Sꝫ nostra cōstōe[c] pp hmōi cōditōnū vices ⁊ alias difficultates cū ipis latis: ēt. l. iuniā ⁊ senatuscō. largianū ⁊ edictū diui traiāi ī p̄petuū deleri cēsuimus: vt oēs liberti cītate rōana fruātur: ⁊ mirabili mō q̄busdā adiectōibus[e] ipsas vias q̄ ī latinitateꝫ ducebāt ad cītatē romanam ca-

a ¶ Matern⁹. nō possit. qꝛ iusta cā ingratitudis intercessit: q̄ sunt. xiiij vt ī aut. vt cū ō ap. co. §. cās. quo cāu nullo iure agūt: vt ī au. ō immēs. do. §. fi. Sꝫ q̄d si filiū emācipatū pr̄ p̄tereat sine cā: vn̄ cō ta. hꝫ nō aūt querelā: vr̄ admitti pr̄onus. Sꝫ hic large accipe de inoffi. vt etiam cōtineat per cō ta. sic. C. fami. her. l. filiū.

b ¶ Tūc constitutōne. scꝫ greca.

c ¶ Antea. sicut erat ō iure p̄torio: vt. s. e. q̄ de cā: vt. ff. ō bo. li. l. iij. §. fi.

d ¶ Consequantur. s. quocūq̄ titulo relicti.

e ¶ Cōstōne. s. condictione ex. l. greca: vt. ff. de cōdi. ex. le. l. i.

f ¶ Repleat. p̄ter hoc ius succedendi ē ⁊ aliō i⁹ pr̄onat⁹. s. vt n̄ vocetur ab eo in i⁹ sine venia: vt. C. ō in ius. vo. l. ij. Itē vt alat' eū: vt. ff. ō li. ag. siq̄s a libers §. solēt. Iteꝫ vt turpeꝫ actōꝫ vl' excep. cō eū n̄ p̄ropōat: vt. ff. de excep. dol. apō celsuꝫ. §. aduersus: ⁊ ff. de obsequijs. l. honore: ⁊ l. parens. Iteꝫ vt possit eū in s̄uitutē reuocare: vt in auten. vt lib. de scete. § i. col. vi. Itē vbi eū inuenerit faciat ei r̄uerētiā: vt ff. de in ius. vo. gn̄alr. ⁊ h̄ iura mult̄ mōis p̄dūtur. p̄rio si pr̄on⁹ remiserit: vt in aut. vt li. ō ceto. §. illō. Iteꝫ si cōpulit libertū iurare ne accipiat vxoreꝫ vl' libertā ne nubat: vt. ff. de iure pa. q̄ cō. l. ⁊ l. adigere. Iteꝫ si dnegat ei alimenta: vt. ff. de bo. li. si pr̄on⁹. Itē pp r̄tie ptis cōcessiōneꝫ: vt h̄ ⁊. ff. de bo. li. l. ēt §. totiens. Iteꝫ si alt̄uter eoꝝ relegat⁹ fuerit vel deportat⁹: vt. ff. ō iure pa. siue. Itē si natalib⁹ restitut⁹ est libert⁹: vt. ff. ō bo. li. l. etiā. §. i. Iteꝫ si mercedeꝫ p futurs opis ab inuito liberto extorsit: vt. ff. ō agna. libe. l. siq̄s. Iteꝫ si libert⁹ dn̄i mortem vindicauerit: vt. ff. ō iu. pa. l. penul. Iteꝫ si eū capite accusauerit: vt. ff. de bo. li. q̄ cū maior. i. R̄n̄. Iteꝫ si nō suis nūmis empt⁹ est: vl' a principe factōeꝫ liberā testi impetrauerit: vt. ff. de bo. li. l. etiā. §. ij.

g ¶ Onere. sic in aut. de he. ⁊ fal. §. sinautem.

h ¶ Libers. q̄b⁹ dātur alia legata ēt rupto tes. p cōta. vt. ff. ō li. p̄. cōta. l. i.

i ¶ Prestētur. lꝫ cū filij sint q̄re nō excludūt pr̄onū: vt. s. e. §. cū vo maiores: R̄. hi filij erāt ingrati: vt. s. e. §. si vo. vel dic̄ q̄ hi liberi erāt nepotes: q̄ ⁊ liberi dn̄r: vt. ff. de ver. signi. liber. ⁊ eos precedit eoꝝ pr̄: et eis talia legata dabantur. vt. ff. de li. p̄restā. l. i. §. gn̄aliter.

k ¶ Coheredes. sed nūq̄d insolidū tenebūtur coheredes: R̄n̄. n̄: vt. ff. de le. iij. l. fi. §. fi. ⁊ de vul. sub. ⁊ si cōtrata.

☞ ¶ Multis. ¶ Liberto nō tm̄ pr̄on⁹ succedit lꝫ etiā coniuncti ipsi patrono vsq̄ ad quintū gradū. In capita tn̄ ⁊ q̄ p̄ximior est patrono prefertur. h. d. Are.

l ¶ Casibus qui sequuntur statim.

m ¶ Patroneq̄. vt. ff. de bo. li. patrono:

n ¶ Liberi. vt. ff. de bo. li. si pr̄ ex pr̄ono. §. Julianus.

o ¶ Ad quintū gradū. nūq̄d fili⁹ trinepotꝭ ipi⁹ pr̄oni vl' etiā ipe trinepos admittitur: vr̄ q̄ nō: qꝛ hic dic̄ vsq̄ ad quintum gradū. siq̄s tn̄ velit cōdicere illō p se induceret: q̄ oīs ascendentes sui pr̄is loco succedūt: vt. s. ō he. ab ites. §. filius. ⁊ in aut. ō he. ab intes. §. i.

p ¶ Vocent. per nr̄aꝫ cōstōeꝫ. lꝫ oliꝫ p bo. pos. tā q̄ ex fāilia vocaretur: vt. j. ō bo. pos. §. v.

q ¶ Capita. cuꝫ eoō gradu pl'es īueniātur: al' patru⁹ nepotem ex fr̄e excludit: vt. ff. de bo. li. si libertas. §. si libert.

r ¶ Veniūt. s. ipsis patronis.

s ¶ Pene. ppt tria dic̄ pene. et q̄a hucusq̄ ad q̄ntū gradū succedūt: vt h̄ ō: al' vsq̄ ad. x. vl'. vi. vt. s. de suc. cog. §. fi. Iteꝫ qꝛ hic in capita succedūt: vt hic ō: alias n̄ ita: vt. s. de he. ab intes. §. qꝛ placuit. Iteꝫ qꝛ vn⁹ pr̄oni fili⁹ excludit nepotes ex altero: qō nō ē ita ī īgēuis. lꝫ Mar. cōdixerit vt. ff. de bo. li. si libert⁹ p̄terito. §. si libert⁹. ⁊ ō le. tut. l. tutela. §. si duo.

☞ ¶ Sꝫ hec. ¶ Differētia inter libertos q̄ ē hodie sublata. ⁊ iō predicta succedūt in omib⁹ libertis: qꝛ hodie oīs manumissus efficitur ciuis romanus. h. d. Are.

t ¶ Sed hec. quodāmodo. nō eiꝫ est vo peculiū cū sint liberi: vt. C. de inoffi. testa. l. fi. in fi.

u ¶ Peruenerūt. i. q̄ facti sunt plene liberi.

x ¶ Postea vo. noiatiꝫ. q̄d hoc sit: vt. s. de exhere. li. §. i.

a ¶ Eoꝝ. i. manumissoꝝ.

b ¶ Quibus. i. latinis.

c ¶ Ad ciuitatem. s. vt ciuis roman⁹ efficeretur īpetrando ius aureorū annulorū. vel natales: qō inuito pr̄ono non est faciendum: vt. ff. de na. re. l. ij. in fi.

d ¶ Sed nr̄a cōstōe. vt. C. de lat. lib. tol. p totū.

e ¶ Adiectōibus. s. x. vel. xi. casib⁹. C. de lat. li. tol. per totū.

☞ ¶ De assignatione libertorū. Supra visuꝫ est quemadmodū pr̄oni et eorū liberti succedant libertis. Verū qꝛ liberti

interdum, consueuerunt assignari liberis patronorum: ideo de hac assignatione subdit. Porcus.

In summa. ☞ ¶ Totus iste titul⁹ diuiditur in tres ptes. Pri° q pr potest vni ex liberis libertatē assignare: et ille sol⁹ liberto succedit. Scdo declarat quibus liberis hoc fieri potest. Tertio qb⁹ verbis et in qua volūtate. Secūda ibi. Datur autē. Tertia ibi. nec interest. Et. h. d. Assignato liberto vni ex liberis siue filijs siue nepotib⁹ in ptāte ille solus liberto succedit exclusis alijs et in eo gradu constitutis. h. d. Are.

a ¶ Senatū. cui⁹ verba sunt hec ff. e. l. i.

b ¶ Pertineāt. nulla facta. s. assignatione.

c ¶ Ex⁹. s. proni.

d ¶ Filio. s. post hūo: vt. ff. e. l. fi.

☞ ¶ Datur autē. ¶ Univer. liberis i ptāte potest libertus assignari involuntate etiā quibuscūqz verbis. h. d. vt. l. i. §. fi. ff. eo. Areti.

e ¶ Liberos. nā i vno fi ē necesse

f ¶ Unde. i. an.

g ¶ Euanescat. ff. eo. l. vtrūqz. ꝯ. So. fm pla. ibi valet assignatio facta emācipato vt ibi: lz emancipatiōe hoc perdatur si antea facta fuerit assignatio: vt hic. ar. ff. de arbi. nō distinguem⁹. §. ꝯpromisso. vel dic fm azo. q in. l. ꝯria nō. d. fieri assignatōez in emācipatū: sed an soli fieri i ptāte possit. sed nec in dicta. l. de arbi. dicit cōpromissuz: sed dicit non cōpelli sniam dicere.

h ¶ Verbis. etiā nutu. ff. e. l. i. §. assignare: et pure vel sub cōditione: vt. ff. e. assignare.

piendam transposuimus.

¶ De assignatione libertorum.

In summa qd ad bōa libertorum attinet admonēdi sum⁹ cēsuisse senatū[a]: vt quis ad oēs proni liberos q eiusdem grad⁹ sunt equaliter bōa libertorum ptineāt[b]: tn licet pēti vni ex liberis assignare libertū: vt p⁹ mortē ei⁹[c] solus is pron⁹ habeat: cui pri⁹ is assignat⁹ ē: et ceteri liberi q ipsi qz ad eād bona nulla assignatōe iteruenierēt piter admitterent nihil iuris i his bōis habeant. Sz ita demū pristinū ius recipiūt: si is cui assignat⁹ est decesserit nullis liberis relictis. ¶ Nec tātū libertū sz etiā libertā: et nō tātū filio[d] nepotiue: sz etiā filie neptiue assignare pmittit. ¶ Datur aūt hec assignādi facultas ei q duos pluresue liberos[e] i ptāte habebit: vt eis qs i potestate hz assignare libertū libertāue liceat. Unde[f] qrebat si eū cui assignauerit postea emācipauerit: an euanescat[g] assignatio. sz placuit euāescere: qd ēt iuliano et alijs plerisqz visum est. nec iterest an testō qs assignz: an sine testō: sz ēt qbuscūqz vbis[h] pronis hoc pmittit facere ex ipso sena. qd claudiāi tpib⁹ factū est: sub illo ruffo et ostorio scapula ꝯsulib⁹.

¶ De bonorum possessione.

☞ ¶ De bonorū possessione. Supra visum est de hereditatibus q ex testō et ab intestato deferūtur iure ciuili et ptim iure pretorio. Verū q: pretor interdū emēdauit interdū cōfirmauit ius ciui. in succes. intestati et intestati dando bonorum possessionē: ideo subdit de bonorum possessionibus.

Ius bonorum. ¶ Totus iste titulus diuiditur i quattuor partes. Primo ponit cās propter quas fuit i troducta bonorū possessio de iure ptorio. Scdo ponit quas bonorum possessiones pretor facit. Tertio impator quasdā corripit et emēdat. Quarto quātū tps et quale statutū sit ad agnoscādaz bonorum possessionē. Scda ibi. Sunt autē bonorum. Tertia ibi. Sz eas quidē. Quarta ibi. cū igitur plures. Et. h. d. Bonorū possessiones introducte sunt de iure pretorio nō solum ab intestato sed etiā ex testō cā corrigendi ius ciuile antiq... h. d. Are.

Ius bonorum possessiōis[i] introductū ē a ptore emēdādi[k] gra veteris iuris: nec solū in itestatorum et hrditatib⁹ vet⁹ i⁹ eo mō ptor emēdauit[l] sic sup dictū ē: sz i eorum qz q testō facto decesserit. nā si alien⁹ hrs posthū⁹[m] fuerit istitut⁹: quis hrditatez iur cili adire n pocat[n]: cū instō n valebat: hōrario[o] tn iur bōrum possessor[p] efficiebat: videlicz cū a ptore adiuuabat: sz et is[q] a nra ꝯstōne[r] hodie recte hrs istituit: qsi et iure cili non icognit⁹[s]. Aliqn[t] tn neqz emendādi nz ipugnādi[u] veteris iuris[x]: sz magis cōfirmādi gra pretor pollicet bo. posses[a]. nam illis qz qui recte testō fctō hrdes istituti sunt dat scdz tab. bōrum possessionem. Itē ab itestato suos heredes et agnatos ad bōrum pos. vocat sz et rēota[b] qz bōrum pos. ad eos ptinet hrditas iure cili. ¶ Quos aūt solus vocat pretor ad hrditatez[c] heredes quidez ipo iure n fiunt. Naz pretor heredez facere nō potest: p legez aūt tātuz vel similez iuris ꝯstōem hrdes fiūt: veluti p senatusc.[d] et ꝯstōnes pricipales. Sz cū eis ptor dat bo. pos. loco hrdū ꝯstituūt[e] et vocāt bo. pos. ¶ Adhuc aūt et alios qplures[f] gradus ptor fecit i bonorum pos. dādis: dū id agebat ne quis[g] sine successore

i ¶ Ius bonorum. pos. q est ius persequendi retinēdiqz mrionij qd cuiuscunqz cū is mortu⁹ fuerit: vt. ff. e. l. iij. §. bonorum.

k ¶ Emēdādi. i. supplēdi q: mim⁹ bn dicēdo ad plenū dixerat ius ciuile non cognoscēs emācipatos: vt. s. de he. ab ites. §. emācipati. sic. ff. ad. l. rho. d ia ctu. l. vl. §. i. et fi. vel dic emēdādi ppie vt i agnatis feis vbi ius ptorū ꝯ i⁹ ciuile idurit: vt. s. d le. ag. suc. §. sz q. et i posthumo: vt. j. §. pri.

l ¶ Emendauit. expone vt. s.

m ¶ Posthum⁹. quis sit dic vt. s. de le. §. posthu.

n ¶ Nō pocat. vt. s. de le. §. posthūs. ꝯ So. vt ibi.

o ¶ Honorario. ff. e. nō ē §. vbicūqz ꝯ. sz hic spālit ex illa regula excipitur p ipz ptorē. Et quo ad hoc drogatur illi regle gnali: q: nō est dubiū qn generi per spēz drogetur: vt. ff. de pe. l. sanctio legum.

p ¶ Possessor. fui.

q ¶ Sz is. s. posthumus.

r ¶ Constōne. s. greca: vt s. d le. §. posthumus.

s ¶ Incognit⁹. sz cognit⁹. nā cōstōes sūt de iure ciuili: vt. s. de ius. et iu. §. i⁹ autē ciuile.

t ¶ Aliqn. neqz emēdādi vt. s. e. i. Rn. et dic emendandi. i. supplendi.

u ¶ Impugnandi. vt. s. pri. Rn. dic. i. corrigendi.

x ¶ Iuris. s. ciuilis.

a ¶ Possessionē. nota tres vias pretoris.

b ¶ Et remota. qre ergo fec ptor? R. vt successorib⁹ vias ampliarz. sic. ff. d le. ij. cū fili⁹. §. varijs. ar. ꝯ. ff. nau. ca. sta. id. §. sz an sic: et. §. sz si grat.

☞ ¶ Quos aūt. ¶ Pretor solus nō facit quē heredem sed loco heredis. h. d. Are.

c ¶ Ad hereditatē. i. ad successiōz: vt emācipatos ab intestato et cognatos.

d ¶ Per senatuscō. tertu. et orfi.

e ¶ Constituūtur. vt. C. de suis et legi. here. l. fi.

☞ ¶ Adhuc aūt. ¶ Pretor ampliat successionis materiā vlteri⁹ q sit per. l. xij. tab. h. d. Are.

f ¶ Quāplures. q lex. xij. tab. vel q dixerat.

g ¶ Ne quis. sic. ff. de interroga. act. et q.

moriatur. Nā[a] i angustissimis fini bus constitutū per.l.xij.ta. ius ꝑ cipiēdarū hereditatū ꝑtor ex bo no ⁊ equo dilatauit. ¶ Sunt[b] aūt bonoꝝ posses. ex testō quidē he. Pria que preterit̄ liberis da tur: vocaturq̄ cōtra tab[c]. Secū da quā oībus iure scriptis here dib⁹ pretor pollicet̄. Ideoq̄ vo catur scd̄m[d] ta. testi. Et cū de testa mētis prius locutus est: ad inte statos trāsitū fecit[e] ⁊ primo[f] loco suis heredib⁹ ⁊ his qui ex edicto ꝑtoris. iter suos heredes cōnūerā tur[g] dat bo. posses. que vocatur vnde[h] liberi. Secūdo[i] legitimis heredib⁹. Tertio[k] .x. ꝑsōis quas extraneo māumissori ꝑferebat. Sūt aūt .x. ꝑsone he: pr: mr: au⁹: auia: tam prni q̄ matni. Itē fili us: filia: nepos neptis tā ex filio q̄ ex filia: frat̄ sororue cōsangui nei vel vterini. Quarto[l] cognatis primis. Quīto tāq̄ qui ex[m] fami lia sunt. Sexto[n] prōno prōneue liberisq̄ eoꝝ ⁊ parentibus. Se ptimo[o] viro ⁊ vxori. Octauo co gnatis māumissoris. ¶ Sz[p] eas qdē pretoria introduxit iurisdi ctio: a nobis tn̄ nihil incuriosū[q] pretermissum est: sed nostris con stitutionibus[r] omnia corrigētes cōtrata. qdē ⁊ scd̄m ta. bo. pos. admisimus: vtpote necessarias[s] cōstitutas: necnō ab itestato vn de liberi ⁊ vnde legitimi bono rū possessores. Que āt i pretoris edicto loco quīto[t] posita fuerat: id est vnde decem persone: eā pio proposito ⁊ cōpendioso sermōe superuacuam ostendim⁹. Cū .n. prefata bonoꝝ possessio decē ꝑ sonas ꝑponebat extraneo manu missori[u] nr̄a cōstitutio[x] quam de emācipatione liberoꝝ fecimus: oībus parentib⁹ eisdēq̄ māumis sorib⁹[a] ꝯtracta fiducia[b] māumis sionē[c] facere dedit[d] vt ipsa manu missio[e] eoꝝ hoc in se habeat pri uilegium: ⁊ supuacua fiat supra dicta bonoꝝ pos. Sublata igi tur ꝑdicta[f] quinta bonorū pos. in gradū eius sextā ante bono rum possessionē iduximus: ⁊ qui tam fecimus: quam pretor proxi mis cognatis pollicet̄. ¶ Cūq̄ antea fuerat septimo loco bono rū possessio tāq̄ ex familia: ⁊ oc tauo vnde liberi patro patrone q̄ ⁊ parētes eorum vtranq̄ ꝑ cō stitutionē[g] nostrā quā de iure pa tronatus fecim⁹ penit⁹ euacua uim⁹. Cum enim ad similitudinē successionis ingenuorū libertio rū successiōes posuimus[h]: quas vsq̄ ad quītū gradū tātūmō coar tauim⁹: vt sit aliqua int̄ igēuos ⁊ libertos dr̄ia: sufficiu[i] eis tam

a ¶ Nam angustissimis. nā sui heredes ⁊ agnati tātū succedebāt de iure ciuili ius integrū habentes: q: non sunt emācipati. de alijs: enī non dicitur: vt. s. de here. ab intesta. §. i. ⁊ de le. agna. suc. in prin.
b ¶ Sūt. ꝑterit. siue emācipat̄ siue nō: vt. C. de li. ꝑte. maximū circa pri.
c ¶ Tabulas. sz quare datur suis ꝯtra. cū ipso iure nullū sit testm̄: vt. s. de here. li. in prin: Rn̄. duas hz vias. vnā de iure ciuili ꝑ quam pōt dicere nullū: aliā de iure pretoris per quā nō pōt dici nullū: sed annulādū: cuz nec fieri nec desinere possit hr̄e ō iure pretoris: vt C. de li. pre. l. fi. et. s. eo. §. quos āt. Itē quare ꝯtra. ō: ex testō: cū magis cōtra testm̄ dici deberet cū rūpit testm̄: vt. C. de col. vt liberis: Rn̄. ideo sic ō: q: sine testō ꝯpetere nō pōt. Itē q̄re hāc premisit cū ꝑm ta. dignior sit: R. q: donec ista cōpetit illa dari nō pōt: vt. ff. de ꝯtab. l. illud. §. fi. ⁊ ō secūdis tab. l. i. §. eq̄ssimū. i. Rn̄. Itē nūquid hec parēti datur ꝯtra. filij emancipati: Rn̄. sic ad instar proni: vt. ff. si a pa. q̄s fu. ma. l. i. ⁊ ar. ff. de bo. dā. l. fi. sic. ff. si ta. tes. nul. extant. l. i.
d ¶ Scd̄z ta. sic. ff. si ta. te. nlle ex. l. i. Itē h̄ q̄n testm̄ factū est in scriptū: al' ꝑm nūcupationē: vt. C. de se. ta. l. ij.
e ¶ Fecit. sic. ff. si tab. te. nulle extant. l. i.
f ¶ Et prio loco. s. iter eas q̄ ab itestato deferuntur. ⁊ nota hūc ordinē qui sequitur in edicto fuisse: sed non in obseruando: vt. j. sequitur.
g ¶ Cōnūerantur. vt. s. ō he. ab intesta. §. emancipati.
h ¶ Unde liberi. q̄d erit ecōtra filio emācipato mortuo: Rn̄. pr̄ habet bo. pos. vnde parētes vl' vnde liberi vtiliter cū equa rōe vocēt patrē ad hereditatē filij: vt. ff. de inoffi. tes. nā ⁊ si: ⁊. ff. vnde li. scripto. vel dic vn̄ legitimi: cū sp ꝯcta fiducia eū emancipet: vt. s. de le. ag. suc. §. fi. Itē nūquid filio in bonis matris datur hec bo. pos: Rn̄. nō: vt. C. de suis ⁊ le. he. l. fi. Itē nūquid in alijs vlteriorib⁹ ex linea descendentibus supradicta seruantur. s. vltra filios: Rn̄. sic: cū oēs inferiores dicātur liberi: vt. ff. de ver. signi. liberorum.
i ¶ Scd̄o legitimis .i. agnatis et eis qui eoꝝ loco sunt: vt. s. de le. ag. suc. §. i. ⁊. §. hec etiā: et. ff. vnde le. l. ij. §. hoc aūt: et. l. iij.
k ¶ Tertio. extraneo. i. ei qui emebat filiū a pr̄e ⁊ postea eū manumittebat. nā sic fiebat olim emancipatio: vt. s. qui. mo. ius pa. po. sol. §. preterea. vel melius: vt. j. e. §. que autem.
¶ Quarto cognatis. q̄ iure ciuili non vocant̄: vt. ff. vn̄ cog. l. i. i. Rn̄. ⁊ s. de suc. ag. i. Rn̄.

m ¶ Ex familia. que dabatur prono liberto moriēte intestato sequens dabat̄ eiō liberto moriente cū testō ꝑm quosdā. Uel dic q̄ he familie. i. agnatis trāsuersalib⁹ proni datur vsq̄ ad quintū gradū: vt. ff. de ver. sig. pnunciatio. §. familie: ⁊. j. e. §. q̄ cūq̄: ⁊. s. de suc. li. §. mltis. seq̄ns prono ⁊ descendētib⁹ ⁊ ascendētibus vsq̄ ad q̄ntū gradū. prima eiz nō vz: cū hic tractetur tn̄ de his q̄ ab intestō deferūtur.
n ¶ Sexto patrono. quare primo agnati patroni vocantur q̄ ipsi proni: Rn̄. hic ordinē edicti seruat: nō qualiter succedi de facto debeat: ⁊ hic error in alijs casibus inuenitur.
o ¶ Septimo. ō ficiente parentela: etiam fisco excluso: vt. C. vnō vir. ⁊ vxor. l. i.
☞ ¶ Sz eas. ¶ Bonorū possessio vn̄ decē ꝑsone ē hodie sublata. h. d. Areti.
p ¶ Sed eas. s. supradictas .x. bo. pos.
q ¶ Incuriosū. i. sine cura.
r ¶ Cōstōib⁹. q̄ remāsert i greco
s ¶ Necessarias i. vtiles. sic. ff. de of. ꝑ. l. i. in prin.
t ¶ Quito. s. connūerant̄ bo. pos. ex tes. ⁊ ab ites.
u ¶ Māumissori. expōe vt. s. §. iij. vl' dic q̄ extrane⁹ māumissor ē ipe pr̄ q̄n nō ex ꝯcta fiducia emācipat. sz si q̄ras q̄re sibi ipi ꝑfert: Rn̄. sane itelligas vt pr̄ auū emācipārē nepotē ꝑcedat: vl' si ipse pr̄ emācipauit: iuenint̄ tn̄ .x. ꝑsōe q̄ eū precedūt.
x ¶ Cōstō. C. de emā. li. l. fi. a ¶ Manumissorib⁹. i. emācipatorib⁹. b ¶ Fiducia. i. saluo iure succedēdi. c ¶ Manumissiōēz. i. emancipatōēz. d ¶ Dedit. i. concessit. e ¶ Manumissio. i. emācipatio. f ¶ ꝑdicta bo. posses. vn̄ .x. ꝑsone.
☞ ¶ Cūq̄ ante. ¶ Bonoꝝ possessio. cū qua ex familia et vn̄ liberi ⁊ parētes proni ⁊ vnde cognati proni sunt sublate: ⁊ remanent tn̄ sex bo. pos. ordinarie. h. d. Are.
g ¶ Cōstōēz. i. de q̄ hēmus mentōēz. s. de suc. li. §. sed nostra.
h ¶ Posuim⁹. vt. s. de suc. li. §. multis.
i ¶ Sufficit eis. s. tam cognatis q̄ agnatis patroni.

a ¶ Aliā.altiori.hic trahe ꝙ digniores altiori loco sedere debent: ⁊ ē altior q̄ primior dn̄o ē:tirones xo posteriori:vt.C. ō tiro.l.fi.⁊.ff.de aq̄ plu.ar.l.i.§.pe.⁊.C.ō of.re.p.l.potiores.
b ¶ Decia.hn̄ dico sexto:poni:⁊ hoc dico sublata decima.
c ¶ Enumeratas.s̄.e.§.cūq̄ꝫ.

⁊.§.in bonorum.
☞ ¶ Cū igitur. ¶ Liberi ⁊ pētes hn̄t annū ad petēdā bonoꝝ pos. Alij agnati hn̄t centū dies.⁊ portio deficiens accrescit pari ī gradu vł ad aliū p successorium edictum.h.d.Are.
k ¶ Plures.q:.x.quarum sex remāserūt ordinarie:vt.s̄.e.§.aliam.vsqꝫ ad.§.septima.

☞ ¶ Septia.
¶ Si lex dat alicui bonoꝝ possessiōeꝫ de nouo ex testō vel ab ītestato illa dr̄ septima extraordinaria.h.d.Are.
d ¶ Introduxerīt. vt.ff.vt ex.l.⁊ se. cō.l.i.i.Rn̄.
e ¶ Vt def.s.bo. pos.⁊ no.duo eē necāria vt hᵒ bo. pos.ↄpetat.s.vt l.caueaꝛ: vt bo. pos.def: ⁊ ꝙ de iure cili nō possit succedē: alr̄ ↄpetit vn̄ legitimi:vt ff.vn̄ le.l.iij.⁊.ff. vt ex lege ⁊ se. cō.l.i.§.fi.
f ¶ Lege.ponūt q̄dā exēplū ex testamēto:vt.C.ō inof.test.l.iij.§. ſꝫ cū eā.ex eo ꝙ filiᵘ natᵘ in puerperio īstitutᵘ p̄sumit ab ītestato. ponūt exēplū in agnatꝭ feīs:⁊ ī q̄busdā cognatꝭ q̄ efficiunt agnatis filies:vt.s̄.de le. ag.suc.§.hoc ēt. vtrūq̄ꝫ reprobo: q: nlła lex expsse dat supradictis

ↄtr.ta.bonoꝝ pos.ꝙ vn̄ legitimi ⁊ vn̄ cognati ex q̄bᵘ p̄nt sua iura vēdicare:oī scrupulositate ⁊ inextricabili errore istaꝝ duaꝝ bonorū possessionū resoluta. Aliā[a] xo bonoꝝ possessionē q̄ vnde vir ⁊ vxor appellaꝛ:⁊ nono loco inter veꝛes bonoꝝ possessiōes posita fuerat:⁊ ī suo vigoꝛ seruauimᵘ:⁊ altiori loco.i.sexto eā posuimus. Decia[b] xo bonoꝝ possessiōe q̄ erat vn̄ cognati māumissoris ppcās enūeratas[c] merito sublata:vt sex bonoꝝ tātūmō possessiōes ordiarie pmāeāt suo vigore pollentes. ¶ Septia eas secuta quā optima rōe p̄tores ītroduxerīt[d]. Nouissime.n.pmittiꝛ edicto his ēt bonoꝝ possessio q̄bᵘ vt deꝛ[e] lege[f] vel sena.cō[g].vel ↄstōe[h] ↄphēsū ē: quā neqꝫ bonoꝝ possessiōibᵘ q̄ ab ītestō veniūt: neqꝫ his q̄ ex testō sꝛ p̄tor stabili iure ↄnūerauit:sed q̄si vltīuꝫ ⁊ extraordiarīū[i] auxiliū put res exigit accōmodauit.s.his q̄ ex legibᵘ senatᵘ ve ↄsultꝭ ↄstōibᵘ pricipum ⁊ nouo iure vel ex testō vel ab ītestō veniunt. ¶ Cū igiꝛ plures[k] spēs successionū p̄tor īduxisset:easq̄ꝫ p ordinē disposuissꝫ[l]: ⁊ ī vnaq̄q̄ꝫ spē successiōis sepe plures extēt dispi gradu psone:ne actiōes creditoꝝ differātur[m]:ſꝫ hērēt q̄s ↄueir ēt:⁊ ne facile ī bonorū possessiōeꝫ ↄfūcti mittāꝛ:⁊ comō sibi cōsulerēt:iō petēde bonorū possessiōis certū tp̄s p̄finiuit. Liberis[n] itaq̄ꝫ ⁊ parētibᵘ tā naꝛa libᵘ ꝙ adoptiuis ī petēda bonoꝝ possessiōe āni[o] spaciū: ceteris aūt agnatꝭ vel cognatꝭ cētū dieꝝ ↄdit. ⁊ si ītra hoc tp̄s bonoꝝ aliq̄s possessiōeꝫ nō petierit:eiusdeꝫ gradᵘ persōis accrescit[p]. vel si nullᵘ sit ō īceps:ceteris bonoꝝ possessiōeꝫ peride ex[q] successorio edicto polliceꝛ[r]:ac si is q̄ p̄cedebat ex eo non eēt[s] nūero. ¶ Si q̄s itaq̄ꝫ delatā sibi bonoꝝ possessiōeꝫ repudiauerit[t]:n̄ q̄usq̄ꝫ tp̄s bonoꝝ pos.p̄finitū excesserit expectaꝛ: ſꝫ statī ceꝛi hr̄des ex eodē edicto admittunꝛ[u]. ¶ In petēda aūt bonorū possessiōe dies vtiles[x] singuli cōsiderātur.ſꝫ bene anriores pricipes[a] ⁊ huic cāe puiderūt: ne quis pro[b] petenda bonoꝝ possessione curet:ſꝫ quocūq̄ꝫ modo si admittendis eā ad iudiciū[c] ītra statuta tēpora ostenderit: plenū habeat earum beneficium.

De acq̄sitione p arrogationē.

ad.§.septima.
l ¶ Disposuissꝫ.alio mō in edicto ꝙ de facto competant:vt orinᵘ.s̄.co.ti. §.vi.
m ¶ Differantur. sic.ff. ō suc.e.l.i.Rn̄.
n ¶ Liberis.naturalibᵘ ⁊ emancipatis ⁊ emācipātibᵘ:vt.ff.ō suc.e.l.i.§.fi.
o ¶ Anni.ī honorē sanguinis:imo nō videnꝛ coartādi:cū velut ad ppria bona veniāt:vt.ff.e.l.i.§.largius:⁊ de li.⁊ posth.l. in suis.
p ¶ Accrescit.ptes.n.non petētiū accrescit petētibᵘ:vt.C.qn̄ nō pe.p.pe. accre.l.i.
q ¶ Ex successorio.hᵒ itelligē i cognatis:ſꝫ iter agnatos successoriū edictuꝫ locū nō hēbat.ſꝫ hodie vtrūq̄ꝫ locū hꝫ:vt.s̄.de he.ab inte.§.placebat.
r ¶ Polliceꝛ.s.p̄tor.
s ¶ Eēt exclusus. tn̄ tan ꝙ filiᵘ admitti pōt vt agnatᵘ.⁊ exclususvt agnatᵘ admittaꝛ vt cognatᵘ:vt sibi succedē videaꝛ: vt.ff. de suc.e.l.i.§.ſꝫ vidēdū.
☞ ¶ Siquis itaq̄ꝫ.
¶ Prio repudiante bonoꝝ pos.statim seq̄nti incipit currē tp̄s.h.d.Are.
¶ Repudiauerit.ī.suū tempus.
u ¶ Admittūꝛ.vt.C.e.l.fi.

bonoꝝ possessiōeꝫ:ſꝫ eos succedere.d. ergo n̄ daꝛ hᵒ septia:sed vn̄ legiti:vt.ff.vn̄ le.pōe ergo exēplū ex testō ī posthūo alieno īstituto:vt.s̄.e.§.i. Itē tā a testō ꝙ ab ītestato.pone exēplū ō eo q̄ ōcessit apō hostes:ī cuᵘ bōis daꝛ bo.pos.ex.l.noua cor.vt ff.de bo.pos.l.iij.§.sed ⁊ eiᵘ.
g ¶ Senatuscon.orfi.⁊ tertu.vt.ff. vn̄ le.l.ij.in pri.§. fi. nā eis daꝛ bo.pos.ibi.⁊ nō succedebāt de iure ciuili:vt.s̄.ad tert. in prin.dꝫ ergo dari hic:vt.ff.vn̄ le.l.iij.
h ¶ Cōstōne.ponūt exēplū.s̄.de le.ag.suc.§.hᵒ ēt. Iteꝫ.C.de emā.l.fi.ſꝫ hᵒ reprobo:cū.l.n̄ caueaꝛ eis dari bo.po.vn̄ hn̄t vn̄ le.vt.ff.vn̄ legi.l.iij.pꝛ tn̄ dici ꝙ ibi subaudiaꝛ maxie. vł meliᵘ dic si aliq̄ noua ↄstō fieret ō nouo q̄ darꝫ bo. pos. ex ea dareꝛ
i ¶ Et extraordiariū.no.duobᵘ mōis fieri bo.pos.ex hᵒ.vij. tra ordia.q: vaga: vt hᵒ. Itē q: n̄ tribuit ius:vt carbōiana.⁊ si vēter mittaꝛ ī pos.talia q̄ daꝛ grā agnoscēde liꝭ q̄ daꝛ sine cāe cognitōe:vt.ff.de car.e.l.iij.§.cāe:⁊ de ven.in pos.mittē.l. vbicūq̄ꝫ.§.interdū:⁊ de inof.test. pap.§.i. ⁊ alie cū cāe cognitōe: vt.ff.de bo.pos.l.iij.§.si cā.⁊ q̄s ordo in bo.pos.ser.l.ij.§.dies:

☞ ¶ In petenda. ¶ Tp̄s petēde bo.pos.est vtile. Et hodie bo.pos. pōt q̄litercūq̄ꝫ sine solēnitate peti.h.d.Areti.
x ¶ Vtiles.in quibᵘ tria ↄcurrē oꝫ.s.ꝙ iudicꝭ copia sit. Itē actoris. Itē rei:vt.ff.ō diuer.⁊ tēp.p̄sc.l.i.⁊.ff.q̄s or.ī bo.pos.ser.l.ij.ī pri.⁊.§.dies.
a ¶ Princeps.C.q̄ admit.ad bo.pos.l.pe.⁊ fi.
b ¶ Pro petēda.erat.n.alr̄ edictalis q̄ edicto mortui p̄toris ↄpetebat. hanc nō erat necesse peti: vt.ff.de bo.pos.l.iij.§. ſꝫ si nemo.alr̄ detur q̄ a p̄tore viuo decerniꝛ.⁊ hᵒ oli solēniter.hodie sufficit quocūq̄ꝫ mō dicat se velle agnoscē:q̄ iudicialr̄ dici pōt:q: ī iudicis p̄n̄tia agnoscit:vt hᵒ ⁊.C. q̄ admit. ad bonorum pos.l.pe.⁊ fi. Itē nūq̄d hodie bo.pos.locuꝫ hꝫ: Rn̄.sic.naꝫ ⁊ eas ppōere q̄s pōt ⁊ ↄtabulꝛ.necessaria ēt ē filio emancipato ⁊ preterito. Item vn̄ vir ⁊ vxor necessaria vr̄:⁊ vt olim alie non erant necessarie:sic nec hodie.eis tn̄ vti possumus cum nouᵘ modᵘ succedēdi sit inuentᵘ:vt.s̄.de he.ab intes.p totū.
c ¶ Iudiciū.coram quocūq̄ꝫ iudice.
☞ ¶ De acq̄sitōe p arrogatōꝫ. Q: bōa q̄ nobis acq̄rūꝛ ti. vniuersali aut acq̄runꝛ p aditōꝫ hr̄ditaꝭ:āt p bo.pos.aut p arrogatōꝫ: aut p aditōeꝫ bonoꝝ cā libertatū ↄfuādaꝝ.§.fi.s̄.p q̄s p. no.ac.iō viso.s̄.ō

hē. ꝛ ꝺ bo. poſ. ſeq̄r vidē ꝺ acq̄ſitōe ꝑ arrogatōꝫ. Porc⁹.

E St ꝛ alteri⁹. ☞ ¶ Lo⁹ iſte titul⁹ diuidit̄ i tres ptes. Primo vn̄ fuit itroducta acq̄ſitio ꝑ arrogatōꝫ. Scd̄o poſtea illud ꝺclarat tā ꝺ iure ātiquo q̄ꝫ moderno: ꝛ q̄d arrogatori acq̄rat̄. Tertio an arrogator teneat̄ ad debita arrogati. Secūda ibi. Ecce eni. Tertia ibi. Sed ex diuerſo. Et. h. d. i ſūma. Olim oīm bonoꝝ acq̄rebat̄ arrogatori: except̄ his q̄ ꝑ capit̄ diminutōem ꝑdunt̄ur. hodie. xo acq̄rit̄ ſol⁹ vſuſfruct⁹ vt pari ſit naturali. h. d. Areti.

fuit arrogat⁹ tenet̄ ꝺ peculio: vt. ff. ꝺ pecu. i arrogatorē. ꝛ ſi tūc n̄ ꝺfendat pr̄ i bōis ipuſpr̄is fit miſſio: vt. ff. q̄. ex cau. i poſſeſ. eatur. fulcinius. §. ſi quis.

☞ ¶ De eo cui libertat̄ cā bona adijciūt̄. Sup̄ viſū ē ꝺ acq̄ſitōe q̄ fit ꝑ arrogationeꝫ ꝛ ſic ti. vniuerſali: verum quia eſt ꝛ alia q̄ fit ꝑ additōnē libertatū conſeruandarum. §. fi. ſ. ꝑ q̄s pſ. no. acq̄. iō ſubdit de eo cui libertatis cā bona adijciuntur. Porcus.

a ¶ Succeſſio. vt. ff. ꝓ ſocio. l. actōe. §. ſocietas.
b ¶ Cō ꝺ ꝯſenſu ſ. arrogātis ꝛ arrogati.
c ¶ Oēs res. ꝛ ēt filij: vt ſ. ꝺ adop. §. illud.
d ¶ Antea q̄dē. i. iure veteri.
e ¶ Per ca. di. ſ. minimā. nā dādo ſe i arrogatōe minimā capi. di. patit̄: vt. ſ. de ca. di. §. minima.
f ¶ Oparū. h̄ itellige ꝺ opis q̄ a libert̄ ꝺn̄t ꝛ n̄ trāſeūt ad h̄rdē extraneū: vt ſunt obſeq̄ales q̄ i faciendo ꝯſiſtūt. ſ. aſſurgē ꝛ ſilia: vt. C. de opis liber. l. liberti. itē i fabrilib⁹ incert̄: vt. ff. de ope. li. ſi opaꝝ iudicio. aliō ſi ꝯduxerit ille arrogat⁹ opas alicui⁹. nā iſti arrogatori q̄rūtur.
g ¶ Et ius agnatōis. ius ſuccedēdi q̄ꝺ q̄s ꝑ arrogatōꝫ ꝯſeq̄t̄ ꝛ h̄ hodie ē: vt. j. e. §. mortuo. itē i⁹ petende bonoꝝ poſ. perit ſi an̄ eā petitā ad arrogādū ſe dederit. aliō ſi iā petijt: vt. ff. vn̄. lib. l. fi. ꝛ ꝺ ꝯtra. l. iij. §. ſi emancipat⁹.
h ¶ Cōſtitutio. C. ꝺ vſufr. l. corruptōem.
i ¶ Nc āt. aduerſat̄ ei q̄ꝺ ſ. dixerat q̄ꝫ oēs res acq̄rebant̄ arrogāti.

E St ꝛ alterius generis ꝑ vniuerſitateꝫ ſucceſſio[a]: que neq̄ꝫ. l. xij. ta. neqꝫ p̄toris edicto: ſꝫ eo iure q̄ꝺ conſenſu[b] receptū ē itroducta ē. ¶ Ecce n. cū pr̄fa. ſeſe i arrogatōem dat: oēs res[c] ei⁹ corꝑales ꝛ icorꝑales q̄cūq̄ꝫ ei debite ſunt: arrogatori āntea quidem[d] plēo iure acq̄rebāntur: except̄ his q̄ ꝑ[e] capit̄ diminutōeꝫ ꝑeūt: quales ſunt opaꝝ[f]. ſ. q̄ pronis debent̄: obſeq̄ales obligationes: ꝛ ius agnatōis[g]. Uſus ꝛ eiꝫ ꝛ vſufr. lꝫ his āntea ꝯnūerabāt̄: attn̄ capitis diminutiōe minima eos tolli ꝓhibuit noſtra cōſtitutio[h]. Nūc aūt[i] nos eādem acquiſitōeꝫ que per arrogationem fiebat coartauimus ad ſimilitudinē natalīū[k] ꝑentū. nihil eniꝫ aliud niſi tātūmō vſufr. tā natalibus ꝑentibus q̄ꝫ adoptiuis ꝑ filiosfa. acq̄rit̄ i his rebus q̄ extrinſecus[l] filijs veniunt dn̄io eius integro ſeruato. ¶ Mortuo āt filio arrogato i adoptiua familia ēt dn̄iuꝫ eius ad arrogatorē ꝑtranſit[m]: niſi ſupſint alie pſone[m] que ex ꝯſtōne nr̄a pr̄eꝫ i his q̄ acq̄ri non pn̄t[n] an̄cedūt. ¶ Sꝫ ex diuerſo ꝓ eo q̄ꝫ is debuit q̄ ſe i adoptōeꝫ dedit: ipſo q̄dē iure arrogator nō tenet̄: ſꝫ noīe filij ꝯueniet̄[o]. ꝛ ſi noluerit eū defendere ꝑmittit̄ creditorib⁹ ꝑ cōpetentes nr̄os ingratus

bōa q̄ ei⁹ cā i vſufr. futura fuiſſēt: ſi ſe alic̄o iuri nō ſubiecíſſent poſſidere: ꝛ legitio mō ea diſponer̄.

De eo cui libertatis cauſa bona adijciuntur.

A Cceſſit nou⁹[p] caſus ſucceſſiōis ex conſtōne[q] diui marci. Nā ſi hi qui libertatē accepūt[r] a dn̄o in teſtō[s] ex q̄ nō aditur[t] h̄r̄ditas[u] velint bōa ſibi adijci: libertatuꝫ ꝯſeruādarū cā audiūtur: ꝛ ita diui marci reſcripto ad pōpiliū ruffū ꝯtietur. Uba reſcripti ita ſe hn̄t. Si virgineo[x] valēti q̄ teſtō ſuo libertateꝫ q̄buſdā aſcripſit nemie ſucceſſore ab iteſtato exiſtēte i ea cā bōa ei⁹ ēe ceperūt vt vēire debeāt: is cui⁹ de ea re notio ē adit⁹: rōeꝫ deſiderij tui hēbit vt libertatū taꝫ earum que directo: q̄ꝫ earum que ꝑ ſpeciem fideicom. relicte ſunt tuendaꝝ gr̄a adijciant̄ tibi: ſi idonee[a] creditorib⁹[b] caueris de ſolido q̄ꝺ cuiq̄ꝫ debet̄ ſoluēdo. ꝛ hi q̄dē quib⁹ directa libertas data eſt ꝑinde liberi erūt: ac ſi h̄r̄ditas adita[c] eēt. Hi āt q̄s h̄r̄des manumittere rogat⁹ ē: a te libertatē cōſequūtur: ita vt ſi nō alia ꝯditiōe velis tibi bōa adijci q̄ꝫ vt ēt q̄ directo libertatem accepērūt tui liberti[d] fiant. Nam huic[e] etiam voluntati tue ſi hi de quorum ſtatu agitur cōſentiāt[f] auctoritateꝫ

A Cceſſit. ☞ Lo⁹ iſte titul⁹ diuidit̄ in q̄ttuor ptes. Primo ponit acq̄ſitōꝫ libertat̄ ꝯſuādē. Secūdo illō ꝑ reſcriptū diui marci ꝑbat. Tertō xba dicti reſcripti int̄ꝑrat̄. Quarto illud ſupplet. Secunda ibi. Et ita diui. Tertia ibi Hoc reſcripto. Quarta ibi. Sꝫ cū mltas. ꝛ. h. d: Si h̄r̄ditas illi⁹ q̄ libertates reliq̄t n̄ adeat̄: pt̄ ille cui libertas ē relicta ꝉ ali⁹ petē ſibi adici bōa ꝺfuncti ꝛ ſatiſſacere creditorib⁹: et erit tanq̄ꝫ ſucceſſor: ꝛ ꝉui q̄b⁹ libertaſ directo vl̄ ꝑ fideicōmiſſū ē relicta erunt liberi: ēt ſi bōa forēt a fiſco occupata. h. d. Are.
p ¶ Nou⁹. ꝛ ē h̄ q̄rtus ſuccedēdi mod⁹: vt. ſ. ꝑ q̄s ꝑ. no. ac. §. fi.

k ¶ Naturalīū. vbi i aduēticijs tm̄ vſuſfruct⁹ q̄rit̄: vt. C. ꝺ bo. q̄ li. cū oꝫ.
l ¶ Que extrinſec⁹. i. in aduenticijs.
☞ Mortuo. ¶ Arrogato: ſuccedit arrogato: niſi ſint certe pſone q̄ ipꝫ excludāt. m ¶ Alie pſone. vt deſcēdētes ex filio arrogato: vt. C. cōia ꝺ ſuc. l. fi. vbi ē ꝯſtō de qua hic fit mētio. Itē ſi hic arrogat⁹ eēt ipubes decederet: admitterent̄ ēt alij ex ſtipulatione: vt. ff. de adop. l. nō aliter: ꝛ. l. his verbis: ꝛ. l. hoc aūt: ꝛ. ſ. de adop. §. cum aūt. Sed q̄d i patre naturali a quo hic arrogat⁹ erat emancipatus: Rn̄. P. eum p̄ferri arrogāti. ſꝫ hodie fratres vtriq̄ꝫ coniuncti vocant̄ cū arrogante: vt i au. de he. ab inte. §. conſequens. col. ix.
n ¶ Non poſſunt. vt in aduenticijs. ꝓfecticia eni ſibi nō auferuntur
☞ ¶ Sed ex diuerſo. ¶ Arrogator nō tenet̄ noīe ꝓprio ad ꝺbita arrogati pri⁹ ꝯtcta: ſꝫ noīe filio tenet̄. h. d. Are.
¶ Conuēietur. de facto. nam n̄ tenetur ꝺ iure: ſed ꝺ his q̄ ꝯtrit poſtq̄ꝫ

q ¶ Cōſtōe. cui⁹ xba h̄ ſt. j. e. §. ſi xgieo. r ¶ Accepert̄. deſtiatōe. s ¶ In teſtō. i. ꝑuilegiū dat̄ cuilꝫ petēti bōa a hac ꝯtēplatōe: vt. C. de teſt. ma. l. fi.
t ¶ Addit̄. ſ. ab h̄r̄de. u ¶ H̄r̄ditas. quō ergo vꝫ q̄ꝺ i eo relictū ē: vt. C. ꝺ fideicō. l. eā quā: Rn̄. hic ſpāle ē.
x ¶ Si xgieo. venire. i. vēdi. a ¶ Idonee. fideiuſſorib⁹ vl̄ pignorib⁹ vl̄ fide hita: vt. ff. ꝺ fideicō. li. l. iiij. §. aditi. b ¶ Creditorib⁹. ꝉ oib⁹ vl̄ vni noīe oiꝫ: vt. C. ꝺ fidicō. li. l. iiij. §. creditorib⁹.
c ¶ Adita. no. mirabile q̄ꝫ ex hac pactōe ꝉui fiūt liberi: vt orcini. q̄ ſint orcini ꝛ vn̄ dicāt̄ dixi. ſ. ꝺ fin. re. ꝑ. fi. re. §. fi. ꝛ h̄r. ff. ꝺ fidicō. li. l. iiij. §. hi ēt. d ¶ Liberti. ſubaudi. h̄ tibi ꝯcedim⁹: ſꝫ oꝑaſ neq̄ꝫ orcis neq̄ꝫ ab eo māumiſſiſ ipōat: vt. ff. ꝺ ope. li. l. ſi q̄ſ hac. l. e ¶ Nā huic. ſubaudi ꝯcedim⁹. f ¶ Cōſētiāt. al⁹ i ꝉuitute rēanēt: ꝛ quē volūt h̄re p̄ronū hēbt̄ dn̄ꝫ. C. ꝺ ma. te. l. fi. §. iiij

a ¶ Accomodauim⁹.ff.ď fideicō.li.l.iiij.§.hi q̄.
b ¶ Attēdūt.vt ꝓcuratores nr̄i. c ¶ Preferēdā.ħ q̄ñ ꝯpe
d ¶ Cogēda.i.acciplēda ꝑ fiscū. ꝯtūt libertates.
e ¶ Adita.oli p⁹ fisc⁹ admittebaꝛ bōis ñ aditꝭ ab alio: ⁊ ēt aditꝭ: dūmō eēnt bōa soluēdo: al' aditō ab alio fcā valebat: vt.ff.ď fi deicō.li.l.iiij.ho die idistincte ad mittūꝛ: vt.C.de tes.ma.l.fi.§.pe.

fiebāt ex senatuscō.clau. Scďa ibi. Erat. Et.h.d. Successio facta p̄re ditōez bonoꝝ ďbitoris ⁊ q̄ fiebāt ꝑ senatuscō.clau.sꝛ hodie sublate.h.d. Are.
n ¶ Alie oue.ēptio.i.vēditio: vt seqꝛ.ff.ď ac.⁊ ēp.vefes.
o ¶ Ambages.nā ꝓpōebat creditoꝛ.actōꝫ: ⁊ si cadebat a syllaba: cade bat a cā.si ꝟo ñ cadebat: bōa ďbitoꝛꝫ a bñꝭ vl' pñꝭ vendebat sua aucte qď hodie ñ ē: vt h ⁊.C.de formul' ⁊ ipe.l.i.⁊.ij.

nr̄am accōmodauim⁹ a. Et ne h⁹ rescriptōis nr̄e emolumentū alia rōe irritū fiat: si fisc⁹ bōa agnosce re voluerit: ⁊ hi q̄ reb⁹ nr̄is atten dūt b sciāt ꝯmodo pecūiario p̄ferē dā c eē libertatꝭ cāꝫ: ⁊ ita bōa cogē da d vt libertas his salua sit: q̄ eaꝫ adipisci potuerūt: ac si hr̄ditas ex testō adita e eēt. ¶ Hoc rescripto subuentū ē ⁊ libertatib⁹ ⁊ ďfūctꝭ: ne bōa eoꝝ a creditorib⁹ posside anꝛ ⁊ veneāt f. Certe si fuerit hac de cā bōa adita: cessat bonoꝝ vē ditō. extitit.n.ďfūcti ďfēsoꝛ ⁊ q̄dē idone⁹: q̄ de solido creditorib⁹ ca uet. In p̄ris hoc rescriptū totiēs locū hꝫ: q̄tiēs testō libertates da te sꝛ. q̄d ergo si q̄s itestat⁹ ďcedēs codicillis libertates dederit: ne q̄ adita ab itestato hr̄ditas an fa uoꝛ ꝯstōis ďbebit locū hr̄e. certe si intestatus ďcesserit ⁊ codicillis ďderit libertatē ꝯpetere eā: nemi dubiū ē.tc̄.n. ꝯstōi locū eē ꝟba'ostē dūt: cū nēo successoꝛ g ab itestō exi stat. Ergo q̄diu icertū sit vtꝝ exi stat an ñ: cessabit cōstō. si ꝟo cer tū eē cepit nēinē h existere: tūc erit cōstōi loc⁹. ſꝫ si is q̄ i itegꝝ restitui pꝛ abstinuit se ab hr̄ditate: q̄uis pꝛ i itegꝝ restitui: pꝛ admitti cō stitutō ⁊ bonorum aditio fieri i. Quid ergo si p⁹ aditōꝫ libertatū cōseruādaꝝ cā factā i itegꝝ sit re stitut⁹: vtiq̄ ñ erit dicēdū reuoca ri libertates q̄ simul cōpetierunt. hec cōstō libertatū tuēdaꝝ cā itro ducta ē: ergo si libertates nulle sꝛ date cessat hec cōstō. Quid ergo si viu⁹ ďderit libertates vel morꝭ cā: ⁊ ne ď hoc q̄raꝛ vtrū i fraudeꝫ

creditoꝝ an ñ fcꝭꝫ sit iccirco velit sibi adijci bōa ā audiēdi sint. et magꝭ ē vt audiri ďbeāt ⁊ si ďficiāt ꝟba cōstōis. ¶ Sꝫ cū multas di uisiōes k eiusmodi cōstōi deesse ꝑ sperim⁹: lata ē a nobis plēissim a cōstō l i q̄ multe spēs m collate sꝛ: q̄ h⁹ius hmōi successiōis plēissimū est effectū: q̄s ex ipsa lectōe cōstō nis pōt q̄s agnoscere.

¶ De successiōib⁹ sublatꝭ que fie bāt ꝑ bonoꝝ vendicatōes: ⁊ ex se natuscōsul. claudiano.

Erāt āt p̄ter dictā succes siōez oli ⁊ alie n ꝑ vniuersi tatē successionis: qualis fuerat bonoꝝ ēptio: que ď bonis ďbitoris vēdēdis ꝑ multas āba ges o fuerat itroducta: ⁊ tc̄ locū hē bat q̄ñ iudicia ordiaria p q̄ in vsuꝫ fuerāt. ſꝫ cū extraordiarijs iudici ꝭ posteritas vsa ē: iō cū ipis ordia rijs iudicijs ēt bonoꝝ vēditōes expirauerꝛ q: ⁊ tantūmō creditori b⁹ daꝛ officio iudicis bona r possi dere: ⁊ ꝓut vtile eis visū est ea di sponere: qď ex latiorib⁹ digestoꝝ libris s perfectius apparebit.

¶ Erat t ⁊ ex senatusconsul. clau diano miserabilis per vniuersi tatem acquisitio: cuꝫ libera muli er seruili amore bachata ipsa li bertatem per senatusconsul. amit tebat: ⁊ cum libertate substanti am u quod indignuꝫ nostris tem poribus esse existimantes: ⁊ a no stra ciuitate deleri: ⁊ nō inseri no stris digestis cōcessimus.

De obligatiōibus

Nunc transeamus ad obligationes.

deicō.li.l.iiij.ho die idistincte ad mittūꝛ: vt.C.de tes.ma.l.fi.§.pe.

¶ Hoc rescri pto. ¶ Bōis ad iectꝭ cessat vēdi tio ipoꝝ.h.d.pri mo. Et adiectio bonoꝝ tc̄ ďmuꝫ hꝫ locū cū ďfūct⁹ reliq̄t libertates ex testō vl' ab ite stato.h.scďo. Are.
f ¶ Veneāt.i.vē dantur.
g ¶ Successoꝛ.nū q̄d ex testō vl' ab intestato erit iste hēs: r̄n. neutruꝫ dici pꝛ. dic ergo hūc anormalum successorē eē: sic illū q̄ succedď hēdi ñ iplēti ďfūcti vo lūtatē: vt i auꝛ.ď hē.⁊ fal.§.i oib⁹: col.i.⁊ iura sepul chroꝝ hꝫ: vt bo. pos.vt.ff.ď fidei cō.li.l.iiij.§.fi.
h ¶ Nēinē.hēdē existē ab itestō:
¶ Si is q̄.
¶ Si ille q̄ repu diauerit hēdita tē possit i itegrū r̄stitui ⁊ iterꝝ adi re: tñ adiectio se mel facta ⁊ liber tates ñ cessabūt. Et si libertates date fuerit inꝛ vi uos daꝛ adiectō bonoꝝ: ſꝫ reuoca tur i dubiū an da te fuerit i fraudē creditoꝝ.h.d.aꝛ.
i ¶ Fieri.⁊ r̄ñ.sic. vt.ff.de fideicō. li.l.iiij.§.i.

p ¶ Ordiaria.i.solennia.
q ¶ Expirauerunt.i.recesserunt.
r ¶ Bōa.s.oia: vt.ff.q̄bus ex cau.i pos.ea.l.i.ſꝫ hodie ꝓ mēsura ďbiti ďclarauit: vt i aut.ď exhi.⁊ itro.§.si
s ¶ Librꝭ.vt.ff.q̄. ꝟo. ex cau.i pos.ea.ꝑ totū.
t ¶ Erat bachata.i.capta vel decepta.vt eñi vino ca pitur vel bacho: ita ⁊ a more. Item furore amo ris nil vehemētius inue nitur: vt in auten.q̄.mo. na.ef.legiti.§.illud.col.vi.
u ¶ Substātiam.si cō iūgebat se alieno seruo ⁊ cō tra dñi nunciationem: vt C.ad senatuscon.claudi a.l.i.

¶ De obligatio nib⁹. Dictū est.s̄.de psō nis li.prīo de reb⁹.i scďo ⁊ tertio. vsq̄ huc. nunc de actionib⁹ debꝫ dicere: vt.s̄.de iur.na.§.fi. ſꝫ q̄a obligatio mater ē actōis: vt.ff.de procu.lꝫ.§.ea ob ligatio. ideo premittit de his obligationib⁹: ⁊ ideo dicꝛ hic. Nunc.⁊c.

¶ Hic incipit secū da pars principalis diui sionis totius istius ope ris gratia commodioris diuisionis ⁊ etiam mate riarum. facit.l. Gaius.§. i.ff.de le.iij.cum si.ibi no. Quoniam hic tractaꝛ ď tertia parte siue de tertia materia in qua ꝟsaꝛ ius nostrū: quoniā ꝟsatur cir ca tria: aut circa psonas: aut circa res: āt circa actō nes ⁊ obligationes: vt.s̄. ď iur.na.gē.⁊ ci.§.fi. vsq̄ꝫ huc tractauit de psonis ⁊ rebus vt dicit glo.rubri.

k ¶ Sꝫ cū diuisiōes.i.casus. l ¶ Cōstō.C.ď test.ma.l.fi.
m ¶ Spēs.i.casus.

¶ De successiōib⁹ subla.s̄.visū ē ď mltiplici spē successio nū: q̄ sꝛ q̄dā q̄ hodie sꝛ sublate: vt ē illa q̄ fiebat ꝑ bo.traditio nē vl' senatuscō.clau. iō subdit ď successiōib⁹ sublatꝭ. Hoꝛ⁹.

Erat āt. ¶ Tot⁹ iste titul⁹ diuidꝛ i.ij.ptes. prīo tollit vēditōes ⁊ successiōes q̄ ex eis fiebāt. Scďo q̄

Igitur aliam ⁊ secundā ꝑtem faciemus de obligationibus ⁊ actioni bus: ⁊ per consequens de tertia materia totius iuris ciuilis. Et q̄uis glo.rubrice continuat hñ rubricas ad p̄cedētia: dic tñ clari⁹ vt.s̄.⁊ di cā.j.de act. in Rubrica. Are.

Nunc trāseam⁹. ¶ Tot⁹ iste titul⁹ diuidꝛ i q̄ttuor ꝑtes. Prīo ponit diffinitōꝫ obligatōis. Scďo pōit vnā diuisiōꝫ obli gatōis. Tertio illā diuisiōez subdidit. Quarto illā subdiuisionē in

Obligatō[a] ē iuri[b] vīculū q̄ necita te[c] astrīgiur alicui⁹ soluēde rei[d] sc[e]cūdū nr̄e citat̄ iura. ¶ Omīū aūt obligatōnū sūma[f] diuisio[g] ī duo genera deducit̄. nāq; aut ciuiles sūt āt ꝑtorie. Ciuiles sūt q̄ āt legib⁹[h] ꝯstitute āt certo iure ciuili cōprobate[i] sunt. Pretorie[k] sunt q̄s ꝑtor ex sua iurisditōe ꝯstituit: q̄ ēt honorarie[l] vocāt̄. ¶ Seq̄ns[m] diuisio ī quattuor spēs diuidit̄. āt.n. ex[n] ꝯtractu sunt: āt quasi[o] ex ꝯtractu: āt ex maleficio[p]: aut ex quasi maleficio[q]. ¶ Prius ē vt de his q̄ ex[r] ꝯtractu sunt dispiciam⁹. harū eque[s] quattuor sunt spēs. āt.n. re cōtrahūtur[t]: āt v̄bis[u]. āt l̄ris[x]: āt ꝯsensu[a]: ꝺ q̄b⁹ singulis dispiciam⁹

Quibus modis re contrahitur obligatio.

Re cōtrahitur[b] obligatio veluti ex mutui datōne.

aliā subdisiōꝫ subdidit. Scda ibi. Diꝫ āt. Tertia ibi. Seq̄ns. Quarta ibi. Et pr⁹. Et q; pōit̄ diffinitio ⁊ diuisio ñ pōt ꝯgrue summari. Are.

- ¶ Obligatio. vr̄ ꝙ nulla obligatō h̄ diffiniat̄. nā ciuil' sola ñ h̄ꝫ effectū exigēdi: vt pꝫ ī obligatōe l̄raꝝ añ bieniū: vt. j. ꝺ lit. ob. Itē pꝫ ī obligatiōe ciuili ⁊ nal'i sil'. nā si pactū fieret ꝺ ñ petēdo tollit̄ nal' ⁊ rēanꝫ ciuil': vt. ff. ꝺ sol. stichuꝫ aut pāphiliū. §. nal'. ⁊ tñ nō hꝫ effectū istuꝫ: vt. j. de excep. §. p̄tea. itē nec nal': q; nec ꝑ eā fit exactō: ꝫ ī pediat̄ repetitio: vt. ff. de do. l. h̄ iure. §. fi. ꝫ dic ꝙ sil' vtraq; h̄ diffinit̄. Iteꝫ si bōa ē diffinitō: ergo cōuertit̄ cū suo diffinito. vbicūq; ergo ē iur' vīcl'ꝫ ē obligatio: ⁊ eō vbi ñ ē t'le iuris vīcl'ꝫ ñ ē obligatio: ergo nec fideiussor adhiberi pt̄: vt. ff. ꝺ v̄. ob. l. i. §. i. ī fi. qꝺ ē falsuꝫ: q; nal'i obligatōi accidit: vt. j. ꝺ fideiusso. ī p̄n. Sꝫ dicas ꝙ h̄ ē ꝺceptō. nā si dicas̄ ñ ē obligatō. s. ciuil' ⁊ nal': v̄a ē. si dicas obligatio. s. nulla ēt nal' falsa ē: ⁊ sic vis ē ī dictōe obligatō. vbicūq;. n. dico ꝙ nal'i obligatōe q̄s tenet̄: intelligo de iuregen. q; ꝯuenit solis hominibus ⁊ omnibus.

b ¶ Juris vinculum. i. ius vinciēs. ⁊ sic ē res incorpalis: vt. s. de re. cor. ⁊ incor. in fi. vt. n. boues funibus visualiter ligantur: sic hoīes v̄bis ligantur ⁊ intellectualiter: vt. ff. de ver. sig. l. rei. §. i.

c ¶ Necessitate. tunc enim vere debitor est cum necesse habet soluere: vt. ff. de ver. sig. l. debitor. ⁊ ita secundum hoc nulla ē obligatio cui opponatur exceptio ꝓut diffinitur. ff. de re. iu. l. nō videtur cepisse. quod verum ē si opponatur exceptio: ideo q; desijt esse vinculū naturale vel ciuile. nam quedam exceptōes proponunt̄ ēt qñ vtrūq; vīculuꝫ adest: vt in mace. ⁊ vell'. Sunt. n. effectualis obligatōis due radices. vna naturalis. s. q̄ cōsensu nascitur: q̄ inter oēs fieri pōt ēt inter seruos: ⁊ h̄ naturalis dr̄: vt. ff. de pac. l. i. §. adeo. hec radix ꝯtrario sensu tollitur: vt. ff. de so. l. stichū. §. naturalis. q; nil tam naturale ⁊c. vt. ff. de re. iu. l. nil. sed hec naturalis vim nō hꝫ exigendi: impedit tñ soluti repetitōem: vt. ff. ꝺ fideiusso. l. fideiussor. §. fideiussor. huic qñq; accedit ciuilis ēt radix: q̄ illi naturali faciē dat vel formā vel vestē vt possit parē actiōem: ⁊ hec ciuilis tollitur contrario ciuili actu: nō naturali: vt ꝑ acceptilatōem: vt j. qui. mo. tol. ob. §. i. al'. §. per acceptilatōem. Item ꝑ sniam remanente naturali. ſꝫ hoc nō est ipso iure: sed ꝑ exceptōem: vt. ff. de condi. inde. l. iul. snia enim ē de iure ciuili: cū oīa iudicia sint de iure ciuili: vt dixim⁹ s. de iure na. §. ius aūt. in glo. vt sint ⁊c. ꝑ. l. ff. ꝺ ori. iur. l. ij. §. hec disputatio. ⁊ hec ciuilis nō adheret seruis: cū nil sint inspecto iure ciuili: vt. ff. de re. iu. l. serui: ⁊. l. qꝺ attinet. Itē filio ꝯ p̄rem vel ecōtra nō nascitur: vt. ff. de condi. inde. l. frater a fratre. cū inter eos nō possit eē iudicium: vt. ff. de iudi. l. is. iure ciuili impediente ratione patrie potestatis: vt. s. ꝺ de pa. po. §. ius aūt.

d ¶ Rei. vel ēt facti: q; verbum rei generale ē: vt. ff. si cer. pe. l. i. in fi. ⁊ ff. de ver. sig. l. rei.

e ¶ Scdm. istud scdm pōt referri ad totā diffinitōem. q. d. obligatō sic diffinitur s̄m iura rōana. i. s̄m. l. ⁊ sic ciuilis ⁊ naturalis hic sil' diffinitur. vl' dic ꝙ refertur tm̄ ad p̄ncipiū. s. iuris vīculū. Et qꝺ dic̄ quo astrigimur s. qñq;: vt qñ ē ciuil' ⁊ naturalis. qñq; ñ: vt qñ ē naturalis sola vel ciuilis sola. vel dic ꝙ pōitur remotiue h̄ dictio s̄m: q. d. illa obligatō ē iuris vinculū q̄ ē s̄m ius nō ꝯ ius. ff. ꝺ v̄. ob. gn̄alit̄: ⁊. l. veluti. ⁊ s̄m h̄ refertur ad p̄mū: Vel dic ꝙ refertur tm̄ ad illā dictōꝫ soluēde. nā s̄ꝫ ius sūt faciēde solutōes vt res eq̄ bona soluatur: vt. ff. si cer. pe. l. cū q̄d: ⁊. ff. cō mo. l. iij. §. si res. Itē ꝯgruo loco ⁊ tp̄e: vt. ff. de so. si solutur⁹. Itē ꝺ euictiōe ꝑmitti aliqñ vr̄ soluē: vt. ff. de v̄. ob. l. iul. §. q̄ fun. ⁊. ff. de cōdi. cā da. l. fi. ⁊ de euic. l. ij. Itē ꝑ ꝯpetētes actōes ⁊ iudices fiat solutō: alter nō vꝫ snia nec solutō fieri dꝫ: vt. ff. si a nō ꝯpe. iu. l. fi.

f ¶ Omniū. summa. i. prima. vel summa. i. breuis. sic. s. de iu. ꝑso. in prin. est. n. qñq; maior: vt. j. e. in prin.

g ¶ Diuisio. diuisio est mutabilis materie breuis cōpositio. ⁊ diuisio multa facit: vt dixim⁹ ī ꝓemio. §. pe.

h ¶ Legib⁹. vt. l. aq. vt. j. ad. l. aq. in prin. Iteꝫ de paupie. ꝑ. l. xij. ta. vt. ff. si q. pau. fe. di. l. i. i. rñ. Itē furti nec manifesti: vt. j. ꝺ nox. §. sūt āt. sec⁹ āt ē de furto ñ māifesto: q; illa obligatio ē ꝑtoria: vt. j. de ꝑpe. ⁊ tēp. ac. §. furti q̄.

i ¶ Cōprobāte. vt sunt obligatōnes iurisgē. iuente: vt. s. ꝺ iu. na. §. ius aūt. q̄ a iure ciuili sūt cōprobate: vt. ff. de iusti. ⁊ iu. l. ius aūt ciuile.

k ¶ Pretorie. i. ꝯstitute: vt obligatio ex furto māifesto: vt. j. ꝺ ꝑpe. ⁊ tē. ac. §. i. Itē ex rapīa ⁊ vbicūq; ꝑtor aliquā obligatōꝫ induc̄: vt pꝫ ꝑ multos tit. vt. ff. ꝺ iusti. ⁊ iu. l. i⁹ aūt ciuile. §. ꝑtor.

l ¶ Honorarie. quia pretores honores gerebant. quod dic vt s. de iu. na. §. pretorum.

m ¶ Seq̄ns diuisio. s. obligationū.

n ¶ Ex contractu. vt. j. vsq; ad titulū de obli. q̄ ex quasi ꝯctu.

o ¶ Quasi ꝯctu. vt. j. ꝺ ob. ex q̄si ꝯtrac. seq̄ntes. s. ꝑ q̄s ꝑso. nobis ac. ⁊ quot modis tol. ob. hi duo ti. vsq; ad q̄rtū li. sūt cōes.

p ¶ Ex maleficio. vt. j. ꝺ ob ex malefi. vsq; ad ti. de ob. ex q̄si

q ¶ Aut ex quasi male. vt. j. ꝺ ob. ex quasi male. ⁊ sub malefi. audi aut ex varijs figuris cārum: vt. ff. de ac. ⁊ ob. l. i. in prin.

r ¶ Ex ꝯctu. ꝓprie ponit̄ quo ad illos ꝯct⁹: vbi hincinde nascitur obligatio: improprie quo ad alios: vt. ff. de v̄b. sig. l. labeo. sic. ff. si cer. pe. l. certi conditio. in prin. ⁊ de of. procon. ⁊ le. l. ij.

s ¶ Eq̄. vt. s. t ¶ Cōtrahūtur. vt. j. ti. ꝓx. u ¶ Verbis. vt. j. ti. ij. vsq; ad ti. de lit. ob. x ¶ L̄ris. vt. j. de l̄rarum obli.

a ¶ Consensu. vt. j. de ob. ex contractu. cū sequentib⁹ ti. Sꝫ q̄ est dr̄ia inter actioneꝫ ⁊ obligatōꝫ et ꝯtractū? Rñ. contract⁹ est verboꝝ cōceptio vel cōsensus: vt pꝫ. ff. de ver. ob. cōceptō. vel cōsensus: vt patet. ff. de ver ob. l. stipulationum. §. stipulatio. ⁊ est facti: vt. ff. de cur. fur. l. cōsilio. in fi. Obligatio ē: q̄ inde nascitur actio: vt. ff. si cer. pe. l. ij. circa fi. Actio est qꝺ postea inde surgit: ⁊ sic nullū est alterum: vt. ff. de ꝑcu. lꝫ. §. ea: et. j. ti. ij. in prin. et hec duo sunt iuris: vt in diffinitōib⁹ pꝫ.

☞ ¶ Quib⁹ modis re cōtrahit̄ obligatio. Cōtinuatio isti⁹ tituli ad p̄cedentem pꝫ. s. ti. ꝓx. in fi. Areti.

Re ꝯhitur. ☞ ¶ Tot⁹ iste titul⁹ diuiditur in q̄nq; ptes. Prio pōit ꝺ mutuo. Scdo ꝺ indebito soluto. Tertio ꝺ cōmodato. Quarto ꝺ ꝺposito. Quinto ꝺ pignore dato. Scda ibi. i. §. Is. q̄. Tertia ibi. Iteꝫ is. Quarta ibi. Preterea. Quinta ibi in. §. Creditor q̄. Et. h. d. in sūma. Obligatō ex mutuo ꝯhitur re: et in his reb⁹ q̄ pōdē numero vel mensura ꝯsistūt. Et dr̄ mutuū: q; ꝺ meo tuū fit. h. d.

b ¶ Cōtrahit̄. i. ꝑmis no. vestiri pactū id qꝺ ē nudū. vi. modis. Re: vt h. v̄bis: vt. j. ti. i. l̄ris: vt. j. ꝺ lit. ob. ꝯsēsu: vt. j. ꝺ ob. ex cōherētia. ꝯct⁹: vt si iuxta ꝯctū appōat̄ aliqꝺ pactū añ vl' p⁹: vt. C. ꝺ pac. petēs: ⁊. ff. ꝺ pac. iurisgē. §. q̄imo Itē iteruētu rei: vt in contractibus īnominatis ex quib⁹ nascitur actio demū re secuta: vt. C. ꝺ re. per. ex placito. Sꝫ q̄d differt ea q̄ vestitur re ab ea q̄ iteruētu rei vestit̄? Rñ. pria hꝫ vestimētū ⁊ robur stati

cū nascitur'. nā tacite agit' vt reddat' mutuū vl' cōmodatū: vt ff.si cer.pe.cū q̇d. Sʒ ī alia dudū forte postea qñ res tradit'. C.de pac.petēs: ꝛ.C.de re.pmu.et placito. ꝛ adde duos modos: vt no.d.§.qnimo.s.qñ vestit' legis auxilio qḋ ē quotiēs nudū pactū actōem p̱rit: vt ī donatōe: vt.ff.de pac.l.legitia.

bitū.ñ ad ciuilia: vt.C.e.l.i.ꝛ iq̄ tñ locupletior ē accipiēs si bōa fide pcepit: vt.ff.e.si ñ sortē.§.libert'.al' si sciēs accepit ī totū: vt.ff.e.l.i summa §.si seruū.ꝛ qñqȝ furti: vt.ff.de condi.fur.l.qm̄.qḋ dic vt ibi.

o ¶ Perinde ei.cui solutū est.

p ¶ Si appet.fi.i.q:.ſʒ vr̄ h dici ꝙ prīo appeat idebitū: ꝛ sic pbet' añ ꝙ actō ppōnat'.ꝛ ita añ li.ↄtes.qḋ ē falsū: nisi i casu: vt.C.ḋ testi.i aut.ſʒ ꝛ si q̇s.ſʒ rñ.h x̄bū pōt qḋ h ē itelligit' cuʒ effectu.s.vt ↄdēnetur re'.

Mutui autem[a] obligatio in his rebus consistit: q̄ pōdere[b] numero mēsuraue consistant: veluti vino: oleo: frumento: pecunia numerata: ere: argento: auro: quas res aut numerando[c] aut metiendo[d] aut appēdēdo[e] in hoc dam': vt accipientiū fiāt. Et qñqȝ[f] nobis nō eedē res ſʒ alie eiusdem nature qualitatis[g] reddunt'. vñ[h] etiā mutuū appellatū sit: q: ita a me tibi dat' vt ex meo tuum fiat[i]. ꝛ ex eo contractu nascit' actio que vocatur ↄdictio[k]. ¶ Is[l] q̄ q̄ nō debitū accepit ab eo[m] q̄ per errorem soluit re obligatur: daturqȝ agenti contra eum propter repetitionem condictitia actio[n]. Nā perīde[o] ei ꝛ ab eo potest condici: si[p] apparet eum dare oportere ac si mutuū accepisset[q]. Unde[r] pupillus si ei sine tutoris auctoritate ī debitū p̱errorē datū ē: nō tenebitur idebiti ↄdictiōe: magis ꝙ mutui[s] datōe[t]. Sʒ hec spēs obligatōnis nō vr̄ ex ↄtractu[u] ↄsistere: cuʒ is q̄ soluēdi aīo dat: magis voluit negociū distrahere ꝙ cōtrahere. ¶ Itē[x] is cui res aliqua vtēda dat'.i.ↄmodatur re obligatur: ꝛ

Itē rei pricipio: vt i pollicitatōe facta reip.vt.ff.ḋ polli.l.i. Itē auctoritate legis: vt C.ḋ do.si q̇s argētū. Itē iureiuran. vt.ff.ḋ ope. li.vt iurisiu.ac.

a ¶ Mutui.no: ꝙ q̄ttuor oʒ eē i mutuo. nãq: vt ad h sit iuēta vt mēsuret' l' metiat' sic ē i pecūia: vt.ff.de ↄhē ēp. l.i. Itē consuetudo: vt ad numeꝝ vl' ad pōdus sue nature aptet'. itē actio.s. vt detur fm naturā: veꝝ non in sacculo ſʒ ī pecunia:

b ¶ Pōdere.vt.ff.si cer.pe.l.ij.§.itē mutuū.ↄ.Sol.ibi large accipit' nomē pecunie: vt.ff.de le.i.talis.

c ¶ Aut numerando.vt pecuniā.

d ¶ Aut metiēdo.vt vinū oleū frumētū. Sʒ q̇d si librū ad pōd' dedero: rñ. ñ ē mutuū: q: ↄsiderat' ↄsuetudo ꝛ aptitudo ꝛ natura rei tal'.sic.ff.e.l.ij.§.i. Itē q̇d si pecūiā i sacco vt spēꝫ: rñ.ñ ē mutuū: q: act' ī mutuo silr̄s exigit': vt.ff.ḋ le.i.plāc.§.ij.

e ¶ Aut appendendo.vt ere ꝛ argento ꝛ auro.

f ¶ Et qñqȝ.icidenter.n.qñqȝ eadē: q: nō indiget ea: vt ar.ff. si cer.pe.l.q̄ pecuniā.ſʒ cū accepit ei' oʒ eē ppositi vt aliḋ reddat: vt.ff.si cer.pe.l.ij.in prin.

g ¶ Qualitas.i.bonitas: ꝙ q: tacite sp presumitur agi: vt.ff.si cer.pe.l.cū q̇d.§.ij. h ¶ Unde.q: fit accipiētis.

i ¶ Tuū fiat.ↄponit'.n.ex itegro ꝛ corrupto: vt hic ꝛ.ff.si cer: pe.l.ij.§.appellata. Et no.ꝙ lʒ deseruire noi: q: noia debent eē ↄsonantia reb': vt.ff.de do.§.ē ꝛ aliud. Et no.reconsiliari mutuū trib' modis: vt no.ff.si cer.pe.l.ij.§.iij.

k ¶ Cōditio.s.certi spāl' q̄ de mutuo dat': q̄ appellat' a q̇busdā si cer.pe: vt.ff.tribu.l.i.ſʒ dic ꝙ ↄditō certi ex mutuo spāl' dicat'. Est ꝛ alia gñal' q̄ dat' ex oī cā ꝛ ex oī ↄctu ex quo certum petit': vt.ff.e.l.certi ↄditio.i'pri. Sʒ nūq̇d ad iterēē dat' certi actio: Quidā dicūt ꝙ nō: vt.ff.si q̇s in ius vo,nō ie.l.fi.nos dicim' ꝙ sic.ꝛ q:.d.l.dr̄ incer.ↄditio.dic.i.certi ↄdi.q̄ dat' ad interēē qḋ ē incertū.ꝛ ē rō: q: lʒ prīa facie sit icertū: certificatur tñ p iudicē: vt.j.de act.§.curare.sec' si ad factū: q: in snīa non certificatur q̄titas: vt.ff.de ver.obli.vbi aūt.§.qui id qḋ: ꝛ.ff. de re iudi.si q̇s ab alio.§.fi.

☞ ¶ Is q̄. ¶ Si soluit' nō debitū p errorē re cōtrahit' obligatō: sic ex mutuo pupill'.tñ sine tutorꝫ aucte ñ obligat'.h.d.

l ¶ Is q̄.p errorē.aliḋ si ex certa scia: vt.ff.ḋ ↄdi.ide.l.idebitū: ꝛ.ff.de re.iu.si p errorē: ꝛ.C.de iur.ꝛ fac.ig.cū q̇s.

m ¶ Ab eo.s.q̄ soluit.

n ¶ Actō.i.ↄditio indebiti q̄ dat' pp idebita soluta si facta sit accipiētis: vt.ff.e.l.indebiti.§.i.al'.nulla ↄditio dat': nisi dñium sit trāslatū: vt.ff.de vsufr.queādmodum ca.l.fi.ꝛ.j.de ac.§.sic itaqȝ: ꝛ.§.appellam'. Itē ad augmēta naturalia: vt.ff.e.l.idebitū.

q ¶ Accepissʒ.vñ tenet' nisi i casib': vt si soluit' ex cā q̄ ificiatōe crescit: vt.C.e. ea q̄. Itē ex cā pietatꝭ: vt ff.e.cū is.§.similier. Itē trāsac.vt.ff.e.i sūma. Itē rei iudicate: vt.C.e.l.i.iteꝫ scie: vt.ff.e.l.i.ꝛ h dr̄.itē iure: vt.j.ḋ act.§.si postulāte.ꝛ al': vt no.j.ḋ ob.ex q̄ si ↄtrac.§.i.q̄ ēt oīa notabis i.l.elegāt.§.fi.ff.ḋ condi inde.

r ¶ Uñ pupill'.ſʒ si i pupillo soluerꝫ idebitū ḋ errore credēs te teneri nō poterꝫ ↄ pupillū agē ↄditōe idebiti ex mutuo. sed ista obligatō nō vr̄ ex cōditōe descēdere: q: soluit pupillo p errorē.

s ¶ Mutui.q: neuter: nisi sit factus locupletior. t ¶ Datōe.ſʒ qlit' tenet' ex mutuo: Distigue.āt ē ifās mior.vij.an.ꝛ tc̄ nllo mō tenet': vt ff.e.l.qḋ pupill': ꝛ.ff.ḋ ac.ꝛ ob.l.pupill'.āt maior ifāte: ꝛ tc̄ si tutori pmittat nllo iure ōbet': vt.ff.ḋ auc.tu.pupill'.si alij pmittat ꝛ sine tutore: naturalit' tm̄ tenet': vt.ff.ḋ noua.l.i.si cū tutore: ēt ciuilr̄ ꝛ naturalr̄ obligat': ſʒ restituit': vt.ff.de auc.tu.l.ipuberes: ꝛ.C.si tu.vel cu.iter.p totū. ꝛ in adulto hñte curatorē idē qḋ i pupillo: vt.C.ḋ i ite.resti.minoꝝ.l.si curatorē.alr̄ si curatorē ñ hʒ ciuilr̄ ꝛ naturalr̄ tenet': ſʒ restituit'. ꝛ h oīa sunt x̄a: nisi fact' sit locupletior: vl' q: sit salua pecūia: vl' i aliā reꝫ x̄sa: vt.ff.ḋ so.l.in pupillo.tunc.n. tenetur ꝛ ciuilr̄ ꝛ naturaliter ꝛ cū effectu: vt.ff.e. l.naturaliter.§.fi.ꝛ.l.seq.ꝛ.ff.commo.l.iij.his ergo eisdem modis de indebito tenetur: vt hic dr̄. Et nota similitudinem inter mutuū ꝛ indebitum: quod valet ad multa: vt.ff.e.indebito.§.i.ꝛ.j.vbi recōciliatur idebitū eisdem modis q̇bus mutuum.

u ¶ Ex contractu.nec est: immo ex quasi contractu: vt.j.de obli.ex quasi contractu.§.item is. Aliqnid tamen tacite geritur propter quod ē positus hic casus inter obligationes re ꝛ ex contractu: vt.ff.eo.si in area: i.Rñ.ꝛ.ff.commo.silr̄s qui.§.vl.

☞ ¶ Item is cui. ¶ Qui recipit commoditatem obligatur re. Et differt a mutuo: quia in commodato non transfertur dominium: nec tenetur de casu fortuito: nisi culpa ei' pcedat casum: ꝛ h si grat' concedit': al's si cū mercede eēt locatio vsus.h.d.Areti.

x ¶ Item is cui.q.d.non solum in duobus supioribus casib'.s.qñ aliq̇s accipit mutuum: vel quando accipit indebitū obligatur re: ſʒ ēt in h casu.si vero cōmodauero tibi rē aliquā: re obligaris: vt possim ↄ te agere cōmodati actione.sed differentia est inter illum qui mutuum accipit et illum cui commodata est res: quia si commodauero tibi equum meuꝫ: ego non do tibi eum vt tuus fiat: ꝛ ideo teneris mihi de eadem re restituenda.secus in mutuo: quia si mutuaui tibi: non teneris mihi reddere eandem rem: sed aliam rem eiusdem nature ꝛ eque bonam. Alia ē differentia: q: p mutuū accepit: si casu fortuito amiserit quod accepit mutuo: veluti incendio: ruina: naufragio: aut incursu latronū: nihilomagis possum agere contra eum ex mutuo.sed cōmodatari' diligēter oʒ custodire rē sibi ↄmodatā.nec suffic' si adhibeat taleꝫ diligētiā in custodiēdo q̄lem in suis reb' solʒ adhibē: si ali' hō diligenti' potuerit custodire.si x̄o

pp maiores casus cōmodatari⁹ rē sibi cōmodatā amiserit nō tenet̃: si tñ pp culpā suā casus iste ñ euenit. alioqui si tibi accōmodauero ciphū meū vt hēres in domo tua: ⁊ tu forsitā tecū in pegrinatōe attulerī ⁊ i cursu latronū amiseris vel naufragio: teneris mihi de eo restituendo vl' ad eius estimationem.

a ¶ Sȝ is. namqȝ prima differētia iter mutuū ⁊ cō modatū.
b ¶ Fiat. qd̄ ē i mutuo.
c ¶ Re. qd̄ ñ ē in mutuo.
d ¶ Tenet̃. ēt ñ d̄terior ē: al' vr̃ reddita. vñ tenet̃ ad itereē: vt. ff. cōmo. l. iij. §. si res.
e ¶ Et is q̄dē. scd̄a dr̃ia.
f ¶ Mutuū accepit. h̄ nō mutuū naturale tm̄. s. qñ fit nūeratio sine stipulatō ne d̄ soluēdo. ciuile tm̄ qñ stipulatio interuenit. ff. si cer. pe. l. ij. Itē d̄ficit mutuū rōe rei: vt i fure: vt. ff e. l. ij. §. mutui: ⁊ §. appellata. ⁊ rōe psone: vt. ff. si cer. pe. l. si furiosi: ⁊ rōne dissensus: vt. ff. si cer. pe. l. q̄uis. vsucapione ad instar ānone aliene pecūie date i dotē: vt. ff. d̄ iu. do. l. proculus.
g ¶ Naufragio. h̄ no. fortuitos casus meli⁹ q̄ i alia lege. sic enūerant̃ aliq̄ casus. C. de pig. act. qui fortuitis.
h ¶ Exactam. al' exactissimā. ⁊ sic ponit̃ positiu⁹ p suplatiuo. ⁊ distingue: q: iterdū sol⁹ dol⁹ venit i cōmodato: vt si commodo vxori mee vt cōpta vēiat ad me: vt. ff. e. si certo. §. nūc vidēdū: ⁊. §. iterdū. q̄nqȝ dol⁹ ⁊ culpa ei⁹ leuis: vt si cōmodo tibi ciphū vt cōes amici iuitent̃ ad cenā: vt. ff. e. in rebus. §. hoc ita. interdū leuissima: ⁊ hoc gñaliter vt hic. interdū casus: vt si culpa precedit casum vt hic seq̃tur: vt. ff. e. in reb⁹. §. alioquin.

tenet̃ cōmoda. actōe. Sȝ[a] is ab eo q̄ mutuū accepit lōge distat. Nā non ita res datur vt ei⁹ fiat[b]: ⁊ ob id de ea re[c] ipa restituēda tenetur[d] ⁊ is[e] q̄dē q̄ mutuū[f] accepit: si q̄lȝ fortuito cāu amiserit qd̄ accepit: veluti icēdio: ruina: naufragio[g] amiserit: āt latronū: hostiūue icursu nihilomin⁹ obligat⁹ rmanȝ. At is q̄ vtēduȝ accepit: sane q̄deȝ exactam[h] diligētiā custodiēde rei pstare iubet̃: nec sufficit ei[i] tantā diligētiā adhibuisse: quātā i suis rebus adhibere solit⁹ ē. Si mō ali⁹ diligētior potuerit eā rē custodire: sȝ pp maiorē vi: maioresue casus[k] nō tenet̃: si modo nō ipsius culpa is casus iteruenit. Alioq̄n si id qd̄ tibi cōmodatū ē domi peregre tecū ferre malueris: ⁊ vel in cursu hostiū pdonūne vel naufragio amiseris: dubiuȝ nō ē qui de restituēda re ea tenearis. Cūmodata aūt res tūc pprie intelligit̃: si nulla mercede[l] accepta vel cōstituta res tibi vtēda data ē. alioq̄n mercede iteruenīēte locatus tibi

i ¶ Ei. s. commodatario.
k ¶ Casus. s. alius.
l ¶ Mercede. sic. j. locati. §. i. sic. j. man. §. fi.
m ¶ Cōmodatū. cōmodatū. n. ē si dedi tibi rē meā vt vtaris nec inde accepi mercedē. si x̄o merces interueniat erit locatio ⁊ cōductio. gratuitū eiȝ dȝ eē cōmodatū: id̄ teneris ad exactissimā diligētiā. sic. j. loca. §. i. sic j. man. §. fi.
n ¶ Preterea. si x̄o deposui penes te rē meā: mihi obligaris ⁊ possum agē c̄ te ac. depositi ad rē mihi restituēdā: ⁊ teneris ex solo dolo si dolū cōmiseris: sȝ si negligēter custodieris nō teneris. ⁊ id̄ si rē tibi depositā p negligētiā tuā amiseris furto: dȝ sibi imputari q̄ custodiēdā rē suaȝ amico suo tradidit negligenti.
☞ ¶ Preterea ⁊ is. ¶ Depositari⁹ obligatur re: ⁊ tenetur de dolo. h. d. Areti.
o ¶ Deponitur. i. custodiēda dat̃: vt. ff. e. depositi. l. i.
p ¶ Dolo. no. in deposito solū dolū venire: vt h̄ ⁊. ff. deposi. l. i. §. illud. Itē lata culpa q̄ p dolo accipit̃: vt. ff. e. qd̄ nerua. Q̄nqȝ leuissima: vt si hoc fuerit pactum: vt. ff. e. l. i. §. sepe. Itē si fuit in culpa: q: portauit rem depositam p locū piculosum: vt. ff. e. l. in reb⁹. §. i. ⁊ l. si vt certo. §. interdum. Itē mora facta in restitutōe: vt. ff. depositi. si in alia. §. fi. ⁊ hic silr̃ tenetur de casu.
q ¶ Culpe. s. leuis.
r ¶ Imputari. sic. j. p socio. §. fi. ⁊. ff. de mino. l. cū mādato. §. fi.

vsus rei vr̃. gratuitū eiȝ dȝ esse cōmodatū[m]. Preterea[n] ⁊ is apd̄ quē res aliqua deponitur[o]: re obligatur ex actōe depositi: q: ipse et de ea re quā accepit restituēda tenetur. Sȝ is ex eo solo tenet̃: si q̄d dolo[p] cōmiserit: culpe[q] aūt nōie. i. desidie ac negligentie nō tenetur. Itaqȝ secur⁹ ē q̄ parū diligēter custoditā rē furto amisit: q: q̄ negligēti rē amico custodiēdam tradidit: nō ei sȝ sue facilitati iputare[r] dȝ[s]. ¶ Creditor[t] quoqȝ q̄ pign⁹ accepit[u] re obligatur: q: ⁊ ipse de ea re quam accepit restituenda tenetur actōe pignoraticia[x]. Sȝ q: pign⁹ vtriusqȝ cā datur: et debitoris quo magis pecūia ei crederetur: ⁊ creditoris quo magis ei in tuto sit creditū: placuit sufficere q̄ ad eaȝ rem custodiēdā exactaȝ[a] diligētiaȝ adhiberȝ: quaȝ si pstiterit[b]: ⁊ si aliq̄ fortuito[c] cāu rē amiserit securum[a] esse nec impediri creditum petere.

De verborum obligatōe.

s ¶ Debet. hic no. aliud eē dolū vt qñ ē machiatio studiosa: vt ff. de dolo. l. i. §. ij. Aliō latā culpā: vt nō itelligē qd̄ oēs itelligūt: vt. ff. d̄ x̄. sig. l. late. Aliō leuē: vt desidie ⁊ negligētie: vt h̄. Aliō leuissimam: vt si quocūqȝ mō potuit puidē ⁊ nō puidit. vñ furtū fieri nō pōt sine leuissima clpa: vt. ff. p socio. l. cū duob⁹. vl' icendiū nascit̃: sȝ nō noceat iculpabi lib⁹: vt. ff. d̄ offi. prefec. vigi. l. iij. §. i. ⁊. ff. de pcu: ⁊ cōmodo rei vēdi. l. si vendita: ⁊ s̄. pr. §. ⁊. C. de pig. ac. l. q̄ fortuitis.
☞ ¶ Creditor. ¶ Creditor ex pignore recepto obligat̃ re: ⁊ tenet̃ solū d̄ leui clpa. h. d. Are.

t ¶ Creditor. creditorē accipe ex oi cā: vt in aut. de fideiussori. §. fi. ⁊. ff. de ver. sig. l. si cui.
u ¶ Accepit. Nota caute ponit accepit: aliter non dicit re obligari: sȝ pignus creditori ēt nuda conuentōne tenetur: vt. ff. de pig. ac. l. i. ⁊ hypothecaria sibi nascitur ad pignus illud psequēdū: vt. j. de act. §. itē seruiana.
x ¶ Pignoraticia. q̄ nascit̃ demū soluta pecunia: vel al's satisfacto: vt. ff. de pig. act. si rē. §. oīs. sic in actōe tutele q̄ demū finita tutela nascitur: vt. ff. de tu. ⁊ ra. dis. si tutor. §. fi. ⁊. l. seq. lȝ q̄dā ēt dicūt pri⁹ eā nasci: sȝ non intentari: vt no. i. d. §. oīs.
a ¶ Exactā. pprie ponitur p suplatiuo: vt. s̄. e. §. at is. non eim tenetur de leuissima: vt. ff. de pigno. ac. l. si conuenerit. §. venit: ⁊. l. sequen.
b ¶ Prestiterit. s. exactā diligentiam.
c ¶ Fortuito. sed quis probabit hunc casum: R̄ñ. creditor probat se amisisse: vt. C. de pig. ac. l. si creditor. Item debitor probabit dolum: vel culpā creditorē commisisse: vt. ff. de prob. quotiens. §. qui dolo: ⁊. l. qui exce. lȝ bulgarus aliter distinxerit: vt no. d. l. si creditor.
a ¶ Securum. repete placuit.
☞ ¶ De x̄bor obligatōe. Ista continuat̃ ad p̄cedētia: vt patet in tex. s̄. de obli. in fi. Areti.

Verbis. ☞ ¶ Tot⁹ iste titul⁹ diuidit̃ i q̃ttuor ꝑtes. Prīo ponit q̃l'r obligatio v̄bis ꝯhit̃ ⁊ q̃ actio ex ea resultet. Scd̄o q̃b⁹ v̄bis olī ⁊ hodie r̃cipit̃. Tertio quot modis stipulatio fieri pōt. Quarto illud ꝑ exempla ꝯclarat. Secūda ibi. ī hac re. Tertia ibi. Oīs stipulatō. Quarta ibi. Pure veluti. Et h. dicit.

Verbis[b] obligatō ꝯtrahitur ex īterrogatōe ⁊ rn̄sione: cum q̄d dari[c] fieriue[d] nobis stipulamur[e]. Ex qua[f] due ꝓficiscunt̃ actōes: tā ꝯditio[g] certi: si certa sit stipulatio: q̄ ex[h] stipulatu si incerta[i] sit: q̄[k] hoc nomine inde vtit̃ ꝙ[l] stipulum apud veteres firmū[m] appellabat̃: forte a stipite descēdēs. ¶ In hac[n] re olī v̄ba tradita fuer̄t: spōdes spōdeo: ꝓmittis ꝓmitto: fidiꝓmittis fideiꝓmitto: fideiubes fideiubeo: dabis dabo: facies faciā[o]. Utrū aūt latīa aut greca vel qualibet alia līgua[p] stipulatio ꝯcipiatur: nihil īterest. s. si vterq̄ stipulātiū[q] ītellectū hui⁹ lingue habeat. nec necesse est eadē lingua vtrūq̄ vti: sz sufficit ꝯgruēter ad īterrogata rn̄dere. quinetiā duo greci latina lingua obligatōez ꝯtrahere pn̄t. Sz hec[r] solēnia verba olīz q̄dē ī vsu fuerūt: postea aūt leoniana ꝯstō[s] lata ē que solēnitate verborū sublata: sensum[t] ⁊ ꝯsonātez intellectū ab vtraq̄ ꝑte solū desiderat: sz q̄buscūq̄[u] verbis exꝑssū ē. ¶ Oīs stipulatio aut pure aut in diē aut sub ꝯditōe fit. Pure veluti quīq̄ aureos dare spōdes: idq̄ ꝯfesti[x] peti pōt. In diē[a] cū adiecto die quo pecūia soluat̃ stipulatio fit: veluti. x. au. prīs[b] kl'is martij dar̃ spōdes. Id aūt qd̄ ī diē[c] stipulāur: stati q̄dē ꝺbet̃: sz peti pri⁹ q̄[d] dies venerit n̄ pōt[e]. at nec[f] eo q̄dē ipō die ī quē stipulatō facta ē[g] peti pōt: sz tot⁹ is dies arbitrio soluentis tribui[h] dz. Neq̄ enim cer

¶ Per stipulatione ꝯhit̃ v̄bis obligatio ex q̄ orit̃ certi cōditio: si ē certū ī stipulatōne deductū. h. d. Areti.

b ¶ Uerbis. ex īterrogatōe. s. ꝑcedēte ⁊ rn̄siōe sequēte: vt h̄ ⁊ C. de vsur. l. i. alias non valeret.

c ¶ Dari. s. certū: qd̄ appet q̄d q̄le vl' q̄tū sit in obligatōe: vt. ff. e. stipulationū: ⁊ l. se. Accur.

d ¶ Fieriue. vl' ēt nō fieri: vt. ff. eo. vbi aūt. §. id qd̄: ⁊. j. eo. §. fi.

e ¶ Stipulamur. ē aūt stipulatio v̄boꝝ ꝯceptio q̄ aliq̄d dare vel facere ꝓmittim⁹ ⁊c. vt. ff. e. l. v. §. stipulatio.

f ¶ Ex qua. s. obligatione verborum.

g ¶ Conditio. s. certi general'. de qua dic vt. s̄. ti. i. diximus circa prin. Itē ⁊ triticaria locū hz vbi petit̃ certū vel incertū: nisi ꝑtat̃ pecunia numerata: vt. ff. de tritica. l. i.

h ¶ Ex stipulatu. si aūt incertū q̄d mihi debeat̃: nō stipulatōe sz ex alio contractu agit̃ ꝯditōe icerti. nā dico ꝙ est ꝓpꝛium nomē actōis: vt. ff. ꝺ condi. inde. l. sz ⁊ si me. §. i. vbi de hoc no.

i ¶ Si icerta. nisi ī cāu: vt. C. ꝺ rei vxo. actō. in pri. Sz quid si ꝓmitto aliq̄d ī gn̄e: rn̄. nō vz qd̄ agit̃. nā dādo muscā liberarer. oz. n. ꝙ aliq̄ certitudo sit ibi: vt hō vl' equ⁹: q̄ certis finib⁹ ꝯtineat̃: al' n̄ vz: vt. ff. e. l. ita stipulat⁹. ī pri. ⁊. ff. de iure do. cum post. §. gener a socero. k ¶ Que. s. stipulatio.

l ¶ Utit̃. alludit vocabulo. sic. s̄. de testa. ī pri. ⁊. ff. ꝺ acq̄. pos. l. i. ī pri. nā noīa ꝯsonātia dn̄t eē reb⁹: vt. s̄. ꝺ do. §. ē ⁊ aliud.

m ¶ Firmū. nā ⁊ baculū ꝑ stipitē palee dabat vn⁹ alt̄i ꝓ inuestitura: vt hodie fit ī marchia. sz ī lōbardia bibūt. alibi per mātellū inuestiunt. sic. ff. de pac. l. i. §. i.

☞ ¶ In hac re. ¶ Olī req̄rebat̃ q̄dā solēnitas ī stipulatōe q̄ hodie ē sublata: nec refert ex q̄ līgua fiat interrogatio ⁊ rn̄sio: dummodo se ītelligant. h. d. Areti.

n ¶ In hac re. s. stipulatōe cōtrahenda.

o ¶ Faciā. q̄ oīa dici debebāt ī stipulatōe vl' aliq̄ ꝺ his. sic. s̄. ꝺ sing. reb. ꝑ fideicō. relic. §. fi. Sz hodie vl' vnū ex his vl' ēt aliꝺ: dūmō aptū sufficit: vt. j. e. §. sz h̄. q̄ ꝯtinuari dz cū isto. §. vl' oli ꝑ idē fiebat rn̄sum: hodie ēt per aliud.

p ¶ Lingua. vt assyria: latina: greca: vel alia: vt. ff. e. l. i. §. fi.

q ¶ Stipulātiū. ꝓpꝛie ⁊ īpꝛopꝛie dicitur. sic ī aut. ꝺ equali. do. §. i. col. vij. ⁊ sic īpꝛopꝛie ēt ꝓmittēs dr̃ stipulari: vt hic ⁊. ff. de condi. inde. l. si non sortē. §. si decem.

r ¶ Sed hec. q̄ diximus. s̄. e. §. in hac.

s ¶ Constitutio. vt. C. de ꝯhen. ⁊ ꝯmit. stipulatōe. l. oēs.

t ¶ Sēsū. s. v̄bis exꝑssuz ab vtroq̄ ⁊ ī ꝯtinēti: vt. ff. e. l. i. ī pri. ⁊. §. q̄ pꝛesens: ⁊. §. si q̄s iter. lz v̄ba iutilia fuerit īserta: vt. ff. e. q̄ extrīsec. al' si diceret v̄ba exꝑssa nō exigi: nō differret ab his ꝯctib⁹ q̄ consensu ꝯhunt̃: vt. j. ꝺ obliga. ex ꝯsensu. i. Rn̄.

u ¶ Quibuscunq̄. ab illib⁹ tn̄ ad h̄. q̄d. n. si dicā. a. ⁊ velim repsentare ꝓmittis tu dicas. b. ⁊ velis repsentare ꝓmitto: nō vz: vt. ff. ꝺ ꝯstituta pe. q̄ aūt. §. fi. ⁊ l. seq. ⁊. ff. de mu. ⁊ ho. vt gradatim. §. ⁊ si lege.

☞ ¶ Oīs stipulatio. ¶ Stipulatio vbi ē pura stati pōt peti. Si v̄o ē ī diē nō pōt peti nisi ꝑtereat tota illa dies. h. d. ar.

x ¶ Cōfesti. i. stati: vt. ff. e. l. eū q̄ ita. §. fi. ⁊ h̄ nisi rōne loci sit in diem: vt. j. e. §. loca. vel rōe rei que adhuc non ē in rerū natura: vt. j. de excep. §. antepe. ⁊. ff. eo. interdum. in prin. ⁊. ff. de condi. ⁊ demon. §. fi. Sz ad q̄d fit ꝓmissio: cum non incontinenti soluitur: Rn̄. non ē sic praue itelligendum v̄bū confestim vt veniat statim cum sacco pat⁹: vt. ff. de solu. quod diximus. sz aliquod spaciū: puta. x. dierū dandum ē: vt. j. de inuti. sti. §. pe. ⁊ fi. ⁊. ff. de consti. pe. ꝓmissoꝛ. sic ēt fere vbiq̄ consuetudo interꝑtatur: vt infra. x. dies fiant ꝑcepta a potestatibus: q̄ est bona legum interpꝛes: vt. ff. de le. ⁊ se. consi. l. si de interpꝛetatione.

a ¶ In diem. s. fit stipulatio. Sed nunquid stipulatio est actus ciuilis? Rn̄. sic: vt. j. de act. §. de constituta. ergo non debet recipere diem: nec etiam conditionem: vt. ff. de re. iu. actus. Sed dic ꝙ hic actus ibi non computatur. sic in nouatōe: vt dicitur. ff. de noua. l. nouatio. et illa regula. actus. hz locū in suis numeratis casib⁹.

b ¶ Primis. supflue h̄ dr̃. ff. e. eum q̄. in prin.

c ¶ In diem. aliud si ad diē. nā tunc vsq̄ ad diē tenetur ⁊ non post: vt. ff. de ac. ⁊ obli. l. obligationum fere. §. i. Et dic ꝙ idem est dicere ex die qd̄ in diē: vt. d. l. in prin. ⁊ hic.

d ¶ Prius. nā cessit: sz non venit dies. qd̄ dic vt. ff. de ver. sig. cedere.

e ¶ Pōt. sic. ff. si cer. pe. certi cōditio. in prin. ⁊ si petit repellitur per exceptōem: vt. ff. de excep. §. preterea.

f ¶ Nec eo q̄dē ipso. nisi ab īitio sic dicat. hodie dare spōdes. quo casu pura ē: vt. ff. e. liber hō. §. decē. sz si ē pura peti non pōt añ decē dies. ita. n. determinat̃ v̄bū cōfesti. s̄. e. §. oēs: ⁊ in. d. l. ff. e. liber hō. dr̃ ꝙ eadē die: ergo male. sz ibi expꝛessa est dies.

g ¶ Est. s. vt soluatur.

h ¶ Tribui debet. Hic nota questōem de facto. Iudex statuit terminū peremptoꝛium partibus ad audiendam sententiam: puta in diem iouis: vna partium non veniente eadem die quero quando debeat ea sententia ferri: an die statuta vel sequenti? Et videtur ꝙ non die statuta: q: vt in contractib⁹ tota illa dies videtur sua: vt hic. Et pro hoc ē. ff. ꝺ ferijs. l. moꝛe romanoꝝ. ꝑ quā legē ēt si media nocte venissz sat' sufficeret. vn̄ pz ꝙ ea die ferri nō ꝺbuit. Itē alia rōe: q: post ꝑemptoꝛiuz debet eam partem absentem citare iudex: vt. ff. de iudi. l. post edictum. et inter vnam citationem ⁊ aliam debet esse spacium decem dierum olim:

vt.ff. de iudi.l.p interualla. hodie.xxx.dierū:vt in auten.de litig.§.oēs.
col.viij.τ ſm ꝯſuetudinē bonoñ.vni⁹ diei. Unō pȝ ꝙ in die ꝑeptorij ñ
debet ferri. Sȝ in illa lege poſt edictum exponit̄ debet.i.poteſt. Item
vr̄ ecōtra ꝙ in die ꝑeptorij debeat iudicari:vt.C.qñ appel.nō ē neceſ.
l.cū nō eo die. Itē ſi ſit ita ꝓpe ſero vt certū ſit eā ꝑtē ápli⁹ non poſſe
venire:dȝ iudicare īfra di
em ꝑeptorij:vt.ff.de ver.
obli.l.cū ſtipulat⁹ ſum mi
hi vel ꝓculo:τ.l.liber hō.
in fi.τ hͦ ē verior opinio.
Sȝ tñ poſt veſpas ſtatiȝ
vel in ipſis veſpis debet
ferri:vt in aut. de iudi.§.
ſedebūt.col.vi.ſȝ in nocte
debet ferri ſnīa:τ ita pau
lo poſt excellum veſparū
debet iudicare.τ ita q̇dā
electi ad quoddā ꝯſilium
de facto iudicauerunt.

a ¶ Datū.i.non ē hoc ve/
rū incommutabiliter.

b ¶ Priuſq̄.vt.ff.e. quic
q̇d.§.fi.τ de pig.act.ſi ne
ceſſarias.§.ſi annua.

☞ ¶ At ſi ita. ¶ Sti/
pulatio ānua quo ad q̇s
viuet pura τ ꝑpetua ē:ſȝ
poſt mortē ſtipulatorꝭ ob
ſtat exceptio heredi.h.d.

c ¶ Annuos. aliō ſi dixe
rit ſingulis annis. aliō ſi
dixerit hoc anno .nā prio
caſu in initio cuiuſcūꝗ an
ni:ſcdō in fine ꝯmittit̄ ſti
pulatio:q: ſic eſt in legato ſic̄ ī relicto:vt.C.qñ dieſ lega.ce.l.i.τ. ff.qñ
dies lega.ce.l.nec ſemel.vñ v̄.Annua ſi debes tūc reſpicies caput āni.
Anno ſi debes in fine teneberis anni.vt dices.j.ꝺ iuti.ſti.§.q̇ hͦ āno:τ
ff.e.l.q̇ hͦ anno.Sȝ nūq̇d ē vna ſtipulatio vł pl'es:Rñ.vna ē: vt.ff.e.
ſi ſtichū.§.i.ſȝ legata ſic relicta ſint pl'a:vt.ff.de do.cā mort.l. ſenat⁹.§.
fi.Sȝ q̇ ē rō:rñ.q: ſemel in ſtipulatōe īſpicit̄ ꝯditio ſtipulātꝭ: vt ſi ſit
fili⁹ acq̇rat pr̄i.τ vna ē actio:vt.ff.e.ſi fili⁹.ſȝ ī legatꝭ pluries ꝯſideratur.ſ.
ſingul'annis:cū ſingul'annis cedat dies legati τ plures ſint actōes:vt
ff.de an.lega.l.cū in annos:τ qñ di.le.ce.l.cū in annos.Sȝ.M.dice
bat hāc eē ꝺrīam:q: ī ſtipulatōe ē vna v̄boꝝ ꝯceptio: ſȝ ꝙtū ad rei ve
ritatē pl'es ſunt:ſicut legata.τ facit ꝓ eo.ff.e.pl'ib⁹.§.i.ſȝ ibi certe ꝑ a/
lia v̄ba fuit facta.ſ.ꝑ hanc ānua bima trima die. Uel dic ꝙ ibi quorū
dam ſnīa recitatur. nec obſtat ꝙ vna eſt ꝯceptio.nam τ ī legato vna ē
conceptio.

d ¶ Quoad viuam.i.donec viuam.

e ¶ Facta.ſ.rōe primi anni:ſȝ rōe ſeq̇ntiū eſt in diē quo ad q̇d:q: ante
ānū nō debet̄:τ ꝯditionalis quo ad aliud.nā al' nō ꝺbet̄ niſi viuā.ar.
ff.e.l.hͦ iure:τ.l.ī illa.vł dic ꝙ ē pure abnegatiua.i.nō cōditionalis.

f ¶ Perpetuat̄.i.donec viuat.ff.ꝓ ſocio.l.i.ſm quoſdā.imo dic ꝑ omia
ſcl'a ēt p⁹ mortē.nā tpe nō tollitur obligatio ipſo.ſ.iure:vt ſeq̇tur:vt.ff.
de act.τ ob.l.obligationum.§.placet.τ.ff.de ſerui.ſeruitutes. ſȝ ꝑ exce
ptionē:vt ſeq̇tur de he.pe.τc.vt.ff.de act.τ obli.l.obligationum.§.pla
cet.ff.de ſerui.l.ſeruitutes.

☞ ¶ Sub conditōe. ¶ Stipulatio collata in aliquem futuꝝ euentū
incertum eſt conditionalis.h.d.Areti.

g ¶ Caſum.id eſt in aliquam fortunam inopinatam:vt poſſit ſe hr̄e ad
eē τ nō eſſe:qō in futuris tm̄ eſt:vt.j.e.§.conditiones.

h ¶ Differtur.nam ante euentum conditionis obligatio ceſſat: vt.ff. ſi
cer.pe.l.non omnis.τ ſic ea pendente non eſt debitor. ſic nec heres ſub
condítione inſtitutus:vt.ff.fa.her.ſi maritus.ar.ꝯ.C.de cōſti.
pe.l.ij.in eo qō dicit conditionale debitum poſſe conſtitui qō
non poſſet niſi eēt debitum:vt.ff.de conſti.pe.l.i.ſȝ dic ꝙ ſuffi
cit ꝺbitū ſpe. Itē nec illud iteri debet̄:vt.ff.de ꝯſti.pe. id qō.
Itē ar.ꝯ.ff.ex q̇.ca.ī poſ.e.l.ī poſſeſſiōe:τ.ff.de v̄.ſig.l.ſi cre
ditores.ſed rōe
ſpei creditores
dicunt̄:vt.j.e.§
ex conditōnali.

tum ē eo die in quem promiſſum
eſt datuȝ[a] non eſſe priuſq̄[b] is pre/
terierit. ¶ At ſi ita ſtipulaueris.
x.aureos annuos[c] quoad viuam[d]
dare ſpōdes: τ pure facta[e] obli/
gatio intelligitur τ ꝑpetuatur[f]:
q: ad tēpus non poteſt deberi: ſȝ
heres petēdo pacti exceptōe ſub/
mouebitur. ¶ Sub conditione
ſtipulatio fit cuȝ ī aliqueȝ caſum[g]
differt̄[h] obligatō:vt ſi aliq̇d factū
fuerit vel ñ fuerit ꝯmittat̄ ſtipu/
latō:veluti ſi tici⁹ ꝯſul fuerit fact⁹
quinꝗ aureos dare ſpondes.
¶ Si quis ita ſtipulatur:ſi in ca/
pitolium nō aſcendero[i]:dare ſpō
des[k]: ꝑinde erit ac ſi ſtipulat⁹ eſſet
cum moriet̄[l] ſibi dari. ¶ Ex cōdi
tionali ſtipulatiōe tantū ſpes[m] eſt
debitū iri: eāꝗ ipſaȝ ſpeȝ in here
dem tranſmittimus[n]:ſi priuſq̄ cō
ditio extat mors nobis contige/
rit[o]. ¶ Loca etiam inſeri[p] ſtipula
tioni ſolent:veluti carthagini da
re ſpondes:q̄ ſtipulatio licet pure
fieri videatur:tamē re ipſa habet
tempus[q] iniectuȝ: quo promiſſor
vtatur ad pecuniam carthagine
dandaȝ. Et ideo ſi quis rome ita
ſtipuletur:hodie carthagine dare
ſpōdes īutilis erit ſtipulatio: cuȝ
īpoſſibilis ſit repromiſſio[r]. ¶ Cō
ditiones que ad preſens vel prete
ritum tempus deferunt̄: aut ſta/
tim infirmant obligationem:aut
omnino non differunt: veluti ſi
titius conſul[s] fuerit: vel ſi meui/
us viuit dare ſpondes. Nam ſi
ea ita non ſunt:nihil valet ſtipula
tio.ſin autem ita ſe habent:ſtatim
valet. q̄ enīȝ per rerū naturā[t] ſunt
certa nō morantur[u] obligationē:

☞ ¶ Si quis. ¶ Cōditō nega
tiua eius quod
quotidie poteſt
impleri τ eē in fi
eri implet̄ ꝑ mor
tē.h.d.Are.

i ¶ Aſcendero.
ſ̄.poſuit in affir/
matiua conditio
ne:nunc in nega
tiua tantum.

k ¶ Spondes.ſ.
v.aureos vel ali
quid aliud.

l ¶ Morietur.ſi
miles ſunt iſte
due ſtipulatōes
ī hoc:q: mortuo
ſtipulante ī vtro
ꝗ cāu ꝯmittit̄
vt hr̄des agāt.
nā pōt obligatō
ab hēde ſic īcipe
re: vt.C. vt act.
ab hē.τ ꝯ hē.l.i.diſſil'es ī hͦ:q: pria cōditōnalis:ſecūda ī diem:
quē diē certū ē euēire:vt.ff.de condi.inde.nam ſi.ſȝ neſciamus
quādo: vt.ff.de condi.τ demō.l.i.τ in aut.ꝺ nup.§.deinceps.
colla.iiij.

☞ ¶ Ex conditionali. ¶ Stipulatio conditionalis trāſmit
titur ad hēdes.h.d.Areti.

m ¶ Spes.non aūt ceſſit vel venit dies:ſed impura ſtatī cedit
τ venit.ff.de verb.ſig. cedere.ſȝ in illa q̄ eſt in diē ſtatim cedit
dies legati:ſȝ non venit.ſ̄.e.§.in diē.

n ¶ Trāſmittim⁹.ſic.C.de his q̇ añ aper.ta.l.i.

o ¶ Cōtigerit.ſȝ q̄re legatari⁹ ꝯditōnal' legati ſpēm ad hēdē ñ
trāſmittit:vt.C.ꝺ ca.tol.§.ſinaūt:rñ.ī ſtipulatōe īteruēit factū
ſtipulātꝭ volētꝭ ſibi ꝓſpicere:τ ſic hēdi:vt.ff de ꝓb.l.ſi pactuȝ.
qō factū non eſt in legatario cui⁹ factū non interuenit.τ eodē
mō rñdeo in hēditate conditionali.

☞ ¶ Loca ēt. ¶ Locus ſolutioni adiectus afficit ſtipulatō
nē in illam diē in qua veriſimiliter poſſit ad locum ꝑueniri:τ ī
poſſibilitas viciat ſtipulatōem.h.d.areti.

p ¶ Inſeri.nō ſolum conditio vel dies.

q ¶ Tempus.quod bonus iudex arbitratur:quod dic vt.ff.e.
continuus.§.cum ita.

r ¶ Repromiſſio.rōe eiȝ īpoſſibilitatꝭ ſtipulatio viciat̄:vt.ff.de
inuti.ſtipu.§.ſi impoſ.niſi vterꝗ haberet ibi procuratorem:τ
egiſſet quilibet cum ſuo vt eadem die fieret ſolutio; vt.ff.eo.l.
fi.§.ſi inter eos.

☞ ¶ Conditōes. ¶ Conditio de ꝑterito de pn̄ti nō ſuſpen
dit ſtipulatōem.h.d.Areti.

s ¶ Cōſul fuerit.ſic.ff.ſi cer.pe.itaꝗ:τ.l.cum ad pn̄s tempus:

t ¶ Naturam.ergo nec futura morantur obligatōeȝ.nam etiā

illa per rerū naturā certa sunt: vt. ff. de iudi. ſ; ⁊ si restituatur §. fi. ꝯ. Sʒ dic ꝙ aliud est certū per rerū naturā .i. per natura/ lē cursuʒ nature p quā sola preterita ⁊ presentia sūt certa: ⁊ ita hic accipit. ⁊ etiā illa futura certa sunt que nō hñt se ad vtrū/ ʒ: vt si moriar. nā ⁊ h nō morātur obligatōʒ: vt. ff. ꝺ ꝯdi. ide. nā ⁊ si. l. pe. ⁊ se. ⁊. ff. de noua. si pupilli: ⁊. l. qui sub cōditione. ⁊ aliō est ī natura rerū .i. in scia dei ī qua oīa q̄ sunt vel fuerūt vel fu tura sīt teste boe tio tāq̄ p̄sentia sunt. Jteʒ ⁊ al's Sūt mille anni ante oculos ei⁹ tāq̄ hesterna di es q̄ p̄terijt. ⁊ di cit pria nata na turata: ſʒ ka na/ tura naturāsqō idē ē qō ipe de⁹.

u ❡ Morātur. i. nō suspendūt si ue differūt.

a ❡ Jncerta sit. ff. de reg. iur. l. in totū. ꝯ. Sol. illa loq̄tur ī his vbi p̄ns solennitas exigit: vt. vij. te/ stes in testō: vt ꝯ. de testis. §. i. vl' loq̄tur in illis casib⁹ vbi certa scia ⁊ intellect⁹ de p̄nti exigitur in cōtractib⁹ puris: vt. C. de do. nec inuitus. hic autem in conditionali.

licet apud nos īcerta[a] sint. ❡ Nō soluʒ[b] res in stipulatū deduci pos sunt: ſʒ etiaʒ facta: vt stipulemur aliq̄d fieri vel ñ fieri: ⁊ ī hmōi sti/ pulationibus optimū erit penaʒ subijcere[c]: ne q̄ntitas[d] stipulatōis in īcerto sit: ac necesse sit actori p bare[e] qō ei⁹ īte rsit. Jtaq; si quis vt fiat aliquid stipuletur: ita adij ci pena debet: si ita factū nō erit: tūc pene noīe. x. aureos dare spō des. Sʒ[f] si q̄dā fieri q̄dā nō[g] fieri vna eademq; cōceptione stipule/ tur: clausula[h] erit hmōi adijcieda si aduersus[i] ea factuʒ erit siue qō factū non fuerit[k]: tunc pene noīe decem aureos dare spondes.

De duobus reis stipulandi et promittendi.

Et stipulādi[l] ⁊ pmitten di duo pluresue rei fieri pñt. stipulādi ita si post oīuʒ īterrogatōeʒ pmissoꝝ rñde at spondeo[m]: vtputa vt cuʒ duo bus separatī stipulātib⁹ ita pmis soꝝ respondeat[n] vtriq; dare spon deo. Nā si pri⁹ ticio spopōderit: deīde alio interrogante sponde/ at: alia atq; alia erit obligatio: nec credantur duo[o] rei stipulādi esse. ❡ Duo pluresue rei promit tēdi ita fiūt: meui. x. aureos dare spōdes: ⁊ sei eosdē. x. aureos dar spondes: si rñdeant singuli sepa/ rati: spōdeo[p]. ❡ Ex hmōi obliga tōib;[q] ⁊ stipulatōibus insolidum singulis debetur: ⁊ pmittētes sin guli īsolidū tenēt. Jn vtraq;[r] tñ obligatōe vna res vertit: ⁊ vel al ter debitum[s] accipiēdo: vel alter[t] soluēdo oīuʒ perimit obligatio/ nem[u] ⁊ omēs liberat[x]. ❡ Ex[a] duo bus reis promittendi alius pure alius in diem vel sub conditione obligari potest: nec impedimēto erit dies aut ꝯditio quo minus[b] ab eo qui pure obligat⁹ ē petat.

De stipulatōe seruoꝝ.

Seruus ex psona dñi[c] ius stipulādi hʒ: ſʒ hrditas ī

☞ ❡ Non solū. ❡ Etiā facta possunt in stipulatōe deduci: in quib⁹ vtile est adijcere penā: ne alias stipulator habeat p/ bare interesse. h. d. Are.

b ❡ Solū. ꝯ. de stip. q̄ in dādo consistūt hucusq; diximus: nūc de his q̄ in facto consistunt.

c ❡ Subijcere. sic. ff. de pretoꝝ. stipula. l. fi.

d ❡ Quātitas. ff. de arbi. l. nō aūt. ꝯ. So. nō interest quo ad hoc vt valeat cōpromissū. Jnterest tñ quo ad vtilitatē stip.

e ❡ Probar. ſʒ qñō ītesse pbat: Rñ. p testes: vt h īnuit: ⁊. C. ꝺ sentē. q̄ p eo. l. i. nisi petat ex dolo alteri⁹: tūc p solū iurʒ: vt ff. qō vi aut clā. l. sp. §. i h īnt dicto: ⁊. §. se. ⁊. C. vñ vi. l. si qñ.

f ❡ Sed si q̄dam fieri. puta ire romam:

g ❡ Non fieri. puta per florentiam non ire.

h ❡ Clausula. s. penalis.

i ❡ Aduersus. hoc redditur scdō.

k ❡ Nō fuerit. h refertur ad primū: ⁊ si ex vno capite sit pena ꝯmissa ñ cōmitteretur pl⁹: vt. ff. de arbi. l. si duo. §. fi. nisi actū hoc sit vt pluries cōmittatur: vt. ff. de trāsac. qui fide.

☞ ❡ De duob⁹ reis stipulandi. Dr ī stipulatōe ꝺ q̄ dictū est. ꝯ. ti. i. plures persone interueniūt q̄nq;: ⁊ iō dic ꝺ duobus reis stipulandi ac promittendi.

Est stipulandi. ☞ Tot⁹ iste titulus diuiditur in quattuor partes. Primo ponit de duob⁹ reis stipu landi qualiter fiant. Scdō de duobus reis pmittendi. Tertio effectus ipsius obligatōis pluriū reoꝝ. Quarto redit ad duos reos pmittēdi Scdā ibi. §. Duo pluresue. Tertia ibi. Ex hmōi. Quarta ibi. Ex du obus. Et h. d. in sūma. Duo rei stipulandi fiūt qñ sepatim interrogāt debitorem: et ipse simul vtriq; respondeat. h. d. Are.

l ❡ Stipulandi. hic ꝺr re⁹ stip. ille q̄ rē aliquā vt pe cuniaʒ stipulatur a re non reatu dict⁹. ⁊ eō re⁹ pmit/ tēdi q̄ aliquā rē pmittit: vt. ff. e. l. i. alias re⁹ tñ ꝺbi tor ꝺr: vt pʒ. C. ꝺ iu. calū. l. ij. al'. ꝺr re⁹ q̄ cōuenit: vt C. de iu. l. pperandū. §. siquidē. ⁊ dic vt. ff. eo. l. i. pōt dicit alio respectu re us stipulandi ⁊ pmittēdi vt ꝺr in glo.

m ❡ Spondeo hoc adie/ cto vt sint duo rei īsolidū etiā iure veteri: vt. ff. eo. l. reos. §. fi. ⁊. §. cū i. tabul.

n ❡ Rñdeat. ex īteruallo: puta si diuerterūt ad ali os actus extraneos: vt. ff. e. l. duos. §. fi. alias si nō est extraneus act⁹ contra dicerʒ. d. l. ei. qō mō dixe rat ibi. Nam si pri⁹. ⁊ qō dicitur. ff. e. l. iij.

o ❡ Duo rei. s. vt vna sit obligatio ⁊ vni⁹ rei: ſʒ sunt creditores duo ⁊ diuersa rū rerū: vt. j. e. §. ex hui⁹.

☞ ❡ Duo pl'es. ❡ Si duo pmittant eidē eanō pecuniaʒ efficiuntur duo rei. h. d. Aretī.

p ❡ Spōdeo. hoc acto vt fiant duo rei: ⁊ insolidū: vt. ff. e. reos. §. fi.

☞ ❡ Ex hmōi. ❡ Natura duoꝝ reoꝝ est vt debeatur insolidū: ſʒ vni us solutionis et receptōis tollitur obligatio vtriusq;. h. d. Are.

q ❡ Obligationibus. hoc refertur ad reos promittēdi: ⁊ qō seq̄tur. so lidū ⁊ stip. vt pbatur. j. statim.

r ❡ Jn vtraq;. i. vtriusq; obligatione. naʒ vna est quo ad vnū effectū: vt ff. e. l. iij. in fi. ſʒ plures sunt: q; plures tenentur: vt hic.

s ❡ Debitū. alter. s. reoꝝ stipulandi.

t ❡ Alter. s. reoꝝ pmittendi.

u ❡ Obligatōeʒ. ille qui accipit.

x ❡ Liberat. ille q̄ soluit sīlis lectio seu implicatio vboꝝ ē. ff. ꝺ arbi. l. si duo. vl' dic ꝙ q̄lʒ istoꝝ refert ad vtrūq; supradictū: ⁊ pñt fieri in stipu latione duo rei ⁊ in quolibet gñe obligandi: vt. ff. e. l. eandeʒ.

☞ ❡ Ex duobus. ❡ Etiam diuersitas tpis adiecti solutioni non fa/ cit cessare constōeʒ duorum reoꝝ. h. d. Are.

a ❡ Ex duob⁹. pōt. Sʒ nōne ē h ipitas. qō eē ñ ꝺʒ: vt. ff. e. l. eandē. §. ſʒ si q̄s: Rñ. ſʒ. M. qō ibi reglarit ꝺr fallit hic: vt. ff. e. si ex duobus. §. fi. Alij vt. P. dicūt ꝙ h ñ ē iparitas: cū adueniente ꝯditōe vl' die ābo eq̄lit teneantur: ſʒ adhuc medio tpe remanet impitas. q̄re dic ꝙ in q̄n/ titate debita vel re q̄ debetur nō pōt esse impitas vt ibi: ſʒ in alijs pōt vt hic: et. ff. e. l. si ex duobus. §. fi. ⁊. ff. e. ex duobus.

b ❡ Min⁹. ſʒ aduenīete cōdi. sociū pōt cōueīre mandati ſʒ quosdaʒ: vel veri⁹ neg. gel. vt. C. e. l. i. pʒ ergo cōstitui posse pure duos reos de/ bēdi ⁊ quēlʒ īsolidū cōueīri. C. e. l. i. hodie ꝯ: et si hoc actū est expressuʒ nisi alio abñte vl' iope exñte: vt ī autē. ꝺ duob⁹ reis. §. i. nisi renūciatū

l;

uerit illi cōstitōi: vt. C. de pac. l. pe. ꝛ. ff. de mio. l. si iudex.

☞ ¶ De stipulatione seruoꝝ. Supra ti. i. et ti. prece. dictū est de stipulatione liberarū personarū. Uerū q: interdū serui stipulātur: iō de his tractatur⁹ intitulauit de stipulatōe seruorum.

S Eruus. ☞ ¶ Totus iste titulus diuiditur in tres ptes. Primo ꝙ seruus stipulādo acq̄rit dño in cuiuscunq persona stipulatio cōcipiatur. Scdo excipit a regula ꝙ factū nō acquiritur. Tertio si sunt plures dñi ꝑ dñicis portiōib⁹ acquiritur. Scda ibi. Sz cū factū. Tertia ibi. Seruus cōis. ꝛ. h. d. Etiā seruus hereditatis pōt stipulari. ꝛ acquirit heredi futuro. h. d. Are.

c ¶ Dñi. qui dñs caput est serui: vt. j. de noxa. §. ōis. ex sua. n. psōa nil pt: vt. ff. de reg. iu. l. fui: et. l. quod attinet: nisi ex quo manumittitur. tūc. n. incipit hr̄e caput: vt. ff. de ca. dimi. hodie.

plerisq[a] persone dfuncte[b] vicē sustinet. Ideoq quod seru⁹ hereditari⁹[c] an aditā hereditatē stipulatur acquirit hereditati: ac per hoc ēt heredi postea facto acquirit. ¶ Siue aūt dño: siue sibi[d]: siue cōseruo suo: siue impersonaliter[e] seru⁹ stipulet̃ domino acquiritur. ¶ Idē iuris ē ꝛ in liberis qui potestate patris sunt: ex quibus causis acquirere[f] possunt. ¶ Sed cum[g] factum in stipulatione cōtinebitur: oīmodo[h] psona stipulātꝭ cōtiebit̃[i]: veluti si seru⁹ stipuletur: vt sibi ire[k] ager̃ liceat. ipse enim tātum ꝓhiberi nō dz:

a ¶ In plerisq. hoc ꝓpterea dicit: q: hereditati furtū fieri nō pōt: nisi in tribus casib⁹: vt. ff. de fur. hereditarie: ꝛ. l. se. Itē ꝓpter vsūfruc. qui seruo hereditario promitti nō pōt vt hr̄ditati q̄ratur: vt. ff. e. vsufruct⁹

b ¶ Defuncti. nō heredis: vt hic ꝛ. s. d he. isti. §. seru⁹: ꝛ. ff. d: ac. re. do. hereditas. ꝛ q̄ sit rō q̄re psonā defuncti ꝛ nō heredis: dic vt. d. §. fu⁹.

c ¶ Hereditarius. sic. ff. de iniur. l. i. §. quotiēs autem.

d ¶ Siue sibi. nisi in casib⁹: vt cū factū est in stipulatōe: quo casu nō acq̄ritur: vt. j. pxi. §. ꝛ cū opas a liberto stipulet̃: vt. ff. e. l. añpe. §. si fu⁹ me⁹. ꝛ i alijs casib⁹ quos no. ff. e. l. i. ꝛ. l. se. Sz nūq̄d fili⁹ pt stipulari fratri suo i eadē ptāte exñti: vl' seru⁹ ꝯseruo: dic ꝙ sic: q: fu⁹ cōseruo suo stipulari pt: vt h. igr̃ frat̃ fri. ar. C. de diuer. rescri. l. i. Itē q: vox filij vox pr̄is intelligitur: et vox serui vox dñi intelligitur. vt. j. de inuti. sti. ei q̄ §. post mortem.

☞ ¶ Siue aūt. ¶ Serus siue filiusfamilias a quacūq stipuletur ꝛ in cuiuscūq persona stipulatōz concipiat acq̄rit dño ꝛ pr̄i. h. d. Are.

e ¶ Impsonaliter. nulli⁹ facta mētōe. i. vel ꝓprio noīe vel appellatiuo: vel facta mētōe de noīe appellatiuo: sed nō ꝓprio: vt. s. de exhe. li. §. i.

f ¶ Acq̄rere. vt ex causa profecticia et aduenticia isto iure. qō dic vt. s. per quas perso. nobis acquiritur. §. i.

☞ ¶ Sed cum. ¶ Si seruus stipulatur ire agere licere solus: ipe nō etiā dñs eius ire potest. h. d. Are.

g ¶ Cū factū. sz si stipulatur fu⁹ sibi scribi librū ꝛ sit factū: nonne acq̄rit dño: R. sic. ꝛ qō hic d̃. sz cū factū ꝛc. i. a seruo faciēdū ꝛ ñ ab alio: vel etiam a domino.

h ¶ Omnimodo. sic. ff. de vsu. ꝛ ha. plenū. §. sed si vsufru.

i ¶ Continebitur. sic. ff. de condi. ꝛ demō. qui heredis.

k ¶ Ire. hec verba expone: vt. s. de serui. in prin. et. ff. de serui. rusticoꝝ prediorꝝ. l. i. Et no. q: ꝑ verba loq̇tur: aliō si ꝑ nomē: puta iter: tūc dño acq̄ritur: vt. ff. e. si cōis. l ¶ Etiā dñs. subaudi prohiberi non dz q. d. deberet prohiberi. Sz cōtra. s. per quas pso. nobis acquiritur. §. non solū: et. s. de his qui sunt sui vel alieni iuris. §. i. sed non est ꝯ: q: et hic acq̄ritur dño cōmodū. nā ad sui dñi vtilitatē ibit seruus.

☞ ¶ Seruus. ¶ Seruus acquirit dñis suis pro portione dñica: nisi iussu vni⁹ aut vni fuerit stipulatus. h. d. Are.

m ¶ Seru⁹ cōis stipulādo. ipsonalr̃ vel sibi vel dñis suis sub noīe appellatiuo: aliō si ꝓpria noīa expssit. nā tūc acq̇. pro virili: non pro portione dñij. Sz q̇d. si propriū nomen et appellatiuū: Rñ. si pponat propriū ꝑ virili: si appellatiuū pponat ꝑ dño: vt. ff. de stipu. seruo. l. si seruus cōis: ꝛ. ff. de sta. li. l. ita. §. i.

n ¶ Noīatim. ꝓprio noīe: vt. s. de exhe. li. §. i. vel appellatiuo: dūmō intelligatur de quo dño dicat: vt. C. de li. pte. l. ij. et. iij. et. ff. si cer. pe. l. certum.

non etiā[l] dominus eius. ¶ Seruus[m] cōis stipulādo vnicuiq dominorū pro portione dñij acquirit: nisi iussu vni⁹ eoꝝ aut nominatim[n] cui eorum stipulatus[o] est. tunc enim soli ei acquiritur. q̄[p] si seruus cōmunis stipuletur: si alteri ex dominis acquiri non pōt: solidum alteri acquiritur: veluti si res quam dari stipulat⁹ est vnius domini sit.

o ¶ Stiplat⁹. h disiunctiz. i. diuisiz exaudi. Sz q̇d si vn⁹ iussit fuo ꝛ ipe alti stipulat⁹ ē noiati: Distigue ex cuius re: vt si ex re iubētis sibi q̄ratur al' noīato: vt C. ꝑ quas pso. no. ac. l. fi. §. fi. ꝛ ff. e. proide. §. fi. et. l. se. sz antiq̄ alit̃ distinguāt:

p ¶ Qō fu⁹ vni⁹ nā cū sua sit amplı⁹ q̄ri nō pt: vt s. d le. §. sz si rē ꝛ. j. de ac. §. sic itaq. restat g° vt soli alteri q̄rat̃. aliō si ex re vni⁹ stipuletur: tūc oib⁹ q̄ritur. sz cōmuni diuidūdo iudicio reddet̃: cū agit cōi di. pro isto seruo. pōt ēt deducere qō soci⁹ su⁹ lucrat⁹ erat ex sti. facta ex reb⁹ suis. ꝛ redditur illi ex cui⁹ re q̄rit̃: vt. ff. e. si ex re. §. i.

De diuisione stipulationū.

S Tipulationū[q] alie sunt iudiciales[r]: alie ptorie[s]: alie cōuētionales[t]: alie cōes[u]: tā pretorie[x] q̄ iudiciales.

☞ ¶ De diuisiōe stipul'. Supra dictū est de stipulationū materia: verū q: earū multiplex est species: ideo subdit de diuisione stipulationū. Porcus.

S Tipulationū. ☞ ¶ Tot⁹ iste titul⁹ diuidit̃ i duas ptes pricipales. Prīo pōit diuisiōē stipulatōis. Scdo illā ꝑ exempla declarat. Scda ibi. iudiciales. Et. h. d. tot⁹ titul⁹. Stipulatio iudicialis ē q̄ incidēter interpōit̃: ptoria xo q̄ pricipalr̃ iñponit̃: cōuētōalis q̄ ex sola ptiū cōuētōe. cōis xo q̄ aliq̄n pncipalr̃: aliq̄n incidēter iñponitur. h. d. sz glo. vl' sic fz Bar. Pretoria stipulatio ē q̄ est inducta ab edicto ptoris: iudicial' a iurisconsulto vel alijs ptib⁹ iuris q̄ a ptore: conuētōalis a sola ptiū ꝯuētōe. cōis q̄ñq a pretore q̄ñq a iurisconsulto inducta est. h. d. Are.

q ¶ Stipulationū. sic̃ ꝑ oīa. ff. de x. obli. stipulationum.

r ¶ Iudiciales. q̄ñ iudex cognoscit de aliqua cā etiā pēdēte causa principali incidenti. et facit interponere cautionē. ꝛ dicuntur iudiciales a iudicio.

s ¶ Pretorie. sunt q̄ñ nō adit̃ iudex aliqua de cā: sz pncipalr̃ vt talis cautio iñponatur: veluti dāni infecti: ꝛ cautio legatorū ꝓbādoꝝ. et tal' ē dr̄ia int̃ ea q̄ dicta sūt. t ¶ Cōuentionales. q̄ ex cōuētione ptiū fiūt: ꝛ d his certū est et planū.

u ¶ Cōes sunt. veluti rē pupilli saluā fore. Sz quare dicunt̃ aditiōes: Rñ. q: pricipalr̃ pt adiri iudex vt interponat̃ cautio cū pupillus habet tutorē q̄ non satisdedit rē pupilli saluā fore: sic dicet̃ ptoria. pōt xo adire iudex ñ principalr̃ vt cautō de illa interponat̃ sine aliq̄ cā: veluti cū pupill⁹ nō hz tutorem pōt petere corā iudice: et iudex q̄ dat tutorē ex officio suo facit interponi cautionē rē pupilli saluā fore: et ita d̃: iudicial'. Itē quidā dicūt illā cautōēz rē ratā hr̄i eē cōez: q: q̄ñq int̃ponitur a ꝓcuratore actoris: q̄ñq a procuratore rei: vt. ff. de ꝓcu. l. pōpo. §. sed ꝛ is qui. Uel alia rōe d̃: cōis: veluti cū ꝓcuratorio noīe cōuenit iudex: ex officio suo dz facere vt cau-

tio rem ratā hēri interponat̄:et tūc est iudicialis. Pretoria est qn̄ quis ꝓmisit mihi ꝙ ꝓmitteret rē ratā hēri:mō volo ꝙ ꝓmittat̄:ꝛ sic principl'r ad istā stipulatōez vado ad p̄torē vt ipsa interponat̄. Hec est cōis ꝛ alia cā ꝙ̄ supior.nā hec cōuentionalis si fiat extra iudiciū ex ꝯuentōe:vt.ff.rē rataz hēri.l.interdum. Itē iudicialis:q: int̄ponit̄ a ꝓcuratore:cū dubiū fuerit an hēat mādatuz:vt.C. de ꝓcu.l.i.ꝛ.C.ō satisda.l.i.al' n̄ possz re⁹ expiri:q: nō admitteret̄:vt.j.de satisda.§.pe. Alij dicūt eē cōe:q: a ꝓcuratore rei qn̄qꝫ interponit̄ nō solū actoris:vt.ff.de ꝓcu.non solū.§.si status:ꝛ.§.rursus:ꝛ §.fi.ꝛ.l.pōpo.ꝛ l.si defunctus.

x ¶ Pretorie. sꝫ cū hic pōitur p̄torie:vt species opposita iudiciali:quare.ff.ō p̄toria stipu.l.i. in prin.ponit̄ vt gen⁹.s.pretorie. R̄n̄.ibi aliter accipitur iudicialis.s.a iudicio:hic a iudice:vt.ff.man.l.Luci⁹.

¶ Judiciales[a] sunt dūtaxat que a mero iudicis officio proficiscūtur: veluti de dolo[b] cautio: vel de persequēdo[c] seruo qui ī fuga ē de restitutē doue[d] precio. ¶ Pretorie[e] sunt q̄ a mero[f] p̄toris officio proficiscunt̄: veluti dāni[g] infecti vel legatorū[h]. pretorias aūt stipulationes sic exaudire oportet: vt in his etiā cōtineātur edilicie[i]: naz ꝛ he a iuri ditione pretoris veniunt[k]. ¶ Cōuentōales[l] aut sunt que ex conuentōne vtriusqꝫ partis concipiuntur: hoc est neqꝫ iussu iudicis: neqꝫ iussu pretoris: sed ex conuentione contrahentium: quarum[m] totidez genera sunt quot pene dixerim rez contrahendarum[n]. ¶ Cōes[o] stipulationes sunt veluti rem saluā fore pupillo. nā ꝛ pretor[p] iubet rē saluam fore pupillo caueri: ꝛ interdū iudex[q] si aliter res expediri nō[r] potest: vel de rato[s] stipulatio exigitur.

De inutilibus stipulationib⁹.

Omnis res q̄ dominio nostro subiicitur[t] in stipulationē deduci pōt siue mobilis[u] sit: siue imobilis. At si quis rez que in rerum[x] natura non est: aut esse nō pōt: dari stipulat⁹ fuerit: veluti stichū q̄ mortuus sit quez viuere credebat[a]: aut hipocētaurum[b] qui esse non possit inutilis[c] erit stipulatō. ¶ Idē

a ¶ Judiciales.s.stipulatiōes. b ¶ De dolo. vt si ago pignoraticia:caues ne s̄uitutes dolo ꝑdideris vel ius rei ī aliquo leserī:vt.ff.ō pig.ac.creditor. Itē si rei ven.agā ꝓ re quā suscepisti iā lite ꝯtestata:caues de dolo ne alienaueris vl' māumiserī s̄uū:vt.ff.ō re.vē.si p⁹.sic.ꝛ.ff.mā.si procu.§.pe.ꝛ.l.se.

c ¶ De ꝑsequēdo. vt si metu mihi abstulisti s̄uū quē postea ꝑdideris:caues de eo ꝑseq̄ndo vl' ei⁹ p̄cio restituendo:vt.ff.qō met⁹ cā.si cū ex.§.ꝙ si hō. itē q̄ redibet ꝛ nō hꝫ s̄uū quē reddere ꝺꝫ q: aufugit:ꝺꝫ cauere emptor de ꝑsequēdo s̄uū:ꝛ si habere poterit restituat venditori:vt.ff. de edilio edicto.l.redibere.§.fi.sic ꝛ.ff.de cōdi.cā da. si pecuniā.§.penal.

d ¶ Ue.pro vel. e ¶ Pretorie.stipulationes.

f ¶ A mero.i.puro.sic ꝙ n̄ iudicīs officio.s.tali q̄li ꝛ supiori cāu

g ¶ Dāni.vt.ff.de dāno īfecto.l.pretor ait.§.eū q̄.ꝺ: ꝛ alio respectu pretoria illa q̄ ab initio exigit̄:siue sit pretoria īuētōe: siue ciuili:siue quocūqꝫ mō inuēta:ex eo.s. ꝙ pretor eā approbat:vt.ff.de verb.sig.l.lege.et hoc sensu cōpredendit pretorias ꝛ iudiciales ꝛ cōes et oēs preter conuentionales.ꝛ ita accipitur.ff.de preto.sti.l.i.sic est de adoptio.ff. de adopti.l.ij.

h ¶ Uel legatoꝝ.vt.ff.vt leg.vel fideicō.no.ca.l.i.i. R̄n̄.

i ¶ Edilicie stipulationes.edilicie vt si aial tibi vēdo de vitijs ei⁹ cauere debeo:vt.ff.de edil.edic.l.itaqꝫ: et.l. si venditur.

k ¶ Ueniūt. cū ediles erāt ex pretorib⁹:vt.ꝭ.de iure naturali. §.ꝓbonebat̄. Sꝫ q̄ erit ītelligibil' ꝺr̄ia īter p̄torias ꝛ iudiciales:cū h̄ ti.accipit̄ pretoria ꝛ iudicial'. R̄n̄.q: pretoria a p̄tore mortuo inducta ē:sꝫ iudicial'a iurīscōsult̄ alijs. Itē ī pretoria īuenies iudicē ob hoc ipsū p̄ncipal'r adiri:sꝫ ī iudiciali ꝑ consequētiā:vt pꝫ ex supradict̄ exēplis. Itē iudiciales vage sunt ꝑ totū corp⁹ iuris:sꝫ pretorie lꝫ et ipse sint vage cōprehense: tn̄ sunt sil' ī vno titulo:vt.ff.de preto.stipulatio.l.i. Itē potes notare quartā ꝺr̄iaz:vt notatur.ff.de v̄.ob.l.v.§.ij. Sꝫ dn̄s Jo. addit aliā differentiaz dicens: q: pretorie sunt q̄ ꝑ solū ordinem imponuntur:et iudiciales q̄ per quemlibet aliū iudicem.

l ¶ Cōuentionales pene:iō dicit pene: q: in quibusdaz vꝫ al' cōtract⁹: vt venditio in libero hoīe ꝛ silibus:vt.ff.de ꝯhen.empt.l.et liberi: et.j.ō ꝯhen.ēpt.§.fi.ī quibusdā n̄ vꝫ stipulatio:vt.j.ti.i.i. R̄n̄.ī fi.§.i.

m ¶ Quaꝝ.s.ꝯuētiōaliū.

n ¶ Cōtrahendaꝝ.s.esse gn̄a.i.quot possumus dicere esse gn̄a ꝯctuuz: tot sunt gn̄a stipulationuz.i.vbicūqꝫ pōt ꝯhi: ibi pōt stipulatio īteruenire. naz stipulatio est ꝯct⁹:vt.ff.ō ver.sig.l.labeo.

o ¶ Cōes. abnegatiue lege.i.n̄ pretorie tm̄: vel iudiciales tm̄: vl' ꝯuentōales tm̄:sꝫ ꝑtīz ex vno:ꝑtīz ex alio naturā accipiunt. nā si nō cauerit tutor pupillo h̄ ipꝫ peti pōt: ꝛ q̄ ad hoc hꝫ natāz pretorie si petit̄ tutor:ꝛ ꝑ ꝯn̄s p̄stat̄ satisdatō:ꝛ ī h̄ hꝫ nat̄az iudicial':vt.ꝭ.ō satisda.tu.§.i. Sꝫ ō h̄ dic plen⁹.ff.ō v̄.ob.l.v.§.pretorie.vbi est h̄ titul⁹ ō v̄bo ad v̄bū. Item si petat̄ h̄ satisdatio ab altero tutorū vl' curatorū:ex ꝯn̄tia petit̄ ꝛ n̄ p̄cise.vn̄ ꝛ ī h̄ hꝫ naturā iudicial':vt.ff.de admi.tuto.l.iij.i. R̄n̄.ꝛ.ꝭ.de satisda.tu.vl' cu.§.i.et.§.ij. Uel dic cōes alio modo:vt.j.e.§. Sed ꝑm hoc oīs pretoria potest esse cōis.

p ¶ Et p̄tor.s.mortu⁹ cu⁹ v̄ba nō hēm⁹ sꝫ īnīaz: vt.ꝭ.de satisda.tuto.in pri.§.i. q ¶ Judex.s.viuus.

r ¶ Non p̄t.q: spōte n̄ vult satisdare ex p̄cepto mortui p̄toris.vn̄ iuit⁹ ꝯpellitur a iudice viuo. s ¶ De rato. h̄ ē cōis ꝛ alia cā ꝙ̄ supior.nā h̄ ē ꝯuētionalis qn̄qꝫ:vt si fiat extra iudiciū ex ꝯuētione:vt.ff. rem raha.interdū. Itē iudicialis qn̄ īterponitur a procuratore actoris cū dubiuz est an sit ꝓcurator:vt.C.de procu.l.i.et de satisda.l.i.alias non p̄t res expediri cū non admittat̄:vt.j.de satis.§.pe.alij ꝺn̄t eā cōez.s.ō rato:q: ꝛ a ꝓcuratore rei p̄stat̄ qn̄qꝫ n̄ solū actoris: vt.ff. de ꝓcu.l.n̄ solū §.si status:ꝛ.§.si casus:et.§.vl.et.l.pompo.§.ij.et.l.si defunct⁹.§.vl.

☞ ¶ De inutilib⁹ stipulationib⁹. Supra ī ti. de v̄b.obli.dixit ī gn̄e de stipl'ationib⁹ int̄posit̄ ab vno:veꝝ q: tā ex ꝑte creditoris ꝙ̄ ex ꝑte ꝺbitoris aliqn̄ plures ꝑsone īteruenīūt ꝛ sunt duo rei: et ideo subiecit titulū ō duob⁹ reis. Ueꝝ q: non tm̄ stipl'atio int̄ponit̄ a libero sꝫ etiaꝫ a seruo:ideo subijcit titulū ō stipulatōne s̄uorum. Ueꝝ quia stipulatio non ē simplex sꝫ mltiplex:iō postea ānectit titulū ō diuisiōe stipl'ationū:vt.ꝭ.ti.ꝓx. Ueꝝ aliqn̄ stipulatio ē inutil': ꝛ h̄ p̄t ꝯtigere multis modis:ideo ponit hic istū titulū de inutilib⁹ stipulationib⁹. Are.

Omnis res. ☞ ¶ Qm̄ iste titul⁹ ē valde long⁹ et hꝫ plurimos pafos:ꝛ vnusq̄sqꝫ hꝫ materiā de ꝑ se:ideo non diuidā: q: eēt valde longa diuisio. Et.h.ꝺ.principiū. Stipulatio rei q̄ non ē nec eē p̄t ī reꝝ natura n̄ vꝫ.sec⁹ si possit ī nr̄o dn̄io hēri.h.ꝺ.ar̄.

t ¶ Subijcitur.i.subijci p̄t. Sūt.n.q̄dā res q̄ non possūt eē ī nr̄o dn̄io: vel q: nec sunt nec fuerūt.s.in reꝝ natura:vt.j.ꝓxi.§.vel si sunt ipossibile ē de natura:vt ī sole ꝛ luna ꝛ silibus:vt.j.e.§.sed si ipossibilis.vel de facto:vt aureū montē:vt.ff.de sta.li.cū heres.§.i.vel de hoīm dispositione:vt res sacre et religiose et scē publice et in vsu publico existentes.ꝛ alie sil'es:vt liber homo ex sui natura:vt.j.ꝓxi.§. et.ꝭ.de re.di.i. R̄n̄.et.§.nullius:et.ff.de ver.obli. inter stipulantē.§.sacram.

u ¶ Mobilis.cu⁹ appellatione et per se mouentia:vt equi continētur:

iuris[a] ē si rē sacrā[b] aut religiosaȝ[c] quā humani iuris esse credebat: vel rē publicaȝ q̄ vsibus[c] populi petuo exposita sit: vt foruȝ[e] vel theatrum[f]: vel liberū hoīeȝ queȝ seruū eē credebat[g]: vel cui⁹ ɔmerciuȝ[h] nō habuerit: vel rē suā[i] dare quis stipulet̄. Nec ī pēdēti erit stipulatio ob id ꝙ publica res ī priuatū deduci pōt: ꝛ ex libero seru⁹ fieri pōt: ꝛ cōmertiū adipisci stipulatoꝛ pōt: ꝛ res sua stipulatoris desinere esse pōt: sed ꝓtinus[k] inutilis ē. Itē cōtra[l] lȝ ī initio vtiliter res ī stipulatū deducta sit: si postea in[m] earꝝ cāȝ de quib⁹ supra dictuȝ ē: sine facto[n] ꝓmissoris deuenerit: extinguitur[o] stipulatio.

Ac nec statim ab initio talis stipulatio valebit. lucium ticium cum seru⁹ erit dare spondes ꝛ similia[p]: que natura eni sui dominio nostro exempta sunt: in obligationē[q] deduci nullo modo possunt. ¶ Si quis alium[r] daturuȝ facturūue quid promisit: nō obligabitur[s]: veluti si spondeat ticium quinqȝ aureos daturum. qđ si effecturum[t] se vt tici⁹ daret spoponderit: obligatur. ¶ Si quis alij q̄ꝫ ei cuius iuri[u] subiectus sit stipuletur: nihil agit[x]. Plane solutio etiam in extraneaȝ personaȝ conferri potest: veluti si quis ita stipuletur: mihi seio dare spondes: vt obligatō q̇deȝ stipulatori

vt.ff.de ver.sig.l.mouentium.

r ¶ Rex natura.i.apđ aliquos hoīes.sic.s̄.de ver.obli.conditiones.

a ¶ Credebat.marie subau.nā idē si sciret mortuū nisi mora debitoꝛis p̄cessisset mortē: vt.ff.de cōsti pe.l.promissoꝛ: ꝛ.ff.đ ver.obli.inter sti.§.stichuȝ.que est contra.

b ¶ Ipocētaurū.aīal forte natū ex equa ꝛ thauro qđ nūq̄ꝫ fuit visuȝ.vñ horati⁹.Hūano capiti ꝛc̄.

c ¶ Inutilis.i.viciosa: q̇a contra ius est.

☞ ¶ Idē. ¶ Stipulatio rei q̄ ī dñio nō ē sed postea desit lȝ possit effici in nr̄o ɔmertio non vȝ siue pure siue ɔditionaľr fuit cōcepta.h.d. Are.

a ¶ Idē iurꝭ.s.vt sit iutiľ.

b ¶ Sacrā.lȝ nō valeat stipulatio vt h: vȝ tn̄ vēditō inter ignoꝛātes: vt actio detur: vt.j.de ɔ̄hen.emp.§.fi.ꝛ.ff.de ɔ̄hen.emp.l.ꝛ liberi: ꝛ.l.lȝ celsus. Sȝ q̄ est rō: R.q: in vēditione nō est necesse trāsferri dñiuȝ: in stipulatōne sic: vt.ff.de ɔ̄hen.emp.ꝛ vendi.l.si ita: ꝛ.§.fi. ꝛ ē silis rō quare q̇s pōt reȝ alienā vendere: vt.ff.đ ɔ̄hen.emp.l.rē.lȝ non obligare: vt.C.q̄ res pig.ob.pos.l.q̇ liberos.q: in pignore dȝ ius ɔstitui creditori qđ sibi det hypothecariā actōeȝ: in vēditione sola traditio cū obligatōe euictōis sufficit: vt.ff.de pig.l.ꝛ qui nondū.§.qđ dicitur: et de ac.emp.l.exempto.

c ¶ Religiosaȝ.hec verba expone: vt.s̄.de re.di.§.nulli⁹: ꝛ.§.religiosū.

d ¶ Vsibus.al' si nō est in vsu pt alienari: vt.ff.de cōtrahē.emp.sed celsus.i.R.ꝛ.l.pacta.§.fi.et sic.ff.de via publica.l.viam.

e ¶ Forū.s.vbi redditur ius: vt.ff.de iusti.ꝛ iu.l.pe.vel rerū venaliū: lȝ forti⁹ est bursa.

f ¶ Theatrū. expone vt.s̄.de re.di.§.vniuersitas.

g ¶ Credebat.idē si sciebat: vt.j.pri.§.ꝛ.ff.de v̄bo.obli.inter sti.§.sacram ibi. casum enim ꝛc̄.

h ¶ Cōmertiū.generale nomē est ad oīs ɔtract⁹.vñ đ: aliquis habere cōmertiū r i qn̄ ꝑ emp.vel alio mō pōt eā hēre.q̄re iude⁹ nō hȝ cōmertiū xp̄iani mācipij: vt.C.ne xp̄iani man.iu.ꝛc̄.vñ si iude⁹ iudeo ꝓmittit tale mācipiū non vȝ: vľ xp̄ian⁹ iudeo: vt h.si aūt xp̄iano ꝓmittat iude⁹ vȝ: vt.ff.de ver.obli.multū interest: et de le.i.apud iuli.§.fi.

i ¶ Suā.nā cū sua sit plus sua fieri nō p̄t: vt.s̄.đ le.§.lȝ si rē: ꝛ.j.đ ac.§.sic itaqȝ.nisi rōe possessionis apud aliū constitute: vt.ff.de ɔtrahen.emp.l.si emp.§.iij.vel nisi sub ɔditione stipulatoris res esse desierit: vt.ff.de verbo.obli.si rem meam.

k ¶ Protin⁹.i.stati.q: pura stipulatio suspēdi nō pōt: vt.ff.de sti.ser.l.vsufru.secus in alijs actib⁹ viuoꝛū: vt.ff.cōmu.pre.l.fi.in fi.

l ¶ Itē ɔ̄.i.eɔ̄rio.nā.s̄.dixit qn̄ ab initio res erat sacra vel silis: postea desijt.nūc ecōtra qn̄ prius nō sacra sed postea fit.

m ¶ In earū.i.sacra vel religiosa.vel similis: vt.s̄.pri.§.

n ¶ Facto.qđ est cū erat res aliena: alias si sua: sp̄ suo facto factū videtur: etiā si alienauerit post tp̄s stipulationis.idē ꝛ si erat aliena dūmodo post mortē: vt.ff.de ver.obliga.si seruū.§.i.ꝛ.ij.

o ¶ Extinguitur.ar.ɔ̄.s̄.de le.§.ꝙ si viuo.

p ¶ Silia.puta rē sacrā cū erat ꝓphana: et sic de singulis.s.sacra vľ religiosa: vt.s̄.pri.§.

q ¶ Obligatōeȝ.s.istā hoc est stipulatōeȝ.

☞ ¶ Siq̇s. ¶ Factū alienū nō pōt in stipulatiōȝ deduci.h.d. Ar.

r ¶ Alium.proꝛsus extraneum.

s ¶ Obligabitur. et ē rō: q: nēo alienū factū ꝓmittere p̄t: vt hic: et.ff.de ver.ob.stipulatio ista.in prin.nisi pena ꝓmittat̄: vt.j.e.§.versa vice.ꝛ nisi in casib⁹ in q̇bus p̄sumit lex interesse ꝓmitti: nisi fiat vt in cautōe iudicio sisti: vt.ff.đ v̄.obli.quotiens quis. Itē in stipulatōe ista hēre licere: vt.ff.de ver.ob.stipulatio ista.i.R.n̄. Itē in stipulatōne de rato: vt.ff.rē ra.ha.l.in stipulatōe. Itē in stipulatōib⁹ edilicijs: vt sanū esse seruū vēditū vel nō furē ꝛ silia: vt.ff.de euic.l.si ita q̇s. Itē in stipulatōne rēpu.sal.fo.nā cū sit ꝑtoria exigit̄ fideiussoꝛ: vt.ff.de ꝑto.sti.pretorie.stipulatur ḡ pupill⁹ his v̄bis a fideiussore.ꝓmittis rē meā saluā foꝛe ꝑ tutorē vel curatorē.naȝ et his v̄bis ab eis stipulat̄: vt.ff.rēpu.sal.fo.l.i.ꝛ l.cū pupill⁹. Preterea nōne q̇s sp̄ ꝓmittit ꝑ se et suos heredes ea fcā q̄ ꝑ aliū p̄nt exēplificari: vt.C.đ ɔ̄hē.sti.l.fi.lȝ ɔ̄ sit si n̄ p̄t ꝑ aliū fieri: vt.ff.e.cētesimis.§.id qđ: et.C.đ cadu.tol.l.i.§.vt aūt.R.n̄.nō ē ali⁹ v̄ſs q̄ꝫ testatoꝛ: imo idē p̄sumit̄: vt i au.de iureiu.a mo.pre.§.i.col.vi.

t ¶ Effecturū.tūc eiȝ suū fcm̄ maīfeste ꝓmittit.iđ si dixit se curatuꝝ vt fiat: vt.ff.si cer.p.l.fi.§.fi.

☞ ¶ Siq̇s. ¶ Alteri stip̄lari nemo p̄t nisi ei cui⁹ p̄tati sit subiect⁹.extrane⁹ v̄o p̄t solutōi eē adiect⁹.h.d. Are.

u ¶ Iuri.i.dñio vt fu⁹ dño cui acq̇rit: vt.s̄.ꝑ q̄s ꝑ.no.ac.§.itē ꝙ fui. Itē reuerētia p̄rna vt fili⁹ p̄ri: vt.s̄.ꝑ q̄s ꝑso.no.ac.§.i. Itē obediētia: vt mōach⁹ mōasterio cui q̄rit ꝛ se ꝛ alia: vt in aut.de mo.§.illđ.col.i. Idē dicas đ fuo fructuario. Ideȝ de vsurario. Idē đ fuo bōa fide possei.et libero bōa fide pos.q̇ ex duab⁹ cāis q̄rit̄: vt.s̄.ꝑ q̄s ꝑ.no.ac.§.đ his: ꝛ.§.idē placȝ.

x ¶ Nihil agit.ꝛ ē rō: q: mēte se ꝛc̄.vt.j.e.§.alti: ꝛ.ff.đ v̄.ob.stipulatio ista.§.alti.fallit tn̄ i casib⁹.xvi. In p̄ris vt si stipulāt̄ i tersit: q: sit tutoꝛ ei⁹ cui stipulat̄ rēpu.sal.fo. Scđo q: ꝑcura.sti.dn̄s. Tertio si stipulet̄ creditoꝛi: vt.j.e.§.lȝ ꝛ siq̇s: et.ff.de v̄.ob.stipulatio ista.§.si stipuler: et.§.si q̇s īsulā. Quarto fallit i oīb⁹ ꝑtoꝛijs stipulatōib⁹: vt.ff.đ ꝑto.sti.i oīb⁹.vt ē dāni infec.ff.đ dā.īfec.dāni.§.fi. Itē iudicatū solui et siľes: vt.ff.đ ꝑcu.i cāe.§.fi. Itē fallit i ꝓcuratore p̄nti: vt.ff.đ v̄.ob.si ꝓcuratori: et.ff.de ꝓcu.l.ꝓcuratoꝛ. Itē fallit i actore municipum ex cui⁹ pacto q̄rit̄ mūicipib⁹. Idē i curatore furiosi ꝛ ɔsiliū p̄soarū et tutorib⁹: vt.ff.đ ɔsti.pec.l.eū q̄.§.si actoꝛ. Itē fallit i institore.nā sibi actio ex pacto īstituti q̄rit̄: vt.ff.de īsti.l.i.ī fi.et l.ij. Itē fallit i iudice.vel notario vľ siľi p̄sona publica ex quoꝛuȝ pactis ꝛ stipulatōib⁹ alteri q̄rit̄: vt.ff.rēpu.sal.fo.l.ij.ꝛ.iij.ꝛ.iiij.i.R.n̄.et in au.đ execu.ꝛ his q̇ cū.§.i.col.viij.et in aut.de he.ab intes.§.ex his.col.ix. Itē fallit i creditore ex cui⁹ pacto q̄rit̄ actō đbitori: vt.ff.de pig.act.l.si cū vēderet.i.R.n̄. Itē fallit si au⁹ paciscat̄ dotē reddi nepoti quā etiā i p̄tate nō hȝ: vt.ff.so.ma.cai⁹ sei⁹. Itē fallit i ꝓcuratore vēdētis: vt.ff.de ac.emp.

iul.§.si ꝓcurator. Itē fallit ī deponēte si paciscat̄ alij rē restitui. Itē fallit in ꝯmodāte faciēte silr̄ pactū: vt.ff.deposi.publia: et.C.ad exhi.si res. Itē fallit ī donāte silr̄ pactū faciente ī euētū alicui⁹ cōditōis: vt.C.ꝺ do.q̄ sub.mō.quotiēs. Itē fallit si pr̄ stipulet̄ filio vl̄ alij posito sub sua ptāte post mortē suā.s.pr̄is.nā ⁊ filio q̄rit̄: lꝫ hr̄s nō sit: vt.ff.ꝺ v̄.obli.l.qꝺcunq̄.§.siq̄s ita.si vero pure ⁊ nō p⁹ mortē ipsi stipulāti q̄rit: vt.ff.ꝺ ver.ob.dn̄s huo. His eīm casib⁹ ex pacto vel stipulatōne alteri⁹ alteri q̄ritur nō al's: vt h̄ ⁊.C.ꝑ q̄s ꝑ.no.ac.l.i. cū eīꝫ sūt spāles non sunt trahendi ad ꝯn̄am: vt ff.de le. ⁊ se.cō.l.qꝺ vero. Sed .M. dicebat hos casus facere reglāꝫ.⁊ siq̄s casus eēt ꝯ̄ illꝺ spāle est. ⁊ qꝺ h̄ regulariter ꝺr: ⁊ j.e.§.alteri: ⁊.C ꝑ q̄s ꝑ.no.ac.l.i.dicebat iure directo nō valere: sꝫ vtiliter acq̄ri ꝑt.et sic h̄m eum sꝑ ex pacto alteri⁹ q̄ritur: qꝺ falsum est: cū parū interessꝫ directo vel vtiliter quereretur: vt.ff.de nego.ges.actio.

a ¶ Acquiratur.s.tm̄. b ¶ Seio.non tn̄ heredi ei⁹: vt.ff.de v̄.ob.cū q̄s. Itē hoc intellige statu hui⁹ adiecti nō mutato: al's ꝯ̄: vt.ff.de solu.cū quis. Itē h̄ intellige ante lit.ꝯtes. a stipulāte: al's ꝯ̄: vt.ff.de solu.siq̄s stipulat⁹ fuerit.x.§.i. Itē lꝫ solui possit adiecto: non tn̄ agere potest adiectus: vt.ff.de consti.pe.sed ⁊ si filie.in fi.⁊.l.si vero.

c ¶ Inuito eo.qui stipulatur. d ¶ Possit.s.stipulator.

e ¶ Contingat.nisi in casu: vt.ff.de eo qꝺ certo loco.l.iij.§.ideꝫ iul.lꝫ ibi facta fuit solu.alibi q̄ fieri debuit vn̄ venit interesse: vt.j.de act.§.loco.in quo nō potuit dn̄o ꝑiudicare accipiēdo sortē adiect⁹: vt.ff.de reg.iu.nō dꝫ.lꝫ ⁊ ipse dn̄s posset: vt.ff.de eo qꝺ certo loco.l.icertū.i fi.⁊.l.fi.i fi. f ¶ Ille.s.stipl'ator.

g ¶ Mādati.nūq̄d adiect⁹ mādati sꝑ tenet̄. M.dicit q̄ sic: vt hic.et.ff.de v̄b.ob.iul.§.fi.nā sꝑ tacitū mādatū ⁊ si nō expressuꝫ interuenire dicebat: et in abs̄tia et sine nūcio vel ep̄la: qꝺ est ꝯ̄: vt.ff.ꝺ ꝓc.l.i.§.i.q̄re dicem⁹ q̄ mādati agit̄ si intercessit mādatū: vt q̄ꝛ p̄sente adiecto fuit stipulat⁹: vt h̄ et.ff.de v̄.ob.iul.§.fi.⁊.ff.man.q̄ fidē.al's agit neg.ges.cū nō sit ꝓcurator: vt.ff.ꝺ solu.l.v̄o ꝓcur.§.int̄dū: ⁊.j.ꝺ obli.q̄ ex q̄si ꝯ̄ctu.ī pr̄.

☞ ¶ Qꝺ si. ¶ Siq̄s sibi vel alteri copulatiue stipulatur dimidia tn̄ stipluatori debetur.h.d. Are.

b ¶ Qꝺ siq̄s. valebit.scilicet ꝓ ꝑte dimidia vt subijcit: vt.ff.de eo qꝺ certo loco.l.iij.§.siq̄s.⁊ collige q̄ nō viciat̄ vtile ꝑ iutile.sic.ff.de verb.ob.l.i.§.sꝫ et si mihi argu.ꝯ̄.ff.de arbi.l.ꝑui.alias pedius.§.i.et dic vt ibi. i ¶ Non plus.vt.ff.de ver.obl.si mihi.Sꝫ ꝯ̄ de contrahē.emp.l.fundi.sed dic vt ibi.

acq̄ratur[a]: soluit tn̄ seio[b] ēt iuito[c] eo recte possit[d]: vt liberatio ipso iure ꝯtigat[e]: sꝫ ille[f] aduersus seiū hꝫ mādati[g] actōeꝫ. ¶ Qꝺ siquis[h] sibi ⁊ alij cui⁹ iuri subiect⁹ nō sit dare.x.au.stipulat⁹ ē: valebit q̄dē stipulatio. Sꝫ vtr̄ totū ꝺbeat̄ stipulatori qꝺ ī stipulatione deductū est: an v̄o ꝑs dimidia dubitatū est: sꝫ placuit nō pl⁹[i] q̄ dimidiā ꝑteꝫ ei acq̄ri. ¶ Ei v̄o q̄ tuo iuri subiect⁹ est: si stipulat⁹ sis tibi acq̄ris[k] q̄ꝛ vox tua tanq̄ filij sit: sicuti filij[l] vox tāq̄ tua intelligit̄: ī his reb⁹ q̄ tibi acq̄ri[m] pn̄t. ¶ Preter̄ea iutilis[n] ē stipulatō siq̄s ad ea que īterrogat⁹ fuerit n̄ rn̄deat[o] veluti siq̄s.x.au.a te dari stipuletur: tu q̄nq̄ ꝓmitt̄ vel ecōtra: aut si ille pure stipulet̄: tu sub cōditione ꝓmittas vel ecōtra: si mō scꝫ id exprimas: id est si cui sub cōditione vel ī dieꝫ stipulāti tu rn̄deas presenti die spondeo. naꝫ si hoc solū respondeas: promitto: breuiter videris in eandem diem vel conditionem spopondisse. neq̄ enim

necesse est in respondendo eadeꝫ omnia repeti: que stipulator exp̄sserit[p] ¶ Itē iutilis est stipulatio si ab eo stipuleris q̄ tuo iuri subiect⁹ est: vel si is a te stipulet̄. Sꝫ seru⁹ quidem nō solum dn̄o suo obligari[q] nō potest: sed nec quidē vlli. filij vero familias obligari pn̄t. ¶ Mutuꝫ neq̄ stipulari neq̄ ꝓmittere posse palā ē: qꝺ ⁊ in surdo receptū ē: q̄ꝛ ⁊ is q̄ stipulatur v̄ba ꝓmittētis audire dꝫ: et is qui promittit verba stipulantis audire debet. vnde app̄et nō de eo nos loqui qui tardius exaudit: sed de eo qui omnino non audit. Furiosus[r] nullum negocium gerere potest[s]: quia non intelligit quod agit. ¶ Pupillus[t] omne negocium gerit recte: ita tamē vbi tutoris auctoritas necessaria sit adhibeat̄ tutor veluti si ipse obligetur[u]. Nam alium sibi obligare ēt sine tutoris auctoritate[x] pōt. Sed quod diximus de pupillis vtiq̄ de his verū est q̄ iaꝫ hn̄t aliquē itellectum. nam īfans

☞ ¶ Ei v̄o. ¶ Si pr̄ stipulatur filio acq̄ritur sibi.h.d. Are.

k ¶ Acq̄ris. sic.ff.de ver.ob.l.dn̄s seruū: et.ff.ꝺ ꝯ̄ hen.et ꝯmitten.sti.l.ij.et ff.de pac.l.hereꝺ.§.nos.

l ¶ Filij.cū vna persona censeatur pr̄ ⁊ fili⁹: vt.C. de impu.⁊ ali.sub.l.fi.sic et ī seruo ⁊ dn̄o est eadeꝫ vox: vt.j.e.p⁹ mortem.

m ¶ Acquiri.vt ꝓfecticio peculio ⁊ aduentitio quo ad vsumfru.vt.s.ꝑ quas perso.no.ac.§.i.

☞ ¶ Preterea. ¶ Diuersitas in quātitate inter interrogatiōꝫ ⁊ respōsioneꝫ viciat stipulatōeꝫ quaten⁹ ē discordia: sꝫ diuersitas ī q̄litate viciat in totū. ⁊ responsio simplex ītelligitur q̄lis ꝓcessit interrogatio.h.d. Are.

n ¶ Inutilis. interdum ī totū: interdū ꝓ parte.

o ¶ Respondeat.s.ꝯgrue. Diligenter tn̄ attende q̄ vbicūq̄ est diuersitas si ī continenti[l] placet diuersitas stipulatoris vꝫ stipulatio: vt.ff.de ver.ob.l.i.§.cū adijcit.si āt n̄ placeat: āt est ī qualitate aut ī q̄tate aut in spē.diuersitas ī p̄o casu nullo modo vꝫ: vt h̄ ⁊ ibi.āt si ille ⁊c̄.et.ff.e.l.i.§.cū adijcat ⁊ §.siq̄s simplr̄. Si v̄o ī q̄titate ī eo qꝺ ꝯsonat vꝫ si detrahat siue adijciat: vt.ff.de ver.ob.l.i.§.si stipulāte.q̄ est ꝯ̄.in alio n̄: vt h̄ ibi.veluti ⁊c̄. Si āt ī spē ꝓmittit̄ vna spes ꝓ altera ⁊ tūc n̄ vꝫ: vt.j.e.§.si de alia. aut alia adiecta et ita copulatiue: et tūc vꝫ alia n̄ adiecta: vt.ff.ꝺ ver.ob.l.i.§.sꝫ si. Si aūt plures stipulent̄: tūc aut copulatiue fuit fcā īt̄rogatio et vꝫ ī eo qꝺ responsuꝫ est: aut disiūctiue: vt illā: aut illā ꝓmitt̄: quo cāu valet siue ad vtrūq̄ siue simplr̄ respondeat et in vtraq̄. si vero in vna non vꝫ etiā in ea: licꝫ in sūmis non vitietur alternatiue: si respondeatur ad vnā tm̄: vt.ff.de ver.obli.l.i.§.siq̄s: et.l.inter stipulāteꝫ.§.stipulātē.

p ¶ Expresserit.q̄ eīꝫ ī ꝓfationib⁹ dr̄ in ꝯtractib⁹ repetita credūtur: vt ff.de ver.ob.l.ticia.§.i.ideꝫ: R.n̄. Iteꝫ iutilis q̄tū ad ciuile vincl'ꝫ: sꝫ naturale ꝯ̄hitur: vt.ff.de ꝯsti.inde.si id quod et.l.fr̄ a fr̄e.§.i. vn̄ fideiussor accedit: vt.j.de fideius.in pr̄.et hec vera sūt nisi in castren.pecu.vel q̄si.nā tūc est loco patrisfa.vt.ff.ad mace.l.ij.et.ff.ꝺ col.bo.l.i.§.nec castren.tūc eīꝫ et cū pr̄e obligat̄ et agit̄ cū effectu: vt.ff.de iu.l.lis nulla.

☞ ¶ Item. ¶ Inter dn̄ꝫ et seruum patrē et filiū non contrahitur stipulatio.h.d. Are.

q ¶ Obligari.ex oi cā: vt.ff.de iudi.tā ex ꝯtractib⁹.et ꝯueniri in solidū durāte pa.po. auctoritate tn̄ pr̄is interueniente ad qꝺ pr̄ ꝯpellitur officio iudicis: vt.C.de bo.q̄ lib.l.non solū.§.i.et postea nisi in sex casib⁹ qui sunt.ff.q̄ cū eo.l.ij. Excipe duos casus vt ī mutua pecunia ex qua

non tenet̄ cū effectu ꝓpter exceptōez macedonia. nec pr̄: vt. C. ne filꝰ ꝑ pr̄e. l. i. Itez ī voto vł deo vł reipub. facto: vt. ff. de polli. si q̄s rez. §. voto. nā lʒ ałs sez ex ꝯtractu vł q̄si ꝯueniatur vt a p̄lato loci illiꝰ: h̄ tn̄ nō ꝯuenit̄: vt. C. de epis. ꝛ cle. l. nulli: ꝛ ī au. ꝺ eccł. ti. §. si q̄s. col. ix.

☞ ¶ Mutū. ¶ Mutus et surdus omnino nō pōt stipulationem ꝯhere: nec furiosus aliquē contractū. h. d. Are.

r ¶ Stipuletur. vt. C. de pac. cō. l. pactū do. ꝯ. sol. marie ibi positū abūdat sic. C. de testa. manu. l. finali. §. i.

r ¶ Furiosus. negociū. s. obligatoriū. idem in ꝓdigo cui bonis interdictū ē ff. e. is cui. q: furioso similis est: vt. ff. de cu. fu. l. i. i. Rñ. ꝛ. ff. de re. iu. l. furiosi. idez in mente capto: vt supra de cura. §. i.

s ¶ Potest. s. filr̄.

☞ ¶ Pupillꝰ. ¶ Pupillꝰ maior infāte pt aliū sibi obligare ēt sine tutoris auc̄te: sʒ ipse alij obligatur: nisi sit ꝓximꝰ pubertati et tutoris auctas interueniat. Filij vero fa milias in etate pupillari non obligātur etiā cū consensu patris. h. d. Are.

ꝛ q̄ infanti[a] ꝓximꝰ[b] ē: nō multū[c] a furioso distat: q: hmōi etatis pupilli nullū habēt itellectū: sʒ in ꝓximis infanti ꝓpter vtilitatē eoꝝ benignior[d] iuris iterp̄tatio facta ē: vt idē iuris hēant q̄ pubertati ꝓximi[e]. Sʒ q̄ in p̄tāte parētuʒ est ipubes[f]: nec auctore q̄dē p̄re[g] obligat̄. ¶ Si ipossibilis ꝯditō obligatōibꝰ[h] adijciat̄: nihil valet stipulatio. ipossibilis aūt ꝯditio hēt̄ cui[i] natura ipedimēto ē quo minꝰ existat: veluti si q̄s ita dixerit: si digito celum attigero dare spōdes. at si ita stipulet̄: si digito celū nō attigero dare spōdes: pure[k] facta obligatio itelligit̄: ideo statī[l] petere pōt. ¶ Item v̄boꝝ[m] obligatio iter absentes[n] ꝯcepta iutilis est: sʒ cū hoc materiā litiuʒ ꝯtentiosis hoibꝰ p̄stabat[o]: forte post[p] tp̄s tales[q] allegatōes opponētibꝰ ꝛ non[r] p̄ntes esse vel se vel aduersarios suos cōtēdētibus. idō nr̄a ꝯstō[s] ꝓ celeritatē dirimēdaꝝ litiū itroducta ē: quā ad cesariēses aduocatos scripsimꝰ[t] ꝑ quā disposuimꝰ tales scripturas[u] q̄ presto[x] eē ꝑtes indicāt: oīmō[a] esse credēdas: nisi ipe q̄ talibꝰ vtit̄ iprobis[b] allegatōibꝰ: māifestissimis[c] ꝓbatōibꝰ vel ꝑ scripturā[d] vel ꝑ testes idoneos[e] approbauerit ipo toto[f] die quo[g] ꝯficiebat̄ instr̄ʒ se...

l ¶ Statim. cū spacio cū quo solui possit: vt. j. e. §. fi. et. ff. e. cuʒ q̄ kalēdis. ꝛ de hoc dixi. s. ꝺ ver. ob. §. ois stipulatio.

☞ ¶ Itē verboꝝ. ¶ Stipulatio nō pōt ꝯhiberi inter absentes Et si instr̄o ꝯtinetur partes fuisse p̄ntes vel stipulationi inter fuisse statur scripture: nisi ꝯtrariū probetur. h. d. Are.

m ¶ Itē verboꝝ: sicut per cōditionē impossibileʒ ita ꝑ absentiā fit iutił stipulatio.

n ¶ Absētes. ita intellige absentē vt audire non possit. vn̄ si est ī turri vel a remotis ꝛ clamet vʒ stipulatio si se audiāt. ar. ff. ad l. fal. l. i. §. ea. ałs accipitur mł̄tis modis: vt. ff. de ver. si. l. absentē et no. in aut. de fideius. § i. Sed contra est. ff. de do. inter vi. ꝛ vxo. ea q̄. Sʒ ibi intercesserat stipulatio añ absentiā cuiꝰ: verba etiā inter absentes nūc repetūtur. Itē ꝯ. ff. ꝺ pac. labeo. in prin. sed aliꝺ in pacto quolʒ alio: q̄ sine hmōi solennitate fieri pōt: sed stipulatio nō: vt. ff. de pac. l. i. in fi. ꝛ. j. ꝺ ac. §. ꝺ ꝯstituta. Itē ꝯ. ff. de spō. l. iiij. ꝛ. l. v. sʒ pōt dici ibi spāle vt valeat int̄ absentes. vł dic ꝙ ꝛ ꝑ stipulationē fieri possūt spōsalia: ꝛ tūc inter p̄ntes vt h̄. Itē consensu sez solo possunt fieri spōsalia: et tūc etiā inter absentes: vt. d. l. iiij.

t ¶ Pupillus. s. pubertati proximus: vt seq̄tur. et est ratio: q: intellectum hʒ: vt. ff. de re. iu. l. in negocijs.

u ¶ Obligetur. scilicet alij.

x ¶ Auctoritate. sic. s̄. de aucto. tu. in pri. sic. ff. de pac. l. ꝯ iuris ciuilis.

a ¶ Infanti. i. vsq̄ ad. vij. annū: vt. C. de iure deli. l. si infanti. i. Rñ.

b ¶ Proximꝰ. i. vsq̄ ad decē ānos et dimidiū: ꝛ sic ꝓximꝰ respicit ifra. sed cū dico pubertati ꝓximū ad. x. annos ꝛ dimidio supra intellige. nā sic in masculꝭ oꝫ fieri dimidiatio. in feis in. ix. ꝛ dimidio: vt. s̄. qui. ma. nō po. §. fi. ꝛ. s̄. qui. mo. tu. fi. i. Rñ.

c ¶ Multū. nā distat aliquātulum: vt in hereditate quā transmittit infans: vt. C. de iu. deli. si infāti. §. i. secus in furioso: vt. C. de cur. fu. l. fi. §. sin autē. et hoc s̄m Azo. Sed certe sic posset dixisse: q: vnꝰ paruꝰ alter magnꝰ: alter ꝯtinuū tp̄s: alt̄ hʒ interualla dilucida. Dic ergo distat in stipulādo in hoc: q: infans sine intellectu interdū stipulatur: sed furiosus nunq̄: vt. ff. rē pu. sal. fo. l. seruū pupilli. Itē dicit non multū ꝓpter ꝓximū infantie: qui intellectuʒ hʒ: ꝛ ideo corrigitur statim q̄ hic d: ibi. Sed ī proximis.

d ¶ Begninior. q̄. s̄. dictū est.

e ¶ Proximi. vt alios sibi obligēt: alijs vero nō obligentur sine tutore: vt. s̄. ꝓxi. §.

f ¶ Impubes. aliꝺ si pubes. nā obligatur acsi eēt sui iuris: vt. ff. e. l. fi. §. i. nisi duobus casibus: vt. s̄. e. §. itē inutilis dixímꝰ.

g ¶ Patre. sed que est rō ꝺ hoc ad pupillū: cū tutore auctore oblige t̄. Rñdēt q̄dā ꝙ ob hoc ipm dat̄ tutor. sʒ pa. po. est ad corrigendū. et est ꝑ eis. C. de bo. q̄ li. l. fi. §. sin autē. Vel dic ꝙ tutorē hʒ obligatū si male auctorat̄: p̄rez nō: vt. C. ꝺ bo. q̄ li. cū opʒ. §. sub hac tn̄. versiculo. si non aūt hypotheca.

☞ ¶ Si impossibilis. ¶ Conditio impossibilꝭ viciat stipulationē. ꝯditio vero necessaria facit eā hēri ꝑ pura. h. d. are.

h ¶ Obligatōibꝰ. q̄buscūq̄: vt hic. ꝛ. ff. de acti. ꝛ ob. nō solū. secus est ī vltimis volūtatibꝰ: q: tūc pro nō apposita hēt̄: vt. s̄. de here. insti. §. pe.

i ¶ Cui natura. nō ita si v̄boꝝ ꝓplexio sit: vt. ff. de ꝯdi. isti. si ticiꝰ. ideo ꝯ. tūc eiʒ q̄nq̄ nō diceretur ipossibilꝭ lʒ nō posset existere: vt. ff. de v̄b. ob. si ticiꝰ s̄m Azo. ꝛ facit ad hunc. §. ff. de re. iu. l. ipossibilꝭ. §. i.

l ¶ Pure. i. sine conditōe etiā si dies eēt apposita: vt. ff. eo. l. in stipulatione. §. i.

o ¶ Prestabat. antiquitas.

p ¶ Post tp̄s. pꝰ idō. d. q: q̄n ꝯueniūt post tp̄s ꝯctꝰ talia opponūtur.

q ¶ Tales. quales subijcit statim. Et nō ꝛc.

r ¶ Et nō. ecce allegationes:

s ¶ Constitutio. vt. C. de ꝯhen. ꝛ cōmittē. stip. optīaz.

t ¶ Disposuimꝰ. loq̄tur iustinianꝰ auctor illiꝰ cōstōnis.

u ¶ Scripturas. sed q̄d si vnꝰ ꝓferat instr̄m ī quo cōtineatur ꝯ hēres eē p̄ntes rome tali die: alt̄ ꝙ bon̄. Dicunt q̄dā ꝙ neutri creditur. alij ꝙ bonꝰ iudex oꝫ aīaduertere cui potiꝰ credēdū sit: vt si stipulator ipso tp̄e tenebat scholas bon̄. stabitur illi instr̄o quo cōtinetur ipm fuisse bon̄.

x ¶ Presto. i. p̄ntes

a ¶ Oimō. no. stāduʒ scripture nisi ꝯ ꝓbetur. sic. C. de ꝓba. cū p̄cibꝰ: ꝛ. j. e. §. si scriptū: ꝛ. j. ti. i. §. fi. ꝛ h̄ q̄n formā hʒ publicā: ałs si priuatā si ꝑ scribente nō vʒ: si ꝯ scribētē vʒ si ē cū cā: vt ī au. de iureiu. a mo. §. i. et. C. de non nu. pe. gn̄aliter.

b ¶ Improbis. s. p̄ria facie: q̄ forte ꝓbe apparebūt tandē. sic. C. de epis. ꝛ cle. l. oēs qui. circa pri. s̄m Io.

c ¶ Manifestissimis. quia ꝯ scripturaʒ.

d ¶ Scripturam. s. aliam quod est melius.

e ¶ Idoneos. oī exceptione maiores. i. ꝙ nulla exceptio poterit eis opponi: vt. C. de ꝯhen. ꝛ cōmit. sti. l. optimam.

f ¶ Toto die. no. ꝙ dies oꝫ īseri ī instr̄o: ꝛ alia sūt necessaria vt dixi ī au. vt ꝑponat̄ nomē impera. ꝛ facit. C. ꝺ diuer. re. si q̄. sʒ quō h̄ ꝓbabitur: cū dies instr̄i nō debeat exhiberi: vt. ff. de edē. l. i. §. editōes: R. Tribꝰ modis petitur instr̄ʒ edi. Primo vt fundet intētōez ex instr̄o rei actor: vel reꝰ instr̄o actoris fundet exceptōez: cū neutro cāu aduersariꝰ vteretur q̄ nō debe-

at eē: ⁊ tūc nulla ps instrū dz exhibere: vt.C.de edē.l.fi.in fi. ⁊
C.de testa.l.min⁹. Scdo.s.qñ aduersari⁹ vtit̃. nā tūc edit̃: vt vi
deatur an aliq̇d ei possit oppōi: ⁊ tc̄ exhibet̃: sʒ sine die ⁊ ɔsu
lem materia detur falsū fabricandi: vt dixi.ff.de edē.l.i.§.edi
tōes: ⁊.ff.quēadmodū tes.ap.l.i.§.i. Tertio vt ď falso accuse
tur: ⁊ tūc ēt cuʒ
die ⁊ ɔsule ē ex
hibendū: vt h ⁊
C.ď ɔhē.⁊ ɔmi.
stip.l.optiam: et
C. ď fi.istru.l.fi.
Alijs aūt mōis
petit̃ istrā edi.l'
tradi p varia ge
nera actionū: vt
ff.de edē. q̇dā p
sōe sū. sʒ dicit̃ tri
b⁹mōis petūtur
edi.i. demōstra
ri. Itē quō hoc
ē q h pbat re⁹
ɔ iur̃ ordieʒ: vt
C.ď edē.l. q̇ ac
cusat: R. h p
ter psūptōʒ q̇ ē
ɔ eū pp scriptu
rā: vt.ff.ď pac.iu
risgē.⁊ qď fere.
Itē nūq̇d duo
testes h pbātes
s.alterū ɔhentū
absuisse suffici
unt: R ñ. sic: vt
ff. de test.l. vbi.
Sʒ nōne instrʒ
vicē duoꝝ tenet:
vt.C.de fi.istru.
i exercēdis: q̇re
vi q in dubio p instrō staret̃. sed certe nō directe ɔdicit̃ istrō
sʒ p obliquū.s.se fuisse i scripta quōdā facta rome: vl' vt testis
vl' vt ɔhēs. si xo ɔ eū directe dr: plures q duo exigūt̃ vt vin
cāt scripturā: vt.ff.de testi.l.iij.C.de ɔhen.⁊ ɔmit.sti.l.optiaʒ
ibi. Ali⁹ numer⁹ ⁊c̄. vl' dicas ēt h exigi tres. sʒ nūq̇d si aliq̇d te
stes dicāt p instrō vel i eo scripti vel nō tot vel pl'es erūt ne
cessarij circa istrʒ: R ñ. sic: q: istrʒ p se vicē duoꝝ tʒ: vt dictū ē
Itē pter ipʒ sūt pbatōes vt ponis: vt.ff.ď pig.ɔtrahit̃. Itē q
dicit eo die iō dicas si alio tali qď h eē ñ potuit: vt ar.ɔ.ď ver.
ob.§.loca. g ❡ Quo.vel etiā alio: dūmō sit tm̄ remot⁹ loc⁹ in
quo ď: fuisse tpe quo dicit̃ instrm eē factū: R ñ.nō potuit eē:
vt.ff.de xo.ob.l.vl.§.fi.et.ɔ.de xo.ob.§.loca. a ❡ Esse.i.fuis
se.sic.ɔ.de his q̇ sūt sui vl' alie.iu.§.in ptāte.

☞ ❡ Post mortē. ❡ Stipulatio ɔcepta post mortē stipu
latoris vel promissoris vel postea qualiter moreretur oliʒ non
valebat: hodie valet.h.d.Are.

b ❡ Post mortē.s.iure vetustissimo: qď hodie corrigitur: vt in
fi.hu⁹.§. c Eius.scilicet patris vel domini.

d ❡ Videtur.vñ sicut ipe pr̃ vel dñs sic stipulādo erat stipula
tio inutilis: ita ⁊ suo talia xba dicēte vel filio: vt h ⁊.ɔ.e.§.ei
q̇: et facit.C.de ipu.⁊ alijs.substi.l.fi. e ❡ Sʒ cū iā.s.nunc
corrigit̃. f ❡ Pridie.i.die pcedēti mortē: vt.ff.ď feri.pdie.

g ❡ Erat.s.oli. h ❡ Dictū.sic.ɔ.de ver.obli.§.sed hic.

i ❡ Placuit.vt.C.ď contrahen.⁊ ɔmit.sti.l.scrupulosam.

k ❡ Valeat.s.stati.efficax āt erit p⁹mortē.vñ ab hrde ⁊ ɔ here.

se vel aduersariū suū i alijs locis
eē[a]. ❡ P⁹[b] morte suā dari sibi nēo
stipulari poterat: nō magis q p⁹
ei⁹ mortē a q̇ stipulabat̃. At nec
is q̇ i alicui⁹ ptāte ē: p⁹ mortē ei⁹[c]
stipulari poterat: q: pr̃is vel dñi
voce loq̇ vr̃[d]. Sʒ[e] ⁊ si q̇s ita stipule
tur: pridie[f] q moriar: vel pridie q
morieris dar̃ spōdes inutilis erat[g]
stipulatio. sʒ cū iā vt dictū[h] ē ex cō
sēsu ɔhētiū stipulatōes valēt: pla
cuit[i] ēt nobis in hūc iuris articu
lū necessariā iducer̃ emēdatōʒ: vt
siue p⁹ mortē siue pridie q moria
tur stipulator siue pmissor stipu
latio ɔcepta ē: stipulatio valeat[k].
❡ Itē siq̇s ita stiplat⁹ erat si na
uis ex asya venerit[l]: hodie dare
spōdes inutilis erat stipulatio: q:
pposter[m] ɔcepta ē. sʒ cū leo iclite
recordatōis i dotib⁹ cādeʒ stipu
latōeʒ q̇ ppostera nūcupat̃: nō eē
rijciēdā existiauit[n] nobis placuit[o]
⁊ huic pfectū robur accōmodare
vt ñ solū i dotib⁹ sʒ ēt in[p] oīb⁹ va
leat hmōi ɔceptō[q] stipulationis.
❡ Ita[r] aūt stipulatio ɔcepta ve
luti si tici⁹ dicat: cuʒ moriar dare
spōdes vel cū morieris: ⁊ apō ve
teres vtilis erat ⁊ nūc valet. Itē
p⁹ mortē[s] alteri⁹ recte stipulamur
❡ Si scriptū i instrō fuit pmisisse
aliquē: pinde[t] hēt̃ atq si iterroga
tōne pcedēte rñsuʒ sit. Quotiēs
plures res vna stipu. ɔphēdūt̃: si
q̇deʒ pmissor simpliciter rñdeat:
dare spōdeo ppter omēs tenet̃. si
xo vnā ex his vel quasdā datur
se spopōderit[u] obligatio i his p
q̇bus spopōderit ɔhitur[x]. Ex pli
bus[a] eiʒ stipula. vna vel q̇daʒ vi
dētur pfecte. singulas eiʒ res sti
pulari ⁊ ad singulas rñdere debe
m⁹. ❡ Alteri[b] stipulari vt supra
dictū[c] ē nēo pōt. iuētē eiʒ sunt hu
iusmodi stipulatōes vel obliga
tiones ad hoc: vt vnusq̇sq acqui
rat sibi qď sua int̃est. ceteꝝ si alijs
det̃ nihil iterest stipulatoris. Pla
ne siq̇s velit hoc facere: penā sti

incipiēt actōem hodie qď oli nō erat: vt.C.vt actōi.ab he.⁊ cōtra.l.i.
☞ ❡ Itē siq̇s. ❡ Rōe ppostere ɔceptōis nō viciat̃ stiplatio: ⁊ stipu
latio cū moreretur promissor vt stipulator vel post mortē tertij valet ēt
de iure veteri.h.d.ar̃. l ❡ Venerit.p⁹ h verbū venerit ē pūctū: ⁊ sub
au.qñcūq vel vsq ad annū. si āt eēt post illā dictōeʒ hodie nō esset sti
pulatio inutil' etiā iure ve
teri: sed vtilis et cōditio
nalis: vt.ɔ.de ver.obli.§.
sub conditione.
m ❡ Prepostere.pzio eiʒ
dʒ venire nauis fm natu
rā ɔditōal' stiplatōis vel
ɔditōnis q dari hodie.
n ❡ Existimauit.scʒ cū ita
stipulabat̃ mlier si sine li
beris decesserit pmittis
mihi dotē redder̃: vt ď ea
possiʒ testari: cū pri⁹ testa
ri ppōnebat: ⁊ ea mortua
dotē reddi: vt.C.de iure
do.l.si mlier. vl' dic fʒ io.
cū stipulat̃ maritus: sic si
dabis mihi.x.pmittis te
mihi nupturā. pzio.n.nu
bē ⁊ postea dare ďbebat
o ❡ Placuit.vt.C.ď test.
l.pposteri. p ❡ In om
nibus.s.obligationib⁹.
q ❡ Cōceptio.exactio vel
cōceptio tñ fit post cōdi
tōʒ exiteʒ: vt.C.de test.
preposteri.in fi.⁊ facit ad
hunc.§.s.q nō sit curād⁹
ordo scripture.ff.ď pecu.
le.l.quidā: ⁊.ɔ.de le.§.an
te: ⁊.ff.de sol.nō enim.
r ❡ Ita aūt erat. vt.ff de
bo.aut.iu.pos.l. heredita
riuʒ. s ❡ Mortē scriptū.nūq̇d idē sit si testes dicūt aliquē pmisis
se vt etiā tūc intelligat̃ interrogatio: videtur q sic: vt.C.de fide instru.i
exercēdis. sʒ tñ ɔdico: vt.C.de vsu.l.i.⁊ est rō fm Io. q: testes nō sic i
iure instructi sunt vt instrā q̇ a iurisperitis fiunt.

t ❡ Perinde.nisi contra pbetur: vt.ff.de pac.iurisgentiū.§. q vere.

☞ ❡ Quotiens. ❡ Si plures res deducātur i stipulatione ⁊ simplr̃
respondit ad eas: ad oēs alias tenetur.h.d.Are.

u ❡ Spopōderit.al' rñdeat. x ❡ Cōtrahitur.imo videtur ñ valere cū sit
diuersitas in rñdēdo: vt.ɔ.e.§.pterea. sed distingue vt ibi dixim⁹.

a ❡ Ex plurib⁹.respondere.si volum⁹ in oībus teneri. al' tenemur tm̄ in
his in quib⁹ rñdem⁹: vt hic. itē ⁊ sufficit simplex rñsio vt dixim⁹: cū eq̇
petur ei qñ ad oēe rñdet. sic.ff.ď xo.ob.l.ticia.§.iō rñdit: ⁊.ɔ.e.§.ptea.

☞ ❡ Alteri. ❡ Stipulatio de dādo alteri nō vʒ nisi fuerit apposita
pena.h.d.Are. b ❡ Alteri.sic.ff.de ver.ob.stipulatio ista.§.alteri.

c ❡ Supradictū est.vt.ɔ.e.§.siquis alij. hoc tñ fallit in multis casib⁹: vt
ibi dixim⁹. Et nota q h trib⁹mōis alteri stipulamur. nā iterdū directā
acq̇rim⁹ actionē: subaudi alteri stipulādo: vt fili⁹ pr̃i: seru⁹ dño ⁊ ecōtra:
vt.ɔ.e.§.siq̇s alteri: ⁊.§ ei qui. qñq vtilē: vt tutor pupillo ⁊ in filib⁹. rō
ne officij: vt seru⁹ public⁹: vt.ff.de ɔsti.pe.l.eū qui.§.pe.⁊.ff.rēp.sal.fo.l.
iiij. interdū nullā: ⁊ tūc necessaria est pena: vt h dr. Itē nota q hoc vlti
mo casu verba stipulatōis ⁊ sortis ⁊ pene possunt formari trib⁹modis
aut eiʒ sic dico pmittis mihi q dabis illi ⁊ eodē modo penā. aut si: p
mittis illi q dabis ei ⁊ eodē mō penā. Et in his duob⁹ casib⁹ nō valʒ
neq sortis neq pene pmissio: sʒ aliō qñ deberʒ vtil' vl' directa acq̇ri: vt
in pr̃is duob⁹ casib⁹: vt.ff.de ɔsti.pe.l.eū.§.si actori: ⁊.§.iul.⁊ hic. Au

pulari cõueniet: vt nisi ita factuz sit vt ẽ ꝯpbẽsuz cõmittatur pene stipulatõ: etiã[a] ei cui[9] nihil itereſt. penã[b].n.cũ stipulaꝛ q̃s nõ illõ inſpic̃ qd̃ iterſit ei[9]: ſʒ q̃[c] ſit q̃titas ĩ cõditione ſtipulatõis: ergo ſiq̃s ita ſtipulaꝛ ticio[d] dari nihil agit: ſʒ ſi adiecerit penã niſi ðderit tot aureos dare ſpondes[e] tũc ꝯmitti tur ſtipulatio. ¶ Sed ẽt ſi quid ſtipuleꝛ alij cũ eius[f] itereſſet placuit ſtipulatiõeʒ valere. nã et ſi is q̃ pupilli tutelã adminiſtrare ceperat: ceſſit[g] adminiſtrationeʒ cõ tutori ſuo ꝛ ſtipulat[9] eſt rẽ pupilli ſaluã fore: quoniã itereſt ſtipulatoris fieri qd̃ ſtipulat[9] eſt: cum obligatus futurus eſſet pupillo ſi male res geſſerit tenet obligatio[h]. Ergo ſi quis ꝑcurator ſuo dari ſtipulat[9] ſit: habebit vires[i] ſtipulatio. ꝛ ſi[k] creditori ſuo q̃s ſtipulatus ſit: q̃[l] ſua itereſt ne forte vel pena cõmittatur: vel predia diſtrahãtur: q̃ pignori data erãt valet ſtipulatio[m]. ¶ Verſa[n] vice qui alium facturum promiſit: videtur ĩ ea eſſe cauſa vt nõ teneatur niſi penam[o] ipſe promiſerit. Item[p] nemo rẽ ſuam futuram in eum caſum quo ſua ſit[q] vtiliter ſtipulat[9] eſt[r]. ¶ Si de alia re ſtipulator ſenſerit: de alia promiſſor ꝑinde nulla contrahitur obligatio: ac ſi ad interrogatum reſponſum non eẽt: veluti ſi hoĩeʒ ſtichũ a te quis ſtipulatus fuerit: tu de pãphilo ſenſeris: quem ſtichum vocari credideris[s]. ¶ Quod ex turpi cauſa promiſſum[t] eſt: veluti ſi quis homicidium vel ſacrilegium ſe facturum promittit non valet[u] ſtipulatio. ¶ Cum[a] quis ſub aliqua conditione ſtipulatus fuerit: licet ante conditioneʒ deceſſerit: poſtea exiſtente conditione heres eius agere poteſt. idem ꝛ a promiſſoris parte eſt. ¶ Qui hoc anno[b] aut hoc menſe dari ſtipulatus eſt: niſi omnibus ꝑtibus preteritꝭ[c] ãni vel mẽſis nõ recte petit. ¶ Si funduʒ

ſic ꝓmittis mihi q̃ dabis illi aut penã mihi tm̃ ſtipꝉoꝛ: q: ꝛ tũc hʒ locũ qd̃ hic ð: aut quarto mõ dico ꝓmittis q̃ dabis mihi r̃cipiẽti noĩe ei[9]: quo caſu vʒ vtrũq̃: ꝛ ego illi cedã c[9] noĩe ſtipulat[9] ſũ: vt.ff.mã.ſi ꝑcur. §.fi. a ¶ Etiã ei.ſ.ſtipulãti: c[9] tñ nõ intẽſt dari ei cui fuit ſtipulat[9]. nec mirũ: q: ibi fuit ſtipꝉat[9] penã vt mõ dixim[9]. et fac.ff.de ar.l.cũ pẽa. Sʒ ꝯ.ff.ð arb.l.aduerſ[9].§.ſʒ ſi eũ. ſʒ ibi ñ directo ꝯ arbitriũ itur: ꝛ iõ inſpicitur an interſit etiã ĩ pena cũ ad ea q̃ freq̃nter accidũt iura ſe referũt: vt.ff.de le.l.nã ad ea. Itẽ ꝯ.ff.ſiq̃s in ius vo.l.ij.§.fi. Sʒ ibi in pena ꝓpria: hic aũt in cõuẽtionali dicit. vel ibi ideo nõ ꝯmittitur q̃ non debuit venire: q: aduerſarij nõ intererat: ꝛ ita ꝑ obliquũ illa ratio reddiꝛ.

b ¶ Penã.ſtipulatur. nota q̃ caute põit ſtipulaꝛ. nã ſecus eſt cũ paciſcitur tm̃: cũ pena ex nudo pacto etiã incõtinẽti appoſito ſicut vſura nõ poſſit peti: vt.ff.de ſer.expo.l.ſeru[9]: ꝛ.C.ð vſuris.l.iij.

c ¶ Que ſit.i.q̃ ſit q̃titas ꝛ q̃ ſit ꝯditio: inſpiciꝛ cõditio vtrũ ſit ipoſſibiꝉ vꝉ ꝓbabilis vꝉ nõ: vt.s̃.eo.§.ſi ipoſſibilis ꝛ.j.e.§.q̃ turpi. Quãtitas vero q̃ ſit inſpicitur vt q̃ tũc cũq̃ ſit petatur certi ꝯditõne ſi ẽ certa: alꝭ ſi ſtipulatõ eſt ĩcerta actõe ex ſtipulatu: vt hic ꝛ.s̃.de ṽ.ob.in prin. Iſta eiʒ noĩa q̃s et q̃ ſubſtãtie ſunt ſignificatiua nõ quãtitatis.ſ.certe vel taxate, vel taxãde: ꝛ hoc ſm Azo.ꝯ eſt: vt.j.de actio.§.oẽs.ſolue vt ibi. Item ꝯ.ff.de euic.l.ſi dictũ.ſʒ ibi ſic agebatur. Itẽ ꝯ.C.de ſpõ.l.mulier.§.pe. ſʒ illud fauore mſionij: ne in infinitũ pena excedat: vt.C.de inuti.ſtipu.l.ij. Alij vt.M.dicũt vſq̃ ad duplũ: ꝛ ĩ h̃ ꝯſideratur quãtitas vt dupluʒ nõ excedat ſm eũ: vt.C.de ſen.q̃ pro eo qd̃ intereſt.l.i. Alij vt Io.diſtiguũt inꝛ eũ q̃ ſciẽter ꝓmittit vltra duplũ ſciẽs ſe nõ teneri vt ille teneaꝛ alꝛ nõ: vt.ff.ſiquis cau.ſʒ ꝛ ſiq̃s.§.fi. Alij dicũt vſq̃ ad quadruplũ ſe extendi: ꝛ non plus: vt.j.de acti.§.omnes. prima verior eſt.

d ¶ Ticio dari. vt promittis ticio vel mihi q̃ dabis ticio.

e ¶ Spõdes.ſ.mihi alias nõ vʒ hoc: vt mõ dixim[9] in ꝯditione.i.in penali ſtipulatõe q̃ eſt ꝯditionalis.ſ.ſi non pareꝛ ꝓmiſſor principali ꝓmiſſioni. Sʒ ſi adiecerit ſtip.ſ.pene eo ñ dãte.nõ aũt illa inutiꝉ efficiꝛ vtiꝉ: ſʒ pene metu ꝛ illi ſtaꝛ: vt ꝛ alꝭ.C.ð arbi.l.i. ☞ ¶ Sʒ. ¶ Stipulatio q̃ deꝛ ei cui dare mea itereſt tʒ.h.o.are. f ¶ Ei[9].ſ.ſtipulãtis.

g ¶ Ceſſit. ſic.s̃.de ſatiſda.tu.et cu.§.ij.alꝛ.iij. h ¶ Obligatio. nã vtilis actio pupillo datur.ff.de ma.ꝯue.l.i.§.pe. Itẽ hi ſtipulanti directa acq̃ritur: vt h̃ ð. i ¶ Vires intereſt ei mea ꝓcuratori meo ſolui que in rẽ meã expendit: vt.j.mã.§.tua gratia ꝛ mãdãtis.

k ¶ Et ſi data. ab iſto,q̃ nunc ſtipulatur. l ¶ Quod.i.quia.

m ¶ Stipulatio. nõ vt procuratori vel creditori actio ꝯpetat: ſʒ q̃ ſtipulat[9] ẽ aget actõe ex ſtipulatu ad intereſſe quãti ſua itereſt creditori vꝉ ꝓcuratori fuiſſe ſolutũ: vt.C.ð inuti.ſti.l.fi. ꝛ.ff.de ver.ob.l.liber hõ.§.fi. ꝛ.C.de do.cũ res. vel ſm nos aget certi ꝯdi.ad intereſſe: qd̃ ꝓbauimus: vt.s̃.de ṽ.obli.in prin.

☞ ¶ Verſa. ¶ Promiſſio fcã alteri ñ vʒ niſi appoſita ſit pena: ꝛ nemo põt ſtipulari reʒ ſuã.h.o.Are.

n ¶ Verſa vice. ad ſupiorẽ.§.alteri. o ¶ Penã. ſʒ ꝛ tũc ad penã tm̃ tenetur: ꝛ facit.s̃.e.§.ſiquis aliũ. p ¶ Itẽ nẽo. futurã. vt pꝛtũ ãcille vel fetũ aĩaliũ ſuoꝝ q̃ ſua futura ſunt: vt.s̃.de re.di.§.item ea. Itẽ multo magis ſi ſtipuletur rẽ q̃ nũc eſt ſua: vt.s̃.e.§.i.

q ¶ Quo ſua ſit. h̃ iõ q: in eo caſu quo ſua futura non eſt vʒ ſtipulatio: vt.ff.de ṽ.ob.ſi rem meaʒ.

r ¶ Si ſtipulat[9] eſt.ſ.dari. ꝛ ẽ rõ q: qd̃ ſuũ ẽ ãpliꝰ ſuũ fieri ñ pt: vt.j.de actio.§.ſic itaq̃. reſtitui tñ poſſũ ſtipulari: vt.ff.de ṽ.ob.nemo.i.Rñ.et ff.vſufruc.quemadmodũ ca.l.i.§.ſʒ qd̃ dixim[9].

☞ ¶ Si de. ¶ Diſſenſus in corꝑe viciat ſtiꝑlatõʒ.h.o.are.

s ¶ Credideris. hoc eſt verũ qñ certũ eſt eos diſſenſiſſe: vt.ff.de ṽ.ob.continu[9].§.i.alias aũt, ſi poteſt ſm vtriuſq̃ intellectũ valere: vʒ ſm intellectũ ꝓmiſſoris: vt.ff.de ṽ.ob.qui ex pluꝛib[9]: ꝛ.l.ſti.iſta.§.cũ q̃.nec obſtat qd̃ ð: minorẽ preſtari debere: vt.ff.de le.i.apd̃ iul.§.ſeior: q: mĩor eſt quã dare vult promiſſor: vt.j.de act.§.preterea. Si aũt ſm vni[9] intellectũ tm̃ valere põt ſm eius intellectũ vʒ: vt dare mihi bononie x.promittis. ſi enim de hac bononia in qua ſum[9] intelligatur vʒ: alias nõ: vt.ff.de ver.ob.l.quotiẽs in ſtipulationib[9]: ꝛ ð rebus du.l.quotiẽs.ij.

☞ ¶ Quod. ¶ Stipulatio turpis ex turpi cã deſcẽdẽs nõ valet.h.o.Are.

t ¶ Promiſſuʒ. ſiue dicã promittis homicidiũ facere ſiue dicã promitto.x.q: ꝓmittis facere homicidiũ: vt.ff.de ver.ob.l.generaliter.

u ¶ Non valet. huiuſmodi enim conditiones turpes impoſſibiles preſumuntur a iure: vt.ff.de condi.inſti.l.ſi filius. vnde non valet ſtipulatio: vt.s̃.e.§.ſi impoſſibilis. circa qd̃ tñ dic q̃ aut ipʒ qd̃ ꝓmittiꝛ ẽ turpe: vt facere homicidiũ: ꝛ tũc non valeret etiã pena appoſita: vt.ff.ð ṽ.ob.gñaliꝛ: ꝛ.l.veluti: et l.ſi plagij. idẽ dico ꝛ ſi ſub ꝯditõe turpi vt h̃: aut ſi honeſtũ ꝓmittatur: ſed tñ turpiter: vt dare.x.ſed ꝑ metũ vel per dolũ: et tũc vʒ promiſſio facta: ſʒ exceptõe eliditur: vt.C.de inuti.ſtip.dolo.in fi.niſi in caſu vbi ipſo iure nõ vʒ ꝓmiſſio facta ꝑ metũ: vt.ff.qd̃ met[9] cã.l.ſi mulier.§.qd̃ ſi dos.ſm Io.

☞ ¶ Cū. ¶ Stipulatō ɔditōnal' trāsit ad heredes stiplato ris ꝛ promissoris. h. d. Are.

a ¶ Quis agē. h i ɔctib⁹: vt h ꝛ. ē. ꝺ v. ob. §. ex ɔditōali. aliꝺ i relictis: vt. C. ꝺ cadu. tol. §. finaūt aliqs: ꝛ. ff. ꝺ ma. test. l. si ita scri ptū fu. i fi. ꝛ fac ad hūc. §. ꝺ pi. ꝛ cō. rei vē. l. ꝙ si pēdēte. i. rñ.

☞ ¶ Qui. Qui pmittit cer to tpe ñ pt ɔueni ri niā tot⁹ termin⁹ ē elapsus. h. d.

b ¶ Qui h āno. i. q̇ stiplat⁹ ē his ꝟbis. pmitt h āno vl' hoc mēse.

c ¶ Preterit. i. e lapſ. ſʒ sec⁹ ē i re lict fauore vltīe volūtat. nā in ca put anni pstatio fit: vt. C. qñ di. le. ce. l. i. vl' distigue: aut pmittit p h ꝟba. h āno vl' q̇ libet āno. ꝛ tc̄ in fine anni fit solu

dari stipuleris: vel hoiez: nō pote ris ɔtinuo agere: nisi tātū spaciū pterierit q̇ traditio fieri possit[c].

¶ De fideiussoribus.

Pro eo q̇ pmittit[e] solent aliȷ̇ obligari q̇ fideiusso res appellāt: q̇s hoies[f] accipere solēt[g] dū curāt vt dilige ti⁹ sibi cautū[h] sit. ¶ In[i] oib⁹ aūt obligatōib⁹ assumi pñt. i. siue re siue ꝟbis siue lr̄is siue ɔsensu[k] cō tracte fuerint. At nec[l] illud q̇dez in terest vtrū ciuilis[m] an natalis[n] sit obligatio cui[o] adiȷ̇ciat fideius

sor: adeo[p] q̇dē, vt p seruo[q] ꝙ obli get[r]: siue extrane⁹ sit q̇ fideiusso rē a seruo accipiat: siue ipe dñs[s] sit in id qꝺ sibi natāliter ꝺbetur. ¶ Fideiussor nō tātū ipse obliga tur: ſʒ ēt hr̄dē reliq̇t[t] obligatū. Fi deiussor[u] ꝛ pcedere obligatōez et seq̇ pt. ¶ Si plures sint fideiusso res: q̇tq̇t erūt nūero singuli isoliꝺ tenent[x]. Itaqȝ liber ē creditori a quo velit solidū petere: ſʒ ex epi stola[a] diui hadriani ɔpellit credi tor a singulis q̇ mō soluēdo sīt lit ɔtestate tpe partez[b] petere. Io̊qȝ

tio: vt h ꝛ. ff. ꝺ v. ob. q̇ h āno: ꝛ. l. cū q̇ certaꝝ. āt ānū: ꝛ tc̄ in ca pite āni fit solutō: siue legatū sit: siue i ɔctu fiat pmissio ſʒ Jo. ꝛ. B. vt. ff. ꝺ ɔdi. ꝛ ꝺmō. l. si i ānos: ꝛ. ff. qñ di. le. ce. nec semel. vñ ꝟ⁹. Annua si ꝺbes tc̄ ispicies caput āni. Anno si ꝺbes i fine teneberis āni. ꝺ h dixi. ē. ꝺ v. ob. i pri. Sʒ q̇d si vsqȝ ad forū rez pmiseris: vr ꝙ stati icepto foro possit agi: vt. ff. ad trebel. l. q̇ si

☞ ¶ Si fūdū. ¶ Promissori dat tps habile l. §. sabin⁹. ad soluēdū. h. d. Are.

o ¶ Possit. cū ɔmō pmissoris: vt ff. ꝺ v. sig. l. nepos pculo. nec tñ nimiū expectat: ſʒ p⁹ nō possʒ soluē: vt. ff. ꝺ v. ob. ɔtinu⁹. §. illꝺ. Itē ꝛ si icōtinēti pt: nō tñ iꝺ stati exigit: vt. ff. ꝺ sol. qꝺ dicim⁹. qꝺdā ergo tps mediū exigi mur. s. x. dieꝝ ſm quosdā: vt. ff. ꝺ ɔsti. pe. l. pmissor. vl' dic arbi trio iudicis: cū oli. l. ñ sit ꝺteriatū: vt. ff. ꝺ iur. ꝺli. l. i. i fi. q̇ iudex statuet tps qꝺdā: nec nimiū nec modicū: vt. ff. ꝺ so. l. ratū: ꝛ rē ra. ha. l. quo. n. §. i. ꝛ. ff. ꝺ of. iudi. i. rñ. Itē nūq̇d idē i ꝙtitatib⁹ qꝺ i spēb⁹ h ꝺr: rñ. nō: imo tpe tāto ꝙtū iudicati dat expecta tur: vt. ff. ꝺ iudi. l. si ꝺbitori. s. iiij. mēsiū: vt. C. ꝺ vsu. rei iudi. l. ij. ſʒ quosdā. vl' veri⁹ dic vt no. ē. ꝺ v. ob. §. ois. i gl. ibi. Stati ꝛc.

☞ ¶ De fideiussorib⁹. Cōtinua sic. Visū ē ꝺ his q̇ pncipl'r obligāt ex plib⁹ ɔctib⁹. Vez vt h dic tex. i pri. p eo q̇ obligat⁹ ē solet accedē fideiussor: iō p⁹ illos titl'os subiȷ̇cit iste ꝺ fidiussori

Pro eo. ☞ ¶ Tot⁹ iste titul⁹ diuidit in b⁹. Are. q̇nqȝ ptes. Primo q̇l'r fideiussores accipiūt. Scꝺo in q̇ obligatōe accedē pñt. Tertio qñ sīt pl'es fideiusso res an isoliꝺ vl' p pte q̇lʒ obliget. Quarto ꝙ ñ pt fideiussor i pl⁹ obligari ꝙ pncipal': ꝛ qñ ꝺr i pl⁹ obligari. Quito qñ solēni tas intrinseca psumit. Scꝺa ibi. In oib⁹. Tertia ibi. Si pl'es. Quarta ibi. Fideiussores. Quita ibi. Stipl'atōib⁹. Et. h. d. Fideiussor ē q̇ accessorie obligat ad maiorē cautelā creditori.

e ¶ Promittit. s. pncipal'r p stipl'atōz. ꝛ iꝺ si quo h. d. Are. cūqȝ alio mō q̇s obliget: vt. ȷ̇. e. §. i. ꝛ. ff. e. l. i. Nūq̇d accessorie obligatōi accedē fideiussor pt: rñ. sic. ꝛ. ff. e. l. grce. §. fi. ꝛ ꝺ pig. ac. si rē. §. i. f ¶ Hoies. i. fidiussores. g ¶ Solēt. s. creditores. h ¶ Cautū. ꝛ ē cautū sine dubio: vt. ȷ̇. de replica. §. fina.

☞ ¶ In oib⁹. ¶ Omni obligatōi accedē pt fideiussor: ꝛ ciui tm̄ ꝛ naturali tm̄. h. d. A.

i ¶ In oib⁹. i. i oi spē obligatio nū: ꝺūmō ñ sit ɔ legē: vt. ff. e. l. cū lex. Sʒ ɔ. C. de fidiusso. ꝺo. dā. l. i. sol. illꝺ spāle ē. Itē i pñtib⁹ ꝛ futuris negocijs pt accedē

fideiussor: vt. ff. de iu. l. queādmodū. ȷ̇. e. §. fideiussor. k ¶ Cōsensu. siue ēt ex maleficio v' q̇si: vt. ff. e. l. grece. §. ſʒ si ex ꝺlicto. l ¶ Nec. i. non. m ¶ Ciuil'. s. tm̄ vt p eo q̇ fuit ɔfessus ipe sute nūeratōis: vt. ȷ̇. ti. pr. ſʒ tñ eāꝺ exceptōz quā re⁹: vt. C. ꝺ ñ nu. pe. l. pe. i fi. ꝛ. l. tā mādatori. ꝛ sic no. cūi tm̄ obligatōi accedē fidiussorē: vt h ꝛ. d. l. ꝺr: ꝛ. ff. e. l. fidiussor. §. ij

n ¶ Naturalis. s. vt p se r uo: vt subiȷ̇cit: ꝛ. ff. e. l. fide iussor. §. fideiussor. Accip i ergo ꝙtū ad datōnē fide iussoris nō iterest: ſʒ quo ad alia multuʒ interest. s. inter ciulē ꝛ naturalē ob ligatōem: vt. ff. de consti. pe. l. i. §. debitū: ꝛ. l. quod maritus. §. si quis autē.

o ¶ Cui. s. obligationi.

p ¶ Adeo. id est in tātuʒ.

q ¶ Pro seruo. qui seru⁹ de iure naturali tenet tā tū nō ciuili: vt. ff. de cōdi. i de. si id qꝺ: ꝛ. ē. de liberti nis. §. i. ꝛ. ē. ꝺ inuti. stipu. §. itē inutilis. ꝛ huic natu rali accedit hic fideiussor. At ipse seruus fideiube re nō pōt: vt. ff. e. l. seruus inscio.

r ¶ Obligetur. fideiussor q̇ p eo intercedit.

s ¶ Dñs. nō idē eʒ: vt dñs serui possit fideiussorē dare. ꝛ ē rō: q: talis fideiussor obligādo se seruo p consequēs dño obligat. Itē p eodem. s. dño obligat: qꝺ eē nō pōt: vt idem pro eodē ꝛ apud eundē possit obli gari: vt. ff. e. si q̇s p eo. §. i. ꝛ. l. neracius: ꝛ. ff. ad vell'. tutor.

☞ ¶ Fideiussor nō. ¶ Obligatio fideiussoria ē trāsitoria ad hēdez: ꝛ fideiussor pōt adhiberi ēt pro futura obligatōe. h. d. Are.

t ¶ Relinq̇t. siue h dictū sit siue nō. ꝛ idē i obli. ex ɔctu: vl' q̇si i reo pn cipali: vt h ꝛ. ff. de ac. ꝛ ob. l. ex ɔctib⁹. Sʒ q̇d si ad penā furti obligat⁹ ē vl' in alia ac. vel obligatōe q̇ nō trāsit ad hēdes: Rñ. si puto teneri ex h casu hr̄dē q̇si natāz mutet h cāu stipl'atio: vt ar. ff. si q̇s cau. l. si cū. § q̇ iniuriaꝝ: ꝛ. ȷ̇. ꝺ ac. §. fuerat aūt. ꝛ facit ad hūc. §. ff. e. l. iiij. §. fi.

u ¶ Fideiussor ꝛ precedere. puta fideiubeo in id qꝺ sibi crederes vl' cre didisti vel credis. nam his tribus tpib⁹ pōt accipi: vt hic ꝛ. ff. de. vsufr. e. re. que vsu. cō. l. qm̄. §. fi.

☞ ¶ Si pl'es. ¶ Si pl'es p eoꝺ fideiubeāt q̇lʒ tenet isolidū: ſʒ bñfi cio epl'e fit diuisio iter eos q̇ soluēdo sūt tpe lit ɔtestatōis. Et si vn⁹ ex fideiussorib⁹ soluēdo soluat isolidū a ɔfideiussore repetē pōt. h. d. Are.

x ¶ Tenet. idē ēt i plib⁹ mādātib⁹. vel iubētib⁹: vt. ff. qꝺ iussu. l. fi. ſʒ vr iure nouo ꝙ p pte sua tm̄ q̇lʒ teneat ipo iure vt iam nō sit necessaria epl'a de qua subiȷ̇cit hic: nisi expresse insolidū pmittat. ꝛ sic vr corrigi qꝺ hic ꝺr: vt in aut. de duo. re. §. i. col. vij. vel verius vt puto dicta autē tica loquitur in pluribus reis debendi: in quibus etiam iure veteri vi detur fuisse cautum vt pro partibus teneatur: vt. ff. de duobus reis. l. reos. At secus fit in fideiussoribus quorum quilibet tenetur insolidū: vt ipse reus pro quo intercedit. ꝛ ita habebit locum epistola hodie vt olim.

a ¶ Ex epistola. sed vbi est hec epistola: Respon. non habemus eam scriptam: multotiens tamen de ea mentōem facit lex: vt hic ꝛ. C. de cō sti. pe. l. fi. ꝛ. ff. e. l. inter fideius. ꝛ. l. se.

b ¶ Partez. dicta tamen epistola fallit in quinqȝ casibus: vt in fideiu ssoribus tutorum qui non implorant beneficium: licet tutores implorēt: vt. ff. rempu. sal. fo. l. fi. ꝛ. ff. de tu. ꝛ ra. di. l. i. §. nunc tractemus. Item fal lit in fideiussore fideiussoris: vt. ff. eo. si plures. §. fi. Item fallit quando ceteri fideiussores soluendo non sunt tempore litis contest. vt. ȷ̇. subiȷ̇cit statim. Item fallit qñ eiusdem summe sunt fideiussores: ſʒ non p eodē ꝺ bitore: vt. ff. e. si a ticio. Itē ꝛ qñ ificiat: vt. ff. e. si dubitet. §. ita. Sʒ nū

q̇d h̄ exceptio cplēt ē p̄eptoria vel dilatoria: vr̄ p̄eptoria: q: prorsus pi/mit id ī quo oppōit. Jtē eē vr̄ dilatoria: q: añ lit. ɔte. opponi dz: vt h̄. q̄re vr̄ dilatoria: vt. C. ḋ ꝓb. l. excep. Sz dico eā q̄si anormalam: cū nec p̄eptoriā prorsus imitet̄: q̄ vsq3 ad s̄niam oppōit̄. nec dilatorias q̄ tm̄ differūt: vt. j. ḋ excep. §. hoc exce. ꝛ. C. sen. resci. non po. l. pemptorias. Sz q̇d. si soluit nūq̇d re/petit q̄si sit fauorabil' ex/ceptio: vr̄ ꝙ sic: vt ī vell'. vt. ff. ḋ ɔdi. inde. l. q̇ excep. ꝛ. ff. e. l. q̇ ɔtēdat. Sz ɔ̄di co: q: n̄ iuenio ꝙ sit sic fa/uorabil': ꝛ q: s̄iū r̄cipit: vt ff. ḋ ɔdi. inde. repetitio.

si quis ex fideiussorib⁹ eo tp̄e sol/uēdo n̄ sit: hoc ceteros onerat[a]. Sz si ab vno fideiussore creditor totū ɔsecut⁹ fuerit: hui⁹ soli⁹ de/trimētū erit: si is[b] ꝓ quo fideius/sit soluēdo n̄ sit: ꝛ sibi iputari dz cū potuerit iuuari ex epistola di/ui[c] hadriāi ꝛ desiderare vt ꝓ pte ī se det̄ actio. ❡ Fideiussores ita obligari n̄ p̄nt vt pl⁹ debeāt dare q̄ dz is ꝓ q̇ obligat̄[d]. nā coꝝ obli/gatio accessio ē p̄cipalis obli/gatōis: nec plus[e] ī accessione esse pt ꝙ ī p̄cipali re. At ex diuerso vt min⁹ ḋbeāt obligari p̄nt. Jta ꝙ si re⁹. x. au. p̄miserit: fideiussor ī q̄nq3 recte obligatur. ɔ̄[f] vo obli/gari n̄ pōt. Jtē si ille pure p̄mise/rit: fideiussor sub ɔditōe p̄mitte/re pōt: ecōtra nō pōt. nō solū aūt

a ❡ Onerat. ar. ɔ̄. ff. ad. l. rho. de iac. l. ij. §. si quis.

b ❡ Si is. s. reus.

c ❡ Diui hadriani. fac. ff. e. l. vt fideiussor.

☞ ❡ Fideiussores. ❡ Fideiussor n̄ pt ī plus obligari ꝙ p̄cipal'. Et ī pl⁹ obligari dr̄ ēt q̇ citeri ori tp̄e obligat̄. h. d. Are.

d ❡ Obligat̄. sz nūq̇d in idip̄z ī quo re⁹ tenet̄ saltē remanet obligat⁹ q̄n ī pl⁹ fideiussit: q̇dam dicūt ꝙ sic: ꝓ q̇b⁹ h̄ ē gn̄ale. vtile ꝑ iutile nō viciat̄: vt. ff. e. si a reo. §. i. ꝛ. C. de do. si q̇s ar. §. sz ī his oīb⁹. nos ɔ̄. s. in nihiluz teneantur. ꝛ est pro nobis. ff. eo. grece. §. il'ud.

e ❡ Nec plus. contra hanc regulam est. ṡ. de re. di. §. si tamen rem alie/nā. Jtē. ff. de ɔ̄hen. ēp. si ī ēptōe. ī pri. Jtē. ff. ḋ so. q̇ res. §. mihi. x. ꝛ. §. q̇ stipulat̄: ꝛ. §. mihi rome. sz his oīb⁹ da generalē solutōz: vt sic expo/nas hāc l'ram nō plus eē pōt ī accessiōe ꝛc. i. ī accessoria obligatōe ſm Jo. Jtē ɔ̄. ff. ḋ iudi. queadmodū. So. ibi nō ē pl⁹: q: lz n̄ fideiubeat añ reū: n̄ tn̄ p⁹ tenet̄. Jtē ɔ̄. ṡ. e. ac. ne. lz ibi n̄ est plus eo mō quo dr̄ plus. dr̄. n. pl⁹ q̄ttuor modis: quoꝝ null' ē ibi. j. de ac. §. pl⁹ autem.

f ❡ Cōtra. i. si re⁹. v. p̄misit: fideiussor. x.

g ❡ Cōtra. si re⁹ sub ɔditōe p̄mittat: ꝛ fideiussor pure.

h ❡ Plus dare. facit ad hoc. ff. de verbo. si. is cui. §. fina. ꝛ. j. de act. §. plus autem: ꝛ. ff. de sol. l. insolidum: ꝛ. ff. sol. ma. si constante. §. quotiēs. Si q̇d aūt fideiussor soluerit: siue ꝑ iudicē siue nō: vt. ff. mā. ideoq3. §. fi/deiussores. sz fallit ī casib⁹ q̄ttuor: ꝛ añ ꝙ soluat agit mā. vt si h̄ dictū sit vt ad tp̄s teneat̄. Jtē si fuerit ɔdēnat⁹. Jtē si cepit bona sua dissipare re⁹. Jtē si diu stetit fideiussor ī obligatōe: vt. C. mā. si ꝓ ea: ꝛ. ff. man. l. luci⁹. al' nō agit añ ꝙ soluat: sz soluere dz: vt. ff. de ɔdi. inde. l. indebitā. sz ēt ī casib⁹ nullo mō agit: vt si promitto aut donādi aīo aut ī rē suā fide iussit: vt. ff. mā. si remūerādi. §. si passus: ꝛ. l. si p̄nte. Jtē si h̄ actū sit vt nō agā: vt. ff. man. si remunerādi. §. si marcell⁹. Jtē si mādatū nō sit ob ligatoriū: vt. ff. man. §. illud. Jtē ꝛ si fideiussor nō opposuit excep. quā debuit opponere: vt. ff. man. si fideiussor.

☞ ❡ Si q̇d. ❡ Fideiussor soluēs ꝓ reo h̄z ɔ̄ eū mādati actōz. h. d.

i ❡ Mandati. i. actōe.

k ❡ Judiciū. si itercessit mādatū vl' ēt eo presente fideiussisz: vt. ff. mā. q̇ fidem. ꝛ. l. ex mādato.

l ❡ Grece. facit. ff. e. grece. l. R̄n. ꝛ. j. q̇. mo. tol. ob. §. sed ꝛ grece: ꝛ. ṡ. de ver. ob. §. sed vtrum.

☞ ❡ In stipulatōib⁹. ❡ Solēnitas itrinseca p̄sumit̄. h. d. Areti.

m ❡ In stipulatōibus: factū. q. d. ita dicit scriptā ac si vere ita fuissz fa/ctū: q̇d forte fuit vel n̄ fuit actū: certe p̄sumit̄ ꝓ scriptā: vt sic vi/deat̄ actū: ꝛ ē hic scripta priuata. dicit. n. si q̇s se ꝛc. ꝛ ex cā vn/de icōtinenti preiudicat: nisi ɔtra probet̄: vt. ff. de nō nu. pe. ge/neraliter. ꝛ facit ad hūc. §. ff. de ver. ob. §. sciendū: ꝛ. C. de cōtra/hen. sti. l. ij. ꝛ. ṡ. ti. i. §. si scriptū. in scriptura aūt publica cōstat

ī quātitate: sz ēt ī tp̄e min⁹ āt pl⁹ intelligit̄. Plus[b] ē. n. statiz aliq̇d dare: min⁹ ē post tp̄s dare. ❡ Si q̇d aūt fideius. ꝓ reo soluerit: ei⁹ rei recuperāde cā h̄z cū eo mādati[i] iudiciū[k]. Grece[l] fideiussor ple/rūq3 ita accipit̄ sine ēt v̄bo. Sz ꝛ si dixerit ꝓ eo erūt ac si dixerit ❡ In[m] stipula/tōib⁹ fideiussoꝝ sciēdū ē hoc ge/neralit̄ accipi: vt quodcūq3 scri/ptū sit quasi actū: videat̄ ēt actū. Jdeoq3 constat si q̇s scripserit se fi/deiussisse: videri oīa solēniter[n] acta[o].

❡ De litteraꝝ obligatione.

OLim scriptura[p] fiebat obligatō que nōib⁹ fi/eri dicebat̄: q̄ nōia ho/die n̄ sunt ī vsu. Plāe[q] siq̇s[r] ḋbere[s]

ei standum: multomagis nisi contra ꝓbetur: vt. C. de proba. cū p̄cibus. ꝛ in autē. de fi instru. §. si vero mō. in prin. §. colla. vi. Item no. hic p̄sumi omnia solēnit̄ acta: quod probāt supradicte. ll.

n ❡ Solenniter. i. interrogatōz factā fuisse: quā necesse ē p̄cedē: vt ṡ. de verb. ob. in prin. ꝛ. C. de contrahen. ꝛ cōmit. stip. l. i.

o ❡ Acta. sz contra. ff. de publi. q̇cunq3. §. fi. Sol. ibi sunt extrinsece solennitates de tutore ꝛ iudice qui debent adesse cum pupillus vendit. Et hic actus promissionis nullus est sine actu interrogationis. vnde ex quo dixi fideiubeo vel ꝓmitto intelligitur interrogatio facta esse quasi pars promissio/nis: et sic nō ē extrinseca solēnitas: cuz sit pars stipulationis.

☞ ❡ De litterarum obligatione. Jsta Rubrica continuatur ad precedentia. Quia supra visum est de obligationibus que contrahuntur verbis: nunc ponit de his que contrahūtur litteris. Aretinus.

OLim scriptura. ☞ ❡ Totus iste titulus diuiditur in duas partes. Primo ponit qualiter olim scriptura obligabatur ꝛ eius correctionem ꝛ nouum statutum. Secundo ponit infra quantum tempus olim ꝛ ho/die potest exceptio opponi non numerate pecunie. Secunda ibi. Mltum. Et hoc dicit. Scribens se ḋberi ex mutuo quod non recepit sperans recipere: obligatur litteris cum effectu: olim post quinquennium: hodie post biennium. Hoc dicit totus titulus. Areti.

p ❡ Scriptura. id est solennitate quadā scripta que ꝑ quedaz nomina specialia fiebat: vt subiicit.

q ❡ Plane. lz dicta verba in vsu eē desierint. plane ꝛc.

r ❡ Si quis: homo priuatus. idem est ꝛ si fiat per alium: dum modo per publicam personam. aliud si per priuatam: vt. C. de proba. instrumenta. Ar. tamen contra. ff. de pig. l. si fideiussor. §. i. sed ibi in scribentis preiudicium creditur.

s ❡ Debere. scilicet ex causa mutui ꝛ sine stipulatione. hec eīz verba non sunt apta ad stipulationem: vt. ṡ. de verb. obli. §. i. Si autem sine causa non preiudicat: vt. ff. de proba. cuz de in/debito. in fi. Quid si stipulatio interuenit? R̄n. ꝛ tūc h̄z loci effect⁹ hui⁹ ti. nam exce. in factū p̄t opponere: vt. C. e. l. cū vltra. ꝛ h̄ si spe future nūeratōis: al' si tāꝙ iā eēt ḋbitū: cū non esset

sciēter ɔfitet̄ vr̄ donare. al.i.si ñ vult donare: ſʒ q: credit se ei ōbere ñ vʒ stipl'atō: q: obijcit̄ exceptō: vt.ff.de re.iu.l.cui⁹: ꝛ.ff de exce.do.l.ij.§.ij.ꝛ.no.caute h̄ ꝙ ꝑ v̄ba pñtis tpis fit obli.vt ꝑ h̄ scribo me ōbē: vl' ɔfiteor me ōbē: vt h̄ dr̄.ꝛ sic ē ɔ̄ opi.nr̄aʒ q̄ dicim⁹ oblig.lr̄is ōere fieri ꝑ v̄ba futuri tpis tm̄.C.ō postu.l.sub spē: vt scribo me datuꝝ tibi.x.ex cā mutui ad istar stipl'atōnis q̄ ꝑ v̄ba futuri tpis tm̄ fit: vt.ff.ō v̄.ob.stiplationuʒ.§.stiplatio. sed certe nec h̄ dico ꝙ per h̄ v̄ba nascat̄ nc̄: ꝛ vt nc̄: ſʒ q̄si ēt ꝑ⁹ nata sit: si ɔfiteor ꝑ v̄ba pñtis vl' p̄teriti tpis.ꝛ facit.C.ō epi.audi.l.si pñs: ꝛ.C.e.i.ɔ̄ctib⁹.i pri.vl' apti⁹ ñ faciūt hec v̄ba vt obliger:

se scripserit[a] qd̄ sibi numeratū[b] nō ē: de pecūia minime nūerata: post multū[c] tpis exceptōeʒ[d] opponere nō pōt. hoc.n. sepissime ɔstitutū[e] ē: ꝛ sic fit vt ꝛ hodie[f] dū q̄ri non[g] pōt scriptura[h] obliget̄[i]: sed ex ea nascitur cōdictio[k]: cessante.s. verboꝝ obli.[l] ¶ Multū[m].n. tēpus in hac exceptione antea q̄dē ex principalib⁹ constōib⁹[n] vsq; ad q̄nquēniū ꝑcedebat. Sed ne[o] creditores diuti⁹ possint suis[p] pecunijs forsitan defraudari per constitutionem[q] nostrā tps coartatū ē: vt vltra[r] biēnij metas hmōi exceptio minime extendat̄[s].

ſʒ vt obligat⁹ p̄sumar: lʒ hēaʒ exceptōʒ.vl' veri⁹ lʒ apponā v̄ba pñtis vl' p̄teriti tpis: tm̄ sp̄ itelligūt̄ futura. q̄d.n. ꝑdest dicē ɔfiteor me accepisse.x.vl' ōbē.x.ex cā mutui ꝛ h̄ scribā: nisi itelligat̄: ꝛ iō reddā. Itē q̄d si dicā recepi ab illo.x. ex cā mutui: ꝛ h̄ scribā? R̄ñ.q̄dā ñ teneri ꝑꝑ sup̄dictā rōeʒ: q: ꝑ v̄ba futi tēporis dʒ fieri. Sʒ certe sat̄ puto ꝙ p̄sumor obligat⁹: sicut cū scribo me debere: vt hic.nec.n. v̄bis: imo reb⁹ legē iponimus: vt.C.cōia de le.ij.vel dic ꝙ ibi itelligit̄ futuꝝ: vt ibi p̄dixi.

a ¶ Scripserit.i.scriptura ɔfessus fuerit ibi.

b ¶ Numeratū.al'.n.si nūeratū eēt: nō lr̄is ſʒ re obligat⁹ eēt: vt s̄.q̄.mo.re ɔ̄hi.ob.l.i.R̄ñ. c ¶ Multū.h̄ exponit̄.j.pr.

d ¶ Exceptōʒ.s.ñ nu.pe.q̄ p̄t p̄poni siue petat actor siue nō: vt ar.C.e.l.si q̄si.ꝛ i script̄ ꝑm quosdā: vt i aut.ō tē.ñ nu.pe.sup dote.§.i.vl' forte illō spāle i dotē.primū tñ ꝑm Io.verius est.

e ¶ Constitutū.a multis ipatorib⁹ q̄ fecerūt leges tales.C.eo.per totū vsq; ad.l.gñalit̄.nam postea iustiniani sunt.

f ¶ Hodie.sic loq̄t̄ q̄si sup̄dicta loquāt̄ añ tpa iustiniani: ꝛ nc̄ subijcit ꝙ hodie fit idē.vel dic hodie.i.postq̄ cucurrerit h̄ tps s.quīquēniū oli: hodie biēniū: vt.j.pr.ꝛ ꝑʒ h̄ ñ dʒ eē.ꝛ in tex.

g ¶ Nō pōt.i. dū q̄rimoniā p̄ponē nō p̄t de exceptōe nō nu.pe.q: cucurrit tp̄s.i.obligabit̄ ꝑ scripturā ad dandū pecuniā

h ¶ Scriptura.i.ꝑ scripturā.ſʒ certe vr̄ neminē nō nūeratā scriptura vl' lr̄is obligari: ſʒ itellectu q̄ ex lr̄is ꝑcipit̄ ꝛ v̄bis: vt.ff.ō ac.ꝛ ob.l.nō figura.qd̄ q̄dā concedūt.ſʒ certe vtrūq; facit ad obligatōem: ꝛ ipsa figura lr̄aꝝ ꝛ consensus quem exprimunt: ꝛ ꝙ dicta.l.dr̄.nō figura.s.sola. Itē nūq̄d ꝛ ꝑ ɔ̄riā scripturā obligatio ciuilis nata poterit tolli si creditor sic scribit. Confiteor me nō ɔnumerasse vel te confessum non fuisse vel illū soluisse? R̄ñ.sic: vt.ff.de reg.iur.l.nihil tā naturale ē.

i ¶ Obliget̄.s.ciuiliter ꝛ naturaliter p⁹ bienniū: q̄si biēniū ꝑiat naturalē obli.nā añ erat ciuil' tm̄: nō naturat̄: cū nihil nūeratū fuerat. Itē si ciuilis nō eēt frustra dicēt̄ hr̄e locū exceptio. dicim⁹ ergo ꝙ sola ciuil' fit añ bienniū: ſʒ post biēniū adijcit̄.vl' qd̄ est verius nō adijcit̄: ſʒ prima ciuil' incipit hr̄e vī naturalis ꝛ ciuilis.nā ꝛ stipulatio est de iure ciuili: hʒ tñ effectū natural' obligatōis ꝛ ciuil'.nā ciuil' ꝑ se ñ vʒ ad exigendū: vt.s̄.de obli.§.i. Itē sic ē i re iudicata.adhuc tñ dñt q̄dā vt Iac.ꝛ Hug.ꝙ si vult post biēniū excep.opponere ꝛ ꝑbare sibi nō nu.pe.ꝙ ad

mittit̄: ſʒ añ biēniū ꝑbat creditor: vt.C.e.l.si ex cauti.qd̄ certe ē equū.ꝛ ita biennium h̄ solū opat̄ ꝙ ꝑbatōis ɔuertat̄ on⁹.ꝛ ēt ꝑ his facit qd̄ alias dr̄: ꝙ non fiāt illicite exactōes: vt.ff.de offi.pre.l.illicitas. Sʒ certe aliter de iure vr̄.s.vt nullo mō admittatur ēt ꝑbās.nā sacramētū non pōt deferre qd̄ ē spēs ꝑbatōis: vt.C.e.l.in ɔ̄ctibus.§.illo: ꝛ.C.de iure deli.l.fi.§.licentia.ſʒ certe satis credo primū veꝝ et equū. Nec obstat qd̄ de iuramēto dixit: q: ex tempore illius legis in ɔ̄ctib⁹ nō hʒ iuramentū vim ꝑbatōis si non vult aduersari⁹: vt.C.de iureiu.l.gñaliter.§.sinautem.

De obligatōib⁹ ex consensu.

Consensu[t] fiūt obligatōnes in emptionib⁹[u]: venditōib⁹: locationib⁹[x] cōductōib⁹: societatib⁹[a] mādatis[b]. ¶ Ideo aūt istis modis obligatio dicit̄ consensu cōtrahi: q: neq; scriptura[c] neq; pñtia oīmodo op⁹ ē: ac nec dari q̄cq̄ necesse est: vt substātiā capiat obligatio: sed sufficit eos qui negocia gerūt cōsentire. vnde iter absentes quoq;

k ¶ Cōdictio.s.ex illa.l.C de nō nu.pe.l.in ɔ̄ctib⁹.

l ¶ Obligatōe.i.stipulatione que verbis fit.nam tūc titul⁹ iste cessat: ꝛ hʒ locū.s̄.de ver.obli.q̄ñ accepit vel hʒ locum exceptio in factū: vt.C.e.ti.cum vltra q̄ñ non accepit.

m ¶ Multū.q: p⁹ multū tp̄s exceptionē p̄ponere nō pōt: vt.s̄.mō dixit. Quid sit multum: exponit hic. Et no.multum ꝑ q̄nquēnio poni: ſʒ diu ꝑ decēnio ponit̄: vt.ff.q̄ ꝛ a q̄.si ɔfidicō.§.aristo.

n ¶ Cōstōib⁹.q̄s ñ hēm⁹. o ¶ Sʒ ne creditores.non solum isti ſʒ veri.

p ¶ Suis pecunijs.subaudi ēt.nā occasiōe hmōi si darem⁹ lōgū tp̄s ēt veri ōbitores iterdū t'lia opponerēt: ꝛ ita occasiōe liciti ɔmittet̄ illicitū: qd̄ eē ñ dʒ: imo ēt licitū coartat̄ vt vitet̄ illicitū: vt h̄ ꝛ i aut̄.ō eccle.ti.§. imo alia.i pri.col.v. q ¶ Per ɔstōeʒ.vt.C.ō ñ nu.pe.l.i ɔ̄ctibus.

r ¶ Ultra biēnij.sic.C.ō oī agro ōser.l.q̄ agros. s ¶ Extēdat̄.ꝛ h̄ i cā mutui.si vero ex alia cā ɔfiteat̄ i script̄: veluti ēptōis vel sil'i icōtinēti p̄iudicat sibi: nec p̄t ɔ̄ ꝑbari nisi ꝑ aliā scripturā: vt.C.ō non nu.pe.l.gñalr. Itē h̄ i ōbitore cōfitēte: ſʒ i creditore cōfitēte sibi solutū.xxx.dies statuunt̄: nisi in casib⁹ vbi icōtinēti p̄iudicat: vt.C.ō non nu.pe.i cōtractib⁹.§.super certis: ꝛ.§.ſʒ ꝛ q̄ñ.

¶ De obligatōe ex consensu. Supra dictum ē de obligatōnib⁹ q̄ re verbis ꝛ litteris contrahuntur.ver q: sunt alie q̄ consensu contrahūtur: iō de his subdit. Porcus.

Consensu. ¶ Tot⁹ iste titul⁹ diuidit̄ in tres ptes. Primo pōit quot casib⁹ q̄s obliget̄ ex cōsensu solo. Scdō q: in his magis cōsensu solo q̄ i alijs obligatio ɔ̄hit̄. Tertio pōit effectū hui⁹ obligatōis ponēdo d̄riaʒ iter hūc ɔ̄ctū ꝛ stipulatōʒ. Secūda ibi, Ideo aūt. Tertia ibi. Itē in his.ꝛ.h.d. Tot⁹ titul⁹ in quattuor ɔ̄ctib⁹ hic enūeratis solo consensu ɔ̄hitur obligatio.hincīde ēt inter absentes mediante nuncio vel ep̄la.h.d. Areti.

t ¶ Consensu.sic.ff.de ac.ꝛ ob.l.consensu.

u ¶ In ēptōib⁹.vt.ff.ō ɔ̄hē.ēp.l.i.§.fi.ꝛ.j.ti.i.i pri.

x ¶ Locatōib⁹.vt.j.ti.ij.i pri.

a ¶ Societatib⁹.vt.j.ꝑ socio.i pri.ſʒ ɔ̄.ff.ꝑ socio.l.iiij.i.R̄ñ. ſʒ certe ibi nō negat̄ q̄n cōsensu ɔ̄hat̄ societas.vñ non est contra.

b ¶ Mādatū.ſʒ nōne eē i stipulatōe cōsensus dʒ iterueire: vt.s̄.de ver.ob.§.ſʒ h̄: ꝛ.ff.de pac.l.i.§.pe.? R̄ñ.ibi exp̄ssis verbis debʒ eē cōsensus: vt.ff.ō ver.ob.l.i.§.i.h̄ aūt aīo sine verbis ꝛ inter absentes: vt.j.pr.ibi. inter pñtes tm̄: vt.s̄.de inuti.sti.§.item verborum.

c ¶ Scriptura.h̄ caute no.d̄riam quā facit iter hūc ti.ꝛ supiores.nā qd̄ dicit neq; scripturā.hoc discrepat ab obligatōe lr̄aꝝ: vt.s̄.ti.i. Item in eo ꝙ dicit.neq; pñtia.dicit propter verborum obligationem que inter presentes fit: vt.s̄.de inuti.sti.§.itē inutilis. Item ꝙ dicit non est necesse quid dari: ideo dicit vt discrepet ab alia que fit in re: vt.s̄.qui.mo.re contrahitur ob.ꝑ totum.

a ¶ Per epl'am.vt.ff.de rei ven.l.quādā mulier.
b ¶ Itē i his.fit.supior dr̄ia ad tria gnā obligationū:h' āt it dr̄ia ad sti pulationē vel verb.ob. c ¶ Contractib'.q̄ fiunt consensu.
d ¶ Optet.q.d.hicide ɔ̄hit obligatō ēt i his q̄ n̄ sunt dicta. nā veniūt vsure p' morā:vt.ff.d ac.ēp.iul.§.ex vēdito.idē ē ꝛ in oib' bone fidei iudicijs:lz n̄ ex ɔ̄ctu sz q̄si nascāt:vt.j.d ac.§.in bone fidei.

r ¶ A ɔ̄hēte.s.vtroqꝫ.s.ēptore ꝛ vēditore.ꝛ tal'subscriptō fit:al' vbi ɔ̄ct'fit ali' i script:vt i aut.d fi.istr.§.si q̄s igr:ꝛ.§.si q̄s mutui:ꝛ.§.se.
s ¶ Nisi istr̄a.q̄ vulgo rōes dicūt' fꝫ Io.
t ¶ Cōpletōes.i.nōdū ɔpletū.

e ¶ Ali'stipulet'.q.d.necesse ē q̄ oia dicant' i stipl'atōe.nā al'nihil vēit i talē obligatōz .ff.d neg.ge.l.si pupilli.i fi.ꝛ.l.q: tm̄dē

¶ De ēptōe ꝛ vēditione. Supradictū ē d obligatōib' q̄ ex ɔsensu ɔ̄hūtur:vez q: ille ɔstāt āt:in ēptōib' ꝛ vēditōib' āt locatōib' ꝛ ɔductōib' vl' societatib' vl' mādatis:vt.s.ti.i.i pn̄.iō d his tractatu r' icipit d ēptōe ꝛ vēditōne. Porcus.

Eptō. ¶ To t' iste titul' diuidit' i quiqꝫ ptes. Primo q̄n ēptio ꝛ vēditio ɔ̄hat':ꝛ q̄n ab ea possit recedi. Scd̄o p̄ciū dꝫ interuenire. Tertio q̄n ēptō ē pfecta ad quē spectat piculū rei ven. Quarto an sub ɔditōne possit ēptio celebrari. Quito q̄b' casib' ēptō eē n̄ possit. Scd̄a ibi. Preciū āt. Tertia ibi. Cū aūt. Quarta ibi.ēptio tā sub ɔditōne. Quita ibi. Loca sacra. Et.h.d. Emptio ɔ̄hit' eo ipso q̄d p̄cio ɔuētū ē:lz nōdū n̄ueratū vel aliq̄ arra data si sine scriptura fiat.al'r āt scriptura celebrata erit ēptio pfecta ꝛ non pri'.h.d. Are.

talia negocia cōtrahūtur: veluti per[a] epistolam vel per nuncium. ¶ Itez[b] i his cōtractibus[c] alter alteri obligatur in id quod alterum alteri ex bono ꝛ equo prestare oportet[d]:cū alioq̄n i verborūz obligatōnibus alius[e] stipuletur: alius promittat.

¶ De emptione ꝛ venditione.

Emptio[f] ꝛ venditio cōtrahitur simul[g]: atqꝫ[h] de p̄cio ɔuenerit:q̄uis nōdū preciū numeratū[i] sit: ac nec q̄dem arra data fuerit. nam quod arre[k] nōie datur:argumētum est emptōis[l] ꝛ vēditōis cōtracte: sꝫ hoc q̄dē de ēptōib' ꝛ venditōib' que sine scriptura[m] cōsistūt obtīere oportet. nam nihil a nobis in hmōi emptionibus ꝛ venditionibus[n] inouatum est. In his aūt q̄ scriptura cōficiuntur[o]: nō aliter perfectā esse vēditionez ꝛ emptionez constituimus[p]: nisi ꝛ instrumēta ēptōis fuerit[q] cōscripta: vel manu ppria cōtrahetium vel ab alio q̄dem scripta. a cōtrahente[r] aūt subscripta: ꝛ si p tabellionez fiūt:nisi[s] ꝛ ɔpletōes[t] accepit[u] ꝛ fuerit[x] partib' absoluta[a]. donec eīz aliquod deest ex his: ꝛ penitentie locus est: ꝛ pōt emptor vel vēditor sine pena[b] recedere ab ēptōne ꝛ vēditōe. Ita tn̄ ipune eis recedere cōcedimus: nisi iā arrarū nōie aliq̄d fuerit datum. Hoc.n. subsecuto: siue i scriptis siue sine script vēditio celebrata ē: is q̄ recusat adiplere contractum: siquidem est emptor: perdat q̄d dederit. Si vero venditor duplum re restituere cōpellitur[c]: lꝫ super arris nihil expressūz[d] est. ¶ Preciūz autez constitui oportet. nā nulla

f ¶ Emptio ꝛ vē.ɔ̄hit'.h' no.trib' modis pfici ēptōz.vno mō.s.ex quo n̄ pn̄t discedē ɔ̄hētes:vt.C.d ac.ꝛ ob.l.sic'ūtio.fm quē modū ēt ɔditional' ē ēptio pfecta. Scd̄o mō q̄n ē pura:ꝛ tc̄ icipit piclꝫ rei ad ēptorē ptinere:vt.ff.d pi.ꝛ ɔmo.rei vē.l.necessario.i pn̄.ꝛ ita ɔ̄hit' h' siue pficitur. Tertō q̄n res tradit' pl' pfici adhuc siue ipleri:vt.ff.d ac.ēp.si q̄s rē alienā.
g ¶ Simul.i.statim. h ¶ Atqꝫ.i.postea.
i ¶ Nūeratum.nec aliq̄d datū loco precij:vt.s.ti.i.in pn̄.
k ¶ Arre.vt.ff.e.q̄d sepe.in pn̄.
l ¶ Emptōis.ɔ̄cte.nō aūt de substātia contract'.
m ¶ Sine scriptura.i.sine solennitate scripture.
n ¶ Venditionib'.s.q̄ sunt sine scriptura.
o ¶ Cōficiūt'.pꝫ h' q̄ alia ē ēptō siue vēditō i script:alia sine script. In script dr̄ q̄n h' agūt ɔ̄hētes vt n̄ al'r valeāt ɔ̄hētes nisi fiat scripta fm quosdā:q̄d n̄ videm' i vsu. Alij dn̄t vt. P. q̄ sufficit q̄ ɔ̄hētes vl' aliq̄s eoz dicat i pn̄cipio ɔ̄ct' q̄ ide scripta fiat:lz n̄ dicat q̄ al'r n̄ valeat nisi fiat:ꝛ h' approbo:vt.C.d fi.istr.l.ɔ̄ct'.ibi. Illos tn̄ quos i script fieri ɔuēit ꝛc. Si āt simpl'r fiat ɔ̄ct' lꝫ postea ad pbatōez fiat scripta: vꝫ q̄d actū ē ꝛ ēt valuissꝫ sine ea:vt.ff.d pig.ɔ̄hit'. Et eod mō dico ēt itelligēdū vbicūqꝫ dr̄.l.ɔ̄ctū aliquē i script fieri vl' distractū:vt.C.d te.l.testamētū:ꝛ i au.d te.§.ꝛ lꝫ.col.vij.sꝫ cū fiat i script hmōi vēditō ꝛ sine scriptura n̄ valeret.q̄re n̄ dr̄ obligatio l'rāz:rn̄.q: aliō hꝫ nomē.s.ēptio.et vez ē hoc nomē.at i mutuo nō ē vez mutuatū eē.ꝛc.n.re esset obligatō ɔ̄cta:vt.s.de lit.ob.§.plane. p ¶ Cōstituim'.pteriti tpis ē. ꝛ dic vt C.d fi.istr.ɔtract'. q ¶ Fuerit.s.h' istr̄a.ꝛ sub.n̄ al'r valeāt nisi ꝛc.

u ¶ Acceperit.s. ab eod tabellione ꝛ a ptibus:vt subijcit.
x ¶ Et fuerit.s.q̄ petatur pro iteresse ꝛ p iuramento in litem.
a ¶ Absoluta.vt q: lecta fuerit ptib' ꝛ laudauerit. vel dic absoluta i.scripta.
b ¶ Pena. sed quō sine pena: cū stati i arr' euz puniat:rn̄. sine pēa iteresē ꝛ iure iu.i litē.nā h' pēa eēt q̄tū ad soluētez:lꝫ n̄ q̄tuz ad accipientez:vt.ff si q̄s iu.di.n̄ ob. l.i.§.fi. nō āt ab arris al'r liberat': vt subijcit. Ita tamē ꝛc. Item iste talis non facit contra.l.C.d ac.ꝛ ob.sic.cum hec lex sibi permittat. Et nota q̄ huius.l. permissio est cū aliqua pena.argu.contra. in auten: constitutio que de dig.§.illud.colla.vi. Sed si non est subscriptū: ꝛ tamē res est tradita: an valeat translatio: Quidam dicunt q̄ non: vt.C.d suffra. l.vnica. Alij contra:vt.C siquis alteri vel sibi.l.multū interest: ꝛ.l.dolo. Distingue aut p errorem aut scienter.
c ¶ Cōpellit'.lꝫ q̄ actōe:rn̄.cō dit.ex.l.ista:ꝛ ex.l.illa.C. de fi.istru.ɔ̄ct'.vel etiā p of.iudi.vt ar.C.d r̄sci.ven.l.ij. Itez p ac.ex empto.si tn̄ fiebat venditio sine script.nā si fieret i script nisi esset modū ɔpletū nō ageret' actōe ex empto:cū nō esset adhuc venditio:vt hic dr̄:lꝫ p ɔdi.ex.l.vel offi.iudi.vt dictū est.lꝫ nunq̄d vltra hāc duplicatōz arraꝝ tenet' venditor ad iteresse si nō tradat:vt.ff.de ac.emp.l.i.ꝛ.l.ex empto.§.idez ait: M.ꝛ Azo dicūt q̄ nō:q: sibi p̄iudicauit accipiendo arras:sic ꝛ p̄iudicat q̄s sibi eligendo:vt.ff.de tribu.act.q̄ i heredez.§.eligere. Itē q: h' videt' agē ɔtrahentes iter se:vt amissione ꝛ duplicatiōe arraꝝ d̄beāt esse ɔtenti:ergo p expsso ē hn̄dū:vt.ff.si cer.pe.cū q̄d. Itez fac.ff.d le.ij.cū fili'.§.cū varijs. B.ꝛ Io.ɔ̄.dicūt.n.adhuc posse agi ad h' vt tradat' ad iteresse:ita vt arre interesse cōputent'.ꝛ facit p eis.ff.de test.mili.l.iij.ꝛ.ff. de inof.testa.mater:ꝛ.C.de pac.do.l.fi.facit meli'.ff.de ac.emp.ꝛ ven.p̄dia.i fi. Sꝫ quid si dederit p arris ꝛ p pagamto: Respon. pactū seruandum.i.non potest discedere:vt.ff.de pac.in traditionib'. ꝛ duo opari vnū vt arre debeant duplicari venditore penitente. Itez vt emptio remaneat firma et agatur ad interesse. Item emptore penitente eadem duo opantur.
d ¶ Expssū.i.nihil dictū fuit a partibus q̄d sup arris fiat altero penitente.

a ¶ Esse potest. vt. ff. e. l. ij. & C. e. l. vl.
b ¶ Sed certū. no. duo: & φ precium dz esse & φ certum.
c ¶ Precium. repetit de precio qđ debz interuenire: vt addat duo. s. φ sit certū. item in pecunia numerata.
d ¶ Hoc. i. de hoc.

dito: habeat rem: & tunc sententia. M. tenet per suas. ll. an non habeat rem: & tunc aut dolo vel culpa desijt eam habere in fraudem: puta emptoris: & tunc sententia. B. tenet. aut sine dolo & culpa: & tunc non tenetur venditor: vt. j. eo. §. cum autem. esset enim valde mirum qđ ait. B. vt si compellatur estimatoz p re recipere: vt. ff. si cer. pe. l. ij. & C. de fideicō. l. i. l. si Itē: sic iprobe pacta rūpere: cū p to: dicat pacta fuabo: vt. ff. ð pac. iuregē. §. pto: ait.

☞ ¶ Preciū.

Eptō sine p̄cio eē[a] pōt: sed[b] & certū eē p̄ciū[c] debz. alioquī si iter aliqs ita ɔuenerit: vt q̄ti tici⁹ rē estimauerit: tāti sit ēpta: iter veteres satis abūdeq; hoc[d] dubitabaẗ: siue ɔstet venditio siue nō. Sz nr̄a decisio[e] ita hoc ɔstituit: vt q̄ties sic composita sit vēditio: q̄ti ille estimauerit[f] sub hac ɔditōe staret cōtract⁹: vt si q̄dē ille q̄ noīat⁹[g] ē p̄cium diffinierit[h]: tūc oīmō secūduz ei⁹ estiatōez & p̄ciū psoluaẗ[i] & res tradaẗ[k]: & vēditio ad effectū[l] pducaẗ: ēptore q̄dē ex ēpto[m] actōe: vēditore ex vēdito agēte. Si autem ille q̄ noīat⁹ ē: vel noluerit vel nō potuerit p̄cium diffinire: tūc p[n] nihilo eē venditionem: quasi nullo p̄cio statuto[o]. Qđ ius cū in vēditionibus nobis placuit: nō est absurdū & in locatōibus[p] & i conductōibus trahere. ¶ Itē[q] preciū in numerata pecunia ɔsistere dz. Nā & in ceteris reb⁹ an preciū eē posset valde q̄rebaẗ: veluti an hō aut fundus aut toga alterius rei eē posset p̄ciū: sabin⁹ & cassi⁹ et in alia re putāt[r] p̄ciū posse ɔsistere. Vn̄ illud ē qđ vulgo dicebaẗ pmutatōe rez ēptōez & venditōz ɔtrahi: eāq; spēm ēptōis & venditionis vetustissimā esse: argumētoq; vtebāẗ greco poeta[s] homero: q̄ aliquā ptē exercit⁹ achiuoz vinū sibi cōparasse ait: pmutatis q̄busdā reb⁹[t] his[u] verbis.

Diuerse[x] schole auctores ɔtra sentiebāt: aliōq; eē existiabāt pmutatōez rez: aliō ēptōez & venditōem. alioquī nō posse rē expediri[a] pmutaẗ reb⁹ q̄ videaẗ res venisse: & q̄ p̄cij nomie data eē. nā vtrāq; videri venisse: & vtrāq; p̄cij noīe datā eē rōnem nō pati: sz proculi sn̄ia dicentis permutatōem ppriā esse spēm[b] ɔtractus a venditōe sepatā merito p̄ualuit: cū & ipse alijs homericis v̄sib⁹ adiuuabaẗ: & validiorib⁹ rōib⁹ argumentabaẗ: qđ & āteriores diui principes admiserunt: & i nostris digestis[c] lati⁹[d] significatur.

¶ Emptio n̄ pt̄ eē sine certo precio. sz si p̄ciū i alteri⁹ arbitriū ɔferaẗ: tn̄ videẗ emptio facta sub cōditōe: vt si ille fuerit p̄ciū arbitratus valeat ēptō: al̄ sec⁹. & idem in locatōe. h. d. Ar.
e ¶ Decisio. vt C. ð ɔhē. ēp. l. fi.
f ¶ Estimauerit. no. φ caute ponit de tertia psona. nā sec⁹ si in ɔhentis arbitrio: vt dicem⁹. j. e. §. emptio.
g ¶ Noīat⁹ ē. q̄d si inoīatū ɔtulim⁹: vt vēdo p φ to estiabit. R̄n̄. non vz istar locationis sic facte: vt. ff. loca. si merces. in prin. nisi i vno casu q̄ est. ff. de pig. l. si fūd⁹. §. fi.
h ¶ Diffinierit. ēt iniq̄: q: a psona certa nō recediẗ: vt. ff. ð v. ob. si q̄s arbitratu. & h̄ vez ē q̄n id qđ est de substātia ɔct⁹ appōiẗ: sec⁹ si ɔferaẗ qđ ē ð accidēte ɔct⁹. nā tc̄ ad arbitriū boni viri recurriẗ. ff. e. l. h̄ vēditio: & ff. p socio. si ɔia: & l. si societatē. ff. locati. l. si in lege. i pri. q̄ oēs huic sunt contrarie: & hoc ꝫm Jo. sz ꝫm Azo. hoc redigiẗ ad arbitriū boni viri. & sic non ɔdicunt dicte. ll. nec. ob. d. lex: vt. ff. ð v. ob. l. si q̄s arbitratu. q: ibi nō fuerat arbitrat⁹. quo casu concedo nō recurri ad boni viri arbitriū. Sz q̄n dr̄ inique diff. niri: R̄n̄. forte vltra dimidiā iusti p̄cij: vt ar. C. de rescin. ven. l. si voluntate: & l. ij. vel vt puto iudicis officio expeditur: ēt si minor sit deceptio: dūmō nō minima: vt. ff. de in inte. resti. l. scio. nam non tantum sibi committitur in alienis q̄tum ipsis dn̄is liceret: vt. ff. so. ma. l. ēt. §. i. & l. si constante. §. si maritus.
i ¶ Persoluatur. ita φ fiat accipiētis: vt. ff. de ac. ēp. ex ēpto. §. i. ēt vsure post morā: vt. ff. de ac. emp. l. iul̄. §. ex vendito.
k ¶ Tradatur. caute dr̄ tradatur: & non detur. nam non teneẗ facere accipientis: sz de euictōe se obligauit: vt. ff. de ac. emp. ex empto. in prin. Sed nunquid precise tenetur ad rem tradēdam: M. dicit φ sic. & facit pro eo quod hic dr̄. omnino tradatur &c. vt. ff. de rei ven. qui restituere: & s. de dona. §. alie. sed. B. contra. dicit enim eum liberari prestando interesse. et facit pro eo. ff. de act. emp. l. i. i. R̄n̄. & l. ex empto. §. idem ait: & C. de act. emp. l. iiij. Sed forte hic posset distingui an ven-

l ¶ Ad effectū. s. iaz dicto mō. s. p traditōez rei & p̄cij: vt. j. q̄. mo. tol. ob. §. fi.
m ¶ Ex ēpto. no. φ ex empto ēptor: ex vēdito vēditor agit: vt hic & ff. de act. ēp. l. ex ēpto. i. R̄n̄. & l. iul̄. §. ex vēdito.
n ¶ Pro nihilo. vt nec ad boni viri arbitriū recurratur vt mō dixim⁹: sz legatū nō: nō ē p nihilo sic relicta: vt. C. cōm. de leg. si duob⁹. §. si q̄s. sz ibi fauore vltime volūtatis ne pereat.
o ¶ Statuto. sine quo eē nō pōt venditio: vt in principio hui⁹. §.
p ¶ Et i locatōib⁹: vt. ff. loca. si merces.
☞ ¶ Itē. ¶ In ēptōe & vēditōe p̄ciū dz eē i pecunia nūerata: al̄ ē pmutatio q̄ ē ɔct⁹ sepatus ab ēptōe. h. d. Are.
q ¶ Itē p̄ciū. dixit p̄ciū debere certū eē: nūc dicit φ in nūerata pecunia.
r ¶ Putāt. sz male: vt. j. di
s ¶ Poeta homero. s. cāno. arg. φ auctoritates auctoz & phōz sūt i cau⁹ allegāde. sic. ff. ð so. si pr: & ff. ð iudi. pponebaẗ: & ff. ð sta. ho. l. septio. sz iterdū redarguūẗ: vt hic & ff. de re. di. in tm̄. §. fi. & l. sed diui.
t ¶ Reb⁹. puta eq̄s.
u ¶ His v̄bis. s. grecis: q̄ legi non pn̄t:
x ¶ Diuerse schole. singl̄arī nūeri ē hic. sic. j. mā. §. is q̄ exeq̄tur.
a ¶ Expediri. i. cognosci.
b ¶ Spēz ɔct⁹. s. inoiati. nā n̄ hz nomē suū: vt. ff. ð re. p. l. i. §. ēptor. Sz q̄re dr̄ inoiat⁹: cū ita curiale nomē hēat: R̄n̄. q: illi ɔct⁹ sunt noiati q̄ stati vt fiūt pariūt ac. vt. ff. ð pac. iuregē. i pri. si ue fiāt ɔsensu: vt vēditio: vt. s. e. in pri. siue re: vt mutuū: vt. s. q̄. mo. re ɔ. ob. in pri. At pmutatio nec ex pacto parit ac. nec re: sz parit ex vtroq;. s. postea dudū re iteruenīete ex pacto prio: vt subtiliẗ colligiẗ. C. ð re pmu. ex placito. & ex h̄ ɔctu oriẗ actio p̄script̄ v̄bis: vt. j. ð ac. §. actōnū. & ɔdi. ob cāz: vt. ff. ð prescrip. ver. l. naturalis. §. i.
c ¶ Digestis: vt. ff. e. l. i. §. i.
d ¶ Lati⁹. i. meli⁹. & apti⁹ i. ff. dr̄ φ hic.
☞ ¶ Cā. ¶ Rei vēdite spē ɔmodū & icōmodū spectat ad ēptorem ēt an̄ traditōz: nisi i ea dolū vel culpā vēditor ɔmiserit: cui⁹ noīe ɔueniẗ. & quoties q̄s ita teneẗ q: actōz hz: eā cedēdo liberaẗ. h. d. Are.
e ¶ Dixim⁹. s. e. in prin.
f ¶ Statim. sed certe imo non statim: sed. ix. sunt necessaria. prio φ venditio fiat non in scriptis: al̄ id ē si fiat in scriptis venditio nō trāsit ad emptorē periculum: nisi mn̄ duz esset ɔpletū: vt hic & C. de fi. instru. cōtractus: et. C. de peri. & commo. rei ven. cū inter. Item φ fiat pure: alias non pereat emptori: licet secus si facta sit deterior: vt. ff. de pericu.

⁊ ꝯmo.rei vē.ꝙ si pēdēte. Itē ꝙ sit facta vēditio i spē.nā si i gñe: vt puta vēdo hoiez: ñ perit ēptori añ traditōz: vt.ff.ð peri.⁊ ꝯmo.rei vē.l.eū: ⁊.l.ꝙ si neqꝫ. Itē ꝙ sit certa spēs: q: si sub icertitudie eēt tradita lꝫ sit spēs: ñ tñ spectabit sp ꝑicl'ꝫ ad ēptorē: puta vēdo stichū aut pāphilū.prim⁹.n.morit ꝑicl'o vēditoris: vt.ff.de ꝯhē.ēp.si in ēp.§.pe. Itē ꝙ alio mō ꝑeat ꝙ̄ publicatione rei.nā tc̄ ñ perit emptori: vt.ff.lo.si fūd⁹. Itē ꝙ nll'ū pactū sit isertū ꝙ ꝑicl'ꝫ vēditorē respiciat. nā tc̄ ñ ꝑirꝫ ēptori: vt.ff.e.si i vēditōe: ⁊.j.pr.§.qð si fu.⁊c.siue spāl'r eēt de casu fortuito dictum ꝫm B.siue gñal'r ꝫm.M. vt dixim⁹.ff.si qs cau.lꝫ ⁊ si q̇s.§.q̄sitū. Itē ꝙ venditor ñ fuerit in culpa vel dolo q̄re res pereat: vt.j.pr.§. Itē ꝙ nō sit in mora.nā tc̄ q̇ vltimā fecit morā sibi perit: vt.ff.ꝯ ꝑicu.⁊ ꝯmo.rei vē.illð.⁊ h̄ est verꝫ h̄ casu: siue res ꝑitura erat penes ēptorē siue non ꝫm Io.vt.ff.ð le.i.cū res.§.fi.lꝫ.M.distinguere tar.l.ff.de rei vē.l.item si ꝯberatū.§.fi. Itē ꝙ ñ sit res q̄ degustatōꝫ desideret: vt vinū ⁊ zinziber ⁊ silia.nā tūc distinguit' an vendat' in spē: ⁊ tc̄ post ð gustatōeꝫ est ꝑiculū ēptoris.an i gñe: ⁊ tc̄ sūt duo necessaria vt sit ēptorꝭ ꝑiculo.s.degustatio ⁊ mēsura siue pōd⁹ ꝫꝫ Io.⁊.B.⁊.P.vt.ff.de ꝑi.⁊ ꝯmo.rei vē.l.i.in pri.⁊.§.i.Sꝫ Azo dic̄ ꝙ in vino sit speciale: ꝙ stati facta venditione ēt añ ðgustatōeꝫ sit ēptoris ꝑiculū si sit in spē vēditio: vt.ff.e.l.qð sepe.§.in his.Sꝫ nunq̇d distinguit' periculū pemptionis a deterioratōe vino vendito in mēsura: vt i venditione ꝯditionali dixim⁹ modo p.l.ff.de peri.⁊ commo.rei ven. Quod si pendente: vt sic effusionis ad venditorem: acoris ⁊ mucoris ad emptorem.Bul. ait ꝙ sic: q: h̄ sub quadam conditione.s.si mensuretur. Sed certe ipsemet mutauit consilium postea ⁊ merito: q: aliud est in alia conditōe q̄ non sit in ptāte venditoris: aliud in hac que in sua ptāte est: cū possit ð nunciare emptori vt gustet ⁊ accipiat: al's potest effundere: vt.ff.de ꝑi.⁊ cōmo.rei vendi.l.i.§.fi.⁊ sic indistincte periculum ante mensuraꝫ est venditoris.

a ¶ Itaqꝫ.nunc ponit exempla.
b ¶ Periculum.facit.ff.de peri.⁊ commo.rei ven.l.id qð: ⁊ de reg.iur.l.ꝫm naturā: ⁊.s̄.de le.pa.tu.§.fi.
c ¶ Venijt.i.vendit⁹ est.
d ¶ Neqꝫ culpa.ēt tal' q̄l' in ꝯmodato grā vtriusqꝫ ꝑtis ꝯcto venit: vt ff.de peri.⁊ cōmo.rei vē.l.custodiā: ⁊.ff.commo.si vt certo.§.interduꝫ.
e ¶ Animaduertendū.i.distinguendum.
f ¶ Suscepit.qñ pactū vꝫ: vt hic ⁊.ff.e.ꝙ sepe.§.si res: ⁊.ff.de peri.⁊ cōmo.rei ven.l.i.§.i.

¶ Cum autem emptio ⁊ venditio contracta sit: qð effici diximus[e] simul atqꝫ de precio cōuenerit cū sine scriptura res agitur ꝑiculuꝫ rei vēdite statim[f] ad emptorem ꝑtinꝫ: tñ ⁊ si adhuc ea res emptori tradita nō sit. Itaqꝫ[a] si hō mortuus sit: vel aliqua parte corporis lesus fuerit: aut edes tote vel aliqua ex ꝑte icendio cōsumpte fuerint: aut fundus vi fluminis tot⁹ vel aliqua ex parte ablatus sit: siue etiā iundatione aque: aut arborib⁹ turbine deiectis lōge minor aut deterior cepit: ēptoris dānuꝫ ē cui necesse ē: lꝫ rem non fuerit nactus precium soluere. q̇cq̇d enīꝫ sine dolo ⁊ culpa vēditoris acciderit: i eo venditor securus ē. Sed ⁊ si post emptionē fundo aliquid per alluuioneꝫ accesserit: ad emptoris cōmoduꝫ pertinet. naꝫ ⁊ cōmodū eius esse cuius periculuꝫ[b] ē. Quod si fugerit hō qui venijt[c] aut surreptus fuerit: ita neqꝫ culpa[d] venditoris iteruenerit: aīaduertenduꝫ[e] erit an custodiaꝫ eius vsqꝫ ad traditionē eius vēditor susceperit[f]. Sane.n. si susceperit ad ipsi⁹ ꝑiculum is[g] casus pertinet: si non susceperit securus est. Idē ⁊ in ceteris aīalibus ceterisqꝫ rebus itelligimus. Utiqꝫ tamen vendicationem rei ⁊ condictioneꝫ[h] exhibere[i] debebit emptori: quia sane qui nondum emptori tradidit: adhuc ipse dominus est. Idem etiam est de furti ⁊ de damni[k] iniurie actiōe. ¶ Emptō tam sub conditione ꝙ̄ pure contrahi potest. sub conditione: veluti si stichus intra certum diem tibi placuerit[l] erit tibi ēpt⁹ aureis tot[m]. ¶ Loca sacra[n] vel r̄ligiosa. item publica veluti forum basilicam frustra quis sciens emit. Que tamē si pro prophanis vel priuatis[o] deceptus a venditore quis emerit: habebit actionem ex ēpto: quod non[p] habere ei liceat vt cōsequatur qð sua interest eum deceptuꝫ non esse. Idem iuris est: si hominem liberum pro seruo emerit.

g ¶ Is casus.etiam leuissima culpa contingens secunduꝫ Io.non ꝯo fortuito: lꝫ.M.contra: vt.C.de pig.ac.q̄ fortuitis.
h ¶ Conditōem.s.furtiuā q̄.s.soli dño dabat': vt hic ⁊.ff.de cōdi.fur.l.i.
i ¶ Exhibere.s.cedendo act.istas. ⁊ hoc quando non fuit i culpa: al' non liberatur cedēdo: vt.ff ꝓ socio.l.ð illo.i pri.q̄ ē contra.
k ¶ Et dāni.puta si fuerit res vēdita vēditori subtracta: vel i ea datū sit dānū: vt in pri.hui⁹.§. nā h̄ actio dāni iiurie dño dat': vt.ff.ad l.aquil.itē mela.§.legis.
l ¶ Placuerit.lꝫ vr̄ ꝙ in alteri⁹ ꝯhētis arbitriū cōferatur: qð eē ñ pōt: vt.C.eo.l.i emētis.al's invēdentis: ⁊.ff.eo.l.ꝙ sepe.§.i.q̄ sūt ꝯrie.sed dic rem ipam hic conferri arbitrio ēptoris: aliud si ꝯmerciū: vt sit tibi empta si vis vel precium ꝑ q̄to voles: vt dictis legibus contrarijs. Item opponit'. hec venditio q̄ h̄ fit non vr̄ conditional': vt.ff.eo.l.iij.q̄ est contra. sed certe ibi fuit empt⁹ pure: lꝫ resolutio debebat sub conditione fieri.at hic sub conditōe facta fuit. vñ non pōt impleri nisi impleta conditione: vt.ff.e.hec venditio.in prin.
☞ ¶ Emptio. ¶ Etiā sub ꝯditōe pōt ēptio celebrari: ⁊ accidentalia ꝯct⁹ pñt in alteꝝ ex ꝯctib⁹ celebrari.h.d.Are.
m ¶ Aureis tot.puta.x.
☞ ¶ Loca. ¶ Emens ignoranter rem q̄ ñ est i ꝯmertio hꝫ ꝯ venditorē actōꝫ ex empto ad interesse.h.d.Are.
n ¶ Loca sacra.que sunt ista habes.s̄.de re.di.§.flumina: ⁊.§.nullius: ⁊.§.religiosum.
o ¶ Priuatis.redde singl'a singul'.nā priuata ꝯtraria ē publice: ꝓphana sacre ⁊ religiose. ⁊ fac.ff.e.l.⁊ liberi: ⁊.l.q: ⁊.l.liberi.
p ¶ Qð nō.i.q: emerit ignorans: vt.ff.ð ꝯhē.ēp.l.liberi hois.
☞ ¶ De locatōe ⁊ ꝯductūe. Lex.ꝯtinuat' Ru. q: locatio est silis emptioni: vt in tex.⁊.ff.e.l.i. Igit' post emptionem seq̄tur videre de locatione.Are.

De locatione ⁊ cōductione.

Locatio[a] ⁊ conductio proxima[b] est emptioni et venditōni: iisdemqꝫ

Locatio. ☞ ¶ Totus iste ti.diuidit' in quinqꝫ partes. Primo ponit ꝙ iste contractus habet similitudinē cum cōtractu emptionis. Scðo illð ꝑ exēpla ðclarat. Tertio q̇d veniat i isto ꝯctu. Quarto ad q̇d tenetur

conductor. Quīto an iste contract⁹ transeat ad hēdem. Scōa ibi. Nam vt emptio. Tertia ibi in. §. Cōductore. Quarta ibi. Qui ꝓ vsu. Quinta ibi in fine. Mortuo. Et. h. d. in sum ma. Locatio perficit̄ consensu eoipso ꝙ de precio conuenit ꝛ in vo luntatem tertij p̄ciū conferri pōt: queādmodū in emptōe ꝛ ƺ ei⁹ naturā q̄ per oia locatio regla riter. In certo ve ro p̄cio ꝯstituto ꝯct⁹ innoiat⁹ effi cit̄. h. d. Are.

iuris regulis ꝯsistūt. nā vt ēptio ꝛ vēditio ita cōtrahit̄ si de p̄cio[c] cōuenerit: sic ꝛ locatio ꝛ ꝯductio ita ꝯtrahi itelligit̄[d]: si merces cō stituta sit ꝛ ꝯpetit locatori q̄dez[e] locati actio: ꝯductori xͦo ꝯducti actio. Et q̄ supra diximus[f] si alieno arbitrio[g] p̄ciū ꝑmissū fuerit: eadē ꝛ de cōductōe ꝛ locatōe dicta eē itelligim⁹: si alieno arbitrio mer ces ꝑmissa fuerit. Qua de cā[h] si fulloni[i] polliēda curandaue aut sarciatori[k] sartiēda vestimēta q̄s dederit: nulla stati mercede cōsti tuta[l]: ƺ postea tā tū datur⁹ ꝙtuz inter eos cōuenerit: n̄ ꝓprie loca tio ꝛ cōductio cōtrahi itelligit̄: ƺ eo noie[m] actio p̄script̄ x̄bis[n] da tur. ¶ Preterea sicut vulgo[o] q̄re bat̄: an ꝑmutatis reb⁹ ēptio ꝛ vē ditio ꝯtrahit̄: ita q̄ri solebat d̄ cō ductione ꝛ locatōe si forte rē ali quā vtēdā siue fruēdā tibi aliq̄s dederit: ꝛ inuicē a te vtēdam siue fruendam aliā rem acceperit: et placuit nō eē locatōem ꝛ condu ctionem: ƺ ꝓpriū gen⁹ eē contra ctus: veluti si cū vnuz q̄so quem hēret: ꝛ vicinus ei⁹ vnū: ꝛ placue rit inter eos vt ꝑ denos dies iui cē boues[p] cōmodarēt vt op⁹ face rēt: ꝛ apud alterū bos[q] perijt: ne ꝙ locati neꝙ conducti neꝙ com modati cōpetit actio: q꞉ nō fuit[r] cōmodatū gratuitū: verum p̄scri ptis[s] x̄bis agēdum est. ¶ Adeo[t] āt aliquā[u] familiaritatē i se vidē tur hēre emptio ꝛ venditio[x]. Itē locatio ꝛ cōductio[a] vt in q̄busdā causis q̄ri soleat vtrū[b] emptio ꝛ venditio[c] cōtrahat̄: an locatio et venditio: vt ecce de p̄dictis que ꝑpetuo[d] q̄busdā fruenda tradun tur. i. vt ꝙdiu pensio[e] siue rēddit⁹[f] p̄stetur ꝑ his dn̄o: neꝙ ipsi con ductori neqƺ heredi ei⁹ cuiue con ductor heresue eius id predium vēdiderit, aut donauerit: aut do tis noie dederit: alioue quocūꝙ modo aliēauerit[g] auferre liceat[h]. ƺ talis contract⁹ q꞉ inter veteres dubitabat̄: a q̄busdam locatio ꝛ a quibusdam venditio existi mabatur: lex zenoniana[i] lata est que ēphiteoseos[k] cōtractus pro priam[l] statuit naturam: neqƺ ad

a ¶ Locatō. ff. e. l. ij.

b ¶ Prioria. quo ad tractatum et quo ad sniam.

c ¶ Si de precio. vt. s̄. ti. i. §. p̄ciuz autem.

d ¶ Si merces. s. certa. ꝛ in pecu nia nūerata: vt ff. depositi. l. i. §. si q̄s seruū: ꝛ. ff. de p̄scrip. x̄. natura lis. §. at cum do. vel partiari⁹ co lon⁹ q̄ ꝑtem dn̄o reddidit fructu um iꝓprie d̄r ꝯductor: imo so ci⁹ magis: vt. ff. e. l. si merces. §. vis maior.

e ¶ Quidē locati. sicut vendito ri ex vendito: ita emptori ex ēpto actio ꝯpetit: vt s̄. ti. i. §. ƺ ꝛ certū p̄ciū. in fi.

f ¶ Supra diximus. vt. s̄. e. titu. §. item precium.

g ¶ Arbitrio. ff. e. si merces. i. R̄n̄.

h ¶ Qua de cā. q꞉ dixi certū debere p̄ciū interuenire.

i ¶ Si fulloni. ē autem fullo q̄ lauat siue tingit siue polit.

k ¶ Sarciatori. sarciator ē q̄ fracta vestimenta resarcit: vt dice mus. i̅. man. in fi. §.

l ¶ Postea. nō postea. nā pri⁹ re n̄ secuta. i. nōdū tradita ad re aptādū actio nō daret̄: vt. C. de rer ꝑmu. ex placito.

m ¶ Noie. q̄si ex nouo ꝯctu noiato: vt. ff. de prescrip. x̄. l. i.

n ¶ Verbis. i̅. mā. §. fi. ꝯ. ƺ distīgue an certa merces iteruene rit: ꝛ tc̄ agit̄ locati: vt. s̄. e. in pri. aut icerta: ꝛ tunc p̄scrip. verb. agitur: vt hic. aut nulla: ꝛ tunc ē mādatū: vt. ff. de p̄s. x̄. si tibi pollienda. ꝛ in contrario.

¶ Preterea. ¶ Si merces consistit in specie: non locatio sed innominatus conractus nascicur: ex quo actio prescript̄ x̄bis datur. h. d. are.

o ¶ Vulgo querebatur. vt. s̄. ti. i. §. item p̄cium.

p ¶ Boues commodarēt. improprie ponit̄: vt seq̄tur.

q ¶ Bos perijt. sua culpa: al' nō tenet̄: cū vtriusꝙ grā ꝯctū sit: vt hic ꝛ. ff. de prescrip. ver. si gratuitā. §. si margaritas: ꝛ. ff. cō mo. si vt certo. §. nunc videndum.

r ¶ Non fuit. bona ratio: vt. s̄. quibus mo. re contrahitur obliga. §. com modati.

s ¶ Prescriptis verbis. que competit ex contractib⁹ tribus innomina tis. do vt des. facio vt facias: vt. ff. de prescrip. ver. naturalis. §. ij. iij. et iiij. alias datur ex pactis incontinenti appositis: vt. C. de re. per. reb⁹. al' datur quando dubium ē de noie cōtract⁹: vt. ff. de prescrip. ver. l. i. §. fi. ꝛ. l. ij. iij. ꝛ. iiij.

¶ Adeo. ¶ Cōtra ct⁹ ēphiteotic⁹ q̄ ꝑficit̄ cū alicui res concedit̄ merce de i pecunia vel in spē cō stituta a ꝯctu locatōis et ab ēptōe in aliq̄b⁹ differt: ꝛ multipliciter ꝯuenit cuz cura. q̄ iure ciuili fuit itro duct⁹. ꝛ interit⁹ toti⁹ rei ꝑ tinet ad dn̄m particularē ꝛ ad ēphiteotā. h. d. Are.

t ¶ Adeo aūt. hisdē regu lis ꝛ ꝯstōibus consistūt. multa ergo habent inter se cōia.

u ¶ Aliquā. al' nō est i lr̄a aliquā.

x ¶ Vēditō. s. ex vna pte.

a ¶ Et cōductō. s. ex alia.

b ¶ Utruz ēptio. quod vi debat̄ cū tal' datio aliena tio sit: vt in aut̄. de nō ali. §. alienatōnis. col. vij. qd̄ locatio nō facit: vt. ff. eo. l. nō solet.

c ¶ Et vēditō. quod vide batur cum mercedem sol uere teneretur.

d ¶ Perpetuo. aliter acci pitur: vt. ff. ꝓ socio. l. i.

e ¶ Pensio. i. pecunia.

f ¶ Redditus. in spē.

g ¶ Alienauerit. cū multi sint modi alienan di: vt. ff. de pu. l. iij. ꝛ. iiij. v. ꝛ. vi.

h ¶ Auferre liceat. interdum autem datur ꝛ certum tempus. interdum in tertiam personam vel generationem: cum oia pacta sup hoc cō tractu habita valeāt: vt. i̅. ꝑx. §. sed ecclesia dat in emphi. vsꝙ ad tertiā gene rationē tm̄: vt in autē. de nō alie. colla. ij. §. emphi. vel vt puto ēt in per petuū dabit vt' q̄lƺ priuat⁹: vt hic ꝛ i aut̄. de aliēa. ꝛ ēphi. §. licētiā. col. ix

i ¶ zenoniana. vt. C. de iure emphi. l. i.

k ¶ Emphiteoseos. emphi grece latine dicitur melioratō. hoc ideo: quia olim tantum sterilia dabantur vt meliorarentur: sed hodie non tantum sterilia dantur: sed etiam fertilia: nisi in ecclesia que dat sola ea que con grua videntur economo ꝛ alijs gubernatorib⁹ eccl'ie. sic. C. de sac. san. eccle. aut̄. perpetua ꝙ. Accur.

l ¶ Propriam. agitur ergo conditione ex. l. ad omnia obseruanda que conueniunt. Sed nunquid emphi. potest alij dare in emphi: R̄n̄. sic. vt in hoc. §. ꝛ in aut̄. de non alie. aut permu. §. alienatōis. col. ij. Item nūq̄d illud vtile dn̄ium qd̄ solū hƺ transfert̄ in eum: R̄n̄. sic cū rei vē. vtil' sibi det̄: vt. ff. si ag. vec. l. i. ꝛ. iij. Sƺ q̄r aget ꝑm⁹ ēphi. ꝯ ꝑm. vt eū ex pellat: rn̄. rei vēdi. q̄ lƺ d̄ iure sibi n̄ ꝯpetat: exceptō tn̄ opponi n̄ pōt: q꞉ replicaret̄: ꝛ sic n̄ dn̄s dn̄z vicit: vt. C. d̄ trāsac. vbi. lƺ d̄ fctō tm̄ agit̄ ꝛ vicit: vt. ff. de exce. rei iudi. si q̄s rē. vel veri⁹ agat prescrip. ver. vel dic ex. l. zenonis ad mercedem.

locationē[a] neq; ad vēditionez[b] inclinātē: ſʒ ſuis pactōibꝰ fulciēdā. ꝛ ſiquidē aliq̄d pactū fuerit: hoc ita obtinere ac ſi naturalis[c] eſſet cōtractus. Sin aūt nihil ꝺ ꝑiculo rei fuerit pactum: tūc ſiquidez totius rei īteritus acceſſit ad dn̄m[d] ſuper hoc redūdare ꝑiculū. Sin aūt ꝑticularis[e] ad ēphiteoticariū hmōi dānuz venire: quo iure vtimur[f] ¶ Itē queritur ſi cū aurifice ticiꝰ ꝯuenirit vt is ex auro ſuo[f] certi pōderis certeq; forme[h] anulos ei faceret ꝛ accipet. xbi gr̄a ꝺ cē aureos vtꝝ ēptio ꝛ vēditio an locatio ꝛ cōductio cōtrahi videatur. Caſſius ait materie q̄ꝺ emptionē ꝛ vēditiōꝫ cōtrahi: opere aūt locatōeꝫ ꝛ cōductōeꝫ. Sʒ placuit tātuz ēptionē ꝛ venditionez cōtrahi: ꝙ ſi ticius ſuum auꝝ dederit mercede propria conſtituta: dubium non eſt quī locatio et cōductō ſit. ¶ Cōductor aūt omnia ſcd̄ꝫ legeꝫ[i] cōductiōis facere debet: ꝛ ſi quid ī lege pretermiſſū fuerit: id ex equo[k] ꝛ bono preſtare dʒ. ¶ Qui ꝓ vſu[l] aut veſtimētoꝛuz aut argēti āt iumēti mercede aut dedit aut promiſit: ab eo cuſtodia talis deſideratur qualē diligētiſſimꝰ paterfa. ſuis rebꝰ adhibꝫ. quā ſi pſtitit: ꝛ quo caſu aliq̄ fortuito eā rē amiſerit[m]: ꝺ reſtituenda ea nō tenebitur. Mortuo cōductore[n] intra tp̄a cōductionis heres eiꝰ eodē iure in cōdnctione ſuccedit[o].

De ſocietate.

Societatē coire ſolemꝰ: aut totoꝝ[p] bonoꝝ: quā greci ſpecialiter appellāt: āt vniꝰ alicuiꝰ negociatōis: veluti mācipioꝝ vēdēdoꝝ emēdoꝝq;: āt olei āt vini: āt frumēti emēdi[q] vendendiq;. ¶ Et q̄dez ſi nihil ꝺ ꝑtibus lucri ꝛ dāni nōatī ꝯuenerit: equales[r]. ſ. ꝑtes ī lucro ꝛ ī dāno ſpectant̄. Quod ſi expreſſe[s] fuerit ꝑtes he ſeruari debent. nec. n. vnq; dubiū fuit q̄n valeat ꝯuētio[t]: ſi duo inter ſe pacti ſint: vt ad vnū q̄dem due partes ꝛ lucri ꝛ dāni ꝑtineāt ad aliuz ꝑtīeat tertia[u]. ¶ De illa[x] ſane cōuentiōe q̄ſituz ē: ſi ticiꝰ ꝛ ſeius īter ſe pacti ſunt: vt ad ticiū lucri due partes pertineant: dāni tertia: ad ſeiū due partes dāni: lucri tertia: an rata debeat haberi cōuentio. Quītus mutius contra nat̄az ſocietatis talē pactionē eſſe exiſtiauit: ꝛ ob id nō eſſe rataz habendma. Seruius[a] ſulpitius

a ¶ Ad locatōeꝫ. immo differt in. vij. nā hic in ſpē ꝑſtatur pēſio: ſʒ ibi ī pecūa tm̄: vt hic ſcripſimꝰ. Itē hic poſſidet naturalit̄ ſic̄ fructuariꝰ: vt ff. ꝺ acq. poſ. naturalr̄: ſʒ ꝯductor nō: vt. C. cōia de vſuca. l. i. Itē h̄ hʒ dn̄ium vtile: ſʒ ꝯductor nō: vt. ff. e. l. nō ſolet. Itē hic ꝯctꝰ fit in īmobilibus tm̄: ille ēt ī mobilibꝰ: vt in auť. de alie. ꝛ emp. §. licētiā. col. ix. Itē h̄ agit̄ ꝯdi. ex. l. ibi ex conducto. Itē hic ꝯctꝰ iuris ciuilis ille naturał: vt dr̄. Itē hic in ſcriptura: ille ēt ſine ea: vt. C. de iure ēphi. l. i. ꝛ ſ̄. ꝺ oblig. ex ꝯſen. ꝛ. ſ̄. e. in prin.

b ¶ Ad venditōem. quia hic penſio ꝑſtatur: ibi res libere trāſit. Itē ob hoc res reuocat̄: ſʒ ab ēptore nō ꝑ vēditorem: vt. C. de rei ve. l. l. inciuile. Itē hic vtile trāſit dn̄ium: ibi directum: vt. ſ̄. de re. di. §. ꝑ traditionem.

c ¶ Naturał. i. iuregē. q̄ꝺ naturali rōe eſt inductū: vt. ſ̄. de iu. na. §. quod xo. hic. n. ē de iure ciuili. vt ꝛ al̄. j. de act. §. de ꝯſtituta.

d ¶ Ad dn̄m. vt penſionē non hēat.

e ¶ Particularis. i. medietatis: vł̄ minꝰ ƀm. M. ꝛ Jo. ar. ff. de vſufr. etiaꝫ: ꝛ de ver. ſi. nomē ſiliarū. §. portōis: ꝛ. ff. de dam. in fec. inter quos. §. damni: ꝛ de contrahen. emp. domum. Nos dicimus ſi aliq̄d ēt parum remanſit dānuz emphiteote eē. ar. huius. §. ꝛ. C. e. l. i.

f ¶ Utimur. ſunt ꝛ duo alia naturalia ſiue tacita pacta in hoc ꝯctu: vt ꝺ reijciēdo ēphiteotā ſi non ſoluerit ꝑ pēſionē: vt. C. e. l. ij. §. i. ꝛ ī auť. ꝺ nō alie. §. ſcire. col. ij. ꝛ ī ēphiteota aūt ecclia ſiue colono priuati dic vt ibi nota. ſ. ꝑ bieniū. Itez ꝛ ſi velit ēphiteota vēdere ꝙ dn̄o prio denūciare dʒ: vt. C. e. l. ſi. §. i.

☞ ¶ Itē q̄rit̄. ¶ Cū in dn̄iū rei ꝯceſſe trāſit pecunia ꝑ mercede ꝯſtituta emptio non locatio dr̄. h. d. Are.

g ¶ Suo. ſ. artificio.

h ¶ Forme. ſ. demōſtrate. Sʒ q̄d ſi certa n̄ ē materia demonſtrata: rn̄. nō intereſt: vt. ff. ꝺ ꝯhē. ēp. ꝯuēit: ꝛ. l. ſabinꝰ. vł̄ facies ꝑcīū ī dictōe ſuo.

☞ ¶ Conductor. ¶ In h̄ ꝯctu veniūt q̄ de natura ipſius venire debent: lʒ nō fuerint expreſſa. h. d. Are.

i ¶ Legē. i. pacta: vt. ff. depoſiti. l. i. §. ſi conuenerit.

k ¶ Equo. vt vſuras pꝰ morā: vt. C. e. dn̄s. Itē eō. nā ꝯductor agit: vt domꝰ ꝛ hoſtia ſibi reparent̄: vt. ff. e. ex cōducto.

☞ ¶ Qui. ¶ Conductor de leui culpa tenetur: ꝛ ꝯctus locatōis ad heredes tranſit conductoris. h. d. Areti.

l ¶ Qui ꝑ vſu. diligētiſſimꝰ. i. diligēs. ſic exponit̄: vt. ff. e. ſi merces. §. q̄ columnā. nā cū vtriuſq; gr̄a fiat locatio nō vēit exactiſſima: vt. ff. cōmo. ſi vt certo. §. nūc vidēdū. Alij ꝑprie ponūt ꝛ dicūt ſpāle in his rebꝰ que facile poſſunt frangi.

m ¶ Amiſerit. vł̄ dānū datū ſit q̄ꝺ ꝑuideri nō potat: vt. ff. e. ſʒ ꝺ dāno.

n ¶ Cōductore ꝑprietat̄. ſecꝰ in vſufr. vt. C. de vſufr. ſi dn̄a. vel dic vt ibi. ꝛ de iur. do. ſi ſocrꝰ. in fi.

o ¶ Succedit. vt. C. e. viā. ſʒ an ī oriēte ſcholari vł̄ recedēte ſubſtituere pōt: Rn̄. ſic de iure cōductōis. ſʒ rō ſocietat̄ prohibʒ: q̄ preualet vbi certa ꝑſona eligit̄: vt. j. ti. i. §. ſoluitur.

☞ ¶ De ſocietate. Eſt āt ſocietas vt ait marcꝰ tulliꝰ duoꝝ plurimumue ꝯuētio honeſte ꝯcta ad vberiorē q̄ſtū ꝛ cōmodiorez vſum. Cōtinuat̄ ꝑ tex. ſ̄. ꝺ obliga. §. fi.

Societatem. ¶ Totꝰ iſte titulꝰ diuidit̄ ī quattuor ꝑtes. Primo pōit ī q̄bꝰ rebus poſſit ꝯhi ſocietas. Scd̄o q̄ ꝑtes pn̄t eē in lucro ꝛ dāno: ꝛ ſi nō fuerūt a ꝑtibꝰ expſſe q̄ itelligitur. Tertō q̄n ſocietas ꝛ quō finitur. Quarto ad q̄d ſociꝰ tenetur. Scd̄a ibi. Et q̄dem. Tertia ibi. Manet autez. Quarta ibi. Sociꝰ ſocio. Et. h. d: Oīm bonoꝝ et vniꝰ negociatōis tm̄ ꝯhi pōt ſocietas ī q̄ dāni ꝛ lucri ſunt ꝑtes eq̄les: niſi iter ſocios al̄r conuētuꝫ fuerit. h. d. Are.

p ¶ Totoꝝ. i. oīꝫ ꝛ expſſe: vt. ff. e. l. i. §. i. ꝛ. l. ij. §. i. nā h̄ nomē. ſ. totꝰ ta. tū. totitatē ad vnā rē ſignat.

q ¶ Emēdi. Itē duobꝰ alijs modis. ſ. oīm bonoꝝ ſimplicit̄: vt ff. e. l. coiri: ꝛ. l. nec adijcit. Itē vniꝰ rei: vt. ff. e. l. v. ꝛ. l. ſocietas.

r ¶ Eq̄les. ſic. ff. de hē. iſti. l. quotiēs. §. heredes: ꝛ. ſ̄. de hē. iſti. §. ita demū: ꝛ. ff. e. l. ſi nō fuerit. ꝛ dic eq̄le fuiſſe capitale.

s ¶ Expreſſe. ēt in ſolo lucro: vt. j. e. §. illud.

t ¶ Conuentio. ſ. talis vt ſeq̄t̄.

u ¶ Tertia. ſ. ꝑs lucri ꝛ dāni.

☞ ¶ De. ¶ Ualʒ ꝯuētio inter ſocios: vt maiorē ꝑtem lucri ferat alter ꝙ dāni: ꝛ eō. Et lucrū dr̄ q̄ꝺ ſupereſt omni dāno ꝺducto: ꝛ ēt ꝙ lucrū ꝑticipet alter ꝛ dānū nō. h. d. Are.

x ¶ Illa. ad ticiū. ꝯputatio hic expedita fiat: vt ſi lucꝝ ī vna re ī alia xo damnū ꝯtigerit: vt ſi ꝺducto oī damno lucrū ſupeſt: vnꝰ ī duas ꝑtes aliꝰ ī tertiaꝫ ꝑtē admittat̄ eiꝰ lucri. ſi xo tm̄ dānū ſupeſt: is q̄ ī duas ꝑtes damni ferre dʒ ī rebꝰ q̄ ſupſūt tm̄ vnꝰ ꝙtū alter accipiat ꝙtū faciat tertia ꝑs dāni: vt. ff. e. mutiꝰ.

a ¶ Seruiꝰ. h̄ ſeruiꝰ ſibimet ꝯdicere vr̄: vt. ff. e. l. mutiꝰ. ſʒ n̄ ē verū. nam ibi dic de facto hoc eē nō poſſe. ſ. vt damnū ꝛ lucꝝ ſit ī

cuius sentētia preualuit ɔtra sentit: qꝛ sepe quorūdam ita preciosa est opera ī societate: vt eos iustuꝫ sit conditione meliori ī societatē admitti. naꝫ ⁊ ita coire societatē non dubitatur: vt alter pecuniam conferat: alter non conferat: ⁊ tñ lucruꝫ inter eos commune sit: quia sepe opera alicuius ꝓ pecūia valet. Et adeo[a] cōtra quinti mutij sententiaꝫ obtinuit: vt illud quoqꝫ cōstiterit posse cōuenire: vt quis lucri partem[b] ferat: de dāno ñ teneat̃. qd̃[c] ⁊ ipꝫ seruius ɔueniens[d] sibi estimauit. quod tñ ita intelligi opꝫ: vt si ī aliqua re lucrū ī aliqua dānuꝫ illatū sit: ɔpensatōe facta soluꝫ qd̃ supest ītelligat̃ lucri eē. ¶ Illud expeditū est si vna pars fuerit expressa: veluti in solo dāno: in altera vero omissa: ī eo qꝫ in quo preter missū ē eādē ptē seruari[e]. ¶ Manet[f] auteꝫ societas eousqꝫ donec ī eodē ɔsensu pseuerauerit. At cū aliq̄s renūciauerit societati soluitur societas. Sꝫ plane siq̄s callide[g] in hoc renunciauerit societati vt obueniens aliqd̃ lucruꝫ solus habeat: veluti si totorum[h] bonorū socius cuꝫ ab aliquo heres esset relictus ī hoc renūciauerit societati vt hereditateꝫ solus lucri faceret: cogitur hoc lucrum cōicare. Si q̄d[i] vero aliud lucri faciat quod nō captauerit[k]: ad ipm solū pertinet. Ei vero cui renūciatū est: q̄cquid oīno post renūciatam societateꝫ acquiritur soli cōceditur[l]. ¶ Soluitur adhuc societas etiā morte[m] socij: quia qui societatem contrahit certam personam sibi eligit. Sed ⁊ si[n] cōsensu pluriuꝫ societas contracta sit: morte vnius soluitur: ⁊ si plures supersint nisi ī coeunda societate aliter conuenerit[o]. Item[p] si alicuius rei contracta societas sit: ⁊ finis negocio impositus est: finitur societas. Publicatione[q] quoqꝫ distrahi societatem manifestū est: scilicet si vniuersi bōa socij publicentur. Nam cum in eius locum alter[r] succedit pro mortuo[s] habetur[t]. Item[u] si quis ex socijs mole debiti pregrauatus bonis suis cesserit: ⁊ ideo propter bōa publica aut priuata debita[x] sbā eius veneat[a]: soluitur societas: sed hoc casu[b] si adhuc consentiāt in societatem: noua videtur incipere societas. ¶ Socius socio vtrum eo nomine tantum teneatur pro socij actione[c] siquid dolo commiserit: sicut is qui deponi apud se passus[d] est: an etiam culpe id est desidie atqꝫ etiam negligentie nomine quesitum est: preualuit tamen etiam culpe nomine teneri[e] eum. Culpa autem nō ad exactissimā diligentiam dirigenda est. Sufficit enim talem diligentiam cōibus rebus adhibere socium: qualem

eadē societate: cū damnū lucro ⁊ ecōtra lucrū dāno deducto ītelligatur: vt ibi dicitur: ⁊. j. e. §. adeo.

a ¶ Et adeo. hec pacta inequalia tūc demū locuꝫ habent qñ alter plus contulit opere vel industrie q̄ꝫ alter: vt. ff. e. si non fuerit. §. si vero placuerit: ſm Azo. cuꝫ societas sit fraternitatis iūs: vt. ff. e. si veruꝫ. Jo. ꝯ. ⁊ subaudit in. l. illa si fuerit: maxie: alij idem quod Jo. sed tali ratione: qꝛ iure ɔuētionis valēt nō societatis: vt. ff. depo. l. i. §. si conuenerit.

b ¶ Partē. non totū: alias eēt leonina: vt dꝛ ī tabl'a auiani: ⁊. ff. e. si nō fuerit. §. fi. et. l. si vn᷒. §. et si p̄cium. in fi.

c ¶ Quod ⁊ ipsuꝫ. s. dictū ē hoc proxi. casu.

d ¶ Cōueniēter. i. cōueniens esse sue sn̄ie quā dixit. s. e. §. ꝯ illa.

☞ ¶ Illud. ¶ Particula adiecta in lucro tacite videtur adiecta in dāno et ecōtra. h. d. are.

e ¶ Seruari. nota eandē rōeꝫ ꝯriorum. sic. ff. de le. iij. l. fi. ff. fami. her. si filia. §. iteꝫ pap. ar. ꝯ. ff. de li. ⁊ posthu. ꝯmodissime: ⁊. ff. loc. l. e. i. Rñ. et de neg. ges. si q̄s negocia.

☞ ¶ Manet ¶ Societas soluitur renūciatione qua soluta lucruꝫ quod post renūciationē acquiritur nō cōicatur nisi dolose fuerit renūciatū. h. d. Are.

f ¶ Manet. si renūciauerit p̄nti socio nō absenti: vt. ff. e. sꝫ ⁊ socius. §. si absenti.

g ¶ Callide. idē ⁊ si intēpestiue renūciet. Itē ⁊ si expediat nō renūciari: vt. ff. e. actione. §. labeo: ⁊. l. sed ⁊ si soci᷒. §. fi.

h ¶ Totorum. i. omniuꝫ hoc expresso: vt. ff. e. l. iij. §. i. alias ɔtra. ff. e. nec adiecit.

i ¶ Siq̄d vero. al's siq̄d ē. sic. ff. ex qui. ca. ī po. e. l. fulcin᷒. §. q̄ꝫ si aduersus. sic. ff. e. actōe. §. diximus.

k ¶ Captauerit. s. nō precogitauerit.

l ¶ Conceditur. nota hic. v. casus soluende societatis hic et sequētibus quattuor. §. sūt et alia duo: vt interēptione rerū naturalū vel ciuiliuꝫ: vt. ff. e. verū. §. pe. Itē cū ab alio stipulor aīo nouādi: vel iudiciū cū aliquo dicto aīo nouandi: vt. ff. e. actione. i. Rñ.

☞ ¶ Soluitur. ¶ Morte vnius ex socijs. Itē interitu rei vel publicatoꝝ bonoꝝ soluitur societas. Itē si vnus ex socijs bōis cesserit. h. d. ar.

m ¶ Morte. idē est in tutela: sec᷒ ī deposito ⁊ mādato: vt. ff. de his qui no. infa. furti. §. illud.

n ¶ Et si. i. q̄ꝫuis.

o ¶ Cōuenerit. s. vt duret īter supstites etiā vno moriēte nō aūt ad hr̄deꝫ trāsit etiā ex pacto: vt. ff. e. l. adeo. i. Rñ. ⁊ nisi denuo consentiāt: vt. ff. e. l. plāe.

p ¶ Itē si alicuius rei. vt duo tabernarij de vendēdo vinuꝫ in foro.

q ¶ Publicatione. q̄ publicatio fit ꝓpter d͛licta: vt. ff. de bo. dā. l. i. i. Rñ.

r ¶ Alter. s. fiscus.

s ¶ Pro mortuo. sic. ff. ꝯ actione. §. publicatione.

t ¶ Habetur. Sꝫ q̄d si h̄ socius cui᷒ bona publicata sunt ratione opis soci᷒ erat nō reꝰ: qd̃ esse pōt: vt. s. e. §. nā ⁊ ita: Rñ. id̃ cuꝫ libertatē vel vitā vel ciuitatē amittat: vt. ff. de bo. dā. l. i. ⁊. j. pr. §. innuitur. in fi.

u ¶ Itē siq̄s cesserit. qd̃ facere pōt: ne ī carcerē ꝯtrudatur: vt. j. de actio. §. fi. ⁊. C. de ces. bo. l. i.

x ¶ Debita. qꝛ fisco vel priuatis debebat: vt. ff. e. actione. §. i.

a ¶ Veneat. i. vēdatur.

b ¶ Sed hoc casu. quasi dicat non sicut superiori proximo qñ bona fuerūt publicata. nā viuens ⁊ in ciuitate existēs sibi postea acquirere potest: vt. ff. de cessi. bo. l. v.

☞ ¶ Socius. ¶ Socius tenetur de leui culpa vel de tali diligentia qualē suis reb᷒ solitus ē adhibere. h. d. Are.

c ¶ Actione. que est directa abvtraqꝫ pte: vt. j. de pe. te. li. §. ex quibus. ⁊ finita societate nascitur: vt. C. e. tandiu. nisi in casu: vt. ff. e. actione. §. nonnūq̄ꝫ.

d ¶ Passus. qui de solo dolo tenetur ⁊ lata culpa que dolū repn̄tat: vt. ff. depositi. l. qd̃ nerua: ⁊. ff. si quis te. li. esse ius. l. i. §. non autem.

e ¶ Teneri. nisi alter tantā culpā prestiterit. q̄ꝫ tam et iste: ⁊ afferret par dānum: quo casu cōpensatur culpa. Itē dolus cū dolo: vt. ff. de cōpē. si ambo. et de dolo. l. si duo.

a ¶ Solet. an cōtractā societatē: ⁊ in hoc discrepat a depositario qui vt in presenti tenetur. sic. ff. depo. l. qd̄ nerua. sic est in eo cū quo hēo rem cōem sine societate: vt. ff. fa. her. l. heredes. §. non tm̄.
b ¶ Qui parū. sic. s̄. qui. mo. re contra. ob. §. preterea.

Sed contra. ff. de vsu. cum quidam. §. si pupillo. in fi. sed tibi debet subaudiri tm̄. vel dic. non sunt propter lucrum inducte: scilicet principaliter vt ibi. secundario tamen sic vt hic dicitur
g ¶ Ei. puta procuratori mandantis.
h ¶ Ipsius. s. mādantis. et in hoc est vtilitas mandātis.

in suis rebus adhibere sol3[a]. Nā qui[b] parum diligentem socium sibi assumit: de se queri d̄bet: hoc ē sibi imputari debet.

¶ De mandato.

Mandatu3[c] contrahitur quinq3[d] modis: siue sua tantum gratia aliquis tibi mādet: siue sua ⁊ tua: siue aliena tantu3: siue sua ⁊ aliena: siue tua ⁊ aliena. At si tua tantū gratia mandatum sit: superuacuum est mandatum: ⁊ ob id nulla ex eo obligatio[e] nec mandati inter vos nascitur actio. Mandātis[f] tantu3 gratia interuenit mandatu3: veluti si quis tibi mandet vt negocia eius gereres: vel vt fundū ei emeres vel vt pro eo sponderes. ¶ Tua gratia ⁊ mandātis: veluti si mandet tibi vt pecuniam sub vsuris[g] crederes ei q̄ in rem ipsius[h] mutuaretur: aut si volente te agere cum eo ex fideiussoria causa mandet tibi: vt cū reo agas periculo mandātis: vel vt ipsius[h] periculo stipuleris ab eo quē tibi delegeris in id quod tibi debuerat. Aliena autem causa interuenit mandatum: veluti si tibi mādet[i] vt ticij negocia gereres: vel vt ticio fundū emeres: vel vt pro ticio sponderes. Sua[k] et aliena: veluti si de cōmunibus suis ⁊ ticij negocijs gerendis tibi mandet: vel vt sibi ⁊ ticio fundum emeres: vel vt pro eo ⁊ ticio sponderes. Tua ⁊ aliena: veluti si tibi mandet vt ticio sub vsuris crederes: ꝙ si sine vsuris pecuniam crederes[l]: aliena tantū gratia intercedit mandatum. Tua[m] tantum gratia interuenit mandatum: veluti si tibi mandet vt pecunias tuas in emptiōes potius prediorum colloces q̄ feneres: vel ex diuerso: vt pecunias tuas feneres potius q̄ in emptione prediorum colloces: cuius generis mandatum magis consilium q̄ mandatum est: et ob id non est obligatoriu3: quia nemo ex[n] consilio mandati[o] obligatur: etiam si non expediat ei cui mādabatur: cum liberum[p] cuiq3 sit apd̄ se explorare an expediat cōsilium. Itaq3[q] si ociosam pecuniam domi te habente3 hortatus fuerit aliquis vt rem emeres aliquam vel ea3 crederes q̄uis nō

☞ ¶ De mādato. obligationū alie re cōtrahuntur: alie verbis: alie litteris: alie cōsensu: vt. s̄. de ob. Itē ea3 que ex cōsensu alie per vē. alie ꝑ loca. ⁊ cōducti. alie ꝑ societatē. alie per mandatum: vt. s̄. de ob. ex consensu. i pri. de trib⁹ primis dixit: nūc de q̄rta. s. mandato. Accur. Ista glo. bene cōtinuauit ru. oīs a titulo de obligatiōib⁹ vsq3 huc.

Mandatū ¶ Totus iste titulus diuiditur i quatuor partes. Prīo ponit quot modis mandatū 3hitur: ⁊ illud per exēpla declarat. Scd̄o ꝙ fines mandati nō sunt pretereundi. Tertio quō mādatu3 finiat̄ et qn̄ mandatū possit renūciari. Quarto ꝙ mandatū d3 esse gratuitū. Scd̄a ibi. Is qui. Tertia ibi. recte. Quarta ibi. in summa. Et. h. d. Mandatū obligatoriu3 cōtrahitur plurib⁹ mōis: nec obligatur quis si mādatarij grā tm̄ mādet. et mādantis tm̄ grā tūc mādatur: cū aliquid sibi vtile mādatur. h. d. vsq3 ad §. Tua.
c ¶ Mandatū. mandatū est officiū gratuito ab eo qui susceperit exhibēdū. nisi. n. fiat gratis incipit esse locatio: si nō erat facturus. alias em̄ tale factū ideoq3 locari cōsueuit: vt. j. e. §. fi. ⁊ fit ꝑ er verbū rogo: volo: mando: supplico: ⁊ silia: vt. ff. e. l. i. §. i.
d ¶ Quinq3. imo videtur ꝙ sex: vt sequitur. s3 dic quiq3. s. obligatorijs. vltimū ei3 nō est obligatoriū. vltimū em̄ est qn̄ tantū tua gratia nō est obligatoriū: vt. ff. e. ti. l. ij. §. fi. Itē fm Io. est quoddā aliud vt obligatoriū: vt cū sua gratia ⁊ tua et aliena aliquis tibi mandat vt emas fundum pro me et ꝑ te et ticio. Item vltimū potest dici septem modis: et exemplifica: vt. ff. e. si ꝓcur. §. si tutores. vbi tutor mandat cōtutori suo vt seruū necessariū emat pupillo: ⁊ sic grā mandātis ⁊ mādatarij ⁊ pupilli contrahitur mandatū.
e ¶ Obligatio. nisi dolus ⁊ calliditas intercedant: vt. ff. de regu. iur. consilij.
f ¶ Mandātis. gereres. ⁊ tunc q: suscepit mādatum: nō q: gessit tenetur: vt. ff. e. si remunerandi. §. i.
☞ ¶ Tua. ¶ Ad cognoscendum cuius gratia mandatu3 fiat inspiciendum est cuius vtilitatem concernit illud quod mādatur: et dicitur illius gratia celebratum: et mandatum gratia mandatarij tantum nō est obligatorium: sed dicitur proprie consilium. h. d. Are.
g ¶ Sub vsuris. in hoc est vtilitas mutuātis propter vsurarum lucrū.

i ¶ Mandet. scilicet fideiussor: et hoc casu agetur contra fideiussorem mādātem actione mādati: non ex stipulatione prima si nouandi aīmo hoc mandatum intercessit: vt. ff. eod. si mandato meo. in fine. l. si autem non nouandi animo: agitur ex prima causa: vt. ff. de ꝓcur. l. licet. §. ea obligatio. in fi.
k ¶ Sua ⁊ aliēa mādet. hoc agi potest duab⁹ actōnibus mādati: scilicet contra mandantem. et neg. ges. contra ticiu3 3 quē dat̄ mandati: vt. C. de nego. ges. si mandatum.
l ¶ Crederes. si mandauit.
m ¶ Tua tantu3 gratia. hic autē addunt doctores. vi. mōs. qd̄ dic: vt. s̄. eo. in prin. in glo. imo vi. ⁊c. in fi. glo.
n ¶ Ex 9silio. nota bonā reg̃la3 quē de 9silio n̄ teneri. fallit tm̄ in casib⁹ q̄ his legib⁹ dicūt̄: vt. ff. de dolo. ꝙ si cū scires: ⁊. ff. de ꝓ sen. l. ij. sed certe ibi fuit fraudulētū 9siliū: vt. ff. de re. iu. l. cōsilij. Itē fallit: vt. ff. ad. l. acq̄l. l. liber hō. i. Rn̄. ⁊. ff. de iniu. l. n̄ solū. in prin. ⁊. l. ꝑaulus: ⁊. ff. ꝙ vi. aut clam. sꝑ. §. i. ⁊. ff. de furtis. si q̄s vxori. §. cū ticio: ⁊. ff. d̄ ser. cor. l. i. i. Rn̄. ⁊. §. ꝑsuadere. sed hoc in maleficijs: ideo nō datur mā. tenetur tm̄ vl' de dolo vl' alijs actōib⁹. Itē alias factur⁹ nō erat in p̄dictis casib⁹: al' obtinet h̄ reg̃la: vt h̄: ⁊. ff. e. si remunerādi. §. plane. s3 certe nec his casib⁹ videt̄ teneri: vt. j. pri. §. Sed dic n̄ tenet̄ illi cui tale 9siliū p̄stat̄: vt ibi: s3 illi i cui⁹ lesiō3 9suluit: vt h̄ dicim⁹. vn̄ dici pōt ꝙ nec his casib⁹ fallit dicta regula: cū dicat n̄ teneri illi. s. cui 9siliū prestitū ē nisi in casu illi⁹. l. ff. de dolo. qd̄ si cū scires: et illius. l. ff. de pro sen. et. l. ij.
o ¶ Mandati. s. actione.
p ¶ Liberū. s. suscepto 9silio: sed suscepto mandato necesse est consūmari fm Io. nisi cōgruo tp̄e renūciet̄: vt. j. e. §. mādatū: ⁊. ff. si mādauero. §. fi. ⁊. ff. cōmo. l. i 9modatū. §. sicut.
q ¶ Itaq3 ociosa3. nō aliter hoc esse videtur ꝑ opi. pla. q̄ dixit

expediat esse tibi emisse vel credidisse: nõ tñ tibi mandati creditur. Et adõ hec ita sũt vt q̃sitũ sit an mandati teneat᷑ qui mandauit tibi vt pecuniaȝ ticio feneráres: sed obtinuit sabini sñia obligatorium esse in hoc casu mandatum: quia nõ aliter ticio credidisses: q̃ si tibi mandatum esset. ¶ Illud quoq̧ mandatuȝ nõ est obligatoriuȝ[a] quod cõtra bonos mores[b] ẽ: veluti si ticio de furto aut de dãno faciendo aũt de iniuria facienda mandet tibi. licet. n. penã istius facti nomine prestiteris[c]: nõ tamen vllã habes aduersus ticium[e] actionẽ. ¶ Is qui exequitur mãdatum[d] nõ dȝ excedere fines mandati[f]: vt ecce siquis vsq̧ ad centuȝ aureos mandauerit tibi vt fundum emeres vel vt ꝑ ticio sponderes: neq̧ pluris emere debes: neq̧ ĩ amplioreȝ pecuniam fideiubere: alioq̃n nõ habebis cum[g] eo mandati actõneȝ. adõ q̃deȝ vt sabio ꝛ cassio placuerit etiam si vsq̧ ad centum aureos cũ eo agere volueris ĩutiliter te acturũ: sȝ diuerse schole auctores recte vsq̧ ad cẽtuȝ aureos te actuꝝ existimãt: q̃ sententia sane benignior ẽ. Qd̓ si minoris emeris hebis. s. cũ eo mandati actionem: quoniam qui mandat vt si bi cẽtum aureoꝝ fundus emeretur[h]: is vtiq̧ mãdasse ĩtelligitur: vt minoris si possit precio emerec᷑. ¶ Recte[i] q̧ mãdatuȝ contractũ: si dũ adhuc ĩtegra res sit reuocatũ fuerit: euãescit[k]. Itẽ si adhuc[l] integro mãdato mors alterutrius interueniat. i. vel eius q̃ mandauerit: vel illius qui mandatuȝ susceperit: soluitur mandatum. sȝ vtilitatis cã receptum est: vt si eo mortuo qui tibi mandauerat: tu ignorans eum decessisse executus fueris mandatum: posse te agere mandati actione: alioquin[m] iusta causa ꝛ probabilis[n] ignorantia tibi damnum afferret[o]. Et huic[p] simile est qd̓ placuit: si debitores mãumisso dispensatore ticij ꝑ ignorãtiã liberto[q] soluerint liberari[r] eos: cũ alioqui stricta iuris ratõe nõ possȝ liberari[s] q᷑ alij soluissent q̧ cui soluere debuerit. Mandatuȝ[t] nõ suscipere cuilibet liberum est: susceptũ aũt cõsummanduȝ est. aũt q̧ primum renunciandũ est: vt per semetipm aut per alium eandem rem mandator exequatur. Naȝ nisi ita renũcietur vt integra cã mãdatori reseruetur eandẽ rẽ explicãdi nihilominus mandati actio locuȝ habet: nisi iusta[u] causa intercesserit: aut non renunciandi: aut in

---

duo. s. vbi cõsulo certe ꝑsone mutuari: teneor ita demũ si alias facturus nõ eras. vbi aũt non est designata aliqua persona ñ teneor: etiã si alias facturus nõ eras. Sȝ Jo. in vtroq̧ cãu dicit õ. nã primo indistincte teneor siue alias eras mutuaturus siue nõ. scd̓o aũt cũ distinctiõe: nõ al᷑. et facit ꝑ eo. ff. e. si remunerandi. §. plane. õ. e. §. tua et aliena. in fi. ꝛ. ff. õ neg. ges. l. i ij. i fi. ꝛ. l. iiij. nec ob. qd̓ h õ: q᷑ ꝛ si al᷑ etiã factur⁹ eras tenetur qui mandauit: vt dictũ ẽ. vñ põt subaudiri marie. Quia non aliter ꝛc.

☞ ¶ Illud. ¶ Mãdatũ rei turpis vel cõtra bonos mores ñ valet. h. d. Are.

a ¶ Obligatoriũ. ẽt si iuramẽtũ interuederet: vt in autẽ. vt scem. non solũ. §. i. col. ij. ꝛ facit ad hũc §. ff. e. si remunerãdi. §. rei turpis ꝛ. l. si mandauero §. qui edeȝ: ꝛ de arbi. l. si cũ dies. §. i cõpromisso: ꝛ. õ. de inuti. stip. §. q̧ ex turpi: ꝛ. ff. de ꝯ. ob. l. gñaliter. ꝛ. l. seq̃: ꝛ. ff. õ ꝯdi. ĩstitu. cõditões.

b ¶ Mores. h q̃ritur q̇d si mandaui tibi vt illi noĩe meo ĩiuriaȝ ĩferes an teneor: Rñ. vtiq̧: ar. ff. õ dãno ĩfec. l. dãni. §. si mãdato.

c ¶ Prestiteris. scȝ ei cui cõmissuȝ est maleficiũ: vt penã dupli. ꝛ ita lȝ intersit mãdatarij tñ nõ agit: q᷑ nec interesse fingitur: vt. ff. de cõdi. ĩsti. filius. et meli⁹. ff. õ reg. iu. l. q̧ q̃s culpa. i fi.

d ¶ Ticium. i. mandantem.

☞ ¶ Is qui. ¶ Mandatarius nõ dȝ excedere fines mandati. et quatenus excedit non habet actionem mandati. h. d. Aretinus.

e ¶ Mandatũ. s. forme. nã q̃nq̧ hȝ certã formã: ꝛ tũc hȝ locũ qd̓ h õ: vt. ff. e. diligẽter. q̃nq̧ ñ: ꝛ tũc bona fide facere dȝ: vt ff. e. l. iiij. ꝛ ꝓbatur etiã hec distinctio: vt. ff. e. siquis pro eo.

f ¶ Mãdati. actõeȝ. sȝ nec certe neg. ges. ẽm. B. ꝛ Jo. ꝛ ẽ ꝓ eis. C. de neg. ges. l. vl. ꝛ. ff. de neg. ges. q̇ aliẽa. §. libertis: et de peculio. si creditor. §. i. sed. M. dabat vtilem neg. ges. actionẽ. et respondebat illi. l. ff. de neg. ges. q᷑ spãlis. ibi fuit ꝓhibitio.

Sȝ certe miror de hac opi. cũ videat᷑ lex expedita q̃ etiã vtilẽ denegat expresse: vt. ff. e. si ꝓ te: ꝛ. ff. de edẽ. l. i. §. causa.

g ¶ Cũ eo. actionẽ ꝑ precio dato: vt. ff. de in rẽ ver. si fundũ.

h ¶ Emeret᷑. est aũt illa rõ: q᷑ maiori sũme minor inest: vt. ff. de ver. obli. l. i. §. ij. ꝛ. l. inter stipulantẽ. §. ij. ꝛ. ff. de arbi. diẽ. §. si plures.

☞ ¶ Recte. ¶ Mãdatum re integra põt reuocari: ꝛ re integra finit᷑ morte: succurritur. tñ ei q̃ ignorauit mandatum reuocatum. h. d. Are.

i ¶ Recte. Nã si ñ recte nõ ẽ necesse reuocari: vt õ. e. §. illud.

k ¶ Euanescit. spãle est in mandato: vt sic facile reuocetur ꝑ volũtatẽ vni⁹ ꝑtis tñ. i alijs. n. ꝯctib⁹ nõ sic: vt. C. de act. ob. sic: q̃ ẽ ꝯria huic. ꝛ est rõ: q᷑ h nõ stati interest: ꝛ ideo ñ stati hic inde nascitur obligatõ q̃ ex itereẽ datur: vt. ff. e. si procuratoreȝ. §. mãdati act. ꝛ fa. ad hunc §. ff. de iurisdi. o. iu. ꝛ q̃a: ꝛ. ff. de mino. si minor. §. sceuola: ꝛ. C. õ repu. he. l. fi. ꝛ. ff. õ ri. nu. l. pleriq̧.

l ¶ Itẽ si adhuc integro: sed vsq̧ quo õ: ĩtegruȝ: Rñ. si mãdata fuit ẽptõ donec arras dederit: vel alias se ẽptori obligauerit. et idem siĩb⁹. ꝛ vt breuius accipias: si iaȝ cepe rit itereẽ mãdatarij nõ ẽ res ĩtegra: alias sic. ar. ff. e. si ꝓcu. §. mãdati. si vero nõ est res ĩtegra: nõ finit᷑ mandatũ nisi ĩ iudicio: vt ff. de iudi. tam ex cõtractibus. §. fi. Sed q̇d ꝓdest si nõ finit᷑ mãdatũ re non integra: Rñ. q᷑ per herede cepta negocia õbẽt cõsũmari: vt. ff. ꝓ socio. l. fi. lȝ noua ĩchoare necesse ñ sit: vt. ff. de neg. ges. nã et seruus. §. si vino: ꝛ. ff. pro socio. heres socij. quod nõ ẽ re integra: cũ ceptũ non sit.

m ¶ Alioquin. i. si non posset agere.

n ¶ Probabilis. que est in facto alieno: vt hic ꝛ. ff. e. idemq̧. §. pe. al᷑ ñ ẽ probabilis: vt. ff. ad vell. q̧ q̧. C. de rescin. ven. quisquis: et. ff. de edil. edic. l. i. §. causa.

o ¶ Afferret. qd̓ esse non debet.

p ¶ Et huic. s. primo casui.

q ¶ Liberto. prio dispẽsatori ꝛ seruo:

r ¶ Liberari eos. facit. ff. si cer. pe. ei⁹ q̇: ꝛ. C. de solu. si cũ seruis.

s ¶ Liberari. nisi in casib⁹: vt. j. qui. mo. to. ob. in prin. dicemus.

☞ ¶ Mãdatũ. ¶ Mandatũ põt ab initio nõ acceptari: sȝ postq̧ est susceptũ dȝ executioni mãdari: nisi ex iusta cã ꝛ cõgruo tpe recuset᷑. h. d. Are.

t ¶ Mandatũ. primũ põt fieri.

u ¶ Iusta cã. puta casus fortuit⁹. nã de dolo tenet᷑ ꝛ lata culpa ꝛ leui ꝛ

leuissima hʒ. B. ꝛ Jo. vt. C. e. l. in rē mādata: ꝛ. l. a ꝓcuratore. Alij dicūt de leuissima mādatariū nō teneri: sed de dolo tm̄: qñ gr̄a tm̄ mandātis fit. vl' de leui culpa qñ vtriusqꝫ gr̄a instar aliorū ɔ̄ctuū: vt. ff. de reg. iu. ɔ̄ct⁹. Sʒ p̄mū vr̄ ver⁹: cū h ɔ̄ct⁹ m'cū discrepet ab alijs ɔ̄ctib⁹.

¶ In sūma. ¶ Mandatū dʒ esse gratuitū: alias trāsit in aliū cōtractū. h. d. Are.

a ¶ In sūma. i. breuiter ā mō hūc ti. expediamus.

b ¶ Negocij. i. ɔ̄ctus.

c ¶ Mercede. s. vt mercede: vt q̇a alias non erat pariturus mandato. si āt alias paritur⁹ erat: ꝛ constituat̄ aliqd̄ salariū gr̄a remūerādi: ñ iō min⁹ erat mandatū: vt. ff. e. si remunerādi. i. Rñ. ꝛ ad huius rei euidētiā distinguetur: q: aut ē icertū re ꝛ gn̄e: puta si dicā tibi: bñ retribuā tibi h̄ seruitiū vel recognoscā: et tūc non pōt peti q̇cq̄: vt. C. e. salariū: et. ff. e. qui mutuā. §. salarium. aut certū genere: lʒ incertū specie: vt dabo tibi equū vel par vestimentorū: et tūc pōt dici ꝙ valeat conuentio salarij cuʒ nō sit prorsus incertū: vt ff. e. si pro fideiussore. secus in his que ponder̄ numero cōsistūt: vt. ff. de le. i. l. si hoiem. si aūt certū omnino: tūc aut stipulatione promittitur ꝛ tunc certi conditio petitur. si aūt sine stipulatione ꝛ incōtinēti ante mandatū vel post petitur actio ex eo ɔ̄ctu s. cōtraria mādati iforma ta. si aūt ex interuallo: scʒ postq̄ ɔ̄hētes ad alia diuertissēt negocia: petitur officio iudicis: vt. C. e. l. i. ꝛ. ff. e. salariū: ꝛ. C. de pac. petens: ꝛ. ff. de duobus reis. l. duos. in fi.

tēpestiue renunciandi. Mandatum etiam ꝛ in diem deferri potest: ꝛ sub conditione. ¶ In summa[a] sciendum est mandatum nisi gratuitum sit: in aliam formam negocij[b] cadere. nam mercede[c] cōstituta incipit locatio ꝛ cōductio esse: ꝛ vt generaliter diximus: quibus casibus sine mercede suscepto officio mandati siue depositi contrahitur negocium: his casibus mercede īteruenīente[d] locatio ꝛ cōductio intelligitur cōtrahi. ꝛ ideo si fulloni[e] pollienda curandaue quis dederit vestimenta: aut sarcinatori sarcienda nulla mercede cōstituta neqꝫ promissa: mādati competit actio[f].

De obligationib⁹ que ex quasi contractu nascuntur.

Post genera[g] contractuū enumerata dispitiamus de ipsis obligationib⁹: que quidem non proprie nasci ex contractu intelliguntur: sed tamen quia non ex[h] maleficio substantiam capiunt: quasi ex contractu nasci videntur. Igitur[i] cuʒ quis negocia absentis gesserit: vltro citroqꝫ[k] inter eos nascūtur

d ¶ Interueniente mercede. s. in pecunia numerata: vt diximus. s̄. locati. in p̄n. Itē hec regula gñalis est vera: nisi sit talis persona q̄ nō cōsueuerat locare operas suas: vel res talis que nō cōsueuerat locari. tūc enī non locati sed prescrip. ver. agitur: vt. ff. de prescrip. ver. si tibi. et. l. naturalis: ꝛ. §. at cū do.

e ¶ Fulloni. fullo est q̄ lauat ꝛ tingit pannos: et etiā pollit eleuando superflua: sed sarcinator ecōtra qui sarcit addit vbi est scissuʒ vestimentū, vel pānū ꝛ cōsuit. vnde ꝛ dr̄ iste hʒ sarta tecta: q: cū essent fracta sūt reparata ex quibusdā adiūctionibus: vt. ff. de vsufruc. hactenus.

f ¶ Actio. imo videtur prescriptis verbis competere: vt. s̄. lo. §. i. Sol. vt ibi.

¶ De obligationib⁹ q̄ ex quasi cōtractu nascūtur. Ista Ru. cōtinuat̄. s̄. in textu de obligatōib⁹ questiōe fi. q: dictū est. s̄. de obligationib⁹ ex ɔ̄ctu: et etiā hic cōtinuatur in tex. Are.

¶ Post. ¶ Totus iste titulus diuiditur principaliter in duas partes. Primo ponit continuationē rubri. Secundo illud per exēpla declarat. Secūda ibi. Igitur cū quis. Et h:

dic. Valet argumentū a sufficienti partium enumeratione. h. d. Aretinus.

g ¶ Genera. i. maneries vel diuersitates cōtractuum: vt. s̄. de obli. §. fi. vsqꝫ huc.

h ¶ Ex maleficio. subaudi vel q̄si: vt sit bona argumentatio. sic ĵ. de ob. q̄ ex q̄si male. in p̄n.

actiones que apellantur negociorum gestorum. sed domino quidem rei geste aduersus eum qui gessit directa competit actio. negociorum[l] aūt gestorum contraria quas ex nullo contractu proprie nasci manifestum est. Quippe ita nascuntur iste actiones: si sine mandato[m] quisqꝫ alienis negocijs gerendis se obtulerit: ex qua causa hi quoruʒ negocia gesta fuerint etiam ignorātes obligātur. Idqꝫ vtilitatis[n] causa receptum est: ne absentium qui subita festinatione coacti nulli demandata negociorum suoruʒ administratione peregre profecti essent dsererent[o] negocia: que sane nemo curatur⁹ esset: si d̄ eo quod quis impendisset: nullam[p] habiturus esset actionem. Sicut[q] autem is qui vtiliter gesserit negocia dominum habet obligatum negociorum gestorum: ita ꝛ contra iste q̄ʒ tenet̄: vt administratiōis reddat rōeʒ: quo cāu ad exactissimā[r] q̄sqꝫ diligentiā ɔ̄pellit̄ reddere rationeʒ. Nec sufficit talem diligētiā adhibere: qualē suis reb⁹ adhibere solʒ: si mō ali⁹ diligē

¶ Igitur. ¶ Ex gestione negocioꝝ absentis oritur. Hinc inde actio negotōrū gestoꝝ q̄ datur directa dn̄o etiā ignorāti: cōtraria vero gerēti. h. d. Are.

i ¶ Igitur. q: de his obli. que ex quasi contractu sunt dicere debemus: incipiam⁹ de hac que ex sola ꝓuenit amicitia: vt. ĵ. e. §.

k ¶ Vltro citroqꝫ. i. hinc inde possibile eas nasci. nā ex vna pte tm̄ q̄nqꝫ agitur: vt si alter⁹ nō interfit: sʒ sua tm̄.

l ¶ Negociorum gestoꝝ. lʒ ēt vnū negociuʒ sit gestū. ff. d̄ neg. ge. l. iij. §. nego. sic. ĵ. vi. bo. rap. ī p̄n. ꝛ. ff. vi. bo. rap. l. ij. §. qd̄ ait p̄tor.

m ¶ Mandato. scʒ ei⁹ cui⁹ negocia gesserit: ꝛ sic soluit̄. C. d̄ neg. ge. si mandatū. que est contra:

n ¶ Vtilitatis. s. vt repetat qd̄ impedit: nisi denūciatio inhibeat: vt. C. e. l. fi. vel paterna affectio: vt. C. eo. si paterno. et. l. qd̄ in vxorem: ꝛ. ff. e. is q̇. vel obsequiū qd̄ ē si libertus patroni negocia gerat: vt. C. e. l. officio. his eiʒ casibus nil repetitur: alioquin quandoqꝫ repetitur inquantū locupletior est: vt dicem⁹ ĵ. §. proximo.

o ¶ Desererēt negocia. qd̄ in multis nocere: vt. ff. e. l. i.

p ¶ Nullā. cū neminē sit verisimile suā pecuniā iactare vel effūdere: vt. ff. de ꝓba. cū indebito. §. i.

q ¶ Sicut aūt obligatū. s. insolidū: dūmodo sit vtiliter ceptum negociū: lʒ diuersus exitus sit secutus: vt. ff. e. sʒ an vltro. §. i. in casibus tm̄ non tenetur insolidū: vt si pupillus est cui⁹ negocia sunt gesta. Itē si aīo dep̄dandi gessit: vt. ff. e. si pupilli. i. Rñ. ꝛ. §. siq̇s negocia mea. Itē ꝛ si ad noua negocia gerēda accessit: vt. ff. e. siq̇s negocia. Itē si pacto h̄ actū est: vt. C. eo. negociū. itē ꝛ si fuit in culpa gerēs: vt. ff. e. l. si hereditaria. iteʒ si fuit in mora: vt. ff. de le. i. cum res. §. fi.

r ¶ Ad exactissimā. nota gestorē interdū d̄ dolo solo ꝛ lata cul

tio: eo ꝯmodius administratur[y] esset negocia. ¶ Tutores[a] quoq; qui tutele iudicio tenētur: non ꝓprie ex contractu obligati esse intelliguntur. Nullum enim negocium inter tutorem ꝛ pupillū cōtrahitur: sed q: sane nō ex maleficio[b] tenent̄: quasi ex ꝯtractu teneri videntur. Hoc aūt cāu mutue sunt actōes. nō tātuȝ eniȝ pupillus cū tutore hȝ tutele actioneȝ[c]. Sȝ ex contrario tutor cuȝ pupillo hȝ ꝯriam[d] tutele: si vel impenderit aliquid ī reȝ pupilli: vel pro eo fuit obligat⁹[e]: aut rē suam creditorib⁹ ei⁹ obligauerit. ¶ Item si inter aliquos cōis res sit sine societate[f]: veluti ꝙ parit̄ eis legata donataue essent: ꝛ alter eoꝝ alteri iō teneat̄ cōi diuidūdo iudicio: ꝙ solus fruct⁹ ex ea re ꝑcepe rit: aut ꝙ socius eius[g] solus in eā rē necessarias īpensas fecerit: nō intelligit̄ ex cōtractu ꝓprie obligatus eē: q̇ppe nihil inter se ꝯtraxerunt. ſȝ q: ex maleficio[h] nō tenētur: quasi ex cōtractu teneri vidētur. Idem[i] iuris est de eo qui coheredi familie herciscūde iudicio ex[k] his cāis obligat⁹ est. ¶ Hrs[l] quoq; legatorum nomine non proprie ex contractu obligatus intelligitur[m]. neq; enim cum herede: neq; cum defuncto vllum negocium legatarius gessisse ꝓprie dici potest: ꝛ tamen quia ex maleficio nō est heres obligatus quasi ex[n] cōtractu deberi itelligitur. ¶ Iteȝ[o] is cui q̇s per erroreȝ nō debituȝ soluit: quasi ex cōtractu debere videtur. adeo. n. nō intelligitur proprie ex cōtractu obligatus eē: vt si certiorē rōem sequamur: magis vt supra diximus[p] ex distractu q̄ ex cōtractu possit dici obligatus esse. nā qui soluēdi animo pecuniam dat: in hoc dare videtur: vt distrahat poti⁹ negociū q̄ contrahat. Sȝ[q] tm̄ perinde is q̇ accipit obligat̄: ac si mutuum ei daretur: ꝛ ideo ꝯdictōe[r] tenetur. ¶ Ex[s] quibusdā tamen causis repeti nō pōt quod[t] per errorem non debitum solutum sit. sic nāq; diffinierunt veteres ex q̇bus causis inficiando lis crescit: ex his causis non debitum solutum repeti non posse: veluti ex[u] le

pa teneri: vt si ad deserta negocia accessit. ff. de nego. ges. l. iij. §. interdū. q̄nq; de dolo lata culpa et leui: ꝛ hoc regularit̄: vt C. e. tuto:. ꝛ. ff. e. l. si pupill. §. fi. q̄nq; ð leuissima: vt q̄n ali⁹ diligentius volebat administrare: vt hic ð:: ꝛ. ff. e. si pu. §. videamus. q̄nq; de cāu: vt in his casibus vbi agit̄ inquātū dn̄s locupletior est: vt mō. s̄. diximus in eo. §.

☞ ¶ Tutores. ¶ Actio vtil. directa ꝛ ꝯria oritur ex quasi contractu tutele. h. d. Areti.

a ¶ Tutores. scȝ quōdā. nā ꝙ diu est tutor nō orit̄ obligatō: vt. ff. ð tu. ꝛ ra. dis. si tutor. §. fi. ꝛ. l. ſȝ n̄ dātur. Azo.

b ¶ Ex maleficio subaudi vel quasi: vt bōa sit illatio.

c ¶ Actionē. s. directā. tenet̄ etiaȝ alijs actiōib⁹ tutor: vt dixim⁹. s̄. de attil. tu. §. fi. et ita hēs h. §. a actiōȝ tu. directā ꝛ ꝯriaȝ eē ex q̄si ꝯctu. Quid ð actione ꝓ tutele? Rn̄. idē: cū ad īstar actiōis tutele sit inducta: vt ff. ð eo q̇ pro tu. neg. ges. l. i. §. ꝓ tutore.

d ¶ Cōtrariam. quā finita tutela demū intēdit: vt mō dixim⁹ de directa: vt. ff. de ꝯhen. act. tu. l. i. §. finito.

e ¶ Obligatus. vn̄ absuturū est quod ꝑinde ē ac si iā abeēt: vt. ff. de neg. ge. l. ij. in fi. ꝛ. l. si q̇s mādato. in fi.

☞ ¶ Itē. ¶ Actio familie herciscūde vel cōi diuidūdo non oritur ex cōtractu sed ex quasi ꝯctu. h. d. Are.

f ¶ Societate. tūc eiȝ ageret̄ ꝓ socio. s. si eēt societas. vr̄ tm̄ ꝙ hic. §. sibijpi ꝯdicat. nā tunc dic̄ ꝙ non est societas: ꝛ postea dicit soci⁹ ei⁹ est. Sȝ dic ꝙ nō est societas v̄a: ſȝ q̄dā incidēs. nā vera ꝯhit̄ cōsensu: vt. s̄. de obli. ex cōsensu. in pri. hec autē preter speȝ: vt in hoc. §. dicitur.

g ¶ Ei⁹. s. ꝯsors ei⁹. īproprie eiȝ ponit̄: vt modo diximus.

h ¶ Ex maleficio. subaudi vel q̄si: vt sit bōa illatio: vt. s̄. eo. in prin. ꝛ facit ad hūc. §. ff. fa. her. hr̄des. §. nō tm̄. i fi. §. et. ff. cōi. di. l. ij. i fi. i. Rn̄. ꝛ. ff. ꝓ so. vt si ꝓ socio. ꝛ. l. ac. §. si p⁹ distractū

i ¶ Idē iuris. nō ꝑ oia: q: supior. §. s. cōi. di. ꝓ reb⁹ singl'arib⁹ cōpetit: hic aūt ad vniuersitatē: vt. s̄. ꝓxi. ꝛ. ff. ꝓ so. l. pro soci. arbi. Itē superi⁹ pluries intēdi pōt: hoc aūt semel tm̄; vt. ff. fa. her. l. si filia. §. familie: ꝛ. C. fa. her. l. i.

k ¶ Ex his cāis. q̄s supiori. §. diximus.

l ¶ Heres obligatus. vel maleficio. subaudi vel quasi.

m ¶ Intelligit̄. s. actione ex testō: vt. s̄. de le. §. nr̄a. Rei vēdicatio autē que datur: vt in eo. §. ð: nunq̇d est ex q̄si cōtractu? Rn̄. nō puto: q: n̄ est obligatio. vn̄ nō dȝ dici ex ꝯtractu vel quasi: vt. j. de act. §. i. Idē. s. ꝙ in rei ven. de hypothecaria dico: q̄ siliter legatarijs datur: vt. C. cōia de le. l. i. ꝛ in dicta. l. s̄. de le. §. i. Sȝ vn̄ nascatur h quasi cōtra. vel vnde nascitur obligatio ex testō? Rn̄. adeundo hereditatē heres quasi cōtrahere hereditatē vr̄: vt. ff. q̇. ex ca. in pos. ea. apō Iul. §. fi. ꝛ. l. sequē. Itē quid ð peti. here? Rn̄. et hoc est ex quasi ꝯctu: cū is nō contraxerit q̇ possidet pro herede vel ꝓ possessore nec etiā deliquit vel q̄si. vn̄ sequitur ex argumētis que fiunt in h ti. ꝙ fit ex q̄si cōtractu. Itē q̇d de actione finiū regū? Rn̄. idē: q: et illa hȝ silitudines mlt'as cum ac. fa. her. ꝛ cōi. di. ꝛ cū petitōe hereditatis: vt. j. de actio. §. q̄daȝ ꝛ. ff. de peti. here. sine bōe fidei. §. petitio hereditaꝫ.

n ¶ Ex ꝯctu. q: nuli⁹ ex hereditaria accepit. vel sol⁹ fecit impensas.

☞ ¶ Itē is cui. Qui recipit indebitū solutū ꝑ errorē ex q̄si ꝯctu ð: obligat⁹ ad restituendū illud h. d. Are.

o ¶ Itē his cui. nā eo ipso ꝙ soluit aliquid negocij ꝯhere vr̄: vt. ff. ð ꝯdi. ide. si in area. Cum ergo sit ex q̄si ꝯctu ad q̇d poitur hec condi. indebiti inter actionē siue obligatōem ex ꝯtractu. s̄. qui. mo. re ꝯtra. obli. §. i. que est huic ꝯ.? Rn̄. vt ibi in fine. §. diximus.

p ¶ Diximus. vt. s̄. qui. mo. re. cōtra ob. §. is quoq;.

q ¶ Sȝ tm̄. s. benignitate inspecta q̄ preualet: vt. C. de indi. placuit. naȝ nēo dȝ locupletari cū aliena iactura: vt. ff. de cō di. inde. l. nam vera.

r ¶ Cōdictōe. s. idebiti. ꝛ ita trāsit dn̄iuȝ i accipiēte. tal'. n. ꝯdictō n̄ dat̄ tur nisi ꝯ furē: vt. ff. de vsufru. quēadmo. ca. l. fi. Sȝ ꝯ. ff. de acq̇. re. do. si procurator. Sol. multū interest an error sit in obligatōe an in re. p̄rio casu trāsit dn̄iuȝ: vt hic dicit̄. ꝛ ꝯdictio orit̄ scd̄o nō: nec trāsit dn̄iū: nec oritur actio. vn̄ agēs exce. repellitur: vt. ff. mā. seruum ticij.

☞ ¶ Ex quibusdā. ¶ Indebituȝ solutū ex causa q̄ crescit per inficiationem nō pōt repeti: et legata indebita soluta venerabilibus vl' pijs locis nō possunt repeti. h. d. Are.

s ¶ Ex quibusdā. iste. §. nō facit ad hūc ti. sed pōitur hic gr̄a vberioris doctrine ad proximā materiā de indebito.

t ¶ Quod per errorē. licet ponat vnū casuȝ tm̄ in quo solutū per errorē indebitū non pōt repeti: tm̄ ꝛ alij sex sunt vt si scienter soluit indebitū. nā nō hȝ locū repetitio: vt. ff. de cōdi. indebi. l. i. Itē ꝓpter sn̄iaȝ solutū etiā indebitū nō repetitur: vt. C. de cōdi. ide. l. i. Itē ꝓpter trāsactiōeȝ vt. ff. de cōdi. inde. in sū. §. ꝛ q̇ dē: ꝛ. C. e. l. ij. Itē si iurauit quis sibi de

ge acqlia. Item ex legato quod veteres quidem in his[a] legatis locum habere voluerūt: que certa cōstituta p dānationez cuicunq́[b] legata fuerāt. Nostra autē cōstitutio[c] cuz vnā naturā oībus legatis ⁊ fideicōmissis idulsit: huiusmodi augmētum i omnibus legatis ⁊ fideicōmissis extēdi voluit; s₃ nō oībus[d] legatarijs[e] hoc pbuit: s₃ tantūmodo in his legatis ⁊ fideicōmissis q̄ sacrosanctis ecclesijs ⁊ ceteris venerabilib⁹ locis: q̄ religionis[f] vel pietatis[g] intuitu bono ꝛantᷣ derelicta sunt: que si indebita soluant non repetūtᷣ.

Per quas psonas nobis obligatio acquiritur.

Expositis[b] generibus obligationum que ex cōtractu vel quasi nascuntur: admouendi sumus acquiri vobis non solum per vosmetipsos; sed etiam per eas q̄s personas que in vestra potestate sunt: veluti per seruos vestros ⁊ filios: vt tamen[i] quod per seruos vestros vobis acquiritur[k]: totū vestrum fiat. Quod autez per liberos quos in potestate habetis ex obligatione fuerit acquisitū: hoc diuidatur secundum[l] imaginem rerum proprietatis ⁊ vsufr. quam nostra decreuit constitutio[m]: vt qđ ab actiōe cōmodum p ueniat: huiusmodi vsūfru. quidē habeat pater: proprietas aūt filio seruetur: scilicet patre actionem[n] mouente: secundum nouelle nostre constitutionis diuisionem[o]. ¶ Itez per liberos[p] hoīes et alienos seruos quos bona fide possidetis acquiritur vobis: sed tantum ex duab⁹ cāis. i. siq̄d ex operib⁹ suis vel ex re vr̄a acq̄rant. Per[q] eum quoq́ seruū i quo vsūfr. vel vsum habetis similiter ex duab⁹ istis cāis acq̄ritᷣ vobis.

beri etiā indebitū deferēte aduersario ⁊ fuerit solutū nō repetitur: vt ff. de iureiu. nā postea. §. i. Itē qđ soluitur in cā q̄ p inficiationē crescit vt. ff. e. l. ⁊ eleganter. §. fi. ⁊ C. e. ea q̄. et hic đ. Itē cā pietatis solutū in debitū nō repetitur: vt. ff. de cōdi. indebi. cū his. §. si mulier. Itē si est ab alio debitū licet sit indebitum ab eo qui cedit: vt. C. de peti. here. l. de hereditate.

u ¶ Ex. l. acqlia. vt soluando dānū ab alio datū q̄si ego dedissez. videor. n. ɔfiteri me dānū dedisse qđ ab alio datū est. nā si a nullo datū est: n̄ ipediar repetere sic̄ nec mihi p̄iudicat ɔfessio mea si a nullo datū eēt dānū: vt. ff. ad. l. acquil. inde neraci⁹. §. fi. ⁊. l. sequē. ⁊. ff. de interro. ac. qui seruū. §. i. ⁊. §. ij. in fi. Sed nūq̄d hec sunt vera siue in iure siue i facto erret is q̄ soluit. R. cū lex illa. C. e. ti. l. ea. q̄ nō distiguit: nec ego distiguā. ⁊ est ar. ff. vt in pos. le. l. i. S₃ quidā dixerunt vt si errauit in iure nō repetat si in facto repetat. p̄ie tū s̄nīe sto: vt. ff. e. s₃ ⁊. si me putē. S₃ ɔ̄ huc. §. ē. ff. de cōdi. inde. ⁊ elegāter. §. fi. So. illa erit penalis a p. i. h āt ex inficiatōne: vt hic đ. ⁊. j. đ act. §. si furtū Itē ex legato: q ⁊ ip̄z p inficiationē crescit: vt. j. đ acti. §. item mixta.

a ¶ In his legatis. s. indebite solutis q̄tuz ad soluentē: debitū tū q̄tuz ab alio: vt ⁊ mō dixim⁹ in. l. aq̄l. ⁊ h ꝟm quosdā. S₃. ɔ̄. dicit eiz de indebito a quoꝫ: ⁊ sic directa a supiori pri. cāu: ⁊ est speciale in hoc legato de quo h đ. al. āt. i. in alio legato distiguo: aut soluitᷣ sciēter indebitū legatū quocūq́ mō: et tūc n̄ repetitᷣ: vt. ff. de cōdi. inde. fideicō. Si aūt p errorē iuris idē ē vt nō repetatᷣ si est debitū naturalr̄: s₃ ciuilr̄ indebitū: vt. C. de ad. l. fal. l. error. nisi sit minor q̄ repetit. vtroq́ cāu p restitutionē i integrū: vt. C. si aduer. solu. l. ij. si vero p errorē facti repetitᷣ: vt. C. de ɔditō. īde. fidicō.

b ¶ Cuicūq́. al' cuiq́: vt p hec v̄ba. dn̄s esto heres: illuz ere alieno liberare: vt. s̄. de le. §. sed ⁊ tale.

c ¶ Constō. vt. C. cōmu. de le. l. ij.

d ¶ Dib⁹. i. oībus gn̄ib⁹ legatorū: quor̄ q̄ttuor erāt genera: vt. s̄. de le. §. i.

e ¶ Legatarijs. vt eis solutū indebitū non repetatur.

f ¶ Religionis. vt monasterijs.

g ¶ Pietatis. vt hospitalia et silia: que noīantur in auten. de non ali. §. nos igitur. col. ij.

☞ ¶ Per quas personas nobis obligatio acquiritur. Cōtinua istā Ru. vt hic in nigro in prin.

Expositis. ☞ ¶ Totus titulus diuiditur in tres partes. Primo q̄ nobis acq̄ritur per illos qui sunt in totū i dn̄io vel ptāte nr̄a. Scđo quō p illos in q̄b⁹ hēm⁹ aliqđ ius vel q̄ seruiūt nobis bona fide. Tertio quō acquiritur p illos q̄ sunt i dn̄io nr̄o pro parte. Scđa ibi. Itē per liberos. Tertia ibi. Cōe. Et. h. d. Obligatio acq̄ritur etiā per seruū vel filiū: neq́ p seruū i totū. In filiū quo ad cōmodū exercitiū: vsufru. h. d. Are.

h ¶ Expositis. q̄. s. obligatōes. S₃ quid differt hic ti. a supiori. s̄. p q̄s perso. no. ac. R. ille dicit de reb⁹ acquirendis: h aūt de obli. vt ibi dximus. Itē q̄d differt iste ab alio. s̄. de sti. ser. cū ibi de ob. dicatur. R. ille special' ē in obligatō ib⁹ q̄sitis p stipulatōez: h aūt in oī gn̄e obligatō nū loq̄tur acq̄rēdo p filiū vel p s̄uū preterq̄ si sint ex castrēsi peculio vel q̄si: q̄bus cāib⁹ nihil ad ppietatē: nec ad vsūfru. patri acq̄ritur: vt. C. de bo. q̄ li. cū oportet. §. ij.

i ¶ Ut tū. al's est vt tm̄. ⁊ hic simr̄ subauditur tū.

l ¶ Acq̄ritᷣ. nisi ab alio possideatur seru⁹: q̄ possessori nec dn̄o: nec possessionē q̄rit si n̄ ex re ei⁹ cōparuit vel ex opa sua nec dn̄o si ex re bone fidei possessoris vel opa acquisiuit: q eū non possidet: vt ff. đ acq̄. re. do. si seru⁹. i. R. ⁊. l. liber hō. §. fi.

l ¶ Scđm imagiez. q. d. fiat hec diuisio ymaginarie ⁊ intellectualiter. nā visibilitᷣ fieri nō pōt: cuz sint incorpalia q̄ nō diuidūtur: vt ff. de acq̄. re. do. seru⁹. §. incorpales: ⁊. s̄. de re. corpo. et incor. i. R. et. s̄. de vsufruc. in prin.

m ¶ Constō. vt. C. de bo. q̄ li. l. fi. §. vbi aūt.

n ¶ Actionē. ppietas tū est filij ip̄i⁹ actionis: vt hic đ. ⁊ obtinet hoc hodie in oībus aduenticijs: sed oliz tm̄. v. actiones filiofa. competebāt ratōe ppietatis: vt iniuriarū. qđ vi aut dā. depositi. cōmodati. ⁊ actiones i factū: vt. ff. de ac. ⁊ obli. filiusfa. ⁊. l. in factū. has tū pater exercebat vel suus procurator nō filius: vt. ff. de iniur. sed si vnus. §. ait pretor: ⁊. §. filio: et. l. pater. in fi. nisi pater abesset: vt. ff. de iudi. si longi⁹. §. i. quod etiā in mutuo erat: vt. ff. si cer. pe. cum filius. Sed hodie ex omni causa aduenticia acquiritur ip̄i filio proprietas: vt hic dicitur.

o ¶ Diuisionē. quam diuisionē longū esset hic dicere: sed dicitur plene per ordinē in dicta. l. C. de bo. q̄ li. l. fi.

☞ ¶ Itē per liberos. ¶ Liberi et serui alieni bona fide possessi; et serui vsufructuarij ⁊ vsurarij acquirunt nobis ex re nostra ⁊ ex opera ipsor̄. h. d. Are.

p ¶ Per liberos. no. q̄ liber hō q̄nq́ bona fide possidetᷣ: vt quando possessor credit eum seruum esse ⁊ suum: ⁊ q̄nq́ mala fide: vt quando credo eū seruum esse ⁊ scio meum non esse: vt. ff. de acqui. pos. l. i. §. sed p eum. q̄nq́ nullo modo possidetur licet detineatur: vt quando scit liberum esse: vt. ff. đ acqui. pos. qui vniuersas. §. i. ⁊. ff. de pb. si quis liberum.

q ¶ Per eū quoq́. vsūfr. in quibusdā libris est in littera vsufruc. vel vsum: ⁊ ꝟm hoc videtur q̄ per eū seruū in quo habet vsuz ex duab⁹ cāis acq̄rat. S₃ ɔ̄. ff. de vsu. et habi. p seruū. in prin. So. dicunt q̄daz illud corrigi. Uel dic ꝟm Jo. q̄ illud

verbum: ex duabus: referatur ad solū vsufru. alterū vero. si ex re ad vsuariū: & sic erit in littera cōfusio. sicut. C. de colla. illā: & ff. qui da. tu. pos. §. si qs. Sed in alijs libris nō est. Uel vsuz & tunc planum est: & nullum est contrarium.

debat solnēs. s. liberationē. Jtē est ꝯ ad h. i. R̄n̄. i autē. vt hi q̄ ob. peres. §. q̄ nō tacuit. col. ij. So. illud speciale ē. Jtē ꝯ. ff. ō solu. l. si rē meaz. Jtē ꝯtra. ff. ō ver. obli. inf. §. q̄ fiidu. Jtē ꝯ. ff. cōmo. l. iij. §. si reddita. Sz his legib' lz fuerit facta solutio: nō tñ fuit facta sicut debuit fieri. vñ ꝓ nō facta q̄tū ad h hētur. Jtē ꝯ ad id qd̄ subijcit: q̄ demum faciēte creditore soluit ali ud ꝓ alio. ff. ō le. i. si āpli'. §. fi. & l. si dom'. §. ij. & iij. ff. de au. & ar. le. l. i. §. fi. & C. de do. l. si qs. ar. ff. ō so. q̄ hoiez: & ff. de ver. ob. l. int stipu. §. pe. & l. si fu'. i quib'. l. d: q̄ liberat qs sol uēdo aliud ꝓ alio. Sz h spālia sunt: h āt reglāre.

¶ Cōmunē seruū pro dn̄ica[a] parte dominis acquirere certū ē: excepto eo qd̄ nominatim vni stipulando: aut per traditionē accipiēdo illi soli acquirit: veluti cū ita stipuletur. Ticio dn̄o meo dare spōdes. Sed si dn̄i vnius iussu seru' fuerit stipulat'[b]: licet ātea dubitabat: tñ post nr̄az decisiōz res expedita est: vt illi tantū acquirat: qui hec ei facere iussit: vt supradictum est[c].

¶ Quibus modis tollitur obligatio[d].

Tollitur[e] autē oīs obligatio[f] solutōe ei' qd̄ debet: veluti siquis consentiēte creditore[g] aliud pro alio soluerit: nec tñ interest quis soluat: vtrū ipe qui dz: an ali' ꝓ eo. liberatur. n. & alio soluēte siue sciente siue ignorāte debitore vel inuito eo solutio[h] fiat. Jtem[i] si re' soluerit: etiā hi q̄ pro eo interuenerunt liberātur. Jdē ecōtrario contingit: si fideiussor soluerit. nō enim ipse[k] solus liberatur: sed etiam reus. ¶ Jtē per acceptilationē[l] tollitur obligatio. Est autem acceptilatio imaginaria solutio. quod enim ex verborū obligatione ticio debetur: id si velit ticius remittere poterit sic fieri: vt patiatur[m] hec verba debitorem dicere. quod ego promisi tibi habes ne acceptuz: & ticius respōdeat: habeo. Sed etiam grece[n] acceptilatio potest fieri: dummō sic fiat vt latinis verbis solz exigi grecū. quo genere[o] vt ita diximus tātū he soluunt obligatōes q̄ ex v̄bis ꝯsistūt: nō etiā cetere[p].

☞ ¶ Cōmunez. ¶ Seru' cōmunis acq̄rit dn̄is cōmuniter ꝓ portōe dn̄ica: nisi vni vel iussu vni' fuit stipulatus. h. d. Are.

a ¶ Pro dn̄ica. nisi cū ꝓpria nomina eorum stipulationi inseruit: vbi pro virilibus portionibus acq̄rit: vt. ff. de sti. ser. si cōis seru'.

b ¶ Stipulat'. s. alt simpliciter: vel sibi dn̄o nō iubenti: vt statiz seq̄t: alias nullū esset dubiuz: vt ſ. de sti. ser. §. pe.

c ¶ Supradictū est. ſ. de sti. ser. §. preterea.

☞ ¶ Quib' modis tollit obligatio. Uisuz est ſ. de obligatione indacenda: sequitur videre ō obligatione dissoluēda siue tollenda: q: nihil tā naturale ē q̄ vt vno q̄s vinculo quo ligatur dissolui possit. l. nihil tā naturale. ff. de re. iur. h. d. Areti.

d ¶ Obligatio. ergo nō renascit de cetero: vt. ff. de solu. qui res. §. areā: & de nova. l. si alienos: & C. de remis. pig. cum ex causa: & C. de sen. pas. si debitor. vbi magis suscitat solutio ei' qd̄ debetur q̄ tollatur: vt. ff. de nov. l. electō. §. fi. sed ibi equitatis ratione nec sublata dicitur.

Tollitur autem ☞ ¶ Totus iste titulus diuiditur i quattuor ptes. Primo qualit solutione tollatur obligatio. Secūdo qualiter acceptilatiōe. Tertio qualiter nouatione. Quarto qualiter cōsensu. Scd̄a ibi. Jtem per acceptilationem. Tertia ibi. Preterea obligatio. Quarta ibi. Hoc amplius. Et. h. d. Si soluitur id quod debetur vel aliud loco illius consentiente creditore: oīs tollitur obligatio tā rei principalis q̄ fideiussoris. h. d. Areti.

e ¶ Tollitur. alias tollitur. alias soluitur.

f ¶ Obligatio. siue re: siue verbis: siue litteris: siue cōsensu. naz de his supra dictum est a ti. de obli. vsq3 huc. Sz nūquid est idem i his que ex maleficio sunt vel q̄si: R̄n̄. sic. Jtez hec sunt vera siue ciuilis & naturalis fuerit obligatio simul: siue naturalis tm̄: vt hic & ff. ad. l. falci. si pupillus. i pñci. Sed nūquid ciuilis tm̄ tollit solutōe eius qd̄ debetur: videt q̄ nō: vt. ff. de sol. q̄ hoiez. §. fi. & h q̄daz dicūt. Sz ꝯ dico. si. n. sciēs me debere ciuilr tm̄ soluā: sicut ecōtra. si nudo pacto tibi. x. debeā & soluā ex cā mee fidei iplende quare nō liberor: vt ff. de condi. inde. l. fideicō. Qd̄ aūt in dicta. l. q̄ hoiez. d: ideo est: q: aliud opabat solutio q̄ crederet soluēs. s. repetitōe: cū errabat credēs se teneri naturalr. nō ergo mirū si nō facit qd̄ cre-

g ¶ Cōsentiente creditore. iterdū etiā aliō ꝓ alio soluitur creditori etiaz inuito: vt diximus i aut. de fideius. §. pe. & quosdā ex his notauimus. ſ. proxi.

h ¶ Solutō fiat. pz hic q̄ bñficiū cōfertur i inuituz Sz contra. ff. de re. iu. l. i uito. So. illa regula i priuilegijs loq̄tur: hic aūt i alijs. Uel dic q̄ nō potest directo. pōt tñ p mediū. pria verior ē. Sz nūq̄d contra pōt fieri aliū solu. inuito creditore: R̄n̄. non: vt. ff. de noua. l. si stichū. §. fi. nisi creditori creditoris soluatur: vt. ff. de neg. ges. si liberto. vel procuratori creditoris vel ei cui extiterit hr̄s creditor: vel futuro debitori: vl similib' psonis: q̄ nūerātur. ff. ō so. solutū: & ff. ō pig. ac. solutū. §. solutā.

i ¶ Jtē si re'. iteruenerūt: vt sunt fideiussores: mādatores & sponsores: vt. ff. de excep. l. omnes: & C. de non nu. pecu. l. iiij.

k ¶ Jpse liberatur. s. fideiussor: & si q̄dez soluat nōie suo liberatur ipso iure: reū aūt liberat p exceptōez: vt. ff. de pe. her. l. si q̄s posses. Si vero noie rei liberat ipo iure reū: vt. ff. de neg. ges. soluēdo; & ff. de noua. l. stichū. in fi. Sz si h verū ē q̄ liberatur re' soluēte fideiussore quō crederet acti. creditor fideiussori. qd̄ facere dz: vt. ff. de sol. Modestin': & ff. de fideiu. l. fideius. q̄ sit ꝯ hāc. l. R̄n̄. illō pōt fieri aū solutōz. s. cessio vel ēt postea hoc acto prius: q: videtur inesse. probatur hec solutio. ff. de fideius. cu: his. Jtē nota h vnā solutiouez parere plures liberationes. & facit. ſ. de duob' reis. §. ex pluribus: & ff. de arbi. si duo.

☞ ¶ Jtē per acceptilatōz. ¶ Per acceptilatōz tollit obligatio verbis cōtracta. Alie aūt possunt in stipulationē deduci per aq̄lianam: & demuz per acceptilationem in totuz: vel pro parte tollitur: cuiuscūq3 forme vel materie existant. h. d. Areti.

l ¶ Per acceptilationē. imaginariā. i. fictā. sic. ff de reg. iur. l. imaginaria. vel dr̄ imaginaria. i. per momentum duratura. sic in autē. quomō opor. epi. §. i. & in psal. Jn imagine pertransibit homo: & cetera.

m ¶ Ut patiatur. & etiam respōdeat ei: vt sequitur. j. eo. §. non est autē in fi. §. nam sola patientia non ꝓdest.

n ¶ Sed etiam grece. non solum latinis: sed etiam grecis verbis: dummodo tamē aptis ad hoc vt sequitur. & facit. ſ. ō ver. obli. l. i. §. fi.

o ¶ Quo genere. diximus: vt. ſ. e. §. ibi. Quod eni ex verborū &c.

p ¶ Cetere. s. q̄ sunt de iure gen. cū acceptil. q̄ est ciuilis actus: vt. ff. de reg. iur. actus. nō possit iura gen. tollere: vt. ſ. de le. ag. tu. §. fi. q̄ sunt vetustiora & firmiora: vt. ſ. de re. di. §. singulorū. Sz nunq̄d alias obli

Consentaneu͂[a] eni͂ visu͂ est verbis facta͂ obligationē alijs posse verbis dissolui. Sed[b] et id qđ ex alia cā debetur: pōt in stipulationē deduci: et p acceptilatiōe͂ dissolui[c]. Sicut[d] aūt quod debeť pro pte recte soluitur: ita in parte đbiti acceptilatio fieri potest. Est aūt[e] prodita stipulatio q̄ vulgo aquiliana appellatur: p quā contingit stipulationem vt omnium rerum obligatio in stipulatum deducatur: et ea per acceptilationem tollatur. Sipulatio enī acquiliana renouat oēs obligationes: ⁊ a gallo aquilio ita cōposita ē. Quicquid te mibi ex quacūq̄ causa dare[f] facere, oportet vel oportebit: pn̄s in diem vel aut sub conditiōe quarūcūq̄ rerum mibi tecum actio est: queq̄ abs te petitō[g] vel aduersus te prosecutio est vel erit qđq̄ tu mecu͂ haberes tenes possides: possideresue[h] doloue male fecisti q̄min[i] possideas: q̄ticūq̄ earū rerū res[k] erit tātā pecuniā dari stipulat[l] ē aul' augeri': spopōdit numerius negidi'. Itē ex diuerso nūeri' negidi' interrogauit aulum augeriū quicquid tibi hodierno die per aquilianā stipulationē spopōdi: id ne omne hēs acceptū. rn̄dit aul' augeri' hēo: acceptūq̄ tuli. ¶ Preterea[l] nouatione[m] tollitur obligatio: veluti si id quod tibi seius debebat a ticio dari stipulatus sis. Nam interuentu noue[n] persone: noua nascitur obligatio: et prima tollitur translata in posteriorē: adeo vt interdum licet posterior stipulatio inutilis sit: tamē prima nouatiōis iure tollitur: veluti si id quod tu ticio debes a pupillo sine tutoris auctoritate stipulatus fuero: quo casu res amittiť. nā ⁊ prior đbitor liberať ⁊ posterior obligatō nulla est[q]. Nō[r] idē iuris est; si a seruo quis fuerit

gationes iuris ciuilis tollet acceptilatio vt litterarum et emphi. similes: vt dixim'. š. de iure na. gen. ⁊ ci. §. ius aūt. Rn̄. nō: cū sola͂ obligationē xbis inductā tollat: vt hic đr. s͂ certe l͂ nō possint tolli iure acceptilationis: sc͂ obligatio iurisgen. ⁊ alie ciuiles: tn̄ nō possunt iure pacti etiam acceptilatione facta sc͂dm Jo. vt. ff. de resci. vē. ⁊ emptō. l. cum emptor. qđ generaliter ēt dicebat. M. q̄ vbicūq̄ fieret acceptilatio inutilis qđ habebat vi͂ pacti. et facit pro eo. ff. de pac. s͂ si vn'. §. pe. Az. B. totū cōcedit. ⁊ erat pro eo. ff. de accep. q̄ inutilis. l. Rn̄. ⁊ ff. đ cōsti. pe. l. i. §. eū qui. sed nos dicim' idem qđ M. vbi fit inutilis ratione rei: vt dictū ē. Itē ide͂ quod. Bul. vbi ē inutilis ratione conceptōis: ⁊ facit pro nobis. ff. de accep. si accepti.

a ¶ Consentaneu͂. ⁊ facit ad h. j. e. §. fi. ⁊ ff. đ re. iu. nihil ē tā: ⁊. C. qn̄ li. ab ēpti. dis. l. ij. ⁊ ff. de pac. ab emptione.

b ¶ S͂ ⁊ id qđ ex alia. s. q̄ verbis.

c ¶ Dissolui. s. ip͂ đbitū. ⁊ no. mirabilē pbatō͂. nā cū n̄ patereť ict' ali' tolli suo c̄rio actu: s. p acceptila. decipiť ⁊ deducitur i q̄ndā n̄ p:sus c̄riu͂ actū: vt i stipulatiō͂ qđ ē obligatoriū: ⁊ sic fit nouatio idistīcte iure isto: vt. j. eo. §. pe. ⁊ ff. de ac. ⁊ obl. obligātionū fere. §. fi. ⁊ ipa stiplatio patitur se tolli p accep. vt h đr.

d ¶ Sicut aūt soluitur. s. volēte creditore. S͂ nūqd eo inuito debiti ps soluitur. Rn̄. āt cōfitetur de toto debito ⁊ tūc nō pōt soluer̄ nisi totū: vt. ff. đ vsur. tutor. §. luci'. q̄ ē huic cōtra. nisi volēti creditori: vt h đr. aut diffitetur: ⁊ tūc ps cōfessata tm̄ recipieť ab inuito: vt. ff. si ce. pe. q̄dā estimauerunt. ⁊ hoc ēt casu pōt itelligi quod hic dicitur.

e ¶ Est aūt pdita. i. cōposita ē his xbis q̄ sequūtur. q̄cq̄d te ⁊c. ⁊ no. q̄ nō pōt sic legi q̄n aliq̄ verba sint h suꝑflua. Itē nūquid vnū solū ex his duob'. s. dare vel facere sufficit. s. dare cū solū qđ erat dādū in hac stipulatōne deducitur: vt. j. ibi. Tāta͂ pecuniā. ⁊c. Rn̄. sic. ar. š. đ ver. obli. i. §. s͂ hec solēnia: ⁊. C. de dona. l. fi.

f ¶ Daŕ. vbi d͂ dn̄iu͂ trāsferre: vt. j. de acti. §. sic itaq̄: ⁊. š. de ver. ob. l. vbi aūt. non apparet. §. fi.

g ¶ Actio. i personā: ac petitio i rē ꝓsecutio vtrūq̄ cōtinet: vt. ff. de ac. ⁊ obli. actio i ꝑsonam.

h ¶ Petitio. in rem.

i ¶ Ue. pro vel.

k ¶ Res. i. estimatio.

l ¶ Stipulatus. nunc mutat personas. de secunda eni͂ transit ad tertiā. Et nota q̄ etia͂ real' actio deducitur i stipulationē: facta rei estimatione: ⁊ ita ipsa pecunia siue rei estimatio deducitur in stipulattionē ⁊ in acceptil. nā ipa res nō pōt cu͂ nemo rē suā possit stipulari sibi dari: vt. š. de iutili sti. §. ij. S͂ quō petā estimationē cū nō debeať. Rn̄. imo q̄si debita ē. liberatur. n. exceptiōe q̄si rei vē. si p̄stat estimationē: vt. ff. de rei. vē. eius rei: ⁊. l. se. si āt ipa͂ rē i acceptilatō͂ deducam valet iure pacti. fm. B. vt diximus. š. eo. §. quo genere.

¶ Preterea. ¶ Interuentu noue persone olim fiebat nouatio ēt si a pupillo stipuler: quod alius mihi debet non autē a seruo. hodie vero non p̄sumitur nouatio: nisi expresse hoc agatur. h. d. Areti.

m ¶ Preterea. nō solū solutōe vel acceptilatiōe vt dictū ē. š.

n ¶ Nouatōne. si fiat per stipulatō͂: vt subijciť: siue p iudicium: vt si ali' nōie mo iudiciū suscipiat aio nouādi: vt. ff. de solu. l. solutionē: ⁊. ff. de i rē. x. si p p̄re: ⁊. ff. de ver. obl. scire debem' i fi. l. Rn̄.

o ¶ Noue psone ēt si h n̄ agiť vt fiat nouatō iuŕ isto. hodie cōtra: vt. j. e. §. s͂ cu͂.

p ¶ A pupillo. q̄ naturalr̄ teetur: vt. ff. đ noua. l. i. i fi. si est maior infāte. alias nec naturaliter: vt. ff. de ac. ⁊ ob. l. pupil.

q ¶ Nulla ē. S͂ nūq̄d restituitur creditor i priorē đbitorē. Quidā dicunt q̄ sic: vt C. de repu. l. i. in §. i. ⁊. ff. de fideiu. l. si ticius. §. huic. q̄ ē cōtra. ⁊ qđ h đr res amittiť. s. iuŕ cōi. s͂ n̄ p restitutionem: vt dictu͂ ē. alij vt Pl. dicūt. hāc i ipubere q̄ n̄ stulte accepit h creditor tā pupillū: illā i pubere loq̄. vl' xi' refert an minor iuueť: vt n̄ teneatur p beneficiū restōis: ⁊ tūc ēt restituitur creditor i veterē creditorē: vt ibi. An xo nō restituatur: q: n̄ ē necesse cū tm̄ naturaliter sit obligat': vt. ff. de noua. l. i. i fi. ⁊ tūc nec creditor restituiť: vt h. nec ēt tūc q̄n dolo creditorꝫ minor fuit obligat': vt. ff. de fideiu. si tici'. §. fi. vn̄ huic doloso n̄ succurritur: q: frustra. ⁊ ē. ff. de mino. l. auxiliū. i fi. ⁊. l. si ex cā. §. nūc vidēdū. ⁊ ad velleianū n̄ đcipiēdi. Qđ ēt i muliere distiguitur. nā restituiť i primū debitorē actio ea subducta p vell'. vt. C. ad vel'. si mulier. nisi fuerit dolo iducta: vt. ff. ad vel'. q̄dā: ⁊ di. l. si tici'. i fi. At secus eēt vbi nulla eēt sc͂da obliga. vt i ꝟuo subijciť q̄ n̄ pōt ēt nataliter teneri fideiubēdo vel itercedēdo quoquo mō: vt. ff. đ fideiu. ꝟu' iscio. ⁊. l. se. Idē ēt i ifante dicā q̄ sc͂do se obligauerit. nā cū nll'a sit nō tolliť p̄ria: cū n̄ hēat i quē trāseat. Quidā tn̄ dixerūt naturalr̄ ꝟuū teneri ēt fideiubēdo: qđ falsu͂ est. nā nec aliť teneť: nisi naturalr̄: c' occasione dn̄is teneť đ peculio. at h n̄ teneť: vt. ff. đ pecu. l. iij. §. si fili'. ⁊ fac ad hūc. §. ff. đ fideiu. si tici'. §. huic.

r ¶ Nō idē. s͂ q̄ ē rō diuersitatꝫ iter hūc. §. ⁊ supi' rn̄su͂. Rn̄. q: ibi saltē natural' obligatō fuit: h nll'a i ꝟuo: vt ibi dixim'. Itē h q: pupill' potuit obligari naturalr̄ ⁊ ciIr̄ cū aucťe tutorꝫ: ⁊ p eū. s. creditorē stetit q̄re sibi i put͂. vn̄ pōr actō tolliť ⁊ posterior n̄ man͂. ꝟu' āt nulli' aucťe pōt obligari ciuiliť: iōq̄ n̄ iputať. s. credi. et actō pōr durat.

ſtipulat⁹. nā tūc prior perīde obligatus manet ac ſi poſtea nullus[a] ſtipulatus fuiſſet. Sed ſi eadē ꝑſona ſit a qua poſtea ſtipuleris: ita demū nouatio[b] fit: ſi q̇d in poſteriori ſtipulatiōe noui ſit forte ſi conditō aut dies. aut fideiuſſor adijciaẜ aut detrahaẜ. Q̄d[c] āt dixim⁹ ſi conditio adijciaẜ nouatio nē[d] fieri: ſic intelligi oportet vt ita dicam⁹ factā nouatōem[b] ſi conditio extiterit: alioquin ſi defecerit durat prior obligatio. Sed[e] cum hoc q̇dē inter veteres conſtabat tūc fieri nouatōem: cū nouādi animo in ſcōdam obligatōez itū fuerat. Per hoc aūt dubiuz erat qn̄ nouandi aīmo videreẜ hoc fieri: ꝛ quaſdam de hoc preſumptōes alij in alijs caſib⁹ itroducebāt: iō nr̄a ꝓceſſit ꝯſtō[f] q̄ aptiſſime diffinivit: tūc ſolū nouatōz prioris obligatōis fieri: q̄tiēs hoc ipſum inter ꝯhentes expſſum fuerit: ꝙ ꝓp nouatōez prioris obligatōis cōuenerūt: alioqui manere ꝛ priſtinā[g] obligatōem: ꝛ ſcōaz ei accedere[g] vt maneat ex vtraqꝫ cā obligatio ſcōm nr̄e ꝯſtōnis diffinitōez: quā lꝫ ex ipſius lectōe aptius cognoſcere. Hoc[h] ampli⁹ he obligatōes q̄ conſenſu[i] ꝯhunẜ ꝯtraria volūtate diſſoluunẜ. Nā ſi titius ꝛ ſei⁹ iter ſe conſenſerunt: vt fundū tuſculanum ēptū ſeius hēret centū[k] aureorum: demū re non duꝫ ſecuta. i. neqꝫ ꝓcio[k] ſoluto neqꝫ fundo tradito: placuerit inter eos vt diſcederetur ab ea emptōne ꝛ venditōe inuicē liberantur. Idē[l] eſt in conductōe ꝛ locatōe ꝛ in oīb⁹ ꝯctib⁹ qui ex conſenſu deſcendūt: ſicut iā dictū eſt.

Explicit liber tertius. Incipit quartus.

De obligatōnibus q̄ e delicto naſcuntur.

Cum ſit expoſituz ſuperiori libro de obligationibus ex cōtractu[m] ꝛ ex quaſi[n] cōtractu: ſequitur vt de obligationib⁹ ex maleficio[o] ꝛ quaſi maleficio diſpiciam⁹. ſꝫ illeᵖ quideꝫ vt ſuo loco tradidimus quattuor genera

a ¶ Null⁹ ſtipulat⁹. i. interrogat⁹. ſtipulor. eni. i. iterrogo ſm̄ priſcianū. ſic accipiẜ. ff. ḋ. condi. inde. ſi non ſortē. §. ſi decem.

b ¶ Nouatio fit. no. hic tria iura circa nouatōem antiq̄ſſima vbi ēt ſi nihil noui interueniret: fiebat tn̄ nouatio: vt. ff. de act. ꝛ ob. obligationū fere. §. fi. Itē noua vbi nouatio pricipaliter fiebat quotiens noui q̇d interuenit: ꝛ ſp intelligebaẜ h̄ agi: vt h̄ ꝛ ff. de noua. l. ij. Itē qn̄ hoc expſſuꝫ diceretẜ: vt. C de noua. l. fi. vel dic tantum ꝛ verius duo eē. primo fiebat ſi hoc agebaẜ expſſe vl̓ tacite: vt. ff. e. l. iij. ꝛ nouo iure ſi id exprimaẜ: vt. j. §. pr. ꝛ in. ḋ. l. obligationū fere. nouum interueniebat. ſ. ſtipulatio penalis. ꝛ facit ad hoc. ṡ. q̇. mo. teſta. infir. §. i. ꝛ ff. ḋ re. iudi. l. iiij. §. ſi ex conuentōne: ꝛ. §. ſed ſi pignora.

c ¶ Q̄d aūt. facit ff. de noua. l. quotiens.

d ¶ Nouationē: expſſe vel tacite.

e ¶ Sed cum h̄: introducebant. ꝛ alij in alijs: vt quia forte aliq̇d noui in obligatione erat adiectum: vt. ṡ. eo. §. ſed ſi eadem.

f ¶ Conſtitutio: vt. C. ḋ noua. l. ſi.

g ¶ Accedere. fit tamen exactio tantum ſemel ḋ eodē: vt. ff. de re. iu. bona fides.

☞ ¶ Hoc ampli⁹. ¶ Contractus qui conſenſu contrahiẜ ꝯrio ſenſu re nō ſequuta diſſoluitur. h. ḋ. Are.

h ¶ Que conſenſu. ſcilicet ſolo. Sed que ſunt he: Reſpon. numerantur. ṡ. de obli. ex conſenſu. Item in quibuſdam ex maleficiis. vt nudo conſenſu etiam tollantur ipſo iure: vt iniuriarum. Item furti ꝛ ſimiles: vt. ff. de pac. ſi tibi. ꝛ. §. quedam actio. alias non ipſo iure tolluntur.

i ¶ Conſenſu. ſ. pacto ḋ n̄ petēdo: ſed per excep. vt. ff. de pac. l. ſi vnus. §. pactus.

k ¶ Preci o ſoluto. Sed nunquid ſi partem precij ſoluat: Reſpō. non eſt res integra: ꝛ ideo non reſcinditur modo conſenſu: ſed ita demum ſi hincinde facta ſit retro traditio: vt. ff. quando liceat ab emp. diſ. l. i. ꝛ. ff. de pac. l. ab emp. ꝛ eſt ratio vtrobiqꝫ: quia nil eſt tam conueniens naturali equitati ꝙ eodem genere quodqꝫ diſſolui quo ligatum eſt: vt. ff. de reg. iur. nihil.

l ¶ Idem eſt. vt. ṡ. e. §. ꝛ no. in fi. huius ti. xij. eſſe modos ꝑ quos tolliẜ obligatio tā ciuilis ꝙ naturalis ipo iure vt nulle maneant reliquie. ꝑ ſolutōem: vt. ṡ. e. in prin. Item per acceptilatōem: vt. ṡ. e. Item ꝑ nouationē voluntariā: vt. ṡ. e. §. preterea: ꝛ. ṡ. pr. §. Item ꝑ nouationem neccāriā: vt ꝑ ſn̄iaꝫ ꝛ ꝯteſtatōz litꝭ: vt ſi al⁹ meo noie ſubeat ꝓ me iudiciū: vt. ff. de noua. l. legare. §. i. ꝛ. l. aliā. Itē ꝑ ꝯpēſationē: vt. j. de ac. §. pe. ꝛ. §. in bone fidei. Itē ꝑ ḋlegatōnē: vt. ff. ḋ noua. l. delegare. i. rn̄. Itē ꝑ ꝯfuſiōz ḋbiti: vt. ff. ḋ fideiu. l. ſi debitor creditori. Itē ꝑ obligationē ꝯſignatōz ꝛ ḋpoſitōnē: vt. C. ḋ ſo. l. obſignatōe. ꝛ ēt ipo iurꝭ: vt. ff. ḋ poſiti. l. i. §. ſi pecuniā. i fi. §. Itē ꝑ interitū ſpēi: vt. ff. ḋ v. ob. l. ſi ex legati. Item maleficio ſuo mora nō ſꝑ cedēte: vt ꝑ ꝯſtōz. ſi q̇s in tātā. vl̓ ꝑ edictū diui marci: vt. C. vn̄ vi. l. ſi q̇s i tātā: ꝛ. ff. ꝙ me. cā. l. extat: ꝛ ff. ad. l. iul. ḋ vi p̄. l. pe. Itē nudo ꝯſenſu q̄nqꝫ: vt i h̄ §. Iteꝫ nudo pacto: vt in maleficijs. ſꝫ ꝛ alijs mōiſ tolliẜ: n̄ vtraqꝫ. ſ. ciuil̓ ꝛ naturalꝭ: vt ꝑ ſn̄iam: vt. ff. de ꝯdi. īde. l. iul. ſꝫ iterdū ciuilis tantum: ꝛ remanet naturalis: vt per ſententiam. iteꝫ remanet ciuil̓ et tolliẜ natal̓: vt ꝑ actū ꝛ cyrographi redditōz ꝛ iuſiurādū: vt. ff. ḋ ſo. l. ſtichū. §. natal̓r. ipſa ēt cil̓ ſic elidiẜ vt n̄ hēat vigorē. j. de excep. §. i. Itē ſunt ꝛ alij modi q̇b⁹ tolliẜ obli. ꝑ exceptōz: quos hēm⁹. j. ḋ excep. ꝑ to.

☞ ¶ De obligatōib⁹. Hic continua vt in prin. hui⁹ tituli continetur.

Cum ſit expoſitū. ☞ ¶ Tot⁹ iſte titul⁹ i nouē ꝑteſ diuidiẜ. Prio ꝯtinuat iſtu̇ noꝝum ad librum ꝓcedētem. Scōo ponit diffinitōz alluſiōz ꝛ diuiſiōez furti. Scōa ibi. Furtū ē ꝯctio: Tertō pōit duo gn̄a furtoꝝ eoꝝ penā ānectēdo. Tertia ibi. Manifeſtū ē. Quarto i q̇b⁹ reb⁹ fiat furtū: ꝛ qn̄ fur excuſeẜ: ibi. Furtum āt fit. Quīto qn̄ q̇s ꝓſtet opē: ibi. Interdū furti. Sexto qn̄ illi q̇ ſūt i ptāte alteri⁹ dn̄o vl̓ pr̄i furāẜ: ibi. Hi q̇. Septio cui ꝯpetit actio furti: ibi. Furti āt actio. Octauo an ipubes ꝯmittēs furtū teneaẜ: ibi. In ſūma. Vltimo ponit q̄ ſit xᵃ pena furti māifeſti. Et. h. ḋ. Oīs obligatio ex delicto naſciẜ ex re. i. ex maleficio. h. ḋ. Are.

m ¶ Ex ꝯctu. vt. ṡ. de obli. ex ꝯct. vſqꝫ ad ti. de obli. ex ꝯtractu.

n ¶ Ex quaſi contractu. vt. ṡ. de obli. ex quaſi contractu.

o ¶ Ex maleficio. caue tibi: q: lꝫ h̄ ꝓmittat dicē de oib⁹ his: nō tn̄ dicit i h̄ ti. ḋ his q̄ ſūt ex q̄ſi maleficio: ſꝫ dic vt. j. ḋ ob. ex q̄ſi maleficio. nec ēt ḋ oib⁹ q̄ ex maleficio: ſꝫ ḋ ſolo furto agiẜ in h̄ ti. ſic ꝛ al̓s rubrica ē gn̄alior ꝙ ſit tex. vt. ff. ſi cer. pe. ꝛ ḋ cō. ide. ꝛ. C. de re. cre. ꝛ iureiurā. nā nō dicit ibi ḋ re. cre. ſꝫ in ſeq̄ntib⁹ ti. p⁹ illū.

p ¶ Sꝫ ille. ſ. q̄ ſūt ex ꝯctu. nō āt repetit eas q̄ ſunt ex quaſi ꝯctu.

a ¶ Diuidunt̃.s.re:ṽbis:lr̃is:ꝛ consensu:vt.s̃.de obli.§.fi.
b ¶ He.s.q̃ sunt ex maleficio vel quasi.
c ¶ Iniuria.ꝫ nōne fit iniuria ṽbis et ꝯuicio: vt.ff.d̃ iniu.l.i.§.iniuria. Itē lr̃is ĩfamatorijs:vt.ff.de iniu.l.lex cornelia.§.si q̇s libꝝ:ꝛ.j.d̃ iniu.§.i.ꝫ certe ꝛ tc̃ ex maleficio fit ꝛ sic re fit:q: maleficiū fit ṽbis vel lr̃is:ꝛ sic h̃ꝫ locū qd̃ h̃ dr̃:Accu.

q: nō pōt separi vsus a proprietate:vt.ff.e.q̇ iumēta:ꝛ.l.si vē didero.§.cū aīt.pria tñ verior ē:vt no.in.l.ij.C.d̃ ser.fugi.
i ¶ Possessionis.ꝛ hoc dico ipam possessionē duplicari:cū aliud sit p̃ciū rei:aliud possessionis:vt.ff.vti.pos.si duo.§.fi.ꝛ sub au.ꝙ h̃ fecerit aio lucrādi:al' nō ē furtū:vt.ff.e.l.i.§.i.

diuidūtur:[a] hec[b] duo vni⁹ gn̄is sūt.nā omēs ex re nascūtur.i. ex ip̄o maleficio: veluti ex furto rapina āt dāno aut iniuria[c]. ¶ Furtū[d].n.ē ꝯtatio rei[e] fraudulosa[f] vel[g] ipsi⁹ rei vel ēt vsus[h] ei⁹ possessionisue[i] qd̃ lege[k] nat̃ali ꝓhibitū ē admittere. Furtuꝫ[l].n. vel a furno.i. nigro dictū ē:eo ꝙ clā ꝛ obscure fit ꝛ plerūq̧ nocte. vel a fraude[l] vel a ferēdo.i. auferēdo[m] vel a greco sermōe q̇ fures appellantur. Furtorū āt duo sunt gn̄a: māifestū ꝛ n̄ manifestū. nā ꝯceptū ꝛ oblatum sp̄es[n] poti⁹ actōis sūt furto coherētes ꝙ gn̄a furtorū: sicut inferi⁹ apparebit[o]. Māifest⁹ fur ē quē greci appellāt: nec solū is q̇ ĩ ip̄o furto ꝯp̄rehēdit̃: ꝫ etiā is q̇ in eo loco dep̄rehēdit̃ quo furtuꝫ fit: veluti q̇ ĩ domo furtuꝫ fecit:ꝛ nōduꝫ egressus ianuā dep̄hēsus fuerit.ꝛ q̇ ĩ olíueto oliuarꝝ aut in vineto vuarū furtuꝫ fecit:q̄ diu ĩ eo oliueto āt vineto ꝯp̄hēsus fuerit:imo[p] vlteri⁹ furtū māifestū ē extendenduꝫ q̄diu eā rē fur tenēs visus vel dep̄hēsus fuerit: siue ĩ publico:siue in priuato:vel a dn̄o:vel ab alio anteq̄ eo ꝑuenerit quo deferre vel deponere[q] reꝫ destinasset.sed si ꝑtulit quo destinauit tñ ꝛ si dep̄hēdat̃ cū re furtiua nō ē manifest⁹ fur. Nec[r] manifestū furtū qd̃ fit ex his q̇ diximus ĩtelligit̃, nā qd̃ manifestuꝫ n̄ ē id s.nec manifestuꝫ ē. ¶ Cōceptum furtuꝫ dr̃ cuꝫ apd̃ aliquē testibus p̄ntib⁹ furtiua res q̄sita ꝛ inuēta sit.nā ĩ euꝫ ꝑpria actio cōstituta ē q̄uis fur nō sit:q̄ appellat̃ cōcepti. Oblatū furtuꝫ dr̃ cū res furtiua ab aliquo tibi oblata sit eaq̧ apd̃ te ꝯcepta sit:vtiq̧ si ea mēte tibi data fuerit vt apd̃ te poti⁹ q̄ apud euꝫ q̇ dederit ꝯcipet̃.naꝫ tibi apd̃ quē ꝯcepta sit ꝑpria aduersus euꝫ q̇ obtulit: q̄uis fur n̄ sit ꝯstituta ē actio:q̄ appellat̃ oblati. Est āt ꝓhibiti furti actio aduersus euꝫ q̇ furtuꝫ q̄rere testib⁹ presentibus volentē ꝓhibuerit. Preterea pena constituitur edicto pretoris per actionem furti non exhibiti aduersus euꝫ q̇ furtiuam rem apud se quesitam ꝛ inuentam non exhibuit. Sed hec actiones scilicet concepti et oblati et furti probibiti:necnon furti non exhibiti in dissuetudinem abierunt. Cum enim requisitio rei furtiue hodie secundum[s] veterem obseruationeꝫ non fit:merito ex consequentia[t] etiam prefate actiones ab vsu communi recesserunt:cū māifestū sit ꝙ oēs q̇ sciētes rē furtiuā susceperint et celauerit:furti nec manifesti obnoxij sunt. Pena[a] manifesti furti quadrupli est tam ex serui[b] q̄ ex liberi persona:nec māifesti[c] dupli[d] ē. ¶ Furtū[e] aūt fit nō solū cū q̇s intercipiēdi cā rē alienā amouet:ꝫ

Accu.

☞ ¶ Furtū ē. ¶ Hic ponit̃ diffinitio ꝛ allusio furti. Et duo gn̄a furtoꝝ. Et fur dr̃ manifest⁹ q̇ cuꝫ furto iuēnt⁹ ē:vel in loco p̄uato vel publico anq̄ ꝑueniat ad locū destiatum ꝓ reditu.h.d. Are.

d ¶ Furtū.n.ē ꝯtio ꝛc.ꝛ facit extra d̃ elec.c.dudū. h̃ exigit̃ in furto ꝛ sine eo nō fit furtū:ꝫ volūtas vl' alia ṽba vel scriptura interuēiat:vt.ff.e.si q̇s vxori.§.neq̧ ṽbo:ꝛ.l. inficiādo.in p̄n.ꝛ.l.i.§.sola.q̄nq̧ tñ sine ꝯtatione:vt in charta rasa:vt.ff.e.q̇ ta.§ fi.ꝛ.l.si q̇s vx.§.si q̇s asinū.ꝫ certe ibi ꝯtatio intercessit:cū gn̄ali̇r ꝯtatōꝫ accipiam⁹:ꝫ nō fuerit ibi amotio.

e ¶ Rei.subaudi mobil'. nā de imobili n̄ p̄t fieri furtū:vt.s̃.de vsuc.§.qd̃ āt. nisi in casu:vt in creta. ꝫ certe iā illa ē mobil': vt.ff.e.l.si crete. Item subaudi corpal'.nā de icorpalib⁹ n̄ fit furtū:cū nec ꝯtio ĩ his eē possit.vt.ff.d̃ ac.re.do. seru⁹.§.icorpalib⁹. itē subaudi aliene:q: rei mee nō facio furtū ĩ eo qd̃ ē meū. ꝫ sec⁹ in cōi:vt.ff.e.si socius. Idē ẽ si ē nulli⁹:vt hēditarie n̄ fit furtū:vt.ff.e.l. hēditarie.ꝛ iō dixi subaudiri aliene.

f ¶ Fraudulosa.h̃ iō dic̃: q: si credat sibi licere non facit furtū.j.ti.i.§. q: tñ. Itē si credat dn̄ꝫ ꝑmissurum nō facit furtū.j.e.§. placuit.in duob⁹ tñ casibus vr̃ furtū fieri etiā sine fraude furādi:vt in eo qui saccū pecunie surripuit.nā ēt sacci noīe furti tenet̃:ꝫ saccū nō ꝓposuerit furari:sed pecuniā:vt.ff.e.q̇ saccū.ꝫ certe licet nō principaliter:secundario tñ voluit saccū surripe. Ali⁹ casus ē: vt ff.de condi.ob cām.l.pe. Itē subaudi ad diffinitōeꝫ que fit inuito dn̄o. nā eo volēte non pōt ꝯmitti furtū:vt.j.e.§.placuit.

g ¶ Vel ipsius.i.ꝑprietatis ipsi⁹ rei.

h ¶ Vsus.vt habes exēplū.j.e.ti.§.furtū aūt fit. Sꝫ q̄liter q̄druplicat̃ h̃: R̃n̄.vsus estiatio tm̄ quadruplicabit̃:vt nō pl⁹ extēdat̃ pena q̄ delictū:vt.C.de pe.l.sancim⁹.ꝛ facit.C.e.l.vulgaris:ꝛ.l.si quis fur.i. R̃n̄. §.i.ꝛ.§.ij.ꝛ.l.verū ē. Alij dicunt ēt ipsam proprietatē debere estimari:

k ¶ Lege natura li.i.diuina.vn̄ illud. n̄ facies furtū ꝛc. Itē illud. Qd̃ tibi nō vis fieri: alij ne feceris.

l ¶ Furtū.q̧.id eit q:.

m ¶ Auferendo. q: fur aufert.

n ¶ Sp̄ēs.s.casus

o ¶ Apparebit: vt.j.eo.§. conceptum:ꝛ.§.oblatum.

p ¶ Immo vlterius. per hoc videtur infringi regula per liberam ꝑsonam nihil acq̇ri:vt.C.ꝑ quas perso.no.acqui. l.i.qd̃ falsuꝫ est: quia magis de d̃licto suo proprio q̄ alteri⁹ facto h̃ euenit: vt.ff. de vsur.si q̇s soluti oni.§.fi.ꝛ.ff.qd̃ vi aut clam.l.ꝓhibere. ꝛ sunt h̃ vera nisi in casu: scꝫ cum se occultauit ille cui fiebat.nā licꝫ fur visus fuerit:tamen est fur non manifest⁹:vt.ff.de fur. l. si quis in seruitutē.§. ceterum.

q ¶ Deponere. in tm̄ secundum P.vt si vltra mōtes pferre destinasſꝫ:tñ si dep̄rehēdat̃ ante: erit fur manifestus.

r ¶ Nec māifestū.s.q: ꝯrioꝝ eadē ē disciplia:vt.s̃. de his q̇ sui vl' alie.iu.sūt.§.i.ꝛ fac̃ ad hūc.§.ff.e.l.iij.ꝛ.iiij.v.ꝛ.vi.vij.ꝛ.ix.

☞ ¶ Cōceptū. ¶ Actōes furti ꝯcepti ꝛ furti obligati ꝛ furti ꝓhibiti ꝛ furti nō ꝓhibiti recesserūt ab vsu. Et q̇ sciēter furto subtractat ꝛ recipit ꝛ occultat tenet̃ furti nō manifesti.h.d.

s ¶ Scd̃m veterē.imo fit:vt.ff.de ser.fugi.l.i.§.h̃ aūt.ꝫ illud ē sp̄ale in ꝑsona serui.

t ¶ Ex consequētia.h̃ non ē sp̄ bona ꝯn̄tia:vt sublata solēnitate iō id tollat̃:q: cū solēnitate fiat:vt.s̃.de ver.ob.§.ꝫ h̃:ꝛ.C. de formul.ꝛ ipe.sub.l.i.ꝛ.ij. Accur.

a ¶ Pena māifesti. q̄ ē de iure ꝑtorio: vt. j. ō ppe. ꝛ tēp. ac. §. i.
b ¶ Ex serui. h̄ tn̄ casu fuus ꝓ noxa dari poterit: vt. j. de noxa. ac. in prin.
c ¶ Manifesti. s. q̄ descēdit ex. l. xij. ta. vt. j. de nox. §. sunt aūt. Sȝ q̄re minor pena iurꝫ. l. xij. ta. iponit̄ ꝙ ꝑ ꝑtorē: R̄n̄. q2 maius ōlictū ē: vt. j. ti. pr. i pri. Preterea tpe legis xij. ta. paupiores erāt hoīes: vnde minores pene imponebāt̄: vt. j. de iniur. §. pena.
d ¶ Dupli. in casu: vt. C. ō ser. fu. l. mancipia.

q ¶ Actōȝ. spāle ē qȝ h̄ dr̄: al'n̄ fit furtū volēti: vt. s. pr. §. ꝛ. ff. ō do. iter vir. ꝛ vr. l. ō eo. i fi. q̄ ē ō. sȝ vr̄ ꝙ nec h̄ cāu ōbeat eē spāle: vt. C. de ser. fu. l. q̄cūqȝ. §. fi. sȝ ibi icipit malicia a dn̄o: hic āt ab ipso corrumpente.
r ¶ Lȝ. i. ꝙuis.
s ¶ Regl'e. q̄s hēm⁹. ff. ō ser. cor. l. i. i pri. ꝛ ꝑ totū ti.
t ¶ Perniciē. i. ōstructōȝ.
u ¶ Impūitate. ff. c. j. ti. i. §. sȝ nedū talia.

generaliter cū q̄s alienā rē inuito dn̄o cōtractat. Itaqȝ[f] siue creditor pignoris siue is apō quē res deposita ē ea re vtat̄: siue is q̄ rē vtēdam accepit in aliū vsum eaȝ trāsferat ꝙ cui⁹ grā ei data ē furtum ꝯmittit: veluti si q̄s argētuȝ vtēduȝ accepit: quasi amicos ad cenā inuitatur⁹ ꝛ id peregre secū tulerit: aut si quis equū gestandi cā ꝯmodatū sibi lōgi⁹ aliquo duxerit: qō veteres scripserūt de eo q̄ in acieȝ equū ꝑduxisset[g]. Placuit[h] tn̄ eos q̄ reb⁹ ꝯmodatis aliter vterēt̄ ꝙ vtēdas accepint ita furtū ꝯmittere: si se intelligant id inuito dn̄o facere: eūqȝ si intellexisset nō ꝑmissurū[i]: ac si ꝑmissurum credant extra crimē videri optia sane distinctio est: q2 furtū sine affectu furādi[k] nō ꝯmittit̄. ¶ Sed si credat aliquis inuito dn̄o reȝ cōmodatā sibi ꝯtractare: dn̄o autē volēte id fiat: dr̄ furtum[l] nō fieri. Vn̄ illud q̄sitū est cū tici⁹ seruum meuij solicitauerit: vt quasdā res dn̄o[m] surripiat: ꝛ ad eū perferat: ꝛ seruus id ad meuiuȝ ꝑtulerit[n]. Meui⁹ aūt dū vult ipm ticiuȝ in ipso delicto ꝯprehendere: ꝑmisit seruo quasdā res ad[o] eum ferre: vtrū furti aut serui corrupti iudicio teneat̄ tici⁹: an neutro. Et cū nobis sup hac dubitatōne suggestū ē: āriqȝ prudētium sup hoc altercatōes ꝓsperim⁹: q̄busdā neqȝ furti neqȝ serui corrupti actiōem prestātib⁹ q̄busdā furti tātūmō. Nos hmōi calliditati obuiāȝ cūtes ꝑ nr̄am decisionē[p] sancimus: nō solū furti actōnem[q]: sȝ ēt serui corrupti ꝯ eū dari. lȝ[r] n. idē seru⁹ deterior a sollicitatore minime factus ē: ꝛ iō non ꝯcurrāt regule[s] q̄ serui corrupti actōem introducerent: tn̄ ꝯsiliū corruptoris ad perniciē[t] ꝓbitatꝫ serui itroductū est: vt sit ei penalis actio iposita: tanꝙ si re ipsa fuisset seru⁹ corrupt⁹: ꝛ ne ex hmōi ipunitate[u] ꝛ in aliuȝ seruū q̄ facile posset corrūpi tale facinus a quibusdā[x] ꝑpetretur. ¶ Interdū ēt liberoꝝ hoīm furtū[a] fit: veluti si quis liberoꝝ nr̄oꝝ q̄ i ptāte nr̄a sunt subrept⁹ fuerit. ¶ Aliqn̄ ēt sue rei furtū q̄sqȝ cōmittit: veluti si debitor rē quam creditori pignoris cā dederit subtraxerit[b]. ¶ Interdū furti tenet̄[c] q̄ ꝛ ipse furtū nō fecit: qualis ē is cui⁹ ope ꝛ consilio factū ē: i q̄ numero ē q̄ tibi nūmos excussit vt ali⁹ eos raperet: āt tibi obstiterit vt ali⁹[d] rē tuā acciperet: vel oues vel boues tuos fugauerit: vt ali⁹ eas acciperet. ꝛ hoc veteres scripsert̄ de eo q̄ panno rubro fugauit armētū. Sȝ si q̄d coꝝ ꝑ lasciuiaȝ[e] et non data opa vt furtū admittere tur factū ē: in factū[f] actio dari dȝ. Atvbi[g] ope[h] meuij tici⁹ fec̄ furtū: ābo furti tenēt̄. Ope ꝛ ꝯsilio ei⁹ q̄ȝ furtū admitti vr̄ q̄ schalas fenestrꝫ supponit forte; āt ipas fenestras

e ¶ Inuito dn̄o. ꝛ q̄n̄cūqȝ volēte: vt. j. e. §. vn̄ illō.
f ¶ Itaqȝ. gestandi. i. ducēdi.
g ¶ Perduxissȝ. ideȝ ē ꝛ si alij cōmodauit. spēs. n. furti ē de alieno largiri: vt. ff. e. si pignore. §. i.
h ¶ Placuit. itelligāt. ꝛ est rō: q̄a volūtas distiguit maleficia: vt. ff. e. q̄ iniurie. in fi. i. R̄n̄. ꝛ facit. C. ad. l. cor. ō sic. l. i. ꝛ. ff. si cer. pe. l. ꝙ te.
i ¶ Permissurū. q̄d si h̄ credidit dn̄m ꝑmissuꝝ: sȝ stulte crēdbat: tn̄. furti nō tenet̄ cū n̄ fiat. s. furtū absqȝ affectu: vt hic subijcit: ꝛ. s. de vsuc. §. item si is. sed actione ex eo ꝯctu: vt ꝯmodati vl' sili hn̄ tenet̄: vt. ff. e. l. ꝙ si re tibi ꝯmodata. sȝ sec⁹ si stulte opior te ꝑmissuꝝ rē tuā accipe: vt. ff. ō fur. l. q̄ vas. §. vetare.
k ¶ Furādi. nisi i duob⁹ casib⁹: vt dixi

¶ Furtum aūt fit. ¶ Cōtractatio rei aliene inuito dn̄o furti actionem parit. ꝯctaus ꝟo rē quā ꝯctare credit ꝓbabiliter dn̄i volūtate furti nō tenet̄. h. d. Are.

¶ Sȝ si credat. ¶ Cōtractās rē dn̄i volūtate ꝫ s. e. §. i. lȝ credat dn̄ȝ iuitū furti n̄ tenet̄: nisi i vno cāu. s. corrūpēte fuū alienū. h. d.
l ¶ Furtū. vt furti actō nascat̄. furtū tn̄ fit ꝑȝ quosdā: sȝ certe imo nec furtū fit: vt. ff. e. l. iter oēs. §. pe.
m ¶ Vn̄ ꝑtulerit. s. dn̄o.
n ¶ Dn̄o. i. meuio h̄ renūciauerit: vt. C. de fur. l. si q̄s ꝑsuaserit.
o ¶ Ad eū. s. ticiū.
p ¶ Decisionē. vt. C. de ser. cor. l. si q̄s ꝑsuaserit.

x ¶ Quibusdā. itē ꝛ vni⁹ pena fit meī⁹ mltoꝝ: vt. C ad. l. iul. repe. l. i. ꝛ no. hūc §. pūire affectū: ꝛ. si n̄ seq̄tur effectus. sic. C. ō epi. ꝛ cle. l. si q̄s n̄ dicā: ꝛ. C. ō his q̄ ad ec. ꝯfu. l. pn̄ti. ar. ꝯ. ff de pe. l. cogitatōis. sȝ certe h̄ cogitatio iā ꝯuenerat ad aliquē actū: vn̄ n̄ erat nuda: vt. C. ad. l. iul. ō sic.

¶ Interdū. ¶ In filijs in ptāte pt ēt furtū ꝯmitti. h. d. Are. l. q̄sqȝ
a ¶ Furtū. n̄ rōe ꝑn̄ij sed maleficij: ꝛ iō ex h̄ maleficio nō ciuil'r sȝ crial'r agit̄. nā cū sit liber corp⁹ non recipit estiatōȝ: vt. j. ō ob. q̄ ex q̄si. ōli. §. ab hoīe. crialit̄ āt extra ordineȝ agēt̄: vt. ff. e. l. fi. ꝛ ō pua. ōli. l. fi. mr̄ ꝟo n̄ agit: sȝ ꝛ pr̄ n̄ agit ꝯditōe furtiua: cū ipa ad possessiōeȝ vl' ꝓprietatē ꝯpetat quoꝝ neutꝝ i filio hēm⁹: vt. ff. e. l. cū q̄. §. si fili⁹: ꝛ. l. mr̄. i pri. ꝛ. l. liberoꝝ: ꝛ. ff. ō ac. pos. l. cū hēdes. §. fi. ꝛ. ff. ō rei vē. l. i. § per hanc.

¶ Aliqn̄. ¶ Debitor q̄ surripit rē pignoratā creditori furti tenēt̄. h. d.
b ¶ Subtraxerit. sȝ h̄ res n̄ efficit̄ furtiua: vt. ff. ō vsuc. seq̄t̄. §. si rē: ꝛ. ff. ꝓ ēp. si rē. vn̄ dic ꝙ q̄n̄qȝ ē res furtiua ꝛ fit furtū: ꝛ nascitur actio furti: vt fere i toto h̄ ti. ꝛ. ff. e. ꝛ. C. eo. Interdū nullū coꝝ ē: vt si re mea vtar. Interdū furtū fit ꝛ res furtiua: sed actio furtiua n̄ nascit̄: vt. j. e. §. hi q̄. Interdū furtū fit et actio nascit̄: sȝ non fit res furtiua: vt h̄ dr̄.

¶ Interdū furti. ¶ Nō solū pncipa l'furtū cōmittit: sȝ ēt opē ꝑstās furti tenet̄. Et q̄ ꝑ lasciuiā n̄ vt furtū fiat furto ꝑstat opē non obligatur furti. h. d. Are.
c ¶ Tenet̄. ꝛ nō manifesti: sȝ ēt deprehendat̄: vt. ff. e. l. is qui.
d ¶ Ali⁹ facit. ad hoc. ff. ad. l. aq̄l. si fuus fuum. §. si q̄s de manumissis: ꝛ. ff. e. l. furti. §. pe. ꝛ. l. qui seruo.
e ¶ Sȝ si q̄d per lasciuiam: vl' stulticiam.
f ¶ In fctȝ. i. vtil'. l. aq̄l. si corpa lesa sint: atioq̄n subsidiaria: vt. j. ad. l. aq̄l. §. fi. ꝛ. §. pe.
g ¶ Atvbi. aduersat̄ ꝓxio dicto vbi dixit dari in factū
h ¶ Ope suppōit. no. hic dari consilium solo facto: al' dr̄ ꝯsiliū hois intentio vl' ꝓpositū: vt. ff. e. si q̄s fur. §. i. Itē dr̄ ꝯsiliū qō alij dat̄ bonuȝ

vel malum: vt. ff. e. in furti. §. pe. in fi. Item consilium dicitur qđ capitur a multis: vt. C. de le. ꝛ consti. l. humanum.

a ¶ Certe. cū al's eēt facturus furtum ēt sine ꝯsilio hui⁹: al's tenet̃ vterq̃. ff. de fur. q̇ seruo: ꝛ de verb. sig. l. sepe. aliud vř in actiōe serui corrupti: vbi tenetur etiam si al's esset facturus. nec. n. oportet laudando augeri maliciā: vt. j. ad. l. aq̇l. §. ceterꝫ: ꝛ. j. de ac. in quadruplum: ꝛ. ff. đ ser. cor. l. i. §. persuadere. Sed que est rō? Rñ. q: hic agitur de delicto secuto post persuasionem: non āt ex ipsa persuasione: ꝛ ideo distinguitur: an erat alias facturus vel non. ſ; in alijs casibus ex ipsa persuasione agitur quicq̇d postea seq̇tur: vt. s̃. e. §. illđ. dummodo non ex iteruallo nimio sequat̃: vt. ff. de ser. cor. l. i. hoc: ꝛ. l. neracius. Item ē contra. j. de inιu. §. non solum. sed ibi non erat alias facturus ꝛ fecit.

aliquando:

f ¶ Competit. contra debitorem qui surripuit.

☞ ¶ Item si fullo. ¶ Item ille qui tenetur ex locato in aliqua re si surripiatur habet furti actionem. Idem in bonefidei emptore. h. d. Are.

vel ostiū effregit vt alius furtum faceret: que ferramenta ad effringēduꝫ: aut scalas vt fenestris supponeretur ꝯmodauerit: sciens cuius rei gr̃a cōmodauerit. Certe[a] qui nullaꝫ opē ad furtū faciendū adhibuerit: sed tātuꝫ ꝯsiliū dederit atq; hortatus ē ad furtuꝫ faciendū non tenetur furti. ¶ Hi q̇ in parentū vel dominorum potestate sunt: si rē eius surripiāt furtū q̇dē faciūt: sed ꝛ res ī furtiuā cām cadit: nec ob id[b] ab vllo vsucapi potest anteq̄ in ptāte domini reuertatur. ſ; furti actō nō[c] nascitur: q: nec ex alia cā vlla potest inter eos actio nasci. Si vero ope ꝛ consilio alterius furtum factuꝫ fuerit: q: vtiq; furtū ꝯmittitur ꝯueniēter ille furti tenetur: q: veruꝫ est ope ꝛ cōsilio eius furtuꝫ factuꝫ esse. Furti[d] āt actio[e] ei cōpetit[f] cuius interest rē saluam esse lꝫ dominus non sit. itaq; nec dño aliter competit q̄ si ei⁹ intersit rē n̄ pire. vnde constat creditorē de pignore surrepto furti actione agere posse: ēt si idoneum debitoreꝫ habeat: q: expedit ei pignori potius incumbere: q̄ in psonaꝫ agere: adđ quideꝫ vt q̄uis ipse debitor eam reꝫ surripuerit: nihilomin⁹ creditori ꝯpetit actō furti. ¶ Iteꝫ si fullo[g] polliēda curādaue: aut sarciator sarciēda vestimēta mercede certa ꝯstituta acceperit: eāq; furto amiserit: ipse furti habꝫ actionē non dñs: q: dñi nihil int̃est eā rē non pire: cū iudicio locati a fullone aut sarcinatore rē suaꝫ psequi pōt. Sꝫ[h] ꝛ bōefidei emptori surrepta re quā emerit q̄uis dñs non sit oīno cōpetit actio furti q̄admodū ꝛ creditori. Fulloni vo ꝛ sarcinatori non aliter furti actioneꝫ competere placuit: q̄ si soluēdo fuerint: hoc ē si dño rei estimationem soluere possint[i]. nam si soluendo nō sunt: quāuis custodia ad eos pertineat ppter qđ eis actio furti cōpetit: tūc q: ab eis suū dominus consequi nō possit: ipsi domino cōpetit actio: quia hoc casu ipsius interest rē saluā ei esse. Ideꝫ[k] est ꝛ si in parte soluēdo fuerit fullo aut sarcinator. ¶ Que de fullone ꝛ sarcinatore diximus⁹: eadē ꝛ ad eum cui cōmodata ē res trāsferēda veteres existiabāt. Nam vt ille fullo mercedem accipiēdo custodiā pstat: ita is q̄ qui commodatū vtēdi cā accepit: similit̃ necesse hꝫ custodiā prestare. Sed nr̃a puidētia ēt hoc ī nr̃is decisionibus[l] emēdauit: vt ī volūtate dñi sit: siue ꝯmodati actioneꝫ aduersus eū q̇ reꝫ ꝯmodatā accepit mouet̃ desiderat: siue furti aduersuꝫ eū q̇ rē surripuit ꝛ alt̃utra earuꝫ electa dño nō posse ex p̄sentia ad[m] alterā venire actiōeꝫ. ſ; si q̇deꝫ furē elegerit: illū q̇ rem vtēdā accepit penit⁹ liberari. Si aūt cōmodator veniat aduersus eum q̇ rem vtendā accepit: ipsi[n] quidem nullo modo competere posse aduersus furem furti actioneꝫ. Eū autem qui pro re commodata cōuenitur posse aduersus fureꝫ furti habere actionem[o]: ita tamen si dominus sciens reꝫ esse surreptā aduersus eū cui res cōmoda fuerit ꝯuenit[p]. Si aūt nescius ꝛ dubitās rem nō esse surreptā: apud eum commodati actioneꝫ īstituit: postea aūt re comperta voluit remittere quidem cōmodati actionem: ad furti aūt actionē peruenire: tunc quidē licētia ei ꝯcedit̃: ꝛ aduersus furē venire obstaculo nullo ei opponēdo: quoniam incert⁹ ꝯstitut⁹ mouit aduersus eū q̇ rē vtendā accepit cōmodati actionē: nisi dño ab eo[q] satisfcē m ē. tūc eteni oīno furē a dño quidē

☞ ¶ Hi qui. ¶ Filius ꝛ seruus surripiendo patri vel domino furtū committunt: ꝛ res efficitur furtiua: licet actio furti nō nascatur: qui tamen opē vel consiliuꝫ dederit tenetur furti. h. d. are.

b ¶ Nec ob id. quod verꝫ est: nisi fuerit lis estimata vel dominus vendiderit furi: vt. ff. e. l. q̄uis.

c ¶ Non nascitur. nisi sit filius habēs castrense peculium quasi castrēse vbi filius tenetur patri ꝛ pater filio. Idem de vxore quod hic de filio dicitur: vt. ff. eo. si q̇s vxori. in pri. ꝛ in. §. i.

d ¶ Furti autem. cuius interest etiam modice: vt. j. titu. i. §. fi. ꝛ. ff. de vi bo. ra. l. ij. §. generaliter. Itē oporꝫ q̄ intersit ex iusta causa et probabili causa. nam si est male fidei pos. vel huius rei fur: furti nō aget: vt. ff. eo. l. itaq;. circa principium: ꝛ. l. eum qui emit. §. hi auteꝫ. sed si bonum initium habuerit: vt quia si commodaui vel locaui habet actionem furti. ꝛ hic est casus ī quo furti agere potest: vt. ff. eo. q̇ vas. §. si ego tibi.

e ¶ Actio. res tamen non furtiua: vt dixi. s̃. eo. §.

g ¶ Fullo. sarcinator. qui sūt dic vt. s̃. man. §. fi.

h ¶ Sed ꝛ bone. facit. ff. eo. l. itaq;.

i ¶ Possint. immo videt̃ q̄ semper dominus debeat furem conuenire: vt. ff. loc. ꝛ conduc. l. cum i plures. §. vestimenta. sed ibi de actionibus in rē vel condi. furtiua dixit: hic autē de actione furti.

k ¶ Idē. in ptem vt furti actō competat dño. ꝛ fac ad hūc. §. ff. đ cōdi. sine cau. in. l. si fullo.

☞ ¶ Que de fullōe. ¶ Si res ꝯmodata fuerit ꝯmodatario surrepta dñs habet electionem vtruꝫ velit agere cōtra furem actiōe furti: an ꝯ ꝯmodatarium ꝯmodati: ꝛ vno electo scient̃ alius liberat̃. secus si fuerit ignorās vel dubitās h. d. Are.

l ¶ Decisiōib⁹. vt C. de fur. ꝛ fuo. corru. l. fi. §. tales itaq;.

m ¶ Ad alterā. vñ ac. furti h̃ cāu ñ ē ābulatoria.

n ¶ Ipi. s. cōmodatori.

o ¶ Hre actōꝫ. et penā exactā dño restituere ñ cogitur: q: vbi piclin ibi ꝯmodū: vt. C đ fur. l. fi. §. ſ; cū.

p ¶ Peruenit. agēdo ꝯ eū ac. ꝯmodati

q ¶ Ab eo. s. ꝯmodatario.

furti actōe liberari. suppositū[a] āt eē ei q̄[b] p re sibi ɔmodata dn̄o satisfecit: cū manifestissimū[c] est ēt si ab initio dn̄s actōem instituit cōmodati ignar⁹ rē esse surreptā: postea autē hoc ei cognito[d] aduersus furē trāsierit oīno liberari eū q̄ rē ɔmodatā accepit: quecunq̄ cāe exitū dn̄s aduersus furem habuit: eadem diffinitōe obtinēte: siue in parte siue insolidū soluendo sit is q̄ rē cōmodatā accepit.

¶ Sz is apud quē res deposita ē custodiā non prestat: sed tantum in eo obnoxius ē si q̄d ipso dolo[d] malo fecerit. qua d̄ cā si res ei surrepta fuerit: q̄ restituendū ei⁹ rei noīe d̄positi n̄ tenet̄: nec ob id ei⁹ īterest rē saluaz eē: furti agere nō potest: sed furti actio dn̄o competit. ¶ In summa[e] sciendū est quesitum esse: an impubes rē alienaz amouendo furtuz faciat. Et placuit q̄ furtum ex affectu furandi consistit. itaq̄z demū obligari eo crimine impuberē si proxim⁹[f] pubertati sit: ꝛ ob id intelligat se delinquere. ¶ Furti actio siue dupli siue quadrupli tantū ad pene persecutionē ꝑtinet. nā ipius rei ꝑsecutionē extrinsecus hz dn̄s: quā aut vendicādo[g]: aut ɔdicēdo[h] potest auferre sed rei vēdicatio aduersus q̄dē possessorez ē: siue fur ipse possidet siue ali⁹ quilz. Cōdicti o autem aduersus furē ipm̄ heredēue ei⁹ lz n̄ possideat cōpetit.

¶ De vi bonorum raptorum.

Qui[i] res aliēas rapit tenetur quidē ēt furti[k]. q̄s. n. magis alienaz rē inuito domino contractat q̄ q̄ vi[l] rapit. Ideoq̄z recte dictū est eū iprobū furē esse: sed tn̄ propriam actōnē ei⁹ d̄licti noīe pretor introduxit: q̄ appellatur vi bonoruz raptoꝝ: ꝛ est intra annum[m] quadrupli[n] p⁹ annum simpli: que actio vtilis[o] ē ēt si q̄s vnā rē lz minimā rapuerit. Quadruplū aūt nō totuz pena ē: sz extra[p] penā rei ꝑsecutio ē: sicut in actione furti manifesti dixim⁹[q]: sz in quadruplo inest rei ꝑsecutio: vt pena tripli sit: siue cōphēdatur raptor[r] in ipso delicto siue nō. Ridiculū[s]. n. ē leuioris cōditionis esse eum qui vi rapit: q̄ qui[t] clam rem alienam amouet.

¶ Quia[a] tamen ita cōpetit hec actō si dolo malo quis rapuerit. nam q̄ aliquo errore induct⁹ rez suā esse existimet: ꝛ īprudēs iuris eo aīo rapuerit: quasi dn̄o liceat etiam per vim rem suam auferre

a ¶ Suppositum. s. furem.
b ¶ Ei qui. s. commodotario.
c ¶ Cum manifestissimū. vnde dico q̄ eligendo vnam repellit̄ ab altera si sciens a principio fuit.
¶ Sed is apud. ¶ Depositari⁹ q̄ tenet̄ de dolo non hz furti actōem: sed dn̄s. h. d. Are.
d ¶ Dolo. s̄. q̄. mo. re ɔtra. ob. §. ꝑterea: ꝛ. C. d̄ po. l. i. ꝛ. l. pe. ꝛ. l. fi. ꝛ idē q̄d h̄ habem⁹. ff. e. eūz q̄. §. is autez.
¶ In summa. ¶ Impubes nō tenet̄ furti: nisi fuerit doli capax. h. dicit. Areti.
e ¶ In summa. i. vt breuit̄ hunc titulum expediamus.
f ¶ Proximus. a decimo anno ꝛ dimidio: scilicet vt. s̄. diximus de inuti. stipu. §. furiosus. facit ad hunc. §. ff. e. l. impu. ꝛ. ff. ad sille. l. excipiuntur. ff. d̄ re. iu. l. pupill⁹
¶ Furti actio. ¶ Actō furti ē mere penal: sed conditio furtiua ꝛ rei vendicatio competunt pro re: ꝛ rei vendicatio datur cōtra possessorem: ꝛ conditio furtiua contra furem ꝛ eius heredem. Hoc dicit. Aretinus.
g ¶ Vendicando. i. dominium petendo si extet.
h ¶ Condicendo. i. in personam agendo cōditione furtiua si cōsumpti sunt. ꝛ facit ad hunc. §. ff. de ɔdi. fur. l. si ꝓ fure. §. furti: ꝛ. l. in condi. ꝛ. j. de act. §. sic itaq̄z: ꝛ. C. de fur. l. ancille.
¶ De vi bonorum raptorum. Viso de furto sequitur de rapina. Et consequenter vt potes videre. s̄. ti. i. in prin.
Qui res alienas ¶ Totus iste titulus diuiditur in tres partes. Primo quia raptor ꝛ fur inequaliter puniuntur. Secundo quando quis rapit rez suam vel alienam putans esse suam. Tertio quid sit subiectum in hac actione: videlicet quid debet deducere actor. Secunda ibi. Quia tamen. Tertia ibi. Sane in hac. Et. h. d. Rapiens per vim rem alterius tenetur furti ꝛ etiam actione vi bonoruz raptorum que datur in quadruplum infra annum: postea vero in simplum: ꝛ in quadruplo inest simplum. Hoc dicit. Aretinus.
i ¶ Qui res alienas: large accipe: vt etiam si sint communes idem si quo ad socij partem: vt. ff. de fur. l. si soci⁹.
k ¶ Furti. scilicet non manifesti: etiam si deprehendatur secundum. P. quod falsum est: immo si deprehendatur manifestus est: ꝛ in quadruplum potest conueniri: vt ff. de fur. si vendidero. §. cum raptor. alias si non deprehendatur non manifesti tenetur: qua actione si fuerit actum tollitur vi bonoꝝ raptoꝝ: nisi in id q̄d excedit: vt. ff. e. l. i. Itē i casu nec māifesti necnō māifesti tenet̄: vt si q̄s ex domo in qua nemo erat rapuerit: sed tantum hac actione vi bonorum rap. tenetur secundum. P. vt ff. de fur. l. si quis de domo. alias ex domo. j. sed h̄ ē falsū: q̄ ibi erat actū furti n̄ māifesti: ꝛ ideo datur hic actio vi bo. rap. quia excedit. ꝛ i id quod excedit: vt dicta. l. ff. eo. l. i. ꝛ facit de act. ꝛ obli. l. qui seruum. §. fi.
l ¶ Qui rapit. quasi dicat nullus: vt hic ꝛ. ff. q̄ me. cau. l. si cum excep. §. qui vim.
m ¶ Annum. scilicet vtilem: vt. C. eo. l. fi. ꝛ. l. res: ꝛ C. de nox. l. pe.
n ¶ Quadrupli. nisi in casu quo agitur ad duplum tantum: vt. C. de paga. l. paganus: ꝛ. l. christian⁹ que est huic contra. sz illō est speciale.
o ¶ Utilis. id est efficax et directa. Uel dic q̄ directa competit quando plures res racte sunt. sed vtilis quando vnum tantum bonum raptum est: id est vna res rapta est. Et facit ad hoc q̄ pluralis oratio scilicet raptorum, trahatur ad singularem: vt. ff. de cōdi. ꝛ demon. l. falsa. §. vl. ꝛ. ff. de neg. gest. l. iij. §. negocii: ꝛ. ff. de peti. he. l. regulariter. ꝛ. l. licet.
p ¶ Extra penā. repete non manifesti.
q ¶ Diximus. vt. s̄. ti. i. in fi.
r ¶ Raptor comprehendatur. Sed quomodo potest raptor non deprehendi: cum dicatur eripere quasi de manu auferre: vt. ff. ne quis eum qui in ius. l. iiij. §. i. Respon. distingue animum auferentis: vt si erat animus ei palam ꝛ quasi per vim auferendi: licet ibi neminem inueniat: tamen est raptor. sed fur est qui habet animum vt faciat clam: licet interdum deprehendatur: ex qua deprehensione efficiatur manifestus: vt ar. s̄. ti. i. §. furtum aūt a furno.
s ¶ Ridiculum. bn̄ dixi siue nō. ridiculum. n. erat.
t ¶ Qui clam. i. fur. nec manifestus. nā raptor tenet̄ in quadrupluz: hic fur non manifestus in duplū tm̄ vel triplum cū re. sed q̄ palam furatur

certum est in pl' teneri q̄ raptorē: cū in quintuplum cū re teneatur.

☞ ¶ Qr tñ. ¶ Actio in bonoꝝ raptoꝝ cōpetit ꝑ violentia dolo cō missa. secus si rē suā bona fide rapuit: tñ raptor si dñs est cadit a dñio suo. Si v̄o nō est dñs tenet ad triplū: siue res fuerit mobilis siue imo bilis. h. d. Are.

terp̄tat. Scd̄a ibi. Itaq͂ si q̄s. Et. h. d. Qui occidit huī alienū vel pecudē alienā tenet ex p̄io capite legis aq̄l. ad ei' estiatōez q̄ti pl'es fuerūt ab anno retro: ꝛ pecudis appellatōe cōtinēt aīalia domestica q̄ gregatim pascuntur. h. d. Are.

o ¶ Dāni iīurie actō. i. actio aq̄lie legis q̄ cōpetit ꝑ dāno dato i. destructōne alicui' rei facta. naz sic dr̄ dānū diminutio p̄rimonij: vt. ff. d̄ dā. ifec. l. iij. si āt rē alteri' surripes lz videaris dānū iferre: tñ nō iferſ tale qd̄ ꝑ hūc ti. teneaſ: sz ac. fur. vt. ff. e. l. si hu' huī. §. si o liuā: ꝛ. §. idem ꝛ in silua.

a possessoribus absolui[b] debet cuiscz cōueniens est nec furti teneri euz qui eodē hoc animo rapuit. Sed[c] nedū talia excogitentur: iueniatur[d] via per quā raptores: ipune suam exerceāt auariciā: melius diualibus constitutionib'[e] ꝑ hac parte prospectū ē: vt nemini liceat vi rapere: vel rem mobilem vel se mouētē: lz suā eādez rez existiet. Sz siquis contra statuta p̄icipum fecerit: rei q̄dē sue dñio cadere cogit. si nāt alīeā res sit p' restitutionē ei' etiā estimationē eiusdez rei p̄stare dz. quod nō solū ī mobilibus reb' que rapi pn̄t constitutiones obtinere censuerunt: sz ēt in iuasionibus que circa res soli[f] fiunt: vt ex hac causa ab omī rapina omnes se abstineant. ¶ Sane ī hac actōe[g] nō vtiq͂ expectatur rem in bonis[h] actoris esse. naz siue ī bonis sit siue nō: si tamē ex bonis[i] sit: locū hec actō[k] habebit. Quare siue locata: siue cōmodata: siue ēt pignorata: siue deposita[l] sit apud ticiū res sic vt intersit ei' eā rē ꝑ vi nō auferri: veluti si ī d̄posita te culpā q̄ ꝑmisit: siue bōa fide possideat: siue vsūfructū quis habeat in ea vel quid aliud iuris vt intersit eius non rapi: dicenduz est ei competere hāc actionem[m] non vt dominium[n] accipiat: sed illud solum quod ex bonis eius qui rapinam passus est; id est quod ex substantia eius ablatuz est proponatur. Et generaliter dicendū est ex quibus causis furti actio competit ī re clam facta: ex eisdez causis omnes habere hanc actionem.

De lege aquilia.

Damni[o] iniurie actio cōstituitur per legem aquiliam: cuius primo[p] capite cautuz est: vt siquis alienuz hominem alienamue quadrupedez que pecudum numero sit iiuria[q] occiderit[r]: q̄ti ea res in eo anno[s] plurimi[t] fuerit: tātū domino[u] dare dānetur. ¶ Quod[x] autē non p̄cise de quadrupede: sz de ea tantū que pecudum numero est: cauetur eo pertiet: vt neqz de feris bestijs: neq͂ de casibus cautuz esse intelligamus: sed de his tātuz que gregatiz proprie pasci dicūtur: quales sunt equi: muli: asini: ones: boues: capre. De suibus q̄q͂ idem placuit. nam' ꝛ sues pecudum appellatione continentur: quia ꝛ hi gregatim pascuntur. sic deniq͂ ꝛ homer' in odissea ait Sicut diuus elius marcianus ī suis constitutionibus refert grecum ¶ Iniuria[a] aūt occidere itelligit̄ q̄ nullo iure occidit. Itaq͂ q̄ latronem[b] isidiatorē occiderit: n̄ tenet vtiq͂ si alit̄ p̄iculū effugere non potest: ac nec is quidez hac lege tenetur: qui casu occidit: si modo culpa eius nulla iueniat. nā alioq̄n[a] n̄ min'[b] ex do

a ¶ Qr tñ. istud qr vr̄ supfluū. vel pone qr ꝑ sz. alij ita tñ: ꝛ tūc est planior.

b ¶ Absolui dz. s. ab actione vi. bo. rap. iudicis snīa vt q̄dā dicūt: vl' ipso iure s̄m Azo. vt. ff. de pub. et vec. l. cōmissa. §. fi.

c ¶ Sz nedū. ꝑ tamē. s̄m quosdam. vl' pone ꝑp̄rie.

d ¶ Inueniat̄. sic. s̄. ti. i. §. vn̄ illud.

e ¶ Cōstōnib'. vt. C. vnde vi. si q̄s in tātā. ꝛ in alijs sequētib' vsq͂ in finē ti. sz hic ꝑseq̄tur tm̄ tenorē illius si quis in tātā. ꝛ in alijs seq̄ntib' vsq͂ in fi. ti. sup qua materia longū essz hic dicere: cū. xxi. cōstōes ibi notēt sup p̄dicta. l.

f ¶ Soli. ꝑp̄rie. q̄nq͂ tñ ip̄roprie: vt. C. de ac. ēp. l. ij. sz rei mobil' dr̄ occupatio: lz ēt q̄nq͂ imobilia dicant̄ occupari: vt. C. d̄ rei ven. l. domum.

☞ ¶ Sane. ¶ Actio ī bonoꝝ raptoꝝ nō solū cōpetit illi q̄ dñium hz ī re: sz ēt illi q̄ hz aliqd̄ ius: et istd̄ ius estimat̄. h. d. Ar.

g ¶ Actōe. scz vi. bo. ra.

h ¶ In bonis. i. in dñio: vt ff. de acq̄. re. do. l. rē in bo. ꝛ. l. statuas: ꝛ. ff. de ver. si. l. bonoꝝ appellatio. vel si ēt bona fide possideātur idem est.

i ¶ Si ex bonis. nisi aliqd̄ ius habeat: vt stati ꝑ exēpla ꝑbat.

k ¶ Hec actio. s. vi. bo. ra.

l ¶ Deposita. i. promissa custodia a depositario: vt s̄. ti. i. §. pe. vel ēt cōmisit culpā vt seq̄tur. vel ēt si ꝑcīū accepit depositōis. nō tñ q̄si mercede tenet eidē: vt. ff. e. l. ij. §. dicet aliq̄s. alioqui esset locatio: vt. s̄. man. §. fi.

m ¶ Hāc actōem. facit. ff. vi. bo. ra. l. ij. §. generaliter.

n ¶ Dñiū. i. dñij estiatōz: vt. ff. q̄ me. cau. l. similiter. §. q̄ possessiōz: ꝛ. ff vti pos. l. pe.

p ¶ Prio capite. hēbat. n. hec tria capita siue capitula. ꝛ d̄ p̄io capi. dr̄ h. sz āt nō ē ī vsu. d̄ tertō dr̄ ī. e. §. caput. s̄m Azo. §. capite: ꝛ ff. e. l. ij. Accur.

q ¶ Iniuria. i. nō iure. ī. e. q̄ iiurie.

r ¶ Occidrit. nō occiderit. nā si alio mō lesit ex tertio' capite agit̄: vt. ī. eo. §. capite tertio.

s ¶ In eo āno. s. p̄terito.

t ¶ Plimi. hita estiatōe n̄ affectione singloꝝ: sed cōi estiatōe: vt. ff e. si huī meū.

u ¶ Dño. vt. ff. e. l. itē mela. §. legi. vl' quasi dño: vt fructuario vl' alij q̄ hz ius in re: vt ff. e. itē mela. §. fi. ꝛ. l. seq.

x ¶ Qd̄ āt pascūtur. fac. ff. d̄ leg. iij. l. legat̄ huis. §. pecoribus.

☞ ¶ De lege aq̄l. Post maleficiū rapie seq̄t̄ d̄ dāno qd̄ ꝑ l. aq̄l. pu

Damni. ☞ ¶ Tot' iste titul' diuidit̄ ī duas ꝑtes. Et cōnit̄. p̄io tractat de p̄io capite. l. aq̄l. Scd̄o tractat de tertio capite. Scd̄a ibi. Capite tertio. Itē p̄ia subdiuidit̄: qr p̄io ponit v̄ba primi capit̄. l. aq̄l. Scd̄o illa iterp̄tat̄. Scd̄a ibi. Qd̄ āt nō p̄cise. Itē scd̄a p̄icipal' subdiuidit̄ in duas ꝑtes. nā p̄io ponit v̄ba. Scd̄o ī

☞ ¶ Iniuria. ¶ Quo ad legem aquiliam iniuria dicitur occidisse qui dolum vel culpam commisit occidendo: q̄m in actōne. l. aquilie venit leuissima culpa. Casus vero occidētē excusat. h. d. vsq͂ ad. §. His. Are.

a ¶ Iniuria. facit. ff. e. sz ꝛ si q̄cūq͂. §. iniuriā.

b ¶ Latronē. s. diurnū: vt tñ clamet ꝛ se defendat: sz furē ēt si se nō defendat: vt hic subijcit: ꝛ. ff. e. l. iiij.

a ¶ Alioquin. n. si culpa interueniat.

b ¶ Non minus. i. non plus ex dolo q̄ ex culpa: cū ēt leuissima culpa in hanc actionem veniat: vt. ff. e. l. in lege. vel ꝑp̄rie. l. ꝛ cō

uerte litteraȝ.non minus ⁊c.i.non minus ex culpa ꝙ ex dolo. sic ⁊ alias.ff.de pac.l.iuregen.§.pactorum:⁊.C.de secun.nu.l. cū apertissime:⁊.ff.de pig.paulus.§.dam⁹.⁊ est figura hipba ton secundum Jo.

c ¶ Distinguitur utrum commiserit dolo vel culpa vel non.

us lesionem conuertere:vt.ff.e.idem iuris.

k ¶ Veheretur.puta in rheda vl̄ vehiculo vl̄ ēt ipso equo.

☞ ¶ His autem. ¶ Actio legis aquilie est penalis:quia estimātur quanti plurimi valuerit ab anno retro:⁊ ideo non transit contra heredes.h.d.Are.

lo ꝙ ex culpa quisq̄ hac lege tenetur. Itaq̄ si quis dum iaculis ludit vel exercitat̄ transeuntē seruum suuȝ traiecerit distīguitur[c]. Nam si id a milite qui in campo eo vbi solitus ē exercitari admissum est: nulla[d] culpa eius intelligitur. Si alius tale quid admisit culpe reus[e] est. Idem iuris est de milite si in alio loco ꝙ qui ad exercitandum militibus destinatus est id admisit. ¶ Item si putator[f] ex arbore deiecto ramo seruum tuum transeuntem occiderit:si prope viam publicaȝ aut vicinaleȝ id factū ē: neq̄ proclamauit[g] vt casus euitari possit: culpe reus est.sed si proclamauit neq̄ ille curauit precauere: extra culpam est putator. Eque extra culpam esse intelligitur:si seorsum a via forte vel in medio fūdo cedebat:licet non proclamauit: quia in eo loco nihil extraneo ius fuerat versandi. ¶ Preterea si medicus q̄ seruū tuum secuit dereliq̄t curationem eius ⁊ ob id mortu⁹ fuerit seru⁹:culpe reus erit. Imperitia[h] quoq̄ culpe annumeratur: veluti si medic⁹ iō seruū tuū occiderit q: male eum secuerit:āt perperam ei medicamentum dederit. ¶ Impetu quoq̄ mularū quas mulio ꝓpter impitiam retinere nō potuit:si seru⁹ tuus oppssus fuerit:culpe reus ē mulio.sed si propter infirmitatē[i] eas retinere non potuerit:cum ali⁹ firmior eas retinere potuisset:eq̄ culpe tenetur. Eademq̄ placuerūt de eo ꝙ qui cum equo veheretur[k] impetu eius:aut propter infirmitatem aut propter impitiā suā retinere nō potuerit. ¶ His autē verbis legis q̄ti id in eo anno[l] plurimi ue fuerint illa snia exprimit̄:vt si q̄s hoīem tuum q̄ hodie claudus aut mancus aut luscus erit occiderit q̄ in eo anno integer aut p̄ciosus fuerit:non tanti teneat̄: q̄ti eo āno plurimi fuerit. Qua rōe creditum ē penalem huius legis actionē:q: non soluȝ tāti q̄sq̄ obligat̄ q̄tum dāni dederit:sed aliq̄n longe pluris.iōq̄ constat[m] in heredē eam actionē non transire que trāsitura fuisset:si vltra dānū nunq̄ lis estimaretur[n]. ¶ Illud[o] non ex verbis legis:sed ex interp̄tatione placuit nō solum pempti corporis estimationem habendam esse secunduȝ ea que prediximus: sȝ eo amplius quicq̄d preterea p̄empto eo corpore dāni vobis illatū fuerit: veluti si seruū tuum heredem ab aliquo institutuȝ antea q̄s occiderit ꝙ is iussu tuo hereditateȝ adierit.nā hereditat̄[p] q̄ȝ admisse rōem esse habendam cōstat. Item[q] si ex pari mularū vnā vel ex quadrigis equorū vnū q̄s occiderit: vel ex comedis vn⁹ seruus occisus fuerit:non solū occ̄si fit estiatio:sȝ eo ampli⁹ id q̄ȝ cōputat̄ q̄ti de p̄ciati sunt q̄ supersunt[r]. ¶ Liberū aūt ē ei cui⁹ seru⁹ occisus fuerit ex iudicio priuato legis aq̄lie dānum[s] p̄seq̄: ⁊ capitalis[t] criminis eum reum facere. Caput scd̄ȝ legis aq̄lie i vsu n̄ ē.

d ¶ Nulla culpa. nisi data opera factum est: vt.ff. eo.l.si obstetrix. in fi.⁊.l.nam.

e ¶ Reus. quia hocnō est ei deputatum.arg.in auten. vt hi qui ob.per.res. mi. §.sin vero tacuit.colla.vi.⁊.ff.e. l.ideȝ iu.in fi.

☞ ¶ Itē si putator. ¶ Ex qualitate loci iudicatur damnum datum dolo vl̄ culpa icidenti.h.d. Vl̄ sic. In iterāte dicitur adesse culpa quādo diligētia potuit ꝓuidere ⁊ non fecit.h.d.Are.

f ¶ Putator. id est qui putat vites in arboribus positas:vt in q̄busdā terris fiūt. vel etiam ipsas arbores.nā ⁊ arbores putant̄.

g ¶ Proclamauit.nisi forte dolo:vt.ff.eo.l.si putator.

☞ ¶ Preterea si medic⁹. ¶ Si per imperitiam medici seruus d̄cedat: quia relinquit eius curam lege aquil.tenetur.h.d.Are.

h ¶ Imperitia.facit.ff.de re.iu.l.iperitia:⁊.ff.loca. l.si quis funduȝ. §.celsus: ⁊.§.si q̄s fundum vel domū.§.celsus: ⁊.§.sequitur:⁊ de suspec.tu.l.tutor quoqȝ.§.fi.

☞ ¶ Impetu quoq̄. ¶ Si mulus vel equus propter imperitiam vel imbecillitatem mulionis vel equitantis seruum alterius occiderit:tenetur mulio vel equitās.l.aquilie.h.d.Are.

i ¶ Infirmitatem.non debet enim infirmitatem suam in alter[i]

l ¶ Eo anno.materialiter verba ponūtur. ⁊ habes ea.s̄.e.ti.in prin.

m ¶ Constat in heredem. nisi in damno locupletior factus esset: vt.ff.eo. inde neracius.§. hanc actōnem.

n ¶ Estimaretur. Opponitur de eo qui hodie plurimi fuerit ꝙ olim: ⁊ occisus est ab aliquo.nam nō videtur in hoc casu eē penalis hec actio.ergo videtur transire debere in hoc casu ad heredes: sed non sequitur. lȝ eiȝ reperiatur in hoc casu ꝙ non sit penalis: tamen est apta nata vt transire debeat: vt in hoc exēplo.aliquis nō videt vel nō ridet actualiter: tamen est aptus ridere vel videre naturaliter:vt ar.ff.de aqua quo. ⁊ esti.l.i.§.quotidiana:et ff.de stu.l.i.§.item interdum.

☞ ¶ Illud. ¶ In actione legis aquilie non solum venit estimatō rei: sed etiam estimato extra rem.Hoc dicit.Are.

o ¶ Illud. ea q̄ diximus per totum hunc titulum.

p ¶ Nam hereditatis: in lege enim aquilia damnum cōsequimur et amisisse dicimur: qd̄ aūt cōsequi potuimus:aut erogare cogimur:vt.ff.eo.l.proinde:⁊.l.si seruum occi.et l.si seruum meum.

q ¶ Item vel ex comedis. qui cantabant de comedia:vt vnus sine altero cātare nesciebat.

r ¶ Qui supersunt. facit argumentum contra.ff.d̄ act.emp.si sterilis.§.cum per venditorem:⁊ de periculo ⁊ commodo rei.ven. l.finali.

☞ ¶ Liberum. ¶ Actio legis aquilie non solum ciuiliter sed etiam criminaliter potest intentari.h.d.Are.

s ¶ Damnum.s.q̄ti fuerit in anno retro:vt.s̄.e.in prin.

t ¶ Capitalis criminis.scilicet.l.cor.de sic.vt.ff.e.l.inde neracius.§.sed

si dolo fu⁹: ꝛ. §. sed ꝛ si. nā ꝛ ꝑ seruo occiso ea. l. agitur: vt pro liberto: vt. ff. ad. l. cor. de sicca. l. i. §. i. donec tamen agitur vna non poterit agi reliqua: vt. ff. de publi. iudi. l. iiij. ꝛ. ff. vi. bo. ra. l. i. §. i. sed peracto vno a-get de reliquo: vt. C. quādo ciuilis actio pre. cri. l. i. ꝛ. ff. vi. bo. ra. l. ij. §. i.

☞ ¶ Capite tertio. ¶ Ex tertio capite legis aquilie competit actio pro alio dño ꝙ morti illa to: ꝛ pro oi re i qua mora damnum datum sit. h. d. Et fit estimatio q̄ti pluri mi fuit. a. xxx. diebus su-pra. h. d. Are.

m ¶ Actō daꝛ. s. l. aq̄l. ꝛ nihilomin⁹ in factū: vt. ff. e. item si ob-stetrix. §. si q̇s hominem.

n ¶ Sꝫ si q̇s. nō difficulter: imo facile: vt. ff. e. q̄ actōe. in fi.

o ¶ Aq̇lia. i. directa actō legis aq̇lie.

p ¶ In factū actōe. i. subsidiaria q̄ i dānis daꝛ. q̄ lege aq̇lia nō ꝯphēdunꝛ vł nō tenenꝛ. vt. ff. e. si fuū: ꝛ. §. fi. ꝛ vꝛ h̄ eē ꝑtoria: vt. ff d̄ ꝑsc. ver. l. actō num.

¶ Capite tertio de omni cetero dā no[a] cauetur. Itaq꜡ si q̇s seruum meum vel eam quadrupedem q̄ pecudū numero non ē: veluti ca ne͂ aut feram bestiam vulnera uerit: hoc capite tertio actō cōsti tuitur: i ceteris quoq꜡ omnibus animalibus. Itē i omnibus re bus que anima carēt: damnum per iniuriam datū hac parte vē dicatur. Si q̇d enim vstū aut ru ptum aut fractū fuerit: actio ex capite cōstituitur: q̄q̄ poterit so la rupti[b] appellatio i omnes istas causas sufficere[c]. Ruptum enim itelligitur quod quoquo modo corruptum est. vnde non solum fracta aut vsta: sed etiam scissa ꝛ collisa ꝛ effusa ꝛ quoquo mō ꝑ-ēpta atq꜡ deteriora facta hoc v-bo cōtinentur. Deniq꜡ respōsum ē si quis in alienū vinum aut ole um id miscuerit: quo naturalis bonitas vini aut olei corrumpe tur: ex hac parte legis aquilie eū teneri. Illud[d] palā ē: si i primo ca pite ita demū quisq꜡ tenetur: si dolo aut culpa ei⁹ hō aut quadru pes occisus occisaue fuerit: ita ex[e] hoc capite de dolo aut culpa: ꝛ d̄cetero dāno[f] queq꜡ teneri. Ex hoc tamen capite non quanti in eo anno: sed q̄ti in dieb⁹. xxx.[g] proximis res fuerit: obligaꝛ is qui dānū dederit. At[h] nec pluri-mi quidem verbū adijcitur. Sꝫ sabino recte placuit perinde ha-bendā estimationem: ac si etiam hac parte plurimi v̄bum adiectū fuisset. nam plebē romanam[i] q̄ aq̇lo tribuno interrogante hanc legem tulit cōtentā fuisse: quod prima pte[k] eo verbo vsa ē. ¶ Ce terum placuit[l] ita demū directā ex hac lege actionem esse: si quis precipue corpore suo dānum de derit: ideoq꜡ in eum qui alio mō damnū dederit: vtiles actiones dari solēt: veluti si quis hominē alienū āt pecus ita incluserit vt fame necareꝛ: aut iumentum ita vehemēter egerit: vt rumpetur: aut pecus in tantum exagitaue-uerit vt precipitaretur: aut si q̇s alieno seruo persuaserit vt arbo rem ascēderet vel in puteum de-scenderet ꝛ is ascendendo. vel de scendendo: aut mortuus: aut ali qua parte lesus erit: vtilis actō[m] in eum datur. Sed[n] si quis alie-num seruum aut de ponte aut de ripa i flumine deiecerit: ꝛ is suf-focatus fuerit eo ꝙ ꝓiecit: corpo re suo damnum dedisse non dif ficulter intelligi pōt: īōq꜡ ipsa le-ge aquilia[o] teneꝛ. Sed si nō cor-pore damnum fuerit datum: ne q꜡ corpus lesum fuerit: sed alio modo alicui dānum contingit: cum nō sufficit neq꜡ directa neq꜡ vtilis aquilia: placuit eum qui obnoxius fuerit in factū[p] actio ne teneri: veluti si quis[q] misericor dia ductus alienum seruū com-peditū[r] soluerit vt fugeret.[s]

¶ De iniurijs

a ¶ Damno. quod sic nō continuetur in primo ca-pite: vt. s̄. e. in prin.

b ¶ Rupti. qđ verbum ē legis tertij capitis.

c ¶ Sufficere. sed non est nouum: vt specialiter qui busdā enumeratis gene raliter subijciatur verbū in quo singula complectā tur: vt. ff. eo. si seruus ser-uum. §. inquit lex.

d ¶ Illud. sꝫ culpa etiam leuissima: vt. ff. e. in. l. aq̇l. l. leuissima. alias nō: vt. s̄. e. iniuria.

e ¶ Ex hoc. s. tertio qđ est loco secundi.

f ¶ Damno. i. damno da to in certis rebus.

g ¶ Xxx. sed quare minus spacium in tertio capite q̄ in p̄rio apponiꝛ: rñ. qꝛ in primo graui⁹ deliq̄t: et īō grauius puniꝛ: vt. ff. d̄ of. pre. l. diuus. ꝛ meli⁹ fa-cit lex ꝑcedens.

h ¶ At nec. verbum adiji tur. i. non est positū in hoc tertio capite.

i ¶ Romanā. ergo ē ple-biscitū: qđ ē lex: vt. ff. e. l. i. ꝛ. s̄. d̄ iur. na. §. plebi-scitum.

k ¶ Pria pte. q̄. n. in ꝑfa tione dicunꝛ in ꝯctib⁹ re-petita creduntꝛ: vt. ff. d̄ v̄. ob. l. ticia. §. idē rñdet: ꝛ l. qđ sic: ꝛ. ff. de re. du. l. fi. ꝛ. C. fami. her. l. quotiēs: ꝛ. ff. de ꝯdi. insti. l. cum ser uus: ꝛ. ff. d̄ ac. emp. l. si vē ditor hois: ꝛ. ff. de contra-hen. emp. q̇ fundū: ꝛ de le. iij. l. in repetēdis: de ꝯdi. ꝛ de. l. auia. aꝉs qꝛ ꝛ. l. libertꝭ: ꝛ. ff. d̄ le. ij. l. latin⁹: ꝛ. ff. de fun. instr. le. l. iij. ꝛ. l. seie. §. gaio: et ff. de pac. do. cū pater. lꝫ ar. ꝯria sūt. ff. d̄ an. le. l. seio: aꝉ. ff. d̄ adi. le. l. seia. ꝛ. ff. de fideicō. l. fi. §. i. ꝛ. ff. de here. isti. l. sabin⁹. fm Jo.

☞ ¶ Ceterū. ¶ Damnū datū de corpore in corpus purgaꝛ ꝑ actio nem legis aq̇lie. Sed si datur de non corpe in corp⁹ hꝫ locum vtilis a-ctio in factum. h. d. Are.

l ¶ Placuit. qꝛ q̇ occasionem damni dat: dānum dedisse videtur: vt. ff. e. l. q̄. occidit. §. in hac q꜡ actōe.

q ¶ Si q̇s mia. sꝫ si nō duct⁹ mi-sericordia datur furti: vt. ff. de do-lo. l. ꝛ elegāter. § idem labeo.

r ¶ Cōpeditū. ē n. dolo. primū: vt ff. d̄ ꝑosi. si hoiē: i. Rñ.

s ¶ Vt fugeret. h̄ no. q̄nq꜡ dānū daꝛ a corpe i cor pus: ꝛ tc̄ locum hꝫ actio legis aq̇ lie directa. q̄nq꜡ a nō corpe in cor pus: vt pꝫ ꝑ mul ta exēpla. s̄. pr. §. q̄nq꜡ econtra-rio de corpore in non corp⁹: vt si a nulū excussit vt i aquā caderet: vt ff. e. si fuus fuū. §. si q̇s d̄ manu. ꝛ in his duob⁹ ca sib⁹ hꝫ locū vtil actio legis aq̇lie: ꝛ nihilomin⁹ i fa ctū secundū Jo: vt. ff. eo. l. queād modum. §. magi strat⁹. alias mu-nicipales. cū vtro q꜡ casu vtramq꜡ reperiam dari se cundum Jo. vt ff. vi. bo. rapto. l. ij. §. si publicā. quandoq꜡ a non corpore in nō cor pus: ꝛ tunc sub-sidiaria in factū competit: vt. ff. e. si seruum. §. fi. de qua actio ne i factū quot hꝫ naturas: dic vt hic dixim⁹. j. de inter. §. fi.

☞ ¶ De iniurijs. Post alia priuata delicta ꝛ d̄ iniurijs po nit: quod priuatum est delictum. i. non publicum. nec. n. cuilibꝫ ꝯpetit: sed iniuriato tm̄.

Generaliter. ☞ ¶ Totus iste titulus diuidiꝛ in sex partes principales. Primo ponitur quot modis accipitur iniuria ꝛ qualiter committatur. Secundo ex cuius persona nobis iniuria illata intelligitur. Tertio que

est pena actionis iniuriarum. Quarto qñ iniuria atrox estimatur. Quinto q̄ pro iniuria pōt ēt criminaliter agi. Et an tūc possit interuenire ꝓcurator. Sexto qñ tollat̄ ista actio. Secūda ibi. Patitur aūt. Tertia ibi. Pena aūt. Quarta ibi. Atrox. Quinta. In sūma. Sexta ibi. Hec actō. et. d. Iniuria: ꝑt accipi gñalit̄ et spāliter: et committitur nō solū facto sʒ verbo et scriptura: vel aliis multis modis. h. d. Are.

l: ¶ Pretextatuʒ. pretexta genꝰ ē vestis qua nobiliores ciues romani solebant vti. vnde si alius q̄ cui permissum erat deferebat in alicuius persone certe ignominiaʒ: iniuriarum tenebatur illi quem insectabat̄.

l ¶ Assectatus. assectari est freq̄nter sequi sic plerūqʒ. sʒ attentare est blando ꝑmone pudicitiā alicuiꝰ ipetere: vt. ff. e. itē apō labeonē. §. aliō.

a ¶ Generaliter: facit. ff. eo. l. i. Accursius florētinꝰ leguʒ doctor.

b ¶ Iniusticia. i. iniquitatē cōmittit iudex qñ ɔ̄ equitateʒ pronūciat: iusticiā qñ cōtra strictū ius. iniquitateʒ et iniusticiaʒ qñ cōtra vtrunqʒ ꝓnūciauit. accursius florētinꝰ leguʒ doctor.

c ¶ Accepisse dicitur: scʒ ille cōtra quē est iudicatum. ac.

d ¶ Iniuria. h̄ prosequitur ꝑut hoc ti. accipitur.

e ¶ Conuitium. quasi cōuotiuʒ: cū in vnuʒ plres voces proferuntur: vt. ff. eo. apō labeonem. §. cōuitium.

f ¶ Quasi d̄bitoris. cuʒ nō essʒ: vt hic: et. ff. e. l. si iiurie.

g ¶ Qui itelligebat. et affectu eiʒ fit iniuria: vt. ff. eo. l. iij. Sʒ quid si erat vere debitor: adhuc videtur idem: cuʒ nihil adeo duruʒ sit q̄ familiaritatem pompamqʒ ostēdi. quid enim tam durum tanqʒ inhumanum q̄ publicationem pompamqʒ reꝝ famil. et pauptatē d̄tegi et vilitateʒ si est: vt. C. quādo et quibus debetur quarta pars ex bo. de. l. ij. §. i. sed dico contra si iure eum prouocaui vel meum debitorem appellaui cum esset: vt. ff. eo. eum qui. in pri.

h ¶ Fieret. nisi nocens erat̄. nam peccata nocentiuʒ nota eē expedit: vt. ff. eo. eum qui. in princi.

i ¶ Matrefa. matrēfamilias dicimꝰ q̄ est note auctis et honeste vite in domo sua: vt. ff. de li. exhi. l. iij. §. fi. et. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. nam ciuium.

Generaliter[a] iniuria dicitur omne quod non iure fit. Specialiter alias contumelia que a contemnendo dicta est: quam greci hyuris appellant: alias culpa quā greci ab enclima dictū: sicut in lege aquilia dānum iniuria datū accipit̄. Alias iniquitas et iiusticia[b] quā greci anomia vocant. Cum eniʒ pretor vel iudex non iure contra quē pronunciat: iniuriaʒ accepisse[c] dicitur. Iniuria[d] aūt cōmittitur non soluʒ cum quis pugno pulsatus: aut fustibus cesus: vel etiam verberatus erit: sed et cui conuicium[e] factuʒ fuerit: siue cuius bona quasi[f] debitoris qui nihil deberet possessa fuerit ab eo qui intelligebat[g] nihil eū sibi deberi. vel siquis ad infamiā alicuius libellū aut carmen aut hystoriā scripserit: ꝯposuerit: ediderit doloue malo fecerit: q̄ q̄cq̄d eoruʒ fieret[h]: siue quis matrēfa[i]. āt ꝑtestatū[k] pretextatāue assectatꝰ[l] fuerit: siue cuius[m] pudicitia attētata esse dicetur: et denique alijs plurimis[n] modis admitti iniuriam manifestū est. ¶ Patitur aūt q̄s iniuriā: nō solū per semetipm sed etiā per liberos suos quos i ptāte[o] hʒ. Item per vxorē[p] suaʒ. id enī magis preualuit. Itaqʒ[q] si filie alicuius q̄ ticio nupta est iniuriā feceris: nō solū filie nomie tecū iniuriarū agi potest sed etiā quoqʒ patris et mariti noie. Cōtra aūt si viro iiuria fc̄a sit: vxor iiuriaꝝ agere non pōt. Defendi enī vxores a viris: non viros ab vxoribus equū est. Sed et socer nurus noie cuius[r] vir i eius potestate est: iiuriaruʒ agere potest. ¶ Seruis auteʒ ipsis quidē nulla[s] iniuria fieri itelligitur: sed domino per eos fieri videtur. Nō tñ eisdeʒ modis q̄bus etiā per liberos[t] et vxores: sʒ ita cū quid atrocius[u] cōmissuʒ fuerit et quod aperte[x] ad cōtumeliam dñi respicit[a]: veluti siquis alienum seruuʒ atrociter verberauerit: et in hūc casuʒ[b] actio proponitur. At siq̄s seruo cōuiciuʒ fecerit: vel pugno eum percusserit: nulla in eū actio domino cōpetit. Sed si cōi seruo iniuria facta sit: equū est non pro ea parte qua dominus[c] quisqʒ ē estimationem iniurie fieri: sed[d] ex dominoꝝ persona: quia ipsis fit iiuria. Quod si vsusfructus i seruo ticij ē: proprietas meuij ē: magis[d] meuio[e] iiuria fieri intelligitur. Sʒ si libero homini qui tibi bona fide seruit iiuria facta sit: nulla tibi actio dabitur: sed suo nomie is experiri poterit: nisi in contumeliam tuam pulsatus sit. tunc enim competit et tibi[f] iniuriarum actio. Idem ergo est et i seruo alieno bona fide tibi deseruiente: vt totiēs admittatur iiuriarum actio: quotiens in tuam cōtumeliā: sʒ ꝑui: tamē tñ adhuc ñ dʒ iniurta relinq̄ a ꝑtore: vt. ff. eo. item apud labeonē. §. si q̄s. sic fecit.

m ¶ Cuius. i. alicuius.

n ¶ Plurimis modis. q̄ notantur. ff. e. per totuʒ: et. C. e. per totum.

☞ ¶ Patitur. ¶ Si fit iiuria filio vl' vxori alicuiꝰ: ēt pat̄ maritꝰ vl' socer d̄r eā pati vt h̄eat actōeʒ iiuriaruʒ. h. d. Are.

o ¶ In ptāte hʒ. si ille q̄ iniuriā facit scit eos eē i potestate lʒ ignoret i cuiꝰ potestate sint: alioq̄n ñ. sicut marito si mulierē viduaʒ credat: vt. ff. e. l. eum q̄ nocentem. §. fi.

p Per vxorē. vel spōsā: vt. ff. e. itē apō. §. spōsū q̄.

q ¶ Itaqʒ. sʒ etiā pr̄is licʒ i ptāte patris eius non esset: vt. ff. e. l. i. §. item.

r ¶ Cuius: scʒ femine.

☞ ¶ Seruis aūt. ¶ Ex iiuria facta ꝑuo nō agit ꝑuꝰ sʒ eiꝰ dñs si iiuria sua fiat: vl' fuerit atrox iiuria. hoc primo. Et pro iiuria illata ꝑuo cōi agit vterqʒ dñs h̄ita distinctione dignitatis vtriusqʒ. h. scd̄o: Et ꝓ iniuria facta libero hōi et ꝑuo alieno q̄ ꝑuiuit nobis bōa fide si facta fuerit i despectū meū ꝯpetit mihi actō iiuriaꝝ. h. d. A.

s ¶ Nulla iniuria q̄tū ad h̄ vt agāt. s. inspecto iure ciui. sʒ sic ispecto iure natali: vt. ff. e. eū q̄. §. i. et. ff. d̄ his q̄ sūt sui vl' alie. iu. l. iij. et. §. de his q̄ sunt sui vel alie. iu. §. fi. q̄ sūt ɔ̄ria:

t ¶ Per liberos. i. filios.

u ¶ Atrociꝰ. q̄ equū sit.

x ¶ Et qō apte. repete et cū idē commissum fuerit qō et c̄. Si aūt nō in dñi

a ¶ Dñi respicit. his duobꝰ casibꝰ dño datur actio: h̄ ē siue ad eiꝰ cōtumeliā fiat iiuria: siue ꝑuꝰ atrociter verberet̄: et tūc dñs aget ꝓpter iniuriā ꝑuo factā: ñ tñ ꝑui nōie q̄si seruo cōpetat actio: sʒ in primo cāu suo nōie ꝓ iniuria scʒ sibi cōmissa.

b ¶ Hūc casuʒ. ñ solū i supiori casu qñ ad cōtumeliā dñi facta ē iiuria:

c ¶ Dñs. imo ꝓ pte dñi: vt. ff. e. l. sʒ ñ eē. ɔ̄. so. ñ ɔ̄dicit si recte itelligat̄. nā q̄libʒ agit rōe dimidie: vt si duo sunt vnꝰ nobil' aliꝰ ignobil': si ꝑuus eēt totꝰ nobil' ageret iiur. i. xx. nūc ergo aget in. x. ignobil' aūt ageret in x. si eēt totꝰ suus seruꝰ: nc̄ ergo agit i q̄nqʒ: et ita q̄libʒ ꝓ pte sua. et rō dignitat̄ h̄et̄. vl' ibi erāt pares ꝑ oīa dñi.

d ¶ Sʒ ex dñoꝝ. q. d. non

ex fui persona. d ¶ Magis. q̄ ticio.
e ¶ Meuio. nisi ad cōtumeliā vsufr. facta sit: vt. ff. e. l. item. §. si vsufru. ꝛ. §. itē si liberū f ¶ Et tibi. nō soluz ei.
a ¶ In ɔtumeliaz. nec minus ipse iniuriarum aget. ideo in fructuario distingui oportet: vt. ff. eo. item. §. itē si liberum.

u ¶ A liberis. quibus aduersus parentes ꝛ patronos agere permittitur si sit atrox iniuria facta eis a parentib⁹ ꝛ patronis: vt. ff. e. l. p̄tor edi. §. p̄terea. puta in oculo vel in ore: vt. ff. eo. l. p̄tor. §. fi. ꝛ. l. se.
x ¶ Nōnūq̄. i. aliq̄ñ. ꝛ sic due negatiōes faciunt vnā affirmationē.

☞ ¶ Pēa aūt. ¶ Pena iiuriaꝝ ē pecūiaria q̄ti fuerit estimata ꝛ p iudicez taxata: q̄ estiatio ꝛ taxatio crescit vel diminuit̄ scd̄z dignitatē psonaꝝ ꝛ cōditiōez. h. d. Areti.
b ¶ Mēbrum. puta manum vel pedem.
c ¶ Quidem. ruptum. i. detruncatum.
d ¶ Talio. i. silitudo supplicij: vt mēbꝝ p mēbro.
e ¶ Magna. h est rō nō ad primuz: sz ad illd̄ qd̄ erat pena talionis
f ¶ Estiauerit. p sacramētum taxatione iudicis.
g ¶ Sz pēa honoraria. facit. s̄. de iure nat. gen. §. pponebāt.
h ¶ Estiatō. ppōita actōne iiuriaꝝ p̄toria q̄ anno cōtinuo tollit̄: vt. C. e. l. si fi ɔuicij. nisi i cāu vbi anno vtili dat̄: vt. ff. q̄ me. cau. l. si cū. exc. §. p⁹ ānuz.
i ¶ Actore. i. castaldo.
k ¶ Hoie. q̄ meso nauta dr̄. ff. nau. cau. sta. l. i. §. ij.
l ¶ Uel cōpēdito. i. in ceruo q̄ nullā aliā affert vtilitatē: sz tm̄ ligatus stat.
☞ ¶ Sz ꝛ lex. ¶ Lege cornelia d̄ iiurijs tenet̄ q̄s ēt i trib⁹ casib⁹ h specificat̄: ꝛ dom⁹ nr̄a dr̄ ɔducta. h. d. Are.
m ¶ Cornelia. id̄ sic dicta q: corneli⁹ scilla prefect⁹ pu⁹ eā fecit: vt. ff. de accu. l. hos accusare in fi. l.
n ¶ Introduxit. s. dicta. l. cor. i q̄ actōe cōdēnatiō fit estiatōe iudi. iurīu. i litē: vt. ff. e. i cōstōib⁹. sed

contumeliaz[a] iniuria ei facta est. ¶ Pena aūt iniuriarū ex. l. xij. tabu. introducta ē. ppter mēbꝛuz[b] quidē[c] ruptū talio[d] erat: ppt̄ os vero fractū nūmarie pene erant cōstitute quasi i magna[e] veteruz pauptate. sed postea pretores pmittebāt ipis q̄ iniuriā passi sūt eā estiare: vt iudex vel tāti reū cōdēnet quanti iniuriā passus estimauerit[f] vel minoris prout ei visum fuerit. Sz pena[g] iniurie que ex. l. xij. tab. introducta est: in dissuetudinē abijt: quā aūt p̄tores itroduxerūt que etiā honoraria appellat̄: i iudicijs frequētatur. Nā scd̄m gradū dignitatis vite q̄ honestatem crescit aut minuitur estimatio[h] iniurie: qui grad⁹ cōdēnationis et in seruili psona ñ imerito seruat̄: vt aliud i seruo actore[i]: aliud i medij act⁹ hoie[k]: aliud in vilissimo ɔpedito[l] ius estimatōis ɔstituatur. ¶ Sz ꝛ lex cornelia[m] q̄ de iniurijs loquitur: et iniuriaꝝ actionē introduxit[n]: q̄ ɔpetit ob eā rē q̄ se pulsatū[o] q̄s verberatūue[p] vel domū suā vi introitā eē dicat. Domū[q] aūt accipim⁹ siue in ppria domo q̄s habitet siue ɔducta: vel gratis siue hospitio recept⁹ sit. ¶ Atrox[r] iiuria estimatur vel ex facto[s]: veluti si q̄s ab alio vulnerat⁹ sit: vel fustibus cesus: vel ex loco: veluti si cui in theatro vel in foro: vel i cō

spectu p̄toris iiuria facta sit: vel ex persona veluti si ingrat⁹ iniuriaz passus fuerit: vel si senatori ab hūili[t] persona iiuria fctā sit: aut parēti p̄ronoq̄ fiat a liberis[u] vel libertis. aliter. n. senatoris ꝛ parētis p̄ronisq̄: aliter extranei et hūilis psone iiuria estimat̄. Nōnūq̄[x] et loc⁹ vulneris atrocē iiuriā facit: veluti si in oculo q̄s percussus fuerit. Parui autez refert vtrū p̄rifamilias an filiofa.[a] talis iiuria facta sit: nā ꝛ hec atrox iniuria estimabitur. ¶ In sūma sciendū est de oī iniuria cū q̄ passus ē posse cr̄ialiter agere[b] vel ciuiliter. Et siq̄dē ciuilit̄ agit̄: estimatōe facta scd̄z qd̄ iā dictū[c] ē pena[d] reo imponit̄. Sinaūt criminaliter officio iudicis: extraordinaria[e] pena reo irrogatur. Hoc videlicet obseruādo qd̄ zenoniana constitutio[f] introduxit: vt viri illustres[g]: quiq̄ super eos sunt: et per procuratores possunt actionem[h] iniuriaruz criminaliter vel persequi vel suscipere secundum eius rei tenorem qui ex ipsa manifesti⁹ appet.[i] ¶ Nō solū aūt is iiuriaꝝ tenet̄ q̄ fecit iiuriā id est qui percussit: verꝝ ille quoq̄ cōtinebitur qui dolo fecit iniuriaz: vel q̄ pcurauit: vt cui[a] mala[b] pugno percuteret̄.[c] ¶ Sz hec actio dissimulatione[d] aboletur: ꝛ ideo si quis iniuriam dereliquerit:

a ¶ Filiofa. nisi q: fctā iiuria a filio due actiones nascūtur: et vtriusq̄ exercitium cōpetit patri: vt ff. eo. l. si vn⁹. §. filiofa. ꝛ. l. pater. sed facta iniuria patri nō ideo filius aget.
☞ ¶ In sūma ¶ Ex q̄litate iniurie pōt agi criminalr̄ ad estiationē: ciuilr̄ ad cōdēnatōem extra ordinē i quo iudicio criali nō pōt iteruenire p curator: nisi pro illustri persona: hoc. d. Are.
b ¶ Agere. ꝛ sic tollitur vnū iudiciū per aliud: cū tm̄ vtrūq̄ sit pductū ad vindictā vt. ff. eo. p̄tor. §. i. ꝛ. l. qd̄ senatus. secus si alterum esset de re familiari: vt. C: quādo ciuilis actio cri. p̄e. l. i. ꝛ ideo si d̄ iiuria atroci actō est iiur. nihilomin⁹ pōt agi. l. aq̄lia ad dānū ꝛ ecōuerso. nec eiz i actione iniuriaruz agit̄ ad dānū: vt ad dānum sed ad contumeliam: vt. ff. eo. l.

nūq̄d his casib⁹ q̄ trel sūt ex. l. cor. ē h actō ppetua: dicūt q̄dā vt. M. q̄: sic cū oīs actio ex. l. descēdēs sit ppetua: vt. j. d̄ ppe ꝛ tē. ac. i pri. sz io. 3. dicit eiz semp eā āno ɔtinuo tolli: vt. C. e. l. si fi cōuicij. Et nota q̄ his trib⁹ casib⁹ ē ciuilr̄: al's ē vbiq̄ p̄toria: cū a p̄tore sit iducta: vt. ff. e. l. pretor. o ¶ Pulsatū sine dolore
p ¶ Uerberatū. s. cū dolore: vt. ff. e. l. cor. §. i. q ¶ Domū. facit. ff. de his q̄ deie. vl̄ effu. l. i. §. habitare. ☞ ¶ Atrox. ¶ Atrox iiuria estimat̄ ex q̄litate. facti loci ꝛ psonaꝝ. h. d. Ar. r ¶ Atrox. id̄ atrox iiuria ab alia sepatur que sit minor vt p h magis puniat̄: vt. ff. eo. §. pena aūt. ꝛ facit. ff. e. l. p̄tor edicit. §. atrocē: ꝛ. §. pe. ꝛ. l. vlneris: ꝛ. l. se.
s ¶ Ex facto. magis q̄ ex precio rei: vt. ff. d̄ incē. rui. nau. l. pedius. §. i.
t ¶ Humili. que sit persona humil̄: dic vt. C. de inces. nu. l. humilem.

labeo. §. si. q̄s verberato. c ¶ Quod dictū ē: vt. s̄. e. §. pena. in fi. d ¶ Pena. pecuniaria actori dāda.
e ¶ Extraordiaria. s. capit̄ vl̄ stat⁹ si iudici sedeat. vel pecuniariā iferēdā fisco: ñ actori: vt. ff. e. l. fi. f ¶ Cōstō. vt. C. e. l. fi.
g ¶ Illustres. hi sunt q̄ tm̄ nōie illustres sunt: ꝛ nō dignitate. Illi aūt sunt supra eos q̄ dignitatē ꝛ admīstratōez habēt: supra quos nemo est nisi imperator. qd̄ dic vt notaui in auten. vt ab illustri. ꝛ qui supra eos sunt. colla. v.
h ¶ Actōez. idest accusationē. ꝛ ē spāle. al̄ cōtra: vt. ff. de pau. l. 13. §. actiōes: ꝛ. ff. de publ. iudi. l. pe. §. ad crimen.
i ¶ Apparet. dic ergo hic casum eius. l. si is.
☞ ¶ Nō solū. ¶ Faciēs fieri iiuriā ita punit̄ sicut faciēs.

hoc e stati passus ad animu suuz no[e] reuocauerit: postea ex penitetia remissam iniuria non poterit recolere.

De obligatoibus[f] que ex quasi delicto nascuntur.

Si iudex[g] lite sua[h] fecerit[i] no proprie ex maleficio obligat[?] videt. Sed qa nec ex maleficio nec ex octu[k] obligat[?] e: z vtiq peccasse aliqd intelligit: sz per iprudetia. Ido[l] videt quasi ex maleficio teneri: z inqtu de ea re equu religioi iudicatis videbit pena sustinebit. ¶ Ite is ex cui[?] cenaculo vel pprio ipsi[?] vel coducto: vel in quo gratis hitabat[m]: diectu effusuue aliquid est: ita vt alicui noceret: quasi ex maleficio obligat[?] intelligitur. Ideo aut non proprie ex maleficio obligat[?] intelligit: qa plerunq ob alteri[?] culpa tenetur: aut serui aut liberi. Cui similis est is q ea parte qua vulgo iter fieri solet id depositum[n] aut suspesuz hz qd pt si ceciderit[o] alicui nocere: quo cau pena[p] dece[q] aureoz costituta est. De eo[r] vo qd deiectu effusuue e: dupli qti dannu datu sit constituta sit actio. Ob hominē vero liberu occisu quinquaginta[s] aureoz pena costituitur. si vero viuat nocituq ei ee dicet quantu ob ea re equu iudici videtur actio[t] datur. Iudex eni oputare debz mercedes medicis psti tas: ceteraq ipedia q i curatone facta sunt. preterea operaz qb[?] caruit aut caritur[?] e ob id q inutilis est factus[u]. ¶ Si filiusfamilias seorsum[a] a pre habitauerit: et quid ex cenaculo ei[?] deiectu effusuue fuerit: siue qd positum suspēsumue huerit: cui[?] casus periculosus est iuliano placuit in patrem nulla esse[b] actionez: sz cu ipso filio agedu ee: qd z i filiofami

a ¶ Vt cui. i. alicui. b ¶ Mala. i. maxilla.

c ¶ Percuteretur. sed videtur q ex tali 9silio no teneatur: vt s. de obli. q ex de. nas. §. ope. in fi. §. sz dic vt ibi dixim[?]. Itez ar. cotra. s. ma. §. tua tm. ibi. Nemo. q: ex consilio.

☞ ¶ Sz h actio. ¶ Actio iniuriaz no nascitur: nisi ab initio in aio suo ad iniuriaz reuocauerit h. d. Vel sic scdz glo. Actio iniuriarum iaz nota tollit simulatoe. h. d.

d ¶ Dissimulatione. vt si risi vel lusi vl comedicu eo postea. Itez tollitur nudo pacto ipso iure: vt ff. de pac. si tibi. §. quedaz actiones. Sz nunqd e nata etiaz stati facta iniuria: an ita demu si dicat ad aiz rtuoco: qd vltimu dixit. B. vt dicut. sz certe imo e nata statiz iniuria. nec eiz ex reuocatione ad animum vel vbis t'lib[?] nascit h actio sz ex contumelia: vt. ff. de pac. l. si vnus. §. pact[?]. Itez quomo aboletur hec nisi esset nata: certe nullo modo: vt. ff. de iniu. rup. test. l. nam z si. §. post defectu: ff. de ver. obli. l. decem.

e ¶ No reuocauerit. i. aboleuerit. no eni oportet dicere ad animu reuoco: sz sufficit si remaneat iratus z ei no recociliat. Sz quid si i vltima voluntate i penitetia remittit qsi coact[?] morte z postea couales: nunqd renascitur: videtur q sic: vt. ar. s. de dona. §. mortis ca. Ite q: coactus remisit: vn ptor ratum non habet: vt. ff. q me. cau. l. i. sz 9dico: q: fuit semel extincta: vn in ppetuu resuscitari no pot: vt. ff. de sol. q res. §. area. Ite presumo q ppetuo voluerit remittere siue couualuerit siue non. nam alias no potuit bn penitere. presumam ergo euz no fuisse imemorez diuine salutis: vt. C. ad. l. iul. repe. l. fi. Item est contra ad id qd hic dicit nuada volutate tolli hanc actoez. ff. de neg. ges. l. pomp. ibi. Na quo z c. sz certe ab initio tollitur nuda volutate z simplicitate vel vni[?] tatu. sz si semel ad aiz reuocauerit no remittit p nuda volutate: sz p volutate nuda vbis vl pacto expressaz: sic z ipso iure: vt dictuz e per. l. ff. de pac. si tibi. §. quedaz.

f ¶ De obligationib[?]. q: de obligatoibz ex maleficio dixim[?]: seqt d his q ex qsi maleficio sut.

Si iudex. ☞ ¶ Totus iste titulus diuiditur in duas partes pricipales. Prio poit casus i qb[?] obligatur ex qsi maleficio. Scdo qua actioe his casib[?] agatur. Scda ibi. I his aut. Et h. d. Iudex qui p iperitiam male iudcat facit litem suaz: et ex qsi maleficio tenet i qtu equu videbitur indicanti. h. d. Are.

g ¶ Si iudex. siue sit paterfa. iudex siue filiusfa. sz qn e filiusfa. pater d pecu. tenet inqtu fuit i peculio: cuz filiusfa. lite sua fecit: vt ita sint duo spalia. z q: datur de pecul: sz sit qsi maleficiu qd n e alias: vt. ff. de his q deie. vel effu. l. i. §. si fili[?]. Ite q: inspicitur tps quo fecit lite sua i codenado: sz als rei iudicate tps spectet: vt. ff. de pecu. l. q situ. z pbatur h. ff. de iudi. l. si filiusfa. vel dic q fili[?] couenit: vt nota. i dicta. l. si filiusfa.

h ¶ Lite sua. i. cotrouersiaz vel litigiu vt i id teneatur ipe i quo lesit aliquē: z h qn p ignorātia vl iperitiaz: vt. j. seqtur. na si dolo: tunc no hz locu h ti. sz ex maleficio tenet z fit isfamis: vt. C. d pea. iu. q ma. iu. l. fi. sz nunqd h oia i arbitro locu habent: dicit Jo. q sic: vt. C. d pac. l. si qs i coscribedo. alij 9tra: cu possit pena peti tm z nec snia valeat: vt. C. de arbi. l. i. z. l. ij. z maxime scdm noua iura q loqunt cu e iuratu ab arbitro vel a ptib[?] fm q nihil eis erit pter sacrametuz: vt i aut. d iudi. §. q: vo. col. vi. sed certe snia pria vera e: nec ob. hec aut. q: nihil erit ei i. arbitro preter sacrametu. z c. s. vt possit cogere ptes suo star iudicio. vl eis i. ptib[?]. na vocabit alteraz pte per iurametu. sz z cotra arbitru agz: vt dictu e z per actoz in factu: vt. j. e. §. fi.

i ¶ Fecerit. i. male iudicauerit. k ¶ Ex contractu. vel qsi.

l ¶ Ideo vr. vt si dubitauit circa lege fusia canina dux[?] punitur. si aute in. l. illa gall[?] aqli[?] mitu[?] puniatur: z hoc qn no fuit data pecunia iudici vel pmissa: als graues pene seqrentur: vt. C. de pena. iud. q male iudi. aut. nouo iur. z fac ad h. Rn. ff. d var. z extraor. cog. l. fi. als. i.

☞ ¶ Ite is. ¶ Ille ex cui[?] domo aliqd pijcitur qd alti noceat ex qsi maleficio obligatur ad dupluz estimatois dani. Pro hoie vero libero occiso e pena qnquaginta aure. sz si viuit et fuerit sibi nocitu tenetur iqtuz iudex estiauerit. Qui vero hz supra via aliquod appēsuz qd possit alteri nocere tenetur pena. x. aur. h. d. vsq ad. §. filiusfa. Are.

m ¶ Habitabat. hospes plane n tenetur: sz is q hospitiu dederit: vt. ff. d his q die. vl effu l. i. §. pe. n ¶ Id depositu. sz ipe n deposuerit.

o ¶ Si ceciderit. n eni spectatur vt noceat. p ¶ Pena. pstanda.

q ¶ Dece aureoz. vel solidoz: vt. ff. de his q deie. vel effu. l. si vero. §. ptor: z. §. fi. z tuc dicas actoez i factu fore anua: vt. ff. de po. ac. l. fi.

r ¶ De eo. est actio perpetua q hrdi datur: sed i hrde no datur: vt. ff. de his q deie. vel effu. l. si vero. §. hec autem actio.

s ¶ Quiquagita. z io certa pena statuitur: q: n pot estiatio libericorporis fieri: vt. ff. ad. l. rho. de iac. l. ij. §. ij. z 9petit hec actio itra anuz. z nec heredi nec in hrde datur cuz sit penalis et popularis: q pri[?] datur ei cui[?] magis iterest: vt. ff. de his q deie. vel effu. si vero. §. q autem.

t ¶ Actio datur. ppetua sibi. sed alij puta hrdi p eo si mortu[?] e anualis datur: vt. ff. de his qui deie. vel effu. l. si vero plures. §. hec aut actio.

u ¶ Factus est. quia difficilimu est estimare futuras operas.

☞ ¶ Si filiusfa. ¶ Si ex cenaculo filij hitantis seorsum a patre aliquid fuerit piectu: vel aliqd fuerit appēsum: vel fecerit lite sua: pater

lias iudice obseruādū est: q̄ litē suā[c] fecerit. ¶ Itē[d] exercitor nauis: aut caupōe: aut stabuli d̄ dolo: aut furto qd̄ i naui aut caupona aut stabulo fc̄m erit: quasi ex[e] maleficio teneri videt̄: si mō ipsiꝰ nullū ē maleficiū: sz alicuiꝰ eorū quorū opa nauē aut caupona āt stabulū exercet. Cū.n. neq̄ ex maleficio neq̄ ex ɔ̄tctu[f] sit aduersus eū ɔstituta hec actio: et aliquatenꝰ[g] culpe reꝰ ē: q̄ opa malorū hominū vteret̄: ideo quasi ex malefi cio teneri videtur. In his autē[b] casibus in factū actio cōpetit q[i] heredi quidē datur: aduersus[k] heredē aūt non cōpetit.

¶ De[l] actionibus.

Superest[m] vt de actionibꝰ loquamur. ¶ Actio[n]

---

non tenetur. h. d. Are.

a Seorsum. i. separatus a patre.

b ¶ Nullaz esse de peculio. vt. ff. de his q̄ deie. vel effu. l. i. ꝛ. l. si filiꝰ.

c ¶ Suā fecerit. i. si sine patre habitauerit. alr̄ pater d̄ peculio tenet̄: vt ff. de iudici. si filius. ẜm Jo. vel dic idē scz vt teneatur ipse filiꝰ siue non habitet cū pr̄e. sz ēt ẜm Azo. pater hic tenetur de peculio vt dictū est per l. ff. de his q̄ deiec. vl' effu. l. i. §. si filiꝰ. filio ɔ̄o cōdēnato ꝛ ibi pater tenet̄ de peculio cū videatur q̄ si ɔ̄bi cum filio p̄ sniaz: vt ff. de noxa. actioni. l. ēt si cō dēnatꝰ: ꝛ. ff. de pecu. l. iij. §. idem scribit.

¶ Item exercitor.

¶ Pro furto vel dolo cōmisso i naui vl' i stabulo: vel in caupona tenet̄ dni eorū ex q̄si maleficio si dānū datū fuit p̄ aliquē cuiꝰ opera vtātur: ꝛ ex q̄si maleficio agit̄ actiōe i factū q̄ non transit contra heredē. h. d. Areti.

d ¶ Itē exercitor. quid sit: dic vt. j. qd̄ cū eo. §. ij.

e ¶ Ex maleficio. i. actiōe in factum i dupluz: vt. ff. nau. cau. sta. l. fi. ꝛ ff. d̄ fur. aduer. nau. cau. sta. l. fi. Itez est ꝛ alia i factū actio que est ex eo ɔtractu de r̄cepto: vt. ff. nau. cau. sta. l. i. in prin.

f ¶ Ex ɔ̄tctu. vel quasi.

g ¶ Aliq̄tenꝰ culpe reꝰ. facit. ff. ad. l. aq̄l. si fuꝰ seruum. §. proculus: ꝛ. ff. fur. aduer. nau. cau. sta. l. i. §. pe.

h ¶ Aut casibus. s. sup̄adictis omnibus.

i ¶ Que heredi. patienti iīuriā. sz in casu de suspēso n̄ datur hr̄di: vt dix imꝰ. s̄. eo. §. ob. hominez. ꝛ nota hic differētiā iter actionē ex maleficio ꝛ q̄si. nā vbi ex maleficio si plures sunt q̄libet insolidū ɔuenitur. sed secus in hac actione ex q̄si maleficio: vt. C. de condi. fur. l. i. ꝛ. ff. nau. cau. sta. l. i. ꝛ. l. fi. §. si plures. Item i actione ex maleficio vnꝰ soluēdo n̄ liberat aliū: sz in hac sic: vt. ff. nau. cau. sta. l. l3. §. possumꝰ. Itē furi n̄ ɔcedū tur actiones ex maleficio: vt. ff. nau. cau. sta. l. i. §. sz i actione. ex q̄si maleficio ɔceduntur: vt dicto. §. possumꝰ. datur etiaz hec actio nō ɔcessa: vt. ff. de his q̄ deie. vel effu. l. si ɔ̄o plures. §. cū aūt. Itē he generalꝰ dātur heredibꝰ actorū: vt hic: q̄ ille q̄ sunt ex maleficio: vt. j. de ppe. ꝛ tē. ac. §. sz hr̄dibꝰ.

k ¶ Aduersus hr̄dez. vt. ff. d̄ iudi. l. iul. ait: ꝛ. ff. nau. cau. sta. l. fi. §. pe.

l ¶ De actionibꝰ. ideo pōit i plurali: q̄ plures actōnes sunt: vt. j. e. §. per totū. sz cū sint pl'es quare i singulari numero diffinitur: vt. j. e. §. i. R̄n̄. licet sit numerus singularis: tn̄ ponitur vt genꝰ i alijs diffinitionibꝰ cōtingit: ꝛ sub se cōtinet oēs actiones. Itē quare nō dicit de agēdo: R̄n̄. q̄ illud est facti: hoc iuris. Et continuari potest vt dixit glo. s̄. in rubri. de obligationibus quā seq̄tur Bal. h.

Superest vt de actionibꝰ. ¶ Totus iste titulus diuiditur i tres partes p̄cipales. Primo ponitur cōtinuatio istius tituli ad precedentes materias. Secudo diffinitur actio. Tertio ponitur diuisio omniū actōnuz. Secūda ibi. prope p̄ncipiū. Actō autē nihil. Tertia ibi. Om aūt actionū. Ista vera p̄cipalis subdiuiditur in sex prout in hoc ti. ponūtur sex diuisiones actionū: quas enumerat per ordinem glo. magistra. i. §. Preterea. i glo. i. ꝛ ibi glo. addit alias sex diuisiones actionum q̄ ponūtur in alijs locis extra hūc ti. ibi. Videbimus istud p̄cipium vsq̄ ad. §. Om. Nō summatur: q̄ iperator diffiniendo procedit nec p̄it diffinitiones breuiꝰ sūmari. Jason.

m ¶ Superest. sed quid superest: Respon. forma. vt supra tractatum est de obligati. quarum filie sunt actiones: vt. ff. de procu. l. licet. §. ea obligatio: ꝛ. s̄. de verbo. obliga. in princi. ideo de filia post matrem ponit quasi ordine successorio.

n ¶ Actio autez nihil. nota q̄ actio quādoq̄ pro actu ponitur: vt i aut. de non alienādis. §. si minus. in fi. ꝛ. C. de sacrosan. eccle. auten. hoc ius porrectum. sic ꝛ de dona. inter vi. ꝛ vxo. l. iij. §. sciendum. circa medium. Quādoq̄ pro accusatione criminali: vt. C. qn̄ ciuilis actio cri. pre. l. i. quādoq̄ pro iure agendi vel prosequendi: vt hic: ꝛ ff. eo. l. nihil. Itez nota q̄ illud qd̄ de actione hic dicitur voluit Pla. dicere de cā. s. q̄ cā sit actio: vt sicut apud dialeticos dicitur argumētuz. qd̄ ex ꝑpositione assumptione ꝛ cōclusione cōsistit: nō tamen conclusio. sic apd̄ legistas actio cā agendi dicitur: vt si dicam conuenio te ad. x. q̄ vēdidi tibi equū pro. x. fit idem ac si dicerē ago ɔtra te actōne ex vē. sz Azo. dicit q̄ verū est aliud esse causā ꝛ aliud actionē. nā obligatio est cā ꝛ mater actionis: vt. ff. de procu. l. l3. §. ea obligatio. sicut ergo aliud est obligatio ꝛ aliud est actio: sic aliud est cā ꝛ aliud actio. Item q̄ vēdidi ē factū: sz actio ē ius: vt. ff. d̄ cur. fu. l. consilio. §. i. ꝛ fi. ꝛ hic. Item pōt eē q̄ vendidi ꝛ non competit mihi actio: quia mihi solutum est: vel quia remisi. vnde hec verba. q̄ vendidi nō sunt actio. Item nomia certa actionū sunt a iure inducta: vt. ex empto ꝛ similes. nec hoc inductū vt cā sit actō. Si quis ergo hoc velit dicere nō pōt: cū lex nō dicat: vt. ff. de supellec. le. l. labeo. in fi. Item si cā esset actio: frustra diceret lex mutari actionis nomē: cum agitur de dolo patroni vel parētis vel similium ꝑsonarū: de quorum dolo non agitur per actionem de dolo: sed per actionem i factum. nam ad quid mutaretur nomē cum tamen causa maneret eadez cū eēt ius in sola causa. Cōcludo ergo ꝛ dico q̄ aliud ē cā ꝛ aliud est actio. Itez licz dixerint q̄ noia sunt actionū ex empto ꝛ similes. caue tibi q̄ nō sunt actiones sz actionū nomina: sicut hec dictio hō nō est homo sed significat hominem.

o ¶ Aliud est. pz ergo q̄ olim aliō erat. erat enim ɔceptio verborū formata a magistratibꝰ: vt. ff. de origine iur. l. ij. §. deinde ex his: ꝛ. §. oim. vn̄ formula vulgaris dicebat̄: vt. ff. de fur. l. si seruus nauez. sed hodie hec solennitas ē sublata: vt. C. de formu. ꝛ impe. l. i. ꝛ. iij. ꝛ ēt circa interdicta est sublata solennitas: vt. j. de interdic. §. fi. Sz q̄ erat olim differentia iter actōz. nā ꝛ iterdic. erāt verborū cōceptiones: vt. j. de iterdicta. in p̄pio. R̄n̄. vt dicemus ibi. at hodie nulla est differētia inter interdicta ꝛ actiones: cum interdictum nihil aliud sit q̄ actio pretoria: vt. j. de interdictis. §. fi.

p ¶ Quā ius. scz ciuile: vbi actio est ciuilis. vel pretorium vbi actio pretoria est. naz ciuiles actiones ꝛ pretorias dico hic diffiniri. Itē nota q̄ actio ē ius quo ꝑsequimur: sed obligatio ē ius ꝑpter qd̄ persequimur. Et si queratur quid sit istud ius vel naturale vel ciuile vel pretoriuz vel gētiū. R̄n̄. q̄ ciuile vel pretoriū vt modo diximus. nec facias magnā vi ibi: q̄ cū multas habeat significationes hec dictio ius: vt. ff. de iusti. ꝛ iure l. pe. ꝛ fi. hoc ē ēt vnū de significatis eius: vt dicatur ius agēdi vel ꝑsequēdi. sz pro eo ad cuiꝰ differentiā ponitur i diffinitione ius cū singula mēbra posita in diffinitōe habeāt suum ministeriū. R̄n̄. ẜz. M. q̄ ad differētiā rerū corpaliū h ponit̄ vt det itelligere q̄ actio sit res corpalis. qd̄ verū ē: vt. s̄. de rebus corpo. ꝛ incorp. §. i. vel melius dicas ad differētiā officij iudicis q̄ nō est actio: vt. ff. de minori. q̄ si minor. §. fi. sz. M. dicat q̄ officiuz iudicis est hec actio: ꝛ est pro eo qd̄ dicit lex

in actione iiur. fieri estimationem iudicis officio: vt. s. de iiur. §. pena aũt: ⁊. §. i sũma. ſ; certe actio iuriaꝝ est accusatio cui inheret officium iudicis: nõ tamẽ illud officium est actio. sed in facto poti' hoc consistit. ius enim petendi per actionem mihi cõpetit qd per officiũ iudicis mitigatur. S; quid petam? Rñ. quod estimauero. nã ð beo estimar: l; iudex possit refrenare. est tamen quodam aliud officium quod vicẽ sustinet ⁊ obtinet actõis: vt dicemus. j. eo. §. preterea. in fi. §.

aũt nihil alid' ẽ q̄ ius[a] p̄sequẽdi i iudicio[b] qd sibi debet[c]. ¶ Omniũ aũt actionũ quib' inter aliquos[d] apud iudices[e] arbitrosue[f] de[g] quacũq; re q̄rit: sũma[h] diuisio i duo gña deducit. Aut eĩz i rez[i] sunt: at[k] i p̄sonã. Nãq; agit vnus q̄sq;: aut cũ eo q ei obligat' est: vel ex cõtractu: vel ex maleficio: quo casu prodite actiones sunt in personam per quas[l] actor intẽdit aduersariũ ei dare[m]: aut facere[n] oportere: ⁊ aliis quibusdaz mõis[o]. at cũ eo agit q̄ nullo iure[p]

a ¶ Persequendi. hoc dicitur ad differentiam exceptionum que dantur reis: per q̄s defenduntur. sicut enim actiões sunt arma actoruz ita exceptões sũt arma reoꝝ: vt. ff. ð exceptio. l. ij. in prin. §. illud.

b ¶ In iudicio. hoc dicit ad differentiam eorum que fiunt etiã licite ⁊ extra iudicium: nõ tñ sunt actões: vt si nocturnuz vel diurnum furem vel militẽ deserentem militiam quis capiat: vt. ff. ad. l. aquil. l. iiij. ⁊. C. quãdo licet vnicuiq; sine iu. se vin. l. i. ⁊. ij. Item et propter debitorem fugitiuũ quez capere possumus: vt. ff. de his que in frau. cre. l. ait pretor. §. si debitorez. ſ; q̄daz exponant. l. illaz ibi q' captus fuit auctoritate iudicis

c ¶ Debetur. hoc duobus modis exponitur: sc; ad differentiã realis actionis s'm Azo. ⁊ ita stricte accipitur hic diffinitio pro personali actione tantum. sicut accipitur. ff. eo. l. actio in p̄sonam. alias largius vt etiã realẽ contineat non tamen officium iudicis: vt. ff. eo. l. actionnm genera. q̄nq; largissime: vt ẽt iudicis officium contineat: illud scilicet quod ẽ loco actõis: vt per quod restitutio minorum petitur: vt. ff. eo. l. actionis verbo. vel ponuntur hec verba ad differentiaz criminalium actionũ per quas nõ prosequor mihi debitum: sed ad vindictam. ⁊ s'm hoc realem actionem dicas diffiniri hic. l; enim non sit obligatus qui realiter tenetur: vt. j. e. §. i. ibi autem cuz eo qui nullam ⁊c. veruz est personaliter. grosse tamẽ potest dici q' sit realiter obligatus. ⁊ facit pro h̄ etiã vt realis hic diffiniat: quia verbum debere ⁊ ad actionem in rem ⁊ ad actionem ad personam refertur: vt. ff. de ver. signifi. l. pecunie. §. fi. Itez fac quod est in diffinitione verbum p̄sequẽdi: quod est cõmune tam ad realeam q̄ ad personalem actionem: vt. ff. e. l. actio in personam. Itez facit. j. eo. §. i. in prin. vbi actio realis species est actionis: sicut personalis. ⁊ ita large accipies hoc v̄bum debetur. sed in stricta significatione verbi huius debere. tñ alienũ ⁊ ñ meũ mihi debetur. vnde personalis obligatio tantum diffiniri videtur: vt. j. eo. §. sic itaq;: ⁊. s. de le. §. sed si rẽ. sed certe q̄nq; ago ẽt ad id quod non mihi debetur: vt. C. de pac. l. si pacto quo penã. naz ibi ñ ago ad id qd est debitũ: ſ; ad id qd ex nudo pacto ꝯueni. ſ; certe illd naturalit erat ðbitum qd nudo pacto ðbebat: vt. ff. de fideiusso. l. fideiussor. vl' non agitur ibi ad id quod nudo pacto debetur: ſ; ad id quod vere debetur: ſ; pretextu eius cõsequitur etiã quod nudo pacto debetur: vt. ff. de ver. signi. si cui. Itẽ oppo. de popularibus actionibus. nã in eis nõ dicitur debitum: ⁊ tamẽ petitur: vt. ff. ð popu. ac. l. pe. ſ; ñ obstat q' saltẽ post lit. cõtes. debet. vl' dic q: ⁊ sibi debitũ p̄seq̄tur. nã cũ toti pplo sit ðbitũ: ergo et sibi. Itẽ op. in ac. iniu. q: nõ dicitur esse in bonis: vt. ff. de iiur. l. iniuriaꝝ. Item nõ ad debitum sed ad vĩdictam competit: vt. ff. de collati. bono. l. ij. §. emãcipat'. ⁊ tñ est actio? Rñ. non ẽ in bonis: vt transeat ad h'des: vt. ff. ad. l. fal. l. penalis.

Item licet detur ad vĩdictã: tñ potest deberi mihi propter id qd est in estimatione vindicte: vel in alterã vindictã. Item oppono. de pe. here. Item de actione de peculio. nã in his agitur ẽt añq̄ sit penes possessorẽ vel añq̄ sit i pecul. vt. ff. de pe. here. l. iiij. ⁊. l. si quo: ⁊. ff. de pecul. l. q̄sitũ in prin. ⁊. ff. de lib. le. l. si q̄s reum. §. idem. sed dic eẽ subaudiendũ h: vl' debebitur. vl' dic q' q̄n fuit actio p̄posita scilicet efficax tñ pro eo q' tunc erat penes possessorem vel in peculio. ⁊ postea cũ agebatur eatenus ⁊ actionis efficacia crescebat: cũ vniuersalis vel in aliquo vniuerso fuit petitio: vt. ff. de iudi. l. solem'. Itẽ opponitur de actionib' q̄s intẽdunt aliqui pro aliis: vt p̄curator ⁊ tutor ⁊ p̄lat' ⁊ similes. nã agũt ⁊ tñ non sibi debitũ petũt. sed dic q' q̄si dñi sunt: vt. ff. p ẽp. l. qui fundũ. §. si tutor. vel dic sibi. i. ei cui actio cõpetit debetur: q̄ itenditur vel subaudit q' sibi debetur: vel ei cui' nõie agitur. h' alternatiue scda ps est vera.

☞ ¶ Diz aũt actionũ. ¶ Prima diuisio actionũ est q̄ respicit cãm materialez: q: q̄dã actões sunt reales: q̄daz p̄sonales: q̄daz cãz mixtã h̄ñtes. Et ista pars durat vsq; ad. §. S; iste. Scda diuisio ẽ q̄ respicit cãm efficientẽ: q: q̄dã ciuiles quedam p̄torie: et durat vsq; ad. §. sequentẽ. Tertia ẽ respiciẽs cãz finalẽ: q: quedã sunt rei p̄secutorie: quedã penales: q̄dã mixte rei ⁊ pene. Et durat vsq; ad. §. Dẽs. Quarta ẽ respiciẽs cãz formalẽ: q: quedã dantur ad simplũ: quedã ad duplũ: q̄dã ad triplũ: vsq; ad. §. actõnũ. Quĩta ẽ respiciẽs cãm substãtialez q: q̄dã sunt bonefidei: q̄dã stricti iuris: ibi vsq; ad. §. Sũt preterea. Sexta ẽ respiciẽs prosecutõis effectũ: q: q̄dã sunt p̄secutorie solidi: q̄dam nõ: ibi vsq; ad fi. vt sequitur. Bal. hic Et. h. d. hec prima pars Actionũ alique sunt reales: alique personales. Personal' est que presupponit debitorẽ obligatũ: ſ; realis nõ. et iõ ꝯ eũ cõpetit q: possidet h. d. Et diuiditur i duas ptes. Primo diuidit. Scdo mẽbra declarat. Scda ibi. Nãq;. nã tot' iste ti. p̄cedit p diuisiones actionũ. Are.

d ¶ Inter aliquos. vr' inuere q' alie actões sũt que corã aliis iudicib' proponuntur: ſ; nõ est verum.

e ¶ Judices. ordinarios vel delegatos.

f ¶ Arbitros. s. cõpromissarios. nã ⁊ apd eos actões p̄ponẽde sunt: vt hic ⁊. ff. de arbi. l. i. ẽ etiã libellus offerẽd': vt. C. de arbi. l. cuz ante. §. licet. circa fi. ſ; ꝯ s'm pla. C. de epi. ⁊ cleri. aut. generalit. ad qd Rñ. q: ibi nõ de libelli oblatione loquitur: ſ; de remissione cautionis q̄ cõsensu partiũ fieri põt: vt. ff. de feriis. l. i. i. Rñ.

g ¶ De q̄cũq;. generaliter accipe verbũ rei: vt. ff. si cer. pe. l. i. i fi. nã p corpalib' ⁊ incorp. cõpetunt actiones: vt. j. eo. §. pri. ⁊. ij. ⁊. ff. si serui. ven. l. ij. i princi.

h ¶ Summa. i. p̄ria quo ad tractatũ. vel summa. i. breuis. breuior. n. eẽ nõ põt q̄ bimẽbris: sicut ista ẽ. ſ; opponitur. j. e. §. q̄dã. Rñ. q: ⁊ ille sũt reales q̄n ad res agit. Itẽ i p̄sonã q̄n ad p̄sonales p̄statões agit. imo etiã si simil' agat ñ tñ egredit hãc actionẽ. alias diuisionẽ cuz sint in rẽ ⁊ i p̄sonã. nisi. n. sic exponerẽtur iã multe iuenirẽtur breuiores: vt. j. e. §. alie: ⁊. §. actionũ. ⁊ alie q̄dã diuisiones breuiores iuenirent.

i ¶ Aut i rẽ sunt. iõ in rẽ dicũtur q: rẽ ꝯcomitãtur. ff. de pub. l. ipatores. ⁊ i personã: q: nõ recedũt a p̄sona obligati vel h'des ei' cui' eadẽ ẽ p̄sõa: vt. ff. e. l. actionũ gña. §. i. ⁊. ij. ⁊ i au. ð iuriu a mo. p̄. i pri. col. v.

k ¶ Aut. hic respicit aliud aut. quod est. j. eo. aut cũ eo ⁊c.

l ¶ Per quas. s. personales actiones.

m ¶ Dare cũ datio ẽ i obligatione: vt. ff. de ver. obli. l. vbi aũt nõ. §. fi

n ¶ Aut facere oportet. cũ factũ sit i obligatõe: vt si p̄misisti scribere librũ qd petitur ac. ex stipulatu: vt. s. de ver. obli. in pri.

o ¶ Modis. i. ex q̄si ꝯctu ⁊ ex q̄si maleficio. nec eiz de his supra dixe

rat.qđ r̃probat̃:q: ex quo dixit đ his q̃ sũt ex ꝯctu vl'ex maleficio:p cõ sequẽs de his q̃ sunt ex q̃si ꝯctu ⁊ ex q̃si delicto: vt.s̃.de obli.q̃ ex q̃si ꝯctu i pri.⁊.s̃.tit.i.i pri.vel dic oĩa ista supra ẽẽ ꝯphensa:sʒ sũt supradi cta ĩtelligẽda:vbi p̃cise agebatur ad dãdũ vel faciẽdũ. h aũt qñ nõ p̃cise:sʒ sub alternatiõe:vt hoc ãt illđ.sʒ ⁊ hoc reprobatur:q: ñ supradi xit ꝙ p̃cise quid fieret.

Dic ergo hic de cõdi.fur. loqui q̃ ẽ personalis:non tamẽ ex contrac. vel q̃si: vl'ex maleficio vel quasi: sʒ ex varijs figuris cãruʒ oritur:vt.ff. de ac. ⁊ obli. l.i.in pri. Itẽ de interdi. oib' põt dici ꝙ oĩa sunt personalia : vt.ff.de inter di.l.i.§.fi.nõ tñ iure ordi- nario sed extraordinario sunt ĩtroducta.vñ nõ con tinentur sub hac diuisio- ne ex cõtrac.vl'q̃si ex ma leficio vel q̃si ex delicto: tñ ꝓpter delictũ q̃nꝗ dã tur:vt i ĩterdicto vñ vi po test videri.q̃nꝗ ñ:vt i iter dicto ꝙ vi aut clam.q̃nꝗ ꝯtra eũ q̃ non fecit opus: sʒ factũ hʒ datur: vt.ff.ꝙ vi aut clã.l.iij.§.et clã: ⁊.l.competit. ⁊ vt breuit̃ dicã ille terti' articul' q̃ dicitur.ff.eo.l.i.in p'in. Ex varijs figuris ⁊c.est qđ hic dici tur ⁊ in alijs quibusdam ⁊c. Accur.

ei obligat' ẽ: mouet tñ alicui de aliqua re cõtrouersiã. q̃ casu ꝓdi te actões in rẽ sunt: veluti si rem corporalẽ possideat[a] quis:quã ti ci' suã ẽẽ affirmet: possessor autẽ dñm ei' se ẽẽ dicat[b].nã si tici' suã ẽẽ intẽdat: i re[c] actio ẽ. ¶Eque[d] si agat[e] ius sibi ẽẽ i fũdo forte vel edib' vtẽdi[f] fruẽdi: vel p funduʒ vicini eũdi:agẽdi:vel ex fũdo vi cini aquã ducẽdi: in re[g] actio est. Eiusdeʒ generis[h] ẽ actio de iure prediorꝝ vrbanorꝝ: veluti si agat ius sibi ẽẽ alti'[i] edes suas tollẽdi prospiciẽdiue: vel ꝓijciẽdi aliq̃d vel imittẽdi tigna in vicini edes. Ecõtra[k] quoqꝫ de vsufructu ⁊ de seruitutib' p̃diorꝝ rusticorũ. Itẽ prediorũ vrbanorꝝ inuicẽ quoqꝫ ꝓdite[l] sunt actiones:vt siq̃s intẽ dat ius nõ esse aduersario vtẽdi: fruẽdi:eũdi: agendi : aquãue du cẽdi. Itẽ alti'[m] tollẽdi ꝓspiciẽdi ue vel ꝓijciẽdi imittẽdiue. Iste[n] quoqꝫ actiones in rẽ sunt: sed ne gatiue; qđ[o] genus actionis in cõ

e ¶Agat.s.actõe ꝯfessoria.ꝙ sic vocet̃:legit̃.ff.si s̃.vẽ.l.ij.i pri.
f ¶Utẽdi.h s̃uit' ẽ ꝑsonal':sʒ seq̃ntes reales sũt:vt.ff.đ ser.l.i.
g ¶In rẽ.cõfessoria. h ¶Generis.s.vt sit in rem.
i ¶Altius tollẽdi.vt si erat i q̃si possessione s̃uitut̃ dom' mee: nec mihi liceret altius toller̃ me volẽte edificare debeo age- re negatoria : et ita h interserit ex ẽplũ negatorie: vt.ff.si serui. vẽ. ⁊ si forte.§.i. In hac eniʒ negato ria seruitute ver bis affirmatiuis ⁊ confessoria ne gatiuis propo- nitur:vt.ff.si ser. vendi. l. loci. Alia vero exem pla que ponũtur bene ponũtur in ꝯfessoria vsqꝫ il- luc. Et cõtra ⁊c. vel pone hoc ex emplum in con- fessoria:vt si talẽ mihi debeas s̃uitutẽ vt alti' teneas edificatũ vt.ff.de serui.vr.pre.si arborẽ.§.interdũ: ⁊.l.eaʒ debere.
k ¶Econtra.i.i ꝯtrariũ.nã.s̃.de ꝯfes.p quã s̃uitutes debẽtur nũc de negatoria p quã s̃uitutes denegãt̃:vt.ff.si ser.ven.l.ij.
l ¶Prodite sunt actiones.s.negatorie.
m ¶Altius tollendi.exemplũ cõfessorie . i his eni exẽplis oib' repetitur. vel dic nõ repeti;non ad hoc exẽplũ sed ad alia sic Sʒ queritur hic quare noĩa talia dãtur talib' actionib'. Rñ: pla.q: negatoria negatiuis verbis ꝓpõitur.cõfessoria vero af firmatiuis.h opinio reprobat̃ in seruitute alti' tollẽdi. ibi eni cõfessoria negatiuis:negatoria affirmatiuis v̾bis ꝓponũtur. dic ergo poti' ĩspiciẽdaʒ ẽẽ naturã q̃ v̾ba : vt cõfessoria ideo dicatur:q: ad hoc vt cõfiteatur se debere datur:negatoria aũt q: negat̃. Itẽ q̃re iste dicũt̃ i rẽ: Rñ.q: ad similitudiẽʒ rei vẽ- dãt̃.sicut.n. illa rõe dñij vel q̃si dat̃:sic ⁊ iste. vt ecce rõe dñij dat̃ ꝯfessoria.s.dño fũdi cui s̃uit' debet̃:vt.ff.si ser.ven.l.ij.§.h aũt.⁊ rõe q̃si dñij:vt fruc.creditori ⁊ superficiario. Item pu- bliciana datur ei cui s̃uit' est cõstituta non a dño fundi:vt.ff. đ remis.l.ij.§.idẽ iul'.⁊ đ sup̃fi.l.i.§.fi. ⁊ si vsufr.pe.l.i.⁊ đ pu. l.si ego.ij.⁊.iij. Rñ. Itẽ sicut ratione possessionis vel q̃si da tur rei vẽ.sic ⁊ hec cõfessoria ratione vere possessionis aduer- sus eũ qui possidet agrũ q̃ s̃uitutẽ debet:vt.ff.si vsufruc.pe.l. vti.§.vtrũ.vel quasi possidet:vt.ff.si vsufru.pe.l.fi. hoc idẽ in negatoria.nã ipsa ratione dominij datur domino fundi qui ne gat seruitutẽ debere.vtilis aũt q̃si dño:q: ius habet in fundo quẽ negat seruitutẽ deberi:vt.ff.si serui.ven.l.ij.ecõtra ratio one possessionis intenditur contra eum qui possidet rem ra- tione vsufruc.vt.ff.de acquirẽ.pos.naturaliter.vel quasi possi- det: vt si re vtatur propter illam seruitutem quã sibi dicit de bitam i quib' nõ ẽ vera possessio ẽt naturalis.ar.ff.de ser.vr.p̃. l.si edes.§.libertas:⁊.§.se.⁊ rõe horꝝ ⁊ similiũ dicũt̃ i rẽ. Itẽ no.qđ dicit. Pla.ꝙ negatoria ita demũ datur si fuerit s̃uitus ꝯstituta ⁊ postea amissa. sʒ falsum ẽ.ꝯpetit.n.⁊ si nulla. fuit: vt.ff.si ser.ven.loci.§.competit: ⁊.l.fistulas.
n ¶Iste quoqꝫ. de quibus.s̃.proxi.§.dixit.nã ad ꝓxima est faciẽda relatio:vt.ff.de le.i.si s̃u' pluriũ.§.fi. ⁊ de testa.here- des.§.sʒ si notam.naʒ alie non sunt negatiue:sʒ affirmatiue. sed in eo ꝙ dicit in rem sunt:potest ad vtrunqꝫ referri.
o ¶Qđ gen' actõis.s.negatoriarꝝ ⁊ affirmatiuarꝝ. Et nota ꝙ

p ¶Iure.nota hic ꝙ ille qui rẽ meã tenet nõ ẽ mihi iđ obligatus:sed ratione possessionis eũ possuʒ conuenire:vt.C.de alie.iu.mu.cau.fac. l.i.sʒ oppo.teneris mihi ad rẽ restituẽdaʒ:ergo es obligatus. Rñ.nõ ẽ verꝝ:q: tenet̃ duob' modis accipitur.nã si dicas teneris:iđ q: ex na- tura actõis sis mihi obligat' falsuʒ ẽ. si v̾o dicas teneris: q: per offi- cium iudicis dʒ tibi necessitas ĩponi vt restituas:verum est:vt.ff.de rei ven.q̃ restituer̃.⁊ si h mõ accipiatur teneris:ergo es obligat' ñ seq̃tur.
a ¶Possideat.nota i actione i rẽ ex parte actoris alterũ duorꝝ debet̃ ĩteruenire:scʒ dñiuʒ:vt.ff.de rei vẽdic.l.i rẽ.⁊ hic.vel q̃si dñiuʒ:vt i em phitheota sup̃ficiario et i bone fidei ẽptore ⁊ similibus:vt.j.e.§.alie.⁊ ff.si ager vec.vel emphi.l.i.⁊.§.fi.⁊.l.ij.⁊.l.iij.⁊.ff.de sup̃ficieb'.l.i.i fi. i. Rñ.⁊.§.qđ ait. Itẽ ex parte rei similiter duorꝝ alterꝝ.s.possessio vel q̃si:vt q: dolo desierat possider̃:vt h:⁊.ff.de ĩterro.ac.q̃ s̃uũ.§.ĩiurie.⁊ de noxa.elec.§.i.
b ¶Dicat.h nõ ẽ necesse ꝓbare vel dicere:sed ex volũtate dr̃:vt.C.de eden.q̃ accusare:⁊ de rei.ven.l.fi.⁊.j.de ĩterd.§.cõmodũ.
c ¶Rem corporalẽ. bene rẽ dicit corporalẽ: q: ĩcorporalia nõ vendicã tur:vt.ff.de rei ven.l.vẽdicatio.

☞ ¶Eque si agat. ¶Supra.§.pri.ponit̃ de actionib' in rẽ pro re bus corp̃alib':nũc pro rebus ĩcorporalib'. Et sunt due actiones:confes soria ⁊ negatoria. Et diuidit̃ iste.§.i duas partes. Primo põit de ac tione cõfessoria q̃ intentatur pro s̃uitute ꝯstituta cõseruãda vl'pro cu stodiẽda. Scđo ponit de actione negatoria q̃ cõpetit dño negãdo ad uersario suo ius esse s̃uitutis: ⁊ sic cõpetit ꝓ libertate. Scđa ibi. Ecõ quoqꝫ. Itẽ totus iste.§.sex facit. Primo ponit exẽplũ de cõfessoria q̃ datur ꝓ s̃uitute personali. Scđo dat duo exẽpla de cõfessoria pro s̃ui tute reali vrbana. Quarto ponit plura exempla de negatoria. Quito ponit differẽtiã int̃ s̃uitutes reales q̃ cõpetũt ꝓ reb' corporalia' et in ter eas q̃ cõpetũt pro rebus ĩcorporalib'. Sexto ĩfert quãdã excepti onem. Secunda ibi. Uel per fundũ. Tertia ibi. Eiusdẽ. Quarta ibi. Ecõtra qꝫ. Quita ibi.ꝙ gen'. Sexta ibi. Sane. Et.h.d.i sũma. Pro s̃uitute cõstituẽda vl' nõ ꝓdite sunt actiones i rem tã ꝓ seruitutib' ru sticis q̃ vrbanis realib' vl' personalib'. Et in his etiã agit qui possidʒ. secus in rebus corporalibus regulariter.h.d. Are.
d ¶Eque.scilicet datur actio i rem.

trouersijs rerũ corporalium pro ditum non est. naz in his[a] is agit qui nõ possidet. ei vero qui possi det[b] non est actio prodita p quã neget[c] rẽ actoris esse. Sane vno[d] casu qui possidz nihilominus is actoris partem obtinet: sicut in latiorib' digestorum libris opor tunius apparebit[e]. ¶ Sed[f] iste quidem actiones quarum[g] men tionem habuimus: et[h] sique sunt similes ex legitimis[i] et[k] ciuilibus causis[k] descendunt. Alie[l] autem sunt quas pretor ex sua iurisditi one comparatas habet tam ĩ rez q̃ in personam: quas et ipsas[m] ne cessarium[n] est exemplis ostende re. Ecce[o] plerunq̃[p] ita permittit pretor in rem agere: vt vel actor diceret[q] se quasi vsucepisse quod non vsuceperat: vel[r] ex diuerso si possessor[s] diceret se aduersarium suũ nõ vsucepisse qd' vsuceperit. Nã[q] sicui ex[t] iusta cã res aliqua tradita[u] fuerit: veluti ex cã empti onis: aut donationis: aut dotis: aut legatorum: nec dum eius rei dominus effectus[x]: si eius rei ca su[a] possessionem amiserit: nullã[b] habet in rem directam[c] actionez

nomen actionis large hic ponitur: alias vero pro personali bus tantum: vt diximus. s. e. §. i.

a ¶ His. scilicet in causis rerum corporalium.

b ¶ Possidz. s. ĩsolidũ. si eiz duo asserãt se possiderẽ: et vterq̃ vi cit: poterit alter vẽdicare: vt. ff. vti pos. l. si duo. ĩ fi. i. Rñ.

c ¶ Negz rẽ actoris. hec verba re stringũt p̃cedentia. s. Ei vero ꝛc. naz h̃ pp̃etuo verũ est q̃ alias ñ datur actio possidenti per quaz neget rẽ actoris esse: sz potest poni casus: vt possessor habeat actionem p quã dicat se dominũ esse: vt. ff. d rei vẽ. l. officium: ꝛ. ff. vsufr. queãdmodũ ca. si vsufru. noie. cõstat eniz cõmodatariũ ñ possidere: ꝛ commodãtez possidere: vt. ff. cõmo. l. rei. idẽ in cõductore ꝛ locatore: vt. ff. de vsufr. l. nõ solũ. §. i. Alij dicũt legẽ illã officiũ loq̃ qñ ali' non possidens agit: vt sic rõne detẽtatõis talis agatur. Sũt ꝛ alij: vt bul. ꝛ Jo. q̃ dicũt q̃ eo ipso q̃ agit possessor rei ven. renũciat cause pos. cũ hoc sit ĩpossibile ꝛ possidere ꝛ vendicare posse. prima verior est.

d ¶ Vno cãu. ĩ duplicib' iudicijs: vt. ff. de iudi. l. ĩ tribus: ꝛ. j. e. §. quedã: ꝛ. ff. vti pos. si duo. §. i. ꝛ. j. de interdic. §. tertia: ꝛ. ff. fami. her. l. i. vel dic q̃ dicit de q̃libet exceptione proponẽda. nec. n. hic dicit q̃ sit actor: sz caute dicit q̃ partes siue onera actoris sustinet secũduz Jo. vt. ff. de excep. l. i.

e ¶ Appebit. ff. d iud. l. ĩ trib'. fz primũ. vel. ff. d exce. l. i. fz scdz.

¶ Sz iste quidem. ¶ Actio publiciana dicitur pretoria et datur ex equitate pretoria illi qui rem est nactus ex aliquo iusto titulo a domino: qui titulus esset aptus ad translatio nem dominij: ꝛ datur quasi ipse rem vsuceperit. h. d. Et diui ditur in duas partes. Primo ponit et declarat actiones p̃ce dẽtuz. §. fore ciuiles. Scdo ponit de actionibus p̃torijs. ibi: Alie aũt. Jtẽ ista scda subdiuiditur. Nã primo ponit de acti onibus ĩ rem p̃torijs. Scdo ponit de personalib'. Scda ibi in. §. Personã. Jtẽ prima subdiuidit̃. Naz primo ponit quã do res petitur quasi vsucapta q̃ nõ ẽ. Scdo qñ vsucapta est: et dr̃ ac si vsucapta nõ eẽt. Scda ibi i. §. Rursus. Jtẽ prima subdiuiditur. Nã primo ponit de actionibus pretorijs in rẽ Scdo ei' ponit exempla. Scda ibi. Plerũq̃ ꝛc.

f ¶ Sed iste. latẽter accedit ad secũdaz diuisionẽ: scz alie sunt ciuiles ꝛ alie pretorie: ꝛ de omnib' exẽpla ponit. Sz querit̃ d duab'. s. de actione in rẽ q̃ datur cõtra eũ q̃ dolo desijt possi dere. videtur. n. pretoria: vt. ff. d nora. ac. l. electio. §. i. Sz ꝛ ci uilis videtur ĩspecta persona actoris que de iure ciuili admit titur ad agendũ: vt. ff. de rei. vendi. in rem. sed dic eam ciuilez ĩspecta potius psona actoris que dignior est: vt. ff. de excepti. do. pure. §. fi. ꝛ h̃ cõsideratio semp h̃etur. nã here. petitio dici tur p̃toria qñ bonoꝝ possessori datur vel fideicõmis. lz contra possidẽtez pro h'de vel pro possessore detur. ꝛ econtra si de tur here. de iure ciuili dicatur ciuilis: vt. ff. de pe. he. l. i. semper enĩ iudicam' actionem sit ciuilis vel p̃toria ĩspecta psona actoris. Se cũdo queritur de actione cõmodati. Sz dic eã ciuilẽ: vt. ff. cõmo. l. i cõ modato. §. sicut. Et quod dicit̃. e. ti. l. i. p̃tor ait ꝛc. vel approbando vel confirmãdo dicit ñ iueniẽdo. sic ꝛ de pe. here. dicitur. ff. si ps he. pe. l. i. in pri. sed tñ ipsa ciuil' ẽ cũ sit ex se. cõsul. ꝛ centũuiral' dicatur: vt. ff. de here. pe. itẽ ve. §. cũ autẽ. ꝛ. C. de here. peti. l. fi. in pri. oẽs. n. actiões q̃ oriũt ex his quiq̃ ptib' iuris. s. l. se. cõsul. plebisci. pri. pla. ꝛ respõsiõis pru. ciuiles sunt. q̃ vero a magistratib' vel p̃toꝝ edicto descendunt pretorie sunt: vt. s. de iure na. §. cõstat. vsq̃ ad. §. ex ñ scripto: ꝛ. ff. de iusti. ꝛ iur. l. ius aũt: ꝛ. j. de ppe. ꝛ tẽ. ac. in pri. alie p̃ter duas suprad. incerte sunt vtꝝ sint p̃torie vel ciuiles. Accur.

g ¶ Quaꝝ mentionem. s. expssaz: vt ex q̃busdã dictum est.

h ¶ Et siq̃ sunt similes. vt subijcit: vt q̃ sunt ex c̃tu vel q̃si: vel ex delic. vel q̃si: vel ex varijs figuris cãꝝ: vt. s. eo. §. i. ꝛ. ij.

i ¶ Legitis. i. ex. l. xij. ta.

k ¶ Et. pro idest.

k ¶ Ciuilib'. ꝛ dic ciuilib'. i. ex auctoritate iurisprudẽtiuz ꝛ eoꝝ rñsis. nã totum est ius ciuile: vt. ff. de iusti. ꝛ iu. ius a ũt ciuile. ꝛ de origi. iu. l. ij. §. nouissime.

l ¶ Alie. taz ĩ rẽ tm̃ q̃ ĩ personã tm̃. nec enĩ aliqua p̃toria iuenitur q̃ sit mixta. s. ĩ rem ꝛ ĩ personã: lz ciuilis talis iueniatur: vt. j. eo. §. quedam. c̃tra. ff. de pos. here. pe. l. iij. ꝛ primo hic de realib' dicit vsq̃ ad. §. ĩ psonã. ꝛ postea de personalibus dicet.

m ¶ Ipsas. s. pretorias: quasi diceret nõ solum ciuilez quã exposuim'.

n ¶ Necessariũ. i. vtile. qd' enim medicamenta morbis: h̃ exhibẽt iura negocijs: vt in aut. hec cõstitutio Jnnocõ. in pri. colla. viij. nec. n. neces sitas ĩ pricipe ĩponi põt: vt. ff. de le. ꝛ sena. con. princeps. Jtem q̃ per exempla apertius intelligetur: vt hic. ꝛ. C. de transac. vt responsum: ꝛ. ff. de colla. bono. l. pretor. §. iulian'.

o ¶ Ecce. h̃ est primum exẽplũ qd' exponitur stati ibi. Nãq̃ ꝛc.

p ¶ Plerũq̃. q̃ h̃ semp dicere nõ poterit. s. c̃tra dñz: nisi ĩ casib': vt sta tim dicem'.

q ¶ Diceret. agẽdo publiciana

r ¶ Vel ex diuerso. hoc exponitur. j. §. rursus.

s ¶ Possessor. idest dñs quõdaz ad quẽ redijt nunc possessio. vel dic possessor quondam: nunc petitor.

t ¶ Ex iusta cã. i. ex aliquo c̃tu q̃ descẽdit ex iusta cã. i. ex affectione vtriusq̃ ptis: vt. ff. e. l. in oibus: quã affectionẽ iustũ ẽ euari: vt. s. de re. diui. §. p traditionẽ. ꝛ hoc dũmõ cã vel ti. fuerit apt' dñium trãsferre lz ñ trãsferat: q̃ traditio ñ pl' trãsfert q̃ sit apd eũ q̃ tradit: vt. ff. de acq. re. do. l. traditio. ꝛ noiatur hmõi c̃tract'. ff. de pu. l. i. ĩ pri. ꝛ. l. ij. iij. iiij. v. vi. ꝛ. vij. si vero c̃tus nõ ẽ habil' trãsferre dñiuz nõ cõpetit publi. vt ff. e. q̃cunq̃. §. i. ꝛ finali.

u ¶ Tradita. a non domino.

x ¶ Effect'. p vsuca. nã per traditionem dñs fact' non fuit. si aũt altero istoꝝ modoꝝ fact' dñs fuerit publiciana ei nõ datur: sed directa rei vẽdicatio: vt. ff. de pu. l. i. in prin. ꝛ. §. i.

a ¶ Casu. immo ꝛ si quocũq̃ mõ. naz si p furtũ vel rapinã vel aliã viz amiserit: ñ tñ hz ĩ rẽ actõez directã: lz hãc: lz h̃eat al's actões: vt furti vl' vi. bo. rap. ꝛ similes: vt. s. d ob. ex dlic. §. sz ꝛ bõefi. ꝛ. s. vi. bo. ra. §. fi.

b ¶ Nullã. de alijs aũt realib' c̃stat: sz de hac rei ven. dubitatur.

c ¶ Directã. Sz nũquid publiciana cõpetit rõe vtilis dñij: Quidã

ad eā persequēdā. Quippe ita ꝓdite sunt iure ciuili actiones: vt quis dñiuz suū vendicet[a]: ſ3 q2 sane durū erat eo casu[b] deficere actionē[c]: inuēta ē a p̄tore actio[d] in qua dicit[e] is q̄ possessionē amisit eā rē q̄si se vsucepisse. ⁊ ita vēdicat suā eē: q̄ actio publiciana appellat̄: quoniā p̄mū a publicio[f] p̄tore i edicto ꝓposita ē. ¶ Rursꝰ[g] ex diuerso siq̄s cuz reipublice[h] cā abeēt[i] vel i hostiū[k] p̄tāte[l] eēt rē eiꝰ

dicit ꝙ sic dicētes vtile dñiuz hȝ cui publiciana cōpetit: ⁊ dicit hāc esse cāz publiciane: sicut directū dñiuz ē cā directe actionis in rē: vt. ff. ō rei vē. l. i rem. Alij dicūt ꝙ nec vtile dñiuz hēat: cū ille q̄ vtile dñium hȝ ēt ꝯ dñm agat: vt. ff. si ager vec. vel emphi. pe. l. i. ij. ⁊. iij. quod nō ē in publiciana: vt. ff. de pub. l. pe. ⁊. fi.

a ¶ Vendicet dñiuz. hoc vr̄ falsuz. nā aut hēo dñiuz: ⁊ tūc n̄ vēdico qd̄ hēo si n̄ habeo: nec tūc vendico: vt. ff. de rei ven. l. in rē. i. Rn̄. Itē dñiuz ē ius ⁊ res icorꝑalis: quomō ergo vēdicatur. ſ3 dñiuz. i. rē rōne dominij.

b ¶ Cāu. s. supradicto.

c ¶ Actionez. qd̄ erat ſm ius ciuile.

d ¶ Actio. s. publiciana: vt stati subijcit. al's nisi p̄tor actōis nomē diceret i factū daret̄: sicut ex ciuili obligatōe noua datur. ex. l. conditio. si n̄ caueatur de noie actōis: vt. ff. nau. cau. sta. l. idez §. i. ⁊. ff. de conditio. ex. le. l. i.

e ¶ Dicit. ⁊ sic videtur ꝙ pretor ꝑmittit mētiri: qd̄ Pla. concessit. et idez in sequētibꝰ casibꝰ tribꝰ. et facit. C. de bo. ma. l. i. vnde sic libellū formabis. peto talē rem quā possides et quā emi vel alia simili iusta cā habui: q2 dico me vsucepisse. naz lȝ h̄ verba me vsusepisse directaz rei ven. magis videātur inducere: tn̄ ex adiūctis publicianā signāt. Alij dixerūt ita eē formādū. peto rē talez quā dico meā: ſ3 q2 forte n̄ possez ꝓbare meā: ꝓpono publicianā. Alij dicūt vtrāq3 alternatiue ꝓponi. s. rei ven. ⁊ publi. hoc mō peto rē talem iure directi dñij vel q̄si: et hanc approbat cōsuetudo. S3 certe due prime nō placent: q2 quomō diceret rem suā se vsucepisse: cū hoc nō sit verꝫ. sic eniz deieraret in sacramēto calū. C. de sacra. calū. l. ij. Sed illi respōdent: q2 hoc facit. l. permittēte. vn̄ non periurat. ar. ff. qui satisda. cog. l. fi. S3 nec vltima placet. q2 vnā debet eligere et non pluribus agere actionibus: vt. ff. de reg. iur. l. nemo. §. quotiēs. Dic ergo quarto esse formandū in hūc modū libellum. peto rem talem mihi restitui iure quasi dominij: perinde ac si vsucepissem. Verbū enim quasi positum. s̄. eo. §. alio hic repete: ⁊ similitudinarie ponatur nō affirmatiue. i. directe sicut vendicarē quo ad effectū re v̄e vsucap. ita nūc q̄si vsucapta: et idē i sequētibꝰ casibꝰ. Ex p̄dictꝭ p3 ꝙ quinq3 sunt necessaria: vt detur publiciana. s. traditio vl' quasi: qd̄ dico ꝓpter res incoꝑales q̄ tradi non possunt: vt. ff. de acq̇. re. do. l. ſuꝰ. §. icorꝑales: ⁊. ff. e. l. i. ⁊. l. publici. §. i. Scd̄o ꝙ ex ti. apto ad mutuatōz dominij: vt h̄ dicit. vel ex ven. vel sim libꝰ. Itē ꝙ nō dño accepit. nam al's dñiuz esset trāslatū: vt. ff. e. l. i. §. i. Item q̄rto ꝙ bonafide acceperit. vn̄ credidit se dñz factū eē tūc: vt. ff. de ac. re. domi. l. eū qui a furioso. §. p̄tor. Quito ꝙ credidit se dñz hodie nō esse cū ꝓponit eā: alias eēt sibi ꝯrꝰ: sed tn̄ duo ex his quinq3 sunt difficilia agenti. s. ꝓbatio traditionis ⁊ ti. reliq̄ ꝯsistūt i intellectu agētis: cū sint de sua cōscia: q̄ per testes ꝓbari nō pn̄t. Sed q̇d si dubitat vtꝝ actor hodie fuerit dñs vl' n̄: Rn̄. salua fide ꝓpōat qd̄ sibi meliꝰ vr̄: vl' rei ven. vel pu. ſ3 q̄n penitꝰ ē in dubio ꝓponat publicianā: ⁊ i ea obtinebit: nisi aduersariꝰ ꝓbet actorē huius dñi fuisse. qd̄ si ꝓbet dabitur huic rei vē. q̇ egit. n. actione publi. ⁊ succubuit: nō repellitur a rei vē. directa. idem ecōtra: vt. ff. de euic. l. minor. §. si ſuꝰ. lȝ q̇dā dixerūt cōtra in vtroq3 cāu: q2 ius suum vndecūq3 ⁊ qualecūq3 i primo iudicio deduxisse vr̄: vt. ff. de exce. rei iudi. si mater §. eadē. S3 expone vndecūq3 ⁊ q̄lecūq3. i. siue de iure ciuili siue de iure gē. dñmō directū: vt. ff. de rei. ven. in rē. i p̄ci. At illi dicebāt siue directū siue vtile: ⁊ ita p3 ꝙ cū sint ꝯrie rei vē. directa ⁊ publiciana vno libello ꝓponi nō pōt: vt. C. si ser. ex li. l. i. ſ3 exꝯ suetudine ꝯriū ſuatur. nā vtraq3 simt̄ ꝓponit̄: lȝ sup vno ꝓbationes tn̄ inducat: ne sibi ꝯrꝰ sit qd̄ certe ē ꝯ dictā. l. C. ⁊ reglā3 illā. ff. ō re. iu. nēo. §. quotiēs. ⁊ h̄ ex p̄te actoris. ex p̄te aūt rei spectamꝰ an possideat vel dolo desierit possidere: vt i rei vē. diximꝰ. nā cōtra oēz possidētez datur: p̄terq3 cōtra dñm: vt. ff. de publi. l. pe. ⁊. l. fi. ſ3 ēt cōtra dñm datur in sex casibus. Primꝰ ē si a no[illegible] domino emi: ⁊ postea verꝰ dñs succedit ⁊ ad eū possessio redierit. nā lȝ sit factus dñs tenetur tn̄ publiciana: vt. ff. de excep. rei vē. si a ticio. Scd̄s ē si rē a nō dño emi: ⁊ postea verꝰ dñs voluerit a me vēdicar̄: ſ3 ego fui absolutꝰ: ⁊ postea res ad illū redijt: agā publ. ⁊ si excipiat ō dñio: ego r̄plicabo: q2 q̄nq3 eo agēte fui absolutꝰ: vt. ff. de exce. rei. iu. siq̄s rē. Tertiꝰ ē si egi noxalit̄ ꝯ bo. fi. pos. serui. ⁊ ipse ōdit eū mihi ꝓ noxa. siue. n. cōtra me possidētē verꝰ dominꝰ agat: siue eo possidēte ego agā pub. obtineo vt. ff. ō nora. q̄ña lit̄: ⁊. l. p̄cedēti i fine. Quartus ē si ego fui missus i possessione vicine domꝰ: quā aliq̄s bona fide possidebat possessore nō cauēte: ⁊ tūc verus dñs inueniatur possider̄ vi forte: ⁊ vnde vi interdictū ⁊ pub. habeo: vt. ff. de dā. ifec. dāni. §. nō solū. Quitꝰ ēt adijcit̄: vt si rē n̄ possideam ⁊ eā nō dolo ſ3 culpa desijt possidere: ⁊ sic litis estimationē tn̄ ſm ius vendicanti prestiti: vt. ff. de rei vē. qui restituere. ſ3 si postea res ad dñm redeat: agā pub. cōtra eū: vt. ff. de rei vē. si culpa. vel expone. l. illā: vt hēat vtilē actionē quā actor directā hēret q̄si nomē emisse vidatur. Sextꝰ adijcit̄ si me mandante rez meā vēdidisti: ſ3 me ꝓhibēte tradidisti emptori: hac actione vel exceptione defendit̄. p̄terea etiā cōtra me dñm hac actione agit: vt. ff. de publi. si quis prohibuit.

f ¶ A publico. sicut ab aq̇lio aq̇lia fuit iducta: vt. s̄. ad. l. aq̇l. §. ex hoc tn̄ capite.

¶ Rursus. ¶ Iste. §. diuiditur i duas p̄tes. p̄io ponit de restitutione dāda p̄n̄ti ꝯ absentez. Scd̄o addit et extēdit ad alios multos casus. Scd̄a ibi. Qd̄ genꝰ. Et i sūma. h. d. P̄n̄ti ꝯ absentē reipub. cā vel i p̄tāte hostiū vsucapiētē rem p̄n̄ti succurritur rescissa vsucaptone. h. d. Are.

g ¶ Rursus ex diuerso. id est ecōtrario. nam supra affirmando ⁊ se vsucepisse di. h̄ negādo ⁊ aduersariū n̄ vsucepisse dicꝫ.

h ¶ Reipublice. s. ciuitatꝭ romāe: vt. ff. de ver. si. eū q̇. idē. ex generali clausula posita de resti. ma. l. i. in fi. Idez i ceteris ciuitatibꝰ dicēdū est: vt. ff. ex q̇bꝰ ca. ma. l. ſ3 ⁊ si ꝑ p̄torē. §. pe. Idē ēt si cā municipij alicuꝰ: vt. ff. de resti. ma. l. legatur.

i ¶ Abesset. al's absens eēt: q2 abfuit reipu. cā rem p̄n̄tis duobꝰ modis potuit vsucapere. s. per se: ⁊ q2 rē illā secū detulit siue domi dimisit: ⁊ aīo possedit: vt dicitur de eo q̇ ad nūdinas ꝓfectꝰ ē: vt. ff. de acq̇ren. pos. clā. §. q̇ ad nūdinas. Itez per alium: id ē ꝑ filiū vel ſuum: vt stati in captiuo dicemus.

k ¶ Vel i hostiū. q̇ sūt hostes ō: ff. ō ca. hostes: ⁊. ff. ō v̄. si. hostes. §. q̇bꝰ. s. q̇bꝰ po. ro. bellū idixit: vl' q̇ ꝑplo romāo bellū idixerūt. Si ergo ab alio q̇s capiat̄ nūq̇d h̄ locū hēbit qd̄ h̄ ō: Credo ꝙ sic: sicut q̄si abest cā alicuꝰ citatis vl' mūicipij: vt. s̄. dictū ē. In h̄ aūt differūt: q2 n̄ fiūt ſui tꝰuz hostiū: vt. ff. de ca. hostes. ⁊ sic poterit facere testm̄: qd̄ al's n̄ possꝫ: cū eēt ſuꝰ. imo ⁊ eiꝰ obses n̄ pōt: vt. ff. de tes. l. eū q̇: ⁊. l. obsides.

l ¶ P̄tāte. i. ſuitute. al's accipit̄ ꝑ iurisditōe: vt cū dicimꝰ. p̄tās hȝ p̄tātē i hoies ō districtu. i. iurisditōe. Itē pōit̄ ꝑ obediētia i q̄ p̄tāte ē mōachꝰ sub abbate: ⁊ cl'ici sub p̄latꝭ. Itē pōit̄ ꝑ dilectōe siue pietate. ⁊ h̄ pa. po. ō: vt. ff. ō v̄. sig. p̄tātꝭ. S3 quō iste ab hostibꝰ captꝰ potīt vsucapere cū ip̄e ab alio possideat̄: vt. s̄. ō iur. ꝑ. §. ſui. gꝰ ip̄e possidere n̄ p̄t: vt. ff. ad. l. iul. de adul. sic eueiet: ⁊. ff. ō acq̇. re. do. hō liber. §. q̇cq̇d. ergo nec vsucape vt. ff. ō. vsu. sine possessiōe: Rn̄. vsucapit̄ ꝑ filiū vl' ꝑ ſuū in re pe. vt. ff. ex q̇. ca. ma. itē ait p̄tor. §. h̄ āt: ⁊. l. ōniq3: ⁊. l. ait p̄tor. §. hi plāe: ⁊. ff. ō vsuca. iusto. §. fi. ſ3 nec vr̄ ꝙ ꝑ ſuū possit captiuꝰ vsucape: vt. ff. ō vsu. neq3 ſuꝰ. S3 dic ꝙ illa loq̇t̄ i cā n̄ peculi

ari qȯ vez est. vel loq̄r ipsa veritate ispecta: h aūt iu. postli. ispe
cto: qȯ p̄ual3 veritati: vt. s̄. q̇. mo. ius pa. po. sol. §. si ab hostib⁹
a ¶ In ciuitate. q. d. q̇ n̄ abest. Quid ergo si vterq3 abest: ⁊ alt̄
alteri⁹ rē vsucapit: R̄n̄. ⁊ tc̄ h3 locū hec restitutio: vt. ff. ex q̇.
cau. l. fi. vr̄ aūt desinere abesse cū domū rediit vel redire potuit
finito negocio p̱ quo erat absens: Item econtra si p̄ns rē absentis vsucepit: vt. ff. q̇. ex cau. ma. l. i. §. eadē v̄ba. ⁊ tūc siue completa ē vsucapio i p̄ntia i. ifra modicū tē pus siue i absen tia: siue postea paz idez ē: vt. ff. e. ab hostib⁹. §. s3 qȯ. ⁊ tūc dr̄ desi

qui in ciuitate[a] esset vsuceperit: permittitur domin⁹ si possessor reipublice causa abesse desierit: tunc intra annū[b] rescissa[c] vsucapione eam petere: id est ita petere: vt dicat possessorem vsu[d] non cepisse: et ob id suam esse rez: quod genus actionis[e] quibusdam[f] et alijs simili equitate motus pretor accommodat: sicut ex latiori

nē abesse: nisi iusta cā ipedit⁹ fuerit i redeūdo. statuūt. n. ei. xx. miliaria diurna: vt. ff. ex q̇. ca. ma. sic̄. §. tādiu. s3 p3 q̄ de necessaria absentia tūc intelligit: al' ō: vt. ff. e. l. itē hi: ⁊ l. se. s3 v̄bū ō fierit hic positū stricti⁹ ponitur. i. q̄ possit ɔueniri.

b ¶ Annū. s. vtilē q̇ ɔstabat ex. ccclxv. dieb⁹: vt. ff. ō sta. li. cū heres. §. si stich⁹. in q̇b⁹ actor habuit facultatē agēdi: nec impediret p̱ se nec p̱ reū nec p̱ iudicē. nā hec tria necessaria sunt vt vtilis dies aut ān⁹ currat: vt. ff. ō diuer. ⁊ tēp. p̄scrip. l. i. hodie v̄o in omnib⁹ restitutōib⁹ q̇drienīū ɔtinuū ɔputat: vt. C. ō tēp. in inte. resti. l. fi. Et itē no. h q̄ hic liber corrigit p̱. C. i h anno vtili gn̄aliter fm quosdā. S3 dico ō: q: illa tm̄ in restitutōib⁹ dicit. vn̄ in alijs remanet vtilis annus.

c ¶ Rescissa. p̱ inte. resti. petitā a iudice viuo: vt subducat t̄ps vsucapionis quo fuit absens: vt. C. de resti. mino. l. iij. sic̄ ⁊ minores petūt: vt. ff. de excep. l. exceptōes q̇ p̱sone in fi. l. ⁊ h ip3 s. q̄ postulare p̄nt a mortuo p̄tore ɔcedit eis: vt. ff. e. l. i. p̱ totū. restituit ergo eos p̄tor viu⁹: vt sic agāt antiq̇ actōe: ac si res n̄ eēt vsucapta vel actio p̄scripta: ⁊ iō actio ad quā restituit dr̄ rescissoria: n̄ q̄ sit nomē p̄priū actōis: s3 q̇ erat prio real' siue p̱sonal' directa: nūc dr̄ vtil': vt. ff. ex q̇. cau. ma. l. fi. ⁊ de cap. l. ab hostib⁹. Alij dicūt q̄ stati eo reuerso h3 rescissoriā: ⁊ dicūt eē p̄priū nomē actōis. ⁊ sic dicūt q̄ maiores iure actōis: s3 miores officio iudicis restituunt. Dicūt tn̄ q̄ h rescissoria actio efficaciā nō h3 anq̄ insufflet in eā p̄tor spm̄ vite dādo restitutōem: qȯ sat̄ recidit in p̄mā opinionē. nā sp̱ vez ē h quod a p̄toris mortui edicto: fit auctoritate pretoris viui.

d ¶ Vsu nō cepisse. ⁊ sic vr̄ concedere mentiri. qȯ. P. confitetur: sed dic q̄ non mentitur: sed dicit sibi restituēdum ac si vsu captū nō esset: vt. §. pri. diximus.

e ¶ Actionis. s. rescissorie supradicte.

f ¶ Quibusdā. vt si rē absentis vsucapiat p̄ns. Itē si absens fuit p̱babili cā: vt studioz. Itē in vinclis posit⁹: vt. ff. e. l. i. ⁊ l. s3 ⁊ si pretorem. in fi. ⁊ l. se. ⁊ de illis legib⁹. j. facit mentōe3 cū dicit. de volumine digestoz.

☞ ¶ Itē si q̇s in fraudē. ¶ Diuidit i duas p̄tes. Primo ponit dictū ex quo. Scdo determinatō3 qōnis. Secūda ibi. Permittit. Et. h. d. Alienatū in fraudē creditoris p̄mittit ipsis ex sn̄ia p̄toris bonis debitoz possessis reuocare. h. d. Are.

g ¶ Si q̇s. s. debitor.

h ¶ In fraudē. no. q̄ vterq3 tā debitor q̄ receptor o3 q̄ fraudē p̱ticipet qn̄ titl's n̄ ē lucratiu⁹. si āt ē lucratiu⁹: puta donatōnis: vt si dedit. ⁊ h itellige ad h vt creditor possit reuocare alienatōem: tc̄ sufficit fraudē debitoris tm̄ interuenire: vt. C. de reuoca. his que in frau. cre. l. pe. ⁊. ff. que in frau. cre. q̄ autem. §.

hoc autem edictum: ⁊. §. simili modo. Et de hac fraude nota bonam distinctionem: quia aut adhibetur a debitore alienante inter viuos: aut in vltima voluntate: vel a liberto in fraudē patroni. similiter inter viuos vel in vltima voluntate. si in vltima volūtate: tunc aut per legata: aut per libertates. ⁊ si per libertates aut directas aut fideicom. Si d̄ebitor in fraudē alienet inter viuos vno casu presumitur fraus: sc3 quando omnia alienauit: vt. ff. eo. omnes. §. lucius. Si autem non omnia non presumitur. sepe enim de facultatib⁹ suis amplius q̄ i his ē sperant hoies: vt. s̄. qui ma. nō pos. §. in fraudem. debet ergo probare eam creditor. Et hec distinctio p̱ oia seruatur etiā in patrono: vt. ff. de proba. patronum: ⁊ l. quotiens. §. qui

digestorum seu pandectarum volumine intelligere licet. ¶ Item siquis[g] in fraudem[h] creditorum[i] rem suam[k] alicui dederit: bonis eius a creditoribus possessis[l]: ex sententia presidis[m] permittitur[n] ipsis creditoribus rescissa traditione eam rem petere[o]: id est dicere eam rem traditam non esse: et ob id in bonis debitoris

dolo. in vltima voluntate si legatum vel fideicō. in frau. cre. reliquit solū euentum inspicimus: licet fraus non interuenerit: vt in donatione causa mor. vt. C. de iu. deli. l. fi. §. si vero creditor. cum legata non debentur nisi deducto ere alieno: vt. ff. e. q̄ autē. §. pe. ⁊ ad trebel. l. i. §. is qui quadraginta. idem in patrono p̱ oia: si libertus in fraudem legauit vel fideicō. reliq̇t vel donauit cā mor. nā solū euentū inspicim⁹: vt. ff. si q̇d i frau. patro. l. i. in prin. ⁊. §. i. in libertatib⁹ aūt in fraudem relictis distingue directas a fideicōmissarijs. in primo casu consiliū ⁊ euentū inspicimus: vt ff. de his q̇ in frau. cre. l. fi. ⁊ l. i.

i ¶ Creditoz. large accipe pro omni eo cui aliquid debetur: vt. ff. de ver. signi. l. creditor: ⁊ l. creditores: ⁊ l. si cui: ⁊ in auten. de fideiusso. §. pe.

k ¶ Rem suam. s. corporalem: ex eo q̄ dicit tradiderit. idem tamen est in corp̱alibus: vt p3 p̱ multa exempla: vt. ff. que in frau. cre. l. i. ij. ⁊. iij. vsq3 ad. l. q̇ autem.

l ¶ Possessis. i. possideri iussis. nec. n. re ipsa a creditoribus fuerāt possessa bona debitoris: cū ipse alienauerit. vel dic possessis q̇ remāserant ⁊ nō sufficiebāt: vt. ff. e. l. ait pretor.

m ¶ Presidis. puta quia fuit condemnatus ⁊ non satisfecit condemnationi infra tempus. Vnde missus fuit actor in bonorum possessionem.

n ¶ Permittit. s. infra annū vtilem: vt. ff. de his q̇ in frau. cre. l. i. i. R̄n̄. ⁊ de eo qȯ peruenit ad eū: vel qȯ dolo fecit quomin⁹ perueniret: p̱petuo dat: vt. ff. e. ait pretor. §. hec actio.

o ¶ Petere. Sed qua actione: R̄n̄. pauliana: que datur creditori ad reuocanda corporalia: sed in factum ad reuocanda iura: vt. ff. de vsu. l. videamus. §. in fauiana: ⁊. ff. eo. l. hac in factum. Vel verius dic q̄ nulla dicitur pauliana nisi adiectiue: quia a paulo fuit inducta. sed in factū pauliana dicitur que ad reuocanda corporalia ⁊ incorporalia competit: et datur contra accipientem et heredem eius inquantum ad eos p̱ueniat: etiam non restituto ei precio: vt. ff. eo. ait pretor. §. fina. ⁊. l. seq. ⁊. l. si debitor: ⁊. l. ex his. In eum autem qui in fraudem alienauit actio non datur: cum nudus sit: nisi ita fraudulenter dispersit vt res apparere non possit: quo casu etiam in carcerem detrudetur: vt. ff. eo. l. fina. §. fina. Est ⁊ fauiana que datur soli patrono ad reuocanda ea que libertus in fraudem patroni alienauit inter viuos vel vltima voluntate: quo minus patronus habeat tertiā: vt. ff. si quis in frau. patro. l. i. in prin. et §. i. ⁊. s̄. de suc. liber. §. sed nostra constitutio. Et est caluisiana: ⁊ ipsa tā patrono q̄ creditori competit: vt. ff. que in fraude3 patro. l. in fauiana. Quidam tamen dicunt contra in eo quod de fauiana dictum est. ar. ff. de vsur. l. videamus. §. in fauiana. Sed certe ita dicit ibi in littera per quam: et sic refertur ad proximam tantum: scilicet paulianam. Et iste due imitantur naturā superioris in factū pauliane. S3 q̄ro q̄re sint h he posite iter reales p̄torias: cū ipse p̱sonales sint: qȯ p̱bat p̱ id qȯ dic lr̄a: In fauiana q̄3: vt. ff. ō vsur. l. videam⁹. §. i fauiana. nā p̄prie dixerat

mansisse[a]. ¶ Item[b] seruiana et quasi seruiana que etiam hypothecaria vocatur ex ipsius pretoris iurisdic. substantiā capiunt: Seruiana autē experitur quis[c] de rebus coloni[d] que pignoris[e] iure pro mercedibus fundi[f] ei tenentur. Quasi[g] seruiana autem qua creditores pignora hypothecasue persequūtur. Inter pignus autem et hypothecam quātum ad actionem hypothecariā obtinet: nihil[h] iterest. Nā d̄ quare[i] inter creditorem et debitorem cōuenerit: vt sit ꝓ debito obligata vtraq̄ hac appellatione[k] contineturː sed in alijs differentia est. nā pignoris appellatione eā proprie rem cōtineri dicimus que simul etiā traditur creditori: maxime[l] si mobilis sit. at eā que sine traditione nuda conuentione tenetur: proprie etiam hypothece appellatione contineri dicimus. ¶ In personam[m] quoq̄ actiōes ex sua iurisdictione propositas habet pretor: veluti de pecunia[n] constituta. Cui[o] similis videbaṫ recepticia: sꝫ ex nostra ꝯstitutiōe[p] cum et siquid plenius habebat: hoc ī actione pecunie constitute trāsfusuꝫ ē: et ea[q] quasi supuacua

de ꝑsonalibꝰ. vñ ꝯtinuat eā cū ꝑsonalibꝰ: ꝛ ꝓbaṫ. ff. si q̄s in frau. patro. l. i. §. h̄ actio. Sꝫ rñ. qꝛ silitudinē hꝫ cū supioribꝰ duobꝰ casibꝰ: in eo q̄ sicut sibi ꝑmittiṫ aliq̄d dicere qd̄ nō sit: vel eēnt faciēda aliq̄ ac si nō ꝓcessissent q̄ n̄ ꝓcesserūt: sic ꝛ hic. Itē sicut ibi fit reuocatio: ita ꝛ hic. ergo f̄m hec ita dici debent he reales sicut supiores: qd̄ q̄dā concesserūt. Sꝫ rñ. hic nō petiṫ quod meū fuerit: vt in supiori casu: nec quasi meū: vt ī publi. vt. s̄. eo. §. alie. Nec ob. j. §. pr. qꝛ hypothecaria ē in rē: nec tñ meū petitur. vł q̄si: qꝛ ibi qd̄ peto: peto q̄si meū. i. possessiōꝫ ꝑ hypothecariā actōeꝫ vł seruianā: hic aūt neq̄ possessio neq̄ dñiū ē meū nec fuit: imo ī accipiētē trāsiuit: lꝫ ī fraudē sit c̄rdētiū alienatū: vt. ff. de ꝯhen. ēp. si sciēs. in fi. ꝛ p̄dicte tres actōes reuocatorie dicuntur. Sꝫ vñ oriṫ hec actio: Rñ. ex q̄si maleficio quādo dolꝰ fuit in vendēte et emēte. si tñ in vēdēte tm̄: tūc pōt dici ex q̄si ꝯctu: si agiṫ ꝯ illā possidētem: Sꝫ nūq̄d hꝫ retentōnem vt ab eo nō reuoceṫ si vult soluere qd̄ sibi creditori reuocare volēti debeṫ: Quidā negāt: vt ar. ff. reꝝ amo. si cū dos. §. fi. ꝛ l. se. Sꝫ ꝯdico instar posterioris creditoris si vult soluere priori qd̄ sibi debetur: pōt hr̄e retētōꝫ: vt. ff. de euic. l. euictꝰ. qd̄ dic vt. ff. de his que in frau. cre. ait pretor. §. illud.

a ¶ Māsisse. vr̄ ergo q̄ ꝑmittat mētiri: qd̄ n̄ est veꝝ: sed ita petit ac si mansisset in bonis debitoris: vt. s̄. e. §. alie: ꝛ. §. rursus.

☞ ¶ Itē seruiana. ¶ Diuidiṫ in tres ꝑtes. Pri͂o q̄ actio seruiana vel quasi seruiana ē p̄toria. Scd̄o q̄ sit dr̄ia inter actōꝫ seruianā vel q̄si. Tertio q̄ sit dr̄ia iter pignꝰ ꝛ hypothecā. Scd̄a ibi. Seruiana autē. Tertia ibi. Inter pignꝰ. Et. h. d. Actio seruiana vel q̄si ē p̄toria. ꝛ cō petit fuiana ꝓ rebꝰ coloni: q̄si fuiana ꝓ rebus aliorum debitorum obligatis. h. d. Aretinus.

b ¶ I. ē fuiana. q. d. n̄ solū publiciana ꝛ rescissoria reales sūt ꝛ p̄torie d̄ q̄bꝰ dictū ē: sꝫ ēt due iste capiūt vi ex p̄toris iurisditōe. i. pretorie sūt: vt h̄ ꝛ. ff. de pac. si tibi. §. de pignore. Accur.

c ¶ Quis. s. dñs fūdi: siue sit ꝑtiarius: siue nūmis celat. Itē ēt ꝓ d̄teriorat̄oe domꝰ: vt. ff. q̄. cau. pi. ta. l. ij. lꝫ ex locato sit ac. vt. ff. loca. l. q̄ fūduꝫ.

d ¶ Coloni. subaudi vł iq̄lini. nā ꝛ eꝰ res sūt tacite obligate: vt. ff. q̄. cau. pig. tacite ꝯ. l. ij. ꝛ ē colonꝰ in villa: iq̄linꝰ ī citate: vt. ff. d̄ acq̄. pos. l. res pignoris. Dr̄ia ē iter has duas tacitas obligatōes. nā ī rusticis ita d̄mū si dñs sciat iducta ꝛ illata. ī vrbano siue sciat siue nō. ꝛ ē rō: qꝛ sctā rusticitas oia palā hꝫ: sꝫ iq̄linꝰ młta ēt clā apportat q̄ locator ignorat: vt C. loca. certi iuris. itē tñ ī vtroq̄ si eo aīo sint iducta vt ibi sint ꝑpetuo: nō ad tp̄s: vt. ff. d̄ pig. d̄bitor: ꝛ. ff. q̄. cau. pig. ta. contra in predijs. §. i.

e ¶ Pignoris. s. taciti. f ¶ Fundi. vel domꝰ: vt. s̄. dictum est.

g ¶ Quasi. h̄ dictio poniṫ ad dr̄iam supioris. vtraq̄ tñ fuiana dr̄a seruiēdo forte dicta: cū oē ius aut in acq̄rēdo aut ī fuādo aut in amittēdo ꝯsistat: vt. ff. de le. ꝛ se. cō. l. fi. Sꝫ q̄ est dr̄ia inter fuianā actōeꝫ ꝛ saluianū iterdictū: cū illud ad idē ꝯpetere videaṫ: vt. j. d̄ interdic. §. iterdictū: Rñ. qꝛ in seruiana oꝫ q̄ creditor ꝓbet debitorē fuisse dñm tp̄e obligationis: vt. ff. de pig. ꝛ q̄ nōdū sunt. §. i. sꝫ in saluiano suffiċ q̄ ꝓbet eum possedisse: vt colligiṫ. ff. de salui. iterdic. l. i. in p̄i. ꝛ diximꝰ. j. d̄ iterdic. §. i iterdictū.

h ¶ Nihil interest. nisi in sono vocis: vt. ff. de pig. l. res hypothece. §. itē pignꝰ. imo ꝛ ēt q̄ tñ ad actōem vr̄ interesse. nam prescriptio hn̄ti pignus nō currit cū possideat. secꝰ ī hypothecaria cui currit ꝑscriptio iterdū. x. interdū. xx. iterdū. xxx. iterdū. xl. an. vt. C. si aduer. cre. l. i. ꝛ. ij. ꝛ. C. de prescrip. xxx. vel. xl. an. cum notissimi: ꝛ de an. excep. l. i. §. i.

i ¶ De q̄ re. mobili vel īmobili si tradaṫ creditori vel nō. corpalis vł icorpal: excepta vrbana fuitute q̄ nō p̄t obligari: ne ruinis ciuitas deformeṫ: vt. ff. de pig. si is q̄. §. fi. ꝛ. l. seq.

k ¶ Appellatōe. s. hypothecaria: vt hac actōe peti possit a quolꝫ possessore.

l ¶ Marie. hoc abūdat: vt. C. de test. ma. l. fi. §. i. duo. n. oꝫ iteruēire: vt sit pignꝰ: et q̄ tradaṫ creditori: vt h̄. ꝛ q̄ mobilis sit: cū pignꝰ a pugno dicaṫ: vt. ff. d̄ verb. sig. plebs. §. pignus. Si aūt mobilꝰ ē n̄ tradaṫ. Itē si īmobilꝰ ē tradaṫ vł non hypotheca ē. pꝫ ergo q̄ q̄ttuor sunt p̄torie actōes ī rē. s. publi. ꝛ rescissoria ꝛ fuiana ꝛ q̄si fuiana. Itē alie due reales preiudiciales: vt. j. e. §. ꝑiudiciales. Est ꝛ alia q̄ daṫ supficiario: qñ q̄s ad nō modicū tp̄s ꝯduxit: vt. ff. de supfi. l. i. in fi. i. rñ. ꝛ. §. ait. ꝛ. l. fi. ꝛ. ff. de rei. vē. supficiario: ꝛ. l. p̄torie. Est ꝛ octaua actio in rē: vt q̄ daṫ metū passo. nā illa p̄toria ē ī rē: vt. ff. q̄ me. cau. metū. §. volēti. Sunt ꝛ alie. s. bonoꝝ possessio: hr̄ditatꝭ petitio. Item fideicō. hr̄dita. petitio. bo. possessio. pria daṫ ei q̄ suscepit ꝑ p̄torē. scd̄a ei cui ꝑ trebel. hr̄ditas restituta ē: vt. ff. de bo. pos. hereditа. petitio. l. i. ꝛ. ij. ꝛ. ff. de fideicom. heredita. petitio. l. i. ꝛ. ij. ꝛ iij. ꝛ sic decem sunt pretorie in rem.

☞ ¶ In ꝑsonā. ¶ Iste. §. vsq̄ ad. §. Reales tractat de tribus actōibꝰ ꝑsonalibꝰ ꝛ pretorijs. Et hoc pricipium vsq̄ ad. §. Actōes aūt diuidiṫ: qꝛ ī pricipio premittit de actōe de ꝯstituta: ꝛ de peculio. Itē ꝛ d̄ iuramēto in ꝑñe. Scd̄o in spē de vnaq̄q̄ diċ. Scd̄a ibi. De ꝯstituta ēt actōe. Itē pria subdiuidiṫ: qꝛ prio poniṫ q̄lr oli erat in actis de ꝯstituta ꝛ recepticia: hodie x̄o sunt oia a ꝓprietate ꝯstituta. Scd̄a ibi. Sꝫ ex nr̄a. Et h. d. in summa. Actio de constituta ē ꝑsonał ꝛ p̄toria: ꝛ hꝫ oēs vires q̄s hēbat olim. ꝛ ēt illas q̄s habebat recepticia: ꝛ oritur ex nudo pacto. h. d. Areti.

m ¶ In ꝑsonā. q. d. dictū ē d̄ realibꝰ p̄torijs: seq̄ṫ de ꝑsonalibꝰ. s. p̄torijs: lꝫ d̄ q̄busdā ꝑsonalibꝰ. s̄. iter posuerit in. §. itē si quis.

n ¶ De pecunia. vt. ff. de consti. pe. l. i. in prin.

o ¶ Cui silis. s. q̄ ad q̄dā: qꝛ vtraq̄ dabaṫ vbi q̄s ꝯstituebat se solutuꝝ ꝓ se vel alio. sꝫ ꝛ dissimilis videbaṫ: qꝛ actio constituta ꝓ his tm̄ rebꝰ in ꝯstitutōe deductis ꝯpetebat in quibꝰ mutuum ꝯsistit. s. q̄ pōdere nūero ꝛ mensura ꝯtinenṫ. Sꝫ recepticia q̄si alie res in constōne deducebanṫ: sed hodie ꝓ oībꝰ ꝯpetit actio de constituta: cū oēs res appellatōe pecunie ꝯtineantur: vt. C. de consti. pe. l. ij. §. pe.

p ¶ Constitutōe. vt. C. de consti. pe. l. ij.

q ¶ Ea. s. recepticia.

a ¶ Item pretor. h̄ capitula exponūṫ. j. §. pr. §. et iō h̄ nō dicas.

visa ē cū sua auctoritate a nostris legibus recedere. Item pretor[a] proposuit actionem de peculio seruorū filiorūq familias: et ex qua queritur: an actor iurauerit et alias[b] cōplures. De pecunia[c] autē constituta cū omnibus[d] agitur quicunq pro se vel pro alio soluturos se constituerit[e]: nulla[f] scilicet stipulatione interposita. nā alioquin si stipulāti promiserit: iure[g] ciuili tenet. ¶ Actiões[h] aūt de peculio[h] ideo aduersus patrem[i] dominūue[k] cōparauit pretor: quia licet ex contractu filiorum seruorumue ipso[l] iure nō tenentur: equum tamen est peculiotenus: quod veluti patrimonium est filiorum filiarumq: itē seruorū condēnari eos. ¶ Itez[m] si quis postulāte[n] aduersario iurauerit[o] deberi[p] sibi pecuniā quā

b ¶ Et alias. de qb⁹ dicā. j. §. penales.
c ¶ De pecunia. in hac actōe q̄ sic vocatur.
d ¶ Cū oib⁹. s. aptis: al' obligari p se vbi p se iteruēit ɔstō: vl' p alijs vbi p alijs iteruenit ɔstō. Sic ergo furiosus cū nec p se nec p alijs obliget. nec ɔstituere se dbere pt. Idē i pdigo et silib⁹. Itē mulieres cū al' p se tm̄ obligēt: ꝛ h̄ ɔstituent p se tm̄ et n̄ p alijs: vt. ff. d cōsti. pe. l. i. ꝛ. ij. §. i. et. ij.
e ¶ Cōstituerit. vtputa p h̄ vba ɔstituo me soluturū qd ego vl' ille debet: et silia: vt. ff. d ɔsti. pe. q aūt. i fi. et. l. se. et hoc ita si sit debitū qd pcedat: siue ciuile siue naturale simul. siue naturale tm̄ siue ptoriū. sec⁹ si ciuile tm̄: vt. ff. de consti. pecu. l. i. §. i. ꝛ. §. pe. ꝛ fi. ꝛ. l. iij. §. i.
f ¶ Nulla. ergo ex nudo pacto orit actio; qd ē ɔ ius cōe positū: vt. ff. de pac. iuregē. §. s3 cū nlla: ꝛ. §. quīmo: ꝛ. §. marcell⁹: ꝛ §. idē. Rn̄. ꝛ. C. de pac. l. legē. ꝛ ē h̄ id forte spāle: q: sic vnū p eo q ɔstituit iducit: vt n̄ teneat nisi elapsis. x. dieb⁹: vt. ff. d consti. pe. pmissor. cū al' stati tenet: vt. ff. d v. ob. eū q kl'is. §. quotiens: ꝛ de v. sig. cedere diē. sic ꝛ aliō ɔ eū: vt ex nudo pacto teneat: vt. ff. de iureiu. eū q. in pri. Sūt ꝛ alij adhuc sex casus i q b⁹ ex nudo pacto orit actio: vt ecce in donatōe hodie: l3 olī fuerit necessaria stiplatio: vt. C. de dona. si qs argētū. §. sinautez. Itē si mulier dotē sine stiplatōe dare marito ɔuenit: vt. C. de do. p. l. ad exac. ꝛ d rei. vx. ac. l. i. §. i. Idē si qs ob honorē dcretū vl' decernēdū palā pollicitus fuerit. i. sine iterrogatōe: vt. ff. de pol. l. i. §. i. ꝛ. l. pactū. Itē in nautico fenore: vt. ff. de nau. feno. l. pciculi. in fi. Itē i accessiōe frumēti vel vini vl' olei vl' ordei: vt. C. de vsur. fru. Itē i vsuris ciuitati pmissis: vt. ff. de vsur. l. ēt. al' āt pp sui frigiditatē nudū pactū actō3 parere non pōt.
g ¶ Iure ciuili. vel actōe ex stiplatu: vbi incertū ē ex stiplatōne vel ex ɔditōe certi q ex stiplatōe orit vbi ē certū: vt. s. de ver. ob. in pri. q stiplatio ē a iure cili inducta: vt hic: cū de iuregen. ipsa fuerit: l3 alij ɔct⁹ fuerint de iuregē: vt. s. de iure na. gē. ꝛ ciui. §. ius āt. nō aūt d' id de iure ciuili q nō hēat in se vinculū naturale: imo h3: q: sine consensu nonvalet: qui consensus ē de iure naturali: vt. ff. de pac. l. i. §. pe.
☞ ¶ Actōes āt. ¶ Ex ɔctu filij vel s'ui tenet pr̄ ꝛ dn̄s peculiotenus de iure ptorio. h. d. Are.
h ¶ De peculio. volūt q̄dā dicere h̄ eē ppria noīa actionū. s. de peculio ꝛ d i rē v'so. ꝛ qd iussu. Itē exercitoria: ꝛ tributaria: ꝛ istitoria: ex eo q leges plerūq appellāt eas actōes: vt hic. s3 veri⁹ ē vt adiectiue ponāt. sic. n. d' mādati actio d peculio: vt. ff. d pecul'. l. iij. §. cui ɔgruit.
i ¶ Patrē. s. respectu filij.
k ¶ Dn̄mue. s. respectu serui. sunt enim correlatiua.
l ¶ Ipso iure. s. ciuili: qd n̄ vult vt alter ex alteri⁹ psona n̄ obligetur: ꝛ sic pr̄ n̄ d3 teneri p filio inspecto iure ciuili. sic ispecto seruo n̄ d3 teneri dn̄s: q: seru⁹ p nullo ē ispecto iure ciuili: vt. ff. de iu. qd attinet. l3 tm̄ ptor eqtatē cōsiderat: vt q: peculiū qsi primoniū ē filij vel s'ui: vt subijcit: q: qd pcmonia qrit: vt. ff. d pecu. peculiū. vere tm̄ nō ē primoniū filij peculiū: vt. C. d inof. tes. l. fi. in fine. Itē nec serui: vt. ff. de ver. ob. liber homo. Ideo āt q: quasi patrimoniū est; patrem pro filio; dominum p seruo teneri dicit. diligenter tamen distingue vtrum ɔhant filius vel seruus: vel quasi ɔhant. Itē vtrū delinquat vel quasi: si ɔhat quil3 illoꝝ dn̄s vel pr̄ actōne ex eo ɔctu tenet in peculiū: cuius ɔdemnatōe deducit ex ipso peculio q̄cq̄d seruus naturaliter dn̄o debuit: vt q: dn̄s seruo mutuauit vel alias secum ɔxi. Itē deducitur qd debetur his q sunt in ptāte domini vel tutela vel cura: cum videatur dn̄s preuenisse: vt. ff. de pecu. sed si dānū. §. i. ꝛ. ij. obligatur enim seruus dn̄o naturaliter: vt. s. de fideiuss. §. i. ꝛ sunt hec communia in seruo ꝛ filio excepta causa mutui: ex qua nec fili⁹ nec pater tenetur. secus i seruo. j. ti. i. §. illud: ꝛ. C. ad macedo. l. pe. Item que dicta sunt quando cōtrahit hic filius vel seruus: eadem ꝛ quando quasi contrahit: vt si alterius negocia gessit: vt. ff. d nego. gest. si filius. preter hanc actionem tenetur de peculio adhuc pater vel dominus. quādoq tenetur de in rem verso: quādo scilicet filius in rem patris vel seruus in rem domini conuertit: ꝛ est insolidum vsq ad quātitatem versam: vt. j. ti. i. §. in rem. Azo. Sed de peculio agitur quatenus peculiū durat: vt. j. eo. §. sunt preterea: ꝛ. j. ti. i. §. in rem autem. Itē est actio qd iussu que est insolidu3 quando filius vel seruus iubēte dn̄o vel patre contraxit. videtur enim contrahi cum ipso pr̄e vel dn̄o: vt. ff. qd iussu. l. i. §. fi. Itez sunt alie tres: scilicet exercitoria que datur cōtra dominum nauis: qui preposuit magistrum naui seruum suum: ꝛ eius rei gratia contractum fuit. Et ideo dicitur exercitoria: quia exercitor dicitur dominus nauis. Item institutoria que habet locum quando aliquis seruum suum taberne vel stationi preposuit. Item tributoria qua agitur ita q dominus vocatur in tributum: vt. j. ti. i. §. introducit: ꝛ. §. institoria: ꝛ. § . i. In delictis autem ꝛ quasi delictis idem olim seruabatur in filio ꝛ seruo: vt pro noxa dari possent. j. de noxa. in fi. ti. sed hodie pro seruis tantum agitur noxaliter: vt ibi dicit. ꝛ pro delictis: vt. j. de noxa. in pri. ꝛ. ff. de noxa. l. i. ꝛ in quasi delictis: vt si seruus habitans cū dn̄o habuit suspēsum vel appēsum: vel effudit aliquid quod alicui nocuit: vt. ff. de his qui deie. vel effu. l. i. §. si seruus: ꝛ. l. si vo. §. ptor. nisi in duob⁹ casib⁹: vt. ff. de his q deie. vel effu. l. i. §. si seru⁹: ꝛ. ff. de mino. q si minor. §. si seruus. Porro l3 in delictis ꝛ quasi agat noxaliter: tm̄ et de peculio agitur si locupletatus est dn̄s inqtū id peculiū locupletius ē: vt. ff. de iudi. tā ex ɔctib⁹: ꝛ. ff. de pecu. l. l3. §. ex cā.
m ¶ Item si quis. s. actor.
☞ ¶ Item si quis. Diuiditur in duas partes: quia primo ponitur questio. Secundo questionis decisio. Secunda ibi. iustissime. Et. h. d. Si quis iurauerit aduersario deferente in iudicio datur ei ex sacramēto actio. h. d. Are.
n ¶ Postulāte. ꝛ petēte reo vel deferente. si. n. sine voluntate aduesarij iuraret: nihil pficeret iuramentū: vt. ff. d iureiu. in prin.
o ¶ Iurauerit. vel ei remissum fuerit: vt. ff. de iureiu. non erit. §. fi. ꝛ. l. se. ꝛ de re. cre. actori.
p ¶ Deberi. sic simpliciter. s. non adiecta cā quare debeatur: quod informiter dicimus. si autem cum forma: veluti quia vendidi: tunc agit actōne vtili ex eo ɔctu nata ex sacramento: cum pro veritate accipiat: ꝛ aduersario similiter actionem tribuit ac si vere ɔct⁹ pcessisset. Idem est in alijs contractibus: vt. ff. de iureiu. si duo. §. si quis iurauerit: ꝛ. §. idem dicemus: ꝛ. §. marcellus. Item circa actionem realem: si rem suam esse iurauerit: datur actio in rem vtilis. pterea i factū contra deferentem tātum vel heredem: vt. ff. de iureiuran. l. nam postea. §. fi. ꝛ. l. se. ꝛ ita actori interdum datur in factum: interdum vtilis ex eo contractu: ꝛ vtilis in

rem.ex parte autem rei si iurat in actōne psonali:tunc exceptōnem tantum parit.si autem i actione reali:tunc distinguitur:aut iurauerit rē petitoris non esse:quo casu excep.tantū datur.an suam esse:quo casu etiā actio si res actoris ad actorem redeat:non ꝯ alium. Et hoc quod dixi in actore habet locum si iuratur ex sacramenti dilatione. sed si iuratur ex traditione facta occasione iuris.iur.tunc publiciana datur contra quemlʒ: si sit iusta cā traditōis:vt ff.de iureiuran.nā postea.§.fi.⁊.l.seq. ⁊ de publi.l.i.in fi.vsqꝫ ad.l.eum qui. nec ob.in eo.ti.l.euʒ qui.§.si petenti.q: ibi verbuʒ dñitarat dominium tantum excludit contra quem publi.non datur: vt ff.de publi.l.pe.⁊ fi.

peteret: neqꝫ ei soluatur: iustissime[a] accommodat ei talem actionem[b]: per quam non illud queritur[c] an ei pecunia debeatur: sed an iurauerit. ¶ Penales[d] quoqꝫ actiōes p̄tor pene[e] multas ex sua iurisdictōe introduxit: veluti aduersus eū q̇ q̇d[f] ex albo[g] ei⁹ corrupisset[h]: ⁊ i eū[i] q̇ p̄ronū[k] vel[l] parētem in ius[m] vocasset cuʒ id[n] non

a ¶ Justissime.q: pp sacramentum datur.

b ¶ Actōem.in factum:vt.C.de iureiu.actori.

c ¶ Querit̄.ēt si piuriū vellet ꝓbare:q: suffic̄ diuina vltio:vt.ff.ꝺ dolo. ꝙ si deferente:⁊.l.se.⁊.C.de re.cre.l.iij.nisi in casib⁹: vt.C. de re.cre.l.fi.⁊.ff.de iureiu.admonendi. Et no.ꝙ hoc s.crm qḋ ē de re:vt.ff.e.quotiens.i.de veritate:vt.ff.ad.l.cor.de fal.l.i.§. ꝙ in rōibus.triplex inueit̄. voluntarium qḋ ex voluntate dat̄:suscipit̄ ⁊ recusat̄:⁊ extra iudiciuʒ: vt.ff.e.l.iusiurandū. Itē necessariū qḋ necessitate iposita a iudice defertur ⁊ suscipit̄:vt.ff.de in litem iuran.l.fi.nec.n.potest hoc sacr̄m referri vel recusari:nisi pretendat̄ iusta cā recusatōis:vt.C.de re.cre.generaliter.§.sinautem. Item iudiciale qḋ sic dicit̄ a iudicio:qñ.s.pars parti sacramentum in iudicio defert:quod non ost necesse subire:sʒ pōt recusari ⁊ referri:vt.C.e.delata:⁊.l.generaliter.§.sinautem. sed iure veteri ñ poterat recusari:vt.ff.e.manifesti. sed bm.P.ita demum actio in factuʒ datur ex sacr̄o si sententia non subsequatur.al's quare oritur actio in factum:cum ex sententia eadem nasceretur:vt.C.de re.cre.actori.sed nos contra. licet enim due sint ad idem ⁊ eodem noīe non nocet:vt.ff.ꝺ ac.emp.non est nouum:⁊.ff.de fideius.heres a debitore.semel tñ fiet exactio tm̄:vt.ff.de ver.ob.q̇ bis:⁊ de re.iur.bona fides.

☞ ¶ Penales q̊ꝫ. ¶ Qui edictum in albo p̄toris positum corrupit: vel q̇ vocat p̄rem vel patronū in ius sine venia:⁊ eximens dolo aliquē vocatum in ius vel eximi faciens tenetur actione p̄toria.h.d. Et primo ponit dictum vnum generale. Scḋo ponit tria exempla. Secunda ibi. Veluti. Areti.

d ¶ Pēales q̊ꝫ.dictū ē.s.ꝺ pretorijs rei psecutorijs:nc̄ ꝺ pēalib⁹ p̄torijs. sʒ q̇ ē dr̄ia iter pēales ⁊ psecutorias: R̄n.mlte:q: pēales pretorie sunt annales excepta actōe furti: vt.j.de.perpe.⁊ tempo.act.in prin. sed rei psecutorie sunt ppetue ⁊ tpales actōes:vt.ff.de ac.⁊ ob.in honorarijs. Item penales odiose sunt:rei persecutorie nō:vt.ff.de pe.l.interpretatione. Item penales non transeunt contra heredes:nisi aliquid ad eos peruenit:vel lis sit ꝯtestata:vt.C.ex delicto defuncti.l.i.sʒ persecutorie sic:vt.ff.de ac.⁊ ob.ex contractibus. Item vbi plures tenent̄ rei:persecutoria vno soluēte ceteri liberant̄:nō ita in pēali:vt.ff.de condi.fur.l.i.⁊.ff.de lib.ca.l.vl.⁊.ff.ad.l.aq̇l.itē mela.§.si pl'es.

e ¶ Pene.i.fere.vel meli⁹ dic ꝙ abūdat.nā vere multe sunt.

f ¶ Quid.i.aliquid.

g ¶ Ex albo.erat.n.album dealbādo q̄dam posita in loco eminenti: vt apparet in auten.de lit.§.cōem. ibi. Voce preto.⁊c. in quo albo erat scriptum;vel de citando aliquo: vel de alio precepto generali vel spāli: vt.ff.de albo scri.l.i.⁊.l.ij.⁊.ff.de iurisd.om.iu.l.si q̇s.

h ¶ Corrupisʒ.vel positū sustulisset:q̄uis nō corruperit:⁊ sue p se vl' p alium:⁊ tūc ābo tenentur:nec vnus liberat aliū.⁊ est in.l.aureos:⁊ in d.l.si q̇s:⁊.l.seq.tenet̄ ēt ille corruptor.l.cor.de fal.l.pe.cui⁹ pena ē ꝺportatio ⁊ oim bonoꝝ publicatio:in seruis ēt vltimū suppliciū:vt.ff. ad.l.cor.de fal.l.i.in fi.

i ¶ In eū.s.filiū vel libertū dat̄ actio i factū:q̇ ē sīlr penal':vt supio: i.l.aureos.q̇ dat̄ patrono vel p̄ri:⁊ si libert⁹ nō possit soluere dictā pecuniaʒ castigabit̄. Idē forte i filio:lʒ ñ noxal'r ñ def̄:vt.ff.e.s.ꝺ in i⁹ vo.l.pe.⁊.j.de nox.i fi.supio: tñ punit solū dolū:h solū factū cōsiderat:vt.C.de in ius vo.venia.

k ¶ Patronū.subaudi vel p̄ronā. Itē filios ⁊ p̄res eoꝝ:vt.ff.de in ius vo.l.iij.§.i.⁊ accipe hic p̄ronū q̇ māumisit:vel ꝓ quo iudicatū ē in cā i genuitat̄ ⁊ libertinitat̄:vl' si ex cā fideicō.manumisit:vel si emit eo pacto vt manumitteret:⁊ manumisit vel ñ manumisit:sʒ ex ꝯstōe diui marci puēit ad libertatē:vt.ff.ꝺ in ius vo.adoptiuū.§.i.⁊ l.is q̊ꝫ:⁊.l.sʒ ⁊ si hac lege. Itē liberos p̄roni accipe mares ⁊ feminas ⁊ pētes ēt adoptiuos:vt.d.l. sed si hac lege.§.libertos q̊ꝫ:⁊.§.parentes.

l ¶ Vel pētē.⁊ h accipe marē ⁊ feiam ⁊ vsqꝫ i ifinitū:vt ēt si adā viueret ñ possʒ vocari i ius sine venia. Itē nō refert si sunt legitimi pētes vel naturales:vt.ff.de in ius vo.l.iiij.§.i.ij.⁊.iij.⁊.l.pētes:⁊.l.p̄ris:⁊.l.adoptiui.in prin.

m ¶ In ius vocasset.i.iure expiēdi cā vocasset:vt.ff.de i ius vo.l.i.§.⁊ hoc. ⁊ hic siue cā sit ciuilis siue crialis vel multo magis. nā ⁊ tunc etiam cum venia nō pōt:q: non conceditur:vt.ff.de de in ius vo.sed ⁊ si.§.pretor ait:⁊.ff.de accu.qui accusatus. i fi.⁊.l.vi.§.ij. Sed quid si solum libellum dedit: R̄n.non incidit in hoc edictum:vt.ff.de in ius vo.libertus. Item quid si non veniat vocatus: R̄n.semper icidit:sed facilius remittitur hec pena quando vocatus venit:vt.ff.de in ius vo.q̄uis.licet quidam dicant vocantem nullo modo cadere in edictum si vocatus non venit ex predicta.l.q̄uis.⁊ hoc ideo:quia verba cū effectu sunt accipiēda:vt.ff.ne quis eum q̇ in ius vo.est vi.exi.l.pe.§.docere.sʒ pria snīa verior ē:vt q: in.d.l.q̄uis nō dic̄ ꝙ ñ icidat in edictū:sʒ nō remittit̄ pena nisi cā cognita. Itē nūq̇d heres p̄t vocare i ius sine venia. ⁊ certe si extrane⁹ ē pōt: vt.ff.de obse.presta.liber.l.heres.fili⁹ nō p̄t vocare i ius sine venia. Sʒ q̄re sec⁹ in h'de liberti ⁊ in h'de patroni: R̄n.in p'io odiū ꝯsatur:qḋ dʒ restringi.in scḋo fauor q̇ dʒ ꝓrogari:vt.ff.de li.⁊ posthu.l.quidam. Item si altera agat tutorio noīe vel curatorio.ex.ff.de in ius vo.l.in hac.l.§.fi.⁊.l.quesituʒ. R̄o:q: nemini nem officium suum dʒ esse damnosum:vt.ff.quēad.test.ape.si quis ex signatoribus.

n ¶ Cū id ñ ipetrasset.i.ñ petisset ⁊ ñ accepisset.dʒ.n.a pretore sic petere.dñe pmitte mihi vt possim ꝯueire p̄rem vel p̄ronuʒ meū:vt colligit̄.j.ꝺ pe.te.liti.§.fi.⁊.ff.ꝺ in ius vo.l.iij.⁊.iiij.§.i. Illḋ ēt q̄ro an h postulatio venie dʒ fieri i psonis oim q̇ in ius vocari ñ p̄nt:q̇ enūerāt̄.ff.ꝺ i ius vo.l.ij.⁊ si ñ fiat ꝙ cadat in penā: Quidā dñt ꝙ sic.nos ꝙ ñ:q: h pēa i euʒ tm̄ statuit̄ q̇ icidit i edictū.at ille psone i edicto non ꝯtinent̄:qḋ maxie ꝓbatur ex h.§. Aliter tñ puto eos puniēdos:ꝓut placuerit iudici ad silitudinē istoꝝ. Sʒ nūq̇d h petitio hodie ē correcta:vt q: h̄nt hodie liberti i⁹nataliū ⁊ regñatōis:vt i autē.vt lib.dece.§.i.col.iij:rñ.nō:q: ⁊ ibi reseruant̄ iura p̄ronis:maxie obseq̇alia q̇ natā ōbēt̄.supiora q̄tū ad libertū plana sūt. In filio distingue:āt erat emācipat⁹:āt in ptāte.si emācipat⁹ erat h̄nt locum supiora.si vero in ptāte:tūc nec cum venia nec sine venia pōt ꝯuenire p̄rem:vt.C.de in ius vo.l.fi.⁊.ff.de ac.⁊ obl.l.actōes.nisi ꝓ castrensi vel quasi castrēsi peculio:vt.ff.ꝺ iudi.l.lis.et tc cū venia:vt.ff.ꝺ in ius vo.l.adoptiuū.§.i.⁊ h cū agit cōtra patrem. Si autem contra extraneum:tunc secundum vetera iura tantum.v.actiones filiofa.competebant:vt.ff.de ac.et ob.l.filiusfa.et.l.i factū actōes. Sʒ hodie oēs veniētes ex aduēticia

c.i.: vt dixi. s. per quas perso.no.ac.§.i. Itē q̄ro quis iurabit de calumnia cū filiusfa.in iudicio erit: Rn̄.si filiusfami.petita venia patrem ꝯueniat: iurabit filius si maior est: alias curator ei dabitur ad litem: vt in auten.vt li.ma.ꝛ aui.§.i.in fi.si autē sit in potestate patris ꝛ agat de castrensi vel quasi peculio: et tunc iurat fili⁹ cū paterfa.habeat: vt.ff.ad mace.l.ij.si vero esset minor: daretur curator liti: nō psone: cuꝫ sit in potestate: vt.C.de cura. furi.l.fi.in p̄i. et de bo.que liber.l.fi.§.si auteꝫ p patre. Si aūt ꝯ extraneuꝫ agat filius: si agat pater eius noīe: pater iurat: vt.C.de iu.calū.l.ij.§.ꝙ obseruari. Si filius forte p̄re absente: vl' ẜm veteres ll.in.v.casibus: vel ẜm nouas in oī aduenticia cā iurat fili⁹: cū suo noīe agat ꝛ maior ē: si mō pr̄ in aduēticijs non hꝫ vsumfr. al' pr̄ ageret ꝛ rn̄deret ꝛ iuraret: vt.C.de bo.ma.l.i.in p̄i. vbi ꝟo fili⁹ iurat lꝫ pr̄ nō hēat vsumfr.dꝫ pater ꝯsentire filio agenti ꝛ rn̄denti: vt.C.de bo.q̄ li.l.fi.in prin.

impetrasset. Item[a] aduersus eū qui vi exemerit eum qui ī ius vocaretur: cuiusue dolo alius exemerit: et alias innumerabiles[b].

a ¶ Item aduersus eum.s.daṫ actio in factū penal': vt ecce cū vocarē ticiū in ius q̄ tenebatur mihi actōe tpali: ꝛ dum esset in itinere detinuisti eum vi: vel capiendo eum p psonam: vel faciē do dolo: vt alius eū detieret: ꝛ tm̄ ꝙ dies actōnis mee exiuit. teneris.n.mihi q̄ti iurauero in litem: ꝛ sic est actio penal' ex p te mea: q: vltra rei ꝟitatem forte iurabo: ꝛ ex parte tua: quia das mihi aliq̇d ꝛ tibi nihil adest: vt.ff.ne q̇s eum q̇ in ius vo.vi.ex.l.pe.§.i. Sup hoc.§.quero cū duo sint tituli: vt.ff.ne q̇s eum q̇ in ius vo.vi.ex.ꝛ alius ti.de eo per quem factum erit: de quo fit mentio in hoc.§. Rn̄.de primo: q: inde oritur actio ex vtraq₃ parte pēal': vt dictū est: sed ex alio ē penal' ex pte rei tm̄: cū ad interesse actoris detur: vt de eo per quem factum ē.l.fi.i.rn̄. Itē pm⁹ de quo fit mentio h̄ ꝯsuluit actori tm̄: vt pꝫ i l.ij.ꝛ.iiij.§.eximere. At scd̄s ꝯsuluit vocato nō solū: sꝫ ēt vocāti: vt.ff.de eo p quem factū est.l.i.§.si reus.in fi.ꝛ.l.fi.i. Rn̄. Itē prim⁹ hꝫ locum qn̄ aliq̇s exemptus est an̄ satisdatōneꝫ: ꝛ post in ius vocatōꝫ: sꝫ scd̄s post satisda.s.factas iudicio sisti ꝛ al's q̄ firmant iudiciū: vt.ff.de p̄to.stip.l.i.in p̄i. Et pꝫ dr̄ia ex ordie illoꝝ tituloꝝ. Itē pm⁹ qn̄ vi exēpt⁹ sit q̇s: at scd̄s ēt sine vi: vt pꝫ in.l.i.§.si dolo.de eo p quē factū est.ꝛ ne q̇s eū q̇.l.i.ꝛ ij.in fi. Vel satis dici p̄t ꝙ de vtroq₃ hic loq̄tur: ꝛ ꝙ licꝫ duo sint illi tituli: tm̄ de vno edicto sunt. Item ꝛ ꝙ dicaṫ penalis actio ēt illa q̄ ex vna pte tm̄ ē pēal'. Sup h̄.§.ij.q̄riṫ. Rn̄ōne p ꝯuētōꝫ solā ēt i re veteri ppetuabaṫ actio: vt.ff.ꝺ ac.ꝛ ob.l.cōstitutionibus: nō solū p noua iura: vt.C.ꝺ p̄scrip.xxx.an. cum notissimi: ꝛ.l.sic. rn̄.hic n̄ p executorē: sꝫ p suā denūciatōꝫ eum ꝯuenerat.vel ꝟbū q̄si positū in.ꝺ.l.ꝯstōib⁹.assertiue poniṫ n̄ similitudīarie: ꝛ ẜm h̄ hodie eēt correctum qd̄ hic dr̄. Vel dic ꝙ tal' fuit ꝯuētio in illa.l.ꝯstōib⁹.q̄ p lite cōte.habebaṫ: vt quia actio erat tpal' ꝛ libell⁹ fuit p̄icipi daṫ⁹: vt. C.q li.p̄i. da.lit. fac.l i.ꝛ.ij. Vel dic ẜm Jo.ꝙ ll.veteres circa psonales actiones loquūṫ: vbi nō ppetuanṫ p executorē: sꝫ lex illa cū notissimi: ꝛ.l.cū in rē.loquunṫ in reali.vn̄ adhuc ēt hodie n̄ corrigitur quod hic dicitur.

b ¶ Innūerabiles.imo nūerari p̄nt.sꝫ dicunṫ innūerabiles: q̇a de facili nō p̄nt nūerari.vn̄ dr̄ nō posse fieri ꝯmode qd̄ cū difficultate fieri p̄t: vt.ff.de ver.sig nepos pculo.enūera ergo aliq̄s: vt est actio in factū de calūniatorib⁹: de q̄ dicem⁹.j.§.q̄drupli. Item actio ꝙ me.cau. Itē furti manifesti. Item serui corrupti ī duplū: de q̇bus dicemus.j.e.§.oēs autē actōes. Sūt ꝛ alie in factū: vt de effusis ꝛ eiectis ꝛ de appensis: vt.ff.ꝺ his q̄ deiec.vel.effu.l.si vero.§.pretor. Et alie multe sunt quas enumerare nō expedit. Accur.

☞ ¶ Preiudiciales. ¶ Iste.§.duo fac.p̄io actōes p̄iudiciales enumerat. Scd̄o dic̄ ꝙ q̄da sunt actōnes ciuiles ꝛ q̄dā p̄torie. Scd̄a ibi. Ex q̇b⁹ fere. Et.h.d.in sūma. Actōes p̄iudiciales q̄ hic enūeranṫ sunt ī rē: q̄ꝝ aliq̄ sūt ciuiles ꝛ aliq̄ p̄torie.h.d. Are.

Preiudiciales[c] actiones in rem esse videtur: quales sunt p quas queritur: an aliquis liber sit an seruus: vel libert⁹ sit: vel de par-

c ¶ Preiudiciales.p constāti pōit ꝙ he p̄torie sūt cū in tractatu p̄toriaꝝ ponūtur.ꝛ sunt i rem: q: res petiṫ ꝛ vēdicaṫ. Vn̄ q̄riṫ q̄re nō posuit inter reales p̄torias: rn̄.q: q̄dā de eis ē ciuil'.vn̄ ei⁹ occasiōe ꝛ ꝺ ceteris h̄ dicere reseruauit.ꝛ sūt tres. Pria ē p quā q̄riṫ an aliq̇s sit liber.subaudi vel ẜu⁹. Scd̄a an aliq̇s sit libertus.subaudi vel ingenu⁹. Tertia ē de partu agnoscēdo p quā q̄riṫ an q̇s sit fili⁹ vel nō: vt oīa cōseq̄tur q̄ fili⁹ a p̄re cōseq̇ dꝫ: al' āt agiṫ ꝺ ptu agnoscēdo pp alimēta tm̄: ꝛ tc̄ filiatōi nō p̄iudicaṫ: q: sūmati q̄riṫ: vt.ff.de li.ag.l.i.§.iul'.ꝛ.l.si q̇s ali.§.si vel parēs: ꝛ.ff.ꝺ his q̄ sūt sui vel alie.iur.l.si iudex.lꝫ videaṫ ꝯ de or.cog.l.ij.§.fi.sꝫ dic vt ibi. Sꝫ dicūt q̇daꝫ ꝛ male ꝙ tm̄ due sūt: ꝛ ꝺ duab⁹ p̄mis faciūt vnā: h̄ mō.an aliq̇s liber i.igenu⁹ vl' libert⁹: ꝛ hi vnā faciūt.aliā ꝟo ꝺ ptu agnoscēdo nō mutāt. sꝫ pria opi.verior ē: cū sit cōmodi⁹ singl'as causas singl'is appellatōib⁹ distigui: vt.s.q̇.mo.test.ifir.§.alio āt mō. Item q: postea dic̄ cetere ꝟo ꝛc.ꝛ ita loq̄ṫ ꝺ plib⁹ excepta vna. In p̄io ergo vbi q̄riṫ sit liber vel seruus.dico ꝙ siue ẜu⁹ agat ꝯ dn̄m dicēs se eē liberꝝ siue eꝯ dn̄s ꝯ ẜuuꝫ: ꝛ ẜu⁹ sit in possessione libertatꝭ: ꝙ h̄ actio i rē q̄ intēdiṫ ē preiudicial': vt ff.de li.cā libert.§.fi. Itē dico siue patron⁹ vendicet libertū i libertinitatem: siue libert⁹ se vendicet in ingenuitatem: vtraq₃ ē preiudicialis: vt ff.si ingenu⁹ eē di.l.fi.in p̄in.ꝛ.§.fi.intenditur ēt h̄ casu offm̄ iudicis: vt diximus.ff.de iureiu.si duo patroni.in p̄in.ꝛ.ff.si inge.esse di.l.i.ꝛ.ij.ꝛ ff.de rei ven.l.i.§.i. Idē dicas in tertia: vt siue agat pr̄ petēdo filiū i filiationem: vel fili⁹ dicat se nō filiū: ꝛ erit p̄iudicial' ꝛ directa hicinde. Sꝫ q̄dā dixerūt ꝙ directa daṫ patrono p̄ti ꝛ dn̄o: sꝫ illa q̄ daṫ liberto filio ꝛ ẜuo ē ꝯria: qd̄ nulla.l.cautū iueniṫ: lꝫ alie q̄dā inueniantṫ directe ꝛ ꝯrie: vt mādati depositi ꝛ siles. Sꝫ q̄r formāṫ libelli in his: rn̄. sic.peto iohānē in filium meum iudicari vt mihi paternam debitaꝫ prestet reuerentiam: ꝛ alia que patribus a filijs debenṫ.ꝛ idem in patrono.ꝛ extūc lata sn̄ia alimēta p̄ri ꝛ patrono prestabūtur. vt.ff.de li.agno .l. si quis alij.in p̄in.ꝛ.§.solent.quia sententia pro veritate accipitur: vt.ff.ꝺ statu homi.l. ingenuum. Et probatur hec libelli formatio. C.de fideicom.li.l.i. In seruo ꝛ dn̄o sic. Peto ticium in seruum meum: quia eum meum dico. Econtra seruus vel libertus vel filius dicet.peto me non īquietari a ticio qui me in seruum vel libertum vel filium tenet: quia me ī tali viculo non subesse dico: vt.C.de ingenuis ma.l.diffamari. Vel sic. peto vt ingenuus vel liber vel non filius pronunciet contra ticium: q̇a sic se rei veritas habet. Et differt hec ab ea qua petit pater filium in potestate ex iure romano: cum ibi tantum de potestate queratur: h̄ autem de filiatione: vt.ff.de rei vendi.l.i.§.i.ꝛ hic dicitur. Item hec pretoria vt hic: illa ciuilis. Quibus autem modis filius possit peti: diximus s.de patria po.§.ius autem potestatis. Item quare dicuntur preiudiciales: Rn̄.secundum quosdam: q: in modum exceptionis pponūtur: ꝛ ita preiudicant: vt si agas contra me hereditatis petitione: ꝛ ego obijciam tibi ꝙ ẜu⁹ sis defuncti: vel quia ipse ꝺfunct⁹ ẜu⁹ fuit: vt.ff.de peti.here.l.si q̇s libertatē: tc̄ nō p̄ot eē lis inter nos: vt.ff.de iudi.l.lis: ꝛ.s.ꝺ ob.q̄ ex de.§.hi.ꝛ facit p hac sn̄ia.C.de or.co.l.ij.ꝛ ꝺ h̄e.pe.l.liber: ꝛ.ff.si q̇s ingenu.eē dica.l.fi. Alij dixerunt ideo dici preiudiciales: q: sn̄ia lata sup his fit preiudicium omnibus alijs questiōib⁹: vt.ff.ꝺ sta.ho.igenuum: ꝛ.ff.ꝺ lib.ag.l.i.§.fi.ꝛ.l.iij. Sed certe secundum hoc etiam querela inofficiosi testamenti dicitur preiudicialis: q: preiudicat alijs questionibus: vt.ff.ꝺ inoffi.testamen.§.fi. Sed contra hanc sententiam est ff.ꝺ liber. causa. si seruus. sed ibi non fuit pronunciatus ingenuus

vel collusio ibi fuit. Vel dic secundum Jo. q preiudiciales ideo dicuntur: quia oēs alie questiones que interim iter eas personas mouentur debent silere. C. de or. cogni. l. i. ꝛ. iij. ꝛ. ff. de lib. cau. l. ordiata. ꝛ ad hoc facit. ff. de nora. l. pe. ꝛ. i. R̄n. nisi esset talis causaque ageretur etiam si constaret eum fore seruum: quod est quandoqȝ: vt. ff. de iudi. vix. sed secundum hoc si conqueritur inter patronuȝ ꝛ libertum de libertinitate: non est questio preiudicialis: cum alie questiones interim inter eos possunt exerceri: venia tn̄ petita: vt. s. eo. §. in eum. Sed dic q ille questiones quiescunt que non competerēt si cōstaret eum libertum: vt ff. de ī ius vo. l. ȝ si hacvi. §. pe. ꝛ fi. Itē quid si nulla alia questio mouetur: nonne tunc isti dicūtur p̄iudiciales: cum non habeant cui preiudicent? Azo dicit q nō. sed Jo. d. ispicit. n. aptitudo: q: habil̄ ē eē p̄iudicial̄: sic̄ august⁹ dicitur ꝉȝ nō semper augeat: vt. s. in rubrica proemij. Item nunquid sunt plures preiudiciales nisi he tres? Respon. sic: vt here. pe. nā ꝛ tunc cessant omnes alie questiones donec ista intenditur: vt. ff. de pe. he. l. si quis libertatem: ꝛ l. diuus. in fi. licet hodie contrarium sit: vt. C. de here. pe. l. fi. §. i. ꝛ. ij. Item quo iure ascripticij coloni censiti ꝛ similes petuntur? R̄n. vtili preiudiciali: directa non. ꝛ ipsi coloni se petunt in libertatem contraria preiudiciali vtili non directa: ideo quia liberi non sunt serui: vt in autē. de san. epis. §. ascripticios: ꝛ. §. si seruus. Item ideo preiudiciali: quia parum a seruis distant quo ad seruitia que facere debent: vt. C. de ag. ꝛ censi. l. ne diutius. libro. xi. Sed alij dicunt q officio iudicis petūtur ꝛ petunt: vt. C. in qui. cau. cen. dominos accusa. pos. l. i. lib. xi. Sed certe officium iudicis non potest locum habere ad futuras prestationes: vt. ff. de vsur. l. i. Alij dixerunt habere locum negatoriam ꝛ confessoriā vtilem: vt que datur directa seruitutibus alijs: hec vtilis hic datur qḋ nihil est. Item si quis ad aliqua annua seruitia teneatur: quo iure petitur vt condemnetur vt prestet in posterum: ꝛ ipse quo iure petit absolui: R̄n. satis puto q iudicis officio hoc fiat: siue promissa fuerit h̄ seruitia: siue ex consuetudine debeantur. Sed ꝛ seruitia ips . prestita longo tempore ex promisso petuntur: vt. ff. de vsu. l. cum de in rem verso.

a ❡ Ex qḃ⁹. s. trib⁹ preiudicialib⁹: q̄ ꝓmissio probabit̄ ex lōgo vsu: vt ibi.

b ❡ Fere. ideo dicit: quia in ciuilib⁹ questionib⁹ quattuor ꝯsiderant̄. s. actor: reus: iudex: ꝛ ipsa res. Hic autem est idem qui conuenit ꝛ conuenit̄. Vel iō: q: pretor itroduxit de ꝑtu agnoscēdo: ꝛ a se. cō. ꝯfirmat̄.

c ❡ Legitimam. i de iure ciuili.

d ❡ Liber sit. subaudi vel seruus.

☞ ❡ Sic itaqȝ discretis. ❡ Diuiditur principaliter in tres partes. Primo ponit regulam generalem illatiuam ex precedentibus s̄m gl. sed s̄m doc. repilogatiuā. Scdo ponit vnā fallētiā. Scda ibi. Plane. Tertio naturā actōnū realiū ꝛ ꝑsonaliū ꝛ eaꝝ dr̄ias. Tertia ibi. appellam⁹. Itē p̄ria subdiuidit̄: q: p̄io ponit̄ q̄dā illatio seu repilogatio ex sup̄dictis. Scdo pōit rōes. Scda ibi. Nec eiȝ. Et. h. d. in sūma. Dn̄s rei nō p̄t agere ad dandū rē suā: nisi ꝯ furē odio furis ꝛ actōes i rē ꝯpetūt ad vēdicandū. ꝑsonales āt ad dandū vel faciēdum. h. d. Are.

e ❡ Sic itaqȝ. formatur hoc itaqȝ ex illa diuisione que fit. s. eo. §. i: q. d. dictum est que sunt in rē actōes ꝛ q̄ in ꝑsonā. itaqȝ sic eis discretis i. sepatī ꝛ diuis̄ pȝ hec regl̄a x̄a: q ꝑsonal̄ actio q̄ ꝯpetit ad dandū nō ꝯpetit ꝓ re sua alicui: vt hic. iō dixi ad dādū: q: ad tradēdū bn̄ p̄t dari actio ꝑsonal̄: vt ꝯmodati depositi ꝛ sil̄es. ꝛ ita ē vis inter dare ꝛ tradere: vt hic subijcit: ꝛ. ff. de ac. ēp. l. ex ēpto. in prin. ꝛ. ff. d ver. ob. vbi āt. i fi.

tu agnoscendo: ex quibus[a] fere[b] vna illarum legitimam[c] causam habet: per quam queritur: an aliquis liber[d] sit an seruus. cetere ex ipsius pretoris iurisditione substantiam capiunt. ❡ Sic[e] itaqȝ discretis actionibus certum est non posse actorem suam rem ita ab aliquo petere: si apparet eum dare oportere. nec enim quod actoris ē: id ei dare oportet[f]: quia scilicet dari cuiq intelligitur id qḋ ita dat̄ vt ei⁹ fiat: nec res q̄ iā actoris ē: magis[g] ei⁹ fieri potest. Plane[h] odio furū quo magis plurib⁹ actōib⁹ teneātur effec ū ē: vt extra penā dupli uat q̄drupli rei recipiēde noīe fures ēt hac actōe teneātur: si appet[i] eos dare oportere: q̄uis sit aduersus eos ēt hec ī rē[k] actio ꝑ quā rē suā q̄s esse petit. Appellam⁹ aūt in rem quideȝ actōes vēdicatōes[l]. In personā vero actiones quibus[m] dare aut

ꝛ. l. si rē tradi: ꝛ. l. nemo. ꝛ h̄ ē qḋ subijcit si appet eū dare oportere. ꝛ ita agit i ꝑsonā vt aliq̄d det̄. Sȝ q̄dā dicunt vt. P. q h̄ x̄ba. si appet eū dare oportere. sunt noīa cuiusdā actionis.

f ❡ Optet. i. oȝ q nō det̄. ē. n. īpossibile q det̄ vt subijcit: q: dare ē accipiēti; facere: vt subijcit. Nec res que ꝛc.

g ❡ Magis. sed opponit̄. ꝑl̄es ḋberi p̄t: vt. ff. ḋ except. rei iu. l. ꝛ an eadē. §. actōes. i fi. §. ergo ꝑl̄es dn̄iuȝ p̄t fieri meum. Sȝ nō seq̄t̄. nā ꝉȝ ꝑl̄es ḋbeatur: tn̄ semel fctā sua n̄ dȝ p̄l⁹ fieri sua: vt ibidē dr̄: ff. ḋ acq. pos. l. iij: §. ex plib⁹: ꝛ. s. ḋ le. §. si rē legatarij. nisi iteꝝ ḋsineret eē sua vl̄ mea: vt. ff. ḋ x̄. ob. si rē

h ❡ Plane odio. ſȝ in q̄ x̄tit̄ istud odiū: rn̄. q: i ꝯditōe ... meā furtiua q̄s de facto īfamat̄ apḋ bonos ꝛ graues viros: vt. ff. ḋ obse. l. honori. ꝉȝ n̄ īfamia iuris: vt. ff. ḋ ac. ꝛ ob. l. cesset. ꝉȝ in rei vēdicatōe neqȝ ḋ facto neqȝ ḋ iure īfamat̄. Itē m̄lta veniūt in ꝯditōe furtiua q̄ n̄ veniūt in rei vē. vt q: iteritu rei n̄ liberat̄: ꝉȝ ī rei vē. sic: vt. ff. ḋ ꝯdi. fur. l. i rē. ꝛ iō malū ē furi q hac actōe teneat̄. Itē sic̄ ꝓdest alicui ꝑl̄es h̄re reos ḋbitores: vt. ff. de lib. le. l. si q̄s decedēs. §. fi. ꝛ h̄re ꝑl̄es actōes: vt. ff. de le. ij. §. varis. ita eō dȝ ei nocere si ꝑlib⁹ teneat̄ actōib⁹: ꝉȝ ēt nulla alia sit vtilitas. Itē nūq̄d vna tollit̄ ꝑ aliā: dic q sic: vt. ff. ḋ ꝯdi fur. si ... ꝓ fure. §. furti.

i ❡ Si appet. i. q: appet eos ꝛc. idē dr̄ ḋ actione i ꝑsonā. Sȝ vr̄ h̄ stare n̄ posse. nā certū ē eū q̄ agit dn̄m fuisse: ergo ꝛ nūc ē: q: sine facto suo dn̄iū ab eo discedere n̄ potuit: vt. ff. de re. iu. l. id qḋ nr̄m: ꝛ. C. de ꝓb. l. siue possidet̄. ergo nō p̄t agere vt sibi det̄ qḋ ē suū: ꝛ tn̄ h̄ dic̄ q sic. ꝉȝ dic relatōȝ eē faciēdā ad gen⁹ n̄ ad spēȝ. q. d. ea actōe ꝑ quā al̄ agit̄ ad dādū. s. ꝑsonali: ꝉȝ h̄ n̄ ad dādū intēdit̄. ꝛ ita ē mirabile q rē meā ꝑ ꝑsonalē actōȝ peto r̄stitui: al̄ ꝯ: vt. ff. ḋ vsufr. queādm. ca. l. fi. ꝛ. ff. de ꝯdi. ide. l. si vrbana. ꝉȝ ē spāle: vt h̄ dr̄. Vl̄ dic agi ēt ad dādū. s. possessionē dādā quā amiserā ꝑ furtū: vt. ff. ḋ acq. pos. l. rem que nobis: ꝛ. ff. de condi. tritica. l. ij.

k ❡ In rē. actōēs. i. vēdicatōes q̄ ꝓ dn̄o de iure ciuili vel gētiū q̄sito intendūtur: vt. ff. de rei vē. l. in rē. Itē no. q hic. §. locum hȝ i quolȝ malefidei possessore aliene rei: n̄ solū i fure: vt. s. ḋ rerū di. §. si cū: ꝛ. ff. de ꝯdi. triti. l. i. in fi. ꝛ. l. ij. in prin. Interduȝ ēt ꝯ bonefidei possessorē dat̄ ꝯdictō rōe possessiōis: vt. ff. ḋ ꝯdi. inde. §. ꝉȝ si nūmi. Sȝ nūq̄d rē suā p̄t q̄s ēt a nō fure ꝑ ꝯdi. sine cā repetere: ꝛ. ff. de ꝯdi. sine cā. ꝑ totū: rn̄. s̄m quosdam ibi dr̄ ꝯpetere actio ꝑsonal̄: nō tn̄ tal̄ ꝑ quā intendat̄ vt aliq̄d ḋtur. Alij dicūt q si alicubi inueniatur ꝯdictō sine cā ꝓ sua re ꝯpetere: de vtili intelligendum ē.

l ❡ Vēdicatōes. siue reꝝ corꝑaliū de q̄b⁹ dictū ē. C. ḋ rei. vē. ꝑ totū: ꝛ. ff. e. ꝑ totū. siue reꝝ incorꝑaliū de q̄b⁹ dictū ē. ff. si vsufr. pe. per to. ꝛ. ff. si serui. ven. ꝑ totū. siue sint directe siue vtiles iste vēdicatōes: vt. ff. de publi. ꝑ totū: ꝛ. ff. si ager. vecti. ꝑ totum.

m ❡ Quib⁹. iō dic̄ q̄b⁹: q: sūt ꝛ alie q̄b⁹ nō itēdim⁹ dare facē ꝉȝ restitui: vt ꝯmodati actio ꝛ depositi ꝛ sil̄es. iste nō appellātur ꝯditōes in stricta significatōe accepto vocabulo: vt hic dr̄. Vl̄ dic q in actōe commodati ꝛ depositi ꝛ similibus intenditur dari vel fieri. s. ipsa detentatio rei: quasi ipsum factum pos-

facere oportere intenditur: scilicz condictiones[a]. Condicere eniz ẽ denunciare[b] prisca lingua. Nũc vero abusiue[c] dicimus condictionem actionem in personam esse: qua actor intendit dari sibi oportere. nulla eniz hoc tempore quo prius fiebat: eo nomine denunciatio fit. ¶ Sequens[d] illa diuisio est: ꝙ quedam actiones rei persequende gratia comparate[e] sunt: quedam pene persequende: quedam mixte[f] sunt. Rei persequende causa comparate sunt omnes in rem actiones[g]. Earũ vero omnium actionum que in personaz sunt: he quidez que ex contractu nascuntur: fere[h] omnes rei persequende causa comparate videnť veluti quibus mutuam pecuniaz vel in stipulatum deductã petit[i] actor. Item cõmodati: depositi: mandati: pro socio: ex empto: vẽdito: locato: cõducto[k]. Plane si depositi agiť eo nomiẽ ꝙ tumultus incendij ruine naufragij causa depositum sit: in dupluz[l] actionem pretor reddit: si modo cũ ipso, apud quez depositũ sit: aut cũ herede eius de dolo[m] ipsius ageretur: quo casu mixta est actio. ¶ Ex maleficijs vero prodite actiones sunt: alie tantũ pene persequẽde cã cõparate sũt: alie rei: alie tã pene ꝙ̃ rei persequẽde: et ob id mixte sunt. Penã tantũ psequiť ꝗs actõe furti. siue enĩ manifesti agať quadrupli[n]: siue ñ manifesti dupli: de sola pẽa agiť. nã ipaz rẽ ppria actõe pseqť ꝗs. i. suaz esse petẽs[o]: siue fur ipse eã rem possideat: siue alius quilibet[p]: eo amplius aduersus furem etiam condictio[q] est rei. Vi autem

sit quis in stipulationẽ deducere: vt. ff. de verb. obli. l. vbi autẽ non. §. id quod non fieret. nisi aliquid daretur: cum. sue rei nulla eẽt stipľatio: sz aliene tm̃: vt. s̃. de inuti. stipu. §. i.

a ¶ Cõdictões. s. appellamus.

b ¶ Denunciare dicũt q̃dã ꝙ qui volebant aliũ ɔuenire prio sibi denunciare d bebant: vt argu. ff. de serui. v̓ba. pre. l. quidam. Sed hoc nõ placet: quia ex volũtate aut bonitate vel vrbanitate hoc fit non necessitate. Sed dic ꝙ hec denunciatio fiebat: p magistratus: cuz actiones cõstituebant vľ dabant: vt. ff. de orig. iur. l. ij. §. omnium: quod est hodie sublatuz: vt in fi. hui⁹. §. dicitur: ɀ C. de formul. l. i. ɀ. ij.

c ¶ Abusiue. vere abusiue dicitur ɔdictio: id ẽ actõ in personã: q̇a hũ consonat nomen rei quam signat quid fieri debet: vt. s̃. d donа. §. est ɀ aliud.

¶ Sequens illa. ¶ Iste. §. vsq̧ ad. §. q̃dã diuiditur i duas partes. Primo ponit vnam summam principalium actionum. Scd̃o declarat eam per exempla. Scd̃a ibi. Rei persequẽde. Item scd̃a subdiuiditur in quinq̧. Nam primo ponit de actõib⁹ rei psecutorijs. Scd̃o de actõib⁹ mixtis ex ɔtractu descẽdẽtib⁹. Tertio ponit vnã regulam vel summulaz in actõnib⁹ ex maleficio descendentib⁹. Quarto illud per exempla d clarat: primo ponendo de actõibus penalib⁹: scd̃o de actiõib⁹ mixtis. Scd̃a principalis est in v̓s. plane. Tertia in. §. ex maleficijs. Quarta in. §. penam. Quinta in ver. sed legis. Et. h. d. in summa. Omnis actio aut ex contractu vľ ex maleficio ẽ: vel ex rei psecutoria: vel penaľ: vel mixta. h. d. vsq̧ ad. §. Quedã legã tñ vsq̧ ad. §. Ex maleficijs.

d ¶ Sequens. hec est tertia diuisio actõnum in hˀ ti.

e ¶ Compate. i. adiuncte.

f ¶ Mixte. Sed nonne q̃dam sunt q̃ nullum horum habent: vt si ago ne quid fiat in loco sacro vel sctõ: vel si factũ est tollatur: ɀ alie siľes q̃ neq̧ ad rẽ neq̧ ad penã neq̧ mixtim se hñt: sz vel ad rei reuerentiam: vľ ad publicam vtilitatem dantur? Rñ. satis ad rei psecutõem. s. diuine rei vel publice pertinz: cuius noĩe agere videor: vel ẽt meo noĩe: cum cuiuslibet intersit deum venerari: vt. C. de here. l. iiij.

g ¶ Actões. s. que decem sunt: vt diximus. s̃. eo. §. Itez seruiana. Sed certe videtur ꝙ sunt omnes penales. nã in eis iurať in litem: vt. ff. de rei ven. l. q̇ restituere: ɀ. ff. de in litem iuran. l. in actionib⁹. Sz dic ꝙ illd̓ nõ fit iure actõis: sz officio iudicis: vt s̃. e. §. preterea. in fi. §. vñ non dicunť penales. Alij tñ dicebãt ꝙ idõ nõ dicebanť pẽales: q: ñ originaľr illd̓ ñ fit qd̓ crescat p sacr̃m in litẽ: sz ex ɔtũacia: vt. ff. d in litẽ iurã. l. i. ɀ idõ magˀ attendebãt qd̓ naťaľr erat ꝙ̃ qd̓ incidẽter. Sz certe actio depositi i q̃ttuor casib⁹ ab initio ẽ rei psecutoria: ɀ tñ dr̃ penaľ inspecto ꝙ crescit ex ɔtumacia: vt. j. pri. ɀ j. e. §. quadrupli. vñ primam rñsionem approbo.

h ¶ Fere. fere diť pp actõnẽ ex stipľatu: p quã pẽa petiť: nec inspiciť qd̓ itersit: vt. s̃. de inuti. sti. §. alti. fm quosdã: qd̓ ẽ falsum: i mo pp actõz depositi i q̃ttuor casibus: vt. j. subijcit. Itẽ pp actõz redibitoriã q̇ dať in duplũ aduersus vẽditorẽ q̇ ne. p̃ pcium neq̧ accessiões soluit: vt. ff. d redi. l. redibitoria.

i ¶ Petit actor. ad vtrãq̧ ãt. s. ad mutuũ ɀ ad eã pecuniã q̃ i stipľatu d ducta ẽ certi ɔditio dať: vt. ff. si cer. pe. l. si q̇s certũ: ɀ. s̃. d v̓. ob. in pri. ita ꝙ ad mutuũ deť ɔdictõ spãľ d mutuo: vt. s̃. q̇. mo. re cõ. ob. in pri. Ad pecuniã deductã i stipľatõe deť ɔdictõ certi gñaľ: si certũ sit: vt. s̃ de ver. ob. in prin.

k ¶ Cõducto. sz nõne oẽs iste danť ad itereẽ: ẽt qd̓ ẽ extra rẽ: vt. ff. de act. ẽp. l. i. in prin. ergo peto aliq̇d qd̓ tibi nõ adest: ergo sũt ɔpenales. Sz dic trib⁹ modis dici actõez pẽalẽ. Prĩo illa q̃ hincinde ẽ penaľ: vt furti ɀ siľes: qñ peto qd̓ mihi nõ abest ɀ qd̓ tibi nõ adest. Scd̃o qñ ẽ penaľ ex pte vna s. ex pte rei tm̃: qd̓ ẽ vbicũq̧ actoris interesse excedit id qd̓ reo adest. in hac significatõe actões iste dicũtur penales. s. ex empto ɀ siľes: ɀ etiã rei vẽ. qñ in litẽ iurať: ɀ ꝙ ispecta psona tm̃ rei pẽales dicunť. pbať. ff. d eo p quẽ fac. ẽ. l. i. §. si pľes: ɀ. l. fi. ɀ. s̃. e. §. pẽales. Tertio dr̃ penaľ inspecta psona actoris tm̃: vt si accepisti ab aliquo aliq̇d vt me accusares p calũniã. nã repeto lz nihil mihi absit a te. s. cui adest: vt pbať. ff. de calũ. l. generaliter. §. illud erit notandũ.

l ¶ In duplũ. s. si reus inficieťur: vt. j. e. §. sz furti.

m ¶ Dolo ipi⁹. s. hr̃dis. ex dolo. n. d fũcti i simplũ tm̃: vt. ff. d posi. l. i. §. i. Et rõ q̃re i his casib⁹ dať i duplũ ɀ i alijs i simplũ ẽ: q: ex necessitate deponiť: nec potuit puidẽ apud quẽ deponeret: vt. ff. d posi. l. i. §. inuito.

¶ Ex maleficijs. ¶ Supra dixit de persecutorijs in rem tam realibus ꝙ̃ personalib⁹ ɀ etiam mixtis. Nunc vero in maleficijs ɀ persecutorijs ɀ de mixtis penalibus. Et. h. d. Actionum descendentium ex maleficijs q̃dam sunt persecutorie pene tm̃: q̃dã mixte tam rei ꝙ̃ pene: qd̓ p exempla declarat. h. d. Are.

n ¶ Quadrupli. Sed quare plus manifestum furtum punitur ꝙ̃ non manifestum: cum clam facta magis punienda sunt: vt. ff. de admi. tu. l. nõ existio. ff. de ritu nup. l. vl.? Rñ. imo magis deliq̇t q̇ palaz ꝙ̃ qui clã amouet: vt. s̃. vi bo. rap. in prin. vñ magis puniť: vt argu. ff. de offi. presidis. diuus.

o ¶ Petens. s. rei vendi.

p ¶ Quilz. vt. s̃. de ob. que ex deli. nas. §. fi.

q ¶ Conditio. s. furtiua que soli dño datur ɀ heredi eius aduersus furẽ ɀ eius heredem: vt. ff. de condi. fur. l. i. ɀ. l. v. ɀ. s̃. de obli. que ex deli. nascuntur. §. fi.

bonoꝝ raptorū actio mixta est: quia in quadruplū[a] rei persecutio continetur: pena aūt tripli ē. Sed et legis aquilie actio de dāno iniurie dato mixta est non solū si adversus inficientē ī duplū agatur: sed iterdū et si ī simpluꝫ[b] quisqꝫ agat: veluti siquis hoiem claudum aut luscum occiderit q̄ in eo anno integer et magni precij fuerit: tāti enī damnetur quāti plurimi et magni precij is homo in eo anno fuerit secundum iam traditam[c] divisionem. Iteꝫ mixta est actō adversus eos[d] qui relicta sacrosanctis ecclesijs vel alijs venerabilibus locis[e] legati vel fideicōmissi nomine dare distulerint[f] vsqueadeo vt etiam in[g] iudicium vocarentur. tunc enim et ipsam rem vel pecuniam que relicta est dare compelluntur: et aliud tantuꝫ pro pena[b]: et ideo ī duplū eiꝰ fit cōdēnatio. ¶ Quedam[i] actiones mixtam causam obtinere videntur: tam in rem q̄ in personam: qualis est familie[k] herciscunde[l] actio que competit coheredibus de dividenda hereditate. Item communi[m] dividūdo: que inter eos redditur: inter quos aliquid[n] commune est vt id dividatur. Item[o] finium regundorum actio qua inter eos agitur: qui cōfines[p] agros habent. In quibus tribus iudicijs per-

a ¶ Quadruplū. vsqꝫ. s. ad annum in simplum: vt. s. d vi. bo. rap. in prin. nisi in casu: vt si iudeꝰ c̄ xpianū agat: tc̄ in duplū tm̄ agit: vt. C. d pag. l. xpiani. Sꝫ nunqd ēt raptor tenet actōe furti manifesti: dic q nō. sꝫ P. q: in duplū tm̄ tenet: si furti nō māifesti cōveniat: vt. ff. d vi bo. ra. l. i. nisi in casu vbi nec in duplū tenet sm eum: vt. ff. de fur. l. si qs ex domo. sꝫ certe ibi erat actuꝫ actōe vi bo. rap. vn̄ sublata erat actio furti nō manifesti: vt. ff. vi bo. rap. l. i. ꝛ. ff. de ac. ꝛ ob. l. q̄ seruū. sꝫ satis vr̄ q ēt manifesti furti noīe cōveniatur ꝛ in quadruplum: vt. ff. d fur. l. si vēdidero. §. cū raptor: ꝛ. l. si qs ex domo. sꝫ. P. c̄dixerit: vt dictum ē.

b ¶ In simplū. vbi c̄ cōfitentē datur. nā tunc ī simplū ꝛ c̄ negantē ē ī duplū: vt hic ꝛ. j. e. §. at ille: ꝛ. C. ad. l. aql. l. cōtra. ꝛ. l. c̄ negantē: ꝛ. ff. de iniur. cū q̄.

c ¶ Traditā. vt. s. ad. l. aquil. in prin. nam ibi dividit primū caput. l. aql. a tertio capite: ex quo tertio fit condemnatio q̄ntuꝫ res retro valuit in. xxx. dies: vt. s. e. ti. §. ex hoc capite. Item adiunge actiōeꝫ q metus cā. nam ꝛ ipsa mixta est: vt. ff. q me. cau. l. si cum ex. §. i.

d ¶ Contra eos. s. heredes vel alios qui legatis vel fideicommissis gravari psūt: qm̄ onerati sunt pecuniariter: vt. j. de singu. re. per fideicommis. relic. in prin. ꝛ. ff. de le. i. plane. in fi.

e ¶ Locis. que multa sunt: ꝛ enumerantur in auten. de non alie. §. nos igitur.

f ¶ Distulerit. s. fraudulēter vel sine iusta cā: alr̄ nō puniunt: vt. ff. si cer. pe. l. q te: ꝛ. ff. de vsu. l. sciēdum: ꝛ. ff. de pe. here. l. illō. Et no. quē puniri ex perastinatōe vel dilatōe illicita. sic. ff. de eden. l. ptor. §. sꝫ ꝛ si seruꝰ. in fi. ꝛ ē spāle in his legat. in alijs legatis vel fideicommissis nō pstat duplum: sꝫ vsure currunt ex mora: vel saltē post contestatōem lit: ꝛ fructus rerum restituunt: vt. C. de vsu. leg. seu fideicō. l. i. Itē ꝛ legata habent in alio privilegium: vt si indebitum soluat nō repetat: vt. s. de obli. q̄ ex quasi contrac. in fi. Quid si primo negavit postea confiteat: rn̄. pōt penitere: cū exoneret actorem approbando: vt. s. de iureiu. eum q̄. ar. c̄. ff. de edil. edi. l. qd sit fugitivus. in prin. Itē qd si confessus est et postea negat: Rn̄. punit: cum vltima mora noceat: vt. ff. de peri. ꝛ commo. rei ven. l. illud. Item quid si non inficietur: sed dicat testamentum non valere: vel aliam proponat rōnabilem cām: Rn̄. quidam q puniatur ne inveniatur via per quam negantes suam exerceāt avariciam: vt s. vi. bo. ra. §. q: tn̄. Alij c̄. quod verum puto: vt. j. e. §. at ille. Item nūquid hoc in legato generali ꝛ spāli locum hꝫ: Rn̄. sic sm Jo. cuꝫ vtrūqꝫ sit legatum: vt. s. de fideicom. here. §. fi. ꝛ. C. de fideicom. l. fi. in prin. Item quid si duplum nō pōt soluere: Rn̄. luit in corpore: vt. ff. d pe. l. i. §. generaliter: ꝛ. C. de ser. fug. l. q̄cūqꝫ: ꝛ. ff. de in ius vo. l. pe. ꝛ fi.

g ¶ In iudicium. quid si in iudicium non vocantur: sed alias sunt ī mora: Rn̄. quidam adhuc idem vt dupletur: sed hic lex contradicit. Item in dubijs pene sunt molliende: vt. ff. d pe. l. interptatōe. Sed dicā currere vsuras ꝛ fructus deberi ex mora ꝛ ipsa re. i. sine interpellatione dicam morā cōmitti ad instar minoꝝ qbꝰ legata debentur: vt. C. in q̄. cau. in inte. resti. nō est ne. l. in minorum. Itē qd si reipub. vel fisco relinquatur: vr̄ q idem sit: cum ius divinum ꝛ publicum simile sit: vt. C. de sacrosan. ec. l. fi. ꝛ in auten. de non alie. §. si minus. col. ij. Sed dico contra: quia pene sunt molliende vt diximus: vt. ff. de pen. l. pe. Item quid si in redemptione captivorum: vr̄ idem quasi rei venerabili sit relictum: sed certe non extendam cum sit pēa. Itē quid si deo vel alicui sancto vel administratori: que idē valent: vt in auten. de ec. ti. §. si quis in noie: ꝛ. ff. ad. l. fal. l. i. §. si qs: et §. ad municipiū: Rn̄. locum hꝫ h §. q: venerabili loco ē relictū: vt ff. de an. le. l. annua. §. a ticio.

b ¶ Pro pena. si hec est rō vt sit mixta: pꝫ q conditio. ex. l. illa. si quis in tantam. sit mixta: vt. C. vnde vi. si quis ī tantā. Itē ꝛ illa conditio q̄ datur ex. l. constātini: vt C. finiū reg. l. si constiterit. ꝛ oēs ille actōes vbi ꝛ res ꝛ aliqd. p pena petitur: qd verū est.

☞ ¶ Quedam actiones. ¶ Actio familie herciscūde p dividēda hereditate. Et actio cōi dividundo p re particulari. Et actio finium regundoꝝ p dividendis fundis dicuntur actōes mixte. s. reales ꝛ psonales. vel propꝰ mixtam cām hn̄t: in qbꝰ iudici licitū est vni ptium adiudicare rē si equū sibi videbitur. h. d. Et dividitur in tres ptes. Prio ponitur dictuꝫ generale. Scdo illud p exempla declarat. Tertio ponit q̄ pn̄t esse partes iudicis in istis actōibus. Scda ibi. Qualis ē. Tertia ibi. In qbus iudicijs ꝛc. Areti.

i ¶ Quedā actōes. hic adijcitur tertium membꝝ illi divisioni quā habes. s. e. §. i. vt ibi diximus.

k ¶ Familie. actio ista sic dr̄: q: familia p hr̄ditate ponitur.

l ¶ Herciscūde. i. dividende. hercisco is. i. divido dividis. q. d. actio dividende hereditatis. Itē iō dr̄ mixta: q: in ea petitur dn̄ia reꝝ corpalium nō dari: sꝫ tradi vel assignari p parte sua: ꝛ in hoc dr̄ realis. Itē petuntur fructꝰ: si alter eos tm̄ pcepit: vel ipse solus īpensas fecit. ꝛ hec petūtur dari. i. vt fiāt sui cui dātur. ꝛ pp h dr̄ psonal: vt. ff. fami. her. l. itē labeo. §. familie: ꝛ s. d obli. ex qsi c̄c. §. itē: ꝛ. s. e. §. sic itaqꝫ. Sꝫ q̄nto tpe durat: rn̄. xxx. an. ispecto potiꝰ q sit psonal: vt. C. d an. exce. l. i. Itē q̄ro ex q̄ nascitur: rn̄. sꝫ azo. ex volūtate agētiū: vt. ff. fami. her. l. i. Sꝫ certe īmo ex qsi c̄ctu: vt. s. d ob. q̄ ex qsi c̄ctu. §. i.

m ¶ Cōi dividūdo. q̄ sunt hic loco psonaliū pstationū. ꝛ q̄ loco realiū dic eodē mō vt prime dixīmꝰ in actōe fami. her. ꝛ idē ī primo casu. ꝛ facit ad hsic. §. ff. cōi divi. p h iudiciū. §. sicut.

n ¶ Aliqd cōe. s. sine societate vel cū societate: vt. ff. p socio. l. q̄ bꝰ: ꝛ. l. si āt actū: ꝛ. s. de obli. ex qsi c̄ctu. §. si inter aliquos.

o ¶ Itē finium regundorū. s. est mixta: vt hic ꝛ. ff. fi. reg. l. sed et loci. §. in iudicio.

p ¶ Confines. quid si domos hn̄t convicinas: Rn̄. nō hꝫ locū si hicinde sint domus: vt. ff. fi. reg. l. iiij. in fi. Si āt ex altera pte tm̄ sit domus: ex altera fundus: tunc vtile locū hꝫ iudicium fi-

ni.reg.vt.ff.fini.reg.l.ij. in prin. ꝛ adiige his trib⁹ actionibus mixtis quādā alia: scʒ here.pe.vt.C.de heredi.pe.l.hereditatis.ff.de pe.here.l.sine boñ.fi.§.fi. Item quid de oibus noxalibus actionib⁹: videtur eni ꝙ sint i rem: qꝛ contra quēlibet possidētem kuñ dantur: vt.j.de noxalib⁹ actio.§.omis autē. Itē quid de actione de tigno iiuncto nā et hec datur cōtra quēlibʒ ei⁹ possidentē: vt.ff. ð tig.iiunc.l.i. in fi. Itē quid de actiōe qð me.cā. nam ꝛ hec quēlʒ possidētē ꝑqrit: vt.ff.ꝙ me.cau. l.si cū ex.§. pedi us. Itē quid de actione in factuʒ que datur ꝯ euʒ q̄ aliq̄d hʒ i loco publico positūʒ: vt.ff.ne q̄d i loco pub.l.ij.§.añpe Itē quid de ac. in factū siue iter

mittitur[a] iudici rē alicui ex litigatoribus ex bono et equo adiudicare[b]: et si vnius pars pregrauari videbitur: eū inuicē certa pecunia alteri condēnari. ¶ Omnes[c] autē actiones vel in simplum cōcepte sunt vel in duplum vel i triplum vel in quadruplū. vlterius autem nulla actio[d] extēditur. In simplū enim agitur veluti ex stipulatione: vel mutui datione: āt ex empto: vendito: locato: cōducto: mādato: et deniq̄ ex alijs q̄ꝫ plurimis causis. ¶ In duplum agim⁹: veluti furti[e] nec manifesti

dicto qð vi aut clā. nā ꝛ hec cōtra possidētēʒ datur: vt.ff. qð vi aut clā.l. cōpetit.i fi. Itē quid de actōe ad exhibēdū. nā ꝛ illa possidētēʒ ꝑsequitur sicut et cetere superiores. vñ videnť oēs i reʒ: vt.ff.ð ac.ꝛ obl.l.obligationū genera. Quidā dicūt eas anomalas.i.nec in rē nec i ꝑsonā. Sʒ dic omnes eē ꝑsonales: vt pʒ i actiōe ad exhibēduʒ: vt.ff.ad exhi.l.iij.§.ē aūt ꝑsonalis hec actio.

a ¶ Trib⁹.s.fa.her.cōi diuid.fin.regum.

a ¶ Permittitur.a lege. Accur.

b ¶ Adiudicare. ꝛ qð adiudicatur stati fit eius cui adiudicatur: vt.j.de offi.iu.§.fi.

☞ ¶ Omnes aūt. ¶ Nulla actio extēditur extra q̄druplū ꝛ i simplū agiť rglariter ex oī ꝯctu. In duplū vō ex furto nō manifesto. Et ex.l.acq̄lia: et ex seruo corrupto. Ex deposito in q̄ttuor casib⁹. Et ex legato facto venerabili loco. In triplū vero quotiēs agitur i pl⁹ debito: vt aduersarius maiorib⁹ sportulis executori ꝑgraueť. In q̄druplū vero furti māifesti ꝛ qð me.cā.h.d.vsq̄ ad.§. Actionū aūt.legā tū per ptes. Et hic pōitur q̄rta diuisio actionū: vt dꝛ in glo. Qꝛ q̄daʒ dantur ad simplū: quedā ad duplū et triplū ꝛ q̄druplū. Et diuiditur in tres ptes. Primo ponit dictū gn̄ale. Scðo illð per mlťa exēpla i quolibet mēbro declarat. Tertio pōit aliq̄s differētias i ter ista exēpla. Scða ibi. In simplū agitur. Tertia ibi. Sed furti quidem.h.d. Are.

c ¶ Omnes aūt. hec ē q̄rta diuisio que fit in hoc titu.

d ¶ Actio.s.vltra q̄druplū. Sʒ ꝯ in.l.aq̄l.vbi occasione vilꝭ serui iterfecti agiť ad vnā h̄rditātē ꝑditā q̄ vʒ cētuʒ marcas: vt s.ad.l.aquiliā.§.illð. Itē ꝯtra de eo qui vilem clauū de naue abstulit q̄re tota nauis perijt. nā ad totū dānū teneť: qð ēt q̄druplū ꝛ vltra excedit: vt.ff.de incē.rui.nau.l.iij.§.senat⁹. Itē alið ꝯtra i actione exēpto vbi occasione pecoris morbosi tot⁹ meus grex cōtaminatus ē: vel occasione tigni viciosi tota domus corruit: vt.ff.de ac.emp.l.iul.i prin. Sʒ certe his tribus ꝯ°ijs ñ agiť ad aliq̄d qð sit pēa īspecta ꝑsona agētis sʒ totū ē suū iteresse. nā hūc.§. intellige q̄ñ penalꝭ ē actio ex vtraq̄ pte. Itē ꝯ.i eo q̄ manumisit kuū alienū in p̄ntia principis. nā duo mācipia dño: ꝛ tria silia dat fisco: et ita i q̄rtuplū dānatur: vt

C.de his q̄ a nō domi.ma.l.fi. Itē cōtra in eo qð dicit lex. si dedi tibi pecuniā ne mihi calūniaʒ faceres ꝛ ab alio accepisti vt calumniā faceres mihi i octuplū mihi teneris: vt.ff.de calū.l.ꝛ gn̄aliť.§.fi. Sʒ certe p̄io.cāu ꝑstať pēa diuersis. Et bñ di.glo.diuersis. nā sec⁹ eēt si vni.ff. de ac.ꝛ ob.cuʒ ex vno.p̄nt.n. plures actiones ex eodē crimine acq̄ri diuersis.s.ð iniur.§. patitur. nec vna remissa altera tollitur: vt.ff.de iniu. l.i.§.fi.fac ꝑ ꝑdictis.ff.de ac.ꝛ ob.l.quotiēs nō vni. nec est ibi aliq̄ ꝑstatio vltra q̄druplū. In scðo aūt cāu ñ vna actione habeo q̄druplū: sʒ duab⁹. Item cōtra in eo quod dicitur si dedisti pecuniaʒ ne mihi fieret calumnia. nam tu repetis qð dedisti: et ego i q̄druplūʒ ꝑsequor: vt.ff.de calū. siq̄s ab alio in pri. Sʒ certe duob⁹ fit prestatio: ꝛ neutri vltra q̄druplū. Itē cōtra i eo qð dicit lex kuū i seruitutem reuocari occasione leuis offense: ꝛ ita pena ħonuer

dāni iniurie: ex lege aquilia[f]: depositi ex quibusdā[g] casibus. Itē serui corrupti: que competit i eū: cuius hortatu consilione seruus alienus fugerit aut cōtumax aduersus dominuʒ factus est[h]: aut luxuriose viuere ceperit: aut deniq̄ quolibet modo deterior factus sit. In qua actione earū rerum quas fugiendo seruus domino abstulerit: estimatio deducitur[i]. Iteʒ ex legato quod venerabilibus locis relictum est: secū dū ea que supradiximus[k]. ¶ Tripli vero cum quidam maiorē ve

suʒ excedit: vt.C.de li.ꝛ eorꝭ li. si māumissus. sʒ dic ꝙ illa ē accusatio ñ actio. Vel dic ꝙ nō ꝑstatur pena habito respectu ad reʒ. Iteʒ ꝯtra eū qui surripuit seruū fiscaleʒ. naʒ dānatur in.xij.lib. argenti ꝛ seruo restituendo. C.de seruo fugi.l.siq̄s seruū. Sʒ ibi ñ fit relatio ad ipsaʒ rē vꝭ ad simplū. Est.n.hic.§.itelligēd⁹ q̄ñ actio ē penalis: et i pena ad ipsaʒ rem habetur respect⁹. Itē cōtra.s. de iuti.stipu.§.alteri. nā ibi non inspicitur q̄ꝫta sit sed tota exigitur. sed ibi nō h̄etur respectus ad ipsam rē. Vel dic aliud in pena cōuentionaliter vt ibi: q̄ꝫ in legati vt h. Item contra in eo qð dicitur eū qui emit admistrationē. nā qui accepit quadruplū reddʒ: ꝛ sua bona confiscātur ꝛ cingulo priuatur: vt i aut.vt iudices sine quoquo suffra.§.sic igitur.i fi.col.ij. sʒ illð fit per accusationem non per actionem.

☞ ¶ In duplū. ¶ Iste.§.fuit sūmat⁹ cū ꝑcedēti. Et tū in specie.h.d. Actiones hic posite dātur ad duplū.h.d.vsq̄ ad.§. Tripli. Are.

e ¶ Furti manifesti.vt.s.de obli.q̄ ex delicto nascuntur.§.pena.

f ¶ Aquilia.puta per inficiationem: vt.j.e.§.at ille.

g ¶ Ex quibusdaʒ. veluti ꝙ tumultus incendij ruine naufragij cā depositum est: vt.s.eo.§.rei persequende.

h ¶ Est.s.in mēte. nā si in corpore locū hʒ lex aquilia: vt.s.ad.l.aq.i pri. ꝛ hoc siue fiat de bono malus: siue de malo deterior: vt.ff. de ser.cor.l. i.§.suadere.vsq̄ in fi.ꝛ.l.se.

i ¶ Deducitur. et oē cum ipsa re dānum dupletur: siue ꝑuenerit res ad ipʒ solicitatorē siue ad aliū: vt.ff.de seruo corup.l.i hoc iudicio. Sʒ nūq̄d iure actōis fit h̄ estiatio vꝭ iudicij officio: Rñ. fit iudi.of.kʒ Pyr. ita fit in actione qð me. cā.ff.qð me.cā.si cū ex.§.i.ꝛ.§.quadruplatur. Sʒ ꝑ filio corrupto vel ꝑ filia qualiter agitur: Rñ. habet vtilē actionem: vt.ff.ð ser.corp.l.in tantum.§.ii. vnde dicunt ꝙ veniet interesse patris consistens i operis filij: quiamodo vult operari: ꝛ cum sit corruptus aliud q̄ꝫ opera non potest estimari: quia liberum corpus non recipit estimationeʒ: vt.ff.de his qui deie.vel effu.l.fi.hʒ.n. istā vtilem ac si esset in bōis. ꝛ erit in cā.s.sūmā quā ipse estimauerit suo iureiurādo: vꝛ de actōe iniuri.dꝛ: vt.s.ð iniur.§.pena.ff.de iniur.l.ꝯstōib⁹. Vel dic ꝙ primo estimat iudex summaʒ ad quā cōpetit: vt.arg.ff.de custo.reorum.l.siq̄s rerum.

k ¶ Diximus.s.eo.item mixta.

☞ ¶ Tripli vero. ¶ Iste.§.summat⁹ est cū.§.oēs.aūt.s.eo. pōt tū i specie sic summari. Actor petens per dolum in libello maiorem quā

re estimationis quantitatē in libello[a] cōuentionis inseruit: vt ex hac causa viatores. i. executores litiuz ampliorē summā sportularum[b] noīe exegerint. tūc enim id propter qd eorū causam dānum passus fuerit reus[c]: id in triplum ab actore consequatur[d]: vt ī hoc triplo etiā simplū in quo dānum passus est cōnumeretur: qd nostra constitutio introduxit: que in nostro codice[e] fulget: quā proculdubio certū est ex lege cōdicticia[f] emanare. Quadrupli agitur veluti furti[g] manifesti. Itē de eo quod[h] metus causa factū sit: et de ea[i] pecunia q̄ ī hoc data sit: vt is cui datur calūnie causa negociū alicui faceret vel nō faceret. Itē ex lege cōdicticia[k] q̄ in nostra cōstitutione[l] oritur in quadruplū[m] condemnationez imponens bis executoribus litiū qui contra nostre constitutionis[n] normaz[o] a reis[p] quicq̄ exegerint. Sed furti quidem nec manifesti actio: et serui corrupti actio a ceteris de q̄bus simul locuti sum⁹ eo differt q̄ he actōes oīmodo[q] dupli sūt. at ille i. dāni: iīurie: ex lege aq̄lia: et iterdum depositi[r] inficiatōe duplicātur[s]. in confitentem autem ī simplū dātur. Sz et illa[t] q̄ de bis cōpetit que relicta venerabilib⁹ locis sunt: nō solū inficiatione[u] duplicātur: sz etiā si distulerint relicti solutionē vsquequo iussu magistratuū nostrorū cōueniantur. In confitentē vero et anteq̄ iussu magistratuuz cōueniat: solutio simpli redditur. Itez actio de eo quod metus causa factum sit: a ceteris de quibus simul[x] locuti sum⁹ eo differt q̄ ei⁹ natura taci-

titatem q̄ debeat vt reum maioribus grauet expensis tenetur in triplo eius damni qd reus passus est: in quo triplo continetur simplum pro damno. h. d. Areti.

a ¶ In libello. hic nota duo. Primo q̄ libellus est faciendus ī causa: quod est verum iure nouo: vt hic et C. de epis. et cle. auten. generaliter: et. C. de lit. contest. auten. offeratur. nisi ī quattuor casibus quos no. in aut. de mā. pri. §. sicut col. iij. Aliud ē iure veteri. nam tunc nō fiebat nisi voluntate: vt. ff. de eden. l. i. nisi in casu: vt. C. de dig. quotiens. Item scdo nota q̄ quātitas ē certa in libello cōprehendenda: vel res: et ita ēt ī personali actiōe debet actor certificare reum: vt hic et ī aut. de liti. §. ad excludēduz. col. viij. et. ff. de rei vendi. si in rez §. et si vestimēta. tertio no. q̄ sportule vel salaria: q̄ dabātur executorib⁹. i. mīnistris q̄ faciūt hoīes representari: et al's q̄ faciūt huiusmodi exactōes p suis officijs dabantur fm q̄titatē petitā vt h dicit. sed hodie mag's fm cōsuetudinē vel longitudinē itineris: vt. C. d epi. et cle. aut. sed hodie. Vel dicas q̄ hic dicitur ex hac cā esse causatiue nō cōsecutiue dictum. sed iste sportule que iudicibus dabātur certe sunt: nec crescunt lz q̄titas petita sit magna: nec dcrescūt lz sit parua: vt in aut. de iudi. §. ne aūt. colla. vi. Item nota q̄ re⁹ soluebat hmōi sportulas: vt hic: et C. de epi. et cleri. aut. gn̄aliter: sz actor ei restituebat: nisi iusta cā eū vocasset: vt. ff. de iudi. eū qui temere. Itē nota adhuc q̄ hmōi sportule q̄busdā penitus remittuntur: vt paupib⁹: vt ī aut. de mā. pri. §. opz. colla. iij. a quibusdā pauciores exigebātur vt a clericis: vt C. de epi. et cleri. aut. ibi. posita. sz hodie. Alijs autem per priuilegiū principis eminentis remittūtur in totum vel pro parte: vt. C. de fruc. et li. expen. l. fina. Sed quero si he persone que hēnt priuilegiū ne sportulas soluant an habeant actionē ī triplū? Dicūt q̄daz q̄ sic: ne fauor noceat eis: vt. C. de le. et cōsti. q̄ fauore. Alij dicūt q̄ nō q̄si suo iuri renūciauerit cum volētes soluerūt qd pōt: vt. C. de pac. l. quis ī cōscribēdo: qd verius ē. Si autē inuiti exacti sunt ī q̄druplū cōtra exactorē vel executorē agitur: vt. j. eo. §. q̄drupli. Sz cū hodie caueat de duplo restituendo: vt in aut. de executori. §. i. videtur corrigi quod hic dicitur. vnde hodie nulla ē actio ī triplum: quod verum puto. Sz alij dicūt: si cautio ē omissa habz locū quod hic dicitur: alias hz locum aut. predicta.

b ¶ Sportularū. ideo sic dicūtur: q2 in sportulis q̄busdam oblationes huiusmodi ponebātur. est autem genus vasis sportula vel sporta.

c ¶ Reus. alie sportule que iudicibus prestabātur ab vtroq̄ p̄stabantur. vt ī aut. vt iudi. sine quoquo suf. §. volumus. col. ij. Itē iste sportule que dabantur executoribus dabantur ante lit. contesta. idest porrecto libello. iste alie in contestatione cause dabantur iudicibus: vt in aut. de exhibi. §. sancimus col. v. et de iudici. §. ne autem labor. col. vi.

d ¶ Consequatur. conditione ex hac. l. greca vt subijcit: que erat in alio codice: non autē est in eo quem habemus. et patitur actor hanc penam tripli: siue sine dolo siue cum dolo inseruit: et sic causatiue vel consecutiue dicitur. sed nonne etiam causaz amittit: vt. C. de plus peti. l. i? Sz certe ibi plus delinquit: quia in certamine negocij cautionem de petitis exegit: vn̄ grani⁹ punitur: vt arg. ff. de offi. pre. diu⁹.

e ¶ Codice. quem non habemus.

f ¶ Condicticia. l. q̄dā erat q̄ condicticia vocabat: et sub se quasdā constitutiones habebat: vt hic: et. j. e. §. itez ex. l. cōdicticia.

g ¶ Furti. facit s̄. de oblig. que ex delic. nas. §. pena.

h ¶ Qd metu⁹. s. actō q̄ ex cōtumacia fit ī q̄druplū vt. j. e. §. itē actō et vsq̄ ad ānū tm̄ p⁹ ānuz ī simplū vt. ff. q̄ me. cau. si cū ex. § i.

i ¶ De pecūia. s. actio ī factū d calūniatorib⁹ ānat ī q̄druplū: et ppetua ī sīplū: vt. ff. d cal. l. i. ī prin. et §. i. q̄ locū hz si do alicui aliq̄d: vt calūniose aliquē veret. dat enim actō ī factū eiob c⁹ malū data fuit: nō aūt danti. Itē dāti q̄n dedit vt sibi negociū sine calūnia n̄ fieret: vt hic et ff. d cal. l. i. et l. generaliter. §. fi.

k ¶ Cōdicticia. d q̄ dic: vt. s̄. e. §. tripli. ī fi. §. diximus

l ¶ Cōstōe. quam nō hēmus.

m ¶ In q̄druplū. cui⁹ q̄drupli iure nouo triplū fisco: simpluz dānū passo datur: vt ī aut. vt iu. iur. ī exor. li. §. h q̄z. et petit per cōdictionē ex hac. l. quā nō habem⁹: cū n̄ sit cautū quo genere actiōis agam⁹: vt. ff. de cōdi. ex le. l. i.

n ¶ Cōstōis. p̄dicte quā nō habem⁹.

o ¶ Normā. i. formā. certa. n. erat forma ī cōstitutione quā non habem⁹

p ¶ A reis. i. cōuentis.

q ¶ Oimō. de actione furti cōstat q̄ semp ē ī duplū: vt hic et s̄. de. ob. q̄ ex deli. nas. §. pena aūt. Itez de actōe serui corrupti in cāu: vt q̄n marito in vxorē dat: et ecōtra: vt hic. et. ff. de ser. corrup. l. doli verbū. §. hec actio: et. l. fi. vel dic oimodo. i. siue neget siue nō aūt ī oi p̄sona.

r ¶ Depositi. al's ē d dolo d positi. et tūc dic actōes d positi pp dolū. nā vtraq̄ n̄ pōt hr̄e locū simul. s. et de dolo actio et depositi: vt de dolo. l. i. §. i. al's nō ē de dolo: et tūc plana ē lr̄a.

s ¶ Duplicātur. s. si legitis p̄batō ib⁹ nō iure. cōuicantur: vt. C. ad. l. aq̄. l. ij: et. ff. de iureiu. l. euz q̄.

t ¶ Sz illa. s. actio ex testamēto. et cōstrue sed illa actio. s. ex testāmēto simpli redditur: q̄. s. actio cōpetit de his que re. ve. lo. duplicātur.

u ¶ Inficiatōe. bene dicit inficiatione: q2 si cōfitentur nō tenētur: vel si iusiurādū detulerit actori: q2 exonerat eū a pbatione: ff. de iureiur. l. euz qui

x ¶ Simul. caute pōit simul illud. i. vna cū eis de q̄b⁹ al's dixi: vt. s̄. e. §. quadrupli.

a ¶ Restituat. vsq̄ ad diffinitiuā sententie. nā actōe qd me. cā. due fuerūt snie. pria d restituēda re: alia de dādo q̄druplo ēt re cōputāda ī eo: vt. ff. q̄ me. cā. si cū ex. §. hic aūt. Sz nūq̄d vtraq̄ ē diffinitiua? dic q̄ sic: quia vtraq̄ diffinit cōtrouersiā: vt. ff. de re iud. l. i. Alij esse dicūt admonitōez quādā priaz sniaz: vt ī aut. de here. et fal. §. si q̄s aūt.

nā et ex eo ꝙ per primā sniaʒ admonetur: ⁊ tādiu expectatur: qui metū ītulit. ideo dicit̃ hec actio arbitraria: vt. j. e. §. ꝑtere a.
b ¶ Absoluat̃. s. a pstatione q̃drupli. c ¶ Qd̄ i ceteris. q̄ numerāt̃. s. e. §. q̃drupli. d ¶ Actionū. h̃ ē quīta diuisio actionuʒ. sʒ q̃re actionū dicit et nō ɔ̄ctuū: Rn̄. q: gn̄al' ⁊ plenꝰ loq̄tur dicendo actionū ꝙ cōtractuuʒ.

☞ ¶ Actonū. ¶ Oēs actiōes exceptis his q̄ h̄ in tex. ⁊ glo. nūerātur sunt stricti iuris. h. d. Et diuiditur in tres ꝑtes. Nā p̄rio ponit r̄gl'aʒ. Scd̄o in specie ponit q̄ sunt actiones bonefidei. Tertio ꝙ lʒ oliʒ esset dubitatio: tn̄ hodie claꝝ ē petitō h̄r̄ditat̃ bōefidei. Scd̄a ibi. bōefidei. Tertia ibi. quāuis. are.

te cōtinet̃: vt q̄ iudicis iussu solā rē actori restituat[a] absoluat̃[b]: qd̄ i ceteris[c] casibꝰ nō est ita: sʒ oīmō q̄sq3 in quadruplū ɔdēnat̃: qd̄ ē ⁊ in furti manifesti actōe. ¶ Actionū[d] āt q̄dā bōe fidei sunt: q̄dā stricti iuris. bone fidei[e] sūt he. ex ēpto: vēdito: locato: ɔducto: negocioꝝ: gestoꝝ: mādati: ɔ̄positi[f] ꝓ socio[g]: tutele[h]: ɔmodati: pigno

e ¶ Bōefidei. sunt. xvij. actiones q̄ numerātur i h̄. §. ⁊ se. bōe fidei sunt. alie aūt oēs sunt stricti iuris. nā ꝙcūq3 hic nō iueniā stricti iuris eā iudicabo: q: posito vno de ɔ̄rijs: ⁊ oīa alia negligēda sunt: vt. s. de his q̄ sui vel alie. iur. sunt. §. videamꝰ Sʒ q̃re magis he dicūtur bōefidei ꝙ alie: nūq̄d ideo q: possit eē mala fides i alijs: Rn̄. nō: q: in oī ɔ̄ctu dʒ bona fides īteruēire: vt. C. de ac. ⁊ ob. l. bonā fidē. imo si īteruenIat dolꝰ i ɔ̄ctu bonefidei q̄ det cāʒ ɔ̄ctui nō valʒ ipo iure: vt. ff. de do. ⁊ elegāter. in pri. Sʒ i ɔ̄ctu stricti iuris purgat̃ ꝑ actionē vel ꝑ exceptōnē doli: vt. C. de iuti. sti. dolo. Si vo īcidit i ɔ̄ctu bōe fidei purgatur ꝑ actionē ex eo ɔ̄ctu: vt. ff. de act. ēp. ⁊ vē. l. iul. §. si vēditor. Sʒ i stricti iuris de dolo agitur vel excipitur: vt dictū ē: vt. ff. de dolo. ⁊ elegāter. §. nō soluʒ: ⁊. ff. ɔ̄ ver. ob. si q̄s cū aliter. cū ergo dolꝰ vbiq3 puniat̃ vel mala fides: ad q̄d bōe fi. iste dicūtur: Rn̄. alie stricti iuris dicūtur: q: nō venit in eis nisi qd̄ stricte exigit nat̃a actōis. vn̄ nō veniūt vsure ex mora i ɔ̄ctibꝰ stric. iur. vt. ff. de neg. ges. l. q: tn̄dē: ⁊. C. de vsu. l. iiij. ⁊ ɔ̄ ɔd. ide. l. i. sʒ i ɔ̄ctibꝰ bo. fi. sic: vt. ff. de a c. ēp. iul. §. ex vēdito et. ff. ɔ̄ vsur. mora. §. i bonefi. Itē i ac. stri. iur. fructꝰ nō veniūt ex mora si petā qd̄ nō fuit meū: nisi a tpe lit̃ cōtes. tūc. n. incipiunt venire fructꝰ ex mora. Sʒ si petā qd̄ aliqn̄ fuit meū: veniunt fructꝰ ex mora. secꝰ i bone fi. iudicijs: vt. ff. de vsu. videamꝰ §. si actōʒ. Itē n̄ venit īteresse si reʒ dari ē i obligatōe. secꝰ si rē tradi vt factum sit: vt de ver. obl. vbi aūt. §. fi. ⁊. l. si fūdū: ⁊. ff. de re. iudi. l. si quis ab alio. §. fi. q̄ veniūt i bo. fi. iudicijs: vt. ff. de. ac. et ēp. l. i. i pri. Ista ergo oīa q̄ vicē obtinēt accessionū n̄ veniūt i cōtractibꝰ stri. iu. nisi vt dictū ē. nec ob. ꝙ veniūt ista i arbitrijs q̄ sunt stric. iu. q: iudicis officio veniunt nō iure actionis: vt. j. e. §. preterea: ⁊. §. sʒ iste. in fi. sʒ in bo. fi. iure actōis veniūt. ꝑter vsurā q̄ venit ex mora officio iudicis: vt. C. deposti. l. iiij. ⁊. ff. de neg. ges. l. q̄ tn̄dē. Itē in bo. fi. veniunt ea de q̄bꝰ nec actum nec cogitatū est: vt rupta: cesa ⁊ sil'a: vt. ff. de ac. ēp. fundi. §. si rupte. C. ɔ̄ ac. ēp. ⁊ vē. ꝑ totū. Itē ex hoc ti. no. q̄dā ɔ̄ria: quā dic vt. j. e. §. in bo. fi. pʒ ergo ꝙ exuberātiꝰ ⁊ pinguiꝰ iudex officiū suū ad ea q̄ bo. fi. sunt extēdit ꝙ in ɔ̄ctibus stri. iuris. ⁊ facit. s. de ob. q̄ ex cōsen. in fi. ⁊ iō ɔ̄ñr bo. fi. ⁊ alie stri. iu. f ¶ Depositi. hāc actōʒ ɔ̄ñt q̄dā eē stri. iu. i. iiij. casibꝰ q̄ nūerāt̃. ff. de depo. l. i. §. i. sʒ iō. ɔ̄. ⁊ dat̃ i duplū ɔ̄ eū q̄ ɔ̄positū suscepit ɔ̄ eo qd̄ dolo fec: sʒ i h̄r̄dē defuncti dat̃ in simplū: vt in dicto. §. al's semꝑ tenet̃ in duplū q̄ ɔ̄positū suscep. Et ē rō q̃re plꝰ pūiat̃ in p̄dict̃. iiij. casibꝰ q̄ nūerāt̃. ff. ɔ̄po. q: grauiꝰ ē fidē falle ei q̄ ex necitate ɔ̄pōi: ꝙ q̄ ex volūtate: vt ɔ̄. l. §. merito. Sʒ nunq̄d i his casibꝰ ē bo. fi. Dicūt q̄dā ꝙ n̄

ar. ff. de p̄car. l. i. Nos ɔ̄. ⁊ dicimꝰ ꝙ sit bo. fi. cū lex n̄ distiguit nec nos distiguere debemꝰ. g ¶ Pro socio. q̄ ē vtriq3 directa ab vtraq3 ꝑte: vt. j. de pe. te. liti. §. ex q̄bꝰ. h ¶ Tutele. sʒ cū iste tā ɔ̄rie ꝙ directe iueniatur: nūq̄d oēs sunt bone: Rn̄. sic in dubio: cū fauor sit extēdēdus vt. ff. de li. ⁊ po. l. cū q̄dā. i ¶ Pignoraticia. tā directa q̄ debitori datur soluto debito: vt. s. q̄ mo. re. cōtra. ob. §. fi. ꝙ ɔ̄ria que datur creditori: vt. ff. de pig. act. tutor. §. contrarium.

raticia[i]: fami[k]. herciscūde: cōi diuidūdo[l]: p̄script̃ v̄bis; q̄ de[m] estimato vel estimatōe ꝑponitur: ⁊[n] ea q̄ ex[o] ꝑmutatōe ɔpetit: ⁊ hereditat̃ petitio[p] q̄ ꝙuis vsq3 adhuc[q] īcertū erat: siue int̃ bōe fidei iudicia ɔnumerāda h̄r̄ditat̃ petitio sit siue nō: nr̄a tn̄ ɔstō[r] apte eā eē bōe fidi disposuit. ¶ Fuerat[s] antea ⁊ rei vxorie actio vna ex bōe

k ¶ Fāilie. q̄ iter cohr̄des dat̃: vt. ff. fa. her. l. ij. ⁊. s. ɔ̄ ob. q̄ ex q̄si ɔ̄ctu. §. itē. l ¶ Diuidūdo. q̄ dat̃ iter eos q̄ h̄ēnt rē cōeʒ cū societate vl' sine vt didatur: vt. s. de ob. ex q̄si ɔ̄ctu. §. iteʒ si iīnt̃ aliquos. ⁊ no. s. e. q̄dā. Sʒ q̄d de actione fi. re. Rn̄. q̄daʒ idē ꝑpter similitudinē quā hʒ cū his duabꝰ: vt. s. eo. §. q̄daʒ actōes. Sʒ ɔ̄dico: cū h̄ de ea nō iueniā. Et pōt eē rō q̃re secꝰ sit ista ꝙ in alijs duabꝰ: q: in ista id qd̄ pure ē meū: pōt alteri adiudicari: vt. ff. fi. re. l. ij. in fi. sʒ in alijs duabꝰ cōis res nō ꝑpria adiudicatur: vt. j. de offi. iudi. §. fi. m ¶ De estiato. vt si tibi rē meā do estimo tibi eā. x. vt āt rē āt. x. reddas. si v̄o plꝰ vēdas tuū sit: ⁊ ē tūc piculum accipiēt̃ īdistincte: vt h̄ ⁊. ff. ɔ̄ esti. ac. l. i. si v̄o sic dixi. rē aut estimatōʒ reddas: tc̄ distiguat̃ q̄s rogauerit: vtꝝ ego te ɔ̄ vēdēdo āt tu me ɔ̄ tradēdo: vt sit piculū rogāt̃: vt. ff. ɔ̄ p̄scr. ver. si rogauerit. al's si gratuitā. §. i. n ¶ Et ea. s. actio p̄script̃ verbis. o ¶ Ex ꝑmutatōe. q̄ nascit̃ re ɔ̄ mū ab alt̃a pte p̄secuta: ⁊ tūc nō ex traditōe rei: sʒ ex pacto dudū apposito: vt. C. ɔ̄ rer. per. l. ex placito. Sʒ cū istis duobꝰ sit bo. fi. q̃re vbi stric. iur. erit: Rn̄. vbi dat̃ ex pacto incōtinēti apposito ꝙ vēiat: vt. ff. de pac. l. iurisg. §. sʒ cū nulla: ⁊. §. q̄nimo. ⁊ ē rō: q: n̄ iuenio ꝙ sit bo. fi. nisi in duobꝰ casibꝰ. Itē i ɔ̄ctibꝰ tribꝰ noiat̃. do vt facias. facio vt facias: ⁊ in t̃tio de quo diximꝰ do vt des qd̄ ē ꝑmutatio. In p̄is. n. duobꝰ p̄script̃ verbis actio ē stri. iur. sʒ i tertio ē bo. fi. vt h̄ dr̄. In q̃rto ɔ̄ctu innoīato. s. facio vt des. de dolo agit̃ p̄script̃ verbis: vt. ff. ɔ̄ p̄scri. ver. nat̃alis. §. at cū facio vt des. Itē in oī ɔtractu vbi ē incertū de noīe actōnis hʒ locū h̄ actō: ⁊ ē stric. iur. vt. ff. de p̄scri. ver. l. ij. iij. ⁊. iiij. Sʒ q̄d de actōe i factū: nūq̄d ē bo. fi: Rn̄. q̃ttuor sūt gn̄a actōis huiꝰ i factū: vnū vt det̃ ex oī edicto vel īterdicto ꝑtoris vbi nō dedit ꝑtor certū actōnis nom̄: vt. j. de interdi. §. fi. ⁊. ff. nau. cau. sta. l. idē. i pri. scd̄o vbi dat̃ i subsidiū. l. aq̄l. vt. s. ad. l. aq̄l. §. fi. Tertio vt det̃ vbicūq3 p̄script̃ v̄bis actio dat̃: ⁊ tunc eadē ꝙ actio p̄scrip. ver. vt. ff. de p̄scrip. v̄. l. i. i fi. Itē q̃rto dat̃ i factū q̄ ē ex varijs figuris cāꝝ: vt. C. de sacrosan. ec. l. sancimꝰ. qd̄ q̃rtū genꝰ n̄ pōt sub regula ɔphendi: sicut nec mora: vt. ff. ɔ̄ vsu. mora. i pri. Nunq̄d ergo ē stricti iuris sp̄: Rn̄. sic: cū nō inueniā ꝙ bo. fi. sit. Sʒ q̄dā ɔ̄ñt ꝙ i tertio casu vbi loco p̄scrip. ver. dat̃: q̄ cōpeteret ex ꝑmutatōe vel estiatōe sit bo. fi. qd̄ ē falsuʒ: q: ꝑ oī ɔ̄ctuꝰ vbi certum debet̃ hēt locū certi cōditio. ff. si cer. pe. certi cōditio. ⁊ tn̄ nēo dicit aliquā cōditionē esse bo. fi. Itē q̄d de actōe p̄scrip. ver. q̄ ꝑ p̄cario dat̃: Dicūt q̄dā ꝙ bo. fi. ē: vt. ff. de p̄ca. l. ij. §. h̄ iterdictū. sʒ ɔ̄dico: q: nō inuenit̃ ꝙ sit bo. fi. vt. ff. de p̄ca. l. ij. §. h̄ interdictū. p ¶ Petitio. q̄ dat̃ ɔtra possidentē ꝑ herede vel possessore: vt. ff. ɔ̄ pe. here. l. regulalr: ⁊. l. se. ⁊. l. ꝙ iterrogatꝰ. q ¶ Adhuc. i. vsq3 ad tpa hꝰ. l. vel nr̄e cōstōis ɔ̄ qua stati mēoriā facit. r ¶ Constō. vt. C. de peti. here. l. fi. in fi.

☞ Fuerat. ¶ Actio rei vxoris q̄ oli ꝑ dote cōpetebat ē hodie trāsfusa i actōe lex stipulatu cū oī suo iure: q̄ actio ē priuilegiata respectu hypothece seu ꝑprietat̃ seu p̄latōis. h. d. Are.

s ¶ Fuerat. ⁊ rei. vxo. ac. nomē erat actōis. vel dic ꝙ factuʒ denotat. i. rē ipaʒ. vel q: ꝑ re vxoris cōpetebat soluto matrionio.

t ¶ Ex stipulatu. q̄ sil'r ꝑ dote dat̃. u ¶ Transtulimꝰ. vt. C. de rei vxo. ac. l. i. i pri. ⁊ cōpetit h̄ actio ex stipulatu siue marito vt ei dos det̃: siue vxori vel patri eiꝰ vt restituat̃: ⁊ siue vtil'r fuerit īterposita stipula-

tio siue nõ: tñ sp credit tacite ⁊ vtilit interueire: vt. C. de rei vxo. actõ. § i. nã ⁊ alʼs itelligit stipulatio tacita vbi nõ ẽ: vt. ff. de ado. his verbis: ⁊ ff. si cui plus ꝙ p. l. fal. l. ij. §. itẽ sciẽdũ. a ¶ Meruit. s. actio ex stipulatu: vt h: ⁊ C. de rei vxo. act. §. sed non ignoramus. alʼs. n. stricti iuris ẽ: cũ si iueniat ꝙ sit bo. fi. vt. s. e. §. actionũ. b ¶ Tacitã. s. actione hypothecariã.

c ¶ Ei. i. actõi ex stipulatu. vel mulieri. d ¶ Hypothecã. s. ex vtraqꝫ pte: siue ex pte mulierũ ad repetendã dotẽ: siue ex pte viri ad petẽdã eã. sp. n. sũt ibi tacite hypothece: vt. C. de rei vxo. actio. §. i.

e ¶ Creditoribꝰ. sʒ nũqd oibꝰ idistincte: Rñ. sʒ. m. sic siue pmi hẽat pignꝰ expssũ siue ñ. sʒ h opio ñ valʒ: qꝛ. l. distiguit: vt. C. de iure do. l. vbi. Itẽ fiscꝰ ⁊ mulier pari passu ãbulãt: vt. C. de pri. fis. l. ꝙuis. ⁊ fiscꝰ ñ pfert hñtibꝰ expssaʒ: vt. ff. q po. i pi. ha. si pignꝰ. gꝰ nec mulier. Scda ẽ opi. vt distigatur iter pignꝰ. s. traditũ ⁊ hypothecã. s. nõ traditã. pmo cãu nõ pferat mulier: scdo sic: vt ar. ff. q. ca. ta. pig. de. l. pe. Sʒ ⁊ hãc reproba. p id qd ẽ. s. e. §. iter pignꝰ. Tertia ẽ opi. sʒ. B. ⁊ Jo. ⁊ Azo. vt hñtibꝰ tacitã hypothecã pferatur: ñ aũt hñtibꝰ expssa: lʒ. n. suũ priuilegiũ qd dederat prĩs eis adiere psumit ppt mulierẽ: nõ aũt id priuilegiũ qd qs sibi adiueissʒ. et h caute pbat p verba. l. C. q po. i pi. ha. l. fi. ibi. Lʒ añtioris tpis priuilegio sint vallati ⁊c. f ¶ Cũ ipa. vis faciẽda ẽ i eo qd dic ipa. nã aliꝰ nõ ad mittit ad tale priuilegiũ agens p dote ẽt hrs mulieris: vt. C. de priui. dot. l. i. nisi sit de suis hrdibꝰ. i. de filijs ⁊ alijs descẽdẽtibꝰ mulieris: vt. C. q po. i pi. ha. l. fi. Sʒ nũqd pcuratori mulieris datur h priui: Rñ. sic: vt. ff. so. ma. alia. ⁊ ff. de pc. l. si minor. §. qm. Itẽ qd h di. de dote sua: iõ di. qꝛ alid ẽ i do. pp nup. nã i ea ñ hʒ h pri. vt. C. q po. i pi. ha. l. fi. i fi. Sʒ qñ mulier pt expiri de do: Rñ. so. ma. ñ priꝰ nisi maritꝰ ad iopiã vgat: vt. C. de iu. do. l. vbi: ⁊ ff. so. ma. l. si ɔstãte. i pri. ⁊ h siue ipa dederit dotẽ: siue aliꝰ extraneꝰ: q tñ ñ fuit pactꝰ de ea sibi reddẽda: q cãu sibi ñ mulieri daret: vt. C. de rei vxo. ac. §. accedit. si ãt pr mulierũ dederit dotẽ: pri actõ ⁊ filie simlʼ dabit. ymo aliꝙtulũ hʒ plꝰ pr q agit: ⁊ filia sp creditur consentire nisi hẽat iustã cãʒ ɔdicẽdi ⁊ ɔdicat: vt. ff. so. ma. l. ij. §. fi. ⁊ l. ñ solũ. ⁊ hãc dotẽ itegrã dʒ suare pr p filia: nisi clade. i. tẽpestate vel vi suã fuerit prioniũ diminutũ: vt i aut. de eqli do. §. qꝛ vo oia col. vij. Sʒ nũqd pri puilegiũ dabitur: vr ꝙ nõ: qꝛ sua actõe agit: vt. ff. so. ma. l. ij. §. volũtate. Ecõtra ꝙ sic videtur: qꝛ p h filie puidetur: cum pater hãc resuare cogitur filie: ⁊ h vez puto vt h dr. Cuiꝰ puidentia ⁊c. f ¶ Soliꝰ. s. mulieris. g ¶ Hec iduximꝰ. s. vt aliꝰ pferat.

fidei iudicijs. sʒ cũ pleniorẽ eẽ ex stipulatu actõẽ inuenietes: omne ius qd res vxoria ãte hẽbat: cum multꝭ diuisionibꝰ i actõeʒ ex stipulatu q de dotibꝰ exigẽdis pponit: trãstulimꝰ merito rei vxorie actione sublata ex stipulatu: q actio pro ea introducta est: naturam bone fidei iudicij tantum in exactione dotis meruit[a] vt bone fidei sit: sed ⁊ tacitã[b] ei[c] dedimꝰ hypothecã[d]. Preferri aũt alijs creditoribꝰ[e] i hypothecis tũc cẽsuimꝰ: cũ ipa[f] mulier de dote sua expiat cuiꝰ soliꝰ[f] puidẽtia hec[g] iduximꝰ. ¶ In bone fidei aũt iudicis libera ptãs pmitti videt iudici ex bono ⁊ equo estimãdi ꝙtũ actori restitui[h] debeat: in[i] quo ⁊ illd ɔtinetur: vt si qd iuicẽ pstare actorem oporteat[k]: eo ɔpensato[l] i reliquũ is cũ quo actũ ẽ debeat ɔdẽnari. Sʒ ⁊ in stricti iuris iudicijs ex rescripto diui marci opposita doli[m] mali exceptõe ɔpẽsatio inducebatur: Sʒ nostra cõstõ[n] easdẽ cõpẽsatõẽs q iure apto[o] nitũtur latius introduxit: vt actiones[p] ipso[q] iure minuãtur[r]: siue i rẽ: siue[s] personales: siue alias quascũqꝫ: excepta sola depositi[t] actõne: cui aliqd cõpẽsatõis nomie opponi

¶ In bõe fidei. ¶ Hodie ɔpẽsatio opposita ab hoie pmittit oẽs actões ad cõcurrẽtes ꝙtitates ipo iure: siue sit actio bo. fi. siue sit stricti iu. excepta actõe depositi q p cõpẽsatõnẽ nõ tollitur. h. d. Et diuiditur i tres ptes. Pmo qliter cõpẽsatio fit i bo. fi. iudi. Scdo qlter olim ⁊ hodie fit i stri. iu. Tertio facit quãdã exceptõʒ. Scda ibi. Sʒ ⁊ stri. iu. Tertia ibi. Excepta. h ¶ Restitui. large accipe siue p dãdo siue p restituẽdo: vt. ff. de ver. si. l. vbũ reddẽdi. ⁊ h itelligas siue i vsuris ex mora: vt. ff. de vsu. mora. §. i bo. fi. siue iteresse agẽt: vt. s. de ob. ex ɔsen. in fi. i ¶ In quo. s. of. iudicis. k ¶ Oporteat. s. reo. l ¶ Cõpẽsatio. s. opposita exceptõe cõpẽsatõis tm. m ¶ Doli mali. q exceptõ iõ dabat: qꝛ dolo facit q petit qd restiturꝰ ẽ: vt. ff. de excep. dol. l. dolo. Et ita no. ꝙtũ ad effectũ nulla ẽ differẽtia: sʒ ꝙtũ ad vba vlʼ rigorẽ iuris. n ¶ Cõstitutio. vt. C. de cõpẽ. l. fi. o ¶ Apto. i. vbi ꝙtitas hic idẽ debet: nã spẽi ad spẽʒ: vlʼ spẽi ad ꝙtitatẽ: vlʼ ꝙtitatꝭ ad ꝙtitatẽ: si ẽ ꝙtitas vt spẽs nõ fit cõpẽsatio: qꝛ non pʒ iure apto: vt. ff. de pi. act. si cõuenerit. i. Rñ. ⁊ ff. de ɔdi. ide: si nõ sor. §. si cẽtũ. ⁊ de ipẽ. iure do. fa. l. qd dr: ⁊ l. fi. ⁊ ff. de pecul. l. si creditor. §. i. sʒ nõne stati h subijcit ꝙ actõi i rẽ pt obijci ɔpẽsatõ: ergo vr fieri de spẽ ad ꝙtitatẽ. Sʒ dic ꝙ sit rei vẽ. qñ i do re ñ restituta iurat i litẽ vel in verã estimatõʒ: vt. ff. de rei vẽ. q restituẽ. Itẽ qd si hic idẽ debitũ ẽ i genere: vt debeo tibi hõieʒ ⁊ tu mihi hõiem: Rñ. fit cõpẽsatõ: vt. ff. si ps he. pe. l. i. §. itẽ cum me: ⁊ ff. de hʼ. isti. q nõ militabat. i. Rñ. ⁊ ff. de le. ij. vnũ ex familia §. sʒ si vno. Iteʒ qd si ab vna pte debitũ ẽ cõfessatũ: ab altera negatũ: Rñ. nõ pʒ apto iure. vñ nõ fit ɔpẽsatio: vt. C. de ɔpen. l. fi. §. pe. p ¶ Vt actiões. acti casus est. q ¶ Ipso iure. vt dixerũt qdã: nõ ẽ necesse voce hõis opponi ɔpẽsationẽ: vt h. Sʒ certe imo ẽ necessariũ vt oppõat: qd pbo tribꝰ rõibꝰ. nã fideius. ɔuẽtus eligit: vt vel quod sibi vel quod reo debetur cõpẽset: que electio sibi non daretur si ius compensarret: vt. ff. de compen. si quid. Item ⁊ reus conuẽtꝰ eligit i quã cãʒ ɔpẽsat si debeat ex plibꝰ cãis: vt. ff. de ɔpẽ. l. ꝙ labeo. Itẽ. l. dicit eũ male agere cui obijci põt ɔpẽsatio: vt. ff. de compẽ. l. vez. sʒ q male agit hʒ actionẽ: sʒ eliditur exceptione: vt. ff. qñ di. vsufr. le. ce. l. i. i fi. Sʒ fm hãc opi. qd adijcit i act. stri. iu. ad id qd erat olim: Rñ. qꝛ doli mali tm obijciebat exceptio. sed nũc etiam cõpẽsationis exceptio oppo. vt. h ⁊. j. e. §. pe. ⁊ nihilominꝰ doli: cũ generalis sit: vt. ff. de excep. do. l. ij. §. generaliter. r ¶ Minuant. s. cõpẽsatiões. s ¶ Siue alʼs. s. mixtas: que sunt. iiij. vt. s. e. §. qdã actõnes. Itẽ psecutio fideicom. Item of. iu. ⁊ similia: q actões sunt largissime accepto vocabulo: vt ff. de act. ⁊ obl. l. actõnis vbo. vñ ⁊ petitões cautionũ occasione dãni infe. cõpẽsant: vt. ff. de dã. infe. l. siqs. §. siqs q. t ¶ Depositi. qd tu itelligas qñ pecũia ñ signata ẽ deposita: quo cãu ẽt aliã similẽ reddere põt: vt. ff. depositi. l. luciꝰ: ⁊ l. die. spo. §. i. si aũt eẽt depositõ facta i spẽ vel i pecũia vt i spẽ qd eẽ põt: vt. ff. de le. i. plãe. §. sʒ h ita tũc ẽt alia rõe ñ obijciet ɔpẽsatio: qꝛ i spẽ ñ fit ɔpẽsatio. Itẽ qd h di. i actione depositi: idẽ dicũt qdã i actione ɔmodati: vt. C. ɔmo. l. sub ptextu. Sʒ certe imo ẽ ibi rõ: qꝛ i speciefierʒ. nã sole spẽs ɔmodãtur ñ ꝙtitates: nisi ꝙtitas vt species ɔmodet: vt. ff. ɔmo. l. iij. §. fi. Iteʒ cessat alʼs ɔpẽsatio: vt qñ p violentiã mihi reʒ abstulisti: vt. C. de ɔpen. l. fi. i fi. Iteʒ ⁊ fisco ñ oppo. i qbusdã casibꝰ: quos dic: vt. ff. de iure fis. aufertur. §. q cõpẽsatur. Item i curatore q fraudauit publicã ãnonam: vt. ff. de cõpẽsa. ob negocium u ¶ Defraudetur. Sʒ nõne h rõ vbiqꝫ põt hẽre locũ: Rñ. ñ ita: qꝛ si restitutõ denegatur ẽ dolꝰ: vt. ff. mã. si pcuratorẽ. §. dolo. Itẽ depositariꝰ de dolo tm alias ñ tenet. vñ si h magis grauetur non est mirum: vt ar. ff. de iureiu. eũ q. in prin.

¶ Preterea. ¶ Actiones arbitrarie iõ dicte sunt: qꝛ me

re in arbitrio iu dicis sunt: ⁊ sunt tā reales ꝙ personales. hoc d. Et diuiditur in tres ptes. Primo q̄re dicāt ur arbitrarie. Scḋo q̄ sint iste arbitrarie. Tertio q̄d iudex i͂ his possit. scḋa ibi. Sz iste. Tertia ibi. i his enim. Areti.

sta.l.i.i prin. sz q̄dā dicūt eā nō esse arbitrariaz: q: ibi n̄ ferūtur sn̄ie due. Itē ē actio i factū q̄ datur ↄ publicianā: vt.ff. de publi.l.i.ī prīci. Itez actio fin. regū.ff.fi.re.l.ij.i fi.⁊.l.iij. Itē actio redibitoria: vt.ff. de edil. edi.l. redibitoria. Itē actio ex stipulatu: que ꝓ dote repetēda datur: vt ff. solu. matri.l. si filiussa.§ maritū. Sz certe isto cāu nō iō iuratur i litē q: arbitraria sit: sz q: bōe fidei sit: vt.s̄.eo.§.fuerat. Itē actio rex amotarum est arbitraria: vt.ff. rerum amota. si cū dos. in fi.

a ❡ Preterea. arbitrarias. Sz nūq̄d sunt bo.fi. vl' stri. iur. ? Rn̄. q̄dā ꝙ bōe fidei sunt: q: i iudicis arbitrio sunt vt.ī. pri.§. in fi.⁊.s̄.e.§.i bo.fi. iudi. Sz hoc qḋ ē i llar bi. merū ē: ⁊ i iudice tm̄ est: vt.ff. ḋ eo qḋ certo lo.l.i bo.fi. Alij di. ꝙ nec sūt bo.fi. nec stri. iu. imo ē tertia spēs ad illā diuisionē q̄ est s̄.e.§. actionū: ⁊ facit ꝓ eis.ff. ḋ i litē iurā.l. videamꝰ.§. plane.ff. ḋ vsur.l.i fideic.§. i his. hācēt reprobat: q: dicta diuisio ē pfecta ⁊ immediata. Alij dicūt ꝙ xvi'ē ꝙ sint stri. iu. cū bo.fi. n̄ inueniāt': vt.s̄.e.§. actōnuz.

tur satis ipsū eē credimꝰ ne sub ptextu ↄpēsatōis depositarū rerū q̄s exactōe defraudet[u]. ❡ Preterea[a] quasdā actōes arbitrarias.i. ex arbitrio[b] iudicis pēdētes appellamꝰ in q̄bꝰ nisi arbitrio iudicis is cū quo agit' actori satisfaciat: veluti rē rstituat[c] vel exhibeat[d] vel soluat[e] vel ex noxali[f] cā seruū dedat[g] ↄdēnari[h] debeat. Sz[i] iste actōnes tā in rē[k] ꝙ in psonā inueniūtur. In rē veluti publiciana[l] seruiana[m]: de rebꝰ coloni q̄si seruiana: q̄ ēt hypothecaria vocatur. i psonā[n] veluti cū q̄bꝰ de eo[o] agit' qḋ vi aut metu cā āt dolo malo fa est. Itē[p] cū id qḋ certo loco promissuz[q] est petitur. Ad exhibēdū quoq3 actio ex arbitrio iudicis pēdet. In his.n. actōibꝰ[r] ⁊ ceteris

similibꝰ[s] pmittitur iudici ex bono ⁊ equo scḋz cuiusq3 rei de qua actū est naturā[t] estiare quēadmodum actori satisfieri[u] oporteat. ❡ Curare aūt dz iudex vt oīmō quātū possibile[x] ei sit certe pecunie[a] vel[b] rei sn̄iaz ferat[c] ēt si de incerta[d] quātitate apud eū actū est. ❡ Siq̄s agēs in intētōe[e] sua plus ↄplexus[f] fuerit ꝙ ad eū ptinebat a cā cadebat.i. rē amittebat[g]: nec facile i integrū restituebatur a ptore nisi minor erat.xxv. ānis. huic[h].n. sicut i alijs cāis cā cognita[i] succurrebat' si lapsus i iuuētute[k] fuerat: ita et i hac cā succurri solitū erat. Sāe si tā magna cā iusti erroris interueniebat: vt etiā cōstātissimꝰ[l] q̄sq3 labi posset ēt maiori.xxv. an. succurrebat': veluti si

t ❡ Naturā. id ē bonitatē vt dicūt q̄dā. vel meliꝰ id est sz naturā actōis arbitrarie q̄ itēdit'. nā triplex pōt modꝰ cōdēnatōis de phēdi i arbitrarijs. vnꝰ vt due sn̄ie ferāt'. pria ḋ rsti. re: ⁊ nisi rsti. fiat ↄdēna. i penā vel iteresse p delatione iurisiu. i litē: vt pz in actōe qḋ metꝰ cā: ⁊ i actōne de dolo: ⁊ rei vē. ⁊ i actione ad exhibēdū. ⁊ similibꝰ. Est ⁊ aliꝰ modꝰ vt vna ferat' sn̄ia ⁊ i ea statiz iteresse ↄsiderat': vt qn̄ certo loco aliq̄d dāduz ē: ⁊ hoc in ista sola. Tertiꝰ modꝰ ē vt nō i q̄ntitate ↄdēnationis fiat arbitriū: sz i q̄lite: vt i actōe noxali i qua arbitratur iudex an liberetur dādo s'uū ꝓ noxa. qḋ ē qn̄ dn̄o. ignorāte vl' phibere nō valēte deliq̄t. alias i solidū tenet': vt.ff. de noxa.l.ij.ī prin. ⁊ l. in delictis i princi.

b ❡ Ex arbitrio. bn̄ dicit ex arbi. nec.n. obligatꝰ ē rē restituere vel simile q̄d facere. qḋ ꝓpte dices esse verū i actione i rē. i psonalibꝰ autem ⁊ arbitrarijs q̄ hic enumerātur dices ꝙ lz exhibitio vel restitutio sit i obligatione: pena tn̄. i. iteresse: vel q̄nti i litē iuratū ē nō nisi p officiū iudicis pstatur: ⁊ ideo arbitrarie dn̄r.

c ❡ Restituat. vt i rei vē. q̄ est arbitraria: cū prio rē restituēdo liberaret'. alias iudicis arbitrio i litē iuratur: vt.ff. de in litē iurā.l.i actōe. ⁊.ff. de rei vē.l. qui restituere. vel hypothecaria: vt ī. pri.§. vbi h̄ oīa exēpla diligētiꝰ dn̄r. d ❡ Vel exhibeat. cū ad exhibēdū agit'. e ❡ Vel soluat.s. cū certo loco soluēduz ē. f ❡ Vel noxali. cū noxalit' agit'. g ❡ Dedat.i. det. h ❡ Cōdēnari. diuersis mōis fiet cōdēnatio: sicut diuerse sunt iste arbitrarie: vt dicemꝰ.ī. pri.§. in fi.

i ❡ Sz iste actōes.s. arbitrarie. k ❡ In rē.s. sepati. nam vna ⁊ eadē actio nō pōt in rē ⁊ in psonā eē: nisi i q̄ttuor casibꝰ mixtis: vt.s̄.e.§. q̄dā actio. l ❡ Publiciana. de q̄ h̄es.s̄.e.§. alie. m ❡ Seruiana. de his duabꝰ spēbꝰ habes.s̄.e.§. seruiana. n ❡ In psonā. lz sit i psonā: vt h̄: tn̄ i rē est scripta: vt ff. ꝙ me. cā.l. metū.§. aīaduertēdū. al's cū aūt. ⁊ de hac dic: vt s̄.e.§. itē actio. o ❡ De eo dolo. Actio de dolo ē arbitraria: vt h̄. qḋ ē iō: q: liberat' dolosꝰ. verū iterēē pstādo si rstituer' n̄ possit: al's iudicis officio iurat' i litē: vt.ff. de dol.l.i arb.ī pri.

p ❡ Itē certo loco.s. pecūia petitur. q ❡ Promissuz. idē ēt si legatū sit relictū certo loco dādū: ⁊ idē si mutuū sit datum certo loco reddēdū. nā his tribꝰ casibꝰ locū hz certi cōditio arbitraria.s.i pmissiōe: ⁊ legato ⁊ mutuo: ⁊ alias nō: vt.ff. de eo qḋ certo loco.l.ij.§. hic aūt: ⁊.l. si heres: ⁊.l. aut si. Et qḋ h̄ dr̄ petitur.s. aliter ꝙ vbi fuerat pmissuz dari: ⁊ venit i ea vtilitas tā agētis ꝙ rei: vt.ī.eo.§. loco. r ❡ Actionibꝰ.s. psonalibꝰ. ⁊ arbitrarijs. s ❡ Similibꝰ.s.i rē: ⁊ sunt.x. de q̄bꝰ dixerat s̄. vel dic ꝙ alie sunt arbitrarie q̄ hic nō nūerant': vt ecce actō i factū q̄ dat' cōtra naut ā: cauponē: stabulariū: vt.ff. nau.c.

u ❡ Satisfieri. Sz nōne h̄ idē i bo.fi. iu. fit? rn̄. dic ꝙ triplex ē officiuz. primū qḋ obtinet actōis vicē: p qḋ officiū petūtur salaria aduocatorū: ⁊ restōes maiorū ⁊ mior: vt.ff. de mino.l. ꝙ si minor.§. fi. Aliud ē qḋ bo.fi. actōibꝰ iherer: qḋ iure actionis venit: vt.ff. de eo qḋ certo loco.l.i bo.fi. ⁊ vna cū actione perit: vt.C. deposi.l.iiij. Tertiū ē qḋ iheret actionibꝰ stricti iuris q̄busdā.s. ḋ arbitrarijs. ⁊ hoc ex solo motu iu. descendit: vt q̄si liberū sit h̄ facere. sz i actionibꝰ bo.fi. astrīgit' ad hoc. Itē in actōibꝰ bo.fi. vna fert' sn̄ia i his aūt plerūq3 due: vt mō diligēt' notauimꝰ.

❡ Curare. ❡ Diuidit' in tres ptes. Primo mandat iudici de ferēdo certā sn̄iaz vsq3 ibi. Certe persone. Scḋo limitat mādatū si illud ē possibile vsq3 ꝙ tū. Tertio remouet vnū obiectū vsq3 ibi. Etiā si de i certa. Et.h.d. Iudex dz ferre sn̄iaz certā ēt sup libello incerto: si incertitudo est in potestate iudicis. h.d. Are.

x ❡ Possibile. hoc iō dicit: q: iterdū n̄ pōt certā ferre sn̄iaz. q̄d.n. si hō i genere pmissus petitur: vl' sub alternatōe: puta stichū aut pāphiluz: aut dānū emēdari: vel seruū ꝓ noxa dari. certe iudici nō ē possibile ferre certā sn̄iaz: q: natura actōnis nō patitur: vt.ī. de of. iudi. in pri. Idez dico i here. pe. nā sicut sufficit i libello ꝓponere vniuersalr: ita ⁊ i sn̄ia: puta si pnūcio te hr̄dē extitisse vt ex asse vel ex seisse. ⁊ iō tibi hereditatē restituēdā. a ❡ Pecunie.s. cū pecūia petit': vt.ff. ḋ pe. he.l. nō possunt. b ❡ Vel rei qn̄ alia res petitur q̄ i q̄ntitate ↄsistat vel n̄: ⁊ hoc si certū ē petitū. alias.n. nō tenet sn̄ia: nisi aliqua pte actorū res certa scripta iueniatur: vt.C. de sen. que sine cer. quā.l. h̄ sn̄ia. si aūt est incertū aut certificari pōt: vt si peto iteresse qḋ debet corā iudice pbari ⁊ deduci ad certitudinē: vt.C. de sen. que pro eo qḋ iterest.l. vna.§. ij. ⁊ tūc locū hz h̄.§. aut nō pōt deduci i certitudinē: vt i hoīe generaliter petito ⁊ similibꝰ q̄ modo diximꝰ: ⁊ tūc non hz locum.§. iste.

c ❡ Ferat. ⁊ i scriptis: vt.C. de sen. ex peri. reci.l. fi. nisi i q̄ttuor casibꝰ: vt i aut. de mā. pri.§. si tibi: ⁊ i aut'. vt iudi. sine quoquo suf.§. necessitate: ⁊ in aut. vt de. apud propri.e.cō.§.i. d ❡ De icerta. vt de interesse.

☞ ¶ Siqs agens. ¶ Plus petēs in iudicio loco: cā: re: vel tempore olim cadebat a causa. hodie vero pl⁹ petentes tpe venit aliter puniēd⁹ q: i eo inducie duplicātur: & actor ad oē dānuз litis tenetur. Pl⁹ vo petēs aliis modis in triplū sumpt⁹ quē sustinuit re⁹ litis nomine punietur. h. d. vsqз ad. §. Si min⁹: lз ego legam vsqз ad. §. Huic aūt. Et diuiditur pricipalr in duas ptes. Prio pōit id qd erat de iur ātiquo: qn̄ pl⁹ petebat. scdo id qd ē d iur nouo. Scda ibi Sз hec qdē. Itē prima subdiuiditur i tres. Nā prio ponit regulā gn̄alē iuris ātiq qualiter pn̄iatur pl⁹ petēs. Scdo quot mōis dicatur plus petere. Tertio extrane⁹ cuiusqз. Secūda ibi. Pl⁹ aūt. Tertia ibi. Re veluti. Areti.

e ¶ Sua itentione. i. libello vbi erat itentio sua.

f ¶ Cōplexus. ēt tpe: vt ff. de lib. le. l. nō solū. §. i. & §. fi. nā pl⁹ qttuor mōis dr̄: vt. j. px. §. & i oib⁹ his locum habet. §. iste.

g ¶ Amittebat. fac. j. de exce. §. tpales. & qd h di. i puato: idē erat i fisco: vt C. de iu. fis. l. iustas. li. x.

h ¶ Huic. miori. xxv. an.

i ¶ Cognita. bn̄ dicit cā cognita. nā oēs i itegrū rsti tuere cā cognita pmittūtur: vt. ff. d i ite. re. l. n̄ oēs.

k ¶ In iuuētute. i. facilitate sua. iō mlto magis si dolo aduersarii: vt. ff. d i ite. re. l. i.

l ¶ Cōstantissim⁹. q: errauit i scto: i quo prudētissimi fallūt: vt. ff. d iu. & fac. igno. l. ij.

m ¶ Quib⁹. s. codicillis.

n ¶ Quibusdā. s. legata. ptetea q sibi i testamēto relicta sunt.

o ¶ Minuebāt. nā tot erāt legata: vt lex falcidia locū hēret. i. oportebat vt legata defalcarētur ad hoc vt haberet hrs falcidiaз: q: dodrātē excedebāt. vn̄ heres dз detrahere falci. vt. s. ad. l. fal. §. i.

p ¶ Pl⁹ aūt. vt oib⁹ his mōis a cā videat cadere iure ātiquo. vn̄ vsus: Plus petitur cā: tpe: reqз: loco.

q ¶ Tpe. rōne. a simili p ɔ̄trium.

r ¶ Petere. vt hic: & s. de fideicō. §. nō solum.

s ¶ Loco. ɔmēoratōe. i. sine vtilitae rei debite vel iteresse rei. nā ē hn̄da eius vtilitas si sua iter sit i loco dstinato poti⁹ ɔueniri. Uel dic ɔmēorat⁹. i. mētōeз de ipo loco. nā ipз locū vbi erat faciēda solutio i libello pōere dз sic. peto. x. vt mihi soluas h vel vbi soluere pmisisti: vt h: & ff. de eo q certo loco. l. ij. §. fi. post h nisi soluat poterit eū ɔuēire vbicūqз voluerit: dūmodo ɔuēt⁹ hēat ibi forū nō als: vt. ff. d iu. l. heres absens. in fine. sз pla. dicit q si vbicūqз poterat eum cōuenire: pōt ēt ibi vbi nō hēat forū. & ē p eo. ff. de iudi. l. eū qui: et. ff. de cōsti. pe. si duo. §. sed certo. Sed certe qd dictis legib⁹ dr̄: vt quolibet loco possit cōueniri: verū ē idōeo vbi ɔuetus hēat forū: vt. ff. de mu. & ho. l. vt gradati. §. i.

t ¶ Adimit. i. adimere desiderat: nō tamē adimere pōt.

u ¶ Arbitraria. i. vtilis certi cōditio ex stipulatu vbi stipulatio intercessit vt hic fuit. vel vtil' certi cōditio ex mutuo vbi mutuum erat datum certo loco reddēdū. vl' vtilis actō ex testamēto vbi legatū ē dādum certo loco. nec. n. est ppriū nomē actōis: vt. ff. d eo qd cer. lo. l. ij. §. h aūt actō: & l. si heres: & l. āt si mutua. Accur.

qs totū legatū petierit: post deinde plati fuerīt codicilli: qb⁹[m] aut ps legati adēpta sit: aut qbusdā[n] aliis legata data sint: q efficiebāt vt plus petisse videret petitor q dodrātē: atqз iō. l. falcidia legata minuebant[o]. Plus[p] aūt quattuor mōis petitur: re: tpe: loco: cā. Re veluti siqs p decē aureis q ei dbebantur. xx. petierit: aut si is cuius ex pte res ē: totaз vel eaз vel maiorē ptē eē suaз itēderit. Tpe[q] veluti siqs an̄ diē vel an̄ cōditōз petierit: qua rōe eum q tardi⁹ soluit q soluere dberз: minus soluere itelligitur. eadēqз rōe q pmature petit plus petere[r] videt. Loco[s] plus petit: veluti cū qs certo loco sibi id qd stipulat⁹ ē alio loco petit sine ɔmeōratōne illius loci i quo sibi dari stipulat⁹ ē. vbi gr̄a. si is q ita stipulatus fuerit: ephesi dare spōdes: rome pure itēdat dare sibi oportere. Ideo aūt plus peter itelligit: q: vtilitatē quaз hēret pmissor: si ephesi soluerз adimit[t] ei pura itētiōe: ppter quaз cāз alio loco petēti arbitraria[u] actō pponitur[x] i qua. s. rō hētur vtilitat q pmissori[a] cōpetitura fuissз si illo loco soluerз q se soluturū spopōdit. Que vtilitas plerūqз i mercibus maxie iuenitur: veluti vino: oleo: frumēto: q p singulas regiones diuersa hn̄t pcia. Sз & pecunie nūerate n̄ i oibus regiōibus sub eisdē vsuris fenerāt. si qs tn̄ ephesi petat. i. eo loco petat q vt sibi det stipulat⁹ est pura[b] actiōe agit recte. Idqз etiā pretor monstrat. s. q: vtilitas soluēdi salua ē promissori. ¶ Huic aūt qui loco plus petere itelligitur pximus ē is qui[c] causa plus petit: vt ecce si quis ita a te stipuletur: hoīeз stichuз aut decē aureos dare spondes: deinde alterutrū petat veluti hoīeз tantū: aut deceз aureos tātum. ideo aūt ampli⁹ petere itelligitur: q: i eo genere stipulatōnis promissoris ē electio[d] vtrū pecuniam an hoīeз soluere malit. q igit pecuniaз tantuз vel hoīeз tantuз sibi dare oportere intēdit: eripit[e] electionē aduersario: et eo modo suaз qdem cōditōeз meliorem facit[f]: aduersarii vo sui deterioreз: qua de causa talis in ea re prodita est[g] actio: vt siqs intendat hominē stichuз aut aureos deceз sibi oportere dare. i. vt eodem mō peterз quo stipulat⁹ est. ¶ Preterea[h] siquis generaliter homiem stipulat⁹ sit: et specialiter stichum petat: aut generaliter vinū stipulatus sit: et specialiter cāpanū petat: aut generaliter purpuraз stipulatus sit: deinde specialiter tyriā petat: plus petere itelligitur: q: electōem aduersario tollit[i] cui stipulatōis iure liberū fuit aliud soluer q qd peteretur. quinetiā licз vilissimū sit quod quis petat nihilomin⁹ plus petere itelligit:

x ¶ Proponit. i. tribuitur vl' dat: vt. ff. d eo q cer. lo. l. si ephesi.

a ¶ Promissori. sз & actoris vtilitas attēditur: et vtriusqз vtilitas simul attēdit: vt ff. e. qd ce. lo. da. l. ij. i. Rn̄.

b ¶ Pura. i. non habita mētione vel rōne loci vbi erat faciēda solutio: vt dixim⁹. s. eo. §. Ac.

☞ ¶ Huic ¶ Summat⁹ est iste. § cū precedēti. vn̄ vo q i alternatiuis ɔ̄ctibus i dubio ē electio creditori s. ɔ cōtra l. plerūqз. i fi. ff. d iur. do. Areti.

c ¶ Qui cā. hāc cām electionē iā vocabat.

d ¶ Electō. nisi cū iā vnū iteriit tūc alterū qd supē pstabit: vt. ff. d eo qd cer. lo. l. si vtiqз: & facit ad hūc. §. ff. de iure do. l. plerūqз. in fi.

e ¶ Qui igit eripit. i. eripere vult.

f ¶ Facit. i. facere vult:

g ¶ Prodita ē. i. data. & ē actō ex stipulatu hoc modo pponēda: vt dicitur hic.

☞ ¶ Preterea. ¶ Sūmatū ē cū. §. siqs agēs. s. e. ti. Are.

h ¶ Preterea. hoc ē aliō exemplū qualit cā plus petatur.

i ¶ Tollit. i. tollere vult.

k ¶ Precii. facit ad h. ff. lo. itē qritur. §. i. & ff. de cōdi. & de. qd traditū ē: & l. se. & ff. de i diē adiec. l. si vēditor. §. sз si neutra: & ff. de vsu. & hab. l. fi. & ff. de vsufr. hacten⁹. §. fi. & l. se.

l ¶ Sз h quidē. s. q diximus: vt pl⁹ petendo cadat a tota causa: vt. s. e. §. siquis agens.

q: sepe accidit vt pmissori facili' sit illud soluere qđ maioris pcij[k] eēt. Sz hec[l] q̄dez antea ī vsu fuerāt. postea vero lex zenoī.[m] & nr̄a[n] rē coartauit: & siq̄dē tpe plus fuerit petitū q̄d statui opz zenōis diue meōrie loq̄tur ↄstitutio[o]. si autez q̄ntitate[p] vel alio mō[q] pl' fuerit petitū omne si qđ forte dānū ex hac cā acciderit ei ↄtra quē pl' petitū fuerit ↄmissa tripli ↄdēnatiōe sic supra diximꝰ[r] puniat[s]. ¶ Si minus ī itētōe[t] ↄplexus fuerit actor q̄ ad eū pertinet: veluti si cū ei decē aurei deberētur q̄nq; sibi dari oportere intēderit: aut si cū totus fundus eiꝰ eēt ptez dimidiaz suam eē petierit: sine piculo agit. In reliquū vero nihilominꝰ iudex aduersariū i eodē iudicio[u] ei ↄdēnat ex ↄstōe[x] diue meōrie zeōnis.

Siq̄s aliud[a] p alio intēderit nihil eū periclitari placz: sz i eodez[b] iudicio cognita vitate errorē suū corrigere[c] ei pmittit: veluti si is q̄ hoiez stichum petere deberet herotez petierit: aut siq̄s ex testō dari sibi oportere ītēderit[d] quod ex stipulatu debetur. ¶ Sūt ptērea q̄daz actōes[e] q̄bꝰ nō insolidū qđ debetur nobis psequimur: sz nō solidū perseq̄mur: nō minus: vt ecce si i peculiuz filij seruiue agamꝰ. nā si n̄ minꝰ ī peculijs sit q̄ psequimur insolidū dn̄s p̄rue cōdēnatur. si vero minꝰ inueniat eatenꝰ ↄdēnet iudex: quatenꝰ i peculio sit. queadmodū āt peculiū ītelligi dēbeat suo ordie ppōemꝰ[f] Itez si de dote in iudicio mulier agat placet eatenus maritū[g] ↄdēnari dēbere: quatenus facere pos

m ¶ zenoniana. s. greca quā nō habemus.
n ¶ Et nostra. scilz greca quā non habemus.
o ¶ Cōstitutio. s. greca: vt diximus. cuius snīa ē vt tēpus debeat duplicari cōuēto & oēs expēse sibi restituā: vt. j. de excep. §. hodie aūt.
p ¶ Quātitate. & sic re.
q ¶ Mō. i. loco vel cā: vt. s. §. plꝰ aute n. Ac.
r ¶ Diximꝰ. vt. s. eo. §. tripli. & ibi huꝰ nostre ↄstōnis grece snīa recitatur: sz si nō solū petijt sz ēt cautōez exegit post li. cont. amittit dbitū ēt hodie: vt C. de plus pe. l. i. q̄ ē huic ↄ̄ria. si an̄ lit. cont. penitteret nō punitur: q: nō petit sz petere vult: vt. ff. rē ra. ha. l. i.
s ¶ Puniatur. s. conditione ex. l. illa greca: cuiꝰ effectū habuimꝰ. s. eo. § tripli: & i h̄ §. plus autem.
¶ Si minꝰ. Petens minꝰ q̄ ei debeatur potest coram eo iudice residuū petere. idē si aliud pro alio petierit p errorem. nā pōt libellū mutare. h. d. Et diuiditur i duas partes. Primo qn̄ minꝰ petijt: qn̄ aliud pro alio per errorē petijt. Scđa ibi. Si q̄s aliud. Areti.
t ¶ Intentione. s. in libello itentionis: & h̄ p errorē. si. n. sciēter donare p̄sumit̄ sm quosdā. Sz ↄ̄ puto q̄ nūq̄ donare p̄sumitur: nisi tūc qn̄ traditio fieret ab eo qui donare p̄sumit: vt. ff. de re. iur. l. cuius p errorē. h̄ autē nō erat datio sz q̄dam abstinētia. vn̄ siue sciat de reliquo q̄ agit siue nō: tpe cepti iudicij locū hz. §. iste.
u ¶ Iudicio. i. qn̄cūq; an̄ snīaz reliquum petierit sine noua ↄtestatione sm quosdā: vt h̄ dr̄ & hoc ppt duas rōes falsas. vna q: pōt emēdare libellū qn̄q; an̄ snīam vt dicūt. & ē p eis. ff. de nox. i delict. §. si directa: & sic itelligūt C. de edē. edita. Altera rō ē q: sm eos ēt si nō petat vel pbz hoc actor tn̄ iudex si scit dz sm suā cōsciāz ↄdēnare reū. & est p eis ad hāc rōez. ff. fini. reg. l. si irruptōe. §. ad officiū. & i hac snīa fuit dn̄s. M. Sz certe sm Io. positū ē falsum & due rōnes male. nā nō pōt q̄s īmutare libellū nisi vsq; ad lit. conte. nec ēt hodie post datū libellū: q: sic dic̄ aut. q̄ n̄ hēt necesse i prio libel. lit. cō. psistere: vt i aut. de litigi. §. oēm. col. viij. Itez q: nō vr̄ i iudiciū venisse qđ pꝰ liti. cōte. cōtingit: vt. ff. d iud. l. nō pōt: & ff. de excep. rei iudi. cū q̄ritur: & l. egi. nec ob. quod hic dr̄ & qđ dicit eo. iudicio. nā sic dic. i. corā eo. iudice & ab eodez actore & reo. nā & pp hāc cāz. s. pp idētitatē p̄sonaꝝ ēt vbi p̄rsus aliđ petit̄: tn̄ dr̄ iudiciū idē: vt. j. pr. §. Item nō ob. ff. de noxa. in delict. §. si detracta. q: ibi ex eadē cā & eadē actōe & ad idē agebatur: sz eēt variatō i quodā bn̄ficio qđ dominꝰ hz p. l. vt dn̄s possit p noxa dare: vt. j. de noxa. ac. §. summa: & ff. de re iudi. miles. §. i. Itē alia rō nō ē bo. q: nō sz ↄsciam sz sz allegata dz iudex iudicare & pnūciare: vt. ff. de of. p. si illicitas. §. veritas. nisi hēat ↄsciaz vt iudex: vt i. d. l. ff. fi. reg. si irruptōe. §. ad officiū. & hoc i singlarib' iudicijs. Sz q̄d i vniuersalibꝰ: Rn̄. pōt i eis adijci qn̄q; an̄ snīaz: vt. ff. de pe. here. l. iiij. & l. si quo tēpore. & sic intelligitur. C. de ap. l. fi. §. fi.
x ¶ Constitutōe. s. greca quam non habemus.
a ¶ Si q̄s intenderit. s. sibi deberi.
b ¶ Iudicio. i. apđ eundē iudicē. & dicit̄ idē iudiciū ppter idētitatē p̄sonaꝝ & iudicis: tn̄ vere aliud ē. Sz nūquid noue dilationes dabūt̄: Rn̄. si pōt esse istructꝰ ex petitōne prīa ēt ad scđaz nō dabuntur cū necessarie nō volūtarie sunt d q̄de dilationes: vt C. đ dil. l. i. nā si prīo egit actione vi bo. rap. & postea mutetur & agatur actione furti: satis pōt eē reꝰ īstructꝰ. si aūt sunt diuerse petitiones: vt i h̄. §. dicitur noue dilatiōes dāde sunt: vt. C. de dila. l. i. Itē nūq̄d itez de calūnia iurabit. R. sic: q: pōt & i hac cā calūniari: vt. ff. đ dam. īfe. l. q̄ bo. fi. §. an̄pe. & pe.
c ¶ Corrigere. no. q̄ pmittit̄ alicui errorē suū corrigere. Sz nūq̄d i verī hz necesse psistere: Rn̄. non scđz hāc. l. Sz hodie ↄ̄: vt i aut. de lit. §. oēz. col. viij. & ita intētabit veterē & nouā: nisi reo absoluto: vt i veteri obijciat̄ exceptio rei iudicate. i noua vt q: sit eadē cā agēdi & eedē p̄sone & eadem res. licet alia sit actio: vt. ff. de iureiu. l. duobꝰ. §. exceptō: & ff. đ exc. rei. iu. l. si iur. §. eađ. & l. cū q̄rit̄. vl' vbi actō prīa ita se hēat ad scđaz vt electione tollatur: qđ i casibꝰ cōtigit: vt. C. de fur. l. i. & C. si sꝰ emi. se. man. l. i. & C. de codi. l. fi. & C. de pac. iter ēp. & vē. l. cōmissorie: & ff. de tribu. l. qđ i hr̄dē. §. eliger̄: & ff. đ le. ij. l. cū filiꝰ. §. varijs.
d ¶ Intenderit. scilicet sibi deberi.
¶ Sūt. ¶ Iste. §. vsq; ad fi. ti. h. d. Actōes oēs aut sunt psecutorie solidi aut i q̄ntū q̄s facere pōt vel iquātū hz vt pbat̄ i q̄nq; exēplis h̄ positis. h. d. Et diuiditur i duas ptes. In prīa pōit̄ vnū dictū generale: videlz q̄ nō omnis actio est persecutoria solidi. Scđo illud per plura exēpla pbat. Scđa ibi. Ut ecce. Itē scđa subdiuit̄. Nā prīo pōit exēplū de peculio. Scđo de dote. Tertio qn̄ agit̄ ↄ̄ p̄rez patronū vel dōatariū. Quarto qn̄ agit̄ p cōpēsatōez. Quito qn̄ agit̄ ↄ̄ illū q̄ bōis cessit. Scđa ibi. Itē si de dote. Tertia ibi. Si cuz parēte. Quarta ibi Cōpēsatōes. Quita ibi. Eū q̄. legā tn̄ p ptic'las vt clarꝰ vnaq̄q; materia cōprehēdat̄. Are.
e ¶ Actiones. īnuit h̄ q̄dā diuisionē actionū. s. q̄ alie sūt psecutorie isolidū: alie nō & hāc proseq̄tur i fi. huꝰ ti. & nō ē ista diuisio de. xij. diuisionibꝰ. nā prīa ē q̄ alie sunt i rē: alie i persona: vt. s. e. §. oīm. Scđa ē q̄ alie sunt ciuiles: alie p̄torie: vt. s. eo. §. sz iste actōes sunt. Tertia fuit. s. e. § se. Quarta. s. e. §. oēs aūt actōes Quita. s. e. §. actōuū q̄dā sūt. Sexta ē q̄ alie sunt tpales: alie ppetue Septima q̄ alie sunt transitorie ad heredes: alie nō: vt. j. de ppe. & tē. act. § nō oēs. Octaua ē q̄ alie sunt famose alie nō: vt. j. de ppe. & tem. liti. §. pe. Nona q̄ alie sunt directe alie vtiles: vt. ff. si q̄. pau. fe. di. l. pe. Decima q̄ alie directe alie ↄ̄rie. s. de ob. q̄ ex q̄si ↄ̄ctu. §. i. Undecia q̄ alie singlares: alie vniuersales: alie gn̄ales: vt. ff. p socio. arbi. Duodecia diuisio ē q̄ alie sunt simplices: alie duplices: vt fami. her. cōi di. fi. reg. & q̄dā iterdi. vt. j. de interdic. §. tertia diuisio. Est āt & h̄ extrauagās de q̄ h̄ dicit̄.
f ¶ Proponemꝰ. vt. j. ti. i. §. cum autem.

g ¶ Item maritũ. vel ei⁹ heredes. s. filios cões. sec⁹ in extraneis heredi/ b⁹: vt. ff. so. ma. l. etiã fili⁹ mulieris: ꝛ. l. maritũ: ꝛ. l. sequẽti.

a ¶ Facultates. vt tñ ip̄e marit⁹ nõ egeat: vt. ff. de re. iud. iter eos: ꝛ. ff. de re. iudi. l. in ꝯdẽnatione ꝑsonaꝝ. ꝛ hoc nisi dolo fecerit marit⁹ quo mi nus possit cautõe exposita ab eodẽ de solido soluẽdo si ad meliorez fortunã ꝑuenerit: vt. C. ꝺ rei vxo. ac. §. lꝫ: ꝛ. ff. pro so/ cio. l. veꝝ. §. id quod.

b ¶ Impẽsas. dic ꝙ ipen se alie sunt: vt q̇b⁹ nõ fact̄ res erat ꝑitura vl' deteri or futura. alie vtiles: vt q̇ bus nõ fact̄ res nõ erat pe/ ritura: sꝫ eis factis res est melior futura. alie volũta rie q̃ tm̃ rẽ exornant: vt ff. de ver. si. ipensaꝝ: ꝛ. ff. de ipẽ. i reb⁹ do. fac. l. ij. ꝛ l. qꝺ dicitur. §. vtiles: ꝛ. l. volũtarie. i p̄mis impen sis dic ꝙ minuant dotez ipso iure si constat in pe cũia ꝛ specie: vt est si fun dus ꝛ pecunia in dotem q̃tum in fundum ipendi tur: ꝛ tamen in pecunia ipso iure deberi desinit. si vero solus fundus sit do tẽ sit: tunc si tm̃ expẽdit̄ sil' vl' ex diuers̄ vicib⁹ q̃ti est fund⁹: tũc ipso iure de sinit eẽ dotalis: nisi muli er infra ãnuz sponte mari to impẽsaz obtulerit. si ve ro nõ tm̃: non desinit esse dotalis: sꝫ tãdiu tot⁹ vel pro ꝑte retinetur q̃diu i pẽse restituãtur: vt. ff. de ipen. rebus do. fac. l. qꝺ dicitur: ꝛ. ff. de iure do. l. is q̃. §. pe. ꝛ fi. ꝛ hoc in necessarijs ipẽsis. Si aũt vtiles sunt: tũc ꝑ actõez neg. ges. vel mã. si mãdato mulieris fecit repetuut̄: volũtarie nõ repetũtur: etiã si mãdato mulieris facte sunt: sꝫ abraduntur sine lesione prioris status: vt. C. de rei vxo. ac. §. sꝫ nec ob ipensam: ꝛ. ff. de rei vẽ. i fundo: ꝛ scꝺ̃z hãc distin ctionem hũc. §. intelligas. ꝛ quod dicit in dicta littera. quasi non de no tat improprietatem si est impensa necessaria vt dictum est: sed si vtilis vel voluntaria nullo modo locum hꝫ hic. §.

c ¶ Dos. in pecunia consistens.

d ¶ Libris. vt. ff. de impen. in re do. fac. per totum titu.

e ¶ Sꝫ ꝛ siq̇s. scilicet vel libertus qui agunt venia ipetrata: alias puni untur: vt. s̃. eodem. §. ꝛ meum.

f ¶ Socio. ꝛ se confitente sociũ: alias non datur ei hoc beneficium: vt. ff. pro socio. si vnus. §. vlt.

g ¶ Potest. qꝺ semper sic accipe detracto tãto ꝙ possit inde viuere cõ uentus: vt. ff. de reg. iur. l. in condẽnatione.

h ¶ Ex donatione. id est quando nõ põt soluere cuz donare promisit.

i ¶ Conueniatur. scilicet conditione ex. l. vt. C. de dona. si quis. arg. §. si autem. Et nota ꝙ hic non solum condemnatur inquantum facere potest deducto ere alieno: vt. ff. de re iudic. l. inter eos. §. i. et. ij. ꝛ meli/ us. §. fina. Accur.

k ¶ Compensationes. hoc dicit propter actionez depositi ꝛ alias quas dam in quibus non obijcitur cõpensatio: vt. s̃. eo. §. in bonefid. ꝛ. C. de compen. l. fi. Accur.

sit. i. quatenus facultates[a] ei⁹ pa tiũtur. Itaq; si dotis q̃titati cõ currant facultates ei⁹ isolidũ dã natur. si min⁹: i tãtũ q̃tum facere põt. ꝑpter retẽtõnẽ quoq; dotis repetitõ minuitur. nã ob ipẽsas[b] in res dotales factas marito re tẽtio ꝯcessa ẽ: q2 ipso iure necessa rijs sũptib⁹ dos[c] minuitur: sicut ex latioribus libris[d] cognoscere li cet. Sꝫ et[e] siq̇s cũ parẽte suo p̄ro noue agat: itẽ si socius cũ socio[f] iudicio societat̄ agat: nõ plus a/ ctor ꝯseq̇tur q̃ aduersari⁹ eius fa cere põt[g]. Idẽ ẽ siq̇s ex donatõe[h] sua ꝯueniat̄[i]. Cõpẽsatões[k] quo/ q; opposite plerũq; efficiũt vt mi nus q̇sq; ꝯsequatur q̃ ei debeat̄. nã ex bono et equo habita rõne ei⁹ qꝺ inuicẽ actorẽ ex[l] eadẽ cã ꝑ/ stare opꝫ i reliquũ eũ cuz q̃ actũ est condẽnari sicut iã[m] dictum est Cũ eo quoq; q̃ creditoribus[n] suis bonis cessit si postea aliq̇d acqui sierit quod idoneũ emolumẽtuz hẽat ex[o] integro i id qꝺ facere p̄t creditores cuz eo experiunt̄. Inhu manum eĩz erat spoliatum fortu nis suis insolidũz damnari.

¶ Qꝺ[p] cuz eo q̃ in aliena potesta te est negocium gestuz eẽ dicitur.

Quia tamẽ superius[q] mẽ tionez habuim⁹ de actio ne q̃ in peculio filiorũ/ fa. seruorũq; agitur: opus ẽ ꝺ hac actione ꝛ de ceteris q̃ eorũdem noie in parẽtes dños ue dari solẽt diligẽtius[r] ãmoneam⁹. Et q2 si/ ue cuz seruis negociuz gestuz sit: siue cuz his q̃ in ptãte parentum sunt his fere[s] eadẽ iura seruãtur: ne verbosa fiat disputatio: diri/ gamus sermonem in personam serui dñiq;: idẽ intellecturi[t] de li/ beris quoq; ꝛ parentibus quoꝝ in potestate sunt. Nã siquid in[u] his proprie seruetur: sepatiz ostẽ demus[x]. ¶ Si igitur iussu domi[a] cũ seruo negociuz gestum erit iso liduz pretor aduersus dñz actio/

l ¶ Ex eadẽ. hodie ex q̃cunq; cã ꝛ i quolibet ꝯtcu bõefi. vel stri cti iuris: vt. s̃. eo. §. i. bonefi. m ¶ Iã dictum est. s̃. eo. §. bõefi.

n ¶ Creditoribus. qꝺ fieri non potest anteq̃ debitum agnos cat: vel in iure confiteatur: vt. ff. de ces. bo. l. penulti. Pro/ dest autem hec cessio, vt non reducatur debitor in carcerem vt. C. qui bo. ce. po. l. i. Et ꝙ i ac q̇sito postea cõ ueniat̄ i q̃tũ facere possit: vt subijcit

o ¶ Ex integro. vt̄ sibijpsi ꝯtra lsa ꝙ i integro ꝛ i q̃tuz facere po test ꝯueniat̄ vt subijcit: ꝛ sic intel ligitur ꝙ insoli/ duz cõueniat̄ q̃ diu tñ p̄t soluet̄ h tñ est deducto semꝑ ne egeat: vt ff de ces. bo. l. q̇ bonis: ꝛ. ff. ꝺ re. iur. l. in cõdẽna tione.

p ¶ Qꝺ cũ eo q̃ in alie. po. Qua liter ꝯueniamur ex ꝯtcib⁹ vel furt̄ nobiscũ habitis dictuz est: nunc qualiter cõueni/ amur ex habitis quos in potesta te habemus.

Quia tamẽ ☞ Lõt⁹ iste ti. diui ditur i sex ꝑtes. Primo pon't cõtinuationẽ rub. Scꝺo ꝙ fili⁹ ꝛ s̃u⁹ equipãtur: iꝺ dictũ i vno põt itelligi dictũ i alio. Tertio ꝯseq̇tur de ꝯtcib⁹ s̃uoꝝ q̃liter ꝛ i q̃tñ eorum dñs teneatur. Quarto illꝺ extendit ad filios. Quito põit vnũ i filio qꝺ nõ hꝫ locum i seruo. Sexto redit ad ꝯtcũ s̃ui. Scꝺa ibi. Et q2. Tertia ibi. si igit̄. Quarta ibi. Que diximus. Quita ibi. illud ꝑpe. Sexta ibi. Illꝺ i sũma. Et. h. d. Cognito ꝯtcu s̃uoꝝ ad obligãdũ dñz erit cognitũ q̇d ꝺ ꝯtcu filij ad obligãdũ pꝛem ꝛ

q ¶ Supi⁹. vt. s̃. ti. i. §. actões aũt: ꝛ. §. sũt p̄terea. r ¶ Dili gẽti⁹. q̃ s̃. dictũ sit. vel dic diligẽti⁹. i. diligẽter. s ¶ Fere. h di. ꝑpt̄ macedonianũ qꝺ hꝫ locũ i filijs nõ i s̃uis: vt. j. e. §. q̃ di xim⁹. ꝛ ꝑpt̄ alios cãus quos dicem⁹. t ¶ Intellecturi. nã filii uz eaꝺ ẽ disciplia: vt h: ꝛ. ff. ꝺ i rẽ v̄. l. iij. §. ꝑide: ꝛ. §. quoties

u ¶ In his. s. pẽte ꝛ filio. x ¶ Ostẽdim⁹. vt. j. e. §. q̃ dixim⁹.

☞ ¶ Si igit̄. ¶ Dñs tenet̄ ex ꝯtcu s̃ui isolidũ si ꝺ iusserit vl' seipz vl' liberũ hoiez naui vl' alicui alij negociatõi ꝑposuerit actõib⁹ cognoiat̄ qꝺ iussu ꝛ exercitoria ꝛ istitoria. h. d. Arc.

a ¶ Dñi. s. volẽt̄ cũ s̃uo ꝯtrahi siue dirigat iussũ ad s̃uũ siue ad ꝯtrahẽtẽ cũ s̃uo siue subscripsit: siue quocũq; mõ ꝯtcũ ratũ ha buit: vt. ff. qꝺ iussu. l. i. §. ij. ꝛ. §. s̃ui chirographo: ꝛ. §. si ratuz:

a ¶ Videt̄. ꝛ vt ẽt ab ip̄o dño ꝺbitũ ꝯdici possit: vt. j. e. §. pe.

b ¶ Rõe. q̃ fidẽ dñi seq̃ videt̄: vt. s̃. pri. §. in fi. c ¶ Exer citoria. q̃ ꝑpetuo h'fdẽ ꝛ i h'fdẽ datur: vt. ff. ꝺ exer. si tñ. §. fi. Idẽ istitoria: vt. ff. de. isti. l. nouissime. Idẽ ẽt i rẽ verso: vt. ff.

nē pollicetur.s. qꝛ is qui cōtrahit fidē dn̄i seq̄ vidatur[a]. Eadē rōe[b] ꝑtoꝛ duas alias insolidū actiōes pollicet̄ quaꝝ altera exercitoria[c] altera institoria appellat̄. Exercitoria tūc h₃ locū: cū q̇s seruū suū magistratū naui ꝑposuerit: ⁊ q̇d cū eo ei⁹ rei[d] gr̄a cui ꝑpositus erit cōtractuz fuerit. Ideo āt exercitoria vocat̄: qꝛ exercitoꝛ is appellat̄ ad quē quotidian⁹ nauis questus[e] ꝑtinet. Institoria tūc locuz h₃ cuz q̇s taberne forte aut cuił₃ negociatōi seruuz[f] suū ꝑposuerit ⁊ q̇d cū eo ei⁹ rei cā vel gr̄a cui ꝑposit⁹ erit ɔ̄ctuz fuerit. Ideo aūt institoria appellat̄: qꝛ q̄ negociatōib⁹ ꝑponunt̄: institores vocantur[g]. Istas eī₃ duas[h] actōes ꝑtoꝛ reddit: ⁊ si liberꝝ q̇s hoīe₃: aut alienuz seruū naui: aut taberne: aut cuilib₃ negociatōi ꝑposuerit: sc₃ qꝛ eadē eq̇tatis[i] rō etiā eo casu interueniebat. ¶ Introduxit[k] ⁊ aliam actōe₃ ꝑtoꝛ q̄ tributoria vocatur. Nāq₃ si seru⁹ i peculiari merce sciēte dn̄o negociet̄[l] ⁊ q̇d cum eo ei⁹ rei cā ɔ̄ctū erit: ita ꝑtoꝛ ius dicit: vt q̇cq̇d in his mercib⁹ erit: quodq₃ inde receptū erit: id inter dn̄z siq̇d ei d̄ebit̄ ⁊ cet̄os creditores ꝑ rata portiōe distribuat̄. ⁊ iō distributoria vocatur: qꝛ ipsi dn̄o distributiō₃ ꝑtoꝛ ꝑmittit. nā si q̇s ex cr̄ditorib⁹ q̄rat̄ q̄si min⁹[m] ei tributū sit q̄ᵖ optuerit: hāc eī actōe₃ accomodat q̄ tributoria appellat̄. ¶ Preterea itroducta ē actō de peculio deq₃[n] eo qd̄ i rē dn̄i versuz erit vt q̄ᵖuis sine volūtate dn̄i negociū gestū erit tn̄ siue qd̄ i rez ei⁹ v̄suz fuerit id totū prestare debeat: siue qd̄ nō sit i rē ei⁹ v̄suz id eaten⁹ ꝑstare debeat his q̄tenus peculiū patit̄[o]. In rē āt dn̄i v̄sum intelligit̄ q̇cquid necessario in rez ei⁹ īpenderit seruus: veluti si mutuat⁹ pecuniā creditoribus eius soluerit: āt edificia ruētia fulserit aut familie frumētuz emerit vel etiā fundū aut quāl₃ aliā rē necessariā mercatus[p] erit. Itaq₃ si ex[q] decē vtputa aureis q̇s seruus tu⁹ a ticio mutuo accepit creditori tuo. v. aureos soluerit: reliquos v̄o. v. quol₃ mō ɔ̄sumpserit: p. v. quidē isolidū d̄ānari debes[r]: p ceteris v̄o. v. eaten⁹ q̄ten⁹ i peculio sit. Ex q̇.s. appet vt si toti decē aurei i rē tuā v̄si fuerit: totos decez aureos ticiū ɔ̄seq̄ posse. l₃[s] .n. vna ē actio q̄ de peculio deq₃ eo qd̄ in rē dn̄i v̄suz si agat̄: tn̄ duas h₃ cōdēnatōes. Itaq₃ iudex apd̄ quez de ea actōe[t] agitur ante despicere solet: an in rē dn̄i v̄suz sit nec alit̄ ad peculij estiatō₃ trāsit: q̄ᵖ si āt nihil i rē dn̄i v̄suz itelligat̄ aut n̄ totū. ¶ Cuz āt q̄rit̄ q̄ᵖtuz i peculio sit an̄ deducit̄ q̇cq̇d seru⁹ dn̄o[u] ei q̇ue i ptāte ei⁹ sit d₃: ⁊ qd̄ supest id solū peculiū itelligit̄. aliq̄n tn̄ id qd̄ ei d₃[x] seruus q̇ i ptāte dn̄i sit: nō d̄ducit̄ ex peculio: veluti si is[a]

qn̄ ac. de pecu. est. an. l. q̄situm. in fi.

o ¶ Rei grā. h̄n. n. dic̄ ei⁹ rei grā. nā si ob aliā rē puta negocij sui: vl' cū eēt ꝑposit⁹ advehēdū on⁹: ⁊ ipe accepit mutuā pecuniā: n̄ ad vtilitatē nauis: nō tenet̄ dn̄s: vt. ff. d̄ exerci. l. i. §. n̄ āt.

e ¶ Questus. i. ꝓuentus siue lucrum. sed magister appellat̄ cui totius nauis anchora. i. gubernatio commēdatur: vt. ff. de exerci. l. i. §. magistrū autem nauis.

f ¶ Seruū. vel libertū in fi. h⁹. §.

g ¶ Vocat̄. nota q̄ᵖ īstitoria appellat̄ a ꝑposito: sed exercitoria a preponēte vocat̄: vt hic ⁊ pr. §.

h ¶ Duas. per h̄ q̄ᵖ dicit duas excludit primaz q̄ᵖ iussu.

i ¶ Eq̇tatī. no. q̄ᵖ vbi eadē ē eq̇tas idē ius statuēdū ē. sic. ff. ad. l. aq̇l. illud: ⁊. s̄. q̇. mo. ius pa. po. sol. l. pari rōe.

☞ ¶ Introduxit. ¶ Si h̄uus sciente dn̄o i merce peculiari negociat̄: ⁊ ide domin⁹ aliq̇d recipe d₃: vocat̄ i tributis vna cuz alijs creditorib⁹. h. d. Areti.

k ¶ Introduxit. h̄ caute dicit non in dn̄ica: vt. ff. de insti. s₃ ⁊ si pupillus. §. pe.

l ¶ Negociet̄. ad oēm q₃ porrigit̄ negociatō₃: vt. ff d̄ tribu. l. illud: ⁊ l. i. §. licet.

m ¶ Min⁹. hāc actō₃ tributariā dicūt q̇dā n̄ dari nisi dn̄s prio distribuat: ⁊ dicūt q̄ᵖ cogit̄ offō iudicꝭ: ⁊ h̄ colligit̄ ex h̄. §. qꝛ dic̄ min⁹. S₃ dico q̄ᵖ an̄ ⁊ p⁹ cōpetit: qꝛ min⁹ tribuit q̇ nihil tribuit: vt. ff. de tribu. l. illō. §. si cuius dolo: ⁊ ar. ff. de ver. sig. l. min⁹: ⁊. l. verbum amplius h̄m Jo.

☞ ¶ Preterea. ¶ Ex ɔ̄cto iīto cū h̄uo dn̄o ignorāte tenet̄ dn̄s i id qd̄ i rē suā v̄sū ē: vl' d̄ peculio. Et d̄r v̄sū i rē dn̄i si aliq̇d in rē dn̄i ipēderit necāriō: iudex tn̄ d₃ p⁹ ispicē vtrū i rē dn̄i sit versū: q̄ᵖ de peculio ɔ̄dēnet. h. d. Are.

n ¶ Deq₃ eo. caue tibi: qꝛ de duab⁹ actōib⁹ silr dic̄. s. de pecu. ⁊ de in rē verso.

o ¶ Patit̄. facit. ff. de pecu. l. si q̇s h̄uū. §. ⁊ ēt. ⁊ h̄ adiūge. §. ceteꝝ q̇ est. j.

p ¶ Mercat⁹. facit. ff. de in rem. ver. si ꝑ parte. §. in rem.

q ¶ Ex de: ē. qꝛ quot sunt ɔ̄sumpti i tot d₃ teneri: vt. s̄. pr. §.

r ¶ Debes. facit. ff. de in rē ver. l. si ꝑ parte. §. in rem.

s ¶ Licet. h̄ punctū quod est hic ita praue intelligūt q̇dā: q̄ᵖ q̇cūq₃ agit de peculio v̄r intentare illā formulā ⁊ agere. s. de in rē verso: vt h̄ ⁊. ff. d̄ in rē ver. l. filiusfa. i fi. ⁊. ff. de pecu. l. i. §. ē aūt: q̇ opi. necāria eē v̄r. nā cū de pecu. agit̄: debita peculiaria ɔ̄putant̄: ⁊ ita qd̄ h̄u⁹ d₃ dn̄o ⁊ dn̄s d₃ seruo naturaliter: qꝛ qd̄ h̄u⁹ ipēdit in rē dn̄i venit in actōe d̄ pecu. vt. ff. de pecu. l. q̄ᵖ tuberonis. §. sed ⁊ id. qd̄ nihil aliud ē q̄ᵖ d̄ in rē ver. agi: ⁊ ita q̇ agit de pecu. ⁊ de in rē ver. agit. S₃ Jo. dic̄ q̄ᵖ diuerse sunt actōnes ⁊ actōnum formle: nec q̇ formulā vni⁹ ꝑponit alterius formulam ꝑponē v̄r. nec ob. d. l. d̄ pecu. l. i. §. ē aūt: qꝛ l₃ ibi videat̄ sub actiōe ⁊ edicto de peculio actionem de in rem ver. ꝑponere: tn̄ non demonstrat̄ edictū qd̄ sit de peculio tm̄: s₃ gn̄ale qd̄ dicit d̄ oī eo qd̄ sit cū eo q̇ in aliēa ē ptāte: vt in ea. l. §. verba āt. Itē non ob. d. l. filius. in fi. qꝛ quo ad effectum ꝑpōit d̄ in rem ver. qꝛ proponit de peculio non quo ad formulam. Ex eodem modo expono quod hic dicitur: vna est actio de peculio ⁊ de in rē ver. l. ille q̇ ꝑpōit actionem de peculio consequitur effectum actionis de in rem ver. ⁊ quod subijcit duas habet condemnationes: scilicet actio de peculio: vnā. s. pro suo effectu: ⁊ aliam pro effectu s. actionis de in rē ver. cōdemnari debet. facit. ff. de in rem ver. si pro parte. §. in rem.

t ¶ Actōe. s. d̄ peculio.

☞ ¶ Cū āt. ¶ In peculio d̄r eē id qd̄ supest deducto eo qd̄ debet̄ dn̄o: dūmō nō debeatur vicario serui. h. d. Areti.

u ¶ Domio. s. debet. cum enī inspecto iure naturali seruus liber sit: et apparet q̄ᵖ naturaliter potest obligari ēt dn̄o suo: vt. ff. de ɔ̄di. ide. si id qd̄: ⁊. ff. de pecu. nec seruus: ⁊. s̄. de fideiuſ. §. i.

x ¶ D₃. q. d. ⁊ id deducat̄ qd̄ d₃ dare seru⁹ his q̇ sūt in ptāte: vt ɔ̄seruis suis ⁊ filijs dn̄i. ⁊ pupilli dn̄i: vt. ff. de pec. s₃ ⁊ si dā. §. peculiū.

a ¶ Si is. s. cui d̄bet̄: puta hēo h̄uū castaldū q̇ ordiari⁹ d̄r: q̇ h₃ sub se aliuz q̇ vicari⁹ d̄r: s₃ ordiari⁹ aliq̇d de vicario ⁊ ɔ̄ueioꝛ de pec̄l'o ordiarij: nō d̄ducā qd̄ vicario d̄bet̄. ⁊ ē rō i ꝓptu: qꝛ si deduco ꝑ vicario: adhuc remanz pecu. ordiarij: ⁊ ita frustra fierz d̄uctō: cū sꝑ māerz ordiarij pec.

a ¶ In ipꝰ.s.ordīarij: b ¶ Eo ptiet.i.qd mō sub nube dixi obtiet i h c ¶ Seruꝰ.s.ordīariꝰ. d ¶ Eius.s.ordinarij: ;cāu. ☞ ¶ Ceter. ¶ Cui ɔpetit actio istitoria vl' exercitoria vl' qd iussu cō petit ēt de peculio: h prio. Et in actōe d peculio totꝰ ē qd i peculio rō ē hñda: i tributoria solū id circa qd negociat. Quapp qñqz expedit a/ gi vna: qñqz alia: h scdo.

& ex ɔctu mutui filiꝰ ñ pt ɔueīri: nec ēt eiꝰ pr̄ de pe culio.h.d.Are. e ¶ Ce ter.s.diximꝰ.š.i illo.§.pe. ꝙ is agit de peculio q ɔ hit cū seruo īuito vel igno rāte dño. vñ vr̄ ꝙ q ɔrit eo volēte: puta iussu suo nō posset agē de peculio: sz tñ aliđ ē: iō dicit. Cete rū pro sed.

f ¶ Sed erit.no. quē esse stultū si eligat malū cum possit eligē bonū: vt in au tē.q.mo.na.ef.sui.§.i.col/ la.viij.

g ¶ Is qz.fac.ff.de tribu. l.aliquando.

h ¶ Mō.i.aliqñ:

i ¶ In hac actōe.s.de pe/ culio.

k ¶ Negociat.& qd idere ceptū ē: vt.ff.d tribu.l.p curatores.§.per hanc: et š.e.§.introduxit.

l ¶ Eligē. & postq̄ elege rit nō variabit: vt.ff.d tri bu.qd i hr̄dē.§.eligē.nisi fuerit deceptꝰ qñ primā elegit: vt.ff. qd cū eo q i a lie.po.l.sed ex pte.§.fi.

m ¶ Que diximꝰ.a pri.ti. vsqz adhuc.

n ¶ Eadē. qntū ad actio/ nes supradictas: sz in qui busdā ñ ɔueīūt: vt in mu tua pecunia: qd dic vt.j. pr.§.Itē filiꝰ pōt subire iudiciū & arbitriū & pr̄em obligat q̄si ex ɔctu de pe culio: sz furꝰ ñ: vt.ff.d pec. l.iij.§.si seruꝰ: &.§. idē scri bit: & C.de iud.furꝰ.Itez filiꝰ fideiubere pōt & pr̄em de pecu.obligat: vt.ff.de pecu.l.iij.§.si filiꝰ.sz furꝰ non.ff.de fideiuss.l.seruus: &.l.sequen. & propter hoc dixit fere.š. eo.§.i.

o ¶ Illud.ēt d peculio non tenet pr̄: vt hic dr̄: & C.ad mace.si filiꝰ.& cau te colligit: vt.C.ne filiꝰ p pr̄e vel pater p filio.l.i.

p ¶ Sēatuscōsul.mace.vt.ff.ad mace.l.i.qd cessat in multis casibꝰ.s.ri.si fuerit miles filiussa.vt.C.ad mace.l.fi.Itē si dixerit se pr̄emfa.vt.C.ad mace.l.i.Itez si publice paterfa.videbatur: vt.ff.ad mace.si qs pr̄em. Itē si fuerit in scholis: vt.ff.e.sed iulia.§.qd dr̄: & C.e.l.macedoniani. Itē si alij creditori soluit: vt.ff.e.sed iul.§.pe.Itē si factꝰ paterfa. debi tū primo ɔctū quocūqz mō agnouit: vt.C.e.zenodorꝰ.Itē si vtit in rez pr̄is: vt.ff.e.sz iulia.§.sz si filiꝰ.Itē & si nō accepit vt verteret i rē pr̄is: postea tñ vtit: vt.ff.e.sz iulia.§.sz si ab īitio.Itē cessat qñ pr̄ ɔsensit vl' pr̄s nō ɔdixit: vt.ff.e.sz iul.§.qz qz: & l.si tñ sciēte: & C.e.si pmittēte.Itē s.postea pr̄ ratū hēat: vt.C.e.l.fi.Itē si pr̄fa.factꝰ soluere cepit: vt.ff.e.l. sz & iul.§.fi.&.l.se.al'āt locū hz vt nō teneat pr̄ vl' filiꝰ: siue pe/ cunia fuerit mutuo data: siue aliđ i fraudē senatuscō.vt.ff.e.si filiꝰ.§.is āt: & l.sz iul.§.mutui datōem.

☞ ¶ Illđ i sūma. ¶ Ex ɔctu vl' iussu vel de i rē vso vl' istito ria vel exercitoria pt agi directo ɔ pr̄ez vl' dñm.h.d.Areti.

in ipsius[a] peculio sit: qd eo[b] ptinz: vt siqd vicario suo seruꝰ[c] ordīari us dz: id ex peculio eiꝰ[d] nō dduca tur. ¶ Ceterū[e] dubiū nō ē qui is qz q iussu dñi ɔxerit: cui istitoria vel exercitoria actio cōpetit d pe culio dqz eo qd i rē dñi vsū ē age re possit. sed erit stultissimus si omissa actiōe qua facilie solid ex ɔctu ɔseq possit: si ad difficulta/ tē pducat se pbādi i rē dñi vsū eē vel hr̄e seruū peculiū & tātū hr̄e vt solidū sibi solui possit. is qz[g] cui tributoria actō ɔpetit eq d pecu lio & d i rē vso agere pt. sz sane hu ic mō[h] tributoria expedit mō d pe culio & d i rē vso. tributoria iō ex pedit agere: q2 i ea dñi cōditio p cipua ñ ē.i. qd dño dbet nō ddu cit sz eiusdē iuris ē dñs cuꝰ & ce/ teri creditores. At i hac[i] actōe de peculio añ deducit qd dño debe tur: & in id qd reliquū ē: creditori dñs ɔdēnat. Rursus de peculio iō expedit agere ꝙ i hac actōe to tꝰ peculij rō hētur. at in tributo/ ria eiꝰ tātū qd negociatur[k] & pōt qsqz tētia forte pte peculij āt quar ta vel ēt mīma negociari. maiorē āt ptē i pdijs vel mācipijs āt fune bri pecūia hr̄e. put ergo expedit ita qsqz vel hāc actōez vel illā eli/ gere[l] dz. Certe q pōt pbare in rē dñi vsuz eē: de in rē vso agere dz.

Que diximꝰ[m] de seruo & dño ea/ dē[n] itelligimꝰ & d filio & filia & ne/ pote & nepte & pr̄e auoue cuiꝰ in ptāte sūt. Illđ[o] ppie seruat i eo psona qd senatuscōsultū[p] p mace donianū phibuit: mutuas pecūi/ as dari eis q i ptāte pēts erūt: et ei q crediderit denegat actio tā aduersus ipz filiū filiāue: nepotē neptēue: siue adhuc in ptāte pr̄is sūt: siue morte pēts vel emācipatō ne sue ptāts eē ceperit: ꝙ aduersuz pr̄em auūue: siue eos hēat adhuc ī ptāte siue emācipauerit. Que se natꝰ iō psperit: q2 sepe ōerati ere aliēo creditā pecūiā quas i lu xuriā ɔsumebāt vite pētū insidia bāt. ¶ Illud i sūma admonendi sumꝰ id qd iussu pr̄is dñiue ɔctū fuerit: qqz i rē eiꝰ vsū erit: directo[q] qz posse a pr̄e dñoue ɔdici: tāqz si pricipalit cū ipso negociū gestuz eēt. Ei qz q exercitoria vel istito/ ria actōe tenet directo posse ɔdi ci[r] plz: q2 hꝰ qz iussu ɔctū itelligit[s].

De noxalibus[t] actionibus.

Ex maleficijs[u] seruorū: ve luti si furtū fecerit[x] āt bo na rapuerit: aut dānū d derint: aut iniuriā ɔmiserit: noxa les actōes pdite sūt qbz dño dā/ nato[a] pmittit: āt litis estiatōz[b] suf/ ferre: autez hunc hominem noxe tradere vel dedere. Noxa autem

q ¶ Directō.i.cer ti ɔdi.directa nō adhibita hac ad iectōe d peculio vl' d i rē v.sz nū qd supdicta sex noīa.s.ꝙ iussu ex ercitoria: istitori/ a: tributoria: d pe culio: & d i rē v.st noīa actionū: rñ: qdā ꝙ sic: & faci unt p eis īfinite ll.q dñt d act.de pecu. & sic de sin gulis: vt pz ēt i ru brica cuiuslz tit. Sz Io.ɔ.dic.n. ꝙ st actōes ad/ iectōnū ñ actōes. & fac p eo.ff. de neg.gest.l. māda sti: & ff. d pecu.l. iij.§.cui ɔgruit.

r ¶ Codici.s.certi ɔditōe ñ adhibi ta hac adiectōe i stitoria.Itē & d i rē v. vt.ff. d i rē ver.l.i.in prin.

s ¶ Intelligit.fa. ff.d edē.l.ptor.§. si furꝰ: & ff. si cer. pe.l.istitorē.

t ¶ De nox.actōi bꝰ ñ solū ex ɔctu bꝰ eorū q i nr̄a ptā te sūt ɔuenimur: sz ēt ex delictis. et p eis noxalr agi tur: iō d noxa po nitr. Ad istā ɔti/ nuatōz fac.l.i.ff. Are.

Ex maleficijs. ☞ ¶ Totus iste titlꝰ diuidit pncipalr i du s ptes. Prio qr̄ ɔditio p noxa hz locū i furo dliqn te. Scđo an hēat locū i filiofa. Scđa ibi. Sz vetes. Et h.d. ex q dlicto ɔmisso p furū dño ignorāte vl' phibere ñ valē te dñs tenet noxalr: qd eqtas rō itroduxit: ne ex dlicto rei pp̄e qs i plꝰ grauet qz sit valor dicte rei.h.d.are. u ¶ Ex malefici is.idē ē ex q̄si maleficijs: vt.ff.nau.cau.sta.l.fi.§.furorū.& de h plāe diximꝰ.š.d ac.§.actōes āt. x ¶ Fecerint.sup.ex̄neo.& idē i seqntibꝰ articul.nā cū duo talia ɔmittēdo agi ñ pt: vt.š. d ob.ex dli.§.hi q: & ff.d nox.cū furꝰ. a ¶ Dānato.nesciēti cū dliqret furꝰ: vl' sciēti: tñ phibere ñ potuit: alioqn ī solidū tenet: vt.ff.d noxa.l.ij.& l.i dlictis: & C.e.l.ij. b ¶ Estiatōz. puta dcē ad q sp ē obligatꝰ. sz liberat dādo aīal.s. qusqz actōe iudicati ɔueiat: vt.ff.d re iud.l.miles.§.dcē: & ff.d.peti.hē.itē veīūt.§. cum prediximus.

a ¶ Noxia. vñ xsus. Noxia delictũ: deliqns noxa vocat. sꝫ qñ ꝙꝫ vno p alio vtimur. b ¶ Iniquũ. sꝫ iiquũ eẽt fcm̃ alienũ a lienis eẽ damnosum ꝑꝫ Jo. vt. ff. de fur. si fu⁹ cõis. §. qḋ vero.

☞ ¶ Dñs noxali. ¶ Pro delicto fui dñs liberat dãdo ser uũ p noxa: ꝛ in dãnũ passo trãsfert dñiuꝫ qḋ auocari pt si dñs emẽdet dãnũ ꝛ velit eũ mãumit tere. Et noxaliũ actionũ qdã sũt ciuiles ꝛ qdam ptorie.

c ¶ Liberat. sed cũ fu⁹ nõ sit i ob ligatõe: sꝫ i dãni ẽtiatõe: vt. ff. de re iud. miles. §. ḋ cẽ. quõ dãdo ser uũ liberat: cũ ali ud p alio inuito creditore solui ñ pt: vt. ff. si cer. pe. l. ij. §. i. rñ. spãle ẽ: q: iiquũ ẽ serui neqtiã vltra ipi⁹ corp⁹ extẽdi: vt. ṡ. e. §. summa.

d ¶ Min⁹. q. d. sꝫ dez p alio: sꝫ p dlicto vel ẽti matõe dlicti: tũ dñium trãsfert.

e ¶ Auxilio. sꝫ ñ ñe iiquũ ẽ aufer ri qḋ ppetuo sibi qsitũ ẽ vt mõ di xerat: ꝛ pbat. ff. re. amo. l. nõ eiꝫ. sꝫ certe ẽ spãle fa uore libertat. sic ꝛ al. C. de patri b⁹ q̃ fi. di. l. ij. ꝛ. ff si igenu⁹ eẽ di. l. ij. sic ꝛ. ff. de her. insti. l. pignori.

f ¶ Sũt furti. scꝫ nõ mãifesti. nam actio furti manifesti ẽ pretoria: vt. j. de perpe. ꝛ tẽ. ac. §. i.

g ¶ Damni. s. actio.

☞ ¶ Dis aũt. ¶ Dis ad quẽ seruus delinquẽs transit no xaliter conuenitur. Et noxaliter ẽt q̃s punitur p delicto liberi hois facti postea serui. h. d. Areti.

h ¶ Cõmiserit. s. extraneo.

i ¶ Ptãte. vel dolo fecisti quo minus sit. nã tũc vtilis noxalis locũ habet. ff. e. si bo. fi. ꝛ. l. electio. §. si is.

k ¶ Directo. distingue. an fu⁹ deliqt: aut ꝯxit. pmo casu si in do minum nõ tenetur postea fact⁹ liber: vt. ṡ. de ob. ex dli. §. hi q̃. ꝛ j. pr. §. ꝛ. ff. de fur. l. serui ꝛ filij. Si extraneo tenet directa: vt hic. Si aũt ꝯhat ꝛ fuerit connexa gestio illa quã gessit i serui tute cũ ea quã in libertate fecit tenet: non al: vt. ff. de neg. ges. eum actuꝫ: ꝛ. C. an seru⁹ ex suo facto. l. iij. in fi. nisi in cãu: vt. C. de here. pe. l. fi. §. pe. in fi.

l ¶ Libro. vt. ṡ. de iure perso.

☞ ¶ Si fu⁹. ¶ Ex delicto fui pprij nulla ꝯpetit dño actõ: ẽt si postea alienet vel mãumittat. Idẽ in fuo alieno q̃ efficit ipsi⁹ dã nũ passi. Itẽ ex delicto dñi nõ dat actio fuo libero facto. h. d. Areti.

m ¶ Si fu⁹. obligatio. s. cilis: sꝫ natural sic: vt. ṡ. de fideiuss. §. i.

n ¶ In ptãte. cũ alienat⁹ ẽ: ꝛ facit. ff. de pec. ꝛ an ancillaꝝ. §. sꝫ si alieno.

o ¶ Manumissio. vt hic ꝛ. C. e. l. i. in fi.

est ipꝫ corp⁹ qḋ nocuit. i. seru⁹. noxia[a] ipꝫ maleficiũ: veluti furtuꝫ: dãnũ: rapina: iniuria. Sũma aũt rõe pmissuꝫ ẽ noxe deditõe fugi. nãqꝫ erat iniquũ[b] neqtiã eoꝝ vltra ipoꝝ corpa dñis dãnosã esse. ¶ Dñs noxali iudicio serui noie ꝯuẽt⁹: seruũ actori noxe dedẽdo liberat[c]. nec min⁹[d] i ppetuũ ei⁹ ser ui dñiuꝫ a dño trãsfert. sinãt dã nũ ei cui dedit⁹ e seru⁹ resartierit: q̃sita pecũia auxilio[e] ptoris inuito dño manumittet. Sũt[f] ãt ꝯstitu te noxales actões ãt legib⁹ ãt edi cto ptoris. legib⁹ veluti furti ex. l. xij. ta. dãni[g] iiurie ex. l. aqlia. Edi cto ptoris veluti iiuriaꝝ ꝛ vi bo noꝝ raptoꝝ. ¶ Dis ãt noxalis actio caput seqt. nã si seru⁹ tu⁹ no xiã ꝯmiserit[h]: q̃diu i tua ptãte[i] sit tecũ ẽ actõ. si ãt i alteri⁹ ptãte per uenerit: cũ illo icipit actõ eẽ: ãt si mãumissus fuerit directo[k] ipse te netur ꝛ extinguit noxe deditõ. Ex diuerso q̃ꝫ idirecta actio noxalis eẽ icipit. nã si liber hõ noxiã ꝯmi serit: ꝛ is seru⁹ tuus eẽ cepit: qḋ q̃ busdã casib⁹ effici pmo libro[l] tra didim⁹: icipit tecũ eẽ noxalis actõ q̃ ãn directa fuisꝫ. ¶ Si seruus[m] dño noxiã ꝯmiserit actõ nulla na scit. nãqꝫ iter dñꝫ ꝛ eũ q̃ in ptãte[n] eius ẽ: nulla obligatõ nasci põt. Ideoqꝫ ꝛ si i alienã ptãtẽ seru⁹ p uenerit ãt manumissus[o] fuerit: nꝫ cũ ipo neqꝫ cũ eo cuius nũc i ptã te sit agi pt. vñ si alienus seruus noxiã tibi ꝯmiserit: ꝛ is post ea i potestate[p] tua eẽ cepit interdicit[q] actio: q: i eũ casum deducta sit in quo ꝯsistere nõ potuit[r]. Ideoqꝫ sꝫ exierit de tua potestate: agere ñ potes[s]. quẽadmodũ si dñs i ser uuꝫ suũ aliqd cõmiserit: nec si ma numissus ãt alienatus fuerit ser uus nullaꝫ actionẽ cõtra dñꝫ po test hẽre. ¶ Sed veteres quidem hoc i filijsfa. masculis ꝛ feis ad miser[t]. Noua aũt hoĩs ꝯuersatio hmõi aspitatẽ recte respuẽdaꝫ eẽ existiauit[u]: ꝛ ab vsu cõi hoc peni tus recessit. q̃s eñ patiat filiũ suũ ꝛ maxie filiã suaꝫ i noxiaꝫ alij da re: vt pene[x] p corp⁹ filie pr̃ magis q̃ fili⁹ piclitet: cũ i filiabus etiaꝫ pudicitie fauor hoc bñ excludit. Et ideo placuit in seruos[a] tãtum mõ noxales actões eẽ pponẽdas: cũ apud veteres legum commen tatores iuenimus sepius dictum ipos filiosfamilias[b] p suis deli ctis posse cõueniri[c].

Si quadrupes[a] pauperiẽ fecisse dicatur.

p ¶ In ptãte. ante lit. con test. non interdicit: vt. ff. e. si alienus seruus. ꝛ ẽ rõ: q: iputatur ei quare alie nauerit: vt. ff. e. quẽadmo dum. in prin.

q ¶ Interdicitur. fac. ff. de mino. l. verum. in fi. i. rñ. ꝛ ff. de le. i. legatari⁹. in ti.

r ¶ Non potuit. s. noxalis actio. Et nota rem impe diri si deducitur in euꝫ ca sum a quo incipere põt: arg. ṡ. de leg. §. ecõtrario.

s ¶ Potest. ar. ff. ḋ capti. ꝛ postli. re. l. ij. §. i. al' ḋ ca: di. l. ij. §. i.

☞ ¶ Si veteres. ¶ Oli pater pro delicto filij siue filie noxaliter tenebatur sicut pro seruo: hodie ve ro nullatenus. Sed ipse filiusfamilias ex delicto suo vt quilibet alius po terit conueniri. Hoc dic. Aretinus.

t ¶ Admisere. iure veteri dabatur filius pro noxa vt seruus: vt hic. Item oc cidebat licite a patre sicut seruus a domino: sed ho die non sic: vt. ṡ. de his q̃ sunt sui vel alie. iur. §. ij. ꝛ de lib. ꝛ posthu. l. in suis. in fi.

u ¶ Existimauit. vt hic et C. de fur. ꝛ ser. cor. l. apud antiquos. in fi.

x ¶ Pene. id est fere. vel pene nominaliter: scꝫ pro corpe pene: ꝛ tunc dipthõ gatur. q. d. p corpus filij patientis penã.

a ¶ In seruos. i. pp seruos.

b ¶ Filiosfa. ñ ẽt pres: vt si filiusf. iudex litẽ suã fecerit male iudicãdo: vt. ff. de iudi. si filiusfa. vel si dãnũ alicui dederit pijciendo eo sepati ha bitante a pre: vt. ṡ. de ob. ex quasi deli. §. si filiusfa. ꝛ. ff. de his qui deie. vel effu. l. i. §. si filiusfa. ꝛ de his legibus dicit hic: cum dicit. antiquos cõ mentatores.

c ¶ Conueniri. s. directo: vt. ff. e. noxali: ꝛ. l. seq. q̃bus filijs condemnatis datur in patrem actio in factum de re iu. in peculium: vt. ff. e. l. sed et si condemnatur: ꝛ. ff. de pecu. l. iij. §. item scribit. Sed quid si iudicium fi lius accipere noluit: immo contumaciter non venit: an mitti actor debꝫ in possessionem peculij profecticij? Videtur ꝙ nõ: quia ex delicto nõ debet conueniri pater: vt hic dr. Ecõtra vr ꝙ sic: q: alias dic lex ꝙ po test cedere bonis in peculio tali: vt. C. qui bo. cedere pos. cum ꝛ filij. i eo ꝙ dicit vel a pre ꝛc. Sed huic verbo rñ. Aldricus ꝙ dicta lex cũ filij loq̇tur de castrensi vel eo qḋ hꝫ a pre sibi eunti in castra donatũ: qḋ ẽt castrẽse dr: vt. C. fami. her. si fili⁹.

a ¶ Si quadrupes. De maleficijs seruoꝝ dictū est: nunc de maleficijs irrōnabiliū aīaliū. nā aut dānū dat hō liber: ⁊ tūc locū hʒ. s̄. ad. l. aq̄l. p totū. āt ſuꝰ: ⁊ tc̄ locū hʒ. s̄. ti. i. p totū. aut aliō aīal: ⁊ tc̄ locū hʒ hic titulꝰ. Animaliū. ¶ Totꝰ iste titulꝰ diuidit̄ i duas ptes. Primo qn̄ actio de paup̄ie locū hʒ vel n̄. Scd̄o loq̄tur quādo hʒ locū ac. de edil. edicto vł nō. Secūda ibi. Nec q̄. Et. h. d. Pro dāno p q̄drupedē masuetā dato actio noxał directa ꝯ dn̄m datur: cū aīal ꝯ naturā sui generis dānū dederit. Sʒ si q̄drupes nō māsueta iuxta naturā sui generis dānū dederit in liberꝝ corpus nō occidēdo: dominꝰ ex edilicio edicto arbitrio iudicis ꝯdemnatur. in alijs rebꝰ i duplū vł noxał actio his duobꝰ casibꝰ ꝯ dominū dirigitur: ⁊ p̄eales actōes p eodē facto ꝯcurrētes nō p̄imunt se ꝯcursu. h. d. totꝰ ti. Are:
b ¶ Aīaliū. s. q̄drupeduʒ: vt. ff. e. in prin. sed noīe dāni dati a bipede vtił locuʒ hʒ: vt. ff. e. l. pe.
c ¶ Lasciuia. i. luxuria. vel dic facilitate vt fac̄ pupillꝰ
d ¶ Aut feruore. i. amore: vt si equꝰ tuꝰ ad equā meam adirʒ ⁊ hostiū meū fregerit. ⁊ dr̄ feruor: q2 calefacit amor: vt in autē. q̄. mo. na. ef. le. §. illud.
e ¶ Feritate. i. crudelitate. s. sua: nō sui generis natura: vt. j. pri. §.
f ¶ Actio. q̄ vocat̄ i factū vel simplr̄ de pauperie.

ANimaliū[b] noīe q̄ rōe carent: siqua lasciuia[c]: aut feruore[d] aut feritate[e] paup̄ie fecerit: noxalis actio[f]. l. xij. ta. p̄dita[g] est. q̄ aīalia si noxe dedātur p̄ficiūt reo ad liberatōeʒ: q2 ita lex. xij. ta. scripta[h] est: vt puta si equꝰ calcitrosus calce p̄cusserit: āt bos cornupetere solit⁹[i] cornupetierit. ¶ Nec[k] āt actō i his q̄ cōtra naturā mouentur locū hʒ. Ceteruʒ si[l] genitalis sit feritas[m] cessat actio[n]. deniq3 si vrsus fugit a dn̄o: ⁊ sic nocuit: nō p̄ōt quondā dn̄s cōueniri: q2 d̄sijt dn̄s esse vbi[o] fera euasit[p]. Paup̄ies[q] autē est dānū sine iniuria facieñ datū. Nec. n. p̄ōt aīal iiuriā fecisse dici qd̄ s. su caret[r]. hec sunt q̄ ad noxalē[s] p̄tinēt actōeʒ. Ceterū sciēduʒ ē edilitio edicto[t] p̄hiberi nos canē: verrē: apꝝ: vrsuʒ: leonē[u] ibi hēre quo vulgo iter sit: ⁊ si aduersꝰ ea factū erit ⁊ nocitū[x] libero hōi eē dicatur: qd̄ bonuʒ ⁊ equū iudici videt̄ tāti dn̄s ꝯdēnetur[a]. Ceterꝝ ꝓ rerūʒ c̄p̄ti dānuʒ datuʒ sit dupli. p̄ter[b] has aūt edilicias actōes ⁊ d̄ pauperie locū hēbit[c]. nunq̄ enī actōes presertim penales de eadem[d] re concurrētes alia aliam consumit[e].

a ¶ (cont.) factꝝ ⁊ opaꝝ amissaꝝ ⁊ amittēdaꝝ: vt. ff. e. l. ex hac. Itē ꝯdēnat̄ i duplū occasiōe dāni dati i alijs rebꝰ ex h̄ edicto: vt h ⁊. ff. d̄ edil. edic. q2 vulgo. ij. rn̄. i fi. b ¶ Pret̄ has. i. p̄t hos modos agēdi d̄ edil. edi. c ¶ Hēbit. s. vtile: alꝰ ꝯ: vt. s̄. e. §. h āt.
d ¶ De eadem. i. ex illo facto ⁊ d̄licto.
e ¶ Cōsūit. h ē intelligēdū ꝯcursu. p̄ceptōe. n. vna aliā ꝯsumit. ⁊ ad euidētiā istarum dic q2 qn̄ ꝯpetūt plēs actōes eidē ⁊ ꝯ eūdē: āt oēs p̄eales sr̄ āt oēs rei p̄secutorie: āt alie p̄eales alie rei p̄secutorie. p̄mo cāu subdistigue. āt ōes ex vno d̄lcō: tc̄ vna tollit aliā p̄ceptōe: vt ff. d̄ p̄ua. d̄li. l. nū q̄. i pri. nisi i id qd̄ excedit: vt. ff. vi bo. rap. l. i. ⁊. ff d̄ ac. ⁊ ob. q̄ ſuū. i. rn̄. ⁊. l. cū ex vno d̄licto. n̄ āt ꝯcursu: vt h dicit. vbi āt ex diuersꝭ factꝭ vna n̄ tollit alt̄aʒ ēt p exceptōʒ: vt ff. d̄ p̄ua d̄li. l. nū q̄. ibi. scd̄o capite. Qn̄ oēs sr̄ rei persecutorie: dic q2 aut contra eūdem dantur: et tūc tolluntur ad inuicem perceptione nō concursu: vt. ff. loca. si merces. §. culpe. ant ꝯ diuersos: ⁊ tūc n̄ tollūtur perceptiōe: vt. ff. loca. l. locū. §. ꝯdēnatio. In tertio cāu. s. qn̄ alia ē p̄eał: ⁊ alt̄a rei p̄secutoria: iteꝝ subdistigue: q2 āt ē p̄ealis origiałr: tc̄ neutra p alterā tollit̄: vt. ff. d̄ fur. si pignore. §. cū furti: ⁊. ff. d̄ condi. fur. si p̄o fure. §. furti. hoc tamen fallit in casu: vt. ff. nau. cau. sta. l. idem. §. fi. q2 ibi ꝯpetebat altera d̄ iure cōi: alt̄a d̄ iure sp̄ali. āt n̄ ē origiałr p̄eał: ⁊ tc̄ vna p alterā tollit̄: vt ff. qd̄ me. l. metū. §. lʒ. f ¶ De his. Qr̄ d̄ actōibꝰ diximꝰ: videamꝰ p quos exerceant̄: ⁊ in h̄ icipit. Nunc ⁊c.

¶ De[f] his per quos agere possumus.

NUnc admonendi[g] sumꝰ agere[h] posse quēlibʒ[i] hominē aut suo noīe aut alieno. alieno veluti procuratorio tutorio: curatorio: cū[k] oliʒ in vsu fuissʒ alterius noīe agere nō posse: nisi p populo: pro libertate: p tutela. Preterea[l] lege hostilia permissum est furti agere eorum nomine qui[m] apud hostes essent. aut reipublice causa abessent: quiue in eorū cuius[n] tutela essent. et q̄a hoc nō minimā icōmoditatē hēbat q2 alieō noīe neq3 agere neq3 excipere actōeʒ licebat: cep̄ert homies p p̄curatores suos litigare. nā et morbꝰ et etas et necessaria peregrinatio. Itemq3 alie multe cause sepe hoībꝰ īpedimēto[o] sunt quominꝰ rē suā ipe exeq̄ possunt.

g ¶ Prodita. i. adinuēta.
h ¶ Scripta. vt. s̄. e. l. i. §. si autē: ⁊. ff. e. l. i. in prin.
i ¶ Solitꝰ. subau. vtroq3 exēplo. nā ēt idē ē ⁊ si n̄ sit solitꝰ: vt i p̄n. huꝰ ti.
k ¶ Nec āt. ꝯ naturā. i. ꝯsuetudinē illꝰ gn̄is aīał: lʒ sit sua ꝯsuetudo: vt s̄. pr. §. nā maior ps equoꝝ nō pessūdat: ⁊ maior ps boū nō cornupetit: q2 eq̄ ⁊ boues dicunt̄ māsueti. ⁊ māsueta dicūtur q̄ gregati pascūt̄. vn̄ ſm h̄ canis nō ē in nūero feraꝝ nec māsuetoꝝ. nā maior ps canum nō mordet: ⁊ maior ps nō gregati pascit̄. lʒ vr̄ ēt q2 in his feris locum hēat h̄ actio: vt. j. e. §. fi. q̄ ē ꝯ. so. vtił vt ibi locū hʒ: directa nō: vt hic. ⁊. ff. e. l. i. §. in bestijs.
l ¶ Si gēitał. si a gn̄e hēat q2 sit fera.
m ¶ Feritas. i. crudelitas.
n ¶ Actio. s. directa.
o ¶ Vbi. i. postq̄.
p ¶ Euasit. vt. s̄. de re. di. §. fere.
q ¶ Paup̄ies. mirabił ē hec expositio ⁊ legalis: iō sic forte dicta: quia paup̄iē aliquā facit: sicut ⁊ dānū diminutio vel dep̄ditio p̄rimonij dr̄: vt. ff. de dam. infec. l. iij.
r ¶ Caret. q̄niq3 tn̄ res inaīata iniuriam facere dr̄ improprie: vt. ff. commod. l. si vt certo. §. plane si ꝯmodati.
s ¶ Ad noxalē. s. supradicta duo. ⁊ q2 noīe fere bestie nō agat̄ hac actōne ⁊ q2 noīe māsuete noxaliter tn̄ agat̄: vt. s̄. pr. §. ⁊ in prin. ti.
t ¶ Edicto. posito. vt. ff. de edil. edic. l. hi enim non erunt. §. deinde.
u ¶ Leonē. Itē lupū: pātherā: ⁊ gn̄ałr oē aīal qd̄ debeat nocere: siue solutū siue ligatū: ita tn̄ q2 dānū nihilominꝰ facē possit: vt. ff. d̄ edil. edi. l. hi eiʒ: ⁊. l. gn̄ałr.
x ¶ Et nocitū. q2 nō sit mortuꝰ: alꝰ. cc. solidi debētur: vt. ff. de edil. edic. q2 vulgo. ij. rn̄.
a ¶ Condemnetur. rōe deformitat̄ nō hita: lʒ ip̄ēsaꝝ tātum i curatōne

NUnc āt. ¶ Totꝰ iste titlꝰ diuidit̄ i. iij. ptes. Prio p̄ōit vnū dictū bimēbre. Scd̄o vnū mēbꝝ assumit ⁊ declarat tā d̄ iur̄ āntiq̄ q̄ hodierno. Tertō d̄clarat q̄d ē p̄curator ⁊ tutor. Scd̄a ibi. Alieō veluti. Tertia ibi. Procurator. Et. h. d. Actōes itētāt̄ p nos ⁊ p p̄curatores nr̄os q̄ ꝯstituūt v̄bis hilibꝰ iterposit̄ ēt aduersario abn̄te ⁊ ignorāte. quoꝝ p̄curatorū vsus necārꝰ ē qn̄ p̄icipał ipeditꝰ ē agē vł d̄fēdē. Olī vō vsus p̄curatoꝝ p̄hibitꝰ erat: nisi i cert̄ casibꝰ. h. d. Are. g ¶ Admonēdi sumꝰ. i. admōemꝰ. h ¶ Agē. s. hodie. i ¶ Quēlʒ. scʒ idoneū p̄p ſuū q̄ nec suo nec alieō noīe admittit̄: vt. C. d̄ iud. l. ſuꝰ. Itē p̄p pupillū: vt. C. q̄ leg. ha. p to. k ¶ Cū. i. q̄uis. l ¶ Preterea eoꝝ. s. si q̄s facēt furtū captiuis ł reip. cā abn̄tibꝰ. m ¶ Qui. s. pupilli. n ¶ Cuꝰ. i. alicuiꝰ. q. d. noīe eoꝝ q̄ sunt i tutela captiuoꝝ ⁊ reip. cā abn̄tiū. o ¶ Impedimēto. lʒ q̄d si nullū sit ipedimētū: Rn̄. idē: vt. ff. de procu. l. i. §. vlus.

a ¶ Uerbis.imo q̄buſſ;:apt' tñ ad h':siue gñalr siue spālr. i casib' tñ spāle mādatū exigit:vt i interdicto de li.ho.exhi.vt.ff.de pc.l.pō. Idē si mādo alicui q̄ inueniat maritū filie mee:vt.ff.d ri.nup.l.gñali. Itē i cā suspecti tutorꝫ:vt.ff.d pc.nō solū.§.fi. Itē qñ duos gñalr facio procuratores.nā neuter ab alio exiget rōēz:nisi hēat spālemādatū:vt.ff.d.pc.l.itaq; 7.l.q̄ duos. Itē i.ite.rest.pe.vt.ff.d mi.l.illō.§.sitalis. b ¶ Eo.scꝫ aduersario.
c ¶ Cuicūq;.s.alteri ñ militi:vt.ff.d proc.l.filı'§.veterāi. Itē ñ feie:vt.ff.d proc.feis. Itē ñ hñs imminēs ipedimētū q̄re nō possit cogi:vt.ff.de proc.l.neq; feia. Itē ñ minor.xxv.an.vt.ff.d proc.si minor. Itē nō furiosus vl' mut':vt.ff.de proc.l.ij.§.furiosus.7.l.mutus.i.fi. Itē non accusat' crie capitali:vt.ff.d.pc.l.reū.
d ¶ Rē tuā.ergo 7 vnā 7 plꝫes:ergo nūci' 7 procurator:qō verū ē:vt.ff.d.pc.l.i.§.i.

¶ Procurator neq; certis verbis[a] neq; pñte aduersario:imo plerūq; eo[b] ignorāte ꝯstituit'.cuicūq;[c] eim pmiseris rē[d] tuā agere āt dfēdere[e]: is tu' pcurator itelligit'.tutores 7 curatores quēadmodū ꝯstituūtur:p'o libro[f] expositū est.

De satisdationibus[g].

Satisdationū mod' ali' antiq̄tati placuit: aliuꝫ nouitas p vsuꝫ āplexa ē. oli.n.si i rē agebat':satisdare possessor[h] ꝯpellebat':vt si victus esset nec rē ipāꝫ restitueret: nec ei' litis estimatōꝫ ptās esset petitori:aut cū eo[i] agēdi:aut cū fideiussorib' ei' q̄ satisdatō appellat' iudicatū solui. vñ aūt sic appellat':facile ē itelligere[k]. nāq; stipulabat' q̄s vt solueret' sibi qō fuerit iudicatū: multomagis is q̄ i rē actōe ꝯueniebatur satisdar' cogebat': si alieo nomie iudicatū accipiebat. Ipe āt q̄ in rē agebat: si suo noie petebat:satisdare nō cogebat'. pcurator vo si i rē agebat satisdare iubebat':rē ratā dñꝫ hiturꝝ.piculū[l].n.erat ne iteꝝ dñs d eadē re expiatur. Tutores 7 curatores eodeꝫ mō q̄ 7 pcuratores satisdare dbere vba edicti[m] faciebant: ſꝫ aliqñ his[n] agētib' satisdatō[o] remittebatur.hec ita[p] erāt si i rē agebat'[q]. si vo i psonā ab actoris q̄dē pte eadē obtiebāt q̄ dixim' in actōe q̄ i rē agit'.ab ei' vo pte cū q̄ agit': si q̄dē alieno noie aliq̄s itereueniret oīnō satisdarꝫ:q' nemo defēsor i aliena re sine satisdatiōe idone' ēē credit'. q̄ si pp'o noie aliq̄s iudiciū accipiebat i psonā iudicatū solui satisdare ñ cogebat'[t]. ¶ Sꝫ hec hodie aliter obseruāt'.siue.n. q̄s i rē actōe ꝯuenit':siue psonali suo noie:nullā satisdatōꝫ p litis estiatōe dare ꝯpellit':ſꝫ p sua tantū psona q̄ i iudicio pmaneat[x] vsq; ad[a] terminū litis: vel cōmittit' sue promissioni[b] cum iureiurando: quam iuratoriam cautionē[c]

o ¶ Satisdatō.s.d fctō. p ¶ Hec ita erāt.h' ñ dꝫ ēē.§.ſꝫ io.q' 7 quod seq̄t' est d ātiq̄tate. q ¶ Agebat'.vt suo noie agēs ñ caueat rē ratam dñꝫ hituꝝ:vt.ŝ.e.§.ipe āt:7.§.pcurator. r ¶ Oimō.s.cū mādato l' sine mādato. s ¶ Q' nemo.no.ātiquā reglāꝫ q̄ ēt hodie bona ē:vt h' 7 j.e.§.si vo re':7.ff.de proc.l.fi vr':7.l.inuitū.§.fi.7.l.q̄ proprio.§.q̄ aliū.
t ¶ Cogebat'.i h' solo casu differebat ab actōe i rē:ſꝫ p multa vba hucusq; iter eas notauerit dfiam.
¶ Sꝫ hodie. ¶ Hodie ꝯuēt' suo noie q̄cūq; actiōe ñ satisdat iudicatū solui:ſꝫ de iudicio sisti:si nō possidet i mobi ia:q̄ aliqñ ē cū fidiussore:aliqñ non.h.d.areti.
u ¶ Satisdationeꝫ.i.nullā promissiōꝫ p fideiussores facere.nā satisdatio p fidiussores fit:vt.ff.q̄ satisd.co.l.i.nā nec de defēdēdo nec de dolo:qō abst:nec iudicatū solue promittit:q̄ tria ꝯtinent sub clausula hac.s.iudicatū solui:vt.ff.iudi.sol.l.iudi.sol.nec vllā aliā nisi vnā quā subijcit. Sꝫ eē nūq̄d actor aliquā facit satisdatōꝫ? Dic q̄ sic q̄ duas.p'o q̄ litē ꝯtestabit' vsq; ad duos mēses ꝯnūerādos a die libelli porrecti:vt i au.d.execu.7 his.§.i.q̄ ē aut.C.d lit.ꝯte.l.libellū. Aliā q̄ psistet vsq; ad finē:7 si vict' fuerit iniuste se mouisse litem.x.p tem lit' nomie expēsaꝝ dabit reo:vt in aut.d liti.§.ad exdudēdas.q̄ ē i.C.d epis.7 cle.aut.gñalr.q̄ñq; tñ he due ex ꝯsuetudie ñ fiāt'.
x ¶ Permāeat.h' appellatio vocat' iudicio sisti:vt h' ptꝫ 7.ff.q̄ satisda.co.l.ij.§.ptor ait:i fi.7 caue tibi i notāda dfia hoꝝ caplorꝝ.h.n.p'o loq̄t' qñ imobilia nō possidet:vt hic 7.ff.q̄ satisda.co.l.scienduꝫ est.
a ¶ Ad terminū.qō ē tps diffinitiue snie. Sꝫ nūq̄d fideiussor tādiu tenet'.s.q̄diu durat lis? Distigue.āt fideiussit i certū tps:tc tādiu tenet' 7 ñ vltra:vt.C.de fideius.l.pe.āt ñ:nec i cā publica nec i script':7 tc nō tenet' vltra duos mēses:vt.d.l.C.de fideius.d'.7 ē rō:q' actor vr' sibi remittē:cū pmiserit litē se cōtestaturꝝ vsq; ad duos mēses:vt i aut.de execu.col.vij.§.i. Si aūt i cā publica vel in scriptis:tunc ppetuo: vel qō ē veri' vsq; ad triēniū tenet':cū tm̄ duret instātia cāe:vt.C.de iud.l.ppādū.in prin. Sꝫ nunq̄d sub pena fiet hec satisdatio?rñ.nō nisi ꝯueiat inter ptes:sed interesse tm̄ venit:vt.ff.q̄ satisda.co.l.ij.§.fi.ſꝫ si ē promissa 7 ē statutū tps ifra qō teneat' fideiussor:siq̄dē sex mēsium ē:ifra alios sex mēses poterit fideiussor morā purgare:si maius.nō hēat tm̄ nisi sex mēses ifra quos ōt 7 mora pene purgari si exhibeat' re':ſꝫ p'o exhibitus nō fuerit:vt.C.de fideius.l.aūpe. Sꝫ q̄d si possidet imobilia tm̄ q̄ valēt.x.7 ꝯueiat' in.c.nūq̄d satisdabit'?rñ.sic:ad min' i eo qō excedit:q' qō iuris ē i toto quo ad totū:idē erit i pte quo ad ptē:vt.ff.d acq̄.hē.l.si fu' ei'.7 dixi i.l.q̄ d'tota.ff.d rei vē. b ¶ Promissioni.s.vbi possidet imobilia. Itē pp priuilegiū:vt.C.d pri.agē.l.ti.li.xij.d dig.l.quotiens.eo.libro. Itē 7 i cāu qñ ñ possidet imobilia:vt.C.vt oēs tā ci.q̄ cri.l.i.ibi. Iuratorie tñ 7c. c ¶ Cautōꝫ.s.iudicio sisti. d ¶ Promissiōꝫ.repete dare ꝯpellit':vt iconom' 7 alij clici:vt i aut.d san.epis.§.si q̄s p
e ¶ Pro q̄litate.vt si parēs vel pron' q̄lꝫ fideius.pro ido pecunia neo accipitur:vt.ff.d in i'vo.vt eant.l.i.ij.7.iij.7.ff.q̄ satis.co.l.ij.§.ij.7.§.

e ¶ Defēdere.s.mādato itereueniēte:al' simplr positū h' vbū d fēsor itelligit' sine mādato:ſꝫ procu.cū mādato:vt.ff.de proc.si pc.§.p ꝯrā.7 fac ad hūc.§.ff.fa.her.l.plāc.i fi. f ¶ Libro.vt.ŝ.q̄ da.tu.tes.pos.p totū:7 d legi.agna.tu.p to.7 p alios ſe q̄ntes ti.vsq; ad ti.de satisd.tu.7 cu. g ¶ De satisdatōib'. Fcā mētōe procuratorꝝ a q̄b' satisdatō exigit':ꝯpetēt' d satisdationū. ¶ Tot' datōe subiūgit.ac. iste titl's didit' i tres ptes. P'o pōit' q̄d iurꝫ erat oli circa satisdatōꝫ i iudicio:siue q̄s agebat noie suo:siue vt pcurator. Scdō q̄d iurꝫ sit hodie. Tertio extēdit hāc legeꝫ ad oēs prouincias. Secūda ibi. Sed hodie. Tertia ibi. Quā formā. Et.h.d.vsq; ad.§.Sꝫ hodie. Oli ꝯuēt' actōe reali satisdabat siue suo siue alieno nomine ꝯueniebat'.sed agēs reali nullā satisdationē prestabat si suo noie agebat. Secus si procuratorio noie:q' satisdabat ratā rē dominū habituꝝ. Agens vero personali ad ea cogebatur ad q̄ agēs reali. ꝯuent' vero alieno satisdatōem prestabat iudicatū solui:si alieno faciebat: Si vo suo ad nullā satisdatōem cogebatur.h.d.Are.
h ¶ Possessor.suo nomine conuentus.
i ¶ Cum eo.s.reo victo.
k ¶ Intelligere.cum nomen sit consequens rei:vt.ŝ.de donat.§.est 7 aliud. l ¶ Periculū.facit.ff.de procu.non solum.§.itē ait.7 de iureiur.nam postea.
m ¶ Edicti.s.pretoris:quod edictum tamen non habem'.
n ¶ His.s.tutorib' 7 curatorib'. Sed quando hoc? Respon.forte tūc quando erant testamentarij vel datiui.s.p inquisitionē.nam tūc nō cauebāt de rato:vt.ŝ.de satisda.tu.in prin.

qd ait ꝑtor. ſʒ nūqd hodie idiſtincte ſatiſdādū ē: vt in āt. de exhi. ⁊ itro. §. ſuſcepto. q̄ ē i. C. de lit. cō te. aut. offerat: rñ. illa ſʒ diſtinctōʒ hui⁹ .l. intelligit̄. nā poſteriores ꝑ priores ītelligūt̄: vt. ff. de le. ⁊ ſena. cō. l. ſʒ ⁊ poſteriores. d ¶ Perſone. ſ. rei. ☞ ¶ Siñāt ꝑ ꝓcuratorē. ¶ Procurator dñi actoris vel q̄ſi ſatiſdat de rato ſi dubium fuerit de mādato ꝓcuratoris rei: ēt ſi de mādato certuʒ extiterit cauet iudicatū ſolui cū oīb⁹ clauſul' oportunis ꝑ q̄ re⁹ pōt exiſtere fideiuſſor: q̄ fideiuſſoria obligatō hypothecariā hr̄e dʒ annexā: q̄ ſti p̄latō iudicatū ſolui ꝯ herede fidiuſſores porrigit̄. tenet̄ ēt iō ꝓcurator ſi re⁹ fuerit litē ꝯteſtat⁹ cauē ꝙ tꝑe ferēde ſnīe re⁹ in iudicio par⁹erit: al' fideiuſſor ꝓ eo ꝙ fuerit mādatū: niſi ꝓuocatio intercedat. h. d.
e ¶ Mādatū. ex iuſſū.
f ¶ Inſinuatū. corā iudice demōſtratū. g ¶ Confirmauerit. repete nō. nā cōfirmare pōt: ⁊ tc̄ ſatiſdat̄ nō tenet̄: vt. j. pr. §. h ¶ Habituꝝ. i. ꝙ dñs hēbit ratū. ⁊ cōmittit̄ qn̄ dñs ſcit ⁊ pōt hr̄e ratū ⁊ nō hʒ: vt. ff. rē ra. ha. q̄. n. ⁊. ff. de ſo. l. ratū. vbi dr̄. Ratū āt hr̄e dñs dʒ cuʒ primuʒ certior fact⁹ ē. h̄ tn̄ diſtigue: an ſit certū hr̄e mādatuʒ: ⁊ tc̄ nō cauet: vt. C. de ſatiſda. l. i. āt certuʒ ē ꝙ nō hʒ: ⁊ tc̄ ēt cū ſatiſdatōe nō admitt̄: vt. ff. de neg. geſt. ſi pupilli. §. fi. aut dubium eſt: et tunc ſecundum. P. eſt in electōe reivtꝝ exigat ꝓbatōʒ mādati a ꝓcuratore: an ſatiſda. recipiat. ⁊ ē ꝓ eo ar. in aut. de col. §. eos. in fi. col. ix. ſʒ ibi nō loquit̄ ꝺ ꝓcuratore: ſʒ de exactore tributoꝝ. ſʒ io. ꝯ. dic̄. n. in electōe ꝓcuratoris eē qd duoꝝ iſtoꝝ face velit: q: quotiens ad duo q̄s alt̄natiue tenet̄: ei⁹ ē electio: vt. s̄. de actio. §. huic. B. āt diſtinguebat vtꝝ dicēs. nō hēo mādatū: ⁊ tc̄ ꝓbet mādatū. an dicat dubito: ⁊ tc̄ ſatiſdat. ſʒ io. opi. ꝟior ē. ꝑſtat ēt aliā cautōʒ ꝓcu. actoris. ſ. de defēdēdo eū ꝑ q̄ agit: vt. ff. ꝺ ꝓcu. ſuū. §. fi. al' denegatur ei actio: vt. ff. ꝺ ꝓcu. l. mut⁹. §. pēa. i ¶ Alienaꝝ. vt p̄res in bonis filioꝝ: vt. C. de bo. ma. l. i. ⁊ de bo. q̄ li. l. fi. §. vbi āt. Itē orphanotrophi ⁊ gērotrophi: vt. C. ꝺ epiſ. ⁊ cle. orphāotrophos. itē iconomi l' actores vl' ſindici: vt. ff. ꝙ cuiuſqʒ vniuer. no. l. i. §. qb⁹: ⁊. l. nlli: ⁊. l. itē. §. i. C. ꝺ ſacroſā. ec. iubem⁹. circa prin. ibi. nlli iconomo: ⁊. C. ꝺ epiſ. ⁊ cle. oēs q̄vbiqʒ. §. h̄ nihilomin⁹. Itē apocripharij: vt in aut. quō opor. epiſ. §. ⁊ illō. itē mgr̄a t⁹ noīe mūicipij: vt. C. ꝺ iur. calū. l. ij. §. i. iſti. n. pn̄t inferre ꝑ aliū litē: vt h̄ ſubijcit. k ¶ Infert. ꝑ ꝓcuratorē: qd ē intelligēdū ſi pri⁹ litē cōteſtet̄ ⁊ ſic litiū dñi efficiāt̄: vt. C. ꝺ ꝓcu. l. neqʒ. al' nō: cū nō dñi ſʒ admiſtratores ſīt: ⁊ ꝓcu. a dño dʒ ꝯſtitui: vt. ff. ꝺ ꝓcu. l. i. i pn̄. ſʒ ſi ipe ſup̄dcē ꝑſone agūt nūq̄d ꝺ rato cauēt: l' ꝺ iudicato ſolui ſi ꝯueniūt̄: rn̄. nō: vt. C. ꝺ admi. tu. l. tutores ꝺbita: ⁊. l. ſacim⁹. §. ꝺfēſiōʒ. ſʒ tn̄ i tutore vr̄ dicē lex ꝯ: ſi ſit icertū ꝺ offō ſuo: vt. ff. ꝺ admi. tu. l. vulgo. ſʒ certe ibi nō dic̄ ꝙ ꝺbeat ꝺ rato cauē: ſʒ ꝙ re⁹ dānū nō ſubibit ꝓpt̄a ꝙ nō ſit tutor. ſʒ q̄ ē rō ꝙ ꝓcuratores ſatiſdāt ſʒ ſup̄dcē ꝑſone nō: rn̄. q: p̄dicte ꝑſone q̄ſi dñi ſīt: vt. ff. ꝺ ēp. l. q̄ fundū §. ſi tutor: ⁊. C. ꝺ epiſ. ⁊ cle. l. orphanotrophos. ſʒ i ꝓcuratorib⁹ ſec⁹: q: nō ſīt dñi ꝟe ſʒ ficte: vt. ff. ꝺ pc. l. i. pri. l ¶ Pn̄s. ꝑnte accipe ēt ſi ſit i hortis vl' in ꝯtinētib⁹ edificijs: vt. ff. ꝺ pc. l. pn̄s: ⁊. l. q̄ i foro: ⁊. l. iō
l ¶ Pōt. i. dʒ ſʒ quoſdā. dicūt. n. ꝙ ſi dñs ē pn̄s: ipe tn̄ dʒ fideiubē ꝓ ꝓcuratore ſuo. ſi āt abſn̄s ē ꝓcu. pt̄ ⁊ dʒ fidiuſſores ſuos dar̄. ⁊ fac. ꝓ eis. ff. iud. ſol. ſi ad ꝺfēdēdū: ⁊. ff. ꝺ pc. l. q̄ ꝓpō i pn̄. l' dici pōt ꝙ ſi dñs ē pn̄s: tn̄ pt̄ pc. dar̄ fidiuſſores: cū ēt ſine mādato q̄lʒ poſſit aliū ꝺfēdē: vt. C. ꝺ ſatiſd. l. i. ⁊. C. de ꝓcu. l. exigēdi. ⁊ ēt iuituʒ: vt. ff. de ſo. l. ſolutōʒ. ⁊ ita ꝓpē accipit̄ h̄ ꝟbum poteſt.
m ¶ Exponere. actori vel notario ſcribēti ꝓcuratōʒ ex cui⁹ ſtipl'atōe q̄rit̄ actori vtil' actio: vt. ff. rēp. ſaluam fore. l. nō q̄ſt.
n ¶ Clauſul'. que clauſule tres ſīt. ſ. ꝺ ꝺfēdēdo reo: ⁊ ꝺ dolo qd abſit: ⁊ qd ſonat ipʒ ꝟbū: vt. ff. iud. ſol. l. iudi. ſol. ⁊ h̄ dr̄.
o ¶ Cōpellitur. ꝑ iudicē. p ¶ Hedes ei⁹. nā hʒ naturā h̄ ſtipl'atio: vt ad hēdes trāſeat: ſic̄ illa iudicio ſiſti: vt. ff. ſi q̄s cau. l. ſi eū. §. q̄ in iure.
q ¶ Ipi⁹. ſ. rei.
r ¶ Exponenda. a ꝓcuratore.
s ¶ Veniat. ſ. re⁹ q̄ litē prius ꝯteſtat⁹ ē ſuo noīe. t ¶ Fideiuſſor. dat⁹ nunc a ꝓcuratore. u ¶ Continent̄. ergo dʒ ꝯdēnari ꝓcurator pn̄s. ☞ ¶ Si ꝟo re⁹. ¶ Aliene litꝭ ꝺfēſor nēo legitim⁹ cēſet̄ niſi ſatiſdet: ſiue hēat mādatū ſiue nō. Et ꝓcurator interueniens etiaʒ poſt litem conteſtatam tenetur ſatiſdare. h. d. Are.
x ¶ Preſto. i. p⁹ lit. ꝯteſ. a ¶ Satiſdatōʒ. no. ꝙ ſiue iteruēiat ꝓcurator añ lit. ꝯteſ. vt. s̄. e. §. ſi ꝟo. dʒ ſatiſdare ſiue poſtea: vt h̄ ⁊. C. ꝺ ꝯſor. ei⁹ li. l. i. nec ob. qd dr̄ ꝙ dʒ fieri añ lit. ꝯte. vt. ff. ꝺ ꝓcur. l. pōpo. ⁊. l. ratihabitio. q: ibi iteruēit ꝓcurator añ lit. conteſt. vbi āt poſtea interuenit: ⁊ poſtea ſatiſdat: vt dictum eſt.
b ¶ Nemo. ſ. ꝓcurator: vt. ff. ꝺ ꝓcu. q̄ ꝓprio. §. ij. c ¶ Dictū ē. s̄. §. ab ei⁹. d ¶ Regia. ſ. ꝯſtātinopo. vl' dic ꝺ veteri roma.
e ¶ Caput. C. ꝺ ve. iu. enu. l. i. §. nlli: ⁊. §. ſʒ ⁊ ſi q̄le f ¶ Seq̄. imo nō vr̄ iſpiciēdū qd ibi fiat: ſʒ qd fieri dʒ: vt. ff. ꝺ of. ꝑ. l. ſʒ lʒ. q̄ ē ꝯ. ſʒ ē itelligēda qn̄ ex certa ſcia ē ꝯſuetudo l' lex: nō ꝑ errorē vt ibi. ⁊ fac̄ ad hāc. ff. ꝺ le. ⁊ ſena. cō. l. ꝺ q̄b⁹. g ¶ De ꝑpetuis. Q: ꝺ actōib⁹ ē dictū: ⁊ q̄dā ſīt ꝑpetue ⁊ q̄dā nō: iō ꝺ hiʒ ponit: vt. j. e. in pn̄. Itē q: q̄dā trāſitorie ſīt h̄rdib⁹ ⁊ ꝯ h̄rdes: ⁊ ꝺ his pōit. j. e. §. nō āt. Sʒ meli⁹ reſidet iſta Rub. imediate p⁹ti. ꝺ ac. q: ꝯtinuat̄ a remot̄ nimiuʒ: cuʒ nō ſumus in principio libri.

Hoc loco. ☞ ¶ Tot⁹ iſte tit'ls diuidit̄ i. iij. ꝑtes. prio pōit regl'aʒ ⁊ exceptōʒ. ſ. q̄ actōes ſīt ꝑpetue. Scdo ponit regl'a ʒ ⁊ exceptōʒ. ſ. q̄ actōes ſīt trāſitorie ad h̄rdes. Tertō pōit nouū caſū. Scda ibi. Nō āt ois. Tertia ibi. Si

vocant vel nudā promiſſionem[b] vel ſatiſdatōem pro[c] qualitate ꝑſone[d] ſue dare ꝯpellit̄. ¶ Si aūt per ꝓcuratoreʒ lis vel infert̄ vel ſuſcipit̄ i actoris quidē ꝑſonaʒ ſi nec mādatū[e] actis inſinuatū[f] eſt: vel preſens dñs litis in iudicio ꝓcuratoris ſui ꝑſonā nō ꝯfirmauerit[g]: ratā rē dñm habiturū[h] ſatiſdatōnē procurator dare ꝯpellit̄: eadē obſeruādo et ſi tutor vel curator vel alie tales ꝑſone q̄ aliēarum[i] rerū gubernatōem recepert̄ litē quibuſdā inferūt[k] ꝑ aliuʒ. Si vero aliq̄s cōuenitur ſiquidē preſens[l] ꝓcuratorē dare ꝑatus eſt: pōt[l] vel ipſe in iudiciū venire: et ſui procuratoris ꝑſonā per iudicatū ſolui ſatiſdatōʒ ſolēni ſtipulatione firmare: vel extra iudiciū ſatiſdatōeʒ exponere[m] ꝑ quā ipſe ſui ꝓcuratoris fideiuſſor exiſtit ꝓ oīb⁹ iudicatū ſolui ſatiſdatiōis clauſulis[n] vbi ⁊ ꝺ hypotheca ſuarū reꝝ ꝯueire ꝯpellit̄[o]: ſiue i iudicio ꝓmiſerit: ſiue extra iudiciū cauerit: vt tā ipē q̄ h̄rdes[p] ei⁹ obligent̄. Alia iſuꝑ cautela vel ſatiſdatōe ꝓpter ꝑſonā ipi⁹[q] exponēda[r] ꝙ tꝑe ſnīe r̄citāde i iudiciū venerit[s] vel ſi nō venerit: oīa dabit fideiuſſor[t] q̄ i ꝯdēnatōe ꝯtinent̄[u] niſi fuerit ꝓuocatū. ¶ Si ꝟo re⁹ ꝑſto[x] ex quacūqʒ cā nō fuerit: ⁊ alī⁹ velit ꝺfēſionē ei⁹ ſubire: nulla differētia int̄ actōes i rē vel ꝑſonales itroducēda pōt hoc facere: ita tn̄ vt ſatiſdatōeʒ[a] iudicatū ſolui ꝓ litis ꝑſtet eſtimatōe. nemo[b] eiʒ ſcōʒ veterē regulā vt iā dictū[c] ē aliene rei ſine ſatiſdatiōe defenſor idone⁹ intelligit̄. Que oīa aptī⁹ ⁊ ꝑfectiſſime a quotidiano iudicioꝝ vſu i ipis reruʒ documētis apparēt. Quā formā nō ſoluʒ in hac regia[d] vrbe ſʒ ēt i oīb⁹ nr̄is ꝓuincijs ⁊ ſi ꝓpt̄ ipitiā forte aliter celebrātur: obtinere cēſem⁹: cū neceſſe ē oēs ꝓuincias caput[e] oīum noſtrarū ciuitatū. i. hanc regiā vrbē eiuſqʒ obſeruantiam ſequi[f].

De perpetuis[g] et tꝑalib⁹ actōnibus et q̄ ad heredes et contra heredes tranſeunt.

pest. Et. h. d. Actōes ciles tā reales q̄ psonales sūt ppetue. ptorie vo pēales reglarit durāt āno. qd fallit i actōne furti maifesti q̄ ppetua ē. ptorie vo rei psecutorie ppetue sunt. h. d. Aret.
a ¶ Hoc loco. q̄ ex. l. xij. ta. vt fami. her. vt. ff. fami. her. l. i. Itē noxal' de paupie: vt. s. si q̄dru. paupe. fecis. di. i pri. Itē d nox. vt s. d nox. §. finaūt

torio q̄. h3 here. peti. bo. pos. de. q̄ hēs. ff. de fideicō. hē. peti. p totū. Ale.
k ¶ Sūt. vt q̄b' restituta ē hēditas p fideicōmissum q̄bus dat hē. peti. fideicōmissaria d q̄ hēs p dictū ti. ff. de fideicō. here. peti. p totū.
l ¶ Proficiscatur. no. actōem furti manifesti eē ptoriā: s3 nō manifesti ē ciuilis: vt. s. de noxa. §. sunt autem.

Hoc[a] loco admonendi sumus eas quidē actōes: q̄ ex lege senatusue consulto[b] siue ex sacris cōstitutōib'[c] pficiscūtur: perpetuo solere antiq' ɔpetere: donec sacre cōstitutiōes tam in rē q̄ in psonalib' actiōib' certos fines dederūt. Eas[d] vero q̄ ex propria ptoris iurisdictione pendēt plerūq[e] intra annū viuere. nā et ipsi' ptoris intra annu3[f] erat imperiū: aliquādo[g] tñ et in ppetuu3 extendūtur. i. vsq ad finē ex cōstitutōib'[h] introductū: quales sunt he quas bonoꝝ possessori[i] ceterisq qui heredis loco sūt[k] accōmodat. Furti quoq manifesti actio q̄uis ex ipsius pretoris iurisdictione proficiscat[l]: tamē perpetuo datur. absurdum enim esse existimauit[m] anno eam terminari. ¶ Non[n] oēs actiones q̄ in aliquē aut ipso[o] iure ciuili cōpetunt aut a pretore dātur: et in heredē eque ɔpetūt aut dari solēt[p]. Est ei certissima iuris regula ex[q] maleficijs penales actōes i hrdē rei nō ɔpetere[r]: veluti furti: vi bonoꝝ raptoꝝ: iniuriarū: dāni: iniurie[s]: s3 heredib'[t] hmōi actiones[u] cōpetūt: nec denegātur excepta iniuriarum actōe[x]: et siqua aliqua similis iueniatur[a]. Aliqñ[b] tamē etiā ex ɔ̄ctu actio contra heredez

b ¶ Cōsulto. vt hrditat' pe. vt. ff. d peti. hē. itē veniūt. §. pdie: ꝛ C. de pe. he. l. fi; in pri. Itē si q̄s clauū. d naui abstulerit: cuius cā tota nauis periit: vt. ff. d icē. rui. nau. l. ij. §. senat'
c ¶ Constōib'. vt ɔstōe ex lege q̄ dat ex ɔstōib' q̄bus3 p'. l. xij. tabu. ɔstituit: vt. ff. de condi. ex le. l. vnica: ꝛ. ff. ad. l. iul. d adul. quod āt ex his: ꝛ. C. d dona. l. si q̄s ar. §. fi. ꝛ. s. de ac. §. tripli. vel ex q̄cūq alia pte iur: vt plebiscito': vt p3 i. l. aq̄l. vt. s. ad. l. aq̄l. §. ceterū: ꝛ. ff. ad. l. aq̄. l. i. nā q̄ncq sūt ptes iuris pter ptoriū: vt. s. d iur na. §. ɔstat. ꝛ totū ē ius ciuile: vt. ff. de iusti. ꝛ iur. l. ius aūt. ꝛ actiōes ex eo descēdētes sunt ppetue: vt hic dicit. i. sine pfinitōne tpis fm antiq̄ tpa. s3 sacre ɔstōes in psonalib' metas iposuerunt. xxx. annis: vt. C. de prescrip. xxx. vel. xl. an. l. sic: ꝛ. l. oēs: ꝛ. C. q̄b' nō obijcit lōg. tēp. pscrip. l. neq vnum: ꝛ. C. de āna. excep. l. i. ꝛ de consti. pe. l. ij. In realib' aūt iponit meta p ɔstōnes in reb' mobilib' triū ānoꝝ: i imobilib'. x. an. inter pñtes. xx. iter absentes: ꝛ h q̄n titulū h3 possessor: al'. xxx. an. vt. C. d vsuca. transfor. l. i. ꝛ. s. de vsuc. §. i. In hypothecaria ēt q̄ est in re3 certa statuūtur tpa: vel. x. vel. xx. vel. xxx. vel. xl. an. vt. C. si aduer. cre. l. diuturnū: ꝛ. C. de prescrip. xxx. an. l. cū notissimi: ꝛ d anna. excep. l. i. S3 quō erat perpetua rei vendicatio fm antiqua tpa: immo tpalissima: vt. s. de vsuca. in pri. R. q̄ hic dicit q̄ erāt ppetue. s. psonales: s3 meta iponit tā i realib' q̄ in psonalibus. Itē caue tibi: q: due psonales sunt ciuiles q̄ durāt p annū tñ: vna iiuriaꝝ q̄ descēdit ex. l. cor. vt. C. de iiur. si non ɔuicij. alia q̄ dat ex. l. iul. repetun. vt. ff. ad. l. iul repetū. l. ij.
d ¶ Eas. s. pēales: ꝛ tc̄ ñ ē necesse plerūq. vl' si hēs plerūq ex
e ¶ Plerūq. h dic pp ptorias rei psecutorias q̄ p pone vt. j. petue sūt: nisi i rescissoria q̄ annal' ē: q: ɔ̄ ius ciuile dat: vt. ff. d ac. ꝛ ob. l. i bonorarijs: ꝛ. s. d ac. §. rursus: ꝛ. j. e. §. itē. nisi i redibitorijs q̄ dant ad tps: l3 rei sint psecutorie: vt. ff. de edil. edic. sciendū. §. fi. q: dat ɔ̄ id qd ɔuenerunt ɔ̄hētes. Itē fallit dicta regl'a. ff. q̄ rai. tu. l. hui' actio. §. has actōes: ꝛ q̄ in frau. cre. l. ait ptor. §. ann'. C. de dolo. l. fi. ꝛ. ff. d eo p quē factū ē. l. i. §. pe. si aūt sunt pēales ptorie: locū h3 qd hic dr vt sint ānales: siue sint penales ex vtraq pte: siue ex altera tñ: vt. ff. de calū. l. i. et de in ius vo. l. pe. ꝛ. ff. de ali. iu. mu. l. post annum.
f ¶ Annū. s. vtilē. nā de talib' ānis ptores loq̄bant: vt p3. ff. de vi ꝛ vi. ar. l. i. §. ann': ꝛ. ff. d edil. edic. l. sciēdū. §. fi. nisi i cāu vbi ē inutil' ad sui pncipiū: s3 ɔtinu' ad sui pcessū: vt. ff. d calū. ann'.
g ¶ Aliqñ. ecce q̄r dic plerūq.
h ¶ Cōstōib'. d q̄b' dixit. s. e. i
i ¶ Possessori. i. cui3 possessori q̄ vult succedere iure p pri.

m ¶ Existimauit. s. ptor. ꝛ idē in q̄l3 penali i eo qd puenit ad deliquētē: vt. ff. d vi ꝛ vi arma. l. i. i pri. ꝛ. ff. de dolo. l. fabius.
¶ Nō aūt omnes.
¶ Pēales actōes ptorie vel ciuiles ɔ̄ hēdes ñ dat: nisi lis ɔ̄ ɔ̄fictos fuerit cōtestata. hēdi vo ɔpetunt excepta actōe iniuriarum. Ex ɔ̄ctu vo ɔpetūt ɔ̄ hēdes pter actōe3 de dolo: nisi aliq̄d ad eos peruenerit. h. d. Areti.
n ¶ Nō oēs. h ponit diuisiōe3. nā alie sunt trāsitorie alie nō: s3 supior fuit q̄ alie erant ppetue alie nō: vt. s. eo. in prin.
o ¶ Ipo iure. ciuili.
p ¶ Solēt. s. iure ptorio.
q ¶ Ex maleficijs. s. puat: vt subijcit i exēplis. subaudi vl' q̄si maleficijs: vt. s. de ob. ex q̄si dlic. §. fi. Quid i publicis d. q̄bus tractat. j. d publi. iudi. R. idē ꝛ pl': q: ēt lit. ɔtest. nō trāseūt ɔ̄ hrdes: vt. ff. d accu. l. ex iudicioꝝ. nisi i quiq casib'. prim' ē. l. iul. maiesta. i duob' caplis tñ ei' legis: vt. ff. ad. l. iul. maiest. l. fi. scd's ē crimē hēsis: vt. C. d apost. l. ij. ꝛ. l. apostataꝝ. in fi. tertius ē crimē repetūdaꝝ. q̄rt' de residuis. quit' peculat' crimē: vt. ff. ad. l. iul. pecula. l. fi.
r ¶ Cōpetere. nisi lis fuerit ɔtestata: vt. j. e. §. pēales: ꝛ. ff. d accu. ex iudicioꝝ in fi. Itē nisi aliq̄d ad hrdē puenerit: tc̄. n. tenet: vt. d calū. i hrdē: ꝛ. ff. q̄ me. cau. videam'. In duob' tñ casib' ē ɔ̄: vt in actōe vi bo. rap. q̄ nō dat in hrdē: l3 ad hrdē aliq̄d puenerit. s3 furtiua dat ɔdictio: vt. ff. vi bo. rap. que non datur i hrdem: s3 in factum actio: vt. ff. de vi ꝛ vi ar. l. ij. §. fi.
s ¶ Iniurie. i. legis aq̄lie actio.
t ¶ S3 hrdib'. i. de hrdib' eoꝝ qui passi sunt hec maleficia:
u ¶ Actiones. nā hec nō datur heredi nisi lis contestetur.
x ¶ Actōe. h idō: q: nō ē in bonis nr̄is añ lit. ɔtes. vt. ff. de iniu. l. iniuriaꝝ. §. iij. in pri. ꝛ. l. iterest. Et ē alia rō: q: nihil mihi de pr̄imonio abest: nec reo adest: vt. ff. de col. bo. cū emācipati. §. emācipat'. Sunt ꝛ alie sil'es ei: vt subijcit: in q̄b' nec actori aliq̄d de pr̄imonio abest: nec reo aliquid adest. vñ idē iuris ē qd ꝛ in ista: vt ē actio in factū q̄ dat ɔ̄ libertū vocātē pronū i ius sine venia in. l. aureis. vel filio vocātē prem: vt. j. de pena teme. liti. §. fi. ꝛ. ff. de in ius vo. l. pe. Itē i popularib' actōib': vt si quis hēat positū vel suspensum: vt. ff. de his q̄ deie. vel effu. l. si vo. §. q̄ autē. Quidā dicūt idē de actōe i factū d calūniatorib': vt. ff. de calū. l. h actō. s3 certe ibi alia ē rō: q: h3 ɔditō3 ob turpē cām: vt ibi dr. Itē q: abest ibi aliq̄d actori: ꝛ adest aliq̄d reo. vñ nō ē silis supradictis.
a ¶ Inueniat. hic ɔtinuat ille. §. q̄ est. j. penales.
b ¶ Aliqñ actio. i. actio de dolo nata pp dolum adhibitū in ɔ̄hēdo. na3 si dedit dol' cām ɔ̄ctui: nō agit actōe ex eo ɔ̄ctu: cū null' sit: s3 de dolo: vt hic ꝛ. ff. de dolo. l. elegāter. in pri. si. n. esset incidēs ageret actōne ex eo ɔ̄ctu: vt purgaret dol': vt. ff. de ac. ꝛ ob. l. ex ɔ̄ctibus: ꝛ. ff. de ac. ēpt. l. iul. §. si venditor. ꝛ daretur in heredes: vt. ff. de act. ꝛ obliga. l. ex contractibus. Vel pone casum q̄ dolus fuit incidens vel superueniens et remaneret cotractus ꝛ non agitur contra heredem nisi peruenerit aliquid ad eum: vt in actione depositi que datur in duplum ɔtra eum qui

non cōpetit: veluti cū testator dolose[a] versatus sit i deposito: et ad heredē[b] eius nihil ex eo dolo peruenit. Penales autem actiones quas supra diximus[c] si ab ipsis principalibus personis fuerint contestate[d]: et heredibus dātur[e]: et contra heredes transeunt[f].

¶ Superest[g] vt admoneamus q si ante rem iudicatam is cuz quo actum est satisfaciat actori: officio iudicis conuenit eum absoluere[h]: licet in ea causa fuisset iudicij accipiendi tempore: vt dānari debeat. et hoc est quod vulgo antea dicebatur oīa iudicia absolutoria esse.

¶ De exceptionibus[i].

REquitur vt de exceptionibus dispiciamus. Cōparate[k] autem sunt exceptiones defendendorum eoruz[l] gratia cū quib' agitur. Sepe eiz accidit vt licet ipsa psecutio qua actor experit iusta sit[m]: tamē iniqua sit aduersus eum cum quo agitur. verbi gratia: si metu coactus sit: aut dolo inductus[n]: āt errore lapsus stipulanti[o] ticio pmisisti quod non debueras promittere: palā est iure ciuili te obligatum[p] esse: et actio qua tēditur dare te oportere efficax[q] est: sed iniquū est te condēnari. Ideoq datur tibi exceptio q metus[r] cā: aut[s] doli mali: aut in[t] factum cōposita ad impugnandaz actionē.

¶ Idez iuris est siquis quasi credendi causa pecuniaz stipulatus fuerit: neq numerauerit. nam eā pecuniam a te petere posse eū certum est. dare eiz eū te oportet: cuz ex stipulatōne tenearis. Sz quia iniquum est eo nomine te condēnari: placet exceptiōe pecunie nō numerate te defendi debere. Cuius exceptionis tempora nos secundum q iam superioribus libris scriptum[u] est: constitutione nostra coartauimus[x]. Preterea debitor si pactus fuerit cum creditore ne a se pecunia peteretur[a]:

dolū ōmisit i deposito cā tumult' vl' incēdij vel ruine vel nau. sz i hrdē nō dat in duplū ex dolo dfuncti: lz in simplū def: vt. ff. depo. l. i. §. i. Itē ql' ē actio i factū q dat ꝯ agrimēsorē: nō āt aduersus hrdē: vt. ff. si mensor fal. mo. di. l. iij. §. pe. Idē in actōe ex stiplatu iudicio sisti i eo q erat ꝯuēt' in iure: vt. ff. si qs cau. si eū. §. q iniuriaꝝ. Itē i actōe tributoria: vt ff. de tribut. l. illud. §. fi. et de his casibus loqtur hic §. als aūt ex ꝯctu agit ꝯ hrdē: et de dolo defūcti regulariter: vt. ff. d ac. ⁊ ob. l. ex ꝯctu: ⁊ l. ex depositi. q sunt huic ꝯrie. ⁊ hāc specialitatē denotat h lra cū dicit. aliqn tn̄ ⁊c.

a ¶ Dolose. dolo dāte cāz ꝯctui. vl' dic incidēti vl' supuenieti: vt mō dixim'.

b ¶ Ad hrdē. sed si supuenisset actio in factum ppetuo ꝯ hrdē ⁊ ꝯ dfūctū daret: vt. ff. de dolo. l. itaq: sz de dolo olī infra annuz vtilē: hodie. s. bienniū ꝯtinuū dat: vt. C. d dolo. l. fi.

c ¶ Dixim'. vt. s. e. §. non autem.

d ¶ Cōtestate. imo vt dei hrdi sola preparatio sufficit: vt. ff. de inof. test. posthum'. §. fi. Jo. vel sine pparatione datur querela heredi.

e ¶ Dant. nisi in duobus casib'. prim' cū agitur ad opas ꝯ libertū ⁊ moritur patron' extraneo hrde relicto ad quē nō trāseunt ope: ēt lit. ꝯtes. vt. ff. d operi. lib. l. opariū iudicio. Secūd' in pre repetēte dotē filie q a viro diuerterat ⁊ decedet pater extraneo hrde relicto: ēt lit. contest. non trāsit: vt. C. de rei vxo. act. l. vnica. §. videamus.

f ¶ Transeunt. nisi in duob' casibus. prim' in actōe de dolo. C. de dolo. l. fi. scōs in retractatōe alicui' in suitutē vel libertatē q p collusionē pnūciat' fuerat ingenu': vt. ff. ne de sta. defunc. l. i. §. sed interdū.

☞ ¶ Supest. ¶ Condēnandus dz absolui ab obseruatione iudicij si añ sniam soluerit qd debet. h. d. Are.

g ¶ Supest. hec de vita ⁊ transitu actionuz sm q in rubrica pmisit dicta sunt: nunc de iudicis officio dicit: qd cū exponere debeat: iā pauca vt modicū respiret deliberat. nā ꝯceptū smonē qs retinere pōt.

h ¶ Absoluere. s. ab obseruatōe iudicij. nā principal' cā est sublata solutione: vt. s. qui. mo. tol. ob. in prin.

i ¶ De exceptōib'. Quia exceptio vicem tenet actōis: vt. ff. de excep. l. i. ideo post actiones ponit de excep. ⁊ q de armis actorum vidimus: ⁊ de reoꝝ armis vidēdū ē: iō dicit vt sequitur. Accur.

REquitur. ☞ ¶ Totus iste titulus diuiditur in quinq partes principales. Primo continuat ad precedentia Rubricam. Secundo ponit causam quare fuerunt exceptiones inuente. Tertio id demonstrat per exempla tam in actōibus realibus q personalibus. Quarto ponit duplicem diuisionem exceptionum. Quinto exemplificat. Secunda ibi. Comparate sunt. Tertia ibi. Verbi grā. Quarta ibi in. §. Appellantur. Quita ibi. Perpetue ⁊ peremptorie. Et. h. d. vsq ad. §. Idem iuris. Exceptiones sunt arma reorum: ⁊ equitate nitūtur ad excludendum actiones que competunt actori ipso iure: quales sunt metus doli ⁊ in factum exceptiones. h. d. Aretinus.

k ¶ Compate. al' inuente.

l ¶ Eorum. id est reorum. nam ipsi sunt cum quibus agitur: vt ff. de iureiur. l. iij. in prin. ⁊ j. in §. eum.

m ¶ Iusta sit. prima facie.

n ¶ Inductus. hoc in stricti iuris iudicijs. i bo. fidei autem iudicijs ipso iure non tenet contractus. ff. de dolo. et eleganter. in prin.

o ¶ Stipulanti. crederes te debere cum non deberes: vt hic ⁊ ff. de except. doli. l. ij. §. circa te.

p ¶ Obligatuz esse. s. inspecto iuris rigore de eqtate obligatus non est: vt. ff. de lib. leg. l. si creditor: ⁊ ff. de ver. obli. l. obligatū: ⁊ ff. de verbo. signi. si creditor. q sunt contra.

q ¶ Efficax est. scilicet in sui substantia. nam ciuiliter et naturaliter est obligatus ⁊ pure: sed nō ē efficax qtū ad opem exactionis. vel dic efficax ē ispecto genere. naz prima facie condemnandus videtur: sed inspecta qualitate q sit dolo facta vel metu vl' simili causa impediat est inefficax. ⁊ ita expone in seqntib' casibus.

r ¶ Met' cā. hoc quando metu fuit compulsus.

s ¶ Aut doli. hoc qsi inductus fuit per dolum.

t ¶ In factum. redde singula singulis propositis causis secūdum Jo. Sed nonne hoc tertio casu: scz quando per errorez pmisi datur doli exceptio? Certe sic: vt. ff. de do. excep. l. ij. §. certa. quare dic q hec actio in factum est proponenda in subsidium doli exceptionis. s. contra patronum ⁊ parentem: ꝯ quos turpes exceptōes non proponunt: vt. ff. de excep. doli. apd celsum. §. aduersus. ⁊ ita hic accipit.

☞ ¶ Idē iuris ē. ¶ Exceptō n̄ nūerate pecunie dbitori ꝯpetit: q ꝯfessus fuit se pecuniā recepisse quā nō recepat: ⁊ ipsam p stiplatōez restituere pmiserat eqtate fūdat. h. d. Areti.

u ¶ Scriptum est. s. de lit. ob.

x ¶ Coartauim': vt. C. de nō nu. pe. l. in ꝯctibus.

a ¶ Peteret. no. q pactū de non petēdo tria opat. nā tollit naturalē ipso iure: vt. ff. de sol. stichū. §. naturalis. Item elidit ciuilem: vt in hoc. §. Item obligat naturaliter paciscentē non petere. nā ⁊ al' qs ē obligat' naturaliter aliqd nō facere: vt nō facere furtū: vt. s. de ob. que ex deli. nas. §. i.

nihilominus obligat⁹ manet: q2 pacto cōuento obligatōes nō oīno[a] dissoluūtur: qua de cā efficax est aduersus euȝ actio: qua actor intēdit si appet[b] euȝ dare oporte re. ſȝ q2 iniquuȝ est contra pactio nē euȝ dānari: defenditur ꝑ exce ptōeȝ pacti cōuenti. ¶ Eque si de bitor creditore deferēte iuraue rit nihil se dare oportere: adhuc obligatus ꝑmanet. ſȝ q2 iniquū[c] est de ꝑiurio queri: defenditur tñ ꝑ exceptionē iurisiurādi. In his quoq3 actōib⁹ quib⁹ in rē agitur eque necessarie sunt exceptōes ve luti si petitore[d] deferēte possessor iurauerit eā reȝ suā eē: ꝛ nihilo minus petitor eā reȝ vēdicet. licȝ eiȝ veꝝ sit quod intēdit. i. reȝ eius esse: iniquuȝ tñ est possessorē ꝯdē nari. ¶ Itē si i iudicio tecū actū[e] fuerit siue in rē siue in personā ni hilominus obligatio durat[f]: et ideo ipso iure de eadeȝ re postea aduersus te agi potest: ſȝ debes per exceptionem rei iudicate ad iuuari. Hec exēpli causa rettulis se sufficiat: alioquin ꝙ ex multis varijsq3 causis exceptōes necessa rie: sint sicut ex latioribus dige storum seu pandectarum libris i telligi potest: quarum quedaȝ ex legibus[g] vel ex his que legis vi cem obtinēt[h]: vel ex ipsius preto ris iurisditione[i] substantiam ca piunt. ¶ Appellantur autem ex ceptiones alie perpetue et perem ptorie: alie temporales et dilato rie. Perpetue ꝛ peremptorie sunt que semꝑ agentibus[k] obstāt: ꝛ sp rē de qua agiꝰ perimūt: qualis ē exceptio doli mali: ꝛ qđ met⁹ cā factū est: ꝛ pacti ꝯuenti: cū ita cō uenerit ne oīno pecunia peteretꝰ.

a ¶ Mino. q2 nō ciuilis sed naturalis tm̄: vt. ff. de so. stichū. §. natural. In casib⁹ tñ ipso iure vtrūq3 tollit pactū: vt in male ficijs factis si quis paciscatur ne agaꝰ. Itē pignore remisso ꝑ pactū: vt. ff. de pac. l. si tibi. §. q̄dā actōes: ꝛ. §. de pignore.

b ¶ Apparet. oratio posita loco actōis ſm. P. sed ſm Jo. cō tra: vt diximus. s̄. de ac. §. sic itaq3.

¶ Eque si debitor. ¶ Exce ptio iurisiurandi actōeȝ nō tollit: ſȝ eaȝ elidit: que etiam nititur eq tate: ꝛ ecōtra rea lem actōem exce ptio iurisiurandi opponi pōt: q̄ re pellit agētē i. rē. h. d. Are.

c ¶ Iniquum ē. vo. sic. ff. đ i li. iu. l. fctm̄: ꝛ. ff. de iu reiu. nā postea. § dato: ꝛ. ff. de do lo. l. nā sufficit. ſȝ tñ fallit quotiēs ē ꝯ legē iuratū: q2 non seruaꝰ sa cramētum: vt in autē. sce. mu. nō solum. §. i. col. v. q̄ est. de nup. C. auten. quod eis: ꝛ. ff. đ iur. patro. l. adigere: ꝛ. C. đ le. ꝛ consti. non dubium. in fi. Item quando veritas al' ꝑ testi monium pt inueniri: vt. C. de re. cre. l. fi. Iteȝ q̄n defertꝰ scꝰm a iudice: vt. ff. de iureiu. l. admonēdi. al' āt obtīet qđ hic dꝰ.

d ¶ Rē suā. distiguiꝰ tñ: vtꝝ iuret suā rē eē vl' petitoris nō es se: q2 si iuret suā esse daꝰ sibi actio ꝛ exceptio: ſȝ si iuret petito ris ñ eē: nasciꝰ sibi exceptio ꝯ petitorem tm̄: vt. ff. de iureiu. ſȝ ꝛ possessori. i. ꝛ. ij. Rñ.

¶ Item si in iudicio. ¶ Absolutoria lata in persō nali si ue reali eādem actionē non ꝑimit: ſȝ exce. rei iudi. ꝑit cōuēto Et idē i pluribus alijs actionibus quarum q̄dam sunt ciui les quedam sunt pretorie. h. d. Are.

e ¶ Actū. subaudi ꝛ fuerit absolutus sicut hic innuit.

f ¶ Durat. s. si primo erat obligatus. vnde si soluat non repetit cū debitū soluat: vt. ff. de cōdi. l. iul. ꝛ. l. si iudex. ꝛ caue tibi q2 ꝑ iusiur. ꝛ per pactū naturalis tollitur obligatio: ꝛ remanet ciuilis: vt. ff. de iureiu. l. fi. i pri. ꝛ. ff. de sol. l. stichum aut pāphi. §. natural. ſȝ ꝑ sñiaȝ tollitur ciuilis ꝛ remanet naꝰalis: vt. ff. de ꝯdi. inde. l. iul. ait. ſȝ cū actōnem īducat res iudicata vbi nulla oīno erat: vt. C. de re. cre. l. actori. quare non tollit vbi ē: Rñ. res iudicata de iure ciuili est: ꝛ ideo tollit et inducit ea q̄ sunt de iure ciuili: ꝛ ita obligationem ciuilē tollit: et actionē que ē de iure ciuili inducit: vt. ff. de orig. iur. l. ij. §. deinde ex his. ea autem q̄ sunt iuris naturalis nō tollit: vt obligationeȝ natura lem vt arg. s̄. de leg. ag. tu. §. fi.

g ¶ Ex legib⁹. vt ne q̇s ꝯueniaꝰ: nisi corā suo iudice: vt. C. de exce. l. fi.

h ¶ Obtinēt. vt sena. cō. vt. s̄. titu. i. in pri. sicut ē excep. mace. ꝛ vell. vt. ff. ad mace. et. vell. ꝑ totū ti.

i ¶ Jurisditōe. vt đ do. ma. et me cā: vt. ff. de excep. do. ꝑ totū. Item pacti: vt. ff. de pac. iurisgen. §. pretor ait.

¶ Appellantur. ¶ Quedam exceptōes sunt peremptorie: vt do li: metus: pacti: ꝛ similes. Quedaȝ temporales: ideo sic vocate: quia ne gocium differre dicuntur: que ol in actorem temere litigāteȝ faciebant cadere a causa. Hodie vero reo iuducie duplicantur: ꝛ eidem reo actor in expensis factis i cā dā nabiꝰ: ante quarum refe ctionem suꝑ principali ne gocio audiētia denegabi tur. h. d. Et diuidiꝰ princi paliter in tres ꝑtes. Pri mo ponit vnaȝ distictōeȝ exceptōnū: q2 q̄dā sunt ꝑ petue: ꝛ q̄dā tꝑales. Se cūdo ponit exēpla cuiusli bet ēt ꝑpetue ꝛ tꝑalis ex ceptōis. Tertio pōit qua penā olī patiebaꝰ ꝛ quaȝ hodie patiꝰ q̄ pendēte di latōe legali vl' lata ab ho mine añ dilatōem finitaȝ egerit. Scđa ibi. Perpe tue ꝛ ꝑemptorie. Tertia ibi. Alioq̄n si itra. Are.

k ¶ Agētib⁹. i. sine prefi nitōe tēporis: vt. ff. de do li excep. l. pure. §. fina. ita tamē si ante sñiam oppo nātur: vt. C. sententiam rescin. non pos. l. ꝑempto rias. nisi in. vij. casibus in quibus etiā opponi pos sunt post sentētiaȝ ratio ne etatis: vt. C. e. l. ꝑēpto rias: et. ff. de mi. l. minor. xxv. an. omissa. Item miles: vt. C. de iu. ꝛ fac. igno. l. i. Itē in maced. ꝛ vell. vt. ff. ad mace. l. tāetsi. Itē in donatore qui opponit vt cōueniatur i q̄tū facere pōt ēt post sñiam: vt. ff. de re iudi. l. nesennius. §. fi. Itē ex ceptio falsi ꝓcuratoris: vt. C. de ꝓcu. l. licȝ. sec⁹ si ratione ꝑsone ꝓcura toris opponatur exceptio: vt q2 sit miles vel mulier: q2 talis exceptio ē dilatoria: vt. j. e. §. ꝑterea. Itē vbicūq3 diceret nullū fuisse iudicium: vt q2 sit venalis sñia vel falsis testibus vel instrumētis iudicata: vt. C. q̄n nō ē ne. ꝓ. l. venales. vel cū iudex non suus: vt. C. si a nō compe. iudi. ꝑ totū. Itē si iniq̄ sub iudice cōpulsus ē eo tꝑe quo compelli nō debuit: vt. ff. de fer. l. i. ſȝ dilatoria proponitur ante liteȝ cōtes. sed ꝓbatur post q̄ actor mōstrauerit quod asseuerat: vt. C. de ꝓba. l. exceptionē: ꝛ. C. eo. l. siq̄dem. sec⁹ i exceptione fori: q2 ante lit. con. opponi ꝛ ꝓbari debȝ secūdū quosdā: vt. ff. e. l. penul. Sȝ q̇d de exce. nō nu. pecu. nūq̇d est ꝑ petua vel tēporalis: Rñ. q̇daȝ anormalā eā eē nos dicim⁹ q̄ est tꝑal' biēnij scȝ vel. xxx. dieruȝ: vt. s̄. de lit. ob. §. fi. C. de non nu. pecu. l. in cō tractibus. §. i. Sȝ in hoc pōt dici anormala: q2 cum alias ꝓbat exci pit: hic tamen non probat: vt. C. de non nu. pecu. l. si ex tua cautione. Iteȝ quero in exceptione non numera. pecunie: ꝛ eodem modo solue. vt. C. de do. cau. non nume. l. fi. ꝛ auten. ibi posita. Item quid de ea q̄ opponitur: vt q̇s conueniaꝰ ēt in q̄tum facere potest: Rñ. eaȝ tempo raleȝ: quia presumo q̄ aliqua acquiret: ꝛ sic postea poterit soluere: vt C. arbi. tut. l. si defunctus. nā nō repetitur quod soluitur: licet facere non possit: vt. ff. de conditi. l. nam ꝛ maritus. quod fieret si esset perpe tua: cuȝ sit fauorabilis: vt. ff. de ꝯditio. inde. l. cui exceptiōȝ. ꝛ circa hoc vide quod notaui in. l. i. C. de iur. ꝛ fac. igno.

l ¶ Temporales. aut alia similis conuenti: scilicet exceptiōe conuenti scilicet vsq3 ad quinquennium: veluti si q̇s stipuletur id quod in vtero est: vel fructus futuros: vel domum certo loco edificari: vel cuȝ rome

esset ephesi dare stipulatus ē: vt. ff. de ver. ob. l. interdum. scdm. azo.
a ¶ Cū temere. s. de ac. §. siq̄s agēs: ⁊. ff. de lib. le. l. nō solū. §. fi. ⁊. C. de iure fisci. l. iusta.
b ¶ zenoniane. s. grece cui⁹ memit. s. de ac. §. sȝ h̄ q̄dem.
c ¶ Cōtinet. qō dic vt mō dixi p. l. de ver. ob. iterdum.
d ¶ In duplū. sȝ vr̄ ꝙ nulla patiaṫ penā: vt. ff. ō pe. here. ꝙ si i diē. i prin. q̄ ē huic. ō. sȝ dic illa corrigi: vel meli⁹ dic ꝙ ibi ad h̄ solū agebaṫ: vt codē iure penes agētē hēretur quo erat apō defunctū. vnde non fuit plus petituȝ.
e ¶ Iniuriaȝ. nō tū talem ꝑpter quā agere posset.
f ¶ Tali pena. facit. C. ad l. iul. rep. l. i. ff. de pe. l. capitaliū. §. pe. ⁊. C. de iof. tes. siq̄s i suo.
☞ ¶ Preterea. ¶ Exceptionū triū gen⁹ ē: q̄ q̄dam vocatur dilatoria iudicij personaȝ respiciens vt exceptio incōpetentis ꝓcuratoris ⁊ simil. h. o. primo. Infamis aūt potest esse ꝓcurator et pōt ꝓcuratorē cōstituer. h. o. vsqȝ ad fi. Are.
g ¶ Mulierē. que ꝓ alio agere non potest: nisi pro parētib⁹: si morbus aut etas eos ipediat: nec sit qui eoꝝ noīe agat: vt. ff. de pcu. l. femine.
h ¶ Vel in rem. ꝓ eorū libertate: vt. ff. de lib. ca. l. iij. ō hm Jo.
i ¶ Discipline. i. hoc fit sine offensa discipline. non aūt sic intelligiṫ: vt ⁊ hoc non possit fieri si disciplia. i. excercitiū militare offendatur: sȝ siue offendatur siue nō: presumitur non offendi: vt hic ⁊. C. ō procu. l. q̄ stipendia.
k ¶ Cōquiescere. sȝ ō. ff. ō post. l. i. §. loco: ⁊ i. §. h̄ edicto. So. ibi de maxima infamia: hic de pua. vel illud de aduocato qui emolumētum tantum habet: hic i procuratore qui tantum habet onus.
l ¶ De replicationib⁹. Nā exceptio p replicationem eliditur: ideo per consequens de replicatione dicit: vt. j. eo. in prin. l. ij. §. replicatio. Ac. Interdum.
☞ ¶ Tot

Tēporales[1] atqȝ dilatorie sunt q̄ ad tempus nocēt et temporis dilationem tribuunt: qualis est pacti conuenti cū ita conuenerit ne intra certū tempus ageretur: veluti intra quinquennium. naȝ finito eo tempore n̄ impediṫ actores exequi. ergo hi quibus intra certuȝ tempus agere volētibus obijcitur exceptio: aut pacti conuenti aut alia similis: differre debent actionē ⁊ post tempus agere. Ideo enī et dilatorie iste exceptiones appellātur: alioqui si intra tēp⁹ egerint: obiectaqȝ sit exceptio: neqȝ eo iudicio quicq̄ cōsequentur propter exceptionem: neqȝ post tēpus olim agere poterant: cum temere[a] rē in iudicium deducebant ⁊ consumebant: qua rōne rē amittebāt. Hodie āt nō ita stricte hoc procedere volum⁹: sed eum qui ante tp̄s pactōis vel obligationis litē īferre ausus ē: zenoniane[b] constitutioni subiacere censemus: quaȝ sacratissim⁹ legislator de his qui tēpore plus petierunt protulit: vt et inducias quas ipse actor sponte indulserit vel natura actionis cōtinet[c]: si cōtempserit in duplum[d] hēant hi q̄ talem iniuriam[e] passi sunt: ⁊ post eas finitas non aliter litē suscipiant nisi omnes expensas litis antea acceperint: vt actores tali[f] pena perterriti: tempora litium doceātur obseruare. ¶ Preterea etiam ex persona sunt dilatorie exceptiones: quales sunt procuratorie: veluti si per militeȝ aut mulierem[g] agere quis velit. Naȝ militibus nec pro patre vel mr̄e vel[h] vxore nec ex sacro rescripto ꝓcuratorio noīe experiri cōceditur: suis vero negocijs superesse sine offensa militaris discipline[i] pn̄t. Eas vero exceptiones que olim procuratorib⁹ propter infamiaȝ vel dantis vel ipsius procuratoris opponebantur: cū in iudicijs frequentari nullo modo ꝑsperimus: conquiescere[k] sancimus: ne dum de his altercatur ipsius negocij disceptatio proteletur.

¶ De[l] replicationibus.

Interdum[m] euenit vt exceptio que prima facie iusta videtur tū iniq̄ noceat[n] qō cū accidit alia allegatōe op⁹ ē adiuuādi actoris grā q̄ replicatō vocaṫ: qꝛ p eā rplicaṫ atqȝ resoluitur ius exceptōis: veluti cum pactus est aliquis cum debitore suo ne ab eo pecuniaȝ petat: deinde postea in contrariū pacti sunt. i. vt creditori petere liceat si creditor agat: et excipiat debitor vt ita demum condēnetur si non conuenerit ne eam pecuniam creditor petat: nocet ei exceptio. conuenitur[o] enim ita nāqȝ nihilominus hoc verum manet: lȝ postea in contrarium pacti sunt: sed q̄a iniquū est creditorē excludi: replicatō ei dabiṫ ex posteriore pacto conuento. Rursus interdum euenit vt replicatio que prima facie iusta est inique noceat: quod cum accidit alia allegatione op⁹ ē adiuuādi rei gratia que duplicatio vocatur. Et si rursus ea prima facie iusta videatur: sed propter aliquam causaȝ actori iniq̄ noceat: rursus alia allegatōe op⁹ est qua actor adiuuetur: que dicitur triplicatō quarū oīȝ exceptōnum vsum interdum vlterius q̄ diximus varietas negociorum introduxit: quas omnes aperti⁹ ex digestorum[p]: latiore volumine facile ē cognoscere. ¶ Exceptiōes[q] autem quibus debitor defenditur plerunqȝ accommodari solent etiam fideiussoribus[r] eius ⁊

iste ti. diuidiṫ in duas ptes pricipaliter. Primo ponit de replicatione q̄ prodest actori et qu: nō. Secundo que exeptiones competentes reo principali prosunt fideiussori et que non ꝓsunt. Secūda ibi. Exceptiones autem. Et. h. o. Replicatio exceptionem tollit que ad tollendum eam nititur equitatem: q̄ replicatio ad iuuandum intentionem actoris cōpetit: et contra replicationeȝ duplicatio est inducta ad summouēdum eandem q̄ pria facie equa videbatur: contra quam duplicationem actori datur replicatio hoc. o. Are
m ¶ Interdū. excludi scilȝ per exceptionem.
n ¶ Noceat. i. n̄ prosit. Accur.
o ¶ Conuenitur. id est ita fuit cōuentum.
p ¶ Digestoruȝ: vt. ff. de excepti. l. ij. Accur.
☞ ¶ Exceptiones. ¶ Exceptio reo competens si est in rem proderit eius fideiussori ꝑpter actionem mandati qua reus sibi tenetur. Exceptio vero personalis vt cessiones bonorum: vel similes ad fideiussorem nullatenus se extendunt. h. o. Are.
q ¶ Exceptiōes. hic. §. videtur ꝙ deberet esse in fine superioris ti. sed certe cum ⁊ eplicatio sit exceptio: bene ponitur hic generaliter taȝ ad exceptiones q̄ ad replicationes pertinens. Accu
r ¶ Fideiussoribus. appellatione fideiussoris omne accessoriuȝ accipe: siue sit mandator siue fideius.

siue alius ex eo dictus fideiussor: q pro alio fidem suam astrixerit. Et nota q dicit plerūq: q: exceptio reo cōpetens gratia sue persone: vt q: sit minor fideiussori nō ↄpetit: vt.ff. de minoribus.l.in cāe.in princi.t.ff.de excep.l.exceptōes. in fi.l. Item si est dānatus in oībus bonis suis ratione sui delicti: vt.C.de fide.l.i. vel si cessit bonis vnde psonaliter ei subuenietur: ne in plus conueniat q ī q̄tuz facere pōt: vt.s.de ac.§.fi.t.j.e.i fi. Itē vbicūq qs inquātuz facere pōt cōdēnatur. nā fideiussori nō dat excep. vt.ff. p so.l. vex.§.i. t.ff.so.ma.l.alia vbi aūt exceptio rei coheret: vt pacti conuenti: et rei iudi. fideius. cōpetunt: vt hic etiaz inuito reo: vt.C.de excep.l. omnes.

recte: quia qd ab his[a] petitur: id ab ipso debitore peti videtur: q̄a mādati iudicio redditurus ē eis qd hi pro eo soluerint: quia rōne et si nō de petenda pecunia pact⁹ quis cū reo fuerit: placuit perinde succurrendū esse per exceptionem pacti cōuenti. Illis[b] q qui pro eo obligati sunt ac si etiaz cū ipsis pactus esset: ne ab eis ea pecunia peteretur. Sane[c] quedam exceptiones non solent his accōmodari. ecce enim debitor si bonis suis cesserit t cuz eo creditor experiatur: ↄfendit per exceptōnem si bonis cesserit. sed hec exceptō fideiusso. nō datur: ideo. s. q: qui alios pro debitore obligat: hoc maxime[d] pspicit: vt cū facultatibus lapsus fuerit ↄbitor: possit ab his quos pro eo obligauit suum consequi.

a ¶ His. s. fideiussoribus.

b ¶ Illis quoq. s. fideiussorib⁹ t similibus.

c ¶ Sane. propt hūc casuz dixim⁹.

d ¶ Maxime.s.de fideius.in prin.

e ¶ De iterdictis. q: iterdicta vicē sustinēt seu obtinēt actionū: iō post actiones t de iterdictis ꝑponitur: vt.j.e.in pri. Sz ista ru. ↄgruenti⁹ possita fuisset ante ti.de exce. vt fec iurisco. i digestis: q: an ti.de excep. posuit istū ti. sz de h n̄ ē vis. Are.

Requitur. ☞ ¶ Totus iste ti. diuiditur in quattuor ptes. Primo ponit q̄d oliz erāt iterdicta. Scdo pōit vnā diuisionē interdictoꝝ. Tertio pōit aliā diuisionē. Quarto pōit vnā aliā diuisionē iterdictoꝝ. Scda ibi Sūma aūt. Et.h.d. Interdicta oliz nil aliud erāt nisi certe cōceptiones ꝟboꝝ late a ꝑtore iterdictū interponente cum inter duos de possessione agebatur.h.d. Aret.

f ¶ Actionibus.s.in factū: vt.j.e.§.fi.

g ¶ Verboꝝ. id ē dicere verba cōcepta t forma a pretore proponente interdictum. Sed secundum hoc que erat differētia. olim inter iterdicta t actōes: cū t actio erat formula: vt.ff.de ori.iu.l.ij.§. deīde ex his: Rn̄. q̄daz vt ꝑceptor me⁹ Azo. q iterdicta formabātur i psona volētium ea itētare tm̄. vnde interdicta inter duos dicuntur reddi a ꝑtore loquente duob⁹: vt j.e.§.exhibitoria. t hoc ēt colligit.ff.sub mult ti.in tractatu de interdic. sic.n. dicitur. vnde vi illū deiecisti tc. vt.ff.de vi t vi arma.l.i.i pri. Item vti edes de q̄b⁹ tc. vt.ff. vti pos.l.i.i prin. t sic de alijs. Sz actiones generalr t i psonā oīm formāt: vt q̄cūq emerit ex ēpto agat: t sic de ceteris qd colligitur.ff.de orig.iu.l.ij.§.oīm: t.§.de his. vel breuiter dr̄ aaz talē fuisse: q: interdicta a ꝑtorib⁹: sz actōes a ceteris magistratib⁹ formabātur: vtꝫ ex eo q oīa iterdicta sunt ꝑtoria: vt.ff.de interdi. p totū librū. sz hodie nihil aliud ē interdictū q actio pretoria in factum: vt.j.e.§.fi.

h ¶ Aliq̄d. qd ē in interdictis restitutorijs t exhibitorijs vt.j.eo.§.restitutoria: t.§.exhibitoria.

i ¶ Prohibebat. qd facit i ꝑhibitorijs iterdictis: vt.j.e.§.ꝑhibitoria:

k ¶ Maxime. hoc iō dicit: q: q̄ñq p interdicta nō sup possessione sed super iure rei cōtenditur: vt patz i iterdicto de mortuo inferendo: vbi licet inferre et sepulchro inedificādo vbi lz iedificare: vt ff.de mor.infe.l.i.in prin. t.§.ꝑtor ait. Itē q̄ñq p prietatis t possessionis simul: vt.ff.d aq̄ quo.t esti.l.i.§.fi.t.ff.eo.l.interdictorum.§. quedam. Sz nūquid alio modo q per interdicta agitur de possessione: Rn̄. sic: vt p cōdi.ide.l.fi.t.l.indebiti.§.sed si n̄miū. Itē p triticariaz vt.ff.de cōdi.tri.l.i.in fi.t l.ij. Itē p ↄdi.ex.l.vt.C: de acq.pos.l.fi. in fi. t.ff. de rei vē.l.venul.t.C.lo: l.si quis. Accur.

¶ De[e] interdictis.

Requitur vt dispiciam⁹ de interdictis seu actionibus[f] q̄ p his exercent. Erant aūt interdicta forme atq cōceptiones ꝟboꝝ[g]: quib⁹ pretor aut iubebat aliquid[h] fieri: aut fieri ꝑhibebat[i]: qd tūc maxime[k] fiebat: cū de possessione[l] aut quasi possessione[m] inter aliquos contēdebatur. ¶ Sūma[n] aūt diuisio interdictorum hec est: q aut prohibitoria sunt: aut rstitutoria[o]: aut exhibitoria. Prohibitoria sunt q̄bus vetat aliq̄d fieri: veluti vim sine vicio possidēti[p] vel mortuuz īferēti q̄ ei i⁹ erat īferēdi[q]: vel i sacro loco edificari[r]: vel in[s] flumīe publico ripaue eius aliquid fieri quo peius nauiget. Restitutoria sunt q̄bus restitui aliquid iubet: veluti cuz bonoꝝ possessori[t] pos-

l ¶ Possessione. siue retinenda siue recuperanda siue adipiscenda: vt.j.eo.§.sequens diuisio.

m ¶ Quasi possessiōe. vt cū ↄtēditur de possessiōe rerū icorpalium: vt vie: t itineris: t actus: t aqueductus vbi non est vera possessio sed quasi: vt.ff.de acquiren.re.do.l.seruus.§.incorpales. sed tamen est ibi quedaz quasi possessio: t de ea retinenda cōpetunt interdicta de itinere t actu t via t aqua: q̄n cōtendo me eē i quasi possessione predictoruz iurium: vt.ff.de iti.actuq pri.per to.t.ff.de aqua quoti.t esti.per totum: t.ff.de serui.l.pe.t.ff.si serui.ven.l.sicut.§.Aristo.

☞ ¶ Summa. ¶ Interdicta prohibitoria sunt vt interdictuz ne vis fiat. Item de mortuo inferendo quedam sunt restitutoria vt interdictū quorum bonorum. quedam vero sunt exhibitoria: vt interdictum de libero homine exhibendo t similia.h.d. Are.

n ¶ Sūma.i. pria n̄ minīa: q: de duob⁹ mēbris aliq̄ inueni: vt.j.e.§.tria

o ¶ Restitutoria. q̄ñq tn̄ q̄dā inueniūt mixta tā ꝑhibitoria q exhibitoria: vt.ff.e.l.i.§.iterdictorū: t.ff.d li.ho.exhi.l.i. nam petitur exhiberi t prohibetur inuitus retineri:

p ¶ Possidēti. vt si q̄s missus fuit i possessionē iussu ꝑtoris: vt.ff.ne vis fi.ei.qui i pos.mis.ē.l.i.in pri. nā iuste possidet t sine vicio qui auctore ꝑtore possidz: vt.ff.de acq.pos.l.iuste.

q ¶ Inferendi. quod interdictum est.ff.de mortuo inferendo.l.i.in prin. §.hoc interdictum.

r ¶ Edificari. qd iterdictū habes.ff.ne q̄d i loco sacro.l.i.in prin.

s ¶ Vel in fluie. t h habes.ff.ne q̄d i flumīe pu.fi.t ne q̄d i rip.ī pri.

t ¶ Possessori.i. succedēti de iure ꝑtorio tantum: vt de filio emancipato vel cognato qui dicuntur bonoruz possessores ex bonoꝝ possessione edictali t decretali. nam statim habent hoc interdictum directum vt consequantur possessionem hereditatis. quod appellatur quorum bonorum: vt.j.eo.§.adipiscende. vtile vero datur illi qui succedit de iu. ciuili: vel ex testamēto vel ab itestato: vt.ff.quoꝝ bo.l.i.i pri. C. quoruz bo.l.i. sz ecōtra ē i here.peti. nā directa dat heredi de iure ciuili: vtilis ꝟo ei q̄ succedit de iur.ꝑto. vt.ff.de bo.pos.here.pe.l.i. Est t aliō noui

sessionez eoꝝ quam q̄s ꝓ herede aut ꝓ possessore[a] possidet[b]: ex ea hereditate aut cū iubet ei q̄ vi de possessione fundi deiectus sit restitui possessiōꝫ[c]. Exhibitoria sūt per q̄ iubet[d] exhiberi: veluti eū de cuiꝰ libertate agitur aut libertuꝫ cui p̄ronus operas īdicere[e] velit: aut cū parētibus[f] liberos eiꝰ qui ī ptāte eius sūt. Sūt tn̄ qui putāt ꝓprie interdicta ea vocari q̄ ꝓhibitoria sunt: q2 interdicere est denūciare ꝛ prohibere: restitutoria āt et exhibitoria propria decreta vocari: ſʒ tn̄ obtinuit[g] oīa interdicta appellari: q2 inter duos[h] dicūtur. ❡ Sequens diuisio interdictoꝝ hec ē: ꝙ q̄daꝫ adipiscēde possessiōis cā cōparata sunt: quedaꝫ retinēde: q̄dā recuperāde. Adipiscēde possessionis cā interdictuꝫ accomodatur bonorū possessori quod appellatur quorū bonorū: eiusqꝫ vis ꝛ potestas hec ē: vt qd̄ ex his[i] bonis quisqꝫ quoꝝ possessio[k] alicui data[l] est: pro herede[m] aut pro possessore possideat: id ei cui bonoꝝ possessio data est restituere debeat. Pro[n] herede āt possidere vr̄ q̄ putat se hr̄dē eē. ꝓ possessore is possidet q̄ nullo iure reꝫ hereditariā vel ēt totā hereditatē sciēs[o] ad se nō ptinere possidet. Jdō āt adipiscēde possessiōis vocat̄ interdictū: q2 ei tātuꝫ vtile ē q̄ nūc primū conat̄ adipisci possessionē rei. Jtaqꝫ siq̄s adeptꝰ possessionē amiserit[p] eā hoc iterdictū ei iutile ē. Jnt̄dictū q̄qꝫ qd̄ appellat̄ saluianū adipiscēde possessionis cā ꝯpa uꝫ[q] ē: eoqꝫ vtit̄ dn̄s fūdi d̄ rebꝰ colōi[r] quas is ꝓ mercedibꝰ fūdi pignori futuras pepigissꝫ[s]. ❡ Retinende possessiōis cā ꝯparata sūt int̄dicta vti possidetiſ[t] ꝛ vtrobi: cum ab vtraqꝫ pte de ꝓprietate[u] alicuiꝰ rei ꝯtrouersia sit: ꝛ āte q̄rit̄ vter ex litigatoribus possidere ꝛ vter petere[x] debeat. Nāqꝫ nisi ān exploratū fuerit vtriꝰ possessio[a] eorum sit: non potest[b] petitoris actio institui: quia et ciuilis[c] et naturalis[d] ratio facit vt alius possideat: et aliꝰ a possidente petat. et quia lōge cōmodius est possidere potius ꝙ̄ petere: ideo

auxilium per nouā constitutionez iuentū per quod petitur pos. bo. here. si testamētum apparet nō viciatū vel vituperatum in aliqua sui pte: vt. C. de edic. diui. adri. tol. l. fi. Sʒ quare dicitur hoc restitutorium: cū nūq̄ꝫ bonorum pos. habuit? Rn̄. improprie dicitur restituere ꝓ dare: vt. ff. de ver. si. l. verbū reddēdi: ꝛ. ff. de le. ij. l. cū quidaꝫ. Uel dic ꝙ ī ipsecta persona defuncti dicitur restitutoriū: ſʒ natura sui dicit̄ adipiscende pos. vt. ff. quoꝝ bo. l. i. §. fi.

a ❡ Possessore. due sunt vie succedēdi. s. iure ciuili ꝛ iure pretorio. pria subdiuiditur in possessoriū ꝑ cōstitutiōem diui adria. ꝛ petitoriū: vt ꝑ petitōeꝫ hereditatis directā hēat. Jtē scd̄a similiter subdiuitur ī possessorium: vt ꝑ interdictum quoꝝ bonoruꝫ per qd̄ petit successor de iure pretorio se mitti ī possessionem bonoꝝ q̄ tenebat defunctꝰ: vt h. Jtē ī p̄toriuꝫ: vt ꝑ here. bonorum pos.

b ❡ Possidet. vel dolo fecit quominus possideat: vt. ff. quoꝝ bono. l. pria ī prin. ꝛ expone hec verba pro herede ꝛ possessore: vt. j. e. §. ꝓ here. ꝛ ꝑ ꝑ os.

c ❡ Possessionē. per iterdictum vn̄ vi. quod ītra ānuꝫ locuꝫ hꝫ ꝓ his que nō ꝑuenerūt ad violētuꝫ: pro alijs ꝑpetuo: vt. ff. de vi ꝛ vi ar. l. i. ī prin. ꝛ hoc ciuiliter ꝛ naturaliter possideat deiectus. Si autē naturaliter tm̄ vtile hꝫ vt fructuarius: vt. ff. de vi ꝛ vi ar. l. iij. §. vnde vi.

d ❡ Jubet. s. pretor de libertate: vt q2 liber homo detinetur iuitus: qd̄ interdictū habes. ff. de li. ho. exhi. l. fi.

e ❡ Jndicere velit. i. iūctas operas dicere velit: quo cāu ageret de libero hoīe exhibendo: vt. ff. de li. ho. exhi. l. fi.

f ❡ Parētibꝰ. ī hoc casu duo sunt iterdicta: vnū de li. ho. exhi. alteꝝ de ducēdis liberis: vt. ff. de li. ho. exhi. l. i. i. Rn̄. et. l. iij. i. Rn̄.

g ❡ Obtinuit. inter sapiētes.

h ❡ Duos. a pretore formantur: vt. no. s̄. in pri.

☞ ❡ Sequēs diuisio. ❡ Jnterdictorū q̄dam sunt adipiscēde possessionis: quedā retinende: q̄daꝫ recuperāde sunt. Adipiscende cōpetit quoꝝ bonorū heredi de iure p̄torio. Jn possidētē res hereditarias ꝓ herede vel possessore sic dictū: q2 anteq̄ꝫ adipiscat̄ possessio cōpetit. Jtē saluianū iterdictuꝫ pro rebꝰ ī fūndo illatis. h. d. Are.

i ❡ Ex his. innuitur h̄ ꝙ hoc interdictū ēt ꝓ vna re ꝯpetat. Sed contra videtur ꝙ sit vniuersale: vt. ff. quo. bon. l. i. §. fi. Sed certe nihilominus est vniuersale: licet ad vnam rem detur. sic enim ē in he. pe. vt. ff. de peti. here. l. regulariter. et. l. licet. quam constat vniuersalem esse: vt. ff. de rei ven. l. i. i. Rn̄.

k ❡ Possessio. s. decretalis.

l ❡ Data. scilicet a voce pretoris viui: vel hodie coram quolibet iudice vt. C. qui admit. ad bo. pos. l. fi.

m ❡ Pro herede. sed nunquid hi ti. sunt? Rn̄. nō: vt. C. qui. ca. ces. lon. temp. pre. l. hereditatem. ergo vsucapio non potest ꝓcedere. Sed cōtra. ff. quo. bo. l. i. i. Rn̄. ſʒ illud expone vt ibi:

n ❡ Pro herede. h̄ oro q̄nqꝫ accipit̄ ꝓ v̄o ti. vt. ff. ꝓ he. ꝑ totū q̄nqꝫ ꝓ falso: vt q2 credebat se heredē cū non sit: ꝛ ita hic accipitur. ꝛ q̄nqꝫ agit̄ de pe. here. vt. ff. de pe. here. l. ꝓ herede.

o ❡ Sciēs. vnde si querit̄ ab eo quare possideat: dicit q2 possideo. vel si dicat pro herede: tn̄ falsum sciēter dicit: vt. ff. de peti. here. l. qui interrogatus.

p ❡ Amiserit. q̄ est facti.

q ❡ Cōparatuꝫ. contra colonum directū. cōtra extraneos vtile: vt C. d̄ sal. interdi. l. i. ꝛ. ff. de interdic. l. i.

r ❡ Coloni. Jteꝫ ꝛ pro damno si qd̄ ꝯtulit ī eisdē vt. ff. de interer dic. l. i. Accursius.

s ❡ Pepigisset. s. tacite. C. locati l. certi iuris. Sʒ q̄d differt iter h̄ īterdictū ꝛ seruianā actōꝫ? Rn̄. ī seruiana oportet locatoreꝫ ꝓbare colonū fuisse dominū tp̄e obligationis: vt. ff. de pig. l. i. §. cū p̄di um ī fi. ꝛ. l. ꝛ que nonduꝫ sunt. §. qd̄ dicit: ſʒ ī iterdicto isto sufficit si ꝓbet ipꝫ posse disse: vt. ff. de interdic. l. i.

☞ ❡ Retinende. ❡ Jnterdictū retinende possessionis dicitur vti possidetis ꝛ vtrobi. Nā cum inter aliquos de ꝓprietate q̄stio ē mouēda ꝛ vterqꝫ se possessorē contendit: ꝓpter magnū possessessionis cōmodū non pōt aliter sup ꝑ petitorio discептari nisi vnꝰ sit petitor aliꝰ possessor: ad qd̄ discernēdū cōpetūt hec interdicta: ꝛ vti possidetis ꝓ rebꝰ īmobilibꝰ: vtrobi v̄o ꝓ rebꝰ mobilibꝰ ꝯpetit. Et idē ꝯpetit ī his iterdict̄ q̄ tpe li. cō. nō vi nō clā n̄ p̄cario ab aduersario possidꝫ ꝛ possessoriū solo aīo retinet̄: lʒ solo aīo n̄ acq̄rat̄. h. d. vsqꝫ ad. §. recupāde. Are.

t ❡ Possidetis. quod de rebus immobilibus dicit: sed vtrobiqꝫ de mobilibus. j. eo. §. sed interdicto.

u ❡ Proprietate. ob h̄ qd̄ ꝯparatū ē. ſʒ ꝛ sine hac ꝯtrouersia ꝓprietatꝭ dabit̄: vt si de sola possessione cōtēdit. fm̄ Jo.

x ❡ Petere debeat. i. quis sit actor, ꝛ q̄s reus.

a ❡ Possessio eorum sit. i. quis possideat.

b ❡ Non potest. vt. ff. de iudi. l. inter litigi.

c ❡ Ciuil. vt q2 ꝑit actōꝫ ī rē aduer. vt. C. d̄ ali. mu. iu. cā fa. l. i.

d ❡ Natal. vt q2 nēo a seip̄o possꝫ peter̄ h̄ꝫ natāꝫ: vt. ff. d̄ ar. l. pe. ꝛ fac ad h̄ bn̄. ff. vti. pos. l. i. §. h̄ īt̄dictū. ꝛ. ff. d̄ ac. po. l. exitꝰ

e ❡ Sp igēs. i. magna. ꝛ h̄ eād ꝯtētō ꝛ ī alijs iter. ē ēt ī illo d̄ superficiebꝰ: vt. ff. d̄ sup. l. i. i. rn̄. itē ī illo d̄ itier̄ actuqꝫ ꝛ via p̄ua. vt ff. de iti. ac. priua. l. i. i. rn̄. itē d̄ aq̄. quoti. ꝛ esti. itē inter eos qui

ducunt aquam per eũdẽ riuũ qui corriuales dicuntur. Itẽ in ter eos q̃ ex eodẽ castello: vt.ff.de aqua quot.et esti.l.i.i. Rñ. ⁊.l.si quis ius.§.iter corriuales: ⁊.§.ait pretor: qui ex castello. In his.n.omnibus interdictis vbi de icorpalũ quasi possessi one agitur: est idẽ modus agẽdi q̃ in duob⁹ istis: ⁊ iõ otinue post illum ti. vti pos. ⁊ illi supra dicti ponũtur p ordinem.

f ¶ Remãet. fac C.de edẽ. qui ac cu.in fi. ⁊.C.de rei vẽ.l.res.ff. si vsufr.pe.l.vsufr.

g ¶ Uel ediũ.ff. vti pos.l.i. Rñ.

h ¶ Utrobi. hoc dicitur ab vtru3 ⁊ vbi: vt vtrũ po natur p ad vel ãpli⁹. vbi ponit̃ p quẽ.q.d.apõ quẽ ẽ:apõ eũ sit. Nõ fit ãt mẽtio h pos. cũ mobi lia pprie nõ pos sideantur: sed im mobilia tñ: cũ di catur possessio q̃ si pedũ positio: vt.ff.de ac.pos.l. i. in pri.abusiue tñ tã mobilia q̃ immobilia dicũ tur possideri.

i ¶ Quorũ.s.duo rũ iterdictorũ.

k ¶ Interdicti.i. tpe quo pponit̃ interdictũ.

l ¶ Aliũ.s.dñio doñ aduersariũ.

m ¶ Ei⁹.s.q̃ ad uersari⁹.vt.ff.õ.ṽ. si.l.maiorẽ ptem.

plerũq̃ et fere semp̃ ingẽs existit contentio de ipa possessione. Cõ modũ ãt possidendi in eo est q̃ et si ei⁹ res nõ sit qui possidet: si mõ actor nõ potuerit re3 suã eẽ pba re remanet^f in suo loco possessio: propter quã cãm cũ obscura sunt vtriusq̃ partis iura cõtra petito re3 iudicari solet. Sed interdicto quidẽ vti possidetis õ fundi vel^g ediũ possessione cõtẽditur. Utro bi^h vero interdicto de rerũ mobi liũ possessione cõtenditur: quor^i vis ac ptãs plurimã iter se drĩa3 apud veteres hẽbant. nã vti pos sidetis interdicto is vicebat: qui interdicti^k tempore possidebat: si mõ nec vi nec clam nec precario nactus fuerit ab aduersario pos sessionem etiã si alium^l vi expule rat: aut clam arripuere: aut alie nam possessionẽ: aut precario ro gauerat aliquẽ vt sibi possidere liceret. Utrobi vero interdicto is vincebat qui maiore parte ei^m anni nec vi aut cla3 nec precario possidebat^n. hodie tamen aliter obseruatur. nam vtriusq̃ interdi cti potestas q̃tum ad possessio nem^o pertinet exequata est: vt il le vincat: et in re soli: et in re mo bili qui possessionem nec vi nec^p clam nec precario ab aduersario litis contestate tempore detinet. Possidere autem videtur quisq̃ non solum si ipse non possideat: sed si eius nomine aliquis in pos sessione^q sit: licet is eius iuri sub iectus non sit: qualis est colon⁹^r et inquilinus. Per eos^s quoq̃ a pud quos deposuerit quis: aut q̃ bus commodauerit ipse posside re videtur: ⁊ hoc est quod dicitur retinere^t possessionẽ pfõe aliquẽ per quẽlibet qui eius nomine sit in possessione: quinetia3 solo aĩo quoq̃ retineri possessionem pla cet.i. vt q̃uis neq̃ ipse sit i posses sione neq̃ ei⁹ nomine alius: tñ si non relinquende possessionis a nimo: sed postea reuersurus inde decesserit: retinere possessionem videtur. Adipisci vero possessio nem per quos aliquis potest: se cũdo libro exposuimus^u: nec vlla dubitatio est: quin animo solo a dipisci possessione3 nemo potest. ¶ Recuperande possessionis cã solet interdici: si quis ex possessio ne fundi vel ediũ^x vi deiectus

lo me absente sibi possidere volens ingreditur fundum meũ quem ego possideo: nec tamen suspicor me posse repelli: ⁊ ita me absente ⁊ inscio sepissime facit: vt.ff.q̃ vi aut clã.§.qui ad nundinas. ille enim qui in greditur habet naturalem per introitum suum: ⁊ ego ciuilem. Uel dic q̃ ego retineo naturale3 ciuiliter ingrediẽs naturalẽ naturaliter. Sed nonne eam naturale3 per dit statim cum de fundo exit: ⁊ ad iudiciũ venit: vl̃ ẽt alias iret: Rñ. nõ. im mo animo retinet eam na turalem: vt facit fructua rius qui solam naturale3 habet. vel dic q̃ si amit tat ea3 non tamen nocet: quia adhuc hoc iterdicto tenet̃: licet ego possidea3 tantum: vt dixim⁹ per.l. ff. vti pos. si duo.§.si vici nus. precario aũt possid3 aduersarius a me: vt si p cibus suis motus cõces si sibi precario: vt.ff.de p ca.l.i. i pri.⁊.§.i.et distin gue i pcario: q: aut agit̃ vt omnis possessio in acci piẽte3 trãsferatur qõ fieri põt: vt.ff.e.in reb⁹: ⁊.ff.õ acq̃.pos.l.põp.§.si is. aut vt nulla: ⁊ h valet: vt.ff.õ pcar.certe.§.is q̃. aut vt hẽat naẗale tñi q̃ accipit: ⁊ hoc v3: vt.ff.de pca.l.⁊ h3.§.eũ. S3 nũqd i oi pc. vinco hñte3 a me p h iter dictũ: Rñ. non illũ q̃ h3 oẽs possessionẽ: cũ hoc in terdictũ possessorẽ tueat̃ vt.ff. vti pos.l.i.§.i.⁊.§. ij. ergo vinco supradictos et si ego hẽa3 possessionẽ ab alio vi vel clã vel pca rio: vt hic ⁊..ff. vti pos.l.i. §.fina.⁊.l.ij.

n ¶ Possidebat. ⁊ sic citi⁹ vicebat i vti pos.q̃ i vtrobi.⁊ erat forte ro: q: citi⁹ mobilia transferunt̃ q̃ imobilia: vt.C.cõmo.l. i.⁊.ff.de re iudi.a diuo pio.§.i.⁊.ff.de acq̃.pos.l.si rem.

o ¶ Ad possessione3.no.q̃tum ad possessionem. nã q̃tum ad alia remãsit differentia vt oli3: vt vti pos.in reb⁹ imobilibus: vtrobi i mobilib⁹ locum habeat: vt hic dicitur ⁊.s.§.pxi.

p ¶ Nec clam cum multa sint genera violentiarum que ad p̃ sens omitto. õ hac vi que inquietatiua dicitur: que parit hoc interdictu3: dic vt si me arare vel edificare vel aliqd in eo face re prohibes contendens te possidere: habet locus hoc interdi ctum: vt.ff.de vi.⁊ vi arma.l.vim facit: ⁊.ff.q̃ vi.aut clam.l.i. §.q̃ si. Quid si ille nõ otendat se possidere sed solũ iniuriatur mihi: Rñ. adhuc locũ habet hoc interdictum: vt.ff. vti pos.l.si duo.§.si vicinus. Sed ⁊ actõe iniuriarum mihi tenetur: vt.ff. de actio.emp.l. qui pẽdente. Quid si nec possessionis rõne nec iniuria: s3 q: seruitutem se habere contendit: Rñ. si possid3 intentabo negatoriam: si ego possideo intentabo hic interdi ctum: vt.ff.si cer.ven.l.ij.§.i. Clam autem possidet qui clanc

q ¶ In possessione. ⁊ caute dicit: vt.ff.õ acq̃.pos.l.siqs aũt. nã non possident isti nec ciuil̃r nec naẗa liter scõ3. Jo.s.colon⁹ ⁊ iquilin⁹ ⁊ siles: vt h.⁊.ff.de vsuc.l.si solũ.§.quod vulgo. S3. M. di. eos naẗal̃r possidere: vt.ff.cõi di.l.cõi.di.§.neq̃.sed illũ itellige colonũ possidere.s.alij.

r ¶ Colon⁹.s.i villa: i3 iqlin⁹ i ciuitate: vt.ff.õ acq̃.pos.l.re pignoris.

s ¶ Per eos vi.si er go p aliũ possid3 ergo si possid3: vt.ff.de ac.pos.l.qõ meo. l3 q̃da3 dire rũt eñ naturaliter possidere sicut ⁊ colonũ: vt superiori cãu dixim⁹.

t ¶ Retinere. l3 aĩo teneatur: non tamẽ aĩo q̃ritur: vt.ff.de ac. pos.l.quẽ admodũ: ⁊.C.de ac.pos.l.licet: ⁊.⁊.prori.

u ¶ Exposuimus.s.per quas pso.no.ac.§.ex his.

x ¶ Recuperãde. ¶ Recuperãde possessiõis õ: iterdictũ vñ vi cõ petẽs spoliato pro possessione quã ẽt h3 i spoliãte: vi vel clã vel pcario ex iuallo: l3 hodie p vi spoliãs si dñs ẽ a dñio rei cadat: alias rẽ spoli ata3 et eius estimationẽ restituit: qui alias a.l.iulia de vi publica vl̃ pri uata criat̃r punit̃: ⁊ armor appellatõe lapides ⁊ fustes otinẽt̃. Areti.

x ¶ Ediũ.i reb⁹ mobilib⁹. nã p his cõpetit vi bo.ra.actio: vt.ff.de vi ar. l i.§.hoc iterdictũ: ⁊.§.illud.⁊.§.plane. nisi mobilia cũ imobilib⁹ petã tur hoc interdicto: vt.ff.de vi ⁊ vi ar.l.ij.§.qui autem.

a ¶ Proponitur.i.datur.

fuerit. nā ei pponit[a] iterdictū vn[b] vi p qd is q deiecit cogit ei resti-tuere possessionē: sʒ is ab[c] eo q vi deiecit vi vel clā vel pcario possi-deat: sʒ ex ɔstōnibus[d] sacris: vt su pra diximˀ[e] siqs rē p vim occupa uerit: siqdē i bonis eiˀ ē: dnio eiˀ priuat: si aliena post eiˀ restitutō nē etiā estimationē rei[f] dare vim passo ɔpellit. Qui aūt aliquē de possessiōe p viʒ deiecerit tenet ex lege iulia de vi priuata[g] aut de vi publica. sʒ de vi priuata si sine ar mis vi fecerit. si naūt[h] cū armis eū de possessiōe vi expulerit: d vi pu blica tenet. Armoꝝ aūt appella tōe nō solū scuta ꝛ gladios ꝛ ga-leas: sed ꝛ fustes ꝛ lapides signi ficari itelligimˀ. Tertia diuisio i terdictoꝝ hec ē: ꝙ aut siplicia sūt aut duplicia[i]. Siplicia sunt velu ti i qbˀ actor alt ē: alt reˀ: qualia sūt oia rstitutoria āt exhibitoria. nā actor is ē q desiderat aut exhi beri aut restitui. reˀ āt is ē a q dsi derat vt restituat aut exhibeat. Probibitorioꝝ āt iterdictoꝝ alia simplicia sūt: alia duplicia. Sipli cia sūt: veluti cū ptor phibʒ i loco sacro[k] vel i fluie publico[l] ripaue eiˀ aliqd fieri. Nā actor ē q dside rat ne qd fiat: reˀ ē q aliqd facere conatur. Duplicia sūt veluti vti possidetꝫ iterdictū ꝛ vtrobi[m]. Ideo āt duplicia vocant: qꝛ par vtriusqꝫ litigatoris i his cōditio ē: nec qsqꝫ pcipue reˀ vel actor itelligit: sʒ vnusqsqꝫ tā rei ꝙ actoris ptē su stinet. ¶ De ordie ꝛ veteri exitu iterdictoꝝ[n] supuacuū ē hodie di-cere. Nā quotiēs extra ordiem[o] iˀ dr: qualia sūt hodie oia iudicia n ē necesse reddi iterdictū: sʒ pinde iudicatur sine iterdictꝫ[p] ac vtilis actō[q] ex cā iterdicti reddita[r] fuisset

¶ De[s] pena temere litigantium.

Nunc admonēdi sumus magnā curā egisse eos q iura sustiebāt[t]: ne faci le hoies ad litigāduʒ pcederēt: qd et nobis studio ē: idqꝫ eo ma xie[u] fieri pōt ꝙ temeritas tā agē tiū ꝙ eoꝝ cū qbˀ agit mō pecuni aria[x] pena modo iurisiurādi reli

b ¶ Unde vi. sed qre dicitur unde vi? R. q: talia erāt verba ptoris. vnde illum vi deiecisti. ꝛc. ꝛ ita a pricipio verboꝝ pretoris sumpsit de nominationē sic ꝛ alia: vt quo. bo. ꝛ similia: vt. ff. de. vi ꝛ vi ar. l. i. i pri.
c ¶ Ab eo. s. subiectˀ: vt q: hodie expoliaui te vel q: cepi possidere rem tuā clā vel vi: in sequēti vero die me expulisti: namʒ teneris mihi hoc in terdicto. secus si i ɔtinēti me reijcis: vt. ff. de vi ꝛ vi ar. l. iij. §. cū igitur: ꝛ. l. qui possessionē. qd icontinē-ti accipe añ ꝙ ad alios a-ctus extraneos diuertat: vt. ff. d duobˀ rei. sti. duo.
d ¶ Cōstitutionibˀ. vt. C. vn vi. siqs in tantam.
e ¶ Supra diximus. s. vi bo. rap. §. quia tñ.
f ¶ Rei dat. s. ppietatis: sed interdicto vti possidetis possessio estimatur: vt ff. vti pos. l. pe. §. fi.
g ¶ Priuata. pea aūt hu iusmodi legis est tertie p tis bonorum publicatio si sine armis: ꝛ relegatio ētsi cū armis: vt. j. d pub. iudi. §. Itē. l. iulia de vi pu. ꝛ. C. ad. l. iul. d vi pu. l. qñqꝫ: ꝛ. l. ij. ꝛ. ff. d accu. l. hos accusare. §. oibus.
h ¶ Si autem. ꝛ lapides. facit. j. de pu. iudi. §. item lex: ꝛ. ff. de vi ꝛ vi ar. l. iij. in pri. de ver. sig. l. ar morum. Sed nunquid debet aliquis expectare se primo pcuti ꝙ percuti at? Dicūt quidaʒ ꝙ sic: vt ar. C. vn vi. l. i. ꝛ. ff. ad l. aquil. si ex plagijs. §. ta bernariˀ. Nos ɔ. sʒ suffi-cit iustˀ tior recte possidēti ad ɔfēdēdā possessionē quā sine vicio tene bat iculpate tutele moderamie illatā. vn iñ ppulsat sʒ: vt. ff. ad. l. aql. sʒ ꝛ si qñcūqꝫ: ꝛ. ff. ad. l. cor. d sic. l. is. q: ꝛ. ff. d vi ꝛ vi ar. l. iij. §. q armati.
☞ ¶ Tertia diuisio. ¶ Interdictoꝝ tertia ē spēs: q: qdaʒ sunt sim plicia i qbˀ actor ꝛ reus cognoscitur: vt oia restitutoria et exhibitoria. Quedā prohibitoria: vt ne quid i loco sacro et similia. qdam vero du plicia sic dicta: q: i eis nō pōt discerni actor a reo. ꝛ qdaʒ prohibitoria: vt est vti possidetis ꝛ vtrobi. h. d. Areti.
i ¶ Duplicia. simil pōt fieri actōnuʒ diuisio. nā quedā duplices sunt: vt fa. her. ħ. reg. ꝛ cōi diuidūdo: vt. ff. de iudi. l. in tribus.
k ¶ Sacro. vt. ff. ne quid i loco sacro. l. i.
l ¶ Publico. vt. ff. ne qd in flu. pu. per totū.
m ¶ Utrobi. itē interdictū de superficiebus: vt. ff. d supfici. l. i. §. pponitur: ꝛ dic vt. s. eo. §. retinende.
☞ ¶ De ordine. ¶ Interdicta hodie sine solēnitate proponūt. ꝛ p his actō i factū sibi locū vēdicat. h. d. A.
n ¶ Intdictoꝝ. s. cū ātiq solēnitate: sine ea tñ reddi pōt ꝛ pponi: vt. ff. de ope. nū. nū. l. p tor ait. §. nōnulli. vl etiā in factū actio loco cuiuslibʒ interdicti vocatur vt subijcit.
o ¶ Ordinē. i. extra antiquā solēnitatem: qd semper fieri videtur. vt subijcit: vt. s. d suc. subla. in pri. ꝛ. ff. de neg. ges. l. actō: et. C. de formu. ꝛ impe. ac. subla. l. i. ꝛ. ij.
p ¶ Interdictis. scilicet solēnibus.
q ¶ Actio. i. actio i factum que datur loco cuiuslibet interdicti. Et no. qttuor esse genera actiōis in factū. vna est q ex oi edicto vel iterdicto ptoris datur vt h: vbi spālis actio non datur. Alia est legis aquilie subsidiaria quādo damnum datur de non corpore in non corpˀ: vt. s. ad. l. aquil. §. fi. q ꝛ ipsa ptoria est: vt. ff. de pre. ver. l. quia actionum. in fi. Tertium genus est extraordinariū quia ex varijs figuris causarum est introductum quotiens equum est actio nem dari: vt. C. de sacro sanc. ec. l. sancimˀ. Quar tum genus ē qd equipatur actōi pscrip. ver. que actio ps. ver. vna cū ista i factuʒ ci uilis dr: vt. ff. de ps. v. l. i. i fi. et hʒ locū i tribus ge neribˀ negocioꝝ pcio i cōtractibˀ nōiatis tribˀ. do vt des: ꝛ do vt fa cias: ꝛ facio vt fa cias: vt. ff. de p-scrip. ver. l. natal §. i. ꝛ. ij. ꝛ. iij. Sʒ i quarto in nōia to ɔctu. l. facio vt des: hʒ locum ac tio de dolo: vt. ff. de ps. ver. l. natu ralis. §. ꝙ si fa-cio. Itē i scdo ge nere ex oi pacto icontinenti ante vel post apposi to iuxta aliqueʒ ɔctum: vt. C. de pac. iter ēp. ꝛ vē. l. ij. ꝛ. C. de pac. l. petēs. Iteʒ in tertio gñe vbicūqꝫ dubitat de nōie ɔctˀ: vt pʒ i exēplis: vt. ff. de estia. ac. l. i. ꝛ. ff. de pscri. ver. l. i. p totū: ꝛ. l. iij. Quid sit actō i factū ꝛ ad qd ɔpetat tex. cū glo. ē i. l. quotiēs. ff. de pscr. ver. ꝛ in. l. i factum cum ibi notatis. ff. de actio. ꝛ obli.
r ¶ Reddita. s. ab illo eodem pretore.
s ¶ De pena temere litigātiū. vsqꝫ nūc de ppositione actionū dictum est: sed q: contingit eas interdū temere pponi: nunc de pena temere litigātium dicit.
Nunc admonendi. ☞ ¶ Totˀ iste ti. diuiditur in tres ptes. Prio ɔtinuat rubri. ad pcedētia. Scdo pōit triplicē penā vt temere litigāteʒ coartet. Ter tio dictas penas sigillati p exēpla declarat. Scda ibi. Idqꝫ maxie. Tertia ibi. Ecce eni. Et. h. d. i sūma. Pēa temere liti gātiū triplici pena coartat: pecuniaria: piurij: ꝛ ifamie. Et re-us de calūnia iurare dʒ. qui si temere litigauerit ē piurˀ. Iteʒ negās id qd dʒ aliqñ i duplo pūitur. Iteʒ actor ꝛ aduocati vtriusqꝫ ptis de calūnia iurabūt. h. d. Are.
t ¶ Sustinebāt. s. magistratˀ q iura reddebant: vt. ff. de origi. iu. l. ij. §. post originem.
u ¶ Maxime. i. certe.
x ¶ Modo pecuniaria. i. aliqñ: vt. j. eo. §. fi.
a ¶ Religiōe. s. calūnie: vt. j. prori. §. Sʒ qñ? R. i futuro se culo: sʒ non in isto: vt. C. de iureiu. l. ij.

est: q̄ solus fruct' hereditarij fundi percepit: aut rem hereditariã corruperit aut consumpsit: que quidem similiter iter plures q̄z q̄ duos coheredes subsequuntur. Eadem[a] quidem interueniũt: ⁊ si cõmuni diuidundo de plurib' reb' actũ sit. q̄ si de vna reveluti de fũdo: siquidez iste fundus commode regionibus diuisionem recipiat: partes eius singulis adiudicare debet: ⁊ si vnius pars pregrauari videbitur: is inuicem certa pecunia alteri condemnãdus ē: q̄ si commode diuidi nõ possit[b] veluti si homo forte aut mulus de quo actum sit: tunc totus vni adiudicãdus est: ⁊ is alteri in certa pecunia condemnandus est.

¶ Si finium[c] regundorum actũ fuerit: dispicere d̄bet iudex an necessaria[d] est adiudicatio[e]: que sane vno cãu nccãria ē: si euidentiorib' finib' distingui agros commodius sit q̄ olim fuissent distincti. Nam tunc necesse ē ex alterius agro partem aliquam alteri' agri dño adiudicare: q̄ cãu ɔueniẽs ē vt is alteri certa pecunia debeat ɔdẽnari. Eo q̄z noie ɔdẽnand'[f] ē q̄sq̄s hoc iudicio: q̄ forte circa fines aliq̄d maliciose ɔmisit. Vbigrã q̄ lapides finales furat'[g] ē: vel arbores finales ɔcidit. Cõtumacie[h] q̄z noie q̄sq̄ eo iudicio cõdẽnat: veluti si q̄s iubente iudice metiri agros passus ñ fuerit. Quõ ãt i istis iudicijs alicui adiudicatũ sit: id stati ei' fit cui adiudicatũ[i] ē.

De publicis[k] iudicijs.

Publica iudicia neq̄ per actões[l] ordĩnãt: nec omino q̄cq̄ simile[m] habent cũ ceteris iudicijs de quibus locuti sumus magnaq̄ diuersitas eorum est: ⁊ i instituendis[n] et in exercendis.

u ¶ Et si caueat. vt. s̄. eo. §. sed si neget: ⁊. ff. ad exhiben. de eo. §. si iusta.
x ¶ Cõdẽnãd'. de lato iureiur. in litẽ: vt. ff. de in lit. iur. l. i actõe.
¶ Si familie hercifcũde. ¶ Iudex i actõe familie herciscũde: ⁊ cõi diuidũdo: si sunt plẽs res cões singlas singularit adiudicabit. Et si vna plus valeat q̄ altera in pecunia ɔdẽnabit. Et heres q̄ p̄cepit fruct' vel male versatus fuit i re cõi tenebit coheredib'. Si aũt vna res sit q̄ diuisionẽ ñ recipiat: adiudicabit vni isolidũ q̄ ɔdẽnabitur ɔsocio ĩ pecunia. h. d. Are.
a ¶ Dictũ est. vt s̄. de ac. §. q̄dam actões.
b ¶ Eo ɔsũpsit. vt h ⁊. ff. fa. her. l. puto. §. s̄z si dolo
a ¶ Eadẽ. s. vt fiat adiudicatõ rerũ ⁊ pecũie: vt. s̄ e. §. si famĩlie. ãt circa dãna data i reb': vt. s̄. e. §. p xi. ⁊. ff. cõi. di. l. iij
b ¶ Possit. no. ñ posse fieri qd̄ sine ɔmoditate fit: vt hic ⁊. ff. de ver. sig. l. nepos. p̃culo. Itẽ no: corp' aliud diuiduũ: vt fund' q̄ diuidit f̃m volũtatẽ p̃rissa. vt. ff de le. i. l. q̄ i rez natu. §. ij. aliõ idiuiduũ: vt hõ: vt h ⁊. ff. de vsuca. l. rez mixtura.
¶ Si finiũ. ¶ In iudicio finiũ regũdorũ iudex d̄ fũdo vni' alt̃i adiudicat si vid̄at expedire. Eũq̄ d̄ fũdo alieõ adiudicat ɔdẽnat i pecũia: ⁊ si q̄d maliciose f̃pit circa finia gestũ eo noie ɔdẽnat: ⁊ adiudicãs rei dñiũ i eũ cui adiudicauit trãsfert. h. d.
c ¶ Si finiũ. q̄ iudicio agit: vt agris ɔfinib' termini ponãt: s̄z p domib' vicis h iudicio ñ agit. si ãt sit dom' i p̃diũ rusticũ: agit vtili fi. reg. ñ dircõ: vt. ff. fi. reg. l. ij. i p̃n. ⁊. l. s̄z ⁊ si. §. fi.
d ¶ Nccãria. h. s. qd̄ seq̃t. euidẽtõrib'
e ¶ Adiudicatio. ff. fi. regũ. l. ij. §. fi. ⁊. l. iij. ⁊. iiij. i p̃i.
f ¶ Cõdẽnãd'. s. ad iteresse: delato iureiu. in litem.
g ¶ Est furatus. sed ad quid damnabitur: Rñ. q̄ti in litẽ iurauerit actor. potest etiam criminaliter puniri in quiquaginta aureis ex lege agraria pro qualibet vice que applicatur fisco: vt ff. de ter. mo. l. agraria. nec ciuilis tollitur per criminalem: cuz ad rei persecutionem altera detur: vt. C. q̄ñ ciuil' act. p̃iudicet cri. l. i. nisi interi donec altera exercetur: vt. ff. d̄ publ. iud. l. is q̄.
h ¶ Cõtumacie. ɔdẽnatur. s. ad interesse delato iureiu. in litẽ.
i ¶ Cui adiudicatum est. nota ex sententia iudicis dñiũ trãsferri. sic ē in missiõe q̄ fit ex secũdo decreto: vt. ff. d̄ acq̄. pos. l. iij. § fi. ff. si ex nox. cau. agat. l. ij. in fi. ⁊. ff. com. diui. l. sed ⁊ si res. q̄ sic accipe. si fuerit facta missio p ipsum pretorẽ. nam sola sententia non facit dominiũ: sed traditio: vt. ff. de pac. l. traditõib': ⁊ insti. de re. di. §. p traditõez: ⁊. ff. de acq̄. pos. l. iuste. Sed q̄d in rei vendi. si res ē aliena ⁊ mea pronuncietur: ⁊ ea cã mihi tradatur: Rñ. idem. cum enim publiciana mihi detur quando a non domino mihi adiudicatur ⁊ traditur: vt. ff. de pub. l. iij. i fi. ergo vbi dñs ē d̄z ex s̄nia traditio me dñz facẽ: vt. ff. de pub. l. q̄cũq̄. Preterea lex vr̃ expressa: vt. ff. d̄ p̃cu. l. ñ solũ. al's põp. §. s̄z si his: ⁊. ff. d̄ exce. rei iud. l. si iter. nec ob. q̄ ibi sit error: ex quo vid̄atur dñium non trãsire: quia hic error iam reprobari non potest iudicis sententia purgatus: a qua non fuit appellatum. Item nec obstat q̄ s̄nia lata in actiõe p̃sonali reo absoluto q̄ remanet d̄bitor: vt. ff. d̄ ɔdi. inde. l. iu'. q̄ illud h̄z locũ i obligatõe q̄ est res icorpalis: hic ãt dicim' d̄ dñio rei corpalis: qd̄ facile ⁊ p̃sus p̄t separi ab vno ⁊ alijs dari: s̄z nõ sic in icorpali: vt. ff. p so. l. ea vero.
k ¶ De publicis iudicijs. Quia ciuilia iudicia dcã sunt vsq̄ huc: ⁊ ẽt q̄dã criminalia. s. circa priuata delicta: vt. s̄. i p̃i. hui' q̄rti libri vsq̄ ad titulũ de actõnibus: iõ nũc ponit d̄ publicis iudicijs.
Publica iudicia. ¶ Totus iste tit's diuidit in q̄ttuor ptes. Prio ponit q̄ publica iudicia nõ hñt ɔformitatẽ cũ priuatis. Secũdo vnde dicta sunt publica iudicia. Tertio ponit in genere que pena sit in publicis iudicijs. Quarto sigillatim demõstrat publica iudicia ⁊ penas vniuscuiusq̄. Scda ibi. Publica ãt iudicia. Tertia ibi. Publicorum iudiciorum. Quarta ibi. Publica ãt iudicia. Et. h. d. i sũma. Iudicia ex dicti publicis d̄scẽdẽtia i multis ab actõib' differũt. Et q̄ vnicuiq̄ p̃mittitur accusatõ: ⁊ iõ dicũtur publica: quorum pẽa aliq̄ñ ē corpal': alĩ irrogat ĩfamiã cũ pẽa pecũiaria. h. d. Aretinus.
l ¶ Per actões. imo p accusationes.
m ¶ Simile. hoc verbũ nimis large positum sic intellige: quia in ciuilibus agitur vt aliquid detur actori: in istis autem non vt aliquid detur: s̄z vt puniatur accusatus: ⁊ ita consid̄rata petitione conquerentis nihil habent simile inspecto fine nec in principio: cum vnum per actionem: alterum per accusationem instituitur. nec in exercitio: cum in ciuilibus p̃bet actor tantum: vt. C. de eden. l. qui accusare. sed in criminalib' actor ⁊ re' quandoq̄: vt. C. de abol. l. fallaciter: ⁊. C. de fal. l. vbi. In alijs ãt multa sunt similia: nam in vtrisq̄ fit libellus: vt. C. d̄ lit. ɔte. autẽ. offeratur: ⁊. ff. de accu. l. libellorum. Itẽ i vtrisq̄ de calũnia iuratur: vt. C. d̄ iureiu. l. i. in p̃i. ⁊. C. d̄ fid̄ istru. l. vl. s̄z quidã dixerũt ɔ̃. vt ar. ff. d̄ bo. eorum. l. i.
n ¶ Et instituendis. Sed qualiter formatur libellus: Respon. sic vt cõtineat nomen accusantis ⁊ accusati: ⁊ annum ⁊ mensez quo commissuz fuit crimen: ⁊ locum vbi fuit commissum: ⁊ consules sub quibus est admissum. Item dies dati libelli debet inseri: sed dies commissi criminis vel hora non est necesse: vt. ff. de accusa. l. libellorum. in principio: ⁊ in auten. de exhiben. re. §. suscepto. colla. v. ⁊ habet hoc locum in publico ⁊ in priuato crimine quando criminaliter agitur: vt. ff. de priua. delic. l. fi. q̄ñq̄ tñ h solẽnitas nõ ē necessaria: vt in leui crĩe ⁊ notorio: vt. ff. de accu. l. leuia: ⁊. C. d̄ accu. l. ea q̄. ⁊ idẽ in casib' i q̄b' sine accusatore q̄s dãnari p̄t: q̄. s. casus his legib' notãtur. ff. ad. l. iul. d̄ adul. l. i. §. si publi cor: ⁊. C. de testa. l. nullũ: ⁊. C. de p̃ba. l. pe. ⁊. ff. de. suspec. tu. l. tutor. §. p̄tea ⁊. C. de calũ. l. i. ⁊. ff. de bo. li. l. q̄ cũ maior. §. si libert'. ⁊ idẽ i notorio crimine: vt dixim' p̃. l. C. d̄ ac. l. ea que. ⁊ idem i crĩe falsi f̃z. B. vt. C. d̄ fal. l. vbi. S̄z Io. ɔ̃. ⁊ dicit q̄ ibi principaliter fuit accusatio falsi instituta.

a ¶ Publica.h ẽ rõ q̃re dicat̃ publica.s.q̃si populica.sic.s̃.de suspec. tu.§.cõñs.ꝛ itellige q: al' possit eẽ abil' ad accusãdũ:nõ al'.ff.ð accu.l.q̃

b ¶ Pleruñq3.h io dic:q: q̃ñq3 ẽ publica accusatio:ꝛ tñ accusare. nõ ꝯpetit cuil3 ius accusandi: vt in crĩe suppositi partus vbi accusant soli parẽtes:vt.ff.de fal.l.lege cor.§.i. Item ꝑꝑ accusatõe3 adulterij q̃ ꝑrio defert̃ certĩ ꝑsonis: vt C.ad.l.iul.ð adul.l.ꝙuis.

dio punit̃:vt.s̃.e.§. Itẽ ꝛ q̃ñ tutor stuprauerit eã c'ẽ tutor: vt C.si tu.pupil.suã.l.i. Itẽ si fuerit stuprata aliq̃ a suo ꝑprio ser uo:vt.C.de muli.q̃ ser.ꝑ.se.imis.l.i. ꝛ no.penã stupri eẽ quin quẽnalẽ:nisi q̃ñ ꝑ vi ꝯmittit̃.tũc.n. sine prefinitõe tp̃is p̃t isti tui:vt.ff.ad.l.iul.de adul.l.mariti.§.quinquennium:ꝛ.§.fi:

c ¶ Publicoꝝ.facit.ff.e.l. ij.Accursius.

d ¶ Ultimo.qð interp̃tat̃ mortẽ:vt.ff.ð pe.l.fi.

e ¶ Interdictõe.q̃ ẽ mors ciuilis:vt.ff.de contrata.l. ij.in fine.

f ¶ Metallo. has penas expone vt diximᵘ.s̃.q̃.mo. ius pa.po.sol.§.cum aũt.

g ¶ Infamiã.vt i.l. iul. de vi pri.ꝛ.j.e.§. itẽ lege iuli a.de vi publica.

h ¶ Capitalia.ꝛ ista appel lant̃ relegatões: vt.ff.e.l. ij.in.§.fi.

☞ ¶ Publica autẽ iu dicia. ¶ Crimẽ autez lese maiestatis ẽ publicũ:ꝛ in duobᵘ casibᵘ morte nõ ex tinguitur:s3 mẽoria defun cti dãnat̃.h.ð.Are.

i ¶ Moliti sũt.cũ effectu: tñ sola volũtas sufficit :vt C.ad.l.iul.ma.l.q̃sq̃s.

k ¶ Aie.i.aiati corpis.nã aia non in hoĩs s3 in ptãte dei ꝯsistit. sic.C.de sacro san ec.l.sancimᵘ.in fi.

l ¶ Et memoria.i.dicere ẽt post mortẽ p̃t accusari:vt bona deferant̃ in fiscũ et auferant̃ hr̃dibᵘ tãq̃ indi gnis:vt.C.ad.l.iul.ma.l. q̃sq̃s:ꝛ.l.se.ꝛ qð diximus post mortem accusari itel ligas in duobᵘ capitul' illi us legis:h ẽ cũ cõtra pri cipẽ vel ꝯ rempu.ẽ machi natus.i.nisus ẽ malũ : al's finitur morte vt cetera crimina:vt.ff.ad.l.iul.ma.l.fi.

Publica[a] autem dicta sunt: ꝙ cui uis ex populo executio coꝝ3 ple rumq3[b] datur. Publicorum[c] iudi ciorum quedam capitalia sunt:q̃ dam non capitalia. Capitalia di cimus que vltimo[d] supplicio affi ciunt veluti aq̃ ꝛ ignis int̃dictõe[e] vel deportatõe vel metallo[f]. Ce tera si quã infamiã[g] irrogant cu3 dãno pecuniario: hec publica q̃ dem sunt:nõ tñ capitalia[h]. ¶ Pu blica autẽ iudicia hec sũt lex iul. maiestatis que i eos q̃ cõtra im patorẽ vel rẽpublicã aliquid mo liti[i] sunt suũ vigorẽ extẽdit: cuiᵘ pena aĩe[k] amissionẽ sustinet ꝛ me moria[l] rei etiã post mortẽ dãna tur. ¶ Itẽ lex iul[m]. de adulterijs coercendis que[n] nõ solũ temera tores aliẽarũ nuptiaꝝ gladio pu nit[o]:sed et eos q̃ cũ masculis[p] ne pbandã libidinẽ exercere audẽt. s3 eadẽ lege iul.[q] ẽt stupri flagitiũ punit̃ cũ quis sine[r] vi vel virgĩe3 vel viduã[s] honeste viuẽtẽ stupra uerit. penã aũt eãde3 lex irrogat peccatoribᵘ si honesti sunt publi cationẽ partis dimidie eoꝝ bo norũ:si hũiles[t] corpis coertione3 cũ relegatõne[u]. ¶ Item lex corne lia[x] de siccarijs[a] q̃ homicidas vl tore ferro persequitur[b] vel eos q̃ homines occidendi causa cum te lo ambulant[c]. Telum autem vt caius noster ex interpretatione le gum duodecim tabularum scri ptum reliquit: vulgo quidem id appellatur quod ab arcu mitti tur:s3 hodie omẽ significatur qð manu cuiusdam mittitur. sequi tur ergo vt lignum ꝛ lapis[d] ꝛ fer rum hoc nomine contineatur:di ctumq3 ab eo quod in longiquũ mittitur a greca[e] voce figuratũ: ꝛ hanc significationem inueni re possumus ꝛ in greco nomine. nam quod nos telum appella mus:illi telos appellant: admo nent nos epigrammata in zero philo verbis cautissime scripta. Siccarij[f] autem appellantur a sicca:eo ꝙ significat ferreum cul trum. Eadem[g] lege ꝛ venefici ca pite dãnãtur qui artibᵘ odiosis[h] tam venenis ꝙ susurrijs[i] magicis homĩes occiderint[k]:vel mala me dicamenta publice vendiderint. ¶ Alia deinde lex asprimum cri men noua pena persequitur:que pompeia ð parricidijs vocatur: qua cauetur vt si quis parentis[l] aut filij aut omnino affinitatis[a] eius : q̃ nuncupatione parricidij continetur[b] fata perpetrauerit:

☞ ¶ Item lex cornelia. ¶ Ho minẽ telo .i. quo cũq3 qð manu e mittit̃ occidẽs: vl' cũ telo 'cã occidẽ di ꝑseq̃ns.l. cor. de sic.q.l.castiga bit̃ venefic'.vl' ar te magica hoiem occidẽs: vl' malo medicamẽto ho minẽ occidẽs.h. ð.Areti.

x ¶ Lex cor.s. cõ putat̃ iter publi ca iudicia.

a ¶ De siccarijs. q̃re sic dicat̃: dic vt.j.e.§.siccarij.

b ¶ Perseq̃t̃.i.ꝑ seq̃t̃ eos q̃ hoĩci diũ fecerũt cũ fer ro.nec.n.ꝑ hãc.l. occidit̃ occidẽs: s3 ð portat̃ ꝛ oĩa bõa sua publicã tur:vt.ff.ad.l.cor ne.ð sic.l.eiusdẽ §.legis.ꝛ.l.pe.vl' dic ꝙ ꝑseq̃t̃ ho micidas ferro: q: eos hodie occidi mus:vt.ð.l. eius dẽ.§.fina.

c ¶ Ambulãt. l3 eos ñ occidãt:vt C.ad.l.cor.ð sic. l.is q̃. ꝛ no.capi tula ex q̃bᵘ aliq̃s hac.l.tenet̃:vt.ff. ad.l.cor.ð sic.l.i.

☞ ¶ Itẽ lex iulia de adulterijs. ¶ Ex lege iul.ð adul.in oĩbᵘ capitu lis ẽ crimẽ publicũ:cuiᵘ pẽa alr̃ hõestiores ꝛ alr̃ hũiles puniũt̃.h.ð.are.

m ¶ Itẽ lex iulia.s.iter publica iudicia nũerat̃.

n ¶ Que.s.lex iulia de adulterijs.

o ¶ Punit.sacrilegos.n.nuptiaꝝ gladio feriri o3:vt.C.de adul.l.ꝙuis.

p ¶ Mascul'. na3 ex h casu armant̃ iura vt gladio feriantur:vt i fi. ff.ad.l.iul.ð adul.l.capite q̃nto. meliᵘ.C.ad.l.iul.ð adul.l.cũ vir nubit.

q ¶ Lege iulia.s.de adul.nã h3 hec lex ml'ta capitula:vt.ff.de mino.l.au xilium.§.sed ꝛ vt:ꝛ.ff.ad.l.iul.de adul.l.capite quinto.

r ¶ Sine vi.q̃d si vi:hr̃.j.e.§.sic aũt ꝑ vim.

s ¶ Viduã.adijcias vl' in puerum.ꝛ dic de vidua ꝛ de virgine: nisi sint meretrices vel licite ꝯcubine:vt h subijcit hõeste:ꝛ.ff.de adul.l.stupꝝ.

t ¶ Humiles.q̃ sũt hũiles vel hõeste:dic vt.C.ð icest.nup.l.hũilẽ. §.i.

u ¶ Cum relegatõe.hec distictio pene fallit i tribᵘ casibᵘ in q̃bᵘ ꝯmittit̃ stuprũ:ꝛ tñ maior pena iponit̃. Primᵘ ẽ si q̃s i pueꝝ ꝯmittit:q: tẽ gla

d ¶ Lapis.fac.s̃.ð.iterdic.q̃ ãt.

e ¶ Greca.h totũ qð seq̃t̃ omittas:

f ¶ Siccarij.a sicca.vñ vid̃bat̃ ꝙ tm̃ q̃ cũ sicca oc cideret hac.l.teneret̃. S3 tñ gñaliᵘ hodie accipit̃ sicca ꝛ telũ ꝑ i terp̃tatõ3:vt.s̃.ꝑx.§.ẽ ãt sicca vt subijcit cultellᵘ vtriq3 scidẽs quẽ portãt ꝑegrini q̃ñq3 i bac'lo quodã ita ꝙ ñ p3.vñ xᵘ. Est sicca mucro latẽs siccariᵘ ide vocat̃.

g ¶ Eadẽ.l.q̃ d̃r cor.ð sic.ꝛ vene.nã plᵘ ẽ hoĩe3 veneno ꝙ gladio occidẽ:vt.C.de ma thema.l.i.

h ¶ Odiosis.i.artificijs odios̃.nã oĩs ars bona ẽ.

i ¶ Susurrijs.i.icãtatõibᵘ.nã h scia ꝛ̃probata ẽ:vt.C.ð male.ꝛ mathema.l.coꝝ.

k ¶ Occiderit.ẽt sine dolo:vt.ff.de pe.l.si q̃s aliq̃d.§.q̃ abortõis.secᵘ i cor.q: dolᵘ ẽ necãriᵘ: nec suffic ẽt lata c'pa:vt.ff.ad.l.cor.ð sic.l.i lege.

☞ ¶ Alia ðide. ¶ Lex põ peia ð parricidis q̃ cauet̃ ꝙ occidẽs ꝑẽtes vl' alios ð q̃bᵘ h sin gulari pẽa plectat̃ ẽ publici iudicij. Et ꝯmittẽs ðlictũ i se plus punit̃ ꝙ ꝯmittẽs i alio.h.ð.

l ¶ Parẽt̃.accipe ꝑẽtes ꝛ filios vsq3 ad ifinitũ:vt.ff.ð i ius vo.l.q̃q3.§.fi.ꝛ.l.s3 si hac.§.liberos.

siue clam siue palam id ausus fuerit: necnon id cuius dolo malo id factnm est: vel conscius criminis existit: licet extraneus[d] sit: pena pricidij punietur: et nec gladio nec ignibus nec vlla alia solenni pena subijcietur: sed insutus culeo cum cane et gallo gallinaceo et vipera et simia et inter eas ferales angustias comprehēsus: secundum q̄ regionis qualitas tulerit: vel in vicinum mare vel in amnez[e] proijciatur: vt omnium elementorum vsu viuus carere incipiat: et ei celum superstiti terra mortuo auferatur. Siq̄s autem alias cognatione vel affinitate personas coniunctas necauerit: penam legis cornelie de siccarijs sustinebit[f]. ¶ Item lex cornelia de falsis que et etiam testamentaria[g] vocatur penam irrogat ei qui testamentum vel aliud instrumentum[h] falsum scripserit[i]: signauerit[k]: recitauerit: subiecerit: vel signum adulterinum fecerit: sculpserit: expresserit: sciens dolo malo: eiusq; legis pena in seruos vltimum supplicium[l] est: quod etiam in lege de siccarijs et veneficis seruatur: in liberis vero deportatio[m]. ¶ Item[n] lex iulia de vi publica seu priuata aduersus eos exoritur qui vim vel armatam vel sine armis commiserint. sed siquidem armata vis arguatur: d̄portatio ei ex lege iulia d̄ vi publica irrogatur. Si vero sine armis: in tertiam partem bonorum suorum publicatio imponitur. si[o] autem per vim rapt⁹ virginis et vidue vel sanctimonialis vel alie fuerint perpetrati: tunc et peccatores et hi qui opez flagitio dederunt capite puniuntur secundum nostre constitutionis[p] diffinitionem: ex qua hoc apertius possibile est scire. ¶ Lex iulia peculatus eos pūit qui publicam[q] pecuniam vel rem sacrā[r] vel religiosam[s] furati[t] fuerint. sz siquidez ipsi iudices tempore administrationis publicas pecunias subtraxerint capitali animaduersione puniuntur: et non soluz hi sed etiam qui ministerium[u] eis ad hoc exhibuerit: vel qui subtractas ab eis scientes susceperint[x]. alij vero q̄ in hāc legē inciderint pene deportatōis[a] subijciēt. ¶ Est et inter publica iudicia lex fauia de plagiarijs[b] q̄ interdū capitis

a ¶ Affectōis. al's affinitatis: et al's affectōnis.

b ¶ Continentur. sed qui sunt qui hac appellatione continentur: R̃n̄. superiores et inferiores: vt diximus. Item collaterales: vt fratres consobrini et patrueles et proximiores eis. Itez affines quidam: vt vxor: nurus: gener: vitricus: priuignus: socer: et etiā patruus: vt. ff. e. l. i. et l. sed sciendu3: et l. cum pater.

c ¶ Perpetrauerit. forte et si non occiderit secūdū P. et facit pro eo. ff. e. l. i. in fi. vel dic illum specialem casum.

d ¶ Extraneus: nota extraneum plus puniri q̄ si ipse occidisset: vt hic et. ff. eo. l. vtrū: et l. sciente:

e ¶ Vel in amnē: i. flumen. vel si h̄ vicina non sunt: bestijs subijcit̄: vt. ff. e. l. pe.

f ¶ Sustinebit: sed nonne et qui superiores personas occidit hac lege cornelia tenetur: Vr̄ q̄ sic vt. ff. e. l. ij. Sed ɔtra. C. e. l. i. dic ergo q̄ hac lege cornelia tenet̄: sz nō accusatur. vel dic s̄z Io. q̄ nō tenet̄ capitali eadem pena: sz maior hic imponit̄.

☞ ¶ Item lex cor. d̄ fal. ¶ Publici iudicij crimē l. corne. de falsis censetur: qua tenetur quicunq; aliq̄d de his q̄ exprimuntur in tex. commiserit: et pena eius in seruo est vltimū supplicium: in libero deportatio. h. d. Are.

g ¶ Testamentaria. ideo sic dicta: q: de testō falso ibi agitur.

h ¶ Instrumētum. s. emptionale vel alicuius contractus.

i ¶ Scripserit. et ita veritatem mutauit: vt in auten. de fi. instrumen. §. i. in prin.

k ¶ Signauerit. id est sigillum quod in testamentis apponit̄: vt. s̄. de testa. §. postea. Item signum qd̄ chartis imponit̄: vt q̄n̄q; facilius fiat comparatio ex instrumentis: in auten. de fid̄ instru. §. oportet.

l ¶ Suppliciū. qd̄ interp̄tat̄ mortē: vt. ff. de pe. l. vl.

m ¶ Deportatio. deportatio est omnium bonorum publicatō. et sic nota q̄ ex eodem commisso plus serui q̄ liberi puniunt̄: vt hic et. ff. ad. l. corne. de fal. l. i. §. pe. et. ff. si ex nox. causa aga. l. pe. et. ff. de pe. l. in seruorum. immo et inter liberos magis puniūtur minores q̄ maiores: vt. ff. de incen. rui. nau. l. pedius.

☞ ¶ Item lex iulia de vi publica. ¶ Vim committens cū armis aliter q̄ virginem rapiendo deportabitur: si sine armis tertie partis bonorum publicatōe dānabit̄. Sed p̄ vim v̄ginē vel monialē rapiens vel prestans opem capite punitur. h. d. Areti.

n ¶ Item lex iulia de vi publica. nota maioritate delicti maiorem penaz imponi: vt hic et. C. ad. l. iul. de vi. l. i. et facit. s̄. de interdic. §. qui autem. Item hic damnatus fit infamis: vt. ff. ad. l. iul. de vi pri. l. i. i. rn̄.

o ¶ Si autem. dixit. s̄. q̄n̄ sine vi aliquis commiserit stuprum: vt. s̄. eo. §. sz eadem. nunc quando vi. vel continua cum superiori p̄xi. §.

p ¶ Constitutionis. vt. C. de rap. vir. l. i.

☞ ¶ Lex iulia peculatus. ¶ Publicā sacrā vel religiosam rem furto subtrahens et talibus opem prestans lege iulia peculat⁹ que publica est capite punitur: aliter autez ex ea d̄lictū committens d̄portabitur. h. d. Are.

q ¶ Publicam. s. ciuitatis romane: non alterius: vt. ff. de fur. l. ob pecuniam: et. ff. ad. l. iul. pe. l. iiij. §. pe.

r ¶ Sacram. vt calices et thuribula que sacra sunt: vt. s̄. d̄ re. di. §. nullius.

s ¶ Religiosam. vt ornamenta sepulchror̄.

t ¶ Furati sunt. vel etiam immiscuerunt: ita q̄ dānificauerunt rempublicā: vt. ff. ad. l. iul. pecu. l. i.

u ¶ Ministerium. id est adiutorium.

x ¶ Susceperint. id est ad custodiendu3.

a ¶ Deportationis. d̄portatur enim. et nota q̄ quinquennio durat hec actio: vt. ff. ad. l. iul. pecul. l. peculatus. Item ē sp̄alis in eo q̄ contra heredes inchoet̄: vt. ff. ad. l. iul. pecu. l. fi.

☞ ¶ Est et inter publica. ¶ Lex fauiana d̄ plagiarijs que quando q̄ penam capitis quandoq; leuiorem irrogat. Item lex iulia repetundarum de annona et de residuis que in diuersis capitulis loquuntur: et diuersas penas p̄terq̄ mortis inferūt: et ex eor̄ delictis publica crīa indicantur. h. d. cū. §. Sunt preterea. vsq; ad finē s̄m Angelū Aretinum supremum doctorem: quem ego Hieronymus clarus minim⁹ vtriusq; iuris doctor sum potissimum secutus in hac additōe diuisionu3 singulorum titulor̄ institutionu3: et in summarijs suis locis additis pro iuuenibus in hoc apparatu glosarum accur.

b ¶ De plagiarijs. io sic dicta: q: orbato p̄re filio: vel dn̄o s̄uo h̄ lex punit orbantē. habet. n. locum quando aliq̄s distrahit alienū seruū vel filiuum: ita q̄ p̄r vel dn̄s nō p̄t rehabere: vt. ff. ad. l. fal. de pla. l. i. et. l. lege: et l. eum: et. l. pe. §. fi. Item et tenet̄ qui liberum hominem de loco in locum transportat: vt. C. ad. l. fal. de pla. l. quoniam. et hoc si dolo facit: nō alit̄: vt. ff. ad. l. fal. de pla. l. leg̃ fauiane. Itez hac lege tenet̄ si q̄s s̄uū in fuga ɔstitutū vēdat: vt ēptio stati teneat: vt. C. ad. l. fal. d̄ pla. l. i. fuga. Ac.

penam ex sacris cōstitutionibus irrogat: interdum[a] leuiorem. ¶ Sunt preterea publica iudicia lex iulia[b] de ambitu: lex iulia repetundarum[c]: ⁊ lex iulia de[d] annona: ⁊ lex iulia de residuis[e]: que de certis capitulis loquuntur: ⁊ anime quidem amissionem nō irrogant: alijs autez penis eos subijciunt[f]: qui precepta earum[g] neglexerint. Sed de publicis iudiciis hec exposuimus: vt nobis possibile sit summo[h] digito ⁊ quasi p indicem[i] ea tetigisse. Alioquin diligentior eoruz scientia vobis ex latioribus digestorum seu pādectarum libris deo propitio aduentura est[k].

a ¶ Interdum. scz maiorem: aliquando minorem capitalem: cum capitalis alias sit minor alias maior. nam ingenuus nobilis in metallū: ignobilis gladio feritur: seruus vel libertus bestijs subijcitur: vt. C. ad l. fal. de pla. l. fi. ⁊. ff. ad. l. fal. l. fi. in fi. Item q̄dam ciuilis pena olim imponebatur q̄ cessat hodie: vt. ff. e. l. fi.

b ¶ Julia. que habet locū ī quattuor casibus. Primo si quis dederit clam pecuniam vt aliquem sortiatur honorem: non in ciuitate romana. naz ibi cessat hec lex: cum princeps ibi eligat: vt. ff. ad. l. iul. de ambi. l. i. in prin. Ideo dixi clam: quia palā potest: vt. ff. de pollici. l. i. §. i. ⁊. ff. de offi. presi. l. barbarius. Secundo habet locum quando quis stat in magistratu vltra annum: vt C. ad. l. iul. de ambi. l. f. Tertio si quis ingreditur domuz iudicis cognoscentis de causa criminali: vt. ff. ad. l. iul. de ambi. l. i. Item in quarto si quis iudex nouum vectigal instituerit: ⁊ est pena centum aureorum: vt ff. ad. l. iul. de ambi. l. i. Sed in casu deportatur: quando scilicet is idez officicium est assecutus: vt. C. ad. l. iul. d̄ ambi. l. i. sed fallit in assessore: vt. C. de asses. l. liceat. Item in procōsule: vt. ff. de offi. precon. l. antepe. vel dic ibi sex fastibus: id est sex mensibus: quia tantum durabat eius officium.

c ¶ Repetundarum. que habet locum quando iudex per pecuniam facit aliquid vel omittit: vt. ff. ad. l. iul. repe. l. prima tertia. iiij. v. vi. ⁊. vij. esculentum tamen potest accipere iure veteri: dummodo non nimis magnum: vt. ff. de offi. procon. solent. in fi. sed iure nouo non: nisi quādo deficeret salarium: vt in auten. scrip. exempla ⁊c. in medio prime col. pena aūt huius legis est ciuilis i quadruplū: vt. C. ad. l. iul. repe. l. i. crialis extra ordinē: vt. ff. ad. l. iul repe. l. iul. §. hodie.

d ¶ De annona. h̄ lex locū h̄z quotiēs q̄s facit vt annona carior sit. ⁊ ē pena in eo statuta. xx. aureor: vt. ff. ad. l. iul. de anno. l. ij.

e ¶ De residuis. ⁊ hec lex locum habet quando aliquid superfuit ex aliqua administratōe publica: ⁊ ipse in vsum suū ꝯuertit cui erat illa administratio cōmissa: vt. ff. ad. l. iul. pecu. l. ij. ⁊. iij. §. lege. pena aūt hu⁹ legis est in tertia pte quā accepit āpli⁹ ꝙ dz. qd̄ P. sic dicat vt esset in quadruplū. Uel dic amplius tertia parte: ꝙ punit̄ in simplū ⁊ in tertia ꝑte simpli: vt. ff. ad. l. iul. pecu. l. iiij. §. sed ⁊ q̇ pecuniā. in fi. maxime quia pene restringende sunt: vt. ff. de pe. l. iterpretatione.

f ¶ Subijciunt: scilicet leges predicte quattuor subijciunt. Uel dic ꝙ loquitur i diffinite: vt patet in inferioribus.

g ¶ Earum. scilicet legum. nam in contractibus ⁊ alijs que debent de iure sortiri effectum et non sortiuntur iudicat lex non valere: vt. C. de leg. ⁊ con. l. non dubium. Item in criminalibus varie constituuntur pene: quarum quedam sunt ordinarie: que scilicet habent certam penam aliqua lege inductam: vt patet per multas rubricas. ff. de publi. iudi. ⁊ in sequentibus. Alie sunt extraordinarie: vt. ff. ad turp. l. in priuatis: ⁊. ff. de extraordi. crimi. l. i. ⁊ in sequentibus titulis vsq̧ ad ti. de pub. iudi.

h ¶ Summo. id est longiori digito cum quo quis tangere potest altius q̄ cum alijs: qui dicitur medicus: alias medius. Accursius.

i ¶ Per indicem. id est per alium digitum qui dicitur index. Uel dic, ⁊ melius ꝙ hec dicta sunt vt sint index siue demonstratio aliorum dicendorum: sicut ⁊ sub gallina ouum dimittitur ad hoc vt ibi alia faciat oua. ⁊ idem i his qui aucupātur ad columbas.

k ¶ Aduentura est. vt. ff. de publi. iudi. per totum librum vsq̧ ad librū de appellatōibus q̇ seq̄tur.

Institutionum opus cum summarijs cura summa atq̧ diligentia castigatum finit Impressum Lugduni per insignem artis impressorie Magistrum Johanē de prato. Anno dñi Millesimo q̄drigētesimononagesimoprio die .ij. Marcij.

Rubrice omnes per alphabetū posite: et ad loca sua per ordinem remisse.

[illegible]

a
Damnum album
In noie
us Mandauimus
Noticia

b
Eadem lege
Simul
Ciues.i.
mino.l.in

c
Testamento
tio.Cum vero
De fiduciaria
ruz maioz

d
Rome.sic
Promisit.§.de
ait equaliter
scripture innuit.

e
de ma.l.i.
to an res
Furtum.z ē
Retrahebant

f
pub.ff.de mio.
Inutile.qz
necesse legari
Heredes.

g
Causam.s.litis
Tertia ibi.
Item extraneus
Adipisci

h
aliquid oportet
fideicommisso
Jurauerit
quem prius

i
dicit sole
patruus
preferuntur
interdum

k
illa per rerum
tio rem rataz
iul.§.si procu.
at eē:z tunc

l
eadem societate
duo.s.vbi.
pa tenerit
verbum:ex

m
ē pena actionis
Ut cui.l.
in actione
nomen actionis

n
ni.reg.vt
naz z ex eo
re in arbitrio
zenoniana

o
Omnino.qz
siue alius extra
ducunt aquā
Infamie

BIBLIOTHEQUE SAINTE GENEVIEVE

SAINTE GENEVIEVE

Monsieur maistre Blaise Vautoret lieutenant de Chastelchynon
monsieur le vice chanoine de saincte croix dorleans
curé de chastelchynon St peureuze et de Vorthynot
est allé a Dieu en la semaine de chambre chanoine de
Nevers le ~~[illegible]~~ dimanche 22e mars jour de Pasques 1573

Le mercredy [illegible] 20e et sixe jour de mars
~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ servante et tiers ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] [illegible] 1573

Ung [illegible] et deux [illegible]
[illegible]
Item napes une douzaine et deux [illegible]
Une [illegible] de [illegible]
Six chemises a moy
Six chemises a ma servante

La ferme du forgeroy commencé le dimanche onziesme xve juillet 1574
[illegible] le mardi [illegible] trois francs [illegible] [illegible]

Jay donné a monsieur [illegible] pour le procureur contre [illegible] [illegible]
Jay donné a [illegible] a [illegible] pour des [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Donné a [illegible] [illegible] pour [illegible] [illegible] [illegible] monsieur
Jay baillé [illegible] pour monsieur [illegible] pour [illegible] [illegible] [illegible]

Memoire de [illegible] je doibs a monsieur [illegible] [illegible] [illegible]

Dix solz [illegible]
Item deux [illegible] ~~[illegible]~~
[illegible] solz [illegible]
Item cinq solz [illegible]
Item dix solz [illegible]
Item quarante solz [illegible]
Item le mercredy samedi 2 may 1573
deux [illegible] solz [illegible]

Jay donné a monsieur [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] a Claude [illegible]
[illegible]
[illegible] Jay donné a [illegible]
[illegible] pour [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

Jay donné
[illegible] pour le
[illegible]
Item [illegible] a [illegible]
Item [illegible] pour [illegible]

Noble et religieuse personne
[illegible] de Nevers [illegible] leonard de Bourgoin [illegible] du prevré [illegible]

Jehan [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~
[illegible]

Noble et [illegible] ~~[illegible]~~ prince monseigneur messire [illegible] Claude de Guise abbe de Cluny

Noble et [illegible] personne Francois de [illegible] grand prieur de Cluny et prieur de St [illegible]

Noble et [illegible] personne [illegible] Leonard [illegible] bourgeois ~~[illegible]~~ prieur de Sainct [illegible] de ceste ville de [illegible] [illegible]

Bourgois banquier [illegible] et controlleur [illegible]

Monsieur de la [illegible] banquier a [illegible] et controlleur ~~de~~ [illegible] a [illegible]

Monsieur de ~~[illegible]~~ [illegible] banquier a [illegible]

~~[illegible]~~ [illegible] de [illegible]

[illegible] mardi quinsiesme jour de novembre jay signifie [illegible] Jehan [illegible] conseiller a sainct [illegible] et declare a [illegible] que [illegible] la provocation [illegible] [illegible] la confection du [illegible] de la chappelle [illegible] monsieur [illegible] Baptiste [illegible] monsieur [illegible] de ceste ville [illegible] [illegible] [illegible] marchant [illegible] ville de [illegible] Jean [illegible] ma declare quil avoit [illegible] [illegible] fait [illegible] commance [illegible] refus et [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] pouvoit de [illegible] et [illegible] pouvoit [illegible]. Chambret

[illegible] mercredi [illegible] juing mil cinq cent quatre vingt et ung jay fait [illegible] examiner les tesmoins contre [illegible] monsieur [illegible] [illegible] dit [illegible] monsieur [illegible] madame [illegible] [illegible] de st [illegible] et [illegible] de ceste ville de [illegible] [illegible] communiqué et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tesmoins [illegible] et de [illegible] [illegible] Dabot [illegible] monsieur [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] ans et plus.

Item [illegible] de [illegible] touchant [illegible] de [illegible] jay mis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] de monsieur [illegible] [illegible] [illegible]. Item [illegible] mariage et [illegible]. Item une [illegible] [illegible] [illegible]. Item [illegible] [illegible] [illegible] Billot. Item ung memoire [illegible] par [illegible] monsieur [illegible] Clement [illegible].

Sequitur tabula [illegible] 1571

A messaige [illegible] dicitur post matutinas
[illegible] Bouchier / ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] Bouchier / . [illegible] Bouchier
[illegible] messaige le Tort / Beguin / [illegible] / [illegible] / Beguin
A messaige Sti Sebastiani / ~~[illegible]~~

Legs de monsieur [illegible] au [illegible] de [illegible] me Nicolas
[illegible] pour ~~[illegible]~~ [illegible] de [illegible] de
[illegible] magnes deux cens huit livres. [illegible] pour [illegible]
~~[illegible]~~ neuf livres [illegible] fay [illegible] pour ma[illegible] Catherine
chambre avec [illegible] Auroy [illegible]. [illegible] lt

A Auroy [illegible] lt
A maistre Honorat ~~[illegible]~~ Auroy [illegible] lt
A madame de Magnet [illegible] iiij lt
A monsieur [illegible] de Paris xvj lt
A [illegible] avec [illegible] [illegible] martin vi lt

Le [illegible] [illegible] lt
Manson [illegible]
Monsr Olivier [illegible] lt
Madamoiselle [illegible] ~~[illegible]~~ lt
Monbeau [illegible] a Magny ~~[illegible]~~ lt
~~[illegible]~~ Auroy ~~[illegible]~~ lt
Auroy ~~[illegible]~~ lt
Me [illegible] ~~[illegible]~~ lt
~~Andre [illegible]~~ ~~[illegible]~~
~~Me Claude Colignon [illegible]~~
Martin ~~[illegible]~~ lt

Au [illegible] [illegible] lt
[illegible] iij lt
[illegible] [illegible]

[illegible] de [illegible] [illegible] de [illegible] pour
et [illegible] [illegible] de [illegible]
Il [illegible] prandre [illegible] un blanc ~~[illegible]~~
[illegible] et [illegible] [illegible] blanc de
[illegible] et de [illegible] et du [illegible] et de [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] par [illegible]
[illegible] / [illegible] / . et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] malady [illegible]

It maistre [illegible] de
[illegible] magnes [illegible] lt
[illegible] [illegible] part [illegible] lt
[illegible] — [illegible] lt

Fay mis pour monsieur
[illegible] pour [illegible]
[illegible] de Paris — [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
pour madamoiselle [illegible]
a me Pierre [illegible] [illegible]

Monsieur Me Nicolle de Chevrouet aumosnier de monsr et de madame de Neuers

Me Jaques Balezy notaire royal demeurant a Moulins ...

Balezy — Henry Balezy et Henry ...

Marguerite fontaine ...

quarante Maistre ...

Item ...

noble ... personne ... Bourgoing ... de ... seigneur du bourg ... de Nevers

Item a Jehanne ...

... a monsieur de Cuzy ... plusieurs fois ...

Item pour ...

... le mercredy 25 mars 1572 ...

... Jehan ... Chambre ...

Le ... jour ... octobre 1571 J'ay ...

... Marye ... Jaques ... 1574 ...

... 1574

Item huit ... et deux grans plats

Item ...

Item ...

forget ...